

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗੁਰਜ ਰਤਨ ਵਿਚਿ ਲੁਕ ਰਹੇ, ਕੋਈ ਗੁਰਮਖਿ ਸੇਵਕ ਕਦੇ ਖੋਤਿ ॥

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਟੀਕਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ

ਸੈਂਚੀ ਤੀਸਰੀ

ਸੰਪੂਰਣ ਗਉੜੀ ਰਾਗ

ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ-ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਸਾਖੀਆਂ, ਉਥਾਨਕਾਂ, ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਸਹਿਤ ਦਰਜ ਹਨ ।

ਟੀਕਾਕਾਰ :-

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ, ਪਰਮ ਪੂਜਯ, ਵਿਦਿਆ ਮਾਰਤੰਡ, ਸ੍ਰੀ ੧੦੮ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ

ਸੰਤ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ

ਪਰਮ ਸ਼ਿਸ਼

ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਗਿਆਨੀ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :-

ਡਾ. ਚਤਰਸਿੰਘ ਜੀਵਨਸਿੰਘ

ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਫੋਨ 42346-47974

ਟੀਕਾਕਾਰ-ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਗਿਆਨੀ)

ਡੇਰਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ੧੦੮ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਨਿਮਕ ਮੰਡੀ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਸੌਤੋ ਵਾਲਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਹੋ ਗਾਵਹੁ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥
ਬਾਣੀ ਤ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰੂ ਕੇਰੀ ਬਾਣੀਆ ਸਿਰਿ ਬਾਣੀ ॥

[ਪੰਨਾ ੯੨੦]

ਪੂਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਮਨਸਾ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ॥ ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਜੀਉ ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਰਾਮ ॥
ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਨਾਕੁਰ ਮੇਰੇ ਕਿਤੁ ਮੁਖਿ ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹੀ ॥
ਗੁਣੁ ਅਵਗੁਣੁ ਮੇਰਾ ਕਿਛੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਆ ਬਖਸਿ ਲੀਆ ਖਿਨ ਮਾਹੀ ॥
ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ਵਜੀ ਵਾਧਾਈ ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ ਤੂਰੇ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੈ ਵਰੁ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ਮੇਰੇ ਲਾਥੇ ਜੀ ਸਗਲ ਵਿਸੂਰੇ ॥੪॥੧॥

[ਵਡਹੰਸ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੫੭੭]

ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ :-

੧੨੦੦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ- ੧੬.੧੦-੧੯੭੨
੧੦੦੦ ਤੀਜਰੀ ਵਾਰ- ੧੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੯੧
੧੦੦੦ ਚੌਥੀ ਵਾਰ- ੨੫ ਅਗਸਤ ੧੯੯੩

ਇਸ ਚੌਥੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੋਸਾਇਟੀ 126-127 ਸ਼ਕਤੀ ਨਗਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ
ਹਨ। ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪੋਥੀ ਨਹੀਂ ਛਾਪ ਸਕਦਾ।

ਛਾਪਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ :-

ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ

ਪਾਲ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼ ਐਂਡ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, ਬਾਜ਼ਾਰ ਧੌਬੀਆਂ

ਨਜ਼ਦੀਕ ਚੌਕ ਘੰਟਾ ਘਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਫੋਨ : 43478

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਤਤਕਰਾ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੧	ਸਾਖੀ-ਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ	
ਚਉਪਦੇ ਦੁਪਦੇ	੧ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਬਨੋਣ ਦੀ	੪੪੨
ਸਾਖੀ-ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਭਰੋਸਾ	ਸਾਖੀ-ਲੇਖੋ ਕਤਹਿ ਨ ਛੂਟੀਐ	੪੮੩
ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਦੀ	੭ ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ॥	੪੯੩
ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩ ਚਉਪਦੇ	੪੫ ਸਾਖੀ-ਸਾਖੀ ਜੈਤ ਨਾਮੇ ਸੇਠ ਦੀ	੪੯੯
ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੪	ਸਾਖੀ-ਸਗਲ ਸਿਸਟਿ ਕੋ	
ਚਉਥਾ ਚਉਪਦੇ ॥	੭੨ ਰਾਜਾ ਦੁਖੀਆ	੫੦੫
ਮਹਲਾ ੫ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ	ਸਾਖੀ-ਮੂਰਖ ਰਾਜੇ ਦੀ	੫੦੯
ਗੁਆਰੇਰੀ ਚਉਪਦੇ ॥	੧੨੩ ਸਾਖੀ-ਬਾਣੀਏ ਦੇ ਪੁਤਰ ਦੀ	੫੨੦
ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ	ਸਾਖੀ-ਮਹਾਤਮਾ ਤੇ ਸੇਵਕ ਦੀ	੫੩੬
ਰਹੋਏ ਕੇ ਛੰਤ ਕੇ ਘਰਿ ਮ: ੫	੨੪੨ ਸਾਖੀ-ਰਾਜੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਦੀ	੫੪੫
ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੬	੩੦੨ ਸਾਖੀ-ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੀ	੫੫੬
ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਅਸਟਪਦੀਆ	ਸਾਖੀ-ਮੁਦਾਦ ਸ਼ਿਲਾ ਦੀ	੫੫੮
ਮਹਲਾ ੧ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ	੩੦੮ ਸਾਖੀ-ਸੰਤ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ	੫੬੨
ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ	ਸਾਖੀ-ਚੋਰ ਦੇ ਪਾਪ ਨਵਿਰਤ	
ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ	੩੪੬ ਹੋਣ ਦੀ	੫੬੮
ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ	ਸਾਖੀ-ਜੜ ਭਰਥ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ	੫੭੨
ਮਹਲਾ ੪ ਕਰਹਲੇ	੩੬੪ ਸਾਖੀ-ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ	੫੮੨
ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ	ਸਾਖੀ-ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਮਸਕੀਨੀਆ	੫੯੦
ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ	੩੬੯ ਸਾਖੀ-ਰੰਕੇ ਬੰਕੇ ਦੀ	੫੯੪
ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ	ਸਾਖੀ-ਸਿਕੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ	੫੯੮
ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧	੩੯੬ ਸਾਖੀ-ਲੋਭੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ	੫੯੯
ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ	ਸਾਖੀ-ਸੰਤਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ	
ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੩	੪੦੩ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ	੬੦੮
ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫	੪੧੬ ਸਾਖੀ-ਚੇਤੋ ਦੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ	੬੧੨
ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮਹਲਾ ੫	੪੩੩ ਸਾਖੀ-ਇਕ ਗਉ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ	੬੧੭

ਸਾਖੀ-ਪਿੰਗਲੇ ਲੜਕੇ ਦੀ	੬੨੩	ਪੂਜਯ ਬਾਬਾ ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ	
ਸਾਖੀ-ਇਕ ਮਾਈ ਦੀ		ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ	੭੧੬
ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਰਪਣ	੬੨੭	ਥਿਤੀ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥	੭੧੭
ਸਾਖੀ-ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਦੀ	੬੩੧	ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪	੭੩੪
ਸਾਖੀ-ਮਿਰਤਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ		ਸਾਖੀ-ਕਵੀ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਦੀ	੭੫੦
ਜਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦੀ	੬੩੨	ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫	੮੧੦
ਸਾਖੀ-ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ		ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਭਗਤਾਂ ਕੀ ਬਾਣੀ	੮੩੫
ਦੀ ਮਹਿਮਾ	੬੩੪	ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ	
ਸਾਖੀ-ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਮੰਨਣ ਦੀ	੬੪੦	ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਓ	੮੩੫
ਸਾਖੀ-ਰਾਜੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਦੀ	੬੪੮	ਸਾਖੀ-ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ	੮੬੮
ਸਾਖੀ-ਪੂਰਨ ਫਕੀਰ ਦੀ	੬੫੩	ਸਾਖੀ-ਰਾਜੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ	੮੭੯
ਸਾਖੀ-ਦੁਖ ਨਵਿਰਤੀ ਦੀ	੬੬੧	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਅਸਟਪਦੀ	
ਸਾਖੀ-ਰਾਧਕਾ ਦੀ	੬੬੪	ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ	੯੦੪
ਸਾਖੀ-ਮੋਹਿਨਾ ਸੋਹਿਨਾ ਦੀ	੬੬੫	ਗਉੜੀ ਭੀ ਸੋਰਠਿ ਭੀ ॥	੯੦੯
ਸਾਖੀ-ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਸਿਮਰਨ		ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ॥	੯੧੮
ਦੀ ਮਹਿਮਾ	੬੭੬	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਕਬੀਰ ਜੀ	੯੪੫
ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਰਲੋ	੬੮੧	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਬਾਵਨੀ ਅਖਰੀ	
ਸਾਖੀ-ਹਰਨੀ ਦੀ	੬੮੯	ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੀ	੯੯੨
ਸਾਖੀ-ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੀਛਤ ਦੀ	੬੯੦	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਥਿਤੀ	
ਸਾਖੀ-ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਦੀ	੭੦੩	ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ	੧੦੧੩
ਸਾਖੀ-ਗੋਪਾਲ ਵੈਰਾਗੀ ਦੀ	੭੦੮	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਵਾਰ ਕਬੀਰ	
ਸਾਖੀ-ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਚ ਖੰਡ		ਜੀਉ ਕੇ ੭ ॥	੧੦੨੦
ਜਾਣ ਦੀ	੭੧੦	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ	
ਸਾਖੀ-ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦੀ	੭੧੨	ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀਉ ਕੀ	੧੦੨੪
ਸਾਖੀ-ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ		ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ	
ਦਾ ਮਹਾਤਮ	੭੧੪	ਕੇ ਪਦੇ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ	੧੦੨੭

[ਪੰਨਾ ੧੫੧]

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਦੁਪਦੇ

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਉੜੀ ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ :-

੧. ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ,	੨. ਗਉੜੀ ਦੱਖਣੀ,	੩. ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ,
੪. ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ,	੫. ਗਉੜੀ ਮਾਝ,	੬. ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ,
੭. ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ,	੮. ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ,	੯. ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ* ।

ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੌਡੇ ਰਾਖਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰੇ ਹਨ ।

ਉਥਾਨਕਾ:- ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਰੇਮ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦੇ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ "ਸੰਗਲਾ ਦੀਪ" ਤੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਤੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ, ਅੱਗੇ

*(੧) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਵਿਚ-

੧. ਸੁਧਾ ਗੀਤ, ੨. ਭਿੰਨਾ ਗੀਤ, ੩. ਗਉੜੀ ਗੀਤ, ੪. ਬੈਸਰਾ ਗੀਤ, ੫. ਸਾਧਾਰਣੀ ਗੀਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਜਾ ਗਉੜੀ ਗੀਤ ਹੈ ।

ਗਉੜੀ ਗੀਤ ਦਾ ਰੂਪ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਉਚਾਰਨ ਹੋਣ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਗੌੜਵ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭੀ ਹੋਵਣ ਉਸਨੂੰ ਗੌੜੀ ਗੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

(੨) ਨਾਦ ਬਿਨੋਦ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਗਉੜੀ ਸਿਰੀਰਾਗ ਦੀ ਰਾਗਣੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ— ਬੈਰਾਰੀ ਕਰਨਾਟੀ ਧਰੀ ॥

"ਗਵਰੀ" ਗਾਵਹਿ ਆਸਾਵਰੀ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੪੩੦]

ਇਹ ਦਿਨ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਗਾਵਣ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਹੈ ।

ਯਥਾ:-ਗਉੜੀ ਰਾਗਿ ਸੁਲਖਣੀ ਜੇ ਖਸਮੈ ਚਿਤਿ ਕਰੇਇ ॥ [ਗਉੜੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੩੧੧]

ਤੁੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰਾ ਮਨ ਬੜਾ ਉਦਾਸ ਹੈ, ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂ", ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਰਾਹ ਵਿਚ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬਲਾ ਆਈ ਹੈ, ਕਿਧਰੇ ਤੈਨੂੰ ਖਾ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹੁ।"

ਯਥਾ :—ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰੋਂ ਨ ਜਾਹੁ ਅਬ, ਗੈਲ ਵਿਖੇ ਜਿ ਬਲਾਇ ॥

ਕੋ ਭੱਛਨ ਤੁਝ ਕੋ ਕਰੈ, ਰਹਹੁ ਸੰਗ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥੩੫॥

ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੇਰਾ ਮਨ ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਦੁੱਖ ਹੈ? ਦੇਖ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸੈਲ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਾਂ," ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਧੀਰਜਤਾ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹਿਣੇ ਪਰ ਭੀ ਜਦ ਮਰਦਾਨਾ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾ, ਜੇ ਤੇਰੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਜਾਵੇ," ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੇ ਬੜਾ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸੰਗ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਪਾਰਸ ਰੂਪ ਸੰਗ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਤੂੰ ਕੱਚ ਦੇ ਖਰੀਦਣ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਪਰੇਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੰਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਂਗੂ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਤੇ ਘਰ ਦੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਵਿਹੁ ਵਾਂਗੂ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ। ਇਤਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਭੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਇਕ ਨਾ ਮੰਨੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਘਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਚਲਦਿਆਂ ਚਲਦਿਆਂ ੧੧ ਕੋਹ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਾਂ ਕੋਡੇ ਰਾਖਸ਼ ਨੇ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬਿਠਾ ਲਿਆ, ਤੇ ਤੇਲ ਦਾ ਕੜਾਹਿਆ ਤਪਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੇਠ ਤੇ ਲਬਾਂ ਸੁਕ ਗਈਆਂ। ਬਰ ਬਰ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹੱਛਾ ਜੇਕਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਅਪਰਾਧ ਹੋ ਭੀ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦ (ਧਰਮ) ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੈ ਉਹ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੇ।

ਯਥਾ :—

ਯੱਦ੍ਯਪਿ ਕੀਨੋ ਮੈਂ ਅਪਰਾਧਾ ॥ ਅਹੈ ਯਥਾਰਥ ਮੋਕੋ ਬਾਧਾ ॥

ਤਦਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਰਦ ਤਿਨਕੇਰਾ ॥ ਭੈ ਕਾਟਹਿੰਗੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ॥ ੪੭ ॥

ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਧਰਿ ਉਰ ਧਿਆਨਾ ॥ ਇਸ ਰਾਖਸ਼ ਤੇ ਕਰਹੁ ਮੁਚਾਨਾ ॥

ਬਹੁਰ ਨ ਹੋਰੋਂ ਬਚਨ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅਭੈ ਦਤਾਰਾ ॥ ੪੮ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਧਿਆਨ ਧਾਰ ਕੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਰਾਖਸ਼ ਨੇ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਹ ਤੇਲ ਦਾ ਕੜਾਹਿਆ ਤਪਾ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਤਲ ਕੇ ਖਾ ਜਾਏਗਾ।" ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਕਿਵੇਂ ਨਿਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਉਸ ਨੂੰ ਬਤੇਰਾ ਹਟਕ ਰਹੇ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਮੁੜਿਆ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨਾਲ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਯਥਾ :- ਅਫਲ ਬਚਨ ਕਿਉਂ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰਾ । ਜਿਹ ਕੇ ਤੀਨ ਲੋਗ ਅਨੁਸਾਰਾ ।

ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਨ ਮਾਨਹਿ ਮੂਢਾ । ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ ॥੫੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਭਾਈ ਬਾਲਿਆ ! ਨਾਲ ਲਏ ਦੀ ਲੱਜਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਭੀ ਹੈ ਚਲ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਲਿਆਈਏ ।" ਬਾਲੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੂਰ ਹੈ ?" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਏਥੋਂ ਯਾਰਾਂ ਕੋਹ ਹੈ" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਮਿੱਟਾਂ ਵਿਚ ਓਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ । ਆ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—

"ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਘਰ ਜਾਤਿ ਨਾਹਿ ? ਸੁਧ ਨਿਜ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ" ॥੫੨॥

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋ ਕੇ ਮੂੰਹ ਨੀਵਾਂ ਪਾ ਲਿਆ । ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ, "ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈਣਗੇ ।" ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੇਲ ਅੱਗ ਵਾਂਙੂ ਤਪ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਡੇ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਘਿਘਿਆ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਚਾ ਲਓ, ਬਚਾ ਲਓ, ਬਚਾ ਲਓ ।"

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਅਜੇਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾਈ ਜੋ ਤੱਤਾ ਕੜਾਹਿਆ ਬਰਫ ਵਾਂਙੂ ਸੀਤਲ (ਠੰਢਾ) ਹੋ ਗਿਆ ।

ਯਥਾ :- ਤਪਯੋ ਤੇਲ ਜਬ ਅਗਨਿ ਸਮਾਨਾ ॥ ਖਲ੍ਯ ਨੇ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਮਰਦਾਨਾ ॥

ਬਲ ਕੇ ਸੰਗ ਤੇਲ ਮਹਿ ਭਾਰਾ ॥ ਘਿਘਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾ ॥੬੨॥

ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ^੩ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ ॥ ਪਾਹਿ ਪਾਹਿ^੪ ਮੁਝ ਜਰਤਿ^੫ ਉਬਾਰਹੁ ॥

ਗੁਨਹਿ ਗੁਨਨ^੬ ਕੋ ਅਬ ਨਹਿ ਕਾਲਾ ॥ ਰੱਛਾ ਕੋ ਇਹ ਸਮਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥

ਦੋਹਰਾ—ਤੇਲ ਭਯੋ ਸੀਤਲ ਤਬਹਿ, ਦੇਹ ਪਰਸ ਕਰ ਸੋਇ ॥

ਪਾਵਕ ਤੇਜ ਨ ਛੁਹਿ ਸਕਾ ਜਿਉਂ ਹਿਮਰੁਤ ਕੋ ਤੋਇ^੭ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੜਾਹਿਆ ਸੀਤਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੋਡਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਜਦ ਪਿੱਛੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਖਲੋਤਾ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ :-

'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਹ ਤੇ ਚਲ ਆਯੋ ? । ਤਪਤ ਕਰਾਹਾ ਜਿਨ ਸਿਤਲਾਯੋ ॥ ੬੫ ॥

[ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਿਆਯ ੫੦

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕੋਡਿਆ ਇਸ ਦੇ ਖਾਣ ਵਿਚ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਦੇਰ ਲਗਾਈ ਹੈ । ਕੋਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੀ ਖਾ ਜਾਣਾ ਸੀ । ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ :-

੧. ਮੂਰਖ ਕੋਡੇ ਰਾਖਸ਼ ਨੇ । ੨. ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਦੀਨਤਾ ਨਾਲ । ੩. ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ, ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ । ੪. ਬਚਾਓ, ਬਚਾਓ । ੫. ਮੈਨੂੰ ਸੜਦੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਓ । ੬. ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ । ੭. ਜਲ ।

ਭਉ ਮੁਚੁ ਭਾਰਾ ਵਡਾ ਤੇਲੁ ॥ ਮਨ ਮਤਿ ਹਉਲੀ ਬੋਲੇ ਬੋਲੁ ॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭੈ ਧਾਰਨਾ ਮੁਚੁ=ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਤੇਲੁ=ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਮਤੀ ਹਉਲੀ=ਤੁੱਛ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੁੱਛ ਹੀ ਬੋਲੁ=ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-ਇਹ ਜੀਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭੈ, ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਧਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ:-

ਸਿਰਿ ਧਰਿ ਚਲੀਐ ਸਹੀਐ ਭਾਰੁ ॥ ਨਦਰੀ ਕਰਮੀ ਗੁਰ ਬੀਚਾਰੁ ॥੧॥

ਪਹਿਲੇ ਕਰਮੀ=ਜੀਵ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਚੰਗੇ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਨਦਰੀ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਰਮੀ=ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਨਦਰੀ=ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਰਮੀ=ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਵੀਚਾਰ ਪਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਖੌਫ਼ ਰੂਪੀ ਭਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਸਹਾਰ ਚਲਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਭੈ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ਨ ਲੰਘਸਿ ਪਾਰਿ ॥

ਭੈ ਭਉ ਰਾਖਿਆ ਭਾਇ ਸਵਾਰਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਖੌਫ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਭੀ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭੈ ਭਉ=ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਇ=ਪਰੇਮ ਨੂੰ ਸਵਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਬਕ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਸਵਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਭੈ ਤਨਿ ਅਗਨਿ ਭਖੇ ਭੈ ਨਾਲਿ ॥ ਭੈ ਭਉ ਘੜੀਐ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਿ ॥

ਅਸਥੂਲ ਤਨਿ=ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਜੇਹੜਾ ਭੈ ਧਾਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਅਗਨੀ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਭੈ ਧਾਰਨਾ ਇਹ ਇਕ ਨਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜੋ ਭੈ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਹੈ, ਉਹ ਭਖੇ=ਪ੍ਰਜੁਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਵਿਚ ਭੈ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਡਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭੈ ਭਉ=ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਬਦਿ=ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਵਾਰਨਾ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਬਾਣੀ ਸਫ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਥਵਾ:-ਸਬਦਿ=ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਵਾਰਨਾ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭੈ ਬਿਨੁ ਘਾੜਤ ਕਚੁ ਨਿਕਚ ॥ ਅੰਧਾ ਸਚਾ ਅੰਧੀ ਸੱਟ ॥੨॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਭੀ ਸੰਸਾਰਕ ਘਾੜਤ, ਵਾ:-ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਘਾੜਤ ਘੜਨੀ ਹੈ, ਉਹ ਨਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਕਚੀ ਹੈ।

ਜਿਸਦਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਸੰਚਾ ਅੰਧਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਰੂਪੀ ਸੱਟ ਭੀ ਅੰਧੀ ਵੱਜਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ-

ਕਬੀਰ ਸਾਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਆ ਕਰੈ ਜਉ ਸਿਖਾ ਮਹਿ ਚੂਕ ॥

ਅੰਧੇ ਏਕ ਨ ਲਾਗਈ ਜਉ ਬਾਂਸੁ ਬਜਾਈਐ ਫੂਕ ॥੧੫੮॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੭੨

ਵਾ:-ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅੰਤਹਕਰਨ ਰੂਪੀ ਸੰਚਾ ਅੰਧਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਰੂਪੀ ਸੱਟ ਵੀ ਅੰਧੀ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਬੁਧੀ ਬਾਜੀ ਉਪਜੈ ਚਾਉ ॥ ਸਹਸ ਸਿਆਣਪ ਪਵੈ ਨ ਤਾਉ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਬਾਜੀ ਦਾ ਚਾਉ=ਉਤਸ਼ਾਹ ਉਪਜੈ=ਉਤਪੰਨ (ਪੈਦਾ) ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਚਾਹੇ ਲੱਖਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਭੀ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਭੀ ਉਹ ਸਾਧਨਾਂ ਰੂਪੀ ਤਾਉ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਤਰਨਾ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ:-ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪੁਰਸ਼ ਧਾਰਦੇ ਹੋਣਗੇ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ:-ਬੁਧੀ ਬਾਜੀ ਉਪਜੈ ਚਾਉ ॥

ਬਾਜੀ=ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਚਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਥਵਾ:-ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਚਾਉ=ਗਿਆਨ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਬਾਜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪ ਪਵੈ ਤ ਤਾਉ ॥

ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਚਾਹੇ ਮਨਮੁੱਖ ਪੁਰਸ਼ ਲੱਖਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਭੀ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਭੀ ਉਹ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ, ਅਥਵਾ:-ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨ ਭੋਗਣੇ ਰੂਪੀ ਤਾਉ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਬੋਲਣੁ ਵਾਉ ॥ ਅੰਧਾ ਅਖਰੁ ਵਾਉ ਦੁਆਉ ॥੩॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਵਾਉ=ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਅੰਧੇ ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਅਖਰੁ=ਉਪਦੇਸ਼, ਵਾਉ=ਵਰ, ਦੁਆਉ=ਬਦ ਅਸੀਸ ਦੇਣੀ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਿਸਫਲ ਹਨ। ਵਾ:-ਜਿਸ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਅੱਖਰ ਅੰਧਾ=ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਦੁਆ ਤੇ ਬਦ ਅਸੀਸ ਵਾਉ=ਵਿਅਰਥ ਹੈ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥

ਥੁਨੀ ਖੰਡਨ ਨਿਆ ਸੇ ਫਿਰ ਦੂਜਾ ਸਬਦ ਉਚਾਰ ਕੇ ਕੋਢੇ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਡਰਿ ਘਰੁ ਘਰਿ ਡਰੁ ਡਰਿ ਡਰੁ ਜਾਇ ॥

ਸੋ ਡਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਡਰਿ ਡਰੁ ਪਾਇ ॥

ਪਰਮੇਸਰ ਦੇ ਡਰ ਵਿਚ ਘਰੁ=ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰੱਖ, ਅਤੇ ਘਰਿ=ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸਰ ਦੇ ਡਰ ਨੂੰ ਰੱਖ, ਤਾਂ ਡਰਿ+ਡਰੁ+ਜਾਇ=ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ, ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਡਰ ਕਾਹਦਾ ਧਾਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਡਰ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਪੈਣਾ ਹੋਵੇ। ਅਥਵਾ:-ਏਹ ਤੁਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ "ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਡਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਡਰ ਦੇ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ"

ਗੁਰ ਉੱਤਰ :- ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ਜਿਸ ਡਰ ਦੇ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ ॥੧॥

ਹੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ! ਤੈਥੋਂ (ਆਪ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ । ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਭ ਤੇਰੀ=ਆਪ ਦੀ ਰਜਾਇ=ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਹੈ ॥੧॥

ਡਰੀਐ ਜੇ ਡਰੁ ਹੋਵੈ ਹੋਰੁ ॥ ਡਰਿ ਡਰਿ ਡਰਨਾ ਮਨ ਕਾ ਸੋਰੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅਸੀਂ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਡਰੀਏ, ਜੇਕਰ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਡਰ ਸਾਨੂੰ ਹੋਵੇ । ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਡਰਿ=ਡਰ ਦਾ ਡਰਿ=ਡਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਜੇਹੜਾ ਡਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਮਨ ਦਾ ਹੀ ਸੋਰੁ=ਸੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਨਾ ਜੀਉ ਮਰੈ ਨ ਭੂਬੈ ਤਰੈ ॥ ਜਿਨਿ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ॥

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾ ਇਹ ਜੀਵ ਭੁੱਬਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੁਣ ਕੁਝ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ :- ਜਿਸ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਕੁਝ ਜਪ ਤਪ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੁਣ ਕੁਝ ਜਪ, ਤਪ, ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾ=ਪੁਰਸ਼ ਜੀਉ=ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਨ+ਭੂਬੈ=ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਭੁੱਬਦਾ ਨਹੀਂ, ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰੈ=ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੁਕਮੇ ਆਵੈ ਹੁਕਮੇ ਜਾਇ ॥ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਹੁਕਮਿ ਸਮਾਇ ॥੨॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਇਹ ਜੰਮ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਆਗੈ+ਪਾਛੈ=ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਭੀ ਉਸ ਹੁਕਮੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ :- ਆਗੈ+ਪਾਛੈ=ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ॥੨॥

ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਆਸਾ ਅਸਮਾਨੁ ॥ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਭੂਖ ਬਹੁਤੁ ਨੈਸਾਨੁ ॥

ਪਦ ਅਰਥ-ਹੰਸੁ=ਹਿੰਸਿਆ । ਹੇਤੁ=ਮੋਹੁ । ਅਸਮਾਨੁ=ਆਕਾਸ਼,
ਵਾ :- ਅਸ+ਮਾਨੁ=ਮਾਨ (ਵਡਿਆਈ) ਅਸ=ਹੈ । ਭੂਖ=ਤਿਸ਼ਨਾ । ਨੈਸਾਨੁ=ਪਰਗਟ,
ਵਾ :- ਨੈ=ਨਦੀ, ਸਾਨੁ=ਸਦਰਸ਼, ਵਾ :- ਨੈ+ਸਾਨੁ=ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਸਦਰਸ਼ ।

ਅਰਥ :- ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਿੰਸਿਆ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਆਸਾ, ਆਕਾਸ਼ ਵਾਂਗੂ ਬਿਅੰਤ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ । ਤੇ ਮਾਨੁ=ਵਡਿਆਈ ਭੀ ਹੈ । ਤਿਸਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ

ਵਿਚ ਤਿਸ਼ਨਾ ਬਹੁਤ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ ਨੈਸਾਨੁ=ਪਰਗਟ, ਵਾ :- ਨਦੀ ਦੇ ਸਦਰਸ਼ ।

ਅਥਵਾ :- ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਸਦਰਸ਼ ।

ਭਉ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਆਧਾਰੁ ॥ ਵਿਣੁ ਖਾਧੇ ਮਰਿ ਹੋਹਿ ਗਵਾਰੁ ॥ ੩ ॥

ਆਧਾਰੁ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਕਰੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭੈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਵਗੈਰਾ ਨਹੀਂ ਖਾਵੇ ਪੀਵੇਗਾ। ਅਥਵਾ:-ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਉ=ਡਰ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਕਰੇ। ਵਿਣੁ+ਖਾਧੇ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਖੋਫ ਧਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਗਵਾਰ=ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਨਿਸਫਲ ਮਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ॥ ੩॥

ਜਿਸਕਾ ਕੋਇ ਕੋਈ ਕੋਇ ਕੋਇ ॥ ਸਭੁ ਕੋ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਇ ॥

ਜਿਸ ਕਿਸੀ ਦਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ੲ ਸਾਖੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ੲ

ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁੱਤਰ ਸਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਲੜਕਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਗਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰੱਜ ਸਤਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਘਰ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ।

ਉਸ ਨਗਰੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਵਿਆਹ ਕੀਤੇ, ਅਤੇ ਜਤਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਨਿਸਫਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤਦ ਇਕ ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜੇ ਆਪ ਕੋਈ ਲੜਕਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਬਲੀਦਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਤਦ ਅਵਸ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਲੇਕਿਨ ਜੁਲਮ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੜਕਾ ਬਲੀਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਯਾਂ ਕਿਸੀ ਮੁੱਲ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਬਲੀਦਾਨ ਕਰਨਾ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਨੇ ਡੋਂਡੀ ਫਿਰਾ ਦਿੱਤੀ, ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਲੜਕਾ, ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜਾ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਡੋਂਡੀ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਸੁਣੀ, ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਛੋਟਾ ਲੜਕਾ ਜੋ ਭਜਨੀਕ ਤੇ ਸਤਸੰਗੀ ਸੀ, ਘਰ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੱਲ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜਾ ਨੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ-ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕਲ੍ਹ ਦੇਵੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਤੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਖਾਣਾ ਹੈ ਉਹ ਖਾ ਲੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਖੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਚਾਰ ਢੇਰੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ।

(੧) ਇਸ ਢੇਰੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ।

(੨) ਰਾਜਾ ਢੇਰੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ।

(੩) ਢੇਰੀ ਢੇਰੀ ਰਾਜਾ ਦੀ।

(੪) ਢੇਰੀ ਢੇਰੀ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ।

ਅੰਤਰਿ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਸਾਧਨੁ ਕਰਿ ॥ ੧ ॥

(੧) ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵਾਲੀ ਢੇਰੀ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ,
“ਕਿਉਂਕਿ-ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਰੱਖਯਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ
ਮੇਰੇ ਰੱਖਯਕ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆਕੇ, ਮੈਨੂੰ
ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਚ ਕੇ” ਉਸ ਨੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵਾਲੀ ਢੇਰੀ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀ।

(੨) ਫੇਰ ਦੂਜੀ ਰਾਜੇ ਵਾਲੀ ਢੇਰੀ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਫਿਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ,
“ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਾ ਲੋਕ ਪਰਜਾ ਦੇ ਰੱਖਯਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੁਨਾ-ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਕਿ-ਰਾਜਾ
ਨੇ ਮੇਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਬਲੀਦਾਨ ਵਾਸਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ
ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ” ਦੂਜੀ ਰਾਜੇ ਵਾਲੀ ਢੇਰੀ ਵੀ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀ।

(੩) ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਤੀਜੀ ਢੇਰੀ (ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਲੀ) ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪਰਕਰਮਾ
ਕਰਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ-ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਰੱਖਯਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, “ਪੁਨਾ-
ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ-ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਮੇਰੇ ਕਾਹਦੇ ਰੱਖਯਕ ਹਨ, ਦੇਵੀ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਵੇਰੇ
ਬਲੀਦਾਨ ਲੈ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ” ਤੀਜੀ ਢੇਰੀ ਵੀ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀ।

(੪) ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਲੀ ਢੇਰੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਪਰਕਰਮਾ
ਕਰਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ :-

ਅਵਰ ਓਟ ਮੈ ਸਗਲੀ ਦੇਖੀ, ਇਕ ਤੇਰੀ ਓਟ ਰਹਾਈਐ ॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੨੪
ਇਤਿਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਦ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ
ਭੋਜ ਕੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸੱਦ ਲਿਆ ਚੌਂਕੀਦਾਰ ਮੂੰਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ।

ਇਸ ਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਅੱਖਰ ਲਗਾਓ :-

ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਂ ਪਿਉ ਰੱਖਯਕ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਰੱਖਯਕ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ
ਰੱਖਯਕ ਹੈ, ਫਿਰ ਕੋਇ-ਕੋਣ ਰੱਖਯਕ ਹੈ ? ਕਿ-ਇਕ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਰੱਖਯਕ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਿਸੀ ਦਾ ਰੱਖਯਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਸੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਹੋ
ਕੋਣ ਕੋਈ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਭ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਹੈ, ਤੇ ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ
ਮਾਲਕ ਹੈਂ।

ਜਾਕੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਧਨੁ ਮਾਲੁ ॥ ਨਾਨਕ ਆਖਣੁ ਬਿਖਮੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥੪॥੨॥

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੂਖਮ ਅਸਥੂਲ ਜੀਅ ਜੰਤ, ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ ਮਾਲ ਹੈ। ਵਾ :-ਸਾਰਿਆਂ
ਜੀਆਂ ਜੰਤਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਧਨ ਮਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ
ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਆਖਣ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਬਹੁਤ ਬਿਖਮੁ=ਕਠਨ ਹੈ ॥੪॥੨॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ 'ਕੋਡਾ' ਸੁਣ ਕੇ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ
ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ-ਅਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਇਹ

ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਕੋਭੇ ਨੂੰ ਪਿਛਲਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸੀਸਾ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਈਸ਼ਰ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਕੋਭੇ ਨੇ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਵਾਦੀਕ ਮਿਠੇ ਮਿਠੇ ਫਲ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਰਖੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਮਰਦਾਨਾ ਹੈ ਤੂੰ ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਫਲ ਰਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਨਾ ਕਰ। ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਤੇਰਾ ਉਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕੋਭੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਫਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਰਖ ਕੇ ਕੁਝ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਤੇ ਕੁਝ ਆਪ ਲੈ ਲੀਤੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਗੇ ਫਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕੋਭੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਲਾਂ ਦੇ ਖਾਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਕੋਭੇ ਦੀ ਰਾਖਸ਼ ਦੇਹ ਪਲਟ ਗਈ ਤੇ ਦਿਬਯ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੈਨੇ ਇਹ ਰਾਖਸ਼ ਜੂਨ ਕਿਵੇਂ ਪਾਈ ਹੈ? ਕੋਭੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਆਪ ਤਾਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੋ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਪਹਿਲਾ ਜਨਮ ਮੇਰਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਸੀ, ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆ ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆ ਗਏ ਮੈਨੇ ਅੱਗੋਂ ਉਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨ ਕੀਤਾ, ਆਪਣੀ ਗੁਰੂਰੀ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੈਨੇ ਜਗਤ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਤੂੰ ਰਾਖਸ਼ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਪਾਣਾ ਕਰ।

ਯਥਾ :- ਅਸ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਿ ਜੁ ਤੈਂ ਮਨ ਠਾਨੀ ॥ ਕਛੂ ਨ ਬਿਗਰਹਿ ਮੁੜ-ਹੇ ਮਾਨੀ ॥

ਯਾਕੋ ਫਲ ਜੇ ਤੂੰ ਨਹਿ ਪਾਵੈਂ ॥ ਤੋਂ ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਜਗਤ ਮਿਟ ਜਾਵੈ ॥੮੬॥

ਤਾਂਤੇ ਤੂੰ ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਪਾਈ ॥ ਕਰਹੁ ਕੁਕਰਮ ਧਰਮ ਬਿਸਰਾਈ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸ੍ਵਾਪਾ ॥ ਮੈਂ ਭੈ ਭੀਤਿ ਭਯੋ ਬਹੁ ਕਾਂਪਾ ॥੮੭॥

ਦੋ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੜੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮੈਂਨੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਅਪ੍ਰਾਧ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਖਸ਼ ਦੇਹੀ ਤਾਂ ਪਾ ਲਈ ਹੈ ਪਰ ਏਹ ਨਵਿਰਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ?

ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ— ਏਕੰਕਾਰ ਧਰੈ ਅਵਤਾਰਾ ॥ ਤਿਨਕੇ ਮਿਲੇ ਹੋਇ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥੮੮॥

ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਛਾਣਾਂਗਾ। ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸੀਸਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਪਛਾਣ ਲਵੀਂ ਇਸ ਸੀਸੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਮਨੁਖ ਜੈਸਾ ਨਿਗਾਹ ਆਵੇਗਾ ਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮਨੁਖ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸੇਗਾ।

ਯਥਾ—ਯਾਮੈ ਪਰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸੁ ਜਾਕੋ। ਪੁਨ ਮਾਨੁਖ ਮੁਖ ਦੀਸਹਿ ਤਾਂਕੋ।

ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਹੈ ਅਵਤਾਰਾ। ਤਿਸਤੇ ਤੇਰੇ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ ॥੮੯॥

ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਜਿਹ ਨਰ ਜਗ ਪਾਏ। ਨਾਨਾ ਜੋਨਿ ਵਿਖੈ ਜੋ ਆਏ।

ਤਿਨਕੇ ਮੁਖ ਇਸ ਦਰਪਨ ਮਾਂਹੀ। ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਦੀਸਹਿ ਕਥਿ ਨਾਹੀ ॥੬੨॥

ਗੁਰ ਤੇ ਲੇਕਰ ਮੁਕਰ ਸੁ ਆਵਾ। ਤਬਕੋ ਮੈਂ ਇਹ ਬਾਨ ਰਹਾਵਾ।

ਗਹਿ ਕਰਿ ਆਨੇ ਮਨੁਜ ਘਨੇਰੇ। ਮੁਕਰ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸੁ ਹੋਰੇ ॥ ੬੩ ॥

ਸੂਕਰ ਕੂਕਰ ਖਰ ਖਗ ਸ਼ੇਰਾ। ਇਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕੋ ਮੁਖ ਹੋਰਾ।

ਤੁਮਰਾ ਮਾਨੁਖ ਬਦਨ ਦਿਸਾਨਾ। ਜਿਨ ਕੇ ਪਰਸੇ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਟਾਨਾ ॥੬੪॥

[ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਧਿਆ ੫੦

ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮਨੁਖੀ ਸਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਆਗਿਆ ਦਿਓ ਮੈਂ ਸੁਰਲੋਕ ਵਿਖੇ ਜਾਵਾਂ, ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਡਾ ਰਾਖਸ਼ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਸੁਰਲੋਕ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :-ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੱਸ ਸਹੁਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜਿਸ ਵੇਲੇ "ਪੱਖੋ ਕੇ ਰੰਧਾਵੇ" ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਪਰ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਣਾ ਸ਼ਸ਼ੋਭਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੱਸ **ਚੰਦੋ ਰਾਣੀ** ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਪਰ ਭਗਵੇਂ ਕਪੜੇ ਪਾਏ ਦੇਖੇ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਗੁਸਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਵੱਧ ਘੱਟ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਸ਼ਬਾ :-ਚੰਦੋ ਰਾਣੀ ਕੜਕੀ ਫੇਰ ॥ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਕੁਲ ਹੀ ਡੋਬ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਨਾ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਸਾਡੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਹੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਸੱਸ ਸਹੁਰਾ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ। ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੱਸ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਕਿ-ਦੱਸੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕੇਹੜੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਸੱਸ ਸਹੁਰਾ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਿਹਾ-

ਮਾਤਾ ਮਤਿ ਪਿਤਾ ਸੰਤੋਖੁ ॥ ਸਤੁ ਭਾਈ ਕਰਿ ਏਹੁ ਵਿਸੇਖੁ ॥੧॥

ਆਤਮ ਵਿਛੋਣੀ ਬੁੱਧੀ ਇਹ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਹੈ, ਸੰਤੋਖ ਸਾਡਾ ਪਿਉ ਹੈ। ਸੱਸ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਇਹ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ-ਭਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਚਾਚਾ "ਲਾਲੂ ਜੀ" ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਭਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ॥ ੧ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੫੨) ਕਹਣਾ ਹੈ ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਤਉ ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੁਣ ਕੁਝ ਯੋਗ ਅਯੋਗ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, "ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਸੀਂ

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋ"। ਅਥਵਾ:-ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਾਥੋਂ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਤਾਂ ਤਉ=ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਰਮ ਸੁਰਤਿ ਦੁਇ ਸਸੁਰ ਭਏ ॥ ਕਰਣੀ ਕਾਮਣਿ ਕਰਿ ਮਨ ਲਏ ॥੨॥

ਸਰਮ=ਵੈਰਾਗ, ਸੁਰਤਿ=ਗਿਆਤ, ਵਾ:-ਸੁ+ਰਤਿ=ਸਰੋਸ਼ਟ ਪ੍ਰੀਤੀ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਾਡੇ ਸੱਸ ਸਹੁਰਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਨ=ਸਰੋਸ਼ਟ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਰਣੀ ਰੂਪੀ ਕਾਮਣਿ=ਇਸਤਰੀ ਅਸਾਂ ਨੇ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਵਾ:-ਅਸਾਡੇ ਮਨ ਨੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਰਣੀ ਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਸਾਹਾ ਸੰਜੋਗੁ ਵੀਆਹੁ ਵਿਜੋਗੁ ॥ ਸਚੁ ਸੰਤਤਿ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋਗੁ ॥੩॥੩॥

ਜੋਹੜਾ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋਹੜਾ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਵਿਜੋਗ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਅੰਨਵੇ ਕਰਨਾ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਜੋਹੜਾ ਵਿਜੋਗ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋਹੜਾ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ--ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਏਹੀ ਸੰਤਤਿ=ਸੰਤਾਨ ਅਰਥਾਤ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਜੋਗੁ=ਲਾਇਕ ਹੈ ॥੩॥੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :-ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮਰ ਗਿਆ, ਮੌਹ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰੋਂਦਾ ਰੋਂਦਾ ਬੱਸ ਨਾ ਕਰੇ, ਉਸ ਦੇ ਮੌਹ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ... ..

ਬੁਝ ਰੇ ਗਿਆਨੀ ਮੂਆ ਹੈ ਕਉਣੁ ॥ ਹੇ ਗਿਆਨੀ ! ਤੂੰ ਬੁੱਝਣਾ ਕਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੌਣ ਮਰਿਆ ਹੈ? ਜੇ ਤੂੰ ਕਵੇਂ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਮਰਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਦੇ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ-ਕਿਉਂਕਿ... ਮਰਣਹਾਰੁ ਇਹੁ ਜੀਅਰਾ ਨਾਹੀ ॥ ੩ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੧੮੮ ਜੇ ਕਵੇਂ ਸਰੀਰ ਮਰਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਰੀਰ-

ਪਉਣੈ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਕਾ ਮੇਲੁ ॥ ਚੰਚਲ ਚਪਲ ਬੁਧਿ ਕਾ ਖੇਲੁ ॥

ਪੌਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਰੂਪ ਹੈ, ਭਾਵ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਬਣਿਆ ਹੈ "ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਲੋਕ ਤਿੰਨ ਤੱਤ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ (ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿਚ ਵੀ ਤਿੰਨ

ਤੱਤ ਕਹੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਪੰਣ, ਪਾਣੀ, ਅਗਨੀ ਆਦਿਕ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਿਲਾਪ ਰੂਪ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਚੰਚਲ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਚਪਲ—ਚੰਚਲ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਹੀ ਖੇਲ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਨਉ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ ॥ ਬੁਝੁ ਰੇ ਗਿਆਨੀ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥੧॥

ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਗੋਲਕਾਂ ਰੂਪ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦਸਵਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਗੁਪਤ ਅਰਥਾਤ ਬੰਦ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਹੇ ਗਿਆਨੀ! ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਬੁਝੁ=ਸਮਝਣਾ ਕਰ ॥੧॥

ਕਥਤਾ ਬਕਤਾ ਸੁਨਤਾ ਸੋਈ ॥

ਆਪੁ ਬੀਚਾਰੇ ਸੁ ਗਿਆਨੀ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਬਕਤਾ ਹੋ ਕੇ ਕਥਤਾ=ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਸਰੋਤਾ ਹੋ ਕੇ ਸੁਨਤਾ=ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਸਲ ਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੇ ਕਰ ਪੰਡਿਤ ਆਖੇ ਕਿ—ਦੇਹ ਮਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਦੇਹੀ ਮਾਟੀ ਬੋਲੈ ਪਉਣੁ ॥ ਬੁਝੁ ਰੇ ਗਿਆਨੀ ਮੂਆ ਹੈ ਕਉਣੁ ॥

ਹੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਦੇਹ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਪਉਣ ਸੰਬੰਧੀ ਜੀਵ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਪਉਣੁ=ਵਾਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੇ ਗਿਆਨੀ ਤੂੰ ਬੁਝਣਾ ਕਰ ਮੂਆ=ਮਰਿਆ ਕੌਣ ਹੈ? ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਕਿ—ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ, ਕੌਣ ਮਰਿਆ ਹੈ। ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਮੂਈ ਸੂਰਤਿ ਬਾਦੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥ ਓਹੁ ਨ ਮੂਆ ਜੋ ਦੇਖਣਹਾਰੁ ॥੨॥

ਜਿਸ ਸੂਰਤ ਦਾ ਬਾਦੁ=ਵਿਅਰਥ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮਰ ਗਈ।

ਵਾ:-ਬਾਦੁ=ਝਗੜੇ ਅਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸੂਰਤ ਮਰ ਗਈ।

ਜੋ ਚੇਤਨ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ ॥ ੨ ॥

ਜੈ ਕਾਰਣਿ ਤਟਿ ਤੀਰਥ ਜਾਹੀ ॥ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਘਟ ਹੀ ਮਾਹੀ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ, ਇਹ ਜੀਵ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਤਟਿ=ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਪਰ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਘਟ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਸਾਸਤਰ ਵੇਤਾ ਪੰਡਿਤ ਲੋਕ ਉਸ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤੁ ਬਾਦੁ ਵਖਾਣੈ ॥ ਭੀਤਰਿ ਹੋਦੀ ਵਸਤੁ ਨ ਜਾਣੈ ॥੩॥

ਪੰਡਿਤ ਲੋਕ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਅਥਵਾ:—ਪੜਿ+ਪੜਿ=ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬਾਦੁ=ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਹਕਰਨ ਵਿਚ, ਜੋ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ॥ ੩॥ ਫਿਰ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਆਪ ਭੀ ਤਾਂ ਮਿਰਤੂ ਹੋਵੋਗੇ? ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—

ਹਉ ਨ ਮੂਆ ਮੇਰੀ ਮੁਈ ਬਲਾਇ ॥ ਓਹੁ ਨ ਮੂਆ ਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਹਉ=ਅਸਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪ ਬਲਾ ਜੋ ਮਰ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ, ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥

ਮਰਤਾ ਜਾਤਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਇਆ ॥੪॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਕੁਝ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ॥੪॥੪॥

ਯਥਾ:—ਨਹ ਕਿਛੁ ਜਨਮੈ ਨਹ ਕਿਛੁ ਮਰੈ ॥

ਆਪਨ ਚਲਿਤੁ ਆਪ ਹੀ ਕਰੈ ॥

[ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੨੮੧]

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ਦਖਣੀ ॥

(ਦੱਖਣੀ, ਗਉੜੀ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਉੜੀ ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਹੀ ਹੈ)।

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਬੂਝੈ ਮਾਨੈ ਨਾਉ ॥ ਤਾਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬੂਝੈ=ਪੁੱਛਕੇ ਸੁਣਿ=ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੁਣਿ=ਸੁਣਕੇ (ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ਠਉਰ ਨ ਠਾਉ ॥ ਤੂੰ ਸਮਝਾਵਹਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਉ ॥੧॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪ ਭੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਠਾਉ=ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਮਝਾਵਹਿ=ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥ ੧॥

ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਚਲੈ ਮੈ ਨਾਲਿ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਾਧੀ ਸਭ ਕਾਲਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿਲੇ, ਜੋ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲਣਾ ਕਰੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਾਲਿ=ਜਮਕਾਲ ਨੇ ਬਾਧੀ=ਬੰਧੀ (ਬੰਨ੍ਹੀ) ਹੋਈ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:—ਜੀਵ ਤਰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ:—

ਖੇਤੀ ਵਣਜੁ ਨਾਵੈ ਕੀ ਓਟ ॥ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਬੀਜ ਕੀ ਪੋਟ ॥

ਨਾਵੈ—ਨਾਮ ਰੂਪ ਪਰਪੰਚ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ, ਖੇਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਣਜ ਵਾਪਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਰੂਪੀ ਅੰਗੂਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਪਾਪਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਰੂਪ ਬੀਜ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ
ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਰੂਪੀ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚ ਪੋਟ=ਪੰਡ ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜੀਅ ਮਹਿ ਚੋਟ ॥ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਚਲੇ ਮਨਿ ਖੋਟ ॥੨॥

ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਆਦਿ ਸੱਤ ਜੀਅ ਵਿਚ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ—ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ
ਤਰਫ ਲਗਾ ਕੇ, ਦੁੱਖ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਮਨ ਦੀਆਂ
ਖੋਟਤਾਈਆਂ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ॥ ੨ ॥ ਪੁਨਾ—ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਇਹ ਜੀਵ ਤਰ ਕਿਵੇਂ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
ਗੁਰ ਉੱਤਰ :— ਖੇਤੀ ਵਣਜੁ ਨਾਵੈ ਕੀ ਓਟ ॥ :— ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ
ਰੂਪੀ=ਵਣਜੁ ਅਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਕਰੇ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਜਨਮ
ਮਰਨ ਰੂਪੀ ਅੰਗੂਰ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਬੀਜ ਕੀ ਪੋਟ :—

ਪਾਪਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਦੀ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਪੋਟ=ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ--ਪੰਡ ਵਿਚ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਦਾਣਾ ਫਿਰ ਉਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜੀਅ ਮਹਿ ਚੋਟ ॥ ਜੀਅ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ
ਸਤ੍ਰ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਟ=ਸੱਟਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਚਲੇ ਮਨਿ ਖੋਟ ॥੨॥ ਮਨ ਦੀਆਂ ਖੋਟਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਿ=ਭੁਲਾ
ਕੇ ਨਾਮੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਤਰਫ, ਵਾ--ਨਾਮ ਦੀ ਤਰਫ ਚੱਲੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਉਸ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ॥ ੨ ॥

ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਚੀ ਸੀਖ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਸਾਚੁ ਪਰੀਖ ॥

ਸੱਚੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰੇ, ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ, ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਪਰੀਖ=ਪਰੋਸੇ,
ਵਾ :--ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਾਚੁ=ਸੱਤ ਚਿੱਤ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰੀਖ=ਪਰਖਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਤਨ ਮਨ
ਸੀਤਲੁ=ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਲ ਪੁਰਾਇਨਿ ਰਸ ਕਮਲ ਪਰੀਖ ॥ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਮੀਠੇ ਰਸ ਈਖ ॥੩॥

ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਵਿਚ ਪੁਰਾਇਨਿ=ਚੋਪੱਤੀ ਨਿਰਲੇਪ, ਅਤੇ ਰਸ=ਜਲ ਵਿਚ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਦੀ
ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਤੋਂ ਅਸੰਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਈਖ=ਗੰਠੇ
ਦੇ ਰਸ ਵਾਂਗੂ ਮਿੱਠੇ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਰਤੇ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ।

ਵਾ :--ਜੋ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਮਿੱਠੇ ਰਸ ਵਿਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਕੇ (ਸੁਤ, ਵਿਤ, ਲੋਕ ਈਖਨਾ
ਤੀਨੀ) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਈਖ=ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :--ਜੀਵ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੰਜੋਗੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :--

ਹੁਕਮਿ ਸੰਜੋਗੀ ਗੜਿ ਦਸ ਦੁਆਰ ॥ ਪੰਚ ਵਸਹਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ ॥

(੧) ਦਸਾਂ ਦੁਆਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਗੜਿ--ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਸਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮਾਂ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਉਸ ਦਾ ਸੰਜੋਗੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਪਾਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ=ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪੰਜ ਤੱਤ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਰਹੇ ਹਨ।
ਅਥਵਾ :--ਇਹ ਸਰੀਰ ਸਫਲਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :--ਸਤਿਸੰਗ ਦੁਆਰੇ ਇਹ ਸਰੀਰ ਸਫਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ :--ਸਤਿਸੰਗ ਕੌਸਾ ਹੈ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :--

(੨) ਹੁਕਮਿ ਸੰਜੋਗੀ ਗੜਿ ਦਸ ਦੁਆਰ ॥ ਪੰਚ ਵਸਹਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ ॥

ਜੋ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਗੜਿ=ਕਿਲ੍ਹਾ ਦਸਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ* ਅਤੇ ਦਸਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ† ਦਾ ਦੁਆਰ=ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਤਿਸ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਅਪਾਰ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ=ਗਿਆਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪੰਚ=ਸਰੇਸ਼ਟ ਮਹਾਤਮਾ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਪੁਨਾ--ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਕੌਸੇ ਹਨ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-- ਹੁਕਮਿ ਸੰਜੋਗੀ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸੰਜੋਗੀ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :--ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ? ਉਹ ਉੱਤਰ :--

(੩) ਹੁਕਮਿ ਸੰਜੋਗੀ=ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਸੰਜੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਰੂਪ ਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ, ਦਸਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੜਿ=ਦਮਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਪੰਜ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਵਸੀਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਾ :--ਪੰਜਾਂ ਵਿਸਿਆਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਵਾ :--ਪੰਜ-ਸੱਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿਕ ਸੁਭ ਗੁਣ। ਅਥਵਾ :--ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਆ ਕੇ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਪਾਰ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਜੋਤ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਜਿਸ ਦਾ ਅਪਾਰ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਗਿਆਤ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਹੈ

ਉਹ ਫਿਰ ਨਿਸਚੇ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-- ਚੌਥਾ ਅਰਥ :--

(੪) ਹੁਕਮਿ ਸੰਜੋਗੀ ਗੜਿ ਦਸ ਦੁਆਰ :--ਹੁਕਮ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਦਸਾਂ ਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਗੜਿ=ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਸੰਜੋਗੀ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ :--ਜਿਥੇ ਜਾਈਐ ਜਗਤ ਮਹਿ ਤਿਥੇ ਹਰਿ ਸਾਈ ॥ [ਬਿਲਾਵਲ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੮੫੧]

ਆਪਿ ਤੁਲੈ ਆਪੇ ਵਣਜਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰ ॥੪॥੫॥

ਫਿਰ ਐਸੇ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ--ਕਿ-ਉਹ-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਤੁਲੈ=ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ

* ਪੰਜ-ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਧੀਰਜ, ਧਰਮ, ਵੀਚਾਰ। ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ-ਅਸੰਗਤਾ, ਸਮਤਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਾ, ਸੀਤਲਤਾ, ਖਿਮਾਂ, ਇਹਨਾਂ ਦਸਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।

† ਪੰਜ-ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ। ਅਤੇ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ-ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ ਗੰਧ। ਇਹਨਾਂ ਦਸਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ।

ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਵਣਜਾਰਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—
ਆਪ ਹੀ ਉਹ ਨਾਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਵਾਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਜਗਿਆਸੂ ਚਲਕੇ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ—
ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਫਿਰ ਦੋ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ
ਸਮੁੱਚਾ ਹੀ ਉੱਤਰ ਹੈ, ਪਰ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਭੀ ਉੱਤਰ
ਦਿੱਤੇ। ਹੁਣ ਪਹਿਲੇ ਜਗਿਆਸੂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:—ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ—

ਜਾਤੋ ਜਾਇ ਕਹਾ ਤੇ ਆਵੈ ॥ ਕਹ ਉਪਜੈ ਕਹ ਜਾਇ ਸਮਾਵੈ ॥

੧. ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ ਇਹ ਜੀਵ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ੨. ਅਤੇ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ੩. ਇਹ ਜਗਤ ਕਹ ਉਪਜੈ=ਕਿਥੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
੪. ਅਤੇ ਕਿਸ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ?

ਕਿਉ ਬਾਧਿਓ ਕਿਉ ਮੁਕਤੀ ਪਾਵੈ ॥ ਕਿਉ ਅਬਿਨਾਸੀ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ ॥੧॥

੫. ਇਹ ਜੀਵ ਕਿਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਬਾਧਿਓ=ਬੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ੬. ਕਿਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ
ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ? ੭. ਕਿਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਸਹਜੇ, ਅਬਿਨਾਸੀ ਪਦ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਵਾ:—ਨਾਸ ਤੋਂ
ਰਹਿਤ ਸਹਜ ਪਦ ਵਿਚ ਕਿਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ? ॥ ੧ ॥

ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੱਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ—ਕਿ—ਹੇ ਪੁਰਖ—

ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ॥

ਨਰਹਰ ਨਾਮੁ ਨਰਹਰ ਨਿਹਕਾਮੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ, ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨਾ
ਕਰ। ਕਿਉਂਕਿ—ਨਰਹਰ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰ ਏਕ ਨਰ=ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਹਕਾਮੁ—ਨਿਸ਼ਕਾਮ
(ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਮੁਤਾਬਕ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ—

ਸਹਜੇ ਆਵੈ ਸਹਜੇ ਜਾਇ ॥ ਮਨ ਤੇ ਉਪਜੈ ਮਨ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥

੧. ਇਹ ਜੀਵ ਸੁਤੇ ਹੀ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ੨. ਅਤੇ ਸੁਤੇ ਹੀ
ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩. ਮਨ=ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਇਹ ਜਗਤ
ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੪. ਅਤੇ ਮਨ+ਮਾਹਿ=ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ
ਸਮਾਇ=ਲੀਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ:—ਜਹ ਤੇ ਉਪਜਿਓ ਨਾਨਕਾ ਲੀਨ ਤਾਹਿ ਮੈ ਮਾਨ ॥

ਅਥਵਾ:-ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨਾਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਮਾਇ=ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤੋ ਬੰਧਨੁ ਪਾਇ ॥ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ਛੁਟੈ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥੨॥

ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਰਮੁਖਤਾ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਨਮੁਖ, ਮਨਮੁਖਤਾ ਕਰਕੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਬਦੁ+ਬੀਚਾਰਿ=ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪੇ, ਤਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ, ਅਭਿਨਾਸੀ ਸਹਜਪਦ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਤਰਵਰ ਪੰਖੀ ਬਹੁ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁ ॥ ਸੁਖ ਦੁਖੀਆ ਮਨਿ ਮੋਹ ਵਿਣਾਸੁ ॥

ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪੰਛੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਰਵਰ=ਬਿਛ ਉੱਪਰ ਆ ਕੇ ਵਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਦੇ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਸੁਖ ਵਿਚ, ਕੋਈ ਦੁਖ ਵਿਚ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਮਨ ਦੇ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਸੁਖ ਵਿਚ, ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਿਣਾਸੁ=ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਝ ਬਿਹਾਗ ਤਕਹਿ ਆਗਾਸੁ ॥

ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਵਹਿ ਕਰਮਿ ਲਿਖਿਆਸੁ ॥੩॥

(ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ) ਸਾਝ+ਬਿਹਾਗ=ਰਾਤ ਬੀਤਨੇ ਪਰ ਜਦ ਬਿਹਾਗ=ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਹ ਪੰਛੀ ਆਕਾਸ਼ ਵਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਲਿਖਿਆਸੁ=ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸੇ ਦਿਸਾਂ ਵਲ ਦੌੜਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੁਣੋ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ:-

ਤਰਵਰ ਪੰਖੀ ਬਹੁ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁ ॥ ਸੁਖ ਦੁਖੀਆ ਮਨਿ ਮੋਹ ਵਿਣਾਸੁ ॥

ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਵਿਚ, ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਬਿਛ ਪਰ ਆ ਕੇ ਬਹੁਤ ਜੀਵਾਂ ਰੂਪ ਪੰਛੀ ਵਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਸੁੱਖ, ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਝ ਬਿਹਾਗ ਤਕਹਿ ਆਗਾਸੁ ॥ ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਵਹਿ ਕਰਮਿ ਲਿਖਿਆਸੁ ॥੩॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਸਾਝ=ਰਾਤ ਬਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਾਲ ਰੂਪ ਬਿਹਾਗ=ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੀਵਾਂ ਰੂਪੀ ਪੰਛੀ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਰੂਪ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਤੱਕਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ-ਪੁਨੀ ਲੋਕ ਸੁਰਗ ਨੂੰ, ਅਤੇ ਪਾਪੀ ਲੋਕ ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕਦੇ ਹਨ। ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸੇ ਦਿਸਾਂ ਵਲ ਧਾਵਹਿ=ਦੌੜਦੇ ਹਨ ॥੩॥

(ਪੰਨਾ ੧੫੩)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਜੀਵ ਤਰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਨਾਮੁ ਸੰਜੋਗੀ ਗੋਇਲਿ ਥਾਟੁ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਫੁਟੈ ਬਿਖੁ ਮਾਟੁ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਪੰਚ ਗੋਇਲਿ ਥਾਟੁ=ਅਸਥਾਨੇ ਵਾਂਗੂ ਮਿਥਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਮ ਰੂਪ ਪਰਪੰਚ

ਦਾ ਸੰਜੋਗੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਮੱਟਾ ਫੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਵਖਰ ਸੂਨੇ ਘਰੁ ਹਾਟੁ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਖੋਲੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ॥੪॥

ਨਾਮ ਰੂਪ ਵਖਰ—ਸੋਚੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘਰੁ—ਸਰੀਰ, ਵਾ:—ਹਿਰਦਾ ਹਾਟੁ—ਇੰਦ੍ਰੀਏ, ਸੂਨੇ—ਖਾਲੀ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਤਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੁਨਾ—ਸਿੱਖ ਨੇ ਕਿਹਾ “ਇਹ ਜੀਵ ਕਿਵੇਂ ਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?” ਗੁਰ ਉੱਤਰ:— “ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਮ ਦਾ ਸੰਜੋਗੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਗੋਇਲ ਅਸਥਾਨ ਵਾਂਗੂ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਮੱਟੇ ਜੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਉਹ ਫੁੱਟ ਗਏ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪ ਵਖਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘਰੁ—ਹਿਰਦਾ, ਹਾਟੁ—ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਸੂਨੇ—ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ। ਪੂਰਨ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬੱਜਰ ਵਾਂਗੂ ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਰੂਪੀ ਕਪਾਟ—ਤਖਤ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਜੀਵ ਤਰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਧੁ ਮਿਲੈ ਪੂਰਬ ਸੰਜੋਗ ॥ ਸਚਿ ਰਹਸੇ ਪੂਰੇ ਹਰਿ ਲੋਗ ॥

ਪੂਰਬਲੇ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਹਰੀ ਦੇ ਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾਂ ਲੋਕ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰਹਸੇ—ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁ ਤਨੁ ਦੇ ਲੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ॥੫॥੬॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਸੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨ ਮਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੁਭਾ ਪਾ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ “ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਇ—ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਦੇ ਹਾਂ” ॥੫॥੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਚੀਤੁ ॥ ਝੂਠ ਵਿਕਾਰਿ ਜਾਗੈ ਹਿਤ ਚੀਤੁ ॥

ਇਸ ਮਨੁਖ ਦਾ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਦੇ ਹਿਤ—ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਝੂਠਿਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਵਿਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਚਿੱਤ ਝੂਠ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿਚ ਜਾਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੀਤੀ ਪਾਪ ਲੋਭ ਕੀ ਕੀਤੁ ॥ ਤਰੁ ਤਾਰੀ ਮਨਿ ਨਾਮੁ ਸੁਚੀਤੁ ॥੧॥

ਪਾਪ ਤੇ ਲੋਭ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਥਵਾ:—ਪਾਪ ਦਾ ਬਾਪ ਜੋ ਲੋਭ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਭ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ਸੁਖਚੀਤੁ—ਸਰੇਸ਼ਟ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਮੰਨਣ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਤਾਰੀ—ਨੌਕਾ ਲੈਕੇ ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਨਦੀ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਕਰ ॥੧॥

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਾਚੇ ਮੈ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ॥ ਹਉ ਪਾਪੀ ਤੂੰ ਨਿਰਮਲੁ ਏਕ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਸਚੇ ਤੂੰ ਵਾਹੁ×ਵਾਹੁ=ਧੰਨ ਹੈਂ ਧੰਨ, ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਤੇਰੀ ਓਟ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਇਕ ਆਪ ਨਿਰਮਲ ਹੈਂ, ਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ॥੧॥

ਅਗਨਿ ਪਾਣੀ ਬੋਲੈ ਭੜਵਾਉ ॥ ਜਿਹਵਾ ਇੰਦ੍ਰੀ ਏਕੁ ਸੁਆਉ ॥

ਅੱਗ ਪਾਣੀ ਆਦਿਕ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਰਚਿਤ ਜੋ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵ ਭੜਵਾਉ=ਭੜ ਭੜ ਕਰਕੇ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਵਾਉ=ਵਾਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆ ਭੜ ਭੜ ਕਰਕੇ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਅੱਗ, ਪਾਣੀ, ਵਾਉ=ਹਵਾ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਭੱਠ ਦੇ ਸਮਾਨ ਤਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੀਭ ਆਦਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਇਕ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਅਥਵਾ:-ਇਹ ਜੀਵ ਜੀਭ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦਿਸਟਿ ਵਿਕਾਰੀ ਨਾਹੀ ਭਉ ਭਾਉ ॥ ਆਪੁ ਮਾਰੇ ਤਾ ਪਾਏ ਨਾਉ ॥੨॥

ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਥਵਾ:-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਉ=ਡਰ ਤੇ ਭਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਥਵਾ:-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਡਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਤੇ ਜੀਭ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਮਰਣੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਮੂਏ ਕਿਉ ਪੂਰਾ ਹੋਇ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜੀਵਤਭਾ ਤੋਂ ਮਰੇ ਤਾਂ ਮੁੜਕੇ ਮਰਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜੀਵਤ ਭਾ ਦੇ ਮੋਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਪਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਰਪੰਚਿ ਵਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਮਨੁ ਦੋਇ ॥

ਥਿਰੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥੩॥

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਜੀਵ ਦਾ ਮਨ ਪਰਪੰਚਿ=ਸੰਸਾਰ, ਵਾ--ਵਲ ਛਲ ਵਿਚ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਦੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਥਿਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੩॥

ਬੋਹਿਥ ਚੜ੍ਹਉ ਜਾ ਆਵੈ ਵਾਹੁ ॥ ਠਾਕੇ ਬੋਹਿਥ ਦਰਗਹ ਮਾਰ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਦ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਵਾਹੁ=ਸਮਾ ਹੱਥ ਆਵੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ ਉੱਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਇਸ ਜਹਾਜ਼ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਠਾਕੇ=ਰੁਕੇ ਰਹੇਗੇ ਤਾਂ ਪੁਲੱਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਰ ਪਵੇਗੀ।

ਸਚੁ ਸਾਲਾਹੀ ਧੰਨੁ ਗੁਰਦੁਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਘਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥੪॥੧॥

ਉਹ ਧੰਨ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸਚ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਘਰ ਅੰਦਰ ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ ਸੱਚੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਾਰਿਆਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਏਕੰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨਿਸਚ ਕਰੇ ॥੪॥੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਉਲਟਿਓ ਕਮਲੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਗਗਨਿ ਦਸ ਦੁਆਰਿ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਚਾੜ੍ਹਨ, ਨਹਿਰਾਵਣ ਤੇ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹਿਰਦਾ ਕੋਲ ਉਲਟਿਆ ਤਾਂ ਗਗਨ ਜੋ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਜੋਗਾਨੰਦ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ਚੋ ਆਈ। ਅਥਵਾ:-ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਪਰਾਪਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹਿਰਦਾ ਕਵਲ ਉਲਟਿਆ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਦਸਾਂ ਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਜੋ ਗਗਨਿ=ਚੇਤਨ ਦੇਵ ਹੈ, ਤਿਸਦੀ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ਚੋ ਆਈ। ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ—

ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਬੇਧਿਆ ਆਪਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ੧ ॥

ਆਪ ਮੁਰਾਰੀ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਿਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੇਧਿਆ=ਤਦਾਕਾਰ ਭਾਵ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥

ਹੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਭਰਮੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਮਨਿ ਮਾਨਿਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਤੂੰ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨ ਕਰ। ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨਿ=ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਜੈ=ਪੀਣਾ ਕਰ ॥੧॥

ਜਨਮੁ ਜੀਤਿ ਮਰਣਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ਆਪਿ ਮੂਆ ਮਨੁ ਮਨ ਤੇ ਜਾਨਿਆ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨੁ=ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੀਵਤਭਾ ਦੇ ਮਰਨ ਉਪਰ ਮਨ ਮਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ।

ਨਜਰਿ ਭਈ ਘਰੁ ਘਰ ਤੇ ਜਾਨਿਆ ॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਜਰਿ=ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਘਰੁ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਘਰ=ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਕੀਤਾ ॥੨॥

ਜਤੁ ਸਤੁ ਤੀਰਥੁ ਮਜਨੁ ਨਾਮਿ ॥ ਅਧਿਕ ਬਿਥਾਰੁ ਕਰਉ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ ॥

ਜਤ, ਸਤ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਮਜਨੁ=ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਧਿਕ=ਬਹੁਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨਾ ਕਿਸ ਕੰਮ ਹੈ।

ਨਰ ਨਾਰਾਇਣ ਅੰਤਰਜਾਮਿ ॥੩॥

ਉਹ ਨਰਾਇਣ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨਰ=ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਜਾਨਣੇ ਨੂੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ ॥੩॥

ਆਨ ਮਨਉ ਤਉ ਪਰ ਘਰ ਜਾਉ ॥ ਕਿਸੁ ਜਾਚਉ ਨਾਹੀ ਕੋ ਥਾਉ ॥

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੇ ਆਨ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਪਰ x ਘਰ=ਦੂਜੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਓ। ਜਦ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸ ਪਾਸੋਂ ਜਾਚਉ=ਮੰਗਦੇ ਹੋ? ਅਥਵਾ:-ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਆਖਦੇ ਹਨ:- ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਪਰਾਏ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਈਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗੀਏ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਡਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮਤਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਉ ॥੪॥੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਸਹਜ ਪਦ ਵਿਚ ਸਮਾਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸੁ ਮਰਣੁ ਦਿਖਾਏ ॥

ਮਰਣੁ ਰਹਣੁ ਰਸੁ ਅੰਤਰਿ ਭਾਏ ॥ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿ ਗਗਨੁ ਪੁਰੁ ਪਾਏ ॥੧॥

ਅੰਨਵੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ:-ਜੇਹੜੇ ਗੁਰੂ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਮਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰਸੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਦਾ ਹੈ। ਅਜੇਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਜੀਵਤਭਾ ਤੋਂ ਮਰਨਾ ਵਿਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੀਵਤਭਾ ਤੋਂ ਮਰਣਾ ਵਿਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਗਰਬੁ=ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਵਰਤ ਕਰਕੇ ਪੁਰੁ=ਪੂਰਨ ਗਗਨ=ਚੇਤਨਦੇਵ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇ ਆਏ ਨਹੀ ਰਹਣਾ ॥

ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਾਪਿ ਰਹਣੁ ਹਰਿ ਸਰਣਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਮਰਨਾ ਲਿਖਾ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਸਰੀਰ ਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਸਰੂਪ

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਦੁਬਿਧਾ ਭਾਗੈ ॥

ਕਮਲੁ ਬਿਗਾਸਿ ਮਨੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਗੈ ॥

ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਦਵੈਤ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਹਿਰਦਾ ਕੋਲ ਬਿਗਾਸਿ=ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਮਹਾ ਰਸੁ ਆਗੈ ॥ ੨ ॥

ਜੀਵਤਭਾ ਤੋਂ ਮਰੇ, ਤਾਂ ਮਹਾ+ਰਸੁ=ਆਤਮ ਰਸ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ :-ਮਹਾ×ਰਸੁ=ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਗੈ=ਅਗੂ ਭਾਗ ਅਰਥਾਤ ਸਨਮੁਖ ਆ ਕੇ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸਚ ਸੰਜਮਿ ਸੂਚਾ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਪਉੜੀ ਉਚੈ ਉਚਾ ॥

ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਚ+ਸੰਜਮਿ=ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਦਮਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮਨ ਸੂਚਾ=ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਪੌੜੀ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਉਚੇ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਆਦਿਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਜਮ ਕਾ ਭਉ ਮੂਚਾ ॥ ੩ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦਾ, ਤੇ ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ ਕਰਮਿ=ਆਨੁਗ੍ਰਹ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਮੂਚਾ=ਕੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਮਿਲਿ ਅੰਕਿ ਸਮਾਇਆ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜੋ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਕਿ=ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ ॥੪॥੯॥

(ਪੰਨਾ ੧੫੪)

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਨਹ ਮੇਟੈ ਕੋਇ ॥ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਕਿਆ ਆਗੈ ਹੋਇ ॥

ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਜੋ ਲੇਖ ਮੱਥੇ ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਗੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਮੇਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕੀ ਜਾਣੀਏ, ਅੱਗੇ ਗਿਆਂ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ !

ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਸੋਈ ਹੂਆ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣੈ ਵਾਲਾ ਦੂਆ ॥੧॥

ਜੇ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਓਹੀ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧॥

ਨਾ ਜਾਣਾ ਕਰਮ ਕੇਵਡ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ ॥

ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਜਾਤਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਆਪ ਦਾ ਕਰਮ=ਅਨੁਗ੍ਰਹ ਕੇਡਾ ਕੁ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਦਾਤ ਕੇਡੀ ਕੁ ਹੈ। ਕਰਮ ਵੀ, ਧਰਮ ਵੀ, ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਭੀ, ਮੈਂ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੂੰ ਏਵਡੁ ਦਾਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ ਤੁਧੁ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰੁ ॥

ਹੇ ਦੇਵਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ, ਤੂੰ ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, ਜੋ ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕੁਝ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਕੀਆ ਗਰਬੁ ਨ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ॥੨॥

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਾਸਿ=ਸੂਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਜੀਅ ਪਿੰਡ ਧਨ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਅਰਪਨ ਹੈ ॥੨॥

ਤੂੰ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲਹਿ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇ ॥

ਜਿਉ ਭਾਵੀ ਤਿਉ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇ ॥

ਤੂੰਹੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰਹੀ ਜੀਵਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰਹੀ ਬਖਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਵਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਪਵਾ ਲੈ।

ਤੂੰ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਸਾਚਾ ਸਿਰਿ ਮੇਰੇ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇਇ ਭਰੋਸੈ ਤੇਰੇ ॥੩॥

ਤੂੰਹੀ ਦਾਨਾ=ਦਨਾਅ ਹੈਂ, ਤੇ ਬੀਨਾ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈਂ। ਮੈਨੂੰ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਭਰੋਸੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ ॥੩॥

ਤਨ ਮਹਿ ਮੈਲੁ ਨਾਹੀ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥ ਗੁਰਬਚਨੀ ਸਚੁ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤਾ ॥

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਮਨ ਦੇ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਤਨ ਵਿਚ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸਬਦਿ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋ ਸਚੇ ਬ੍ਰਹਮ, ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।

ਤੇਰਾ ਤਾਣੁ ਨਾਮ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥

ਨਾਨਕ ਰਹਣਾ ਭਗਤਿ ਸਰਣਾਈ ॥੪॥੧੦॥

ਸਾਨੂੰ ਤੇਰਾ ਤਾਣੁ=ਬਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਪਰਾਪਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬੂਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਭਗਤੀ ਦੀ, ਵਾ:-ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਥਵਾ:-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਬਲ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਪਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਸਰਣ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੪॥੧੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਜਿਨਿ ਅਕਬੁ ਕਹਾਇਆ ਅਪਿਓ ਪੀਆਇਆ ॥

ਅਨ ਭੈ ਵਿਸਰੇ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥੧॥

ਜਿਸ ਨੇ ਅਕੱਥ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਪ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਹਾਇਆ ਹੈ, ਆਪ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਨ=ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਭੈ=ਡਰ ਵਿਸਰ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਨਾਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਿਆ ਡਰੀਐ ਡਰੁ ਡਰਹਿ ਸਮਾਨਾ ॥

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੀ ਡਰਨਾ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਸਮਾਨਾ=ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਿਆ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸੁ ਨਰ ਰਾਮੁ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਰਾਸਿ ॥ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਮਿਲੇ ਸਾਥਾਸਿ ॥੨॥

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਰਾਮ ਰਾਸਿ=ਸੱਚਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ:-ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ=ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ ਦੀ ਸਰਧਾ ਰੂਪ ਰਾਸਿ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ।

ਉਸਨੂੰ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ=ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸਾਥਾਸਿ=ਧੰਨਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਜਾਹਿ ਸਵਾਰੈ ਸਾਝ ਬਿਆਲ ॥ ਇਤ ਉਤ ਮਨਮੁਖ ਬਾਧੇ ਕਾਲ ॥੩॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਝ+ਬਿਆਲ=ਰਾਤ ਦਿਨ, ਅਥਵਾ:-ਰਾਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ

ਤਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਅਥਵਾ :-ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁਆ ਛੱਡਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮਨਮੁਖ
ਕਾਲ ਦੇ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਇਤ+ਉਤ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਧੱਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਅਥਵਾ :-ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪ ਰਾਤ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਬਿਆਲ=ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਾ
ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਨੂੰ ਸਵਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਇਤ=ਇਸ ਮਨ ਕਰਕੇ, ਉਤ=ਉਸ
ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਕਾਲ ਨੂੰ ਬਾਧੇ=ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੇ ਪੂਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਮਿਲੇ ਭ੍ਰਮ ਦੂਰੇ ॥੪॥੧੧॥

ਪੂਰੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਜੋ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ
ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—“ਭਰਮ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਰਾਮ ਨਾਮ
ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ” ॥੪॥੧੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਤੈ ਗੁਣ ਹਿਤਕਾਰੁ ॥ ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਕਥਹਿ ਆਕਾਰੁ ॥

ਜੋ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਆਤਮਕ ਮਾਇਆ, ਵਾ :-ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੰਮਦਾ
ਮਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੋਹਣਾ ਅਕਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਚਾਰੇ ਬੇਦਾਂ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰ ਲਵੇ।

ਅਥਵਾ :-ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਭੀ ਏਹੋ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਆਤਮਕ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪਰੇਮ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਆਕਾਰੁ=ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਦਾ ਹੈ।

ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ ਕਹਹਿ ਵਖਿਆਨੁ ॥

ਤੁਰੀ ਆਵਸਥਾ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹਰਿ ਜਾਨੁ ॥੧॥

ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸੁਪਨ, ਸੱਪੱਪਤ ਰੂਪ ਤਿੰਨ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਵਖਿਆਨ=ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੇਦ ਕਥਨ
ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਹਰੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ, ਚੌਥੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ
ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤਰਣਾ ॥

ਬਾਹੁੜਿ ਜਨਮੁ ਨ ਹੋਇ ਹੈ ਮਰਣਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਦੁਆਰੇ ਰਾਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ, ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਮੁੜਕੇ ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਪੰਡਿਤ ਮੁਖਿ ਸੋਈ ॥

ਸਭ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਮੋਖ ਰੂਪ ਚਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲ ਜਾਣ।
ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ, ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿੰਦੇ

ਹਨ, "ਸਾਨੂੰ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਣ"। ਪਰ :-

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਅਰਥੁ ਬੀਚਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥

ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ॥੨॥

ਪੂਰਨ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਰਥੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੨॥

ਜਾਕੈ ਹਿਰਦੈ ਵਸਿਆ ਹਰਿ ਸੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥

ਅੰਨਵੇ ਅੱਖਰ :- ਗੁਰਮੁਖ=ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਪਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ।
ਉਸੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਵਸਿਆ=ਸਾਖਿਆਤਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਅਨੰਦੁ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥੩॥

ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਅਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਜਿਨਿ ਪਾਇਆ ਗੁਰਿ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਇਆ ॥

ਆਸਾ ਮਾਹਿ ਨਿਰਾਸੁ ਬੁਝਾਇਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿ=ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂਹੀ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ-ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਸਾ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਵਾ:-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਰਾਸਤਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦੀਨਾ ਨਾਥੁ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥੪॥੧੨॥

ਜੋ ਗੁਰੀਬਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ--
ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਰਾਤਾ=ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ॥੪॥੧੨॥

ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੀਵ ਤੇ ਦੇਹ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਤੱਟਸਥੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੀਵ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਇਆ ਰਹੈ ਸੁਖਾਲੀ ਬਾਜੀ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੋ ॥

ਹੇ ਕਾਇਆ=ਦੇਹ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਾਣ ਕੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈਂ, ਪਰ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਬਾਜੀ ਅਰਥਾਤ ਮਦਾਰੀ ਦੀ ਖੇਡ ਵਾਂਗੂ ਮਿਥਿਆ ਹੈ।

ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਮੁਚੁ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹਿ ਬਹੁਤੁ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੇ ॥

ਦੇਹ ਆਖਦੀ ਹੈ :- ਹੇ ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਦਾ ਲਬ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਲੋਭ ਅਤੇ ਮੁਚੁ—ਬਹੁਤੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਉਠਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਤੂੰ ਕਾਇਆ ਮੈ ਰੁਲਦੀ ਦੇਖੀ ਜਿਉ ਧਰ ਉਪਰਿ ਛਾਰੇ ॥ ੧ ॥

ਜੀਵ ਆਖਦਾ ਹੈ :- ਹੇ ਕਾਇਆਂ ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਲਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਛਾਰੇ—ਖੋਹ ਰੁਲਦੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਸਿਖ ਹਮਾਰੀ ॥

ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕੀਤਾ ਰਹਸੀ ਮੇਰੇ ਜੀਅੜੇ ਬਹੁੜਿ ਨ ਆਵੈ ਵਾਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਦੇਹ ਆਖਦੀ ਹੈ :- ਹੇ ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਸੁਣਿ=ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣ ਲੈ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਜੀਵ ! ਸੁਕ੍ਰਿਤ=ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੇਗਾ, ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖ ਲੈ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੧੫੫)

ਹਉ ਤੁਧੁ ਆਖਾ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆ ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਸਿਖ ਹਮਾਰੀ ॥

ਜੀਵ ਆਖਦਾ ਹੈ :- ਹੇ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆਂ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣ ਲੈ ।

ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ ਝੂਠੀ ਲਾਇ ਤਬਾਰੀ ॥

ਤੂੰ ਜੋ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆ ਤੇ ਚਿੰਦਾ=ਉਸਤਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਤਬਾਰੀ=ਚੁਗਲੀ ਲਗਾਂਦੀ ਹੈਂ ਇਹ ਤੂੰ ਛੱਡ ਦੇ, ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਤੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਭੋਗਣਾ ਪਏਗਾ ।

ਵੇਲਿ ਪਰਾਈ ਜੋਹਹਿ ਜੀਅੜੇ ਕਰਹਿ ਚੋਰੀ ਬੁਰਿਆਰੀ ॥

ਦੇਹ ਆਖਦੀ ਹੈ :- ਹੇ ਜੀਵ "ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਭਲਾਮਾਨਸ ਹੈਂ ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਰਾਈਆਂ ਵੇਲਿ=ਇਸਤੀਆਂ ਵਲ ਖੋਟੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਚੋਰੀ ਆਦਿਕ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ।"

ਹੰਸੁ ਚਲਿਆ ਤੂੰ ਪਿਛੈ ਰਹੀਏਹਿ ਛੁਟੜਿ ਹੋਈਅਹਿ ਨਾਰੀ ॥੨॥

ਜੀਵ ਆਖਦਾ ਹੈ :- "ਹੇ ਕਾਇਆਂ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਹੰਸੁ=ਜੀਵ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਿੱਛੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹੇਂਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਛੁੱਟੜ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ" ॥ ੨ ॥

ਤੂੰ ਕਾਇਆ ਰਹੀਅਹਿ ਸੁਪਨੰਤਰਿ ਤੁਧੁ ਕਿਆ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ ॥

ਹੇ ਕਾਇਆ ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ-ਸੁਪਨੇ ਅੰਦਰ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈਂ,
ਦੇਹ ਨੇ ਕਿਹਾ :-“ਹੇ ਜੀਵ ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਚੰਗਾ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ?”

ਕਰਿ ਚੋਰੀ ਮੈ ਜਾ ਕਿਛੁ ਲੀਆ ਤਾ ਮਨਿ ਭਲਾ ਭਾਇਆ ॥

ਜੀਵ ਆਖਦਾ ਹੈ :-“ਹੇ ਕਾਇਆ, ਜਦ ਮੈਂ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਲਿਆਂਦਾ “ਤਾਂਹੀ” ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ।” ਅੱਗੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ :-

ਹਲਤਿ ਨ ਸੋਭਾ ਪਲਤਿ ਨ ਢੋਈ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥੩॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਹਲਤਿ=ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਅਤੇ ਪਲਤਿ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਭੀ ਢੋਈ=ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਅਹਿਲਾ=ਨਿਸ਼ਫਲ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਹਉ ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ ਹੋਈ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ

ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੋਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਦੇਹ ਆਖਦੀ ਹੈ “ਹੇ ਜੀਵ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਦੁਹੇਲੀ=ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਸੁਭ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਹਨ—

ਤਾਜੀ ਤੁਰਕੀ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਕਪੜ ਕੇਰੇ ਭਾਰਾ ॥

ਤੁਰਕਾਨ ਦੇਸ ਦੇ ਤਾਜੀ=ਘੋੜੇ, ਸੁਇਨਾ=ਸੋਨਾ, ਰੁਪਾ=ਚਾਂਦੀ ਅਤੇ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰ ।

ਕਿਸਹੀ ਨਾਲਿ ਨ ਚਲੇ ਨਾਨਕ ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਏ ਗਵਾਰਾ ॥

ਇਤਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਐਵੇਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਝੜਿ×ਝੜਿ ਡਿਗ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਕੂਜਾ ਮੇਵਾ ਮੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਚਾਖਿਆ ਇਕੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੪ ॥

ਮਿਸ਼ਰੀ ਦੇ ਕੂਜਾ=ਕੁੱਜੇ ਅਥਵਾ :-ਕੂ+ਜਾ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਜਾਏ ਹੋਏ ਅਰਥਾਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਫਲ ਵਗੈਰਾ, ਮੇਵਾ=ਸੋਗੀ ਪਿਸਤੇ, ਬਦਾਮ, ਖਰੌਟ, ਵਗੈਰਾ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਚਾਖਿਆ=ਖਾਧਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਕ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੀ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥

ਦੇ ਦੇ ਨੀਵ ਦਿਵਾਲ ਉਸਾਰੀ ਭਸ ਮੰਦਰ ਕੀ ਢੇਰੀ ॥

ਜੋ ਨੀਹਾਂ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਦਿਵਾਲ=ਕੰਧ ਉਸਾਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਮੰਦਰ ਭਸ=ਸਵਾਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਹੈ।
ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਲਗਾ ਕੇ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਖੁਆ ਕੇ, ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਰੀਰ
ਮੰਦਰ ਨੇ ਸਵਾਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਸੰਚੇ ਸੰਚਿ ਨ ਦੇਈ ਕਿਸਹੀ ਅੰਧੁ ਜਾਣੈ ਸਭ ਮੇਰੀ ॥

ਸੰਚਿ=ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚੇ=ਇਕੱਠਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ:—ਪਦਾਰਥ ਇਕੱਠੇ
ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। “ਇਹ ਸਾਰੀ
ਦੌਲਤ ਮੇਰੀ ਹੈ”।

ਸੋਇਨ ਲੰਕਾ ਸੋਇਨ ਮਾੜੀ ਸੰਪੈ ਕਿਸੈ ਨ ਕੇਰੀ ॥ ੫ ॥

ਜਿਸ ਰਾਵਨ ਦੀ ਲੰਕਾ ਸੋਨੇ ਦੀ ਸੀ, ਮਾੜੀ=ਅਟਾਰੀ ਭੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਸੀ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਰਾਵਨ
ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਸਮਝ ਲਓ ਇਹ
ਸੰਪਦਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ॥ ੫ ॥

ਸੁਣਿ ਮੂਰਖ ਮੰਨਿ ਅਜਾਣਾ ॥ ਹੋਗੁ ਤਿਸੈ ਕਾ ਭਾਣਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਅਜਾਣਾ=ਬੇਸਮਝ ਮੂਰਖ ਮਨ ਸੁਣ ! ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਹੁ ਹਮਾਰਾ ਠਾਕੁਰੁ ਭਾਰਾ ਹਮ ਤਿਸ ਕੇ ਵਣਜਾਰੇ ॥

ਉਹ ਸਾਡਾ ਮਾਲਕ ਵੱਡਾ ਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ ਹਾਂ।

ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭ ਰਾਸਿ ਤਿਸੈ ਕੀ ਮਾਰਿ ਆਪੇ ਜੀਵਾਲੇ ॥੬॥੧॥੧੩॥

ਸਾਡਾ ਜੀਅ ਪਿੰਡੁ=ਸਰੀਰ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਮੂੜੀ ਉਸੇ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ
ਮਾਰਦਾ ਤੇ ਜਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥ ੬॥੧॥੧੩॥

ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਅਵਰਿ ਪੰਚ ਹਮ ਏਕ ਜਨਾ ਕਿਉ ਰਾਖਹੁ ਘਰ ਬਾਰੁ ਮਨਾ ॥

ਹੇ ਮਨਾ=ਪਿਆਰੇ ਅਵਰਿ=ਹੋਰ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਪੰਜ ਵੇਰੀ ਹਨ, ‘ਹਮ ਏਕ ਜਨਾ’=ਮੈਂ
ਇਕੱਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਵੇਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ=ਸਰੀਰ ਤੇ ਬਾਰੁ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ
ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਾਂ ?

ਮਾਰਹਿ ਲੂਟਹਿ ਨੀਤ ਨੀਤ ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਜਨਾ ॥ ੧ ॥

ਇਹ ਨਿੱਤ ਹੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਬਦੋਬਦੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲ ਲਗਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :- ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਏਹੋ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਿੱਤ ਹੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਧਨ ਨੂੰ ਲੁਟਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਾਂ ? ॥ ੧ ॥

ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਉਚਰੁ ਮਨਾ ॥

ਆਗੈ ਜਮ ਦਲੁ ਬਿਖਮੁ ਘਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ! ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨਾ ਕਰ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਬਚਾਉ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ ਪੁਲੋਕ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਵੀ ਜਮਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਕਠਨ ਦਲ ਹੈ।

ਉਸਾਰਿ ਮੜੋਲੀ ਰਾਖੈ ਦੁਆਰਾ ਭੀਤਰਿ ਬੈਠੀ ਸਾਧਨਾ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਮੜੋਲੀ=ਕੋਠੀ ਉਸਾਰ ਕੇ ਨੂੰ ਗੋਲਕਾਂ ਰੂਪੀ ਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਸਾਧਨਾ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੈਠੀ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇਲ ਕਰੇ ਨਿਤ ਕਾਮਣਿ ਅਵਰਿ ਲੁਟੇਨਿ ਸੁ ਪੰਚ ਜਨਾ ॥੨॥

ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ=ਅਮਰ ਜਾਣ ਕੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਕੇਲ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਵਰਿ=ਹੋਰ ਜੇਹੜੇ ਪੰਜ ਪੁਰਸ਼ ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਹਨ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਜਨਾ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਲੁੱਟੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਢਾਹਿ ਮੜੋਲੀ ਲੂਟਿਆ ਦੇਹੁਰਾ ਸਾਧਨ ਪਕੜੀ ਏਕ ਜਨਾ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਮਾਂ ਨੇ ਅਸਥੂਲ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਮੜੋਲੀ=ਕੋਠੀ ਢਾਹ ਕੇ ਦੇਹੁਰਾ=ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਜਨਾ=ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੇ ਇਕ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਸਾਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ।

ਜਮ ਡੰਡਾ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਪੜਿਆ ਭਾਗਿ ਗਏ ਸੇ ਪੰਚ ਜਨਾ ॥੩॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡੰਡਾ ਸਿਰ ਤੇ ਵਜਾ ਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਸੰਗਲ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਪੰਚ ਜਨਾ= ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਕਾਮਣਿ ਲੋੜੈ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਮਿਤ੍ਰ ਲੁੜੇਨਿ ਸੁ ਖਾਧਾਤਾ ॥

ਕਾਮਣਿ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਪਾਸੋਂ ਸੌਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਰੁਪਾ=ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੈ=ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ-ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਪਾਪ ਕਰੇ ਤਿਨ ਕਾਰਣਿ ਜਾਸੀ ਜਮਪੁਰਿ ਬਾਧਾਤਾ ॥੪॥੨॥੧੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ,

ਇਸ ਲਈ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਜਮਪੁਰੀ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ॥

ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗਉੜੀ ਵਿਚੋਂ 'ਚੇਤੀ' ਭੀ ਇਕ ਗਉੜੀ ਦੀ ਜਾਤੀ ਹੈ ।

ਉਥਾਨਕਾ :—ਇਕ ਜੋਗੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਜੋਗ ਵਿਚੋਂ ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਆਪ ਭੀ ਜੋਗ ਭੇਖ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੋ" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਜੋਗ ਭੇਖ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੂੰ ਭੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋਗ ਭੇਖ ਧਾਰਨਾ ਕਰ ।" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ "ਆਪ ਸੁਣਾਓ ਜਿਹੜਾ ਭੇਖ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ?" ਗੁਰੂ ਉੱਤਰ :—

ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਤੇ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਕਾਇਆ ਕੀਜੈ ਖਿੰਥਾਤਾ ॥

ਜੋਗੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਡੀਆਂ ਉਹ ਮੁੰਦਰਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਘਟ ਨੂੰ ਭੀਤਰ ਸੇ ਮੰਦ ਵਾਸਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁੰਦ੍ਰਾ=ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਕਾਇਆ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ :—ਕਾਇਆ=ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਇਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਅਸਾਂ ਨੇ ਖਿੰਥਾ ਪਹਿਰੀ ਹੈ ।

ਪੰਚ ਚੇਲੇ ਵਸਿ ਕੀਜਹਿ ਰਾਵਲ ਇਹੁ ਮਨੁ ਕੀਜੈ ਡੰਡਾਤਾ ॥ ੧ ॥

ਹੇ ਰਾਵਲ=ਜੋਗੀ ਜੀ ! ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਵਾ :—ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਵਸੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਪੰਜ ਚੇਲੇ ਹਨ । ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਇਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ :—ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਤੀਰ ਵਾਂਙੂ ਸਿੱਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਏਹੋ ਅਸਾਂ ਨੇ ਡੰਡਾ ਫੜਿਆ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਵਸਿਤਾ

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੋਗ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਨੇ ਜੁਗਤਿ=ਜੁੜਨਾ ਪਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :—ਹੇ ਜੋਗੀ ! ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋਗ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਦੂਜਾ ਹੋਰੁ ਨਾਸਤਿ ਕੰਦ ਮੂਲਿ ਮਨੁ ਲਾਵਸਿਤਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਕ ਸਬਦੁ=ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਇਸਥਿਤ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਸੰਸਾਰ ਨਾਸਤਿ=ਨਾਸ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸਚਾ ਹੈ, ਏਹੀ ਕੰਦ ਮੂਲ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ :—ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸਚਾ ਨਿਸਚੇ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਕੰਦ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਨਾਸ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰਨਾ; ਇਹ ਮੂਲ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਹੈ, ਨੋਟ :—ਜੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਨਾਲ ਫਲ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਦ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਲ ਆਖਦੇ ਹਨ ।

ਮੂੰਡਿ ਮੁੰਡਾਇਐ ਜੇ ਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਹਮ ਗੁਰੁ ਕੀਨੀ ਗੰਗਾਤਾ ॥

ਜੇ ਮੂੰਡਿ+ਮੁੰਡਾਇਐ=ਸਿਰ ਦੇ ਮੁੰਨਾਇਆਂ ਹੀ ਗੁਰੂ, ਵਾ:-ਚੇਤਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਾਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਦ ਤਾਂ ਹਮ=ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਗੰਗਾ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੁਨਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਨਾਹੀ ਚੇਲਾ ਪੁਣਾ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਿਭਵਣ ਤਾਰਣਹਾਰੁ ਸੁਆਮੀ ਏਕੁ ਨ ਚੇਤਸਿ ਅੰਧਾਤਾ ॥੨॥

ਜੇ ਸੁਆਮੀ ਤਿਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਇਕ ਨੂੰ ਇਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਮਨੁੱਖ ਚੇਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਕਰਿ ਪਟੰਬੁ ਗਲੀ ਮਨੁ ਲਾਵਸਿ ਸੰਸਾ ਮੂਲਿ ਨ ਜਾਵਸਿਤਾ ॥

ਪਟੰਬੁ=ਪਖੰਡ, ਵਾ:-ਠੱਗੀ ਕਰਕੇ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੂਲਿ=ਕਦੇ ਭੀ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ।

(ਪੰਨਾ ੧੫੬)

ਏਕਸੁ ਚਰਣੀ ਜੇ ਚਿਤੁ ਲਾਵਹਿ ਲਬਿ ਲੋਭਿ ਕੀ ਧਾਵਸਿਤਾ ॥ ੩ ॥

ਜੇਕਰ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਚਿਤ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾਣਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਦੇ ਲਬ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਕੀ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ ॥ ੩॥

ਜਪਸਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਚਸਿ ਮਨਾ ॥

ਕਾਹੇ ਬੋਲਹਿ ਜੋਗੀ ਕਪਟੁ ਘਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਜੋਗੀ! ਜੇ ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰਚਸਿ=ਜੋੜਕੇ ਨਿਰੰਜਨ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘਨਾ=ਬਹੁਤ ਕਪਟ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੂੰ ਕੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ ॥ ੧ ॥

ਕਾਇਆ ਕਮਲੀ ਹੰਸੁ ਇਆਣਾ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਤ ਬਿਹਾਣੀਤਾ ॥

ਕਾਇਆ=ਦੇਹ ਕਮਲੀ=ਸੁਦੈਣ ਅਰਥਾਤ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੰਸੁ=ਜੀਵ ਇਆਣਾ=ਅਗਿਆਤ (ਬੇਸਮਝ) ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਭੂਮੀ, ਮੇਰੀ ਮਾਇਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ਬਿਹਾਣੀਤਾ = ਬੀਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਨਾਗੀ ਦਾਝੈ ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ ਪਛੁਤਾਣੀਤਾ ॥੪॥੩॥੧੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਣਵਤਿ=ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੇਹ ਨਾਗੀ×ਦਾਝੈ=ਨੰਗੀ ਸੜੇਗੀ, ਅਥਵਾ:-ਪੁਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਾਗੀ=ਸੱਪਾਂ ਕਰਕੇ ਸੜੇਗੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਜੀਵ ਭੀ

ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰੇਗਾ; ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਕਿਉਂ ਨ ਸਵਾਰਿਆ ।
੪ ॥ ੩ ॥ ੧੫ ॥

ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਅਉਖਧ ਮੰਤ੍ਰ ਮੂਲੁ ਮਨ ਏਕੈ ਜੇ ਕਰਿ ਦ੍ਰਿੜੁ ਚਿਤੁ ਕੀਜੈ ਰੇ ॥

ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੋਗ, ਵਾ :- ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਅਉਖਧ = ਦਵਾਈ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਵਿਹੁ, ਵਾ :- ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਵਿਹੁ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਤੱਖ ਫੌੜੇ ਫਿੰਨਸੀਆਂ ਦੇ, ਵਾ :- ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਸ਼, ਹਰਖ ਸੋਗ, ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਈਰਖਾ ਬਖੀਲੀ ਰੂਪ ਫੌੜੇ ਫਿੰਨਸੀਆਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮੂਲੁ = ਜੜੀ ਬੂਟੇ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਾਮ ਤਾਂ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕਰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜੁ = ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਵੇਂ । ਅਰਥਾਤ ਜੇਕਰ ਚਿਤ ਨੂੰ ਟਿਕਾ ਲਵੇਂ ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕੇ ਕਾਟਨਹਾਰਾ ਲੀਜੈ ਰੇ ॥ ੧ ॥

ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਜੋ ਪਾਪ ਕਰਮ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕਟਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਨਾਮ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕਰ ॥ ੧ ॥

ਮਨ ਏਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਭਾਈ ਰੇ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਇਕ ਸਾਹਿਬ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਕਰ, ਅਥਵਾ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹ ਇਕ ਸਾਹਿਬ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ । ਪਰ ਤੇਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ :-

ਤੇਰੇ ਤੀਨਿ ਗੁਣਾ ਸੰਸਾਰਿ ਸਮਾਵਹਿ

ਅਲਖੁ ਨ ਲਖਣਾ ਜਾਈ ਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੇਰੇ ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਸਰੀਰ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਲਖੁ = ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਅਥਵਾ :- ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ! ਤੇਰੇ ਤਿੰਨੇ ਗੁਣ ਰਜੋ ਸਤੋ ਤਮੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੇ ਅਲਖ ਪ੍ਰਭੂ, ਤੂੰ ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ॥ ੧ ॥

ਸਕਰ ਖੰਡੁ ਮਾਇਆ ਤਨਿ ਮੀਠੀ ਹਮ ਤਉ ਪੰਡ ਉਚਾਈ ਰੇ ॥

ਸ਼ੱਕਰ ਤੇ ਖੰਡ ਤਨਿ = ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਤਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਮਿੱਠੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਹਮ ਤਉ = ਤਮਾਮ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਸਿਰ ਪਰ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਪੰਡ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :- ਹਮ ਤਉ = ਮੈਂ ਤੂੰ ਦੀ ਪੰਡ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਰਾਤਿ ਅਨੇਰੀ ਸੂਝਸਿ ਨਾਹੀ ਲਜੁ ਟੁਕਸਿ ਮੂਸਾ ਭਾਈ ਰੇ ॥੨॥

ਉਮਰ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਪਾਪਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹਨੇਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਕੁਝ ਸੂਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੂਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਮਰ ਰੂਪੀ ਲੱਜ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਰੂਪੀ ਚੂਹੀ ਚੂਹਾ ਟੁਕੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੇ ਚਵੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਾਸ ਨਿਕਲਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਨਮੁਖਿ ਕਰਹਿ ਤੇਤਾ ਦੁਖੁ ਲਾਗੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ਰੇ ॥

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਜਿੰਨੇ ਬਹੁਤੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਤਨਾ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਦੁਖ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਤਿਨਿ ਕੀਆ ਸੋਈ ਹੋਆ ਕਿਰਤੁ ਨ ਮੋਟਿਆ ਜਾਈ ਰੇ ॥ ੩ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਜੋ ਪਿਛੇ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਓਸੇ ਦਾ ਫਲ ਹੁਣ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮ ਫਲ ਭੋਗੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ॥ ੩ ॥

ਸੁਭਰ ਭਰੇ ਨ ਹੋਵਹਿ ਉਣੇ ਜੇ ਰਾਤੇ ਰੰਗੁ ਲਾਈ ਰੇ ॥

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਰੰਗੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰਾਤੇ=ਮਸਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਸੁਭਰ=ਨਕੇ-ਨੱਕ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਦੇ ਭੀ ਉਣੇ=ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਤਿਨ ਕੀ ਪੰਕ ਹੋਵੈ ਜੇ ਨਾਨਕੁ ਤਉ ਮੂੜਾ ਕਿਛੁ ਪਾਈ ਰੇ ॥੪॥੪॥੧੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੰਕ=ਧੂੜੀ ਪਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਤਦ ਇਹ ਮੂਰਖ ਜੀਵ ਭੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਭਗਤੀ ਗਿਆਨ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੇਗਾ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੬ ॥

ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਵੈਰਾਗ ਮਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ ! ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਵੇਖੋ :-

ਕਤ ਕੀ ਮਾਈ ਬਾਪੁ ਕਤ ਕੇਰਾ ਕਿਦੂ ਥਾਵਹੁ ਹਮ ਆਏ ॥

ਮਾਂ ਕਿਸ ਦੀ ਹੈ ? ਪਿਉ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ? ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ-ਤੋਂ ਆਏ ਹਾਂ ?

ਅਗਨਿ ਬਿੰਬ ਜਲ ਭੀਤਰਿ ਨਿਪਜੇ ਕਾਹੇ ਕੰਮਿ ਉਪਾਏ ॥੧॥

ਅੱਗ ਤੇ ਜਲ ਆਦਿਕ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਬਿੰਬ=ਬੁਲਬੁਲੇ ਰੂਪ ਨਿਪਜੇ=ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਥਵਾ :-ਮਾਂ ਦੀ ਜਠਰ ਅਗਨੀ ਦੇ ਭੀਤਰਿ=ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਕਤ ਬਿੰਦ ਰੂਪ ਜਲ ਦੇ ਬਿੰਬ=ਬੁਲਬੁਲੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਿਸ ਕੰਮ

ਵਾਸਤੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ? ਅਰਥਾਤ ਉਲਟ ਕੰਮ ਹੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ॥

ਕਹੇ ਨ ਜਾਨੀ ਅਉਗਣ ਮੇਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ ! ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਅੰਗੁਣ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ । ਅਰਥਾਤ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਗੁਣ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸੂ ਉਪਾਏ ॥

ਕਿਤਨੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ ਰੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਬਾਂਗਾਂ ਦੇ ਬੂਝਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਵਾਰੀ ਪਸੂ ਜੂਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਂ ।

ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ॥ ੨ ॥

ਕਿਤਨੇ ਵਾਰੀ ਨਾਗ-ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਜਨਮ ਪਾ ਕੇ ਆਏ ਸੀ ਤੇ ਕਿਤਨੇ ਜਨਮ ਖੰਭਾਂ ਨਾਲ ਅਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਡਾਇਆ ॥ ੨ ॥

ਹਟ ਪਟਣ ਬਿਜ ਮੰਦਰ ਭੰਨੇ ਕਰਿ ਚੋਰੀ ਘਰਿ ਆਵੈ ॥

ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ :-ਪਟਣ=ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹੱਟਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਬਿਜ=ਪੱਕੇ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਦਾਰਥ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਗਹੁ ਦੇਖੈ ਪਿਛਹੁ ਦੇਖੈ ਤੁਝ ਤੇ ਕਹਾ ਛਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥

ਕਦੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਤੱਕਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ । ਪਰ ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੂ ! ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਕਿਥੇ ਲੁਕਾਵੇਗਾ ॥ ੩ ॥

ਤਟ ਤੀਰਥ ਹਮ ਨਵ ਖੰਡ ਦੇਖੇ ਹਟ ਪਟਣ ਬਾਜਾਰਾ ॥

ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਤਟ=ਕਿਨਾਰੇ, ਅਤੇ ਨੌ ਖੰਡ ਅਸਾਂ ਨੇ ਵੇਖੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹੱਟਾਂ ਨੂੰ ਪਟਣ=ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਬਾਜਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ।

ਲੈ ਕੈ ਤਕੜੀ ਤੋਲਣਿ ਲਾਗਾ ਘਟ ਹੀ ਮਹਿ ਵਣਜਾਰਾ ॥੪॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜੀਵ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੱਕੜੀ ਵੱਟਾ ਲੈ ਕੇ ਸੌਦਾ ਤੋਲਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵਣਜਾਰਾ=ਜੀਵ ਘਟ ਹੀ ਤੋਲਦਾ ਹੈ । ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਧਦਾ ਫੁਲਦਾ ਨਹੀਂ । ਅਥਵਾ:-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਤਕੜੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ

ਵਟਾ ਲੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਤਲਾਣਿ=ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਵਣਜਾਰੇ ਜੀਵ ਨੇ ਘਟ=ਅਤਹਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਲਿਆ। ਜੀਵ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅੱਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੇ:-

ਜੇਤਾ ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ ਨੀਰਿ ਭਰਿਆ ਤੇਤੇ ਅਉਗਣੁ ਹਮਾਰੇ ॥

ਸਮੁੰਦੁ ਤੇ ਸਾਗਰੁ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹਨ, ਪੰਜ ਉਪਰੋਂ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸਤ ਬਣਾਓ:-
ਸੱਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਜਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਓਨੇ ਹੀ ਔਗੁਣ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹਨ।
ਅਥਵਾ:-ਸਾ×ਗਰੁ=ਸ਼ਹਿਤ ਗਰਲਤਾ ਦੇ ਜੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਹੈ, ਉਹ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਈਸ਼ਰ ਰਚਿਤ ਜੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਗਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਸੈ ਜੋਜਨ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹੈ, ਉਹ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਓਨੇ ਹੀ ਔਗੁਣ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹਨ।

ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਕਿਛੁ ਮਿਹਰੁ ਉਪਾਵਹੁ ਡੁਬਦੇ ਪਥਰ ਤਾਰੇ ॥੫॥

ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਡੁਬਦੇ ਪੱਥਰ ਤਾਰੇ ਹਨ, ਵਾ:-ਬੜੇ ਬੜੇ ਪਾਪੀ ਤਾਰੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮਿਹਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਜੋ ਪੱਥਰਾਂ ਵਾਂਗ ਡੁਬ ਰਹੇ ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਤਾਰਨਾ ਕਰੋ ॥ ੫ ॥

ਜੀਅੜਾ ਅਗਨਿ ਬਰਾਬਰਿ ਤਪੈ ਭੀਤਰਿ ਵਗੈ ਕਾਤੀ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਤਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਈਰਖਾ ਰੂਪੀ ਕਾਤੀ=ਫੁਰੀ ਵਗੈ=ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਸੁਖੁ ਹੋਵੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ॥੬॥੫॥੧੭॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਆਪ ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਕਿ ਜੀਵ ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਵੇ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੁਖ ਪਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ॥ ੬ ॥ ੫ ॥ ੧੭ ॥

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਰੈਣਿ ਗਵਾਈ ਸੋਇ ਕੈ ਦਿਵਸੁ ਗਵਾਇਆ ਖਾਇ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ, ਤੂੰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੌਂ ਕੇ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਿਚ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮੁ ਹੈ ਕਉਡੀ ਬਦਲੇ ਜਾਇ ॥੧॥

ਹੀਰੇ ਵਰਗਾ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਅਮੋਲਕ ਹੈ। ਕਉਡੀ=ਮਾਇਆ,
ਵਾ:-ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ=ਵੱਟੇ ਨਿਸਫਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਨਾਮੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ਰਾਮ ਕਾ ॥ ਮੂੜੇ ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ ਪਛੁਤਾਹਿ ਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੂੰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ। ਹੇ ਮੂਰਖਾ ! ਫਿਰ ਮਗਰੋਂ ਪਛੁਤਾਉਂਦਾ ਰਹੇਂਗਾ ॥੧॥

ਅਨਤਾ ਧਨੁ ਧਰਣੀ ਧਰੇ ਅਨਤ ਨ ਚਾਹਿਆ ਜਾਇ ॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ— ਅਨਤਾ=ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਧਰਿਆ ਭਾਵ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਅਨਤ=ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ।

ਅਨਤ ਕਉ ਚਾਹਨ ਜੋ ਗਏ ਸੇ ਆਏ ਅਨਤ ਗਵਾਇ ॥੨॥

ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਨੂੰ ਚਾਹਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗਏ ਹਨ, ਜਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾਕੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚ ਟੁਭੀਆਂ ਮਰਵਾਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਗੋਂ ਆਪਣਾ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਗੁਆਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਟੁਭੀਆਂ ਮਰਵਾਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਮੋਤੀ ਨ ਨਿਕਲੇ ਘੋਗੇ ਹੀ ਨਿਕਲੇ।

—ਦੂਜਾ ਅਰਥ—

ਅਨਤਾ ਧਨੁ ਧਰਣੀ ਧਰੇ :— ਬੇਅੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਧਨ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਧਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਨਤ ਨ ਚਾਹਿਆ ਜਾਇ :— ਉਸ ਬੇਅੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਧਨ ਦੀ ਚਾਹਿਆ=ਇੱਛਾ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਅਨਤ ਕਉ ਚਾਹਨ ਜੋ ਗਏ :— ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਬੇਅੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਧਨ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ, ਜਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਗਏ।

ਸੇ ਆਏ ਅਨਤ ਗਵਾਇ :— ਉਹ ਸਗੋਂ ਅਨਤ=ਬੇਅੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਧਨ ਨੂੰ ਗੁਆਕੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਬੈਠਿਆਂ ਜਿਹੜੀ ਬਿਰਤੀ (ਸਮਾਧੀ) ਵਿਚ ਜੁੜਦੀ ਸੀ ਬਾਹਰ ਭਟਕਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

—ਤੀਜਾ ਅਰਥ—

ਅਨਤਾ ਧਨੁ ਧਰਣੀ ਧਰੇ :— ਪ੍ਰਤੱਖ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਧਰਿਆ ਭਾਵ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਨਤ ਨ ਚਾਹਿਆ ਜਾਇ :— ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੇਅੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਧਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਅਨਤ ਕਉ ਚਾਹਨ ਜੋ ਗਏ :— ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਗਏ।

ਸੇ ਆਏ ਅਨਤ ਗਵਾਇ ॥੨॥ ਉਹ ਸਗੋਂ ਬਅੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਧਨ ਨੂੰ ਗੁਆ ਕੇ
ਆਏ ਹਨ ।

(ਪੰਨਾ ੧੫੭) ਆਪਣ ਲੀਆ ਜੇ ਮਿਲੈ ਤਾ ਸਭੁ ਕੋ ਭਾਗਨੁ ਹੋਇ ॥

ਜੇ ਆਪਣੇ ਲਿਆਂ ਪ੍ਰਤਖ ਧਨ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਭਾਗਨੁ=ਦੌਲਤਮੰਦ ਹੋ
ਜਾਵੇ । ਅਥਵਾ -ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅੰਤੀਵ ਆਤਮਾਂ ਰੂਪੀ ਧਨ ਜੇਕਰ ਅਪਣਾ ਲਿਆਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਭਾਗਨੁ=ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਵਾ:-ਧਨਾਢ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਕਰਮਾ ਉਪਰਿ ਨਿਬੜੈ ਜੇ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥੩॥

ਕਰਮਾਂ ਉਤੇ ਨਿਬੜੈ=ਫੈਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਲੋਚੈ=ਚਾਹਵੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲ
ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਨਾਨਕ ਕਰਣਾ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਸੋਈ ਸਾਰ ਕਰੋਇ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਰਣਾ=ਪ੍ਰਪੰਚ ਧੰਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹੀ
ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਪਾਣ ਦੇਣ ਦੀ ਸਾਰ=ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਖਸਮ ਕਾ ਕਿਸੈ ਵਡਾਈ ਦੇਇ ॥੪॥੧॥੧੮॥

ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਇਹ ਭੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਸ ਨੂੰ
ਵਡਿਆਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ :-ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਇਸ ਲਈ
ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਡਿਆਈ ਦੇਵੇਗਾ ॥੪॥੧॥੧੮॥

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :-ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :-ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰ । ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ :-

ਹਰਣੀ ਹੋਵਾ ਬਨਿ ਬਸਾ ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਣਿ ਖਾਉ ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਇਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਸੰਸਾਰਕ ਧੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਹਰਣੀ ਹੋਵਾ=ਬਾਨ
ਪ੍ਰਸਤੀ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਵੱਸਾਂ, ਅਤੇ (ਕੰਦ ਮੂਲ) ਫਲ ਫੁਲ ਚੁਣ ਕੇ ਖਾਵਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ
ਚਟਕੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਕਰਾਂ ।

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਹਉ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥੧॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਜੋ (ਸਹੁ) ਕੁਟੰਬ (ਮਾਲਕ) ਹੈ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਅਰਥਾਤ

ਪਹਿਲੇ ਸਰੂਪ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਨ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ॥੧॥

ਮੈ ਬਨਜਾਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ ਵਾਪਾਰੁ ਜੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਰਾਮ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵਣਜਾਰਨ ਹਾਂ, ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਨਾਮ (ਵਖਰੁ) ਸੋਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੈਂ ਵਾਪਾਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ॥੧॥ ਫਿਰ ਅਜਿਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ—

ਕੋਕਿਲ ਹੋਵਾ ਅੰਬਿ ਬਸਾ ਸਹਜਿ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਕੋਕਿਲ ਵਾਂਗ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਰੂਪੀ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਵਸਣਾ ਕਰਾਂ, ਅਤੇ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਗੁਰ ਸਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂ ।

ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਦਰਸਨਿ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰੁ ॥੨॥

ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ=ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਪਤੀ (ਕੁਟੰਬ) ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਹੇ ਅਪਾਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਅਥਵਾ :—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੇ ਅਪਾਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੁਆਰੇ ਮੇਰਾ ਪਤੀ-ਕੁਟੰਬ ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਤੇ ਸਿਧ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ॥੨॥

ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨੀ—

ਮਛੁਲੀ ਹੋਵਾ ਜਲਿ ਬਸਾ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਸਾਰਿ ॥

ਉਰਵਾਰਿ ਪਾਰਿ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਵਸੈ ਹਉ ਮਿਲਉਗੀ ਬਾਹ ਪਸਾਰਿ ॥੩॥

ਮਛੀ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰੇਮਣ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਵਿਚ ਵਸਾਂ ਤੇ ਉਰਵਾਰਿ ਪਾਰਿ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਜੀਆ ਜੰਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ (ਸਾਰਿ) ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਵਸੈ=ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਵਸਦਾ ਤਾਂ ਅੰਤਹਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਹਉ ਮਿਲਉਗੀ ਬਾਹ ਪਸਾਰਿ=ਮੈਂ ਬੁਧੀ ਰੂਪ ਬਾਹ ਨੂੰ (ਪਸਾਰਿ) ਫੈਲਾ ਕੇ ਭਾਵ ਬੁਧੀ ਉਸ ਵਿਚ ਜੋੜਕੇ ਉਸ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਵਾਂਗੀ ।

ਨਾਗਨਿ ਹੋਵਾ ਧਰ ਵਸਾ ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਭਉ ਜਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ॥੪॥੨॥੧੯॥

ਨਾਗਨਿ=ਸਮਾਧਨ ਭਾਵ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਸਾਂ । ਕੇਵਲ ਧਰਤੀ ਪਰ ਹੀ ਨ ਨਿਵਾਸ ਰਖਾਂ, ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਭੀ ਵਸੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਭਉ ਜਾਇ=ਫ਼ਤ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਮਿਲਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਦਾ ਲਈ ਸੁਹਾਗਣੀ ਹਨ ॥੪॥

ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਖਾਂਦੇ ਹੋਇ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਜਗਿਆਸੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਹੇ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਜੂਨ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾ ਭੁੱਲੇ ।

ਹਰਣੀ ਹੋਵਾ ਬਨਿ ਬਸਾ ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਣਿ ਖਾਉ ॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਹੇ ਮੈਂ ਹਰਣੀ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਵਸ ਕੇ (ਕੰਦ ਮੂਲ) ਫਲ ਫੁੱਲ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਖਾਵਾਂ ।

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਹਉ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥੧॥

ਪਰ ਉਸ ਜੂਨ ਵਿਚ ਭੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਰਹੇ ਮੈਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ।

ਜਿਵੇਂ ਕਾਗ ਭਸੰਡ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਯਾਦ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਾਰਿਆਂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਕਥਾ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਜਸ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ।

ਮੈ ਬਨਜਾਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ ਵਾਪਾਰੁ ਜੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਰਾਮ ! ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਵਪਾਰਨ ਹਾਂ, ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਵਖਰੁ=ਸੌਦੇ ਦਾ ਮੈਂ ਵਾਪਾਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ।

ਕੋਕਿਲ ਹੋਵਾ ਅੰਬਿ ਬਸਾ ਸਹਜਿ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਚਾਹੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਕੋਕਿਲ ਹੋ ਕੇ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਵਸਾਂ । ਪਰ ਇਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨੀ ਕਿ ਉਸੇ ਜੂਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਹਜੇ ਸਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਰਹਾਂ ।

ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਦਰਸਨਿ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰੁ ॥੨॥

ਅਤੇ ਹੋ ਅਪਾਰ ਰੂਪ ਮੇਰੇ ਸਹੁ=ਪਤੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਦਰਸਨ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇ ॥੨॥

ਮਛਲੀ ਹੋਵਾ ਜਲਿ ਬਸਾ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਸਾਰਿ ॥

ਹੇ ਸਭ ਜੀਆ ਜੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ! ਚਾਹੇ ਮੈਂ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੱਛੀ ਹੋ ਕੇ ਜਲ ਵਿਚ ਵਸਾਂ ।

ਉਰਵਾਰਿ ਪਾਰਿ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਵਸੈ ਹਉ ਮਿਲਉਗੀ ਬਾਹ ਪਸਾਰਿ ॥੩॥

ਪਰ ਮੇਰਾ ਨਿਸਚਾ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ, ਮੈਂ ਉਸੇ ਜੂਨ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਧੀ ਰੂਪ ਬਾਹ ਫੈਲਾ ਕੇ ਮਿਲਾਂ ॥੩॥

ਨਾਗਨਿ ਹੋਵਾ ਧਰ ਵਸਾ ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਭਉ ਜਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ॥੪॥

ਚਾਹੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਨਾਗਨਿ=ਸੱਪਣੀ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਵਸਣਾ ਕਰਾਂ, ਪਰ ਇਹ

ਕਿਰਪਾ ਕਰਨੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵਸਦਾ ਰਹੇ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਹੇ ਜੋਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸਮਾਇ=ਮੇਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਹਨ ॥ ੪ ॥

ਤੀਜਾ ਅਰਥ—

ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਕਿਸ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ.—ਹਰਣੀ ਹੋਵਾ ਬਨਿ ਬਸਾ ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਣਿ ਖਾਉ ॥ :-

ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤੀ ਹੋ ਕੇ ਚਾਹੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਵੀ ਵਸੇ, ਚਾਹੇ ਕੰਦ ਮੂਲ=ਫਲ ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਖਾਵੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।

ਜਿਵੇਂ :-ਗ੍ਰਿਹ ਤਜਿ ਬਨ ਖੰਡ ਜਾਈਐ ਚੁਨਿ ਖਾਈਐ ਕੰਦਾ ॥

ਅਜਹੁ ਬਿਕਾਰ ਨ ਛੋਡਈ ਪਾਪੀ ਮਨੁ ਮੰਦਾ ॥ ੧ ॥

[ਬਿਲਾਵਲੁ ਕਬੀਰ, ਪੰਨਾ ੮੫੫]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ?

ਉਤਰ :-ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਹਉ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥

ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਇਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਵੇਂ—ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦ ਵਾਰ ॥ [ਪੰਨਾ ੪੬੨

ਮੈ ਬਨਜਾਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ ਵਾਪਾਰੁ ਜੀ ॥ ੧ ॥

ਹੇ ਰਾਮ ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵਪਾਰਨ ਹਾਂ, ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੌਦੇ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ।

ਕੋਕਿਲ ਹੋਵਾ ਅੰਬਿ ਬਸਾ ਸਹਜਿ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਚਾਹੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਵਸੇ ਤਾਂ ਭੀ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ?

ਗੁਰ ਉਤਰ :-

ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਦਰਸਨਿ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਅਰਥਾਤ—

ਸਹਜੇ ਹੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਸੁਤੋਸਿਧ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਪਾਰ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਾਖਿਆਤ ਦਰਸਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਮਛਲੀ ਹੋਵਾ ਜਲਿ ਬਸਾ,

ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੋ ਕੇ ਚਾਹੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪ ਜਲ ਵਿਚ ਵਸਣਾ ਕਰੇ ।

ਜੀਅ ਜੋਤ ਸਭਿ ਸਾਰਿ ।

ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਕਰੇ, ਭਾਵ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਦੇ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਭੀ ਕਰੇ । ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ?

ਗੁਰ ਉਤਰ :-ਉਰਵਾਰਿ ਪਾਰਿ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਵਸੈ ਹਉ ਮਿਲਉ ਗੀ ਬਾਹ ਪਸਾਰਿ ॥

ਬਾਹਵਾਂ ਫੈਲਾ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰ ਕਰੇ । ਜਿਵੇਂ :-

ਉਪਰਿ ਭੁਜਾ ਕਰਿ ਮੈ ਗੁਰ ਪਹਿ ਪੁਕਾਰਿਆ ਤਿਨਿ ਹਉ ਲੀਆ ਉਬਾਰੀ ॥

[ਸ਼੍ਰੀ ਕਬੀਰ, ਪੰਨਾ ੭੬੩]

ਤਾਂ ਹਉ ਗੀ=ਹੰਗਤਾ ਚਲੀ ਗਈ ਜਾਂ ਹੰਗਤਾ ਗਈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਜੋ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਨਾਗਨਿ ਹੋਵਾ ਧਰ ਵਸਾ

ਚਾਹੇ ਸੰਨਿਆਸਣ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਵਸਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਭੀ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—
ਭੇਖ ਦਿਖਾਏ ਜਗਤ ਕੋ ਲੋਗਨ ਕੋ ਬਸਿ ਕੀਨ ॥ ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਕਾਤੀ ਕਟਯੋ ਬਾਸੁ ਨਰਕ ਮੋ ਲੀਨ ॥੫੬॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ?

[ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੮

ਉਤਰ :—ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਭਉ ਜਾਇ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ੪ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣ ਹੈ ॥ ੪ ॥

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਮਹਲਾ ੧ ੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ ਕਰਤੇ ਕਾ ਹੋਇ ਬੀਚਾਰੇ ॥

ਹੇ ਪੁਰਖਾ !! ਜੈ ਘਰਿ=ਜਿਸ ਸਤਿਸੰਗ ਘਰ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਆਖੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ, ਵਾ:—ਸਤ ਅਸਤ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਗਾਵਹੁ ਸੋਹਿਲਾ ਸਿਵਰਹੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ ॥ ੧ ॥

ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਸਤਿਸੰਗ ਘਰ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੋਹਿਲਾ=ਜਸ ਗਾਵਣਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦਾ ਸਿਵਰਹੁ=ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ ॥ ੧ ॥

ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਨਿਰਭਉ ਕਾ ਸੋਹਿਲਾ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਿਰਭਉ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੋਹਿਲਾ=ਜਸ ਗਾਉਣਾ ਕਰੋ।

ਹਉ ਵਾਰੀ ਜਾਉ ਜਿਤੁ ਸੋਹਿਲੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅਸੀਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਸੋਹਿਲੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ, ਵਾ:—ਜਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਕਰਕੇ ਸਦਾ=ਹਰ ਸਮੇਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪੁਨਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਜੇ ਅਸੀਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਅਸਾਡੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ ? ਗੁਰ ਉਤਰ—

ਨਿਤ ਨਿਤ ਜੀਅੜੇ ਸਮਾਲੀਅਨਿ ਦੇਖੈਗਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥

ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇਰੀ ਤਰਫ ਵੀ ਵੇਖੇਗਾ, ਤੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ ।

ਪੁਨਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੀ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-
ਹੇ ਜੀਵ ! ਜੇ ਤੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲੇਂਗਾ ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ (ਦੇਵਣਹਾਰੁ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲਵੇਂਗਾ ।

ਤੇਰੇ ਦਾਨੈ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤਿਸੁ ਦਾਤੇ ਕਵਣੁ ਸੁਮਾਰੁ ॥ ੨ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਉਸਦੇ ਦਾਨੈ—ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀ, ਵਾ—ਦਾਤਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ । ਅਥਵਾ :-ਉਸ ਦੇ ਦਾਨੈ—ਮਸਤਾਨੇ ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ । ਅਥਵਾ :-ਉਸ ਦੀ ਦਾਨੈ—ਦਨਾਈ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾਤੇ ਦੀ ਸੁਮਾਰੁ—ਗਿਣਤੀ ਭਲਾ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ॥ ੨ ॥

ਇਸ ਜੀਵ ਰੂਪ ਲੜਕੀ ਦੇ ਦੋ ਲਾੜੇ ਹਨ— ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ, ਦੂਜਾ ਕਾਲ, ਜੇਕਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ-ਪਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇਗਾ । ਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਰਹੇਗੀ, ਫਿਰ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਲਾੜਾ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਏਗਾ । ਜਿਵੇਂ—

ਜਿੰਦੁ ਵਹੁਟੀ ਮਰਣੁ ਵਰੁ ਲੈ ਜਾਸੀ ਪਰਣਾਇ ॥ [ਸਲੋਕ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ, ਪੰਨਾ ੧੩੭੭]

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਕਮਣੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਭਰਾ ਰੁਕਮਣੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਚੰਬੇਲੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸਿਸਪਾਲ ਨਾਲ ਕਰਣ ਲੱਗੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੁਕਮਣੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵੱਲ ਭੇਜੀ ਕਿ ਆਪ ਛੇਤੀ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਹੋਰ ਥਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ ।

ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਸਿਸਪਾਲ ਲਾੜਾ ਬਣ ਕੇ ਜਨੇਤ ਸਮੇਤ ਆ ਭੀ ਗਿਆ, ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਾਜੋ ਸਮਾਨ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਰੁਕਮਣੀ ਅੰਦਰੋਂ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਈ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਇਕ ਰਿਵਾਜ ਹੈ, ਜੋ ਲਾਵਾਂ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਵੀ ਮੰਦਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰੁਕਮਣੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਣ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਰਾਹ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਭ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਰੁਕਮਣੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆ ਗਏ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ-ਲੜਕੀ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵੱਲ ਭੇਜੇ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ-ਪਤੀ ਆਪ ਆ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਏਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਾਲ ਰੂਪ ਲਾੜੇ ਨੇ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੁਣੋ—

ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਕੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਾਸਤੇ ਸੰਬਤਿ=ਬਰਸਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਮਹੀਨੇ ਫਲਾਣੇ ਦਿਨ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇਗਾ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਾ ਲਿਖ ਕੇ ਆਦਮੀ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੁਹਾਗਣ ਔਰਤਾਂ ਮਿਲ ਕੇ ਘਰ ਦੀ ਦਲੀਜ਼ ਉਪਰ ਤੇਲ ਚੁਆਂਵਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਦੇਹੁ ਸਜਣ ਆਸੀਸੜੀਆ ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥੩॥

ਫਿਰ ਉਹ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸਖੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਦੀ ਹੈ ਹੇ ਸਜਣੀਓ ! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿਓ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਹਿਬ=ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹੋ ਪਾਹੁਚਾ ਸਦੜੇ ਨਿਤ ਪਵੰਨਿ ॥

ਫਿਰ ਹਰੇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੈ । ਅਥਵਾ :—ਘਰਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਮੱਠੀਆਂ, ਵਾ:—ਕੁੱਜੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅਥਵਾ :—ਹਰੇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹੋ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇਜ ਕੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸੱਦੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸਦਣਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ ਨਾਨਕ ਸੇ ਦਿਹ ਆਵੰਨਿ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੨੦ ॥

ਸੱਦਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਲੜਕਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰੀਐ=ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

—ਦੂਜਾ ਅਰਥ—

ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ ॥

ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਕਾਲ ਰੂਪ ਲਾੜੇ ਨਾਲ ਸੰਬਤਿ=ਬਰਸਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੇ ਸਾਲ, ਇਤਨੇ ਮਹੀਨੇ, ਇਤਨੇ ਦਿਨ, ਇਸ ਨੇ ਜੀਉਣਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨੇ ਮਾਰ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵ ਰੂਪ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ—ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਤੇਲ ਪਾਵੇ ।

ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੇ :—

ਦੇਹੁ ਸਜਣ ਆਸੀਸੜੀਆ ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥ ੩ ॥

ਹੇ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪ ਸਹੇਲੀਓ ! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇਹੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿਓ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬ=ਧਰਮ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸੁੱਖੀ ਸਾਂਦੀ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹੋ ਪਾਹੁਚਾ ਸਦੜੇ ਨਿਤ ਪਵੰਨਿ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਓਥੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹੁੰਚੋ, ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਨੈਣਾਂ ਤੇ ਨਾਈਆਂ ਦੇ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ

ਵਿਚ ਕੁਟਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸੱਦੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਸਦਣਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ ਨਾਨਕ ਸੇ ਦਿਹ ਆਵੰਨਿ ॥੪॥੧॥

ਸਦਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਕਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਾਲ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਤ ਮੌਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੪॥੧॥

—ਤੀਜਾ ਅਰਥ—

ਜੀਵ ਰੂਪ ਲੜਕੀ ਦਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ-ਪਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਿਸ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ :- ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ

ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਾ=ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਸੰਬਤਿ=ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ ॥

ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵੇਰਾਗ ਰੂਪੀ ਤੇਲ ਨੂੰ ਪਾਵੇ । ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਦੇਹੁ ਸਜਣ ਆਸੀਸੜੀਆ ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥੩॥

ਹੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪ ਸਜਣੀਓ ! ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿਓ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹੋ ਪਾਹੁਚਾ ਸਦੜੇ ਨਿਤ ਪਵੰਨਿ ॥

ਘਰਿ ਘਰਿ=ਹਰੇਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੋ । ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਦੜੇ=ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਨ ਕੇ ਭਜਨ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਲਾਭ ਲਵੋ ।

ਸਦਣਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ ਨਾਨਕ ਸੇ ਦਿਹ ਆਵੰਨਿ ॥੪॥੧॥੨੦॥

ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸਦਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਯਾਦ ਕਰੀਏ । ਤਾਂਹੀ ਉਹ ਗਿਆਨਵਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਹ=ਦਿਨ ਆਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥੪॥੧॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਚਉਪਦੇ ॥ ੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹਰਿ ਮੇਲਾ ਹੋਈ ॥ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵੈ ਸੋਈ ॥

ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਹੀ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭ ਬਿਧਿ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ॥ ਹੁਕਮੇ ਮੇਲੇ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੈ ॥੧॥

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਇ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਜਾਇ ॥

ਭੈ ਰਾਚੈ ਸਚ ਰੰਗਿ ਸਮਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਭਇ=ਡਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਭਰਮ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਡਰ ਵਿਚ ਰਾਚੈ=ਰਚਣ ਨਾਲ ਸਚੇ ਰੰਗਿ=ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਸੁਭਾਇ ॥

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਰਾ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਇ ॥

ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹਰੀ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਭਾਰਾ=ਵੱਡਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ।

ਸਬਦਿ ਸਾਲਾਹੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਬਖਸੇ ਬਖਸਣਹਾਰੁ ॥ ੨ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਰ ਉਰਵਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ (ਬਖਸਣਹਾਰੁ) ਪ੍ਰਭੁ ਉਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

(ਪੰਨਾ ੧੫੮)

ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸਭ ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਹੋਇ ॥ ਮਨਿ ਨਿਰਮਲਿ ਵਸੈ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਬੁਧੀ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸੁਭ ਸਿਖਿਆ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:—ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਮਨ, ਬੁਧ, ਚਿਤ, ਹੰਕਾਰ ਰੂਪ ਚਾਰੇ ਅੰਤਹ ਕਰਨ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਸਾਚਿ ਵਸਿਐ ਸਾਚੀ ਸਭ ਕਾਰ ॥ ਉਤਮ ਕਰਨੀ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰ ॥੩॥

ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਚ ਦੇ ਵਸਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਕਾਰ ਸੱਚੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਉਤਮ ਕਰਨੀ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੩॥

ਗੁਰ ਤੇ ਸਾਚੀ ਸੇਵਾ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਪਛਾਣੈ ਕੋਇ ॥

ਗੁਰ-ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਾਚੀ—ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵੈ ਦਾਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ॥ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥੪॥੧॥੨੧॥

ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਪਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦਾਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਦਾ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਲਗਦਾ ਹੈ ॥੪॥੧॥੨੧॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਗੁਰ ਤੇ ਗਿਆਨੁ ਪਾਏ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਬੂਝੈ ਸੀਝੈ ਸੋਇ ॥

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਗਿਆਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਬੁਝਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੀਝੈ=ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਤੇ ਸਹਜੁ ਸਾਚੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਏ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰੁ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਸਹਜੁ=ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਵਿਚਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਗਿਆਨ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲੈ ਗੁਰੁ ਆਇ॥ਸਾਚੈ ਸਹਜਿ ਸਾਚਿ ਸਮਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਪੂਰੇ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸਚੇ ਸਹਜਿ=ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਸੱਚ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਏ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਸਾਂਤਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ ॥

ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਹੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰੂਪ ਅੱਗ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਂਤੀ ਆ ਕੇ ਵਸਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰ ਤੇ ਪਵਿਤ ਪਾਵਨ ਸੁਚਿ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ, ਬਾਣੀ ਪਾਵਨ=ਸੁੱਧ ਤੇ ਤਨ ਵੀ ਸੁਚਿ=ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਮਨ ਸੁਚਿ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਬਦਿ=ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਬਾਬੁ ਗੁਰੂ ਸਭ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਹੁਤਾ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥

ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰਮ ਵਿਚ ਭੁੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਦੁੱਖ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ਦਰਸਨਿ ਸਚੈ ਸਚੀ ਪਤਿ ਹੋਈ ॥੩॥

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਸਚੀ ਇੱਜਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੩॥

ਕਿਸ ਨੋ ਕਹੀਐ ਦਾਤਾ ਇਕੁ ਸੋਈ ॥ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਈ ॥

ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਹੀਏ, ਦਾਤਾ ਤਾਂ ਇਕ ਓਹੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਾਚੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚੇ ਸਾਚਿ ਸਮਾਵਾ ॥੪॥੨॥੨੨॥

ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸਚੇ (ਪ੍ਰੀਤਮ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਕਰੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਤਾਂ ਸਚੇ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਸਚ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੨॥੨੨॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਸੁ ਥਾਉ ਸਚੁ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥ ਸਚਿ ਨਿਵਾਸੁ ਕਰੇ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥

ਸੁ ਥਾਉ=ਸਰੇਸ਼ਟ ਅਸਥਾਨ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਸਚੁ=ਨਿਸਚਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮਨ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸਚ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁਖ ਉਸ ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਸਚੀ ਬਾਣੀ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਜਾਪੈ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸਾਚਾ ਆਪੇ ਆਪੇ ॥੧॥

ਸਚੀ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਚਾਰਿਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਜਾਪੈ=ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਨਿਸਚੈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪੇ ਆਪ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥

ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਬੈਸਿ ਸੁ ਥਾਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸਦਾ ਕਰਮ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਤਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ । ਓਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਰੇਸ਼ਟ ਅਸਥਾਨ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਜਲਉ ਇਹ ਜਿਹਵਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਨ ਚਾਖੈ ਫੀਕਾ ਆਲਾਇ ॥

ਇਹ ਜੀਭ ਸੜ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਦੂਜੇ ਭਾ ਵਿਚ ਲਗਕੇ, ਹਰੀ ਨਾਮ-ਰਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਖਦੀ ਤੇ ਫੀਕਾ ਆਲਾਇ=ਬੋਲਦੀ ਹੈ ।

ਬਿਨੁ ਬੂਝੈ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫੀਕਾ ਹੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਦੁਖੀਆ ਚਲਿਆ ਰੋਇ ॥੨॥

ਬੂਝੈ=ਸਮਝੇ ਅਰਥਾਤ ਵਿਚਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸਦਾ ਤਨ ਮਨ ਫੀਕਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਣ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਾਖਿਆ ਹੈ ਉਹ

ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ—ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਸਚ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ।

ਸਾਚੇ ਰਾਤੀ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੈ ਨਿਰਮਲ ਧਾਰ ॥੩॥

ਜੋ ਜੀਭਾ ਸਚੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚਾਰਨ ਵਿਚ ਰਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਭਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪੀਂਦੀ ਹੈ ॥੩॥

ਨਾਮਿ ਸਮਾਵੈ ਜੋ ਭਾਡਾ ਹੋਇ ॥ ਉਧੈ ਭਾਂਡੈ ਟਿਕੈ ਨ ਕੋਇ ॥

ਜੋ ਅੰਤਹ ਕਰਨ ਰੂਪੀ ਭਾਂਡਾ ਸਿਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਨਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆ ਕੇ ਸਮਾਂਵਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਮਨਰੂਪੀ ਭਾਂਡਾ ਉਧੈ—ਮੂਧਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੁਭਗੁਣ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ।

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮਨਿ ਨਾਮਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥

ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਭਾਂਡਾ ਜਿਸੁ ਸਬਦ ਪਿਆਸ ॥੪॥੩॥੨੩॥

ਗੁਰ ਸਬਦੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸਬਦ ਦੀ ਪਿਆਸ—ਤਰੇਹ ਹੈ, ਉਹੀ ਮਨ ਰੂਪੀ ਭਾਂਡਾ ਸੱਚਾ ਹੈ ॥੪॥੩॥੨੩॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਇਕਿ ਗਾਵਤ ਰਹੇ ਮਨਿ ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਇ ॥

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਗਾਵਹਿ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ ॥

ਇਕ ਰਾਗੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਬਿਰਥਾ—ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗਾਵਣਿ ਗਾਵਹਿ ਜਿਨ ਨਾਮ ਪਿਆਰੁ ॥ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ॥੧॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਸਫਲ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਅਤੇ ਜੋ ਸੱਚੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਗਾਵਤ ਰਹੈ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਵੈ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਾਤਾ ਨਾਮਿ ਸੁਹਾਵੈ ॥੧॥੨੪॥

ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇਹੜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਰਾਤਾ—ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਤਨ ਸੁਹਾਵੇ—ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਇਕਿ ਗਾਵਹਿ ਇਕਿ ਭਗਤਿ ਕਰੇਹਿ ॥ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਵਹਿ ਬਿਨੁ ਅਸਨੇਹ ॥

ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਗ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਅਸਨੇਹ—ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ।

ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਪਿਆਰਿ ॥

ਅਪਨਾ ਪਿਰੁ ਰਾਖਿਆ ਸਦਾ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ੨ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸੱਚੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਰੁ=ਪਤੀ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰ ਰਖਿਆ ਹੈ ॥ ੨ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੫੯) ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਮੂਰਖ ਆਪੁ ਜਣਾਵਹਿ ॥

ਨਚਿ ਨਚਿ ਟਪਹਿ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ॥

ਜੋ ਮੂਰਖ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਰੰ ਵਾਰ ਨੱਚਦੇ ਟੱਪਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁੱਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਭੀ ਦੁੱਖ ਪਾਉਣਗੇ ।

ਨਚਿਐ ਟਪਿਐ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਭਗਤਿ ਪਾਏ ਜਨੁ ਸੋਇ ॥੩॥

ਕਿਉਂਕਿ ਨੱਚਿਆਂ ਟੱਪਿਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਜੋ ਗੁਰ ਸਬਦ ਕਰਕੇ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਭਗਤੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਭਗਤਿ ਕਰਾਏ ਸੋਇ ॥ ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਖੋਇ ॥

ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਭਗਤੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਚੀ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ (ਆਪੁ) ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਖੋਇ=ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਚਾ ਸਭ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ॥

ਨਾਨਕ ਬਖਸੇ ਨਾਮੁ ਪਛਾਣੈ ॥੪॥੪॥੨੪॥

ਮੇਰਾ ਸਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ॥੪॥੪॥੨੪॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਗੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਮਨੁ ਮਾਰੇ ਧਾਤੁ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਮੂਏ ਕੈਸੇ ਹਰਿ ਪਾਇ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦੋੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ :—ਜੇਕਰ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੋੜਨਾ, ਵਾ :—ਚੁਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨਾਂ 'ਚ ਦੋੜਨਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਵਾ :-ਮਨ ਦੇ ਮਾਰਨ ਕਰਕੇ ਧਾਤੁ=ਮਾਇਆ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਮਨ ਦੇ ਮਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਮਨੁ ਮਰੈ ਦਾਰੂ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ਮਨੁ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਬੂਝੈ ਜਨੁ ਸੋਇ ॥੧॥

ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾਰੂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਨੂੰ ਬੁਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਣੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥ ਤਾ ਇਸੁ ਮਨ ਕੀ ਸੋਝੀ ਪਾਵੈ ॥

ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਰਣੀ ਰੂਪੀ (ਕਾਰ) ਟਹਿਲ ਕਮਾਵੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਮਨ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸੋਝੀ=ਗਿਆਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਨੁ ਮੈ ਮਤੁ ਮੈਗਲ ਮਿਕਦਾਰਾ ॥ ਗੁਰੁ ਅੰਕਸੁ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲਣਹਾਰਾ ॥੨॥

ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਰੂਪੀ ਮੈ=ਸਰਾਬ ਨਾਲ ਮੈਗਲ ਮਿਕਦਾਰਾ=ਹਾਥੀ ਵਾਂਗ ਇਹ ਮਨ ਮਤੁ=ਮਸਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਮਹਾਵਤ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਅੰਕਸੁ=ਕੁੰਡਾ ਮਾਰ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਜਿਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਲਿਆਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ॥ ੨ ॥

ਮਨੁ ਅਸਾਧੁ ਸਾਧੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ ਅਚਰੁ ਚਰੈ ਤਾ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥

ਇਹ ਮਨ ਅਸਾਧ ਹੈ, ਸੁਧਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈ । ਅਚਰੁ=ਨਾ ਕਾਬੂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਚਰੈ=ਕਾਬੂ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਮਨ ਸੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਇਆ ਸਵਾਰਿ ॥ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਤਜੇ ਵਿਕਾਰ ॥੩॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਸਵਾਰ ਲਿਆ ਹੈ । ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਤਜੇ=ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਜੋ ਧੁਰਿ ਰਾਖਿਅਨੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਕਦੇ ਨ ਵਿਛੁੜਹਿ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਰਖੇ ਹਨ । ਉਹ ਵਿਚੋਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਿਛੁੜਦੇ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ=ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਆਪੇ ਹੀ ਜਾਣੈ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਪਛਾਣੈ ॥੪॥੫॥੨੫॥

ਜੋ ਆਪਣੀ ਕਲਾ=ਸ਼ਕਤੀ ਅਰਥਾਤ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ ॥੪॥੫॥੨੫॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨਾ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨਾ ॥

ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਬਉਰਾਨਾ=ਝੱਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਅਵੈਤ ਭਾ ਕਰ ਕੇ ਭਰੋਮ ਵਿਚ ਭੁਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ।

ਬਹੁ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵੈ ਆਪੁ ਨ ਪਛਾਨਾ ॥ ਧੰਧਾ ਕਰਤਿਆ ਅਨਦਿਨੁ ਵਿਹਾਨਾ ॥੧॥

ਬਹੁਤੀ ਚਿੰਤਾ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ ।

ਧੰਦੇ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਅਨਦਿਨੁ=ਰਾਤ ਦਿਨ ਵਿਹਾਨਾ=ਬਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥

ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਰਮਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਮਹੁ=ਉਚਾਰਨਾ ਕਰੋ ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ-ਰਸ ਵਿਚ ਰਸਾਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਰਸਨਾ ਹਰਿ=ਤਮਾਮ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਰਸਨ ਨਹੀਂ ਰਸਾਈ ॥੧॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਿਰਦੈ ਜਿਨਿ ਰਾਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥

ਜਗਜੀਵਨੁ ਸੇਵਿ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਜਾਤਾ ॥

ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ । ਅਤੇ ਜਗਜੀਵਨੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਚੌਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤਾ ॥

ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭ ਕਰਮ ਬਿਧਾਤਾ ॥ ੨ ॥

ਉਸ ਨੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਉਤੇ ਕਰਮ ਬਿਧਾਤਾ=ਫਲ ਬਰ ਦਾਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਸੇ ਜਨ ਸਚੇ ਜੋ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਧਾਵਤ ਵਰਜੇ ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ ॥

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਚੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਏ ਹਨ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਧਾਵਤ=ਦੌੜਦੇ ਹੋਏ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਵਰਜੇ=ਰੋਕੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਭੀ ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ=ਰੋਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ।

ਨਾਮੁ ਨਵ ਨਿਧਿ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਰਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ॥੩॥

ਨਾਮ ਰੂਪ ਨੇ ਨਿਧੀ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਤਿਆ ਸੁਖੁ ਸਾਂਤਿ ਸਰੀਰ ॥

ਅੰਤਰਿ ਵਸੈ ਨ ਲਾਗੈ ਜਮ ਪੀਰ ॥

ਰਾਮ ਰਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁਖ ਤੇ ਸਾਂਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੇ ਵਸਣ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਪੀਰ=ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਆਪੇ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪਿ ਵਜੀਰ ॥

ਨਾਨਕ ਸੇਵ ਸਦਾ ਹਰਿ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰ ॥੪॥੬॥੨੬॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਰੂਪ ਹੈ ਆਪ ਹੀ ਵਜੀਰ ਰੂਪ ਹੈ। ਅਥਵਾ :- ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਆਪ ਹੀ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪ ਵਜੀਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜੇ ਹਰੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਹੀਰ=ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਹੈ, ਉਸ ਹਰੀ ਦੀ ਤੂੰ ਸਦਾ ਸੇਵਾ ਕਰ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੨੬ ॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਸੋ ਕਿਉ ਵਿਸਰੈ ਜਿਸ ਕੇ ਜੀਅ ਪਰਾਨਾ ॥

ਸੋ ਕਿਉ ਵਿਸਰੈ ਸਭ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨਾ ॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਜੀਅ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਆਦਿਕ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਪਰਵਾਨਾ ॥ ੧ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਿਆਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਇੱਜਤ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਤੂੰ ਵਿਸਰਹਿ ਤਦਿ ਹੀ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਵਿਸਰਹਿ=ਭੁੱਲੇਂਗਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੬੦)

ਤਿਨ ਤੂੰ ਵਿਸਰਹਿ ਜਿ ਤੁਧੁ ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ॥

ਤਿਨ ਤੂੰ ਵਿਸਰਹਿ ਜਿ ਦੂਜੈ ਭਾਏ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਦਵੇਤ ਭਾਵ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨੀ ਜੋਨੀ ਪਾਏ ॥ ੨ ॥

ਮਨਮੁਖ, ਜੋ ਅਗਿਆਨੀ ਹਨ, ਉਹ ਤੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਹਨ ॥ ੨ ॥

ਜਿਨ ਇਕ ਮਨਿ ਤੁਠਾ ਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥

ਇਕ ਮਨਿ=ਇਕ ਸਰੋਮਣੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਤੁਠਾ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗਾਇਆ ਹੈ।

ਜਿਨ ਇਕ ਮਨਿ ਤੁਠਾ ਤਿਨ ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥

ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਏ ॥ ੩ ॥

ਇਕ ਮਨਿ=ਇਕ ਸਰੋਮਣੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਤੁਠਾ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਸਾਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤੀਏ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਕਰਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਜਿਨਾ ਪੋਤੈ ਪੁੰਨੁ ਸੇ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਜਿਨਾ ਪੋਤੈ ਪੁੰਨੁ ਤਿਨ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੋਤੈ=ਪੱਲੇ ਵਿਚ, ਵਾ:-ਅੰਤਹਕਰਨ ਰੂਪੀ ਪੋਤੈ=ਖਜਾਨੇ ਵਿਚ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਹਨ, ਉਹ ਸਰੂਪ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਰੂਪੀ ਪੋਤੈ=ਖਜਾਨੇ ਵਿਚ ਪੁੰਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਜੇ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਤਿਨ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥੪॥੧॥੨੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜੇ (ਨਾਮਿ) ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੨੧ ॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਤੂੰ ਅਕਬੁ ਕਿਉ ਕਥਿਆ ਜਾਹਿ ॥

ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਮਾਰਣੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹਿ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਾਭੂ ! ਤੂੰ ਅਕਥ ਹੈਂ, ਕਿਵੇਂ ਕਥਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈਂ । ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹਨ ।

ਅਥਵਾ :- ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਮਾਰਣੁ = ਮਸਾਲਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਾਹਿ = ਸਮਾਹੜਾ (ਅਨੰਦ) ਪਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਅਨੇਕ ਕੀਮਤਿ ਨਹ ਪਾਹਿ ॥ ੧ ॥

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣ ਹਨ, ਸਾਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ॥੧॥

ਜਿਸ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤਿਸੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਣੀ ॥

ਤੇਰੀ ਅਕਥ ਕਥਾ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵਖਾਣੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਆਪ ਦੀ ਇਹ ਬਾਣੀ = ਬਨਾਵਟ ਹੈ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਤਿਸ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਾਭੂ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਅਕੱਥ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਜਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਹ ਸਤਸੰਗਤਿ ਬਣਾਈ ॥

ਜਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਹਜੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥

ਜਿਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਸੰਗਤ ਬਣਾਈ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ ਉਥੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਹਾ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਈ ॥ ੨ ॥

ਜਿਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਜਲਾਈ = ਸਾੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਾ ਮਹਲੀ ਥਾਉ ਪਾਏ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸਾਏ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਮਹਲੀ = ਜਗਿਆਸੂ ਮੁੱਖ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸਰੂਪ ਥਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਜਗਿਆਸੂ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਏ ॥ ੩ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਗਿਆਸੂ ਮੁੱਖ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰੂਪੀ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਆਪੇ ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਦਾਤਾਰੁ ॥ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਉ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥

(ਦਾਤਾਰੁ) ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਦਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਪੂਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਤਿਨ ਕਉ ਜੈਕਾਰੁ ॥੪॥੮॥੨੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰਚੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੈਕਾਰੁ=ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ॥੪॥੮॥੨੮॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਏਕਸੁ ਤੇ ਸਭਿ ਰੂਪ ਹਰਿ ਰੰਗਾ ॥ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਸਭਿ ਸਹਲੰਗਾ ॥

ਇਹ ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਰੰਗ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਣੇ ਹਨ। ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਬੈਸੰਤਰੁ=ਅੱਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਹ=ਨਾਲ ਲੰਗਾ=ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਲੰਗਾ=ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਬਨਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਵੇਖੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਰੰਗਾ ॥ ੧ ॥

ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਰੰਗਾ=ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖੈ=ਵੇਖਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਏਕੁ ਅਚਰਜੁ ਏਕੋ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੀਚਾਰੇ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ॥੧॥੨॥੧੦॥

ਇਕ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਸਹਜਿ ਭਵੈ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ॥ ਕਹਾ ਗੁਪਤੁ ਪ੍ਰਗਟੁ ਪ੍ਰਭਿ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਹਜਿ=ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਭਵੈ=ਫਿਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਣਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:—ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬਣਤ=ਬਨਾਵਟ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਹੈ।

ਆਪੇ ਸੁਤਿਆ ਦੇਇ ਜਗਾਈ ॥ ੨ ॥

ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਜਗਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਹੋਈ ॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਬਨੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥

(ਅਸਲ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ) ਉਸਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਉਂਜ ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਕਹਿਣੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਮਾਵੈ ਬੂਝੈ ਹਰਿ ਸੋਈ ॥੩॥

ਜਿਹੜਾ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰੀ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਵੇਖੈ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਾਏ ॥

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ—ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਬਦਿ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਏ ॥੪॥੯॥੨੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ--ਜੋ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰਤੇ=ਜੁੜੇ ਹਨ, ਉਹ (ਨਾਮਿ) ਹਰੀ ਵਿਚ ਸਮਾਏ=ਅਭੇਦ ਹੋਏ ਹਨ ॥੪॥੯॥੨੯॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਮਨਮੁਖਿ ਸੂਤਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਪਿਆਰਿ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਗੇ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰਿ ॥

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਅਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤ ਪਿਆ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਮਨਮੁਖ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਗਿਆਨ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਵਿਚ ਜਾਗ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :-ਗੁਰਮੁਖ ਸੂਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਗਿਆਨ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਜਾਗ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੇ ਜਨ ਜਾਗੇ ਜਿਨ ਨਾਮਿ ਪਿਆਰਿ ॥੧॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਲੋਂ ਜਾਗੇ ਹਨ ॥੧॥

ਸਹਜੇ ਜਾਗੈ ਸਵੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਬੂਝੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਸਹਜੇ=ਗਿਆਨ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਮੋਹ, ਵਾ :-ਅਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੌਂਦਾ। ਪਰ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਸੰਤੁ ਅਨਾੜੀ ਕਦੇ ਨ ਬੂਝੈ ॥ ਕਥਨੀ ਕਰੇ ਤੈ ਮਾਇਆ ਨਾਲਿ ਲੂਝੈ ॥

ਨਾਮ ਦੇ ਨ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਅਸੰਤੁ, ਅਨਾੜੀ=ਮੂਰਖ ਹੈ, ਜਾਂ ਅਨਾੜੀ=ਹਠੀਆ (ਜਿਦੀਆ) ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਉਹ ਵਿਖਾਵੇ ਦੀਆਂ ਕਥਨੀਆਂ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਲੂਝੈ=ਝਗੜਦਾ ਹੈ।

ਅੰਧੁ ਅਗਿਆਨੀ ਕਦੇ ਨ ਸੀਝੈ ॥ ੨ ॥

ਉਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਅਗਿਆਨੀ ਕਦੇ ਭੀ ਸੀਝੈ=ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੨॥

ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥

ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਪਾਏ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਾ ॥

ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਤਾਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਿਸਤਾਰਾ=ਤਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਉਧਾਰਾ ॥ ੩ ॥

ਉਹ ਆਪ ਤਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

(ਪੰਨਾ ੧੬੧)

ਇਸੁ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਕਰਮ ਧਰਮੁ ਨ ਕੋਈ ॥

ਕਲੀ ਕਾ ਜਨਮੁ ਚੰਡਾਲ ਕੈ ਘਰਿ ਹੋਈ ॥

ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਸਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ :- ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜਨਮ ਸੂਦਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਤਜੁਗ ਦਾ ਜਨਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਸੀ, ਤਰੇਤੇ ਜੁਗ ਦਾ ਜਨਮ ਖਤਰੀ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਸੀ। ਦੁਆਪਰ ਜੁਗ ਦਾ ਜਨਮ ਵੈਸ਼ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜਨਮ ਸੂਦਰ ਦੇ ਘਰ ਹੋਣਾ ਸੀ ਪਰ ਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਘਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਚੰਡਾਲ=ਕਰੋਧ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥੪॥੧੦॥੩੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਭੀ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ॥੪॥੧੦॥੩੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩ ਗੁਆਰੇਰੀ ॥

ਸਚਾ ਅਮਰੁ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ਮਨਿ ਸਾਚੈ ਰਾਤੇ ਹਰਿ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥

ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਰਮੇਸਰ ਆਪ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਅਮਰੁ=ਹੁਕਮ ਭੀ ਸੱਚਾ ਹੈ।

ਜੋ ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਚੇ ਹਰੀ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹਨ ਉਹ ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਹਨ।

ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਹੁ ॥ ੧ ॥

ਸਚੈ ਮਹਲਿ=ਸਰੂਪ ਦੇ ਪਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸਚੇ ਨਾਮੀ ਦਾ ਸਮਾਹੁ=ਸਮਾਹੜਾ ਅਰਥਾਤ ਅਨੰਦ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸੁਣਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥

ਰਾਮ ਜਪਹੁ ਭਵਜਲੁ ਉਤਰਹੁ ਪਾਰਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ :--ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪੋਗੇ ਤਾਂ ਭਵਜਲੁ=ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰ ਜਾਓਗੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਭਰਮੇ ਆਵੈ ਭਰਮੇ ਜਾਇ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਜਨਮਿਆ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਵੈਤ ਭਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜੰਮਿਆ ਹੈ।

ਮਨਮੁਖਿ ਨ ਚੇਤੇ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਵੈ ਜਾਇ=ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਆਪਿ ਭੁਲਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥

ਇਹੁ ਜੀਉ ਵਿਡਾਣੀ ਚਾਕਰੀ ਲਾਇਆ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :--ਸਿਮਰਨ ਵਲੋਂ ਜੀਵ ਆਪੇ ਭੁੱਲਾ ਹੈ, ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ? ਉੱਤਰ :--ਉਪਰੋਂ ਦੇਣਾ। ਜੇ ਆਪ ਭੁਲਾ ਹੈ ਤੇ ਭੀ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ,

ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਭੀ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ।

ਜੇ ਉੱਤਰ ਉਪਰੋਂ ਨ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਗਲੀ ਪੰਕਤੀ ਉੱਤਰ ਦੀ ਹੈ:--

ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਵਿਡਾਣੀ=ਪਰਾਈ ਅਰਥਾਤ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਚਾਕਰੀ=ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮਨ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਭੁਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ--ਅਤੇ ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੀ--

ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਖਟੇ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਬੜੇ ਭਾਰੀ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਖਟੇ—ਪਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਗੁਆ ਲਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਏ ॥

ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਚੇਤੇ ਵਿਚਹੁ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ ॥

ਜੇਕਰ ਜੀਵ ! ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਵੇ, ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਭਰਮ ਨੂੰ ਚੁਕਾਏ—ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੇ ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਜਪੇ ਨਾਉ ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਏ ॥੪॥੧੧॥੩੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੧੧॥੩੧॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਪ੍ਰਛਉ ਜਾਇ ॥

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਮਨੁ ਪਤੀਆਇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਛਣਾ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਪਤੀਆਇ=ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਮਾਇ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥੧॥

ਉਹ ਅਸਲ ਧਨ ਵਾਲੇ ਸਾਹੂਕਾਰ ਹਨ, ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਪਰ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਗਿਆਤ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਾ ਹਰਿ ਘਾਲ ਥਾਇ ਪਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੋ । ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਇਸ ਘਾਲ=ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਥਾਂ ਪਾਂਦਾ ਭਾਵ ਸਫਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਘਾਲ=ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹਰੀ ਥਾਂ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਹਰਿ ਪਾਵੈ ਸੋਇ ॥

ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਮਤਿ ਉਤਮ ਹੋਇ ॥ ਸਹਜੇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ ਸੋਇ ॥੨॥

ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਉਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਸਹਜ ਪਦ ਵਿਚ ਸਮਾਵੈ—ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਨ ਸੇਵਿਆ ਜਾਇ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਮਹਾ ਬਿਖੁ ਖਾਇ ॥

ਦੂਤ ਭਾ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਸੇਵਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਕਰਕੇ ਮਹਾ—ਬੜੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਵਿਹੁ ਨੂੰ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੁਤਿ ਕੁਟੰਬਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੋਹਿਆ ਮਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧਾ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥੩॥

ਪੁਤਰ, ਕੁਟੰਬ—ਇਸਤ੍ਰੀ, ਗ੍ਰਿਹਿ—ਘਰ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਮਨਮੁਖ ਆਵੈ ਜਾਇ—ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੇਵੈ ਜਨੁ ਸੋਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹੋਇ ॥

ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਉਸ ਗੁਰੂ ਸਬਦੀਏ ਪਾਸੋਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਮਾਵੈ ਸੋਇ ॥੪॥੧੨॥੩੨॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਾਮਿ—ਨਾਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਵਦਾ ਹੈ ॥੪॥੧੨॥੩੨॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩॥

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਹੋਈ ॥ ਪੂਰਾ ਜਨੁ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ਕੋਈ ॥

ਚੌਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰੂਪੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਖੁਟੁ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਹਰਿ ਤੋਟਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ਐਥੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਦਰਿ ਸੋਭਾ ਹੋਈ ॥੧॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਅਖੁਟੁ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕਦੇ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜਿਸਨੂੰ ਨਾਮ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਐਥੈ—ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਏ ਮਨ ਮੇਰੇ ਭਰਮੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਚਿਤ ਵਿਚ ਭਰਮ ਨ ਕਰ, ਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ

ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਣਾ ਕਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਸੇ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਸੰਸਾਰੇ ॥

ਆਪਿ ਉਧਰੇ ਕੁਲ ਸਗਲ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥

ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਵਿਚ ਬੜੇ ਮਹਾਪੁਰਖ ਭਾਵ ਉਤਮ ਪੁਰਖ ਹਨ। ਉਹ ਸੇਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਆਪ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸਤਾਰੇ—ਤਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰਖਹਿ ਉਰ ਧਾਰੇ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਭਉਜਲ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰੇ ॥੨॥

ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਉਹ ਨਾਮੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹੋਏ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰ ਗਏ ਹਨ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਸਦਾ ਮਨਿ ਦਾਸਾ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਕਮਲੁ ਪਰਗਾਸਾ ॥

ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਧਾਰਕੇ, ਅਤੇ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਮਲ ਪਰਗਾਸਾ=ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨਹਦੁ ਵਾਜੈ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਘਰ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ ॥੩॥

ਅਨਹਦੁ ਵਾਜੈ=ਇਕ ਰਸ ਨਾਮਾਂ ਰੂਪੀ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵੱਜਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਾਮਿ×ਰਤੇ=ਨਾਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਵਿਰੱਕਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਵਾਂਗ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਤਿਨ ਕੀ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤੀ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ ॥

ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਪੂਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਚੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਆਖਕੇ ਵਖਾਣੀ=ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੧੬੨)

ਅਨਦਿਨੁ ਜਪਹਿ ਹਰਿ ਸਾਰੰਗਪਾਣੀ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲ ਨਿਰਬਾਣੀ ॥੪॥੧੩॥੩੩॥

ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਣੀ=ਹਥ ਵਿਚ ਸਾਰੰਗ ਨਾਮਾ ਧਨਖ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜੋ ਰਾਤ ਦਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਪਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੰਗ=ਪਾਪੀਹਾ ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਲਈ ਰਟ ਲਗਾਂਦਾ ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹੋਏ ਨਿਹਕੇਵਲ=ਸੁੱਧ ਤੇ ਨਿਰਬਾਣੀ=ਨਿਰਬੰਧ ਭਾਵ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਹਨ ॥੪॥੧੩॥੩੩॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਵਡਭਾਗਿ ਸੰਜੋਗ ॥ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਨਿਤ ਹਰਿ ਰਸ ਭੋਗ ॥੧॥

ਜਿਸ ਵਡਭਾਗੀ ਨੂੰ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਹਨ ।

ਉਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ॥

ਜਨਮੁ ਜੀਤਿ ਲਾਹਾ ਨਾਮੁ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਤੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ=ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ ।

ਨਾਮ ਦੇ ਲਾਭ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲੈਣਾ ਕਰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਮੀਠਾ ॥

ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਚਖਿ ਭੀਠਾ ॥੨॥

ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੀਠਾ=ਪਿਆਰਾ ਲਗਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਦਾ ਰਸ ਚੱਖ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਬਹੁ ਕਰਹਿ ਅਚਾਰ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਅਹੰਕਾਰ ॥੩॥

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਅਚਾਰ=ਕਰਤੱਬਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਗਾਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੀ ਧ੍ਰਿਗਾਕਾਰ ਹੈ ॥੩॥

ਬੰਧਨਿ ਬਾਧਿਓ ਮਾਇਆ ਫਾਸ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਛੂਟੈ ਗੁਰ ਪਰਗਾਸ ॥੪॥੧੪॥੩੪॥

ਸੰਸਾਰਕ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਮਾਇਆ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਫਾਹੀ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜਿਸਨੂੰ ਪਰਗਾਸ=ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੧੪॥੩੪॥

ਮਹਲਾ ੩ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ॥

ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਪਰ, ਅਤੇ ਸਰੋਸਟਾਚਾਰ ਲਈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਰਿਦੁਆਰ ਪਹੁੰਚ ਤਾਂ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਪਾਸ ਆਕੇ ਕਿਹਾ—ਜਦ ਕਿ ਅਗੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਗਰੰਥ ਰਚੇ

ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਖਰ ਬਣਾਕੇ ਬਾਣੀ ਕਿਉਂ ਉਚਾਰੀ ਹੈ ?
ਕੀ ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਮੋਖ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ? ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ,
ਬਾਬਾ ਤੂੰ ਐਸੇ ਭਰਮ ਚੁਕਾਹੀ ॥

ਅਸਾਡੇ ਬਾਬੇ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਕੇ ਤੁਸੀਂ ਭਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ ।

ਜੈਸੀ ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਮੇਘੁਲਾ ਬਰਸਤੁ ਹੈ ਕਿਆ ਧਰਤੀ ਮਧੇ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ॥

ਜੈਸੀ ਇਹ ਰੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਬੱਦਲ ਵਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛਦੇ ਹਾਂ ਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਹੀ ਪਰ ਉਹ ਪੂਰੀ ਹਰੀਆਵਲਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ।

ਜੈਸੇ ਧਰਤੀ ਮਧੇ ਪਾਣੀ ਪਰਗਸਿਆ ਬਿਨੁ ਪਗਾ ਵਰਸਤ ਫਿਰਾਹੀ ॥੧॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰਗਟ, ਪਰ ਉਹ ਪਾਣੀ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਉਸ ਪਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਬੜੇ ਜਤਨ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਪਹਿਲੇ ਖੂਹਾ ਖੋਦਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਹਰਟ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਜੋੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਾਧੀ ਪਰ ਬੈਠਕੇ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਜਲ ਨਾਲ ਇਤਨੀ ਹਰੀਆਵਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਬੱਦਲ ਸਾਰੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਜਲ ਵਰਸਾਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜਲ ਵਾਂਗੂ ਪਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ੧੨ ਸਾਲ ਵਿਆਕਰਨ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਜੋ ਬੇਦ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਲਾਭ ਪਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ।

ਅਸਾਡੇ ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਖਰ ਰਚਕੇ ਜੋ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ ਉਹ ਬਦਲਾਂ ਦੇ ਜਲ ਵਾਂਗੂ ਸੁਖੇਣ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਹੀ ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਜਲ ਵਾਂਗੂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਹਰੀਆਵਲਤਾ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ।

ਯਥਾ :—ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪਢ ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ॥ ਕਿਹ ਬਿਧ ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਪਛਾਣਹਿ ॥

ਤਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਣੀ ॥ ਰਚ ਦੀਨੀ ਲੋਕਨ ਗਤਿ ਦਾਨੀ ॥

ਬਾਬਾ ਤੂੰ ਐਸੇ ਭਰਮ ਚੁਕਾਹੀ ॥

ਹੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਸਾਡੇ ਬਾਬੇ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਜਲ ਵਾਂਗੂ ਸੁਖੇਣ ਸਮਝਕੇ ਭਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ ।

ਫਿਰ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ :-ਬੇਦ ਬਾਣੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰਚਿਤ ਹੈ,

ਇਹ ਗੁਰਮੁਖੀ ਬਾਣੀ ਮਨੁਖ ਰਚਿਤ ਹੈ।

ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਤੁ ਹੈ ਸੋਈ ਕੋਈ ਹੈ ਰੇ ਤੈਸੇ ਜਾਇ ਸਮਾਹੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕੁਝ ਬੇਦ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਰਚਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੋਈ ਕੋਈ ਹੈ ਰੇ=ਉਹ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਗੁਰਮੁਖੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਬੇਦ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ,

ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਫਿਰ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜਦ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ

ਤਾਂ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਬਾਬਾ ਤੂੰ ਐਸੇ ਭਰਮ ਚੁਕਾਹੀ ॥

ਅਸਾਡੇ ਬਾਬੇ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹੋਣ ਵਿਚ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਕੇ ਤੁਸੀਂ ਭਰਮ ਨੂੰ ਚੁਕਾਹੀ=ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ ।

ਜੇਸੀ ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਮੇਘੁਲਾ ਬਰਸਤੁ ਹੈ ਕਿਆ ਧਰਤੀ ਮਧੇ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ ॥

ਜੇਸੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ—ਕਿ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਮੇਘੁਲਾ—ਬੱਦਲ ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ,

ਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

ਅਰਥਾਤ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ

ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਹਰੀਆਵਲਤਾ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਉਤਨੀ ਹਰਿਆਵਲਤਾ ਧਰਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ।

ਜੇਸੇ ਧਰਤੀ ਮਧੇ ਪਾਣੀ ਪਰਗਾਸਿਆ ਬਿਨੁ ਪਗਾ ਵਰਸਤ ਫਿਰਾਹੀ ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਰਗਟ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਪਾਣੀ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ।

ਤੇ ਬੱਦਲ ਭਾਵੇਂ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਰੇ ਵਰਖਾ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਪਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ

ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਲ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਕਰਦੇ

ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਹਰ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਣਾ ਸਫਲ ਹੈ ।

ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ :-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹਨ

ਯਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਜੇ ਕੁਛ ਕਰਤੁ ਹੈ ਸੋਈ ਕੋਈ ਹੈ ਰੇ ਤੈਸੇ ਜਾਇ ਸਮਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੁਝ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਉਸ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਅਗੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਹਿਲੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲੇਗਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ :--ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕੀ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ?
ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-- ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ :--

ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖ ਹੋਇ ਕੇ ਕਿਆ ਓਇ ਕਰਮ ਕਮਾਹੀ ॥

ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਉਹ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕਮਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਕਿਤੂੰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਜੋ ਰਕਤ ਬਿੰਦ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਸਦਾ ਹਹਿ ਤੇਰੇ ਤੁਝ ਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹੀ ॥ ੨ ॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਹੀ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਫਿਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਵੇਲੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ੨ ॥

ਇਤਿਆਦਿਕ ਬਚਨ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਆ ਗਈ, ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ--

ਇਤਨੇ ਜਨਮ ਭੂਲਿ ਪਰੇ ਸੇ ਜਾ ਪਾਇਆ ਤਾ ਭੂਲੇ ਨਾਹੀ ॥

ਇਤਨੇ ਜਨਮ ਅਰਥਾਤ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਜਨਮ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭੁਲ ਵਿਚ ਹੀ ਪਏ ਹੋਏ ਸਾਂ ਜੋ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਫਲਤਾ ਆਦਿਕ ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਦੇ ਰਹੇ।

ਜਾਂ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸੁਭ ਬਚਨ ਸੁਣਨਾ ਪਾਇਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਭੇਦ ਪਾ ਲਿਆ,

ਜਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇਆ, ਤਾਂ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਂਗੇ।

ਜਾ ਕਾ ਕਾਰਜੁ ਸੋਈ ਪਰੁ ਜਾਣੈ ਜੇ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹੀ ॥ ੩ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਾਰਜ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਰ--ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਵੇ ॥ ੩ ॥

ਤੇਰਾ ਸਬਦੁ ਤੂੰਹੈ ਹਹਿ ਆਪੇ ਭਰਮੁ ਕਹਾ ਹੀ ॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ, ਇਹ ਸਬਦੁ=ਸੰਸਾਰ ਤੇਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਅਥਵਾ:--ਤੂੰ ਆਪੇ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਹਦਾ ਭਰਮ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ।

ਨਾਨਕ ਤਤੁ ਤਤੁ ਸਿਉ ਮਿਲਿਆ

ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਹੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੫ ॥ ੩੫ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤਤੁ=ਲਖ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਤਤੁ×ਸਿਉ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਨਰਪਿ=ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੫ ॥ ੩੫ ॥

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੪੬ ਵਿਚ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਬੇਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਸਤੁ ਜਗੁ ਕਾਲੇ ਵਸਿ ਹੈ ਬਾਧਾ ਦੂਜੇ ਭਾਇ ॥

ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਦੁੱਤ ਭਾ ਵਿਚ ਬੰਧਾ ਹੋਇਆ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਇਸ ਲਈ ਕਾਲ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹੈ।

ਹਉਮੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਮਨਮੁਖਿ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ੧ ॥

ਜੋ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ ਸਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ! ਤੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਚਿਤ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾਣਾ ਕਰ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਲੈ ਦਰਗਹ ਲਏ ਛਡਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਨਿਧਾਨ—ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੈਣਾ ਕਰ, ਉਹ ਤੇਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲਵੇਗਾ ॥ ੧ ॥

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਭਰਮਦੇ ਮਨਹਠਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥

ਮਨ ਦੇ ਹਠੀਏ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਚਉਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭੌਂਦੇ ਹੋਏ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨਿਓ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨ ਚੀਨਿਓ—ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ, ਉਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ੨ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਆ ਵਸਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤੀ ਰਤਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਸੁਖਿ ਸਮਾਇ ॥ ੩ ॥

ਜੋ ਰਾਤ ਦਿਨ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਰਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਆਤਮ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸਮਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ :-ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਸਮਾਏ=ਅਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਮਨੁ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਪਰਤੀਤਿ ਹੋਇ ਹਉਮੈ ਤਜੇ ਵਿਕਾਰ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਰਤੀਤਿ ਹੋਇ=ਭਰੋਸਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਨ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਜੇ=ਤਿਆਗ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਰਮੀ ਪਾਈਅਨਿ

ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੬ ॥ ੩੬ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਪੂਰਬਲੇ ਸਰੋਸਟ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ,

ਅਥਵਾ :-ਪ੍ਰ-ਭੂ ਦੀ ਕਰਮੀ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਭਗਤੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੬ ॥ ੩੬ ॥

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਪੇਈਅੜੈ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ਹੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ॥

ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਹਰੀ ਨੇ ਇਹ ਲੇਖ ਲਿਖ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਹਰੀ ਨੇ ਹਰਿ=ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੁਆਰੇ ਇਹ ਲੇਖ ਲਿਖ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਕਿ-ਮਾਤਲੋਕ ਰੂਪੀ ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜੀਵ ਰੂਪ ਲੜਕੀ ਦਾ ਚਾਰ ਦਿਨ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ।

ਸੋਭਾਵੰਤੀ ਨਾਰਿ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥

ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੋਭਾ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਹੈ ।

ਪੇਵਕੜੈ ਗੁਣ ਸੰਮਲੈ ਸਾਹੁਰੈ ਵਾਸੁ ਪਾਇਆ ॥

ਜੋ ਜੀਵ ਰੂਪ ਲੜਕੀ ਮਾਤਲੋਕ ਰੂਪੀ ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਰੂਪੀ ਸਾਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਦਾ ਵਾਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥੧॥

ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਹਜਪਦ ਵਿਚ ਸਮਾਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਭਾਇਆ=ਚੰਗਾ ਲਗਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਸਸੁਰੈ ਪੇਈਐ ਪਿਰੁ ਵਸੈ ਕਹੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਪਾਈਐ ॥

ਸਸੁਰੈ=ਪ੍ਰਲੋਕ, ਵਿਚ ਤੇ ਪੇਈਐ=ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜੋ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਕਹੋ ਖਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪਾਵਣਾ ਕਰੀਏ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

(ਪੰਨਾ ੧੬੩)

ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਅਲਖੁ ਹੈ ਆਪੇ ਮੇਲਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਨਿਰੰਜਨੁ=ਮਾਇਆ ਮਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਤੇ ਅਲਖ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪੇ ਮਿਲਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਆਪੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਹਿ ਮਤਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥

ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਹੀ ਸੁਮੱਤੀ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਧਿਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਵਡਭਾਗੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਈਐ ॥

ਵਡਿਆ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ।

ਹਉਮੈ ਦੁਬਿਧਾ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਸਹਜੇ ਸੁਖਿ ਸਮਾਈਐ ॥

ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਬਿਨਸ ਜਾਵਣ, ਤਾਂ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਸਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਆਪੇ ਨਾਇ ਲਾਈਐ ॥ ੨ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਆਪ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਮਨਮੁਖਿ ਗਰਬਿ ਨ ਪਾਇਓ ਅਗਿਆਨੁ ਇਆਣੇ ॥

ਹੰਕਾਰੀ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਇਆਣੇ=ਅਗਿਆਤ ਭਾਵ ਬੇਸਮਝ ਹਨ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰਹਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਣੇ ॥

ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਮੁੜ ਕੇ ਫਿਰ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨਗੇ ।

ਗਰਭ ਜੋਨੀ ਵਾਸੁ ਪਾਇਦੇ ਗਰਭੇ ਗਲਿ ਜਾਣੇ ॥

ਉਹ ਮਾਂ ਦੀ ਗਰਭ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਗਲ ਜਾਣਗੇ ।

ਮੇਰੇ ਕਰਤੇ ਏਵੈ ਭਾਵਦਾ ਮਨਮੁਖ ਭਰਮਾਣੇ ॥ ੩ ॥

ਮੇਰੇ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਏਹੋ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭੁਆਏ ਜਾਣ ॥ ੩ ॥

ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਪੂਰਾ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੂਰਾ ਲੇਖ ਲਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਭੇਟਿਆ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਬੀਰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ—ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਹਰਿ ਬੰਧਪੁ ਬੀਰਾ ॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮਾਂ ਪਿਉ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਬੰਧੀ ਤੇ ਬੀਰਾ—ਭਰਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇ ਪ੍ਰਭ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਕੀਰਾ ॥੪॥੩॥੧੭॥੩੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕੀਰਾ—ਕੀਟ (ਦਾਸ) ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਓ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੭ ॥ ੩੭ ॥

ਗਉੜੀ ਬੇਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਗਿਆਨੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਗਿਆਨ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਕੀਤਾ।
ਅਥਵਾ:—ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਤਤੁ=“ਤਤੁ-ਤੁੰ” ਦਾ ਸੁਭ ਵਿਚਾਰ ਪਾਇਆ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ।

ਮਤਿ ਮਲੀਣ ਪਰਗਟੁ ਭਈ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰਾ ॥

ਮੁਰਾਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਤਾਂ ਮਲੀਣ ਮਤੀ ਦੂਰ ਹੋਣ ਤੇ ਸੁਭਮਤੀ ਪਰਗਟ ਹੋ ਗਈ।
ਅਥਵਾ:—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਤੀ ਦੀ ਮਲੀਣਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਮਲੀਣਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਰਾਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ।

ਸਿਵਿ ਸਕਤਿ ਮਿਟਾਈਆ ਚੂਕਾ ਅੰਧਿਆਰਾ ॥

ਸਿਵ ਅਤੇ ਸਕਤਿ=ਪਾਰਬਤੀ ਆਦਿਕ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਅਥਵਾ:—ਸਿਵਿ=ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੇ ਜਾਂ ਵਿਖੇਪ ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪ ਮਲੀਣਤਾ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਜਗਾ—ਦਸ ਜੋ ਗਿਆ।

ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਜਿਨ ਕਉ ਿਖਿਆ ਤਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥ ੧ ॥

ਧੁਰ ਤੋਂ ਮੱਥੇ ਪਰ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਲੇਖ ਦਾ ਫਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਹਰਿ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਪਾਈਐ ਸੰਤ ਜਨਹੁ ਜਿਸੁ ਦੇਖਿ ਹਉ ਜੀਵਾ ॥

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਉਹ ਹਰੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਜਿਸਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹਾਂ।

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਚਸਾ ਨ ਜੀਵਤੀ ਗੁਰ ਮੇਲਿਹੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੈਂ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਰਥਾਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਇਕ ਚਸਾ ਭਰ ਵੀ ਜਿਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਹੇ ਗੁਰੋ ! ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲੋ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਆਤਮ ਰਸ ਪੀਣਾਂ ਕਰਾਂ ॥ ੧ ॥

ਹਉ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਨਿਤ ਹਰਿ ਸੁਣੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗਤਿ ਕੀਨੀ ॥

ਅੰਨਵੇਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ :-ਹਰੀ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਹਰੀ ਜਸ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ।

ਹਰਿ ਰਸੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਲੀਨੀ ॥

ਇਹ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ, ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤਨ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲੀਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਧਨੁ ਧਨੁ ਗੁਰੁ ਸਤ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਦੀਨੀ ॥

ਸਚਾ ਪੁਰਖ, ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਧਨੁ ਧਨੁ=ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਸੇ ਗੁਰੁ ਹਮ ਕੀਨੀ ॥ ੨ ॥

ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਗੁਰੂ ਉਤੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਸੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਸਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਗੁਣ ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਰਾਇ ਹੈ ਹਮ ਅਵਗਣਿਆਰੇ ॥

ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਸੂਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸੂਭਗੁਣਾਂ ਦੇ ਬਖਸ਼ਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਔਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਤ ਔਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਲੇ=ਘਰ ਹਾਂ।

ਪਾਪੀ ਪਾਥਰ ਡੁਬਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਤਾਰੇ ॥

ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ ਪਥਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁਬਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਂ, ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਸਿਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਤਾਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਤੂੰ ਗੁਣਦਾਤਾ ਨਿਰਮਲਾ ਹਮ ਅਵਗਣਿਆਰੇ ॥

ਹੇ ਸੂਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਪਵਿਤਰ ਰੂਪ ਹੋ, ਤੇ ਅਸੀਂ ਔਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਭ ਮਲੀਨ ਹਾਂ।

ਹਰਿ ਸਰਣਾਗਤਿ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਮੂੜ ਮੁਗਧ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥੩॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਹਾਂ ਆਪ ਸਾਨੂੰ ਰਖ ਲਓ,
ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਮੂੜ × ਮੁਗਧ = ਬੜੇ ਮੂਰਖ ਜੜ੍ਹ ਤਾਰੇ ਹਨ ॥੩॥

ਸਹਜੁ ਅਨੰਦੁ ਸਦਾ ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਧਿਆਇਆ ॥

ਜਿਸਨੇ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ
ਸਹਜੁ × ਅਨੰਦੁ = ਗਿਆਨਾ ਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਸਜਣੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਘਰਿ ਸੋਹਿਲਾ ਗਾਇਆ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਸੰਗਿ ਘਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਸੋਹਿਲਾ = ਜਸ ਗਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸਜਣੁ
ਪ੍ਰਭੁ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਦਇਆ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬੇਨਤੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚੇਤਾਇਆ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੀ ਏਹੋ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਦਾਸ ਉਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਇਆ ਧਾਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਨਾਮ ਦਾ ਚੇਤਾਇਆ = ਚਿੰਤਨ ਕਰਾਓ ।

ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਧੂੜਿ ਤਿਨ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥੪॥੪॥੧੮॥੩੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਅਥਵਾ :—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਧਨ
ਪਾਇਆ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੮ ॥ ੩੮ ॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਚਉਪਦੇ ॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਪੰਡਿਤੁ ਸਾਸਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਪੜਿਆ ॥ ਜੋਗੀ ਗੋਰਖੁ ਗੋਰਖੁ ਕਰਿਆ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਪੰਡਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ
ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੋਗੀ ਨੇ ਗੋਰਖ ਗੋਰਖ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਮੈ ਮੂਰਖ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਪੜਿਆ ॥ ੧ ॥

ਪਰ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨੇ ਮੂੰਹ ਆਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਖ = ਰੋਕ ਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਜਪ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਨਾ ਜਾਨਾ ਕਿਆ ਗਤਿ ਰਾਮ ਹਮਾਰੀ ॥

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਜੋ ਹੇ ਰਾਮ ਮੇਰੀ ਕੀ ਗਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ

ਹਰਿ ਭਜੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤਰੁ ਭਉਜਲੁ ਤੂ ਤਾਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ, ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਤਾਰੀ-ਨੌਕਾ ਲੈ ਕੇ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਕਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੬੪)

ਸੰਨਿਆਸੀ ਬਿਭੂਤ ਲਾਇ ਦੇਹ ਸਵਾਰੀ ॥

ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਤਿਆਗੁ ਕਰੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ॥

ਸੰਨਿਆਸ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਦੇਹ ਉਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਾਰਕੇ ਬਿਭੂਤੀ ਮਲਦੇ ਹਨ । ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨੇ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਨੂੰ ਅਰਥਾਤ ਜਤ ਸਤ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਮੈ ਮੂਰਖ ਹਰਿ ਆਸ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੨ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਸਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ-ਮੈਨੇ ਮੂੰਹ ਆਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਕੇ ਹੇ ਹਰੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਸਾ ਧਾਰੀ ਹੈ ॥੨॥

ਖਤ੍ਰੀ ਕਰਮ ਕਰੇ ਸੂਰਤਣੁ ਪਾਵੈ ॥ ਸੂਦੁ ਵੈਸੁ ਪਰ ਕਿਰਤਿ ਕਮਾਵੈ ॥

ਖਤਰੀ ਸੂਰਬੀਰ ਤਾਈ ਦੇ ਪਾਵਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸੂਦਰ ਆਪਣੇ ਵਰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਾਈ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਕਮਾਵਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵੈਸ਼ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਮੈ ਮੂਰਖ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਛਡਾਵੈ ॥ ੩ ॥

ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨੇ ਏਹੋ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੀ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੩॥

ਸਭ ਤੇਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਤੂੰ ਆਪਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਨਕ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਤੇਰੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ ।

ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਹਰਿ ਟੇਕ ਟਿਕਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩੯ ॥

ਮੈਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮੂਰਖ ਨੇ ਹੇ ਹਰੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਓਟ ਟਿਕਾਈ-ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਰਖੀ ਹੈ ॥੪॥੧॥੩੯॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਨਿਰਗੁਣ ਕਥਾ ਕਥਾ ਹੈ ਹਰਿ ਕੀ ॥ ਭਜੁ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਜਨ ਕੀ ॥

ਨਿਰਗੁਣ-ਹੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤਮਾਸ ਕਥਾ ਵਿਚੋਂ ਹਰੀ

ਦੀ ਕਥਾ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚੋਂ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਕਥਾ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ।
ਸਾਧੂਆਂ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਉਸ ਕਥਾ ਨੂੰ ਭਜੁ=ਸੁਨਣਾ ਕਰ।

ਤਰੁ ਭਉਜਲੁ ਅਕਥ ਕਥਾ ਸੁਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ॥ ੧ ॥

ਅਕਥ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣ, ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਏਗਾ ॥੧॥

ਗੋਬਿੰਦ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾਇ ॥

ਹਰਿ ਰਸੁ ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਹਰੀ ਰਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਨੇ
ਵਿਚ ਰਸਨਾ=ਜੀਭ ਨੂੰ ਰਸੁ=ਰਸਾਵਨਾ ਕਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ :-

ਜੇ ਜਨ ਧਿਆਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ॥ਤਿਨ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਕਰਹੁ ਹਮ ਰਾਮ॥

ਜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਰਾਮ! ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ
ਦਾ ਦਾਸ ਕਰ ਦੇਹੁ ॥

ਕਿਉਂਕਿ—

ਜਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਉਤਮ ਕਾਮਾ ॥੨॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕੰਮ ਹੈ ॥੨॥

ਜੇ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਸੇ ਜਨੁ ਹਮਰੈ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਭਾਵੈ ॥

ਜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਚਿਤ ਵਿਚ ਭਾਵੈ=ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਜਨ ਪਗ ਰੇਣੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਵੈ ॥੩॥

ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਕੋਈ ਵਡਭਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਸੰਤ ਜਨਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨਿ ਆਈ ॥

ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਖਤੁ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਪਾਈ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਣਿਆਈ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਧੁਰੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਤੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਮਾਈ ॥੪॥੨॥੪੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਨਾਮਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਸਮਾਈ=ਅਭੇਦ
ਹੋਏ ਹਨ ॥੪॥੨॥੪੦॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਮਾਤਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਪੁਤੁ ਖਾਇ ॥ ਮੀਨੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਈ ਜਲਿ ਨਾਇ ॥

ਜਿਵੇਂ ਮਾਂ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਖੁਆਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਜਲ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੀਨੇ—ਮਛੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰਸਿਖ ਮੁਖਿ ਪਾਇ ॥੧॥

ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਦਾਰਥ ਪਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਆਪ ਤਾਂ ਅਲੂਣਾ ਘੋਘਾ ਖਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਖੀਰ ਤੇ ਕੜਾਹ ਆਦਿਕ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਖੁਆਂਦੇ ਸਨ ।

ਤੇ ਹਰਿ ਜਨੁ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਹਮ ਪਿਆਰੇ ॥

ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ਹਮਾਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆਂ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਮਿਟ ਜਾਵਣ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਉ ਮਿਲਿ ਬਛਰੇ ਗਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਵੈ ॥

ਕਾਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਾ ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਆਵੈ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਛੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਗਉ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗਾਵਦੀ ਹੈ,
ਜਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਪਤੀ ਘਰ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਜਨੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ॥੨॥

ਤਿਵੇਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹਰੀ ਨਾਲ ਹੈ, ਜਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਵਣ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਸਾਰੰਗ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਸੈ ਜਲ ਧਾਰਾ ॥

ਨਰਪਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਾਇਆ ਦੇਖਿ ਪਸਾਰਾ ॥

ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਧਾਰਾ—ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਦੇ ਵਸਣ ਨਾਲ ਸਾਰੰਗ—ਪਾਪੀਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ।

ਜਿਵੇਂ ਮਾਇਆਵਕੀ ਪਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਨਰਪਤਿ—ਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਜਨੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਪੈ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥੩॥

ਤਿਵੇਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਜਪਣ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ॥੩॥

ਨਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਾਇਆ ਧਨੁ ਖਾਟੇ ॥

ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੁ ਮਿਲੇ ਗਲਾਟੇ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ—ਫਲ ਰੂਪ ਧਨ ਦੇ ਖੱਟਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ,
ਅਥਵਾ:—ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਣੀ—ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤਕ ਧਨ ਮਾਲ ਦੇ ਖੱਟਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ।
ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਗਲਾਟੇ=ਗਲ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ।
ਅਥਵਾ:—ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਡੇ ਗਲ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਧ ਪਗ ਚਾਟੇ ॥੪॥੩॥੪੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਚੱਟਣ ਨਾਲ ਮੈਂ ਜਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ॥੪॥੩॥੪੧॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਭੀਖਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭੀਖ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇ ॥ ਭੂਖੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਵੈ ਅੰਨੁ ਖਾਇ ॥

ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਭੂ—ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਭਿਖਿਆ ਪਾਵੇ ਤਾਂ ਭੀਖਕ=ਮੰਗਤੇ ਦੀ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਭੂਖੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਅੰਨ ਖਾਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਆਘਾਇ ॥ ੧ ॥

ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ
ਗੁਰਸਿਖ ਦਾ ਮਨ ਆਘਾਇ=ਰਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਹਰਿ ਆਸ ਤੁਮਾਰੀ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਲੋਚ ਪੂਰਿ ਹਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੇ ਹਰੀ! ਆਪਣਾ ਦਰਸਨ ਦਿਓ, ਸਾਨੂੰ ਹੇ ਹਰੀ! ਹਰ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡੀ ਆਸ ਲਗ ਰਹੀ
ਹੈ, ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਸਾਡੀ ਲੋਚ=ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਰੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਚਕਵੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੂਰਜ ਮੁਖਿ ਲਾਗੈ ॥ ਮਿਲੈ ਪਿਆਰੇ ਸਭ ਦੁਖ ਤਿਆਗੈ ॥

ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਮੂੰਹ ਲਗਣ ਨਾਲ ਚਕਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ
ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਚਕਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਚਕਵੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗੈ=ਦੂਰ
ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਮੁਖਿ ਲਾਗੈ ॥ ੨ ॥

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਲਗਣ ਨਾਲ, ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਦਾ

ਦਰਸਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਬਛਰੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਖੀਰੁ ਮੁਖਿ ਖਾਇ ॥ ਹਿਰਦੈ ਬਿਗਸੈ ਦੇਖੈ ਮਾਇ ॥

ਜਿਵੇਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਖੀਰ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਅਰਥਾਤ ਬਣ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਣ ਨਾਲ ਵੱਛੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਇ—ਮਾਂ ਗਉ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬਿਗਸੈ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਮੁਖਿ ਲਾਇ ॥ ੩ ॥

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਗੁਰਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਲਾਵਣ, ਅਰਥਾਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗਲਬਾਤ ਕਰਨ ॥ ੩ ॥

ਹੋਰੁ ਸਭ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਕਾਚਾ ॥ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਕੂਰਾ ਕਚੁ ਪਾਚਾ ॥

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਜੋ ਸਮਾਜ ਕੱਚਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੂੜੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਕੱਚਾ ਪਾਜ ਸਾਰਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਗੁਰੁ ਸਾਚਾ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੪੨ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ--ਸਿੱਖ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਹਨ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਰੀਤੀ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੪੨ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੬੫)

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਹੈ ਬਣੀ ॥

ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਹਰਿ ਧਣੀ ॥

ਸਾਰੀਆਂ ਸੇਵਾ ਨਾਲੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ=ਸਹਿਤ ਫਲਾਂ ਦੇ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮਿਲਦਿਆਂ ਸਾਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਮਾਲਕ ਦੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਜਿਨ ਹਰਿ ਜਪਿਆ ਤਿਨ ਪੀਛੈ ਛੁਟੀ ਘਣੀ ॥ ੧ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਤੁਰਨ ਵਾਲੀ ਘਣੀ=ਬਹੁਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਗਈ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਗੁਰਸਿਖ ਹਰਿ ਬੋਲਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥

ਹਰਿ ਬੋਲਤ ਸਭ ਪਾਪ ਲਹਿ ਜਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਸਿਖ ! ਗੁਰਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪੋ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ

ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਲਹਿ ਜਾਈ—ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਬ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਤਬ ਮਨੁ ਵਸਿ ਆਇਆ ॥

ਧਾਵਤ ਪੰਚ ਰਹੇ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥

ਜਦ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਹ ਚੰਚਲ ਮਨ ਵਸ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਵੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲ ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ।

ਅਨਦਿਨੁ ਨਗਰੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥੨॥

ਰਾਤ ਦਿਨ ਸਰੀਰ ਵਾ:-ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਣਾ ਕੀਤਾ ॥ ੨ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਪਗ ਧੂਰਿ ਜਿਨਾ ਮੁਖਿ ਲਾਈ ॥

ਤਿਨ ਕੂੜ ਤਿਆਗੇ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਲਗਾਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੂੜ—ਬੂਠੇ ਸੰਕਲਪ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਲਗਾਈ ਹੈ ।

ਤੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਮੁਖ ਉਜਲ ਭਾਈ ॥ ੩ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਜਲੇ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਆਪਿ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ॥ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਬਲਭਦ੍ਰ ਗੁਰ ਪਗ ਲਗਿ ਧਿਆਵੈ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਆਪ ਭਾਵੈ—ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ । ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਅਤੇ ਬਲਭੱਦ੍ਰ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ 'ਦੁਰਬਾਸਾ' ਰਿਖੀ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲਗ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ।

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਤਰਾਵੈ ॥੪॥੫॥੪੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਆਪ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੫॥੪੩॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਹਰਿ ਆਪੇ ਜੋਗੀ ਡੰਡਾ ਧਾਰੀ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਬਨਵਾਰੀ ॥

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜੋਗੀ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਡੰਡਾ×ਧਾਰੀ—ਤ੍ਰਿਦੰਡ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੰਨਿਆਸੀ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਬਨਵਾਰੀ—ਸੰਸਾਰ ਬਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਰਵਿ×ਰਹਿਆ—ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਆਪੇ ਤਪੁ ਤਾਪੈ ਲਾਇ ਤਾਰੀ ॥ ੧ ॥

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਤਾਰੀ=ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਤਪ ਨੂੰ ਤਾਪੈ=ਤਪ ਰਿਹਾ ਭਾਵ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਐਸਾ ਮੇਰਾ ਰਾਮੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥

ਨਿਕਟਿ ਵਸੈ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਦੂਰਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰਿ ਆਪੇ ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਧੁਨਿ ਆਪੇ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਵਿਗਸੈ ਆਪੇ ॥

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਬਦੁ=ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸੁਰਤਿ=ਗਿਆਤ;

ਵਾ:-ਸਰੋਸ਼ਟ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸਬਦ ਦੇ ਧੁਨਿ=ਉਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਬਦੁ=ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸੁਰਤਿ=ਬੇਦ ਰੂਪ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਬੇਦ ਦੇ ਧੁਨਿ=ਉਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਵਿਗਸਿ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਆਪਿ ਜਪਾਇ ਆਪੇ ਹਰਿ ਜਾਪੇ ॥ ੨ ॥

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਹਰਿ ਆਪੇ ਸਾਰਿੰਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਆਪਿ ਪੀਆਵਣਹਾਰਾ ॥

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਸਾਰਿੰਗ=ਪਪੀਹਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ=ਸ੍ਵਾਤੀ ਬੂੰਦ ਹੈ। ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ=ਸ੍ਵਾਤੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਪੀਆਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬੰਦਲ ਹੈ।

ਹਰਿ ਆਪਿ ਕਰੇ ਆਪੇ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੩ ॥

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਨਿਸਤਾਰਾ=ਛੁਡਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮੁਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਹਰਿ ਆਪੇ ਬੇੜੀ ਤੁਲਹਾ ਤਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਗੁਰਮਤੀ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਬੇੜੀ ਹੈ,

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਰੂਪੀ ਨਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਮ,

ਵਾ:-ਅਦ੍ਵੈਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰੂਪ ਤੁਲਹਾ ਹੈ।

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਤਾਰਾ=ਜਹਾਜ਼ ਹੈ

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਮਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਆਪੇ ਨਾਨਕ ਪਾਵੈ ਪਾਰਾ ॥੪॥੬॥੪੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ--ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :--ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਪਾਰਲਾ ਕੰਢਾ ਜੋ ਸਰੂਪ ਹੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੪੪ ॥

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਸਾਹੁ ਹਮਾਰਾ ਤੂੰ ਧਣੀ ਜੈਸੀ ਤੂੰ ਰਾਸਿ ਦੇਹਿ ਤੈਸੀ ਹਮ ਲੇਹਿ ॥

ਹੇ ਧਣੀ=ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਸਾਹ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੂੰ ਰਾਸਿ=ਪੁੰਜੀ (ਮੂੜੀ) ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ, ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਣਜਹ ਰੰਗ ਸਿਉ ਜੇ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਦੇਹਿ ॥੧॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਜੇ ਤੂੰ ਆਪ ਦਿਆਲੂ ਹੋ ਕੇ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਰੰਗ=ਸਿਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੌਂਦੇ ਨੂੰ ਵਣਜਹ=ਖਰੀਦ ਲਵਾਂਗੇ ॥੧॥

ਹਮ ਵਣਜਾਰੇ ਰਾਮ ਕੇ ॥ ਹਰਿ ਵਣਜੁ ਕਰਾਵੈ ਦੇ ਰਾਸਿ ਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਸੀਂ ਰਾਮ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ=ਗੁਮਾਸਤੇ ਜਾਂ ਖਰੀਦਦਾਰ ਹਾਂ। ਹਰੀ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਾਸ਼ਾ ਰੂਪੀ ਰਾਸਿ=ਪੁੰਜੀ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਵਣਜੁ=ਸੌਂਦੇ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਧਨੁ ਖਟਿਆ ਹਰਿ ਸਚੇ ਸਾਹ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਧਨ ਦਾ ਲਾਹਾ=ਲਾਭ ਅਰਥਾਤ ਨਫਾ ਖੱਟਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵਪਾਰੀ ਸੱਚੇ ਸਾਹ ਹਰੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਇਆ=ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਵਖਰੁ ਲਦਿਆ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਨੇੜਿ ਨ ਆਇਆ ॥੨॥

ਜਿਸ ਨੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਜਪਿ=ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਵਖਰੁ=ਸੌਂਦੇ ਨੂੰ ਲੱਦਿਆ ਹੈ, ਜਮ ਜੋ ਜਾਗਾਤੀ=ਮਸ਼ੂਲੀਆ ਹੈ ਉਹ ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ॥ ੨ ॥

ਹੋਰੁ ਵਣਜੁ ਕਰਹਿ ਵਾਪਾਰੀਏ ਅਨੰਤ ਤਰੰਗੀ ਦੁਖੁ ਮਾਇਆ ॥

ਹੋਰ ਜਿਹੜੇ ਮਨਮੁਖ ਵਾਪਾਰੀ ਅਨੇਕ ਤਰੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵਣਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਲੋਕ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦੇ ਹਨ।

ਓਇ ਜੇਹੈ ਵਣਜਿ ਹਰਿ ਲਾਇਆ ਫਲੁ ਤੇਹਾ ਤਿਨ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਣਜ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨੇ ਲਗਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਣਜੁ ਸੋ ਜਨੁ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਈ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣੇ ਰੂਪੀ ਵਣਜ ਨੂੰ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋ ਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਾਹੁ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਫਿਰਿ ਲੇਖਾ ਮੂਲਿ ਨ ਲੇਈ ॥੪॥੧॥੭॥੪੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਹਰੀ ਰੂਪੀ ਸਾਹ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਧਰਮਰਾਜਾ ਫਿਰ ਮੂਲਿ=ਕਦੇ ਭੀ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ॥੪॥੧॥੭॥੪੫॥

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਜਿਉ ਜਨਨੀ ਗਰਭੁ ਪਾਲਤੀ ਸੁਤ ਕੀ ਕਰਿ ਆਸਾ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਨੀ=ਮਾਂ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਆਸਾ ਕਰਕੇ ਗਰਭ ਨੂੰ ਪਾਲਦੀ ਹੈ।

ਵਡਾ ਹੋਇ ਧਨੁ ਖਾਟਿ ਦੇਇ ਕਰਿ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਾ ॥

ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਤ੍ਰ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਧਨ ਖਟਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਧਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ ਕਰਾਂਗੇ।

ਤਿਉ ਹਰਿਜਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਰਿ ਰਾਖਦਾ ਦੇ ਆਪਿ ਹਥਾਸਾ ॥੧॥

ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਜਨ ਹਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਆਸ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਆਪਣਾ ਹਥਾਸਾ=ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਚਾ ਰੱਖੇਗਾ।

ਅਥਵਾ :-ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਤਿਉ=ਤਦ ਵਾਂਗੂ ਗੁਰੂ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੬੬)

ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਮੈ ਮੂਰਖ ਹਰਿ ਰਾਖੁ ਮੇਰੇ ਗੁਸਈਆ ॥

ਜਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤੁਝਹਿ ਵਡਈਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਮ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਹਰੀ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੁਸਈਆਂ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਰਖਣਾ ਕਰੋ।

ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਹਾਂ, ਹੇ ਹਰੀ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਰਖ ਲੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਮੇਰੇ ਗੁਸਈਆ=ਮਾਲਕ ਹੋ। ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਜਨ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਉਪਮਾ ਹੋਣੀ ਹੈ ਇਹ ਤੇਰੀ ਹੀ ਵਡਈਆ=ਵਡਿਆਈ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੰਦਰਿ ਘਰਿ ਆਨੰਦੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥

ਉਸ ਸਰੀਰ ਘਰ ਦੇ ਮੰਦਰਿ=ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਹੈ,

ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨਾ ਭਾਵੈ=ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਸਭ ਰਸ ਮੀਠੇ ਮੁਖਿ ਲਗਹਿ ਜਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਮਿੱਠੇ ਰਸ ਮੁਖਿ×ਲਗਹਿ=ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਂਵਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਜਨੁ ਪਰਵਾਰੁ ਸਧਾਰੁ ਹੈ ਇਕੀਹ ਕੁਲੀ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਛਡਾਵੈ ॥੨॥

ਹਰੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਜਨ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਸਤ ਨਾਨਕੇ, ਸਤ ਦਾਦਕੇ, ਸਤ ਸਾਹੁਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕੀ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਹਰੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਜਨ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਇਕੀਹ=ਇਕ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਕੁਲੀ=ਕੁਲ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਇਕੀਹ=ਇੱਕੀ ਵਿਸ਼ਵੇ ਜੋ ਸਤਸੰਗ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਲ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਜੀਵ ਆ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਛੁਡਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੁ ਹਰਿ ਕੀਆ ਹਰਿ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥

ਜੇ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਹਰੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ=ਇਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਤੂੰ ਵਰਤਦਾ ਹਰਿ ਪੂਜ ਕਰਾਈ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤੇਰੇ ਹਨ ਤੂੰ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈਂ,

ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਂਦਾ ਹੈਂ।

ਹਰਿ ਭਗਤ ਭੰਡਾਰ ਲਹਾਇਦਾ ਆਪੇ ਵਰਤਾਈ ॥੩॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਭੰਡਾਰ ਲਹਾਇਦਾ=ਲਭਵਾਂਦਾ ਹੈਂ

ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਭੰਡਾਰੇ ਨੂੰ ਵਰਤਾਂਦਾ ਹੈਂ ॥੩॥

ਲਾਲਾ ਹਾਟਿ ਵਿਹਾਇਆ ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਚਤੁਰਾਈ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੈਂ ਲਾਲਾ=ਦਾਸ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤ ਰੂਪ ਹੱਟੀ ਦਾ ਵਿਹਾਇਆ=ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਉਸ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ਹੈ।

ਜੇ ਰਾਜਿ ਬਹਾਲੇ ਤਾ ਹਰਿ ਗੁਲਾਮੁ ਘਾਸੀ ਕਉ ਹਰਿਨਾਮੁ ਕਢਾਈ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ ਤੇ ਬਹਾ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਭੀ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਗੁਲਾਮੁ=ਦਾਸ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਘਾਹ ਖੋਦਣ ਨੂੰ ਲਗਾ ਦਿਉ ਤਾਂ ਭੀ ਮੈਂ ਹੇ ਹਰੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾਂਗਾ। ਅਥਵਾ :-ਜੇਕਰ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਭੀ

ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਘਾਸੀ—ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨ ਵਿਚ ਫੇਰੇਗੇ ਤਾਂ ਭੀ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕਢਾਈ—ਉਚਾਰਾਂਗਾ ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ਹਰਿ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥੪॥੨॥੮॥੪੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੈਂ ਜਨ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੇ ਹਰੀ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ॥੪॥੨॥੮॥੪੬॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਿਰਸਾਣੁ ਕਰੇ ਲੋਚੈ ਜੀਉ ਲਾਇ ॥

ਜਿਵੇਂ ਕਿਰਸਾਣ—ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਜੀਉ × ਲਾਇ = ਦਿਲ ਲਗਾ ਕੇ ਕਿਰਸਾਣੀ = ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਲੋਚੈ = ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਹਲੁ ਜੋਤੈ ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਪੁਤੁ ਧੀ ਖਾਇ ॥

ਪਹਿਲੇ ਹਲ ਵਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਖੂਹ ਜੋਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਖੀ ਆਦਿਕ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਦਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਧੀ-ਪੁਤਰ ਖਾਵੇਗਾ ।

ਤਿਉ ਹਰਿ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਕਰੇ ਹਰਿ ਅੰਤਿ ਛਡਾਇ ॥੧॥

ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਸ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲਵੇਗਾ ॥ ੧ ॥

ਮੈ ਮੂਰਖ ਕੀ ਗਤਿ ਕੀਜੈ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ! ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਦੀ ਗਤਿ = ਮੁਕਤੀ ਕਰੋ ।

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਹਰਿ ਲਾਇ ਹਮ ਕਾਮ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਗੁਰ = ਪ੍ਰਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰੂਪ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਲਗਾਣਾ ਕਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਲੈ ਤੁਰੇ ਸਉਦਾਗਰੀ ਸਉਦਾਗਰੁ ਧਾਵੈ ॥

ਜਿਵੇਂ ਸੌਦਾਗਰ ਤੁਰੇ = ਘੋੜੇ ਲੈ ਕੇ ਸੌਦਾਗਰੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਧਾਵੈ = ਦੌੜਦਾ ਹੈ ।

ਧਨੁ ਖਟੈ ਆਸਾ ਕਰੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਵਧਾਵੈ ॥

ਧਨ ਦੇ ਖੱਟਣ ਦੀ ਆਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਵਧਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਤਿਉ ਹਰਿ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲਤਾ ਹਰਿ ਬੋਲਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥੨॥

ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ

ਜਪ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਬਿਖੁ ਸੰਚੈ ਹਟਵਾਣੀਆ ਬਹਿ ਹਾਟਿ ਕਮਾਇ ॥

ਜਿਵੇਂ ਹਟਵਾਣੀਆ=ਹੱਟੀ ਵਾਲਾ (ਦੁਕਾਨਦਾਰ) ਹੱਟੀ ਉਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਕਮਾਇ = ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਖੁ×ਸੰਚੈ=ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੋਹ ਝੂਠੁ ਪਸਾਰਾ ਝੂਠ ਕਾ ਝੂਠੇ ਲਪਟਾਇ ॥

ਮੋਹ, ਵਾ:-ਅਗਿਆਨ ਝੂਠਾ ਹੈ, ਪਸਾਰਾ ਵੀ ਝੂਠਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਝੂਠੇ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਲੰਪਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ:-ਝੂਠੇ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਝੂਠਾ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਝੂਠੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਤਿਉ ਹਰਿ ਜਨਿ ਹਰਿ ਧਨੁ ਸੰਚਿਆ ਹਰਿ ਖਰਚੁ ਲੈ ਜਾਇ ॥੩॥

ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜਨਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਨੂੰ ਸੰਚਿਆ=ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪ ਖਰਚ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਇਹੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਕੁਟੰਬੁ ਹੈ ਭਾਇ ਦੂਜੈ ਫਾਸ ॥

ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਕੁਟੰਬ ਦਾ ਜੋ ਮੋਹ ਹੈ ਉਹ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਦੀ ਫਾਹੀ ਹੈ।
ਅਥਵਾ:-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਾਲੇ ਜੋ ਜੀਵ ਹੈ ਉਹ ਦੂਜੇ ਭਾ ਕਰਕੇ ਕੁਟੰਬ ਵਿਚ ਫਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੁਰਮਤੀ ਸੋ ਜਨੁ ਤਰੈ ਜੋ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਜੋ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਨਿ ਨਾਨਕਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਗਾਸ ॥੪॥੩॥੬॥੪੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ--ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਰਗਾਸ=ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੪॥੩॥੬॥੪੭॥

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਨਿਤ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਲਾਲਚੁ ਕਰੇ ਭਰਮੈ ਭਰਮਾਇਆ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਨਿਤ=ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਲਾਲਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਭਰਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਭਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵੇਗਾਰਿ ਫਿਰੈ ਵੇਗਾਰੀਆ ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ ਉਠਾਇਆ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਵੇਗਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਵੇਗਾਰ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
ਅਤੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਗੁਰ ਕੀ ਜਨੁ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਸੋ ਘਰ ਕੈ ਕੰਮਿ ਹਰਿ ਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥

ਪਰ ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧॥

ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਤੋੜ ਬੰਧਨ ਮਾਇਆ ਘਰ ਕੈ ਕੰਮਿ ਲਾਇ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਮ! ਮੇਰੇ ਗਲ ਚੋਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜਕੇ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗਾਓ।

ਨਿਤ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹਰੀ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਸਮਾਇ=ਅਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਨਰੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰੇ ਨਰਪਤਿ ਰਾਜੇ ਅਰਥਿ ਸਭ ਮਾਇਆ ॥

ਇਹ ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਨਰਪਤਿ=ਨਰਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਜੋ ਰਾਜੇ ਹਨ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਅਰਥਿ=ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਚਾਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਇਹ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਅਰਥਿ=ਮਤਲਬ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤਕ ਨਰਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਸਾਰੀ ਮਾਇਆ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ:-

ਕੈ ਬੰਧੈ ਕੈ ਡਾਨਿ ਲੇਇ ਕੈ ਨਰਪਤਿ ਮਰਿ ਜਾਇਆ ॥

ਕੈ=ਜਾਂ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਕਿਸੇ ਗੁਨਾਹ ਕਰਕੇ ਬੰਧੈ=ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਭਾਵ ਕੈਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ,

ਕੈ=ਜਾਂ ਰਾਜਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡੰਨ ਲਾ ਕੇ ਨੌਕਰ ਪਾਸੋਂ ਧਨ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ,

ਕੈ=ਜਾਂ ਰਾਜਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਧੰਨੁ ਧਨੁ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ

ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਹਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥

ਧੰਨੁ ਧਨੁ=ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਹੈ, ਜਿਤੁ=ਜਿਸ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੨॥

ਨਿਤ ਸਉਦਾ ਸੂਦੁ ਕੀਚੈ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਕਰਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ਤਾਈ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਦੇ ਤਾਈ=ਵਾਸਤੇ ਨਿਤ=ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਹੁ×ਭਾਤਿ ਕਰਿ=ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਆਜੀ ਰੁਪੈ ਦੇ ਕੇ ਨਿਤ ਹੀ ਸੂਦੁ=ਵਿਆਜ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਾ ਲਾਹਾ ਦੇਇ ਤਾ ਸੁਖੁ ਮਨੇ ਤੋਟੈ ਮਰਿ ਜਾਈ ॥

ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੌਦਾ ਲਾਹਾ=ਲਾਭ ਅਰਥਾਤ ਨਵਾ ਦੇਵੇ ਤਦ ਤਾਂ ਸੁਖ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਤੋਟੈ=ਘਾਟਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਰ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਗੁਣ ਸਾਝੀ ਗੁਰ ਸਿਉ ਕਰੇ ਨਿਤ ਨਿਤ ਸੁਖੁ ਪਾਈ ॥੩॥

ਪਰ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਝੀ=ਭਾਈਵਾਲੀ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ=ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

(ਪੰਨਾ ੧੬੭)

ਜਿਤਨੀ ਭੂਖ ਅਨਰਸ ਸਾਦ ਹੈ ਤਿਤਨੀ ਭੂਖ ਫਿਰਿ ਲਾਗੈ ॥

ਜਿਤਨੀ=ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਹੋਰ ਰਸਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਭੂਖ=ਚਾਹ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਲੈਣ ਮਗਰੋਂ ਭੀ ਉਨੀ ਭੁੱਖ ਫਿਰ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤੋਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸੋ ਵੇਚੇ ਸਿਰੁ ਗੁਰ ਆਗੈ ॥

ਪਰ ਜਿਸ ਉਤੇ ਹਰੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਾਂ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਵੇਚ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰਸਿ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ ਫਿਰਿ ਭੂਖ ਨ ਲਾਗੈ ॥੪॥੪॥੧੦॥੪੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਕਦੇ ਭੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ॥੪॥੪॥੧੦॥੪੮॥

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਹਮਰੈ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਹਰਿ ਆਸ ਨਿਤ ਕਿਉ ਦੇਖਾ ਹਰਿ ਦਰਸੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥

ਹੇ ਹਰੀ! ਸਾਡੇ ਮਨ ਤੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਿਤ ਹੀ ਇਹ ਆਸਾ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਹੇ ਹਰੀ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖਣਾ ਕਰਾਂ?

ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਸੇ ਜਾਣਤਾ ਹਮਰੈ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਹਰਿ ਬਹੁਤੁ ਪਿਆਰਾ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗਾਈ ਹੈ ਉਹੀ ਇਸ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਹਰੀ! ਸਾਡੇ ਮਨ ਚਿਤ ਵਿਚ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ

ਜਿਨਿ ਵਿਛੜਿਆ ਮੇਲਿਆ ਮੇਰਾ ਸਿਰਜਨ ਹਾਰਾ ॥੧॥

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਵਿਛੜਿਆ

ਹੋਇਆ ਮੇਰਾ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਹਮ ਪਾਪੀ ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਹਰਿ ਦੁਆਰਿ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਹਰੀ ! ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਪਏ ਹਾਂ । ਤੇ ਆਸ ਰਖਦੇ ਹਾਂ—

ਮਤੁ ਨਿਰਗੁਣ ਹਮ ਮੇਲੈ ਕਬਹੂੰ ਅਪੁਨੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਤਾਂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰ ਕੇ ਅਸਾਂ ਗੁਣ ਹੀਣਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਵੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹਮਰੇ ਅਵਗੁਣ ਬਹੁਤੁ ਬਹੁਤੁ ਹੈ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹਰਿ ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਅੰਗੁਣ ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ ।

ਤੂੰ ਗੁਣਵੰਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਇਆਲੂ ਹਰਿ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਲੈਹਿ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੂੰ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੂੰ ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਭਾਂਵਦਾ ਹੈ ਹੇ ਹਰੀ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ ।

ਹਮ ਅਪਰਾਧੀ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਸੰਗਤੀ ਉਪਦੇਸੁ ਦੀਓ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਛਡਾਵੈ ॥੨॥

ਅਸਾਂ ਅਪਰਾਧੀ=ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਤੁਮਰੇ ਗੁਣ ਕਿਆ ਕਹਾ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾ

ਜਬ ਗੁਰੁ ਬੋਲਹੁ ਤਬ ਬਿਸਮੁ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੇਹੜੇ ਕੇਹੜੇ ਗੁਣ=ਉਪਕਾਰ ਕਹਾਂ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਬੁਲਾਂਦੇ ਹੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਗੁਰ—ਵੱਡਾ, ਬਿਸਮੁ=ਅਸਚਰਜ, ਅਰਥਾਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਨੀਚ ਉਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵੇਡੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ

ਹਮ ਜੈਸੇ ਅਪਰਾਧੀ ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਰਾਖੈ

ਜੈਸੇ ਹਮ ਸਤਿਗੁਰਿ ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਛਡਾਇ ॥

ਅਸਾਂ ਵਰਗਿਆਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੀ ਕੋਈ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲੀਤਾ ਹੈ ।

ਤੂੰ ਗੁਰੁ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਗੁਰੁ ਮਾਤਾ ਤੂੰ ਗੁਰੁ ਬੰਧਪੁ ਮੇਰਾ ਸਖਾ ਸਖਾਇ ॥੩॥

ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਉ ਹੈਂ, ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਤੂੰਹੀ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹੈਂ, ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਤੂੰਹੀ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪੁ=ਸਨਬੰਧੀ ਹੈਂ, ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਤੂੰਹੀ ਸਖਾਇ=ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੇਰਾ ਸਖਾ=ਮਿਤਰ ਹੈਂ ॥ ੩ ॥

ਜੋ ਹਮਰੀ ਬਿਧਿ ਹੋਤੀ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾ ਸਾ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਹਰਿ ਜਾਣਹੁ ਆਪੇ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੋ ! ਜੋ ਸਾਡੀ ਬਿਧਿ=ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਸਾ×ਬਿਧਿ=ਉਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ।

ਹਮ ਰੁਲਤੇ ਫਿਰਤੇ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨ ਪੂਛਤਾ

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਕੀਰੇ ਹਮ ਥਾਪੇ ॥

ਅਸੀਂ ਰੁਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਾਂ ਸਾਡੀ ਗਲ ਕੋਈ ਭੀ ਪੁਛਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗੁਰ=ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮੈਂ ਕੀਰੇ=ਕੀੜੇ (ਦਾਸ) ਨੂੰ ਗੁਰ×ਥਾਪੇ=ਵੱਡਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੇਰਾ

ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ ਚੂਕੇ ਸਭਿ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪੇ ॥੪॥੫॥੧੧॥੪੯॥

ਜਨ×ਕੇਰਾ=ਮੈਂ ਦਾਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਧਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪ ਚੂਕੇ=ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੪॥੫॥੧੧॥੪੯॥

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਪਰਮੇਸਰ ਅਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੋ :-

ਕੰਚਨ ਨਾਰੀ ਮਹਿ ਜੀਉ ਲੁਭਤੁ ਹੈ ਮੋਹੁ ਮੀਠਾ ਮਾਇਆ ॥

ਸਾਡਾ ਜੀਅ ਕੰਚਨ=ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਚ ਲੁਭਾਏਮਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਮਿੱਠਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਘਰ ਮੰਦਰ ਘੋੜੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨੁ ਅਨਰਸਿ ਲਾਇਆ ॥

ਫਿਰ ਘਰ, ਮੰਦਰ, ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਅਨਰਸਿ=ਹੋਰਨਾਂ ਰਸਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਕਿਉ ਛੂਟਾ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥੧॥

ਹੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਰਾਜੇ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟਾਂਗਾ ? ॥੧॥

ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਇਹ ਨੀਚ ਕਰਮ ਹਰਿ ਮੇਰੇ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਰਾਮ ! ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋ ਨੀਚ ਕਰਮ ਹਨ ਇਹ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ ।

ਗੁਣਵੰਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਇਆਲੂ

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਬਖਸਿ ਅਵਗਣ ਸਭਿ ਮੇਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੂੰ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਪੁਨਾ ਹੇ ਹਰੀ ਤੂੰ ਦਿਆਲੂ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੈਂ,

ਤੂੰ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕਿਛੁ ਰੂਪੁ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਜਾਤਿ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਢੰਗੁ ਨ ਮੇਰਾ ॥

ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਰੂਪ ਭੀ ਸੋਹਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੁਝ ਜਾਤੀ ਭੀ ਉੱਚੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾਹੀ ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਢੰਗ ਚੱਜ ਆਚਾਰ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :- ਕੁਝ ਸਫਾਈ ਰੂਪੀ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾਹੀ ਕੁਝ ਸਰੋਸਟ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਨਾਹੀ ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਜਪ ਤਪ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ = ਸਬੱਬ (ਤਰੀਕਾ) ਹੈ ।

ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਲੈ ਬੋਲਹੁ ਗੁਣ ਬਿਹੂਨ ਨਾਮੁ ਜਪਿਆ ਨ ਤੇਰਾ ॥

ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣੀ ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਮੂੰਹ ਲੈ ਕੇ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੋਲਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਾਂ ।

ਹਮ ਪਾਪੀ ਸੰਗਿ ਗੁਰ ਉਬਰੇ ਪੁੰਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ ॥੨॥

ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਤਰ ਗਏ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪੁੰਨ ਪਰਤਾਪ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਸਭੁ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਮੁਖੁ ਨਕੁ ਦੀਆ ਵਰਤਣ ਕਉ ਪਾਣੀ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ = ਸਰੀਰ ਤੇ ਨੱਕ, ਮੂੰਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤਣ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਭੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਅੰਨੁ ਖਾਣਾ ਕਪੜੁ ਪੈਨਣੁ ਦੀਆ ਰਸ ਅਨਿ ਭੋਗਾਣੀ ॥

ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਅੰਨ, ਪੈਨਣ ਵਾਸਤੇ ਕਪੜੇ, ਅਤੇ ਅਨਿ = ਹੋਰ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਰਸ ਭੀ ਭੋਗਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

ਜਿਨਿ ਦੀਏ ਸੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਪਸੂ ਹਉ ਕਰਿ ਜਾਣੀ ॥੩॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਣੂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਦਿਤੇ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਚੇਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਇਹ ਪਸੂ = ਅਗਿਆਤ ਜੀਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ 'ਹਉ ਕਰਿ ਜਾਣੀ' = ਆਪਣੇ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਸਭੁ ਕੀਤਾ ਤੇਰਾ ਵਰਤਦਾ ਤੂੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਾਭੂ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਭ ਕੁਝ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੂੰਹੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈਂ ਅਰਥਾਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ।

ਹਮ ਜੰਤ ਵਿਚਾਰੇ ਕਿਆ ਕਰਹ ਸਭੁ ਖੇਲੁ ਤੁਮ ਸੁਆਮੀ ॥

ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰੇ ਜੀਵ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਹੇ ਸੁਆਮੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਖੇਲ ਹੈ ।

ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਹਾਟਿ ਵਿਹਾਇਆ ਹਰਿ ਗੁਲਮ ਗੁਲਾਮੀ ॥੪॥੬॥੧੨॥੫੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਜਨ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਹੱਟੀ ਦਾ ਵਿਹਾਇਆ=ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਹੇ ਹਰੀ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗੁਲਮ×ਗੁਲਾਮੀ=ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ ॥੪॥੬॥੧੨॥੫੦॥

(ਪੰਨਾ ੧੬੮)

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਜਿਉ ਜਨਨੀ ਸੁਤੁ ਜਣਿ ਪਾਲਤੀ ਰਾਖੈ ਨਦਰਿ ਮਝਾਰਿ ॥

ਜਿਵੇਂ ਜਨਨੀ=ਮਾਂ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਣਿ=ਜੰਮਕੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਪਾਲਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਨਦਰਿ×ਮਝਾਰਿ=ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਭਾਵ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੀ ਹੈ ।

ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਮੁਖਿ ਦੇ ਗਿਰਾਸੁ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਪੋਚਾਰਿ ॥

ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਗ੍ਰਾਸ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਥਣਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਖਿਨ ਖਿਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਪੋਚਾਰਿ=ਲਡਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਯਥਾ:-ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਕਾਜ ਬਿਰੂਧੀ ਚੀਤੁ ਸੁ ਬਾਰਿਕ ਰਾਖੀਅਲੇ ॥ ੪ ॥

[ਨਾਮਦੇਵ ਪੰਨਾ ੯੭੨

ਤਿਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰਸਿਖ ਰਾਖਤਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰਿ ॥ ੧ ॥

ਜਿਸ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ਤਿਸ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਤਦ ਵਤ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਅਥਵਾ:-ਜਿਸ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਤਿਸ ਵਾਂਗੂੰ ਭਾਵ ਮਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ:-ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਗੁਰ=ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਿਖ ਨੂੰ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੂਪ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੋਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਹੈ ਇਆਣੇ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਮ=ਭਾਈ ! ਅਸੀਂ ਹਰੀ ਪ੍ਰਾਭੂ ਦੇ ਇਆਣੇ ਬਾਲਕੇ ਹਾਂ ।

ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਧਾ

ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਦੇ ਕੀਏ ਸਿਆਣੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਗੁ × ਰੂ—ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ—ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ
ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹਨ, ਅਥਵਾ :—ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰ=ਵੱਡੇ, ਗੁਰੂ=ਚੇਤਨ ਦਾ ਸਰੂਪ
ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਜੋ ਪਾਧਾ=ਪੱਧਤੀ (ਰਾਹ) ਦੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਹ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ—ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ
ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿਆਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਧੰਨ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਧੰਨ ਹਨ,

ਮੇਰਾ ਪਾਧਾ=ਮੈਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਭੀ ਧੰਨ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ
ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਆਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੈਸੀ ਗਗਨਿ ਫਿਰੰਤੀ ਉਡਤੀ ਕਪਰੇ ਬਾਗੇ ਵਾਲੀ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਗੇ—ਚਿੱਟੇ ਕਪੜਿਆਂ (ਖੰਡਾਂ) ਵਾਲੀ ਕੁੰਜ ਗਗਨਿ=ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉੱਡਦੀ
ਫਿਰਦੀ ਹੋਈ ਭੀ—

ਓਹ ਰਾਖੇ ਚੀਤੁ ਪੀਛੈ ਬਿਚਿ ਬਚਰੇ ਨਿਤ ਹਿਰਦੈ ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੀ ॥

ਉਹ ਚਿਤ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਨਿਤ ਹੀ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ
ਦੀ ਸਾਰ ਸੰਭਾਲ ਰਖਦੀ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰਿ=ਯਾਦ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ :—ਉਡੇ ਉਡਿ ਆਵੇ ਸੈ ਕੋਸਾ ਤਿਸੁ ਪਾਛੈ ਬਚਰੇ ਛਰਿਆ ॥

ਉਨ ਕਵਨੁ ਖਲਾਵੇ ਕਵਨੁ ਚੁਗਾਵੇ ਮਨ ਮਹਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿਆ ॥੩॥

[ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੪੯੫]

ਤਿਉ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀ ਗੁਰੁਸਿਖ ਰਖੈ ਜੀਅ ਨਾਲੀ ॥੨॥

ਜਿਸ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਿਖ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ
ਤਿਉ=ਉਸ ਕੁੰਜ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਆਪਣੇ ਜੀਅ ਦੇ ਨਾਲ ਯਾਦ ਰਖਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਜੈਸੇ ਕਾਤੀ ਤੀਸ ਬਤੀਸ ਹੈ ਵਿਚਿ ਰਾਖੈ ਰਸਨਾ ਮਾਸੁ ਰਤੁ ਕੇਰੀ ॥

ਜਿਵੇਂ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਕਾਤੀ=ਕੋਚੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤੀਹਾਂ ਦੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੱਤੀਹਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ
ਕੋਚੀ ਦੇ ਵਿਚ ਮਾਸ ਤੇ ਰਤੁ × ਕੇਰੀ=ਲਹੂ ਦੀ ਜੀਭ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕੋਈ ਜਾਣਹੁ ਮਾਸ ਕਾਤੀ ਕੈ ਕਿਛੁ ਹਾਥਿ ਹੈ ਸਭ ਵਸਗਤਿ ਹੈ ਹਰਿ ਕੇਰੀ ॥

ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਜਾਨਣਾ ਕਰੇ :— ਮਾਸ ਦੀ ਜੋ ਜੀਭ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ

ਕੁਝ ਹੈ ? ਜੇ ਆਖੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਕੈਂਚੀ ਤੋਂ ਬਚ ਰਹੀ ਹਾਂ,

ਜਾਂ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਕੈਂਚੀ ਦੇ ਹੱਥ ਕੁਝ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਆਖੇ ਕਿ ਮੈਂ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਜੀਭ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਟਦੀ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਹੀ ਵਸਗਤਿ=ਵਸ ਵਿਚ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਹਰੀ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਨਰ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਪੈਸ ਜਨ ਕੇਰੀ ॥੩॥

ਤਿਵੇਂ ਜੇ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਆਪਣਿਆਂ ਸੇਵਕ ਜਨਾਂ ਦੀ ਪਤਿਆਬਰੋ (ਇਜ਼ਤ) ਆਪ ਹੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਭਾਈ ਮਤ ਕੋਈ ਜਾਣਹੁ ਕਿਸੀ ਕੈ ਕਿਛੁ ਹਾਥਿ ਹੈ ਸਭ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਸਮਝਣਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਰਾ ਮਰਾ ਤਾਪੁ ਸਿਰਤਿ ਸਾਪੁ ਸਭੁ ਹਰਿ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ

ਕੋਈ ਲਾਗਿ ਨ ਸਕੈ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਾ ਲਾਇਆ ॥

ਜਰਾ=ਬੁਢੇਪਾ, ਮਰਾ=ਮਰਨਾ (ਮੌਤ) ਤਾਪੁ=ਬੁਖਾਰ,

ਅਥਵਾ :—ਆਧ ਬਿਆਧ ਉਪਾਧ ਰੂਪ ਤਿੰਨੇ ਤਾਪ,

ਸਿਰਤਿ=ਸਿਰ ਦਰਦ, ਵਾ :—ਫਿਲਤਰ ਚੁਭਣੀ,

ਸਾਪੁ=ਸਰਾਪ ਮਿਲਣਾ, ਵਾ :—ਸਪ ਲੜ ਜਾਣਾ ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਹਰੀ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹਨ, ਹਰੀ ਦੇ ਲਾਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ।

ਐਸਾ ਹਰਿਨਾਮੁ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਨਿਤਿ ਧਿਆਵਹੁ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਜੇ ਅੰਤੀ ਅਉਸਰਿ ਲਏ ਛਡਾਇਆ ॥੪॥੭॥੧੩॥੫੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਹਰੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮਨ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਦਾ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਅੰਤ ਦੇ ਅਉਸਰਿ=ਸਮੇਂ ਜਮਾ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੭॥੧੩॥੫੧॥

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਜਿਸੁ ਮਿਲਿਐ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹੀਐ ॥

ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਹੋਵੇ ਓਹੀ ਅਸਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹੀਂਦੇ ਹਨ।

ਮਨ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਹਰਿ ਪਰਮਪਦੁ ਲਹੀਐ ॥੧॥

ਮਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵਨਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਪਰਮਪਦ ਰੂਪ ਹਰੀ ਲਈਂਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਿਲੈ ॥

ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ—ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲੇਗਾ ?

ਹਉ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਕਰੀ ਨਮਸਕਾਰੁ ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਕਿਉ ਮਿਲੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਉ=ਮੈਂ ਖਿਨ ਖਿਨ ਕਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਪਵੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ਮੇਲਿਆ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥

ਹਰੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੈਨੂੰ ਮੇਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਇਛ ਪੁੰਨੀ ਜਨ ਕੇਰੀਆ ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਧੂਰਾ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਦਾਸ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾ ਪੁੰਨੀ=ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ॥ ੨ ॥

ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਸੁਣੈ ਤਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੀਐ ॥

ਜੋ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਹਰੀ ਭਗਤੀ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਤੋਟਾ ਮੂਲਿ ਨ ਆਵਈ ਹਰਿ ਲਾਭੁ ਨਿਤਿ ਦ੍ਰਿੜੀਐ ॥੩॥

ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਮੂਲਿ—ਕਦਾਚਿਤ ਤੋਟਾ=ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ॥੩॥

ਜਿਸ ਕਉ ਰਿਦੈ ਵਿਗਾਸੁ ਹੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ॥

ਜਿਸ ਗੁਰੁ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਿਗਾਸੁ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਹੈ,

ਅਥਵਾ :—ਵਿਗਾਸੁ—ਅਨੰਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਭਾਉ×ਦੂਜਾ ਦ੍ਰੇਤ ਭਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਉਧਰੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਾਹੀ ॥੪॥੮॥੧੪॥੫੨॥

ਗੁਰੁ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਗੁਰੁ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਾਹੀ=ਗਾਇਣ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੮॥੧੪॥੫੨॥

ਮਹਲਾ ੪ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ

ਹਰਿ ਦਇਆਲ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨੀ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਬੋਲੀ ॥

ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਆਲੂ ਨੇ ਦਇਆ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ, ਤਨ ਵਿਚ, ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਗਈ । ਭਾਵ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੋ ਗਿਆ ॥

ਅਥਵਾ :-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦਿਆਲੂ ਹਰੀ ਨੇ ਦਇਆ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਤਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਹਰਿ×ਬੋਲੀ=ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੰਗੁ ਭਇਆ ਅਤਿ ਗੂੜਾ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਭੀਨੀ ਮੇਰੀ ਚੋਲੀ ॥੧॥

ਗੁਰਮੁਖਿ=ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਅਤਿ=ਬੜਾ ਗੂੜਾ ਰੰਗ ਪਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਉਸ ਹਰੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਚੋਲੀ ਭੀਨੀ=ਭਿਜ ਗਈ ਭਾਵ ਰੰਗੀ ਗਈ ਹੈ ॥੧॥

ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਹਉ ਗੋਲੀ ॥

ਹਉ=ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਗੋਲੀ=ਦਾਸੀ ਹਾਂ।

ਜਬ ਹਮ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ

ਕਰਿ ਦੀਨੋ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਗੋਲ ਅਮੋਲੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੀ ਮੇਰਾ ਅਮੋਲੀ=ਅਨਮੁੱਲਾ ਗੋਲ=ਗੋਲਾ ਅਰਥਾਤ ਦਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਰਹੁ ਬਿਬੇਕੁ ਸੰਤ ਜਨ ਭਾਈ ਖੋਜਿ ਹਿਰਦੈ ਦੇਖਿ ਢੰਢੋਲੀ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬਿਬੇਕੁ=ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜੰਗਲਾਂ, ਤੀਰਥਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਫ਼ਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚ ਖੋਜਦੇ ਹੋ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਢੂੰਡ ਕੇ ਵੇਖੋ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਸਭ ਜੋਤਿ ਸਬਾਈ ਹਰਿ ਨਿਕਟਿ ਵਸੈ ਹਰਿ ਕੋਲੀ ॥੨॥

ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਹਰੀ ਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਰਿ ਹਰਿ "ਨਿਕਟਿ ਕੋਲੀ"=ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਕੋਲੀ=ਬਰਾਹ (ਸੂਰ) ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹਰੀ ਨਿਕਟ ਹੀ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਉਹ ਹਰੀ ਨਿਕਟਿ=ਨੇੜੇ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਨੇੜੇ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :-ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੀ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੬੯)

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਿਕਟਿ ਵਸੈ ਸਭ ਜਗ ਕੈ ਅਪਰੰਪਰ ਪੁਰਖੁ ਅਤੋਲੀ ॥

ਉਹ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੁਨਾ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਪਰੰਪਰ=ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਰਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਤੋਲੀ=ਤੋਲਣੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਅਥਵਾ :-ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਓ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸਿਰੁ ਵੇਚਿਓ ਗੁਰ ਪਹਿ ਪੋਲੀ ॥੩॥

ਜਿਸ ਵਿਲੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਸਿਰ ਨੂੰ ਮੁਲ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ॥੩॥

ਹਰਿ ਜੀ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਤੁਮ ਸਰਣਾਗਤਿ ਤੁਮ ਵਡ ਪੁਰਖ ਵਡੋਲੀ ॥

ਹੇ ਹਰਿ ਜੀ ! ਆਪ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਪੂਰਨ ਹੋ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਆਪ ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੁਰਖ ਹੋ ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ

ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਰ ਵੇਚੋਲੀ ॥੪॥੧॥੧੫॥੫੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਵਿਚੋਲੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ॥੪॥੧॥੧੫॥੫੩॥

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਜਗਜੀਵਨ ਅਪਰੰਪਰ ਸੁਆਮੀ ਜਗਦੀਸੁਰ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ॥

ਹੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰੰਪਰ=ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਰਾ ਰੂਪ ਸੁਆਮੀ, ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਆਪ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ=ਫਲ ਬਰਦਾਤੇ ਪੁਰਖ ਹੋ ।

ਜਿਤੁ ਮਾਰਗਿ ਤੁਮ ਪ੍ਰੇਰਹੁ ਸੁਆਮੀ ਤਿਤੁ ਮਾਰਗਿ ਹਮ ਜਾਤੇ ॥੧॥

ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹੋ ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਪਰ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ।

ਰਾਮ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਰਾਤੇ ॥

ਹੇ ਰਾਮ ! ਮੇਰਾ ਮਨ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਰਾਤੇ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੈ ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਾਮੁ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਮੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਤੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਤਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਨੇ ਰਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ ਹਾਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਗਿ ਅਵਖਧੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਸਾਤੇ ॥

(੧) ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਨਾਮ ਜਗਤ ਵਿਚ ਔਸ਼ਧੀ ਰੂਪ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਨਾਮ ਜਗਤ ਵਿਚ ਔਸ਼ਧੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਸਤਿਸਰੂਪ ਹਰੀ ਦਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਔਸ਼ਧੀ ਰੂਪ ਹੋਵੇਗਾ । ਔਸ਼ਧੀ ਦਾ ਅਰਥ ਦਵਾਈ ਹੈ ।

(੨) ਅਥਵਾ :-ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਹਰਿ=ਤਮਾਮ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਗ ਹਨ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਗਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ=ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਹਰਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਹਰੀ ਹੈ ਉਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਜੋ ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਇਹ ਐਸ਼ਧੀ=ਦਵਾਈ ਰੂਪ ਹੈ ।

(੩) ਅਥਵਾ :-ਹਰਿ=ਤੰਦੂਏ ਨੇ ਹਰਿ=ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਜਲ ਵਿਚ ਹਰਿਆ ਤੇ ਹਾਥੀ ਨੇ ਹਰਿ=ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਦੀ ਭੋਟਾ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਚਰਸ਼ਨ ਚੱਕ੍ਰ ਨਾਲ ਤੰਦੂਏ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਕੱਟ ਕੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸਾਤੇ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਐਸ਼ਧੀ=ਦਾਰੂ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਪ ਦੋਖ ਸਭਿ ਬਿਨਸੇ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਰਸੁ ਖਾਤੇ ॥੨॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਪਾਪ ਸਾਰੇ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਖਾਤੇ=ਛਕਦੇ (ਖਾਂਦੇ) ਹਨ ॥ ੨ ॥

ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਖਤੁ ਲਿਖੇ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਤੇ ਗੁਰ ਸੰਤੋਖ ਸਰਿ ਨਾਤੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਧੁਰ ਤੋਂ ਸੂਭ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿਕ ਸੂਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਤੇ=ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਈ ਸਭ ਤਿਨਕੀ ਜੋ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥੩॥

ਜੋ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦੁਰਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਸਿਖਿਆ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਸਾਰੀ ਨਿਕਲ ਗਈ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਰਾਮ ਤੁਮ ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰ ਤੁਮ ਜੇਵਡ ਅਵਰੁ ਨ ਦਾਤੇ ॥

ਹੇ ਰਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੁਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਆਪ ਠਾਕੁਰ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਆਪ ਠਾਕੁਰ ਹੋ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਠਾਕੁਰ=ਸੁਆਮੀ ਹੋਵੋਗੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਜੇਡਾ ਵੱਡਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਲਏ ਤਾਂ ਜੀਵੈ ਹਰਿ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ॥੪॥੨॥੧੬॥੫੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸੇਵਕ ਜਨ ਨਾਮ ਲਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੨॥੧੬॥੫੪॥

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਗਜੀਵਨ ਦਾਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਰਾਚੇ ॥

ਹੇ ਜਗਜੀਵਨ ਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੋ ਜੋ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਰਚ ਮਿਚ ਜਾਵੇ ।

ਸਤਿਗੁਰਿ ਬਚਨੁ ਦੀਓ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲੁ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨੁ ਮਾਚੇ ॥੧॥

ਜਦ ਕਾਲ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਤਿ×ਨਿਰਮਲੁ=ਵੱਡਾ ਪਵਿਤਰ ਬਚਨੁ=ਉਪਦੇਸ਼

ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤਦ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਹਰੀ ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਰਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਮਨ ਮਾਚੇ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧॥

ਰਾਮ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਬੋਧਿ ਲੀਓ ਹਰਿ ਸਾਚੇ ॥

ਹੇ ਸਚੇ ਰਾਮ ! ਤੇਰੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਬੋਧਿ=ਵਿੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਜਿਹ ਕਾਲ ਕੈ ਮੁਖਿ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਗ੍ਰਸਿਆ

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਹਰਿ ਹਮ ਬਾਚੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਕਾਲ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੁਰ=ਪ੍ਰਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਬਚ ਗਏ ਹਾਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਤੇ ਸਾਕਤ ਮੂੜ ਨਰ ਕਾਚੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਸਾਕਤ ਮੂਰਖ ਕੱਚੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ।

ਤਿਨ ਕਉ ਜਨਮੁ ਮਰਣੁ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ਵਿਚਿ ਵਿਸਟਾ ਮਰਿ ਮਰਿ ਪਾਚੇ ॥੨॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਅਤਿ=ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਦੁਖ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਮਰ ਮਰ ਕੇ ਗ਼ੀਦਗੀ ਵਿਚ ਪਾਚੇ=ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ :-ਸੜਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਤੁਮ ਦਇਆਲ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਮੋਕਉ ਦੀਜੈ ਦਾਨੁ ਹਰਿ ਹਮ ਜਾਚੇ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਆਪ ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਸਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਦਾਨ ਜਾਚੇ=ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਆਪ ਸਾਨੂੰ ਦੇਣਾ ਕਰੋ ।

ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਦਾਸ ਹਮ ਕੀਜੈ ਮਨੁ ਨਿਰਤਿ ਕਰੇ ਕਰਿ ਨਾਚੇ ॥੩॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਕਰ ਲਵੋ, ਮਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਏਹੀ ਨਾਚੇ=ਨਚਣਾ ਕਰੀਏ ॥੩॥

ਆਪੇ ਸਾਹ ਵਡੇ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਵਣਜਾਰੇ ਹਹਿ ਤਾਚੇ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ! ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਾਹ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਤਾਚੇ=ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ ਹਾਂ ।

ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਜੀਉ ਰਾਸਿ ਸਭ ਤੇਰੀ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸਾਹ ਪ੍ਰਭ ਸਾਚੇ ॥੪॥੩॥੧੭॥੫੫॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭ ! ਮੇਰਾ ਮਨ, ਤਨ ਤੇ ਜੀਉ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਰਾਸਿ=ਮੂੜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ,

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਜਨ ਦੇ ਆਪ ਸੌਚ ਸਾਹ ਹ ॥੪॥੩॥੧੭॥੫੫॥

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਤੁਮ ਦਇਆਲ ਸਰਬ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਇਕ ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨੇ ॥

ਹੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਿਆਲੂ ਜੀ ਮੇਰੀ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਤੁਸੀਂ ਕਾਨੇ=ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ ਸੁਣੋ।

ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਮ ਹਰਿ ਜਾਨੇ ਸੁਆਮੀ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਾਨੇ ॥੧॥

ਹੇ ਹਰੀ ਸੁਆਮੀ ! ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਰੂਪ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਉ ॥੧॥

ਰਾਮ ਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਿ ਮਾਨੇ ॥

ਹੇ ਰਾਮ ! ਅਸਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ।

ਹਮ ਮੂੜ ਮੁਗਧ ਅਸੁਧ ਮਤਿ ਹੋਤੇ

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਹਰਿ ਹਮ ਜਾਨੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਸੀਂ ਮੂਰਖਾਂ ਤੋਂ ਮੂਰਖ ਅਸੁਧ x ਮਤਿ=ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਯਾਨੇ ਮੰਦ ਅਕਲ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ, ਪਰ ਗੁਰ=ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਜਿਤਨੇ ਰਸ ਅਨਰਸ ਹਮ ਦੇਖੇ ਸਭ ਤਿਤਨੇ ਫੀਕ ਫੀਕਾਨੇ ॥

ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਅਸਲ ਰਸ ਤੇ ਅਨ ਰਸ=ਮਿਸ੍ਰਤ ਰਸ ਅਸਾਂ ਨੇ ਵੇਖੇ ਹਨ, ਉਤਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਫੀਕ x ਫੀਕਾਨੇ=ਫਿਕਿਆਂ ਤੋਂ ਫਿੱਕੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :-ਰਸ ਵੀ ਫਿੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਅਨਰਸ=ਮਿਸ੍ਰਤ ਰਸ ਵੀ ਫਿੱਕੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :-ਅਸਾਂ ਨੇ ਫਿੱਕੇ ਜਾਣ ਕੇ ਫੀਕਾਨੇ=ਫੈਂਕ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

(ਪੰਨਾ ੧੭੦)

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੀਠ ਰਸ ਗਾਨੇ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਚਾਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਗਾਨੇ=ਗੀਨੇ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਮਿੱਠਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਉਸ ਮਿੱਠੇ ਰਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗਾਨੇ=ਗਾਇਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਜਿਨ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਹੀ ਭੋਟਿਆ ਤੇ ਸਾਕਤ ਮੂੜ ਦਿਵਾਨੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ=ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਉਹ ਸਾਕਤ ਮੂਰਖ ਦਿਵਾਨੇ=ਝੱਲੇ ਹਨ।

ਤਿਨ ਕੇ ਕਰਮ ਹੀਨ ਧੁਰਿ ਪਾਏ ਦੇਖਿ ਦੀਪਕੁ ਮੋਹਿ ਪਚਾਨੇ ॥੩॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਹੀਨ=ਨਿਉਣ ਪਾਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕੁਟੋਬ ਰੂਪ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹ ਦੀ ਲਾਟ ਪਰ ਪਤੰਗੇ ਵਾਂਗ ਪਚਾਨੇ=ਸੜ ਰਹੇ ਹਨ ॥੩॥

ਜਿਨ ਕਉ ਤੁਮ ਦਇਆ ਕਰਿ ਮੇਲਹੁ ਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੇਵ ਲਗਾਨੇ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਨੇ ॥੪॥੪॥੧੮॥੫੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ! ਜੋ ਮਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਅਥਵਾ :—ਜਿਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਭਗਤ ਜਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਸਮਾ ਗਈ ਹੈ ।

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਨਾਲਿ ਹੈ ਸੁਆਮੀ ਕਹੁ ਕਿਥੈ ਹਰਿ ਪਹੁ ਨਸੀਐ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਆਮੀ ਸਦਾ ਹੀ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਹੋ ਖਾਂ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਪਹੁ=ਪਾਸੋਂ ਨਸ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਈਏ ।

ਹਰਿ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ ਹਰਿ ਆਪਿ ਛੁਡਾਇ ਛੁਟੀਐ ॥੧॥

ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਸੱਚਾ ਆਪੇ ਬਖਸ਼ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਆਪ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਵੇ ਤਾਂ ਛੁਟ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਜਪੀਐ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ=ਪਿਆਰੇ ! ਜੋ ਹਰੀ ਹਰਏਕ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਰਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਜਪ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਜਪੀਏ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ਭਜਿ ਪਉ ਮੇਰੇ ਮਨਾ

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪੀਛੈ ਛੁਟੀਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ! ਦੋੜ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾ ਪਉ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰ=ਪ੍ਰਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਿਆਂ ਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਸੇਵਹੁ ਸੋ ਪ੍ਰਭ ਸੂਬ ਸੁਖਦਾਤਾ ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸੀਐ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ! ਉਸ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸੇਵਨਾ ਕਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਵਸੀਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਇ ਲਹਹੁ ਘਰੁ ਅਪਨਾ ਘਸਿ ਚੰਦਨੁ ਹਰਿ ਜਸੁ ਘਸੀਐ ॥੨॥

ਗੁਰਮੁਖਿ×ਜਾਇ=ਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਹਰੀ ਜਸ ਦੇ ਘਸੀਐ=ਉਚਾਰਨੇ ਰੂਪੀ ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਘਸਾਉ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਦੀ ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੋਗੇ ॥੨॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਉਤਮੁ

ਲੈ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਮਨਿ ਹਸੀਐ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ=ਪਿਆਰੇ ! ਜੋ ਹਰੀ ਹਰਏਕ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ=ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਹਰਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਉਤਮ ਲਾਭ ਲੈ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਸੀਐ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈਏ ।

ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਮਨ ਕਰਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਜਸ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਉਤਮ ਲਾਭ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈਏ, ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਭੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਉਤਮ ਜਸ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਲਾਭ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈਏ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਭੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਜਸ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਉਤਮ ਲਾਭ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹਸੀਐ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈਏ ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਦੇਵੈ ਤਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਖੀਐ ॥੩॥

ਆਪ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਇਆ ਦਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਚੱਖ ਸਕੀਦਾ ਹੈ

ਮੇਰੇ ਮਨ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੋ ਦੂਜੈ ਲਾਗੇ ਤੇ ਸਾਕਤ ਨਰ ਜਮਿ ਘੁਟੀਐ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੁਟੀਐ=ਨਪੀੜਣਾ ਹੈ ।

ਤੇ ਸਾਕਤ ਚੋਰ ਜਿਨਾ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਮਨ ਤਿਨ ਕੈ ਨਿਕਟਿਨ ਭਿਟੀਐ ॥੪॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਕਤਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਚੋਰ ਹਨ, ਹੇ ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਛੋਹਣਾ ਨ ਕਰੀਏ ॥੪॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਸੇਵਹੁ ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ ਨਰਹਰਿ ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਲੇਖਾ ਛੁਟੀਐ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ ਨਰਹਰਿ ਨੂੰ ਸੇਵਨਾ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ=ਹਿਸਾਬ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਪੂਰੇ ਕੀਏ

ਖਿਨ ਮਾਸਾ ਤੋਲੁ ਨ ਘਟੀਐ ॥੫॥੫॥੧੯॥੫੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਮਾਸੇ ਦਾ ਖਿਨ ਭਰ ਵੀ ਉਸਦਾ ਤੋਲੁ=ਵਿਚਾਰ ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੫॥੫॥੧੯॥੫੭॥

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਹਮਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਵਸਗਤਿ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਰੈ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭ ਤੇਰੀ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸਾਡੇ ਪ੍ਰਾਨ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਵਸਗਤਿ=ਵਸ ਵਿਚ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਤੇ ਪਿੰਡੁ=ਸਰੀਰ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਰਾਸ ਤੇਰੀ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਹਰਿ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਵਹੁ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਲੋਚ ਘਣੇਰੀ ॥੧॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਰਸਨ ਵਿਖਾਓ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ
ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਤ ਸਾਰੀ ਲੋਚ=ਚਾਹ (ਸਿੱਕ) ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ॥੧॥

ਰਾਮ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਲੋਚ ਮਿਲਣ ਹਰਿ ਕੇਰੀ ॥

ਹੇ ਰਾਮ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਲੋਚ=ਚਾਹ (ਸਿੱਕ) ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਿੰਚਤ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ

ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰ=ਪ੍ਰਸੰਨੀਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਦ ਕਿੰਚਤ=ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿੰਨੀ ਭੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ
ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵੇਖਕੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਨੂੰ ਆਕੇ ਮਿਲ ਪਿਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੇ ਹਮਰੈ ਮਨ ਚਿਤਿ ਹੈ ਸੁਆਮੀ ਸਾ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਹਰਿ ਜਾਨਹੁ ਮੇਰੀ ॥

ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਸਾਡੇ ਮਨ ਚਿਤ ਵਿਚ ਜੋ ਭੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੈ, ਹੇ ਹਰੀ ਮੇਰੀ ਉਸ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਆਪ
ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ।

ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਜਪੀ ਸੁਖੁ ਪਾਈ ਨਿਤ ਜੀਵਾ ਆਸ ਹਰਿ ਤੇਰੀ ॥੨॥

ਰਾਤ ਦਿਨ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ ਤਾਂਹੀ ਸੁਖ ਪਾਵਦਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਹਰੀ ਤੇਰੀ ਆਸ ਉੱਤੇ
ਹੀ ਸਦਾ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ ॥੨॥

ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦਾਤੈ ਪੰਥੁ ਬਤਾਇਆ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੀ ॥

ਗੁਰਿ=ਪ੍ਰਸੰਨੀਕ ਨਾਮ ਦਾਤੈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਦਾ ਗਿਆਨ

ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਪੰਥੁ × ਬਡਾਇਆ = ਰਸਤਾ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਰਸਤੇ ਪਰ ਤੁਰਨ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ = ਮੇਲੀ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਨੂੰ ਆਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਅਨਦਿਨੁ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਵਡਭਾਗੀ ਸਭ ਆਸ ਪੁਜੀ ਜਨ ਕੇਰੀ ॥੩॥

ਹੁਣ ਮੈਂ ਵਡਭਾਗੀ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਜਨ ਦੀ ਸਭ ਆਸ ਪੁਜੀ = ਪੂਰਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ॥੩॥

ਜਗੰਨਾਥ ਜਗਦੀਸੁਰ ਕਰਤੇ ਸਭ ਵਸਗਤਿ ਹੈ ਹਰਿ ਕੇਰੀ ॥

ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼ਰ, ਹੇ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਹਰੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗਤੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਣਾਗਤਿ ਆਏ ਹਰਿ ਰਾਖਹੁ ਪੈਜ ਜਨ ਕੇਰੀ ॥੪॥੬॥੨੦॥੫੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ! ਮੈਂ ਜਨ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਜਨ ਦੀ ਪਤ ਆਬਰੋ = ਇਜ਼ਤ ਆਪ ਰਖਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੬॥੨੦॥੫੮॥

(ਪੰਨਾ ੧੭੧)

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਖਿਨੁ ਨ ਟਿਕੈ ਬਹੁਰੰਗੀ ਦਹ ਦਹਦਿਸਿ ਚਲਿ ਚਲਿ ਹਾਢੇ ॥

ਇਹ ਬਹੁਰੰਗੀ ਮਨ ਇਕ ਖਿਨ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਦਾ ਦਹ = ਦਗਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਚਲਿ = ਭੰਬੀਰੀ ਵਾਂਗੂ ਚੰਚਲ ਹੋ ਕੇ ਦਹ ਦਿਸਿ × ਹਾਢੇ = ਦਸੇ ਦਿਸਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀਆ ਮਨੁ ਠਾਢੇ ॥੧॥

ਜਦ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਪਾਇਆ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਚੰਚਲ ਮਨ ਠਾਢੇ = ਟਿਕ ਗਿਆ ॥੧॥

ਰਾਮ ਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਲੇ ਕਾਂਢੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਰਾਮ = ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਲਾਲੇ × ਕਾਂਢੇ = ਦਾਸ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਹਮਰੈ ਮਸਤਕਿ ਦਾਗੁ ਦਗਾਨਾ ਹਮ ਕਰਜ ਗੁਰੁ ਬਹੁ ਸਾਢੇ ॥

ਸਾਡੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਦਾਗੁ = ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਗਾਨਾ = ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਕਰਜਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਢੇ = ਭਰਨਾ, ਅਰਥਾਤ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਪੁੰਨੁ ਬਹੁ ਕੀਆ ਭਉ ਦੁਤਰੁ ਤਾਰਿ ਪਰਾਢੇ ॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਰੂਪੀ ਮਿੱਤਰੀਤਾ, ਜਿਹੜਾ ਭੈ ਦਾਇਕ

ਦੁਤਰੁ=ਕਠਨ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਕੇ ਪਰਾਢੇ=ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਨਾਹੀ ਤਿਨ ਕੂਰੇ ਗਾਢਨ ਗਾਢੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੂਠੇ ਹੀ ਗਾਢਨ ਗਾਢੇ=ਜੋੜ ਜੋੜੇ ਹਨ ।

ਜਿਉ ਪਾਣੀ ਕਾਗਦੁ ਬਿਨਸਿ ਜਾਤ ਹੈ ਤਿਉ ਮਨਮੁਖ ਗਰਭਿ ਗਲਾਢੇ ॥੩॥

ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਕਾਗਦ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਤਿਵੇਂ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਗਲਾਢੇ=ਗਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਹਮ ਜਾਨਿਆ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨਹੁ ਆਗੈ ਜਿਉ ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਤਿਉ ਠਾਢੇ ॥

ਨਾ ਹੀ ਅਸਾਂ ਨੇ ਪਿਛੇ ਕੁਝ ਜਾਣਿਆ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਅਗੇ ਜਾਣ ਸਕਾਂਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਹਰੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਠਾਢੇ=ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ।

ਹਮ ਭੂਲ ਚੁਕ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਹੁ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੁਤਰੇ ਕਾਢੇ ॥੪॥੧॥੨੧॥੫੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਗੁਰੋ! ਅਸੀਂ ਭੁਲਣੇ ਚੁਕਣੇ ਵਾਲੇ ਹਾਂ, ਆਪ ਸਾਡੇ ਪਰ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਨਾ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਕੁਤਰੇ=ਕੁਤਰੇ ਭਾਵ ਕੂਕਰ ਕਾਢੇ=ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ।

ਅਥਵਾ :-ਆਪ ਜੀ ਵਿਖੇ ਕੁਤਰੇ=ਕੁਤਰਕਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਥਨ ਕਰੀਂਦੇ ਹਾਂ ।

ਅਥਵਾ :-ਕੁਤਰੇ=ਕੁਤਾਰੂ ਹਾਂ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਕੱਢ ਲਵੋ ।

ਅਥਵਾ :-ਕੁ Xਤਰੇ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਤਲੇ ਭਾਵ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਆਪ ਕਢ ਲੈਣਾ ਕਰੋ ।

ਅਥਵਾ :-ਜਿਵੇਂ ਮੋਠਾਂ ਨੂੰ ਕੁਤਰਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਦਾਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੋਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਤਿਵੇਂ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਰੂਪੀ ਕੁਤਰਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਅਸੀਂ ਪੋਲੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਰੂਪੀ ਕੁਤਰੇ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿਓ ॥੪॥੧॥੨੧॥੫੯॥

ਉਥਾਨਕ --ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਚੋਂ ਪੜ੍ਹ ਵੇਖੋ ।

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨਗਰੁ ਬਹੁ ਭਰਿਆ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਖੰਡਲ ਖੰਡਾ ਹੇ ॥

ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਨਗਰ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕਾਂ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹੇ ਭਾਈ ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਲ ਖੰਡਾ=ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਤੜਾਕੇ

ਵਾ :-ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਖੰਡਾ ਲੈ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਲ=ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਹ ।

ਵਾ :-ਖੰਡਲ=ਸਮੂਹ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਾ=ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਹ ।

ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਤ ਲਿਖੇ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਮੰਨਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਮੰਡਲ ਮੰਡਾ ਹੇ ॥੧॥

ਜਿਸਨੇ ਭੀ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਬਸਤ੍ਰ (ਕਪੜੇ) ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਲਿਵ ਰੂਪੀ ਮੰਡਲ=ਮੱਟੀ ਵਿਚ ਮੰਡਾ ਹੇ=ਰੰਗਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਅਥਵਾ:—ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪ ਮੱਟੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਲ ਤੇ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਰੰਗ ਪਾ ਕੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਲੋਕਤਾਂ ਨੂੰ ਜਪ ਤਪ ਰੂਪ ਅੰਗ ਨਾਲ ਸਾੜਕੇ ਭਾਵ ਜਪ ਤਪ ਰੂਪ ਅੰਗ ਦਾ ਸੇਕ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਲਿਲਾਰੀ ਦੁਆਰੇ ਮਨ ਰੂਪ ਬਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਰੰਗਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਕਰਿ ਸਾਧੂ ਅੰਜੁਲੀ ਪੁੰਨੁ ਵਡਾ ਹੇ ॥ ਕਰਿ ਡੰਡਉਤ ਪੁੰਨੁ ਵਡਾ ਹੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਧੂਆਂ ਅੱਗੇ ਅੰਜੁਲੀ=ਹੱਥ ਜੋੜਨ ਕਰਕੇ ਵੱਡੇ ਪੁੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਡੰਡਉਤ=ਡੰਡੇ ਵਾਂਗੂੰ ਸਿੱਧਾ ਲੰਮਾ ਪੈ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਤੋਂ ਭੀ ਵੱਡੇ ਪੁੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਕਤ ਹਰਿ ਰਸ ਸਾਦੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਕੰਡਾ ਹੇ ॥

ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਜੋ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਦੇ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਪੈਰ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਕੰਡਾ ਚੁਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਜਿਉ ਜਿਉ ਚਲਹਿ ਚੁਭੈ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਜਮਕਾਲੁ ਸਹਹਿ ਸਿਰਿ ਡੰਡਾ ਹੇ ॥੨॥

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਕਰਨ ਵਲ ਚਲਦੇ ਹਨ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਕੰਡਾ ਚੁਭਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਂਦੇ ਹਨ । ਅਥਵਾ:—ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਚਲਹਿ=ਵਧਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਈਰਖਾ ਰੂਪੀ ਕੰਡਾ ਚੁਭਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਂਦੇ ਹਨ । ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਜਮ ਕਾਲ ਦੇ ਡੰਡੇ ਨੂੰ ਸਹਾਰਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣੈ ਦੁਖੁ ਜਨਮ ਮਰਣ ਭਵ ਖੰਡਾ ਹੇ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਸਮਾਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਵ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਖੰਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਵਾ:—ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਖੰਡਕੇ ਭਵ=ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਅਬਿਨਾਸੀ ਪੁਰਖੁ ਪਾਇਆ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬਹੁ ਸੋਭ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ ਹੇ ॥੩॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪੁਰਖ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ,

ਇਸ ਕਰਕੇ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੩॥

ਹਮ ਗਰੀਬ ਮਸਕੀਨ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੇ ਹਰਿ ਰਾਖੁ ਰਾਖੁ ਵਡ ਵਡਾ ਹੇ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਗਰੀਬ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਦਾਸ ਹਾਂ,

ਵਾ :—ਅਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਗਰੀਬ ਤੇ ਮਸਕੀਨ=ਕੰਗਾਲ ਹਾਂ ਪਰ ਤੇਰੇ ਹੀ ਹਾਂ।

ਹੇ ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਰੀ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈ ਰੱਖ ਲੈ।

ਵਾ :—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਰਖਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਦਕੇ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਰੱਖ ਲੈ।

ਵਾ :—ਸਤਿਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਰਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈ।

ਅਥਵਾ :—ਰਾਖ ਰੂਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋ ਵਿਸੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਰੱਖ ਲੈ।

ਅਥਵਾ :—ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਰਾਖੁ=ਧੂੜੀ ਦੇ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈ।

ਅਥਵਾ :—ਰਾਖੁ ਆਦਿਕ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਕਰਕੇ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸਰੀਰ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਆਸ ਵਲੋਂ ਰੱਖ ਲੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ਟੇਕ ਹੈ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਹੀ ਸੁਖੁ ਮੰਡਾ ਹੇ॥੪॥੮॥੨੨॥੬੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਅਧਾਰੁ—ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਂ ਜਨ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਟੇਕ=ਓਟ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੰਡਾ=ਤਦਾਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੪॥੮॥੨੨॥੬੦॥

(ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਅਮੀਰ ਭੰਡਾਰ ਦੇ ੪੬੩ ਪੰਨੇ ਪਰ ਵੇਖਣੀ)

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਇਸੁ ਗੜ ਮਹਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿਛੁ ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਵੈ ਧੀਨਾ ॥

ਇਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਗੜ=ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਰਾਮ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਪਰ ਧੀਨਾ=ਕਠੋਰ ਪੁਰਸ਼ ਉਸਦਾ ਕੁਝ ਸਾਦੁ=ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ।

ਹਰਿ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਕੀਆ ਹਰਿ ਗੁਰਸਬਦੀ ਚਖਿ ਡੀਨਾ ॥੧॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਹੱਥ ਰਖਣਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਰਸ ਨੂੰ ਚੱਖ ਵੇਖਿਆ ॥੧॥

ਰਾਮ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗੁਰ ਲਿਵ ਮੀਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰਾਮ=ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗਾਣ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹੈ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਗਿ ਬਸੀਨਾ ॥

ਬਸੀਨਾ=ਵਕੀਲ ਅਰਥਾਤ ਵਿਚੋਲਾ ਪਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣੀ ਲਗੇ ਤਾਂ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹਰੀ ਮਿਲ ਪਿਆ।

ਜਿਨ ਗੁਰ ਬਚਨ ਸੁਖਾਨੇ ਹੀਅਰੈ ਤਿਨ ਆਗੈ ਆਣਿ ਪਰੀਨਾ ॥੨॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਖਾਨੇ=ਸੁਖਾਏ ਭਾਵ ਚੰਬੇ ਲੱਗੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਭੋਜਨ ਲਿਆਕੇ ਪਰੀਨਾ=ਪਰੋਸਿਆ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਮਨਮੁਖ ਹੀਅਰਾ ਅਤਿ ਕਠੋਰੁ ਹੈ ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਕਾਰ ਕਰੀਨਾ ॥

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਅਤਿ×ਕਠੋਰੁ=ਬੜਾ ਕਰੜਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰਿ=ਅੰਤਹਕਰਣ ਵੀ ਕਾਰ×ਕਰੀਨਾ=ਕਾਲਾ ਕਿੱਟ ਹੈ।

ਬਿਸੀਅਰ ਕਉ ਬਹੁ ਦੁਧੁ ਪੀਆਈਐ ਬਿਖੁ ਨਿਕਸੈ ਫੋਲਿ ਫੁਲੀਨਾ ॥੩॥

ਜੇਕਰ ਬਿਸੀਅਰ=ਸੱਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਧ ਵੀ ਪਿਆਈਏ, ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਫੋਲ ਨੂੰ ਫੁਲੀਏ ਤਾਂ ਵਿਹੁ ਹੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਯਥਾ:—ਸਪੈ ਦੁਧ ਪਿਲਾਈਐ ਅੰਦਰ ਵਿਸ ਨਿਕੋਰ ॥

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖ ਰੂਪੀ ਸੱਪ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਦੁਧ ਵੀ ਪਿਲਾਈਏ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਫੋਲ ਨੂੰ ਫੁਲੀਏ ਭਾਵ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਵਿਹੁ ਹੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਦੁਖ-ਦਾਇਕ ਬਚਨ ਆਖਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਨਿ ਮਿਲਾਵਹੁ ਗੁਰੁ ਸਾਧੂ ਘਸਿ ਗਰੁੜੁ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਲੀਨਾ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਾਧੂ = ਸਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਲਿਆ ਕੇ ਮਿਲਾਓ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਗਾਰੜੁ ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਜੇਹੜਾ ਸਬਦ ਲੀਨਾ=ਲੈਣਾ ਹੈ ਏਹੀ ਗਾਰੜੁ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਘਸਿ=ਉਚਾਰਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਵਿਹੁ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਕੇ ਲਾਲੇ ਗੋਲੇ ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰੂਆ ਮੀਨਾ ॥੪॥੬॥੨੩॥੬੧

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ--ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜੋ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ ਮੈਂ ਭੀ ਕੌੜੇ ਤੋਂ ਮਿੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਅਥਵਾ:—ਮੈਂ ਜਨ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਲਗਿ=ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿਕ ਸੁਭ ਗੁਣ ਕੌੜੇ ਲਗਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਿਠੇ ਲਗਣ ਲਗ ਪਏ, ਅਤੇ ਜੋ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਮਿਠੇ ਲਗ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਕੌੜੇ ਸਮਝਕੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ ॥੪॥੬॥੨੩॥੬੧॥

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਰਥਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਬੋਚਿਆ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੇ ਆਗੈ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਅਰਥਿ=ਵਾਸਤੇ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਤੇ ਨਾਮੁ ਦਿੜਾਇਆ ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗ ਸਭਾਗੇ ॥੧॥

ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿੜਾਇਆ ਹੈ, ਮੱਥ ਦੇ ਮੁਖੀ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸਭਾਗੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੧੭੨)

ਰਾਮ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਲਿਵਲਾਗੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਰਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ ਹਾਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਮਈਆ ਰਮਤ ਰਾਮਰਾਇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਗੁਰੂ ਲਿਵਲਾਗੇ ॥

ਜੋ ਰਮਈਆ ਰਾਮ ਰਾਜਾ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਰਮਤ=ਵਿਆਪਕ ਹੈ,

ਗੁਰ=ਪੂਜਨੀਕ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ ਲਿਵ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ ਹਾਂ ।

ਹਉ ਮਨੁ ਤਨੁ ਦੇਵਉ ਕਾਟਿ ਗੁਰੂ ਕਉ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਗੁਰਬਚਨੀ ਭਾਗੇ॥੨॥

ਹਉ=ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਤਨ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂਕਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮੇਰਾ ਭਰਮ ਤੇ ਡਰ ਭਾਗੇ=ਭਜ ਜਾਵੇ ॥੨॥

ਅੰਧਿਆਰੈ ਦੀਪਕੁ ਆਨਿ ਜਲਾਏ ਗੁਰ ਗਿਆਨਿ ਗੁਰੂ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ॥

ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਾਲੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ "ਗੁਰ ਗਿਆਨਿ"—ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਦੀਵੇ ਨੂੰ "ਆਨਿ x ਜਲਾਏ"—ਲਿਆ ਕੇ ਜਗਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ=ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਲਗ ਗਈ ਹੈ ।

ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਾਸਿਓ ਘਰਿ ਵਸਤੁ ਲਹੀ ਮਨ ਜਾਗੇ॥੩॥

ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ ਬਿਨਸਿ=ਸੀਘਰ ਹੀ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ ਨੇ ਗਿਆਨ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਜਾਗ ਕੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਆਤਮ ਵਸਤੁ ਲਭ ਲਈ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਸਾਕਤ ਬਧਿਕੁ ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ ਤਿਨ ਜਮ ਜੋਹਨਿ ਲਾਗੇ ॥

ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਬਧਿਕ=ਹਿੰਸਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਹਨਿ=ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਸ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਤਾਂਹੀ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਵਾਂ ।

ਉਨ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਸੀਸੁ ਨ ਬੇਚਿਆ ਓਇ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਅਭਾਗੇ॥੪॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਇਆ ਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਭਾਗੇ=ਖੋਟਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਆਵਹਿ x ਜਾਹਿ=ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ॥੪॥

ਹਮਰਾ ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰ ਹਮ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਮਾਗੇ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਠਾਕੁਰ ! ਸਾਡਾ ਬੇਨਤੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੋ, ਹੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੀ ਲਜ ਪਾਤਿ ਗੁਰੂ ਹੈ

ਸਿਰੁ ਬੇਚਿਓ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੇ ॥੫॥੧੦॥੨੪॥੬੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਜਨ ਦੀ ਲਜ×ਪਾਤਿ=ਸ਼ਰਮ ਤੇ ਇੱਜਤ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਇਕੋ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵੇਚਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੫॥੧੦॥੨੪॥੬੨॥

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਹਮ ਅਹੰਕਾਰੀ ਅਹੰਕਾਰ ਅਗਿਆਨ ਮਤਿ ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਅਸੀਂ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਮਤੀ ਕਰ ਕੇ ਹੰਕਾਰੀ ਸਾਂ, ਪਰ ਜਦ ਤੋਂ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਗਇਆ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥੧॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਤਮ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ ॥੧॥

ਰਾਮ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰਾਮ=ਹੋ ਭਾਈ ! ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੇਰੈ ਹੀਅਰੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਾਮਰਾਇ ਕੀ ਗੁਰਿ ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ ਬਤਾਇਆ ॥

ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਮਾਰਗੁ×ਪੰਥੁ=ਖੁਲ੍ਹਾ ਰਾਹ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ

ਜਿਨਿ ਵਿਛੁੜਿਆ ਹਰਿ ਗਲਿ ਲਾਇਆ ॥੨॥

ਮੇਰਾ ਜੀਅ, ਪਿੰਡੁ=ਸਰੀਰ ਤੇ ਸਾਰਾ ਧਨ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੈਥੋਂ ਵਿਛੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹਰੀ ਮੇਰੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਦੇਖਨ ਕਉ ਗੁਰਿ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲਿ ਦਿਖਾਇਆ ॥

ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਹਜ ਅਨੰਦੁ ਭਇਆ ਮਨਿ ਮੇਰੈ ਗੁਰ ਆਗੈ ਆਪੁ ਵੇਚਾਇਆ ॥੩॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਅਗੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਹਜ=ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ॥੩॥

ਹਮ ਅਪਰਾਧ ਪਾਪ ਬਹੁ ਕੀਨੇ ਕਰਿ ਦੁਸਟੀ ਚੋਰ ਚੁਰਾਇਆ ॥

ਅਸਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਪਰਾਧ ਤੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੁਸਟ ਪੁਣੇ ਭੀ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਚੋਰ ਹੋ ਕੇ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੁਰਾਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ,

ਅਥਵਾ :--ਚੋਰ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚੁਰਾਇਆ ਭਾਵ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ ।

ਅਬ ਨਾਨਕ ਸਰਣਾਗਤਿ ਆਏ

ਹਰਿ ਰਾਖਹੁ ਲਾਜ ਹਰਿ ਭਾਇਆ ॥੪॥੧੧॥੨੫॥੬੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੁਣ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਾਂ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਇਆ=ਚੰਗਾ ਲਗੇ ਮੇਰੀ ਲਜਾ ਰਖ ਲੋ ॥੪॥੧੧॥੨੫॥੬੩॥

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਗੁਰਮਤਿ ਬਾਜੈ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦੁ ਗੁਰਮਤਿ ਮਨੂਆ ਗਾਵੈ ॥

ਗੁਰਮਤੀਆਂ ਦਾ ਮਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨਾਹਦ=ਹਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ "ਸਬਦੁ ਬਾਜੈ"—ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ !

ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਲਿਵਲਾਵੈ ॥੧॥

ਵਡਭਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਧਨੁXਧੰਨੁ=ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ॥੧॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਵੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਹਰੀ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜਦੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਮਰਾ ਠਾਕੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਮਨੁ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥

ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਸਾਡਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦਸੀ ਹੋਈ ਭਗਤੀ, ਵਾ :--ਸੇਵਾ ਰੂਪੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਮ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਹੁ ਪਾਵ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈ ॥੨॥

ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਮਲਮਲ ਕੇ ਧੋਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਹਿਰਦੈ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣੁ ਜਿਹਵਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਰਸਾਂ ਦਾ ਆਇਣੁ=ਘਰ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੀਭ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਮਨ ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ ਹਰਿ ਰਸਿ ਆਘਾਨੇ ਫਿਰਿ ਬਹੁਰਿ ਠ ਭੁਖ ਲਗਾਵੈ ॥੩॥

ਸਾਰਿਆਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਰਸਕਿ—ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਹਰੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਮਨ ਰਸਕਿ—
ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀ ਕੇ ਆਘਾਨੇ=ਰਜ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰਿ ਬਹੁਰਿ—
ਵਾਰੰਵਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗਦੀ ਨਹੀਂ ॥੩॥

ਕੋਈ ਕਰੈ ਉਪਾਵ ਅਨੇਕ ਬਹੁਤੇਰੇ ਬਿਨੁ ਕਿਰਪਾ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥

ਬਹੁਤਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਅਨੇਕਾਂ ਜਤਨ ਕਰ ਲਵੇ, ਪਰ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ
ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਵਦਾ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ

ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ॥੪॥੧੨॥੨੬॥੬੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਉਤੇ ਹਰੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ
ਮਤਿ=ਬੁਧੀ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਦੀ ਹੈ ॥੪॥੧੨॥੨੬॥੬੪॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿੰਦੂ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਕਰੰਮਾ ॥

ਮਤਿ ਮਾਤਾ ਮਤਿ ਜੀਉ ਨਾਮੁ ਮੁਖਿ ਰਾਮਾ ॥

ਜਿੰਦੂ=ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਜਪਨੇ ਰੂਪ ਕਰਮ ਨੂੰ ਕਰ ।

ਮਤਿ=ਬੁਧੀ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ
ਜਪਣਾ ਹੈ ਇਹੋ ਮਾਤਾ ਕਰ ।

(ਪੰਨਾ ੧੭੩)

ਸੰਤੋਖੁ ਪਿਤਾ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਅਜਨਮਾ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਮਿਲੁ ਰਾਮਾ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੋ ਅਜਨਮਾ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਕਰ ।

ਅਥਵਾ :-ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਨਾ ਏਹੋ ਪਿਤਾ ਕਰ, ਅਜਨਮਾ=ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰ । ਹੇ ਵਡਭਾਗੀ ਇਸਤਹਾਂ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਕਰ ॥੧॥

ਗੁਰੁ ਜੋਗੀ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ਰੰਗੁ ਮਾਣੀ ਜੀਉ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋਗੀ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਰੰਗੁ × ਮਾਣੀ=ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਭੋਗਿਆ ਹੈ ।

ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਤੜਾ ਸਦਾ ਨਿਰਬਾਣੀ ਜੀਉ ॥

ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਨਿਰਬਾਣੀ=ਨਿਰਬੰਧ (ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਹਰੀ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ,
ਵੈ :-ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਵਡਭਾਗੀ ਮਿਲੁ ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਣੀ ਜੀਉ ॥

ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਸੁ+ਘੜ=ਸਰੇਸਟ ਘਾੜਤ ਦੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ ਸੁਜਾਣੀ=ਚਰੁਰ ਗੁਰੂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ—

ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਭਿੰਨਾ ॥ ੨ ॥

ਮੇਰਾ ਮਨ ਤਨ ਹਰੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਭਿੰਨਾ—ਭਿੰਨ ਗਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਆਵਹੁ ਸੰਤਹੁ ਮਿਲਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਹਾ ॥

ਹੇ ਸੰਤੋ ! ਤੁਸੀਂ ਆਵੇ ਅਸੀਂ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕਰੀਏ । ਅਤੇ

ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਲੈ ਲਾਹਾ ਜੀਉ ॥

ਸਤਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਾਮ ਦੇ ਲਾਭ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕਰੀਏ ।

ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਸੰਤਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮੁਖਿ ਪਾਹਾ ਜੀਉ ॥

ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਉਹ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਣਗੇ ।

ਮਿਲੁ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਅੜੇ ਧੁਰਿ ਕਰਮਾ ॥ ੩ ॥

ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਪੂਰਬਲੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਤ ਜਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਸਾਵਣਿ ਵਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਜਗੁ ਛਾਇਆ ਜੀਉ ॥

ਮਨੁ ਮੋਰੁ ਕੁਹੁਕਿਅੜਾ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ, ਅਥਵਾ :—ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬੱਦਲ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਜਲ ਵਰਸਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਪਾਇਆ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਮੋਰ ਅਨਦ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕੁਹੁਕਿਅੜਾ=ਬੋਲਣ ਲਗ ਪਿਆ ।

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੁਠਾ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ਜੀਉ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੇਮਿ ਰਤੰਨਾ ॥੪॥੧॥੨੭॥੬੫॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਸਿਆ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਮਿਲ ਪਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਹੀ ਰਤੰਨਾ=ਤਦਾਕਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੪॥੧॥੨੭॥੬੫॥

ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਟੂਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਗਲ ਵਿਚ ਮਣਕਾ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ :-

ਆਉ ਸਖੀ ਗੁਣ ਕਾਮਣ ਕਰੀਹਾ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪ ਸਖੀਓ ਆਓ ਅਸੀਂ ਰਲਕੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਕਾਮਣ=ਟੂਣਾ ਕਰੀਏ ।

ਅਥਵਾ:—ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਮਣਕਾ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਣਾ ਕਰੀਏ ।

ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਰੰਗੁ ਮਾਣਿਹ ਰਲੀਆ ਜੀਉ ॥

ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਰੰਗੁ=ਪਰੇਮ ਸਹਿਤ ਰਲੀਆਂ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਣਾ ਕਰੀਏ ।

ਗੁਰ ਦੀਪਕੁ ਗਿਆਨੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਬਲੀਆ ਜੀਉ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਰੂਪ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਦੀਵਾ ਸਦਾ ਬਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਤੁਠੈ ਢੁਲਿ ਢੁਲਿ ਮਿਲੀਆ ਜੀਉ ॥੧॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਤੁਠੈ=ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਡੁਲ੍ਹ ਡੁਲ੍ਹ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਅਥਵਾ:—ਤੂੰ ਢੁਲਿ ਢੁਲਿ=ਉੱਛਲ ਉੱਛਲ ਕੇ, ਵਾ:—ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਹਟ ਹਟਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਕਰ ॥੧॥

ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗਾ ਹਰਿ ਢੋਲੇ ਜੀਉ ॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਢੋਲੇ=ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਮੈ ਮੇਲੇ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਵੇਚੋਲੇ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਵਿਚੋਲੇਪਣ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੇ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮੇਲਣਾ ਕਰੋ ।

ਮਨ ਦੇਵਾ ਸੰਤਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਲੇ ਜੀਉ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਦੇਵਾਂਗਾ ਜੋ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਲੇਗਾ ।

ਹਰਿ ਵਿਟਝਿਅਹੁ ਸਦਾ ਘੋਲੇ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥

ਮੈਂ ਹਰੀ ਦੇ ਵਿਟਝਿਅਹੁ=ਉਤੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੨॥

ਵਸੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ ਵਸੁ ਮੇਰੇ ਗੋਬਿੰਦਾ ਹਰਿ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮਨਿ ਵਸੁ ਜੀਉ ॥

(੧) ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਤਨ ਵਿਚ ਵਸਣਾ ਕਰ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਵਸਣਾ ਕਰ, ਹੇ ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀ ਵਸਣਾ ਕਰ ।

(੨) ਅਥਵਾ:—ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਵਸੂਆਂ ਮੇਂ ਵਸੂ* ਰੂਪ, ਮੇਰੇ ਮੇਂ ਮੇਰੇ ਰੂਪ, ਤੂੰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਣਾ ਕਰ ।

*ਨੋਟ:—ਅਠ ਵਸੂ ਹਨ:—੧. ਦਰੋਣ,

੪. ਦੇਖ,

੨. ਪ੍ਰਾਣ,

੬. ਵਿਭਾਗ,

੩. ਧ੍ਰੁਵ,

੭. ਅਰਕ

੪. ਵਸੂ,

੮. ਅਗਨਿ

(ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ ੮੦੭)

(੩) ਅਥਵਾ:—ਹੇ ਹਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਵਸੋਂ ਮੇਂ ਵਸੋਂ ਰੂਪ, ਉਜਾੜ ਮੇਂ ਉਜਾੜ ਰੂਪ, ਮੇਰੇ—ਮੇਲ ਮੇਂ ਮੇਲ ਰੂਪ, ਪਿਆਰਿਆਂ ਮੇਂ ਪਿਆਰਾ ਰੂਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਣਾ ਕਰ ।

ਮਨਿ ਚਿੰਦਿਅੜਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ

ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸੁ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ—ਭਾਈ ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਵੇਖਕੇ ਵਿਗਸੁ—ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਹਾਗਣੀ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ

ਮਨਿ ਅਨਦਿਨੁ ਅਨਦੁ ਰਹਸੁ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੋਹਾਗਣੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰਾਤ ਦਿਨ ਰਹਸੁ—ਗੁੱਝਾ ਅਨੰਦ ਅਰਥਾਤ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ:—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਰਾਤ ਦਿਨ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰਹਸੁ—ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਪਾਇਅੜਾ ਵਡਭਾਗੀਈ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ

ਨਿਤ ਲੈ ਲਾਹਾ ਮਨਿ ਹਸੁ ਜੀਉ ॥੩॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਵਡਭਾਗੀ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਸੁ—ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਹਰਿ ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਹਰਿ ਆਪੇ ਵੇਖੇ ਹਰਿ ਆਪੇ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ਜੀਉ ॥

ਹਰੀ ਆਪੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਵੇਖੇ—ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ,

ਅਥਵਾ:—ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰੈ—ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਕਿ ਖਾਵਹਿ ਬਖਸ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਇਕਨਾ ਫਕਾ ਪਾਇਆ ਜੀਉ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਰਜ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ (ਤੋਟਿ) ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਅਤੇ ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਫੱਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਭਾਵ ਬੋੜਾ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਬੋੜਾ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ:—ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨੀ ਦਾਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਤੋਟਿ—ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਅਤੇ ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੋਹਨਤ (ਮਜ਼ੂਰੀ) ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਭੀ ਫੱਕਾ ਭਰ ਦਾਣੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ:—ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਕਾ ਕਟਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਕਿ ਰਾਜੇ ਤਖਤਿ ਬਹਿ ਨਿਤ ਸੁਖੀਏ ਇਕਨਾ ਭਿਖ ਮੰਗਾਇਆ ਜੀਉ ॥

ਇਕ ਰਾਜੇ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹੋਏ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸੁਖੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਕਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਇਕ ਗੁਰਮੁਖ ਰਾਜੇ—ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਰੂਪ ਤਖਤ ਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸੁਖੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਿਖ \times ਮੰਗਾਇਆ = ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੁਖ ਭੁਗਤਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਭੁ ਇਕੋ ਸਬਦੁ ਵਰਤਦਾ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਜੀਉ॥੪॥੨॥੨੮॥੬੬॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ = ਭਾਈ ਇਕ ਸਬਦੁ = ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਸਾਰੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ,

ਅਥਵਾ :- ਸਾਰੇ ਇਕ ਦਾ ਹੀ ਸਬਦੁ = ਹੁਕਮ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੪॥੨॥੨੮॥੬੬॥

ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਆਪ ਦਸਦੇ ਹੋ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਮਨ ਮਾਹੀ ਮਨ ਮਾਹੀ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਤਾ ਮਨ ਮਾਹੀ ਜੀਉ ॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ = ਭਾਈ ! ਉਹ ਰੰਗ ਰਤਾ ਹਰੀ ਪਿਛੇ ਵੀ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸੀ, ਹੁਣ

ਵੀ ਮਨ ਮਾਹੀ = ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਅਗੇ ਵੀ ਮਨ ਮਾਹੀ = ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਜੋ ਮਨ ਮੇਂ ਮਨ ਰੂਪ ਹੈ, ਵਾ:- ਸ਼ਰੋਮਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਹੈ,

ਮਨ \times ਮਾਹੀ = ਪਿਆਰਿਆਂ ਮੇਂ ਪਿਆਰਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਵਾ:- ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਮੇਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਰੂਪ ਹੈ,

ਉਹ ਰੰਗ ਰਤਾ ਹਰੀ ਮਨ ਮਾਹੀ = ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ।

ਤੀਜਾ ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ = ਭਾਈ ! ਤਨ ਮਾਹੀ ਜੋ ਮਨ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮਾਹੀ = ਵਿਚ ਜਾਂ

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨ = ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਧਾਰਿਆ, ਤਾਂ ਰੰਗ ਰਤਾ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਮਾਹੀ = ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ।

ਚੌਥਾ ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਉਹ ਰੰਗ ਰਤਾ ਹਰੀ ਮਨ ਮਾਹੀ = ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ,

ਮਨ \times ਮਾਹੀ = ਮਨ ਮਯ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ \times ਮਾਹੀ =

ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਪੰਜਾਂ ਹੀ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

ਹਰਿਰੰਗੁ ਨਾਲਿ ਨ ਲਖੀਐ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਅਲਖੁ ਲਖਾਹੀ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ = ਭਾਈ ! ਰੰਗੁ = ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ

ਆਪਣੇ ਆਪ "ਨ ਲਖਾਐ" = ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਹੀ ਉਸ ਅਲੱਖ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਲਖਾਹੀ = ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

**ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ
ਸਭ ਦਾਲਦ ਦੁਖ ਲਹਿ ਜਾਹੀ ਜੀਉ ॥**

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੇ ਪਰਗਾਸਿਆ = ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦਲਿਦ ਤੇ ਦੁਖ "ਲਹਿ ਜਾਹੀ" = ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਪਦੁ ਉਤਮੁ ਪਾਇਆ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਵਡਭਾਗੀ ਨਾਮਿ ਸਮਾਹੀ ਜੀਉ ॥੧॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ = ਭਾਈ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਉਤਮ ਪਦ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਵਡਭਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥

**ਨੈਣੀ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ ਨੈਣੀ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ
ਕਿਨੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡਿਠੜਾ ਨੈਣੀ ਜੀਉ ॥**

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ = ਭਾਈ ! ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪਿਛੇ ਵੀ ਨੈਣੀ = ਨਿਯੰਤਾ ਸੀ ਹੁਣ ਵੀ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੈਣੀ = ਨਿਯੰਤਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਨੈਣੀ = ਨਿਯੰਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਿਸੀ ਨੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ = ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ?

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਜੋ "ਨੈਣੀ ਨੈਣੀ" = ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਮੇਂ ਨੇਤ੍ਰ ਰੂਪ ਹੈ, ਵਾ :- ਮੱਖਣ ਮੇਂ ਮੱਖਣ ਰੂਪ ਹੈ, ਮੇਰ ਮੇਂ ਮੇਰ ਰੂਪ ਹੈ, ਪਿਆਰਿਆਂ ਮੇਂ ਪਿਆਰਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਸ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ?

ਤੀਜਾ ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਗੋਵਿੰਦ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ ਗਿਆਨ ਵੈਰਾਗ ਰੂਪੀ ਨੈਣੀ = ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਮੇਰੇ ਨੈਣੀ = ਨਿਯੰਤੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਿਸੀ ਨੇ ਗਿਆਨ ਵੈਰਾਗ,

ਵਾ :- ਸੁਧ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਨੈਣੀ = ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ?

(ਪੰਨਾ ੧੭੪)

**ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਬਹੁਤੁ ਬੈਰਾਗਿਆ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ
ਹਰਿ ਬਾਝਹੁ ਧਨ ਕੁਮਲੈਣੀ ਜੀਉ ॥**

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ = ਭਾਈ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੈਰਾਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹਰੀ ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਧਨ = ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੁਮਲੈਣੀ = ਕੁਮਲਾ ਰਹੀ ਹਾਂ ਅਰਥਾਤ ਨਿਸ਼ਕੁਣੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹਾਂ।

ਸੰਤਜਨਾ ਮਿਲਿ ਪਾਇਆ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਜਣੁ ਸੈਣੀ ਜੀਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ—ਭਾਈ ! ਜੋ ਸਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ ਸਜਣ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੋਕ ਦਾ ਸੈਣੀ—ਸਾਥੀ ਹੈ ।

**ਹਰਿ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ਜਗ ਜੀਵਨੁ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ
ਮੈ ਸੁਖਿ ਵਿਹਾਣੀ ਰੇਣੀ ਜੀਉ ॥੨॥**

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ—ਭਾਈ ! ਜਗ+ਜੀਵਨੁ—ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਹਰੀ ਮੇਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਵਿਹਾਣੀ—ਬੀਤਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਮੈ ਮੇਲਹੁ ਸੰਤ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਜਣੁ ਮੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਭੁਖ ਲਗਾਈਆ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਸੰਤੋ ! ਮੇਰਾ ਸਜਣ ਜੋ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਨੂੰ ਮੇਲੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਭੁਖ—ਚਾਹ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ।

**ਹਉ ਚਹਿ ਨ ਸਕਉ ਬਿਨੁ ਵੇਖੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ
ਮੈ ਅੰਤਰਿ ਬਿਰਹੁ ਹਰਿ ਲਾਈਆ ਜੀਉ ॥**

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ—ਭਾਈ ! ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵੇਖੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਨੇ ਬਿਰਹੁ—ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਬਾਣ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਰਾਇਆ ਮੇਰਾ ਸਜਣੁ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੁ ਮੇਲੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਜੀਵਾਈਆ ਜੀਉ॥

ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਸਜਣ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਹੈ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਜਿਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

**ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਆਸਾ ਪੂਰੀਆ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ
ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਮਨਿ ਵਾਧਾਈਆ ਜੀਉ ॥੩॥**

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ—ਭਾਈ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦੀਆਂ ਸਭ ਆਸਾਂ ਪੂਰਨ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਵਾਧਾਈਆਂ ਪਰਗਟ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ॥੩॥

**ਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ
ਹਉ ਤੁਧੁ ਵਿਟਕਿਅਹੁ ਸਦ ਵਾਰੀ ਜੀਉ ॥**

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ :—ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ! ਮੈਂ ਤਨ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਵਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ ! ਮੈਂ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਵਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਮੈਂ ਤੁਧੁ×ਵਿਟਕਿਅਹੁ—ਤੇਰੇ ਉਪਰੋਂ ਸਦਾ ਵਾਰਨੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :-ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ! ਵਾਰੀ ਮੇਂ ਵਾਰੀ ਰੂਪ, ਵਾ :-ਸਤਾਂ ਵਾਰਾਂ ਮੇਂ ਸਤ ਵਾਰ ਰੂਪ,

ਵਾ :-ਵਾਰੀ-ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਮੇਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਰੂਪ, ਵਾ :-ਵਾਰੀ-ਜਲ ਮੇਂ ਜਲ ਰੂਪ,

ਮੇਰ ਮੇਂ ਮੇਰ ਰੂਪ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਉਤੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਤੀਜਾ ਅਰਥ :-ਹੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ-ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ

ਵਾਰੀ-ਜਲ ਨੂੰ ਵਾਰੀ-ਵਾਰਨੇ ਫੇਰਨੇ ਕਰਕੇ । ਅਥਵਾ :-ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ

ਰੂਪੀ ਵਾਰੀ-ਵਾੜ ਨੂੰ ਵਾਰੀ-ਬਾਲ ਕੇ ਯਾਨੇ ਸਾੜ ਫੂਕ ਕੇ ।

ਅਥਵਾ :-ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪੀ ਵਾਰੀ-ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਰੀ-ਵਾੜਕੇ

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਉਪਰੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਮੇਰੇ ਮਨਿਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੰਮ ਕਾ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰਾਖੁ ਹਮਾਰੀਜੀਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ-ਭਾਈ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪਿਆਰੇ ਪਿਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਰਖਣਾ ਕਰ ।

ਅਥਵਾ :-ਮੇਰੀ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਰੂਪ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਰਖਣਾ ਕਰ, ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰਾਸ ਸਫਲ ਕਰ ਦਿਓ ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਿਸਟੁ ਮੇਲਿ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਹਰਿ ਮੇਲੇ ਕਰਿ ਰੈਬਾਰੀ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ! ਵਿਸਟੁ-ਵਕੀਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਮੇਲਣਾ ਕਰ, ਜੋ ਰੈਬਾਰੀ-ਵਕੀਲੀ ਅਰਥਾਤ ਵਿਚੋਲਾਪਣ ਕਰਕੇ ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦੇਣਾ ਕਰਨ ।

ਹਰਿਨਾਮੁ ਦਇਆ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ

ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਜੀਉ ॥੪॥੩॥੨੯॥੬੭॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਦਇਆ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਜਨ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੪॥੩॥੨੯॥੬੭॥

ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਚੋਜੀ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਚੋਜੀ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਚੋਜੀ ਜੀਉ ॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ :-ਮੇਰਾ ਗੋਬਿੰਦ ਪਿਛੇ ਵੀ ਚੋਜੀ-ਕੋਤਕੀ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਹੁਣ ਭੀ

ਚੋਜੀ-ਕੋਤਕੀ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅੱਗੇ ਵੀ ਚੋਜੀ-ਕੋਤਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :-ਜੋ ਮੇਰ ਮੇਂ ਮੇਰ ਰੂਪ ਹੈ ਪਿਆਰਿਆ ਚੋ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗੋਬਿੰਦ

ਚੋਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੋਜੀ-ਅਸਚਰਜ ਚੋਜੀ-ਕੋਤਕਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਕੋਤਕਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਹਰਿ ਆਪੇ ਕਾਨ੍ਹ ਉਪਾਇਦਾ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਹਰਿ ਆਪੇ ਗੋਪੀ ਖੋਜੀ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ-ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ,

ਗੁਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਗੋਪੀ=ਰਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਖੋਜਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਧਕਾਂ ਲੁਕ ਗਈ ਸੀ।

ਅਥਵਾ :--ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਕ ਵਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਲੁਕ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਗੋਪੀ=ਰਾਧਕਾਂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਖੋਜ ਲਿਆ।

ਹਰਿ ਆਪੇ ਸਭ ਘਟ ਭੋਗਦਾ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਭੋਗੀ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅਨੰਦ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਰਸੀਆ ਹੋ ਕੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ :--ਆਪ ਹੀ ਰਸੀਆ=ਰਸ ਦੇ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਭੋਗੀ=ਪਦਾਰਥ ਰੂਪ ਹੈ।

ਹਰਿ ਸੁਜਾਣੁ ਨ ਭੁਲਈ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਆਪੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋਗੀ ਜੀਉ ॥੧॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ=ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਵੱਡਾ ਸੁਜਾਣ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਭੁਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ ਆਪ ਹੀ ਜੋਗੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਵਾ :--ਆਪ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੋਗੀ=ਜੁੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਆਪੇ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਦਾ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਹਰਿ ਆਪਿ ਖੇਲੈ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ=ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਬਹੁਤਿਆਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।

**ਇਕਨਾ ਭੋਗ ਭੋਗਾਇਦਾ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ
ਇਕਿ ਨਗਨ ਫਿਰਹਿ ਨੰਗ ਨੰਗੀ ਜੀਉ ॥**

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ=ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ "ਭੋਗ ਭੋਗਾਇਦਾ"=ਪਦਾਰਥ ਛਕਾਂਵਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਨੰਗੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਨੰਗ×ਨੰਗੀ=ਨੰਗਿਆ ਤੋਂ ਭੀ ਨੰਗੇ ਭਾਵ ਅਲਫ ਨੰਗੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਲੋਕ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਲੰਗੋਟੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :--ਇਕ ਨੰਗ×ਨੰਗੀ=ਪ੍ਰਬਤਾਂ ਪ੍ਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਨੰਗੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਆਪੇ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਦਾ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਹਰਿ ਦਾਨੁ ਦੇਵੈ ਸਭ ਮੰਗੀ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ=ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗ ਮੰਗੀ ਦਾਤ ਦੇਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

**ਭਗਤਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ਹੈ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ
ਹਰਿ ਕਥਾ ਮੰਗਹਿ ਹਰਿ ਚੰਗੀ ਜੀਉ ॥੨॥**

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ=ਭਾਈ ! ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਧਾਰੁ=ਆਸਰਾ ਹੈ, ਭਗਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੀ ਚੰਗੀ ਕਥਾ ਕਰਨੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਹਰਿ ਆਪੇ ਭਗਤਿ ਕਰਾਇਦਾ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ

ਹਰਿ ਭਗਤਾ ਲੋਚ ਮਨਿ ਪੂਰੀ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ=ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਭਗਤੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਲੋਚ=ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਆਪੇ ਜਲਿ ਬਲਿ ਵਰਤਦਾ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਨਹੀ ਦੂਰੀ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ=ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜਲਾਂ ਬਲਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਰਵਿ ਰਹਿਆ=ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਆਪਿ ਹੈ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ

ਹਰਿ ਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰੀ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ=ਭਾਈ ! ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ, ਵਾ :-ਬ੍ਰਹਿਮਾਂਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰੀ=ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਆਤਮਰਾਮੁ ਪਸਾਰਿਆ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ

ਹਰਿ ਵੇਖੈ ਆਪਿ ਹਦੂਰੀ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ=ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਆਤਮ=ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਥਵਾ :-ਹਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਆਤਮ=ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਪਸਾਰਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਹਦੂਰੀ = ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਹਰਿ ਅੰਤਰਿ ਵਾਜਾ ਪਉਣੁ ਹੈ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ

ਹਰਿ ਆਪਿ ਵਾਜਾਏ ਤਿਉ ਵਾਜੈ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ=ਭਾਈ ! ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਪਉਣੁ = ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਰੂਪੀ ਵਾਜਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਹਰੀ ਆਪ ਵਾਜਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਰੂਪੀ ਵਾਜਾ ਵਜਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਣ ਆਪ ਜੜ੍ਹ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਲਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗਾਜੈ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ = ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਹੈ ਉਹ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰ ਸਬਦੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਗਾਜੈ = ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਆਪੇ ਸਰਨਿ ਪਵਾਇਦਾ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਨਾ ਰਾਖੁ ਲਾਜੈ ਜੀਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ=ਭਾਈ! ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪਵਾਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਲਜਿਆ ਰਖਦਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੧੭੫)

ਵਡਭਾਗੀ ਮਿਲੁ ਸੰਗਤੀ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਿਧਿ ਕਾਜੈ ਜੀਉ ॥੪॥੪॥੩੦॥੬੮॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ=ਭਾਈ! ਵਡਭਾਗੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਨਾਮ ਜਪ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸੇਵਕ ਜਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸਿਧਿ=ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੪॥੪॥੩੦॥੬੮॥

ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਮੈ ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਹਰਿ ਬਿਰਹੁ ਲਗਾਈ ਜੀਉ ॥

ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਬਿਰਹੁ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਹਰੀ ਨੇ ਲਗਾਈ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਤੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਈ ਜੀਉ ॥

ਜੇਕਰ ਮੇਰਾ ਮਿਤਰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਜੀਅ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਖਿ ਜੀਵਾ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਈ=ਭਾਈ! ਮੈਂ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਮੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਖਾ ਹਰਿ ਭਾਈ ਜੀਉ ॥੧॥

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਖਾ=ਮਿਤਰ ਤੇ ਭਾਈ=ਭਰਾ ਹੈ ॥੧॥

ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਸੰਤ ਜੀਉ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੇ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਸੰਤ ਜੀਉ! ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕੇਰੇ=ਚੇ ਗੁਣ ਗਾਵਣਾ ਕਰੋ।

ਜਪਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜੀਉ ਭਾਗ ਵਡੇਰੇ ਜੀਉ ॥

ਜਿਸ ਜੀਉ=ਜੀਵ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਉੱਤਮ ਭਾਗ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜੀਉ=ਦਿਲ ਲਗਾ ਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਨ ਹਰਿ ਮੇਰੇ ਜੀਉ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਹੀ ਮੇਰਾ ਜੀਉ=ਜੀਵਾਤਮਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨਾਂ ਦੇ ਜੀਉ=ਜਿਵਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਫਿਰਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਭਵਜਲ ਫੇਰੇ ਜੀਉ ॥੨॥

ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬਹੁੜਿ—ਮੁੜਕੇ “ਭਵਜਲ ਫੇਰੇ”—ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਫੇਰੇ ਵਿਚ ਫਿਰਿ—ਫਿਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੨॥

ਕਿਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਵੇਖਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਚਾਉ ਜੀਉ ॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਏਹੋ ਚਾਉ—ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਮੈਂ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਾਂਗਾ ?

ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੰਤ ਜੀਉ ਮਨਿ ਲਗਾ ਭਾਉ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਸੰਤ ਜੀਉ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਾਉ—ਪ੍ਰੇਮ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦਿਓ ।

ਗੁਰਸਬਦੀ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਉ ਜੀਉ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਜਪਿ ਨਾਉ ਜੀਉ ॥੩॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਵਡਭਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੂੰ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ ॥੩॥

ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਡੜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰਭ ਆਸਾ ਜੀਉ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਆਸਾ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੰਤ ਜੀਉ ਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸਾ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸੰਤ ਜੀਉ ! ਮੈਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸਾ—ਨਾਲ ਮੇਲ ਦਿਓ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਪਰਗਾਸਾ ਜੀਉ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਤਿ—ਸਿਖਿਆ ਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਜੀਉ—ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ । ਅਥਵਾ :—ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਪੂਰਿਅੜੀ ਮਨਿ ਆਸਾ ਜੀਉ ॥੪॥੫॥੩੧॥੬੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੇਵਕ ਜਨ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਹੋ ਗਈ ।੪।

ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮੇਰਾ ਬਿਰਹੀ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਤਾ ਜੀਵਾ ਜੀਉ ॥

ਜੀਉ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਾਮ ਦਾ ਬਿਰਹੀ—ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ :—ਮੇਰਾ ਬਿਰਹੀ—ਪਿਆਰਾ ਨਾਮ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਜੀਵਾਂਗਾ ।

ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਲੀਵਾ ਜੀਉ ॥

ਉਹ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਲੀਵਾ—ਲਵਾਂਗਾ ।

ਮਨੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਤੜਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਸਦਾ ਪੀਵਾ ਜੀਉ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਤੜਾ—ਰੰਗ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਜੀਅ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਹਰੀ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਪਾਇਅੜਾ ਮਨਿ ਜੀਵਾ ਜੀਉ ॥੧॥

ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਜੀਵ ਸਦਾ ਹੀ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗਾ ਹਰਿ ਬਾਣੁ ਜੀਉ ॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਬਾਣ ਲਗਾ—ਵੱਜਾ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਮਿਤ੍ਰੁ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ਜੀਉ ॥

ਜੋ ਹਰੀ ਸੁਜਾਣੁ= ਚਤੁਰ ਪੁਰਖ ਹੈ—ਓਹੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ=ਪਿਆਰਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਵੀ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਮੇਲੇ ਸੰਤ ਹਰਿ ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਣੁ ਜੀਉ ॥

ਉਸ ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਣ ਹਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸੰਤ=ਸ਼ਾਂਤ ਆਤਮਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਮੇਲਦੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ :-ਗੁਰੂ ਤੇ ਸੰਤ ਦੋਨੋਂ ਮੇਲਦੇ ਹਨ।

ਹਉ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜੀਉ ॥੨॥

ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਉ=ਮੈਂ ਨਾਮ ਦਾਤੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਅਥਵਾ :-ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੨॥

ਹਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਹਰਿ ਮੀਤੁ ਦਸਾਈ ਜੀਉ ॥

ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ ਸਜਣ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਹਰੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ

ਉਸ ਹਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਹਉ× ਦਸਾਈ=ਮੈਂ ਪੁਛਦੀ ਹਾਂ।

ਹਰਿ ਦਸਹੁ ਸੰਤਹੁ ਜੀ ਹਰਿ ਖੋਜੁ ਪਵਾਈ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਸੰਤ ਜੀਉ ! ਹਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਦਸਣਾ ਕਰੋ, ਹਰੀ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣਾ ਕਰੋ।

ਅਥਵਾ :-ਮੈਂ ਹਰੀ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਸੋ

ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਠੜਾ ਦਸੇ ਹਰਿ ਪਾਈ ਜੀਉ ॥

ਜੇਕਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੁਠੜਾ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਦਸਣ ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਜੀਵ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਨਾਮਿ ਸਮਾਈ ਜੀਉ ॥੩॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਾਮਿ=ਨਾਮੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਅਭੇਦਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ॥੩॥

ਮੈ ਵੇਦਨ ਪ੍ਰੇਮੁ ਹਰਿ ਬਿਰਹੁ ਲਗਾਈ ਜੀਉ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਬਿਰਹੁ=ਵਿਛੋੜੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਵੇਦਨ=ਪੀੜਾ ਲਾਈ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸਰਧਾ ਪੂਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮੁਖਿ ਪਾਈ ਜੀਉ ॥

ਮੇਰੀ ਪੂਰਨ ਸਰਧਾ ਵੇਖਕੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬੂੰਦ ਪਾਈ ਹੈ।

ਹਰਿ ਹੋਹੁ ਦਿਆਲੁ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਗੁਰੋ ! ਆਪ ਦਿਆਲੂ ਹੋਵੋ ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵਾਂ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਈ ਜੀਉ ॥੪॥੬॥੨੦॥੧੮॥੩੨॥੭੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਗਿਆਸੂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਅਜੇਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਹਰੀ ਰਸ ਨੂੰ ਪਾਣਾ ਕਰਾਂ ॥੪॥੬॥੨੦॥੧੮॥੩੨॥੭੦॥

ਮਹਲਾ ੫ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਚਉਪਦੇ ॥
੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਕੁਸਲੁ ਹੋਤ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥

ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ ! ਮੇਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਪੁੱਛਣੀ ਭਾਈ ਹੈ, ਕਿ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਸਲੁ=ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਰਾਮ ਸਹਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅਤੇ ਸਹਾਈ=ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਕਿਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਪਾਣਾ ਕਰੀਏ ॥੧॥
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਅਖੀਰ ਤੇ ਦੇਣਗੇ, ਪਹਿਲੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਕੁਸਲੁ ਨ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੇਰੀ ਸਭ ਮਾਇਆ ॥ ਉਚੇ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਛਾਇਆ ॥

ਇਹ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਮਾਇਆ ਮੇਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਉਚੇ ਮੰਦਰ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਛਾਇਆ=ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਅਥਵਾ :—ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਮਾਇਆ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਚੇ ਮੰਦਰ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਛਾਂ ਵਾਲੇ ਬਗੀਚੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹਨ, ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਕੁਸਲੁ×ਨ=ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਝੂਠੇ ਲਾਲਚਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥੧॥

ਝੂਠਿਆਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਲਗਕੇ ਆਪਣੇ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਨਿਸਫਲ ਗਵਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੧੭੬)

ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ਦੇਖਿ ਵਿਗਾਸਾ ॥ ਲਸਕਰ ਜੋੜੇ ਨੇਬ ਖਵਾਸਾ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹਸਤੀ=ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਲਸਕਰ=ਫੌਜਾਂ, ਜੋੜੇ=ਪ੍ਰਸ਼ਾਕੇ, ਨੇਬ=ਚੌਬਦਾਰ, ਖਵਾਸਾ=ਚੌਰ ਬਰਦਾਰ ਇਤਆਦਿਕ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਵਿਗਾਸਾ=ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਗਲਿ ਜੇਵੜੀ ਹਉਮੈ ਕੇ ਫਾਸਾ ॥੨॥

ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਦਾ ਫਾਹ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਦੀ ਜੇਵੜੀ=ਫਾਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਅਥਵਾ :—ਗਲ ਵਿਚ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਰੂਪੀ ਜੇਵੜੀ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦੇ ਫਾਹ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :—ਗਲ ਵਿਚ ਮੋਹ ਰੂਪ ਜੇਵੜੀ ਕਰਕੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਫਾਹ ਵਿਚ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੨॥

ਰਾਜ ਕਮਾਵੈ ਦਹਦਿਸ ਸਾਰੀ ॥ ਮਾਣੈ ਰੰਗ ਭੋਗ ਬਹੁ ਨਾਰੀ ॥

ਭਾਵੇਂ ਦਸੋਂ ਦਿਸਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਕਮਾਵਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ—

ਬਹੁਤ ਦਿਸਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ+ਮਾਣੈ=ਅਨੰਦ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹਨ :—

ਜਿਉ ਨਰਪਤਿ ਸੁਪਨੇ ਭੇਖਾਰੀ ॥੩॥

ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਭੇਖਾਰੀ—ਮੰਗਤਾ (ਕੰਗਾਲ) ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਨਰਪਤਿ—ਰਾਜਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭਰਮ ਮਾਤਰ ਹਨ ॥੩॥

ਏਕੁ ਕੁਸਲੁ ਮੋਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਤਾਇਆ ॥

ਕੁਸਲੁ—ਸੁਖ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਨ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਤਾਇਆ—ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਕਿ

ਹਰਿ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੁ ਹਰਿ ਕਿਆ ਭਗਤੁ ਭਾਇਆ ॥

ਹਰੀ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਰਿ×ਕਿਆ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਿਆਂ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਭਾਇਆ—ਚੰਗਾ ਲਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੁਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਆਇਆ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਸਮਾਇਆ ॥੪॥

ਇਨਿ ਬਿਧਿ ਕੁਸਲ ਹੋਤ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥

ਅੰਨਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਵਲ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ, ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੀ :—ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਕੁਸਲ ਹੋਤ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੁਖ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਉੱਤਰ :—ਇਨਿ ਬਿਧਿ ਕੁਸਲ ਹੋਤ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਸੇ ਅਰਥਾਤ ਭਾਣੇ ਦੇ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੀ :—ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਰਾਮ ਸਹਾਈ ?

ਉੱਤਰ :—ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਸਮਾਇਆ ॥੪॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ ॥੪॥

ਇਉ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਰਾਮ ਸਹਾਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥੧॥

ਨੋਟ—ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਰ ੭੧ ਅੰਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਏਹ ੨੦੦ ਪੰਨੇ ਤਕ ਅੰਕ ਗਲਤ ਛਪਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ੧੭੪ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ੧੭੫ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਉ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਤ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਰਾਮ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਪਉੜੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਦੋ ਪੰਕਤੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ "ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਕਿਉ ਭ੍ਰਮੀਐ ਭ੍ਰਮੁ ਕਿਸਕਾ ਹੋਈ ॥ ਜਾ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਰਵਿਆ ਸੋਈ ॥

ਜਾਂ ਉਹ ਪਰਮੇਸਰ ਜਲਾਂ ਵਿਚ ਬਲਾਂ ਵਿਚ ਮਹੀ—ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਅਲਿ=ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਵ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਭ੍ਰਮਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰਮ ਕਿਸ ਵਸਤੂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਬਰੇ ਮਨਮੁਖ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥੧॥

ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਮਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਉਬਰੇ—ਬਚ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨ ਸਮਝਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਪਣੀ ਪਤਿ=ਇਜ਼ਤ ਗੁਆ ਲਈ ਹੈ ॥੧॥

ਜਿਸੁ ਰਾਖੇ ਆਪਿ ਰਾਮੁ ਦਇਆਰਾ ॥

ਤਿਸੁ ਨਹੀ ਦੂਜਾ ਕੋ ਪਹੁਚਨਹਾਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ ਰਾਮ ਆਪ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਉਸਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧॥

ਸਭ ਮਹਿ ਵਰਤੇ ਏਕੁ ਅਨੰਤਾ ॥ ਤਾ ਤੂੰ ਸੁਖਿ ਸੋਉ ਹੋਇ ਅਚਿੰਤਾ ॥

ਜਦ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਬਿਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੂੰ ਅਚਿੰਤਾ=ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੌਂ ਜਾ।

ਓਹੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਜੋ ਵਰਤੰਤਾ ॥੨॥ ਮਨਮੁਖ ਮੁਏ ਜਿਨ ਦੂਜੀ ਪਿਆਸਾ ॥

ਕਿਉਂਕਿ— ਜੋ ਕੁਝ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੀ—ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਿਆਸਾ—ਤਰੇਹ ਭਾਵ ਭ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੀ ਮਰਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਭਵਹਿ ਧੁਰਿ ਕਿਰਤਿ ਲਿਖਿਆਸਾ ॥ ਜੈਸਾ ਬੀਜਹਿ ਤੈਸਾ ਖਾਸਾ ॥੩॥

ਕਿਰਤਿ—ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣਾ ਧੁਰ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭਵਹਿ—ਭੁੱਧੇ ਹਨ।

ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜੈਸਾ ਬੀਜੇਗਾ ਤੈਸਾ ਫਲ ਖਾਸਾ=ਖਾਵੇਗਾ ॥੩॥

ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਮਨਿ ਭਇਆ ਵਿਗਾਸਾ ॥

ਸਭੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਗਾਸਾ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਗਾਸਾ=ਅਨੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਦਰੀ=ਨਿਗਾਹ ਆਇਆ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੀ ਹਰਿ ਪੂਰਨ ਆਸਾ ॥੪॥੨॥੭੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਜਨ ਦੀ ਹਰੀ ਨੇ ਹਰ ਇਕ ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਭੁਲਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਜਨਮ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਅਤੇ ਪਤੰਗਿਆਂ ਦੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ=ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਹੋਏ, ਕਈ ਜਨਮ ਮੀਨ=ਮਛੀਆਂ ਦੇ ਹੋਏ, ਕਈ ਜਨਮ ਕੁਰੰਗਾ=ਹਰਨ ਦੇ ਹੋਏ।

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥੧॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਕਈ ਜਨਮ ਸੱਪ ਦੇ ਹੋਏ। ਕਈ ਜਨਮ ਹੈ+ਵਰ = ਸਰੋਸ਼ਟ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਖ=ਬਲਦ ਹੋ ਕੇ ਰਥਾਂ ਅੱਗੇ, ਯਾਂ ਗੱਡਿਆਂ ਅੱਗੇ ਜੋਇਓ=ਜੋੜੇ ਗਏ ॥ ੧ ॥

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਏਹੋ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਵਾਰੀ ਹੈ। ਚਿਰੰਕਾਲ=ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਤੇਨ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ=ਪ੍ਰਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਸੈਲ ਗਿਰਿ ਕਰਿਆ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਤੂੰ ਗਿਰਿ=ਪ੍ਰਬਤਾਂ ਦੀ ਸੈਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ,
ਅਥਵਾ:-ਸੈਲ=ਭਾਰੀ ਪਰਬਤ ਤੇਨੂੰ ਬਨਾਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ,
ਅਥਵਾ:-ਕਈ ਜਨਮ ਤੇਨੂੰ ਸੈਲ=ਖੁਸ਼ਕ ਪਥਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ

ਕਈ ਜਨਮ ਤੇਨੂੰ ਗਿਰਿ×ਕਰਿਆ=ਝਰਨਿਆਂ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਤ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਪਥਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਈ ਜਨਮ ਤੂੰ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਚੋਂ ਹਿਰਿ×ਖਰਿਆ=ਫਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਕਈ ਜਨਮ ਤੂੰ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਚੋਂ ਛੇ ਸਤ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਹਿਰਿ = ਡਿਗਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤੂੰ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਚੋਂ ਦੋ ਸਾਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਖਰਿਆ = ਨਿਕਲਦਾ ਹੈਂ।

ਕਈ ਜਨਮ ਸਾਖ ਕਰਿ ਉਪਾਇਆ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਇਆ॥੨॥

ਕਈ ਜਨਮ ਸਾਖ = ਖੇਤੀ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੈ। ਇਤਿਆਦਿਕ ਚੁਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭੁਆਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਚੁਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈਂ ॥ ੨ ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਭਇਓ ਜਨਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ॥ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਭਜੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰਮਤਿ॥

ਹੁਣ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਭਜਨਾ ਕਰ।

ਤਿਆਗਿ ਮਾਨੁ ਝੂਠੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਜੀਵਤ ਮਰਹਿ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨੁ ॥੩॥

ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਮਾਨੁ = ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ, ਝੂਠ ਨੂੰ, ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੁ = ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇ, ਜੇ ਤੂੰ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੋਵੇਗਾ ॥੩॥

ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਆ ਸੁ ਤੁਝ ਤੇ ਹੋਗੁ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕਰਣੈ ਜੋਗੁ ॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ! ਜੇ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਕਰਨੇ ਦੇ ਜੋਗੁ = ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ।

ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਵਿਗਾੜ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰਾ ਵਿਗਾੜ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤਾ ਮਿਲੀਐ ਜਾ ਲੈਹਿ ਮਿਲਾਇ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥੪॥੩॥੭੨॥

ਜਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮਿਲਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣਾ ਕਰ, ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੩॥੭੨॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਗੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਕਰਮ ਭੂਮਿ ਮਹਿ ਬੋਅਹੁ ਨਾਮੁ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰਾ ਕਾਮੁ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਸ ਕਰਮ ਭੂਮਿ = ਭਾਰਥ ਖੰਡ ਦੀ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ,

ਅਥਵਾ :-ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਕਰਮ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਨੂੰ ਬੀਜਣਾ ਕਰ, ਅਰਥਾਤ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰ। ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਫਲ ਪਾਵਹਿ ਮਿਟੈ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸੁ ॥ ਨਿਤ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਜਾਸੁ ॥੧॥

ਜੇ ਤੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਜਾਸ = ਜਸਦਾਇਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵੇਗਾ। ਤਾਂ ਗਿਆਨ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੧੨੮)

ਗਉੜੀ ਮ: ੫ [ਪੰਨਾ ੧੭੭]

ਫਲ ਨੂੰ ਪਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰਾਸ—ਡਰ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ ॥੧॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅੰਤਰਿ ਉਰਿਧਾਰਿ॥ਸੀਘਰ ਕਾਰਜ ਲੇਹੁ ਸਵਾਰਿ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸੀਘਰ—ਜਲਦੀ ਸਵਾਰ ਲੈ ।

ਆਪਨੇ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਹੋਹੁ ਸਾਵਧਾਨੁ ॥ ਤਾ ਤੂੰ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥

ਸਾਵਧਾਨ—ਤਕੜਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰ,

ਤਾਂ ਹੀ ਤੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਨੁ—ਆਦਰ ਪਾਵੇਗਾ ।

(ਪੰਨਾ ੧੭੭)

ਉਕਤਿ ਸਿਆਣਪ ਸਗਲੀ ਤਿਆਗੁ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਚਰਣੀ ਲਾਗੁ ॥੨॥

ਬਾਣੀ ਦੀ ਉਕਤਿ—ਜੁਗਤੀ, ਤੇ ਬੁਧੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਸਾਰੀ ਛੱਡ ਕੇ,

ਸੰਤ ਜਨਾ—ਪੂਰਨ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚਰਣੀ ਲਗਣਾ ਕਰ ॥੨॥

ਸਰਬ ਜੀਅ ਹਰਿ ਜਾਕੈ ਹਾਥਿ ॥ ਕਦੇ ਨ ਵਿਛੁੜੈ ਸਭ ਕੈ ਸਾਥਿ ॥

ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਭਾਵ ਅਧੀਨਤਾ ਵਿਚ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਛੁੜਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਉਪਾਵ ਛੋਡਿ ਗਹੁ ਤਿਸਕੀ ਓਟ ॥ ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ ਹੋਵੈ ਤੇਰੀ ਛੋਟਿ ॥੩॥

ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਉਪਾਵ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸਦੀ ਓਟ ਗਹੁ—ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ, ਤਾਂ ਇਕ ਨਿਮਖ ਦੇ ਵਿਚ ਭਾਵ ਅੱਖ ਦੇ ਪਲਕਾਰੇ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ॥੩॥

ਸਦਾ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਤਿਸਨੋ ਜਾਣੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੁ ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਨੇੜੇ ਕਰਕੇ ਜਾਨਣਾ ਕਰ, ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਸਚ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣਾ ਕਰ ।

ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਮਿਟਾਵਹੁ ਆਪੁ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਜਾਪੁ ॥੪॥੪॥੭੩॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਆਪੁ—ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਟਾਣਾ ਕਰ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ ॥੪॥੪॥੭੩॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਕਟੀ ਜਮ ਫਾਸੀ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬਚਨ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸੀ—ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ,

ਅਥਵਾ :- ਅਥਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਜੀਅ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਰਚੈ ਰਾਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥੧॥

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਰਾਮ ਦੇ ਰੰਗਿ—ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਜੋ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਸੁ ਮਨ ਕੈ ਕਾਮਿ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਕੀਆ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨਿ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ,

ਸੰਤ=ਸ਼ਾਂਤ ਆਤਮਾ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਤਿ=ਸਚਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਲੈ।

ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਅਟਲ ਅਛੇਦ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਕਟੇ ਭ੍ਰਮ ਭੇਦ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨੁ—ਉਪਦੇਸ਼ ਅਟਲ ਹੈ ਤੇ ਅਛੇਦ=ਕਟਨੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਟਲ-ਅਛੇਦ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ,
ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭੇਦ ਭਰਮ, ਕਰਤੱਤ ਭਰਮ, ਪੁਨ ਸੰਗ ਭਰਮ ਵਿਕਾਰ।

ਬ੍ਰਹਮ ਇਤਰ ਜਗ ਸਤ ਹੈ ਪਾਚੋ ਭਰਮ ਸੰਸਾਰ।

ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਭਰਮ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨੁ = ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਤਰਫ ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਅਥਵਾ :- ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਨਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਕਿਸੇ ਜੂਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਜੀਅ ਕੈ ਸਾਥ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਅਨਾਥ ਕੋ ਨਾਥ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨੁ—ਉਪਦੇਸ਼ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਅਨਾਥ=ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਨਾਥ = ਸੁਆਮੀ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਨਰਕਿ ਨ ਪਵੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਵੈ ॥੩॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਰਸਨਾ = ਜੀਭ ਨਾਲ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਰਵੈ = ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਪਰਗਟੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਨ ਆਵੈ ਹਾਰਿ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੀਵ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਦੇ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਜਿਸੁ ਜਨ ਹੋਏ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥੪॥੫॥੭੪॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਉਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਸਦਾ ਦਿਆਲੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥੪॥੫॥੭੪॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਗੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਿਨਿ ਕੀਤਾ ਮਾਟੀ ਤੇ ਰਤਨੁ ॥ ਗਰਭ ਮਹਿ ਰਾਖਿਆ ਜਿਨਿ ਕਰਿ ਜਤਨੁ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਰੂਪੀ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਰੂਪ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਨਾ ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ! ਤੂੰ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ।

ਜਿਨਿ ਦੀਨੀ ਸੋਭਾ ਵਡਿਆਈ ॥ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਆਠ ਪਹਰ ਧਿਆਈ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸੋਭਾ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਭਾਵ ਰਾਤ ਦਿਨ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ ॥੧॥

ਰਮਈਆ ਰੇਨੁ ਸਾਧ ਜਨ ਪਾਵਉ ॥

ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਅਪੁਨਾ ਖਸਮੁ ਧਿਆਵਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਪਾਣਾ ਕਰੋ। ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰੋ ॥ ੧ ॥

ਜਿਨਿ ਕੀਤਾ ਮੂੜ ਤੇ ਬਕਤਾ ॥ ਜਿਨਿ ਕੀਤਾ ਬੇਸੁਰਤ ਤੇ ਸੁਰਤਾ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਮੂੜ=ਮੂਰਖ ਤੋਂ ਬਕਤਾ=ਵਕਤਾ ਭਾਵ ਪੰਡਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਬੇਸੁਰਤ=ਅਗਿਆਤ ਤੋਂ ਸੁਰਤਾ=ਗਿਆਤ ਗੇਯ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ ਬੇਸਮਝ ਤੋਂ ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਪਰਸਾਦਿ ਨਵੈ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨ ਤੇ ਬਿਸਰਤ ਨਾਹੀ ॥੨॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨੌਂ ਨਿਧੀ ਪਾਈਦੀ ਹੈ।

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਤੋਂ ਬਿਸਰਤ=ਨਾਹੀ=ਭੁਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੨॥

ਜਿਨਿ ਦੀਆ ਨਿਥਾਵੇ ਕਉ ਥਾਨੁ ॥ ਜਿਨਿ ਦੀਆ ਨਿਮਾਨੇ ਕਉ ਮਾਨੁ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਨਿਥਾਵੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਥਾਂ, ਵਾ:—ਸਰੂਪ ਥਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਨਿਮਾਣੇ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਿਨਿ ਕੀਨੀ ਸਭ ਪੂਰਨ ਆਸਾ ॥ ਸਿਮਰਉ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸਾ ॥੩॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ,

ਅਥਵਾ :—ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ
ਸਵਾਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਗਿਰਾਸਾ=ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਿਆਂ,

ਅਥਵਾ :—ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਵਾਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰੋ ॥ ੩ ॥

ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮਾਇਆ ਸਿਲਕ ਕਾਟੀ ॥ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੀ ਸਿਲਕੁ = ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਸੁਖ, ਬਿਖੁ = ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਦੁਖ ਇਕ
ਬਰਾਬਰ ਖਾਟੀ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸੁਖ ਦੁਖ ਨੂੰ ਇਕ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਬਿਖ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਨਾਮ ਖਾਟੀ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਸ ਤੇ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਰਾਖਨਹਾਰੇ ਕਉ ਸਾਲਾਹੀ ॥੪॥੬॥੭੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਸ ਜੀਵ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਲਾਹੁਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੬॥੭੫॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਤਿਸਕੀ ਸਰਣਿ ਨਾਹੀ ਭਉ ਸੋਗੁ ॥ ਉਸ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਕਛੁ ਨ ਹੋਗੁ ॥

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਿਆਂ ਕੋਈ ਡਰ ਤੇ ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣ ਕੇ—

ਤਜੀ ਸਿਆਣਪ ਬਲ ਬੁਧਿ ਬਿਕਾਰ ॥ ਦਾਸ ਅਪਨੇ ਕੀ ਰਾਖਨਹਾਰ ॥੧॥

ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ, ਬਲ, ਬੁਧੀ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ ਹੈ,

ਅਥਵਾ :—ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਲ ਵਾਲੀ ਬੁਧੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਜਪਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰੰਗਿ ॥ ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਤੇਰੈ ਸਦ ਸੰਗਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਰੰਗਿ = ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰਾਮ ਰਾਮ ਜਪਣਾ ਕਰ।

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਘਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਦਾ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੧੭੮)

ਤਿਸ ਕੀ ਟੇਕ ਮਨੈ ਮਹਿ ਰਾਖੁ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਚਾਖੁ ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਟੇਕ ਮਨ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਕਰ, ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਰਸ ਨੂੰ ਚੁੱਖਣਾ ਕਰ।

ਅਵਰਿ ਜਤਨ ਕਹਹੁ ਕਉਨ ਕਾਜ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਰਾਖੇ ਆਪਿ ਲਾਜ ॥੨॥

ਦਸ ਖਾਂ ! ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਜਤਨ ਕਰਨੇ ਤੇਰੇ ਕਿਸ ਕੰਮ ਆਉਣੇ ਹਨ । ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਹੀ ਤੇਰੀ ਲੱਜਾ ਰਖੇਗਾ ॥ ੨ ॥

ਕਿਆ ਮਾਨੁਖ ਕਹਹੁ ਕਿਆ ਜੋਰੁ ॥ ਝੂਠਾ ਮਾਇਆ ਕਾ ਸਭੁ ਸੋਰੁ ॥

ਕਹੁ ਖਾਂ ! ਮਨੁਖ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਜੋਰੁ—ਬਲ ਕੀ ਹੈ ?

ਮਾਇਆ ਦਾ ਸੋਰ ਸਰਾਬਾ ਅਰਥਾਤ ਰੋਲਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਝੂਠਾ ਹੈ ।

ਕਰਣ ਕਰਾਵਨਹਾਰ ਸੁਆਮੀ ॥ ਸਗਲ ਘਟਾ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੩॥

ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨੇ ਕਰਾਉਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਸਾਰਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ਹੈ ॥੩॥

ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਸੁਖ ਸਾਚਾ ਏਹੁ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਮਨੈ ਮਹਿ ਲੇਹੁ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸਚਾ ਸੁਖ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਹੈ :

ਜਾਕਉ ਰਾਮਨਾਮ ਲਿਵਲਾਗੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਧੰਨੁ ਵਡਭਾਗੀ ॥੪॥੧॥੭੬॥

ਜਿਸ ਦੀ ਲਿਵ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗ ਗਈ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵਡਭਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ ॥੪॥੧॥੭੬॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸੁਣਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਉਤਾਰੀ ਮੈਲੁ ॥ ਮਹਾ ਪੁਨੀਤ ਭਏ ਸੁਖ ਸੈਲੁ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿਲ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰ ਲਈ ਹੈ । ਉਹ ਮਹਾ+ਪੁਨੀਤ ਭਏ—ਬੜੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਸੈਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ :—ਸੈਲੁ—ਭਾਰੀ ਸੁਖ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਏ ਹਨ । ਵਾ :—ਸੈਲੁ—ਕੁਟੰਬ ਸੁਖ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਪਾਇਆ ਸਾਧ ਸੰਗੁ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਿਉ ਲਾਗੋ ਰੰਗੁ ॥੧॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਾਲ ਰੰਗੁ—ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਜਨੁ ਤਰਿਓ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਅਗਨਿ ਜਗਤੁ ਗਰਿ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਿਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤ੍ਰਿਜਨਾ ਅਗਨੀ ਪਾਤਕਾਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਮਨ ਸੀਤਲ ਭਏ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਗਏ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਆਦਿਕ ਚਤੁਸ਼ਟੇ ਅੰਤਹ ਕਰਨ ਸੀਤਲ—ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ । ਅਤੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਕਿਲਬਿਖ—ਪਾਪ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।

ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਪੇਖੇ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਅਬ ਢੂਢਨ ਕਾਹੇ ਕਉ ਜਾਹਿ ॥੨॥

ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੇਖਣਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ :--ਸਰਬ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਲਭਣ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਕਿਸ ਲਈ ਜਾਣਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨੇ ਜਬ ਭਏ ਦਇਆਲ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਸੇਵਕ ਘਾਲ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸੇਵਕ ਉਤੇ ਦਿਆਲੂ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਸੇਵਕ ਦੀ ਘਾਲ—ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ "ਪੂਰਨ ਹੋਈ"—ਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ।

ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਕੀਏ ਅਪਨੇ ਦਾਸ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਣਤਾਸ ॥੩॥

ਅਨੰਵੇ :--ਗੁਣ ਤਾਸ—ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਜੋ ਸਿਮਰਨੇ ਜੋਗ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਦ ਸਿਮਰਿਆ, ਅਥਵਾ :--ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰਿਆ, ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰਿਆ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰਿਆ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਕਟਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ॥ ੩ ॥

ਏਕੋ ਮਨਿ ਏਕੋ ਸਭ ਠਾਇ ॥ ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸਭ ਜਾਇ ॥

ਮਨ ਵਿਚ ਭੀ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਠਾਇ—ਜਗਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ । ਉਹ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਇ—ਜਗਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ਸਭ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥

ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਭਰਮ ਚੁਕਾਇਆ—ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥੪॥੮॥੧੭੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੪॥੮॥੧੭੧॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਅਗਲੇ ਮੁਏ ਸਿ ਪਾਛੇ ਪਰੇ ॥ ਜੇ ਉਬਰੇ ਸੇ ਬੰਧਿ ਲਕੁ ਖਰੇ ॥

ਜੇ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਆਦਿਕ ਅਗਲੇ—ਪਹਿਲੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਉਹ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਦਾ ਮਰਨਾ ਸਭ ਨੇ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਮਰਨ ਤੋਂ ਹੁਣ ਉਬਰੇ—ਬਚੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣਾ ਲੋਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਖਰੇ—ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।

ਜਿਹ ਧੰਧੇ ਮਹਿ ਓਇ ਲਪਟਾਏ ॥ ਉਨ ਤੇ ਦੁਗੁਣ ਦਿੜੀ ਉਨ ਮਾਏ ॥੧॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਲਪਟਾਏ=ਫਸੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਨੇ ਦੁਗੁਣ=ਦੂਣੀ ਮਾਇਆ ਦਿੜੀ=ਦਿੜ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਓਹ ਬੇਲਾ ਕਛੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਤਾਹੁ ਲਪਟਾਵੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਉਹ ਮਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, “ਤਾਹੁ ਲਪਟਾਵੈ”=ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਰਹੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਆਸਾ ਬੰਧੀ ਮੂਰਖ ਦੇਹ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲਪਟਿਓ ਅਸਨੇਹ ॥

ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਦੇਹ ਆਸਾ ਕਰਕੇ ਬੰਧੀ ਹੋਈ ਹੈ,

ਵਾ:—ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਆਸਾ ਬੰਧੀ=ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:—ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਦੇਹ ਵਿਚ ਆਸਾ ਦੀ ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹ ਰਖੀ ਹੈ।

ਅਤੇ ਅਸਨੇਹ—ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚ ਲੰਪਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਿਰ ਦੂਪਰਿ ਠਾਢੇ ਧਰਮਰਾਇ ॥ ਮੀਠੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਖਿਆ ਖਾਇ ॥੨॥

ਧਰਮਰਾਜਾ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਠਾਢੇ—ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਸਗੋਂ ਬਿਖਿਆ—ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਮਿੱਠੀ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੨॥

ਹਉ ਬੰਧਉ ਹਉ ਸਾਧਉ ਬੈਰੁ ॥ ਹਮਰੀ ਭੂਮਿ ਕਉਣੁ ਘਾਲੈ ਪੈਰੁ ॥

ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:—ਹਉ × ਬੰਧਉ—ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਾਂਗਾ, ਹਉ ਸਾਧਉ × ਬੈਰੁ—ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਵੈਰ ਭਾਵ ਬਦਲਾ ਲਵਾਂਗਾ।

ਹਮਰੀ ਭੂਮਿ—ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਕੌਣ ਪੈਰ ਘਾਲੈ—ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਉ ਪੰਡਿਤੁ ਹਉ ਚਤੁਰੁ ਸਿਆਣਾ ॥ ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਨ ਬੁਝੈ ਬਿਗਾਨਾ ॥੩॥

ਹਉ—ਮੈਂ ਪੰਡਿਤ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਵਾਕਾਂ ਕਰਕੇ ਚਤੁਰ ਹਾਂ, ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਸਿਆਣਾ ਹਾਂ। ਏਡਾ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਬਿਗਾਨਾ—ਬੈਸਮਝ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਣੈਹਾਰੁ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਅਪੁਨੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਆਪੇ ਜਾਨੈ ॥ ਕਿਆ ਕੋ ਕਹੈ ਕਿ ਆਖਿ ਵਖਾਨੈ ॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੀ ਗਤ ਦੀ ਮਿਤਿ—ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੀ ਕੁਝ “ਆਖਿ ਵਖਾਨੈ”—ਮੁੰਹੋਂ ਕਹਿਕੇ ਸੁਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਲਾਵਹਿ ਤਿਤੁ ਤਿਤੁ ਲਗਨਾ ॥ ਅਪਨਾ ਭਲਾ ਸਭ ਕਾਹੂ ਮੰਗਨਾ ॥੪॥

ਜਿਸ ਜਿਸ ਤਰਫ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਗਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਤਿਸ ਤਰਫ ਸਭ ਕੋਈ ਲਗਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਭਲਾ ਮੰਗਣਾ ਹੈ ॥੪॥

ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਕਰਣੈਹਾਰੁ ॥ ਅੰਤੁ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਹੈ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ।

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਰ ਉਰਵਾਰ ਦਾ ਕੁਝ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਦਾਸ ਅਪਨੇ ਕਉ ਦੀਜੈ ਦਾਨੁ ॥ ਕਬਹੂ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ॥੫॥੬॥੭੮॥

ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਕਰ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ

ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਭੀ ਨ ਭੁਲੇ । ੫ ॥ ੬ ॥ ੭੮ ॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਨਹੀ ਹੋਤ ਛੁਟਾਰਾ ॥ ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ ਆਗਲ ਭਾਰਾ ॥

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਤਨ ਕੀਤਿਆਂ ਭੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭੀ ਆਗਲ—ਬਹੁਤਾ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਿਰਮਲ ਹੋਤ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਦਰਗਹ ਸੋਭਾ ਸੇਤ ॥੧॥

ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਤ—ਕਾਰਨ ਹੈ ।

ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ “ਸੋਭਾ ਸੇਤ”—ਇਜ਼ਤ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਅਥਵਾ :—ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੇਤ=ਉਜਲ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :—ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਸੇਤ=ਪੁਲ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੧੭੬)

ਮਨ ਮੇਰੇ ਗਹੁ ਹਰਿਨਾਮ ਕਾ ਓਲਾ ॥ ਤੁਝੈ ਨ ਲਾਗੈ ਤਾਤਾ ਝੋਲਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਓਲਾ=ਆਸਰਾ ਗਹੁ=ਫੜ, ਫਿਰ ਤੇਨੂੰ “ਤਾਤਾ ਝੋਲਾ”—
ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗਾ ।

ਅਥਵਾ :—ਨਰਕਾਂ ਰੂਪੀ, ਵਾ :—ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਪੋਣ ਰੂਪੀ ਤੱਤਾ ਬੁੱਲਾ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗਾ ॥ ੧ ॥

ਜਿਉ ਬੋਹਿਬੁ ਭੈ ਸਾਗਰ ਮਾਹਿ ॥ ਅੰਧਕਾਰ ਦੀਪਕ ਦੀਪਾਹਿ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੈਦਾਇਕ ਭਾਵ ਡਰੋਣੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਬੋਹਿਬੁ=ਜਹਾਜ਼ ਸੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਦੀਵੇ ਦਾ ਦੀਪਾਹਿ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਗਨਿ ਸੀਤ ਕਾ ਲਾਹਸਿ ਦੂਖ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਮਨਿ ਹੋਵਤ ਸੂਖ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਸੀਤ=ਠੰਢ ਦਾ ਦੁਖ ਅੱਗ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਣ ਨਾਲ ਮਨ
ਵਿਚ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਉਤਰਿ ਜਾਇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਪਿਆਸ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਸਗਲੀ ਆਸ ॥

ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਹੋ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਪਿਆਸ—ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ,

ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਸ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਡੋਲੈ ਨਾਹੀ ਤੁਮਰਾ ਚੀਤੁ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੀਤ ॥੩॥

ਫਿਰ ਤੇਰਾ ਚਿਤ ਕਦੇ ਡੋਲੇਗਾ ਨਹੀਂ, ਹੋ ਮਿਤਰਾ ! ਤੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ=ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਜਪ ਲੈਣਾ ਕਰ ॥੩॥

ਨਾਮੁ ਅਉਖਧੁ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਵੈ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਵਾਵੈ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਹੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹੈ,

ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਰੂਪ ਔਸ਼ਧੀ (ਦਵਾਈ) ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਾਕੇ ਹਿਰਦੈ ਵਸੈ ॥ ਦੂਖ ਦਰਦੁ ਤਿਹ ਨਾਨਕ ਨਸੈ ॥੪॥੧੦॥੭੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਦੁਖ ਜਨ ਦਰਦ ਸਾਰੇ ਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੪॥੧੦॥੭੬॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਬਹੁਤੁ ਦਰਬੁ ਕਰਿ ਮਨੁ ਨ ਅਘਾਨਾ ॥ ਅਨਿਕ ਰੂਪ ਦੇਖਿ ਨਹ ਪਤੀਆਨਾ ॥

ਬਹੁਤਾ ਦਰਬੁ—ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਭੀ ਮਨ ਨਹੀਂ ਅਘਾਨਾ—ਰਜਿਆ । ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵੇਖਕੇ ਭੀ ਮਨ ਨਹੀਂ ਪਤੀਜਿਆ ।

ਪ੍ਰਤ੍ ਕਲਤ੍ ਉਰਝਿਓ ਜਾਨਿ ਮੇਰੀ ॥ ਓਹ ਬਿਨਸੈ ਓਇ ਭਸਮੈ ਢੇਰੀ ॥੧॥

ਪ੍ਰਤ੍ ਕਲਤ੍—ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਜਾਣ ਕੇ ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਰਝਿਓ—ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ :—ਪ੍ਰਤ੍ ਤੇ ਕਲਤ੍—ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਹਨ । ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ—ਉਹ ਪਦਾਰਥ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਤ੍ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਸਨਬੰਧੀ ਵੀ “ਭਸਮੈ ਢੇਰੀ”—ਸੁਆਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਣੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਦੇਖਉ ਬਿਲਲਾਤੇ ॥

ਵਿਚਾਰਕੇ ਦੇਖੋ ਹਰੀ ਦੇ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਿਗੁ ਤਨੁ ਪ੍ਰਿਗੁ ਧਨੁ ਮਾਇਆ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ, ਧਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਰਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਿਉ ਬਿਗਾਰੀ ਕੈ ਸਿਰਿ ਦੀਜਹਿ ਦਾਮ॥

ਓਇ ਖਸਮੈ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਉਨ ਦੁਖ ਸਹਾਮ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਦਾਮ=ਦਮਤਿਆਂ ਭਾਵ ਰੁਪਈਆਂ ਦੀ ਪੰਡ ਚੁਕਾ ਦੇਈਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਪੰਡ ਨੇ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਦੇ ਘਰ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਵਿਗਾਰੀ ਨੇ ਨਿਰਾ ਦੁਖ ਹੀ ਸਹਾਮ=ਸਹਾਰਨਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਗਾਰੀ ਨੂੰ ਮਜ਼੍ਹਰੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਵਿਗਾਰੀ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਦੀ ਵਿਗਾਰ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੁਲ ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਖਸਮੈ=ਖੁੰਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵਿਗਾਰੀ ਜੀਵ ਕੇਵਲ ਦੁਖ ਹੀ ਸਹਾਮ=ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਉ ਸੁਪਨੈ ਹੋਇ ਬੈਸਤ ਰਾਜਾ ॥ ਨੇਤ੍ਰ ਪਸਾਰੈ ਤਾ ਨਿਰਾਰਥ ਕਾਜਾ ॥੨॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਕੰਗਾਲ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਜਾ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ 'ਨੇਤ੍ਰ ਪਸਾਰੈ'=ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਹੋਣੇ ਰੂਪ ਕਾਰਜ ਨਿਰਾਰਥ=ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹਨ ॥੨॥

ਜਿਉ ਰਾਖਾ ਖੇਤ ਉਪਰਿ ਪਰਾਏ ॥ ਖੇਤੁ ਖਸਮ ਕਾ ਰਾਖਾ ਉਠਿ ਜਾਏ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਾਏ ਖੇਤ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਰਾਖਾ ਹਉਮੈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਖੇਤ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਖੇਤ ਦਾ ਜੋ ਮਾਲਕ ਹੈ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਉਮੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਖਾ ਖਾਲੀ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸੁ ਖੇਤ ਕਾਰਣਿ ਰਾਖਾ ਕੜੈ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਪਾਲੈ ਕਛੂ ਨ ਪੜੈ ॥੩॥

ਉਸ ਖੇਤ ਦੇ ਕਾਰਣਿ=ਵਾਸਤੇ ਰਾਖਾ ਕੜੈ=ਝੁਰਦਾ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਖੇਤ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਰਾਖੇ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਖੇਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਜੀਵ ਤਾਂ ਰਾਖਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ॥ ੩ ॥

ਜਿਸਕਾ ਰਾਜੁ ਤਿਸੈ ਕਾ ਸੁਪਨਾ ॥ ਜਿਨਿ ਮਾਇਆ ਦੀਨੀ ਤਿਨਿ ਲਾਈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਵਿਚ ਜਿਸ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਰਾਜੁ=ਸੰਕਲਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਬਹੁੱਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਵੀ ਓਸੇ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦਿਨੇ ਫਿਰ ਕੇ ਬਜ਼ਾਜ਼ੀ ਵੇਚਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਓਸੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੋਤੀ ਹੀ ਪਾੜ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਅਥਵਾ :-ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਾਰੇ ਰਾਜੁ=ਹੁਕਮ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਓਸੇ ਦਾ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰਾਜੁ=ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ

ਵਾਂਙੂ ਮਾਥਿਆ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਓਸੇ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਆਪਿ ਬਿਨਾਹੇ ਆਪਿ ਕਰੇ ਰਾਸਿ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥੪॥੧੧॥੮੦॥

ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਬਿਨਾਹੇ=ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸਿ=ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾ :- ਆਪ ਹੀ ਰਾਸਿ=ਸਚਤਾਈ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਓਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ॥੪॥੧੧॥੮੦॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਬਹੁ ਰੰਗ ਮਾਇਆ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪੇਖੀ ॥ ਕਲਮ ਕਾਗਦ ਸਿਆਨਪ ਲੇਖੀ ॥

ਬਹੁਰੰਗੀ ਜੋ ਮਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਲਮ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਾਗਦ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਿਆਣਪ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੇਖੀ=ਲਿਖਣਾ ਰੂਪ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮਹਰ ਮਲੂਕ ਹੋਇ ਦੇਖਿਆ ਖਾਨ ॥ ਤਾਤੇ ਨਾਹੀ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨ ॥੧॥

ਅਸਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਹਰ* ਰੂਪ ਹੋਈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਲੂਕ ਰੂਪ ਹੋਈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਾਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਤਾਤੇ=ਤਿਸ ਮਾਇਆ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੧॥

ਸੋ ਸੁਖੁ ਮੋਕਉ ਸੰਤ ਬਤਾਵਹੁ ॥ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬੂਝੈ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਸੰਤੋ ! ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਤਾਵਹੁ=ਦਸੋ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬੁਝ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਸੁ ਪਵਨ ਹਸਤਿ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਸੇਜ ਸੁੰਦਰਿ ਨਾਰੀ ॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਵਨ=ਹਵਾ ਵਾਂਗੂੰ ਤੇਜ ਦੌੜਨ ਵਾਲੇ ਅਸੁ=ਘੋੜਿਆਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸੈਲ ਕਰਨੇ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਸਤਿ+ਅਸਵਾਰੀ=ਹਾਥੀਆਂ ਪਰ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਨੇ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਚੁਆ ਕੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਲਣਾ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਸੇਜਾ ਪਰ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸੁਖ ਮਾਨਣਾ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨਟ ਨਾਟਿਕ ਆਖਾਰੇ ਗਾਇਆ ॥ ਤਾ ਮਹਿ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥੨॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਟਾਂ ਦੇ ਨਾਟਿਕ=ਤਮਾਸ਼ੇ ਵੇਖਣੇ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ

* ਨੋਟ :- ਮਹਰ-ਅਰਾਈਆਂ ਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮਲੂਕ-ਬਿਲੋਚਾਂ ਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਖਾਨ-ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਗਵੱਈਆਂ ਪਾਸੋਂ ਗਾਣਾ ਸੁਨਣਾ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਗ ਹੋਏ ਮਨ ਨੇ ਕਦੇ ਭੀ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ॥੨॥

ਤਖਤੁ ਸਭਾ ਮੰਡਨ ਦੋਲੀਚੇ ॥ ਸਗਲ ਮੇਵੇ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗੀਚੇ ॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਭਾ ਵਿਚ ਤਖਤ ਪਰ ਬੈਠਣਾ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋਲੀਚੇ=ਗਲੀਚਿਆਂ ਦਾ ਮੰਡਨ=ਵਿਛਾਣਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:—ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤਖਤ ਰੂਪ ਹੋਈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਭਾ ਦਾ ਮੰਡਨ=ਲਗਾਣਾ ਰੂਪ ਹੋਈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਲੀਚੇ ਰੂਪ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮੇਵੇ ਖਾਣੇ ਰੂਪ ਹੋਈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗੀਚੇ ਲਗਾਣੇ ਰੂਪ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗੀਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮੇਵੇ ਲਗਾਣੇ ਰੂਪ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਆਖੇੜ ਬਿਰਤਿ ਰਾਜਨ ਕੀ ਲੀਲਾ ॥ ਮਨੁ ਨ ਸੁਹੇਲਾ ਪਰਪੰਚੁ ਹੀਲਾ ॥੩॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਲੀਲਾ ਜੋ ਆਖੇੜ+ਬਿਰਤਿ=ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਿਰਤੀ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਿਰਤੀ ਰੂਪ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦੇ ਹੀਲਾ=ਉਦਮ ਵਿਚ ਮਨ ਕਦੇ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਾ:—ਇਹ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੀਲਾ=ਬਹਾਨਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਵਾ:—ਦੁਖ ਰੂਪ ਹੈ, ਵਾ:—ਹਿਲ ਜਾਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਕਦੇ ਸੁਹੇਲਾ=ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥ ੩ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤਨ ਸਚੁ ਕਹਿਆ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਇਹੁ ਆਨੰਦੁ ਲਹਿਆ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਚ ਨਾਮ ਕਿਹਾ। ਤਾਂ ਇਸ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕੀਤਾ।

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਗਾਇਣ ਕਰਨਾ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥

ਜਾਕੇ ਹਰਿ ਧਨੁ ਸੋਈ ਸੁਹੇਲਾ ॥

ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਮੇਲਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ॥੧੨॥੮੧॥

ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਹੈ ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਹੇਲਾ=ਸੁਖੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਨਾਮ ਧਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥੧॥੧੨॥੮੧॥

(ਪੰਨਾ ੧੮੦)

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਾਣੈ ਇਹੁ ਤਨੁ ਮੇਰਾ ॥ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਉਆਹੂ ਲਪਟੇਰਾ ॥

ਪੁਰਸ਼ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਰੀਰ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ "ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ"—ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਉਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਿਚ ਲੰਪਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਗਿਰਸਤ ਕਾ ਫਾਸਾ ॥ ਹੋਨੁ ਨ ਪਾਈਐ ਰਾਮ ਕੇ ਦਾਸਾ ॥੧॥

ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਕਲਤ੍ਰ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦਾ ਫਾਸਾ=ਫਾਹ ਪੈਣ ਕਰਕੇ, ਰਾਮ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ॥ ੧ ॥

ਕਵਨ ਸੁ ਬਿਧਿ ਜਿਤੁ ਰਾਮ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥

ਕਵਣ ਸੁ ਮਤਿ ਜਿਤੁ ਤਰੈ ਇਹ ਮਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਵਿਧੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਢੰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਰਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੇ ? ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਸੁ ਮਤਿ=ਸਰੋਸਟ ਮਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਭਰ ਜਾਵੇ ? ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਿਉਂਕਿ :-

ਜੇ ਭਲਾਈ ਸੇ ਬੁਰਾ ਜਾਨੈ ॥ ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਸੇ ਬਿਖੈ ਸਮਾਨੈ ॥

ਜੇ ਮਨੁਖ ਇਸ ਦੀ ਭਲਿਆਈ ਵਾਲੀ ਗਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬੁਰਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਚ ਆਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਜਾਣੈ ਨਾਹੀ ਜੀਤ ਅਰੁ ਹਾਰ ॥ ਇਹੁ ਵਲੇਵਾ ਸਾਕਤ ਸੰਸਾਰ ॥੨॥

ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਅਤੇ ਹਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿ-ਕਿਹੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਹੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ "ਇਹੁ ਵਲੇਵਾ"—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ॥੨॥

ਜੇ ਹਲਾਹਲ ਸੇ ਪੀਵੈ ਬਉਰਾ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਜਾਨੈ ਕਰਿ ਕਉਰਾ ॥

ਜੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਹਲਾਹਲ=ਜ਼ੋਰ ਵਾਂਗੂੰ ਦੁਖਦਾਈ ਹਨ, ਝੱਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਸ ਕੇ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਉਰਾ=ਕੌੜਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗ ਕੈ ਨਾਹੀ ਨੇਰਿ ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਭ੍ਰਮਤਾ ਫੇਰਿ ॥੩॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੇ ਨਜ਼ੀਕ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਚਉਰਾਸੀ ਲਖ ਜੁਨੀਆਂ ਵਿਚ "ਭ੍ਰਮਤਾ ਫੇਰਿ"—ਭੌਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਏਕੇ ਜਾਲਿ ਫਹਾਏ ਪੰਖੀ ॥ ਰਸਿ ਰਸਿ ਭੋਗ ਕਰਹਿ ਬਹੁਰੰਗੀ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਇਕ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਜਾਲ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਰੂਪੀ ਪੰਛੀ ਫਸਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।
ਅਥਵਾ:—ਮਾਇਆ ਨੇ ਮੌਹ ਰੂਪੀ ਜਾਲ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਰੂਪੀ ਪੰਛੀ ਫਹਾਏ—ਫਸਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।
ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜੀਵ ਬਹੁ ਰੰਗੀ—ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਰਸਿ—ਫਸਕੇ ਰਸਿ—ਵਿਸ਼ੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ਤਾ ਕੇ ਕਾਟੇ ਜਾਲ॥੪॥੧੩॥੮੨

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਚੋਂ ਸਾਰੇ ਮੋਹ ਦੇ ਜਾਲ—ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਹਨ ॥੪॥੧੩॥੮੨॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਤਉ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਾਰਗੁ ਪਾਈਐ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਮਾਰਗ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਮ ਧਿਆ ਸਕੀਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ ॥ ਤਉ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਉਮੈ ਤੁਟੇ ॥੧॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਬੰਧਨ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਟੁੱਟਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਤੁਮ ਲਾਵਹੁ ਤਉ ਲਾਗਹੁ ਸੇਵ ॥ ਹਮ ਤੇ ਕਛੂ ਨ ਹੋਵੇ ਦੇਵ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਦੇਵ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੁਸੀਂ ਲਗਾਓਗੇ ਤਾਂਹੀ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗਾਂਗੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੁਧੁ ਭਾਵੇ ਤਾ ਗਾਵਾ ਬਾਣੀ ॥ ਤੁਧੁ ਭਾਵੇ ਤਾ ਸਚੁ ਵਖਾਣੀ ॥

ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂਹੀ ਮੈਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾਂਗਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂਹੀ ਮੈਂ ਸਚ ਨੂੰ, ਵਾ.—ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਖਾਣੀ—ਕਥਨ ਕਰਾਂਗਾ।

ਤੁਧੁ ਭਾਵੇ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਮਇਆ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ ਦਇਆ ॥੨॥

ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਇਆ—ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇਗੀ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਹਨ ॥੨॥

ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੇ ਸੋ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮਾ ॥ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੇ ਸੋ ਸਚੁ ਧਰਮਾ ॥

ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਵਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਕਰਮ ਨਿਰਮਲ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ।

ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਵਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਸੱਚਾ ਧਰਮ ਹੈ।

ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਗੁਣ ਤੁਮਹੀ ਪਾਸਿ ॥ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵਕ ਅਰਦਾਸਿ ॥੩॥

ਸਾਰੇ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨੇ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹਨ । ਤੂੰ ਸਾਹਿਬ ਹੈਂ, ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਦਾਸਿ=ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ ॥ ੩ ॥

ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਪਾਵਉ ਸਤਸੰਗਿ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਨ ਤਨ ਨਿਰਮਲ=ਸੁਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਆਪਣਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨਾ ਬਖਸ਼ੋ ਜਿਸ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਵਾਂ ।

ਨਾਮਿ ਤੇਰੈ ਰਹੈ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥ ਇਹੁ ਕਲਿਆਣੁ ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਜਾਤਾ ॥੪॥੧੪੮੩

ਹੇ ਨਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮਨ ਰਾਤਾ=ਰੰਗਿਆ ਰਹੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ-ਏਸੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਮੈਨੇ ਕਲਿਆਣ=ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ॥

੪॥੧੪੮੩॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਗੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਆਨ ਰਸਾ ਜੇਤੇ ਤੈ ਚਾਖੇ ॥ ਨਿਮਖ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤੇਰੀ ਲਾਖੇ ॥

ਹੇ ਜੀਭ ! ਹੋਰ ਜਿੰਨੇ ਭੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਰਸ ਤੈਨੇ ਚੱਖੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਇਕ ਨਿਮਖ ਭਰ ਵੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਹੀਂ ਲੱਥੀ ।

ਹਰਿ ਰਸ ਕਾ ਤੂੰ ਚਾਖਹਿ ਸਾਦੁ ॥ ਚਾਖਤ ਹੋਇ ਰਹਹਿ ਬਿਸਮਾਦੁ ॥੧॥

ਹੇ ਜੀਭ ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਚੱਖ ਲਵੇਂ । ਤਾਂ ਚਾਖਦਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਸਮਾਦੁ=ਅਸਚਰਜ ਹੋ ਰਹੇਂਗੀ ॥੧॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸਨਾ ਪੀਉ ਪਿਆਰੀ ॥ ਇਹ ਰਸ ਰਾਤੀ ਹੋਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ

ਹੇ ਪਿਆਰੀ ਰਸਨਾ ! ਤੂੰ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਣਾ ਕਰ । ਇਸ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਰਤੀ ਹੋਈ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਜਾਏਂਗੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਜਿਹਵੇ ਤੂੰ ਰਾਮ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਉ ॥

ਹੇ ਜੀਭ ! ਤੂੰ ਰਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰ । ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵਨਾ ਕਰ । ਵਾ :-ਮਨ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਣਾ ਕਰ ।

ਆਨ ਨ ਸੁਨੀਐ ਕਤਹੂੰ ਜਾਈਐ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥੨॥

ਆਨ=ਕਤਹੂੰ=ਹੋਰ ਕਿਧਰੋਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਪਾਈਦਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ :-ਸਤਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਕਿਸੇ

ਹੋਰ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾਈਏ ਨਾਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਗਲ ਸੁਣੀਏ । ਅਥਵਾ:- ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਕਤਹੂੰ \times ਜਾਈਐ=ਕਿਧਰੇ ਚਲੇ ਵੀ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਓਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗਲ ਨਾ ਸੁਣੀਏ । ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਈਏ ॥੨॥

ਆਠ ਪਹਰ ਜਿਹਵੇ ਆਗਾਧਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਠਾਕੁਰ ਆਗਾਧਿ ॥

ਹੇ ਜਿਹਵੇ=ਜੀਭ ! ਤੂੰ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਸ ਨੂੰ ਅਰਾਧਣਾ ਕਰ । ਜੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਠਾਕੁਰ ਸੁਆਮੀ ਹੈ ਤੇ ਆਗਾਧਿ=ਭੁੰਘਾ ਹੈ ।

ਈਹਾ ਉਹਾ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲੀ ॥ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵਤ ਰਸਨ ਅਮੋਲੀ ॥੩॥

“ਈਹਾ ਉਹਾ”=ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਵਿਚ ਤੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੁਹੇਲੀ=ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਂਗੀ ।

ਹੇ ਰਸਨਾ ! ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਤੂੰ ਅਮੋਲਕ ਹੋਵੇਂਗੀ ॥੩॥

ਬਨਸਪਤਿ ਮਉਲੀ ਫਲ ਫੁਲ ਪੇਡੇ ॥ ਇਹ ਰਸ ਰਾਤੀ ਬਹੁਰਿ ਨ ਛੋਡੇ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਮਉਲੀ=ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੇਡੇ=ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਨੂੰ ਫੁਲ ਫਲ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪ ਬਨਸਪਤੀ ਖਿੜ ਰਹੀ ਯਾਨੇ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਪੇਡੇ=ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਫੁਲ ਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਫਲ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ । ਹੇ ਜਿਹਵੇ ! ਜੇ ਤੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਇਸ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਦੇ ਭੀ ਉਸ ਨਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡੇਂਗੀ ਨਹੀਂ ।

ਆਨਨ ਰਸਕਸ ਲਵੈ ਨ ਲਾਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਭਏ ਹੈ ਸਹਾਈ ॥੪॥੧੫॥੮੫॥

ਇਸ ਨਾਮ ਰਸ ਦੇ ਲਵੈ=ਸਦ੍ਰਸ ਆਨਨ=ਹੋਰ ਰਸ ਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਨਾਮ ਰਸ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਗੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ ॥੪॥੧੫॥੮੪॥

(ਪੰਨਾ ੧੮੧)

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਮਨੁ ਮੰਦਰੁ ਤਨੁ ਸਾਜੀ ਬਾਰਿ ॥ ਇਸ ਹੀ ਮਧੇ ਬਸਤੁ ਅਪਾਰ ॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ

ਮਨ ਰੂਪੀ ਮੰਦਰ ਹੈ ਇਸਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤਨੁ=ਅਸਥੂਲ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਬਾਰਿ=ਵਾਤ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਏਸੇ ਮਨ ਰੂਪ ਮੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬਿਅੰਤ ਵਸਤੂਆਂ ਹਨ ।

ਯਥਾ :-ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥ (ਧਨਾਸਰੀ ਪੀਪਾ ਪੰਨਾ ੬੬੫)

ਇਸ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਸੁਨੀਅਤ ਸਾਹੁ ॥ ਕਵਨੁ ਬਾਪਾਰੀ ਜਾਕਾ ਉਹਾ ਵਿਸਾਹੁ ॥੧॥

ਏਸੇ ਮਨ ਰੂਪ ਮੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਹੁ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਵਪਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਸ ਸਾਹੁ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਉਤੇ ਵਿਸਾਹੁ—ਭਰੋਸਾ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ:—ਜਿਸ ਉਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਹੈ ਓਹੀ ਵਪਾਰੀ ਹੈ।

ਨਾਮ ਰਤਨ ਕੋ ਕੋ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨੁ ਕਰੇ ਆਹਾਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਤਨ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ ਵਪਾਰੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ:—ਜਿਸ ਉਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਹੈ ਓਹੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਤਨ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਭੋਜਨ ਦਾ ਅਹਾਰ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ:—ਜਿਸ ਉਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਹੈ ਓਹੀ ਨਾਮ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਛਕਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪੀ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥ ਕਵਨੁ ਸੁ ਜੁਗਤਿ ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਭੀਜੈ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਅਰਪਣੇ ਰੂਪੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ:—ਜਿਸ ਉਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਹੈ ਓਹੀ ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਅਰਪਣੇ ਰੂਪੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਸਰੇਸ਼ਟ ਜੁਗਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਭੀਜੈ—ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਵੇ ?

ਉੱਤਰ:—ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਣੀ ਹੈ ਏਹੋ ਸਰੇਸ਼ਟ ਜੁਗਤੀ ਹੈ।

ਪਾਇ ਲਗਉ ਤਜਿ ਮੇਰਾ ਤੇਰੈ ॥ ਕਵਨੁ ਸੁ ਜਨੁ ਜੋ ਸਉਦਾ ਜੇਰੈ ॥੨॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਕਿਵੇਂ ਮੇਰ ਤੇਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪਾਇ=ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗਣਾ ਕਰੇ ?

ਉੱਤਰ:—ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂਹੀ ਮੇਰ ਤੇਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਸਰੇਸ਼ਟ ਜਨ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਸੌਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ:—ਜਿਸ ਉਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ ਓਹੀ ਸਰੇਸ਼ਟ ਜਨ ਹੈ।

ਮਹਲੁ ਸਾਹੁ ਕਾ ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਪਾਵੈ ॥ ਕਵਨੁ ਸੁ ਬਿਧਿ ਜਿਤੁ ਭੀਤਰਿ ਬੁਲਾਵੈ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਸਾਹੁ—ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ ਕਿਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪਾਵੇ ?

ਉੱਤਰ:—ਕਿਰਪਾ ਹੀ ਵਿਧੀ ਹੈ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਸਰੇਸ਼ਟ ਵਿਧੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾ ਲਵੇ ?

ਉੱਤਰ:—ਕਿਰਪਾ ਹੀ ਵਿਧੀ ਹੈ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਣ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਵਡ ਸਾਹੁ ਜਾ ਕੇ ਕੋਟਿ ਵਣਜਾਰੇ ॥ ਕਵਨੁ ਸੁ ਦਾਤਾ ਲੇ ਸੰਚਾਰੇ ॥੩॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਸਾਹੁ ਹੈਂ ਜਿਸ ਆਪ ਦੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪ ਵਣਜਾਰੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰੇ=ਮੇਲਣਾ ਕਰੇ ?

ਉੱਤਰ :-ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਰੇਸ਼ਟ ਦਾਤੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮੇਲਦੇ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਨਿਜ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ਅਮੋਲ ਰਤਨੁ ਸਾਚੁ ਦਿਖਲਾਇਆ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਖੋਜਤ×ਖੋਜਤ=ਦੁੰਢਦਿਆਂ ਦੁੰਢਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਸੰਗ ਘਰ ਨੂੰ ਪਾਇਆ। ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਵਾਂਗੂੰ ਸਚਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਬ ਮੇਲੇ ਸਾਹਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਕੈ ਵੇਸਾਹਿ ॥੪॥੧੬॥੮੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਿਆ, ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਉਤੇ ਵੇਸਾਹਿ=ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਹਿ=ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦਿੱਤਾ ॥ ੪ ॥ ੧੬ ॥ ੮੫ ॥

ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁਖ ਰਖਿਆ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :- ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸਮਾਨ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਮਨੁ ਮੰਦਰੁ :- ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮਨ ਰੂਪੀ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਜੇਕਰ ਮਨ ਰੂਪ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ? ਉੱਤਰ :-

ਤਨੁ ਸਾਜੀ ਬਾਰਿ ॥ ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤਨੁ=ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼, ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼, ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼ ਇਤ ਆਦਿਕ ਪੰਜਾ ਕੋਸ਼ਾਂ ਰੂਪੀ ਵਾੜ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸਹੀ ਮਧੇ ਬਸਤੁ ਅਪਾਰ ॥ ਏਸੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਅਪਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸਹੀ ਭੀਤਰਿ ਸੁਨੀਅਤ ਸਾਹੁ ॥ ਕਵਨੁ ਬਾਪਾਰੀ ਜਾਕਾ ਊਹਾ ਵਿਸਾਹੁ ॥੧॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕਵਨੁ×ਬਾਪਾਰੀ=ਵਾਪਾਰ ਕਰਾਣੇ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :-ਜਾਕਾ ਊਹਾ ਵਿਸਾਹੁ=ਜਿਸ ਦਾ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਵਾਪਾਰ ਦੇ ਕਰਾਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹੀ :-

ਇਸਹੀ ਭੀਤਰਿ ਸੁਨੀਅਤ ਸਾਹੁ=ਏਸੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਮੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮੁਖ ਸਾਧਨ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਨਾਮ ਰਤਨ :- ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਤਨ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮੁਖ ਸਾਧਨ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਤਨ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਵਪਾਰੀ ਹੋਣਗੇ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਕੋ ਕੋ ਬਿਉਹਾਰੀ—ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਤਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕੋਈ ਵਪਾਰੀ ਹੈ ਬਹੁਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਯਥਾ :—ਹੈਨ ਵਿਰਲੇ ਨਾਰੀ ਘਣੇ ਫੇਲ ਫਕੜ ਸੰਸਾਰ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :—

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨੁ ਕਰੇ ਆਹਾਰੀ—ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨ ਦਾ ਅਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪੀ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥ ਕਵਨੁ ਸੁ ਜੁਗਤਿ ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਭੀਜੈ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਜੁਗਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਜੁਗਤੀ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਭੀਜੇ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :—ਇਕ ਤਾਂ ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਅਰਪਨੇ ਰੂਪੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਅਤੇ

ਪਾਇ ਲਗਉ ਤਜਿ ਮੇਰਾ ਤੇਰੇ ॥

ਮੇਰ ਤੇਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗਣਾ ਕਰੇ ।

ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਨਵੇਂ ਲਗਾਈਆਂ ਹਨ ।

ਮਹਲੁ ਸਾਹੁ ਕਾ ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਪਾਵੈ ॥

ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਸਾਹੁ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਿਸ ਬਿਧੀ ਨਾਲ ਪਾਵੇ ?

ਅਗੋਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੋਂ ਜਾ ਕੇ ਪੁਛ ਲੈ, ਤਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਕਵਨੁ ਸੁ ਜਨੁ ਜੋ ਸਉਦਾ ਜੋਰੈ ॥

ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਜਨ ਦਾ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੈ । ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਸੌਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਕਰੇ । ਜਗਿਆਸੂ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਤੂੰ ਵਡ ਸਾਹੁ ਜਾ ਕੇ ਕੋਟਿ ਵਣਜਾਰੇ ॥ ਕਵਨੁ ਸੁ ਦਾਤਾ ਲੇ ਸੰਚਾਰੇ ॥

ਹੇ ਜਗਿਆਸੂ ਈਸ਼ਵਰ ਅੰਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵੱਡਾ ਸਾਹੁ ਹੈਂ ਜਿਸ ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਵਾ :—ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪ ਵਣਜਾਰੇ ਹਨ ।

ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਦਾਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮੇਲੀਏ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਤੂੰ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੈਂ ।

ਕਵਨੁ ਸੁ ਬਿਧਿ ਜਿਤੁ ਭੀਤਰਿ ਬੁਲਾਵੈ ॥

ਪੁਨਾ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਵਿਧੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਧੀ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਬੁਲਾਵੇ ? ਉੱਤਰ :—

ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਨਿਜ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ਅਮੋਲ ਰਤਨੁ ਸਾਚੁ ਦਿਖਲਾਇਆ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਬ ਮੇਲੇ ਸਾਹਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਕੈ ਵੇਸਾਹਿ ॥੪॥੧੬॥੮੫

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸੱਚੇ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਦੇ ਵਿਖਾਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿ=ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਿਆ ਤੇ

ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਗੁਰ ਕੈ ਵੇਸਾਹਿ—ਗੁਰਾਂ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਖੋਜਦਿਆਂ ਖੋਜਦਿਆਂ ਕਿ ਨਾ ਮੈਂ
ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਣਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਵਿਗਿਆਨਮਯ
ਕੋਸ਼ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਅਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂ
ਨੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਨਿਜ ਘਰ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਣਾ ਕੀਤਾ ।

—ਤੀਜਾ ਅਰਥ—

(ਸਾਰੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਅੰਨਵੇਂ ਲਗਾਣੀਆਂ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਕਵਨੁ ਵਾਪਾਰੀ ਜਾਕਾ ਉਹਾ ਵਿਸਾਹੁ ? ॥੧॥

ਉੱਤਰ :—ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਕੈ ਵੇਸਾਹਿ ॥ ਅਮੋਲ ਰਤਨੁ ਸਾਚੁ ਦਿਖਲਾਇਆ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਨਾਮ ਰਤਨ ਕੋ ਕੋ ਬਿਉਹਾਰੀ ? ॥

ਉੱਤਰ :—ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨੁ ਕਰੇ ਆਹਾਰੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਕਵਨੁ ਸੁ ਜੁਗਤਿ ਜਿਤੁ ਕਰਿ ਭੀਜੈ ? ॥

ਉੱਤਰ :—ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪੀ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਕਵਨੁ ਸੁ ਜਨੁ ਜੋ ਸਉਦਾ ਜੋਰੈ ॥੨॥

ਉੱਤਰ :—ਪਾਇ ਲਗਉ ਤਜਿ ਮੇਰਾ ਤੇਰੈ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਮਹਲੁ ਸਾਹ ਕਾ ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਪਾਵੈ ? ॥ 'ਕਿਹੜਾ ਸਾਹ' ।

ਤੂੰ ਵਡ ਸਾਹੁ ਜਾ ਕੇ ਕੋਟਿ ਵਣਜਾਰੇ ? ॥

ਉੱਤਰ :—ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਨਿਜ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਕਵਨੁ ਸੁ ਬਿਧਿ ਜਿਤੁ ਭੀਤਰਿ ਬੁਲਾਵੈ ? ॥

ਉੱਤਰ :—ਮਨੁ ਮੰਦਰੁ ਤਨੁ ਸਾਜੀ ਬਾਰਿ ॥ ਇਸਹੀ ਮਧੇ ਬਸਤੁ ਅਪਾਰ ॥

ਇਸਹੀ ਭੀਤਰਿ ਸੁਨੀਅਤ ਸਾਹੁ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਕਵਨੁ ਸੁ ਦਾਤਾ ਲੇ ਸੰਚਾਰੇ ? ॥੩॥

ਉੱਤਰ :—ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਬ ਮੇਲੇ ਸਾਹਿ ॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ਗੁਆਰੇਗੀ ॥

ਚੌਥੀ ਪੌੜੀ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਕਰਨਾ —

ਸੰਤਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਵਨ ਵਖਾਨਉ ॥ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਕਿਛੁ ਮਿਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨਉ ॥

ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ ! ਜੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰ ਸਕਾਂ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੋਧਿ—ਜਾਣਨਾ ਅਗਾਧਿ—ਬਿਅੰਤ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਮਰਯਾਦਾ

ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ।

ਕਿਉਂਕਿ—

ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਰਹੈ ਇਕ ਰੰਗਾ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕਉ ਜਾਣੈ ਸਦ ਹੀ ਸੰਗਾ ॥

ਉਹ ਸੰਤ ਰੈਣ+ਦਿਨਸੁ=ਰਾਤ ਦਿਨ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗਾ—ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਠਾਕੁਰ ਨਾਮੁ ਕੀਓ ਉਨਿ ਵਰਤਨਿ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਵਨੁ ਹਰਿਕੈ ਦਰਸਨਿ ॥੧॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਵਰਤਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਕੇ ਅਘਾਵਨੁ=ਰਜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ:—ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਅਤੇ ਸੁਰਗ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਰੱਜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਮਨ ਤਨ ਹਰੇ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰੀ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤਨ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਹਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਅਤੇ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਚਰਣ ਕਮਲ ਆਤਮ ਆਧਾਰ ॥ ਏਕੁ ਨਿਹਾਰਹਿ ਆਗਿਆਕਾਰ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਤਮ×ਆਧਾਰ=ਮਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹਨ।

ਆਗਿਆਕਾਰ=ਹੁਕਮ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਹਾਰਹਿ—
ਦੇਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਏਕੋ ਬਨਜੁ ਏਕੋ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬਿਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ॥੨॥

ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਵਣਜ, ਅਤੇ ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ॥੨॥

ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੁਹੰ ਤੇ ਮੁਕਤੇ ॥ ਸਦਾ ਅਲਿਪਤੁ ਜੋਗ ਅਰੁ ਜੁਗਤੇ ॥

ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਹਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੇ=ਛੁਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਲਿਪਤੁ=ਅਸੰਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਜੋਗ ਵਿਚ ਜੁਗਤੇ=ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦੀਸਹਿ ਸਭ ਮਹਿ ਸਭ ਤੇ ਰਹਤੇ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਓਇ ਧਿਆਨੁ ਧਰਤੇ॥੩॥

ਤਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਨਿਗਾਹ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਉਹ ਸੰਤ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਸੰਤਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਵਨ ਵਖਾਨਉ ॥ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਕਿਛੁ ਮਿਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨਉ ॥

ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਕੇਹੜੀ ਕੇਹੜੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਾਂ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਧ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਬੋਧਿ—ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਝ
ਮਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮੋਹਿ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ਧੂਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਨਾਨਕ ਦੀਜੈ ॥੪॥੧੭॥੮੬

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ
ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਮੈਨੂੰ ਦੇਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੧੭॥੮੬॥

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਸਰਧਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਇਹੈ ਸੁਖ ਮਾਗੈ ਮੈਂ ਕਉ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਧੂਰੇ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸਖਾ ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮੀਤੁ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਹੀਤੁ ॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ! ਮੇਰਾ ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ ਸਖਾ ਤੂੰਹੀ ਹੈਂ, ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਭੀ ਤੂੰਹੀ ਹੈਂ ।
ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਭੀ ਤੂੰਹੀ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰਾ ਹੀਤੁ—ਹਿਤ (ਪਿਆਰ) ਹੈ ।

ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪਤਿ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਗਹਣਾ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਨਿਮਖੁ ਨ ਜਾਈ ਰਹਣਾ ॥੧॥

ਮੇਰੀ ਇਜ਼ਤ ਭੀ ਤੂੰਹੀ ਹੈਂ, ਮੇਰਾ ਗਹਣਾ—ਸ਼ਿੰਗਾਰ, ਵਾ.—ਆਸਰਾ ਭੀ ਤੂੰਹੀ ਹੈਂ ।

ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਇਕ ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ॥੧॥

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਖਾਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ=ਪਿਆਰੇ ਭੀ ਆਪ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਰੂਪ ਭੀ ਆਪ ਹੋ ।

ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਖਾਨ=ਸਰਦਾਰ ਹੋ,

ਵਾ:—ਮੇਰੇ ਕੋ ਖਾਨ ਪਾਣ ਆਪ ਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਉ ਤੁਮ ਰਾਖਹੁ ਤਿਵ ਹੀ ਰਹਨਾ ॥ ਜੋ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਸੋਈ ਮੋਹਿ ਕਰਨਾ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਰਖਦੇ ਹੋ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਜੋ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਉਹੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹਾ ਤੁਮ ਬਸਨਾ ॥ ਨਿਰਭਉ ਨਾਮੁ ਜਪਉ ਤੇਰਾ ਰਸਨਾ ॥੨॥

ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਆਪ ਵਸਦੇ ਹੋ ।

ਹੇ ਨਿਰਭਉ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੀਭ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ ॥੨॥

ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਨਵਨਿਧਿ ਤੂੰ ਭੰਡਾਰੁ ॥ ਰੰਗ ਰਸਾ ਤੂੰ ਮਨਹਿ ਅਧਾਰੁ ॥

ਮੇਰੀ ਨੌਂ ਨਿਧੀ ਰੂਪ ਭੀ ਤੂੰਹੀ ਹੈਂ ਮੇਰਾ ਭੰਡਾਰਾ ਵੀ ਤੂੰਹੀ ਹੈਂ ।

ਹੇ ਸਾਰਿਆਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰਸੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭੂ ਤੂੰਹੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਆਧਾਰੁ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੋਂ ।

ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸੋਭਾ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਰਚੀਆ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਓਟ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਤਕੀਆ ॥੩॥

ਮੇਰੀ ਸੋਭਾ ਭੀ ਤੂੰਹੀ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਰਚ ਮਿਚ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਓਟ ਭੀ ਤੂੰਹੀ ਹੈ ਮੇਰੇ ਤਨ ਦਾ ਤਕੀਆ—ਆਸਰਾ ਭੀ ਤੂੰਹੀ ਹੈ ॥੩॥

ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਤੁਹੀ ਧਿਆਇਆ ॥ ਮਰਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥

ਮੈਂਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮਰਮੁ—ਭੇਦ ਮੈਂਨੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜਿਆ ਇਕੁ ਏਕੈ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕੈ ॥੪॥੧੮॥੮੭॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੈਂਨੇ ਇਕੋ ਇਕ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਦਾਸ ਨੇ ਹੇ ਹਰੀ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੀ ਟੇਕ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੪॥੧੮॥੮੭॥

(ਪੰਨਾ ੧੮੨)

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਾਇਆ ਕੈਸੀ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਮਾਇਆ ਬਿਆਪਤ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰੀ ॥

ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਰਕਾਰ ਸੇ ਮਾਇਆ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਿਆਪਤ ਹਰਖ ਸੋਗ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ਬਿਆਪਤ ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਅਵਤਾਰ ॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਰਖ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੋਗ—ਚਿੰਤਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ ਉਤਰਨਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ

ਉਤਰਨਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਿਆਪਤ ਧਨ ਨਿਰਧਨ ਪੇਖਿ ਸੋਭਾ ॥ ਮੂਲੁ ਬਿਆਧੀ ਬਿਆਪਸਿ ਲੋਭਾ ॥੧॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਨ—ਕੰਗਾਲੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੋਭਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਬਿਆਧੀ—ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਮੂਲ—ਕਾਰਨ ਲੋਭ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ ॥੧॥

ਮਾਇਆ ਬਿਆਪਤ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰੀ ॥ ਸੰਤ ਜੀਵਹਿ ਪ੍ਰਭ ਓਟ ਤੁਮਾਰੀ ॥੧॥੨੦॥੯॥

ਭਾਵੇਂ ਮਾਇਆ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਸੰਤ ਹੇ ਪ੍ਰਭ, ਤੇਰੀ ਓਟ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੰਤ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬਚੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਬਿਆਪਤ ਅਹੰਬੁਧਿ ਕਾ ਮਾਤਾ ॥ ਬਿਆਪਤ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਸੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਮਾਤਾ=ਮਸਤੇਵਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਕਲਤ੍ਰ=ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣੇ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਿਆਪਤ ਹਸਤਿ ਘੋੜੇ ਅਰੁ ਬਸਤਾ ॥ ਬਿਆਪਤ ਰੂਪ ਜੋਬਨ ਮਦ ਮਸਤਾ ॥੨॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਸਤਿ=ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਕਈ ਬਸਤਾ=ਵਸਤੂਆਂ ਰੂਪ,
ਵਾ:-ਬਸਤਾ=ਬਸਤ੍ਰ ਯਾਨੇ ਕਪੜੇ ਰੂਪ, ਵਾ:-ਬਸਤੇ ਬੰਨਣ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਦਾ ਮਦਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜੋਬਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਣਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ
ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾ:-ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਦ=ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਣਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਿਆਪਤ ਭੂਮਿ ਰੰਕ ਅਰੁ ਰੰਗਾ ॥ ਬਿਆਪਤ ਗੀਤ ਨਾਦ ਸੁਣਿ ਸੰਗਾ ॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੂਮਿ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੰਕ=ਗਰੀਬੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਈ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਵਾ:-ਰੰਗਾ=ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ
ਗੀਤ ਪੜ੍ਹਨੇ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾਦ=ਵਾਜੇ ਵਜਾਣਾ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਣਿ=ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਨੇ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ
ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਿਆਪਤ ਸੇਜ ਮਹਲ ਸੀਗਾਰ ॥ ਪੰਚ ਦੂਤ ਬਿਆਪਤ ਅੰਧਿਆਰ ॥੩॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੇਜਾ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਹਲ=ਮੰਦਰ ਰੂਪ, ਵਾ:-ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਰੂਪ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ
ਸੀਗਾਰ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੰਚ×ਦੂਤ=ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿਕ
ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੰਧਿਆਰ=ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ ॥੩॥

ਬਿਆਪਤ ਕਰਮ ਕਰੈ ਹਉ ਫਾਸਾ ॥ ਬਿਆਪਤਿ ਗਿਰਸਤ ਬਿਆਪਤ ਉਦਾਸਾ ॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਰੂਪ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੰਗਤਾ ਦੀ ਫਾਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ
ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਦਾਸਾ=ਸਾਧੂ ਪੁਣਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ
ਰਹੀ ਹੈ।

ਆਚਾਰ ਬਿਉਹਾਰ ਬਿਆਪਤ ਇਹ ਜਾਤਿ ॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਚਾਰ=ਕਰਤਬ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਤੀ
ਅਭਿਮਾਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਭ ਕਿਛੁ ਬਿਆਪਤ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਰੰਗ ਰਾਤ ॥ ੪ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਰੂਪ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਵਿਆਪ
ਰਹੀ ਹੈ ॥੪॥

ਸੰਤਨ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਤਾ ਕਉ ਕਹਾ ਬਿਆਪੇ ਮਾਇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਟ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਲਾ ਮਾਇਆ ਕਦ
ਵਿਆਪ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਧੂਰਿ ਸੰਤ ਪਾਈ ॥ ਤਾਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ ਮਾਈ ॥੫॥੧੯॥੮੮

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਪਾਈ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਫਿਰ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ॥੫॥੧੯॥੮੮॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਗੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਰਹਾਉ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਕਰਨਾ,

ਇਸ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਕੋਈ ਜਾਗਤੁ ਰਹੈ ॥ ਸਾਬਤੁ ਵਸਤੁ ਓਹੁ ਅਪਨੀ ਲਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜੇਹੜਾ ਕੋਈ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਾਬਤ ਵਸਤੂ
ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਨੈਨਹੁ ਨੀਂਦ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ਸ੍ਰਵਣ ਸੋਏ ਸੁਣਿ ਨਿੰਦ ਵੀਚਾਰ ॥

ਜੇਹੜੀ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਲ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਏਹੋ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਨੀਂਦ ਹੈ।

ਜੇ ਨਿੰਦਿਆ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸ੍ਰਵਣ=ਕੰਨ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਰਸਨਾ ਸੋਈ ਲੋਭਿ ਮੀਠੈ ਸਾਦਿ ॥ ਮਨੁ ਸੋਇਆ ਮਾਇਆ ਬਿਸਮਾਦਿ ॥੧॥

ਜੋ ਮਿਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਜੀਭ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਬਿਸਮਾਦਿ=ਅਸਚਰਜ ਅਰਥਾਤ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਮਨ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧॥

ਇਸੁ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਕੋਈ ਜਾਗਤੁ ਰਹੈ ॥ ਸਾਬਤੁ ਵਸਤੁ ਓਹੁ ਅਪਨੀ ਲਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਸਰੀਰ ਘਰ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਜਾਗਤੁ ਵਿਚ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਸਾਂ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸ਼ਾਸਾਂ ਨੂੰ
ਸਫਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸਗਲ ਸਹੇਲੀ ਅਪਨੈ ਰਸ ਮਾਤੀ ॥ ਗ੍ਰਿਹ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਜਾਤੀ ॥

ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰਸ ਵਿਚ ਮਾਤੀ=ਮਸਤ ਭਾਵ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ
ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰਿਹ=ਘਰ ਅੰਤਰ ਕਰਨ ਦੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਕਿ ਅੰਤਰ
ਕਰਨ ਵਿਚੋਂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਧਨ ਲੁਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੁਸਨਹਾਰ ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ ॥ ਸੂਨੇ ਨਗਰਿ ਪਰੇ ਠਗਹਾਰੇ ॥੨॥

ਮੁਸਨਹਾਰ=ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ—ਠੱਗ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਹਨ। ਇਹ ਠੱਗਣ ਵਾਲੇ

ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਨੱਗ ਸੂਨੇ=ਸੰਵੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਵੈਰਾਗ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆਕੇ ਇਹ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਉਨ ਤੇ ਰਾਖੈ ਬਾਪੁ ਨ ਮਾਈ ॥ ਉਨ ਤੇ ਰਾਖੈ ਮੀਤੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਮਾਂ ਪਿਉ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦੇ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਅਥਵਾ :-ਮਾਂ=ਬੁੱਧੀ ਪਿਉ=ਮਨ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਹੋਰ ਭਰਾ ਮਿਤ੍ਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਦਰਬਿ ਸਿਆਣਪ ਨਾ ਓਇ ਰਹਤੇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਓਇ ਦੁਸਟ ਵਸਿ ਹੋਤੇ ॥੩॥

ਦਰਬਿ=ਧਨ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਰੁਕ ਸਕਦੇ।

ਸਤਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਦੁਸਟ=ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਵਸੀਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੋਹਿ ਸਾਰੰਗ ਪਾਣਿ ॥ ਸੰਤਨ ਧੂਰਿ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ॥

ਹੇ ਪਾਣਿ=ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੰਗ ਨਾਮੇ ਧਨਖ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸੰਤ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਦੇਣਾ ਕਰੋ।

ਸਾਬਤੁ ਪੁੰਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਾਗੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਰੂਪੀ ਪੁੰਜੀ ਸਾਬਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰਾਸ ਸਫਲ ਹੋਏ ਹਨ ॥੪॥

ਸੇ ਜਾਗੈ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾਲੁ ॥

ਜਿਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪੁੰਜੀ ਸਾਬਤੁ ਧਨੁ ਮਾਲੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ॥੨੦॥੮੯॥

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਏਹ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਰੂਪ ਪੁੰਜੀ, ਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਧਨ, ਤੇ ਦੇਵੀ ਸੰਪਤੀ ਰੂਪੀ ਮਾਲ ਸਾਬਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਵਾਰਥ-ਉਸ ਦੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਾਦਿਕ ਲੁਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ॥ ੨੦ ॥ ੮੯ ॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਾਕੈ ਵਸਿ ਖਾਨ ਸੁਲਤਾਨ ॥ ਜਾਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਸਗਲ ਜਹਾਨ ॥

ਬੜੇ ਬੜੇ ਸੁਲਤਾਨ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇ ਖਾਨ=ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹਨ। ਬਲਕਿ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ=ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਜਿਸਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੈ।

ਜਾਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ॥ ਤਿਸਤੇ ਬਾਹਰਿ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥੧॥

ਜਿਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਕਹੁ ਬੇਨੰਤੀ ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹਿ ॥ ਕਾਜ ਤੁਮਾਰੇ ਦੇਇ ਨਿਬਾਹਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰ।

ਉਹ ਗੁਰੂ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਨਿਬਾਹਿ=ਪੂਰੇ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਜਾਕਾ ਦਰਬਾਰੁ ॥ ਸਗਲ ਭਗਤ ਜਾਕਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਚਖੰਡ, ਵਾ :-ਸਤਸੰਗ ਦਰਬਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਰਿਆਂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਸਰਬ ਬਿਆਪਿਤ ਪੂਰਨ ਧਨੀ ॥ ਜਾਕੀ ਸੋਭਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਨੀ ॥੨॥

ਉਹ ਪੂਰਨ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਨੀ=ਸੁਆਮੀ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

ਜਿਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ॥੨॥

ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖ ਡੇਰਾ ਢਰੈ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਜਮੁ ਕਿਛੁ ਨ ਕਹੈ ॥

ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ=ਅਗਿਆਨ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਮ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ।

(ਪੰਨਾ ੧੮੩)

ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਹੋਤ ਸੂਕੇ ਹਰੇ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਡੂਬਤ ਪਾਹਨ ਤਰੇ ॥੩॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੂਕੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਹਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਪਾਹਨ=ਪੱਥਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਕਠੌਰ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲੇ,

ਵਾ :-ਵੱਡੇ ਪਾਪੀ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬਦੇ ਹੋਏ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਸੰਤ ਸਭਾ ਕਉ ਸਦਾ ਜੇਕਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਨ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੁ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਦਾ ਜੇਕਾਰੁ=ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ=ਆਸਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਹੈ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥

ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੋਕਉ ਨਾਸ ਨਿਵਾਸਿ ॥੪॥੨੧॥੬੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸਿ=ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਲਈ।

ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਮਿਲਿਆ ॥੪॥੨੧॥੯੦॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨਿ ਅਗਨਿ ਨਿਵਾਰੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟਤ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੇ ਪ੍ਰਤਖ ਅਗਨੀ, ਵਾ :—ਸਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਭੇਟਤ=ਮਿਲਾਪ ਨੇ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਮਨੁ ਭੋਲੈ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੋਲੈ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਮਨ ਭੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਏਹੋ ਮਨ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣ ਕੇ ਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਬੋਲਦਾ ਅਰਥਾਤ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸਭੁ ਜਗੁ ਸਾਚਾ ਜਾ ਸਚ ਮਹਿ ਰਾਤੇ ॥

ਸੀਤਲ ਸਾਤਿ ਗੁਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭ ਜਾਤੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਾਂ ਆਪ ਸਚ ਵਿਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਗਏ, ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਜਦ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਜਾਤੇ=ਜਾਣ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਸੀਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਪੈ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਉ ॥

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ, ਵਾ :—ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਗਲ ਦੁਖ ਮਿਟੇ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੁਟੇ ॥੨॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਗਏ ਹਾਂ ॥੨॥

ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਮਿਟੇ ਮੋਹ ਭਰਮ ॥ ਸਾਧ ਰੇਣ ਮਜਨ ਸਭਿ ਧਰਮ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੋਹ ਅਤੇ ਭਰਮ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਜੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਏਸੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਸਾਰਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਚਲਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ ਗੋਵਿੰਦੁ ॥ ਸਾਧਾ ਮਹਿ ਇਹ ਹਮਰੀ ਜਿੰਦੁ ॥੩॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਗੋਵਿੰਦ ਪ੍ਰਭ ਦਿਆਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਡੀ ਜਿੰਦੁ=ਬੁੱਧੀ ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਇਹ ਸਾਡੀ ਜਿੰਦੁ=ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਕਿਰਪਾਲ ਧਿਆਵਉ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਤਾ ਬੈਠਣੁ ਪਾਵਉ ॥

ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਨਿਧਿ=ਖਜਾਨੇ ਕਿਰਪਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਹੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਫਲ ਪਾਵੋਗੇ ।

ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਕਉ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨੀ ਦਇਆ ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਲਇਆ ॥੪॥੨੨॥੯੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਨਿਰਗੁਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਤਦੇ ਤਾਂ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਮੈਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥੨੨॥੯੧॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਗੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਪਿਓ ਭਗਵੰਤੁ ॥ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ਗੁਰਿ ਮੰਤੁ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ=ਨਿਰੋਲ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਤਾ, ਤਾਂ ਸਤਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਭਗਵੰਤ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕੀਤਾ ।

ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨ ਭਏ ਨਿਰਵੈਰ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਪੂਜਹੁ ਗੁਰ ਪੈਰ ॥੧॥

ਅਭਿਮਾਨ=ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਨਿਰਵੈਰ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਾਂ ॥੧॥

ਅਬ ਮਤਿ ਬਿਨਸੀ ਦੁਸਟ ਬਿਗਾਨੀ ॥

ਜਬ ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਾਨੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਦੁਸਟ ਮਤੀ ਜੋ ਬਿਗਾਨੀ=ਬੇਗਿਆਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ,

ਵਾ :—ਜਮਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਅਥਵਾ :—ਬਿ=ਦ੍ਵੇਤ ਦੇ ਗਾਨੀ=ਗਾਇਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਬਿਨਸ ਗਈ ਹੈ ।

ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਾਨੀ=ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਸਹਜ ਸੂਖ ਆਨੰਦ ਨਿਧਾਨ ॥ ਰਾਖਨਹਾਰ ਰਖਿ ਲੇਇ ਨਿਦਾਨ ॥

ਸਹਜ=ਅਚੁਤ ਸੂਖ ਦੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਨਿਧਾਨ=ਖਜਾਨਾ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਦਾਨ=ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਖ ਲਵੇਗਾ ।

ਦੂਖ ਦਰਦ ਬਿਨਸੇ ਭੈ ਭਰਮ ॥ ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਖੇ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥੨॥

ਦੁਖ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ, ਦਰਦ ਈਰਖਾ ਦਾ, ਭੈ ਜਮਾਂ ਦਾ, ਤੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਰਮ ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਰਮ=ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਣੇ ਜਾਣੇ ਭਾਵ

ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਲੋਂ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਪੇਖੈ ਬੋਲੈ ਸੁਣੈ ਸਭੁ ਆਪਿ ॥ ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਤਾਕਉ ਮਨ ਜਾਪਿ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਸਦਾ ਤੇਰਾ ਸੰਗੀ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਜਪਣਾ ਕਰ ।

ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਇਓ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਏਕੈ ਗੁਣਤਾਸੁ ॥੩॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਪਰਗਾਸੁ=ਚਾਨਣ, ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਕਿ- ਗੁਣ ਤਾਸੁ=ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਕਹਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸੁਣਤ ਪੁਨੀਤ ॥ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਗਾਵਹਿ ਨਿਤ ਨੀਤ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ, ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਭੀ ਪੁਨੀਤ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਗੋਵਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਿਤ ਨੀਤ=ਨਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਾ ਕਉ ਹੋਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥

ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਸਭ ਪੂਰਨ ਘਾਲ ॥੪॥੨੩॥੯੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਪੂਰਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਘਾਲ=ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪੂਰਨ ਭਾਵ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੪॥੨੩॥੯੨॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਬੰਧਨ ਤੋੜਿ ਬੋਲਾਵੈ ਰਾਮੁ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਲਾਗੈ ਸਾਚੁ ਧਿਆਨੁ ॥

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ ਜੋ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬੁਲਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ,

ਵਾ:-ਮੋਹ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਧਿਆਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ-

ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ ਸੁਖੀ ਹੋਇ ਰਹੀਐ ॥ ਐਸਾ ਦਾਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹੀਐ ॥੧॥

ਸਾਰੇ ਕਲੇਸ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਸੋ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਜਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤਿਸੁ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜੇਕਰ ਨਾਮ ਜਪਵਾਣਾ ਚਾਹੇ ।

ਤਾਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸੁ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਤਿਸੁ ਆਪਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਵੈ

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਆਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਨਿਧਾਨ=ਖਜਾਨੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਸਾਰੇ ਖਜਾਨਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਮਿਟੈ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ॥ ਸਾਧਕ ਸੰਗਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣਾ ॥੨॥

ਅੰਨਵੇ ! ਜਿਸਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ "ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ"—ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ "ਆਵਣ ਜਾਣਾ"—ਜੰਮਣਾ ਮਰਣਾ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਜਨ ਉਪਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਦਇਆਲ ॥ ਜਨ ਕੀ ਟੇਕ ਏਕ ਗੋਪਾਲ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਆਲੂ ਹੋਏ ਹਨ।

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਇਕ ਗੋਪਾਲ ਦੀ ਟੇਕ=ਓਟ ਫੜੀ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੧੮੪)

ਏਕਾ ਲਿਵ ਏਕੋ ਮਨਿ ਭਾਉ ॥ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਜਨ ਕੈ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥੩॥

ਉਸਦੀ ਇਕ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਲਗੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਦਾ ਹੀ ਭਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ, ਵਾ:-ਗਿਆਨ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਾਰੇ ਨਿਧਾਨ=ਖਜਾਨੇ ਹਨ। ३।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਨਿਰਮਲ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ ਰੀਤਿ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸਾਰੀ ਕਰਣੀ=ਕਿਰਿਆ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਰੀਤਿ=ਮਰਯਾਦਾ ਵੀ ਸੱਚੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਨਿਰਮਲ ਕਰਣੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਸਾਰੀ ਰੀਤ ਸੱਚੀ ਹੈ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਮੋਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ ॥

ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ ॥੪॥੨੪॥੯੩॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੋਟ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਨੇ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਅਪਰ×ਅਪਾਰਾ=ਬੇਅੰਤ ਤੋਂ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।

ਵਾ:-ਅਪਰ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕਾਂ ਕਰਕੇ ਭੀ ਅਪਾਰਾ=ਬੇਅੰਤ ਹੈ ॥੪॥੨੪॥੯੩॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਰੈ ਜਨੁ ਸੋਇ ॥ ਜਾਕੈ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜਨ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਪਰ ਜਿਸਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੁਖੁ ਰੋਗੁ ਕਛੁ ਭਉ ਨ ਬਿਆਪੇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਜਾਪੇ ॥੧॥

ਅੰਨਵੇ:-ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ।

ਉਸਨੂੰ ਦੁਖ, ਰੋਗ, ਭਉ-ਡਰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਇਤਆਦਿਕ ਕੁਝ ਵਿਆਪਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ਗੁਰਪੂਰੇ ਤੇ ਇਹ ਮਤਿ ਪਾਈਐ ॥੧॥

ਇਸ ਲਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਇਹ ਸੁਭ ਮਤਿ=ਸਿਖਿਆ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਕਰਣ ਕਰਾਵਨਹਾਰ ਦਇਆਲ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਗਲੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥

ਉਹ ਦਿਆਲੂ ਸਾਰਿਆਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਕਰਨੇ ਕਰਾਉਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਖਮ ਅਸਬੂਲ ਜੀਆਂ ਜੰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤਾ ॥ ਸਿਮਰਿ ਮਨਾ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਮੰਤਾ ॥੨॥

ਜੋ ਮਨ ਕਰਕੇ ਅਗਮ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।

ਹੇ ਮਨ ! ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ ॥੨॥

ਜਾਕੀ ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪੂਜਾ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਨਿਧਾਨ-ਖਜਾਨੇ ਹਨ।

ਉਸ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਾਨੁ-ਸਨਮਾਨ ਯਾਨੇ ਆਦਰ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।

ਜਾਕੀ ਟਹਲ ਨ ਬਿਰਥੀ ਜਾਇ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥੩॥

ਜਿਸ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਟਹਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬਿਰਥੀ-ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰ ॥੩॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਹਰਿ ਅਲਖ ਸੁਆਮੀ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭ ! ਤੂੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈਂ, ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ-ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨ-ਖਜਾਨਾ ਹੈਂ,

ਪੁਨਾ ਹੇ ਹਰੀ ਸੁਆਮੀ ! ਤੂੰ ਅਲੱਖ ਹੈਂ ਤੂੰਹੀ ਮੇਰੇ ਪਰ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰ।

ਜੀਅ ਜੰਤ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ॥੪॥੨੫॥੬੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਹਨ,

ਮੈਂ ਭੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਨਾਮ ਦੀ

ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੨੫॥੬੪॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫॥

ਜੀਅ ਜੁਗਤਿ ਜਾ ਕੈ ਹੈ ਹਾਥ ॥ ਸੋ ਸਿਮਰਹੁ ਅਨਾਥ ਕੋ ਨਾਥੁ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਉਸ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰੋ ।

ਪ੍ਰਭੂ ਚਿਤਿ ਆਏ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ਭੈ ਸਭ ਬਿਨਸਹਿ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭੂ ਚੇਤੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਭੈ-ਡਰ ਵੀ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਉ ਕਾਹੇ ਕਾ ਮਾਨਹਿ ॥

ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਕਾਹੇ ਸੁਖੁ ਜਾਨਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸਦਾ ਭਉ-ਡਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ ? ।

ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਬਿਸਰਤ-ਭੁਲਾ ਕੇ ਕਿਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਸੁਖ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ? ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਜਿਨਿ ਧਾਰੇ ਬਹੁ ਧਰਣਿ ਅਗਾਸ ॥ ਜਾ ਕੀ ਜੋਤਿ ਜੀਅ ਪਰਗਾਸ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਆਦਿਕ ਤਤ ਧਾਰੇ=ਬਣਾਏ ਹਨ ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ=ਸੱਤਾ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਜਾ ਕੀ ਬਖਸ ਨ ਮੇਟੈ ਕੋਇ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ॥੨॥

ਜਿਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼=ਦਾਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੇਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਨਿਰਭਉ ਹੋਵੇਂਗਾ ॥੨॥

ਆਨ ਪਹਰੇ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਮੁ ॥ ਅਨਿਕ ਤੀਰਥ ਮਜਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰੋ । ਜਿਸ ਨਾਮ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਮਜਨੁ=ਪਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਸਰਣੀ ਪਾਹਿ ॥ ਕੋਟਿ ਕਲੰਕ ਖਿਨ ਮਹਿ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ ॥੩॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਣਾ ਕਰ ।

ਤਾਂ ਇਕ ਛਿਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਕਲੰਕ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ ॥੩॥

ਬੇਮੁਹਤਾਜੁ ਪੂਰਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਕ ਸਾਚਾ ਵੇਸਾਹੁ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਬੇ-ਮੁਹਤਾਜ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ।

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਵੇਸਾਹੁ=ਭਰੋਸਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਰਾਖੇ ਦੇ ਹਾਥ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਮਰਾਥ ॥੪॥੨੬॥੯੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਸਰੂਪ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਵਾ:-ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥੨੬॥੯੫॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਸੋਇਆ ਜਾਗਾ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਮਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦਾ ਮੋਹ, ਵਾ:-ਅਵਿਦਿਆ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਜਾਗ ਪਿਆ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਣ ਉਚਰੈ ਪ੍ਰਭ ਬਾਣੀ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਮਤਿ ਪਰਾਣੀ ॥੧॥

ਬਾਣੀ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦੇ ਹਾਂ।

ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸੁਭਮਤੀ ਪਰਾਣੀ—ਪਛਾਣੀ ਹੈ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਕੁਸਲ ਸਭਿ ਪਾਏ ॥

ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸੁਖ ਸਹਜ ਸਬਾਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਕੇ ਸਾਰੇ ਕੁਸਲ—ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਪਾਏ ਹਨ।

ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਭਾਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹੀਏ, ਭਾਵੇਂ ਬਾਹਰ ਜਾਈਏ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੋਈ ਪਛਾਤਾ ਜਿਨਹਿ ਉਪਾਇਆ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇਆ॥

ਜਿਸਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ

ਪ੍ਰਭ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਲੀਨੋ ਕਰਿ ਅਪਨਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸਦਾ ਜਪੁ ਜਪਨਾ ॥੨॥

ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਬਾਂਹ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹਾਂ ॥੨॥

ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਅਉਖਧੁ ਪੁਨਹਚਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੁ ॥

ਮੇਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਵੀ ਤੰਤ੍ਰ ਵੀ ਅਉਖਧੁ—ਦਵਾਈ, ਅਤੇ ਪੁਨਹਚਾਰੁ—ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ—ਆਸਰਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੧੮੫)

ਸਾਚਾ ਧਨੁ ਪਾਇਓ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ॥ ਦੁਤਰੁ ਤਰੇ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥੩॥

ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਸਾਚਾ ਨਾਮ ਧਨ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਕੇ ਦੁਤਰੁ=ਕਠਨ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਗਏ ਹਾਂ ॥੩॥

ਸੁਖਿ ਬੈਸਹੁ ਸੰਤ ਸਜਨ ਪਰਵਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਧਨੁ ਖਟਿਓ ਜਾਕਾ ਨਾਹਿ ਸੁਮਾਰੁ ॥

ਹੈ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਸੱਜਣੇ ! ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਸੁਖੀ ਬੈਠੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਂ ਉਹ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਖੱਟਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਮਾਰੁ=ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਅਥਵਾ :-ਸਜਣ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਸਹਿਤ ਬੈਠਣਾ ਕਰੋ ।
ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਤਨਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਖੱਟਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।**ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਤਿਸੁ ਗੁਰੁ ਦੇਇ ॥****ਨਾਨਕ ਬਿਰਥਾ ਕੋਇ ਨ ਹੋਇ ॥੪॥੨੭॥੬੬॥**

ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੇ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਮ ਧਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ

ਅਥਵਾ :-ਜਿਸਹਿ ਗੁਰੁ ਦੇਇ=ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਮ ਧਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭੀ ਬਿਰਥਾ=ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਜੋ ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੨੭॥੬੬॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਹਸਤ ਪੁਨੀਤ ਹੋਹਿ ਤਤਕਾਲ ॥ ਬਿਨਸਿ ਜਾਹਿ ਮਾਇਆ ਜੰਜਾਲ ॥

ਨਾਮ ਸੰਬੰਧੀ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਕਰਕੇ ਹਸਤ=ਹੱਥ ਤਤਕਾਲ=ਸੀਘਰ ਹੀ ਪੁਨੀਤ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੰਜਾਲ=ਧੰਧੇ (ਝਮੇਲੇ) ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਰਸਨਾ ਰਮਹੁ ਰਾਮ ਗੁਣ ਨੀਤ ॥ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਮੀਤ ॥੧॥

ਹੈ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਮਿਤਰੋ ! ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਰਸਨਾ ਦੁਆਰੇ ਰਾਮ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਰਮਹੁ=ਉਚਾਰੋ ਤਾਂਹੀ ਸੁਖ ਪਾਵੋਗੇ ॥ ੧ ॥

ਲਿਖੁ ਲੇਖਣਿ ਕਾਗਦਿ ਮਸਵਾਣੀ ॥**ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਾਣੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥**

ਹੈ ਭਾਈ ! ਲੇਖਣਿ x ਮਸਵਾਣੀ=ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਲੈ ਕੇ ਕਾਗਜ਼ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਕਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਹ ਕਾਰਜਿ ਤੇਰੇ ਜਾਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥ ਸਿਮਰਤ ਰਾਮ ਨਾਹੀ ਜਮ ਮਾਰ ॥

ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਮ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰੇਗਾ ।

ਧਰਮਰਾਇ ਕੇ ਦੂਤ ਨ ਜੋਹੈ ॥ ਮਾਇਆ ਮਗਨ ਨ ਕਛੁਐ ਮੋਹੈ ॥੨॥

ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਦੇ ਦੂਤ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜੋਹੇ—ਵੇਖ ਸਕਣਗੇ, ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਗਨ—ਮਸਤੀ ਦਾ ਭੀ ਕੁਝ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ॥੨॥

ਉਧਰਹਿ ਆਪਿ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਰਾਮਨਾਮ ਜਪਿ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥

ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ । ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪ ਤਰ ਜਾਵੇਂਗਾ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਲਵੇਂਗਾ ।

ਆਪਿ ਕਮਾਉ ਅਵਰਾ ਉਪਦੇਸ ॥ ਰਾਮਨਾਮ ਹਿਰਦੈ ਪਰਵੇਸ ॥੩॥

ਅੰਨਵੇਂ ! ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਰਵੇਸ=ਵਸਾ ਕੇ ਆਪ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਕਰੋ ॥੩॥

ਜਾਕੈ ਮਾਥੈ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਜਪੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਮਥੇ ਪਰ ਇਹ ਨਿਧਾਨੁ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹੀ ਭਾਗਵਾਨ ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ ।

ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਉ ਤਿਸੁ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥੪॥੨੮॥੯੭॥

ਜੋ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹਉ=ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੪॥੨੮॥੯੭॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਚਉਪਦੇ ਦੁਪਦੇ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜੋ ਪਰਾਇਓ ਸੋਈ ਅਪਨਾ ॥ ਜੋ ਤਜਿ ਛੋਡਨ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਮਨੁ ਰਚਨਾ ॥੧॥

ਜੋ ਸਰੀਰ ਪਰਾਇਓ=ਜਮਾਂ ਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਵ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜੋ ਧਨ, ਵਾ.—ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਤਜਿ×ਛੋਡਨ=ਤਿਆਗ ਛੱਡਣਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਕੁਟੰਬ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨੁ ਰਚਨਾ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਕਹਹੁ ਗੁਸਾਈ ਮਿਲੀਐ ਕੇਹ ॥ ਜੇ ਬਿਬਰਜਤ ਤਿਸ ਸਿਉ ਨੇਹ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈ ਕਹੋ ਖਾਂ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਕਰਕੇ ਗੁਸਾਈ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜਿਸ ਕੰਮ ਵਲੋਂ ਤੈਨੂੰ ਬਿਬਰਜਤ=ਰੋਕਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਨੇਹ=ਪ੍ਰੇਮ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬੂਠ ਬਾਤ ਸਾ ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਤੀ ॥ ਸਤਿ ਹੋਵਨੁ ਮਨਿ ਲਗੈ ਨ ਰਾਤੀ ॥੨॥

ਜੇ ਜਿਉਣੇ ਦੀ ਗਲ ਬੂਠੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਚ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਿਸ ਮੌਤ ਨੇ ਸਚਮੁਚ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਨੂੰ ਰਤਾ ਭਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ੨॥

ਬਾਵੈ ਮਾਰਗੁ ਟੇਢਾ ਚਲਨਾ ॥ ਸੀਧਾ ਛੋਡਿ ਅਪ੍ਰਥਾ ਬੁਨਨਾ ॥੩॥

ਇਹ ਟੇਢਾ ਜੀਵ ਵਾਸ ਮਾਰਗੀਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਟੇਢੇ ਰਸਤੇ ਪਰ ਚਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਅਥਵਾ:-ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਭੀ ਰਸਤਾ ਹੈ ਉਹ “ਬਾਵੈ ਮਾਰਗੁ”= ਟੇਢਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਉਸ ਸੰਸਾਰਕ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਹ ਜੀਵ ਟੇਢਾ ਹੋ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ।
ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਸਿਧੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਪ੍ਰਥਾ×ਬੁਨਨਾ=ਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਅਥਵਾ:-ਸਿੱਧਾ ਵਿਹਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰਥਾ ਤਾਣਾ ਤਣਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ-ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਸੇਵਾ ਟਹਲ ਸਕਿਸਿ ਤਦ ਕੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕਾਂ ਵਲ ਦੌੜ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੁਹਾ ਸਿਰਿਆ ਕਾ ਖਸਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥

ਜਿਸੁ ਮੇਲੇ ਨਾਨਕ ਸੋ ਮੁਕਤਾ ਹੋਈ ॥੪॥੨੯॥੯੮॥

ਗੁਰਮੁਖ-ਮਨਮੁਖ, ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ-ਸਕਾਮੀ, ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ, ਇਤ ਆਦਿਕ ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਦਾ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੪॥੨੯॥੯੮॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਜ ਫਲਾਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ।

ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਮਿਲਿ ਆਏ ਸੰਜੋਗ ॥

ਜਿਚਰੁ ਆਗਿਆ ਤਿਚਰੁ ਭੋਗਹਿ ਭੋਗ ॥੧॥

ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ, ਵਾ:-ਕਲਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਪੰਚ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਕਰਮਾਂ ਦੇ

ਸੰਜੋਗ ਕਰਕੇ ਆਕੇ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਜਿਚਰੁ=ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਓਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਜੀਵ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਜਲੈ ਨ ਪਾਈਐ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ ॥ ਕਿਰਤਿ ਸੰਜੋਗਿ ਸਤੀ ਉਠਿ ਹੋਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਨੇਹੀ×ਰਾਮ=ਪਿਆਰਾ ਜੋ ਪਤੀ ਹੈ; ਉਹ ਚਿੱਖਾ ਪਰ ਸੜਨ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਰਤਿ=ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਠ ਕੇ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਣ ਇਹ ਆਪ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਜਲੈ=ਪੰਜ ਧੁਣੀਆਂ ਤਪਨ ਨਾਲ ਪਿਆਰਾ ਰਾਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਕਿਰਤਿ=ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਉਠਕੇ ਸਤੀ=ਸਤਵਾਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਮਨ ਹਠਿ ਜਲਿ ਜਾਈਐ ॥

ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗੁ ਨ ਪਾਵੈ ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭਵਾਈਐ ॥੨॥

ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇਖਾ×ਦੇਖੀ=ਰੀਸੋ ਰੀਸੀ ਮਨ ਦੇ ਹਠ ਕਰਕੇ ਮੁਰਦੇ ਨਾਲ ਜਲਿ=ਸੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਹਠ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ—

ਪਤੀ ਦੇ ਸੰਗੁ=ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਵਦੀਆਂ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭੁਆਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਾ ਵੇਖੀ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਹਠ ਕਰਕੇ ਜਲਿ×ਜਾਈਐ=ਪੰਜ ਧੁਣੀਆਂ ਤਪਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਵਦੇ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਫੇਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਸੀਲ ਸੰਜਮਿ ਪ੍ਰਿਅ ਆਗਿਆ ਮਾਨੈ ॥ ਤਿਸੁ ਨਾਰੀ ਕਉ ਦੁਖੁ ਨ ਜਮਾਨੈ ॥੧॥

ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀਲ ਸੁਭਾ, ਅਤੇ ਸੰਜਮਿ=ਇੰਦਰੈਜਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਰਥਾਤ ਪਰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਹਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਜਮਾਨੇ ਦਾ ਅਰਥਾਤ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਿਉ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥

ਧੰਨੁ ਸਤੀ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨਿਆ ॥੪॥੩੦॥੯੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਤੀ=ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਧੰਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਭੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਲ ਸੁਭਾ ਤੇ ਸੰਜਮਿ=ਇੰਦਰੈਜਿਤ ਦੇ ਦਮਨ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਤਿਸ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਜਮਾਨੈ=ਜਮਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਥਵਾ :-ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ

ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਵਾ :-ਜਮਾਨੈ=ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-
ਜਿਸ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਸਮਝਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਹ ਸਤਵਾਦੀ ਮਹਾਤਮਾ ਧੰਨਤਾ
ਜੋਗ ਹੋਇਆ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੪॥੩੦॥੬੬॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ
ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾ ਕੇ ਗਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਉਚੇ ਮੰਦਰ ਮਹਲ ਅਪਾਰਾ ॥

ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਸੋਹਨਿ ਦੁਆਰ ਜੀਉ ਸੰਤ ਧਰਮਸਾਲਾ ॥

ਵਾਲਾ ਸਬਦ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਚਾਰ ਕੇ, ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲੈ ਕੇ
ਸ੍ਰੀ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦੁਖਭੰਜਨੀ ਬੇਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ
ਸਬਦ ਸੁਣਾਇਆ ।

ਹਾ ਧਨਵੰਤ ਭਾਗਨ ਸਚਨਾਇ॥ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵਹ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਜ ਅਸੀਂ ਅਸਲ ਧਨ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਅਸਲ ਧਨ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਸਚ ਨਾਮ ਰੂਪੀ
ਅਸਲ ਧਨ ਕਰ ਕੇ ਭਾਗਨ=ਧਨਾਢ ਹੋਏ ਹਾਂ । ਅਥਵਾ :-ਸਚ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ
ਧਨਵੰਤ=ਧਨਾਢ ਹੋਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਭਾਗਨ=ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ । ਸਹਜਿ+ਸੁਭਾਇ=ਸੁਤੇ ਸਿਧ
ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੧੮੬)

ਪੀਉ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ॥ ਤਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਇਆ ਨਿਧਾਨਾ॥੧॥

ਪੀਉ=ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਦਾਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ,
ਪੜਦਾਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਸ਼ਕਰ ਦਾਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਿਸ ਵੇਲੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਜੀ ਦਾ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਖਜਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਭਾਵ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ
ਪਾਠ ਕੀਤਾ, ਤਾਂਹੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਰੂਪੀ ਨਿਧਾਨਾ=ਖਜਾਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ
ਅਥਵਾ :-ਤਾਂਹੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ॥ ੧ ॥

ਇਸ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਖਜਾਨੇ ਵਿਚ--

ਰਤਨ ਲਾਲ ਜਾ ਕਾ ਕਛੂ ਨ ਮੋਲੁ ॥ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ਅਖੂਟ ਅਤੋਲ ॥੨॥

ਰਤਨ=ਵੇਰਾਗ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਰਤਨ ਹਨ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਲਾਲ ਹਨ,
ਭਗਤੀ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਮਣੀਆਂ ਹਨ, ਨਾਮ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਹੀਰੇ ਹਨ,
ਸੁਧਤਾ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਮੱਤੀ ਹਨ, ਗਿਆਨ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਜਵਾਹਰ ਹਨ ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ। ਇਤਿਆਦਿਕ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਅਖੂਟ=ਨ ਮੁਕਣ ਵਾਲੇ
ਭੰਡਾਰੇ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ਪੁਨਾ ਇਹ ਅਤੋਲ=ਤੋਲਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ ॥ ੨ ॥

ਖਾਵਹਿ ਖਰਚਹਿ ਰਲਿ ਮਿਲਿ ਭਾਈ ॥ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਵਧਦੇ ਜਾਈ ॥੩॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਇਸ ਧਨ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਖਰਚਦੇ ਹਾਂ ਅਰਥਾਤ
ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਜਪਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਤੋਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਵਧਦਾ ਹੀ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇ ॥

ਸੁ ਏਤੁ ਖਜਾਨੈ ਲਇਆ ਰਲਾਇ ॥੪॥੩੧॥੧੦੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਫਲ ਏਣ ਨੂੰ ਆਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਇਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥੩੧॥੧੦੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਡਰਿ ਡਰਿ ਮਰਤੇ ਜਬ ਜਾਨੀਐ ਦੂਰਿ ॥ ਡਰੁ ਚੂਕਾ ਦੇਖਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥੧॥

ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ, ਵਾ:-ਕਾਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਜਾਣਿਆ ਸੀ, ਤਦ ਕਾਲ ਤੋਂ ਡਰ
ਡਰ ਕੇ ਮਰਦੇ ਸਾਂ। ਜਦ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ
ਚੂਕਾ=ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਿਆ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਨੇ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰੈ ॥ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਈ ਸਰਪਰ ਤਾਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਅਨੁਸਾਰ
ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਸਰਪਰ=ਜਰੂਰ ਹੀ ਤਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਦੂਖੁ ਰੋਗੁ ਸੋਗੁ ਬਿਸਰੈ ਜਬ ਨਾਮੁ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਜਾ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਮੁ ॥੨॥

ਜਦ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਭੁਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੁਖ ਵੀ ਰੋਗ ਵੀ ਸੋਗ ਵੀ ਸਾਰੇ ਆ ਕੇ
ਵਿਆਪਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਮੁ=ਗਾਇਣ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕੋਈ ਨ ਕਹੀਜੈ ॥ ਛੋਡਿ ਮਾਨੁ ਹਰਿ ਚਰਨ ਗਹੀਜੈ ॥੩॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਸ਼ਬਦ ਨ ਕਹੁ, ਮਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਗਹੀਜੈ=ਫੜੋ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਚਿਤਾਰਿ ॥ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਸਾਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥੪॥੩੨॥੧੦੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚਿਤਾਰਿ=ਯਾਦ ਰੱਖ।

ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪਾਵੇਂਗਾ ॥੪॥੩੨॥੧੦੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਾਕਾ ਮੀਤੁ ਸਾਜਨੁ ਹੈ ਸਮੀਆ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਕਹੁ ਕਾ ਕੀ ਕਮੀਆ ॥੧॥

ਸਮੀਆ=ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ, ਅਥਵਾ:-ਸਮਦ੍ਰਸ਼ਟੀ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਸ ਦਾ ਸਜਣ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੈ, ਕਹੁ ਖਾਂ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਾ ਕੀ×ਕਮੀਆ=ਕਿਸ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ?

ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਬੇਅੰਤ ਪਦਾਰਥ ਹਨ ॥੧॥

ਜਾ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ॥ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਭ੍ਰਮੁ ਤਾ ਕਾ ਭਾਗੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਦੂਖ ਜਨ ਦਰਦ ਅਤੇ ਭਰਮ ਭਾਗੀ=ਦੌੜ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਾ ਕਉ ਰਸੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਹੈ ਆਇਓ ॥ ਸੋ ਅਨ ਰਸ ਨਾਹੀ ਲਪਟਾਇਓ ॥੨॥

ਜਿਸਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਦਾ ਰਸੁ=ਸੁਆਦ ਆਇਆ ਹੈ।

ਵਾ:-ਤਮਾਮ ਰਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਆਇਆ ਹੈ।

ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਅਨ×ਰਸ=ਹੋਰਨਾਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਉਲਝਦਾ ॥੨॥

ਜਾਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਗਹ ਚਲੈ ॥ ਸੋ ਕਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਲੈ ਆਵੈ ਤਲੈ ॥੩॥

ਜਾਕਾ=ਜਿਸ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਬਚਨ ਭਾਵ ਹੁਕਮ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰ ਹੇਠਾਂ ਕਿਸ×ਕਉ=ਕਿਸਨੂੰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ?

ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ

ਉਹ ਤਾਂ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਭੀ ਕੰਗਾਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ:-ਸਾਤ ਗਾਠ ਕੋਪੀਨ ਕੀ ਸਾਧ ਨ ਆਣੇ ਸ਼ੰਕ।

ਰਾਮ ਅਮਲ ਮਾਤਾ ਫਿਰੇ ਗਿਨੇ ਇੰਦਰ ਕੋ ਰੈਕ।

[ਵਸਿਸ਼ਟ-ਨਿਰਬਾਣ ਪ੍ਰਕਰਨ-ਸਰਗ ੧੪੩

ਜਾਕਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਾਕਾ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾਕਉ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥੪॥੩੩॥੧੦੨॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਦਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਸਦਾ×ਸੁਖੁ=ਨਿਤ ਸੁਖ ਅਰਥਾਤ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੪॥੩੩॥੧੦੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਾਕੈ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਪੈ ॥ ਤਾਕਉ ਕਾੜਾ ਕਹਾ ਬਿਆਪੈ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮਨ ਨੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨੂੰ ਇਕ ਸਮਾਨ ਕਰਕੇ ਜਾਪੈ=ਜਾਣਿਆ ਹੈ।

ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਾੜਾ=ਝੋਰਾ ਕਹਾਂ ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦਾ ॥ ੧ ॥

ਸਹਜ ਅਨੰਦ ਹਰਿ ਸਾਧੂ ਮਾਹਿ ॥ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਸੰਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਜੇ ਦਾ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਸੰਤ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਹਜ—ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਹਰੀ ਸੰਤ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਹਜ—ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਅਨੰਦ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਜਾ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਆਗਿਆਕਾਰੀ—ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਜੋ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਓਹੀ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਾਕੈ ਅਚਿੰਤੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਤਾਕਉ ਚਿੰਤਾ ਕਤਹੂੰ ਨਾਹਿ ॥੨॥

ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਚਿੰਤੁ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ॥੨॥

ਜਾਕੈ ਬਿਨਸਿਓ ਮਨ ਤੇ ਭਰਮਾ ॥ ਤਾਕੈ ਕਛੂ ਨਾਹੀ ਡਰੁ ਜਮਾ ॥੩॥

ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਭਰਮ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਛੂ—ਰੰਚਕ ਮਾਤਰ ਵੀ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੩॥

ਜਾਕੈ ਹਿਰਦੈ ਦੀਓ ਗੁਰਿਨਾਮਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾਕੈ ਸਗਲ ਨਿਧਾਨਾ ॥੪॥੩੪॥੧੦੩॥

ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਵਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਨਿਧਾਨਾ—ਨਿਧੀਆਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥੪॥੩੪॥੧੦੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਆਕੇ ਪੁਛਿਆ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਕੋਹੜਾ ਹੈ ?
ਉੱਤਰ :—

ਅਗਮ ਰੂਪ ਕਾ ਮਨ ਮਹਿ ਥਾਨਾ ॥ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਜਾਨਾ ॥੧॥

ਅਗਮ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਥਾਨਾ—ਅਸਥਾਨ ਭਾਵ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ।

ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ ॥੧॥

ਸਹਜ ਕਥਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੁੰਟਾ ॥ ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਤਿਸੁ ਲੈ ਭੁੰਚਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਹਜ×ਕਥਾ—ਗਿਆਨ ਕਥਾ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ, ਵਾ:—ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਦੇ ਕੁੰਟਾ—ਤਲਾਉ ਸੰਤ ਜਨ ਹਨ। ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਤ ਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ਉਸ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ

ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਸ਼ਾਂਤ ਸਰੂਪ ਕਥਾ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਭੁੰਚਾ—ਭੋਗਿਆ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਜਿਸਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਉਸ ਕਥਾ ਦੇ ਪਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਿਸਨੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਥਾ ਦਾ ਅਨੰਦ ਭੋਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਅਨਹਤ ਬਾਣੀ ਬਾਨੁ ਨਿਰਾਲਾ ॥ ਤਾਕੀ ਧੁਨਿ ਮੋਹੇ ਗੋਪਾਲਾ ॥੨॥

ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਰਾਲਾ ਅਸਥਾਨ ਜੋ ਸਤਿਸੰਗ ਹੈ ਓਥੇ ਅਨਹਤ=ਇਕਰਸ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਕੇ ਗੋਪਾਲ ਵੀ ਮੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:—ਇਕ ਰਸ ਨਾਮ ਬਾਣੀ, ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਨਿਰਾਲੇ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਤਹ ਸਹਜ ਅਖਾਰੇ ਅਨੇਕ ਅਨੰਤਾ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸੰਗੀ ਸੰਤਾ ॥੩॥

ਤਿਸ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਅਖਾਰੇ—ਜੋੜ ਮੇਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਮਹਾਤਮਾਂ ਅਨੰਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ:—ਤਿਸ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਅਨੰਤਾ=ਬੇਅੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਾਸਤੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਜੋੜ ਮੇਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੰਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਸੰਗੀ ਹਨ।

ਹਰਖ ਅਨੰਤ ਸੋਗ ਨਹੀ ਬੀਆ॥ਸੋ ਘਰੁ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਆ॥੪॥੩੫॥੧੦੪॥

ਜਿਥੇ ਬੇਅੰਤ ਅਨੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੋਗ=ਫਿਕਰ ਬੀਆ=ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਤਸੰਗ ਰੂਪੀ ਘਰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ॥੪॥੩੫॥੧੦੪॥

ਗਉੜੀ ਮ: ੫ ॥

ਕਵਨ ਰੂਪੁ ਤੇਰਾ ਆਰਾਧਉ ॥ ਕਵਨ ਜੋਗ ਕਾਇਆ ਲੇ ਸਾਧਉ ॥੧॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕਿਹੜਾ ਰੂਪ ਅਰਾਧਨਾਂ ਕਰਾਂ?

ਉੱਤਰ:—ਸਤ-ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:—ਕਿਹੜਾ ਜੋਗ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਕਾਇਆ=ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਧਨਾ ਕਰਾਂ?

ਉੱਤਰ:—ਚਿਤ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਨਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਹੀ ਅਸਲ ਜੋਗ ਹੈ ਇਸ ਦੁਆਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਧਨਾ ਕਰ।

ਅਥਵਾ:—ਭਗਤੀ ਜੋਗ ਦੁਆਰਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਧਨਾ ਕਰ।

(ਪੰਨਾ ੧੮੭)

ਕਵਨ ਗੁਨੁ ਜੋ ਤੁਝੁ ਲੈ ਗਾਵਉ॥ਕਵਨ ਬੋਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਰੀਝਾਵਉ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:—ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਵਣਾ ਕਰਾਂ?

ਉੱਤਰ:—ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਧੀਰਜ ਧਰਮ ਵਿਚਾਰ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਜਸ ਗਾਵਣਾ ਕਰ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:—ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਬੋਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤੈਨੂੰ ਰੀਝਾਵਉ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਾਂ?

ਉੱਤਰ:—ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਵਨ ਸੁ ਪੂਜਾ ਤੇਰੀ ਕਰਉ ॥ ਕਵਨ ਸੁ ਬਿਧਿ ਜਿਤੁ ਭਵਜਲ ਤਰਉ ॥੨॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:—ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਂ?

ਉੱਤਰ:—ਮਾਨਸੀ ਪੂਜਾ ਕਰਤ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਵਿਧੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਕਰਾਂ ?

ਉੱਤਰ :-ਸਰਧਾ ਹੀ ਵਿਧੀ ਹੈ ।

ਕਵਨ ਤਪੁ ਜਿਤੁ ਤਪੀਆ ਹੋਇ ॥ ਕਵਨੁ ਸੁ ਨਾਮੁ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਖੋਇ ॥੩॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਤਪ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤਪੀਆ ਹੋਵਾਂ ?

ਉੱਤਰ :-ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਹੀ ਅਸਲ ਤਪ ਹੈ । ਯਥਾ:-ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤਪਾ ਸਿਰ ਤਪਾ ਸਾਰ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਪਕੇ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਾਂ ? ॥੩॥

ਉੱਤਰ:-ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਕਾ ਜਪਨਾ ਹੀ ਅਸਲ ਨਾਮ ਹੈ ।

ਯਥਾ :-ਕਿਰਤਮ ਨਾਮ ਕਥੇ ਤੇਰੇ ਜਿਹਥਾ ॥ ਸਤਿਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਪਰਾ ਪੂਰਬਲਾ ॥

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੧੦੮੩]

ਗੁਣ ਪੂਜਾ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨਾਨਕ ਸਗਲ ਘਾਲ ॥

ਜਿਸੁ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਦਇਆਲ ॥੪॥

(ਅੰਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਲਗਾਣੇ) ਜਿਸਨੂੰ ਦਿਆਲੂ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ ਸੁਭ ਗੁਣ, ਪੂਜਾ, ਗਿਆਨ, ਧਿਆਨ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ; ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਦੀ ਸਾਰੀ ਘਾਲ=ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਫਲ ਹੋਈ ਹੈ ॥੪॥

ਨੋਟ:-ਜੇਕਰ ਪਿਛਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਉਪਰੋਂ ਨ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚੇ ਉੱਤਰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ।

ਤਿਸ ਹੀ ਗੁਣੁ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਾ ॥

ਉਸੇ ਦੇ ਹੀ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਫਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸੇ ਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਕੀ ਮਾਨਿ ਲੋਇ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥੩੬॥੧੦੫॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਸੁਖਦਾਤਾ=ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਆਪਨ ਤਨੁ ਨਹੀ ਜਾਕੇ ਗਰਬਾ ॥ ਰਾਜ ਮਿਲਖ ਨਹੀ ਆਪਨ ਦਰਬਾ ॥੧॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਇਹ ਸਰੀਰ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਤੂੰ ਗਰਬਾ=ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ।

ਰਾਜ ਭਾਗ, ਮਿਲਖ=ਜਗੀਰਾਂ ਅਤੇ ਧਨ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧॥

ਆਪਨ ਨਹੀ ਕਾਕਉ ਲਪਟਾਇਓ ॥

ਆਪਨ ਨਾਮੁ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਦ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਪਟਾਇਓ=

ਉਲਝ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ ਉਹ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ
ਤੇ ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪਾਵਣਾ ਕਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਆਪਨ ਨਹੀ ਭਾਈ ॥ ਇਸਟ ਮੀਤ ਆਪ ਬਾਪੁ ਨ ਮਾਈ ॥੨॥

ਸੁਤ=ਪੁਤ੍ਰ, ਬਨਿਤਾ=ਇਸਤ੍ਰੀ, ਭਾਈ=ਭਰਾ ਇਹ ਭੀ ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਇਸਟ=ਪਿਆਰੇ ਮਿਤ੍ਰ, ਪਿਉ ਅਤੇ ਮਾਂ ਇਹ ਭੀ ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ॥੨॥

ਸੁਇਨਾ ਰੂਪਾ ਫੁਨਿ ਨਹੀ ਦਾਮ ॥ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਆਪਨ ਨਹੀ ਕਾਮ ॥੩॥

ਸੁਇਨਾ=ਸੋਨਾ, ਰੂਪਾ = ਚਾਂਦੀ ਫੁਨਿ × ਦਾਮ = ਅਤੇ ਦਮੜੇ ਯਾਨੇ ਰੁਪਏ ਇਹ ਭੀ ਤੇਰੇ ਨਹੀਂ
ਹਨ । ਹੈ+ਵਰ = ਸਰੋਸ਼ਟ ਘੋੜੇ, ਗੈ+ਵਰ = ਸਰੋਸ਼ਟ ਹਾਥੀ, ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣੇ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋ ਗੁਰਿ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਨੇ ਬਖਸ਼ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਤਿਸ ਕਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਿਸ ਕਾ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥੪॥੩੭॥੧੦੬॥

ਉਸਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਸਫਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਸੁਆਮੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੪॥੩੭॥੧੦੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਊਪਰਿ ਮੇਰੇ ਮਾਥੇ ॥ ਤਾਤੇ ਦੁਖ ਮੇਰੇ ਸਗਲੇ ਲਾਥੇ ॥੧॥

ਜਦ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਜਾਂ ਮਾਥੇ=ਸਿਰ ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਛੋਂਦੀ ।

ਅਥਵਾ :-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਜਦ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ਨੇ ਝੁਕਣਾ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ

ਉਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਲਾਥੇ=ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਕੁਰਬਾਨੀ ॥ ਆਤਮ ਚੀਨਿ ਪਰਮ ਰੰਗ ਮਾਨੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਆਤਮ×ਚੀਨਿ=
ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ "ਪਰਮ ਰੰਗ ਮਾਨੀ" =ਬੜੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਭੋਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਚਰਣ ਰੇਣੁ ਗੁਰ ਕੀ ਮੁਖਿ ਲਾਗੀ ॥ ਅਹੰਬੁਧਿ ਤਿਨਿ ਸਗਲ ਤਿਆਗੀ ॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਰੇਣੁ=ਧੂੜ ਜਿਸਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਲੱਗੀ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ
ਬੁੱਧੀ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ॥੨॥

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਲਗੇ ਮਨਿ ਮੀਠਾ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਤਾ ਤੇ ਮੋਹਿ ਡੀਣਾ ॥੩॥

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮੀਠਾ=ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ।

ਤਾ ਤੇ=ਉਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਨੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਡੀਠਾ=ਵੇਖਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਗੁਰੁ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰੁ॥ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਆਧਾਰੁ॥੪॥੩੮॥੧੦੭॥

ਗੁਰੁ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਗੁਰੁ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਗੁਰੁ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੁ ਹੀ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹਨ ॥੪॥੩੮॥੧੦੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂੰ ਤਾਕਉ ਆਹਿ ॥ ਜਾਕੈ ਉਣਾ ਕਛਹੁ ਨਾਹਿ ॥੧॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਆਹਿ=ਚਾਹੁਣਾ ਕਰ। ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਉਣਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧॥

ਹਰਿ ਸਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਕਰਿ ਮਨ ਮੀਤਾ॥ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੁ ਰਾਖਹੁ ਸਦ ਚੀਤ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮਿਤ੍ਰ ਮਨ! ਸਾ=ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਕਰ।

ਜੋ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ=ਆਸਰਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਰਖ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂੰ ਤਾਕਉ ਸੇਵਿ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਅਪਰੰਪਰ ਦੇਵ ॥੨॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ, ਜੋ ਦੇਵ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਸਭ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਆਦਿ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪਰੰਪਰ=ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਪਰੇ ਹੈ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਉਪਰਿ ਮਨ ਕਰਿ ਤੂੰ ਆਸਾ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜਾਕਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥੩॥

ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਪਰ ਆਸਾ ਰਖ। ਜਿਸ ਦਾ "ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ"=ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰਵਾਸਾ=ਭਰੋਸਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜਾਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਗਾਵੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਸੋਇ ॥੪॥੩੯॥੧੦੮॥

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਵਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੩੯॥੧੦੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਮੀਤੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਹਮ ਮਾਨਾ ॥ ਮੀਤ ਕੇ ਕਰਤਬ ਕੁਸਲ ਸਮਾਨਾ ॥੧॥

ਅਸਾਡਾ ਮਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਭੀ ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਮਿਤਰ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਜੋ ਭੀ ਕਰਤੱਬ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ "ਕੁਸਲ ਸਮਾਨਾ"=ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਵਰਗੇ ਹਨ ॥੧॥

ਏਕਾ ਟੇਕ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਚੀਤ ॥ ਜਿਸੁ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੁ ਹਮਰਾ ਮੀਤ ।੧।ਰਹਾਉ॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਚਿਤ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਟੇਕ=ਓਟ ਹੈ । ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਵੇਪਰਵਾਹਾ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮੋਹਿ ਅਸਨਾਹਾ ॥ ੨ ॥

ਸਾਡਾ ਮਿਤ੍ਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੈ । ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅਸਨਾਹਾ=ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ । ਵਾ:-ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਹ ਮੇਰਾ ਅਸਨਾਹਾ=ਵਾਕਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਸਮਰਥ ਪੁਰਖੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਆਮੀ ॥ ੩ ॥

ਸਾਡਾ ਮਿਤਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਪੁਰਖ ਹੈ ॥੩॥

(ਪੰਨਾ ੧੮੮)

ਹਮ ਦਾਸੇ ਤੁਮ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ ॥ ਮਾਨੁ ਮਹਤੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਗੋਬਿੰਦ ॥੧੦੯

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ=ਸੁਆਮੀ ਹੋ । ਤੇਰੇ ਆਸਰੇ ਕਰਕੇ ਹੀ, ਵਾ:-ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਮਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਤੁ=ਮਹਾਤਬਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।੧੦੯

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਾ ਕਉ ਤੁਮ ਭਏ ਸਮਰਥ ਅੰਗਾ ॥ ਤਾ ਕਉ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਕਾਲੰਗਾ ॥੧॥

ਹੇ ਸਮਰਥ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਸਦੇ ਅੰਗਾ=ਪੱਖ ਵਿਚ ਆਪ ਖੜੇ ਹੋਏ ਹੋ । ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਕਾਲੰਗਾ=ਕਲੰਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ॥ ੧ ॥

ਮਾਧਉ ਜਾ ਕਉ ਹੈ ਆਸ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਤਾਕਉ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਸੰਸਾਰੀ ।੧।ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮਾ+ਧਉ=ਮਾਇਆ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਆਸ ਹੈ ।

ਉਸਨੂੰ ਸੰਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਕੁਝ ਵੀ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਠਾਕੁਰੁ ਹੋਇ ॥ ਤਾ ਕਉ ਸਹਸਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥

ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ । ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।੨

ਜਾ ਕਉ ਤੁਮ ਦੀਨੀ ਪ੍ਰਭ ਧੀਰ ॥ ਤਾਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ ਪੀਰ ॥੩॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਸਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਧੀਰ=ਧੀਰਜਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਪੀਰ=ਪੀੜਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੈ ਸੋ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਦੇਖਾਇਆ॥੪॥੪੧॥੧੧੦

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਹੈ।
ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੪॥੪੧॥੧੧੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਪਾਈ ਵਡਭਾਗੀ ॥ ਨਾਮੁ ਨ ਜਪਹਿ ਤੇ ਆਤਮਘਾਤੀ ॥੧॥

ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਬਹੁਤ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ, ਜੋ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ ਉਹ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ॥੧॥

ਨੋਟ:-ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਡੁਬਕੇ ਜਾਂ ਗੱਡੀ ਹੇਠ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂ ਗਲ ਵਿਚ ਫਾਹ ਲੈ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਰਿ ਨ ਜਾਹੀ ਜਿਨਾ ਬਿਸਰਤ ਰਾਮ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੂਨ ਜੀਵਨ ਕਉਨ ਕਾਮ॥੧॥੨॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਬਿਸਰਤ—ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਮਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਮਰ ਜਾਣ ਤਾਂ ਚੇੜਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਉਣਾ ਕਿਸ ਕੰਮ ਹੈ ॥੧॥੨॥

ਖਾਤ ਪੀਤ ਖੇਲਤ ਹਸਤ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ਕਵਨ ਅਰਥ ਮਿਰਤਕ ਸੀਗਾਰ ॥੨॥

ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਵਿਸਤਾਰ ਪੂਰਬਕ ਖਾਂਦਾ, ਪੀਂਦਾ, ਹਸਦਾ ਖੇਡਦਾ ਆਦਿਕ ਕਈ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਵਲ ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂਰਦੇ ਉਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਵਨ ਅਰਥ=ਕਿਸ ਕੰਮ ਹਨ ॥੨॥

ਜੇ ਨ ਸੁਨਹਿ ਜਸੁ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥ ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਤੇ ਮੰਦਾ ॥੩॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਤੇ ਤ੍ਰਿਗਦ=ਟੋਢੀਆਂ ਸਪ ਆਦਿਕ ਜੂਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਮੰਦਾ=ਬੁਰਾ (ਭੈੜਾ) ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥

ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ ॥੪॥੪੨॥੧੧੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਧ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕੇਵਲ—ਨਿਰੋਲ ਨਾਮ ਹੀ ਸਮਾਇਆ ਹੈ ॥੪॥੪੨॥੧੧੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਕਿਸੇ ਸਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਪਿਉ ਮਰ ਗਿਆ ਉਸਨੂੰ ਰੋਂਦਿਆਂ ਪਿਟਦਿਆਂ ਵੇਖਕੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਕਾ ਕੀ ਮਾਈ ਕਾ ਕੋ ਬਾਪ ॥ ਨਾਮ ਧਾਰੀਕ ਬੂਠੇ ਸਭਿ ਸਾਕ ॥ ੧ ॥

ਮਾਂ ਕਿਸਦੀ ਹੈ, ਪਿਉ ਕਿਸਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਬੂਠੇ ਸਾਕ ਨਾਮ ਧਾਰੀਕ=ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਭਾਵ ਕਹਿਣ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ ॥੧॥

ਕਾਹੇ ਕਉ ਮੂਰਖ ਭਖਲਾਇਆ ॥

ਮਿਲਿ ਸੰਜੋਗਿ ਹੁਕਮਿ ਤੂੰ ਆਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਓਇ ਮੂਰਖਾ ! ਤੂੰ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰਾ ਪਿਉ ਮੇਰਾ ਪਿਉ ਕਰਕੇ ਭਖਲਾਇਆ=ਬਰੜਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਹੁਕਮਿ=ਹੁਕਮੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਜੋਗਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਇਥੇ ਆਇਆ ਹੈਂ ।

ਏਕਾ ਮਾਟੀ ਏਕਾ ਜੋਤਿ ॥ ਏਕੋ ਪਵਨੁ ਕਹਾ ਕਉਨੁ ਰੋਤਿ ॥੨॥

ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਇਕ ਪੰਜਾਂ ਤਤਾਂ ਰੂਪੀ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਜੋਤਿ=ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਹੈ । ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪਵਨੁ=ਪ੍ਰਾਣ ਭੀ ਇਕ ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦਸ ਮਰਿਆ ਕੌਣ ਹੈ ? ਤੇ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ? ॥੨॥

ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ ਕਰਿ ਬਿਲਲਾਹੀ ॥ ਮਰਣਹਾਰੁ ਇਹੁ ਜੀਅਰਾ ਨਾਹੀ ॥੩॥

ਵਿਚਾਰ ਹੀਣ ਪੁਰਸ਼ ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ ਕਰਕੇ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਅਰਥਾਤ ਰੋਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਜੀਵਾਤਮਾ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਖੋਲੇ ਕਪਾਟ ॥ ਮੁਕਤੁ ਭਏ ਬਿਨਸੇ ਭ੍ਰਮ ਬਾਟ ॥ ੪॥੪੩॥੧੧੨

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਕੋਸ਼ਾਂ ਰੂਪੀ ਕਪਾਟ=ਤਖਤ ਖੋਲ੍ਹੇ । ਤਾਂ ਭਰਮ ਦੇ ਥਾਟ=ਬਨਾਉ ਬਿਨਸ ਜਾਣ ਤੇ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ॥੪॥੪੩॥੧੧੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਵਡੇ ਵਡੇ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਲੋਗ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਬਿਆਪੈ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ ॥੧॥

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਿਸ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧॥

ਕਉਨ ਵਡਾ ਮਾਇਆ ਵਡਿਆਈ ॥

ਸੋ ਵਡਾ ਜਿਨਿ ਰਾਮ ਲਿਵਲਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਾਇਆ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਕੌਣ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਮ ਵਿਖੇ ਬਿਰਤੀ ਲਗਾਈ ਹੈ ॥੧॥

ਭੂਮੀਆ ਭੂਮਿ ਉਪਰਿ ਨਿਤ ਲੁਝੈ ॥ ਛੇਡਿ ਚਲੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਹੀ ਬੁਝੈ ॥੨॥

ਭੂਮੀਆ=ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਲੋਕ ਜਿਸ ਭੂਮੀ ਉਪਰੋਂ ਭਾਵ ਜਿਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਸਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੁਝੈ=ਲੜਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਭੂਮੀ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ ॥੨॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਨਾਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥੩॥੪੪॥੧੧੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਅਸਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਕਿ—ਹਰੀ ਦੇ ਭਜਨ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਲੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੩॥੪੪॥੧੧੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਪੂਰਾ ਮਾਰਗੁ ਪੂਰਾ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪੂਰਾ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ॥੧॥

ਉਸਦਾ ਮਾਰਗੁ=ਪੰਥ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਇਸਨਾਨ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਉਸ ਨੇ ਜਪ ਤਪ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਉਸ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਪੂਰਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਪੂਰੀ ਰਹੀ ਜਾ ਪੂਰੈ ਰਾਖੀ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਸਰਣਿ ਜਨ ਤਾਕੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਾਂ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਰਖੀ ਤਾਂਹੀ ਇਸਦੀ ਪੂਰੀ ਇਜ਼ਤ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਤੱਕੀ ਹੈ ॥੧॥

ਪੂਰਾ ਸੁਖੁ ਪੂਰਾ ਸੰਤੋਖੁ ॥ ਪੂਰਾ ਤਪੁ ਪੂਰਨ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ॥੨॥

ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਭੀ ਪੂਰਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਤੋਖ ਵੀ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਪ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ=ਗਿਆਨ ਜੋਗ, ਭਗਤੀ ਜੋਗ ਵੀ ਪੂਰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਹਰਿ ਕੈ ਮਾਰਗਿ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ॥ ਪੂਰੀ ਸੋਭਾ ਪੂਰਾ ਲੋਕੀਕ ॥੩॥

ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਤਿਤ=ਪਾਪੀ ਭੀ ਪੁਨੀਤ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਸੋਭਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਲੋਕੀਕ=ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੂਰਾ ਉਤਰਿਆ ਹੈ। ਵਾ:-ਉਸਦਾ ਲੋਕਿਕ ਵਿਹਾਰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਕਰਣਹਾਰੁ ਸਦ ਵਸੈ ਹਦੂਰਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥੪॥੪੫॥੧੧੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰਾ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਕਰਣਹਾਰੁ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਵਸਿਆ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ॥੪॥੪੫॥੧੧੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੮੯)

ਸੰਤ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮਿਟੇ ਅਘ ਕੋਟ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਛੋਟ ॥੧॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਨਾਲ ਕੋਟ=ਕੂੜਾਂ ਅਘ=ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਲੋਂ ਛੋਟ=ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸੰਤ ਕਾ ਦਰਸੁ ਪੂਰਨ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜਪੀਐ ਨਾਮੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪੂਰਨ=ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ ।

ਅਰਥਾਤ ਵਿਥੀ ਨਾਲ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਜੋ ਮਹਾਤਮ ਹੈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੰਤ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਟਿਆ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਆਵੈ ਸਭੁ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥੨॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਆਵੈ=ਨਿਗਾਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸੰਤ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਆਏ ਵਸਿ ਪੰਚਾ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਲੈ ਸੰਚਾ ॥੩॥

ਜਿਸ ਉਤੇ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਹਨ ਪੰਜੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਦੂਤ ਉਸ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਨ ।

ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾ=ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਾਕਾ ਪੂਰਾ ਕਰਮ ॥ ਤਿਸੁ ਭੇਟੇ ਸਾਧੂ ਕੇ ਚਰਨ ॥੪॥੪੬॥੧੧੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਮ-ਭਾਗ ਪੂਰਾ ਹੈ । ਤਿਸਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਭੇਟੇ=ਮਿਲੇ ਹਨ । ਭਾਵ ਉਸ ਨੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੪॥੪੬॥੧੧੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹਰਿਗੁਣ ਜਪਤ ਕਮਲੁ ਪਰਗਾਸੈ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਤ੍ਰਾਸ ਸਭ ਨਾਸੈ ॥੧॥

ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਜਪਤ-ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦਾ ਕੋਲ ਪਰਗਾਸੈ=ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਰਾ ਤ੍ਰਾਸ=ਡਰ ਨਾਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸਾ ਮਤਿ ਪੂਰੀ ਜਿਤੁ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਸਾਧੂਸੰਗੁ ਪਾਵੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾ ਮਤਿ=ਉਹ ਸਿਖਿਆ ਪੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਦਾ ਹੈ ।

ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਡਭਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਪਾਈਐ ਨਿਧਿ ਨਾਮਾ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਕਾਮਾ ॥੨॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਨਿਧੀ=ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਵਾ:-ਨਾਮ ਰੂਪ ਨਿਧਿ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਸੰਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਜਨਮੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੁ ॥੩॥

ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਪਰਵਾਣੁ=ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਖਾਣੁ=ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੇ ਜਨੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਜਾਕੈ ਰਿਦੈ ਵਸੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥੪॥੪੭॥੧੧੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨੁ=ਖਟ ਭਾਗਾਂ ਸਪੰਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਵਸਦਾ ਹੈ ॥੪॥੪੭॥੧੧੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਏਕਸ ਸਿਉ ਜਾਕਾ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥ ਵਿਸਰੀ ਤਿਸੈ ਪਰਾਈ ਤਾਤਾ ॥ ੧ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਮਨ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਪਰਾਈ ਤਾਤਾ=ਖਾਹਸ਼ ਅਰਥਾਤ ਯਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਭੁਲ ਗਈ ਹੈ ॥੧॥

ਬਿਨੁ ਗੋਬਿੰਦ ਨ ਦੀਸੈ ਕੋਈ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਕਰਤਾ ਸੋਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਉਹ ਕਰੇਜ਼ਾ-ਪੁਰਖ ਹੀ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਰੰਨੇ ਕਰਾਉਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੧॥

ਮਨਹਿ ਕਮਾਵੈ ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੈ ॥ ਸੇ ਜਨੁ ਇਤ ਉਤ ਕਤਹਿ ਨ ਡੋਲੈ ॥੨॥

ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਮਾਵਦਾ ਅਰਥਾਤ ਧਾਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਭੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਇਧਰ ਉਧਰ ਕਦੇ ਡੋਲੈ=ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੨॥

ਜਾਕੈ ਹਰਿ ਧਨੁ ਸੋ ਸਚੁ ਸਾਹੁ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕਰਿ ਦੀਨੋ ਵਿਸਾਹੁ ॥੩॥

ਜਿਸਦੇ ਪਾਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਧਨ ਹੈ ਉਹੀ ਸਚਾ ਸਾਹ ਹੈ। ਪਰ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਦੇ ਉਪਰ ਸਿਖ ਦਾ ਵਿਸਾਹੁ=ਭਰੋਸਾ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜੀਵਨ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥੪॥੪੮॥੧੧੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਪੁਰਖ ਜੋ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਹੈ ਉਹ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਰਮਪਦੁ=ਆਤਮ ਪਦ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥੪੮॥੧੧੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਨਾਮੁ ਭਗਤ ਕੈ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੁ ॥ ਨਾਮੋ ਧਨੁ ਨਾਮੋ ਬਿਉਹਾਰੁ ॥੧॥

ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰੁ=ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਧਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਨਾਮ ਵਡਾਈ ਜਨੁ ਸੋਭਾ ਪਾਏ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਵਾਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਭਗਤ ਜਨ ਸੋਭਾ ਪਾਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਨਾਮੁ ਭਗਤ ਕੈ ਸੁਖ ਅਸਥਾਨੁ ॥ ਨਾਮੁ ਰਤੁ ਸੋ ਭਗਤੁ ਪਰਵਾਨੁ ॥੨॥

ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ।

ਜੋ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰਤੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਭਗਤ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹਨ ॥੨॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨਕੁ ਉਧਾਰੈ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਜਨੁ ਨਾਮੁ ਸਮਾਰੈ ॥੩॥

ਹਰੀ ਦਾ ਜੋ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸੇ ਨੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦੇ ਕੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੇ ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਤਾਰੇ ਸਨ।

ਅਥਵਾ:-ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਸੁਖਦੇਵ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਗਲ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਭਗਤ ਜਨ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਮਾਰੈ=ਸੰਭਾਲਦੇ ਅਰਥਾਤ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਪੂਰਾ ਭਾਗੁ ॥ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਤਾਕਾ ਮਨੁ ਲਾਗੁ ॥੪॥੪੬॥੧੧੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਪੂਰਨ ਭਾਗ ਹੈ।

ਉਸਦਾ ਮਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਭਾਵ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ॥੪॥੪੬॥੧੧੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਤਬ ਤੇ ਧਾਵਤੁ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਆ ॥੧॥

ਜਦ ਤੋਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਦ ਤੋਂ ਇਹ ਚੰਚਲ ਮਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲ ਧਾਵਤੁ=ਦੌੜਣ ਵਲੋਂ ਰਜ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਸੁਖ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ਪਾਇਆ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ਸ੍ਰਾਮੁ ਮਿਟਿਆ ਮੇਰੀ ਹਤੀਬਲਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਬਿਸ੍ਰਾਮ=ਇਸਥਿਤ ਹੋਣਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਦਾ ਜੋ ਸ੍ਰਮੁ=ਥਕੇਵਾਂ ਸੀ ਉਹ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੇਰੀ
ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪੀ ਬਲਾ ਭੀ ਹਤੀ=ਮਰ ਗਈ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਰਾਧਿ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਮਿਟੀ ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ॥੨॥

ਭਗਵੰਤ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਦੇ ਆਰਾਧਣੇ ਕਰਕੇ, ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ
ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਮਿਟ ਗਈ ਹੈ ॥੨॥

ਸਭ ਤਜਿ ਅਨਾਥੁ ਏਕ ਸਰਣਿ ਆਇਓ ॥

ਉਚ ਅਸਥਾਨੁ ਤਬ ਸਹਜੇ ਪਾਇਓ ॥੩॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਅਨਾਥ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਇਕ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ । ਤਿਸ
ਵੇਲੇ ਮੈਨੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਉਚੇ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਪਾ ਲੀਤਾ । ३॥

ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਭਰਮੁ ਭਉ ਨਸਿਆ ॥

ਕਰਣਹਾਰੁ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਬਸਿਆ ॥੪॥੫੦॥੧੧੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਰਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਗਿਆ । ਤਾਂ ਜਨਮ
ਮਰਣ ਦਾ ਦੁਖ, ਈਰਖਾ ਦਾ ਦਰਦ, ਪੰਜ ਪਰਕਾਰ ਦਾ ਭਰਮ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਭਉ=ਡਰ ਨਸ
ਗਿਆ ॥੪॥੫੦॥ ੧੧੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੬੦)

ਕਰ ਕਰਿ ਟਹਲ ਰਸਨਾ ਗੁਣ ਗਾਵਉ॥ਚਰਨ ਠਾਕੁਰ ਕੈ ਮਾਰਗਿ ਧਾਵਉ॥੧॥

ਕਰ=ਹਥਾਂ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਟਹਲ ਕਰੋ, ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਗੁਣ ਗਾਇਣ ਕਰੋ ।

ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਕਰਕੇ ਠਾਕੁਰ=ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਰ ਧਾਵਉ=ਦੌੜਣਾ ਕਰੋ ॥੧॥

ਭਲੇ ਸਮੇ ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਬਰੀਆ॥ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਭੈ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਆ॥੧॥ਰਹਾਉ

ਏਹੋ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਭਲਾ ਹੈ, ਹੇ ਭਾਈ ਇਹ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ ।

ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਭੈਦਾਇਕ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ॥੧॥

ਨੇਤ੍ਰੁ ਸੰਤਨ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖੁ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਿਨਾਸੀ ਮਨ ਮਹਿ ਲੇਖੁ ॥੨॥

ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਵੇਖਣਾ ਕਰ । ਅਤੇ ਅਬਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ
ਲੇਖੁ=ਲੇਖਣਾ, ਅਰਥਾਤ ਜਾਨਣਾ ਕਰ ॥੨॥

ਸੁਣਿ ਕੀਰਤਨੁ ਸਾਧ ਪਹਿ ਜਾਇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਇ ॥੩॥

ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨਾ ਕਰ । ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ
ਤ੍ਰਾਸ=ਖੌਫ਼ਤਾਈ ਮਿਟਾਣਾ ਕਰ ॥ ੩ ॥

ਚਰਣ ਕਮਲ ਠਾਕੁਰ ਉਰਿਧਾਰਿ ॥ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਨਾਨਕ ਨਿਸਤਾਰਿ ॥੪॥੫੧॥੧੨੦॥

ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨਾ ਕਰ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਦੁਰਲੱਭ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਨਿਸਤਾਰਿ—
ਤਾਰ ਲੈ ॥੪॥੫੧॥੧੨੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਾਕਉ ਆਪਨੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੈ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਉਚਾਰੈ ॥੧॥

ਜਿਸ ਉਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ।

ਉਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਸਹਸਾ ਦੁਖੁ ਬਿਆਪੈ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਬਿਸਰਤ=ਭੁਲਣ ਕਰਕੇ, ਵਾ:-ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਬਿਸ+ਰਤ=ਵਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ
ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੁਖਦਾਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ ।

ਸਿਮਰਣ ਨਾਮੁ ਭਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਭਰਮ ਅਤੇ ਡਰ ਭਾਗੈ=ਦੌੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਸੁਣੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵੈ ॥

ਤਿਸੁ ਜਨ ਦੁਖੁ ਨਿਕਟਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥ ੨ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਦੇ ਨਿਕਟਿ=ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ॥੨॥

ਹਰਿ ਕੀ ਟਹਲ ਕਰਤ ਜਨੁ ਸੋਹੈ ॥ ਤਾਕਉ ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਨ ਪੋਹੈ ॥੩॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸੋਹੈ=ਸੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਅਗਨੀਨ ਪੋਹੈ=ਛੋਹਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੩॥

ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੁਖਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਦਇਆਲ ॥

ਨਾਨਕ ਤਜੀਅਲੇ ਅਵਰਿ ਜੰਜਾਲ ॥੪॥੫੨॥੧੨੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦਿਆਲੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ
ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅਵਰਿ=ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਜੰਜਾਲ ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ ਹਨ ॥੪॥੫੨॥੧੨੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਛਾਡਿ ਸਿਆਨਪ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਟੇਕ ਟਿਕਾਈ ॥੧॥

ਬਹੁਤੀ ਸਿਆਣਪ ਬੁੱਧੀ ਦੀ, ਤੇ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਛਡਕੇ,
ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ 'ਟੇਕ ਟਿਕਾਈ'—ਓਟ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੧॥

ਦੁਖ ਬਿਨਸੇ ਸੁਖ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਇ। ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਭੋਟਿਆ ਲਿਵਲਾਇ ॥੧॥

ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੁਖ ਬਿਨਸ ਗਏ ਹਨ।
ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਹੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ=ਬਿਰਤੀ ਲਗੀ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ਗੁਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ॥ ਮਿਟੇ ਵਿਸੂਰੇ ਉਤਰੀ ਚਿੰਤ ॥੨॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ=ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਵਿਸੂਰੇ=ਝੋਰੇ ਮਿਟ ਗਏ
ਅਤੇ ਚਿੰਤਾ ਭੀ ਉਤਰ ਗਈ ॥੨॥

ਅਨਦ ਭਏ ਗੁਰ ਮਿਲਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਾਟੇ ਜਮ ਜਾਲ ॥੩॥

ਕਿਰਪਾਲੂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਦਿਆਂ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ।

ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਫਾਹੇ ਕਟ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥

ਤਾਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਬਿਆਪੈ ਮਾਇਆ ॥੪॥੫੩॥੧੨੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਮਾਇਆ
ਦਾ ਜੌਰ ਨ ਵਿਆਪਦਾ ਹੋਇਆ ॥੪॥੫੩॥੧੨੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਰਾਖਿ ਲੀਆ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਆਪਿ ॥ ਮਨਮੁਖ ਕਉ ਲਾਗੋ ਸੰਤਾਪੁ ॥੧॥

ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਹਥ ਦੇ ਕੇ ਸਾਨੂੰ, ਵਾ:-ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ।
ਅਥਵਾ:-ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਕਰਨ
ਵਾਲੇ ਮਨਮੁਖ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ, ਤੇ ਖਿਡਾਵੇ ਬਾਹਮਣ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਭਾਰਾ ਦੁਖ ਲਗਾ ਹੈ ॥੧॥

ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਜਪਿ ਮੀਤ ਹਮਾਰੇ ॥ ਮੁਖ ਉਜਲ ਹੋਵਹਿ ਦਰਬਾਰੇ ॥੧॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿਤ੍ਰ! ਤੂੰ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਜਪ। ਅਥਵਾ:-ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ। ਤਦ ਸਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਉਜਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਹਿਰਦੈ ਵਸਾਇ ॥ ਦੁਖ ਦੁਸਮਨ ਤੇਰੀ ਹਤੈ ਬਲਾਇ ॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈ । ਤਾਂ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੁਸਮਨ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਬਲਾ, ਵਾ:-ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪੀ ਬਲਾ ਹੁੰਦੇ=ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ॥੨॥

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ॥ਦਇਆਲ ਭਏ ਸਗਲੇ ਜੀਅ ਭਾਈ ॥੩॥

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਤੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਓਸੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋ ਭਾਈ ! ਤੇਰੇ ਪਰ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਦਿਆਲੂ ਹੋਏ ਹਨ ॥੩॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਜਬ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ॥ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਪਰੀ ॥੪॥੫੪॥੧੨੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਦਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ । ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਪਤਿਆਬਰੋ ਪੈ ਗਈ ॥੪॥੫੪॥੧੨੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਅਨਿਕ ਰਸਾ ਖਾਏ ਜੈਸੇ ਢੋਰ ॥ ਮੋਹ ਕੀ ਜੇਵਰੀ ਬਾਧਿਓ ਚੋਰ ॥੧॥

ਨਾਮ ਹੀਣ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਅਨੇਕ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਢੋਰ=ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਪਸ਼ੂ ਰੱਸੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਚੋਰ=ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਜੀਵ ਮੋਹ ਦੀ ਜੇਵਰੀ=ਰਸੀ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧॥

ਮਿਰਤਕ ਦੇਹ ਸਾਧ ਸੰਗ ਬਿਹੂਨਾ ॥ ਆਵਤ ਜਾਤ ਜੋਨੀ ਦੁਖ ਖੀਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਦੇਹ ਮੁਰਦੇ ਤੁਲ ਹੈ । ਜੂਨੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਖੀਨਾ=ਨਾਸ, ਵਾ:-ਕ੍ਰਿਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਨਿਕ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁੰਦਰ ਪਹਿਰਾਇਆ ॥ ਜਿਉ ਡਰਨਾ ਖੇਤ ਮਾਹਿ ਡਰਾਇਆ ॥੨॥

ਉਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਰਣਾ ਇੰਜ ਨਿਸਫਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਡਰਨਾ=ਨੂਨ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸਗਲ ਸਰੀਰ ਆਵਤ ਸਭ ਕਾਮ ॥ ਨਿਹਫਲ ਮਾਨੁਖੁ ਜਪੈ ਨਹੀ ਨਾਮ ॥੩॥

ਇਕ ਮਨੁਖ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਕੰਮ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਮਨੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਨਿਸਫਲ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਾ ਕਉ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਭਜਹਿ ਗੋਪਾਲਾ ॥੪॥੫੫॥੧੨੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਉਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਿਆਲੂ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਹ ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਗੋਪਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੪॥੫੫॥੧੨੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੯੧)

ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰੇ ॥ ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਸੁਖ ਸਾਰੇ ॥੧॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੇ ਕਲਪਨਾ ਤੇ ਕਲੇਸ, ਵਾ:-ਕਲ੍ਹਾ ਰੂਪ ਕਲੇਸ ਸਾਰੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।
ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥

ਭੈ ਬਿਨਸੇ ਨਿਰਭਉ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਿਰਭਉ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਭੈ-ਡਰ ਬਿਨਸ ਗਏ ਹਨ ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਚਰਨ ਕਵਲ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੇ ॥ ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ ਗੁਰਿ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੇ ॥੨॥

ਜਦ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ।

ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅਗਨੀ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ ॥੨॥

ਬੂਝਤ ਜਾਤ ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਕਾਢੇ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਟੂਟੇ ਗਾਢੇ ॥੩॥

ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ, ਵਾ:-ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁਬਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਂ, ਪੂਰੀਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕੱਢ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਟੂਟੇ-ਵਿਛੁੜੇ ਹੋਏ ਸਾਂ ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਗੰਢ ਦਿੱਤਾ ਅਰਥਾਤ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਗੁਰਿ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ਜਿਸੁ ਭੇਟਤ ਗਤਿਭਈ ਹਮਾਰੀ ॥੪॥੫੬॥੧੨੫

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ।

ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਭੇਟਤ=ਮਿਲਦਿਆਂ ਹੀ ਮੇਰੀ ਗਤਿ×ਭਈ=ਮੁਕਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ॥੪॥੫੬॥੧੨੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਤਾ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਰਹੁ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਪਨਾ ਆਗੈ ਧਰਹੁ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜੋ ਸੰਗ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਕਰੋ ।

ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਤਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਧਰ ਦਿਓ ਅਰਥਾਤ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਓ ॥੧॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਪੀਵਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਭ ਤਪਤਿ ਬੁਝਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਣਾ ਕਰੋ ।

ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਸਾਰੀ ਤਪਸ਼ ਬੁਝ ਜਾਏਗੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਨਿਵਾਰਹੁ ॥

ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਕੇ ਚਰਣੁ ਨਮਸਕਾਰਹੁ ॥੨॥

ਜੋਬਨ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਿਵਾਰਤ ਕਰ ਲਵੇ।

ਹਰੀ ਦੇ ਜੋ ਦਾਸ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇ ॥੨॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨਹਿ ਸਮਾਲੇ ॥ ਸੋ ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ ਜੋ ਚਾਲੈ ਨਾਲੇ ॥੩॥

ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਲਣਾ ਕਰੇ ॥

ਉਹ ਨਾਮ ਧਨ=ਸੰਚਹੁ=ਇਕੱਠਾ ਕਰੇ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੩॥

ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾਕੀ ਚਰਣੀ ਲਾਗੁ ॥੪॥੫॥੧੨੬॥

ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਭਾਗ ਉੱਤਮ ਹਨ ਤਿਸਨੂੰ ਨਾਮ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਚਰਣੀ ਲਗਣਾ ਕਰ ॥੪॥੫॥੧੨੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੂਕੇ ਹਰੇ ਕੀਏ ਖਿਨ ਮਾਹੇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੰਚਿ ਜੀਵਾਏ ॥੧॥

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਜਾਕੇ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਚਰਨ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੂਕੇ ਬਿਛ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਹਰੇ ਭਰੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :-ਸੂਕੀ ਸੂਲੀ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ,

ਯਥਾ :-ਮੇਰੇ ਮਾਧਉ ਜੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲੇ ਸੁ ਤਰਿਆ ॥

ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਇਆ ਸੂਕੇ ਕਾਸਟ ਹਰਿਆ ॥

ਅਥਵਾ :-ਸੂਕੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਹਰੇ ਭਰੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :-ਸੂਕੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਹਰੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਅਤੇ "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸਟਿ" = ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸੰਚਿ = ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵਾਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਅਥਵਾ :-ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸੰਚਿ=ਛੱਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁਰਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵਾ

ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਕਾਟੇ ਕਸਟ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਸੇਵਕ ਕਉ ਦੀਨੀ ਅਪੁਨੀ ਸੇਵਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕਸਟ=ਦੁੱਖ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਅਤੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਖਖਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮਿਟਿ ਗਈ ਚਿੰਤ ਪੁਨੀ ਮਨ ਆਸਾ ॥ ਕਰੀ ਦਇਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਗੁਣਤਾਸਾ ॥੨॥

ਗੁਣਤਾਸਾ=ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਮਿਟ ਗਈ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਆਸਾ ਪੁਨੀ=ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ॥੨॥

ਦੁਖ ਨਾਠੇ ਸੁਖ ਆਇ ਸਮਾਏ ॥ ਢੀਲ ਨ ਪਰੀ ਜਾ ਗੁਰਿ ਫੁਰਮਾਏ ॥੩॥

ਜਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਫੁਰਮਾ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਠੇ=ਨਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕੋਈ 'ਢੀਲ ਨ ਪਰੀ' ਦੇਰ ਨ ਪਈ, ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਆ ਕੇ ਸਮਾ ਗਏ ॥ ੩ ॥

ਇਛ ਪੁਨੀ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਮਿਲੇ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜਨ ਸੁਫਲ ਫਲੇ ॥੪॥੫੮॥੧੨੭॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਇਛਾ ਪੁਨੀ=ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਸਰੇਸ਼ਟ ਫਲਾਂ ਕਰਕੇ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋਏ ਹਨ ॥੪॥੫੮॥੧੨੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਤਾਪ ਗਏ ਪਾਈ ਪ੍ਰਭਿ ਸਾਂਤਿ ॥ ਸੀਤਲ ਭਏ ਕੀਨੀ ਪ੍ਰਭਿ ਦਾਤਿ ॥੧॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਾਈ, ਆਧਿ ਬਿਆਧ, ਉਪਾਧਿ ਰੂਪ ਤੀਨੇ ਤਾਪ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਅੰਤਹ ਕਰਨ ਸੀਤਲ ਹੋ ਗਏ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਭਏ ਸੁਹੇਲੇ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਬਿਛੁਰੇ ਮੇਲੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੁਹੇਲੇ=ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ।

ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਵਿਛੁੜੇ ਹੋਏ ਸਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਿਮਰਤ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਸਗਲ ਰੋਗ ਕਾ ਬਿਨਸਿਆ ਥਾਉ ॥੨॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਸਿਮਰਦਿਆਂ,

ਸਗਲ=ਸਾਰਿਆਂ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਥਾਉ=ਅਸਥਾਨ ਅਗਿਆਨ ਬਿਨਸ ਗਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਬੋਲੈ ਹਰਿ ਬਾਣੀ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥੩॥

ਅਸੀਂ ਸਹਜਿ×ਸੁਭਾਇ=ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹਰੀ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀਓ ! ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰੋ ॥੩॥

ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥੪॥੫੯॥੧੨੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਦੁੱਖ ਜਨ ਦਰਦ ਅਤੇ ਜਮ ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ॥੪॥੫੯॥੧੨੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਭਲੇ ਦਿਨਸ ਭਲੇ ਸੰਜੋਗ ॥ ਜਿਤੁ ਭੇਟੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰਜੋਗ ॥੧॥

ਉਹ ਦਿਨ ਵੀ ਭਲੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਜੋਗ ਵੀ ਭਲੇ ਹਨ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰਜੋਗ=ਨਿਰਬੰਧ (ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਆ ਕੇ ਭੇਟੇ=ਮਿਲੇ ਹਨ ॥੧॥

ਓਹ ਬੇਲਾ ਕਉ ਹਉ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਜਿਤੁ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਜਪੈ ਹਰਿਨਾਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹਉ=ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਫਲ ਮੂਰਤੁ ਸਫਲ ਓਹ ਘਰੀ ॥ ਜਿਤੁ ਰਸਨਾ ਉਚਰੈ ਹਰਿ ਹਰੀ ॥੨॥

ਉਹ ਮੂਰਤੁ=ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਦਾ ਵੇਲਾ ਭੀ ਸਫਲ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਘੜੀ ਦਾ ਵੇਲਾ ਵੀ ਸਫਲ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਜੀਭ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਸਫਲੁ ਓਹੁ ਮਾਥਾ ਸੰਤ ਨਮਸਕਾਰਸਿ॥ਚਰਣ ਪੁਨੀਤ ਚਲਹਿ ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ॥੩॥

ਉਹ ਮੱਥਾ ਸਫਲ ਹੈ ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਪੈਰ ਪੁਨੀਤ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਮਾਰਗਿ=ਰਸਤੇ ਪਰ ਚਲਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭਲਾ ਮੇਰਾ ਕਰਮ ॥ ਜਿਤੁ ਭੇਟੇ ਸਾਧੂ ਕੇ ਚਰਨ ॥੪॥੬੦॥੧੨੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਮੇਰਾ ਪੂਰਬਲਾ ਕਰਮ ਭਲਾ=ਚੰਗਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਭੇਟੇ=ਮਿਲੇ ਹਨ ॥੪॥੬੦॥੧੨੯॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੯੨)

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਾਖੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿ ਚਿੰਤਾ ਸਭ ਜਾਹਿ ॥੧॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਯਾਦ ਰਖ, ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ॥ ੧ ॥

ਬਿਨੁ ਭਗਵੰਤ ਨਾਹੀ ਅਨ ਕੋਇ ॥ ਮਾਰੈ ਰਾਖੈ ਏਕੇ ਸੋਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਭਗਵੰਤ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਹ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਮਾਰਨ ਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਰਿਦੈ ਉਰਿਧਾਰਿ ॥ ਅਗਨਿ ਸਾਗਰੁ ਜਪਿ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਿ ॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਉਰਿ=ਵਿਚ ਧਾਰਨਾ ਕਰ ।

ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕਰ ਤਾਂ ਅਗਨੀ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਏਗਾ ॥੨॥

ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਸਿਉ ਲਾਇ ਧਿਆਨੁ ॥ ਬੀਹਾ ਊਹਾ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥੩॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਲਗਾਣਾ ਕਰ। ਅਥਵਾ :- ਗੁਰ × ਮੂਰਤਿ = ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਲਗਾਣਾ ਕਰ। ਤਾਂ ਬੀਹਾ × ਊਹਾ = ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਮਾਨੁ = ਆਦਰ ਪਾਏਂਗਾ ॥੩॥

ਯਥਾ - ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮੰਤ੍ਰ ਮਨੁ ਮਾਨੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੮੬੪

ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਗੁਰ ਸਰਣੀ ਆਇਆ ॥

ਮਿਟੇ ਅੰਦੇਸੇ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥੪॥੬੧॥੧੩੦॥

ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਦੇਸੇ=ਸੈਸੇ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੪॥੬੧॥੧੩੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੂਖੁ ਸਭੁ ਜਾਇ ॥ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਉਹ ਨਾਮ ਰਤਨ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਜਪਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਸਾਧੂ ਜਨ ਰਾਮੁ ਰਸਨ ਵਖਾਣੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ। ਸਾਧੂ ਜਨ ਰਸਨਾਂ ਨਾਲ ਜਿਸ ਰਾਮ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੂੰ ਭੀ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ॥੧॥ ਕਿਉਂਕਿ-

ਇਕਸੁ ਬਿਨੁ ਨਾਹੀ ਦੂਜਾ ਕੋਇ ॥ ਜਾਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥੨॥

ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਦਾ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਸਾਜਨੁ ਮੀਤੁ ਸਖਾ ਕਰਿ ਏਕੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਖਰ ਮਨ ਮਹਿ ਲੇਖੁ ॥੩॥

ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਜਣ ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ, ਮਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ, ਸਖਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਕਰ। ਅਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅਖਰ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਲਿਖ ਲੈ ॥੩॥

ਅਥਵਾ :- ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਜਣ, ਮਿਤ੍ਰ ਤੇ ਸਖਾ ਬਣਾ ਲੈ।

ਅਤੇ ਅ+ਖਰ=ਖਿਰਨੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਹਰੀ ਹੈ ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਲੇਖੁ=ਲਿਖਣਾ ਕਰ ॥੩॥

ਯਥਾ :- ਹਰਿਮਾਲਾ ਉਹ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੈ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਾ ਦੁਖੁ ਨਿਵਾਰੈ ॥

ਹਿਰਦੇ ਸਮਾਲੈ ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੈ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਇਤ ਉਤ ਕਤਹਿ ਨ ਡੋਲੈ ॥੩॥ [ਪੰ: ੩੮੮

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ ਸੁਆਮੀ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੪॥੬੨॥੧੩੧॥

ਜੋ ਸੁਆਮੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਵਿ ਰਹਿਆ=ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰ ॥੪॥੬੨॥੧੩੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਭੈ ਮਹਿ ਰਚਿਓ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਤਿਸੁ ਭਉ ਨਾਹੀ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰਾ ॥੧॥

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਡਰ ਵਿਚ ਰਚਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਅਧਾਰਾ=ਆਸਰਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧॥

ਭਉ ਨ ਵਿਆਪੈ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾ ॥ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਣਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੋ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦਾ ।

ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਓਹੀ ਕਰਣਾ=ਕਰਤੱਬ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸੋਗ ਹਰਖ ਮਹਿ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ॥ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਣਾ ॥੨॥

ਜੋ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ,

ਵਾ :--ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੨॥

ਅਗਨਿ ਸਾਗਰੁ ਮਹਾ ਵਿਆਪੈ ਮਾਇਆ ॥

ਸੇ ਸੀਤਲ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥੩॥

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਗਨੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਮਹਾ=ਬੜੀ ਵਿਆਪ ਰਹੀ

ਹੈ । ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸੀਤਲ ਹੋਏ ਹਨ ॥੩॥

ਰਾਖਿ ਲੇਇ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖਨਹਾਰਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਜੰਤ ਵਿਚਾਰਾ ॥੪॥੬੩॥੧੩੨॥

ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਰਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ--ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ

ਇਹ ਜੀਵ ਵਿਚਾਰਾ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੪॥੬੩॥੧੩੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜਪੀਐ ਨਾਉ ॥ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਦਰਗਹ ਥਾਉ ॥੧॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਥਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੁਝ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਤੁਮ ਮਨਿ ਵਸੇ ਤਉ ਦੁਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥੨॥

ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਓ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਭਰਮ ਅਤੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਭਉ=ਭਾਗੈ=ਡਰ ਦੌੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਪਰੰਪਰ ਸੁਆਮੀ ॥ ਸਗਲ ਘਟਾ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੩॥

ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਆਪ ਅਪਰੰਪਰ—ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਰਾ ਰੂਪ ਹੋ, ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਹੋ ।

ਫਿਰ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ॥੩॥

ਕਰਉ ਅਰਦਾਸਿ ਅਪਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਰਾਸਿ ॥੪॥੬੪॥੧੩੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੋ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸਚੀ ਰਾਸਿ—ਪ੍ਰੀਤੀ ਮਿਲੇ ॥੪॥੬੪॥੧੩੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਕਣ ਬਿਨਾ ਜੈਸੇ ਬੋਥਰ ਤੁਖਾ ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੂਨ ਸੂਨੇ ਸੇ ਮੁਖਾ ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਕਣ—ਅੰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੁਖਾ—ਤੌਹ (ਛਿਲੜ) ਬੋਥਰ—ਖਾਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸੂਨੇ—ਸੁੰਵੇ ਭਾਵ ਖਾਲੀ ਹਨ ॥੧॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥

ਨਾਮ ਬਿਹੂਨ ਧ੍ਰਿਗੁ ਦੇਹ ਬਿਗਾਨੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੋ ।

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਿ+ਗਾਨੀ=ਦਵੈਤ ਦੇ ਗਾਇਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ ।

ਵਾ :-ਬਿਗਾਨੀ=ਬੇਗਿਆਤ ਅਰਥਾਤ ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਾਹੀ ਮੁਖਿ ਭਾਗੁ ॥ ਭਰਤ ਬਿਹੂਨ ਕਹਾ ਸੋਹਾਗੁ ॥੨॥

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੂੰਹ ਸਰੇਸ਼ਟ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਵਾ :-ਇਹ ਜੀਵ ਮੁਖ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਜੈਸੇ ਭਰਤ=ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸੁਹਾਗ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ॥੨॥

ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਲਗੈ ਅਨ ਸੁਆਇ ॥ ਤਾਕੀ ਆਸ ਨ ਪੂਜੈ ਕਾਇ ॥੩॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਅਨ+ਸੁਆਇ=ਹੋਰਨਾਂ ਸੁਆਦਾਂ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹਨ,

ਵਾ :-ਹੋਰਨਾਂ ਪ੍ਰਯੋਜਨਾਂ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਭੀ ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ॥੩॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੀ ਦਾਤਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥੪॥੬੫॥੧੩੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਾਤ ਦੇਣੀ ਕਰੋ ।

ਕਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ ॥੪॥੬੫॥੧੩੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੯੩)

ਪਰਮੇਸਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਤੂੰ ਸਮਰਥੁ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੁਮ ਤੇ ਤੂੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੧॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਹੈਂ, ਤੂੰਹੀ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈਂ । ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੂੰਹੀ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਜਾਨਣੇ ਨੂੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈਂ ॥੧॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਜਨ ਓਟ ॥ ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਉਧਰਹਿ ਜਨ ਕੋਟਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਪੂਰਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਤੂੰਹੀ ਸੇਵਕ ਜਨਾਂ ਦੀ ਓਟ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈਂ ।

ਵਾ :—ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤੂੰਹੀ ਸੇਵਕ ਜਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨ ਓਟ ਹੈਂ ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਜਨ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਤੇਤੇ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ॥ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸੂਖ ਘਨੇਰੇ ॥੨॥

ਜਿੰਨੇ ਭੀ ਜੀਵ ਹਨ, ਉਤਨੇ ਸਾਰੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਸਾਜੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਘਨੇਰੇ=ਬਹੁਤੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਜੇ ਕਿਛੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ॥ ਹੁਕਮੁ ਬੂਝੈ ਸੋ ਸਚਿ ਸਮਾਣਾ ॥੩॥

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ ।

ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁਝਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਚ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਜੈ ਪ੍ਰਭ ਦਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰੈ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥੪॥੬੬॥੧੩੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਕਰੋ ।

ਕਿ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨਾ, ਵਾ :—ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਜੋ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹਾਂ ॥੪॥੬੬॥੧੩੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਤਾਕਾ ਦਰਸੁ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ ॥ ਜਾਕੀ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਿਵਲਾਗੀ ॥੧॥

ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਦਰਸਨ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ।

ਜਾਕੇ ਹਰਿ ਵਸਿਆ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ਤਾਕਉ ਦੁਖੁ ਸੁਪਨੈ ਭੀ ਨਾਹੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਆਪ ਜਾਕੇ ਵਸਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ, ਵਾ :—ਸੁਪਨੇ—

ਕਦਾਚਿਤ ਵੀ, ਵਾ :—ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਤਿਆਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਭੀ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਰਾਖੇ ਜਨ ਸਾਹਿ ॥ ਤਾਕੈ ਸੰਗਿ ਕਿਲਵਿਖ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥੨॥

ਸਰਬ × ਨਿਧਾਨ—ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਵਿਚ ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆਂ ਹੀ ਕਿਲਵਿਖ—ਪਾਪ ਤੇ ਦੁਖ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਜਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਨੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥੩॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੩॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਉ ਸੁਨੀਜੈ ॥

ਦਾਸ ਕੀ ਧੂਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਜੈ ॥੪॥੬੭॥੧੩੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੋ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੀ ਭਾਵ ਸੰਤ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੬੭॥੧੩੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਤੇਰੀ ਜਾਇ ਬਲਾਇ ॥ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥੧॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇਰੀ ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪ ਬਲਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ।

ਅਤੇ ਸਰਬ × ਕਲਿਆਣ—ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵਸਣਗੇ ॥੧॥

ਭਜੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ਏਕੋ ਨਾਮ ॥ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਕੈ ਆਵੈ ਕਾਮ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਇਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ । ਏਹੋ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਦੇ ਕੰਮ ਆਵੇਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਗੁਣ ਗਾਉ ਅਨੰਤਾ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਮੰਤਾ ॥੨॥

ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਮੰਤ੍ਰ ਲੈਕੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਸ ਬਿਅੰਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰ ।

ਛੋਡਿ ਉਪਾਵ ਏਕ ਟੇਕ ਰਾਖੁ ॥ ਮਹਾ ਪਦਾਰਥੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਚਾਖੁ ॥੩॥

ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਉਪਾਵ ਛੱਡਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਭੀ ਓਟ ਰਖਣਾ ਕਰ । ਅਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਂ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਚੱਖਣਾ ਕਰ ॥੩॥

ਬਿਖਮ ਸਾਗਰੁ ਤੇਈ ਜਨ ਤਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥੪॥੬੮॥੧੩੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਬਿਖਮ=ਕਠਨ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰੇ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੪॥੬੮॥੧੩੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹਿਰਦੈ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪ੍ਰਭ ਧਾਰੇ ॥ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥੧॥

ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲ ਧਾਰੇ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਨਿਸਤਾਰੇ—ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਣਾ ਕਰੋ ।

ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਹੋਈ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ਨਾਮ ਨੀਸਾਨੁ ॥੨॥

ਉਸਦੀ ਦੁਰਲਭ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਭਾਵ ਸਫਲ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਜਿਸਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਨੀਸਾਨੁ=ਪਰਵਾਨਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੨॥

ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਪੂਰਨ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਭੈ ਭਰਮ ਮਿਟਾਇਆ ॥੩॥

ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਪੂਰਨ ਪਦ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਭੈ=ਡਰ ਤੇ ਭਰਮ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜਤ ਕਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣਾਇ ॥੪॥੬੯॥੧੩੮॥

ਜਤ ਕਤ=ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਓਥੇ ਹੀ ਹਰੀ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਦਾਸ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੪॥੬੯॥੧੩੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗੁਰ ਜੀ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕਉ ਬਲਿਜਾਉ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ॥੧॥

ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਨਾਮ ਜਪ ਜਪਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ ॥੧॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਲਾਗਉ ਤੇਰੀ ਸੇਵ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਪੂਰਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰ=ਵੱਡੇ ਦੇਵ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ । ਮੇਰੇ ਤੇ ਕਿਰਪਾ

ਕਰੋ ਤਾਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਭਾਵ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਹਾਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਿਰਦੈ ਉਰ ਧਾਰੀ ॥ ਮਨ ਤਨ ਧਨ ਗੁਰ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੀ ॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਉਰ=ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਰਖਾਂ ।

ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ, ਤਨ, ਧਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦਾ ਅਧਾਰੀ=ਆਸਰਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹਨ ॥੨॥

ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਜਾਣੁ ॥੩॥

ਅੰਨਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਵਲ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ:—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਪਰਵਾਣੁ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਸੰਤ ਧੂਰਿ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਭੇਟਤ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਿਵਲਾਗੀ ॥੪॥੭੦॥੧੩੯॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰੀ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ੪।੭੦।੧੩੯।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੯੪)

ਕਰੈ ਦੁਹਕਰਮ ਦਿਖਾਵੈ ਹੋਰੁ ॥ ਰਾਮ ਕੀ ਦਰਗਹ ਬਾਧਾ ਚੋਰੁ ॥੧॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਲੁਕ ਕੇ ਦੁਹ+ਕਰਮ=ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਭਾਵ ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਬਾਹਰ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਰਮ ਭਾਵ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਮ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਚੋਰ ਵਾਂਗੂੰ ਬੱਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਰਾਮੁ ਰਮੈ ਸੋਈ ਰਾਮਾਣਾ ॥ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਏਕੁ ਸਮਾਣਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਮ ਨੂੰ ਰਮੈ=ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਵਾ:—ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰਸਿਆ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਸੋਈ ਰਾਮਾਣਾ=ਓਹੀ ਰਾਮ ਦਾ ਭਗਤ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਨਿਸਚੇ ਵਿਚ ਇਹ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਕਿ—ਜਲਾਂ ਵਿਚ, ਥਲਾਂ ਵਿਚ, ਮਹੀ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਅਲਿ=ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੰਤਰਿ ਬਿਖੁ ਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਜਮਪੁਰਿ ਬਾਧਾ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥੨॥

ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪ ਜਹਿਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਮਿਠੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜਮ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਚੋਟਾ ਖਾਵੇ=ਸੱਟਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਅਨਿਕ ਪੜਦੇ ਮਹਿ ਕਮਾਵੈ ਵਿਕਾਰ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਹਿ ਸੰਸਾਰ ॥੩॥

ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਪੜਦਿਆਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ,

ਵਾ:—ਕਮਾਵੈ ਵਿਕਾਰ= ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸਦੇ ਪਾਪ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩।

ਅੰਤਰਿ ਸਾਚਿ ਨਾਮਿ ਰਸਿ ਰਾਤਾ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਕਿਰਪਾਲੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥੪॥੭੧॥੧੪੦॥

ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਸਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਰਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਵਾ :-ਜਿਸਦਾ ਅੰਤਰਿ=ਅੰਤਹਕਰਨ ਸਚੇ ਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਰਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਉਤੇ ਬਿਧਾਤਾ=ਫਲ ਬਰਦਾਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।੪।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਕਦੇ ਉਤਰਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਜਿਸੁ ਦੇਇ ਬੁਝਾਇ । ੧।

ਅੰਨਵੇਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਲ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ :-ਜਿਸਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਮਝਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਉਸਦੇ ਮਨ ਤੋਂ ਰਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਕਦੇ ਭੀ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।੧।

ਹਰਿ ਰੰਗਿਰਾਤਾ ਸੇ ਮਨੁ ਸਾਚਾ ॥ ਲਾਲ ਰੰਗ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਮਨ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਅਤੇ-
ਬਿਧਾਤਾ=ਫਲ ਬਰਦਾਤੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ।

ਸੰਤਹ ਸੰਗਿ ਬੈਸਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ਤਾਕਾ ਰੰਗੁ ਨ ਉਤਰੇ ਜਾਇ ॥੨॥

ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ਕਦੇ ਭੀ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ॥੨॥

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥

ਆਨ ਰੰਗ ਫੀਕੇ ਸਭ ਮਾਇਆ ॥੩॥

ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।

ਕਿਉਂਕਿ ਆਨ=ਹੋਰ ਜਿੰਨੇ ਭੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ=ਆਨੰਦ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਫੀਕੇ ਹਨ।

ਗੁਰਿ ਰੰਗੇ ਸੇ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਭਏ ਹੋ ਦਇਆਲ ॥੪॥੭੨॥੧੪੧॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਰੰਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਨਿਹਾਲ=ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਿਆਲੂ ਹੋਏ ਹਨ।੪।੭੨।੧੪੧।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸਿਮਰਤ ਸੁਆਮੀ ਕਿਲਵਿਖ ਨਾਸੇ ॥ ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਨਿਵਾਸੇ ॥੧॥

ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਾਰੇ ਕਿਲਵਿਖ=ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਅਤੇ-
ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਲਾ ਕਰਕੇ ਸਹਜ ਸੂਖ=ਅਚੁਤ ਸੂਖ ਦੇ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਰਾਮ ਜਨਾ ਕਉ ਰਾਮ ਭਰੋਸਾ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸਭੁ ਮਿਟਿਓ ਅੰਦੇਸਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰਾਮ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ ਦਾ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਅੰਦੇਸਾ=ਸੰਸਾਰ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਕਛੁ ਭਉ ਨ ਭਰਾਤੀ ॥ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਗਾਈਅਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ॥੨॥

ਅੰਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਵਲ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ :-ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੋਪਾਲ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਭਉ=ਡਰ ਅਤੇ ਭਰਾਤੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ॥੨॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਬੰਧਨ ਛੋਟ ॥ ਚਰਣ ਕਮਲ ਕੀ ਦੀਨੀ ਓਟ ॥੩॥

ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚਰਣ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਓਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ॥੩॥ ਅਥਵਾ :-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਣ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਓਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਭਈ ਪਰਤੀਤਿ ॥

ਨਿਰਮਲ ਜਸੁ ਪੀਵਹਿ ਜਨ ਨੀਤਿ ॥੪॥੭੩॥੧੪੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰਮਲ=ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਸ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ॥੪॥੭੩॥੧੪੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਜਾਕਾ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥ ਦੂਖ ਦਰਦੁ ਭ੍ਰਮੁ ਤਾਕਾ ਭਾਗਾ ॥੧॥

ਜਾਕਾ=ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਦੁਖ ਜਨ ਦਰਦ ਅਤੇ ਭਰਮ ਭਾਗਾ=ਭਜ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਹਰਿ ਧਨ ਕੇ ਵਾਪਾਰੀ ਪੂਰਾ ॥ ਜਿਸਹਿ ਨਿਵਾਜੇ ਸੇ ਜਨੁ ਸੂਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਦਾ ਵਾਪਾਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਨਿਵਾਜੇ=ਵਡਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸੂਰਾ=ਸੂਰਬੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਜਾਕਉ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਸਾਈ ॥ ਸੇ ਜਨ ਲਾਗੇ ਗੁਰ ਕੀ ਪਾਈ ॥੨॥

ਜਿਸ ਉਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਾਈ=ਚਰਣੀ ਲੱਗਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸੂਖ ਸਹਜ ਸਾਂਤਿ ਆਨੰਦਾ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵੇ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥੩॥

ਉਸ ਨੂੰ ਅਚੁਤ ਸੂਖ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸਾਂਤੀ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜੋ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਪ ਜਪਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਨਾਮ ਰਾਸਿ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਖਾਟੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਦਾ ਕਾਟੀ ॥੪॥੭੪॥੧੪੩॥

ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਰਾਸਿ=ਪ੍ਰੰਜੀ ਖੱਟੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਿਪਤਾ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ॥੪॥੭੪॥੧੪੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਸਭਿ ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ ॥ ਚਰਣ ਕਮਲ ਮਨ ਮਹਿ ਪਰਵੇਸ ॥੧॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਕਲੇਸ਼ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਉਚਰਹੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਲਖਬਾਰੀ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਪੀਵਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਆਰੀ ॥੧॥ਰਾਹਉ॥

ਲੱਖਾਂ ਵੇਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨਾ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਣਾ ਕਰੋ।

ਵਾ:—ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਆਪ ਪੀਵੋ, ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ=ਪਿਆਉਣਾ ਕਰੋ ॥੧॥

ਸੂਖ ਸਹਜ ਰਸ ਮਹਾ ਅਨੰਦਾ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵੇ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥੨॥

ਅਨੰਦੋ:—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਰਸ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜਪ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਚੁਤ ਸੂਖ ਦਾ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੨॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮਦ ਖੋਏ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਕਿਲਬਿਖ ਸਭ ਧੋਏ ॥੩॥

ਉਸ ਨੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ ਤੇ ਮਦ=ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਖੋਏ=ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ,

ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਕਿਲਬਿਖ=ਪਾਪ ਭੀ ਧੋ ਲਏ ਹਨ ॥੩॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ॥

ਨਾਨਕ ਦੀਜੈ ਸਾਧ ਰਵਾਲਾ ॥੪॥੭੫॥੧੪੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਸਾਧ ਰਵਾਲਾ=ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੭੫॥੧੪੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੯੫)

ਜਿਸ ਕਾ ਦੀਆ ਪੈਨੈ ਖਾਇ ॥ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਆਲਸੁ ਕਿਉ ਬਨੈ ਮਾਇ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰ ਪਹਿਨਦਾ ਤੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਇ=ਹੇ ਭਾਈ!

ਉਸ ਨਾਲ ਆਲਸ ਕਰਨਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ॥੧॥

ਖਸਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਆਨ ਕੰਮਿ ਲਾਗਹਿ ॥

ਕਉਡੀ ਬਦਲੇ ਰਤਨੁ ਤਿਆਗਹਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਬਿਸਾਰਿ=ਭੁਲਾ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈਂ । ਕਉਡੀ=ਮਾਇਆ ਦੇ ਬਦਲੇ ਰਤਨ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਆਗਿ ਲਾਗਤ ਅੰਨ ਲੋਭਾ ॥ ਦਾਸਿ ਸਲਾਮੁ ਕਰਤ ਕਤ ਸੋਭਾ ॥੨॥

ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

'ਭਲਾ ਏਹ ਦੱਸ' ਦਾਸਿ=ਦਾਸੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕੀਤਿਆਂ ਕਤ=ਕਿਸਦੀ,

ਵਾ :-ਕੀ ਸੋਭਾ ਹੋਣੀ ਹੈ ? ॥੨॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸੁ ਖਾਵਹਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ॥ ਜਿਨਿ ਦੀਏ ਤਿਸਹਿ ਨ ਜਾਨਹਿ ਸੁਆਨ ॥੩॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਂਙੂ ਮਿੱਠੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਰਸਦਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈਂ,

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹ ਖਾਣ ਪਾਣ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਹੇ ਕੁਤਿਆ ! ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਅਥਵਾ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਂਙੂ ਮਿੱਠੇ ਤੇ ਸੁਆਦੀਕ ਰਸ=ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਖਾਵਹਿ×ਪਾਨ=ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਸੋਹਣੇ ਖਾਨ=ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਪਰ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਹੇ ਕੁੱਤਿਆ ! ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ॥ ਬਖਸਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੪॥੭੬॥੧੪੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਸੀਂ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਹਾਂ, ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਹੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲੈਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੭੬॥੧੪੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨ ਮਾਹਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ਸਗਲ ਤੀਰਥ ਮਜਨ ਇਸਨਾਨੁ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ,

ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਮਜਨ=ਪਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਹਰਿ ਦਿਨੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥

ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੀ ਮਲੁ ਲਹਿ ਜਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਹਰਿ ਦਿਨ=ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ।

ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਵੇਗੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਬਸਾਈ ॥ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਸਗਲੇ ਫਲ ਪਾਈ ॥੨॥

ਜਿਸਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਵਸਾਵਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਉਸਨੇ ਮਨ ਬਾਂਛਤ=ਮਨ ਇੱਛਤ ਸਾਰਿਆਂ ਫਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਾਈ ਹੈ ॥੨॥

ਜੀਵਨ ਮਰਣੁ ਜਨਮੁ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਜਾਕੈ ਰਿਦੈ ਵਸੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥੩॥

ਉਸਦਾ ਜਿਉਣਾ, ਮਰਨਾ, ਤੇ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ=ਖਟ ਭਗਾਂ ਸਪੰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੇਈ ਜਨ ਪੂਰੇ ॥ ਜਿਨਾ ਪਰਾਪਤਿ ਸਾਧੂ ਧੂਰੇ ॥੪॥੭੭॥੧੪੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰੇ ਹਨ,

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਣ ਧੂੜੀ ਪਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ॥੪॥੭੭॥੧੪੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਖਾਦਾ ਪੈਨਦਾ ਮੁਕਰਿ ਪਾਇ ॥ ਤਿਸਨੇ ਜੋਹਹਿ ਦੂਤ ਧਰਮਰਾਇ ॥੧॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਦਾ, ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁੱਕਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜਾ ਦੇ ਦੂਤ ਜੋਹਹਿ=ਦੇਖਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਬੇਮੁਖੁ ਜਿਨਿ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਦੀਨਾ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਜੀਅ ਤੇ ਪਿੰਡ=ਸਰੀਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਜੋ ਬੇਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ।

ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਭਰਮਹਿ ਬਹੁ ਜੂਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਕੋੜਾਂ ਹੀ ਜਨਮ ਬਹੁਤ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭਰਮਹਿ=ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਕਤ ਕੀ ਐਸੀ ਹੈ ਰੀਤਿ ॥ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸਗਲ ਬਿਪਰੀਤਿ ॥੨॥

ਸਾਕਤ=ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਰੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਬਿਪਰੀਤਿ=ਉਲਟਾ ਭਾਵ ਪੁੱਠਾ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਣ ਜਿਨਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ਧਾਰਿਆ ॥ ਸੇਈ ਠਾਕੁਰੁ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰਿਆ ॥੩॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਜੀਅ, ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਮਨ ਤਨ ਨੂੰ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਸ ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਬਿਸਾਰਿਆ=ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੩॥

ਬਧੇ ਬਿਕਾਰ ਲਿਖੇ ਬਹੁ ਕਾਗਰ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ॥੪॥

ਮਨੁਖਾਂ ਨੇ ਇਤਨੇ ਵਿਕਾਰ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਚਿਤਰ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਲਿਖਣਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਫਿਰ ਵੀ ਵਿਕਾਰ ਵਧ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਲੈ ॥੪॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਇ ॥

ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਤਰੇ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ ਦੁਜਾ॥੭੮॥੧੪੭॥

ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ।

ਉਹ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਕੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਤਰ ਗਏ ਹਨ ॥੭੮॥੧੪੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਅਪਨੇ ਲੋਭ ਕਉ ਕੀਨੋ ਮੀਤੁ ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਮੁਕਤਿ ਪਦੁ ਦੀਤੁ ॥੧॥

ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਭ ਕਰਕੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ, ਵਾ :- ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਤ੍ਰ ਬਨਾਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ, ਵਾ :- ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਕਰਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਪਦ ਖੁੰਗੇ ਵਿੱਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਐਸਾ ਮੀਤੁ ਕਰਹੁ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਜਾਤੇ ਬਿਰਥਾ ਕੋਇ ਨ ਹੋਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਜੇਹਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸਭ ਕੋਈ ਬਣਾਓ। ਜਿਸਦੇ ਪਾਸੋਂ ਬਿਰਥਾ=ਖਾਲੀ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਪੁਨੈ ਸੁਆਇ ਰਿਦੈ ਲੈ ਧਾਰਿਆ॥ਦੂਖ ਦਰਦ ਰੋਗ ਸਗਲ ਬਿਦਾਰਿਆ॥੨॥

ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਆਇ=ਸਵਾਰਥ (ਪ੍ਰਯੋਜਨ) ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ, ਦਰਦਾਂ, ਤੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਬਿਦਾਰਿਆ=ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਰਸਨਾ ਗੀਧੀ ਬੋਲਤ ਰਾਮ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਸਗਲੇ ਕਾਮ ॥੩॥

ਜਿਸਦੀ ਰਸਨਾ=ਜੀਭ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਗੀਧੀ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਈ ਹੈ।

ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੩॥

ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰਾ ॥

ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹਮਾਰਾ ॥੪॥੭੯॥੧੪੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਉਸਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਜਿਸ ਅਸਾਡੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਦਰਸਨ ਸਫਲ=ਸਹਿਤ ਫਲਾਂ ਦੇ ਹੈ।

ਵਾ:-ਜਿਸ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਦਰਸਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਡਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੪॥੭੯॥੧੪੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਹਿਰੇ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਸੁਨਾਹਿ ॥੧॥

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਘਨ ਇੱਕ ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਹਿਰੇ=ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ । ਵਾ:-ਸੁਣਦਾ ਹੈ । ੧।

ਪੀਵਤ ਰਾਮ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਣ ਜਾਸੁ ॥

ਜਪਿ ਹਰਿ ਚਰਣ ਮਿਟੀ ਖੁਧਿ ਤਾਸੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਾਸੁ=ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹਨ ਉਸ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਜੋ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ।
ਵਾ:-ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਮ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਜਸ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਪੀਂਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਤਾਸੁ=ਤਿਸਦੀ ਖੁਧਿ=ਖੁਧਿਆ ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਿਟ ਗਈ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਸੁਖ ਸਹਜ ਨਿਧਾਨ ॥ ਜਾਕੈ ਰਿਦੈ ਵਸਹਿ ਭਗਵਾਨ ॥੨॥

ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਕਤੀਆਂ ਤੇ ਅਚੁਤ ਸੁਖ ਦਾ ਨਿਧਾਨ=ਖਜਾਨਾ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ॥੨॥

(ਪੰਨਾ ੧੯੬)

ਅਉਖਧ ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ ਸਭਿ ਛਾਰੁ ॥ ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਧਾਰੁ ॥੩॥

ਹੋ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਅਉਖਧ=ਦਵਾਈ, ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਤੰਤ੍ਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛਾਰੁ=ਸੁਆਹ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ
ਕਰਣੈਹਾਰੁ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲੈ ॥੩॥

ਤਜਿ ਸਭਿ ਭਰਮ ਭਜਿਓ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਟਲ ਇਹੁ ਧਰਮੁ ॥੪॥੮੦॥੧੪੯॥

ਸਾਰਿਆਂ ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤਜਿ=ਤਿਆਗਕੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰ ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਟਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਏਹੋ ਧਰਮ ਹੈ ॥੪॥੮੦॥੧੪੯॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਭੇਟੇ ਗੁਰ ਸੋਈ ॥ ਤਿਤੁ ਬਲਿ ਰੋਗੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ਕੋਈ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ਰੇਤਰੀ ਗੁਰੂ ਹਨ ਉਹ ਆਕੇ ਮਿਲੇ ਹਨ
ਵਾ:-ਸੋਭਨੀਕ ਗੁਰੂ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮਿਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਲਿ ਕਰਕੇ ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਾਪ
ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਰੋਗ ਵਿਆਪਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ੧।

ਰਾਮ ਰਮਣ ਤਰਣ ਭੈ ਸਾਗਰ ॥ ਸਰਣਿ ਸੂਰ ਫਾਰੇ ਜਮ ਕਾਗਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਮਣ=ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਭੈਦਾਇਕ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਵਾ:-ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਰਮਣ=ਸਿਮਰਨ ਹੈ ਏਹੋ ਭੈ ਦਾਇਕ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਵਾਲਾ ਤਰਣ=ਜਹਾਜ਼ ਹੈ । ਸਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋ ਸੂਰਬੀਰ ਗੁਰੂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੇਖੇ ਵਾਲੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਪਾੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੀਓ ਹਰਿਨਾਮ ॥ ਇਹ ਆਸਰ ਪੂਰਨ ਭਏ ਕਾਮ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਆਸਰੇ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੨॥

ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਪੂਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾਲ ਹਰਿ ਭਏ ਸਹਾਈ ॥੩॥

ਜਪ, ਤਪ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨ, ਸੰਜਮ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਦਮਨ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ॥੩॥

ਮਾਨ ਮੋਹ ਖੋਏ ਗੁਰਿ ਭਰਮ ॥ ਪੇਖੁ ਨਾਨਕ ਪਸਰੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥੪॥੮੧॥੧੫੦॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਾਨ, ਮੋਹ, ਭਰਮ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਖੋਏ=ਨਾਸ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਸਰੇ=ਵਿਆਪਕ ਪੇਖੁ=ਵੇਖਣਾ ਕੀਤਾ ॥੪॥੮੧॥੧੫੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਬਿਖੈ ਰਾਜ ਤੇ ਅੰਧਲਾ ਭਾਰੀ ॥ ਦੁਖਿ ਲਾਗੈ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰੀ ॥੧॥

ਬਿਖੈ ਰਾਜ=ਵਿਸ਼ੇਈ ਰਾਜੇ ਨਾਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਨੇੜ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਰਹਿਤ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਭੀ ਉਹ ਭਾਰੀ=ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਨ੍ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਆਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਈ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਬੈਠਕੇ ਕੋਈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਉਚਾਰਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਗੋਂ ਦੁੱਖ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਇਸਨੇ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਖਾ ਲਏ ਹਨ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੌਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਅਥਵਾ:—ਬਿਖੈ=ਵਿਸ਼ਿਆ ਦੀ ਰਾਜ=ਬਹੁਲਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਭਾਰੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਰਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਲਾਗੈ=ਲਾਭੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ॥੧॥

ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਕਉ ਤੁਹੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਮਾਇਆ ਮਗਨੁ ਨਰਕਿ ਲੈ ਜਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਜੋ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ। ਅਤੇ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਮਗਨ=ਮਸਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰੋਗ ਗਿਰਸਤ ਚਿਤਾਰੇ ਨਾਉ ॥ ਬਿਖੁ ਮਾਤੇ ਕਾ ਠਉਰ ਨ ਠਾਉ ॥੨॥

ਭਾਵੇਂ ਕਰਮ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਰੋਗਾਂ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਭੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਸੂਲੀ ਦਾ ਕੰਡਾ ਹੋਕੇ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਜੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੈ ਉਸਦਾ ਨਾ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਠਉਰ=ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਕੋਈ ਠਾਉ=ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ॥੨॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਆਨ ਸੁਖਾ ਨਹੀ ਆਵਹਿ ਚੀਤਿ ॥੩॥

ਜਿਸਦੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗੀ ਹੈ ।

ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਖ ਚੇਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ॥੩॥

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਿਮਰਉ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ॥

ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੪॥੮੨॥੧੫੧॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਆਮੀ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਰੀ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਆਕੇ ਮਿਲ ।੪॥੮੨॥੧੫੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਆਨ ਪਹਰ ਸੰਗੀ ਬਟਵਾਰੇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਲਏ ਨਿਵਾਰੇ ॥੧॥

ਜੋ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਬਟਵਾਰੇ=ਧਾੜਵੀ (ਛਾਕੂ) ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ।

ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।੧॥

ਐਸਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਰਮਹੁ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਸਰਬ ਕਲਾ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਜੇਹਾ ਬਲਵਾਨ ਜੋ ਹਰੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਰਸ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰਮਹੁ=ਉਚਾਰਣਾ ਭਾਵ ਜਪਣਾ ਕਰੇ । ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਾ=ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਹੈ ।੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਹਾ ਤਪਤਿ ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ ॥ ਪ੍ਰਭ ਖਿਨ ਮਹਿ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਣਹਾਰ ॥੨॥

ਇਹ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਮਹਾਂ ਤਪਸ਼ਤਾ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿਚ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।੨॥

ਅਨਿਕ ਬੰਧਨ ਤੋਰੇ ਨਹੀ ਜਾਹਿ ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮ ਮੁਕਤਿ ਫਲ ਪਾਹਿ ॥੩॥

ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਤੋੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ।

ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਜੀਵ ਮੁਕਤੀ ਫਲ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।੩॥

ਉਕਤਿ ਸਿਆਨਪ ਇਸ ਤੇ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਹਿ ॥੪॥੮੩॥੧੫੨॥

ਉਕਤਿ=ਬਾਣੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਕਰਕੇ, ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਕਰਕੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਜੀਵ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।੪॥੮੩॥੧੫੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਥਾਤੀ ਪਾਈ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ॥ ਬਿਚਰੁ ਸੰਸਾਰ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਕਾਮ ॥੧॥

ਜਿਸਨੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਦੀ ਥਾਤੀ-ਥੈਲੀ ਪਾਈ ਹੈ।

ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰ ਬਿਚਰੁ-ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥

ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਤ ਪਾਈਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਗਾਉਣਾ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰ- ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਗਾਇਣ ਕਰਨਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਹਿਰਦੈ ਉਰਿਧਾਰਿ ॥ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਚੜਿ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਿ ॥੨॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਉਰਿ-ਵਿਚ ਧਾਰ ਲੈ।

ਏਸੇ ਜਹਾਜ਼ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰੇਂਗਾ।

ਅਥਵਾ :-ਨਾਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰ ਜਾਏਂਗਾ ॥੨॥

ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਕਰਹੁ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਸਦਾ ਕਲਿਆਣ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਹੋਇ ॥੩॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਸਭ ਕੋਈ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਸੰਗ ਕਰੋ।

ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਦਾ ਕਲਿਆਣ-ਨਿੱਤ ਸੁਖ ਹੋਵੇਗਾ, ਫਿਰ ਕਦੇ ਭੀ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ॥੩॥

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਭਜੁ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥੪॥੮੪॥੧੫੩॥

ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਸੁਭ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨਿਧਾਨ-ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਜਨਾ ਕਰੋ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਨੁ-ਆਦਰ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ॥੪॥੮੪॥੧੫੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਮੀਤ ॥ ਭ੍ਰਮ ਬਿਨਸੇ ਗਾਏ ਗੁਣਨੀਤ ॥੧॥

ਸਾਡਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹਰੀ ਜਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਥਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਮਹੀ-ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਅਲਿ-ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ

ਹੈ। ਉਸਦੇ ਜਸ ਰੂਪ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਗਾਂਵਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਰਮ ਬਿਨਸ ਗਏ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਉਠਤ ਸੋਵਤ ਹਰਿਸੰਗਿ ਪਹਰੁਆ ॥ ਜਾਕੈ ਸਿਮਰਣਿ ਜਮ ਨਹੀ ਡਰੁਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਠਦਿਆਂ, ਬਹਿੰਦਿਆਂ, ਸੁਤਿਆਂ ਜਾਗਦਿਆਂ ਹਰੀ ਹੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਹੋ ਕੇ

ਪਹਰੁਆ-ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਵਾ :-ਜਿਸਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੧੯੭)

ਚਰਣ ਕਮਲ ਪ੍ਰਭ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਸਗਲ ਦੁਖ ਕਾ ਹੋਇਆ ਨਾਸੁ ॥੨॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸੰਪੂਰਣ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਆਸਾ ਮਾਣੁ ਤਾਣੁ ਧਨੁ ਏਕ ॥ ਸਾਚੇ ਸਾਹ ਕੀ ਮਨ ਮਹਿ ਟੇਕ ॥੩॥

ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਆਸਾ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਮਾਣ, ਤਨ ਦਾ ਤਾਣ ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰਭ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਧਨ ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰਭ ਹੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਨ ਵਿਚ ਟੇਕ=ਓਟ ਹੈ ॥੩॥

ਮਹਾ ਗਰੀਬ ਜਨ ਸਾਧ ਅਨਾਥ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖੇ ਦੇ ਹਾਥ ॥੪॥੮੫॥੧੫੪॥

ਜੋ ਸੰਤ ਜਨ ਮਹਾ=ਬੜੇ ਗਰੀਬ ਤੇ ਅਨਾਥ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਰਖ ਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥੮੫॥੧੫੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਜਨੁ ਕਰਿ ਸੂਚੇ ॥ ਕੋਟਿ ਗ੍ਰਹਣ ਪੁੰਨ ਫਲ ਮੂਚੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪ ਮਜਨੁ=ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸੂਚੇ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਏ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਗ੍ਰਹਣਾਂ ਦੇ ਪੁੰਨ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਮੂਚੇ=ਅਧਿਕ (ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ) ਫਲ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਬਸੇ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ ਨਸੇ ॥੧॥

ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਵਸੇ ਹਨ। ਉਸਦੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਿਲਵਿਖ=ਪਾਪ ਨੱਸ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਕੀਰਤਨੁ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ॥

ਜਮ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਆਇਆ ॥੨॥

ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਫਲ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗੁ=ਰਸਤਾ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ॥੨॥

ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਗੋਵਿੰਦ ਅਧਾਰੁ ॥ ਤਾਤੇ ਛੁਟਿਓ ਬਿਖੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥੩॥

ਜਿਸ ਨੇ 'ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ'=ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਗੋਵਿੰਦ ਦਾ ਅਧਾਰੁ=ਆਸਰਾ ਫੜਿਆ ਹੈ। ਤਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਦੁੱਖ ਛੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨੋ ਅਪਨਾ ॥

ਨਾਨਕ ਜਾਪੁ ਜਪੇ ਹਰਿ ਜਪਨਾ ॥੪॥੮੬॥੧੫੫॥

ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਿਸ਼ਟੀ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੇ ਜਪਣੇ ਜੋਗ ਹਰੀ ਦੇ ਜਪ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੪॥੮੬॥੧੫੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਪਉ ਸਰਣਾਈ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਜਾਤੇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਚਰਣੁ ਹਰਿ ਰਾਤੇ ॥੧॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਾਤੇ=ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਕਰ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤਨ ਸੀਤਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਰਾਤੇ=ਮਿਲੇ ਹਨ ॥੧॥

ਭੈ ਭੰਜਨ ਪ੍ਰਭ ਮਨਿ ਨ ਬਸਾਹੀ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਭੰਜਨ=ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਂਦੇ।

ਡਰਪਤ ਡਰਪਤ ਜਨਮ ਬਹੁਤੁ ਜਾਹੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਡਰਦਿਆਂ ਡਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਜਨਮ ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਬਸਿਓ ਹਰਿਨਾਮ ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਤਾ ਕੇ ਪੂਰਨ ਕਾਮ ॥੨॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ=ਸੰਕਲਪ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਜਨਮੁ ਜਰਾ ਮਿਰਤੁ ਜਿਸੁ ਵਾਸਿ ॥ ਸੋ ਸਮਰਥੁ ਸਿਮਰਿ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ॥੩॥

ਜਨਮੁ ਮਿਰਤੁ=ਜੰਮਣਾ ਮਰਣਾ, ਜਰਾ=ਬੁਢੇਪਾ, ਵਾ:-ਜਰਾ ਮਰਾ ਰੋਗ ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਾਸਿ=ਵਸੀਕਾਰ ਭਾਵ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਉਸ ਸਮਰਥ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਤੇ ਗਿਰਾਸਿ=ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਿਆਂ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ ॥੩॥

ਮੀਤੁ ਸਾਜਨੁ ਸਖਾ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕ ॥ ਨਾਮੁ ਸੁਆਮੀ ਕਾ ਨਾਨਕ ਟੇਕ ॥੪॥੮੭॥੧੫੬॥

ਮਿਤ੍ਰ ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ, ਸਜਣ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ, ਸਖਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਵਿਜੋਗ ਕਾਲ ਦਾ ਉਹ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮੈਂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਟੇਕ=ਓਟ ਰੂਪ ਹੈ ॥੪॥੮੭॥੧੫੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਸਰਾਪ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵਡਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਰਹੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ੧੬੫੨ ਹਾੜ ੨੧, ਹਾੜ ਵਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਓਥੇ ਹੀ ਹੋਇਆ, ਫਿਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ।

ਬਾਹਰਿ ਰਾਖਿਓ ਰਿਦੈ ਸਮਾਲਿ ॥ ਘਰਿ ਆਏ ਗੋਵਿੰਦੁ ਲੈ ਨਾਲਿ ॥੧॥

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਡਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਹੇ ਤਾਂ ਭੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਰਖਿਆ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਭੀ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ॥ ੧ ॥

ਅਥਵਾ :-ਜਦ ਕਿਸੀ ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਸੰਤ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਵੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭੀ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਾਤਾ ਰਾਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਕਿਉਂਕਿ- ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤਨ ਰਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ ਸਭਿਹਰਿਆ ॥੨॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਤਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਤੇ-

ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਿਲਵਿਖ=ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਿਆ=ਨਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸੋਭਾ ਸੁਰਤਿ ਨਾਮਿ ਭਗਵੰਤੁ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਮੰਤੁ ॥

ਪੂਰਿਆ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤੀ ਭਗਵੰਤ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕਰਨ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਪੂਰਿਆ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਮੰਤਰ ਲੈ ਕੇ ਭਗਵੰਤ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਜੋੜਨਾ ਕਰ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਸੋਭਾ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਚਰਣ ਕਮਲ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਜਾਪੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਪੇਖਿ ਜੀਵੈ ਪਰਤਾਪੁ ॥੧॥੮੮॥੧੫੭॥

ਜੇ ਸੰਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਣ ਕਵਲਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਅਜੇਹੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ ॥੧॥੮੮॥੧੫੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਧੰਨੁ ਇਹੁ ਥਾਨੁ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥

ਕੁਸਲ ਖੇਮ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬਸਾਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ ॥

ਇਹ ਥਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਵਾ :-ਸਤਸੰਗ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ ਜਿਥੇ ਗੋਵਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਵਸਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

ਵਾ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸਾਰੇ ਸੰਤ ਇਥੇ ਵਸਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬਿਪਤਿ ਤਹਾ ਜਹਾ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਨਾਹੀ ॥

ਕੋਟਿ ਅਨੰਦ ਜਹ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਹੀ ॥੧॥

ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਥੇ ਬਿਪਤਾ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ।

ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਕੋੜ੍ਹਾਂ ਆਨੰਦ ਵਸਦੇ ਹਨ ।੧।

ਹਰਿ ਬਿਸਰਿਐ ਦੁਖ ਰੋਗ ਘਨੇਰੇ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਾ ਜਮੁ ਲਗੈ ਨ ਨੇਰੇ ॥੨॥

ਹਰੀ ਦੇ ਭੁਲਣ ਕਰਕੇ ਘਨੇਰੇ=ਬਹੁਤੇ ਦੁਖ ਤੇ ਰੋਗ ਆ ਕੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ=ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜਮ ਭੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ।੨।

ਸੋ ਵਡਭਾਗੀ ਨਿਹਚਲ ਥਾਨੁ ॥ ਜਹ ਜਪੀਐ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ॥੩॥

ਉਹ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਨਿਸਚਲ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਜਿਸ ਸਤਸੰਗ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਕੇਵਲ=ਸੁਧ

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜਹ ਜਾਈਐ ਤਹ ਨਾਲਿ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ॥

ਨਾਨਕ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੪॥੮੯॥੧੫੮॥

ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ

ਉਹ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵੇਖਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥੮੯॥੧੫੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਕਿਸੀ ਸਿਖ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿ ਅਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਪੁਰਸ਼
ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੋਵਿੰਦੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਣਪੜ੍ਹਿਆ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵੈ ॥੧॥

ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ=ਮਨੁਖ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ,

ਭਾਵੇਂ ਅਣਪੜ੍ਹ ਹੈ, ਉਹ ਜਰੂਰ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਉਥੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਯਥਾ:-ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ ਗੁਨਹਗਾਰੁ ਤਾ ਓਮੀ ਸਾਧੁ ਨ ਮਾਰੀਐ ॥

ਜੇਹਾ ਘਾਲੇ ਘਾਲਣਾ ਤੇਵੇਹੋ ਨਾਉ ਪਚਾਰੀਐ ॥ [ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੪੬੯

ਬਹੁਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-

ਕਬੀਰ ਮੈ ਜਾਨਿਓ ਪੜ੍ਹਿਓ ਭਲੇ ਪੜ੍ਹਿਓ ਸਿਉ ਭਲ ਜੋਗੁ ॥

ਭਗਤਿ ਨ ਛਾਡਉ ਰਾਮ ਕੀ ਭਾਵੈ ਨਿੰਦਉ ਲੋਗੁ ॥੪੫॥

ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਿਮਰਿ ਗੋਪਾਲ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਝੂਠਾ ਧਨੁ ਮਾਲੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਸ ਲਈ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ । ਕਿਉਂਕਿ—

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰਾ ਧਨ ਮਾਲ ਝੂਠਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੧੯੮)

ਰੂਪਵੰਤੁ ਸੋ ਚਤੁਰੁ ਸਿਆਣਾ ॥ ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਮਾਨਿਆ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਭਾਣਾ ॥੨॥

ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਬੁਧੀ ਕਰਕੇ ਚਤੁਰ ਹੈ, ਵਾਕਾਂ ਕਰਕੇ ਸਿਆਣਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਸਚ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਅਪਣਾ ਸੁਆਮੀ ਜਾਣੁ ॥੩॥

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੈ,

ਵਾ:—ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਆਇਆ ਸਫਲ ਹੈ ।

ਜੋਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਾਕੇ ਪੂਰਨ ਭਾਗ ॥ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਤਾਕਾ ਮਨੁ ਲਾਗ ॥੪॥੯੦॥੧੫੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੇ ਪੂਰਨ ਭਾਗ ਹਨ,

ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਮਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ॥੪॥੯੦॥੧੫੯॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਪ੍ਰਸਨ:—ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ, ਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਆਪਸ

ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ:—

ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਸਿਉ ਸਾਕਤ ਨਹੀ ਸੰਗੁ ॥

ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਨਾਲ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਗੁ=ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਯਥਾ:—ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਜੋੜ ਕਦੇ ਨ ਆਇਆ । (ਪੰਨਾ ੧੪੫)

ਓਹੁ ਬਿਖਈ ਓਸੁ ਰਾਮ ਕੋ ਰੰਗੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੀ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਸ਼ੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ,

ਅਤੇ ਉਸ ਦਾਸ ਨੂੰ ਰਾਮ ਦਾ ਰੰਗੁ=ਪ੍ਰੇਮ, ਵਾ:—ਆਨੰਦ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਤੇ ਸਾਕਤਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਨਿਸਚੇ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਛੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

ਮਨ ਅਸਵਾਰ ਜੈਸੇ ਤੁਰੀ ਸੀਗਾਰੀ ॥ ਜਿਉ ਕਾਪੁਰਖੁ ਪੁਚਾਰੈ ਨਾਰੀ ॥੧॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਮਨ×ਅਸਵਾਰ=ਅਨ ਸਵਾਰ ਹੈ ਕਦੇ ਭੀ ਘੋੜੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਖੂਬ ਤੁਰੀ=ਘੋੜੀ ਸਿੰਗਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਘੋੜੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੀਲ ਪੈਂਡਾ ਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ?

ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਕਾਪੁਰਖੁ=ਹੀਜੜਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਰੀ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪੁਚਾਰਦਾ, ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ? ॥੧॥

ਬੈਲ ਕਉ ਨੇਤ੍ਰਾ ਪਾਇ ਦੁਹਾਵੈ ॥ ਗਉ ਚਰਿ ਸਿੰਘ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਬੈਲਾਂ ਨੂੰ ਚਰਾਵਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪੁਰਸ਼ ਗਉ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨੇਤ੍ਰਾ=ਨਿਆਣਾ ਪਾਕੇ ਦੁਧ ਨੂੰ ਦੁਹਾਵੈ=ਚੋਂਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ?

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਗਉ×ਚਰਿ=ਗਉਆਂ ਨੂੰ ਚਰਾਵਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪੁਰਸ਼ ਸਿੰਘ=ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪੈਂਦਾ, ਭਾਵ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ? ॥੨॥

ਗਾਡਰ ਲੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਕਰਿ ਪੂਜੀ ॥ ਸਉਦੇ ਕਉ ਧਾਵੈ ਬਿਨੁ ਪੂੰਜੀ ॥੩॥

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਗਾਡਰ=ਭੇਡਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪੁਰਸ਼ ਕਾਮਧੇਨੁ ਗਉ ਦੀ ਪੂਜੀ=ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ?

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਪੂੰਜੀ ਲੈਕੇ ਸੌਦੇ ਖਰੀਦਨ ਨੂੰ ਧਾਵੈ=ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪੁਰਸ਼ ਪੂੰਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ? ॥੩॥

ਅਰਥਾਤ ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਤੇ ਸਾਕਤਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :—ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰਖਣੀ।

ਮਨ ਅਸਵਾਰ ਜੈਸੇ ਤੁਰੀ ਸੀਗਾਰੀ ॥ ਜਿਉ ਕਾਪੁਰਖੁ ਪੁਚਾਰੈ ਨਾਰੀ ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਮਨ+ਅਸਵਾਰ=ਅਨ ਸਵਾਰ ਅਰਥਾਤ ਸਵਾਰੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰੀ ਹੋਈ ਤੁਰੀ=ਘੋੜੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਾਪੁਰਖੁ=ਹੀਜੜੇ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪੁਚਾਰੈ=ਪੁਚਾਰਨ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ਭਾਵ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ।

ਬੈਲ ਕਉ ਨੇਤ੍ਰਾ ਪਾਇ ਦੁਹਾਵੈ ॥ ਗਉ ਚਰਿ ਸਿੰਘ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਬੈਲ ਨੂੰ ਨੇਤ੍ਰਾ=ਨਿਆਣਾ ਪਾਕੇ ਕੋਈ ਦੁਹਾਵੈ=ਚੋਂਦੇ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਦੁਧ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ਭਾਵ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਸਬੰਧ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਗਉਆਂ ਦੇ ਚਰਾਣ ਵਾਲਾ ਵਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਗਉ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸਿੰਘ=ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਮਾਰਨ ਪਿੱਛੇ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਭਬਕ ਮਾਰਨੀ ਹੈ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗਉ ਨੇ ਦੌੜ ਜਾਣਾ ਹੈ ॥੨॥

ਗਾਡਰ ਲੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਕਰਿ ਪੂਜੀ ॥ ਸਉਦੇ ਕਉ ਧਾਵੈ ਬਿਨੁ ਪੂਜੀ ॥੩॥

ਜਿਵੇਂ ਗਾਡਰ=ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਭਾਵ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਕਾਮਧੇਨ ਗਉ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ਭਾਵ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ।

ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪੂਜੀ=ਰੁਪਇਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੌਦੇ ਖਰੀਦਣ ਨੂੰ ਦੌੜੇ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸੌਦੇ ਖਰੀਦਣ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ॥੩॥

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨਾਲ ਸਾਕਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਕਤਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਜੋ ਭੀ ਮੂੰਹੋਂ ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪੂਰਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਯਥਾ:—ਜੋ ਜੋ ਚਿਤਵੈ ਦਾਸੁ ਹਰਿ ਮਾਈ ॥ ਸੋ ਸੋ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਕਰਾਈ ॥੧॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੨੦੩

ਤੀਜਾ ਅਰਥ :— ਪਹਿਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਦਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਮਨ ਅਸਵਾਰ ਜੈਸੇ ਤੁਰੀ ਸੀਗਾਰੀ ॥ ਜਿਉ ਕਾਪੁਰਖੁ ਪੁਚਾਰੈ ਨਾਰੀ ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਅਨ ਸਵਾਰ ਹੈ ਭਾਵ ਜਪ ਤਪ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੇ ਜਪ ਤਪ ਆਦਿਕ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਰੂਪੀ ਘੋੜੀ ਸਿੰਗਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਭਾਵ ਚੌਥੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ।

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਕਾਪੁਰਖੁ=ਹੀਜੜਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੇ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਪੁਚਾਰੈ=ਪਚੀ ਭਾਵ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ॥੧॥

ਬੈਲ ਕਉ ਨੇਤ੍ਰਾ ਪਾਇ ਦੁਹਾਵੈ ॥ ਗਉ ਚਰਿ ਸਿੰਘ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਬੈਲ=ਅਧਰਮੀ, ਵਾ:—ਆਲਸੀ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਰੂਪੀ ਗਉਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਰੂਪੀ ਨੇਤ੍ਰਾ=ਨਿਆਣਾ ਪਾ ਕੇ ਹਰੀ ਜਸ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਦੁਧ ਚੋਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ।

ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪੀ ਗਉਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਘਾਹ ਚਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪੁਰਸ਼ ਮਲਣ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਲਣ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ।

ਗਾਡਰ ਲੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਕਰਿ ਪੂਜੀ ॥ ਸਉਦੇ ਕਉ ਧਾਵੈ ਬਿਨੁ ਪੂਜੀ ॥੩॥

ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਗਾਡਰ ਲੇ=ਅਭਗਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪੁਰਸ਼

ਕਾਮਧੇਨੁ—ਭਗਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੂਪੀ ਪੁੰਜੀ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੌਦੇ ਦੇ ਖਰੀਦਣ ਨੂੰ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੂਪੀ ਪੁੰਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨਾਲ ਸਾਕਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਚੌਥਾ ਅਰਥ :—ਦੂਜੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਮਨ ਅਸਵਾਰ ਜੈਸੇ ਤੁਰੀ ਸੀਗਾਰੀ ॥ ਜਿਉ ਕਾਪੁਰਖੁ ਪੁਚਾਰੈ ਨਾਰੀ ॥ ੧ ॥

ਜਿਵੇਂ ਅਨ ਸਵਾਰ ਭਾਵ ਸਾਧਨ ਸੰਪਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਜਪ ਤਪ ਰੂਪੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਸਰਧਾ ਰੂਪੀ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੀਜੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਨਾਰੀ=ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੁਚਾਰੈ=ਪਚੀ ਭਾਵ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸਬੰਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਬੈਲ ਕਉ ਨੇਤ੍ਰਾ ਪਾਇ ਦੁਹਾਵੈ ॥ ਗਉ ਚਰਿ ਸਿੰਘ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਬੈਲ=ਅਧਰਮੀ, ਵਾ :—ਆਲਸੀ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਰੂਪੀ ਗਉਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਰੂਪ ਨਿਆਣਾ ਪਾ ਕੇ ਹਰੀ ਜਸ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਦੁਧ ਦੇ ਚੋਣ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸਬੰਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪੀ ਗਉਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪ ਘਾਹ ਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮਲਨ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਪਾਵਣ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸਬੰਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਗਾਡਰ ਲੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਕਰਿ ਪੂਜੀ ॥ ਸਉਦੇ ਕਉ ਧਾਵੈ ਬਿਨੁ ਪੁੰਜੀ ॥੩॥

ਜਿਵੇਂ ਗਾਡਰ=ਅਭਗਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਕਾਮਧੇਨੁ=ਭਗਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸਬੰਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੂਪੀ ਪੁੰਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੌਦੇ ਦੇ ਖਰੀਦਣ ਨੂੰ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੌਦੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸਬੰਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੌਦੇ ਦੇ ਖਰੀਦਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨਾਲ ਸਾਕਤਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ॥੩॥

ਪੰਜਵਾਂ ਅਰਥ :—ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਸਿਉ ਸਾਕਤ ਨਹੀ ਮੰਨੇ ॥ ਉਹ ਬਿਖਈ ਉਸ ਰਾਮ ਕੋ ਰੰਗੁ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਸਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਉਸ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਬਿਖਈ=ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਰੰਗੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਨ ਅਸਵਾਰ ਜੈਸੇ ਤੁਰੀ ਸੀਗਾਰੀ ॥ ਜਿਉ ਕਾਪੁਰਖੁ ਪੁਚਾਰੈ ਨਾਰੀ ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਗਲ ਸੱਚੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਹਰੀ ਦਾ ਦਾਸ ਜਪ ਤਪ ਰੂਪ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਮਨ ਉਤੇ ਅਸਵਾਰ ਭਾਵ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਤੇ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ “ਕਾ”=ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਨਾਰੀ ਨੂੰ “ਪੁਚਾਰੈ”=ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਬੈਲ ਕਉ ਨੇਤ੍ਰਾ ਪਾਇ ਦੁਹਾਵੈ ॥ ਗਉ ਚਰਿ ਸਿੰਘ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥੨॥

ਬੈਲ=ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਨੇਤ੍ਰਾ=ਨਿਸਚਾ ਪਾ ਕੇ ਦੁ+ਹਾਵੈ=ਦੋ ਰਾਗ ਦ੍ਰੈਸ਼, ਹਰਖ ਸੋਗ, ਪਾਪ ਪੁੰਨ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਵੈ=ਹਤ (ਨਾਸ) ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਬੈਲ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ :-ਬਾਹਰਿ ਬੈਲੁ ਗੋਨਿ ਘਰਿ ਆਈ ॥

[ਆਸਾ ਪੰਨਾ ੪੮੧

ਗਉ×ਚਰਿ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਚਰਾਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸਿੰਘ=ਚੇਤਨ ਹੈ ਉਸਦੇ ਪਿਛੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਵੈ ॥੨॥

ਗਾਡਰ ਲੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਕਰਿ ਪੂਜੀ ॥ ਸਉਦੇ ਕਉ ਧਾਵੈ ਬਿਨੁ ਪੂਜੀ ॥੩॥

ਪਹਿਲੇ ਅਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜੋ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਲੇ=ਲੀਤਾ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ “ਗਾ”=ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੋਖ ਰੂਪ ਕਾਮ ਧੇਨ ਨੂੰ ਪੂਜ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ, ਵਾ :-ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪੀ ਪੂਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰਕ ਸੌਦੇ ਕਰਨੇ ਸਭ ਉਸਦੇ ਧਾਵੈ=ਧਾ ਗਏ ਅਰਥਾਤ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੩॥

ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਚੀਤ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਸਾ ਮੀਤ ॥੪॥੯੧॥੧੬੦

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਭਾਈ! ਚਿਤ ਵਿਖੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕਰ, ਸਾ=ਉਹ ਜੋ ਹਰੀ ਮਿਤਰ ਹੈ ਉਸ ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ ॥੪॥੯੧॥੧੬੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸਾ ਮਤਿ ਨਿਰਮਲ ਕਹੀਅਤ ਧੀਰ ॥ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣੁ ਪੀਵਤ ਬੀਰ ॥੧॥

ਬੀਰ=ਹੇ ਭਾਈ! ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਨਿਰਮਲ, ਅਤੇ ਧੀਰਜਵਾਨ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਜੋ ਰਸਾਇਣੁ=ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਜੋ ਰਾਮ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਂਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਹਿਰਦੈ ਕਰਿ ਓਟ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਹੋਵਤ ਛੋਟ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ! ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਓਟ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਕਰ।

ਤਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਲੋਂ ਤੇਰਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੋ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਜਿਤੁ ਉਪਜੈ ਨ ਪਾਪੁ ॥ ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਨਿਰਮਲ ਪਰਤਾਪੁ ॥੨॥

ਉਹ ਸਰੀਰ ਨਿਰਮਲ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਾਪ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਰਾਮ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲ ਪਰਤਾਪੁ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਟਿ ਜਾਤ ਬਿਕਾਰ ॥ ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਏਹੋ ਉਪਕਾਰ ॥੩॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਸਮੂਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮਿਟ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਏਹੋ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਾਧਨ, ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਰੋਸਟ ਉਪਕਾਰ ਹੈ ॥੩॥

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਰਾਤੇ ਗੋਪਾਲ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਚੈ ਸਾਧ ਰਵਾਲ ॥੪॥੯੨॥੧੬੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਗੋਪਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਰਵਾਲ=ਧੂੜੀ ਮੰਗਣਾ ਕਰ ॥੪॥੯੨॥੧੬੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ॥ ਮੇਲਿ ਲਏ ਪੂਰਨ ਵਡਭਾਗੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ

ਜੈਸੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਪੂਰਬ ਕਹੀ ਹੈ, ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੱਗੀ ਹੈ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਡਭਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ=ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਭਰਤਾ ਪੇਖਿ ਬਿਗਸੈ ਜਿਉ ਨਾਰੀ ॥ ਤਿਉ ਹਰਿਜਨੁ ਜੀਵੈ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰੀ ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਭਰਤਾ=ਪਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਿਗਸੈ=ਹਸਦੀ ਹੈ ।

ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜਨ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਪੂਤ ਪੇਖਿ ਜਿਉ ਜੀਵਤ ਮਾਤਾ ॥ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਜਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਾਤਾ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜਨ ਹਰੀ ਨਾਲ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗ ਤਦਾਕਾਰ ਹਨ ॥੨॥

ਲੋਭੀ ਅਨਦੁ ਕਰੈ ਪੇਖਿ ਧਨਾ ॥ ਜਨ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਲਾਗੈ ਮਨਾ ॥੩॥

ਜਿਵੇਂ ਲੋਭੀ ਪੁਰਸ਼ ਧਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਵੇਖ ਕੇ ਅਨੰਦ ਭੋਗਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜਨ ਦਾ ਮਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੩॥

ਬਿਸਰੁ ਨਹੀ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਦਾਤਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ॥੪॥੯੩॥੧੬੨॥

ਹੇ ਦਾਤਾਰ ! ਇਕ ਤਿਲ ਮਾਤ੍ਰ ਸਮਾਂ ਭੀ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਭੁਲੋ ਨਾ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੋ ॥੪॥੯੩॥੧੬੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ਜੋ ਜਨ ਗੀਧੇ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਬੀਧੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰਾਮ ਜੋ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਗੀਧੇ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਬੀਧੇ=ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਆਨ ਰਸਾ ਦੀਸਹਿ ਸਭਿ ਛਾਰੁ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਿਹਫਲ ਸੰਸਾਰ ॥੧॥

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਸ ਛਾਰੁ=ਸੁਆਹ ਰੂਪ ਨਿਗਾਹ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਨਿਸਫਲ ਹੈ ॥੧॥

ਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ ਕਾਢੇ ਆਪਿ ॥ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਅਚਰਜ ਪਰਤਾਪ ॥੨॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਸੰਸਾਰ ਚੋਂ ਆਪ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਹੈ।

ਜਿਸ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਸਚਰਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਵਣਿ ਤ੍ਰਿਣਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਪੂਰਨ ਗੋਪਾਲ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੁ ਜੀਅ ਸੰਗਿ ਦਇਆਲ ॥੩॥

ਵਣਿ=ਬਿਛ, ਤ੍ਰਿਣਿ=ਘਾਹ, ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ=ਤਿੰਨੇ ਲੋਕ,

ਅਥਵਾ :-ਵਣਿ=ਅੰਤਹਕਰਨ, ਤ੍ਰਿਣਿ=ਇੰਦ੍ਰੀਏ, ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ=ਤਿੰਨੇ ਸਰੀਰ-ਸੂਖਮ, ਸਬੂਲ, ਕਾਰਨ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੋਪਾਲ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਉਹ
ਦਿਆਲੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੀਅ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਾ ਕਥਨੀ ਸਾਰੁ ॥ ਮਾਨਿ ਲੇਤੁ ਜਿਸੁ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ ॥੪॥੬੪॥੧੬੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਕਥਨੀ ਸਾਰੁ=ਸਰੋਸ਼ਟ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਥਨੀ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣਹਾਰ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਭਾਵ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੬੪॥੧੬੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ
ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੋਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਖਾਸੇ ਉਪਰ ਟਿਕਾਕੇ ਨੰਗੀਂ ਪੈਰੀਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ
ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਰਖ ਕੇ ਧੂਪ
ਧੁਖਾਇਆ, ਤੇ ਸੰਖ ਵਗੇਰਾ ਵਜਾਏ।

ਯਥਾ :-ਪ੍ਰਸ਼ਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਸਿਖ ਗਨ ਲਿਆਏ। ਕਹਿ ਪੁਸਤਕ ਪਰ ਸੋ ਚਵਵਾਏ ॥

ਧੂਪ ਧੁਖਾਵਤ ਸੰਖ ਬਜਾਏ। ਜੈ ਜੈ ਮੰਗਲ ਸਬਦ ਉਠਾਏ ॥

ਕਿਰਤਨ ਕੰਰਤਿ ਸਿਖ ਅਗਵਾਈ। ਸਮੁਖ ਸੁਧਾਸਰ ਗਮਨੇ ਜਾਈ ॥

ਚੋਰ ਦੁਰਤਿ ਉਤਸ਼ਾਹ ਬਧਾਵਤ। ਸੰਗਤ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਛਬਿ ਪਾਵਤ ॥

ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਪੂਰਬ ਪਾਸੇ। ਬੜਾ ਨਾਮ ਅਬਿ ਲਗਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸੇ ॥

ਤਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਪੋਥੀਨ। ਟਿਕੇ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਆਨੰਦ ਭੀਨ ॥

ਉਸ ਵੇਲੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿਖੇ ਨਾ ਸਮਾਂਵਦੇ ਹੋਇ ਇਹ ਸਬਦ ਉਚਾਰਿਆ-

ਹਮ ਧਨਵੰਤ ਭਾਗਨ ਸਚਨਾਇ ॥ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪੀਉ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ ॥ ਤਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਇਆ ਨਿਧਾਨਾ ॥੧॥

ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾ ਕੇ ਸੰਧਿਆ ਕਰਕੇ-ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਆਪ ਏਥੇ
ਹੀ ਪੋਥੀਆਂ ਪਾਸ ਬੈਠੋ ਅਤੇ "ਜਾਗ੍ਰਨ ਕਰੋ ਸਿਮਰ ਸਤਿਨਾਮ ॥ ਕਿਰਤਨ ਹੋਇ ਸੁ-ਚਾਕ੍ਰਹੁ ਜਾਮ ॥"

ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿਕੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉਂਦੀ ਆ ਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ।

ਅੰਦਰ ਵੜ ਹਰਿਮੰਦਰ ਗਏ । ਚਤੁਰ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਫਿਰ ਤਹਿ ਦਏ ॥

ਖਰੇ ਹੋਇਕਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ । ਹਾਥ ਜੋੜ ਕਰ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰ ॥

ਮਸਤਕ ਟੇਕ ਕੇ ਫਿਰ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰਾਤ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠਕੇ ਦੁਖਭੰਜਨੀ ਬੇਰੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬੜੇ ਸਾਹਿਬ ਆ ਬੈਠੇ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਇਕਾਂਤ ਅਸਥਾਨ ਦੇਖੋ ਜਿਥੇ ਬੈਠਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰੀਏ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਹਾ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਓਹੀ ਅਸਥਾਨ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਮਣੀਕ ਅਸਥਾਨ ਦੇਖਣ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ, ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਰਾਮਸਰ ਤੀਰਥ ਹੈ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪਿਪਲ, ਬੇਰੀ, ਜੰਡ, ਕਰੀਰ, ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇਖਕੇ ਕਿਹਾ—ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਪੰਚ ਬਟੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ।

ਯਥਾ:—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇਖ ਕਹਯੋ ਗੁਰਦਾਸ ਕੋ ਪੰਚਬਟੀ ਸਮ ਥਾਨ ਨਿਹਾਰਾ ॥

ਬੀਚ ਧਰਾ ਇਕ ਸਾਰ ਜਗਾਂ, ਤਹਿ ਬੈਠਨ ਚਾਹਤ ਚਿਤ ਹਮਾਰਾ ॥

ਤੰਬੂ ਕਿਨਾਤ ਇਹਾਂ ਲਗਵਾਵਹੁ ਭਾਖ ਮੰਗਵਹੁ ਦਾਸ ਹਕਾਰਾ ॥

ਹੈ ਸੁਖਵੰਤ ਇਕੰਤ ਮਹਾਂ ਚਹੂੰ ਓਰ ਖਰੇ ਤਰੁ ਚਾਰੁ ਹਜਾਰਾ ॥

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤੰਬੂ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਲਗਵਾ ਦਿਤੇ ।

ਬਲਿਓਂ ਫਰਸ਼ ਵੀ ਲੇਪਨ ਪੁਆਕੇ ਸੁਥਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।

ਪੁਨਾ:—ਜਾਇ ਕੀਨ ਅਰਦਾਸ ਅਗਾਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਯੋ ਸਥਾਨ ਤਯਾਰੀ ।

ਚਹੁ ਦਿਸ ਤੇ ਰਮਣੀਕ ਬਨਾਵਾ ॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਰੋਵਰ ਜਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ ॥

ਸੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭ ਪੋਬੀਨ ॥ ਲੈ ਗਮਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੁ ਕੀਨ ॥

ਖਾਸੇ ਕੋ ਉਚਵਾਇ ਚਲੇ ਹੈ । ਦੁਹਿਦਿਸ ਸੁੰਦਰ ਚਮਰ ਢੁਲੇ ਹੈ ।

ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਲੈ ਫੂਲਨ ਮਾਲ ॥ ਲਰਕਾਈ ਚਹੁ ਦਿਸਨ ਬਿਸਾਲ ॥

ਧੂਪ ਧੁਕਾਵਤ ਜਾਤਿ ਅਗਾਰੀ ॥ ਧੁਨ ਮਿਲ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰੀ ॥

ਹੋਤ ਭਯੋ ਸੰਖਨ ਕੋ ਸੋਰਾ ॥ ਕਰਹਿ ਕੀਰਤਨ ਮਿਲਿ ਮਿਲ ਜੋਰਾ ॥੧੪॥

ਤੰਬੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਾਸਾ ਟਿਕਾਕੇ ਪੁਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਸਰੋਵਰ ਭੀ ਰਚਨਾ ਕਰੋ । ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਉਦਮ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ:—

ਜਿਤਕ ਨਿਕਾਸਹਿ ਕਾਰ ਇਹਾਂ ਕੀ । ਤਿਤਕ ਮਲਿਨਤਾ ਨਾਸਹਿ ਤਾਕੀ ॥

ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਤੀਰਥਨ ਕੇਰੀ । ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਲਹਿ ਸੇਯ ਘਨੇਰੀ ॥

ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੁਨ ਫੁਰਮਾਵਨ । ਸੰਗਤਿ ਉਠੀ ਕਾਰ ਨਿਕਸਾਵਨ ॥

ਏਕ ਜਾਮ ਲੋ ਕਰੀ ਨਿਕਾਸਨ ॥

ਜਦ ਇਕ ਪਹਿਰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਧਿਆ ਪਈ ਵੇਖਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੇ ਪ੍ਰਭੋ ! ਹੁਣ ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਨਾਂ ਰਖੋ ।

ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਕੌਨ ਨਾਮ ਇਸ ਕਰਹਿ ਬਖਾਵਨ ॥

ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਰ ਕਿਸ ਵਿਚ ਸਮੱਰਥਾ ਹੈ? ਆਪ ਜਾਣੀਜਾਣ ਹੋ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਨਾਮ ਰਖਣਾ ਕਰੋ ।

ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭ ਸੁਨਤ ਉਚਾਰਾ ॥ ਪੰਚ ਬਟੀ ਬਿਤ ਰਾਮ ਉਦਾਰਾ ॥

ਸਭ ਦੇ ਸੁਣਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਪੰਚਬਟੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ । ਜੈਸੇ ਤਰੇਤੇ ਜੁਗ ਵਿਚ ਨਾਸਕ ਵਿਖੇ ਗੁਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੰਚਬਟੀ ਦਾ ਇਕਾਂਤ ਅਸਥਾਨ ਵੇਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤੈਸੇ ਏਥੇ ਅਸੀਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਾਂ,

ਕਿਉਂਕਿ— ਇਹਾ ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ ਸੁ ਬਾਸਾ ॥ ਰਚਹਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥

ਨਾਮ ਸੁ ਨਾਮੀ ਭੇਦ ਨ ਕੋਈ ॥ ਏਕ ਰੂਪ ਜਾਨਤ ਸਭ ਲੋਈ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ॥

ਯਥਾ:—ਰਾਮ ਰਾਮ ਸੰਗਿ ਕਰਿ ਬਿਉਹਾਰ ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ॥

ਰਾਮ ਰਾਮ ਵੀਸਰਿ ਨਹੀ ਜਾਇ ॥ ਰਮਤ ਰਾਮ ਸਭ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ ॥ [ਪੰਨਾ ੮੬੫]

ਤਥਾ:—ਰਚਹਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਹਾਂ ॥ ਯਾਂਤੇ ਨਾਮ "ਰਾਮਸਰ" ਹੋਵਾ ॥

ਪਾਤਕ ਘਾਤਕ ਮਜਤ ਜੋਵਾ ॥ ਸੁਨ ਸੰਗਤ ਸਗਰੀ ਹਰਖਾਈ ॥

ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰ ਗੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ਤਿਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸਬਦ ਗੁਰ ਕੀਨਾ ॥

ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਧਰ ਦੀਨਾ ॥

[ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੦]

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਸੁਣਾ ਕੇ ਏਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨਾ ਕੀਤਾ :—

ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਾਵਣੁ ਰਾਮਸਰਿ ਕੀਜੈ ॥

ਝੋਲਿ ਮਹਾਰਸੁ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ (ਹਰ ਰੋਜ਼) ਰਾਮਸਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਨ੍ਰਾਵਣਾ ਕਰੋ । ਤੇ ਹਰਿ=ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ ਬੂਰਨੂੰ ਝੋਲਿ=ਹਟਾਕੇ ਮਹਾਂ ਰਸਦਾਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਣਾ ਕਰੋ । ਅਥਵਾ:—ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਰਾਮਸਰ ਸਰੋਵਰ ਜੋ ਨਾਮ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ । ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ, ਵਾ:—ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਰੂਪੀ,

ਵਾ ਪੰਜਾਂ ਕੋਸਾਂ ਰੂਪੀ ਬੂਰਨੂੰ ਹਟਾਕੇ ਮਹਾਂ ਰਸਦਾਇਕ ਹਰੀ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਣਾ ਕਰੋ ।

ਨਿਰਮਲ ਉਦਕੁ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ ਨਾਮ ॥ ਮਜਨੁ ਕਰਤ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਕਾਮ ॥੧॥

ਰਾਮਸਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਿਰਮਲ ਉਦਕੁ=ਜਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਹੈ ।

ਦੋਹਾਂ ਸਰੋਵਰਾਂ ਵਿਚ ਮਜਨੁ=ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਤਹ ਗੋਸਟਿ ਹੋਇ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ ਖੋਇ ॥੨॥

ਤਿਥੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਗੋਸਟਿ=ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਚਰਚਾ ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਖੋਇ=ਨਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ॥੨॥

(ਪੰਨਾ ੧੯੯)

ਸਿਮਰਹਿ ਸਾਧ ਕਰਹਿ ਆਨੰਦੁ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਵਿਆ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥੩॥

ਸਾਧੂ ਉਸ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਰਵਿਆ=ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹਰਿ ਚਰਣ ਨਿਧਾਨ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਸਹਿ ਕੁਰਬਾਨ ॥੪॥੯੫॥੧੬੪॥

ਸਾਰਿਆਂ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨ=ਖਜਾਨਾ ਜੋ ਹਰੀ ਹੈ ਉਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਦਾਸ ਤਿਸਦੇ ਉਪਰੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੪॥੯੫॥੧੬੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-ਵੇਸਨਵ ਦੇ ਲਖਣ ਕੀ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ:-

ਸੋ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਜਿਤੁ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥

ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਮਹਿ ਏਹੁ ਮਨੁ ਜਾਗੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹ ਕੁਝ ਜਤਨ ਕਰ ਭਾਵ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨਾ ਲਗੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਕੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ:-ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਨ ਜਾਗ ਪਵੇਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਏਕੋ ਸਿਮਰਿ ਨ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ॥ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਜਪਿ ਕੇਵਲ ਨਾਉ ॥੧॥

ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ, ਦੂਤ ਭਾ ਵਿਚ ਮਨ ਨਾ ਲਗਾ।

ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕੇਵਲ=ਫਕਤ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ॥੧॥

ਕਰਮ ਧਰਮ ਨੇਮ ਬ੍ਰਤ ਪੂਜਾ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਿਨੁ ਜਾਨੁ ਨ ਦੂਜਾ ॥੨॥

ਯੱਗ ਆਦਿਕ ਕਰਮ, ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵਰਨ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਕਾ ਧਰਮ, ਚਤੁਰ ਮਾਸ ਮੇਂ ਨਿਮਕ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਤਿਆਗ ਰੂਪ ਨੇਮ, ਇਕਾਦਸੀ, ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ, ਰਾਮ ਨੌਮੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਵਰਤ, ਸਾਲਗਿਰਾਮ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਪ ਆਦਿਕ ਚਾੜ੍ਹਨੇ ਦੀ

ਪੂਜਾ ਇਤਆਦਿ ਕਰਮ ਤਾਂ ਸਫਲੇ ਹਨ ।

ਜੇਕਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨ ਜਾਨਣਾ ਕਰੇ ॥੨॥

ਤਾ ਕੀ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਘਾਲ ॥ ਜਾ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਪੁਨੇ ਪ੍ਰਭ ਨਾਲਿ ॥੩॥

ਉਸਦੀ ਘਾਲ=ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪੂਰਨ=ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਸਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ ॥੩॥

ਸੋ ਬੈਸਨੋ ਹੈ ਅਪਰ ਅਪਾਰੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਤਜੇ ਬਿਕਾਰ ॥੪॥੯੬॥੧੬੫॥

ਉਹ ਵੈਸਨਵ ਅਪਰ+ਅਪਾਰੁ=ਸਰੇਸ਼ਟ ਤੋਂ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ
ਜਿਸਨੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਜੇ=ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ ॥੪॥੯੬॥੧੬੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜੀਵਤ ਛਾਡਿ ਜਾਹਿ ਦੇਵਾਨੇ ॥ ਮੁਇਆ ਉਨਤੇ ਕੋ ਵਰਸਾਨੇ ॥੧॥

ਹੇ ਝੱਲਿਆ ! ਜੋ ਸਨਬੰਧੀ ਅਪਦਾ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਛੱਡ ਜਾਣ ਵਾਲੇ
ਹਨ । ਮਰ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਭਲਾ ਕੌਣ ਵਰਸਾਂਦਾ ਭਾਵ ਸੁਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸਿਮਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਮਨਿ ਤਨਿ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ॥

ਕਾਹੂ ਕਾਜ ਨ ਆਵਤ ਬਿਖਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਧੁਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੋ ਤਨੋ ਹੋ ਕੇ ਗੋਵਿੰਦ ਨੂੰ
ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ । ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਤੂੰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਇਹ ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ
ਆਉਣੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬਿਖੈ ਠਗਉਰੀ ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਖਾਈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਬਹੂੰ ਨ ਜਾਈ ॥੨॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਠੱਗ ਬੁਟੀ ਖਾਧੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ॥੨॥

ਦਾਰਨ ਦੁਖ ਦੁਤਰ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕੈਸੇ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰਿ ॥੩॥

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦਾਰਨ=ਭਿਆਨਕ ਦੁੱਖ ਹਨ, ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤਰਨਾ ਵੀ ਬੜਾ ਦੁਤਰ=ਅੰਧਾ ਹੈ ।
ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਰ ਉਤਰੇਂਗਾ ॥੩॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਦੁਇ ਕੁਲ ਸਾਧਿ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਆਰਾਧਿ ॥੪॥੯੭॥੧੬੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਖੇ ਮਿਲਕੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅਰਾਧ ਕੇ ਨਾਨਕੇ
ਦਾਦਕੇ ਰੂਪੀ ਦੋ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧਨਾ ਕਰ ਅਰਥਾਤ ਤਾਰਨਾ ਕਰ ॥੪॥੯੭॥੧੬੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਉਥਾਨਕਾ:- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੇ ਦਿਲੀ ਜਾ ਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠਣ ਦਾ ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਸੀ, ਪਰ ਛੋਟੇ ਨੇ ਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਹਿਰ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਆਪ ਦਾ ਡਰ ਧਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਤੇ ਉਹ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਯਥਾ :-

ਮੈਂ ਬਡ ਨੰਦਨਾ ਹੋਂ ਫਰਿਆਈ ॥ ਉਚਿਤਾ ਮੁਹਿ ਕਉ ਬੈਠਿਬ ਗਾਦੀ ॥
 ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਅਲਪ ਨੇ ਲੀਨਸ ॥ ਪੁਰ ਤੇ ਮੁਝ ਨਿਕਾਰ ਕਰ ਦੀਨਸ ॥
 ਗੁਰੂ ਬਨਯੋ ਨਿਜ ਚਰਨ ਪੁਜਾਇਸ ॥ ਅਨਗਨਧਨ ਸਿਖਯਨ ਤੇ ਪਾਇਸ ॥
 ਮੋਹਿ ਨ ਦੇਤ ਆਪ ਹੀ ਰਾਖੈ ॥ ਅਪਰ ਕਵਨ ਹੈ-ਗਰਬਤ ਭਾਖੈ ॥
 ਮੈ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸੈ ਆਪ ਕੋ ਭਾਰੀ ॥ ਠਾਨੀ ਤਿਸਕੇ ਸਾਥ ਨ ਰਾਰੀ ॥੩੫॥
 ਸੋ ਨਿਰਭੈ ਨਾਂਹਿ ਜਾਨਹਿ ਕਾਹੂੰ ॥ ਬੈਠਯੋ ਸਦਨ ਗਰਬ ਮਨਮਾਹੂ ॥
 ਚਿਤ ਤੇ ਤੁਮਰੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਰਯੋ ॥ ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਂਨਹਿ, ਮੈਂ ਕਹਿ ਹਾਰਯੋ ॥੩੬॥
 ਮੈਂ ਰਾਵਰਾ ਕੀ ਦਿਸ ਚਲ ਆਯੋ ॥ ਤਉ ਨ ਸੰਕਤ ਕੁਛ ਡਰ ਪਾਯੋ ॥
 ਕੀਜਹਿ ਹਮਰੋ ਨਯਾਂਇ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ਤੁਮ ਕੋ ਕੀਨ ਖੁਦਾਇ ਬਡੇਰਾ ॥੩੭॥

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੨੬]

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੜਾ ਅਸਚਰਜ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਖੇ ਝਗੜਾ ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਨਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਇਹ ਝਗੜਾ ਕੇਵਲ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਭਰਮਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਚੁਪ ਰਹਿਕੇ ਫਿਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਗੱਦੀ ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੈਠਾ ਹੈ ਯਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਠਾ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਦੇ ਚੁਪ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਛੋਟੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲਾਇਕ ਸਮਝਕੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬਿਠਾ ਗਏ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜੇਕਰ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਵੇਖਦੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਦੇਣੀ ਸੀ।

ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ

੧. ਵੱਡਾ ਪੁਤ੍ਰ।	੨. ਲਾਇਕ।	੩. ਛੋਟੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੇ।	੪. ਕੱਢ।
੫. ਬੇਅੰਤ।	੬. ਡਰ।	੭. ਲੜਾਈ।	੮. ਆਪ ਜੀ ਦੀ।

ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਚਲ ਪਿਆ, ਜਿਥੇ ਸੁਲਹੀ ਤੇ ਸੁਲੱਬੀ ਦੋਵੇਂ ਉਮਰਾਵ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲਿਆ, ਜਦ ਆਪਣਾ ਦੁਖਦਾਇਕ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਤਾਂ ਸੁਲਹੀ ਨੇ 'ਦਾਹੜੀ' ਉਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਸੁਲਹੀ ਤਾਂ ਕਹਾਵਾਂਗਾ ਜੇਕਰ ਤੈਨੂੰ ਗੱਦੀ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਦੇਸ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਠੇ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਖੇ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਕਰ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਬਹਾਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਛੁਟੀ ਲੈ ਕੇ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਜ਼ਰੂਰ ਪਹੁੰਚਾਂਗਾ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਿਖੇ ਆ ਕੇ ਇੱਠਾਂ ਪਕਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਵੇ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਦੱਰਸ ਮੈਂ ਭੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਬਨਾਵਾਂ, ਓਧਰੋਂ ਦਿੱਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਸੁਲਹੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਲਿਖ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ, ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਤੱਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਆਪ ਜੀ ਉਤੇ ਸੁਲਹੀ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੁਲਹੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਕੋਠੇ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਿਆ। ਅੱਗੋਂ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੇ ਬੜਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਵਿਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਇੱਠਾਂ ਪਕਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਵੇ ਚੜ੍ਹਾਏ ਹਨ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋ, ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਆਖ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਚਲ ਪਏ ਰਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਆਪ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਸੁਲਹੀ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਆਵਿਆ ਪਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਜਾਦਿਆਂ ਸਾਰ ਜਿਉਂ ਘੋੜੇ ਦਾ ਪੈਰ ਥਿੜਕਿਆ ਸੁਲਹੀ ਡਿੱਗ ਕੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਝੁਲਸ ਗਿਆ, ਆਖਿਰਕਾਰ ਮਰ ਗਿਆ ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਦੀ ਖਬਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ :-

ਗਰੀਬਾ ਉਪਰਿ ਜਿ ਖਿੰਜੈ ਦਾੜੀ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਸਾ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਸਾੜੀ ॥੧॥

ਜਿਹੜੀ ਦਾੜੀ ਅਸਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਉਪਰ ਖਿੱਝਦੀ ਭਾਵ ਨਰਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਅਜ ਓਹੀ ਦਾੜੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ॥੧॥

ਅਥਵਾ :-ਜਿਹੜੀ ਦਾੜੀ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਅਸਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਉੱਤੇ ਖਿੱਝਦਾ ਸੀ, ਓਹੀ ਦਾੜੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ॥੧॥

ਪੂਰਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਅਪੁਨੇ ਦਾਸ ਕਉ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਰਤਾਰੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਪ੍ਰਗਟਿ ਪਰਤਾਪੁ ॥ ਨਿੰਦਕੁ ਮੁਆ ਉਪਜਿ ਵਡ ਤਾਪੁ ॥੨॥

ਆਦਿ x ਜੁਗਾਦਿ=ਸਦਾ ਸਦਾ, ਵਾ:-ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਤੋਂ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਸੁਲਹੀ 'ਉਪਜਿ x ਵਡ ਤਾਪੁ'=ਵਡਾ ਦੁੱਖ ਉਠਾ ਕੇ ਮਰਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਤਿਨਿ ਮਾਰਿਆ ਜਿ ਰਖੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਮੰਦੀ ਸੋਇ॥੩॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਰੱਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਭਾਵ ਛੁਡਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
ਆਗੈ × ਪਾਛੈ = ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਨਿੰਦਕ ਦੀ 'ਮੰਦੀ × ਸੋਇ' = ਭੈੜੀ ਸੋਭਾ ਭਾਵ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੩।

ਅਧੁਨੇ ਦਾਸ ਰਖੈ ਕੰਠਿ ਲਾਇ ॥

ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥੪॥੯੮॥੧੬੭॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—
ਅਸੀਂ ਉਸ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣੀ ਪੈ ਕੇ ਉਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ੪॥੯੮॥੧੬੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :- ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗੋਂਦਾ ਨਾਂ ਕਰਕੇ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਖੇ ਪਿੰਡ ਬਨਾਣ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨੇ ਕੰਧਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਜਾਵੇ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੂਤ ਢਾਹ ਜਾਣ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਖੜੀਆਂ ਕਰਵਾਵੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰ ਭੂਤ ਢਾਹ ਜਾਣ ਆਖਿਰ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਕਿਸੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਆਪ ਨਿਰਾਸ ਨ ਹੋਵੇ, ਨਿਰਾਸਿਆਂ ਦੀ ਆਸ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੋਂਦੇ ਨੇ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਅਗੇ ਦੋ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਅੱਗੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਸੋਟੀ ਦੇ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੋਟੀ ਵਿਖਾਓਗੇ ਕੋਈ ਭੂਤ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਪਰ ਹਿਲਾਣੀ ਨ ਜੇ ਹਿਲਾਓਗੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੜ ਜਾਣਗੇ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਕੇ ਕੀਤਾ ਸੋਟੀ ਵਿਖਾਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਭੂਤ ਚਲੇ ਗਏ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਓਥੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਤੀਰਥ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਲੰਗਰ ਭੀ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਚਲ ਪਿਆ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਬਿਅੰਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਗੋਂਦਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਿਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦਾ ਰਿਹਾ ਉਸ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋ ਜਿੰਨੀ ਭੋਟਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਅੱਧੀ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਭੋਟਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਜੇ ਕੋਈ ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਹੈ ਤਾਂ ਲੰਗਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਛਕ ਜਾਇਆ ਕਰੇ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਭੋਟਾ ਹੀ ਲੈਣੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਭੋਟਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਨਿੰਦਕ ਨੇ ਮਹਸ਼ਰਨਾਮਾ ਲਿਖਵਾਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਮੁਖੀ ਮੁਖੀ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਦਸਖਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਆਪ ਭੈੜਾ ਜਿਹਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਇਹ ਕਿਸ ਉਤੇ ਪੁਕਾਰੂ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਉਮਰਾਵ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਚਤੋੜਗੜ੍ਹ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨੰਗੀ ਪੈਰੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਪ ਗਏ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਇਹ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਉਹ ਮਹਜ਼ਰ ਨਾਮਾ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚੋਂ ਧੱਕੇ ਦੇ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕਢਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ :-

ਮਹਜ਼ਰੁ ਬੂਠਾ ਕੀਤੋਨੁ ਆਪਿ ॥ ਪਾਪੀ ਕਉ ਲਾਗਾ ਸੰਤਾਪੁ ॥੧॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਰਸਨਾ ਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਮਹਿਜ਼ਰ ਨਾਮਾ ਬੂਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਧੱਕੇ ਦੇ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕਢਵਾਇਆ ਤਾਂ ਪਾਪੀ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਸੰਤਾਪੁ=ਦੁੱਖ ਲੱਗਾ ॥ ੧ ॥

ਜਿਸਹਿ ਸਹਾਈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਮੇਰਾ ॥ ਤਿਸੁ ਕਉ ਜਮੁ ਨਹੀ ਆਵੈ ਨੇਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੇਰਾ ਗੋਬਿੰਦ ਜਿਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਜਮ ਨੇੜੇ ਆਕੇ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਬੋਲੈ ਕੂੜੁ ॥ ਸਿਰੁ ਹਾਥ ਪਛੋੜੈ ਅੰਧਾ ਮੂੜੁ ॥੨॥

ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਛੱਡਕੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੂਠ ਬੋਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਮੂਰਖ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀਓਂ ਨਿਕਲਕੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਪਛੋੜੈ=ਪਿੱਟਦਾ ਹੋਇਆ ॥੨॥

ਰੋਗ ਬਿਆਪੇ ਕਰਦੇ ਪਾਪ ॥ ਅਦਲੀ ਹੋਇ ਬੈਠਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਿਆਦਬੀ ਰੂਪ ਪਾਪ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਰੋਗ ਆ ਕੇ ਬਿਆਪਦੇ ਹੋਏ।

ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਹੀ ਅਦਲੀ=ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਭਾਵ ਅਦਾਲਤੀ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੋਇਆ ॥੩॥

ਅਪਨ ਕਮਾਇਐ ਆਪੇ ਬਾਧੇ ॥ ਦਰਬੁ ਗਇਆ ਸਭੁ ਜੀਅ ਕੈ ਸਾਥੇ*॥੪॥

ਆਪਣੇ ਕਮਾਏ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਹੀ ਬੱਧੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ ॥ ੪ ॥

ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਪਰੇ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ਰਾਖੀ ਪੈਸ ਮੇਰੈ ਕਰਤਾਰਿ ॥੫॥੯੯॥੧੬੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਚੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣੀ ਪਏ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤ ਆਬਰੋ ਰੱਖੀ ਹੈ ॥੫॥੯੯॥੧੬੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮਨ ਮੀਠਖਟਾਨੀ॥ਪੂਰਬਿਕਰਮਿ ਲਿਖਿਆ ਧੂਰਿਪ੍ਰਾਨੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਉਸਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੀਠ x ਖਟਾਨੀ=ਪਿਆਰੀ ਲੱਗੀ ਹੈ।

* ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ "ਸਾਥੈ" ਪਾਠ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਕੋਈ ਪੂਰਬਿ—ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਚੰਗਾ ਕਰਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੨੦੦)

ਅਹੰਬੁਧਿ ਮਨ ਪੂਰਿ ਬਿਧਾਈ* ॥ ਸਾਧ ਧੂਰਿ ਕਰਿ ਸੁਧ ਮੰਜਾਈ ॥੧॥

ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਜੋ ਹੰਗਤਾ ਹੈ ਏਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਬਿਧਿਆਈ (ਚਿਕਣਾਈ) ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਣ ਧੂੜੀ ਨਾਲ ਮੰਜਾਈ—ਮਾਂਜ ਕੇ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਅਨਿਕ ਜਲਾ ਜੇ ਧੋਵੈ ਦੇਹੀ ॥ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਸੁਧੁ ਨ ਤੇਹੀ ॥੨॥

ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਲ, ਵਾ:-ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਜੇਕਰ ਅਨੇਕ ਵਾਰੀ ਸਬੂਲ ਦੇਹ ਨੂੰ ਧੋਣਾ ਕਰੇ ।

ਤਾਂ ਭੀ ਉਹ ਹੰਗਤਾ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਦੇਹ ਸੁੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੋਟਿਓ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥

ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਕਾਟਿਆ ਭਉ ਕਾਲ ॥੩॥

ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਕਾਲ ਦਾ ਡਰ ਕੱਟ ਲਿਆ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥੪॥੧੦੦॥੧੬੬॥

ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ, ਭੁਗਤੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਭੋਗ ਮੋਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਸਹਿਤ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੧੦੦॥੧੬੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ॥ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ ਆਤਮ ਪਰਗਾਸੁ ॥੧॥

ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਾ:-ਆਤਮ=ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਰਗਾਸੁ=ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਹਰਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਸੁਨਿ ਮਨ ਕਾਨੀ ॥

ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਹਰਿ ਦੁਆਰ ਪਰਾਨੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਕੇ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣ । ਵਾ:-ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਾਨੀ=ਕੰਨਾਂ

* ਕਈ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਬਿਧਾਈ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ—

ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁਧੀ ਵਿਚ ਜੋ ਮਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਧਾਈ—ਵਿੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਣ ਧੂੜੀ ਨਾਲ ਮਾਂਜ ਕੇ ਸੁਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਦੁਆਰੇ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨਨ ਕਰ। ਵਾ:-ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕਾਨੀ-ਕਿਨਾਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ
ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨਨ ਕਰ। ਤਦ ਹੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਦੁਆਰ=ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ
ਸੁਖ ਪਾਵੇਂਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਆਨ ਪਹਰ ਧਿਆਈਐ ਗੋਪਾਲੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਲੁ ॥੨॥੧੦੧॥੧੭੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਅਰਥਾਤ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਉਸ ਗੁਪਾਲ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ
ਕਰ ਜਿਸਦਾ ਦਰਸਨ ਦੇਖ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ॥੨॥੧੦੧॥੧੭੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸਾਂਤਿ ਭਈ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਪਾਈ ॥ ਤਾਪ ਪਾਪ ਬਿਨਸੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਤੇ ਗੋਵਿੰਦ ਦੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸਾਨੂੰ ਸਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ
ਹੈ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਤਾਪ ਅਤੇ ਪਾਪ ਸਭ ਬਿਨਸ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨਿਤ ਰਸਨ ਬਖਾਨੁ ॥ ਬਿਨਸੇ ਰੋਗ ਭਏ ਕਲਿਆਨ ॥੧॥

ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਬਿਨਸ ਗਏ
ਹਨ, ਅਤੇ ਕਲਿਆਨ=ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ॥੧॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਣ ਅਗਮ ਬੀਚਾਰ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਮਿ ਹੈ ਨਿਸਤਾਰ ॥੨॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਅਗਮ ਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਕਰ। ਅਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ
ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰ, ਤਦ ਤੇਰਾ ਤਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ੨ ॥

ਨਿਰਮਲ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਨਿਤ ਨੀਤ ॥ ਗਈ ਬਿਆਧਿ ਉਬਰੇ ਜਨਮੀਤ ॥੩॥

ਹੇ ਮਿੱਤਰ ! ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰਮਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਣਾ ਕਰ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਣ ਗਾਏ
ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਆਧਿ=ਪੀੜਾ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਜਮਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਤੋਂ ਭੀ
ਉਬਰੇ=ਬਚ ਗਏ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਧਿਆਈ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥੪॥੧੦੨॥੧੭੧॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਵਦਾ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਮੈਂ ਦਾਸ
ਨੇ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੪॥੧੦੨॥੧੭੧॥

ਉਥਾਨਕਾ :-ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਮ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜਦ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲੀ ਸੀ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਗਈਆਂ ਸਨ ਦੇਖਕੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਭਰਮ ਗਏ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹਣਗੀਆਂ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਘਬਰਾਹਟ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਪੰਚਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ :—ਕਿ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਉਤੇ ਸੀਤਲਾ ਦਾ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ ? ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲਿਆ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਗੇ ਘੁਰਦਾਸ ਕਰੋ ਤੇ ਅੰਦਰ ਝਾੜੂ ਦਿਓ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ । ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਅੱਗੇ ਰਖ ਕੇ ਬੜੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅੰਦਰ ਝਾੜੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭੀ ਕੀਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਨੇਤ੍ਰ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ।

ਨੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਗਾਸ਼ ਕੀਆ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਭਰਮ ਗਏ ਪੂਰਨ ਭਈ ਸੇਵ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਗੁਰਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੰਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਭਰਮ ਸੀ ਕਿ ਨੇਤ੍ਰ ਖੁਲ੍ਹਣਗੇ ਯਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਤ ਆਦਿਕ ਸਭ ਭਰਮ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪੂਰਨ ਭਾਵ ਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸੀਤਲਾ ਤੇ ਰਖਿਆ ਬਿਹਾਰੀ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥੧॥

ਬਿਹਾਰੀ—ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਬਿਹਾਰੀ—ਲੜਕੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਸੀਤਲਾ ਤੋਂ ਰਖ ਲੀਤਾ ਹੈ । ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਧਾਰੀ ਹੈ ॥੧॥

ਅਥਵਾ :—ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪੂਰਨ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਰਮ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਬਿਹਾਰੀ—ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੂਪ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੀਤਲਾ—ਜੜ੍ਹਤਾ ਭਾਵ ਅਵਿੱਦਿਆ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲੀਤਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਨਾ ਕੀਤੀ ॥੧॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਸੋ ਜੀਵੈ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੈ ॥੨॥੧੦੩॥੧੭੨

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥੧੦੩॥੧੭੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਧਨੁ ਓਹੁ ਮਸਤਕੁ ਧਨੁ ਤੇਰੇ ਨੇਤ ॥

ਧਨੁ ਓਇ ਭਗਤ ਜਿਨ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਹੇਤ ॥੧॥

ਉਹ ਮਸਤਕ ਧਨੁ ਧਨੁ—ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਨੇਤ—ਨਿਊਂਦਾ ਹੈ ।

ਵਾ:-ਉਹ ਮਸਤਕ ਧੰਨ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨੇਤ-ਨੇਤ੍ਰ ਭੀ ਧੰਨ ਹਨ ਜੋ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਭਗਤ ਭੀ ਧੰਨ ਹਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਹੇਤ-ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ॥੧॥

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਸੁਖ ਲਹੀਐ॥ ਰਸਨਾ ਰਾਮਨਾਮ ਜਸੁ ਕਹੀਐ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਖ ਲੈਣਾ ਕਰੀਏ ਅਰਥਾਤ ਨਹੀਂ ਲਈਦਾ। ਤਾਂ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਰਾਮ ਹੈ ਨਾਮ ਜਿਸ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਕਥਨ ਕਰੀਏ।

ਵਾ:-ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਜਸ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰੀਏ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਤਿਨ ਉਪਰਿ ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਣੁ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਨਿਰਬਾਣੁ॥੨॥੧੦੪॥੧੭੩॥

ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਈਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਬਾਣੁ=ਨਿਰਬੰਧ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ॥੨॥੧੦੪॥੧੭੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫॥

ਤੂੰਹੈ ਮਸਲਤਿ ਤੂੰਹੈ ਨਾਲਿ॥ ਤੂੰਹੈ ਰਾਖਹਿ ਸਾਰਿ ਸਮਾਲਿ॥੧॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰਹੀ ਮਸਲਤਿ=ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਤੂੰਹੀ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈਂ। ਤੂੰਹੀ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿ=ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈਂ॥੧॥

ਐਸਾ ਰਾਮੁ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਸਹਾਈ॥ ਦਾਸ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖੈ ਮੇਰੇ ਭਾਈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਰਾਮ! ਤੂੰ ਐਸਾ ਹੈਂ ਕਿ ਦੀਨ×ਦੁਨੀ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਸਹਾਈ ਹੈਂ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ=ਭਾਵਨੇ ਯੋਗ ਰਾਮ ਤੂੰਹੀ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਪੈਜ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਆਗੈ ਆਪਿ ਇਹੁ ਥਾਨੁ ਵਸਿ ਜਾਕੈ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਮਨੁ ਹਰਿ ਕਉ ਜਾਪੈ॥੨॥

ਆਗੈ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਭੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੈਂ, ਇਹ ਥਾਨੁ=ਇਹ ਲੋਕ ਭੀ ਜਿਸ ਤੇਰੇ ਵਸੀਕਾਰ ਹੈ। ਹੇ ਹਰੀ! ਇਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਜੋ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੇ॥੨॥

ਪਤਿ ਪਰਵਾਣੁ ਸਚੁ ਨੀਸਾਣੁ॥ ਜਾਕਉ ਆਪਿ ਕਰਹਿ ਫੁਰਮਾਣੁ॥੩॥

ਜਿਸ ਉਤੇ ਤੂੰ ਆਪ ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਚ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਨੀਸਾਣੁ=ਪ੍ਰਵਾਨਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਓਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਪਤ ਅਥਰੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ॥੩॥

ਆਪੇ ਦਾਤਾ ਆਪਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿ॥

ਨਿਤ ਨਿਤ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ॥੪॥੧੦੫॥੧੭੪॥

ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਪ ਦਾਤਾ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਹੇ ਰਾਮ ਮੈਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਮਾਲਿ=ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ॥੪॥੧੦੫॥੧੭੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭਇਆ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ॥ ਹਿਰਦੈ ਵਸਿਆ ਸਦਾ ਗੁਪਾਲੁ ॥੧॥

ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਗੁਪਾਲ ਵਸਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਰਾਮੁ ਰਵਤ ਸਦਹੀ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੦੧)

ਮਇਆ ਕਰੀ ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਤ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਪੂਰਨ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਨੇ ਮਇਆ=ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਾਕੇ ਪੂਰੇ ਭਾਗੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਸਥਿਰੁ ਸੋਹਾਗੁ ॥੨॥੧੦੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਪੂਰਨ ਭਾਗ ਹਨ। ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਥਿਤ ਰੂਪ ਸੋਹਾਗੁ=ਪਤੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥੨॥੧੦੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :- ਜਿਵੇਂ ਗੋਂਡ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਕਰਨੇ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਕਦਰੂ ਸੰਗਿਆ ਦਾ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਨੇਮ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਭੀ ਵਿਆਹ ਸੁਣੇ ਚਾਹੇ ਲੜਕੀ ਦਾ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਓਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਪੜੇ ਲਾਹ ਕੇ ਨੱਚਦਾ ਟੱਪਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਬਰਨ ਦਾਨ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।

ਜੇ ਕੋਈ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਫੁਰੀ ਕੱਢ ਕੇ ਡਰਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਦਾਨ ਨਾ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਫੁਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿਆਂਗਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਭੰਗ ਪੈ ਜਾਏਗਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਡਰਦਿਆਂ ਮਾਰਿਆਂ ਦਾਨ ਦੇ ਦੇਣਾ। ਅਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਕਰਤਬਤਾ ਬਾਰੇ ਸੁਣਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਚਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬਜਾਦੇ ਛੇਵੇਂ ਪੁਤਰ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਰਚਿਆ ਤਾਂ ਓਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਣ ਕੇ ਪਾਸ ਆ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਇਹ ਓਹੀ ਕਦਰੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਜੋ ਜਬਰਨ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਦਾਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਭ ਸਿਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਧੋਤੀ ਖੋਲਿ ਵਿਛਾਏ ਹੇਠਿ ॥ ਗਰਧਪ ਵਾਂਗੁ ਲਾਹੇ ਪੇਟਿ ॥੧॥

ਹੇ ਕਦਰੂ ਧੋਤੀ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਵਿਛਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਗਧੇ ਵਾਂਗੁ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਲਾਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਪੇਟ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਬਹੁਤਾ ਪਉਣ ਵਾਸਤੇ ਧੋਤੀ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ) ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਧੋਤੀ ਕੱਸੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭੋਜਨ ਬੋਝਾ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਬਿਨੁ ਕਰਤੂਤੀ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਈਐ ॥

ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਭਗਤੀ ਆਦਿ ਸਰੇਸ਼ਟ ਕਰਤੱਬਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ। ਨਾਮ ਦੇ ਧਿਆਉਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪੂਜਾ ਤਿਲਕ ਕਰਤ ਇਸਨਾਨਾ ॥ ਛੁਰੀ ਕਾਢਿ ਲੇਵੈ ਹਥਿ ਦਾਨਾ ॥੨॥

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਣ ਵਾਸਤੇ :- ਠਾਕੁਰ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਇਸਨਾਨ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਪੁਨਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਛੁਰੀ ਕੱਢ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਕੇ ਦਾਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ ॥੨॥

ਬੇਦੁ ਪੜੈ ਮੁਖਿ ਮੀਠੀ ਬਾਣੀ ॥ ਜੀਆਂ ਕੁਹਤ ਨ ਸੰਗੈ ਪਰਾਣੀ ॥੩॥

ਮੁਖ ਤੋਂ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ। ਪਰ ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਤੂੰ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਹਦਾ ਹੋਇਆ ਸੰਗੈ=ਸਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਬਰਨ ਦਾਨ ਲੈਣਾ ਹੈ ਏਹੀ ਜੀਆਂ ਦਾ ਕੋਹਣਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਹਦਾ ਹੋਇਆ ਸਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਮੱਛੀ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਜਲ ਤੋਰੀ ਖਾਧੀ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੈ॥ਹਿਰਦਾ ਸੁਧੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥੪॥੧੦੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਓਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਬਰਨ ਦਾਨ ਲੈਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਮਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ॥੪॥੧੦੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :- ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੬੫੧ ਵਿੱਚ ਭਾਗਾਂ ਭਰੀ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਪੁਰਬ ਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਈਆਂ, ਦਸਵੰਧ ਦੀ ਮਾਇਆ ਅਰਪ ਕੇ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਾਰ ਕਾਬਲ ਵਿਚੋਂ ਆਈ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਮੋਲਕ ਭੇਟਾ ਅਰਪੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤਿੰਨ ਜਨਾਨੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਇਹ ਬਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਬੜੇ ਸਿਦਕ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕਪੜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਓ, ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਟੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜਸ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ

ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕਪੜੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ, ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾਣ ਕੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਫਿਰ ਉਹ ਕੀਮਤੀ ਬਸਤ੍ਰ ਦਾਸੀ ਤੋਂ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਵਾ ਦਿਤੇ। ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਬੀਤ ਗਿਆ, ਜੇਠ ਤੇ ਹਾੜ ਵੀ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਸਾਵਣ ਤੇ ਭਾਦਰੋਂ ਦੀਆਂ ਝੜੀਆਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਰ ਪਈਆਂ, ਉਪ੍ਰੰਤ ਚੜ੍ਹੇ ਅੱਸੂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੇ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੁਪ ਲਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਠੇ ਤੇ ਮੰਜਿਆਂ ਪਰ ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤਾ।

ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦਾ ਘਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ, ਜਦ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੀ ਦਾਸੀ ਕੋਠੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਗਈ ਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੜ ਬਲ ਗਈ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ "ਕਰਮੋ" ਨੂੰ ਆਖਦੀ ਹੈ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਡੀ ਦਿਰਾਣੀ ਦੇ ਘਰ ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਸੁੰਦਰ ਕਪੜੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰ ਭੀ ਨਾ ਹੋਣਗੇ। ਜਦ ਕਰਮੋ ਨੇ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਸਮਾਨ ਝਲਮਲ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਗਸ਼ ਖਾ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਈ, ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਦਾਸੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੀ, ਜਦ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ, ਜੇਕਰ ਆਪ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆ ਜਾਣੀ ਸੀ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਅਮੋਲਕ ਪਦਾਰਥ ਆਉਣੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਅਜੇਹੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਕਪੜੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਸੀਨਾ ਸੜ ਬਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਘਬਰਾ ਨਾ, ਜ਼ਰਾ ਠਹਿਰ ਜਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕਿਰੜਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਸਾਂ ਨੇ ਹੀ ਬਨਣਾ ਹੈ।

ਪਾਸ ਬੈਠੀ ਦਾਸੀ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਕੋਠੇ ਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੀ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਖਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਸਾਂ ਨੇ ਹੀ ਬਨਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਦਾਸੀ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਰਮੋਂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਭਰ ਆਇਆ, ਪਰ ਬੋਲੇ ਨਾ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਜਦ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪੈਣੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ, ਤਾਂ ਏਧਰੋਂ ਕਰਮੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਦੋ ਚਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਰ ਪੈ ਜਾਣ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਪਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਹੰਕਾਰੇ ਗਏ ਹੋ, ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਦੇਖ! ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕਪੜੇ ਭਿਉਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਹੀ ਹੁਣ ਤਕ ਔਂਤਰੀ ਨਖੱਤੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈਂ।

ਗੰਗਾ ਜਲ ਭਾਵੇਂ ਸੀਤਲ ਹੈ ਪਰ ਅੱਗ ਉਤੇ ਰਖਿਆਂ ਉਹ ਭੀ ਖੋਲਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਬੜਾ ਸੀਤਲ ਸੀ ਪਰ ਅਜ ਜਿਠਾਣੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੇ ਹਿਰਦਾ ਤਪਾ ਦਿੱਤਾ।

ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਝੋਲੀ ਅੱਡ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀਓ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਿੱਖ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਮਨ ਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕੀ ਦਾਸੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਸੱਖਣੀ ਰਹੇਗੀ? ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਿੱਠੀ ਦਾਤ ਦੇ ਕੇ ਝੋਲੀ ਹਰੀ ਭਰੀ ਕਰੋ, ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਗੰਗਾ! ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਅਮਾਨਤ ਹੈ, ਏਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਸਕਦਾ।

ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਜੋ ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਖੇਤੀਆਂ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ। ਹਜ਼ੂਰ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਰਬ ਗੱਡੀਆਂ, ਦਾਸ ਦਾਸੀਆਂ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਵਾਜੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਲ ਵਾਹ ਰਹੇ ਸਨ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰੌਲੇ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਹਲ ਵਾਹਦਿਆਂ ਦੇ ਬੈਲ ਡਰ ਗਏ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕੌਣ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸੇਵਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਹਿਲ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਸੁਭਾਵਕ ਬਚਨ ਨਿਕਲਿਆ-ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ ਭਾਜੜ ਕਿੰਨ ਪਾਈ-ਗੁਰੂ ਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਭਾਜੜ ਪੈ ਗਈ ਜੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠਾਠ ਬਾਠ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਥੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਸੇਵਾਦਾਰ ਤਾਂ ਡਰ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਦਾਸੀ ਨੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਨ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਸਹਿਤ ਸਾਰੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਏ। ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਗਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਵਾਸਤੇ ਸੀ ਸਗੋਂ ਸਰਾਪ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੰਗਣ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਸਹਿਤ ਗਏ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਸਾਡਾ ਕਿਹਾ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਕੀ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾਣੇ ਪੀਹ ਕੇ ਆਟਾ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਆਪ ਗੰਢੇ ਚੀਰੇ ਆਪ ਹੀ ਪਕਾਵੇ, ਧੌਲਾ ਵੀ ਆਪ ਰਿੜਕੋ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਆਪ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲੱਸੀ ਦੀ ਚਟੂਰੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੇ ਮਿਸੇ ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਨਾਲ ਗੰਢੇ ਲੈ ਕੇ ਆਪ ਇਕੱਲੇ ਨੰਗੀ ਪੈਰੀਂ ਜਾਓ। ਤਦ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਨਾਲ ਮਨੋਂ - ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਚਾਟੀ ਵਿੱਚ ਲੱਸੀ ਤੇ ਮਖਣ ਪਾ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਈ, ਕਪੜੇ ਵਿੱਚ ਮਿਸੇ ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਤੇ ਗੰਢੇ ਵਗੈਰਾ ਰਖਕੇ ਰਬ ਵਿੱਚ ਫੜ ਕੇ ਅੰਸੂ ੨੧ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਲ ਵਾਹ ਕੇ ਅਜੇ ਹਟੇ ਹੀ ਸਨ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਚਟੂਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਅੱਗੇ ਰਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ।

ਭੁਖ ਡਾਢੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਪਿਆਸ ਨੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭੁਖੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਕੌਣ ਸਾਰ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲੀਤਾ, ਮੁੱਕੀ ਮਾਰ ਕੇ ਗੰਢਾ ਭੰਨਿਆ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਗ੍ਰਾਹੀ ਪਾਈ ਲੱਸੀ ਪੀਤੀ, ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੱਦਲ ਗਰਜਦੇ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਲਿਸਕਦੀ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਗੰਢਾ (ਪਿਆਸ) ਭੰਨਿਆ ਹੈ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਭੰਨਣ ਵਾਲਾ ਬਲਵਾਨ ਜੋਧਾ ਤੇਰੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੱਦਲ ਗੱਜਦਾ ਪਿਆ ਹੈ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗੱਜੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਲਿਸਕਦੀ ਹੈ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਲਿਸਕਾਏਗਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਰ ਦਿੱਤੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਘਰ ਆਏ । ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ । ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ।

ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਡਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ ਓਥੇ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਰਹੇ, ਓਸੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ੧੬੫੨ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ੨੧ ਹਾੜ, ਹਾੜ ਵਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ ।*

ਯਥਾ :—ਸੰਮਤ ਸੋਲਹਿ ਸੈ ਅਰੁ ਬਾਵਨ ਹਾੜ ਇਕੀਸਵੀ ਕੋ ਦਿਨ ਸੋਊ ॥

ਜਾਮਨੀ ਆਪਿ ਬਿਤੀਡ ਭਈ ਜਬਿ, ਪੁਖਜ ਨਿਛੱਤੁ ਸਮੇਂ ਤਬਿ ਹੋਊ ॥

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪

ਆਪ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਵਡਾਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇ । ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਦਵਾ ਲਿਆ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ।

ਥਿਰੁ ਘਰਿ ਬੈਸਹੁ ਹਰਿ ਜਨ ਪਿਆਰੇ॥ਸਤਿਗੁਰਿ ਤੁਮਰੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ
ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਜਨਾਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਪਿਆਰੇ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ! ਹੁਣ ਥਿਰੁ—ਅੱਚਲ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ ਕਰੋ । ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ੧। ਰਹਾਉ

ਦੁਸਟ ਦੂਤ ਪਰਮੇਸਰਿ ਮਾਰੇ ॥ ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖੀ ਕਰਤਾਰੇ ॥੧॥

ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਦੁਸਟ ਦੂਤ ਸਨ ਉਹ ਪਰਮੇਸਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਅਸਾਂ ਸੇਵਕ ਜਨਾਂ ਦੀ ਪੈਜ—ਇੱਜ਼ਤ ਰਖ ਲਈ ਹੈ ॥੧॥

ਬਾਦਸਾਹ ਸਾਹ ਸਭ ਵਸਿ ਕਰਿ ਦੀਨੇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਮਹਾਰਸ ਪੀਨੇ ॥੨॥

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਾਹ=ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਸਾਡੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

ਮਹਾਂ ਰਸ ਦਾਇਕ ਜੋ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੀਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ॥੨॥

ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਭਜਹੁ ਭਗਵਾਨ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥੩॥

ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਨਿਰਭਉ=ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਭਜਣਾ ਕਰੋ ।

ਅਤੇ

* ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਤੇ ਕੁਝ ਸੀ ਹੁਣ ਇਸਦੀ ਸੇਵਾ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਭੇਖ ਦੇ ਅਨਮੁਲੇ ਹੀਰੇ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ । ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਮਕਾਨ ਖਰੀਦ ਕੇ ਬੜਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸਰੇ ਬਣੇ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਕਰੋ ।

ਵਾ :—ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਕਰੋ, ਵਾ :—ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦਾਨ=ਜਨਾਵਣਾ ਕਰੋ ॥੩॥

ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਨਾਨਕ ਓਟ ਪਕਰੀ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ॥੪॥੧੦੮॥

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹੋ ।

ਅਤੇ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਦੀ ਓਟ ਪਕਰੀ=ਫੜੀ ਰਖੋ ॥੪॥੧੦੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਭਾਹਿ ਨ ਜਲੈ ॥ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਮਾਇਆ ਨਹੀ ਛਲੈ ॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅੱਗ,

ਵਾ :—ਤਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਭਾਹਿ=ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੜਦਾ ।

ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਇਸ ਨੂੰ ਛਲਦੀ ਨਹੀਂ ।

ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਨਹੀ ਡੂਬੈ ਜਲਾ ॥ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਸੁਫਲ ਫਲਾ ॥੧॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਲ, ਵਾ :—ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਵਿੱਚ ਡੁਬਦਾ ਨਹੀਂ । ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪੁਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਸਰੇਸ਼ਟ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਫਲਦਾ ਹੈ । ਵਾ :—ਦੇਵੀ ਸੰਪਦਾ ਆਦਿਕ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਸਰੇਸ਼ਟ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਫਲਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸਭ ਭੈ ਮਿਟਹਿ ਤੁਮਾਰੈ ਨਾਇ ॥ ਭੇਟਤ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਨਗਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਤਿਨਾਮੁ ਜਪਣ ਨਾਲ—ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਭਰ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਤੂੰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਣਾ ਕਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਮਿਟੈ ਸਭ ਚਿੰਤਾ ॥ ਹਰਿ ਸਿਉ ਸੋ ਰਚੈ ਜਿਸੁ ਸਾਧ ਕਾ ਮੰਤਾ ॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾਂ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਪਰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਰਚਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮੰਤਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਜਮ ਕੀ ਨਹੀ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਪੂਰਨ ਆਸ ॥੨॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਜਮਾਂ ਦੀ ਖੋਫਤਾਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ।

ਹਰੀ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਭ ਆਸਾਂ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ॥੨॥

ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਦੂਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤਾ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੈ ॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ।

ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ,
ਵਾ :-ਗਿਆਨ ਜਾਗਰਤ ਵਿਚ ਜਾਗਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤਾ ਸਹਜ ਘਰਿ ਵਸੈ ॥ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਨਸੈ ॥੩॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਹਜ=ਸਾਂਤੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਭਰਮ ਤੇ ਡਰ ਸਭ ਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਮਤਿ ਉਤਮ ਹੋਇ ॥ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ ॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉੱਜਲ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ=ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥

ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਬਿਸਰਤ ਨਾਹੀ ॥੪॥੧੦੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਜਿਸਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਸਰਦਾ ਨਹੀਂ ॥੪॥੧੦੯॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸਤਸੰਗਿ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਸਦੇ ਹਨ :-

ਉਦਮੁ ਕਰਤ ਸੀਤਲ ਮਨ ਭਏ ॥ ਮਾਰਗਿ ਚਲਤ ਸਗਲ ਦੁਖ ਗਏ ॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੀ ਤਰਫ ਉਦਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਆਦਿਕ ਚਤੁਸਟੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਸਭ ਸੀਤਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੇ ਰਸਤੇ ਚਲਣ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਮਨਿ ਭਏ ਅਨੰਦ ॥ ਰਸਿ ਗਾਏ ਗੁਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ॥੧॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਹੋਏ ਹਨ।

ਰਸਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਕਰਕੇ ਪਰਮ+ਅਨੰਦ=ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧॥

ਖੇਮ ਭਇਆ ਕੁਸਲ ਘਰਿ ਆਏ ॥ ਭੇਟਤ ਸਾਧਸੰਗਿ ਗਈ ਬਲਾਏ ॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਡਾ ਮਨ ਖੇਮ ਭਇਆ=ਰਖਿਆ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੁਸਲ=ਸੁਖ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪ ਬਲਾ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਹਾਉ।

ਨੇਤ੍ਰੁ ਪੁਨੀਤ ਪੇਖਤ ਹੀ ਦਰਸ ॥ ਧਨਿ ਮਸਤਕ ਚਰਨ ਕਮਲ ਹੀ ਪਰਸ ॥

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਨੇਤ੍ਰੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਤੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮੱਥਾ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੦੨)

ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਟਹਲ ਸਫਲ ਇਹ ਕਾਂਇਆ ॥**ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥੨॥**

ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਟਹਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਂਇਆ—ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਪਰਮ+ਪਦੁ—ਆਤਮ ਪਦ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੨॥

ਜਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ਆਪਿ ਸਹਾਇ ॥ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਲਗਿ ਦਾਸਹ ਪਾਇ ॥

ਆਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੇਵਕ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਇ=ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗ ਕੇ ਦਾਸਾਂ ਨੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਆਪੁ ਗਇਆ ਤਾ ਆਪਹਿ ਭਏ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਏ ॥੩॥

ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਕਦੋਂ ?

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ, ਵਾ :—ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਪਏ ॥ ੩ ॥

ਜੋ ਚਾਹਤ ਸੋਈ ਜਬ ਪਾਇਆ ॥ ਤਬ ਢੂੰਢਨ ਕਹਾ ਕੋ ਜਾਇਆ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ, ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ। ਤਦ ਢੂੰਢਣ ਨੂੰ

“ਕਹਾ ਕੋ ਜਾਇਆ”—ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿਧਰੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ?

ਅਸਥਿਰ ਭਏ ਬਸੇ ਸੁਖ ਆਸਨ ॥ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਬਾਸਨ ॥੪॥੧੧੦॥

ਅੰਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ, ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੁਖ ਆਸਨ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਵੱਸੇ, ਤਾਂ ਇਸਥਿਰ ਹੋਏ। ਜਾਂ ਇਸਥਿਤ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸੁਖ+ਬਾਸਨ—ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹੋਏ ॥ ੪ ॥ ੧੧੦ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਾਕਉ ਮੁਸਕਲੁ ਅਤਿ ਬਣੈ ਢੋਈ ਕੋਇ ਨ ਦੇਇ ॥

ਲਾਗੂ ਹੋਏ ਦੁਸਮਨਾ ਸਾਕ ਭਿ ਭਜਿ ਖਲੇ ॥ ਸਭੋ ਭਜੈ ਆਸਰਾ ਚੁਕੈ ਸਭੁ ਅਸਰਾਉ ॥

ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਓਸੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਲਗੈ ਨ ਤਤੀ ਵਾਉ ॥੧॥ [ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੭੦

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥**ਕੋਟਿ ਮਜਨ ਕੀਨੋ ਇਸਨਾਨ ॥ ਲਾਖ ਅਰਬ ਖਰਬ ਦੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥****ਜਾ ਮਨਿ ਵਸਿਓ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ॥੧॥**

ਜਾਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਿਆ। ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਮਜਨ=ਪਰਬਾਂ ਦੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ

ਦਾ ਫਲ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਅਰਬ ਖਰਬ=ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਅਨਗਿਣਤ ਲਖਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।*

ਸਗਲ ਪਵਿਤ ਗੁਨ ਗਾਇ ਗੁਪਾਲ ॥

ਪਾਪ ਮਿਟਹਿ ਸਾਧੂ ਸਰਨਿ ਦਇਆਲ ॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਪਾਲ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਾ:—ਸਾਰੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਆਲੂ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ਰਹਾਉ॥

ਬਹੁਤੁ ਉਰਧ ਤਪ ਸਾਧਨ ਸਾਧੇ ॥ ਅਨਿਕ ਲਾਭ ਮਨੋਰਥ ਲਾਧੇ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਸਨ ਆਰਾਧੇ ॥੨॥

ਉਸਨੇ ਬਹੁਤੇ ਬਰਸਾਂ ਤਕ ਉਰਧ—ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਵਾ:—ਉਲਟੇ ਹੋ ਕੇ ਤਪ ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਕਰ ਲਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਵੀ ਸਾਧੇ=ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਲਾਭ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਵੀ ਲੱਭ ਲਏ ਹਨ। ਜਿਸਨੇ ਰਸਨਾ ਦੁਆਰੇ ਹਰਿਹਰਿ ਨਾਮ ਅਰਾਧੇ ਹਨ ॥੨॥

ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਬੇਦ ਬਖਾਨੇ ॥ ਜੋਗ ਗਿਆਨ ਸਿਧ ਸੁਖ ਜਾਨੇ ॥

ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਉ ਮਨ ਮਾਨੇ ॥੩॥

ਉਸਨੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਸਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬੇਦ ਵੀ ਕਥਨ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਜੋਗ ਦਾ ਸੁਖ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਖ, ਸਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸੁਖ ਵੀ ਜਾਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਲ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ—ਨਾਮ ਜਪਨ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਨਾਮੁ ਰਿਦੇ ਬੀਚਾਰੇ ॥

ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੇ ॥੪॥੧੧੧॥

ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਹਰੀ ਦਾ ਬੋਧਿ=ਜਾਨਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਗਾਧ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰੇ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ “ਕਉ”=ਨੂੰ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ॥੪॥੧੧੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਅਭੇਦ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਨੁਸਾਰ:—ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਲਖ, ਲੱਖ ਦਾ ਕਰੋੜ, ਸੌ ਕਰੋੜ ਦਾ ਅਰਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੌ ਅਰਬ ਦਾ ਖਰਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿਮਰਿਸਿਮਰਿਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥ਚਰਨਕਮਲ ਗੁਰ ਰਿਦੈ ਬਸਾਇਆ॥੧॥

ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਦੁਆਰਾ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਵਸਾਇਆ ਹੈ । ਅਥਵਾ:-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਕਵਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ, ਤਾਂ ਸਿਮਰਨ ਯੋਗ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪਾ ਲਿਆ ॥੧॥

ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਾ॥ਤਿਸਹਿ ਅਰਾਧਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਧੀਰਾ॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰ=ਵੱਡਾ ਜੋ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋ=ਵੇਦਾਂ ਕਰਕੇ ਜਾਨਣੇ ਜੋਗ ਪੂਰਾ=ਪੂਰਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਅਰਾਧ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ਰਹਾਉ॥

ਅਥਵਾ :-ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹਨ, ਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਤਿਸਹਿ=ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਾਧ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ਰਹਾਉ॥

ਅਨਦਿਨੁ ਜਪਉ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਨਾਮ॥ਤਾਤੇ ਸਿਧਿ ਭਏ ਸਗਲ ਕਾਮ॥੨॥

ਮੈਂ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ । ਤਾਤੇ=ਤਿਸ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਿਧਿ=ਪੂਰਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੨॥

ਦਰਸਨ ਦੇਖਿ ਸੀਤਲ ਮਨ ਭਏ॥ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਗਏ॥੩॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਆਦਿਕ ਚਤੁਸ਼ਟੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਸੀਤਲ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਤਰਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਹਾ ਭੈ ਭਾਈ॥ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪਿ ਪੈਜ ਰਖਾਈ॥੪॥੧੧੨॥

ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਭਾਈ ! ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀ ਡਰ ਹੈ ?

ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੀ ਆਪ ਹੀ ਪੈਜ ਰਖੀ ਹੈ ॥੪॥੧੧੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਆਪਿ ਸਹਾਈ॥ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੈ ਬਾਪ ਜੈਸੇ ਮਾਈ॥੧॥

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ! ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਵਾਂਗੂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਿ ਉਬਰੈ ਸਭ ਕੋਇ॥

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਪੂਰਨ ਸਚੁ ਸੋਇ॥ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਸਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਕੋਈ ਤਰਦਾ ਹੈ ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਵਾਰਤਾ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਨੂੰ ਉਹ ਸੱਚਾ ਪੂਰਨ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ॥ਰਹਾਉ॥

ਅਬ ਮਨਿ ਬਸਿਆ ਕਰਨੈਹਾਰਾ ॥ ਭੈ ਬਿਨਸੈ* ਆਤਮ ਸੁਖ ਸਾਰਾ ॥੨॥

ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਰਨਹਾਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਵਸ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਡਰ ਬਿਨਸ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਾਰਾ=ਸਰੋਸ਼ਟ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੨॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪਨੈ ਜਨ ਰਾਖੇ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਲਾਖੇ ॥੩॥

ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਜਨ ਨੂੰ ਰਖ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਲਹਿ ਗਏ ਹਨ ॥੩॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਦਾ ਸਰਨਾਈ ॥੪॥੧੧੩॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਮੈਥੋਂ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ।

ਦਾਸ ਨੇ ਸਦਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੪॥੧੧੩॥

ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਪਦੇ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਮ ਕੇ ਬਲ ਪੂਰਨ ਭਾਈ ॥ ਤਾਤੇ ਬ੍ਰਿਥਾ ਨ ਬਿਆਪੈ ਕਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਰਾਮ ਦਾ ਬਲ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਵਾ:-ਬਲਰਾਮ ਦਾ ਭਾਈ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਬਲ ਪੂਰਨ ਹੈ; ਵਾ:-ਰਾਮ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਜਪ ਤਪ ਰੂਪੀ ਬਲ ਪੂਰਨ ਹੈ।

ਵਾ:-ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ ਦਾ ਪੂਰਨ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜੋ ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਤੇ=ਤਿਸ ਰਾਮ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਆਧ ਬਿਆਧ ਉਪਾਧ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਥਾ=ਪੀੜਾ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦੀ। ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੨੦੩)

ਜੋ ਜੋ ਚਿਤਵੈ ਦਾਸੁ ਹਰਿ ਮਾਈ ॥ ਸੋ ਸੋ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਕਰਾਈ ॥੧॥

ਮਾਈ=ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਦਾ ਦਾਸ ਜੋ ਜੋ ਸੰਕਲਪ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ। ਓਹੀ ਓਹੀ ਸੰਕਲਪ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਆਪ ਪੂਰਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਨਿੰਦਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭਿ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਣ ਨਿਰਭਉ ਗਾਈ ॥੨॥੧੧੪॥

ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਤ ਆਬਰੋ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਨਿਰਭੋਫ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥੧੧੪॥

*ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ "ਬਿਨਸੈ" ਪਾਠ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਉਥਾਨਕਾ:—ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀਉ ਬਹੁਤਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਲਧਾਰਾ ਸਹਾਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪੰਜ ਧੂਣੀਆਂ ਤਪਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਹੈ ਵਰਤ ਰਖਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਹੈ ਪੁੱਠਿਆ ਲਮਕਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਤਿਆਦਕ ਸਾਧਨ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਰਾਹ ਦਸੋ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਰ ਸਕੀਏ !

ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ! ਓਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਗੇ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੋ ।

ਭੁਜ ਬਲ ਬੀਰ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖ ਸਾਗਰ

ਗਰਤ ਪਰਤ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਅੰਗੁਰੀਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅੰਨਵੇਂ ! ਹੇ ਬ੍ਰਹਮ ! ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ! ਹੇ ਬਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੂਰਬੀਰ, ਵਾ:—ਹੇ ਬਲਭੱਦ੍ਰ ਦੇ ਬੀਰ= ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ! ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ, ਵਾ:—ਮੇਰੇ ਰੂਪੀ ਗਰਤ×ਪਰਤ=ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਡਿੱਗ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਆਪ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਭੁਜਾਂ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਉਂਗਲੀ ਨੂੰ ਗਹਿ ਲੇਹੁ=ਫੜ ਲਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਗੋਂ ਉੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪੇ ਨਿਕਲ ਜਾ। ਤਾਂ ਜਾਗਿਆਸੂ ਕਾਹਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾ, ਲੂਲਾ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ:—

ਸ੍ਵਨਿ ਨ ਸੁਰਤਿ ਨੈਨ ਸੁੰਦਰ ਨਹੀ ਆਰਤ ਦੁਆਰਿ ਰਟਤ ਪਿੰਗੁਰੀਆ ॥੧॥

ਨਾ ਮੇਰੇ ਨਿਸਚਾ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪੀ ਸ੍ਵਨਿਨ=ਕੰਨ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਸੁਰਤੀ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ ਰੂਪ ਸੁੰਦਰ ਨੇਤ੍ਰ ਹਨ। ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਸੰਪਤੀ ਰੂਪ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੱਣ ਕਰਕੇ ਪਿੰਗਲਾ ਹਾਂ, ਇਸੀ ਕਰਕੇ ਆਰਤ=ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ ਦੁਆਰੇ ਪਰ ਰਟਤ=ਉਚਾਰਦਾ, ਅਰਥਾਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਟੋਏ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਲਓ ॥੧॥

ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਕਰੁਣਾਮੈ ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਪਿਤਾ ਮਹਤਰੀਆ ॥

ਹੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ, ਕਰੁਣਾ+ਮੈ=ਕਿਰਪਾ ਸਰੂਪ ! ਮੈਂ ਅਨਾਥ ਜਨ ਦੇ-ਸਜਣ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ, ਮਿੱਤਰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਰੂਪ ਆਪ ਹੀ ਹੋ। ਅਥਵਾ:—ਹੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ, ਆਪ ਅਨਾਥ ਹੋ ਯਾਨੇ ਆਪ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਰੁਣਾ=ਕਿਰਪਾ ਸਰੂਪ, ਸਜਣ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ, ਮਿੱਤਰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਆਪ ਹੀ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਰੂਪ ਹੋ।

ਚਰਨ ਕਵਲ ਹਿਰਦੈ ਗਹਿ ਨਾਨਕ ਭੈ ਸਾਗਰ ਸੰਤ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਆ ॥੨॥੧੧੫॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲ

ਫੜੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਭੈ ਦਾਇਕ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ ॥੨॥੨॥੧੧੫॥

ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਦਯ ਗੁਸਾਈ ਮੀਤੁਲਾ ਤੂੰ ਸੰਗਿ ਹਮਾਰੈ ਬਾਸੁ ਜੀਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਦਯ=ਪ੍ਰੇਰਕ ਗੁਸਾਈ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਮੀਤੁਲਾ=ਮਿੱਤਰ ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੱਸਣਾ ਕਰ ਭਾਵ ਸਖਿਆਤ ਕਾਰ ਹੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਘਰੀ ਨ ਜੀਵਨਾ ਧ੍ਰਿਗੁ ਰਹਿਣਾ ਸੰਸਾਰਿ ॥

ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਘੜੀ ਭਰ ਵੀ ਜਿਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣੇ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਗਾਕਾਰ ਹੈ। ਕਈ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ :-ਰਹਣਾ ਹੈ।

ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਣ ਸੁਖਦਾਤਿਆ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜੀ ॥੧॥

ਹੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆ ! ਮੈਂ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਕਾਲ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥ ੧ ॥

ਹਸਤ ਅਲੰਬਨੁ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਗਰਤਹੁ ਉਧਰੁ ਗੋਪਾਲ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਦਾ ਅਲੰਬਨੁ=ਆਸਰਾ ਦੇਹੁ ਅਤੇ ਹੇ ਗੋਪਾਲ ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ, ਵਾ :-ਮੌਰ ਰੂਪੀ ਗਰਤਹੁ=ਟੋਏ 'ਚੋਂ ਉਧਾਰ ਲਓ ਭਾਵ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਓ।

ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਨ ਮਤਿ ਥੇਰੀਆ ਤੂੰ ਸਦਹੀ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ॥੨॥

ਮੈਂ ਨਿਰਗੁਨ ਦੀ ਮਤੀ ਥੇਰੀਆ=ਥੋੜੀ ਭਾਵ ਤੁਛ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਦੀਨਾਂ ਉਪਰ ਦਿਆਲੂ ਹੈਂ ॥੨॥

ਕਿਆ ਸੁਖ ਤੇਰੇ ਸੰਮਲਾ ਕਵਨ ਬਿਧੀ ਬੀਚਾਰ ॥

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸੁਖ ਬਿਅੰਤ ਹਨ, ਮੈਂ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਯਾਦ ਕਰਾਂ, ਅਤੇ ਕਿਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂ।

ਸਰਣਿ ਸਮਾਈ ਦਾਸ ਹਿਤ ਉਚੇ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥੩॥

ਸਰਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਮਾਈ=ਅਭੇਦਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਦਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹਿਤ=ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹੋ, ਅਗਮ=ਖੋਫ ਰਹਿਤ ਹੋ, ਅਪਾਰ=ਬਿਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ॥੩॥

ਸਗਲ ਪਦਾਰਥ ਅਸਟ ਸਿਧਿ ਨਾਮ ਮਹਾਰਸ ਮਾਹਿ ॥

ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਾਰਸ ਜੋ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ-ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ

ਅੱਠ ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਕੇਸਵਾ ਸੇ ਜਨ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਹਿ ॥੪॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਉਹ ਕੇਸਵਾ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥ ੪ ॥

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਬੰਧਪੋ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰ ॥

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸੁਤ=ਪੁਤ੍ਰ ਬੰਧਪੋ=ਸਬੰਧੀ ਸਭ ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ। ਯਥਾ:- ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ, ਤੂੰ ਹੈਂ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਅਤੇ ਤੂੰਹੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ=ਆਸਰਾ ਹੈਂ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕੁ ਭਜੈ ਬਿਖੁ ਤਰਿਆ ਸੰਸਾਰੁ ॥੫॥੧॥੧੧੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਨੂੰ ਭਜਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਖ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੫॥੧॥੧੧੬॥

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਰਹੋਏ ਕੇ ਛੰਤ ਕੇ ਘਰਿ ਮਃ ੫

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

“ਰਹੋਏ ਕੇ” ਇਹ ਛੰਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ ਹੈ।

ਵਾ:-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਛੰਤ=ਜਸ ਕਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹੋਏ=ਰਹਿਣਾ ਕਰ।

ਹੈ ਕੋਈ ਰਾਮ ਪਿਆਰੋ ਗਾਵੈ ॥ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਸੂਖ ਸਚੁ ਪਾਵੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕੋਈ ਰਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਮ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਵਣਾ ਕਰੇ।

ਪ੍ਰਸੰਨ-ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਗਾਉਣ ਦਾ ਫਲ ਕੀ ਹੈ? ਉੱਤਰ:-

ਸਚੁ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬਨੁ ਬਨੁ ਖੋਜਤ ਫਿਰਤ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਬਿਰਲੇ ਕਾਹੂ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥

ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਬਨੁ ਬਨੁ=ਜੰਗਲ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਵਾ:-ਬਨੁ ਬਨੁ=ਜਲ ਜਲ ਭਾਵ ਤੀਰਥ ਤੀਰਥ ਤੇ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਭੇਖਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਢੂੰਡਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਦੀ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ॥੧॥

ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੧॥

ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਨਕਾਦਿਕ ਚਾਹੈ ॥ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਸਿਧ ਹਰਿ ਆਹੈ ॥

ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਸੋ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਹੈ ॥੨॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ, ਸਨਕ ਤੋਂ ਆਦਿਕ ਚਾਰੇ ਭਾਈ ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਜੋਗੀ, ਜਤੀ ਤੇ ਸਿਧ ਵਗੈਰਾ ਭੀ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਆਹੈ=ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਤਾਕੀ ਸਰਣਿ ਜਿਨ ਬਿਸਰਤ ਨਾਹੀ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਸੰਤ ਮਿਲਾਹੀ ॥

ਜਨਮ ਮਰਣ ਤਿਹ ਮੂਲੇ ਨਾਹੀ ॥੩॥

ਤਾਕੀ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਕਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਵਿਸਰਦਾ ਨਹੀਂ । ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ :- ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਲੇ=ਕਦਾਚਿਤ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੩॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮਿਲੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰੇ ॥ ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭ ਊਚ ਅਪਾਰੇ ॥

ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗਤੁ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ ॥੪॥੧॥੧੧੭॥

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੋ । ਹੇ ਅਪਾਰ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੋ । ਮੈਂ ਇਕ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਧਾਰੇ=ਆਸਰਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦੇਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੧॥੧੧੭॥

(ਪੰਨਾ ੨੦੪)

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੫

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਕਵਨ ਗੁਨ ਪ੍ਰਾਨ ਪਤਿ ਮਿਲਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਈ=ਸੰਤੋ ! ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਸ ਗੁਣ ਕਰਕੇ ਮਿਲਣਾ ਕਰਾਂ । ੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰੂਪ ਹੀਨ ਬੁਧਿ ਬਲ ਹੀਨੀ ਮੋਹਿ ਪਰਦੇਸਨਿ ਦੂਰ ਤੇ ਆਈ ॥੧॥

ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਤੋਂ ਮੈਂ ਰਹਿਤ ਹਾਂ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਬਲ ਤੋਂ ਭੀ ਰਹਿਤ ਹਾਂ,

ਮੈਂ ਪ੍ਰਦੇਸਨ ਬੜੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ ਆਈ ਹਾਂ ।

ਅਥਵਾ :-ਸਫਾਈ ਰੂਪੀ ਰੂਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਾਂ, ਆਤਮ ਵਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਬਲ ਤੋਂ ਭੀ ਰਹਿਤ ਹਾਂ,

ਮੈਂ ਪਰਦੇਸਨਿ=ਸਰੂਪ ਦੇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਦੂਰ=ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨੀਆਂ ਚੋਂ ਭਟਕਦੀ ਹੋਈ ਹੁਣ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਵਿਖੇ ਆਈ ਹਾਂ ॥੧॥

ਨਾਹਿਨ ਦਰਬੁ ਨ ਜੋਬਨ ਮਾਤੀ ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸਮਾਈ ॥੨॥

ਨਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਧਨ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਸੌਕ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਜੋਬਨ ਵਿਖੇ ਮਸਤ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਅਨਾਥਨੀ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਮਾਈ=ਮਿਲੋਣੀ ਕਰੋ ॥੨॥

ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਭਈ ਬੈਰਾਗਨਿ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸਨ ਕਉ ਹਉ ਫਿਰਤ ਤਿਸਾਈ ॥੩॥

ਖੋਜਦੀ ਖੋਜਦੀ ਮੈਂ ਬੜੀ ਵੈਰਾਗਣ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਦਰਸਨ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਤਰਸਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹਾਂ। ਵਾ :- ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਦਰਸਨ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਤਿਹਾਈ ਫਿਰਦੀ ਹਾਂ ॥੩॥

**ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ
ਸਾਧਸੰਗਿ ਮੇਰੀ ਜਲਨਿ ਬੁਝਾਈ ॥੪॥੧॥੧੧੮॥**

ਜਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਨ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਤਦ ਦਿਆਲੂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾਲੂ ਪ੍ਰਭ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਵਿਛੋੜੇ ਰੂਪੀ, ਵਾ :- ਤਿਸਨਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਦੀ ਜਲਨਤਾ ਬੁਝਾ ਦਿਤੀ ॥੪॥੧॥੧੧੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

**ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਬੇ ਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨਿ ਲਾਗੀ ॥ ਪਾਇ ਲਗਉ ਮੋਹਿ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ
ਕੋਉ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਬਡਭਾਗੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥**

ਜਗਿਆਸੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਮਿਲਣੇ ਨੂੰ-ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਇ x ਲਗਉ=ਚਰਨੀ ਲਗ ਕੇ-ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ।

ਕੋਈ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਸੰਤ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਨੁ ਅਰਪਉ ਧਨੁ ਰਾਖਉ ਆਗੈ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਮੋਰਿ ਸਗਲ ਤਿਆਗੀ ॥

ਮਨ ਅਰਪਨ ਕਰਾਂਗੀ, ਧਨ ਭੀ ਅੱਗੇ ਰਖਾਂਗੀ, ਮਨ ਦੀ ਮਤੀ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈ ਅਨਦਿਨੁ ਫਿਰਉ ਤਿਸੁ ਪਿਛੈ ਵਿਰਾਗੀ ॥੧॥

ਜੋ ਕੋਈ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵੇਗਾ, ਤਿਸਦੇ ਪਿਛੇ ਮੈਂ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋਕੇ ਫਿਰਾਂਗੀ ॥੧॥

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥

ਜਦ ਪੂਰਬ=ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੁਭ ਅੰਗੂਰ ਪ੍ਰਗਟਿਆ, ਤਦ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸਿਕ=ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵੈਰਾਗੀ ਪੁਰਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਿਲੇ।

**ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥੨॥੨॥੧੧੯॥**

ਤਦ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਅਵਿੱਦਿਆ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਸੁਤੀ ਹੋਈ ਗਿਆਨ ਜਾਗਤ

ਵਿੱਚ ਜਾਗੀ ਤਾਂ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਮਿਟ ਗਿਆ, ਜਾਂ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਮਿਟਿਆ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ॥੨॥੨॥੧੧੯॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਜੀਵ ਰੂਪ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਚਿਕੜ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਵੇਖਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਨਿਕਸੁ ਰੇ ਪੰਖੀ ਸਿਮਰਿ ਹਰਿ ਪਾਂਖ ॥

ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸਰਣਿ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਰਾਮ ਰਤਨੁ ਹੀਅਰੇ ਸੰਗਿ ਰਾਖੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕੂਈ ਤਿਸਨਾ ਰਸ ਪੰਕਜ ਅਤਿ ਤੀਖਣ ਮੋਹ ਕੀ ਫਾਸ ॥

ਸੁਖ ਰੂਪ ਨਾਮ ਨੂੰ ਦੁਖ ਰੂਪ ਸਮਝਣਾ, ਦੁਖ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੁਖ ਰੂਪ ਸਮਝਣਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਰਮ ਰੂਪ ਕੂਈ=ਛਪੜੀ ਵਿੱਚ-ਰਸਾਂ ਦੀ ਜੋ ਤਿਸਨਾ ਹੈ ਏਹੀ ਇਕ ਪੰਕ=ਚਿਕੜ ਜ=ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਿਕਸੁ ਰੇ ਪੰਖੀ :-

ਇਸ ਚਿਕੜ ਚੋਂ ਹੋ ਜੀਵ ਰੂਪ ਪੰਛੀ ਤੂੰ ਨਿਕਲਣਾ ਕਰ। ਜੀਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੇਰੇ ਖੰਭ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲਣਾ ਕਰਾਂ ?

ਉੱਤਰ:-ਸਿਮਰਿ ਹਰਿ ਪਾਂਖ ॥ ਹਰੀ ਦਾ ਜੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਏਹੀ ਖੰਭ ਲਗਾ ਕੇ ਨਿਕਲ ਜਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਦੋ ਖੰਭਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇੱਕ ਖੰਭ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸਰਣਿ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਰਾਮ ਰਤਨੁ ਹੀਅਰੇ ਸੰਗਿ ਰਾਖੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਰਤਨ ਵਤ ਅਮੋਲਕ ਪੂਰਨ ਰਾਮ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰ ਰਖਣਾ ਹੈ ਏਹੀ ਦੂਜਾ ਖੰਭ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੰਭਾਂ ਨਾਲ ਉਡਕੇ ਤੂੰ ਚਿਕੜ ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾ। ਜਦ ਪੰਛੀ ਚਿਕੜ ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉਡਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਗੇ ਫੰਧਕਾਂ ਨੇ ਫਾਹੀ ਤਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਪੰਛੀ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਧਰ ਅਤਿਅੰਤ ਤਿੱਖੀ ਮੋਹ ਦੀ ਫਾਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੋਹ ਵਿਖੇ ਜੀਵ ਪੰਛੀ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵਿਵੇਕ ਤੇ ਅਵਿਵੇਕ ਦਾ ਜੋਗ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਭ ਮਰ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੋਹ ਦਾ ਨਵਿਰਤ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ।

ਕਾਟਨਹਾਰ ਜਗਤ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਚਰਨ ਕਮਲ ਤਾਕੇ ਕਰਹੁ ਨਿਵਾਸ ॥੧॥

ਜਗਤ ਵਿਚ ਮੋਹ ਰੂਪ ਫਾਹੀ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹਨ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰੋ ॥੧॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਸੁਨਹੁ ਅਰਦਾਸਿ ॥

ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੁਮਰੀ ਰਾਸਿ ॥੨॥੩॥੧੨੦

ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਗੋ=ਵੇਦਾਂ ਕਰਕੇ ਬਿੰਦ=ਜਾਨਣੇ ਜੋਗ ! ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਹੇ ਦੀਨਾਂ ਦੇ

ਨਾਥ ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣੋ ! ਹੇ ਦਾਸ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ! ਆਪ ਮੇਰੇ ਮਨ ਰੂਪ ਹੱਥ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣਾ ਕਰੋ,
ਜੀਅ ਪਿੰਡ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਰਾਸ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ॥੨॥੩॥੧੨੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਪੇਖਨ ਕਉ ਸਿਮਰਤ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਆਸ ਪਿਆਸੀ ਚਿਤਵਉ ਦਿਨੁ ਰੈਨੀ ਹੈ ਕੋਈ ਸੰਤੁ ਮਿਲਾਵੈ ਨੇਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਆਸਾ ਦੀ ਪਿਆਸੀ ਹੋਈ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਚਿਤਵਨਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਐਸਾ ਕੋਈ ਸੰਤ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਮਿਲਾਵੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੇਵਾ ਕਰਉ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਕੀ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਤਿਸੁ ਕਰਉ ਨਿਹੋਰਾ ॥

ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੀ, ਅਤੇ ਤਿਸਦੇ ਅੱਗੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹੋਰਾ=ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਾਂਗੀ, ਵਾ:-ਨਿਹੋਰਾ=ਅਹਿਸਾਨ ਮੰਦ ਹੋਵਾਂਗੀ ।

ਤੁਲਾ ਧਾਰਿ ਤੋਲੇ ਸੁਖ ਸਗਲੇ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਦਰਸ ਸਭੇ ਹੀ ਬੋਰਾ ॥੧॥

ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਤੁਲਾ=ਤਕੜੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਵੱਟੇ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਤੋਲੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਬੋਰਾ=ਤੁਫ ਹਨ ॥੧॥ ਯਥਾ:-ਫਰੀਦਾ ਸਕਰ ਖੰਡ ਨਿਵਾਤ ਗੁੜੁ ਮਾਖਿਉ ਮਾਝਾ ਦੁਧੁ ॥ ਸਭੇ ਵਸਤੂ ਮਿਠੀਆਂ ਰਬ ਨ ਪੁਜਨਿ ਤੁਧੁ ॥੨੭॥

ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗਾਏ ਗੁਨ ਸਾਗਰ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਜਾਤ ਬਹੋਰਾ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ, ਤਾਂ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਜੋ ਮਨ ਸੰਸਾਰ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੋਰਾ=ਮੋੜ ਲਿਆ ।

ਆਨਦ ਸੂਖ ਭੇਟਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ

ਜਨਮੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਸਵੇਰਾ ॥੨॥੪॥੧੨੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ-ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵੀ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥੁ=ਸਫਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਸ ਦੇ ਸਫਲ ਹੋਣੇ ਦਾ ਸ+ਵੇਰਾ=ਏਹੀ ਵੇਲਾ ਸੀ ।

ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਕਿਨਬਿਧਿ ਮਿਲੇ ਗੁਸਾਈ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ॥

ਕੋਈ ਐਸਾ ਸੰਤੁ ਸਹਜ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਮੋਹਿ ਮਾਰਗੁ ਦੇਇ ਬਤਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਸੰਤੋ ! ਰਾਮ ਰਾਜਾ ਗੁਸਾਈ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ?

ਅੰਮਾ ਕੋਈ ਸੰਤ ਹੈ ਜੋ ਆਤਮ ਸੁਖ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ,
ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗੁ-ਰਸਤਾ ਦਸ ਦੇਵੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ (ਪੰਨਾ ੨੦੫)

ਅੰਤਰਿ ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ਵਿਚਿ ਪੜਦਾ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥

ਅਲਖ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ,
ਕਿਉਂਕਿ ਹਿਰਦ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਪੜਦਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਭੋ ਜਗੁ ਸੋਇਆ ਇਹੁ ਭਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਿਉ ਜਾਈ ॥੧॥

ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਭਰਮ
ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪੜਦਾ ਕਹੁ ਖਾਂ ਕਿਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਜਾਵੇ ? ॥੧॥ ਉੱਤਰ-

ਏਕਾ ਸੰਗਤਿ ਇਕਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਸਤੇ ਮਿਲਿ ਬਾਤ ਨ ਕਰਤੇ ਭਾਈ ॥

ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਕ ਚੇਤਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੈ, ਇਕ ਹੀ ਅੰਤਹਕਰਨ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ
ਹਨ, ਉਹ ਚੇਤਨ ਅੰਤਹਕਰਨ ਓਪਰਿਤ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਵ ਅੰਤਹਕਰਨ ਵਸਿਸਟ ਹੈ ਪਰ ਆਪਸ
ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਅਥਵਾ.-ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਚੇਤਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੱਤਾ ਤੋਂ
ਬਿਨਾਂ ਜੜ੍ਹ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਕ ਹੀ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਚੇਤਨ ਨਾਲ
ਮਿਲਣ ਦੀ ਗਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸਗੋਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵਿਸਿਆਂ ਵਲ ਦੌੜਦੇ ਹਨ।

ਏਕ ਬਸਤੁ ਬਿਨੁ ਪੰਚ ਦੁਹੇਲੇ ਓਹ ਬਸਤੁ ਅਗੋਚਰ ਠਾਈ ॥੨॥

ਇਕ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ-ਪੰਜੇ ਹੀ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਦੁਹੇਲੇ=ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ
ਅਗੋਚਰ ਵਸਤੂ ਇੱਕ ਅੰਤਹਕਰਨ ਰੂਪੀ ਠਾਈ=ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਹੈ ॥੨॥

ਜਿਸਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ ॥

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥੩॥

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਹ ਸਰੀਰ ਘਰ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੇ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਤਾਲਾ=ਜੰਦਰਾ ਮਾਰ
ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪੀ ਕੁੰਜੀ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਉਪਾਈ=ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ-ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਨੇਕ ਜਤਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਕੁੰਜੀ ਨੂੰ
ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ॥੩॥ ਯਥਾ:-ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਚਰੁ ਖੁਲੇ ਨਾਹੀ ਗੁਰ ਪੂਰੇ
ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ ॥੭॥ (ਪੰਨਾ ੧੨੪)

ਜਿਨਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਨ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਲਿਵਲਾਈ ॥

ਪੰਚ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥੪॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰਕ ਬੰਧਨ ਕੱਟੇ ਹਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰੇ

ਪਰਮੇਸਰ ਵਿਖੇ ਲਿਵ ਲਗਾਈ ਹੈ । ਪੰਚ ਜਨਾ=ਸਰੋਸਟ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਪਰਮੇਸਰ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਹੈ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸਦਾ ਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ । ੪।

**ਮੇਰੇ ਰਾਮਰਾਇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲੈ ਗੁਸਾਈ ॥ ਸਹਜੁ ਭਇਆ ਭ੍ਰਮੁ ਖਿਨ
ਮਹਿ ਨਾਠਾ ਮਿਲਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥੧॥੧੨੨॥**

ਹੁਣ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਗੁਸਾਈਂ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਸਹਜੁ=ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਖੇ ਭਰਮ ਨੱਸ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਜੋਤੀ ਨਾਲ ਜੋਤ ਮਿਲ ਕੇ ਸਮਾਈ=ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਈ । ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਉੱਤਰ ਵਿਖੇ ਆਈਆਂ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ॥੧॥੧੨੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਐਸੇ ਪਰਚਉ ਪਾਇਓ ॥

ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਇਆਲ ਬੀਨੁਲੈ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਝਹਿ ਬਤਾਇਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅੰਨਵੇ ਅੱਖਰ ਲਗਨੇ ਹਨ:-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦਿਆਲੂ ਬੀਨਲ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਜਦ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਇਓ=ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਐਸਾ ਪਰਚਾ ਪਾਇਆ । ਕੈਸਾ ? ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਉੱਤਰ:-

ਜਤ ਕਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤਤ ਤੁਮਹੀ ਮੋਹਿ ਇਹੁ ਬਿਸੁਆਸੁ ਹੋਇ ਆਇਓ ॥

ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਤਤ ਤਤ=ਤਿਧਰ ਤਿਧਰ ਆਪ ਹੀ ਹੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਸੁਆਸੁ=ਭਰੋਸਾ ਮੈਨੂੰ ਹੋ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਕੈ ਪਹਿ ਕਰਉ ਅਰਦਾਸਿ ਬੇਨਤੀ ਜਉ ਸੁਨਤੇ ਹੈ ਰਘੁਰਾਇਓ ॥੧॥

ਹੁਣ ਅਰਦਾਸੀਆ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂ, ਜੇਕਰ ਰਘੁਰਾਇਓ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਕਰੋ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪ ਹੀ ਹਰ ਇਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧॥ ਪਰ ਇਹ ਉੱਤਰ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ।

ਲਹਿਓ ਸਹਸਾ ਬੰਧਨ ਗੁਰਿ ਤੋਰੇ ਤਾਂ ਸਦਾ ਸਹਜ ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ ॥

ਹੋਣਾ ਸਾ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਸੀ ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਕਹਾ ਦਿਖਾਇਓ ॥੨॥

ਜਦ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੋਹ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜੇ, ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੂਰ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਨਿਤ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਇਆ । ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਉਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕੀ ਵਿਖਾਣਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ.-ਫਿਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਕੀ ਵਿਖਾਉਣਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਜਦ ਭਾਣਾ ਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤਾਂ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ ॥੨॥

ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਾ ਏਕੋ ਠਾਣਾ ਗੁਰਿ ਪਰਦਾ ਖੋਲ੍ਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ॥

ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਦਾ ਠਾਣਾ=ਆਸਰਾ ਇਕ ਪਰਮੇਸਰ ਹੀ ਹੈ,

ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਪੜਦਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਇਕ ਠਾਈ ਤਉ ਬਾਹਰਿ ਕੈਨੈ ਜਾਇਓ ॥੩॥

ਜਦ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨੁ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਇਕ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰਕਰਣ ਰੂਪੀ ਠਾਈ=ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਢੂੰਢਣ ਵਾਸਤੇ ਕੈਨੈ ਜਾਇਓ=ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ॥੩॥

ਏਕੈ ਕਨਿਕ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਸਾਜੀ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰ ਰਚਾਇਓ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭਰਮੁ ਗੁਰਿ ਖੋਈ ਹੈ ਇਵ ਤਤੈ ਤਤੁ ਮਿਲਾਇਓ ॥੪॥੨॥੧੨੩॥

ਜਿਵੇਂ ਕਨਿਕ=ਸੋਨਾ ਇਕ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੈਸੇ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਪੰਚ ਨੂੰ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਗਹਿਣੇ ਇਕ ਸੋਨੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੈਸੇ ਇਹ ਪ੍ਰਪੰਚ ਭੀ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਦ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਤੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਤੱਤ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ ॥੪॥੨॥੧੨੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

੨

ਅਉਧ ਘਟੈ ਦਿਨਸੁ ਰੈਨਾਰੇ ॥ ਮਨ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਕਰਕੇ ਅਉਧ×ਘਟੈ=ਉਮਰਾ ਘਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਵਾਰ ਲੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਸੰਤ ਟਹਲ ਕੀ ਬੇਲਾ ॥

ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥੧॥

ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿਤਰੋ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣੋ! ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਟਹਿਲ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ। ਵਾ :—ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿਤਰੋ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਜਸ ਸੁਣੋ ਅਤੇ ਤਨ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਟਹਿਲ ਕਰਕੇ ਤਰਨ ਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਵੇਲਾ ਹੈ।

ਜੇ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚੋਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਲਾਭ ਖੱਟ ਕੇ ਚਲੋ ਤਾਂ ਆਗੈ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ ਵੱਸਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ॥੧॥

ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਬਿਕਾਰੁ ਸਹਸੇ ਮਹਿ ਤਰਿਓ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ॥

ਜਿਸਹਿ ਜਗਾਇ ਪੀਆਏ ਹਰਿ ਰਸੁ ਅਕਥ ਕਥਾ ਤਿਨਿ ਜਾਨੀ ॥੨॥

ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚੋਂ, ਅਥਵਾ :—ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਸੰਸਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੀ ਤਰਿਆ ਹੈ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਜਗਾ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਪਿਆਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਅਕਥ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਥਾ ਜਾਣੀ ਹੈ ॥੨॥

ਜਾ ਕਉ ਆਏ ਸੋਈ ਵਿਹਾਝਹੁ ਹਰਿ ਗੁਰ ਤੇ ਮਨਹਿ ਬਸੇਰਾ ॥

ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਲੁ ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ਸਹਜੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਇਗੋ ਫੇਰਾ ॥੩॥

ਹੇ ਭਾਈਓ ! ਜਿਸ ਸੌਦੇ ਲਈ ਆਏ ਹੋ, ਉਸੇ ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਵਿਹਾਝਹੁ=ਖਰੀਦੋ, ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਖੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਾਵੋ ਤਾਂ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਸੁਖ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੁੜਕੇ ਚੋਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ॥੩॥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ—

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਸਰਧਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੇ ॥

ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਇਹੀ ਸੁਖੁ ਮਾਗੈ ਮੋਕਉ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਧੂਰੇ ॥੪॥੩॥੧੨੪॥

ਹੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ, ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ! ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਸਰਧਾ=ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰ। ਮੈਂ ਦਾਸ ਏਹੀ ਸੁਖਣਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਬਖਸ਼ਣਾ ਕਰ। ਯਥਾ :-ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧੂਰਿ ਦੇਹੁ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕੁ ਇਹੁ ਬਾਛੈ ॥ ਸਫਾ ੨੦੭

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਰਾਖੁ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ॥ ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਨੁ ਸਭ ਗੁਨ ਤੇਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਰੱਖ ਲਓ। ਮੈਂ ਨਿਰਗੁਨ—ਗੁਣ ਹੀਣ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਔਗੁਣ ਹਨ, ਤੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੨੦੬)

ਪੰਚ ਬਿਖਾਦੀ ਏਕੁ ਗਰੀਬਾ ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰੇ ॥

ਖੇਦੁ ਕਰਹਿ ਅਰੁ ਬਹੁਤੁ ਸੰਤਾਵਹਿ ਆਇਓ ਸਰਨਿ ਤੁਹਾਰੇ ॥੧॥

ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਵਾ :-ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਪੰਜ ਹਨ, ਤੇ ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਇਕੱਲਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਦਰੱਪਤਾਂ ਆਦਿਕ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਰੱਖ ਲਓ। ਇਹ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਖੇਦ=ਦੁਖ ਦੇਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਤਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ ॥੧॥

ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਾਰਿਓ ਅਨਿਕ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ਛੋਡਹਿ ਕਤਹੂੰ ਨਾਹੀ ॥

ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜਤਨ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਹਾਰ ਗਿਆ ਭਾਵ ਥੱਕ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਛੱਡਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਏਕ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਤਾਕੀ ਓਟਾ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਟਿ ਜਾਹੀ ॥੨॥

ਇਕ ਗਲ ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ—ਕਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਓਟ ਤੱਕਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੨॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਮੋਹਿ ਤਿਨ ਤੇ ਧੀਰਜੁ ਪਾਇਆ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਧੀਰਜ ਪਾਇਆ।

ਸੰਤੀ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀਓ ਮੋਹਿ ਨਿਰਭਉ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇਆ ॥੩॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਇਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ॥੩॥

ਜੀਤਿ ਲਏ ਓਇ ਮਹਾ ਬਿਖਾਦੀ ਸਹਜ ਸੁਹੇਲੀ ਬਾਣੀ ॥

ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੁਹੇਲੀ=ਸੁਖਦਾਇਕ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਮਹਾ=ਬੜੇ ਪ੍ਰਬਲ ਜੋ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ ਹੈ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮਨ ਭਇਆ ਪਰਗਾਸਾ ਪਾਇਆ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੀ ॥੪॥੪॥੧੨੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਨਿਰਬੰਧ ਪਦ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ॥੪॥੪॥੧੨੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਓਹੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਰਾਇਆ ॥

ਨਿਰਭਉ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੈ ਬਸਤੇ ਇਹੁ ਡਰਨੁ ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਅਬਿਨਾਸੀ ਰਾਇਆ ਨਿਰਭਉ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਇਹੁ=ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ "ਇਹੁ×ਡਰਨੁ"—ਉਹ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਕਹਾ=ਕਿਥੇ ਆਂਵਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂੰ ਹੋਹਿ ਅਫਾਰੋ ਏਕ ਮਹਲਿ ਨਿਮਾਨੋ ॥

ਇਕ ਮਹਲਿ=ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਅਫਾਰੋ=ਅਮੋੜ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ—

ਅਤੇ ਇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਪੇ ਏਕ ਮਹਲਿ ਗਰੀਬਾਨੋ ॥੧॥

ਇਕ ਮਹਲਿ=ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਪੇ=ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਅਤੇ ਇਕ ਮਹਲਿ=ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਗਰੀਬਾਨੋ=ਗਰੀਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ॥੧॥

ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂੰ ਪੰਡਿਤੁ ਬਕਤਾ ਏਕ ਮਹਲਿ ਖਲੁ ਹੋਤਾ ॥

ਇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਪੰਡਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਬਕਤਾ=ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।

ਅਤੇ ਇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਖਲੁ × ਹੋਤਾ = ਮੂਰਖ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਯਥਾ :- ਕਤਹੂੰ ਸੁਚੇਤ ਹੋਇਕੈ ਚੇਤਨਾ ਕੋ ਚਾਰ ਕੀਯੋ, ਕਤਹੂੰ ਅਚੇਤ ਹੋਇ ਕੈ ਸੋਵਤ ਅਚੇਤ ਹੈ ॥

ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂੰ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਗ੍ਰਾਹਜੁ ਏਕ ਮਹਲਿ ਕਛੁ ਨ ਲੇਤਾ ॥੨॥

ਇਕ ਮਹਲਿ = ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ । ਅਤੇ ਇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪਦਾਰਥ ਭੀ ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਭਾਵ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੂਰਾ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੂਰਾ ਤਿਆਗੀ ਹੋ ਕੇ ਵਿਰੱਕਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ॥ ੨ ॥

ਕਾਠ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਕਹਾ ਕਰੈ ਬਪੁਰੀ ਖਿਲਾਵਨਹਾਰੋ ਜਾਨੈ ॥

ਕਾਠ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਭਲਾ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਭਾਵ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਡਾਨ ਵਾਲਾ ਨਟ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਜੈਸਾ ਭੇਖੁ ਕਰਾਵੈ ਬਾਜੀਗਰੁ ਓਹੁ ਤੈਸੇ ਹੀ ਸਾਜੁ ਆਨੈ ॥੩॥

ਬਾਜੀਗਰੁ = ਨਟ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਭੇਖੁ = ਸਾਂਗ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਉਹ ਪੁਤਲੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਾਜ ਕਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਭ ਦੇਹਾਂ ਕਾਠ ਦੀਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਪਤੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਨਿਰਬਲ ਹਨ, ਬਾਜੀਗਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਹਾਂ ਦਾ ਸਾਂਗ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ॥੩॥

ਅਨਿਕ ਕੋਠਰੀ ਬਹੁਤੁ ਭਾਤਿ ਕਰੀਆ ਆਪਿ ਹੋਆ ਰਖਵਾਰਾ ॥

ਸਰੀਰਾਂ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ਕੋਠੀਆਂ ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਆਦਿ ਭੇਦ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਜੈਸੇ ਮਹਲਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸੇ ਰਹਨਾ ਕਿਆ ਇਹੁ ਕਰੈ ਬਿਚਾਰਾ ॥੪॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਲਿ = ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਰਖਦਾ ਹੈਂ, ਤੈਸੇ ਜੀਵ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਹ ਵਿਚਾਰਾ ਜੀਵ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਜਿਨਿ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੋਈ ਜਾਨੈ ਜਿਨਿ ਇਹੁ ਸਭ ਬਿਧਿ ਸਾਜੀ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਹੁਣ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਜਾਣੇਗਾ । ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਇਹ ਜਗਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਿਧੀ ਪਿੱਛੇ ਸਾਜੀ ਸੀ । ਵਾ :- ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਕੁਝ ਜਪ ਤਪ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਓਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਭ ਵਿਧੀ ਸਾਜੀ ਹੈ ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਪਰੰਪਰ ਸੁਆਮੀ ਕੀਮਤਿ ਅਪੁਨੇ ਕਾਜੀ ॥੫॥੫॥੧੨੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਅਪਰ = ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਰਾ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥੫॥੫॥੧੨੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗਉੜੀ ਹੇਠ ਤਿੰਨ ਲਿਖਣ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਤੀਜੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ।
ਵਾ ਇਸ ਦਾ ਤਿੰਨ ਲਖ ਪਾਠ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਫਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਾਂ ਤੀਜੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਵਨਾ।

ਛੋਡ ਛੋਡਿ ਰੇ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਰਸੂਆ ॥

ਉਰਝਿ ਰਹਿਓ ਰੇ ਬਾਵਰ ਗਾਵਰ ਜਿਉ ਕਿਰਖੈ ਹਰਿਆਇਓ ਪਸੂਆ ॥

ੴ ਰਹਾਉ। ਜੋ ਜਾਨਹਿ ਤੂੰ ਅਪੁਨੇ ਕਾਜੈ ਸੋ ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲੈ ਤੇਰੈ ਤਸੂਆ ॥
ਹੇ ਭਾਈ ! ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ ਛੱਡ ਦੇ। ਜੇ ਤੂੰ ਨਾ ਛੱਡੇਂਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਣਗੇ।

ਯਥਾ :—ਅਨਦਿਨੁ ਸਿਮਰਹੁ ਤਾਸ ਕਉ ਜੋ ਅੰਤਿ ਸਹਾਈ ਹੋਇ ॥

ਇਹ ਬਿਖਿਆ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ਛਿਅ ਛਾਡਿ ਚਲਿਓ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੫੩]

ਹੇ ਬਾਵਰ=ਝੱਲੇ ਗਵਾਰ=ਮੂਰਖ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਉਰਝ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਜਿਵੇਂ
ਹਰਿਆਲ ਪਸੂ ਸਭ ਪਸੂਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਖੇਤੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਘਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਆਉਣਗੇ,

ਉਹ ਪਦਾਰਥ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਤਸੂ* ਭਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਚਲਣਗੇ।

ਨਾਗੋ ਆਇਓ ਨਾਗ ਸਿਧਾਸੀ ਫੇਰਿ ਫਿਰਿਓ ਅਰੁ ਕਾਲਿ ਗਰਸੂਆ ॥੧॥

ਤੂੰ ਨੰਗਾ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਨੰਗਾ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਏਂਗਾ, ਅਤੇ ਕਾਲ ਦਾ ਗਰਸਿਆ ਹੋਇਆ
ਤੂੰ ਚੋਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨੀਆਂ ਦੇ ਫੇਰੇ ਵਿਖੇ ਫਿਰੇਂਗਾ ॥੧॥

ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਰੇ ਕਸੁੰਭ ਕੀ ਲੀਲਾ ਰਾਚਿ ਮਾਚਿ ਤਿਨਹੂੰ ਲਉ ਹਸੂਆ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਡੀ ਵਲ ਦੇਖ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ,—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਦੇਖ
ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਇਹ ਕੁਸੰਭੇ ਰੰਗ ਦੀ ਲੀਲਾ ਵਾਂਗੂ ਨਾਸਵੰਤ ਹਨ, ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ
ਰਾਚਿ×ਮਾਚਿ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਅੰਤਿ ਤੱਕ ਹੱਸਦਾ ਹੈਂ।

ਛੀਜਤ ਡੋਰਿ ਦਿਨਸੁ ਅਰੁ ਰੈਨੀ ਜੀਅ ਕੋ ਕਾਜੁ ਨ ਕੀਨੋ ਕਛੂਆ ॥੨॥

ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਕਰਕੇ ਅਵੱਸਥਾ ਰੂਪੀ ਡੋਰੀ ਛੀਜਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ,
ਪਰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਅ ਦਾ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਭਾਵ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ॥੨॥

ਕਰਤ ਕਰਤ ਇਵਹੀ ਬਿਰਧਾਨੋ ਹਾਰਿਓ ਉਕਤੇ ਤਨੁ ਖੀਨਸੂਆ ॥

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਉਹਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਬਿਰਧਾਨੋ=ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ,

* ਨੋਟ :—ਗੁਜ ਦੇ ਚੋਵੀਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਤਸੂ ਹੈ। ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਤਾਣੇ ਪਸੂ ਨੂੰ ਹਰਿਆਲ ਪਸੂ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਰੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਬਦੇ ਬਦੀ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਉਕਤੇ=ਬਾਣੀ ਦਾ ਬਲ ਹਾਰ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਨ ਦਾ ਬਲ ਭੀ ਖੀਨ ਹੋ ਕੇ ਨਸ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਤਨ ਖੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਚੋਂ ਆਂਸੂ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ।

ਜਿਉ ਮੋਹਿਓ ਉਨਿ ਮੋਹਨੀ ਬਾਲਾ ਉਸ ਤੇ ਘਟੈ ਨਾਹੀ ਰੁਚ ਚਸੂਆ ॥੩॥

ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਜਿਉਂ ਉਸ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ ਬਾਲਾ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਾਇਆ ਨੇ ਮੋਹਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਰੁਚੀ ਚਸਾ ਭਰ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ॥੩॥

ਜਗੁ ਐਸਾ ਮੋਹਿ ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਤਉ ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ਤਜਿ ਗਰਬਸੂਆ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਖਾਇਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਗਰਬਸੂਆ=ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ, ਵਾ:-ਗਰਬ+ਅਸੂਆ=ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਈਰਖਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਮਾਰਗੁ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੰਤਿ ਬਤਾਇਓ

ਦਿੜੀ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਜਸੂਆ ॥੪॥੬॥੧੨੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੰਤਿ=ਸ਼ਾਂਤ ਆਤਮਾ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦਾਸ ਨੇ ਹੁਣ ਭਗਤੀ ਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸੂਆ=ਜਸ ਕਰਨਾ ਹੀ ਦਿੜ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥੬॥੧੨੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰਾ=ਆਸਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਡਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਅੰਤਰ ਕੀ ਬਿਧਿ ਤੁਮਹੀ ਜਾਨੀ ਤੁਮਹੀ ਸਜਨ ਸੁਹੇਲੇ ॥

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਹੀ ਬਿਧਿ=ਦਸ਼ਾ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸੁਹੇਲੇ=ਸੁਖਦਾਈ ਸੱਜਣ ਆਪ ਹੀ ਹੋ।

ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਮੈ ਤੁਝ ਤੇ ਪਾਏ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਅਗਹ ਅਤੋਲੇ ॥੧॥

ਹੇ ਅਗਹ=ਨਾ ਫੜੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਅਤੋਲ ਠਾਕੁਰ ! ਮੈਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਪਾਏ ਹਨ ॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੨੦੭)

ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਤੁਮਰੇ ਰੰਗਾ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਸੁਖਦਾਤੇ ॥

ਹੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ! ਹੇ ਸੁਖਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭ ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਪ੍ਰਭ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਜਾਤੇ ॥੨॥

ਹੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਅਗਮ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅਗੋਚਰ ਪ੍ਰਭ ਅਬਿ+ਨਾਸੀ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ! ਆਪ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਾਤੇ=ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ॥੨॥

ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਕਾਟਿ ਕੀਏ ਨਿਹਕੇਵਲ ਜਬ ਤੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥

ਜਦ ਕਾਲ ਤੋਂ ਮੈਂਨੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ਹੈ ਤਦ ਕਾਲ ਤੋਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਭਰਮ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਭਉ=ਡਰ ਕੱਟ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਹਕੇਵਲ=ਸੁਧ ਸਰੂਪ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਜਨਮ ਮਰਣ ਕੋ ਚੂਕੋ ਸਹਸਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦਰਸਾਰੀ ॥੩॥

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦਾ ਸਹਸਾ=ਸੰਸਾਰ ਚੂਕੋ=ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਚਰਣ ਪਖਾਰਿ ਕਰਉ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਲਖ ਬਰੀਆ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਪਖਾਰਿ=ਧੋਣੇ ਰੂਪ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਵਾ :-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਮਲ ਮਲ ਕੇ ਧੋਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਇਹੁ ਭਉਜਲੁ ਤਰਿਆ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਮਿਰੀਆ ॥੪॥੭॥੧੨੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਿਆ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੈਂ ਜਨ ਪ੍ਰਿਅ=ਪਿਆਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹਾਂ ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ ਰੀਝਾਵੈ ਤੇਹੀ ॥ ਤੇਰੇ ਰੂਪੁ ਸਗਲ ਦੇਖਿ ਮੋਹੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇਹੀ ਕਵਨੁ ਰੀਝਾਵੈ=ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਤੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਤੇਰੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੋਹੀ ਗਈ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸੁਰਗ ਪਇਆਲ ਮਿਰਤ ਭੂਅ ਮੰਡਲ ਸਰਬ ਸਮਾਨੋ ਏਕੈ ਓਹੀ ॥

ਸੁਰਗ ਲੋਕ, ਪਇਆਲ=ਪਤਾਲ ਲੋਕ, ਮਿਰਤ=ਜਮ ਲੋਕ, ਭੂਅ ਮੰਡਲ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਮੰਡਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੂੰਹੀਂ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਸਿਵ ਸਿਵ ਕਰਤ ਸਗਲ ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਸਰਬ ਮਇਆ ਠਾਕੁਰ ਤੇਰੀ ਦੋਹੀ ॥੧॥

ਹੇ ਸਿਵ=ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ! ਹੇ ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ! ਐਸੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਭ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਰ ਜੋਰਹਿ=ਹੱਥ ਜੋੜਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਠਾਕੁਰ! ਸਭਨਾਂ ਪਰ ਤੇਰੀ ਦੋਹੀ=ਆਗਿਆ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਠਾਕੁਰ ਨਾਮੁ ਤੁਮਰਾ ਸੁਖਦਾਈ ਨਿਰਮਲ ਸੀਤਲੋਹੀ ॥

ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੀਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨਾਨਕ ਵਡਿਆਈ

ਸੰਤ ਤੇਰੇ ਸਿਉ ਗਾਲ ਗਲੋਹੀ ॥੨॥੮॥੧੨੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਠਾਕੁਰ ਤੇਰੇ ਸੰਤ ਨਾਲ ਜੋਗਲ, ਗਲੋਹੀ=ਉਚਾਰਨੀ ਭਾਵ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਏਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ॥੨॥੮॥੧੨੯॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਮਿਲਹੁ ਪਿਆਰੇ ਜੀਆ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀਆ ਤੁਮਾਰਾ ਬੀਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਜੀਅ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮਿਲਣਾ ਕਰੋ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਭ੍ਰਮਿਆ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਰਿ x ਬਹੁਰਿ=ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਭੋਇਆਂ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ ਪਾਈ ਹੈ ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥੧॥

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਪਾਈ ਹੈ,

ਹੇ ਹਰੀ ਰਾਜੇ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਦਰਸਨ ਦੇਹੁ ਤਾਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਸਫਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ॥੧॥

ਸੋਈ ਹੋਆ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕਿਨਹੀ ਕੀਤਾ ॥

ਜੋ ਤਿਸੁ x ਭਾਣਾ=ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ, ਸੋਈ x ਹੋਆ=ਓਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ,

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

ਤੁਮਰੈ ਭਾਣੈ ਭਰਮਿ ਮੋਹਿ ਮੋਹਿਆ ਜਾਗਤੁ ਨਾਹੀ ਸੂਤਾ ॥੨॥

ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਭਰਮ ਤੇ ਮੋਹ ਦਾ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਅਜੇਹਾ ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਜਾਗਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੨॥

ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਪਿਆਰੇ ਕਿਰਪਾਨਿਧਿ ਦਇਆਲਾ ॥

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪਤੀ, ਕਿਰਪਾ+ਨਿਧਿ=ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾ ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੋ ।

ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੇ ਅਨਾਥਹ ਕਰਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥੩॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਤਾ ! ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲਵੋ, ਅਤੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ ॥੩॥

ਜਿਸਨੋ ਤੁਮਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਦਰਸਨੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਪਾਛੈ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਰਸਨ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਾ ਕੇ ਭਾਵ ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲਗਾ ਕੇ ਹੀ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧੂਰਿ ਦੇਹੁ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕੁ ਇਹੁ ਬਾਛੈ ॥੪॥੯॥੧੩੦॥

ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਦੇਣਾ ਕਰੋ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਏਹੋ ਸੁਖ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਬਾਛੈ—ਚਾਹੁੰਦਾ ਭਾਵ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ॥੪॥੯॥੧੩੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹਉ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ਜਾ ਕੈ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਉ=ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਅਧਾਰੀ=ਆਸਰਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਹਿਮਾ ਤਾ ਕੀ ਕੇਤਕ ਗਨੀਐ ਜਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥

ਜੋ ਜਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਗਿਣੀ ਜਾਏ, ਅਰਥਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ।

ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਤਿਨਾ ਸੰਗਿ ਉਨ ਸਮਸਰਿ ਅਵਰ ਨ ਦਾਤੇ ॥੧॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸਹਜ ਸੂਖ=ਅਚੁਤ ਸੁਖ ਦਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧॥

ਜਗਤ ਉਧਾਰਣ ਸੇਈ ਆਏ ਜੋ ਜਨ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਾਰਣ ਲਈ ਆਏ ਹਨ ।

ਉਨ ਕੀ ਸਰਣਿ ਪਰੈ ਸੋ ਤਰਿਆ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਪੂਰਨ ਆਸਾ ॥੨॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਜੋ ਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਗਿਆ ਹੈ,

ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਹੈ ॥੨॥

ਤਾਕੈ ਚਰਣਿ ਪਰਉ ਤਾਂ ਜੀਵਾ ਜਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਿਹਾਲਾ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀ ਪਵਾਂ ਤਾਂ ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ ਜੀਵਾਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਿਹਾਲਾ=ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ।

ਭਗਤਨ ਕੀ ਰੇਣੁ ਹੋਇ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ਹੋਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾਲਾ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਵੋ ਤਾਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਚਰਣ ਧੂੜੀ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਰਾਜੁ ਜੋਬਨੁ ਅਵਧ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਘਾਟਿਆ ॥

ਰਾਜ ਭਾਗ, ਜੋਬਨ=ਜੁਆਨੀ, ਤੇ ਅਵਧ=ਉਮਰਾ ਇਤਆਦਿਕ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਜੁਗ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਘਟ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਸਦ ਨਵਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ

ਇਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਧਨੁ ਖਾਟਿਆ ॥੪॥੧੦॥੧੩੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਨਾਮ ਰੂਪ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਦਾ ਹੀ ਨਵਤਨ=ਨਵੀਨ (ਇਕਸਾਰ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਨਿਰਮਲ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ, ਇਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਖਟਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(ਪੰਨਾ ੨੦੮)

ਉਥਾਨਕਾ: —ਇਕ ਜੋਗੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਆਪ ਜੋਗ ਭੇਖ ਧਾਰਣ ਕਰੋ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟ ਜਾਣਗੇ, ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸਾਂ ਜੋਗ ਭੇਖ ਅੱਗੇ ਹੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋਗੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰੀਏ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜੋਗ ਭੇਖ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

੧. ਜੋਗੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ,

੨. ਜੋਗੀ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ,

੩. ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ,

੪. ਜੋਗੀ ਬਿਭੂਤੀ ਮਲਦੇ ਹਨ,

੫. ਬਾਰਾਂ ਪੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਆਈ ਪੰਥ ਹੈ,

੬. ਜੋਗੀ ਭੁਗਤ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ।

੭. ਜੋਗੀ ਛਾਂਦੇ ਵੰਡਦੇ ਹਨ,

੮. ਆਸਣ ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ,

੯. ਸਿੱਝੀ ਵਜਾਂਦੇ ਹਨ,

੧੦. ਹੱਥ ਵਿਚ ਡੰਡਾ ਰਖਦੇ ਹਨ ।

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣਾ ਭੇਖ

ਦਸਦੇ ਹਨ ।

ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਸੁਨਿ ਆਇਓ ਗੁਰ ਤੇ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮੈਂ ਜੋਗ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ।

ਮੋਕਉ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਬੁਝਾਇਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਉ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਇਸੁ ਤਨ ਮਹਿ ਰਵਿਆ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਨਮਸਕਾਰਾ ॥

ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ, ਤੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜੋ ਪਰਮੇਸਰ ਰਵਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ,

ਵਾ :—ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜੋ ਪਰਮੇਸਰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਵਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਕਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਦੀਖਿਆ ਗੁਰ ਕੀ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਕਾਨੀ ਦ੍ਰਿੜਓ ਏਕੁ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥੧॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੀਖਿਆ—ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਜੋ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਪਾਈ ਹੈ। ਜੋਗੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਦੋਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਕਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਦੂਜੀ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪੰਚ ਚੇਲੇ ਮਿਲਿ ਭਏ ਇਕਤ੍ਰਾ ਏਕਸੁ ਕੈ ਵਸਿ ਕੀਏ ॥

ਏਕਸੁ=ਇਕ ਮਨ ਦੇ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋ ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਅੰਤਰਮੁਖ ਹੋਏ ਹਨ ਇਹ ਅਸਾਂ ਨੇ ਚੇਲੇ ਬਨਾਣਾ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ ਜੋ ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਇੰਦ੍ਰੀਏ 'ਭਏ ਇਕਤ੍ਰਾ'—ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਏਹੋ ਮੇਰੇ ਚੇਲੇ ਹਨ।

ਦਸ ਬੈਰਾਗਨਿ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਤਬ ਨਿਰਮਲ ਜੋਗੀ ਥੀਏ ॥੨॥

ਜਦ ਦਸੇ ਬੈਰਾਗਨਿ—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸਾਡੇ ਗਿਆਨ ਕਾਰੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਦ ਅਸੀਂ ਨਿਰਮਲ ਜੋਗੀ ਥੀਏ—ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ॥੨॥

ਭਰਮੁ ਜਰਾਇ ਚਰਾਈ ਬਿਭੂਤਾ ਪੰਥੁ ਏਕੁ ਕਰਿ ਪੇਖਿਆ ॥

ਜੋ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਰਮ ਨੂੰ ਜਰਾਇ—ਸਾੜਿਆ ਹੈ ਏਹੋ ਬਿਭੂਤੀ ਚਰਾਈ=ਚੜ੍ਹਾਈ (ਰਮਾਈ) ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਇਕ ਪਰਮੇਸਰ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਬਾਰਾਂ ਪੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹੋ ਸਾਡਾ ਆਈ ਪੰਥ ਹੈ।

ਸਹਜ ਸੂਖ ਸੋ ਕੀਨੀ ਭੁਗਤਾ ਜੋ ਠਾਕੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖਿਆ ॥੩॥

ਜੋ ਸਹਜxਸੂਖ=ਅਚੁਤ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਅਸਾਂ ਨੇ ਭੁਗਤ ਛਕਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜੋ ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਭਾਗ (ਛਾਂਦਾ) ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜਹ ਭਉ ਨਾਹੀ ਤਹ ਆਸਨੁ ਬਾਧਿਓ ਸਿੰਗੀ ਅਨਹਤ ਬਾਨੀ ॥

ਜਿੱਥੇ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਓਥੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਆਸਣ ਬੰਧਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਅਨਹਤ=ਇਕ ਰਸ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਾਂ ਏਹੋ ਸਿੱਧੀ ਵਜਾਈ ਹੈ।

ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੁ ਡੰਡਾ ਕਰਿ ਰਾਖਿਓ ਜੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਭਾਨੀ ॥੪॥

ਤੱਤ ਅਤੱਤ ਅਰਥਾਤ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਵਸਤੂ ਦਾ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਏਹੋ ਡੰਡਾ ਅਸਾਂ ਨੇ ਮਨ ਰੂਪ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਮਨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਹੈ ਏਹੋ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਹਨ ॥ ੪ ॥

ਐਸਾ ਜੋਗੀ ਵਡਭਾਰੀ ਭੇਟੈ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ ॥

ਅਜੇਹਾ ਜੋਗ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਜੋਗੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਗਲੋਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸੇਵਾ ਪੂਜ ਕਰਉ ਤਿਸੁ ਮੂਰਤਿ ਕੀ ਨਾਨਕੁ ਤਿਸੁ ਪਗ ਚਾਟੈ ॥੫॥੧੧॥੧੩੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਸ ਮੂਰਤਿ=ਜੋਗੀ (ਗੁਰੂ) ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ,* ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਣ ਚਾਟੋ=ਚੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਵਾ:-ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਸਪ੍ਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਟੋ=ਚਾਹ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਰੋ, ਵਾ:-ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਚਾਟੋ=ਚਾਟੜਾ (ਦਾਸ) ਹਾਂ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਅਨੂਪ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਮੁ ਸੁਨਹੁ ਸਗਲ ਧਿਆਇਲੇ ਮੀਤਾ ॥

ਉਪਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਹੇ ਮਿੱਤਰੋ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰੋ।

ਨਰਿ ਅਉਖਧੁ ਜਾਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਤਾਕੇ ਨਿਰਮਲ ਚੀਤਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅਉਖਧੁ=ਦਾਰੂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਆਦਿਕ ਚਤੁਸ਼ਟੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਨਿਰਮਲ=ਸੁਧ ਹੋਏ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅੰਧਕਾਰੁ ਮਿਟਿਓ ਤਿਹ ਤਨ ਤੇ ਗੁਰਿ ਸਬਦਿ ਦੀਪਕੁ ਪਰਗਾਸਾ ॥

ਉਸਦੇ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਅੰਤਹਕਰਨ ਵਿਚੋਂ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਦੀਵਾ ਜਗਾਇਆ ਹੈ।

ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਜਾਲੀ ਤਾਕੀ ਕਾਟੀ ਜਾ ਕਉ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਸ੍ਵਾਸਾ ॥੧॥

ਉਸਦੀ ਭਰਮ ਦੀ ਜਾਲੀ=ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬਿਸ੍ਵਾਸਾ=ਭਰੋਸਾ ਭਾਵ ਨਿਸਚਾ ਬੱਝ ਗਿਆ ਹੈ ॥ ੧ ॥

* ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜ ਮੂਰਤੀਆਂ ਅਜ ਹੋਰ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਪੰਜ ਸਾਧੂ ਹੋਰ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਇਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਇਥੇ ਮੂਰਤਿ ਪਦ ਸਾਧੂ(ਜੋਗੀ) ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਅਥਵਾ-"ਮੂਰਤਿ" ਦਾ ਅਰਥ ਸਰੂਪ ਭੀ ਹੈ ਯਥਾ-ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ।

ਤਥਾ:-ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮੋਹੁ ਬਿਸਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਿ ਮੂਰਤਿ ਬਿਸਰਾਈ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੧੯]

ਤਥਾ:-ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਫੁਨਿ ਅਉ ਬਿਖਅਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥

ਹਰਖ ਸੋਗ ਪਰਸੈ ਜਿਹ ਨਾਹਿਨ ਸੋ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਦੇਵਾ ॥

[ਪੰਨਾ ੨੨੦]

ਤਾਰੀਲੇ ਭਵਜਲੁ ਤਾਰੂ ਬਿਖੜਾ ਬੋਹਿਥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਾ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਬੋਹਿਥ=ਜਹਾਜ਼ ਨੇ, ਵਾ:—ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਸੰਗਾ=ਸਮੁਦਾਇ ਨੇ ਨਾਮ-ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਬਿਖੜਾ=ਕਠਨ ਤੇ ਤਾਰੂ=ਭੁੰਘੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਮਨ ਕੀ ਆਸਾ ਗੁਰੁ ਭੇਟਿਓ ਹਰਿ ਰੰਗਾ ॥੨॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਦਾ ਰੰਗਾ=ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮ ਅਨੰਦੀ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਹੋ ਗਈ ॥੨॥

ਨਾਮ ਖਜਾਨਾ ਭਗਤੀ ਪਾਇਆ ਮਨ ਤਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਏ ॥

ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਖਜਾਨਾ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਨ ਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਅਘਾਏ=ਰਜ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਾਕਉ ਦੇਵੈ ਜਾਕਉ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਏ ॥੩॥੧੨॥੧੩੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਰਿ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪ ਖਜਾਨਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਪਹਿਲੇ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥੧੨॥੧੩੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਦਇਆ ਮਇਆ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਮੇਰੇ ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭ ਤੋਰੀ ॥

ਹੇ ਦਇਆ ਸਰੂਪ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ-ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਅਨਾਥ ਤੋਰੀ ਸਰਣ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਆਪ ਮੇਰੇ ਤੇ ਮਇਆ×ਕਰਿ=ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ।

ਅੰਧ ਧੂਧ ਮਹਿ ਹਾਥ ਦੇ ਰਾਖਹੁ ਕਛੂ ਸਿਆਨਪ ਉਕਤਿ ਨ ਮੋਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ

ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿੱਗਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਰੱਖ ਲਓ, ਇਥੇ ਮੋਰੀ ਕੋਈ ਸਿਆਣਪ ਬੁੱਧੀ ਦੀ, ਉਕਤਿ=ਜੁਗਤੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੁਮਹੀ ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਨਾਹੀ ਅਨ ਹੋਰੀ ॥

ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਕਰਾਣ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਸਮਰਥ ਹੋ, ਅਨ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਮਾਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮਹੀ ਜਾਨੀ ਸੇ ਸੇਵਕ ਜਿਨ ਭਾਗ ਮਥੋਰੀ ॥੧॥

ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਗਤਿਦੀ ਮਿਤਿ=ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ,

ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ ਉਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੈ ॥੧॥

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਸੰਗਿ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭ ਰਾਤੇ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਭਗਤਨ ਸੰਗਿ ਜੋਰੀ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨਾਲ ਓਤਿ×ਪੋਤਿ=ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗੂ ਰਾਤੇ=ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹੋ।

ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਚਾਹੈ ਜੈਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਓਹ ਚੰਦ ਚਕੋਰੀ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਪਪੀਹਾ ਪਿਰੀ ਪਿਰੀ ਰਟਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਰੀ ਪਿਰੀ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸਨ ਇਉਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਚਕੋਰਨੀ ਉਸ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ—ਦੇਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਰਾਮ ਸੰਤ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਏਕੁ ਜਨੁ ਕਈ ਮਹਿ ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ ॥

ਉਸ ਸੰਤ ਤੇ ਰਾਮ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਈ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਜੇਹਾ ਇਕ ਹੀ ਜਨੁ—ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ।

ਜਾਕੈ ਹੀਐ ਪ੍ਰਗਟੁ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਆ ਅਨਦਿਨੁ ਕੀਰਤਨੁ ਰਸਨ ਰਮੋਰੀ ॥੩॥

ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਤ ਦਿਨੋ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਰਮੋਰੀ—ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਅਪਾਰ ਅਤਿ ਉਚੇ ਸੁਖਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧੋਰੀ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਸਰਥ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਹੋ, ਅਪਾਰ—ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ, ਅਤਿ—ਬੜੇ ਉਚੇ ਹੋ, ਸੁਖ ਦਾਤੇ—ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਅਧੋਰੀ—ਆਸਰਾ ਹੋ ।

ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ ਕਿਰਪਾ ਉਨ ਸੰਤਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੰਗੋਰੀ ॥ ੪॥੧੩॥੧੩੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਦਾ ਸੰਗੋਰੀ—ਸੰਗੀ ਕਰ ਦੇਹ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥ ੧੩੪ ॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(ਪੰਨਾ ੨੦੬)

ਤੁਮ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਰਾਤੇ ਸੰਤਹੁ ॥

ਹੇ ਸੰਤੋ ! ਤੁਸੀਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਰਾਤੇ—ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹੋ ।

ਨਿਬਾਹਿ ਲੇਹੁ ਮੋਕਉ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਓੜਿ ਪਹੁਚਾਵਹੁ ਦਾਤੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹਿ—ਰਲਾ ਕੇ ਲੈ ਚੱਲੋ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਜੋ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤਾ ਵਲਬਰ ਦਾਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਓੜਿ—ਪਾਸ (ਭਾਵ ਨੇੜੇ) ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੁਮਰਾ ਮਰਮੁ ਤੁਮਾਹੀ ਜਾਨਿਆ ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ॥

ਤੁਹਾਡਾ ਮਰਮੁ—ਭੇਦ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਨ ਬਿਧਾਤੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ।

ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਿ ਅਨਾਥ ਦੀਨ ਕਉ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ ਗਾਤੇ ॥੧॥

ਮੈਂ ਅਨਾਥ ਦੀਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਰਣ ਵਿਚ ਰੱਖੋ, ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਗਾਤੇ=ਗਤੀ ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਕਰੋ ॥੧॥

ਤਰਣ ਸਾਗਰ ਬੋਹਿਥ ਚਰਣ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਅਪੁਨੀ ਭਾਤੇ ॥

ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਣ ਹੀ ਬੋਹਿਥ=ਜਹਾਜ਼ ਰੂਪ ਹਨ,

ਅਪੁਨੀ ਭਾਤੇ=ਆਪਣੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ, ਵਾ :-ਆਪਣੇ ਭੇਤਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ।

ਕੀਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਰਾਖਹੁ ਸੰਗੇ ਤੇਤੇ ਪਾਰਿ ਪਰਾਤੇ ॥੨॥

ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖਦੇ ਹੋ, ਤੇਤੇ=ਤਿਤਨੇ ਹੀ ਭਾਵ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪਰਾਤੇ=ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ ॥ ੨ ॥

ਈਤ ਉਤ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ ਸਮਰਥਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੈ ਹਾਥੇ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭ ! ਈਤ×ਉਤ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਸਮਰਥ ਹੋ,

ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਐਸਾ ਨਿਧਾਨੁ ਦੇਹੁ ਮੋਕਉ ਹਰਿਜਨ ਚਲੈ ਹਮਾਰੈ ਸਾਥੇ ॥੩॥

ਹੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸ਼ੀਤ ਜਨੋ ! ਮੈਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਨਿਧਾਨੁ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਦੇਹੁ ਜੋ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚਲਣਾ ਯੋਗ ॥੩॥

ਨਿਰਗੁਨੀਆਰੇ ਕਉ ਗੁਨੁ ਕੀਜੈ ਹਰਿਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਜਾਪੈ ॥

ਮੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਗੁਣ ਵਾਲਾ ਕਰ ਦਿਓ, ਜੋਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਰਹੇ ।

ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭੇਟੇ ਮਨ ਤਨ ਸੀਤਲ ਧ੍ਰਾਪੈ ॥੪॥੧੪॥੧੩੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਾਂ, ਹੁਣ-
ਮਨ ਸੀਤਲ ਤੇ ਤਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਧ੍ਰਾਪੈ=ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥੪॥੧੪॥੧੩੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਓ ਦੇਵ ॥ ਮੋਕਉ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਦਇਆਲ ਦੇਵ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਦਿਆਲੂ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਮਨ ਸਹਜੇ ਹੀ ਦੇਵ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਾਟਿ ਜੇਵਰੀ ਕੀਓ ਦਾਸਰੋ ਸੰਤਨੁ ਏਹਲਾਇਓ ॥

ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਰੂਪੀ, ਵਾ:-ਵਾਸਨਾ ਰੂਪੀ ਜੇਵਰੀ=ਫਾਹੀ ਕੱਟਕੇ ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਟਹਿਲ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਏਕ ਨਾਮ ਕੋ ਥੀਓ ਪੂਜਾਰੀ ਮੋਕਉ ਅਚਰਜੁ ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ॥੧॥

ਜਦ ਮੈਂ ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਪੂਜਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਇਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ॥੧॥

ਭਇਓ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਸਰਬ ਉਜੀਆਰਾ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਓ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਾਰੇ ਉਜੀਆਰਾ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸਾਖਿਆਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਪੀਓ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ ਅਨਭੈ ਠਹਰਾਇਓ ॥੨॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਤਾ, ਤਾਂ ਮਨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਕੇ ਅਨਭਉ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕਿਆ ॥੨॥

ਮਾਨਿ ਆਗਿਆ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਏ ਦੁਖਹੁ ਠਾਉ ਗਵਾਇਓ ॥

ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਕੇ ਅਰਥਾਤ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪਾਏ ਹਨ,

ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਜੋ ਆਗਿਆਨ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਜਉ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਪ੍ਰਭ ਠਾਕੁਰ ਸਭੁ ਆਨੰਦ ਰੂਪੁ ਦਿਖਾਇਓ ॥੩॥

ਜਦ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਦੇਖਣਾ ਕੀਤਾ ।

ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਸਚ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿ—

ਨਾ ਕਿਛੁ ਆਵਤ ਨਾ ਕਿਛੁ ਜਾਵਤ ਸਭੁ ਖੇਲੁ ਕੀਓ ਹਰਿ ਰਾਇਓ ॥

ਨਾ ਕੁਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਖੇਲ ਹਰੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬਨਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਨਹ ਕਿਛੁ ਜਨਮੈ ਨਹ ਕਿਛੁ ਮਰੈ ॥ ਆਪਨ ਚਲਿਤੁ ਆਪ ਹੀ ਕਰੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੮੧

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਗਮ ਅਗਮ ਹੈ ਠਾਕੁਰ ਭਗਤ ਟੇਕੁ ਹਰਿਨਾਇਓ ॥੪॥੧੫॥੧੩੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਠਾਕੁਰ ਬੇਅੰਤ ਤੋਂ ਬੇਅੰਤ ਹੈ,

ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਟੇਕ=ਆਸਰਾ ਹੈ ॥੪॥੧੫॥੧੩੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਨ ਤਾਕੀ ਓਟ ਗਹੀਜੈ ਰੇ ॥

ਜੋ ਪਰਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ=ਵਿਆਪਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਣ ਹੈ ਹੇ ਮਨ ਤੂੰ ਉਸਦੀ ਓਟ ਗਹੀਜੈ=ਫੜਨਾ ਕਰ ।

ਜਿਨਿ ਧਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ ਹਰਿ ਤਾਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪੀਜੈ ਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਨੌਂ ਖੰਡ ਤੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਧਾਰੇ=ਬਣਾਏ ਹਨ, ਉਸੇ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਆਗਹੁ ਹਰਿਜਨ ਹੁਕਮੁ ਬੂਝਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਰੇ ॥

ਹਰੀਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਓ,
ਹੁਕਮੁ ਬੂਝਿ=ਭਾਣਾ ਮੰਨੋ ਤਾਂ ਸੁਖ ਪਾਓਗੇ ।

ਜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਭਲ ਮਾਨਹੁ ਸੁਖਿ ਦੁਖਿ ਓਹੀ ਧਿਆਈਐ ਰੇ ॥੧॥

ਜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਭਲਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨੋ, ਅਤੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਵਿਚ ਓਸੇ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰੋ ॥੧॥

ਕੋਟਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੇ ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਰਤੇ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੈ ਰੇ ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਤਿਤ=ਪਾਪੀ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ,
ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਤੇ=ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਬਾਰ=ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ ।

ਦੀਨ ਦਰਦ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਸੁਆਮੀ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸਹਿ ਨਿਵਾਜੈ ਰੇ ॥੨॥

ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਨ=ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਜਨ ਦਰਦ ਦੇ ਭੰਜਨ=ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜੈ=ਵਡਿਆਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸਭ ਕੋ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਰੇ ॥

ਉਹ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰੁ=ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਕਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ,
ਅਤੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਵਾਂਗੂੰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਦੇਂਦੇ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ ਤਿਸੁ ਕਰਤੇ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਰਤਨਾਗਰੁ ਰੇ ॥੩॥

ਉਸ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਂਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ
ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰਿਆਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ=ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜਾਚਿਕੁ ਜਾਚੈ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸੋਈ ਰੇ ॥

ਮੈਂ ਜਾਚਿਕੁ=ਮੰਗਤਾ ਉਸ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਾਚੈ=ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ,
ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਹੈ ।

ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਤਾਕੀ ਸਰਣਾਈ ਜਾਤੇ ਬਿਥਾ ਨ ਕੋਈ ਰੇ ॥੪॥੧੬॥੧੩੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਮੈਂ ਦਾਸ ਉਸ ਦੀ ਸਰਣ ਪਿਆ ਹਾਂ,
ਜਾਤੇ=ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭੀ ਬਿਥਾ=ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੪॥੧੬॥੧੩੭॥

ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੧੦)

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਬਹੂ ਨ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰੇ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੀ ਮਨ ਚੋਂ ਨਾ ਭੁਲਾਓ ।

ਈਹਾ ਉਹਾ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਤਾ ਸਗਲ ਘਟਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਈਹਾ ਉਹਾ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ,
ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਹਾ ਕਸਟ ਕਾਟੈ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰੇ ॥

ਜੋ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਮਹਾ ਕਸਟ=ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦੁਖ ਪ੍ਰਭੂ
ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਕੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੀਤਲ ਸਾਂਤਿ ਸੂਖ ਹਰਿ ਸਰਣੀ ਜਲਤੀ ਅਗਨਿ ਨਿਵਾਰੇ ॥੧॥

ਹਰੀ ਦੀ ਸਰਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸੀਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਂਤੀ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ
ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਲਤੀ=ਪ੍ਰਜੁਲਤ (ਬਲਦੀ ਹੋਈ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਗਰਭ ਕੁੰਡ ਨਰਕ ਤੇ ਰਾਖੈ ਭਵਜਲੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੇ ॥

ਅੱਗ ਦਾ ਕੁੰਡ=ਤਲਾਉ ਜੋ ਮਾਤਾ ਦਾ ਗਰਭ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਤੇ ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ,
ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਆਰਾਧਤ ਮਨ ਮਹਿ ਜਮ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਦਾਰੇ ॥੨॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਅਰਾਧਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਜਮਾਂ ਦੀ
ਤ੍ਰਾਸ=ਖੌਫ਼ਤਾਈ ਬਿਦਾਰੇ=ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਪੂਰਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਉਚਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ ॥

ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਅਗਮ=ਮਨ ਦੀ
ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਅਪਾਰੇ=ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ।

ਗੁਣ ਗਾਵਤ ਧਿਆਵਤ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਜੂਏ ਜਨਮੁ ਨ ਹਾਰੇ ॥੩॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਮਾਂ
ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਜੂਏ=ਫਲ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਰੂਪੀ
ਬਾਜੀ ਨੂੰ ਹਾਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੩॥

ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਲੋਭਿ ਮੋਹਿ ਮਨੁ ਲੀਨੋ ਨਿਰਗੁਣ ਕੇ ਦਾਤਾਰੇ ॥

ਹੇ ਨਿਰਗੁਣ=ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣਿਆਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚ
ਮੇਰਾ ਮਨ ਲੀਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੋ ਨਾਮੁ ਦੀਜੈ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥੪॥੧॥੧੩੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਕਰੋ,
ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੪॥੧॥੧੩੮॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਮਹਲਾ ੫

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੧ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਰੇ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ॥

ਰੇ=ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਜੀਤਿ ਜਨਮੁ ਇਹੁ ਰਤਨੁ ਅਮੋਲਕੁ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਜਪਿ ਇਕ ਖਿਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਕ ਇਕ ਛਿਨ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਕੇ, ਇਹ ਰਤਨ ਵਾਂਗੂੰ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲੈ ਭਾਵ ਸਫਲਾ ਕਰ ਲੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੁਤ ਸੰਪਤਿ ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ ॥ ਛੋਡਿ ਗਏ ਬਹੁ ਲੋਗ ਭੋਗ ॥੧॥

ਸੁਤ=ਪੁਤ੍ਰ, ਹਾਥੀ, ਉਠ, ਘੋੜਾ ਆਦਿ ਸੰਪਦਾ, 'ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ'—ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਕੋਤਕ ਇਤਿਆਦੀ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥

ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਰਾਜ ਰੰਗ ॥ ਤਿਆਗਿ ਚਲਿਓ ਹੈ ਮੂੜ ਨੰਗ ॥੨॥

ਹੈ+ਵਰ=ਸਰੋਸਟ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ, ਗੈ+ਵਰ=ਸਰੋਸਟ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ, ਰਾਜ ਰੰਗ=ਰਾਜ ਅਨੰਦ ਭੋਗਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੂਰਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨੰਗਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਵਾ:-ਨੰਗ=ਘੰਡ ਭਾਵ ਮੂਰਖ ਮੂੜਤਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਚਲਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਦੇਹ ਫੂਲਿਆ ॥ ਸੋ ਤਨੁ ਧਰ ਸੰਗਿ ਰੂਲਿਆ ॥੩॥

ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਚੁਆਕੇ ਭਾਵ ਖੁਸ਼ਬੂ ਕੱਢਕੇ ਜਿਸ ਦੇਹ ਤੇ ਮਲਕੇ ਫੂਲਿਆ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਭਾਵ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹੀ ਤਨ ਧਰ ਸੰਗਿ=ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਭਾਵ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਮੋਹਿ ਮੋਹਿਆ ਜਾਨੈ ਦੂਰਿ ਹੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਹਦੂਰਿ ਹੈ ॥੪॥੧॥੧੩੯

ਮੋਹ ਵਿਚ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਨੇੜੇ ਹੈ ॥੪॥੧॥੧੩੯॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਮਨ ਧਰ ਤਰਬੇ ਹਰਿ ਨਾਮਨੋ ॥

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ! ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਬੇ=ਤਰੰਣ ਵਾਸਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲੈ ।

ਸਾਗਰ ਲਹਰਿ ਸੰਸਾ ਸੰਸਾਰੁ ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਬੁ ਪਾਰਗਰਾਮਨੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੰਸਿਆਂ ਰੂਪੀ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਹੀ ਨਾਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ ਉਥੇ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਸੰਸਾਰ ਗਰਾਮ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਅਥਵਾ:-ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਬੋਹਿਬੁ=ਜਹਾਜ਼ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਸੰਸੇ ਰੂਪੀ ਲਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰਗਰਾਮਨੋ=ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਪਾਰ ਗਾਮਿਨੀ=ਪਾਰ ਲੰਘ ਚੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ)

ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਅੰਧਿਆਰੀਆ ॥ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਦੀਪਕ ਉਜਿਆਰੀਆ ॥੧॥

ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਰੂਪ ਕਾਲਖ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਦੀਵੇ ਦਾ ਉਜਿਆਰੀਆ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕਾਲਖ×ਅੰਧਿਆਰੀਆ=ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਵੱਡਾ ਹਨੇਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਦੀਵਾ ਹੀ ਉਜਿਆਰੀਆ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੧॥

ਬਿਖੁ ਬਿਖਿਆ ਪਸਰੀ ਅਤਿ ਘਨੀ ॥ ਉਬਰੇ ਜਪਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਗੁਨੀ ॥੨॥

ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪੀ ਬਿਖੁ=ਜ਼ਹਿਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਖਿੱਲਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਗੁਨੀ=ਗੁਣਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਹਰੀ ਜਪ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਬਰੇ=ਬਚੇ ਹਨ ॥੨॥

ਮਤਵਾਰੋ ਮਾਇਆ ਸੋਇਆ ॥ ਗੁਰ ਭੇਟਤ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਖੋਇਆ ॥੩॥

ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਮਤਵਾਰੋ=ਝੱਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਭੇਟਤ=ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਰਮ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਖੋਇਆ=ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਏਕੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥੪॥੨॥੧੪੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਦਰੀ=ਨਿਗਾਹ ਆਇਆ ਹੈ ॥੪॥੨॥੧੪੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਦੀਬਾਨੁ ਹਮਾਰੋ ਤੁਹੀ ਏਕ ॥ ਸੇਵਾ ਥਾਰੀ ਗੁਰਹਿ ਟੇਕ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਇਕ ਤੂੰਹੀ ਸਾਡਾ ਦੀਬਾਨੁ=ਆਸਰਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਟੇਕ=ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਥਾਰੀ=ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਨਿਕ ਜੁਗਤਿ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥ ਗੁਰਿ ਚਾਕਰ ਲੈ ਲਾਇਆ ॥੧॥

ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭੀ ਤੇਰਾ ਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਂ ਚਾਕਰ=ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਮਾਰੇ ਪੰਚ ਬਿਖਾਦੀਆ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਦਲੁ ਸਾਧਿਆ ॥੨॥

ਬਿਖਾਦੀਆ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਪੰਜੇ ਵੈਰੀ ਮਾਰ ਲਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਆਸੂਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦਾ ਦਲ ਸਾਧ ਲਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਬਖਸੀਸ ਵਜਹੁ ਮਿਲਿ ਏਕੁ ਨਾਮ ॥ ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥੩॥

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸੀਸ=ਬਖਸ਼ (ਇਨਾਮ) ਤੇ ਵਜਹ=ਦੁਮਾਹਾ ਭਾਵ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਹਜ×ਸੂਖ=ਅਚੁਤ ਸੁਖ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ॥੩॥

ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਚਾਕਰ ਸੇ ਭਲੇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ॥੪॥੩॥੧੪੧॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਾਕਰ=ਨੌਕਰ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਜਲੇ ਹਨ ॥੪॥੩॥੧੪੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜੀਅਰੇ ਓਲਾ ਨਾਮ ਕਾ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੧੧)

ਹੇ ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਓਲਾ=ਆਸਰਾ ਫੜ।

ਅਵਰੁ ਜਿ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨੇ ਤਿਨ ਮਹਿ ਭਉ ਹੈ ਜਾਮ ਕਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਵਰੁ=ਹੋਰ ਜਿੰਨਾ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਰਨਾ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਦਾ ਹੀ ਡਰ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਵਰ ਜਤਨਿ ਨਹੀ ਪਾਈਐ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ॥੧॥

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਵਰ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।

ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਧਿਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਲਾਖ ਹਿਕਮਤੀ ਜਾਨੀਐ ॥ ਆਗੈ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਮਾਨੀਐ ॥੨॥

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਲਖਾਂ ਹਿਕਮਤੀ=ਸਿਆਣਪਾਂ ਜਾਣੀਏ, ਪਰ ਆਗੈ=ਪੂਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਤਿਲ ਦੇ ਦਾਣੇ ਜਿਤਨੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ।

ਵਾ :-ਤਿਲ ਜਿੰਨਾ ਭੀ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੨॥

ਅਹੰਬੁਧਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਨੇ ॥ ਗ੍ਰਿਹ ਬਾਲੂ ਨੀਰਿ ਬਹਾਵਨੇ ॥੩॥

ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸਹਿਤ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸਵੰਤ ਹਨ—ਜਿਵੇਂ ਬਾਲੂ ਗ੍ਰਿਹ=ਰੇਤੇ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਨੀਰਿ ਬਹਾਵਨੇ=ਪਾਣੀ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਜੋ ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਸਹਿਤ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ ਇਹ ਬਾਲੂ=ਰੇਤ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਨੇ ਰੋੜ੍ਹ ਲਿਆਣਾ ਹੈ ॥੩॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਪ੍ਰਭ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ॥ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਮਿਲੈ ॥੪॥੪॥੧੪੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਰਪਾਲੂ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥੪॥੪॥੧੪੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬਾਰਨੈ ਬਲਿਹਾਰਨੈ ਲਖ ਬਰੀਆ ॥

ਹੇ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਉਤੋਂ ਲਖ ਬਰੀਆ=ਲਖਾਂ ਵਾਰੀ
ਬਾਰਨੈ×ਬਲਿਹਾਰਨੈ=ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਨਾਮੋ ਹੇ ਨਾਮੁ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਰੀਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਸਾਹਿਬ=ਹੇ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਨਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ
ਅਧਰੀਆ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਤੁਹੀ ਏਕ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਕੀ ਤੁਹੀ ਏਕ ॥੧॥

ਇਕ ਤੁਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨੇ ਤੇ ਕਰਾਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਸਾਰੇ ਸੂਖਮ ਸਬੂਲ ਜੀਆਂ ਜਤਾਂ ਦੀ
ਤੁਹੀ ਏਕ=ਓਟ ਹੈਂ ॥ ੧ ॥

ਰਾਜ ਜੋਬਨ ਪ੍ਰਭ ਤੂੰ ਧਨੀ ॥ ਤੂੰ ਨਿਰਗੁਨ ਤੂੰ ਸਰਗੁਨੀ ॥੨॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਰਾਜ ਭਾਗ ਤੇ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਭੀ ਤੂੰ ਧਨੀ=ਮਾਲਕ ਹੈਂ ।

ਤੂੰ ਹੀ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਤੂੰ ਹੀ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ॥੨॥

ਈਹਾ ਊਹਾ ਤੁਮ ਰਖੇ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਕੋ ਲਖੇ ॥੩॥

ਈਹਾ ਊਹਾ=ਇਥੇ ਉਥੇ ਭਾਵ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋ,
ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਲਖੇ=ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭ ਸੁਜਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤਕੀਆ ਤੁਹੀ ਤਾਣੁ ॥੪॥੫॥੧੪੩॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਅੰਤਰ+ਜਾਮੀ=ਅੰਦਰ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੇ ਵੱਡਾ ਸੁਜਾਨੁ=ਚਤੁਰ ਹੈਂ ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੇਰਾ ਤਕੀਆ=ਆਸਰਾ ਤੇ ਤਾਣੁ=ਬਲ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ,
ਵਾ :-ਮੈਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਤਾਣੁ=ਬਲ ਤਕਿਆ ਹੈ ॥੪॥੫॥੧੪੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧੀਐ ॥

ਮਨ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ, ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ
ਆਰਾਧਣਾ ਕਰੀਏ । ਵਾ:-ਹਰੀ ਦੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਰਾਧਣਾ ਕਰੀਏ ।

ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਭਰਮੁ ਮੋਹੁ ਭਉ ਸਾਧੀਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਭਰਮ, ਮੋਹ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਡਰ
ਨੂੰ ਸਾਧੀਐ=ਨਾਸ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਭਨੇ ॥ ਸਭ ਊਚ ਬਿਰਾਜਿਤ ਜਨ ਸੁਨੇ ॥੧॥

ਚਾਰ ਬੇਦ, ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ, ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਭਨੇ=ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ
ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਗਤ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇ ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ । ਵਾ :-ਚਾਰ ਬੇਦ

ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ, ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਇਤਿ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਏਹੇ
ਭਨੇ ਸੁਨੇ=ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੇ ਹਨ=ਕਿ ਸੰਤ ਜਨ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਸਗਲ ਅਸਥਾਨ ਭੈ ਭੀਤ ਚੀਨ ॥ ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਭੈ ਰਹਤ ਕੀਨ ॥੨॥

ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨ ਭੈ ਦੇ ਵਿਚ ਭੀਤ×ਚੀਨ=ਭੀਤਤ ਹੋਏ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਜਮਾਂ
ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਡਰੇ ਹੋਏ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਰਾਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਜਮਾਂ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ
ਕੀਤੇ ਹਨ ॥੨॥

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਫਿਰਹਿ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਨਹੀ ਜਨਮਿ ਮਰਹਿ ॥੩॥

ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਹਨ,
ਪਰ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ=ਸੰਤ ਜਨ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ॥੩॥

ਬਲ ਬੁਧਿ ਸਿਆਨਪ ਹਉਮੈ ਰਹੀ ॥

ਹਰਿ ਸਾਧ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਗਹੀ ॥੪॥੬॥੧੪੪॥

ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲ, ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ, ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਹਉਮੈ ਸਾਡੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ-
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਸਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੪॥੬॥੧੪੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਈਐ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮਨਨ ਕਰ, ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰ।

ਅਥਵਾ :-ਮਨ=ਹੇ ਪਿਆਰੇ! ਰਾਮ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰ।

ਨੀਤ ਨੀਤ ਹਰਿ ਸੇਵੀਐ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਿਤ ਰੂਪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸੇਵਣਾ ਕਰ, ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸ਼ਾਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ
ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ॥ ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਅਨੇਰਾ ਭ੍ਰਮੁ ਨਸੈ ॥੧॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਤਸੰਗਤਿ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰੂਪ ਦੁੱਖ
ਦਰਦ, ਈਰਖਾ ਦਾ, ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਤੇ ਭਰਮ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਜਾਪੀਐ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਦੂਖਿ ਨ ਵਿਆਪੀਐ ॥੨॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ,

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦਾ ॥੨॥

ਜਾਕਉ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੇ ॥ ਸੋ ਉਬਰਿਆ ਮਾਇਆ ਅਗਨ ਤੇ ॥੩॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ,

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਅੰਗ ਤੋਂ ਉਬਰਿਆ—ਬਚ ਗਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਮਇਆ ਕਰਿ ॥

ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਾਸੈ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ॥੪॥੭॥੧੪੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਇਹ ਮਇਆ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ,
ਜੋ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਵਸ ਜਾਵੇ ॥੪॥੭॥੧੪੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਰਸਨਾ ਜਪੀਐ ਏਕੁ ਨਾਮ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਇਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ ।

ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਆਨੰਦੁ ਘਨਾ ਆਗੈ ਜੀਅ ਕੈ ਸੰਗਿ ਕਾਮ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਈਹਾ=ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਘਨਾ=ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ
ਆਗੈ=ਪੂਰਵ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਇਸ ਦਾ ਸੰਗਿ=ਸਾਥੀ ਹੋਵੇਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਟੀਐ ਤੇਰਾ ਅਹੰ ਰੋਗੁ ॥ ਤੂੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਰਾਜ ਜੋਗੁ ॥੧॥

ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਤੇਰਾ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਕਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ,
ਅਤੇ ਤੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜ-ਜੋਗੁ=ਭਗਤੀ ਜੋਗ, ਗਿਆਨ ਜੋਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਂਗਾ ॥੧॥

ਹਰਿ ਰਸੁ ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਚਾਖਿਆ ॥ ਤਾਕੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਥੀਆ ॥੨॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਚਾਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਥੀਆ=ਮਿਟ ਗਈ ਹੈ ॥੨॥

ਹਰਿ ਬਿਸ੍ਵਾਮ ਨਿਧਿ ਪਾਇਆ ॥ ਸੋ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਤਹੀ ਧਾਇਆ ॥੩॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਬਿਸ੍ਵਾਮ×ਨਿਧਿ=ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ,
ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸੁਖ ਦੇ ਮਗਰ ਕਦੇ ਵੀ ਧਾਇਆ=ਦੌੜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੩॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਾਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ॥

ਨਾਨਕ ਤਾ ਕਾ ਭਉ ਗਇਆ ॥੪॥੮॥੧੪੬॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸਦਾ ਭਉ×ਗਇਆ=ਡਰ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ॥੪॥੮॥੧੪੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(ਪੰਨਾ ੨੧੨)

੨
ਜਾ ਕਉ ਬਿਸਰੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਤਾਹੂ ਕਉ ਪੀਰ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੀ ਪੀਰ=ਪੀੜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਰਵਹਿ ਸੇ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਵਹਿ—ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ;

ਉਹ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਹੀਰ=ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਾ ਕਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਿਦੈ ਬੁਧਿ ॥ ਤਾ ਕੈ ਕਰਤਲ ਨਵ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ॥੧॥

ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ।

ਉਸਦੀ ਹਥ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ ਨੌਂ ਨਿਧਾਂ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ ॥੧॥

ਜੇ ਜਾਨਹਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਧਨੀ ॥ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਤਾਕੈ ਕਮੀ ॥੨॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ,

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੨॥

ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਪਛਾਨਿਆ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਰੰਗ ਮਾਣਿਆ ॥੩॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਕਰਣੈਹਾਰੁ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ,

ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੂਖਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਮਾਣਿਆ=ਅਨੰਦ ਭੋਗਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਹਰਿ ਧਨੁ ਜਾਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਵਸੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਦੁਖੁ ਨਸੈ ॥੪॥੯੧੪੭॥

ਜਿਸ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹਿ=ਘਰ ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਵਾ :-ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਹਰੀ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਿਸਦੀ ਸੰਗਤ ਕੀਤਿਆਂ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦਾ

ਦੁੱਖ ਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੯੧੪੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗਰਬੁ ਬਡੋ ਮੂਲੁ ਇਤਨੋ ॥ ਰਹਨੁ ਨਹੀ ਗਹੁ ਕਿਤਨੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੂਲ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਹੈ।

ਯਥਾ :-ਪਾਣੀ ਮੈਲਾ ਮਾਟੀ ਗੋਰੀ ॥ ਇਸ ਮਾਟੀ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਜੋਰੀ ॥

ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਚਾਹੇ ਕਿਤਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਗਹੁ=ਫੜ ਰਖੋ।

ਅਥਵਾ :-ਚਾਹੇ ਕਿਤਨਾ ਗਹੁ=ਮੋਹ ਕਰੇ। ਇਸ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬੇਬਰਜਤ ਬੇਦ ਸੰਤਨਾ ॥ ਉਆਹੁ ਸਿਉ ਰੇ ਹਿਤਨੋ ॥

ਬੇਦ ਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬੇਬਰਜਤ=ਰੋਕਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਤੈਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੇ ਮੂਰਖਾ! ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹਿਤਨੋ=ਹਿਤ ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।

ਹਾਰ ਜੂਆਰ ਜੂਆ ਬਿਧੇ ਇੰਦ੍ਰੀ ਵਸਿ ਲੈ ਜਿਤਨੋ ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਜੂਆਰੀਆ ਜੂਆ ਖੇਡਦਾ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਿਧੇ=ਵਾਂਝੂ ਤੈਨੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਸ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਹਰਨ ਭਰਨ ਸੰਪੂਰਨਾ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰੰਗਿ ਰਿਤਨੋ ॥

ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸੰਪੂਰਨਾ=ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਰਨ ਭਰਨ=ਮਾਰਨ ਤੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਰੰਗਿ ਰਿਤਨੋ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਲੋਂ ਤੂੰ ਖਾਲੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਨਾਨਕ ਉਧਰੇ ਸਾਧਸੰਗਿ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਮੈ ਦਿਤਨੋ ॥੨॥੧੦॥੧੪੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਅਸੀਂ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਧਰੇ ਹਾਂ, ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ=ਦਇਆ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿਤਨੋ=ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੨॥੧੦॥੧੪੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

੩

ਮੋਹਿ ਦਾਸਰੋ ਠਾਕੁਰ ਕੋ ॥ ਧਾਨੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਖਾਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੋਹਿ=ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਠਾਕੁਰ=ਸੁਆਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਅਤੇ-
ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਧਾਨੁ=ਅੰਨ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਐਸੋ ਹੈ ਰੇ ਖਸਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥੧॥

ਰੇ=ਹੇ ਭਾਈ! ਸਾਡਾ ਖਸਮੁ=ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਐਸਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਛਿਣ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਾਜ ਕੇ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ=ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੧॥

ਕਾਮੁ ਕਰੀ ਜੇ ਠਾਕੁਰ ਭਾਵਾ ॥ ਗੀਤ ਚਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਾ ॥੨॥

ਮੈਂ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ॥੨॥

ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ਠਾਕੁਰ ਵਜੀਰਾ ॥ ਤਿਨਾ ਦੇਖਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਧੀਰਾ ॥੩॥

ਠਾਕੁਰ=ਸੁਆਮੀ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦੇ ਵਜੀਰ ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਣੀ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੩॥

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਏਕ ਟੇਕ ਏਕੇ ਆਧਾਰਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੀ ਲਾਗਾ ਕਾਰਾ ॥੪॥੧੧॥੧੪੯॥

ਮਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਦੀ ਓਟ ਹੈ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਕ ਦਾ ਆਧਾਰਾ=ਆਸਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ॥੪॥੧੧॥੧੪੯॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹੈ ਕੋਈ ਐਸਾ ਹਉਮੈ ਤੋਰੈ ॥ ਇਸੁ ਮੀਠੀ ਤੇ ਇਹੁ ਮਨੁ ਹੋਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ? ਜਿਹੜਾ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਵੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਮੀਠੀ=ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਹੋਰੈ=ਮੋੜ ਦੇਵੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ ॥

ਅਗਿਆਨੀ ਮਾਨੁਖੁ ਭਇਆ ਜੋ ਨਾਹੀ ਸੋ ਲੋਰੈ ॥

ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਅਜੇਹਾ ਅਗਿਆਨੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸੋ ਲੋਰੈ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰੈਣਿ ਅੰਧਾਰੀ ਕਾਰੀਆ ਕਵਨ ਜੁਗਤਿ ਜਿਤੁ ਭੋਰੈ ॥੧॥

ਅੰਧਾਰੀ×ਰੈਣਿ=ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਵਾਂਗੂ ਬੁੱਧੀ ਕਾਰੀਆ=ਕਾਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਜੁਗਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਭੋਰੈ=ਦਿਨ ਉਦੇ ਹੋਵੇ ? ॥੧॥

ਵਾ :-ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਵਾਂਗੂ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਕਾਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭ੍ਰਮਤੋ ਭ੍ਰਮਤੋ ਹਾਰਿਆ ਅਨਿਕ ਬਿਧੀ ਕਰਿ ਟੋਰੈ ॥

ਫਿਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹਾਰ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਟੋਲਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੋ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਿਧਿ ਮੋਰੈ ॥੨॥੧੨॥੧੫੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ=ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਿਧੀ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਪਿਆ ॥੨॥੧੨॥੧੫੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਕਰੁਣਾਮਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਰੁਣਾ ਮਏ=ਕਿਰਪਾ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਵਾਂਗੂ ਸਾਰੇ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥ ਜਾਕੈ ਸਿਮਰਣਿ ਸੁਖ ਭਏ ॥੧॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅਜਿਹਾ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਹੈ,

ਜਿਸਦੇ ਸਿਮਰਣ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ॥੧॥

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ ॥ ਸੁਨਤ ਜਸੋ ਕੋਟਿ ਅਘ ਖਏ ॥੨॥

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਬੋਧ=ਗਿਆਨ ਬੜਾ ਅਗਾਧ ਹੈ,

ਉਸ ਦੇ ਜਸੋ=ਜਸ ਨੂੰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਕੋਟਿ×ਅਘ×ਖਏ=ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੨॥

ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਪ੍ਰਭ ਮਇਆ ਧਾਰਿ ॥

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਲਏ ॥੩॥੧੩॥੧੫੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਅਜੇਹੀ ਮਇਆ=ਕਿਰਪਾ ਧਾਰ, ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲਏ=ਜਪਦੇ ਰਹੀਏ ॥੩॥੧੩॥੧੫੧॥

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਣ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜਾ ਦਿਨਿ ਬਿਸਰੈ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖਦਾਤਾ ਸੋ ਦਿਨੁ ਜਾਤ ਅਜਾਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸਰੈ=ਭੁਲ ਹੈ,
ਉਹ ਦਿਨ ਐਵੇਂ ਅਜਾਏ=ਨਿਸਫਲ ਹੀ ਜਾਤ=ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਏਕ ਰੈਣ ਕੇ ਪਾਹੁਨ ਤੁਮ ਆਏ ਬਹੁ ਜੁਗ ਆਸ ਬਧਾਏ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਰੈਣਿ=ਰਾਤ ਦੇ ਲਈ ਪਰਾਹੁਣੇ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਹੋ,

ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਬੰਨ੍ਹ ਬੈਠੇ ਹੋ ।

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਦਰ ਸੰਪੈ ਜੋ ਦੀਸੈ ਜਿਉ ਤਰਵਰ ਕੀ ਛਾਏ ॥੧॥

ਗ੍ਰਿਹ=ਘਰ ਕੱਚੇ, ਮੰਦਰ ਪੱਕੇ ਅਤੇ ਸੰਪਦਾ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਬਿਛ ਦੀ ਛਾਂ ਵਾਂਗੂ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ॥੧॥

ਤਨੁ ਮੇਰਾ ਸੰਪੈ ਸਭ ਮੇਰੀ ਬਾਗ ਮਿਲਖ ਸਭ ਜਾਏ ॥

ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈਂ, ਕਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਸੰਪਦਾ ਮੇਰੀ ਹੈ, ਹਰੇ ਭਰੇ ਬਾਗ ਵੀ ਮੇਰੇ ਹਨ, ਮਿਲਖ=ਜਾਗੀਰਾਂ ਵੀ ਮੇਰੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਭੀ ਮੇਰੀ ਹੈ ।

ਦੇਵਨਹਾਰਾ ਬਿਸਰਿਓ ਠਾਕੁਰੁ ਖਿਨ ਮਹਿ ਹੋਤ ਪਰਾਏ ॥੨॥(ਪੰਨਾ ੨੧੩)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਠਾਕੁਰੁ=ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੈਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ,
ਪਰ ਯਾਦ ਰਖ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਪਰਾਏ ਹੋ ਜਾਣੇ ਹਨ ॥੨॥

ਪਹਿਰੈ ਬਾਗਾ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨਾ ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਲਾਏ ॥

ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਬਾਗਾ=ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈਂ,
ਅਤੇ ਚੰਦਨ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਚੁਆ ਕੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ।

ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਹੀ ਚੀਨਿਆ ਜਿਉ ਹਸਤੀ ਨਾਵਾਏ ॥੩॥

ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਨਾ ਜਾਨਣੇ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਫਲ ਹਨ ਜਿਵੇਂ
ਹਸਤੀ=ਹਾਥੀ ਦਾ ਨਾਵਾਏ=ਨ੍ਹਾਉਣਾ ਵਿਅਰਥ ਹੈ ॥੩॥

ਜਉ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲੈ ਸਭਿ ਸੁਖ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਏ ॥

ਜਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਵਣ ਤਾਂ ਉਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਹਨ।

ਮੁਕਤੁ ਭਇਆ ਬੰਧਨ ਗੁਰਿ ਖੋਲੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥੪॥੧੪॥੧੫੨

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਜਨ ਨੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ ਉਸਦੇ ਬੰਧਨ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਖੋਲ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੰਧਨ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ ਓਹੀ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੪॥੧੪॥੧੫੨॥

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਦ ਕਰੀਐ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਨਾ ਕਰ।

ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਸਫਲੁ ਗੁਰਿ ਕੀਆ ਦਰਸਨ ਕਉ ਬਲਿਹਰੀਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰਤਨ ਵਾਂਗੂ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਫਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ,

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੇਤੇ ਸਾਸ ਗ੍ਰਾਸ ਮਨੁ ਲੇਤਾ ਤੇਤੇ ਹੀ ਗੁਨ ਗਾਈਐ ॥

ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਜਿਤਨੇ ਸਾਸ×ਗ੍ਰਾਸ=ਬਾਹਰਲੇ ਸ੍ਵਾਸ ਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ,

ਤੂੰ ਉਤਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰ।

ਜਉ ਹੋਇ ਦੋਆਲੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਤਾ ਇਹ ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈਐ ॥੧॥

ਜਦ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੋਆਲੂ ਹੋਵਣ

ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਮਤਿ=ਸਿਖਿਆ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਨਾਮਿ ਲਏ ਜਮ ਬੰਧ ਤੇ ਛੂਟਹਿ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਸੁਖ ਪਾਈਐ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਜਮ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੂਟ ਜਾਈਦਾ ਹੈ,

ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।

ਸੇਵਿ ਸੁਆਮੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਮਨ ਬੰਛਤ ਫਲ ਆਈਐ ॥੨॥

ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ, ਸੁਆਮੀ ਜਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ,

ਤਾਂ ਮਨ×ਬੰਛਤ=ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਫਲ ਤੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ ॥੨॥

ਨਾਮੁ ਇਸਟੁ ਮੀਤ ਸੁਤ ਕਰਤਾ ਮਨ ਸੰਗਿ ਤੁਹਾਰੈ ਚਾਲੈ ॥

ਸਭ ਦਾ ਕਰਤਾ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਇਸਟੁ×ਮੀਤ=ਪਿਆਰਾ ਮਿਤ੍ਰ ਤੇ ਪੁੱਤਰ

ਸਮਝਣਾ ਕਰ, ਹੇ ਮਨ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲੇਗਾ।

ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪਾਲੈ ॥੩॥

ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ,

ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਪੱਲੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾਲਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੀ ਬਿਨਸੇ ਸਰਬ ਅੰਦੇਸਾ ॥

ਜਦ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਭੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ,

ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਅੰਦੇਸਾ=ਸੰਸਾਰ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ।

ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਮਿਟਿਓ ਸਗਲ ਕਲੇਸਾ ॥੪॥੧੫॥੧੫੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਅਸਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਕਲੇਸਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ॥੪॥੧੫॥੧੫੩॥

ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਹੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਬੁਝੀ ਹੈ ।

ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ ॥ ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀ ਹੇ ॥੧॥

ਪਹਿਲੇ ਲਖਾਂ ਰੁਪੈ ਜੋੜੇ, ਫੇਰ ਕ੍ਰੋੜਪਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰੁਪੈ ਜੋੜੇ, ਵਾ:-ਕੋਟਿ=ਕਿਲੇ ਬਨਾਏ, ਵਾ:-ਵਧੀਆ ਵਧੀਆ ਕੋਟ ਬਨਵਾਕੇ ਪਹਿਰੇ, ਪਰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਹੋਰੇ=ਰੁਕਦਾ, ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਲੁਝੀ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅਰਥਾਤ ਹਜ਼ਾਰਪਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੱਖਪਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲੱਖਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕ੍ਰੋੜਪਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕ੍ਰੋੜਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਰਬਪਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ਅਨਿਕ ਪਰਕਾਰੀ ਪਰ ਗ੍ਰਿਹ ਬਿਕਾਰੀ ॥

ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਨਹੀ ਸੁਝੀ ਹੇ ॥੨॥

ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਉ ਘਾਉ ਭਾਵ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਪਰਗ੍ਰਿਹ×ਬਿਕਾਰੀ=ਪਰਾਈਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਬਿਕਾਰੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕੁਝ ਸੁਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੨॥

ਅਨਿਕ ਬੰਧਨ ਮਾਇਆ ਭਰਮਤੁ ਭਰਮਾਇਆ ਗੁਣਨਿਧਿ ਨਹੀ ਗਾਇਆ ॥

ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਜੋ ਮਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਭਰਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅਨੇਕ ਪਾਸੇ ਭਰਮਤੁ=ਭੱਜਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਨਿਧੀ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਇਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਗਾਇਆ ।

ਮਨ ਬਿਖੈ ਹੀ ਮਹਿ ਲੁਝੀ ਹੇ ॥੩॥

ਇਸਦਾ ਮਨ ਵਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੁੱਝ ਰਿਹਾ ਭਾਵ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜਾਕਉ ਰੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ਜੀਵਤ ਸੋਈ ਮਰੈ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ਤਰੈ ॥

ਹੋ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਸੋ ਜਨੁ ਦਰਿ ਹਰਿ ਸਿਝੀ ਹੇ ॥੪॥੧॥੧੫੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸਿਝੀ=ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੪॥੧॥੧੫੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸਭਹੁ ਕੋ ਰਸੁ ਹਰਿ ਹੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੋ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਰਬ ਰਸ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਾਹੂ ਜੋਗ ਕਾਹੂ ਭੋਗ ਕਾਹੂ ਗਿਆਨ ਕਾਹੂ ਧਿਆਨ ॥ ਕਾਹੂ ਹੋ ਡੰਡ ਧਰਿ ਹੇ ॥੧॥

ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਜੋਗ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਭੋਗ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਕਾਹ=ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਰੂਪ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਤ੍ਰਿਦੰਡ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੰਨਿਆਸ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥

ਕਾਹੂ ਜਾਪ ਕਾਹੂ ਤਾਪ ਕਾਹੂ ਪੂਜਾ ਹੋਮ ਨੇਮ ॥ ਕਾਹੂ ਹੋ ਗਉਨੁ ਕਰਿਹੋ ॥੨॥

ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾਪ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਤਪ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਪੂਜਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਹੋਮ=ਹਵਨ ਕਰਨਾ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਨੇਮ ਨਿਭਾਣਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਹੋ—ਹੇ ਭਾਈ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਗਉਨੁ×ਕਰਿਹੋ=ਗਵਨ ਕਰਨਾ ਅਰਥਾਤ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੨॥

ਕਾਹੂ ਤੀਰ ਕਾਹੂ ਨੀਰ ਕਾਹੂ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰ ॥ ਨਾਨਕਾ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਿਅਹੋ ॥੩॥੧੫੫॥

ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਤੀਰਥ ਦਾ ਤੀਰ=ਕਿਨਾਰਾ (ਕੰਢਾ) ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਨੀਰ=ਜਲ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਭਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਇਸ ਤਰਾਂ ਭੀ ਹੈ :-

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜੋਗ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੋਗ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਗਿਆਨ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਹੋ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡੰਡਾ ਧਾਰਨਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਪ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਪ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਠਾਕੁਰ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੋਮ ਕਰਨਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੇਮ ਨਿਭਾਉਣਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਹੋ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਉਨੁ×ਕਰਿਹੋ=ਗਵਨ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ

ਹੈ ॥੨॥ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਜਲ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਮੈਂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਿਅ ਹੋ—ਪਿਆਰੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ ॥੩॥੨॥੧੫੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਨ ਕੀਰਤਿ ਨਿਧਿ ਮੇਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਜੋ ਕੀਰਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ

ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਨਿਧੀ ਰੂਪ ਭਾਵ ਖਜ਼ਾਨਾ ਰੂਪ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੂੰਹੀ ਰਸ ਤੂੰਹੀ ਜਸ ਤੂੰਹੀ ਰੂਪ ਤੂੰਹੀ ਰੰਗ ॥ ਆਸ ਓਟ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ ॥੧॥

ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਰਸ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਜਸ ਰੂਪ ਹੈਂ ਤੂੰ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਹੀ ਨਾਨਾ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਹੈਂ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਹੀ ਆਸ ਤੇ ਓਟ ਹੈ ॥੧॥

ਤੂੰਹੀ ਮਾਨ ਤੂੰਹੀ ਧਾਨ ਤੂੰਹੀ ਪਤਿ ਤੂੰਹੀ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਗੁਰਿ ਤੂਟੀ ਲੈ ਜੋਰੀ ॥੨॥

ਤੂੰ ਹੀ ਮਾਨ=ਮਨਨ ਕਰਣੇ ਜੋਗ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਧਾਨ=ਧਿਆਉਣੇ ਜੋਗ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਤੀ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਅਥਵਾ :-ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮਾਣ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਧਾਨ=ਅੰਨ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰੀ ਪਤਿ=ਪਤਿਆਬਰੇ (ਇੱਜ਼ਤ) ਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈਂ । ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਬਿਰਤੀ ਲੈ ਕੇ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

ਵਾ :-ਮੇਰੀ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਲੈ=ਲਿਵ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ॥੨॥

ਤੂੰਹੀ ਗ੍ਰਿਹਿ ਤੂੰਹੀ ਬਨਿ ਤੂੰਹੀ ਗਾਉ ਤੂੰਹੀ ਸੁਨਿ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੧੪)
ਹੈ ਨਾਨਕ ਨੇਰ ਨੇਰੀ ॥੩॥੩॥੧੫੬॥

ਤੂੰ ਹੀ ਗ੍ਰਿਹਿ=ਘਰ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਬਨ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਗਾਉ=ਪਿੰਡ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਸੁਨਿ=ਉਜਾੜ ਰੂਪ ਹੈਂ ।

ਵਾ :-ਤੂੰ ਹੀ ਗ੍ਰਿਹਿ=ਘਰ ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਉਜਾੜ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਗਾਉ=ਗਾਇਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਸੁਨਿ=ਸੁਣਦਾ ਹੈਂ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੂੰ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈਂ ॥੩॥੩॥੧੫੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਾਤੋ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਮਾਤੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਾਤੋ=ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਮਾਤੋ=ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ,

ਵਾ :-ਤਮਾਸ ਮਸਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ,

ਵਾ :-ਹਰੀ ਰੰਗ ਰੂਪੀ ਜੋ ਮਾਤੋ=ਮਦਰਾ (ਸ਼ਰਾਬ) ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਮਾਤੋ=ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ।

ਵਾ :-ਮੈਂ ਹਰੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਾਤੋ=ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਮਾਤੋ=ਮਸਤ ਹੋਣਾ ਕਰੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹੀ ਪੀਓ ਉਹੀ ਖੀਓ ਗੁਰਹਿ ਦੀਓ ਦਾਨੁ ਕੀਓ॥ਉਆਹੂ ਸਿਉ ਮਨੁ ਰਾਤੋ ॥੧॥

ਓਸੇ ਹਰੀ ਰੰਗ ਰੂਪ ਮਦਰੇ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ, ਓਸੇ ਹਰੀ ਰੰਗ ਦੀ ਖੀਓ=ਮਸਤੀ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀ

ਹੈ, ਇਹ ਹਰੀ ਰੰਗ ਰੂਪੀ ਮਦਰਾ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਾਨ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਓਸੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਨ ਰਾਤੋ—ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਉਹੀ ਭਾਠੀ ਉਹੀ ਪੋਚਾ ਉਹੀ ਪਿਆਰੋ ਉਹੀ ਰੂਚਾ ॥ ਮਨਿ ਓਹੋ ਸੁਖ ਜਾਤੋ ॥੨॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਭੱਠੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਪੋਚਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਅਤੇ ਓਹੀ ਪਿਆਰੋ—ਪਿਆਲਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਓਹੀ ਰੂਚਾ—ਖਾਹਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਦਸਮ ਦੁਆਰ, ਵਾ:—ਚੇਤਨ ਦੇਵ ਰੂਪੀ ਭੱਠੀ ਹੈ, ਓਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਪੋਚਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪੀ ਪਿਆਰੋ—ਪਿਆਲਾ ਹੈ ਓਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਰੂਚਾ—ਚੰਗਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨ ਵਿਚ ਓਸੇ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਕਰਕੇ ਜਾਤੋ—ਜਾਣਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਸਹਜ ਕੇਲ ਅਨਦ ਖੇਲ ਰਹੇ ਫੇਰ ਭਏ ਮੇਲ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪਰਾਤੋ ॥੩॥੪॥੧੫੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਰਾਤੋ—ਪਛਾਣਿਆ, ਵਾ:—ਪਰਾਤੋ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਸਹਜੇ ਅਨੰਦ-ਦਾਇਕ ਕੇਲਾਂ ਦੇ ਖੇਲਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਭਏ×ਮੇਲ=ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਾਂ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਰਹੇ×ਫੇਰ=ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੁਨੀਆਂ ਦੇ ਫੇਰੇ ਰਹਿ ਗਏ ॥੩॥੪॥੧੫੭॥

ਰਾਗੁ ਗੋੜੀ* ਮਾਲਵਾ ਮਹਲਾ ੫.

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ ਮੀਤਾ ਲੇਹੁ ॥ ਆਗੈ ਬਿਖਮ ਪੰਥੁ ਭੈਆਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮਿੱਤਰੋ! ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕਰੋ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੇਹੁ—ਲੈਣਾ ਕਰੋ ਭਾਵ ਜਪਣਾ ਕਰੋ। ਵਾ:—ਹੇ ਮਿੱਤਰੋ ਲੇਹੁ=ਲੈਣਾ ਕਰੋ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਕੀ ਲੈਣਾ ਕਰੀਏ? ਉੱਤਰ:—ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕਰੋ। ਵਾ:—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹੇ ਮਿੱਤਰੋ! ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕਰੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਗੈ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਕਠਨ ਰਸਤਾ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੇਵਤ ਸੇਵਤ ਸਦਾ ਸੇਵਿ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਬਸਤੁ ਹੈ ਕਾਲੁ ॥

ਮਨ ਕਰਕੇ ਸੇਵਨਾ ਕਰ, ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਸੇਵਨਾ ਕਰ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਸੇਵਨਾ ਕਰ, ਵਾ:—ਸੇਵਨੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਨੇ ਯੋਗ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਦਾ ਸੇਵਨਾ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ—ਕਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਤੂੰ ਸਾਧ ਕੀ ਹੋ ਕਾਟੀਐ ਜਮ ਜਾਲੁ ॥੧॥

ਹੋ—ਹੋ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ, ਤਦ ਜਮਾਂ ਦਾ ਜਾਲੁ—ਫਾਹ ਕੱਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ॥੧॥

ਹੋਮ ਜਗ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਬਿਚਿ ਹਉਮੈ ਬਧੇ ਬਿਕਾਰ ॥

ਭਾਵੇਂ ਤੂੰ ਹੋਮ=ਹਮਨ, ਜੱਗ ਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਭੀ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ ਅਨੁਸਾਰ :-

ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਦੁਇ ਭੁੰਚਨਾ ਹੋਇ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਅਵਤਾਰ ॥੨॥

ਦੁਇ=ਦੋ ਜੋ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਹੁਰਿ x ਬਹੁਰਿ=ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅਵਤਾਰ x ਹੋਇ=ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸਿਵਪੁਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਨਿਹਚਲੁ ਕੋ ਥਾਉ ਨਾਹਿ ॥

ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ, ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ, ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰੀ ਆਦਿਕ ਕੋਈ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਅਚਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਹੋ ਸਾਕਤ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ॥੩॥

ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਹੋ ਸਾਕਤ ! ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਭਾਵ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹੇਂਗਾ ॥੩॥

ਜੈਸੇ ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਮੈ ਤੈਸੇ ਕਹਿਆ ਪੁਕਾਰਿ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ ॥੪॥੧॥੧੫੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਮਨਾ ! ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ, ਤਦ ਤੇਰਾ ਉਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ॥੪॥੧॥੧੫੮॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਪਾਇਓ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਸੁਖੁ ਰੇ ॥

ਰੇ=ਹੇ ਭਾਈ ! ਬਾਲ=ਬਾਲਕ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਸਾਦੇ ਸੁਭਾਵ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਅਥਵਾ :-ਬਾਲ=ਬਾਲਾਨ ਬਾਲ (ਵੱਡੀ ਆਤਮ ਵਛੋਣੀ) ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਹਰਖ ਸੋਗ ਹਾਨਿ ਮਿਰਤੁ ਦੂਖ ਸੁਖ ਚਿਤਿ ਸਮਸਰਿ ਗੁਰ ਮਿਲੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਹਰਖ ਸੋਕ, ਨਫਾ ਨੁਕਸਾਨ, ਮਰਣਾ ਜਿਊਣਾ, ਦੁਖ ਸੁਖ ਇਤਿਆਦਿਕ ਦੁੰਦਰੂਪ ਪਦਾਰਥ-ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਸਮਸਰਿ=ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਥਵਾ :-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਦੁਖ ਸੁਖ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੋ ਗਏ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਹਰਖ ਸੋਗ ਜਨਮ ਮਰਨ ਆਦਿਕ ਸਭ ਹਾਨਿ=ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਉ ਲਉ ਹਉ ਕਿਛੁ ਸੋਚਉ ਚਿਤਵਉ ਤਉ ਲਉ ਦੁਖਨੁ ਭਰੇ ॥

ਜਉ+ਲਉ=ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੈਂ ਕੁਝ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ,
ਉਨਾ ਚਿਰ ਮੈਂ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਭਰੇ=ਭੋਗਦਾ ਸੀ।

ਜਉ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੋਟਿਆ ਤਉ ਆਨਦ ਸਹਜੇ ॥੧॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਭੋਟਿਆ=ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਸਹਜੇ ਆਨੰਦ ਹੋ ਗਏ ॥੧॥

ਜੇਤੀ ਸਿਆਨਪ ਕਰਮ ਹਉ ਕੀਏ ਤੇਤੇ ਬੰਧ ਪਰੇ ॥

ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਸਿਆਣਪ ਦੇ ਕਰਮ ਮੈਂ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਤਨੇ ਹੀ ਬੰਧਨ ਪਏ ਹਨ।

ਜਉ ਸਾਧੂ ਕਰੁ ਮਸਤਕਿ ਧਰਿਓ ਤਬ ਹਮ ਮੁਕਤ ਭਏ ॥੨॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਮਸਤਕਿ=ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਕਰੁ×ਧਰਿਓ=ਹੱਥ ਰਖਿਆ ਤਦ ਅਸੀਂ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ॥੨॥

ਜਉ ਲਉ ਮੇਰੋ ਮੇਰੋ ਕਰਤੋ ਤਉ ਲਉ ਬਿਖੁ ਘੇਰੇ ॥

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਦੇ ਸਾਂ, ਤਉ×ਲਉ=ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਬਿਖੁ=ਮਾਇਆ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਸਾਂ।

ਮਨੁ ਤਨੁ ਬੁਧਿ ਅਰਪੀ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਤਬ ਹਮ ਸਹਜਿ ਸੋਏ ॥੩॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਨ, ਤਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਆਪਣੇ ਠਾਕੁਰ=ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਸਹਜਿ×ਸੋਏ=ਸਾਂਤੀ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੌਂ ਗਏ ॥੩॥

ਜਉ ਲਉ ਪੋਟ ਉਠਾਈ ਚਲਿਅਉ ਤਉ ਲਉ ਡਾਨ ਭਰੇ ॥

ਜਉ+ਲਉ=ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੰਗਤਾ ਰੂਪੀ ਪੋਟ=ਪੰਡ ਨੂੰ ਉਠਾਈ×ਚਲਿਅਉ=ਚੁੱਕੀ ਚਲਦੇ ਸਾਂ, ਤਉ+ਲਉ=ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਦਾ ਡਾਨ+ਭਰੇ=ਡੰਨ ਭਰਦੇ ਸਾਂ।

ਪੋਟ ਡਾਰਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਮਿਲਿਆ ਤਉ ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਏ ॥੪॥੧॥੧੫੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਤਰੀ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੰਗਤਾ ਰੂਪੀ ਪੰਡ ਨੂੰ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਏ।

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਭਾਵਨੁ ਤਿਆਗਿਓ ਰੀ ਤਿਆਗਿਓ ॥

ਤਿਆਗਿਓ ਮੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਤਿਆਗਿਓ ॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ :-ਰੀ=ਹੋ ਸਖੀ! ਦ੍ਰੇਤ ਭਾਵਨਾ ਜੋ ਤਿਆਗਨੇ ਯੋਗ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ

ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨੂੰ ਭੀ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :—(ਤਿਆਗ ਪਦ ਚਾਰ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਜੋੜੋ)

ਸਤਜੁਗ ਵਿਖੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ।

ਤੇਰੇ ਜੁਗ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ।

ਦੁਆਪੁਰ ਜੁਗ ਵਿਚ ਭੀ ਗੁਰਮੁਖ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਭੀ ਮੈਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ।

ਤੀਜਾ ਅਰਥ :—ਹੇ ਸਖੀ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤਿਆਗਣੇ ਯੋਗ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਂ ਨੇ ਭੀ ਤਿਆਗਣੇ ਯੋਗ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਵਾ :—ਚਤੁਸ਼ਟੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਨੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ।

ਸਰਬ ਸੂਖ ਆਨੰਦ ਮੰਗਲ ਰਸ ਮਾਨਿ ਗੋਬਿੰਦੈ ਆਗਿਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੁਣ ਮੈਂ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖ, ਆਨੰਦ, ਮੰਗਲ ਤੇ ਰਸ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੨੧੫) ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਦੋਊ ਸਮਾਨੇ ਮਸਤਕੁ ਡਾਰਿ ਗੁਰ ਪਾਗਿਓ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਗਿਓ=ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮਸਤਕੁ x ਡਾਰਿ=ਸਿਰ ਰਖ ਕੇ ਮਾਨ ਤੇ ਅਭਿਮਾਨੁ=ਅਪਮਾਨ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਮਾਨ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੰਪਤ ਹਰਖੁ ਨ ਆਪਤ ਦੁਖਾ ਰੰਗੁ ਠਾਕੁਰੈ ਲਾਗਿਓ ॥੧॥

ਠਾਕੁਰ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਰੰਗੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੰਪਦਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਹਰਖ, ਤੇ ਆਪਤ=ਬਿਪਤਾ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੧॥

ਬਾਸ ਬਾਸਰੀ ਏਕੈ ਸੁਆਮੀ ਉਦਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸਟਾਗਿਓ ॥

ਬਾਸ=ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਾਸਰੀ=ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਦਿਆਨ=ਉਜਾੜਾਂ (ਜੰਗਲਾਂ) ਵਿੱਚ ਭੀ ਓਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾ :—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਸੁਆਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਬਾਸ=ਵਾਸਨਾ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਬਾਸਰੀ=ਵਸੀ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਓਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ।

ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਸੰਤ ਭ੍ਰਮੁ ਡਾਰਿਓ ਪੂਰਨ ਸਰਬਾਗਿਓ ॥੨॥

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪੂਰਨ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਨਿਰ+ਭਉ=ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ॥੨॥

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਤੈ ਕਾਰਣੁ ਕੀਨੋ ਮਨਿ ਬੁਰੇ ਨ ਲਾਗਿਓ ॥

ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਕਾਰਣੁ=ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੁਣ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਰਸਾਦਿ ਸੰਤਨ ਕੈ ਸੋਇਓ ਮਨੁ ਜਾਗਿਓ ॥੩॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ, ਵਾ :-ਗਿਆਨ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਗ ਪਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਓੜਿ ਤੁਹਾਰੀ ਪਰਿਓ ਆਇਓ ਸਰਣਾਗਿਓ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਜਨ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਓੜਿ=ਓਟ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਵਾ :-ਜੋ ਜਨ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਓੜਿ=ਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਨਾਮ ਰੰਗ ਸਹਜ ਰਸ ਮਾਣੇ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ ਨ ਲਾਗਿਓ ॥੪॥੨॥੧੬੦॥

ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਸਹਜ×ਰਸ×ਮਾਣੇ=ਆਤਮ ਰਸ ਨੂੰ ਭੋਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੁੜ ਕੇ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ॥੪॥੨॥੧੬੦॥

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਪਾਇਆ ਲਾਲੁ ਰਤਨੁ ਮਨਿ ਪਾਇਆ ॥

ਮਨ ਵਿਚ ਲਾਲੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਰਤਨੁ=ਵੈਰਾਗ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਇਆ ਹੈ,

ਵਾ :-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਤਨੁ=ਵੈਰਾਗ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਾਂ ਨੇ ਲਾਲੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਵਾ :-ਲਾਲ ਤੇ ਰਤਨ ਵਾਂਗੂ ਅਮੋਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੁਆਰੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਥੀਆ ਸਤਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਮਾਣ ਕਰਕੇ ਤਨ ਵੀ ਸੀਤਲ, ਮਨ ਵੀ ਸੀਤਲ ਥੀਆ=ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਲਾਥੀ ਭੂਖ ਤ੍ਰਿਸਨ ਸਭ ਲਾਥੀ ਚਿੰਤਾ ਸਗਲ ਬਿਸਾਰੀ ॥

ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਦੀ ਭੂਖ ਲਾਥੀ=ਲਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵੀ ਮਿਟ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਵੀ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਕਰੁ ਮਸਤਕਿ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਧਰਿਓ ਮਨੁ ਜੀਤੋ ਜਗੁ ਸਾਰੀ ॥੧॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰਿਆ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਕਰੁ×ਧਰਿਓ=ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ, ਤਾਂ

ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਜਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਸਾਹੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ॥੧॥

“ਜੀਤੋ” ਸ਼ਬਦ ਦੇਹਲੀ-ਦੀਪਕ ਹੈ, ਜੋ ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ ਅਰਥਾਤ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋਹਾਂ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਜਗੁ=ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਸਾਰੀ=ਨਰਦ ਪੁਰਾ ਗਈ।

ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਇ ਰਹੇ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਡੋਲਨ ਤੇ ਅਬ ਚੁਕੇ ॥

ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਤ੍ਰਿਪਤਿ=ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਅਘਾਇ=ਰਜ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਵਾ:-ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਅਘਾਇ=ਰਜ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਦਰ ਬ-ਦਰ ਡੋਲਨ=ਭਟਕਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ।

ਅਖੁਟੁ ਖਜਾਨਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਤੋਟਿ ਨਹੀ ਰੇ ਮੂਕੇ ॥੨॥

ਰੇ=ਹੇ ਭਾਈ! ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅਖੁਟੁ=ਨਾ ਮੁਕਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਖਜਾਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਤੋਟਾ=ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੂਕੇ=ਮੁਕਦਾ ਜੋ ਨਹੀਂ। ਵਾ:-ਮੂਕੇ=ਮੂਲ ਤੋਂ ਹੀ ਤੋਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ॥੨॥ “ਨਹੀ” ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਦੇਹਲੀ-ਦੀਪਕ ਹੈ ਜੋ “ਤੋਟਿ” ਤੇ “ਮੂਕੇ” ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਅਚਰਜੁ ਏਕੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਿ ਐਸੀ ਬੂਝ ਬੁਝਾਈ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਇਕ ਅਸਚਰਜ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ, ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਜੇਹੀ ਬੂਝ=ਸਮਝ (ਗਿਆਤ) ਸਮਝਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਲਾਹਿ ਪਰਦਾ ਠਾਕੁਰੁ ਜਉ ਭੋਟਿਓ ਤਉ ਬਿਸਰੀ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥੩॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਰੂਪੀ, ਵਾ:-ਭਰਮ ਰੂਪ ਪੜਦਾ ਲਾਹਕੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਠਾਕੁਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਪਰਾਈ ਤਾਤਿ=ਖਾਹਿਸ਼ (ਇੱਛਾ) ਬਿਸਰੀ=ਭੁਲ ਗਈ ॥੩॥

ਕਹਿਓ ਨ ਜਾਈ ਏਹੁ ਅਚੰਭਉ ਸੇ ਜਾਨੈ ਜਿਨਿ ਚਾਖਿਆ ॥

ਇਹ ਅਚੰਭਉ=ਅਸਚਰਜ ਰਸ (ਅਨੰਦ) ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ,

ਜਿਸ ਨੇ ਚਾਖਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਚ ਭਏ ਬਿਗਾਸਾ ਗੁਰਿਨਿਧਾਨੁ ਰਿਦੈ ਲੈ ਰਾਖਿਆ ॥੪॥੩॥੧੬੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਨਿਧਾਨੁ=ਖਜਾਨਾ ਲੈਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ, ਤਾਂ ਸਚ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਬਿਗਾਸਾ=ਅਨੰਦ ਹੋ ਗਏ।

ਵਾ:-ਸਚ ਭਏ ਬਿਗਾਸਾ=ਸਚੇ ਆਨੰਦ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ॥੪॥੩॥੧੬੧॥

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਉਬਰਤ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕੀ ਸਰਣੀ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਪਿਆਂ ਹੀ ਜੀਵ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਬਰਤ=ਤਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਰਬ ਲੋਕ ਮਾਇਆ ਕੇ ਮੰਡਲ ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਪਰਤੇ ਧਰਣੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਰਬ × ਲੋਕ = ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ, ਵਾ :- ਇੰਦਰਪੁਰੀ, ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ, ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ
ਲੋਕ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੰਡਲ = ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਹਨ, ਵਾ :- ਮਾਇਆ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ,
ਵਾ :- ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਮੰਡਲ = ਚਾਰ ਸੌ ਕੋਹਾਂ ਦਾ, ਇਹ ਸਭ ਮਾਇਆ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ ਭਾਵ ਮਿਥਿਆ
ਹਨ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਰਣੀ = ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਡਿੱਗ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਸਤ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੇ ਮਹਾ ਪੁਰਖਨ ਇਉ ਕਹਿਆ ॥

ਬੜੇ ਬੜੇ ਤੱਤਵੇਤਾ 'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਤੇ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ :- ਅਸਾਂ ਨੇ ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ, ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਤੇ ਚਾਰੇ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ
ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਬਨਾਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ
ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਕਿ—

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਨਾਹੀ ਨਿਸਤਾਰਾ ਸੂਖੁ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਲਹਿਆ ॥੧॥

ਹਰੀ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਨਿਸਤਾਰਾ = ਤਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਤੇ ਅਜ ਤਕ
ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ॥੧॥

ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਕੀ ਲਖਮੀ ਜੋਰੀ ਬੁਝਤ ਨਾਹੀ ਲਹਰੇ ॥

ਭਾਵੇਂ ਤੀਨਿ × ਭਵਨ = ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ,

ਤੋਰੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲਹਰੇ = ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਿਟਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਕਹਾ ਥਿਤਿ ਪਾਵੈ ਫਿਰਤੇ ਪਹਰੇ ਪਹਰੇ ॥੨॥

ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਥਿਤੀ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਹਰੇ × ਪਹਰੇ = ਹਾਲ
ਪਹਿਰਿਆ, ਹਾਲ ਪਹਿਰਿਆ ਭਾਵ ਡੰਡ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

(੨) ਅਥਵਾ :- ਮਾਇਆ ਲਈ ਪਹੇ ਪਹੇ ਤੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਜਿੰਨੇ
ਕੁ ਸਾਧਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

(੩) ਅਥਵਾ :- ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖ ਪਹਿਰ ਪਹਿਰ ਕੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

(੪) ਅਥਵਾ :- ਪਹਰ ਪਹਰ ਵਿਚ ਅਰਥਾਤ ਦਿਨ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਹਰ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(੫) ਅਥਵਾ :- ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਰੇ + ਪਹਰੇ = ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੇ ਜਾ ਕੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਮਾਇਆ
ਮਿਲਣੀ ਹੋਵੇ ॥੨॥

ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤ ਮਨ ਮੋਹਨ ਪੂਰਨ ਹੋਤ ਨ ਕਾਮਾ ॥

ਮਨ ਦੇ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਮਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬਿਲਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਪਰ ਕਾਮਨਾ ਫੇਰ ਭੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਜਲਤੋ ਜਲਤੋ ਕਬਹੂ ਨ ਬੂਝਤ ਸਗਲ ਬ੍ਰਿਥੇ ਬਿਨੁ ਨਾਮਾ ॥੩॥

ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲਤੋ × ਜਲਤੋ = ਸੜਦਾ ਬਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,
ਵਾ:- ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਜਲਤੋ = ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਕਦੇ ਭੀ
ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ, ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜੀਵ ਨੇ ਜਤਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ
ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।੩।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਇਹੈ ਸਾਰ ਸੁਖ ਪੂਰਾ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿਤਰੋ ! ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕਰੋ, ਏਹੋ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪੂਰਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਨਿਵਾਰੈ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੀ ਧੂਰਾ ॥੪॥੪॥੧੬੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ
ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਹੀ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ॥੪॥੪॥੧੬੨॥

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਮੈ ਕਉ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੋ ਸਮਝਾਵੈ ॥ ਕਰਤਾ ਹੋਇ ਜਨਾਵੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਬਿਧੀ ਕੌਣ ਸਮਝਾਵੇਗਾ ? ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਹੋਵੇਗਾ ਓਹੀ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜਣਾਵੇਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :- ਇਹ ਜੀਵ ਕਵਨ ਕਰਮ ਕਰਿ ਬਾਧਾ :- ਕਿਸ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰਕ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ
ਬਾਧਾ = ਬੱਧਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਅਨਜਾਨਤ ਕਿਛੁ ਇਨਹਿ ਕਮਾਨੋ ਜਪ ਤਪ ਕਛੁ ਨ ਸਾਧਾ ॥

ਇਸ ਨੇ ਅਨਜਾਣ ਪੁਣੇ (ਬੇਸਮਝੀ) ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਰਮ ਕਮਾਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬੱਧਾ ਗਿਆ
ਹੈ ਜਾਂ ਕੁਝ ਜਪ ਤਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਬੱਧਾ (ਬੰਨ੍ਹਿਆ) ਗਿਆ ਹੈ ।

ਦਹਦਿਸਿ ਲੈ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦਉਰਾਇਓ ਕਵਨ ਕਰਮ ਕਰਿ ਬਾਧਾ ॥੧॥

ਜਾਂ ਇਸ ਨੇ ਦਸੋ ਦਿਸਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੌੜਾਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੱਧਾ ਗਿਆ ਹੈ ਆਪ
ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ ਦਸੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਵਨ × ਕਰਮ = ਕਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਨਮ ਮਰਣ ਵਿਚ
ਬਾਧਾ = ਬੱਧ ਗਿਆ ਹੈ ? ॥੧॥ ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

(ਪੰਨਾ ੨੧੬) ਮਨ ਤਨ ਧਨ ਭੂਮਿ ਕਾ ਠਾਕੁਰੁ ਹਉ ਇਸਕਾ ਇਹੁ ਮੇਰਾ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਮਨ, ਤਨ, ਧਨ ਤੇ ਭੂਮਿ ਕਾ = ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਠਾਕੁਰੁ = ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਮੰਨ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਉ × ਇਸਕਾ = ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ,
ਅਤੇ ਇਹੁ × ਮੇਰਾ = ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਹੈ ।

ਭਰਮ ਮੋਹ ਕਛੁ ਸੂਝਸਿ ਨਾਹੀ ਇਹੁ ਪੈਖਰ ਪਏ ਪੈਰਾ ॥੨॥

ਭਰਮ ਅਤੇ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੂਝਦਾ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਏਹੋ ਪੈਖੜਾ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ ਹਨ । ਅਰਥਾਤ ਹੰਗਤਾ ਸਮਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਬੱਝ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤਬ ਇਹੁ ਕਹਾ ਕਮਾਵਨ ਪਰਿਆ ਜਬ ਇਹੁ ਕਛੁ ਨ ਹੋਤਾ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਖਲੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜੀਵ ਕਿਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਕਮਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

ਜਬ ਏਕ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪਹਿ ਕਰਤਾ ॥੩॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰੰਜਨ=ਮਾਇਆ ਮਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ ਮਾਂ ਦੇ ਬਣਾ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਇਸਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ॥੩॥

ਅਪਨੇ ਕਰਤਬ ਆਪੇ ਜਾਨੈ ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਰਚਨੁ ਰਚਾਇਆ ॥

ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਰਤੱਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ,

ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਰਚਾਵਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਰਣਹਾਰੁ ਹੈ ਆਪੇ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥੪॥੫॥੧੬੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ,

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਮਝਾ ਕੇ ਮੇਰਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੪॥੫॥੧੬੩॥

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰ ਕ੍ਰਿਆ ਬਿਰਥੇ ॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਅਵਰ=ਹੋਰ ਕਿਰਿਆ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਵਿਅਰਥ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ:-

ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਕਰਮ ਕਮਾਣੇ ਇਹਿ ਓਰੈ ਮੂਸੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਭੀ ਜਪ, ਤਪ, ਸੰਜਮ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਜਮਪੁਰੀ ਤੋਂ ਉਰੇ ਹੀ ਮੂਸੇ=ਲੁਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਮ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਚਲਦਿਆਂ ਚਲਦਿਆਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਮਦੂਤ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਰਮ ਧਰਮ ਉਰੇ ਹੀ ਲੁਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਯਥਾ:- ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੁਟੈ ॥

[ਪੰਨਾ ੭੪੭]

ਬਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਤਿਨ ਕਾ ਆਦੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਰਤ, ਨੇਮ, ਸੰਜਮ, ਆਦਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ

ਜਿਹੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਸਾ ਪਾ ਕੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪੈਖੜ ਆਖਦੇ ਹਨ ।

ਦਾ ਉੱਥੇ ਜਮ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਇਕ ਆਵੁ=ਕੌਡੀ ਮੁਲ ਭੀ ਨਾ ਪਾਇਆ ।

ਸਾਸਤ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੇ ਮਹਾ ਪੁਰਖਨ ਇਉਂ ਕਹਿਆ ॥

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਨਾਹੀ ਨਿਸਤਾਰਾ ਸੂਖੁ ਨ ਕਿਨਹੂ ਲਹਿਆ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੧੫]

ਆਗੈ ਚਲਣੁ ਅਉਰੁ ਹੈ ਭਾਈ ਉਂਹਾ ਕਾਮਿ ਨ ਆਇਆ ॥੧॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਗੈ—ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਆਦਿਕ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਚਲਣ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਜੀਵ ਦੇ ਪਾਸ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਮਦੂਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਜਪ ਤਪ ਤੇ ਸੰਜਮ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਉਂਹਾ—ਉਸ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ । ਜਿਵੇਂ ਅਜਕਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਰੁਪਯਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ॥੧॥

ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ਅਰੁ ਧਰਨੀ ਭ੍ਰਮਤਾ ਆਗੈ ਠਉਰ ਨ ਪਾਵੈ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਭੀ ਆਗੈ—ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ । ਕਿਉਂਕਿ—ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਫਿਰਦਿਆਂ ਰਹਿਣਾ :-

ਉਹਾ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ ਇਹ ਬਿਧਿ ਓਹੁ ਲੋਗ ਨਹੀ ਪਤੀਆਵੈ ॥੨॥

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਬਿਧੀਆਂ ਓਥੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਂਦੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਥੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਉਪਰ ਪਤੀਆਵੈ—ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ॥੨॥

ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਮੁਖ ਬਚਨੀ ਉਚਰੈ ਆਗੈ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਈਐ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਮੁਖ×ਬਚਨੀ=ਮੂੰਹ ਜਬਾਨੀ ਚਾਰੇ ਬੇਦਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਆਗੈ ਜਾ ਕੇ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ । ਕਿਉਂਕਿ :-

ਬੂਝੈ ਨਾਹੀ ਏਕੁ ਸੁਧਾਖਰੁ ਓਹੁ ਸਗਲੀ ਝਾਖ ਝਖਾਈਐ ॥੩॥

ਸੁਧ+ਅਖਰੁ=ਸੁਧ ਅਤੇ ਖਿਰਨੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁਖ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ਐਵੇਂ ਝਾਖ×ਝਖਾਈਐ=ਗੱਪਾਂ ਹੀ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਨਾਨਕੁ ਕਹਤੋ ਇਹੁ ਬੀਚਾਰਾ ਜਿ ਕਮਾਵੈ ਸੁ ਪਾਰ ਗਰਾਮੀ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਉੱਤਮ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਕਮਾਵੇਗਾ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਗੁਰੁ ਸੇਵਹੁ ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ ਤਿਆਗਹੁ ਮਨਹੁ ਗੁਮਾਨੀ ॥੪॥੬॥੧੬੪॥

ਆਪਣਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵੋ, ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਓ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ ॥੪॥੬॥੧੬੪॥

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਾਧਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੁਖਿ ਕਹੀਐ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਮਾਧਉ=ਮਾਇਆ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ

ਕਰ, ਜੋ ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੀਏ ।

ਵਾ:—ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਰਹੇ ।

ਹਮ ਤੇ ਕਛੂ ਨ ਹੋਵੈ ਸੁਆਮੀ ਜਿਉ ਰਾਖਹੁ ਤਿਉ ਰਹੀਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਥੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,

ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਰੱਖਦੇ ਹੋ ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਿਆ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਕਿ ਕਰਣੈਹਾਰਾ ਕਿਆ ਇਸੁ ਹਾਥਿ ਬਿਚਾਰੇ ॥

ਇਹ ਜੀਵ “ਕਿਆ ਕਿਛੁ ਕਰੈ”—ਕੀ ਕੁਝ ਕਰੇਗਾ, ਇਹ ਕੀ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਹੈ,

ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀ ਹੈ ?

ਜਿਤੁ ਤੁਮ ਲਾਵਹੁ ਤਿਤ ਹੀ ਲਾਗਾ ਪੂਰਨ ਖਸਮ ਹਮਾਰੇ ॥੧॥

ਜਿਧਰ ਆਪ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋ ਉਧਰ ਹੀ ਮੈਂ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ,

ਆਪ ਹੀ ਅਸਾਡੇ ਪੂਰਨ ਖਸਮ=ਸੁਆਮੀ ਹੋ ॥ ੧ ॥

ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਰਬ ਕੇ ਦਾਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ ॥

ਹੇ ਸਰਬ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਲਿਵ ਇਕ ਆਪਣੇ ਰੂਪ=ਸਰੂਪ ਵਿਖੇ ਲਗਾਵੋ ।

ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਹਰਿ ਪਹਿ ਅਪੁਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ ॥੨॥੭॥੧੬੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਦੀ ਹੋ ਹਰੀ ! ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਹੈ

ਆਪ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਪਵਾਓ ॥੨॥੭॥੧੬੫॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਦਮੋਦਰ ਰਾਇਆ ਜੀਉ ॥

ਕੋਟਿ ਜਨਾ ਕਰਿ ਸੇਵ ਲਗਾਇਆ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਦਮੋਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਰਾਇਆ=ਰਾਜਾ, ਵਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਭਗਤ ਵਛਲੁ ਤੇਰਾ ਬਿਰਦੁ ਰਖਾਇਆ ਜੀਉ ॥

ਪੂਰਨ ਸਭਨੀ ਜਾਈ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦੁ=ਧਰਮ ਭਗਤ ਵਛਲ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਆਪ ਹੀ ਰਖਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਫਿਰ ਆਪ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਪੂਰਨ ਹੋ ॥੧॥

ਕਿਉ ਪੇਖਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਕਵਣ ਸੁਕਰਣੀ ਜੀਉ॥ਸੰਤਾ ਦਾਸੀ ਸੇਵਾ ਚਰਣੀ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਿਵੇਂ ਵੇਖਣਾ ਕਰਾਂ,
ਉਹ ਸਰੋਸਟ ਕਰਣੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
ਉੱਤਰ:-ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ।

ਇਹੁ ਜੀਉ ਵਤਾਈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈ ਜੀਉ ॥

ਤਿਸੁ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗਉ ਪਾਈ ਜੀਉ ॥੨॥

ਇਸ ਆਪਣੇ ਜੀਅ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਤਾਈ-ਵਾਰਨੇ ਕਰ, ਤੇ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਣ ਜਾਣਾ ਕਰ । ਅਤੇ ਨਿਉਂ ਨਿਉਂਕੇ ਤਿਸੁ×ਪਾਈ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣੀ ਲਗਣਾ ਕਰ ॥੨॥

ਪੋਥੀ ਪੰਡਿਤ ਬੇਦ ਖੋਜਤਾ ਜੀਉ ॥ ਹੋਇ ਬੈਰਾਗੀ ਤੀਰਥ ਨਾਵੰਤਾ ਜੀਉ ॥

ਕੋਈ ਪੰਡਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪੋਥੀਆਂ ਤੇ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਖੋਜਦਾ ਭਾਵ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ,
ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਨਾਵੰਤਾ=ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਗੀਤ ਨਾਦ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵੰਤਾ ਜੀਉ ॥

ਹਰਿ ਨਿਰਭਉ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ਜੀਉ ॥੩॥

ਕੋਈ ਗੀਤ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਵਾ:-ਗੀਤ=ਬਿਸ਼ਨਪਦੇ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ
ਕੋਈ ਨਾਦ=ਵਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਜਾ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪਰ
ਹੇ ਨਿਰਭਉ ਹਰੀ ! ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ॥੩॥

(ਪੰਨਾ ੨੧੭)

ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਜੀਉ॥ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ ਲਗਿ ਗੁਰ ਕੇ ਪੈਰੇ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ! ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਏ । ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ
ਪੈਰੇ=ਚਰਨੀ ਲਗ ਕੇ ਪਤਿਤ×ਪਵਿਤ=ਪਾਪੀਆਂ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ।

ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਕਾਟਿ ਕੀਏ ਨਿਰਵੈਰੇ ਜੀਉ ॥ ਗੁਰ ਮਨ ਕੀ ਆਸ ਪੂਰਾਈ ਜੀਉ॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਰਮ ਤੇ ਭਰ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਨਿਰਵੈਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ,
ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਆਸ ਪੂਰਾਈ=ਪੂਰਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ॥੪॥

ਜਿਨਿ ਨਾਉ ਪਾਇਆ ਸੋ ਧਨਵੰਤਾ ਜੀਉ ॥

ਜਿਸਨੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਧਨ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ,
ਵਾ:-ਆਤਮ ਧਨ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਧਨਵੰਤਾ=ਧਨਾਢ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇਆ ਸੁ ਸੋਭਾਵੰਤਾ ਜੀਉ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਜਿਸੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸੁ ਸਭ ਸੁਕਰਣੀ ਜੀਉ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਰਣੀ ਸਰੋਸ਼ਟ ਹੈ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈ ਜੀਉ ॥੫॥੧॥੧੬੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਜਨ ਦੀ ਸਹਜ ਪਦ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ॥੫॥੧॥੧੬੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ਮਾਝ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਬੇਨਤੀ ਰੂਪ ਉਸਤਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ॥ ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਚਿਤਾਰੇ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਰਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਜੀਉ ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਉਣਾ ਕਰੋ ।

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸ਼੍ਰਾਂਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਨਾ ਕਰੀਏ ।

ਸੰਤ ਦੇਉ ਸੰਦੇਸਾ ਪੈ ਚਰਣਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਤਰੀਐ ਜੀਉ ॥੧॥

ਹੇ ਸੰਤ ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸਾ=ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣਾ ਕਰੋ । ਤੁਹਾਡੇ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਰਨਾ ਕਰਾਂ ॥੧॥

ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੈ ਮੈ ਕਰੇ ਅਨੰਦਾ ਜੀਉ ॥

ਤੁਹਾਡੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਨੰਦ ਲੈਣਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਅਤੇ—

ਵਣਿ ਤਿਣਿ ਤਿਭਵਣਿ ਸੁਖ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ਜੀਉ ॥

ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਣਾਂ, ਤਿਣਾਂ ਤੇ ਤਿਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ, ਵਾ:—ਵਣਿ=ਅੰਤਹਕਰਣ. ਤਿਣਿ=ਇੰਦ੍ਰੀਏ, ਤਿਭਵਣਿ=ਸਥੂਲ, ਸੂਖਮ, ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਤਿਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਪਾਠ :—ਵਣਿ ਤਿਣਿ ।

ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਬਿਗਸੰਦਾ ਜੀਉ ॥

ਸਰਧਾ ਵਸਿਸ਼ਟ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਸੇਜਾ ਸੋਭਨੀਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਨ ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਇਹੁ ਸੁਖੁ ਲਹੀਐ ਜੀਉ ॥੨॥

ਹੇ ਸੰਤ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਆਤਮ ਸੁਖ ਲੈਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਚਰਣ ਪਖਾਰਿ ਕਰੀ ਨਿਤ ਸੇਵਾ ਜੀਉ ॥ ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਦੇਵਾ ਜੀਉ ॥

ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪਖਾਰਿ=ਧੋਣ ਰੂਪ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਦੇਵਾ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜੋ ਬੰਦਨ=ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਏਹੀ ਅਰਚਾ=ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਵਾ :-ਏਹੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਏਹੀ ਅਰਚਾ=ਬੰਦਨ ਦਾ ਛਿਣਕਣਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਦਾਸਨਿ ਦਾਸੁ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਲੇਵਾ ਜੀਉ ॥ ਬਿਨਉ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਕਹੀਐ ਜੀਉ॥੩

ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਲੈਣਾ ਕਰਾਂ,
ਮੇਰੀ ਤਰਫੋਂ ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੀਐ=ਕਹੇ ॥੩॥

ਇਛ ਪੁੰਨੀ ਮੇਰੀ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿਆ ਜੀਉ ॥

ਹੋ ਸੰਤ ਜੀ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ ਤਨ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਸਭ ਦੁਖ ਪਰਹਰਿਆ ਜੀਉ ॥

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਹਰਿਆ=ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੇ ਜਪਿ ਤਰਿਆ ਜੀਉ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਇਹੁ ਅਜਰੁ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਸਹੀਐ ਜੀਉ ॥੪॥੨॥੧੬੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਇਹ ਅਜਰੁ=ਨਾ ਜਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮ ਸੁਖ ਸਹੀਐ=ਸਹਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੪॥੨॥੧੬੭॥

ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਸਾਜਨ ਮਨ ਮਿਤ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ॥

ਹੋ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿਆਰੇ! ਮਿਤ੍ਰ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸੱਜਣ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਨਾ ਹੀ ਸੁਣਨਾ ਕਰੋ। ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਸਜਣ ਤੇ ਮਨ×ਮਿਤ=ਸ਼ਰੇਮਣੀ ਮਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਣਿ=ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੋ।

ਮਨੁ ਤਨੁ ਤੇਰਾ ਇਹੁ ਜੀਉ ਭਿਵਾਰੇ ਜੀਉ ॥

ਅਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਤਨ ਤੇਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਭੀ ਆਪ ਜੀ ਉੱਤੇ ਭਿਵਾਰੇ=ਵਾਰਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਵਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ਸਦਾ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਜੀਉ ॥੧॥

ਹੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਨਾ ਭੁਲੋ, ਮੈਂ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਰਨ ਹਾਂ ॥੧॥

ਜਿਸੁ ਮਿਲਿਐ ਮਨੁ ਜੀਵੈ ਭਾਈ ਜੀਉ ॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਾਈ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਮਨੁ—ਮੇਰਾ ਮਨ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪਰਸਾਦੀ—ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰੇ ਉਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮੈਂ ਨੇ ਪਾਈ ਹੈ ।

ਸਭ ਕਿਛੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਪ੍ਰਭ ਕੀਆ ਜਾਈ ਜੀਉ ॥

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਈ ਜੀਉ ॥੨॥

ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਸਭ ਜਾਈ—ਜਗ੍ਹਾਂ ਹਨ,

ਮੈਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੨॥

ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ਜਪੈ ਵਡਭਾਗੀ ਜੀਉ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਏਕ ਲਿਵਲਾਗੀ ਜੀਉ ॥

ਇਹ ਨਾਮ ਹੀ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਡਭਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ ।
ਮੇਰੀ ਲਿਵ ਇਕਸਾਰ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਮਿਟਾਇਆ ਜੀਉ ॥

ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਨਾਮ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ਜੀਉ ॥੩॥

ਗੁਣ ਮੈਂ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :—ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ,

ਤੇ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਇਆ ਹੈ ॥੩॥

ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ਜੀਉ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ ਰਤਨ ਵਾਂਗੂੰ ਅਮੋਲਕ ਹੈ ।

ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਾਹੁ ਭਗਤੁ ਵਣਜਾਰਾ ਜੀਉ ॥

ਇਸ ਦੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਤੂੰ ਸੱਚਾ ਸਾਹ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਸਰਧਾ ਰੂਪ ਮੁਲ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭਗਤ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਵਣਜਾਰਾ ਭਾਵ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਧਨੁ ਰਾਸਿ ਸਚੁ ਵਾਪਾਰਾ ਜੀਉ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰਾ ਜੀਉ ॥੪॥੩॥੧੬੮॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਰਧਾ ਰੂਪੀ ਰਾਸਿ—ਪੂੰਜੀ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸਚਾ ਵਾਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਜਨ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੪॥੧੬੮॥
ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫ ॥

੨

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਮਾਝ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਜੋ ਦੂਣੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾਝ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ।

ਵਾ :—ਇਸ ਦਾ ਦੋ ਲੱਖ ਪਾਠ ਕਰੇ ਤਾਂ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬਹੁ ਮਾਣੁ ਕਰਤੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬਹੁ ਮਾਣੁ ॥

ਹੇ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।

ਵਾ :—ਪਿਛੇ ਵੀ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਮਾਣ ਦੇਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਮਾਣ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ।

ਜੋਰਿ ਤੁਮਾਰੈ ਸੁਖਿ ਵਸਾ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੁਹਾਡੇ ਜੋਰਿ=ਬਲ ਕਰਕੇ, ਵਾ :—ਜੋਰਿ=ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸੁਖ ਸਹਿਤ ਵਸਦਾ ਹਾਂ।

ਸਚੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਨੀਸਾਣ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।

ਵਾ :—ਹੇ ਸਚੇ ਸਬਦ=ਬ੍ਰਹਮ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਨੀਸਾਣ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੈਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਭੇ ਗਲਾ ਜਾਤੀਆ ਸੁਣਿ ਕੈ ਚੁਪ ਕੀਆ ॥

ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਜਾਣ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਫਿਰ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਾ :—ਜੀਵ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣੀਆਂ ਭੀ ਹਨ ਕਿ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕਰਮਾਂ

ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੁਣਕੇ ਭੀ ਇਹ ਚੁੱਪ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਕਦਹੀ ਸੁਰਤਿ ਨ ਲਧੀਆ ਮਾਇਆ ਮੋਹੜਿਆ ॥੧॥

ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਅਜੇਹਾ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਭੀ ਸੁਰਤ ਨਹੀਂ ਫੜਦਾ।

ਵਾ :—ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਰਤਿ=ਗਿਆਤ, ਵਾ :—ਸਰੋਸਟ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ॥੧॥

ਦੇਇ ਬੁਝਾਰਤ ਸਾਰਤਾ ਸੇ ਅਖੀ ਡਿਠੜਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੧੮)

ਸਾਰੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬੁਝਾਰਤਾਂ (ਰਮਜ਼ਾਂ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਭੀ ਸਾਰਤਾ=ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਨੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਗਲ ਜੀਵ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕੋਈ ਜਿ ਮੂਰਖੁ ਲੋਭੀਆ ਮੂਲਿ ਨ ਸੁਣੀ ਕਹਿਆ ॥੨॥

ਪਰ ਜੇਹੜਾ ਕੋਈ ਮੂਰਖ ਲੋਭੀ ਹੈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਬਚਨ ਮੂਲਿ ਨ ਸੁਣੀ=ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ॥੨॥

ਇਕਸੁ ਦੁਹੁ ਚਹੁ ਕਿਆ ਗਣੀ ਸਭ ਇਕਤੁ ਸਾਦਿ ਮੁਠੀ ॥

ਇਕ ਦੋ ਚਾਰ ਦੀ ਕੀ ਗਿਣਤੀ ਗਿਣਨੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਇਕ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਠੀ—ਲੁੱਟੀ ਪੁੱਟੀ ਅਰਥਾਤ ਠੱਗੀ ਹੈ ।

ਇਕੁ ਅਧੁ ਨਾਇ ਰਸੀਅੜਾ ਕਾ ਵਿਰਲੀ ਜਾਇ ਵੁਠੀ ॥੩॥

ਕੋਈ ਇਕ ਅੱਧਾ ਭਾਵ ਦੁਰਲੱਭ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸੀਆ ਹੈ, ਵਾ :- ਇਕ ਗਿਆਨਵਾਨ ਤੇ ਅਧਾ ਜਗਿਆਸੂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸੀਅੜਾ—ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਰਲੀ ਹੀ ਜਾਇ—ਜਗ੍ਹਾ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਵੁਠੀ—ਵਸੀ ਹੈ ॥੩॥

ਭਗਤ ਸਚੇ ਦਰਿ ਸੋਹਦੇ ਅਨਦ ਕਰਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥

ਭਗਤ ਹੀ ਸਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਰੰਗਿ ਰਤੇ ਪਰਮੇਸਰੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਬਲਿ ਜਾਤ ॥੪॥੧॥੧੬੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਮੇਸਰ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ॥੪॥੧॥੧੬੯॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ਮਾਂਝ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :- ਪੱਟੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਲੜਕੀਆਂ ਸਨ । ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ

ਇਕੱਠੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਣੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰਣ ਵਾਸਤੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਇਉਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ । ਸਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਰਜਨੀ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਆਖਿਆ ਉਸਤਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋਗ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪਰ ਪਹਿਲੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਇਹੋ ਆਖਣ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਖਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਾਂ । ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਲਣਾ ਮੈਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਸਮਝੀ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਪਿਤਾ ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਖਾਂਦੀ ਹਾਂ । ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੜਾ ਗੁਸਾ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕੋਹੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਂਗਾ । ਫਿਰ ਵੇਖਾਂਗਾ ਉਹ ਪਰਮੇਸਰ ਤੇਰੀ ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ । ਪਰ ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ । ਰਾਜੇ ਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਕੋਹੜੀ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਲੜਕੀ ਦਾ

ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੋਹੜੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਖਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰੇਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਤੁਰੀ। ਮੰਗ ਕੇ ਰੋਟੀ ਲਿਆਇਆ ਕਰੇ ਤੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਖੁਆ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਖਾਇਆ ਕਰੇ। ਚਲਦਿਆਂ ਚਲਦਿਆਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਉਹ "ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਬੇਰੀ" ਕੋਲ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਖਾਰੇ ਨੂੰ ਬੇਰੀ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖ ਕੇ "ਤੰਗ" ਨਾਮੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਰੋਟੀ ਮੰਗਣ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ। ਜਿਥੇ ਉਹ ਕੋਹੜੀ ਦੇ ਖਾਰੇ ਨੂੰ ਰੱਖ ਕੇ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਛੱਪੜੀ ਸੀ। ਕੋਹੜੀ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ੨ ਇਕ ਕਾਂ ਤੇ ਕਾਂਉਣੀ ਨੇ ਉਸ ਛੱਪੜੀ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ 'ਹੰਸ ਹੰਸਣੀ' ਬਣ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਕੋਹੜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੀ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਹ ਖਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਰਿੜ੍ਹਦਾ ਰਿੜ੍ਹਦਾ ਛੱਪੜੀ ਵਿੱਚ ਆ ਵੜਿਆ। ਆਪਣੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਉਂਗਲ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਖਾਰੇ ਨੂੰ ਮੂਧਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੋਟੀ ਮੰਗ ਕੇ ਲਿਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਖਾਰੇ ਉਪਰ ਬੈਠਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐ ਦੁਸ਼ਟਾ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਉੱਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਹੜੀ ਨੇ ਕਾਂ ਤੇ ਕਾਂਉਣੀ ਦਾ ਹੰਸ ਤੇ ਹੰਸਣੀ ਬਣਨ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਝਗੜ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਿ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਲੜਦੇ ਹੋ? ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸੰਤੋਖਸਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜ ਦੇਣਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਤੋਖਸਰ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਡੁਬੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲ ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਡੁਬੋਈ ਤਾਂ ਕੰਚਨ ਵਰਗੀ ਸੁੰਦਰ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਨਿਸਚੇ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹੋ ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ :-

ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜੀ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ॥

ਪਿਛੇ ਵੀ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਅਗੇ ਵੀ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਸਾਹਿਬ ਹੋਵੇਗਾ।

ਆਠ ਪਹਰ ਆਰਾਧੀਐ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਅਰਾਧਣਾ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਿਛੇ ਵੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਭੰਜਨੇ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਭੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਭੰਜਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਅਗੇ ਵੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਨੇ ਪਹਿਰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅਰਾਧਣਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਤੁ ਘਟਿ ਵਸੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੋਈ ਸੁਹਾਵਾ ਥਾਉ ॥

ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਅਸਥਾਨ ਸੌਭਨੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਜਮ ਕੰਕਰੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਰਸਨਾ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਉ ॥੧॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਣਾ ਕਰ, ਤਾਂ ਜਮਦੂਤ ਤੇਰੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ ॥੧॥

ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਨ ਜਾਣੀਆ ਨਾ ਜਾਪੈ ਆਰਾਧਿ ॥

ਸੁਰਤ ਪੂਰਬਕ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ, ਵਾ:- ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਝ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ, ਨਾ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਰਾਧਣ ਕਰਨਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ।

ਓਟ ਤੇਰੀ ਜਗਜੀਵਨਾ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ॥੨॥

ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਹੀ ਓਟ ਹੈ,

ਹੇ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ! ਆਪ ਅਗਮ=ਬੇਅੰਤ ਤੇ ਅਗਾਧਿ=ਭੁੰਘੇ ਹੋ ॥੨॥

ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਸਾਈਆ ਨਠੇ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪ ॥

ਹੇ ਗੁਸਾਈ ! ਜਿਸ ਉਤੇ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਏ ਹੋ, ਉਸਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸੋਗ=ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਸੰਤਾਪ ਆਦਿਕ ਨਠੇ=ਦੋੜ ਗਏ ਹਨ ।

ਤਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਰਖੇ ਆਪਿ ॥੩॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਖੇ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੱਤੀ ਹਵਾ,

ਵਾ :-ਪ੍ਰਸੂਤ ਪੈਣ ਰੂਪੀ ਤੱਤੀ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ॥੩॥

ਗੁਰੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਦਯੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਰਾਇਣ ਰੂਪ ਹੈ, ਤੇ ਦਯੁ=ਪਰੇਰਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ,

ਸਚਾ ਗੁਰੂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਿਰਜਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਿ ਤੁਨੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ ॥੪॥੨॥੧੭੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਮੈਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਜਨ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੪॥੨॥੧੭੦॥

ਹਰਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮਾ ॥ ਜਪਿ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰਾਮਾ=ਹੇ ਭਾਈ ਹਰੀ ਰਾਮ ਜੋ ਸਾਰੇ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ

ਰਾਮ=ਰਮਣ ਕਰਣੇ ਯੋਗ, ਉਸ ਦੇ ਜਪਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਜਪੋਦਿਆ ਹੋਆ ਮੁਖੁ ਪਵਿਤ੍ਰ ॥

ਰਾਮ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਆਦਿਕ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਜਪਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮੂੰਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਣੀਐ ਜਿਸ ਤੇ ਸੋਈ ਭਾਈ ਮਿਤ੍ਰ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਭਰਾ ਤੇ ਅਸਲੀ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ ॥੧॥

ਸਭਿ ਪਦਾਰਥ ਸਭਿ ਫਲਾ ਸਰਬ ਗੁਣਾ ਜਿਸੁ ਮਾਹਿ ॥

ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ, ਸਾਰੇ ਫਲ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹਨ ।

ਕਿਉ ਗੋਬਿੰਦੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥੨॥

ਉਸ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਉਂ ਭੁਲਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਜਿਸੁ ਲੜਿ ਲਗਿਐ ਜੀਵੀਐ ਭਵਜਲੁ ਪਈਐ ਪਾਰਿ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮਰੂਪ ਲੜਿ=ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਲਗਣ ਕਰਕੇ ਸਫਲ ਜੀਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ।

ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੁ ਹੋਇ ਮੁਖ ਉਜਲ ਦਰਬਾਰਿ ॥੩॥

ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰੀਏ ਤਾਂ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹ ਉਜਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਗੋਪਾਲ ਜਸੁ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਰਾਸਿ ॥

ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਜੋ ਗੋਪਾਲ ਹੈ ਉਸਦਾ ਜਸ ਹੀ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਰਾਸਿ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਗੋਪਾਲ ਦਾ ਜਸ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ=ਪ੍ਰਾਣ ਰੂਪ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਰਾਸਿ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਉਬਰੇ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਾਬਾਸਿ ॥੪॥੩॥੧੭੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਤਰੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਬਾਸਿ=ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੪॥੩॥੧੭੧॥

ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਮੀਠੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਉ ਜਿੰਦੁ ਤੂੰ ਮੀਠੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥

ਜਿੰਦੁ=ਹੇ ਭਾਈ ਤੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਠੇ ਗੁਣ ਗਾਵਣਾ ਕਰ, ਤੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਠੇ ਗੁਣ ਗਾਵਣਾ ਕਰ ।

ਸਚੇ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ ਮਿਲਿਆ ਨਿਬਾਵੇ ਥਾਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਚੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਿਬਾਵੇਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਥਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ,
ਵਾ:-ਸਰੂਪ ਥਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੋਰਿ ਸਾਦ ਸਭਿ ਫਿਕਿਆ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ ॥

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸੁਆਦ ਫਿਕੇ ਹਨ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੇਵਨ (ਭੋਗਣ) ਨਾਲ ਤਨ ਮਨ ਵੀ ਫਿਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਵਿਣੁ ਪਰਮੇਸਰ ਜੋ ਕਰੇ ਫਿਟੁ ਸੁ ਜੀਵਣੁ ਸੋਇ ॥੧॥

ਪਰਮੇਸਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਉਸ ਜੀਵਣ ਨੂੰ
ਫਿਟੇ ਮੂੰਹ ਹੈ, ਵਾ:-ਉਸ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਜਿਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੀ ਫਿਟੇ ਮੂੰਹ ਹੈ ॥੧॥

ਅੰਚਲੁ ਗਹਿਕੈ ਸਾਧ ਕਾ ਤਰਣਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਅੰਚਲੁ—ਪਲਾ ਫੜਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਕਰ ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਆਰਾਧੀਐ ਉਧਰੈ ਸਭ ਪਰਵਾਰੁ ॥੨॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਆਰਾਧਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸਾਜਨੁ ਬੰਧੁ ਸੁਮਿਤ੍ਰੁ ਸੋ ਹਰਿਨਾਮੁ ਹਿਰਦੈ ਦੇਇ ॥

ਮੇਰਾ ਸਜਨ ਭੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਸਨਬੰਧੀ, ਵਾ:-ਭਰਾ ਭੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਸੁ—ਸਰੋਸ਼ਟ ਮਿਤ੍ਰ ਭੀ ਓਹੀ ਹੈ
ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਵਸਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ—

ਅਉਗੁਣ ਸਭਿ ਮਿਟਾਇਕੈ ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਕਰੋਇ ॥੩॥

ਸਾਰੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਕੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਮਾਲੁ ਖਜਾਨਾ ਥੇਹੁ ਘਰੁ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਨਿਧਾਨ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਲ ਵੀ, ਖਜਾਨਾ ਵੀ, ਥੇਹੁ—ਪਿੰਡ ਭੀ,
ਘਰ ਵੀ, ਅਤੇ ਨਿਧਾਨ=ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਭੀ ਏਹੋ ਹੈ । ਅਥਵਾ:-ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ
ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਾਲੁ—ਹਾਥੀ ਘੋੜਾ ਆਦਿਕ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਖਜਾਨਾ, ਥੇਹੁ—ਪਿੰਡ, ਰਹਿਣ ਲਈ ਘਰ ਤੇ
ਨਿਧੀਆਂ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਇਤਆਦਿਕ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕੁ ਜਾਚਕੁ ਦਰਿ ਤੇਰੈ ਪ੍ਰਭ ਤੁਧਨੋ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ॥੪॥੪॥੧੭੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਜਾਚਕੁ=ਮੰਗਤਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਤੇਰੇ
ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ।

ਵਾ:-ਤੈਨੂੰ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ॥੪॥੪॥੧੭੨॥

(ਪੰਨਾ ੨੧੯)

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਨੂੰ ਵੇਰਾਗ ਮਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਧੋ ਮਨ ਕਾ ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਉ ॥

ਹੇ ਸੰਤੋ ! ਮਨ ਦਾ ਮਾਨੁ—ਹੰਕਾਰ ਤਿਆਗ ਦਿਓ। ਅਤੇ—

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਸੰਗਤਿ ਦੁਰਜਨ ਕੀ ਤਾਤੇ ਅਹਿਨਿਸਿ ਭਾਗਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ ਤੇ ਦੁਰਜਨ—ਖੋਟੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜੋ ਸੰਗਤ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੂਰ ਭਜ ਜਾਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਦੋਨੋ ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਅਉਰੁ ਮਾਨੁ ਅਪਮਾਨਾ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਖ ਦੁਖ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਮਾਨ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ,

ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ ਅਤੀਤਾ ਤਿਨਿ ਜਗਿ ਤਤੁ ਪਛਾਨਾ ॥੧॥

ਅਤੇ ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੋਂ ਭੀ ਅਤੀਤਾ—ਅਸੰਗ (ਅਲੱਗ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਤਤੁ—ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਦੋਉ ਤਿਆਗੈ ਖੋਜੈ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਨਾ ॥

ਉਸਤਤੀ ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਨਿਰਬਾਨਾ—ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਆਤਮਪਦ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਖੋਜਨਾ ਕਰੇ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਖੇਲੁ ਕਠਨੁ ਹੈ ਕਿਨਹੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਨਾ ॥੨॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਸੁਖ ਦੁਖ, ਮਾਨ—ਅਪਮਾਨ, ਤੇ ਹਰਖ—ਸੋਗ ਨੂੰ ਸਮ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਇਹ ਖੇਲ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਜਾਨਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੨॥੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਸਾਧੋ ਰਚਨਾ ਰਾਮ ਬਨਾਈ ॥

ਹੇ ਸੰਤੋ ! ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਰਾਮ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ।

ਇਕਿ ਬਿਨਸੈ ਇਕ ਅਸਥਿਰੁ ਮਾਨੈ ਅਚਰਜੁ ਲਖਿਓ ਨ ਜਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਿਨਸੈ—ਮਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਕ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਯਾਂ ਦਬਦਾ ਹੈ,* ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ—ਅਚੱਲ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਗਲ ਅਸਚਰਜ ਹੈ ਇਸਦਾ ਭੇਦ ਕੁਝ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

*ਜਿਵੇਂ ਨਸ਼ਹਿਰੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ੨੬ ਅਸੂ ਸੰਮਤ ੨੦੩੭ ਅਸੂ ਸੁਦੀ ੯ ੧੧-੧੦-੮੦ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੂਰਗਵਾਸ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਜਿਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖਕੇ ਚਾਹ ਦਿਨ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰਖ ਕੇ ਅਖੀਰ ਬੁਧਵਾਰ ੧੫-੧੦-੮੦ ਨੂੰ ਲਕੜ ਦਾ ਬਕਸਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਪਰ ਲੈਂਟਰ ਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਸਸਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ਬਸਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਿ ਮੂਰਤਿ ਬਿਸਰਾਈ ॥

ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਸੀਕਾਰ ਹੋਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਨੀ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਮੂਰਤਿ=ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। "ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਅਕਾਲ ਸਰੂਪ ਹੈ।"

ਝੂਠਾ ਤਨੁ ਸਾਚਾ ਕਰਿ ਮਾਨਿਓ ਜਿਉ ਸੁਪਨਾ ਰੈਨਾਈ ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਰੈਨਾਈ=ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਝੂਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਝੂਠਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸਨੇ ਸਚਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਜੇ ਦੀਸੈ ਸੇ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੈ ਜਿਉ ਬਾਦਰ ਕੀ ਛਾਈ ॥

ਜੇ ਕੁਝ ਭੀ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਬਦਲਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਵਾਂਗੂ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਜਗੁ ਜਾਨਿਓ ਮਿਥਿਆ ਰਹਿਓ ਰਾਮ ਸਰਨਾਈ ॥੨॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੨॥੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਉ ਹਰਿ ਜਸੁ ਮਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਾਨੀ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਵਾ :—ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਮਨਿ=ਮਨਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਅਹਿਨਿਸਿ ਮਗਨੁ ਰਹੈ ਮਾਇਆ ਮੈ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਦ ਕਿ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,

ਤਾਂ ਕਹੁ ਖਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਕਿਵੇਂ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪੂਤ ਮੀਤ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਸਿਉ ਇਹ ਬਿਧਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥

ਪੁੱਤ੍ਰ, ਮਿਤ੍ਰ, ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਮਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਣਿਆ (ਛੋਲਿਆਂ) ਦੀ ਮਮਤਾ ਕਰਕੇ ਬਾਂਦਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਿਉ ਝੂਠੇ ਇਹੁ ਜਗ ਦੇਖਿ ਤਾਸਿ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥੧॥

ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੇ ਜਲ ਵਾਂਗੂ ਝੂਠਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੇ ਜਲ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਹਰਨ ਉਠ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਭੀ ਝੂਠੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰੇ ਵੇਖਕੇ ਦੌੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਐਵੇਂ ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕਾ ਕਾਰਨੁ ਸੁਆਮੀ ਮੂੜ ਤਾਹਿ ਬਿਸਰਾਵੈ ॥

ਭੁਗਤੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜੋ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਇਸ ਮੂਰਖ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਿਸਰਾਵੈ=ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੋਟਨ ਮੈ ਕੋਊ ਭਜਨੁ ਰਾਮ ਕੋ ਪਾਵੈ ॥੨॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਕਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ ਜੋ ਰਾਮ ਦੇ ਭਜਨ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਸਾਧੋ ਇਹੁ ਮਨੁ ਗਹਿਓ ਨ ਜਾਈ ॥

ਹੇ ਸੰਤੋ ! ਇਹ ਚੰਚਲ ਮਨ ਫੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਕਿਉਂਕਿ

ਚੰਚਲ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸੰਗਿ ਬਸਤੁ ਹੈ ਯਾਤੇ ਬਿਰੁ ਨ ਰਹਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਚੰਚਲ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਾਲ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ,

ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਨ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਠਨ ਕਰੋਧ ਘਟ ਹੀ ਕੇ ਭੀਤਰਿ ਜਿਹ ਸੁਧਿ ਸਭ ਬਿਸਰਾਈ ॥

ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਵਿਰਤ ਹੋਣਾ ਬੜਾ ਕਠਨ ਹੈ ਉਹ ਕ੍ਰੋਧ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕ੍ਰੋਧ ਨੇ ਜੀਵ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੁੱਧ ਹੀ ਬਿਸਰਾਈ—ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਇਸ ਕ੍ਰੋਧ ਨੇ—

ਰਤਨੁ ਗਿਆਨੁ ਸਭ ਕੋ ਹਿਰਿ ਲੀਨਾ ਤਾ ਸਿਉ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਈ ॥੧॥

ਸਭ ਕੋ=ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰਤਨ=ਵੇਰਾਗ ਤੇ ਗਿਆਨ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੁਝ ਹਿਰਿ×ਲੀਨਾ=ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੈ, ਤਾ ਸਿਉ=ਉਸ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਕੁਝ ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ॥੧॥

ਜੋਗੀ ਜਤਨ ਕਰਤ ਸਭ ਹਾਰੇ ਗੁਨੀ ਰਹੇ ਗੁਨ ਗਾਈ ॥

ਜੋਗੀ ਜਨ ਜੋਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੁਣੀ ਜਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਗਾਉਂਦੇ ਥਕ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ਤਉ ਸਭ ਬਿਧਿ ਬਨਿਆਈ ॥੨॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਦਿਆਲੂ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਵਿਧੀ ਚੰਗੀ ਬਣ ਆਈ । ਭਾਵ ਜੀਵ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਕਰੋਧ ਦੇ ਵਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਿਧੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ॥੨॥੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਸਾਧੋ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥

ਹੇ ਸੰਤੋ ! ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਨਾ ਕਰੋ ।

ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਅਮੋਲਕੁ ਪਾਇਓ ਬਿਰਥਾ ਕਾਹਿ ਗਵਾਵਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

ਇਸਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਕਿਉਂ ਗੁਆਉਂਦੇ ਹੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਦੀਨ ਬੰਧ ਹਰਿ ਸਰਨਿ ਤਾਹਿ ਤੁਮ ਆਵਉ ॥

ਜੋ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧੀ ਹਰੀ ਹੈ,
ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਆਉਣਾ ਕਰੋ।

ਗਜ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸੁ ਮਿਟਿਓ ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਤੁਮ ਕਾਹੇ ਬਿਸਰਾਵਉ ॥੧॥

ਜਿਸਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਹਾਥੀ ਦਾ ਡਰ ਮਿਟ ਗਿਆ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਫੁਨਿ ਭਜਨ ਰਾਮ ਚਿਤੁ ਲਾਵਉ ॥

ਜਾਤੀ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ—ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪੁਨਾ
ਰਾਮ ਦੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਚਿਤ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾਣਾ ਕਰੋ।

ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ ਇਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਤੁਮ ਪਾਵਉ ॥੨॥੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਨਾਮ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ
ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਵਨਾ ਕਰੋ ॥੨॥੫॥

(ਪੰਨਾ ੨੨੦) ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਕੋਊ ਮਾਈ ਭੂਲਿਓ ਮਨੁ ਸਮਝਾਵੈ ॥

ਮਾਈ—ਹੋ ਭਾਈ ਐਸਾ ਕੋਈ ਹੈ ਜੋ ਮਾਈ—ਮਾਇਆਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਮਨ
ਨੂੰ ਸਮਝਾਣਾ ਕਰੇ। ਕਿਉਂਕਿ—

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਾਧ ਮਗ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਮਖ ਨ ਹਰਿਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਵੇਦਾਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ, ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸੁਣ ਕੇ ਭੀ ਇਕ ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ
ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ ਪਾਇ ਮਾਨਸ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਸਿਰਾਵੈ ॥

ਜੋ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਬੜੀ ਦੁਰਲਭ ਹੈ ਅਜੇਹੀ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹੀ ਪਾ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ
ਅਮੋਲਕ ਜਨਮ ਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਸਿਰਾਵੈ—ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਮਹਾ ਸੰਕਟ ਬਨ ਤਾ ਸਿਉ ਰੁਚ ਉਪਜਾਵੈ ॥੧॥

ਮਾਇਆ ਦਾ ਜੋ ਮੋਹ ਹੈ ਏਹੋ ਬੜਾ ਸੰਕਟ—ਦੁਖਦਾਈ ਬਨ—ਜੰਗਲ ਹੈ, ਤਿਸ ਨਾਲ ਤੂੰ
ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਰੁਚ—ਖਾਹਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ॥੧॥

ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਨ ਲਾਵੈ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਤੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ।

ਨਾਨਕ ਮੁਕਤਿ ਤਾਹਿ ਤੁਮ ਮਾਨਹੁ ਜਿਹ ਘਟਿ ਰਾਮੁ ਸਮਾਵੈ ॥੨॥੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਮੰਨਣਾ ਕਰੋ,
ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੨॥੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥

ਸਾਧੋ ਰਾਮ ਸਰਨਿ ਬਿਸਰਾਮਾ ॥

ਹੇ ਸੰਤੋ ! ਤੁਸੀਂ ਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਬਿਸਰਾਮਾ—ਇਸਥਿਤੀ ਕਰੋ।

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਪੜੇ ਕੋ ਇਹ ਗੁਨ ਸਿਮਰੇ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਵੇਦਾਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਏਹੋ ਗੁਨ=ਲਾਭ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨਾ ਹੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਲੋਭ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਫੁਨਿ ਅਉ ਬਿਖਿਅਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ, ਫੁਨਿ=ਪੁਨਾ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਮਤਾ, ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਭਾਵ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਭੋਗਣਾ। ਅਤੇ—

ਹਰਖ ਸੋਗ ਪਰਸੈ ਜਿਹ ਨਾਹਨਿ ਸੋ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਦੇਵਾ ॥੧॥

ਹਰਖ ਸੋਗ ਆਦਿਕ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੈਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਦੇਵਾ×ਮੂਰਤਿ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ॥੧॥

ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਖੁ ਏ ਸਭ ਤਿਉ ਕੰਚਨ ਅਰੁ ਪੈਸਾ ॥

ਸੁਰਗ ਤੇ ਨਰਕ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਵਿਹੁ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਅਤੇ ਪੈਸਾ=ਤਾਂਬੇ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਏ ਸਮ ਜਾਕੈ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਫੁਨਿ ਤੈਸਾ ॥੨॥

ਉਸਤਤੀ ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਇਹ ਜਿਸਨੂੰ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਹੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਭ ਤੇ ਮੋਹ ਪੁਨਾ ਮੋਹ ਤੇ ਵੇਰਾਗ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ॥੨॥

ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਏ ਬਾਧੇ ਜਿਹ ਨਾਹਨਿ ਤਿਹ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਗਿਆਨੀ ॥

ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਧੇ ਹੋਏ, ਵਾ:—ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਧੇ=ਪੀੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਜਾਣੋ।

ਨਾਨਕ ਮੁਕਤਿ ਤਾਹਿ ਤੁਮ ਮਾਨਉ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੋ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥੩॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮੁਕਤ ਸਰੂਪ ਮੰਨਣਾ ਕਰੋ ॥੩॥੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਮਨੁ ਰੇ ਕਹਾ ਭਇਓ ਤੈ ਬਉਰਾ ॥

ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਬਉਰਾ=ਝੱਲਾ ਭਾਵ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈਂ।

ਅਹਿਨਿਸਿ ਅਉਧ ਘਟੈ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਭਇਓ ਲੋਭੁ ਸੰਗਿ ਹਉਰਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਮਰਾ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਲੋਭ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਹਉਰਾ=ਹੋਲਾ ਭਾਵ ਤੁਛ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਤਨੁ ਤੈ ਅਪਨੋ ਕਰਿ ਮਾਨਿਓ ਅਰੁ ਸੁੰਦਰ ਗ੍ਰਿਹੁ ਨਾਰੀ ॥

ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ।

ਇਨ ਮੈਂ ਕਛੁ ਤੇਰੇ ਰੇ ਨਾਹਨਿ ਦੇਖੋ ਸੋਚ ਬਿਚਾਰੀ ॥੧॥

ਹੇ ਮਨ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੇਰਾ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈ ॥੧॥

ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਅਪਨੋ ਤੈ ਹਰਿਓ ਗੋਬਿੰਦ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ ॥

ਰਤਨ ਵਾਂਗੂ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਤੈਨੇ ਆਪਣਾ ਹਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੈਨੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਗਤਿ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।

ਨਿਮਖ ਨ ਲੀਨ ਭਇਓ ਚਰਨਨ ਸਿੰਊ ਬਿਰਥਾ ਅਉਧ ਸਿਰਾਨੀ ॥੨॥

ਇਕ ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਤੂੰ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਲਈ ਤੈਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰਾ ਵਿਅਰਥ ਸਿਰਾਨੀ=ਬਤੀਤ ਕਰ ਲੀਤੀ ਹੈ ॥੨॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਨਰੁ ਸੁਖੀਆ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਖੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਉਰ ਸਗਲ ਜਗੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿਆ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ॥੩॥੮॥

ਹੋਰ ਜੋ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਭੈ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ॥੩॥੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਨਰ ਅਚੇਤ ਪਾਪ ਤੇ ਡਰੁ ਰੇ ॥

ਹੇ ਅਚੇਤ=ਅਗਿਆਤ ਪੁਰਸ਼ਾ ਤੂੰ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਕਰ। ਵਾ:-ਅਚੇਤ=ਅਚਨਚੇਤ ਜੋ ਅਨਭੋਲ ਵਿੱਚ ਪਾਪ ਕਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਡਰਨਾ ਕਰ।

ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਸਗਲ ਭੈ ਭੰਜਨ ਸਰਨਿ ਤਾਹਿ ਤੁਮ ਪਰੁ ਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੇ ਡਰਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਪੈਣਾ ਕਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬੈਦ ਪੁਰਾਨ ਜਾਸ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤਾਕੋ ਨਾਮੁ ਹੀਐ ਮੋ ਧਰੁ ਰੇ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨਾ ਕਰ।

ਪਾਵਨ ਨਾਮੁ ਜਗਤਿ ਮੈ ਹਰਿ ਕੋ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਕਸਮਲ ਸਭ ਹਰੁ ਰੇ ॥੧॥

ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਪਾਵਨ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਹਰੁ ਰੇ=ਨਾਸ ਕਰ ਲੈ ॥੧॥

ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਬਹੁਰਿ ਨਹ ਪਾਵੈ ਕਛੂ ਉਪਾਉ ਮੁਕਤਿ ਕਾ ਕਰੁ ਰੇ ॥

ਇਸ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਂਗਾ, ਹੁਣ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਕੁਝ ਉਪਾਉ=ਜਤਨ ਕਰ ਲੈ।

ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਗਾਇ ਕਰੁਨਾਮੈ ਭਵਸਾਗਰ ਕੈ ਪਾਰਿ ਉਤਰੁ ਰੇ ॥੨॥੬੧੨੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਭਾਈ ਕਰੁਨਾ ਮੈ=ਕਿਰਪਾ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰਨਾ ਕਰ ॥੨॥੬੧੨੫॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੋਲਾਂ ਅਖਰਾਂ ਵਾਲਾ ਮੰਤਰ ਉਚਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਉਥਾਨਕਾ :- ਇਕ ਸਿਧ ਜੋਗੀ ਨੇ ਆਕੇ ਕਿਹਾ ਆਪ ਜੋਗ ਭੇਖ ਧਾਰਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੀਆਂ ਇਹ ਗਲ ਜੋਗੀ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—

ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਬਿਖੁ ਮਾਰਿ ॥

ਨਿਰਮਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਏਹੋ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਿੱਧੀ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਬਿਖੁ—ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ।

ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੁਟੀ ਬਿਮਲ ਮਝਾਰਿ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਜੀਇ ਆਈ ਕਾਰਿ ॥੧॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਝਾਰਿ=ਹਿਰਦਾ ਬਿਮਲ=ਨਿਰਮਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਧਿਆਤਾ ਧਿਆਨ ਧੇਯ, ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਪ੍ਰਮਾਨ ਪ੍ਰਮੇਯ ਰੂਪ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੁਟ ਗਈ । ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਜੀਵ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਗਈ, ਵਾ:-ਕਾਰਿ=ਔਸਧੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵ ਦੇ ਕੰਮ ਆਈ ॥੧॥ ਦੂਜਾ ਭਾਵ—

ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਜੀਇ ਆਈ ਕਾਰਿ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਜੀਅ ਦੇ ਕੰਮ ਆਈ

ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਬੀਚਾਰੁ —ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ

ਬਿਖੁ ਮਾਰਿ— ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ,

ਬਿਮਲ ਮਝਾਰਿ— ਤਾਂ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧ ਹੋ ਗਿਆ, ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਸੁਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ

ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੁਟੀ— ਧਿਆਤਾ ਧਿਆਨ ਧੇਯ ਰੂਪ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੁਟ ਗਈ

ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦੇ ਛੁਟਨ ਕਰਕੇ

ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ— ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ

ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ— ਤਾਂ— ਨਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਪਿਛੇ ਲਗੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ ।

(ਪੰਨਾ ੨੨੧) ਇਨ ਬਿਧਿ ਰਾਮ ਰਮਤ ਮਨੁ ਮੰਨਿਆ ॥

ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਰਾਮ ਦੇ ਰਮਤ=ਉਚਾਰਨ ਪਰ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ।

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨਿਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਾਂ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੁਧੀ ਰੂਪੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਸੁਰਮਾ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ । ਅੰਨਵੇ ਅਖਰ :-ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ, ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣਿਆ, ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ, ਇਨ ਬਿਧਿ ਰਾਮ ਰਮਤ ॥ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਮਨ ਗੁਰਾਂ ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੩੦੬) ਗਉੜੀ ਮ: ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ [ਪੰਨਾ ੨੨੧]

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਤੇ ਬੁਧੀ ਰੂਪੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਸੁਰਮਾ ਪਾਇਆ, ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਲ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਕੁ ਸੁਖੁ ਮਾਨਿਆ ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਹਜਿ=ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸੁਖ ਮਾਨਿਆ=ਭੋਗਿਆ। ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਭਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।

ਲਾਲ ਭਏ ਸੂਹਾ ਰੰਗੁ ਮਾਇਆ ॥ ਨਦਰਿ ਭਈ, ਬਿਖੁ ਠਾਕਿ ਰਹਾਇਆ ॥੨॥

ਜਦ ਆਤਮ ਰੰਗ ਨਾਲ ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮਾਇਆ=ਮਇਆਵਕੀ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੂਹਾ=ਕਸ਼ੇਭੇ ਰੰਗ ਵਾਂਗੂੰ ਅਨਿਸਬਰ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਠਾਕਿ ਰਹਾਇਆ=ਰੋਕ ਰਖਿਆ ॥੨॥

ਅਥਵਾ :-ਨਦਰ ਭਈ, ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ, ਬਿਖੁ ਠਾਕਿ ਰਹਾਇਆ, ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਇਆ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਨਿਰਮਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਖਿਆ ਤਾਂ ਸਹਜਿ=ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ, ਭਰਮ ਚੁਕਾਇਆ, ਸੂਹਾ ਰੰਗ ਮਾਇਆ, ਇਕ ਸੁਖ ਮਾਨਿਆ, ਲਾਲ ਭਏ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ :-ਭਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੂਹਾ=ਕਸ਼ੇਭੇ ਰੰਗ ਵਾਂਗੂੰ ਨਾਸ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸੁਖ ਮਾਨਿਆ ਤੇ ਲਾਲ ਭਏ=ਬਹਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਗਏ।

ਉਲਟ ਭਈ ਜੀਵਤ ਮਰਿ ਜਾਗਿਆ ॥ ਸਬਦਿ ਰਵੇ ਮਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਾਗਿਆ ॥

ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰਕੇ ਗਿਆਨ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਜਾਗੇ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਬਿਰਤੀ ਉਲਟੀ ਭਈ=ਹੋਈ, ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰਵੇ=ਉਚਾਰਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਹਰੀ ਨਾਲ ਲਗ ਗਿਆ।

ਰਸੁ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਬਿਖੁ ਪਰਹਰਿ ਤਿਆਗਿਆ ॥ ਭਾਇ ਬਸੇ ਜਮਕਾ ਭਉ ਭਾਗਿਆ ॥੩॥

ਆਤਮ ਰਸ ਨੂੰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ=ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਬਿਖੁ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਹਰਿ×ਤਿਆਗਿਆ=ਤਿਆਗ ਛਡਿਆ। ਭਾਇ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਵੱਸੇ ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਭਜ ਗਿਆ ॥੩॥

ਅਥਵਾ :-ਭਾਇ ਬਸੇ, ਸਬਦ ਰਵੇ, ਮਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਾਗਿਆ। ਬਿਖੁ ਪਰਹਰਿ ਤਿਆਗਿਆ। ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਵਸਕੇ ਗੁਰਸਬਦ ਨੂੰ ਰਵੇ=ਉਚਾਰਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ, ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਹਰਿ×ਤਿਆਗਿਆ=ਤਿਆਗ ਛਡਿਆ।

ਜੀਵਤ ਮਰਿ ਜਾਗਿਆ। ਉਲਟ ਭਈ, ਰਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਜਮ ਕਾ ਭਉ ਭਾਗਿਆ ॥੩॥

ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰ ਕੇ ਗਿਆਨ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਜਾਗੇ, ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਬਿਰਤੀ ਉਲਟ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਆਤਮ ਰਸ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਦੋੜ ਗਿਆ ॥੩॥

ਸਾਦ ਰਹੇ ਬਾਦੇ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥ ਚਿਤੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਾਤਾ ਹੁਕਮਿ ਅਪਾਰਾ ॥

ਸਾਦ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਆਦ, ਬਾਦੇ=ਝਗੜੇ ਤੇ ਹੰਕਾਰ, ਵਾ:-ਬਾਦੇ=ਵਿਅਰਥ ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਸਭ ਰਹਿ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਅਪਾਰਾ=ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਅਪਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕਰਕੇ ਚਿਤ ਹਰੀ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਾਤਿ ਰਹੇ ਪਤਿ ਕੇ ਆਚਾਰਾ ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਭਈ ਸੁਖ ਆਤਮ ਧਾਰਾ ॥੪॥

ਪਤਿ ਕੇ xਆਚਾਰਾ=ਮਾਨ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਕਰਤੱਥ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਸਭ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਆਤਮ=ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਸੁਖ ਧਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ॥੪॥ ਅਥਵਾ:-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਭਈ, ਚਿਤ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਾਤਾ ਹੁਕਮਿ ਅਪਾਰਾ। ਸਾਦ ਰਹੇ ਬਾਦੇ ਅਹੰਕਾਰਾ। ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਹਰੀ ਨਾਲ ਚਿਤ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ, ਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਆਦ ਬਾਦੇ=ਝਗੜੇ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਸਭ ਰਹਿ ਗਏ।

ਜਾਤਿ ਰਹੇ ਪਤਿ ਕੇ ਆਚਾਰਾ ॥ ਆਤਮ ਸੁਖ ਧਾਰਾ ॥੪॥

ਮਾਨ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਆਚਾਰਾ=ਕਰਤੱਥ ਕਰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਭੀ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਤਮ ਸੁਖ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ॥੪॥

ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ਨ ਦੇਖਉ ਮੀਤੁ ॥ ਕਿਸੁ ਸੇਵਉ ਕਿਸੁ ਦੇਵਉ ਚੀਤੁ ॥

ਹੇ ਅਸਲੀ ਮਿਤ੍ਰ ਗੁਰੇ! ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸੇਵਨਾ ਕਰਾਂ, ਅਤੇ ਕਿਸਦੇ ਵਿਚ ਚਿਤ ਦੇਣਾ ਕਰਾਂ?

ਕਿਸੁ ਪੁਛਉ ਕਿਸੁ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ॥ ਕਿਸੁ ਉਪਦੇਸਿ ਰਹਾ ਲਿਵਲਾਇ ॥

ਕਿਸ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛਣਾ ਕਰਾਂ ਤੇ ਕਿਸਦੀ ਚਰਣੀ ਲਗਣਾ ਕਰਾਂ?

ਅਤੇ ਕਿਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗਾ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਕਰਾਂ? ॥੫॥

ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਗੁਰ ਸੇਵੀ ਗੁਰ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰੀ ਰਾਚਉ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥

ਹੇ ਜੋਗੀ! ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਨਾ ਕਰ, ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ ਦੇਣਾ ਕਰ, ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁਛਣਾ ਕਰ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਾਇ=ਚਰਣੀ ਲਗਣਾ ਕਰ। ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰਾਚਉ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣਾ ਕਰ।

ਸਿਖਿਆ ਦੀਖਿਆ ਭੋਜਨ ਭਾਉ ॥ ਹੁਕਮਿ ਸੰਜੋਗੀ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਉ ॥੬॥

ਭਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਬਕ ਦੀਖਿਆ=ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਜੋ ਸਿਖਣਾ ਹੈ ਏਹੀ ਭੋਜਨ ਛਕਣਾ ਕਰ,

ਵਾ:-ਦੀਖਿਆ=ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਖਿਆ=ਸਿਖਣ ਕਰਕੇ ਭਾਉ=ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪੀ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਤੂੰ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੩੧੧) ਗਉੜੀ ਮ: ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ [ਪੰਨਾ ੨੨੧]

ਦਾ ਸੰਜੋਗੀ ਹੋ। ਵਾ:--ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦਾ ਸੰਜੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਕਰ ॥੬॥

ਗਰਬ ਗਤੰ ਸੁਖ ਆਤਮ ਧਿਆਨਾ ॥ ਜੋਤਿ ਭਈ ਜੋਤੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨਾ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਜਦ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗਰਬ×ਗਤੰ=ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਾ:--ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗਰਬ×ਗਤੰ=ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਤਮ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋਤਿ ਭਈ=ਆਤਮ ਗਿਆਤ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੋਤੀ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਸਮਾਨਾ=ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਲਿਖਤੁ ਮਿਟੈ ਨਹੀ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਨਾ ॥ ਕਰਤਾ ਕਰਣਾ ਕਰਤਾ ਜਾਨਾ ॥੭॥

ਜੋ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਮਥੇ ਪਰ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਭੋਗੇ ਬਿਨਾਂ ਮਿਟਦੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਬਦ ਨੀਸਾਨਾ=ਪ੍ਰਗਟ ਦਸਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ:--ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੋ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਾ ਰਿ ॥ [ਪੰਨਾ ੯੩੭]

ਵਾ:--ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸਬਦੁ=ਵੇਦ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਵਾ:--ਇਹ ਸਬਦੁ=ਵਾਕ ਨੀਸਾਨਾ=ਪਰਗਟ ਹੈ।

ਵਾ:--ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਲਿਖਤ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਭੋਗੇ ਬਿਨਾਂ ਮਿਟਦੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਸਬਦੁ=ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਹੇ ਜੋਗੀ! ਮਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੀ ਏਹੋ ਸੀ। ਵਾ:--ਸਾਰੇ ਕਰਣਾ=ਪ੍ਰਪੰਚ ਦਾ ਕਰਤਾ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ, ਉਸ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਕਰਤਾ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ॥੭॥

ਨਹ ਪੰਡਿਤੁ ਨਹ ਚਤੁਰੁ ਸਿਆਨਾ ॥ ਨਹ ਭੂਲੋ ਨਹ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨਾ ॥

ਹੇ ਜੋਗੀ! ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾ ਕੋਈ ਪੰਡਿਤ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਚਤੁਰ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਸਿਆਣਾ ਹੈ। ਨਾ ਕੋਈ ਭੁੱਲਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਭੁਲਾਣੇ ਵਾਲਾ ਭਰਮ ਹੈ,

ਵਾ:--ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮ ਵਿਚ ਭੁਲਾਂਵਦਾ ਹੈ।

ਕਥਉ ਨ ਕਥਨੀ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨਾ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮਤਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਨਾ ॥੮॥੧

ਮੈਂ ਵਿਅਰਥ ਕਥਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਥਨ ਕਰਦਾ, ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ--ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਸਹਜੇ ਹੀ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਵਾ:--ਹੇ ਜੋਗੀ! ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਮੈਂ ਸਹਜ ਪਦ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹਾਂ ॥੮॥੧॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਮਨੁ ਕੁੰਚਰੁ ਕਾਇਆ ਉਦਿਆਨੈ ॥ ਗੁਰੁ ਅੰਕਸੁ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਨੈ ॥

ਮਨ ਰੂਪੀ ਕੁੰਚਰੁ=ਹਾਥੀ ਕਾਇਆ ਰੂਪੀ ਉਦਿਆਨੈ=ਉਜਾੜ (ਜੰਗਲ) ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ

ਹੈ। ਨੀਸਾਨੈ—ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਸਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਅੰਕਸ਼—ਕੁੰਡੇ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਨ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਵਸੀਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਲੰਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :-

ਮਨ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਕਾਂਇਆਂ ਰੂਪੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਰੂਪੀ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਓਸੇ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਬਗੀਚੀ ਨੂੰ ਤੋੜਦਾ ਹੈ, ਕੋਮਲ ਚਿਤ ਰੂਪੀ ਕੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਰੋੜਦਾ ਹੈ, ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪੀ ਹਸਤਨੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਟੋਏ ਵਿਚ ਡਿਗ ਪਵੇ ਤੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਕੁੰਡੇ ਨੂੰ ਸਹਾਰੇ, ਤਾਂ

ਰਾਜ ਦੁਆਰੈ ਸੋਭ ਸੁ ਮਾਨੈ ॥੧॥

ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਦੁਆਰੇ ਪਰ ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਮਾਨੈ—ਮਾਣਦਾ ਭਾਵ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਰੂਪੀ ਨਿਹਾਰੀ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਰੁਣਾ ਮੈਤ੍ਰੀ ਮੁਦਤਾ ਰੂਪੀ ਅੰਬਾਰੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਸੁਨਹਿਰੀ ਝੁਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਾਖਿਆਤ ਕਾਰ ਰੂਪ ਅਸਵਾਰੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ॥੧॥

ਚਤੁਰਾਈ ਨਹ ਚੀਨਿਆ ਜਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਮਾਰੇ ਕਿਉ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੰਸਾਰਕ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਕੁੰਡਾ ਮਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ,

ਵਾ :-ਮਨ ਦੇ ਮਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਵੇਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਘਰ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਸਕਰੁ ਲੇਈ ॥ ਨੰਨਾਕਾਰੁ ਨ ਕੋਇ ਕਰੇਈ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਵਾ :-ਸੁਭਗੁਣ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਚੋਰ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਚੁਰਾ ਲੈਣਾ ਏਹੋ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਨੰਨਾਕਾਰੁ—ਨਿਰਾਦਰ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਰਾਖੈ ਆਪਿ ਵਡਿਆਈ ਦੇਈ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪ ਰੋਕ ਰਖਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਨੀਲ ਅਨੀਲ ਅਗਨਿ ਇਕ ਠਾਈ ॥ ਜਲਿ ਨਿਵਰੀ ਗੁਰਿ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥

ਨੀਲ×ਅਨੀਲ—ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਅਨਗਿਣਤ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਇਕ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਠਾਈ—ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਹੈ। ਵਾ :-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਅਨਗਿਣਤ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ਇਕਠਾਈ—ਇਕੱਠੀ ਮਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੁਝ×ਬੁਝਾਈ—ਸਿਖਿਆ ਸਮਝਾਈ ਤਾਂ ਉਹ ਜਲਿ—ਜਲਨਤਾ ਬੁਝ ਗਈ। ਵਾ:-ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਸਿਖਿਆ ਸਮਝਾਈ ਹੈ ਏਹੀ ਜਲ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਗਨੀ ਬੁਝ ਗਈ।

ਮਨੁ ਦੇ ਲੀਆ ਰਹਸਿ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਕੇ ਰਹਸਿ=ਗੁਹਜ ਭਾਵ ਗੁਪਤ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਣ ਕਰਨਾ ਲੀਤਾ, ਤਾਂ ਮਨ ਰਹਸਿ=ਆਨੰਦ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ॥੩॥ ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਗਈ—

ਜੈਸਾ ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸੋ ਤੈਸਾ ॥ ਬੈਸਿ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਆਖਉ ਕੈਸਾ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਹਾ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਤਿਹਾ ਬਾਹਰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਹਾੜ ਦੀ ਗੁਫਾ ਵਿਚ, ਵਾ ਸਰੀਰ ਗੁਫਾ ਵਿਚ, ਵਾ :—ਸਤਸੰਗ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਕੈਸਾ ਆਖਉ=ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਆਖਣਾ ਕਰਾਂ? ਉੱਤਰ :—

ਸਾਗਰਿ ਡੂਗਰਿ ਨਿਰਭਉ ਐਸਾ ॥੪॥

ਨਿਰਭਉ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਗਰਿ=ਸਮੁੰਦ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਡੂਗਰਿ=ਪ੍ਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ।

ਵਾ :—ਸਾਗਰਿ=ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗੂੰ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ਤੇ ਡੂਗਰਿ=ਪ੍ਰਬਤ ਵਾਂਗੂੰ ਅਚੱਲ ਹੈ ॥੪॥

ਮੂਏ ਕਉ ਕਹੁ ਮਾਰੇ ਕਉਨੁ ॥ ਨਿਡਰੇ ਕਉ ਕੈਸਾ ਡਰੁ ਕਵਨੁ ॥

ਮਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੈਸੇ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਜੋ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰਿਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਕੈਸੇ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਡਰ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਕੈਸਾ ਡਰ ਹੈ ਅਤੇ ਡਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ?

ਸਬਦਿ ਪਛਾਨੈ ਤੀਨੇ ਭਉਨ ॥੫॥

ਉਸਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨੇ ਭਵਨ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਕਰਕੇ,

ਵਾ :—ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਪਛਾਣੇ ਹਨ ॥੫॥

ਜਿਨਿ ਕਹਿਆ ਤਿਨਿ ਕਹਨੁ ਵਖਾਨਿਆ ॥

ਜਿਨਿ ਬੁਝਿਆ ਤਿਨਿ ਸਹਜਿ ਪਛਾਨਿਆ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਸਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸਨੇ ਕੇਵਲ ਕਹਿਣੇ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਵਖਾਨਿਆ=ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਾ :—ਜਿਸਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸਨੇ ਕਹਿਣੇ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਿਸਨੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬੁਝਿਆ ਹੈ ਉਸਨੇ ਸਹਜਿ=ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।

ਦੇਖਿ ਬੀਚਾਰਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥੬॥

ਜਦ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਦ ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾ :—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਕੀਤਾ ॥੬॥

ਕੀਰਤਿ ਸੂਰਤਿ ਮੁਕਤਿ ਇਕ ਨਾਈ ॥ ਤਹੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥

ਇਕ ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਕੀਰਤੀ, ਸੂਰਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ, ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਜਿਸ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੈ ਤਿਸੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚ ਨਿਰੰਜਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਿਜ ਘਰਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਨਿਜ ਠਾਈ ॥੭॥

ਨਿਜ ਠਾਈ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਅੰਤਹਕਰਣ, ਵਾ :-ਸਤਿਸੰਗ,

ਵਾ :-ਸਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨੋਟ :-ਸਾਰੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ "ਨਿਜ ਠਾਈ" ਹੈ ॥੭॥

ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਕੇਤੇ ਮੁਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਤਨਿ ਮਨਿ ਸੂਚੈ ਸਾਚੁ ਸੁਚੀਤਿ ॥

ਉਸ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਨੂੰ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਮੁਨੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੇ ਸੁਚੀਤਿ=ਸਰੇਸ਼ਟ ਚਿਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸਦੇ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਸੂਚੈ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਏ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜੁ ਨੀਤਾ ਨੀਤਿ ॥੮॥੨॥ (ਪੰਨਾ ੨੨੨)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਜਨਾ ਕਰ ॥੮॥੨॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜੀਵ ਦਾ ਮੋਖ ਰੂਪੀ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ-

ਨਾ ਮਨੁ ਮਰੈ ਨ ਕਾਰਜੁ ਹੋਇ ॥ ਮਨੁ ਵਸਿ ਦੂਤਾ ਦੁਰਮਤਿ ਦੋਇ ॥

ਨਾ ਇਸਦਾ ਮਨ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਮੋਖ ਰੂਪੀ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਇਸ ਦੁਰਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮਨ, ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਦੂਤਾਂ ਦੇ ਵਸੀਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋਇ=ਦੋ ਜਨਮ ਮਰਨ, ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਸ਼, ਹਰਖ ਸੋਗ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਗੁਰ ਤੇ ਇਕੁ ਹੋਇ ॥੧॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਸੇ ਹੋਏ ਮਨੁ=ਮੰਤ੍ਰ ਉਪਰ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਨਿਰਗੁਣ ਰਾਮੁ ਗੁਣਹ ਵਸਿ ਹੋਇ ॥ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰਿ ਬੀਚਾਰੇ ਸੋਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ

ਹੇ ਨਿਰਗੁਣ ਜੀਵ ! ਉਹ ਰਾਮ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਵਸੀਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਜੀਵ ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਨੁ ਭੁਲੇ ਬਹੁ ਚਿਤੈ ਵਿਕਾਰੁ ॥ ਮਨੁ ਭੁਲੇ ਸਿਰਿ ਆਵੈ ਭਾਰੁ ॥

ਇਹ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਭੁਲਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ :-ਇਹ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਸਿਰਿ+ਭਾਰੁ=ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਭਾਵ ਪੁੱਠਾ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਹਰਿ ਏਕੰਕਾਰ ॥੨॥

ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਨੈ=ਮਨਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰਦਾ ਹੈ।
ਵਾ:-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨ=ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਏਕੰਕਾਰ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਮਨੁ ਭੁਲੇ ਮਾਇਆ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥ ਕਾਮਿ ਬਿਰੂਧਉ ਰਹੈ ਨ ਠਾਇ ॥

ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਘਰਿ=ਸੰਸਾਰ ਵਲ, ਵਾ:-ਚੰਚਲਤਾ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਕਾਮਿ=ਕਾਮ ਚੇਸਟਾ, ਵਾ:-ਕਾਮਨਾ ਵਿਚ ਬਿਰੂਧਉ=ਰੁਕਿਆ (ਫਸਿਆ) ਹੋਇਆ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ
ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਵਾ:-ਸਰੂਪ ਥਾਂ ਪਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਹਰਿ ਭਜੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਰਸਨ ਰਸਾਇ ॥੩॥

ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਰਸਨਾ ਆਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਸਾ ਕੇ ਤੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰ ॥੩॥

ਗੈਵਰ ਹੈਵਰ ਕੰਚਨ ਸੁਤ ਨਾਰੀ ॥ ਬਹੁ ਚਿੰਤਾ ਪਿੜ ਚਾਲੈ ਹਾਰੀ ॥

ਗੈ+ਵਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਾਥੀ, ਹੈ+ਵਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਘੋੜੇ, ਕੰਚਨ=ਸੋਨਾ, ਸੁਤ=ਪੁਤ੍ਰ, ਨਾਰੀ=ਇਸਤ੍ਰੀ
ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਪਿੜ=ਬਾਜੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਜੁਐ ਖੇਲਣੁ ਕਾਚੀ ਸਾਰੀ ॥੪॥

ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਜੁਐ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਸਾਰੀ=ਨਰਦ ਕਚੀ
ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ॥੪॥

ਸੰਪਉ ਸੰਚੀ ਭਏ ਵਿਕਾਰ ॥ ਹਰਖ ਸੋਕ ਉਭੇ ਦਰਵਾਰਿ ॥

ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਪਦਾ ਨੂੰ ਸੰਚੀ=ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਾ:-ਜਿੰਨੀ
ਸੰਪਦਾ ਬਹੁਤੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਉਤਨੇ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਅਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ
ਦਰਵਾਰਿ=ਅੰਦਰ ਵਾਰ ਨਿਤ ਹੀ ਹਰਖ ਸੋਗ ਉਭੇ=ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੁਖੁ ਸਹਜੇ ਜਪਿ ਰਿਦੈ ਮੁਰਾਰਿ ॥੫॥

ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮੁਰਾਰੀ ਦੇ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਹਜੇ ਸੁਖੁ=ਅਚੁਤ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੫॥

ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਉਗਣ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿਚ ਮਿਲਾਂਵਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਸ਼
ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ=ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ
ਅੰਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਜਲਾਏ=ਸਾੜਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ-

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਏ ॥੬॥

ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਪਾਵਦੇ ਹਨ ॥੬॥

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭ ਦੂਖ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੂੜ ਮਾਇਆ ਚਿਤੁ ਵਾਸੁ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਮਨਮੁਖ ਮੂਰਖ ਦਾ ਚਿਤ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ਧੁਰਿ ਕਰਮਿ ਲਿਖਿਆਸੁ ॥੨॥

ਧੁਰੋਂ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਧਾਵਤੁ ਫੁਨਿ ਧਾਵੈ ॥ ਸਾਚੇ ਸੂਚੇ ਮੈਲੁ ਨ ਭਾਵੈ ॥

ਇਹ ਚੰਚਲ ਮਨ ਧਾਵਤੁ=ਧਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲ
ਮੁੜ ਮੁੜਕੇ ਧਾਵੈ=ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਪਰੇ ਜੋ ਸਚਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਕੇ ਸੂਚੇ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ, ਵਾ:-ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਹ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਭਾਵਦੀ।

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥੮॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਦੇ ਹਨ ॥੮॥੩॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਕਿਹਾ :-ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ?। ਗੁਰ ਉੱਤਰ-

ਹਉਮੈ ਕਰਤਿਆ ਨਹ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਮਨ ਮਤਿ ਝੂਠੀ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥

ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਤਮ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ
ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜੀ ਮਨਮੱਤ ਕਰਨੀ ਹੈ ਇਹ ਝੂਠੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ
ਝੂਠੇ ਦਾ ਸਚ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸਗਲ ਬਿਗੂਤੇ ਭਾਵੈ ਦੋਇ ॥ ਸੋ ਕਮਾਵੈ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇ ॥੧॥

ਦੋਇ=ਦੈਤ ਦੇ ਭਾਵਨੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਬਿਗੂਤੇ=ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ
ਨਾਮ ਨੂੰ ਓਹੀ ਕਮਾਵਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਧੁਰੋਂ ਸਰੇਸਟ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਐਸਾ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ ਜੁਆਰੀ ॥ ਸਭਿ ਸੁਖ ਮਾਗੈ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਹ ਜਗੁ=ਜੀਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੁਆਰੀ=ਮਸ਼ਕਰਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬਿਸਾਰੀ=ਭੁਲਾਕੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਦਿਸਟੁ ਦਿਸੈ ਤਾ ਕਹਿਆ ਜਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਕਹਣਾ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ ॥

ਅਦਿਸਟੁ ਦਿਸੈ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਿਸ ਪਵੇ ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਵਿਚ ਆਸਤਕ ਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ
ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਜਸ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ=ਆਸਤਕ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸਦਾ
ਕਹਿਣਾ ਬਿਰਥਾ=ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੀਸੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਏਕ ਲਿਵਲਾਇ ॥੨॥

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸਹਜਿ × ਸੁਭਾਇ = ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਨਿਗਾਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਜੋੜ ਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗਾਣਾ ਕਰੇ ॥੨॥

ਸੁਖੁ ਮਾਂਗਤ ਦੁਖੁ ਆਗਲ ਹੋਇ ॥ ਸਗਲ ਵਿਕਾਰੀ ਹਾਰੁ ਪਰੋਇ ॥

ਮਨਮੁਖ ਸੁਖ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਆਗਲ = ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਾ : - ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖ ਮੰਗਣ ਕਰਕੇ ਅਗੇ ਦੁਖ ਆਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮਨਮੁਖ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਰੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਏਕ ਬਿਨਾ ਝੂਠੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਦੇਖੈ ਸੋਇ ॥੩॥

ਇਕ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਣ ਕਰਕੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਤੱਬਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਆਪ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਵਾ : - ਉਹ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਕਰਿ = ਉਤਪਤੀ ਕਰਕੇ ਸਭ ਦੀ ਦੇਖੈ = ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਾ : - ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਸਬਦਿ ਬੁਝਾਏ ॥ ਦੂਜਾ ਭਰਮੁ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਬੁਝਾਣਾ ਕਰੇ। ਤਾਂ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾ ਤੇ ਭਰਮ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ : - ਗੁਰਾਂ ਵਿਖੇ ਸੁ ਭਾਏ = ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾ ਤੇ ਭਰਮ ਸਹਜਿ = ਸਾਂਤ ਭਾਵ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤੀ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਵਸਾਏ ॥ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥੪॥

ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਣਾ ਕਰੇ।

ਅਤੇ ਸਚੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਣਾ ਕਰੇ ॥੪॥

ਤਨ ਮਹਿ ਸਾਚੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਉ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਾਹੀ ਨਿਜ ਠਾਉ ॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਸਾਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਉ = ਪ੍ਰੇਮ, ਵਾ : - ਗਿਆਨ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਹੈ : - ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਜ ਠਾਉ = ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਾਇਣ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਉ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਬੂਝੈ ਨਾਉ ॥੫॥

ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰੀਤਮ × ਰਾਉ = ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਰਾਇਣ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਵਾ : - ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਉ = ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਪਰਾਇਣ = ਅਧੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬੁੱਝਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲਾ ॥ ਮਨਮੁਖ ਕੁਚੀਲ ਕੁਛਿਤ ਬਿਕਰਾਲਾ ॥

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜੰਜਾਲਾ=ਬੰਧਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਨਮੁਖ ਤਨ ਕਰਕੇ ਕੁਚੀਲ=ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਕੁ+ਛਿਤ=ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਖੋਟੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਿਕਰਾਲਾ=ਭਿਆਨਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਚੂਕੈ ਜੰਜਾਲਾ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਨਾਲਾ ॥੬॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਸਾਰੇ ਜੰਜਾਲ ਚੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਨਾਲਾ=ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ। ਵਾ:-ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲਾ=ਸਾਥ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਾ:-ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖੁ ਨਾਲਾ=ਸੁਖਨ+ਆਲਾ=ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੈ ਸਾਚਿ ਸਮਾਏ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਬੁੱਝ ਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਲਗਾਵੇ। ਤਾਂ ਅੰਤ੍ਰਮੁਖਤਾ ਰੂਪੀ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਸ ਕੇ ਸਤ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾ:-ਸਚਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਕੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਇਹ ਮਤਿ ਪਾਏ ॥੭॥

ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਸੁਭ ਮਤੀ ਪਾਣਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਵਲੋਂ ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ=ਰੋਕ ਰਖਦਾ ਹੈ ॥੭॥

(ਪੰਨਾ ੨੨੩)

ਕਥਨੀ ਕਥਉ ਨ ਆਵੈ ਓਰੁ ॥ ਗੁਰੁ ਪੁਛਿ ਦੇਖਿਆ ਨਾਹੀ ਦਰੁ ਹੋਰੁ ॥

ਸੰਸਾਰਕ ਕਥਨੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣ, ਮਹਿਮਾ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਓਰੁ=ਓੜਕ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ, ਵਾ:-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਭਾਣੈ ਤਿਸੈ ਰਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਲਿਵਲਾਇ ॥੮॥੪॥

ਉਸ ਰਜਾਇ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਆਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਨੀਚੁ=ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰੇ ॥੮॥੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਦੂਜੀ ਮਾਇਆ ਜਗਤ ਚਿਤ ਵਾਸੁ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥੧॥

ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਦੂਜੀ ਮਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਗਣ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਚਿਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਬਿਨਾਸੁ=ਨਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਦੂਜੀ ਮਾਇਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰੋਣਪਤੀ ਆ ਗਈ? ਉੱਤਰ:-

ਦੂਜਾ ਕਉਣੁ ਕਹਾ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਵਾਸਤਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਦੂਜਾ ਕੌਣ ਹੈ, ਕਹਿਣਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਕ ਨਿਰੰਜਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਦੂਜੀ ਦੁਰਮਤਿ ਆਖੈ ਦੋਇ ॥ ਆਵੈ ਜਾਇ ਮਰਿ ਦੂਜਾ ਹੋਇ ॥੨॥

ਇਕ ਗੁਰਮਤਿ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਦੂਜੀ ਦੁਰਮਤਿ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੋਇ=ਦੋਤ ਨੂੰ, ਵਾ:-ਰਾਗ ਦ੍ਰੇਸ਼, ਹਰਖ-ਸੋਗ ਅਤੇ ਜੀਵ ਦੀਸ਼ੁਰ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜੰਮ ਕੇ ਆਂਦਾ ਹੈ ਮਰ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੂਜਾ=ਜਸਾਂ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੨॥

ਧਰਣਿ ਗਗਨ ਨਹ ਦੇਖਉ ਦੋਇ ॥ ਨਾਰੀ ਪੁਰਖ ਸਬਾਈ ਲੋਇ ॥੩॥

ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਇਕ ਦਾ ਹੀ ਲੋਇ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ॥੩॥

ਰਵਿ ਸਸਿ ਦੇਖਉ ਦੀਪਕ ਉਜਿਆਲਾ ॥ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਬਾਲਾ ॥੪॥

ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਰੂਪ ਦੋ ਦੀਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਉਸੀ ਦਾ ਉਜਿਆਲਾ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਾਲਾ=ਬਾਲਾਨ ਬਾਲ (ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ) ਪ੍ਰੀਤਮੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰਿ=ਇਕਸਾਰ ਪੂਰਣ ਹੈ ॥੪॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਰਾ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੋਕਉ ਏਕੁ ਬੁਝਾਇਆ ॥੫॥

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਚਿਤ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮਝਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ॥੫॥

ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ॥ ਦੂਜਾ ਮਾਰਿ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤਾ ॥੬॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸਭਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਿਰੰਜਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਦ੍ਰੇਤ ਭਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

ਵਾ:-ਦ੍ਰੇਤ ਭਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਇਕ ਸਬਦਿ=ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੈ ॥੬॥

ਏਕੋ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਲੋਈ ॥ ਏਕਸੁ ਤੇ ਸਭ ਓਪਤਿ ਹੋਈ ॥੭॥

ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੀ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਵਿੱਚ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ॥੭॥

ਰਾਹ ਦੋਵੈ ਖਸਮੁ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੁ ॥੮॥

ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨ, ਸਾਧੂ-ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ, ਗੁਰਮੁਖ-ਮਨਮੁਖ, ਦੇਵਤਾ-ਦੈਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਸਮੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਕਰ।

ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣਾ ਕਰ ॥੮॥

ਸਗਲ ਰੂਪ ਵਰਨ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਸਾਲਾਹੀ ॥੯॥੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰਿਆਂ ਰੂਪਾਂ, ਵਰਨਾਂ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਸਲਾਹਣਾ ਕਰ ॥੯॥੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਅਧਿਆਤਮ ਕਰਮ ਕਰੇ ਤਾ ਸਾਚਾ ॥ ਮੁਕਤਿ ਭੇਦੁ ਕਿਆ ਜਾਣੈ ਕਾਚਾ ॥੧॥

ਤਿੰਨ ਆਤਮਾਂ ਹਨ :—੧ ਮੁਖ ਆਤਮਾ, ੨ ਮਿਥਿਆ ਆਤਮਾ, ੩ ਗਉਣ ਆਤਮਾ।
ਮੁਖ ਆਤਮਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਮਿਥਿਆ ਆਤਮਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਗਉਣ ਆਤਮਾ ਸਨਬੰਧੀ ਹਨ।
ਇਥੇ ਮੁਖ ਆਤਮਾ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ।

ਮੁਖ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਅਧਿ—ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਚੇ ਸਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਕੱਚਾ ਜੀਵ ਹੈ ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ॥ ੧ ॥

ਐਸਾ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ਪੰਚ ਮਾਰਿ ਸਾਚੁ ਉਰਿਧਾਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਕੇ ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।
ਅਜੇਹਾ ਜੋਗੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿੱਚ ਜੁੜਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸਕੈ ਅੰਤਰਿ ਸਾਚੁ ਵਸਾਵੈ ॥ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥੨॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਸਚਨਾਮ ਵਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਭਗਤੀ ਜੋਗ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਰਵਿ ਸਸਿ ਏਕੋ ਗਿਹੁ ਉਦਿਆਨੈ ॥ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਕਰਮ ਸਮਾਨੈ ॥੩॥

ਰਵਿ×ਸਸਿ—ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਅਤੇ ਘਰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਿਸਚੇ ਕਰੇ।
ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰਨੀ ਇਹ ਕਰਮ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਕਰਮ ਸਮਾਨ ਹਨ।
ਅਥਵਾ :—ਕੀਰਤੀ ਰੂਪ ਕਰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨੈ—ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਏਕ ਸਬਦ ਇਕ ਭਿਖਿਆ ਮਾਰੈ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਜੁਗਤਿ ਸਚੁ ਜਾਗੈ ॥੪॥

ਇਕੋ ਇਕ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਣਾ ਕਰੇ। ਅਥਵਾ :—ਇੱਕ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਣਾ ਕਰੇ। ਸਚੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਗੈ—ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਕਰੇ। ਵਾ :—ਸਚੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜੁਗਤਿ—ਜੁੜੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਜਾਗਤੂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਭੈ ਰਚਿ ਰਹੈ ਨ ਬਾਹਰਿ ਜਾਇ ॥ ਕੀਮਤਿ ਕਉਣੁ ਰਹੈ ਲਿਵਲਾਇ ॥੫॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਡਰ ਵਿੱਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਰਹਿਣਾ ਕਰੇ, ਡਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨ ਜਾਵੇ।
ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਆਪੇ ਮੇਲੇ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਏ ॥੬॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਭਰਮ ਨੂੰ ਚੁਕਾਏ=ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਪਰਮ ਪਦੁ=ਆਤਮ ਪਦ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰੇ ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ ॥੭॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਕਰ, ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕਰ ਏਹੀ ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ॥੭॥

ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਪਰੰਪਰ ਮਾਨੁ ॥੮॥੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਪਰੰਪਰ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਨੁ=ਮਨਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਜਪ, ਤਪ, ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਏਹੀ ਹੈ ॥੮॥੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧

ਖਿਮਾ ਗਹੀ ਬ੍ਰਤੁ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖੰ ॥ ਰੋਗੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ਨਾ ਜਮ ਦੋਖੰ ॥

ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਖਿਮਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਸੀਲ ਸੁਭਾ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਰੂਪ ਵਰਤ ਨੂੰ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੋਗ, ਵਾ:-ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੁਕਤ ਭਏ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖੰ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਹੈ ਨਾਹੀ ਕੋਈ ਮੱਛ ਕੱਛ ਆਦਿਕ ਰੇਖਾਂ ਹਨ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਹੋਏ ਹਨ ॥੧॥

ਜੋਗੀ ਕਉ ਕੈਸਾ ਡਰੁ ਹੋਇ ॥ ਰੂਖਿ ਬਿਰਖਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਾਹਰਿ ਸੋਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਜੋਗੀ ਜੰਗਲ ਦੇ ਰੁਖਾਂ ਤੇ ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਬੂਛਾਂ ਅਤੇ ਘਰ ਬਾਹਰ ਸਾਰੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਿਰਭਉ ਜੋਗੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੈ ਸਚਿ ਲਿਵਲਾਵੈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਜੋਗੀ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਜਨ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਜਾਗੈ=ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਚ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਜਿਹੜਾ ਜੋਗੀ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਨਿਰਭਉ ਹੋਕੇ ਨਿਰੰਜਨ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਸਚੀ ਲਿਵ ਲਗਾਣ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਗਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਜੋਗੀ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥੨॥

ਉਹ ਜੋਗੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਕਾਲੁ ਜਾਲੁ ਬ੍ਰਹਮ ਅਗਨੀ ਜਾਰੇ ॥ ਜਰਾ ਮਰਣ ਗਤੁ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰੇ ॥

ਜਿਹੜਾ ਜੋਗੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦਿਸ਼ਟੀ ਰੂਪ ਅੱਗ ਨਾਲ ਕਾਲ ਦੇ ਫਾਹ ਨੂੰ ਜਾਰੇ=ਸਾੜਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੋਗੀ ਜਰਾ ਜਰਾ ਰੋਗ, ਵਾ:-ਜਰਾ=ਬੁਢੇਪੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਗਤੁ=ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਾਤੀ, ਵਿਦਿਆ, ਜੋਬਨ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥

ਆਪਿ ਤਰੈ ਪਿਤਰੀ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥੩॥

ਉਹ ਜੋਗੀ ਆਪ ਤਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਸ਼ਬਾ:-ਜਿਸ ਸਿਮਰਤ ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ ਨਾਸ/ਹ ਪਿਤਰੀ ਹੋਇ ਉਧਾਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ ੨੨੪)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੋ ਜੋਗੀ ਹੋਇ ॥ ਭੈ ਰਚਿ ਰਹੈ ਸੁ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ॥

ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਸਲ ਜੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਜੋਗੀ ਨਿਰਭਉ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭੈ ਰਚਿ ਰਹੈ=ਡਰ ਵਿਚ ਤਦਾਕਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜੋਗੀ ਜਮਾਂ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੈਸਾ ਸੇਵੈ ਤੈਸੇ ਹੋਇ ॥੪॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇਹੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਨਰ ਨਿਹਕੇਵਲ ਨਿਰਭਉ ਨਾਉ ॥ ਅਨਾਥਹ ਨਾਥ ਕਰੇ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਨਿਰਭਉ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਕੇਵਲ=ਸੁਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਤੇ ਜੋ ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਸਨਾਥ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨਾਹੀ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥੫॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੁਨ=ਮੁੜਕੇ ਅਪਿ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੫॥

ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦੇ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ॥

ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ, ਵਾ:-ਬ੍ਰਹਿਮਾਂਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।

ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਦਰਿ ਨੀਸਾਣੈ ॥੬॥

ਸਚੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਦਰਿ=ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੀਸਾਣੈ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਿਸੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ॥ ਆਵੈ ਨ ਜਾਵੈ ਚੁਕੈ ਆਸਾ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੋ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸਰੂਪ ਗੁਪੀ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਚੁਕ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਕਮਲੁ ਪਰਗਾਸਾ ॥੭॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ ਕਵਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਰਗਾਸਾ—ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਵਾ:—ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦਾ ਕਵਲ ਪਰਗਾਸਾ—ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਆਸ ਨਿਰਾਸਾ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਖੁ ਭੂਖ ਪਿਆਸਾ ॥

ਇਹ ਜੋ ਪਰਪੰਚ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਇਸਦੀ ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਾਸ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਕਰਕੇ ਭੁਖਾ ਪਿਆਸਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:—ਜੋ ਪਰਪੰਚ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਆਸਾ ਤੋਂ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਰਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲੋਂ ਭੁਖਾ ਪਿਆਸਾ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਬਿਰਲੇ ਮਿਲਹਿ ਉਦਾਸਾ ॥੮॥੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਜੇਹੇ ਉਦਾਸੀਨ ਮਹਾਤਮਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ॥੮॥੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧

ਐਸੇ ਦਾਸੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਦੁਖੁ ਵਿਸਰੈ ਪਾਵੈ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥੧॥

ਅਜੇਹੇ ਦਾਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੁਖ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਭਈ ਮਤਿ ਪੂਰੀ ॥ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਚਰਨਹਧੂਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਮਤ, ਵਾ:—ਪੂਰੀ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਪਰਮਣ ਨਾਲ ਅਨੂਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਪਰਬਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨੇਤ੍ਰੁ ਸੰਤੋਖੇ ਏਕ ਲਿਵਤਾਰਾ ॥ ਜਿਹਵਾ ਸੂਚੀ ਹਰਿ ਰਸ ਸਾਰਾ ॥੨॥

ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਖੇ ਤੇਲ ਧਾਰਾ ਵਾਂਗੂ ਲਿਵ ਲਗਾਣ ਕਰਕੇ ਨੇਤ੍ਰੁ ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
ਹਰੀ ਰਸ ਦੇ ਸਾਰਾ—ਸੰਭਾਲਣ ਕਰਕੇ ਜੀਭ ਸੂਚੀ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਅਭ ਅੰਤਰਿ ਸੇਵਾ ॥ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਿਆ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥੩॥

ਅਭ=ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਰੂਪੀ ਸਚੀ ਕਰਣੀ ਕਰੇ।

ਵਾ:—ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਸੇਵਾ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ਏਹੋ ਸਚੀ ਕਰਣੀ ਕਰੇ।

ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਤਹ ਸਾਚਾ ॥ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਝਗਰਤ ਜਗੁ ਕਾਚਾ ॥੪॥

ਮੈਂ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਉਥੇ ਹੀ ਸਚਾ ਹੈ। ਇਸ ਭੇਦ ਦੇ ਸਮਝੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੱਚਾ ਜੀਵ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇੱਕ ਨਾਲ ਝਗੜੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਗੁਰੁ ਸਮਝਾਵੇ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਈ ॥੫॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੁ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਝੀ—ਗਿਆਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਪਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਬੂਝਦਾ ਹੈ। ੫।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਰਾਖਹੁ ਰਖਵਾਲੇ ॥ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਪਸੂ ਭਏ ਬੇਤਾਲੇ ॥੬॥

ਹੇ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਰਖ ਲਵੋ, ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਪਸੂ ਤੇ ਬੇਤਾਲੇ—ਭੂਤਨੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ॥੬॥

ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਦੂਜਾ ॥ ਕਿਸੁ ਕਹੁ ਦੇਖਿ ਕਰਉ ਅਨ ਪੂਜਾ ॥੭॥

ਜਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੈਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਂ? ੭।

ਸੰਤ ਹੇਤਿ ਪ੍ਰਭਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਾਰੇ ॥ ਆਤਮੁ ਚੀਨੈ ਸੁ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥੮॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੈਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਤਿੰਨੇ ਭਵਨ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਵ੍ਹਾ:—ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਤਿੰਨੇ ਭਵਨ ਬਣਾਏ ਹਨ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਹੇਤਿ—ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਹੇਤਿ—ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸੰਤ ਧਾਰੇ—ਬਣਾਏ ਹਨ—ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਿਤ ਅਵਤਾਰ ਹਨ।

ਜੇ ਆਤਮੁ ਚੀਨੈ—ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਸਭ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ। ੮।

ਸਾਚੁ ਰਿਦੈ ਸਚੁ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਵਾਸ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਹਮ ਤਾਕੇ ਦਾਸ ॥੯॥੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੈ ਅਤੇ ਸਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹਾਂ। ੯।੯।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗਰਬ ਕੌਸਾ ਹੈ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ:—ਐਸਾ ਗਰਬ ਬੁਰਾ ਸੰਸਾਰੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਜੇਹਾ ਬੁਰਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਕਮੁੱਤਕ ਨਿਆ ਸੇ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਬ੍ਰਹਮੈ ਗਰਬੁ ਕੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨਿਆ ॥ ਬੇਦ ਕੀ ਬਿਖਤਿ ਪੜੀ ਪਛੁਤਾਨਿਆ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ) ਨਾ ਜਾਣਿਆ, ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਲਣੀ, ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਇਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਦਾ ੨ ਸੌ ਗਿਆ ਤਦ ਸੰਖਾਸੁਰ

ਦੈਂਤ ਵੇਦ ਚੁਕ ਕੇ ਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਉਨ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਵੇਦ ਨਾ ਮਿਲੇ।
ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਬਿਪਤਾ ਪਈ ਤਾਂ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕੀਤਾ।

ਜਹ ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰੇ ਤਹੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥੧॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭ ਨੇ ਮੱਛ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸੰਖਾਸੁਰ ਦੇਂਤ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਵੇਦ ਲਿਆ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਦਿਤੇ। ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਮਨ ਭਗਵਾਨ ਪਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ॥੧॥ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—
ਸੰਖਾਸੁਰ ਮਾਰੇ ਬੇਦ ਉਧਾਰੇ ਸਤ੍ਰ ਸੰਘਾਰੇ ਜਸੁ ਲੀਨੇ ॥ ਦੇਵੇਸੁ ਬੁਲਾਯੋ ਰਾਜ ਬਿਨਾਯੋ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਯੋ ਸੁਖ ਦੀਨੇ ॥ ਕੋਟੇ ਬਜੇ ਬਾਜੇ ਅਨੁਰੇਸੁਰ ਗਾਜੇ ਸੁਭ ਘਰਿ ਸਾਜੇ ਸੋਕ ਹਰੇ ॥ ਦੈ ਕੋਟਕ ਦਛਨਾ ਕ੍ਰੋਰ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਆਨਿ ਸੁ ਮੱਛ ਕੇ ਪਾਇ ਪਰੇ ॥੫੪॥ [ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਪੰਨਾ ੧੫੯]

ਐਸਾ ਗਰਬੁ ਬੁਰਾ ਸੰਸਾਰੈ ॥ ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਿਸੁ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗਰਬੁ=ਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਰਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਿਸ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬਲਿ ਰਾਜਾ ਮਾਇਆ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ਜਗਨ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਾਰ ਅਫਾਰੀ ॥

ਮਾਇਆ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ ਅਫਾਰੀ—ਅਮੋੜ ਜੋ ਬਲ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਰ=ਸਮਗ੍ਰੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ।

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪੂਛੇ ਜਾਇ ਪਇਆਰੀ ॥੨॥

ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਸੁਕਰਾ ਚਾਰਜ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛੇ ਬਿਨਾਂ ਪਇਆਰੀ=ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ॥੨॥

ਹਰੀਚੰਦ ਦਾਨੁ ਕਰੈ ਜਸੁ ਲੇਵੈ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇ ਅਭੇਵੈ ॥

ਰਾਜਾ ਹਰੀਚੰਦ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜਸ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਵਸਿਸ਼ਟ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਭੇਵੈ=ਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਂਦਾ ਹੋਇਆ।

ਆਪਿ ਭੁਲਾਇ ਆਪੇ ਮਤਿ ਦੇਵੈ ॥੩॥

ਸਚੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਭੁਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸੁਭਮਤੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਦੁਰਮਤਿ ਹਰਨਾਖਸੁ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਗਰਬ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ॥

ਦੁਰਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਵੀ ਦੁਰ+ਆਚਾਰੀ=ਖੋਟਿਆਂ ਕਰਤੱਬਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਗਰਬ ਪ੍ਰਹਾਰੀ=ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਰਾਇਣ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣਿਆਂ ਪੱਟਾਂ ਪਰ ਰਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਨਾਲ ਚੀਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਤੇ—

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਉਧਾਰੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥੪॥

ਕਿਰਪਾ ਦਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਕਟਾਂ ਤੋਂ ਉਧਾਰੇ=ਬਚਾ ਲਿਆ ॥੪॥

ਭੂਲੋ ਰਾਵਣੁ ਮੁਗਧੁ ਅਚੇਤਿ ॥ ਲੂਟੀ ਲੰਕਾ ਸੀਸ ਸਮੇਤਿ ॥

ਅਚੇਤਿ—ਅਗਿਆਤ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਰਾਵਣ ਭੀ ਪਰਮੇਸਰ ਤੋਂ ਭੁਲ ਗਿਆ। ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀ ਲੰਕਾ ਲੂਟੀ—ਲੁੱਟੀ ਗਈ, ਵਾ :—ਲੂਟੀ—ਲੁੱਠੀ ਭਾਵ ਸੜ ਗਈ। “ਮੂਰਖ ਰਾਵਣ ਕਿਆ ਲੇ ਗਿਆ” ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਬ ਭੇੜੇ ਸਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋਂ ਤੇ ਮੂਰਖ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਗਰਬਿ ਗਇਆ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਤਿ ॥੫॥

ਰਾਵਣ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਖੇ ਹੇਤ—ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਮੰਨੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਹਨ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁਧਨ ਕਰ ਪਰ ਰਾਵਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਨ ਮੰਨੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਾਵਣ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਸੀ ਉਹ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਿਆ ॥ ੫ ॥

ਸਹਸਬਾਹੁ ਮਧੁ ਕੀਟ ਮਹਿਖਾਸਾ ॥ ਹਰਨਾਖਸੁ ਲੇ ਨਖਹੁ ਬਿਧਾਸਾ ॥

ਰਾਜੇ ਸਹਸ੍ਰ ਬਾਹੂ ਨੂੰ, ਮਧੁ+ਕੀਟ=ਮਧੁ ਕੈਟਬ ਦੋਂ ਤਾਂ ਨੂੰ, ਤੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦੋਂ ਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਰਨਾਖਸ ਦੋਂ ਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨੌਂਹਾਂ ਨਾਲ ਬਿਧਾਸਾ=ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੈਤ ਸੰਘਾਰੇ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਅਭਿਆਸਾ ॥੬॥

ਭਗਤੀ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੋਂ ਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰੇ=ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥ ੬ ॥

ਜਰਾਸੰਧਿ ਕਾਲ ਜਮਨੁ ਸੰਘਾਰੇ ॥ ਰਕਤਬੀਜੁ ਕਾਲੁ ਨੇਮੁ ਬਿਦਾਰੇ ॥

ਰਾਜੇ ਜਰਾਸੰਧਿ ਨੂੰ ਤੇ ਕਾਲ ਜਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਕੰਸ ਦਾ ਜਰਾਸੰਧਿ ਸਹੁਰਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕੰਸ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜਰਾਸੰਧਿ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਕੰਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਆਪ ਉਸ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਰਾਸੰਧਿ ਨੇ ਫੌਜਾਂ ਭੇਜ ਕੇ ਜੁਧ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਜੁਧ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਖਿਰ ਜਰਾਸੰਧਿ ਆਪ ਮਰ ਗਿਆ, ਜਰਾਸੰਧਿ ਦਾ ਮਿਲਾਪੀ ਇਕ ਕਾਲਜਮਨ ਸੀ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਜੁਧ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਜਦ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਾਰਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਗੁੰਦ ਲਈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਓਥੋਂ ਦੌੜ ਲਾਈ ਤੇ ਕਾਲ ਜਮਨ ਵੀ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਦੌੜ ਪਿਆ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਚਕੰਦ ਰਿਖੀ ਬੈਠਾ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਿਤੰਬਰ ਲਾਹ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਪਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਅਗੇ ਦੌੜ ਗਏ। ਜਦ ਪਿਛੋਂ ਕਾਲਜਮਨ ਆ ਕੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਓਥੇ ਬੈਠਾ ਵੇਖ ਕੇ ਨਤ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਹੁਣ ਪਿਤੰਬਰ ਪਾਕੇ ਕਿਉਂ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ ਉਨ ਕੇ ਜੰਗ ਕਰ। ਤਾਂ ਮੁਚਕੰਦ ਰਿਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਭਸਮ, ਭਸਮ, ਭਸਮ, ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਭਸਮ ਕਹਿਣੇ ਨਾਲ ਉਹ ਕਾਲਜਮਨ ਭਸਮ ਹੋ ਗਿਆ।

ਰਕਤ ਬੀਜੁ :—ਰਕਤ ਬੀਰਜ ਦੋਂ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਟ ਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਧੜਾ ਭਾਜੀ ਜੁਧ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਡਿਗਦੀਆਂ

ਸਨ ਉਤਨੇ ਹੋਰ ਦੈਂਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਟਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨ ਗਈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਚੰਡੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਦੈਂਤ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਡਿੱਗਣ ਤਾਂ ਚੰਡੀ ਆਪਣੇ ਖੱਪਰ ਵਿੱਚ ਬੋਚ ਕੇ ਪੀ ਲਿਆ ਕਰੇ ਹੇਠਾਂ ਨ ਡਿੱਗਣ ਦੇਵੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਕਤ ਬੀਰਜ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ।

ਕਾਲ ਨੇਮੁ :-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ "ਹਨੂੰਮਾਨ" ਲਛਮਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੂਟੀ ਲੈਣ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਰਾਵਣ ਨੇ ਕਾਲ ਨੇਮੀ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਓਥੇ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ਬਗੀਚੇ ਲਗਾ ਕੇ ਹਨੂੰਮਾਨ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਰਮਾ ਕੇ ਓਥੇ ਹੀ ਰਖ ਲਵੀਂ ਤਾਂ ਕਿ ਟਾਇਮ ਸਿਰ ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੂਟੀ ਨ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਲਛਮਣ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਲਨੇਮੀ ਨੇ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆ ਕੇ ਕੀਤਾ, ਸੁੰਦਰ ਬਗੀਚੇ ਲਗਾ ਕੇ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਸੋਹਣੀ ਸਜਾਵਟ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ, ਹਨੂੰਮਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਇਹ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਆਪ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹੋ ਹਨੂੰਮਾਨ ਸੁਖ ਗਿਆ ਇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਛਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਨੂੰਮਾਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੂਟੀ ਵਾਲਾ ਪਹਾੜ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਪਹੁੰਚਾ।

ਦੈਤ ਸੰਘਾਰਿ ਸੰਤ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥੭॥

ਇੰਜ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੭॥

(ਪੰਨਾ ੨੨੫) ਆਪੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੈਤ ਸੰਘਾਰੇ ॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਦੈਤ ਭਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰੇ=ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ-

ਗਰਮੁਖਿ ਸਾਚਿ ਭਗਤਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥੮॥

ਸਚੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਤਾਰਦਾ ਹੈ ॥੮॥

ਬੂਡਾ ਦੁਰਜੋਧਨੁ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ਰਾਮੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ਕਰਤਾ ਸੋਈ ॥

ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਡੁਬਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਰਾਜਾ ਦੁਰਜੋਧਨ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਿਆਬਰੋ ਆਪ ਹੀ ਖੋਈ=ਗੁਆ ਲਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਇਸ ਵਲ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਜੋ ਰਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਰਕੇ ਨਾ ਜਾਣਿਆ। ਗੁੱਜਰ ਕਹਿ ਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਤਬੇਲੇ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਜਨ ਕਉ ਦੁਖਿ ਪਚੈ ਦੁਖੁ ਹੋਈ ॥੯॥

ਜੋ ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਪਚੈ=ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ :-ਜੋ ਸੇਵਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਭੀ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਚੈ=ਸੜਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੯॥

ਜਨਮੇਜੈ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨਿਆ ॥

ਰਾਜੇ ਜਨਮੇਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਬਿਆਸ ਜੀ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਸੱਤ ਕਰ ਕੇ ਨ ਜਾਣਿਆ,

ਬਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਭੀਮ ਸੈਨ ਦੇ ਉਡਾਏ ਹੋਏ ਹਾਥੀ ਹੁਣ ਤਕ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮ ਰਹੇ ਹਨ
ਪਰ ਜਨਮੇਜੇ ਨੇ ਨੱਕ ਸੰਕੋਚ ਕੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਗਲ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦਾ, ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁਲਣ ਕਰਕੇ
ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੋਹੜ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਵਨਾ ਕਰੇ।

ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਭੂਲੇ ਬਹੁਰਿ ਪਛੁਤਾਨਿਆ ॥੧੦॥

ਇਕ ਤਿਲ ਮਾੜ੍ਹ ਭੁਲਣ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ॥੧੦॥

ਕੰਸੁ ਕੇਸੁ ਚਾਂਡੂਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਰਾਮੁ ਨ ਚੀਨਿਆ ਅਪਨੀ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥

ਕੰਸ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ, ਚੰਡੂਰ ਤੇ ਮੁਸ਼ਟਕ ਇਹ ਦੋ ਕੰਸ ਦੇ ਪਹਿਲਵਾਨ
ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਕੋਈ ਸੁਖ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ
ਪਤਿਆਬਰੋ ਖੋਹਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਨ ਰਾਖੈ ਕੋਈ ॥੧੧॥

ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧੧॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਗਰਬੁ ਨ ਮੋਟਿਆ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਧਰਮੁ ਧੀਰਜੁ ਹਰਿਨਾਇ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੰਕਾਰ ਮੋਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ ਹੀ ਧਰਮ
ਧੀਰਜ ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥੧੨॥੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਗੁਣ ਗਾਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ
ਹੰਕਾਰ ਨਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧੨॥ ੯॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਅੰਕਿ ਚੜਾਵਉ ॥ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਪਹਿਰਿ ਹਢਾਵਉ ॥

ਚਾਹੇ ਚੰਦਨ ਆਦਿਕ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁਆ ਕੇ ਅੰਕਿ=ਅੰਗਾਂ ਪਰ ਚੜਾਣਾ ਕਰੇ।

ਚਾਹੇ ਸੂਤੀ ਪਾਟ=ਬਸਤੂ ਤੇ ਚਾਹੇ ਪਟੰਬਰ=ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਪਹਿਰਕੇ ਹੰਢਾਵੇ।

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥੧॥

ਪਰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਖ ਪਾਓਗੇ? ॥੧॥

ਕਿਆ ਪਹਿਰਉ ਕਿਆ ਓਢਿ ਦਿਖਾਵਉ ॥

ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਕਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗਹਿਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਰਕੇ ਕੀ ਵਿਖਾਂਦੇ ਹੋ? ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਦੁਸ਼ਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਓਢਕੇ ਕੀ ਵਿਖਾਂਦੇ ਹੋ?
ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਓਗੇ।

ਵਾ:-ਕਿਥੋਂ ਸੁਖ ਪਾਓਗੇ? ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਾਨੀ ਕੁੰਡਲ ਗਲਿ ਮੋਤੀਅਨ ਕੀ ਮਾਲਾ ॥ ਲਾਲ ਨਿਹਾਲੀ ਫੂਲ ਗੁਲਾਲਾ ॥

ਕਾਨੀ=ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਲੇ ਪਾਲਵੇ, ਗਲ ਵਿੱਚ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਭੀ ਪਾਈ ਹੋਵੇ। ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਨਿਹਾਲੀ=ਤੁਲਾਈ ਵਿਛਾਣਾ ਕਰੇ ਤੇ ਸੇਜਾ ਉਤੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੂਲ ਵਿਛਾਣਾ ਕਰੇ।

ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਕਹਾ ਸੁਖ ਭਾਲਾ ॥੨॥

ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਥੋਂ ਸੁਖ ਭਾਲਣਾ ਕਰੋਗੇ ॥੨॥

ਨੈਨ ਸਲੋਨੀ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ॥ ਖੋੜ ਸੀਗਾਰ ਕਰੈ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ ॥

ਚਾਹੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਲੋਨੀ=ਸੁੰਦਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਹੋਵੇ। ਖੋੜ=ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਚਾਹੇ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਅਤਿ=ਬਹੁਤਾ ਪਿਆਰ ਭੀ ਕਰੇ।

ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਭਜੇ ਨਿਤ ਖੁਆਰੀ ॥੩॥

ਪਰ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਖੁਆਰੀ=ਖਰਾਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੩॥

ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਫੂਲ ਬਿਛਾਵੈ ਮਾਲੀ ॥

ਚਾਹੇ ਘਰ ਦੇ ਦਰ=ਅੰਦਰ ਮਹਲਾ=ਇਸਤਰੀ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸੇਜਾ ਉਤ ਪਈ ਹੋਵੇ। ਤੇ ਅਹਿ+ਨਿਸਿ=ਦਿਨ ਰਾਤ ਤਾਜੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੇਜਾ ਮਾਲੀ ਵਿਛਾ ਜਾਵੇ।

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਸੁ ਦੇਹ ਦੁਖਾਲੀ ॥੪॥

ਪਰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਦੇਹ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ॥੪॥

ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਨੇਜੇ ਵਾਜੇ ॥ ਲਸਕਰ ਨੇਬ ਖਵਾਸੀ ਪਾਜੇ ॥

ਚਾਹੇ ਸਰੋਸਟ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਰੋਸਟ ਹਾਥੀ ਹੋਣ, ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਸਿਖਰ ਨੇਜੇ=ਝੰਡੇ ਝੂਲਦੇ ਹੋਣ, ਤੇ ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅਗੇ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹੋਣ। ਲਸਕਰ=ਫੌਜਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ ਹੋਣ, ਨੇਬ=ਚੋਬਦਾਰ ਛਟੀ ਲੈ ਕੇ ਬੂਹੇ ਪਰ ਖਲੋਤਾ ਹੋਵੇ, ਖਵਾਸੀ=ਚੋਰੀ ਬਰਦਾਰ ਚੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਖੜਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਾਜੇ=ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਝੂਠੇ ਹਨ।

ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਝੂਠੇ ਦਿਵਾਜੇ ॥੫॥

ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਾਹਵੇ ਝੂਠੇ ਹਨ ॥੫॥

ਸਿਧੁ ਕਹਾਵਉ ਰਿਧਿਸਿਧਿ ਬੁਲਾਵਉ ॥ ਤਾਜ ਕੁਲਹ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰ ਬਨਾਵਉ ॥

ਚਾਹੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਿਧ ਭੀ ਕਹਾ ਲਵੇ।

ਚਾਹੇ ਤਾਜ ਕੁਲਹ=ਮਹਾਰਾਜੇ ਵਾਲੀ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਕੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਛੱਤ੍ਰ ਝੂਲਾ ਲਵੇ।

ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਕਹਾ ਸਚੁ ਪਾਵਉ ॥੬॥

ਪਰ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਥੋਂ ਸਚ=ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਓਗੇ ॥੬॥

ਖਾਨੁ ਮਲੂਕੁ ਕਹਾਵਉ ਰਾਜਾ ॥ ਅਬੇ ਤਬੇ ਕੂੜੇ ਹੈ ਪਾਜਾ ॥

ਚਾਹੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ ਕਹਾ ਲਵੇ, ਚਾਹੇ ਬਲੋਚਾਂ 'ਚੋਂ ਵੱਡੇ ਮਲੂਕ ਭੀ ਕਹਾ ਲਵੇ, ਚਾਹੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਕਹਾ ਲਵੇ। ਪਾਜਾ=ਦਿਖਾਲੇ ਮਾਤ੍ਰ ਜੋ ਅਬੇ×ਤਬੇ=ਹੰਕਾਰ ਸਹਿਤ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ ਇਹ ਸਭ ਕੂੜੇ=ਝੂਠੇ ਹਨ। ਵਾ :-ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਬ ਕਰ, ਏਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤਬ ਕਰਾਂਗਾ ਇਹ ਸਭ ਪਾਜ ਝੂਠਾ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਸਵਰਸਿ ਤਾਜਾ ॥੨॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਇਸ ਦਾ ਕੰਮ ਸਵਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੨॥

ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵਿਸਾਰੀ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਨਿਆ ਰਿਦੈ ਮੁਰਾਰੀ ॥

ਅਸਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਵਿਸਾਰ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਅਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਮੁਰਾਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਠਵਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥੮॥੧੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਸਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੮॥੧੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਸੇਵਾ ਏਕ ਨ ਜਾਨਸਿ ਅਵਰੇ ॥ ਪਰਪੰਚ ਬਿਆਧਿ ਤਿਆਗੈ ਕਵਰੇ ॥

ਅਵਰੇ=ਝੱਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਇੱਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਬਿਆਧ ਰੂਪ ਜੋ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ ਕਵਰੇ=ਕੋੜਾ (ਦੁਖਦਾਈ), ਉਸ ਨੂੰ ਕਵਰੇ=ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਗਣਗੇ।

ਵਾ:-ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਵਰੇ=ਹੋਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ,

ਉਹ ਬਿਆਧ ਰੂਪ ਪ੍ਰਪੰਚ ਨੂੰ ਕਵਰੇ=ਕੋੜਾ (ਦੁਖਦਾਈ) ਜਾਣ ਕੇ ਤਿਆਗਦੇ ਹਨ।

ਭਾਇ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਸਾਚੈ ਸਚੁ ਰੇ ॥੧॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਭਾਇ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਖੇ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਚੁ=ਨਿਸਚੈ ਕਰਕੇ ਸਚ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਚੁ ਰੇ=ਪਰਵਿਰਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਐਸਾ ਰਾਮ ਭਗਤੁ ਜਨੁ ਹੋਈ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣਗਾਇ ਮਿਲੈ ਮਲੁ ਧੋਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰਾਮ ਦਾ ਐਸਾ ਭਗਤ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਕੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਧੋ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਧੋ ਕਵਲੁ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੈ ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਅਗਨਿ ਜਗਤ ਪਰਜਾਰੈ ॥

ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਮਲ, ਮੂਧਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੁਰ+ਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਮਤੀ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ, ਵਾ:-ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੇ ਸਹਿਤ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਜਾਰੈ=ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੋ ਉਬਰੈ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥੨॥

ਜੋ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਅੱਗ ਤੋਂ ਉਬਰੈ=ਬਚੇ ਹਨ ॥੨॥

ਭ੍ਰਿੰਗੁ ਪਤੰਗੁ ਕੁੰਚਰੁ ਅਰੁ ਮੀਨਾ ॥ ਮਿਰਗੁ ਮਰੈ ਸਹਿ ਅਪੁਨਾ ਕੀਨਾ ॥

ਜਿਵੇਂ ਭ੍ਰਿੰਗੁ=ਭੌਰਾ, ਪਤੰਗਾ, ਕੁੰਚਰੁ=ਹਾਥੀ, ਮੀਨਾ=ਮੱਛੀ, ਅਤੇ ਮਿਰਗੁ=ਹਰਨ ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿ=ਸਹਾਰ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਤਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰਾਚਿ ਤਤੁ ਨਹੀ ਬੀਨਾ ॥੩॥

ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿੱਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀ ਬੀਨਾ=ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ॥੩॥

ਕਾਮੁ ਚਿਤੈ ਕਾਮਣਿ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਿਨਾਸੈ ਸਗਲ ਵਿਕਾਰੀ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਕਾਮਣਿ=ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਹਿਤਕਾਰੀ=ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ ਉਹ ਕਾਮ ਚੇਸ਼ਟਾ ਨੂੰ ਹੀ ਚਿਤਵਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਜੋ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਤਿ ਮਤਿ ਖੇਵਹਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰੀ ॥੪॥

ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰੀ=ਭੁਲਾਕੇ ਪਤਿ×ਮਤਿ=ਇਜ਼ਤ ਤੇ ਅਕਲ ਨੂੰ ਖੇਵਹਿ=ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥

(ਪੰਨਾ ੨੨੬)

ਪਰ ਘਰਿ ਚੀਤੁ ਮਨਮੁਖਿ ਡੋਲਾਇ ॥ ਗਲਿ ਜੇਵਰੀ ਧੰਧੈ ਲਪਟਾਇ ॥

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਾਏ ਘਰਾਂ ਦੇ ਲੁਟਣ ਵਿੱਚ, ਵਾ:-ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮਗਰ, ਵਾ:-ਪਰਾਏ ਘਰ-ਭੂਤਾਂ ਪਰੇਤਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਫੁਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਲ ਵਿੱਚ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਰੂਪੀ ਜੇਵਰੀ=ਰਸੀ ਹੈ ਇਸੀ ਕਰਕੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੰਪਟਾਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਛੂਟਸਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥੫॥

ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਾਉਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੫॥

ਜਿਉ ਤਨੁ ਬਿਧਵਾ ਪਰ ਕਉ ਦੇਈ ॥ ਕਾਮਿ ਦਾਮਿ ਚਿਤੁ ਪਰ ਵਸਿ ਸੇਈ ॥

ਜਿਵੇਂ ਬਿਧਵਾ=ਰੰਡੀ ਔਰਤ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਪਰਾਏ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਮ ਚੇਸ਼ਟਾ ਦੇ ਵਸੀਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਦਾਮਿ=ਦਾਮੜਿਆਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਰੰਡੀ ਔਰਤ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਪਰਾਏ ਦੇ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਲਚ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਾਏ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਕਬਹੂੰ ਹੋਈ ॥੬॥

ਪਰ ਪਰਮੇਸਰ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ॥੬॥

ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੋਥੀ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪਾਠਾ ॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੜੈ ਸੁਣਿ ਥਾਟਾ ॥

ਚਾਹੇ ਕਿਤਨੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ, ਚਾਹੇ ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ। ਚਾਹੇ ਚਾਰੇ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ, ਚਾਹੇ ਥਾਟਾ=ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਲਵੇ।

ਬਿਨੁ ਰਸ ਰਾਤੇ ਮਨੁ ਬਹੁ ਨਾਟਾ ॥੭॥

ਪਰ ਆਤਮ ਰਸ ਵਿੱਚ ਰਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਮਨ ਨਟ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਬਹੁਤ ਚੰਚਲ ਹੋ ਕੇ ਨੱਚਦਾ ਟੱਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਜਿਉ ਚਾਤ੍ਰਕ ਜਲ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਸਾ ॥ ਜਿਉ ਮੀਨਾ ਜਲ ਮਾਹਿ ਉਲਾਸਾ ॥

ਜਿਵੇਂ ਚਾਤ੍ਰਕ=ਪਪੀਹਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਜਲ=ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਦਾ ਪਿਆਸਾ=ਚਾਹਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਲਾਸਾ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਾ ॥੮॥੧੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ॥੮॥੧੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਹਨੁ ਕਰਿ ਮਰੈ ਨ ਲੇਖੈ ਪਾਵੈ ॥ ਵੇਸ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਸਮ ਲਗਾਵੈ ॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਕਰਕੇ ਮਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਭੇਖ ਧਾਰਣ ਕਰ ਲਵੇ, ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਭਸਮ ਭੀ ਲਗਾ ਲਵੇ।

ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਬਹੁਰਿ ਪਛੁਤਾਵੈ ॥੧॥

ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਭੁਲਾਣ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਤੂੰ ਮਨਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੂੰ ਮਨਿ ਸੂਖ ॥ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਸਹਹਿ ਜਮ ਦੂਖ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਹਰਿ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨਿ=ਮਨਨ ਕਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੂਖੀ ਹੋਵੇਂਗਾ।

ਵਾ :-ਤੂੰ ਹਰਿ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨਨ ਕਰ, ਤੂੰ ਹਰਿ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨਨ ਕਰ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੂਖੀ ਹੋਵੇਂਗਾ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾਣ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਜਮਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰੇਂਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਅਗਰ ਕਪੂਰਿ ॥ ਮਾਇਆ ਮਗਨੁ ਪਰਮਪਦੁ ਦੂਰਿ ॥

ਅਗਰ×ਚੰਦਨ=ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਚੁਆਕੇ ਤੇ ਕਪੂਰ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਪਰ ਮਲਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਪਰਮਪਦ=ਆਤਮਪਦ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ।

ਨਾਮਿ ਬਿਸਾਰਿਐ ਸਭੁ ਕੂੜੇ ਕੂਰਿ ॥੨॥

ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਭੁਲਾਣ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਝੂਠਾ ਹੀ ਝੂਠਾ ਹੈ ॥੨॥

ਨੇਜੇ ਵਾਜੇ ਤਖਤਿ ਸਲਾਮੁ ॥ ਅਧਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਿਆਪੈ ਕਾਮੁ ॥

ਚਾਹੇ ਮਕਾਨ ਉਤੇ ਨੇਜੇ—ਝੰਡੇ ਝੂਲਦੇ ਹਨ, ਬੂਹੇ ਅਗੇ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ, ਰਾਜ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਲੋਕੀਂ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਝ ਪਾ ਕੇ ਭੀ ਅੰਦਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਧਕੀ=ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਹੋਰ ਕਾਮਨਾ ਵਿਆਪਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਵਾ:-ਕਾਮ ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਾਚੇ ਭਗਤਿ ਨ ਨਾਮੁ ॥੩॥

ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਚੇ=ਮੰਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਵਾ:-ਹਰੀ ਨਾਮ ਭਗਤੀ ਦੇ ਮੰਗੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਦਾ ਤਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੩॥

ਵਾਦਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਮੇਲਾ ॥ ਮਨੁ ਦੇ ਪਾਵਹਿ ਨਾਮੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥

ਵਾਦਿ=ਝਗੜੇ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਪਾਵੇ ਤਾਂ ਸੁਹੇਲਾ=ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਅਗਿਆਨੁ ਦੁਹੇਲਾ ॥੪॥

ਦੂਜੇ ਭਾਇ=ਦੂਤ ਭਾ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੁਹੇਲਾ=ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਬਿਨੁ ਦਮ ਕੇ ਸਉਦਾ ਨਹੀ ਹਾਟ ॥ ਬਿਨੁ ਬੋਹਿਥ ਸਾਗਰ ਨਹੀ ਵਾਟ ॥

ਜਿਵੇਂ ਦਮ=ਦਮਤਿਆਂ (ਧਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੱਟੀ ਤੋਂ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਜਿਵੇਂ ਬੋਹਿਥ=ਜਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਵਾਟ ਨਹੀਂ ਲੰਘੀ ਜਾਂਦੀ। ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਸਰਧਾ ਰੂਪ ਦਮਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਹੱਟੀ ਤੋਂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਅਤੇ ਨਾਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਵਾਟ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦਾ।

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸੇਵੇ ਘਾਟੇ ਘਾਟਿ ॥੫॥

ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਘਾਟਿ=ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਹੀ ਹੈ ॥੫॥

ਤਿਸ ਕਉ ਵਾਹੁਵਾਹੁ ਜਿ ਵਾਟਦਿਖਾਵੈ ॥ ਤਿਸਕਉ ਵਾਹੁਵਾਹੁ ਜਿ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥

ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਆਖੋ, ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਆਖੋ, ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤਿਸ ਕਉ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥੬॥

ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਆਖੋ, ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤਿਸ ਕਉ ਜਿਸਕਾ ਇਹੁ ਜੀਉ ॥ ਗੁਰਸਬਦੀ ਮਥਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਉ ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੀ ਧੰਨ ਧੰਨ ਆਖੋ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਇਹ ਜੀਅ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਗੁਰ ਸਬਦੀਆਂ ਦੁਆਰੇ ਗੁਰ ਸਬਦ ਦੀ ਮਥਿ=ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਣਾ ਕਰੋ।

ਨਾਮ ਵਡਾਈ ਤੁਧੁ ਭਾਣੈ ਦੀਉ ॥੧॥

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਵਾ:—ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ! ਉਸਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਤੁਰਨਾ ਕਰ ਜਿਸਨੇ ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ੧

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕਿਉ ਜੀਵਾ ਮਾਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਜਪਤੁ ਰਹਉ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਇ ॥

ਹੇ ਮਾਇ=ਮਾਇਆਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਉਣਾ ਕਰਾਂ? ਇਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਪਤਿ ਪਾਇ ॥੮॥੧੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਨਾਮੀ! ਜੋ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਹਨ ਉਹੀ ਮਾਨ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ (ਇਜ਼ਤ) ਨੂੰ ਪਾਏ ਹਨ ॥੮॥੧੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਹਉਮੈ ਕਰਤ ਭੇਖੀ ਨਹੀ ਜਾਨਿਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਵਿਰਲੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥੧॥

ਭੇਖ ਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭੇਖ ਦੀ ਹੋਗਤਾ ਮਮਤਾ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ।

ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਮਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਹਉਹਉ ਕਰਤ ਨਹੀ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ॥ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਈਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਹਉਮੈ ਦੇ ਮਿਟ ਜਾਣ ਤੇ ਹੀ ਪਰਮ ਪਦੁ=ਆਤਮ ਪਦ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਰਾਜੇ ਬਹੁ ਧਾਵਹਿ ॥ ਹਉਮੈ ਖਪਹਿ ਜਨਮਿ ਮਰਿ ਆਵਹਿ ॥੨॥

ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧਾਵਹਿ=ਫੌੜਦੇ ਹਨ।

ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖਪਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਹਉਮੈ ਨਿਵਰੈ ਗੁਰਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੈ ॥ ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਤਿਆਗੈ ਪੰਚ ਸੰਘਾਰੈ ॥੩॥

ਗੁਰ ਸਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਨਿਵਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੰਚਲ ਮਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗੇ

ਤਾਂ ਹੀ ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਸੰਘਾਰੈ=ਮਰਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਅੰਤਰਿ ਸਾਚੁ ਸਹਜ ਘਰਿ ਆਵਹਿ ॥ ਰਾਜਨੁ ਜਾਣਿ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ॥੪॥

ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਚਨਾਮ ਹੈ, ਉਹ ਸਹਜ=ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਸਰੂਪ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੩੩੫) ਗਉੜੀ ਮ: ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ [ਪੰਨਾ ੨੨੭]

ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਵਾ :-ਰਾਜਨੁ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ
ਪਰਮ ਗਤਿ=ਕੈਵਲ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਗੁਰੁ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥ ਨਿਰਭਉ ਕੈ ਘਰਿ ਤਾੜੀ ਲਾਵੈ ॥੫॥

ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸਚੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਕਰਨੀ ਕਰਕੇ ਭਰਮ ਨੂੰ ਚੁਕਾਵੈ=ਦੂਰ ਕਰੇ ।

ਨਿਰਭਉ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ ਤਾੜੀ=ਸਮਾਧੀ, ਵਾ :-ਬਿਰਤੀ ਲਗਾਵੈ ॥੫॥

ਹਉ ਹਉ ਕਰਿ ਮਰਣਾ ਕਿਆ ਪਾਵੈ ॥ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਸੋ ਝਗਰੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥੬॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹਉ × ਹਉ=ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰਕੇ ਮਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਭਲਾ ਕੀ ਪਾਣਾ ਹੈ ?

ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰੂਪ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਚੁਕਾਵੈ=ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਜੇਤੀ ਹੈ ਤੇਤੀ ਕਿਹੁ ਨਾਹੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨ ਭੇਟਿ ਗੁਣ ਗਾਹੀ ॥੭॥

ਜਿਤਨੀ ਕੁ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ਉਤਨੀ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਮਿਥਿਆ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ, ਤੇਤੀ=ਉਤਨੀ ਕੁਝ ਭੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ=ਮੁਖੀ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਭੇਟਿ=ਮਿਲ ਕੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥ ੭ ॥

(ਪੰਨਾ ੨੨੭)

ਹਉਮੈ ਬੰਧਨ ਬੰਧਿ ਭਵਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥੮॥੧੩॥

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਹਉਮੈ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ
ਭਵਾਵੈ=ਫੇਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ
ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥੮॥੧੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਪ੍ਰਥਮੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਾਲੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲੁ ਪਇਆਲਿ ਨ ਪਾਇਆ ।

ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਥਮੇ=ਪਹਿਲਾ ਜੀਵ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਕਾਲ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ
ਆਇਆ ਹੈ ਭਾਵ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਨਾਭੀ ਕੋਲ ਦਾ
ਪਇਆਲਿ=ਅੰਤ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਣਾ ਕੀਤਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ
ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਦ ਬਖੁਦ ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਕਰਤਾ ਕੌਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰੇ ਕਿਹਾ
ਹੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ! ਤੇਰਾ ਕਰਤਾ ਇਹ ਕੌਲ ਹੀ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੇਰਾ ਕਰਤਾ ਇਹ ਨਿਕਾ ਜੇਹਾ ਕੌਲ
ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਜਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਉਸ ਕੌਲ ਨੂੰ ਲਤ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ
ਉਸਨੂੰ ਨਾਭੀ ਕੋਲ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਟ ਦਿਤਾ, ਅਠਾਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਜੁਗ ਵਿਚੋਂ ਭੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਸ ਨਾਲੀ
ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ ।

ਆਗਿਆ ਨਹੀ ਲੀਨੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥੧॥

ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨ ਮੰਨ ਲੀਤੀ, ਤਾਂ ਹੀ ਭਰਮ ਵਿਚ ਭੁਲਾਣਾ ਕੀਤਾ ॥੧॥

ਜੇ ਉਪਜੈ ਸੋ ਕਾਲਿ ਸੰਘਾਰਿਆ ॥

ਜੇ ਭੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨੇ ਸੰਘਾਰਿਆ—ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

ਹਮ ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਸਾਂ ਨੇ ਗੁਰਸਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਕਾਲ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਾਇਆ ਮੋਹੇ ਦੇਵੀ ਸਭਿ ਦੇਵਾ ॥ ਕਾਲੁ ਨ ਛੋਡੈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥

ਸਭ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਨੇ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੀ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਹੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥੨॥

ਇਕ ਉਹ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਅਬਿ+ਨਾਸੀ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ॥੨॥

ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਬਾਦਸਾਹ ਨਹੀ ਰਹਨਾ ॥ ਨਾਮਹੁ ਭੂਲੈ ਜਮਕਾ ਦੁਖੁ ਸਹਨਾ ॥

ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਸੁਲਤਾਨ=ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਖਾਨ ਹੈ ਵਸ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ,

ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ।

ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਸਹਨਾ—ਸਹਾਰਨਾ ਹੈ।

ਮੈ ਧਰ ਨਾਮੁ ਜਿਉ ਰਾਖਹੁ ਰਹਨਾ ॥੩॥

ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਧਰ—ਆਸਰਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਰਹਿਣਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ॥੩॥

ਚੋਧਰੀ ਰਾਜੇ ਨਹੀ ਕਿਸੇ ਮੁਕਾਮੁ ॥ ਸਾਹ ਮਰਹਿ ਸੰਚਹਿ ਮਾਇਆ ਦਾਮ ॥

ਚੋਧਰੀ ਤੇ ਰਾਜੇ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਮੁਕਾਮੁ=ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਜੋ

ਮਾਇਆ—ਛਲ ਰੂਪ ਦਮਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਵਾ:—ਦਾਮ=ਫਾਂਸੀ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸ਼ਾਹ ਭੀ ਮਰ ਜਾਣਗੇ।

ਮੈ ਧਨੁ ਦੀਜੈ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ॥੪॥

ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਧਨੁ—ਧਨਤਾ ਜੋਗ ਹਰੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਣਾ ਕਰੇ।

ਵਾ:—ਅੰਮ੍ਰਿਤ=ਅਮਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਮੈਨੂੰ ਦੇਣਾ ਕਰੇ ॥੪॥

ਰਯਤਿ ਮਹਰ ਮੁਕਦਮ ਸਿਕਦਾਰੈ ॥ ਨਿਹਚਲੁ ਕੋਇ ਨ ਦਿਸੈ ਸੰਸਾਰੈ ॥

ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਰਯਤਿ—ਪਰਜਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਮਹਰ—ਅਰਾਈਆਂ ਚੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਮੁਕਦਮ—ਚੋਧਰੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਸਿਕਦਾਰੈ—ਥਾਣੇਦਾਰ ਹੈ। ਇਤ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੀ ਅਚੱਲ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।

ਅਫਰਿਓ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਸਿਰਿ ਮਾਰੈ ॥੫॥

ਅਫਰਿਓ—ਅਮੋੜ ਜੋ ਕਾਲ ਹੈ ਉਹ ਕੂੜੁ=ਬੁਠਿਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਨਿਹਚਲੁ ਏਕੁ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥ ਜਿਨ ਕਰਿ ਸਾਜੀ ਤਿਨਹਿ ਸਭ ਗੋਈ ॥

ਸਚੁ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਕ ਸਦਾ ਹੀ ਨਿਸਚਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸੇ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਈ=ਬੁਲਾਈ ਮਿਲਾਈ ਛਪਾਈ ਹੈ।

ਓਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਪੈ ਤਾ ਪਤਿ ਹੋਈ ॥੬॥

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜਾਪੈ=ਜਾਣੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸਦੀ ਪਤਿਆਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੬॥

ਕਾਜੀ ਸੇਖ ਭੇਖ ਫਕੀਰਾ ॥ ਵਡੇ ਕਹਾਵਹਿ ਹਉਮੈ ਤਨਿ ਪੀਰਾ ॥

ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਕਾਜੀ, ਸੇਖ ਤੇ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਭੇਖ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਵੱਡੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਹਉਮੈ ਰੂਪ ਪੀੜਾ ਹੈ।

ਕਾਲੁ ਨ ਢੋਡੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਧੀਰਾ ॥੭॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਧੀਰਜਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਛਡਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੭॥

ਕਾਲੁ ਜਾਲੁ ਜਿਹਵਾ ਅਰੁ ਨੈਣੀ ॥ ਕਾਨੀ ਕਾਲੁ ਸੁਣੈ ਬਿਖੁ ਬੈਣੀ ॥

ਜਿਹਵਾ=ਜੀਭ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਚਖਣੇ ਰੂਪ ਕਾਲ ਦਾ ਫਾਹ, ਅਤੇ ਨੈਣੀ=ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰ (ਦ੍ਰਸ਼ਟੀ ਅਰਥਾਤ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵੇਖਣੇ ਰੂਪ ਕਾਲ ਦਾ ਜਾਲੁ=ਫਾਹ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੀ=ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਖੁ×ਬੈਣੀ=ਵਿਸ਼ੇ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਸੁਣਨੇ ਰੂਪ ਕਾਲ ਦਾ ਫਾਹ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਮੂਠੇ ਦਿਨੁ ਰੈਣੀ ॥੮॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਸੇ ਭਰ੍ਹਾਂ ਮੂਠੇ=ਲੁਟੀਂ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੮॥

ਹਿਰਦੈ ਸਾਚੁ ਵਸੈ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥ ਕਾਲੁ ਨ ਜੋਹਿ ਸਕੈ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਸਚਾ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਜੋਹਿ=ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ ॥੯॥੧੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਅਜੇਹੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਸਬਦਿ=ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥੯॥੧੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਬੋਲਹਿ ਸਾਚੁ ਮਿਥਿਆ ਨਹੀ ਰਾਈ ॥ ਚਾਲਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਸਚ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਰਾਈ ਜਿੰਨਾ ਭੀ ਬੁਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ। ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਰਜਾਈ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਰਹਿ ਅਤੀਤ ਸਚੇ ਸਰਣਾਈ ॥੧॥

ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਣੀ ਪੈ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ=ਅਸੰਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਸਚ ਘਰਿ ਬੈਸੈ ਕਾਲੁ ਨ ਜੋਹੈ ॥

ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਸਚੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨ ਜੋਹੈ=ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ ।

ਮਨਮੁਖ ਕਉ ਆਵਤ ਜਾਵਤ ਦੁਖੁ ਮੋਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਤੇ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਆਵਤ×ਜਾਵਤ=ਜਨਮ ਮਰਣ ਦਾ ਦੁਖ ਹੀ ਮੋਹੈ=ਮੂਰਛਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਵਾ :-ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਮੋਹੈ=ਵਿੱਚ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਪਿਉ ਪੀਅਉ ਅਕਥੁ ਕਥਿ ਰਹੀਐ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਬੈਸਿ ਸਹਜ ਘਰੁ ਲਹੀਐ ॥

ਨਾਮ ਅਪਿਉ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਰਹੋ ਤੇ ਅਕਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਰਹੋ ।

ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਖੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਹਜ=ਸਾਂਤੀ ਦਾ ਘਰ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕਰੋ ।

ਵਾ :-ਸਹਜ ਘਰ ਲਹੀਐ=ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਣ ਹੋਣਾ ਕਰੋ ।

ਹਰਿ ਰਸਿ ਮਾਤੇ ਇਹੁ ਸੁਖੁ ਕਹੀਐ ॥੨॥

ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਮਾਤੇ=ਮਸਤ ਹੋਏ ਹਨ ਇਹ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਸੁਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ॥੨॥

ਗੁਰਮਤਿ ਚਾਲ ਨਿਹਚਲ ਨਹੀ ਡੋਲੈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚਿ ਸਹਜਿ ਹਰਿ ਬੋਲੈ ॥

ਗੁਰਮਤੀਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਿਸਚਲ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਤੋਂ ਡੋਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਗੁਰਮਤੀਏ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਸਹਜੇ ਹਰੀ ਸਚੇ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਅਤੇ-

ਪੀਵੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਤੁ ਵਿਰੋਲੈ ॥੩॥

ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤੱਤ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਵਿਰੋਲੈ=ਵਿਵੇਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਖਿਆ ਦੀਖਿਆ ਲੀਨੀ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿਓ ਅੰਤਰ ਗਤਿ ਕੀਨੀ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਦੀਖਿਆ=ਸਿਖਿਆ ਲੀਤੀ ਹੈ । ਗੁਰਾਂ ਅਗੋਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਤਨ ਅਰਪਣ ਕਰਕੇ ਅੰਤਰੋ=ਭੇਦ ਦੀ ਗਤਿ=ਨਿਵਰਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਤੇ

ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਪਾਈ ਆਤਮੁ ਚੀਨੀ ॥੪॥

ਗਤਿ×ਮਿਤਿ=ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਪਾਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਤਮੁ=ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਜਾਣੀ ਹੈ ॥੪॥

ਭੋਜਨੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਸਾਰੁ ॥ ਪਰਮ ਹੰਸੁ ਸਚੁ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ ॥

ਨਿਰੰਜਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਸਾਰੁ=ਪਾਇਆ ਹੈ। ਪਰਮ ਹੰਸੁ ਜੋ ਤਤਵੇਤਾ ਮਹਾਤਮਾ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਆਤਮਾ ਅਨਾਤਮਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਚੀ ਜੋਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥੫॥

ਜਿਥੇ ਭੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ॥੫॥

ਰਹੈ ਨਿਰਾਲਮੁ ਏਕਾ ਸਚੁ ਕਰਣੀ ॥ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਇਆ ਸੇਵਾ ਗੁਰਚਰਣੀ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿਰਾਲਮੁ=ਅਸੰਗ ਰਹਿ ਕੇ ਇਕ ਸਚਨਾਮ ਜਪਣੇ ਰੂਪੀ ਕਰਣੀ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਤਮਪਦ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਮਨ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਚੂਕੀ ਅਹੰ ਭ੍ਰਮਣੀ ॥੬॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨੁ=ਮੰਤ੍ਰ ਉਤੇ ਮਨ ਮਾਨਿਆ ਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਹੰ=ਹੰਗਤਾ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੀ ਭ੍ਰਮਣੀ=ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਚੂਕੀ=ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ॥੬॥

ਇਨ ਬਿਧਿ ਕਉਣੁ ਕਉਣੁ ਨਹੀ ਤਾਰਿਆ ॥

ਇਸ ਵਿਧੀ ਨੇ ਕਿਸ ਕਿਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਾਰਿਆ, ਭਾਵ ਇਸ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਭੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੨੮)

ਹਰਿ ਜਸਿ ਸੰਤ ਭਗਤ ਨਿਸਤਾਰਿਆ ॥ ਪ੍ਰਭ ਪਾਏ ਹਮ ਅਵਰੁਨ ਭਾਰਿਆ ॥੭॥

ਦੇਖੋ! ਹਰੀ ਦੇ ਜਸ ਨੇ ਸਭ ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਸ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਂ ਨੇ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜਤਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਾ :-ਉਸਦੇ ਭਾਰਿਆ=ਭਾਲਣ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਜਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ :-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਾਣ ਕਰ ਕੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਭਾਰਿਆ=ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ॥੭॥

ਸਾਚ ਮਹਲਿ ਗੁਰਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ ॥

ਸਚਾ ਮਹਲੀ ਜੋ ਅਲੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਲਖਾਇਆ=ਜਣਾਇਆ ਹੈ।

ਨਿਹਚਲ ਮਹਲੁ ਨਹੀ ਛਾਇਆ ਮਾਇਆ ॥ ਸਾਚਿ ਸੰਤੋਖੇ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥੮॥

ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਸਚਲ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਨ ਛਾਇਆ=ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ,

ਨਾ ਹੀ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਸਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਰਮ ਨੂੰ ਚੁਕਾਇਆ=ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੮॥

ਜਿਨਕੈ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥ ਤਿਨਕੀ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਈ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਚਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਹੋਈ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਾਚਿ ਨਾਮਿ ਮਲੁ ਖੋਈ ॥੯॥੧੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਚੇ ਨਾਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੀ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਖੋਈ ਗਈ ਭਾਵ ਨਾਸ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ॥੯॥੧੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਰਾਮਿ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਰਾਪੈ ਜਾਕਾ ॥ ਉਪਜੰਪਿ ਦਰਸਨੁ ਕੀਜੈ ਤਾਕਾ ॥੧॥

ਜਾਕਾ=ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਚਿਤ ਰਾਮ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਾਪੈ=ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਪਜੰਪਿ=ਸੂਰਜ ਦੇ ਉਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਉਪ=ਸਮੀਪ (ਨੇੜੇ) ਅਰਥਾਤ ਕੋਲ ਜੰਪਿ=ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰੀਏ। ਵਾ:-ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਮਹਾਤਮਾ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਭੀ ਉਪਜੰਪਿ=ਉਦੇ ਹੋਣ ਭਾਵ ਜਨਮ ਲੈਣ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਜਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰੀਏ। ਜਿਵੇਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਪਟਣੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਕੇ ਦਰਸਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ॥੧॥

ਰਾਮ ਨ ਜਪਹੁ ਅਭਾਗੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥

ਹੋ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਵੱਡਾ ਮੰਦਭਾਗ ਹੈ।

ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਦਾਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਡਾ ਰਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਖੇ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਪਾਣ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਵੱਡਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮੁ ਜਪੈ ਜਨੁ ਪੂਰਾ ॥ ਤਿਤੁ ਘਟ ਅਨਹਤ ਬਾਜੇ ਤੂਰਾ ॥੨॥

ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜਨ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਹੈ। ਤਿਤੁ ਘਟ=ਓਸੇ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿੱਚ ਅਨਹਤ=ਇਕ ਰਸ ਤੂਰਾ=ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਜੇ ਜਨ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਪਿਆਰਿ ॥ ਸੇ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥੩॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਰਾਮ ਦੀ ਪਿਆਰਿ x ਭਗਤਿ=ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਾ:-ਹਰੀ ਰਾਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਕੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਰਖੇ ਹਨ ॥੩॥

ਜਿਨਕੈ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋਈ ॥ ਤਿਨਕਾ ਦਰਸੁ ਪਰਸਿ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥੪॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਨਾਮ ਸੋਈ=ਸੋਭਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪।

ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਹਿ ਏਕੋ ਰਵੈ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਅਹੰਕਾਰੀ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਭਵੈ ॥੫॥

ਗੁਰਮੁਖ ਇਵ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਰਵ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਅਹੰਕਾਰੀ ਉਸਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਵੈ=ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ੫।

ਸੋ ਬੂਝੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਏ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰੇ ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਪਾਏ ॥੬॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਨੂੰ ਬੁਝਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ। ੬।

ਅਰਧ ਉਰਧ ਕੀ ਸੰਧਿ ਕਿਉ ਜਾਨੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ॥੭॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :- ਅਰਧ=ਜੀਵ, ਤੇ ਉਰਧ=ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਸੰਧਿ=ਮਿਲੋਣੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਨਣਾ ਕਰੇ ?
ਉੱਤਰ :- ਗੁਰ×ਮੁਖਿ=ਮੁਖੀ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨੁ=ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਸੰਧਿ=ਮਿਲੋਣੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੭।

ਹਮ ਪਾਪੀ ਨਿਰਗੁਣ ਕਉ ਗੁਣੁ ਕਰੀਐ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਨੂੰ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਦਿਆਲੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਤਰੀਐ ॥੮॥੧੬॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਦਿਆਲੂ ਹੋਕੇ ਮੈਂ ਸਵਕ ਜਨ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ ਕਰੋ। ੮। ੧੬।

ਸੋਲਹ ਅਸਟਪਦੀਆ ਗੁਆਰੇਰੀ ਗਉੜੀ ਕੀਆ ॥

ਇਥੋਂ ਤਕ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਗੁਆਰੇਰੀ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ੧੬ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ।

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੧ ॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਿਉ ਗਾਈ ਕਉ ਗੋਇਲੀ ਰਾਖਹਿ ਕਰਿ ਸਾਰਾ ॥

ਜਿਵੇਂ ਗਉਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਗੋਇਲੀ=ਗੁਆਲਾ ਗਾਈ ਕਉ=ਗਉਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ=ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਤੇ—

ਅਹਿਨਿਸਿ ਪਾਲਹਿ ਰਾਖਿ ਲੇਹਿ ਆਤਮ ਸੁਖੁ ਧਾਰਾ ॥੧॥

ਅਹਿ×ਨਿਸਿ=ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਰਿਆ ਘਾਹ ਖੁਆਕੇ ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧੀ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੩੪੨) ਗਉੜੀ ਮ: ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ [ਪੰਨਾ ੨੨੮]

ਜਾਂਗਲੀ ਜੀਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਰਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ
ਆਪਣੇ ਆਤਮ=ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਇਤ ਉਤ ਰਾਖਹੁ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ॥

ਹੇ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਪ੍ਰਭੂ ! ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਭੀ ਇਤ ਉਤ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਕਰੋ ।

ਤਉ ਸਰਣਾਗਤਿ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੈਂ ਤਉ=ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆਗਤਿ=ਆਇਆ ਹਾਂ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ
ਦੇਖਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਰਵਿ ਰਹੇ ਰਖੁ ਰਾਖਨਹਾਰਾ ॥

ਮੈਂ ਜਿਥੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਓਥੇ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ,
ਹੇ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਰਖ ਲਓ ।

ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਭੁਗਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਤੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰਾ ॥੨॥

ਦਾਤਾ ਤੂੰ ਹੈਂ, ਭੋਗਨ ਵਾਲਾ ਭੀ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰਾ=ਆਸਰਾ ਹੈਂ ॥੨॥

ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਅਧ ਉਰਧੀ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰਾ ॥

ਸਰੂਪ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਧ ਉਰਧੀ=ਹੇਠਾਂ ਉਤੇ ਭਾਵ ਨਰਕ ਸੁਰਗ
ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਕਿਰਤੁ=ਕਰਮ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਬਿਨੁ ਉਪਮਾ ਜਗਦੀਸ ਕੀ ਬਿਨਸੈ ਨ ਅੰਧਿਆਰਾ ॥੩॥

ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਨਾਸ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦਾ ॥੩॥

ਜਗੁ ਬਿਨਸਤ ਹਮ ਦੇਖਿਆ ਲੋਭੇ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥

ਜਗਤ ਨੂੰ ਲੋਭ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਲਗਕੇ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਅਸਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਇਆ ਸਚੁ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ॥੪॥

ਸਚਾ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਗਿਆਨ ਜਿਸ ਨੇ ਭੀ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੪॥ ਅਥਵਾ :-ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਜਦ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ
ਗਿਆਨ ਪਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ॥੪॥

ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਲੁ ਅਪਾਰ ਕੇ ਅਪਰੰਪਰੁ ਸੋਈ ॥

ਅਧਾਰ×ਮਹਲੁ=ਬੇਅੰਤ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ,
ਪਰ ਉਸ-ਅਪਰੰਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕੋ-ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਬਿਰੁ ਕੇ ਨਹੀ ਬੂਝੈ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥੫॥

ਉਹ ਸਬਦੈ=ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਿਰੁ=ਅਚੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰਸਬਦ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਬੂਝੇ ਤਾਂ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੫॥

ਕਿਆ ਲੈ ਆਇਆ ਲੇ ਜਾਇ ਕਿਆ ਫਾਸਹਿ ਜਮ ਜਾਲਾ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਲੈ ਕੇ ਕੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਏਗਾ, ਅਰਥਾਤ ਖਾਲੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ:—ਅਮੋਲਕ ਸ਼ਾਸਾਂ ਰੂਪੀ ਪੁੰਜੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਮੰਦ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਜਾਲਾ=ਫਾਹ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਡੋਲੁ ਬਧਾ ਕਸਿ ਜੇਵਰੀ ਆਕਾਸਿ ਪਤਾਲਾ ॥੬॥

ਜਿਵੇਂ ਡੋਲ ਕਸਿ=ਖਿਚਕੇ ਜੇਵਰੀ ਰਸੀ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਕਦੇ ਆਕਾਸਿ=ਉਚੇ ਤੇ ਕਦੇ ਪਤਾਲਾ=ਹੇਠਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਡੋਲ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ, ਵਾ:—ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਰੂਪੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਖਿਚ ਕੇ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਕਦੇ ਆਕਾਸਿ=ਸੂਰਗ ਵਿਚ ਕਦੇ ਪਤਾਲਾ=ਨਰਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸਹਜੇ ਪਤਿ ਪਾਈਐ ॥

ਗੁਰਮਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਭੁਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਪਤਿਆਬਰੇ ਨੂੰ ਪਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਗਵਾਈਐ ॥੭॥

ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਬਦੁ=ਬ੍ਰਹਮ ਜੀਵ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਗੁਆਈਏ ਤਾਂ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣੀ ਗੁਣ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵੈ ॥

ਜਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੇ; ਤਾਂ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਕਿ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੁਭਗੁਣ ਸਮਾਂਵਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਮੇਲੁ ਨ ਚੁਕਈ ਲਾਹਾ ਸਚੁ ਪਾਵੈ ॥੮॥੧॥੧੭॥ (ਪੰਨਾ ੨੨੯)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਚ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸਚੇ ਲਾਭ ਦੇ ਪਾਣ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਇਸਦਾ ਮੇਲ ਚੁਕਈ×ਨ=ਦੂਰ ਨਹੀਂ ॥੮॥੧॥੧੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੁਝਿ ਲੇ ਤਉ ਹੋਇ ਨਿਬੇਰਾ ॥

ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਬੁਝ ਲੈਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਘਰਿ ਘਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨਾ ਸੋ ਠਾਕੁਰੁ ਮੇਰਾ ॥੧॥

ਸਾਰਿਆਂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣਾ ਘਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ ਨਿਰੰਜਨ ਹੈ, ਉਹੀ ਮੇਰਾ ਠਾਕੁਰੁ=ਸੁਆਮੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਮੇਰਾ ਠਾਕੁਰੁ=ਸੁਆਮੀ ਜੋ ਨਿਰੰਜਨ ਹੈ, ਸੋ x ਨਾਮੁ=ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਘਰਿ ਘਰਿ=ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ੧।

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਛੂਟੀਐ ਦੇਖਹੁ ਵੀਚਾਰਾ ॥

ਬੇਸ਼ਕ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਗੁਰ ਸਬਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਦੇ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।

ਜੇ ਲਖ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹੀ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਅੰਧਿਆਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੇਕਰ ਲਖਾਂ ਕਰਮ ਭੀ ਕਮਾ ਲਵੇ,

ਤੋ ਭੀ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਅੰਧੇ ਅਕਲੀ ਬਾਹਰੇ ਕਿਆ ਤਿਨ ਸਿਉ ਕਹੀਐ ॥

ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਗਿਆਨੀ ਸੁਭ ਅਕਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ,

ਵਾ:-ਅਕਲ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਜੋ ਅੰਨ੍ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪੰਥੁ ਨ ਸੂਝਈ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਨਿਰਬਹੀਐ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦਾ, ਤਾਂ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਬਾਹ ਹੋਵੇਗਾ। ੨।

ਪੁਨਾ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਲਛਣ ਸੁਣਾਓ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਪਰਜੇ=ਉਲਟੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਖੋਟੇ ਕਉ ਖਰਾ ਕਹੈ ਖਰੇ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ ॥

ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਖਰਾ=ਚੰਗਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤੇ ਖਰੇ=ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਅੰਧੇ ਕਾ ਨਾਉ ਪਾਰਖੂ ਕਲੀ ਕਾਲ ਵਿਡਾਣੈ ॥੩॥

ਅੰਧੇ ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਪਾਰਖੂ=ਪਰਖਣੇ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਗਿਆਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਲੀ x ਕਾਲ=ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਡਾਣੈ=ਅਸਚਰਜ ਖੇਤ ਹੈ। ੩।

ਸੂਤੇ ਕਉ ਜਾਗਤੁ ਕਹੈ ਜਾਗਤ ਕਉ ਸੂਤਾ ॥

ਮੇਰੇ ਜਾਂ ਅਵਿਦਿਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਜਾਗਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਹੈ।

ਜੋ ਗਿਆਨ ਜਾਗਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੱਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਹੈ।

ਜੀਵਤ ਕਉ ਮੂਆ ਕਹੈ ਮੂਏ ਨਹੀ ਰੋਤਾ ॥੪॥

ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ॥੪॥

ਆਵਤ ਕਉ ਜਾਤਾ ਕਹੈ ਜਾਤੇ ਕਉ ਆਇਆ ॥

ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਤਾ=ਘਰੋਂ ਘਾਟੋਂ ਗਿਆ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਆਇਆ ਸਫਲ ਹੈ ।

ਵਾ:-ਉਸਨੂੰ ਇੰਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਪਰ ਕੀ ਕਉ ਅਪੁਨੀ ਕਹੈ ਅਪੁਨੋ ਨਹੀ ਭਾਇਆ ॥੫॥

ਪਰਾਈ ਮਾਇਆ, ਵਾ:-ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਪਣਾ ਜੋ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਵਾ:-ਨਾਮ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਂਵਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ॥੫॥

ਮੀਠੇ ਕਉ ਕਉੜਾ ਕਹੈ ਕੜੂਏ ਕਉ ਮੀਠਾ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਮਿਠੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕੌੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕੜੂਏ=ਕੌੜੇ (ਦੁਖਦਾਈ) ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ, ਵਾ:-ਕਾਮ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਰਾਤੇ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਐਸਾ ਕਲਿ ਮਹਿ ਭੀਠਾ ॥੬॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਾਤੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਜੇਹਾ ਵਰਤਾਵਾ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਅਸਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ॥੬॥

ਚੇਰੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਨਹੀ ਦੀਸੈ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਚੇਰੀ=ਦਾਸੀ ਜੋ ਮਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਠਾਕੁਰ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਵਾ:-ਆਪਣੀ ਦਾਸੀ ਜੋ ਘਰ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੁਆਮੀ ਪਤੀ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਉਹ ਸਗੋਂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਲਾਮ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ।

ਪੋਖਰੁ ਨੀਰੁ ਵਿਰੋਲੀਐ ਮਾਖਨੁ ਨਹੀ ਰੀਸੈ ॥੭॥

ਜਿਵੇਂ ਪੋਖਰੁ=ਛੱਪੜ ਦੇ ਨੀਰੁ ਵਿਰੋਲੀਐ=ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰਿੜਕਣੇ ਕਰਕੇ ਮੱਖਣ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਛੱਪੜ ਦੇ ਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਦੇ ਮਥਨੇ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਮੱਖਣ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ॥੭॥

ਇਸੁ ਪਦ ਜੋ ਅਰਥਾਇ ਲੇਇ ਸੇ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ ॥

ਇਹ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਅਰਥਾਇ ਲੇਇ=ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਚੀਨੈ ਆਪ ਕਉ ਸੋ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ ॥੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਚੀਨੈ—ਜਾਣਦਾ ਹੈ,
ਉਹ ਅਪਰ-ਅਪਾਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੮॥

ਸਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਆਪੇ ਭਰਮਾਇਆ ॥

ਉਹ ਇੰਝ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪੇ ਆਪ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਬੁਝੀਐ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸਮਾਇਆ ॥੯॥੨॥੧੮॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਗਲ ਸਮਝੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਰੇ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੯॥੨॥੧੮॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ

ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੜਕੀ ਜਾਂ ਲੜਕੇ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸੂਤਕ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਲੁਕਾ ਤਾਂ ਬੜਾ ਰਖਿਆ ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਸੂਤਕ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਨਿਸਫਲ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਉਹ ਅੰਨ ਸਫਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਤਾ ਲਗਣ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਆਪ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਕੁਝ ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਹ ਆਪ ਲਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ—"

ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ :—ਮਨਮੁਖਿ ਸੂਤਕੁ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਜੇ ਸੂਤਕ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਗੀਏ ਤਾਂ ਸੂਤਕ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਹੈ—

ਮਨ ਕਾ ਸੂਤਕੁ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ॥ ਭਰਮੇ ਭੂਲੇ ਆਵਉ ਜਾਉ ॥੧॥

ਦੂਤ ਭਾ ਹੋਣਾ ਇਹ ਮਨ ਦਾ ਸੂਤਕ ਹੈ। ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁਲਣੇ ਕਰਕੇ ਤਮਾਮ ਜੀਵ ਆਵਉ ਜਾਉ—ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਮਨਮੁਖਿ ਸੂਤਕੁ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਇ ॥

ਓਨਾ ਚਿਰ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਸੂਤਕ ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ।

ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਭੀਜੈ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਭਿਜਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਭੇ ਸੂਤਕੁ ਜੇਤਾ ਮੋਹੁ ਆਕਾਰੁ ॥ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਵਾਰੇਵਾਰ ॥੨॥

ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਆਕਾਰੁ—ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਹ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਾ ਸੂਤਕ ਰੂਪ ਹੈ । ਜਿਸ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਵਾਰੇਵਾਰ—ਵਾਰੇਵਾਰ ਭਾਵ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸੂਤਕੁ ਅਗਨਿ ਪਉਣੈ ਪਾਣੀ ਮਾਹਿ ॥ ਸੂਤਕੁ ਭੋਜਨੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਹਿ ॥੩॥

ਅਗਨੀ ਅਤੇ ਪੌਣ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਭੀ ਸੂਤਕ ਹੈ । ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਕੁਝ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੂਤਕ ਹੈ ॥੩॥

ਸੂਤਕਿ ਕਰਮਨ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥੪॥

ਠਾਕੁਰ ਪੂਜਾ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੂਤਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਵਾ:—ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੂਤਕ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਠਾਕੁਰ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਜੋ ਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੂਤਕ ਨਹੀਂ ॥੪॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿਐ ਸੂਤਕੁ ਜਾਇ ॥ ਮਰੈ ਨ ਜਨਮੈ ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ ॥੫॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੂਤਕ ਦਾ ਭਰਮ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਉਹ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਸਾਸਤ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸੋਧਿ ਦੇਖਹੁ ਕੋਇ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕੋ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥੬॥

ਬੇਸ਼ਕ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਸਾਰੇ ਗੁੰਝ ਏਹੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੬॥

ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਨਾਮੁ ਉਤਮੁ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥

ਕਲਿ ਮਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰਿ ॥੭॥

ਚੌਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰ ਸਬਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਕਰਮ ਹੈ । ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰਦੇ ਹਨ ॥੭॥

ਸਾਚਾ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥੮॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਸਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਨਾ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਉਸ ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੮॥੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਡਿਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਰਾਖਹੁ ਹਿਰਦੈ ਉਰਧਾਰਾ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਏਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣਾਓ, ਅਤੇ ਹਰਿ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਉਰ—ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਰਖੋ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਭਾ ਸਾਚ ਦੁਆਰਾ ॥੧॥ ਪੰਡਿਤ ਹਰਿ ਪੜ੍ਹ ਤਜਹੁ ਵਿਕਾਰਾ ॥

ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ ਸਚੇ ਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਸੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਹੇ ਪੰਡਿਤ ! ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਸਬੰਧੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਉਜਲੁ ਉਤਰਹੁ ਪਾਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰਨਾ ਕਰੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੨੩੦)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਆਇ ॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਅਵਿਦਿਆ, ਵਾ :- ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਆ ਕੇ ਲਗਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ—

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥੨॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਆਕੇ ਵਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਚਿ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਹੰਕਾਰੁ ਜਲਾਏ ਦੋਈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਚਿ × ਹੋਈ—ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਜਾਤੀ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਦੋਈ—ਦੈਤ, ਵਾ :- ਦੋ ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਸ਼, ਹਰਖ ਸੰਗ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਜਲਾਏ—ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥੩॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੩॥

ਆਪਣਾ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧਹੁ ਬੂਝਹੁ ਸੋਈ ॥ ਲੋਕ ਸਮਝਾਵਹੁ ਸੁਣੇਨ ਕੋਈ ॥

ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਬੋਧਹੁ—ਸਮਝਾਕੇ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਬੂਝਣਾ, ਕਰੋ । ਵਾ :- ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਬੋਧਹੁ—ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਜੁਗਤੀ ਨੂੰ ਬੂਝਹੁ—ਪ੍ਰਫਣਾ ਕਰੋ ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੩੪੯) ਗਉੜੀ ਮ: ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ [ਪੰਨਾ ੨੩੦]

ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੇਕਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣੇਗਾ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਮਝਹੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥੪॥

ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ॥੪॥

ਮਨਮੁਖਿ ਡੰਫੁ ਬਹੁਤੁ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਮਾਵੈ ਸੁ ਥਾਇ ਨ ਪਾਈ ॥

ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਡੰਫੁ—ਪਖੰਡ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਕਰਮ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਆਵੈ ਜਾਵੈ ਠਉਰ ਨ ਕਾਈ ॥੫॥

ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਠਹਿਰਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ॥੫॥

ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਰੇ ਬਹੁਤੁ ਅਭਿਮਾਨਾ ॥

ਬਗ ਜਿਉ ਲਾਇ ਬਹੈ ਨਿਤ ਧਿਆਨਾ ॥

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਗੁਲੇ ਵਾਂਗੂੰ ਨਿਤ ਹੀ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਮਿ ਪਕੜਿਆ ਤਬ ਹੀ ਪਛੁਤਾਨਾ ॥੬॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਮਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਫੜਿਆ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ੬ ॥

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਮਿਲੈ ਹਰਿ ਸੋਈ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਹੋਈ ॥੭॥

ਚੌਰਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹੀ ਦਾਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਉਤਮ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ॥੭॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਿ ਪਤਿ ਨਾਮੇ ਵਡਿਆਈ ॥

ਸਾਇਰ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਬਿਦਾਰਿ ਗਵਾਈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਜਾਤੀ, ਪਤਿ=ਇਜ਼ਤ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਸਾਇਰ=ਸਮੁੰਦ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ=ਲਛਮੀ (ਮਾਇਆ) ਬਿਦਾਰਿ=ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਆ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ :- ਜੋ ਬਿਦਾਰਨੇ ਵਾਲੀ ਸੀ ਉਹ ਗੁਆ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਵਾ :-ਬਿਦਾਰਿ=ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਆ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਝੁਠੀ ਚਤੁਰਾਈ ॥੮॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੀ ਚਤੁਰਾਈ ਝੁਠੀ ਹੈ ॥੮॥੨॥

ਗਉੜੀ ਮਃ ੩ ॥

ਇਸੁ ਜੁਗ ਕਾ ਧਰਮੁ ਪੜਹੁ ਤੁਮ ਭਾਈ ॥ ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਸਭ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਧਰਮ ਜੋ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਣਾ ਕਰੋ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੋਝੀ—ਗਿਆਤ ਪਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਕਿ—

ਐਥੈ ਅਗੈ ਹਰਿਨਾਮੁ ਸਖਾਈ ॥੧॥

ਐਥੈ ਅਗੈ—ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੀ ਜੀਵ ਦੀ ਸਖਾਈ—ਸਹਾਇਤਾ (ਮੱਦਦ) ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਰਾਮ ਪੜਹੁ ਮਨਿ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮੈਲੁ ਉਤਾਰੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਰਾਮ ਨਾਮ ਪੜ੍ਹਣਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨਾ ਕਰੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਵਾਦਿ ਵਿਰੋਧਿ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਫੀਕਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥

ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਾਦਿ—ਝਗੜੇ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਿਆਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਜੇ ਭਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਮਨ ਤਨ ਫੀਕਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਚਿ ਲਿਵਲਾਇ ॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਤੂੰ ਸਚ ਵਿਖੇ ਬਿਰਤੀ ਲਗਾਣਾ ਕਰ ॥੨॥

ਹਉਮੈ ਮੈਲਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਨਿਤ ਤੀਰਥਿ ਨਾਵੈ ਨ ਜਾਇ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥

ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਕਰਕੇ ਮੈਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਿਤ ਹੀ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੀ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਜਮੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰਾ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਜਮ ਖੁਆਰਾ—ਖਰਾਬ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਸੋ ਜਨੁ ਸਾਚਾ ਜਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪੰਚ ਸੰਘਾਰੈ ॥

ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਖਰਾਂ ਵਲ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ :—ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰੈ—ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੱਚਾ ਹੈ।

ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੈ ॥੪॥

ਉਹ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਤਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਨਟਿ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ॥ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ ਰਹੇ ਲਪਟਾਈ ॥

ਈਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਨਟ ਨੇ ਮੋਹਿ-ਮੋਹਣੇ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਦੁਆਰੇ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ਹੈ।
ਵਾ:-ਮੋਹਣੇ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਨੇ ਨਟ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਮਨਮੁਖ ਅੰਨ੍ਹੇ ਉਸ
ਸੰਸਾਰ ਬਾਜੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੰਪਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਲਿਪਤ ਰਹੇ ਲਿਵਲਾਈ ॥੫॥

ਪਰ ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ ਲਿਵ-ਬਿਰਤੀ ਲਗਾਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਸੰਗ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ॥੫॥

ਬਹੁਤੇ ਭੇਖ ਕਰੈ ਭੇਖਧਾਰੀ ॥ ਅੰਤਰਿ ਤਿਸਨਾ ਫਿਰੈ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥

ਜੋ ਭੇਖਧਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਰੀਰ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪਦਾਰਥਾਂ
ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੈ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ
ਅੰਦਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਆਪੁ ਨ ਚੀਨੈ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥੬॥

ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹ ਰੂਪੀ ਬਾਜੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ॥੬॥

ਕਾਪੜ ਪਹਿਰਿ ਕਰੇ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਅਤਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈ ॥

ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰਕੇ ਚਤੁਰਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਤੇ ਅਤਿ-ਵੱਡੇ ਭਰਮ ਕਰ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਭੁਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸੇਵੇ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥੭॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਬਹੁਤੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਗ੍ਰਿਹੀ ਅੰਤਰਿ ਸਾਚਿ ਲਿਵਲਾਗੀ ॥

ਜੋ ਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਖੇ ਰਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ
ਹਨ, ਵਾ:-ਜੋ ਬੈਰਾਗੀ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸਦਾ ਰਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਗ੍ਰਿਹੀ-ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਚ-ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ॥੮॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ
ਵਾਲੇ ਹਨ ॥੮॥੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਮੂਲੁ ਵੇਦ ਅਭਿਆਸਾ ॥ ਤਿਸਤੇ ਉਪਜੇ ਦੇਵ ਮੋਹ ਪਿਆਸਾ ॥

ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮੂਲ—ਕਾਰਣ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਤ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਜੋ ਦੇਵਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਤੈ ਗੁਣ ਭਰਮੇ ਨਾਹੀ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ॥੧॥

ਤ੍ਰਿਗੁਣਆਤਮਕ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਭਰਮਣੇ ਕਰਕੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੧॥

ਹਮ ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਾਇਆ ॥

ਸਾਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਭਰਮ ਵਲੋਂ ਰਖ ਲਿਆ ਹੈ।

ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਹਰੀਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੈ ਗੁਣ ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮ ਜੰਜਾਲਾ ॥ ਪੜਿ ਵਾਦੁ ਵਖਾਣਹਿ ਸਿਰਿ ਮਾਰੇ ਜਮਕਾਲਾ ॥

ਰਜੋ, ਸਤੋ, ਤਮੋ, ਰੂਪ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਬਾਣੀ—ਬੇਦ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਜੰਜਾਲ ਰੂਪ ਹੈ। ਵਾ:-ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜੋ ਬੇਦ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਜੰਜਾਲ ਰੂਪ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਬੇਦ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵਾਦੁ=ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਖਾਣਾਹ=ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵਿਤੰਡਾ ਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਜਮਕਾਲ ਡੰਡੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੩੧) ਤਤੁ ਨ ਚੀਨਹਿ ਬੰਨਹਿ ਪੰਡ ਪਰਾਲਾ ॥੨॥

ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ, ਪਰਾਲਾ=ਖਾਲੀ ਸੰਸਾਰਕ ਧੰਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨਿ ਕੁਮਾਰਗਿ ਪਾਏ ॥

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਆਪ ਸਰੂਪ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਗਿਆਨੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਕੁਮਾਰਗਿ=ਖੋਟੇ ਰਸਤੇ ਭਾਵ ਪੁੱਠੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਪਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿਆ ਬਹੁ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ॥ ਭਵਜਲਿ ਡੁਬੇ ਦੂਜੇ ਭਾਏ ॥੩॥

ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੇ ਆਪ ਹਰੀ ਨਾਮ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਕਾਮ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਏ ਹਨ। ਦ੍ਰਿੜ ਭਾ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਡੁਬ ਰਹੇ ਹਨ ॥੩॥

ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੁਹਤਾਜੁ ਪੰਡਿਤੁ ਕਹਾਵੈ ॥ ਬਿਖਿਆ ਰਾਤਾ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥

ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੁਹਤਾਜੁ=ਮੁਥਾਜ ਹੈ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਡਿਤ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ
ਵਾ :-ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸਨਾ ਵਿੱਚ ਤਦਾਕਾਰ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤਾ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਮ ਕਾ ਗਲਿ ਜੇਵੜਾ ਨਿਤ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਵੈ ॥੪॥

ਗਲ ਵਿੱਚ ਜਮਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਰੂਪ ਜੇਵੜਾ=ਫਾਹ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਾਲ ਉਸ ਨੂੰ
ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸਤਾਵਦਾ ਭਾਵ ਦੁੱਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਮਕਾਲੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਹਉਮੈ ਦੂਜਾ ਸਬਦਿ ਜਲਾਵੈ ॥

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਮਕਾਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰ
ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਉਮੈ ਤੇ ਦੂਜਾ-ਦੂਤ ਭਾ ਨੂੰ ਜਲਾਵੈ=ਸਾੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ-

ਨਾਮੇ ਰਾਤੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥੫॥

ਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਤੇ ਹੋਏ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੫॥

ਮਾਇਆ ਦਾਸੀ ਭਗਤਾ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥ ਚਰਣੀ ਲਾਗੇ ਤਾ ਮਹਲੁ ਪਾਵੈ ॥

ਮਾਇਆ ਦਾਸੀ ਭਾਵ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰੂਪੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਾਂਵਦੀ ਹੈ।
ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਚਰਣੀ ਲਾਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਮਹਲੁ=ਸਫਲ ਹੋਣਾ ਪਾਂਵਦੀ ਹੈ।
ਅਥਵਾ:-ਜੇਕਰ ਜਗਿਆਸੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਚਰਣੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ।

ਸਦ ਹੀ ਨਿਰਮਲੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ ॥੬॥

ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਹਜਿ=ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਹਿ ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਦਿਸਹਿ ਜੁਗ ਮਾਹੀ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਧਨ ਵਾਲੇ ਧਨਾਢ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।

ਤਿਨ ਕਉ ਸਭਿ ਨਿਵਹਿ ਅਨਦਿਨੁ ਪੂਜ ਕਰਾਹੀ ॥

ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਉਂਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਹਜੇ ਗੁਣ ਰਵਹਿ ਸਾਚੇ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥੭॥

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸਚੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਰਵਹਿ-ਉਚਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੭॥

ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ ॥ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਮੇਟੇ ਚਉਥੈ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥

ਪੂਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ।

ਉਸਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮੇਟ ਕੇ ਚਉਥੈ-ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਚਿਤ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਮਿਲਾਇਆ ॥੮॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸਨੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ—ਅਭੇਦ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ॥੮॥੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਵੇਦੁ ਪੜੈ ਵਾਦੁ ਵਖਾਣੈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਤਾਮਸੁ ਆਪੁ ਨ ਪਛਾਣੈ ॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵਾਦੁ=ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਤਮੋਗੁਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਜਿਤ ਹਾਰ ਲਈ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਤਮੋਗੁਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ।

ਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਏ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵਖਾਣੈ ॥੧॥

ਜੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਖਾਣੈ=ਕਥਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਾਵੇਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਗੁਰਸੇਵਾ ਕਰਉ ਫਿਰਿ ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖ ਖਾਧੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ ਫਿਰ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਖਾਏਗਾ। ਦੂਜੇ ਭਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਕਾਲ ਦੇ ਖਾਧੇ ਹੋਏ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਅਪਰਾਧੀ ਸੀਧੇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜਿ ਰੀਧੇ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ=ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਅਪਰਾਧੀ=ਬੜੇ ਭਾਰੇ ਪਾਪੀ ਪੁਰਸ਼ ਭੀ ਸੀਧੇ=ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਹਜਿ=ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਸਹਜਿ ਰੀਧੇ=ਸਾਂਤਿ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅੰਦਰ ਅਭੇਦ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੀਧੇ ॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਨੂੰ ਸਿਧਿਆਂ ਕਰਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚੇ ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਏ ॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲੇ ਹਨ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮੇਰੇ ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭਾਏ=ਚੰਗੇ ਲਗੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ ॥੩॥

ਉਹ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ=ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਸਾਂਤੀ ਸੁਭਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਾਚੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ ॥ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧੇ ਸਦਾ ਬਿਖੁ ਖਾਏ ॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਵ ਨਿਗੁਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਚੇ ਨੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਅੰਨ੍ਹੇ ਸਦਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਮ ਡੰਡੁ ਸਹਹਿ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥੪॥

ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਮ ਦੇ ਡੰਡ ਨੂੰ, ਵਾ:—ਡੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਸਦਾ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ॥੪॥

ਜਮੁਆ ਨ ਜੋਹੈ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਸਚਿ ਲਿਵਲਾਈ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਚ ਵਿਖੇ ਲਿਵ ਲਗਾਈ ਹੈ, ਵਾ:—ਸਚੀ ਲਿਵ ਲਗਾਈ ਹੈ।

ਸਦਾ ਰਹੈ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੫॥

ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਹਰੀ ਨਾਮੀ ਵਿਖੇ ਲਿਵ—ਬਿਰਤੀ ਲਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ ॥੫॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਸੇ ਜਨ ਨਿਰਮਲ ਪਵਿਤਾ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ। ਵਾ:—ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਰਮਲ ਭੀ ਹਨ ਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਭੀ ਹਨ। ਕਾਲੀ ਲੋਈ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਨਿਰਮਲ ਨਹੀਂ।

ਮਨ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਿਲਾਇ ਸਭੁ ਜਗੁਜੀਤਾ ॥ ਇਨਬਿਧਿ ਕੁਸਲੁ ਤੇਰੈ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥੬॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨ—ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ।
ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿਤ੍ਰ! ਇਸ ਵਿਧੀ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਕੁਸਲ—ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ॥੬॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਏ ॥ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ॥

ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਦਾ ਹੈ ਉਹ ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਮੋਖ ਰੂਪ ਚਾਰੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਗੁਆ ਕੇ ਅਨੇ ਪਹਿਰ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅਨਹਦ ਬਾਣੀ ਸਬਦੁ ਵਜਾਏ ॥੭॥

ਅਤੇ ਅਨਹਦ—ਇਕ ਰਸ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵਜਾਏ—ਉਚਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਕਵਨੁ ਕਵਨੁ ਨ ਸੀਧੋ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ! ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ ਨਹੀਂ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਭਗਤੀ ਸੀਧੇ ਦਰਿ ਸੋਭਾ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ॥੮॥੫॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਸੀਧੇ—ਕਲਿਆਣ ਹੋਏ ਹਨ, ਵਾ:—ਜੋ ਸਿਧੇ ਹੋ ਕੇ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਸੋਭਾ ਪਾਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ॥੮॥੫॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਵਖਾਣੈ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਬੰਧਨ ਨ ਤੂਟਹਿ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਇ ॥

ਤ੍ਰੈਗੁਣਆਤਮਕ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
ਵਾ :—ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜੋ ਵੇਦ ਬਾਣੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਕਥਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭਰਮ ਨਹੀਂ
ਜਾਂਦਾ, ਨਾ ਮੋਹ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੁਕਤਿ ਦਾਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੁਗ ਮਾਹਿ ॥੧॥

ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹਨ ॥੧॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਭਰਮੁ ਗਵਾਇ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਭਰਮ ਨੂੰ ਗੁਆ ਕੇ—

ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਵ—ਚਿਤ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਜ ਧੁਨਿ—ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾਇਕ ਬਾਣੀ
ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੨੩੨)

ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਕਾਲੇ ਕੀ ਸਿਰਿ ਕਾਰਾ ॥ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹਿ ਉਪਾਵਣ ਹਾਰਾ ॥

ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਜੀਵ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਾਲ ਦੀ
ਸਿਰਿਕਾਰਾ—ਰਈਅਤ ਹੈ। ਵਾ :—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਕਾਲ ਦੀ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਕਾਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ—
ਉਹ ਉਤਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ।

ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਫਿਰਿ ਵਾਰੋ ਵਾਰਾ ॥੨॥

ਇਸ ਲਈ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਫਿਰਿ—ਫਿਰਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਅੰਧੇ ਗੁਰੁ ਤੇ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਮੂਲੁ ਛੋਡਿ ਲਾਗੇ ਦੂਜੈ ਭਾਈ ॥

ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਗਿਆਨੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜੋ ਮੂਲ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੂਪ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਤ ਭਾ ਵਿੱਚ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਿਖੁ ਕਾ ਮਾਤਾ ਬਿਖੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਈ ॥੩॥

ਬਿਖ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮਸਤਿਆ ਹੋਇਆ ਬਿਖੁ ਮਾਹਿ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਰਿਹਾ
ਹੈ। ਵਾ :—ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੩॥

ਮਾਇਆ ਕਰਿ ਮੂਲੁ ਜੰਤੁ ਭਰਮਾਏ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਵਿਸਰਿਆ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਮੂਲੁ ਜੰਤੁ—ਹਿੰਡੋਲੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਭਰਮਾਏ—ਭੁਆਏ ਹਨ।
ਉਸ ਦੀ ਭੁਆਟੜੀ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਹਰਿ ਜੀ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦੂਤ ਭਾ ਚੰਗਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਏ ॥੪॥

ਪਰਮੇਸਰ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਮ ਗਤਿ—ਕੈਵਲ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਅੰਤਰਿ ਸਾਚੁ ਬਾਹਰਿ ਸਾਚੁ ਵਰਤਾਏ ॥ ਸਾਚੁ ਨ ਛਪੈ ਜੇ ਕੋ ਰਖੈ ਛਪਾਏ ॥

ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਸੱਚ ਹੈ ਉਹ ਬਾਹਰੋਂ ਭੀ ਸੱਚਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਰਤਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜੇ ਕੋਈ ਸਚ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰਖੇ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸੱਚ ਲੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਗਿਆਨੀ ਬੁਝਹਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ ॥੫॥

ਅਜੇਹੇ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ—ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਪੁਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਬੁਝਦੇ ਹਨ ॥੫॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚਿ ਰਹਿਆ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥

ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਚ ਸਰੂਪ ਵਿਖੇ ਲਿਵ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮਾਇਆ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਮਸਤਾ ਨੂੰ ਜਲਾਏ—ਸਾੜਦਾ ਹੈ ।

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥੬॥

ਉਸਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਚਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣੇ ਮੇਲ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ ॥ ਧਾਵਤੁ ਰਾਖੈ ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ ॥

ਨਾਮ ਦੇ ਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਸਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਧਾਵਤੁ—ਦੌੜਦੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭੀ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਲੋਂ ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ—ਰੋਕ ਰਖਦਾ ਹੈ ।

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਸੋਈ ਪਾਏ ॥੭॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਿਰਜਿ ਜਿਨਿ ਗੋਈ ॥

ਉਹ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਆਤਮ ਗਿਆਤ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਜਿਸਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਗੋਈ—ਬੁਲਾਈ ਮਿਲਾਈ ਛਪਾਈ ਭਾਵ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ ਕੋਈ ॥੮॥੬॥

ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਉਸਨੂੰ ਬੁਝਦਾ ਹੈ ॥੮॥੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ॥ ਨਾਮੋ ਸੇਵੇ ਨਾਮਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ ॥

ਜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਅਮੋਲਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੇਵੇ—ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੩੫੮) ਗਉੜੀ ਮ: ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ [ਪੰਨਾ ੨੩੨]

ਹੈ ਉਹ ਸਹਜਿ=ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਨਾਮਿ×ਸਮਾਵੈ=ਨਾਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਰਸਨਾ ਨਿਤ ਗਾਵੈ ॥ ਜਿਸਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸੋ ਹਰਿ ਰਸੁਪਾਵੈ॥੧॥

ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਰਸਨਾ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਗਾਵੇ। ਪਰ ਜਿਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਰਸ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।੧।

ਅਨਦਿਨੁ ਹਿਰਦੈ ਜਪਉ ਜਗਦੀਸਾ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਰਾਤ ਦਿਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੋ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵਉ ਪਰਮਪਦੁ ਸੂਖਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਬਣਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹੀ ਪਰਮਪਦ ਦੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਣਾ ਕਰੇ।੧।ਰਹਾਉ।

ਹਿਰਦੈ ਸੂਖੁ ਭਇਆ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਵਹਿ ਸਚੁ ਗੁਣਤਾਸੁ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਾ:-ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਉਸ ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਂਵਦੇ ਹਨ।

ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਨਿਤ ਹੋਵਹਿ ਦਾਸੁ ॥ ਗ੍ਰਿਹ ਕੁਟੰਬ ਮਹਿ ਸਦਾ ਉਦਾਸੁ ॥੨॥

ਜੋ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਕਰੇ, ਭਾਵ ਅਤੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰੇ, ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਕੁਟੰਬ ਤੋਂ ਮਦਾ ਉਦਾਸ ਰਹੇ।੨।

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋ ਹੋਈ ॥ ਪਰਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਵੈ ਸੋਈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਵਿਦੇਹ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ ਪਰਮ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤੈ ਗੁਣ ਮੇਟੇ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਈ ॥ ਸਹਜੇ ਸਾਚਿ ਮਿਲੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥੩॥

ਜੋ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮੇਟਕੇ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਉਸ ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।੩।

ਮੋਹ ਕੁਟੰਬ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਜਾ ਹਿਰਦੈ ਵਸਿਆ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥

ਜਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸਚਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੋਹ-ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਵਾ:-ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹ, ਤੇ ਕੁਟੰਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਇ ॥ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਬੂਝੈ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥

ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਮਨ, ਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਬੇਧਿਆ-ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਵਾ:-ਜਿਸਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਮਨ ਦੇ ਕਠੋਰ ਸੁਭਾ ਨੂੰ ਬੇਧਿਆ-ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ ਉਹ ਅਸਥਿਰ-ਅਚੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ

ਪ੍ਰਾਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਚੇ ਨੂੰ ਬੁਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੪।

ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਤੁਝੁ ਸੇਵੀ ਤੁਝ ਤੇ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥

ਸਭ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਕ ਤੂੰਹੀ ਹੈਂ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੇਵਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਪਤਿਆਬਰੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਹਿ ਗਾਵਾ ਪ੍ਰਾਭੂ ਸੋਇ ॥ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਸਭ ਜਗੁ ਮਹਿ ਲੋਇ॥੫॥

ਹੇ ਪ੍ਰਾਭੂ ! ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸੋਇ-ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਗਾਣਾ ਕਰਾਂ। ਹੇ ਪ੍ਰਾਭੂ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਰਤਨ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਲੋਇ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਵਾ :- ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਰਤਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਲੋਇ-ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :- ਹੇ ਪ੍ਰਾਭੂ ! ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹ ਨਾਮ ਗਾਵਣਾ ਕਰਾਂ, ਜਿਸ ਨਾਮ ਰਤਨ ਦਾ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਲੋਇ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਣੀ ਮੀਠੀ ਲਾਗੀ ॥ ਅੰਤਰੁ ਬਿਗਸੈ ਅਨਦਿਨੁ ਲਿਵਲਾਗੀ ॥

ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ-ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਮਿੱਠੀ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਅੰਤਰੁ ਬਿਗਸੈ-ਅੰਤਰੁ ਕਰਣ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਪ੍ਰਾਭੂ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਾਗੀ-ਸੁਰਤ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਹਜੇ ਸਚੁ ਮਿਲਿਆ ਪਰਸਾਦੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਪੂਰੈ ਵਡਭਾਗੀ ॥੬॥

ਉਸਨੂੰ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਪਰਸਾਦੀ-ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਚਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਵਾ :- ਜੋ ਪਰਸਾਦੀ-ਸ੍ਵਾਦਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਵਾ :- ਜੋ ਪਰਸਾਦੀ-ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ ਉਹ ਸਚਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁਭਾਵਕ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਡਭਾਗੀ ਨੇ ਪੂਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ। ੬।

ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਦੁਰਮਤਿ ਦੁਖ ਨਾਸੁ ॥ ਜਬ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਣਤਾਸੁ ॥

ਅੰਨਵੇਂ :- ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤਾਸੁ-ਖਜਾਨਾ ਜੋ ਰਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਿਆ। ਤਾਂ ਹੇਗਤਾ ਮਮਤਾ, ਦੁਰਮਤਿ-ਖੰਟੀ ਮਤ, ਤੇ ਦੁਖ ਸਭ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਧਿ ਪ੍ਰਗਟੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਸੁ ॥ ਜਬ ਹਿਰਦੈ ਰਵਿਆ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸੁ ॥੭॥

ਪ੍ਰਾਭੂ ਦੇ ਜਾਸੁ-ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰੋਸਟ ਬੁੱਧੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸੁ-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਵਿਆ-ਉਚਾਰਿਆ।

ਅਥਵਾ :- ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਰਵਿਆ-ਉਚਾਰਿਆ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਭੂ ਦੇ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲ ਸਰੋਸਟ ਬੁੱਧੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਹੋਈ। ੭।

ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਦੇਇ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਏ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲੇ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਪਾਵਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਜਗਿਆਸੂ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਗੁਆਂਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਮੁਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਾਭੂ ਨਾਲ ਮੇਲਦੇ ਹਨ।

ਹਿਰਦੈ ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ ਵਸਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਸਹਜੇ ਸਾਚਿ ਸਮਾਏ ॥੮॥੭॥

ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੱਚ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੮॥੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਮਨ ਹੀ ਮਨੁ ਸਵਾਰਿਆ ਭੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥

ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਧ ਮਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਵਾਰਿਆ ਹੈ, ਵਾ :-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨੁ—ਮੰਤ੍ਰ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਨੂੰ ਸਵਾਰਿਆ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸੁਭਾ ਸਹਜਿ—ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਰੂਪ ਭੈ—ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੩੩)

ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਰੰਗਿਆ ਲਿਵਲਾਇ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸਿਆ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਰਜਾਇ॥

ਜਿਸਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਉਹ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿਐ ਜਾਇ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਗੋਵਿੰਦੁ ਪਾਈਐ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਜਾਤੀ ਅਭਿਮਾਨ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨ—ਖਜਾਨਾ ਜੋ ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪਾ ਲਈਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ ਜਾ ਸਬਦਿ ਭਉ ਖਾਇ ॥

ਇਹ ਬੈਰਾਗੀ—ਚੰਚਲ ਮਨ ਜਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਡਰ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਅਸਲ ਵੈਰਾਗਵਾਨ, ਵਾ :-ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰਮਲਾ ਸਭ ਤੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇ ॥੨॥

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਮਿਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਹਰਿਦਾਸਨ ਕੋ ਦਾਸੁ ਸੁਖੁ ਪਾਏ॥ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਇਨ ਬਿਧਿ ਪਾਇਆਜਾਏ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਰਾਮ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥੩॥

ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਧ੍ਰਿਗੁ ਬਹੁ ਜੀਵਣੁ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥

ਉਸ ਬਹੁਤੇ ਜੀਵਣ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਗਾਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਜੀਵਣ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ।

ਧ੍ਰਿਗੁ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਕਾਮਣਿ ਮੋਹ ਗੁਬਾਰੁ ॥

ਸੁਖਾਲੀ=ਸੁਖਦਾਈ ਸੇਜਾ, ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਭੀ ਧ੍ਰਿਗਾਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਗੁਬਾਰੁ=ਹਨੇਰਾ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਤਿਨ ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ ਜਿਨ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥੪॥

ਉਸ ਦਾ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਧਾਰੁ=ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥

ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਉਸ ਘਰ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਗਾਕਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਕੁਟੰਬ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਗਾਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਘਰ ਅਤੇ ਕੁਟੰਬ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।

ਸੋਈ ਹਮਾਰਾ ਮੀਤੁ ਜੋ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵੈਸੋਇ ॥ ਹਰਿਨਾਮ ਬਿਨਾਮੈ ਅਵਰੁਨ ਕੋਇ ਪਾ ॥

ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਓਹੀ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਰੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ॥੫॥

ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹਮਗਤਿ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਦੁਖੁ ਸਗਲ ਮਿਟਾਈ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਅਸਾਂ ਨੇ ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਪਤਿ=ਇਜ਼ਤ ਪਾਈ ਹੈ । ਵਾ :-ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ

ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੀ ਅਸਾਂ ਨੇ ਪਤਿ=ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਗਤਿ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਾਈ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਮਿਟਾ ਲਈ ।

ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵਲਾਈ ॥੬॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਗਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ॥੬॥

ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹਮ ਕਉ ਸਰੀਰ ਸੁਧਿ ਭਈ ॥

ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਵਾ :-ਇਹ ਖਬਰ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਵਾਰੰਵਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ,

ਯਥਾ :-ਮਾਨੁਸ ਜਨਮ ਦੁਲੰਭ ਹੈ ਹੋਤ ਨ ਬਾਰੰਬਾਰ ॥

ਵਾ :-ਇਹ ਖਬਰ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਅਸੱਤ, ਜੜ ਤੇ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਹਉਮੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਭ ਅਗਨਿ ਬੁਝਈ ॥ ਬਿਨਸੇ ਕ੍ਰੋਧ ਖਿਮਾ ਰਹਿ ਲਈ ॥੭॥

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰੂਪੀ ਸਾਰੀ ਅੱਗ ਬੁਝ ਗਈ ਹੈ।

ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਸ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਖਿਮਾ ਗੁਣ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੀਤਾ ਹੈ ॥੭॥

ਹਰਿ ਆਪੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਨਾਮੁ ਦੇਵੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਤਨੁ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਨੇਵੈ ॥

ਆਪ ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਰਤਨ ਰੂਪ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕੁ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਹਰਿ ਅਲਖ ਅਭੇਵੈ ॥੮॥੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਫਿਰ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੮॥੮॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜੋ ਮੁਹ ਫੇਰੇ ਤੇ ਵੇਮੁਖਿ ਬੁਰੇ ਦਿਸੰਨਿ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ,

ਵਾ :-ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੇਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਰੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ :- ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਹ ਫੇਰੇ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰ ਕਾ ਕਹਿਆ ਨ ਚਿਤਿ ਧਰੈ ॥ ਕਰਿ ਆਚਾਰ ਬਹੁ ਸੰਪਉ

ਸੰਚੈ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਨਰਕਿ ਪਰੈ ॥੩॥

[ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ਪੰਨਾ ੧੩੩੪

ਅਨਦਿਨੁ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਨਿ ਫਿਰਿ ਵੇਲਾ ਨਾ ਲਹੰਨਿ ॥੧॥

ਉਹ ਮੌਹ ਵਿੱਚ ਬਧੇ ਹੋਏ ਰਾਤ ਦਿਨ ਮਾਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ,

ਵਾ :-ਉਹ ਰਾਤ ਦਿਨ ਸੰਸਾਰਕ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਧੇ ਹੋਏ ਜਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ,

ਉਹ ਮੁੜਕੇ ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ॥੧॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਖਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ॥

ਹੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ! ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਰਖਣਾ ਕਰੋ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਾਰਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲਾਣਾ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿ—ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰਾਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੇ ਭਗਤ ਹਰਿ ਭਾਵਦੇ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਇ ਚਲੰਨਿ ॥

ਉਹ ਭਗਤ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਵਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਭਾਇ=ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦੇ ਹਨ,

ਵਾ :-ਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਭਾਇ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ—

ਆਪੁ ਛੋਡਿ ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ਜੀਵਤ ਮੁਏ ਰਹੰਨਿ ॥੨॥

ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਜਿਸ ਦਾ ਪਿੰਡੁ ਪਰਾਣ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਸਿਰਿ ਕਾਰ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿੰਡੁ=ਸਰੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸਿਰਿਕਾਰ=ਰਈਅਤ ਹੈ। ਵਾ:-ਉਸੇ ਦੀ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਕਾਰ ਹੈ।

ਓਹੁ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ ਹਰਿ ਰਖੀਐ ਹਿਰਦੈ ਧਾਰਿ ॥੩॥

ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਨ 'ਚੋਂ ਕਿਸ ਲਈ ਭੁਲਾਣਾ ਹੈ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਖੀਏ ॥੩॥

ਨਾਮਿ ਮਿਲਿਐ ਪਤਿ ਪਾਈਐ ਨਾਮਿ ਮੰਨਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥

ਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਪਤਿਆਬਰੋ ਪਾਈਦੀ ਹੈ, ਅਥਵਾ:-ਨਾਮਿ=ਨਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਪਤਿਆਬਰੋ ਪਾਈਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਮਨਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਨਾਮੁ ਪਾਈਐ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥੪॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-ਗੁਰੂ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ:-ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅਨੁਗ੍ਰਹ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਵਾ:-ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਜੇਕਰ ਨਾਮ ਪਾਵਣਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪ੍ਰਭੂ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜੋ ਮੁਹੁ ਫੇਰੇ ਓਇ ਭ੍ਰਮਦੇ ਨਾ ਟਿਕੰਨਿ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮਦੇ ਹੋਏ ਟਿਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਧਰਤਿ ਅਸਮਾਨੁ ਨ ਝਲਈ ਵਿਚਿ ਵਿਸਟਾ ਪਏ ਪਚੰਨਿ ॥੫॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਝੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋਏ ਪਚੰਨਿ=ਸੜਦੇ ਵਾ:-ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੫॥

ਇਹੁ ਜਗੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ਮੋਹਿ ਠਗਉਲੀ ਪਾਇ ॥

ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਠਗ ਬੂਟੀ ਪਾਕੇ ਇਸ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁਲਾਵਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੋਟਿਆ ਤਿਨ ਨੇੜਿ ਨ ਭਿਟੈ ਮਾਇ ॥੬॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਛੋਹ ਸਕਦੀ ॥੬॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਸੋ ਸੋਹਣੇ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਗਵਾਇ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਗੁਆਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੋਭਨੀਕ ਹਨ।

ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਸੇ ਨਿਰਮਲੇ ਚਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥੭॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਭਾਇ=ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਿਰਮਲੇ=ਸੁਧ ਸਰੂਪ ਹਨ ॥੭॥

(ਪੰਨਾ ੨੩੪)

ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਤੂੰ ਤੂੰ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਇਕ ਤੂੰਹੀ ਪ੍ਰਭ—ਸਮਰੱਥ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਸਰਣਾਗਤੀ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਛਡਾਇ ॥੮॥੧॥੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸੇਵਕ ਜਨ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਵਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲਓ ॥੮॥੧॥੯॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ਕਰਹਲੇ**੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥**

ਕਰਹਲੇ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ, ਵਾ:-ਇਹ ਮਨ ਕਰਹਲੇ—ਉਠ ਦੀ ਨਯਾਈ ਮੁਤਾਣਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਤਰਫ ਕਰ×ਹਲੇ=ਹਲਾ ਕਰ ਭਾਵ ਉਦਮ ਕਰ। ਕਰਹਲੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅਰਥ ਹਨ।

ਕਰਹਲੇ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀਆ ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਮਾਇ ॥

ਹੇ ਪਰ×ਦੇਸੀਆ=ਸਰੂਪ ਦੇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਮਨ ਕਰਹਲੇ=ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਣੇ ਮੁਤਾਣੇ ! ਤੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਲ ਕਰ×ਹਲੇ=ਹਲਾ ਯਾਨੇ ਉਦਮ ਕਰ, ਉਦਮ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਮਾਇ=ਮਾਇਆ ਪਤੀ ਹਰੀ ਨਾਲ ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇਂਗਾ।

ਵਾ:-ਮਾਇ=ਮਾਇਆ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇਂਗਾ।

ਗੁਰੁ ਭਾਗਿ ਪੂਰੈ ਪਾਇਆ ਗਲਿ ਮਿਲਿਆ ਪਿਆਰਾ ਆਇ ॥੧॥

ਜਿਸਨੇ ਪੂਰਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ,
ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਕੇ ਗਲ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ।

ਵਾ:-ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਵੀਚਾਰੀਆ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਿਆਇ ॥

ਹੇ ਅਵਿਚਾਰੀ ਮਨ ! ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਤੂੰ ਉਦਮ ਕਰਕੇ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ। ਕਿਉਂਕਿ—

ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਹਰਿ ਆਪੇ ਲਏ ਛਡਾਇ ॥੨॥

ਜਿਥੇ ਪੁਲੱਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਲੇਖਾ ਮੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਛੁਡਾ ਲਏਗਾ ॥੨॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲਾ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਹਉਮੈ ਆਇ ॥

ਹੇ ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਅਤੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਹਲਾ—ਉਦਮ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੈਨੂੰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਆਕੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪਰਤਖਿ ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰਾ ਵਿਛੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਇ ॥੩॥

ਪਿਆਰਾ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਘਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਪਰ ਤੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਛੜਕੇ ਚੋਟਾ ਖਾਇ=ਸੱਟਾਂ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਅਥਵਾ :-ਵਿਛੜੇ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ॥੩॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਹਰਿ ਰਿਦੈ ਭਾਲਿ ਭਾਲਾਇ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ—ਪਿਆਰੇ ਮਨ ! ਮੇਰਾ ਜੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਤੂੰ ਹਲਾ=ਉਦਮ ਕਰ ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ ਭਾਵ ਖੋਜੀ ਬਣਕੇ ਤੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਲਾਇ=ਢੂੰਡ ਲੈ।

ਉਪਾਇ ਕਿਤੇ ਨ ਲਭਈ ਗੁਰੁ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਦੇਖਾਇ ॥੪॥

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਉਪਾਇ—ਜਤਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ, ਇਕ ਗੁਰੂ ਹਨ ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ੪।

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਹੇ ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਤੂੰ ਹਲਾ=ਉਦਮ ਕਰ, ਅਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਰੀ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗਾਣਾ ਕਰ।

ਘਰੁ ਜਾਇ ਪਾਵਹਿ ਰੰਗ ਮਹਲੀ ਗੁਰੁ ਮੇਲੇ ਹਰਿ ਮੇਲਾਇ ॥੫॥

ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰੰਗ ਮਹਲੀ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੇਂਗਾ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੀ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਮਹਲੀ—ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਜਦ ਤੂੰ ਸਰੀਰ ਘਰ ਦੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਪਾਵੇਂਗੀ ਤਦ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲਣਗੇ ਤੇ ਤੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵੇਂਗੀ ॥੫॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਤੂੰ ਮੀਤੁ ਮੇਰਾ ਪਾਖੰਡੁ ਲੋਭੁ ਤਜਾਇ ॥

ਹੇ ਕਰਹਲਾ=ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹਲਾ=ਉਦਮ ਕਰਕੇ ਪਖੰਡ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲੋਭ ਨੂੰ ਤਜਾਇ=ਤਿਆਗਣਾ ਕਰ। ਕਿਉਂਕਿ—

ਪਾਖੰਡਿ ਲੋਭੀ ਮਾਰੀਐ ਜਮ ਡੰਡੁ ਦੇਇ ਸਜਾਇ ॥੬॥

ਪਖੰਡੀ ਤੇ ਲੋਭੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਮ ਰਾਜਾ ਡੰਡਾ ਲੈਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਜਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਤੂੰ ਮੈਲੁ ਪਾਖੰਡੁ ਭਰਮੁ ਗਵਾਇ ॥

ਹੇ ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹਲਾ=ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਪਖੰਡ ਤੇ ਭਰਮ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਗਵਾਇ=ਦੂਰ ਕਰ ਲੈ ।

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੁ ਗੁਰਿ ਪੂਰਿਆ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤੀ ਮਲੁ ਲਹਿ ਜਾਇ ॥੨॥

ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਪੂਰਿਆ=ਲਗਵਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਥਵਾ :-ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਥਵਾ :-ਹਰੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਪੂਰਿਆ=ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਰੁ=ਸਰੋਵਰ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਤਾਂ ਹਰੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਵੇਗੀ ॥੨॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ ਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣਾਇ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਹਲਾ=ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਕੇ ਇਕ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਸੁਣਨਾ ਕਰ ।

ਇਹੁ ਮੋਹੁ ਮਾਇਆ ਪਸਰਿਆ ਅੰਤਿ ਸਾਥਿ ਨ ਕੋਈ ਜਾਇ ॥੩॥

ਇਹ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ
ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਭੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ॥੩॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਮੇਰੇ ਸਾਜਨਾ ਹਰਿ ਖਰਚੁ ਲੀਆ ਪਤਿ ਪਾਇ ॥

ਹੇ ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਮੇਰੇ ਸਾਜਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਤੂੰ ਹਲਾ=ਉੱਦਮ ਕਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਖਰਚ ਪਲ੍ਹੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਵਾ :-ਪਤ ਆਬਰੋ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪੈਨਾਇਆ ਹਰਿ ਆਪਿ ਲਇਆ ਗਲਿ ਲਾਇ ॥੪॥

ਉਸਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਜਸ ਰੂਪੀ ਚੋਗਾ ਪਹਿਰਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗਾ ਲੀਤਾ ਭਾਵ ਅਭੇਦ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਗੁਰਿ ਮੰਨਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥

ਹੇ ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਨਨ ਦਾ ਹਲਾ=ਉੱਦਮ ਕਰ, ਅਤੇ ਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦਸੀ ਹੋਈ ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣਾ ਕਰ । ਅਤੇ—

ਗੁਰ ਆਗੈ ਕਰਿ ਜੋਦੜੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਮੇਲਾਇ ॥੧੦॥੧॥

ਗੁਰਾਂ ਅਗੇ ਖਲੋਕੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਇਹ ਜੋਦੜੀ=ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਕਿ—
ਹੇ ਗੁਰੋ ! ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਓ ॥੧੦॥੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਵੀਚਾਰੀਆ ਵੀਚਾਰਿ ਦੇਖੁ ਸਮਾਲਿ ॥

ਹੇ ਅਵਿਚਾਰੀ ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੰਭਾਲ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਵੇਂਗਾ । ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਲਾ=ਉੱਦਮ ਕਰ, ਤੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਲਿ=ਯਾਦ ਰੱਖ ।

ਬਨ ਫਿਰਿ ਬਕੇ ਬਨਵਾਸੀਆ ਪਿਰੁ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਨਿਹਾਲਿ ॥੧॥

ਸਾਰੇ ਬਨਵਾਸੀ ਬਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦੇ ਬੱਕ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਪਰਮੇਸਰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ, ਗੁਰਮਤਿ=ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸਰ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਹਾਲਿ=ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਸਮਾਲਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਹਲਾ=ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਵੀਚਾਰੀਆ ਮਨਮੁਖ ਫਾਥਿਆ ਮਹਾ ਜਾਲਿ ॥

ਹੇ ਕਰਹਲਾ=ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਅਵਿਚਾਰੀ ਮਨ ! ਤੂੰ ਸਤ ਅਸੱਤ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰ, ਵਾ :-ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਹਲਾ=ਉੱਦਮ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਹੀਣ ਮਨਮੁਖ ਮੋਹ ਗੁਪੀ ਮਹਾਂ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੁਕਤੁ ਹੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥੨॥

ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਾਲਿ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਨ ਤੂੰ ਹਲਾ=ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੈ ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਲਗਿ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਲੈ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥੩॥

ਜੇ ਤੂੰ ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵੇਂਗਾ,

ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲੇਗਾ ॥੩॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਵਡਭਾਗੀਆ ਹਰਿ ਏਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥

ਹੇ ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਵਡਭਾਗੀ ਹੋਣ ਦਾ ਹਲਾ=ਉੱਦਮ ਕਰ,

ਵਾ :-ਹੇ ਵਡਭਾਗੀ ਮਨ ਤੂੰ ਹਲਾ=ਉੱਦਮ ਕਰ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲਿ=ਵੇਖਣਾ ਕਰ ।

(ਪੰਨਾ ੨੩੫) ਆਪਿ ਛਡਾਏ ਛੁਟੀਐ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣ ਸਮਾਲਿ ॥੪॥

ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਛੁਡਾਵੇ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ, ਵਾ:-ਮੋਹ ਜਾਲ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰ ।੪।

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ ਵਿਚਿ ਦੇਹੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਲਿ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਹਲਾ—ਉਦਮ ਕਰ, ਇਸ ਦੋਹ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜੋਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰ ।

ਗੁਰਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਵਿਖਾਲਿਆ ਹਰਿ ਦਾਤਿ ਕਰੀ ਦਇਆਲਿ ॥੫॥

ਨੌਂ ਨਿਧੀ ਰੂਪ ਜੋ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਦਿਆਲੂ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ ॥੫॥

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਤੂੰ ਚੰਚਲਾ ਚਤੁਰਾਈ ਛਡਿ ਵਿਕਰਾਲਿ ॥

ਹੇ ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਬਾਂਦਰ ਅਤੇ ਪਿਪਲ ਦੇ ਪਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਚੰਚਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਿਕਰਾਲਿ=ਭਿਆਨਕ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ ।

ਵਾ:-ਭਿਆਨਕ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਦੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਤੂੰ ਹਲਾ—ਉਦਮ ਕਰ ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂੰ ਹਰਿ ਮੁਕਤਿ ਕਰੇ ਅੰਤਕਾਲਿ ॥੬॥

ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰ, ਫਿਰ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਤੈਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ।

ਮਨ ਕਰਹਲਾ ਵਡਭਾਗੀਆ ਤੂੰ ਗਿਆਨੁ ਰਤਨੁ ਸਮਾਲਿ ॥

ਹੇ ਵਡਭਾਗੀ ਮਨ ! ਤੂੰ ਹਲਾ—ਉਦਮ ਕਰ, ਅਤੇ ਅਮੋਲਕ ਗਿਆਨ ਰਤਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰ ।

ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਖੜਗੁ ਹਥਿ ਧਾਰਿਆ ਜਮੁ ਮਾਰਿਅੜਾ ਜਮਕਾਲਿ ॥੭॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਖੰਡਾ ਲੈ ਕੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਮ ਨੂੰ ਅਤੇ ਜਮ x ਕਾਲ=ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ:-ਜਮ=ਜਮਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਜਮ ਕਾਲ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ । ਅਥਵਾ:-ਜਮ=ਮੂਲ ਤੋਂ ਹੀ ਜਮ ਕਾਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ:-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਖੰਡਾ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗਿਆਨ ਜਮੁ=ਜੰਮਿਆ ਤਾਂ ਜਮਕਾਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ॥੭॥

ਅੰਤਰਿ ਨਿਧਾਨੁ ਮਨ ਕਰਹਲੇ ਭ੍ਰਮਿ ਭਵਹਿ ਬਾਹਰਿ ਭਾਲਿ ॥

ਹੇ ਕਰਹਲੇ=ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ।

ਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਪੂਰਾ ਭੋਟਿਆ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਲਧੜਾ ਨਾਲਿ ॥੮॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਪੁਰਖ ਭੋਟਿਆ=ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਲੱਭ ਲਿਆ ॥੮॥

ਰੰਗਿ ਰਤੜੇ ਮਨ ਕਰਹਲੇ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲਿ ॥

ਹੇ ਵਿਸ਼ੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰਤੇ ਹੋਏ, ਕਰਹਲੇ=ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰ। ਕਿਉਂਕਿ—

ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਕਦੇ ਨ ਉਤਰੈ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਸਬਦੁ ਸਮਾਲਿ ॥੯॥

ਇਕ ਵਾਰ ਦਾ ਹਰੀ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਕਦੇ ਉਤਰੇਗਾ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਅਤੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰ ॥੯॥

ਹਮ ਪੰਖੀ ਮਨ ਕਰਹਲੇ ਹਰਿ ਤਰਵਰੁ ਪੁਰਖੁ ਅਕਾਲਿ ॥

ਹੇ ਕਰਹਲੇ=ਉਠ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮੁਤਾਣੇ ਮਨ ! ਹਮ ਤਮਾਮ (ਸਾਰੇ) ਜੀਵ ਪੰਛੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹਰੀ ਤਰਵਰ=ਬ੍ਰਿਛ ਰੂਪ ਹੈ।

ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥੧੦॥੨॥

ਵਡਭਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਡਭਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖਿ=ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੧੦॥੨॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਬ ਇਹੁ ਮਨਮਹਿ ਕਰਤ ਗੁਮਾਨਾ ॥ ਤਬ ਇਹੁ ਬਾਵਰੁ ਫਿਰਤ ਬਿਗਾਨਾ ॥

ਜਦ ਇਹ ਜੀਵ ਮਨ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਇਹ ਪਾਗਲ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਿਗਾਨਾ=ਬੇ ਗਿਆਤ, ਵਾ :—ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਵਾ :—ਜਸਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਜਬ ਇਹੁ ਹੂਆ ਸਗਲ ਕੀ ਰੀਨਾ ॥ ਤਾਤੇ ਰਮਈਆ ਘਟਿ ਘਟਿ ਚੀਨਾ ॥੧॥

ਜਦ ਤੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਰੀਨਾ=ਧੂੜ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਸ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਚੀਨਾ=ਜਾਣ ਲਿਆ ॥੧॥

ਸਹਜ ਸੁਹੇਲਾ ਫਲੁ ਮਸਕੀਨੀ ॥

ਮਸਕੀਨੀ=ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਫਲ ਸਹਜੇ ਸੁਹੇਲਾ=ਸੁਖ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਗਰੀਬੀ

ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਸਹਜ×ਫਲੁ—ਗਿਆਨ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੁਹੇਲਾ=ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ :-ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਅਤਿ ਮਸਕੀਨੀ ॥ ਸੰਤ ਵਡਾਈ ਹਰਿ ਜਸੁ ਚੀਨੀ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੭੬]

ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੈ ਮੋਹਿ ਦਾਨੁ ਦੀਨੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗਰੀਬੀ ਮੈਨੂੰ ਦਾਨ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ॥੧॥

ਜਬ ਕਿਸ ਕਉ ਇਹੁ ਜਾਨਸਿ ਮੰਦਾ ॥ ਤਬ ਸਗਲੇ ਇਸੁ ਮੇਲਹਿ ਫੰਦਾ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਦਾ=ਭੈੜਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਇਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਫਾਹ ਪਾਏ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਇਸਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਦੇ ਹਨ।

ਮੇਰ ਤੇਰ ਜਬ ਇਨਹਿ ਚੁਕਾਈ ॥ ਤਾਤੇ ਇਸੁ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਬੈਰਾਈ ॥੨॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਮੇਰ ਤੇਰ ਚੁਕਾਈ=ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਭੀ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ॥੨॥

ਜਬ ਇਨਿ ਅਪੁਨੀ ਅਪਨੀ ਧਾਰੀ ॥ ਤਬ ਇਸ ਕਉ ਹੈ ਮੁਸਕਲੁ ਭਾਰੀ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਆਪਣੀ ਵਿਰੁੱਧੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਮੁਸ਼ਕਲਤਾ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਬ ਇਨਿ ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਪਛਾਤਾ ॥ ਤਬ ਇਸਨੋ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਤਾਤਾ ॥੩॥

ਜਦ ਇਸ ਨੇ ਕਰਣੈਹਾਰੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ, ਤਦ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੁਝ ਤਾਤਾ=ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ॥੩॥

ਜਬ ਇਨਿ ਅਪੁਨੋ ਬਾਧਿਓ ਮੋਹਾ ॥ ਆਵੈ ਜਾਇ ਸਦਾ ਜਮਿ ਜੋਹਾ ॥

ਜਦ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ, ਤਦ ਇਹ ਸਦਾ ਹੀ ਜਮਾਂ ਦੀ ਜੋਹਾ=ਤਾੜ ਹੇਠ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾ :-ਸਦਾ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਮ ਇਸ ਨੂੰ ਜੋਹਾ=ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਬ ਤਿਸਤੇ ਸਭ ਬਿਨਸੇ ਭਰਮਾ ॥ ਭੇਦੁ ਨਾਹੀ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਾ ॥੪॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚੋਂ ਸਾਰੇ ਭਰਮ ਬਿਨਸ ਗਏ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੇਦ-ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ॥੪॥

ਜਬ ਇਨਿ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਮਾਨੇ ਭੇਦਾ ॥ ਤਬ ਤੇ ਦੂਖ ਡੰਡ ਅਰੁ ਖੇਦਾ ॥

ਜਦ ਤੋਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਕੁਝ ਭੇਦ ਮੰਨਣਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਤਦ ਕਾਲ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਦੁੱਖ, ਜਮਾਂ ਦਾ ਡੰਡ ਅਤੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਖੇਦ=ਕਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਬ ਇਨਿ ਏਕੋ ਏਕੀ ਬੁਝਿਆ ॥ ਤਬ ਤੇ ਇਸਨੋ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸੂਝਿਆ ॥੫॥

ਜਦ ਤੋਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਇਕੋ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਬੁਝਿਆ ਹੈ, ਤਦ ਕਾਲ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਝ ਆਇਆ ਹੈ ॥੫॥

ਜਬ ਇਹੁ ਧਾਵੈ ਮਾਇਆ ਅਰਥੀ ॥ ਨਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ਨਹ ਤਿਸ ਲਾਥੀ ॥

ਜਦ ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਅਰਥੀ=ਵਾਸਤੇ ਧਾਵੈ=ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਇਹ ਨਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ=ਰਜਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਤਿਸ ਲਾਥੀ=ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਬ ਇਸ ਤੇ ਇਹੁ ਹੋਇਓ ਜਉਲਾ ॥ ਪੀਛੈ ਲਾਗਿ ਚਲੀ ਉਠਿ ਕਉਲਾ ॥੬॥

ਜਦ ਇਸ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਜਉਲਾ=ਜੁਦਾ ਭਾਵ ਅਸੰਗ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਦ ਕਉਲਾ=ਮਾਇਆ ਉੱਠ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪੀਛੈ=ਮਗਰ ਲੱਗ ਤੁਰਦੀ ਹੈ ॥੬॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਓ ॥ ਮਨ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਦੀਪਕੁ ਜਲਿਓ ॥

ਜਦ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਿਆ, ਤਦ ਮਨ ਰੂਪੀ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਦੀਪਕ ਬਲ ਪਿਆ।

ਜੀਤ ਹਾਰ ਕੀ ਸੋਝੀ ਕਰੀ ॥ ਤਉ ਇਸੁ ਘਰ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਪਰੀ ॥੭॥

ਉਸ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਿਤ ਹਾਰ ਦੀ ਸੋਝੀ=ਗਿਆਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਕਿਹੜਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਹੜਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਹਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਦ ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਘਰ ਦੀ ਕੀਮਤਿ=ਕਦਰ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ॥੭॥

(ਪੰਨਾ ੨੩੬) ਕਰਨ ਕਰਾਵਨੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਏਕੈ ॥ ਆਪੇ ਬੁਧਿ ਬੀਚਾਰਿ ਬਿਬੇਕੈ ॥

ਉਹ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਕਰਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਬਿਬੇਕੈ=ਬਿਬ+ਏਕੈ=ਦੋ ਜੀਵ ਈਸ਼ਰ ਤੋਂ ਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪੇ ਹਰਿ ਇਕ ਰੰਗ ਹੈ ਆਪੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਗਲ ਚੰਗੀ ॥

ਦੂਰਿ ਨ ਨੇਰੈ ਸਭ ਕੈ ਸੰਗਾ ॥ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਣੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗਾ ॥੮॥੧॥

ਨਾ ਉਹ ਦੂਰ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹਰ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸਚ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਹਰੀ ਨਾਲ ਰੰਗਾ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਰੰਗਾ=ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੮॥੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਤੇ ਨਾਮੇ ਲਾਗਾ ॥ ਤਿਸ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗਾ ॥

ਅੰਨਵੇ:-ਜਿਸ ਦੇ ਸਥੇ ਦੇ ਭਾਗ ਚੰਗੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ

ਹਨ ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਤਿਸਕੈ ਹਿਰਦੈ ਰਵਿਆ ਸੋਇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਨਿਹਚਲੁ ਹੋਇ ॥੧॥

ਉਸੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਰਵਿਆ=ਸਾਖਿਆਤਕਾਰ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਤਨ ਸੀਤਲ ਅਤੇ ਅਚੱਲ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਐਸਾ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥ ਈਹਾ ਊਹਾ ਜੋ ਕਾਮਿ ਤੇਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਐਸਾ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ,

ਈਹਾ ਊਹਾ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜੋ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਭਉ ਅਪਦਾ ਜਾਇ ॥ ਧਾਵਤ ਮਨੂਆ ਆਵੈ ਠਾਇ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਡਰ ਤੇ ਬਿਪਤਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਧਾਵਤ=ਦੌੜਦਾ ਮਨ ਆਵੈ=ਠਾਇ=ਟਿਕਾਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਇਹ ਹਉਮੈ ਭਾਗੈ ॥੨॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਫਿਰਿ=ਮੁੜ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਜਿਸ ਦੇ ਜਪਣੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹਉਮੈ ਭਾਗੈ=ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਵਸਿ ਆਵਹਿ ਪੰਚਾ ॥ ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਰਿਦੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੰਚਾ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ,

ਵਾ :-ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਸੰਚਾ=ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਇਹ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ॥ ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸਿਝੈ ॥੩॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰੂਪ ਅੱਗ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸਿਝੈ=ਕਲਿਆਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਕੋਟਿ ਮਿਟਹਿ ਅਪਰਾਧ ॥ ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਹਰਿ ਹੋਵਹਿ ਸਾਧ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਕੋੜਾਂ ਅਪਰਾਧ=ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਸੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਾ :-ਹਰ ਕੋਈ ਸਾਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਵੈ ॥ ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਮਲੁ ਸਗਲੀ ਖੋਵੈ ॥੪॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਸੀਤਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਖੋਵੈ=ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੪॥

ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਰਤਨੁ ਹਰਿ ਮਿਲੈ ॥ ਬਹੁਰਿ ਨ ਛੋਡੈ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਹਿਲੈ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਰੂਪੀ ਰਤਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜੇਹਾ ਹਰੀ ਨਾਲ

ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹਿਲੈ—ਭਾਵ ਰਚ ਮਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਫਿਰ ਛੱਡਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਕਈ ਬੈਕੁੰਠ ਵਾਸੁ ॥ ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥੫॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ,
ਵਾ:-ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਵੈਕੁੰਠਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ
ਸਹਜਿ—ਅਚੁਤ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਇਹ ਅਗਨਿ ਨ ਪੋਹਤ ॥ ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਇਹੁ ਕਾਲੁ ਨ ਜੋਹਤ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਛੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਜਿਸ
ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਾਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜੋਹਤ—ਦੇਖ ਸਕਦਾ।

ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਤੇਰਾ ਨਿਰਮਲ ਮਾਥਾ ॥ ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਸਗਲਾ ਦੁਖੁ ਲਾਥਾ ॥੬॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਹੋ ਜੀਵ! ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਉਜਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਾ:-ਤੇਰਾ
ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥੬॥

ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਮੁਸਕਲੁ ਕਛੂ ਨ ਬਨੈ ॥ ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਸੁਣਿ ਅਨਹਤ ਧੁਨੈ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਮੁਸਕਲਤਾ ਭਾਵ ਔਖੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ,
ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਅਨਹਤ ਧੁਨਿ ਦੇ ਵਾਜੇ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ।

ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਇਹ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ ॥ ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਕਮਲੁ ਸੀਧਾ ਹੋਇ ॥੭॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ—ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦਾ ਕੌਲ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਗੁਰਿ ਸੁਭ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਉਪਰਿ ਕਰੀ ॥ ਜਿਸਕੈ ਹਿਰਦੈ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੇ ਹਰੀ ॥

ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਸੁਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ
ਹਰੀ ਨੇ ਸਤਿਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਵਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੁਭ=ਸਰੋਸ਼ਟ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ
ਤਾਂ ਸਭ ਉਤੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਤਾਰਦੇ ਉਸਨੂੰ ਹਨ ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੁ ਤਿਨਿ ਭੋਜਨੁ ਚੂਰਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥੮॥

ਅਖੰਡ=ਇਕਰਸ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਭੋਜਨ ਉਸਨੂੰ ਚੂਰਾ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,

ਅਥਵਾ:-ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਚੂਰਾ=ਚੂਰਮਾ (ਸਨਿਗਧ) ਭੋਜਨ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ:-ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਭੋਜਨ

ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਚੂਰਾ=ਚੂਰਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਜਪ ਤਪ ਆਦਿਕ ਜੋ ਕਰਮ ਹਨ ਏਹੋ ਭੋਜਨ ਹੈ ਉਸ ਭੋਜਨ ਦੇ ਹਜ਼ਮ ਕਰਨੇ

ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਇਹ ਚੂਰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਚੂਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਹਨ ॥੮॥੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੈ ॥ ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨਿਵਾਰੈ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰਦਾ ਹੈ,
ਉਹ ਪੰਚ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣਾ ਸੰਗ ਨਵਿਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਰਿ ਰਾਖੈ ਵਾਸਿ ॥ ਤਾਕੈ ਆਤਮੈ ਹੋਇ ਪਰਗਾਸੁ ॥੧॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਦਸਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਤਮੈ=ਮਨ ਵਿੱਚ
ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਐਸੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਤਾਕੈ ਹੋਇ ॥ ਜਾਕਉ ਦਇਆ ਮਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਜੇਹੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਹ ਮਇਆ=ਕਿਰਪਾਲੂ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ
ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਜਨੁ ਦੁਸਟੁ ਜਾਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨੈ ॥ ਜੇਤਾ ਬੋਲਣੁ ਤੇਤਾ ਗਿਆਨੈ ॥

ਜਾਕੈ=ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਾਜਨੁ×ਦੁਸਟੁ=ਮਿਤ੍ਰ ਤੇ ਵੇਰੀ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਉਸਦਾ ਜਿਤਨਾ
ਕੁ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਉਤਨਾ ਹੀ ਗਿਆਨੁ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ।

ਜੇਤਾ ਸੁਣਨਾ ਤੇਤਾ ਨਾਮੁ ॥ ਜੇਤਾ ਪੇਖਣੁ ਤੇਤਾ ਧਿਆਨੁ ॥੨॥

ਜਿੰਨਾ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਓਨਾ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਸੁਣਨਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਉਤਨਾ ਸੁਖ ਦਾ ਹੀ
ਧਿਆਨ ਹੈ ॥੨॥

ਸਹਜੇ ਜਾਗਣੁ ਸਹਜੇ ਸੋਇ ॥ ਸਹਜੇ ਹੋਤਾ ਜਾਇ ਸੁ ਹੋਇ ।

ਉਹ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਜਾਗਦਾ ਹੈ, ਸੁਤੇਸਿਧ ਹੀ ਸੋਇ=ਸੌਂਦਾ ਹੈ, ਵਾ :-ਗਿਆਨ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ
ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਹਜੇ×ਸੋਇ=ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਸੌਂਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਸੁਭਾਵਕ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ,
ਸੁ ਹੋਇ=ਉਹ ਪਿਆ ਹੋਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਖੇਪ ਨਹੀਂ ।

ਸਹਜਿ ਬੈਰਾਗੁ ਸਹਜੇ ਹੀ ਹਸਨਾ ॥ ਸਹਜੇ ਚੁਪ ਸਹਜੇ ਹੀ ਜਪਨਾ ॥੩॥

ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਬੈਰਾਗ=ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹਸਦਾ ਹੈ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਚੁਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਭਾਵਕ
ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ :-ਸਹਜਿ=ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ
ਹੀ ਹਸਦਾ ਹੈ । ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚੁਪ ਹੈ, ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਸਹਜੇ ਭੋਜਨੁ ਸਹਜੇ ਭਾਉ ॥ ਸਹਜੇ ਮਿਟਿਓ ਸਗਲ ਦੁਰਾਉ ॥

ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਭਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੋਜਨ ਛਕਦਾ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੁਭਾਵਕ ਜਿਹੜਾ ਦੁਰਾਉ=ਛਿਪ ਕੇ ਭਾਵ ਲੁਕ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰਾ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਹਜੇ ਹੋਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ॥ ਸਹਜਿ ਮਿਲਿਓ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਸੰਗੁ ॥੪॥

ਜਾਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਸੁਭਾਵਕ ਨਿਸੰਗ ਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮਿਲ ਪਿਆ। ਅਥਵਾ :-ਸਾਧਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਹਜਿ=ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸੰਗ=ਪ੍ਰਗਟ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਗਿਆਨਵਾਨ ਦੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਹਨ।

(ਪੰਨਾ ੨੩੭)

ਸਹਜੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਸਹਜਿ ਉਦਾਸੀ ॥ ਸਹਜੇ ਦੁਬਿਧਾ ਤਨ ਕੀ ਨਾਸੀ ॥

ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਵਾ :-ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਉਦਾਸੀ=ਸਾਧੂਪੁਣੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਨਾਸ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਭੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹਨ, ਸਾਧੂਪੁਣੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਭੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹਨ। ਸਹਜੇ=ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਨਾਸ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਜਾਕੈ ਸਹਜਿ ਮਨਿ ਭਇਆ ਅਨੰਦੁ ॥ ਤਾਕਉ ਭੋਟਿਆ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥੫॥

ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਹਜਿ=ਗਿਆਨ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਭੋਟਿਆ=ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥੫॥

ਸਹਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਓ ਨਾਮੁ ॥ ਸਹਜੇ ਕੀਨੋ ਜੀਅ ਕੋ ਦਾਨੁ ॥

ਗਿਆਨਵਾਨ ਨੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ ਹੈ।

ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਹਜ ਕਥਾ ਮਹਿ ਆਤਮੁ ਰਸਿਆ ॥ ਤਾਕੈ ਸੰਗਿ ਅਬਿਨਾਸੀ ਵਸਿਆ ॥੬॥

ਸਹਜ=ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿੱਚ ਜਿਸਦਾ ਆਤਮੁ=ਮਨ ਰਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ,

ਅਥਵਾ :-ਸਹਜ=ਸਾਂਤੀ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿੱਚ ਜਿਸਦਾ ਆਤਮੁ=ਮਨ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵਸਿਆ ਹੈ ॥੬॥

ਸਹਜੇ ਆਸਣੁ ਅਸਥਿਰੁ ਭਾਇਆ ॥ ਸਹਜੇ ਅਨਹਤ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ ॥

ਗਿਆਨਵਾਨ ਨੂੰ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਇਸਥਿਤੀ ਰੂਪ ਆਸਣ ਭਾਇਆ=ਚੰਗਾ ਲਗਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਅਨਹਤ=ਇਕਰਸ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਜਾਇਆ=ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ।

ਵਾ:-ਇੱਕ ਰਸ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ=ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਹਜੇ ਰੁਣਝੁਣਕਾਰੁ ਸੁਹਾਇਆ ॥ ਤਾਕੈ ਘਰਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਮਾਇਆ ॥੨॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਰੁਣਝੁਣਕਾਰ=ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਕਰਕੇ ਸੰਭਨੀਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਘਰਿ=ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਆਕੇ ਸਮਾਇਆ=ਸਾਂਖਿਆਤਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੨॥

ਸਹਜੇ ਜਾਕਉ ਪਰਿਓ ਕਰਮਾ ॥ ਸਹਜੇ ਗੁਰੁ ਭੋਟਿਓ ਸਚੁ ਧਰਮਾ ॥

ਸਹਜੇ=ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਜਿਸਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਹਜੇ=ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਵਾਲਾ ਗੁਰੁ ਭੋਟਿਓ=ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਜਾਕੈ ਸਹਜੁ ਭਇਆ ਸੋ ਜਾਣੈ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਾਕੈ ਕੁਰਬਾਣੈ ॥੮॥੩॥

ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਹਜੁ=ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਦਾਸ ਉਸਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੮॥੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫

ਪ੍ਰਥਮੇ ਗਰਭ ਵਾਸ ਤੇ ਟਰਿਆ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗਿ ਜੁਰਿਆ ॥

ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਥਮੇ=ਪਹਿਲੇ ਜਦ ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਵਸਣੇ ਤੋਂ ਟਲਿਆ, ਅਰਥਾਤ ਮਾਂ ਦੇ ਵਿੱਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਤ੍ਰ, ਕਲਤ੍ਰ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ।

ਭੋਜਨੁ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਕਪਰੇ ॥ ਸਰਪਰ ਗਵਨੁ ਕਰਹਿਗੇ ਬਪੁਰੇ ॥੧॥

ਹੇ ਬਪੁਰੇ=ਵਿਚਾਰੇ ਜੀਵ ! ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਕਪੜੇ ਇਤਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਚਲਣਾ ਕਰਨਗੇ। ਅਥਵਾ:-ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਹੇ ਬਪੁਰੇ=ਵਿਚਾਰੇ ਜੀਵ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਤੂੰ ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਗਵਨੁ ਕਰਹਿਗੇ=ਕੂਚ ਕਰ ਜਾਏਂਗਾ ॥੧॥

ਕਵਨੁ ਅਸਥਾਨੁ ਜੋ ਕਬਹੁ ਨ ਟਰੈ ॥

ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ:-ਹੇ ਗੁਰੋ ! ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ? ਵਾ:-ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਡਿਗਦਾ ?

ਕਵਨੁ ਸਬਦੁ ਜਿਤੁ ਦੁਰਮਤਿ ਹਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਸਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦੁਰਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਮਤ ਹਰੈ=ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ?

ਉੱਤਰ :-ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜੋ 'ਸਤਿਨਾਮੁ' ਮੰਤ੍ਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਏਹੀ ਉੱਤਮ ਸਬਦ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੁਮੱਤੀ ਨਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਮਹਿ ਸਰਪਰ ਮਰਣਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ ਨਿਹਚਲੁ ਨਹੀ ਰਹਣਾ ॥

ਚਾਹੇ ਇੰਦਰ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਭੀ ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ ਮਰਣਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰੀ ਨੇ ਭੀ ਨਿਸਚਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਵਾ :-ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਭੀ ਅਚੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ।

ਸਿਵਪੁਰੀ ਕਾ ਹੋਇਗਾ ਕਾਲਾ ॥ ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਮਾਇਆ ਬਿਨਸਿ ਬਿਤਾਲਾ ॥੨॥

ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ ਦਾ ਭੀ ਕਾਲਾ=ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਵਾ :-ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਦਾ ਭੀ ਕਾਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਲਗ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਬਿਖਤਾਲਾ=ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਵਾ :-ਭੂਤਨਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਤ੍ਰਿਗੁਣਆਤਮਕ ਮਾਇਆ ਰਚਤ ਜੋ ਭੀ ਅਸਥਾਨ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਬਿਨਸ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ॥੨॥

ਗਿਰਿ ਤਰ ਧਰਣਿ ਗਗਨ ਅਰੁ ਤਾਰੇ ॥ ਰਵਿ ਸਸਿ ਪਵਨੁ ਪਾਵਕੁ ਨੀਰਾਰੇ ॥

ਗਿਰਿ=ਪਹਾੜ, ਤਰ=ਬਿਛ, ਧਰਣਿ=ਧਰਤੀ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ), ਗਗਨ=ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਤਾਰੇ। ਰਵਿ ਸਸਿ=ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਪਵਨੁ=ਪੌਣ, ਪਾਵਕੁ=ਅੱਗ, ਨੀਰਾਰੇ=ਪਾਣੀ ਦਾ ਘਰ ਸਮੁੰਦਰ।

ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ ਬਰਤ ਅਰੁ ਭੇਦਾ ॥ ਸਾਸਤ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਨਸਹਿਗੇ ਬੇਦਾ ॥੩॥

ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ=ਦਿਨ ਰਾਤ ਅਤੇ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ, ਰਾਮਨੌਮੀ, ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਆਦਿ ਵਰਤਾਂ ਦੇ ਭੇਦ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਚਾਰ ਵੇਦ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ॥੩॥

ਤੀਰਥ ਦੇਵ ਦੇਹੁਰਾ ਪੋਥੀ ॥ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕੁ ਸੋਚ ਪਾਕ ਹੋਤੀ ॥

ਤੀਰਥ, ਦੇਵਤੇ, ਦੇਹੁਰਾ=ਮੰਦਰ, ਪੋਥੀਆਂ, ਰੁਦ੍ਰਾਖ, ਚੰਦਨ ਜਾਂ ਪਸ਼ਮ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਗੋਪੀ ਚੰਦਨ ਦਾ ਤਿਲਕ, ਸੋਚ=ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ, ਪਾਕ=ਰਸੋਈ, ਹੋਤੀ=ਹਮਨ=ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਧੋਤੀ ਡੰਡਉਤਿ ਪਰਸਾਦਨ ਭੋਗਾ ॥ ਗਵਨੁ ਕਰੈਗੇ ਸਗਲੇ ਲੋਗਾ ॥੪॥

ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਧੋਤੀ, ਵਾ :-ਨੇਤੀ ਧੋਤੀ ਆਦਿਕ ਕਰਮ, ਡੰਡਉਤਾ ਕਰਨੀਆਂ, ਪਰਸਾਦਨ=ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਠਾਕਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਗਾਣੇ। ਵਾ :-ਪਰਸਾਦਨ=ਮੰਦਰ ਬਨਾਣੇ, ਤੇ ਭੋਗ ਭੋਗਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਗਮਨ ਕਰ ਜਾਏਗਾ ॥੪॥

ਜਾਤਿ ਵਰਨ ਤੁਰਕ ਅਰੁ ਹਿੰਦੂ ॥ ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਜਿੰਦੂ ॥

ਜਾਤੀਆਂ, ਚਾਰ ਬਰਨ, ਤੁਰਕ=ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ
ਜਿੰਦੂ=ਹੇ ਭਾਈ ! ਜ਼ੂਨੀਆਂ ਦੇ ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਜਿੰਦੂ=ਜੀਵ ਹਨ ।

ਸਗਲ ਪਾਸਾਰੁ ਦੀਸੈ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇਗੋ ਸਗਲ ਆਕਾਰਾ ॥੫॥

ਜੋ ਭੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪਸਾਰਾ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਨਿਗਾਹ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਅਕਾਰ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ॥੫॥

ਸਹਜ ਸਿਫਤਿ ਭਗਤਿ ਤਤੁ ਗਿਆਨਾ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਨਿਹਚਲੁ ਸਚੁ ਥਾਨਾ ॥

(ਇਸ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ) ਕਿ-

ਸਤਸੰਗਤ ਰੂਪੀ ਸਚਾ ਅਸਥਾਨ ਨਿਸਚਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਤਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸਹਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ
ਸਿਫਤ, ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਤਤੁ=ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਆਤਮਕ
ਅਨੰਦ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਜੇਹਾ ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ ਸਚਾ ਅਸਥਾਨ ਨਿਸਚਲ ਹੈ ।

ਤਹਾ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਗੁਣ ਰਸੈ ॥ ਅਨਭਉ ਨਗਰੁ ਤਹਾ ਸਦ ਵਸੈ ॥੬॥

ਤਿਸ ਸਤਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸੰਤਜਨ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਰਸੈ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਅਨਭਉ ਨਗਰ ਜੋ ਸਤਸੰਗ ਹੈ ਤਿਥੇ ਸੰਤਜਨ ਸਦਾ ਹੀ ਵਸਦੇ ਹਨ ॥੬॥ -ਦੂਜਾ ਅਰਥ-

(ਵੈਸ਼ਨਵ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬੈਕੁੰਠ ਨੂੰ ਭੀ ਨਿਸਚਲ ਅਸਥਾਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ)

ਬੈਕੁੰਠ ਵਿੱਚ ਜੋ ਭਗਤ ਜਨ ਵਸਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਹਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਭਗਤੀ ਤੇ ਯਥਾਰਥ
ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ । ਵੈਸ਼ਨਵ ਮਤ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ -

ਨਿਸਚਲ ਸਚਾ ਅਸਥਾਨ ਜੋ ਬੈਕੁੰਠ ਹੈ ਉਥੇ ਸਦਾ ਹੀ ਆਨੰਦ ਹੈ ।

ਤਹਾ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਗੁਣ ਰਸੈ ॥ ਅਨਭਉ ਨਗਰੁ ਤਹਾ ਸਦ ਵਸੈ ॥

ਤਹਾ=ਤਿਸ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਵਿੱਚ ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਰਸੈ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ
ਹੈ । ਅਨਭਉ ਨਗਰੁ=ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਤਹਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੬॥

ਤਹ ਭਉ ਭਰਮਾ ਸੋਗੁ ਨ ਚਿੰਤਾ ॥ ਆਵਣੁ ਜਾਵਣੁ ਮਿਰਤੁ ਨ ਹੋਤਾ ॥

ਤਹ=ਤਿਸ ਸਤਸੰਗ ਵਿੱਚ ਨਾ ਡਰ ਹੈ, ਨਾ ਭਰਮ ਹੈ, ਨਾ ਸੋਗ ਹੈ ਨਾ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਜੰਮਣਾ ਮਰਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਤਹ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਅਨਹਤ ਆਖਾਰੇ ॥ ਭਗਤ ਵਸਹਿ ਕੀਰਤਨ ਆਧਾਰੇ ॥੭॥

ਉਥੇ ਸਦਾ ਹੀ ਆਨੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨਹਤ ਇਕ ਰਸ ਆਖਾਰੇ=ਜੋੜ ਮੇਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਉਥੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਭਗਤ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਆਧਾਰੇ=ਆਸਰੇ ਵੱਸਦੇ ਹਨ ॥੭॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੁ ॥ ਕਉਣੁ ਕਰੈ ਤਾਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਜਦ ਕਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ॥ ਨਿਹਚਲ ਬਾਨੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਤਰੈ ॥੮॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਉਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪੀ ਨਿਸਚਲ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੮॥੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਰਹਾਉ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਤੋਂ ਅਰਥ ਸੁਰੂ ਕਰਨਾ, ਐਸਾ ਕੋਇ ਜਿ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ਗਵਾਵੈ ॥

ਐਸਾ ਕੌਣ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜੇਹੜਾ ਦੁਬਿਧਾ—ਦੂਤ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

ਵਾ :-ਮਾਰਨੇ ਵਾਲੀ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਗੁਆਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਆਦਿ ਤੋਂ ਸੁਰੂ ਕਰਨਾ—

ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੋਈ ਸੂਰਾ ॥ ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੋਈ ਪੂਰਾ ॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਸੂਰਬੀਰ ਹੈ ।

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਪੂਰਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ।

ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਤਿਸਹਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਤਿਸਕਾ ਦੁਖੁ ਜਾਈ ॥੧॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਐਸਾਕੋਇਜਿਦੁਬਿਧਾਮਾਰਿ ਗਵਾਵੈ ॥ ਇਸਹਿ ਮਾਰਿ ਰਾਜਜੋਗੁ ਕਮਾਵੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਜੇਹਾ ਕੌਣ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਭਾਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਰਾਜ ਜੋਗ—ਭਗਤੀ ਜੋਗ, ਗਿਆਨ ਜੋਗ ਨੂੰ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ

(ਪੰਨਾ ੨੩੮)

ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਤਿਸ ਕਉ ਭਉ ਨਾਹਿ ॥ ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੁ ਨਾਮਿ ਸਮਾਹਿ ॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਾਮਿ=ਨਾਮੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਤਿਸ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ॥ ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੁ ਦਰਗਹ ਸਿਝੈ ॥੨॥

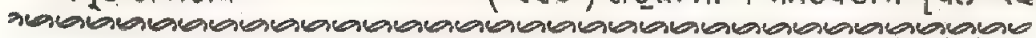
ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰੂਪੀ ਅੰਗ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਸਿਝੈ=ਕਲਿਆਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਪੜਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਹੋਰੁ ਨ ਪੂਜਉ ਮੜੈ ਮਸਾਣਿ ਨ ਜਾਈ ॥

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰਾਚਿ ਨ ਪਰ ਘਰਿ ਜਾਵਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਾਮਿ ਬੁਝਾਈ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਪੰਨਾ ੬੩੪

ਦੁਬਿਧਾ ਬਉਰੀ ਮਨੁ ਬਉਰਾਇਆ ॥ ਝੂਠੈ ਲਾਲਚਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੨

ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੇ ਧਨਵੰਤਾ ॥ ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੇ ਪਤਿਵੰਤਾ ॥

ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਤਮ ਧਨ ਵਾਲਾ ਧਨਾਢ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਤ ਆਬਰੋ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੋਈ ਜਤੀ ॥ ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਤਿਸੁ ਹੋਵੈ ਗਤੀ ॥੩॥

ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਅਸਲ ਜਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਗਤੀ = ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੩॥

ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਤਿਸਕਾ ਆਇਆ ਗਨੀ ॥ ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੁ ਨਿਹਚਲੁ ਧਨੀ ॥

ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਆਇਆ ਸਫਲ ਗਿਣੀਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਹਚਲ ਧਨੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਅਚੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੋ ਵਡਭਾਗਾ ॥ ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੁ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਾ ॥੪॥

ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਰਾਤ ਦਿਨ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੁ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਾ ॥ ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਤਿਸਕੀ ਨਿਰਮਲ ਜੁਗਤਾ ॥

ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਨਿਰਮਲ ਹੈ।

ਦੁਬਿਧਾ ਮੇਟਿ ਖਿਮਾ ਗਹਿ ਰਹਹੁ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੀ ਸੂਲ ਨ ਸਹਹੁ ॥

[ਪੰਨਾ ੩੪੩]

ਏਕੁ ਅਚਰਜੁ ਜਨ ਦੇਖਹੁ ਭਾਈ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ॥

[ਪੰਨਾ ੬੬੩]

ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੋਈ ਸੁਗਿਆਨੀ ॥ ਜੇ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੁ ਸਹਜ ਧਿਆਨੀ ॥੫॥

ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੈ।

ਜੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਹਜ = ਸਾਂਤੀ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਧਿਆਨੀ ਹੈ ॥੫॥

ਇਸੁ ਮਾਰੀ ਬਿਨੁ ਥਾਇ ਨ ਪਰੈ ॥ ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਜਾਪ ਤਪ ਕਰੈ ॥

ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਾਧਨ ਕੋਈ ਭੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਪ ਤਪ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਭੀ ਕਰ ਲਵੇ।

ਇਸੁ ਮਾਰੀ ਬਿਨੁ ਜਨਮੁ ਨ ਮਿਟੈ ॥ ਇਸੁ ਮਾਰੀ ਬਿਨੁ ਜਮ ਤੇ ਨਹੀ ਛੁਟੈ ॥੬॥

ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦਾ।

ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁਟ ਸਕਦਾ ॥੬॥

ਇਸੁ ਮਾਰੀ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਇਸੁ ਮਾਰੀ ਬਿਨੁ ਜੂਠਿ ਨ ਧੋਈ ॥

ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਮਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰੂਪ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਮਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੂਠਿ—ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਧੋਤੀ ਜਾਂਦੀ।

ਇਸੁ ਮਾਰੀ ਬਿਨੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ ॥ ਇਸੁ ਮਾਰੀ ਬਿਨੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਉਲਾ ॥੧॥

ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਮਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਭ ਕੁਝ ਮੈਲਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਮਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਜਉਲਾ=ਜੁਦਾ ਅਰਥਾਤ ਅਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਸਭ ਕੁਝ ਜੋ ਸੁਭ ਗੁਣ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਉਲਾ=ਅਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਜਾਕਉ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ॥ ਤਿਸੁ ਭਈ ਖਲਾਸੀ ਹੋਈ ਸਗਲ ਸਿਧਿ ॥

ਕਿਰਪਾ ਨਿਧੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਸ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਵਾ:-ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਗੁਰਿ ਦੁਬਿਧਾ ਜਾਕੀ ਹੈ ਮਾਰੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀ ॥੮॥੫॥

ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ—ਦ੍ਵੈਤ ਭਾਵਨਾ ਮਾਰ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੮॥੫॥

ਯਥਾ:-ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸਹਜੁ ਕੋ ਪਾਏ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰੇ ਇਕਸ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੯

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੁਰੈ ਤ ਸਭੁ ਕੋ ਮੀਤੁ ॥ ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੁਰੈ ਤ ਨਿਹਚਲੁ ਚੀਤੁ ॥

ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਨ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਇਸਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਨ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਚਿਤ ਨਿਸਚਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੁਰੈ ਨ ਵਿਆਪੈ ਕਾੜਾ ॥ ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੁਰੈ ਤ ਹੋਇ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥੧॥

ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਨ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾੜਾ—ਝੋਰਾ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦਾ। ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਨ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂੰ ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੋਰੁ ॥ ਕਾਜਿ ਤੁਹਾਰੈ ਨਾਹੀ ਹੋਰੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਕਰ,

ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੰਮ ਤੇਰੇ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਵਡੇ ਵਡੇ ਜੋ ਦੁਨੀਆਦਾਰ ॥ ਕਾਹੂ ਕਾਜਿ ਨਾਹੀ ਗਾਵਾਰ ॥

ਜੋ ਵਡੇ ਵਡੇ ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਉਹ ਮੂਰਖ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ ਨੀਚੁ ਕੁਲੁ ਸੁਣਹਿ ॥ ਤਿਸਕੈ ਸੰਗਿ ਖਿਨ ਮਹਿ ਉਧਰਹਿ ॥੨॥

ਜੇ ਤੂੰ ਨੀਚ ਕੁਲ ਵਿਚ ਭੀ ਹਰੀ ਦਾ ਦਾਸ ਸੁਣ ਲਵੇਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਕਰ,

ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਉਧਰ ਜਾਵੇਂਗਾ ॥੨॥

ਕੋਟਿ ਮਜਨ ਜਾਕੈ ਸੁਣਿ ਨਾਮ ॥ ਕੋਟਿ ਪੂਜਾ ਜਾਕੈ ਹੈ ਧਿਆਨ ॥

ਜਿਸ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਣਿਆਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਧਿਆਨ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੂਜਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਕੋਟਿ ਪੁੰਨ ਸੁਣਿ ਹਰਿ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਕੋਟਿ ਫਲਾ ਗੁਰ ਤੇ ਬਿਧਿ ਜਾਣੀ ॥੩॥

ਹਰੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣੀਏ ਤਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਵਿਧੀ ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੀ ਹੈ ਉਹ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਫਲ ਦਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ॥੩॥

ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਮਹਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਚੇਤ ॥ ਬਿਨਸਿ ਜਾਹਿ ਮਾਇਆ ਕੇ ਹੇਤ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੇਤਨਾ ਕਰ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੇਤ=ਪ੍ਰੇਮ ਸਭ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

ਵਾ :-ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਸਭ ਮਨੁੱਖ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

ਹਰਿ ਅਬਿਨਾਸੀ ਤੁਮਰੈ ਸੰਗਿ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਰਚੁ ਰਾਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥੪॥

ਅਬਿਨਾਸੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਤੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਹਾਈ ਹੈ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਰਾਮ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਚ ਜਾਹ ॥੪॥

ਜਾਕੈ ਕਾਮਿ ਉਤਰੈ ਸਭ ਭੁਖ ॥ ਜਾਕੈ ਕਾਮਿ ਨ ਜੋਹਹਿ ਦੂਤ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਜਮਦੂਤ ਜੋਹਹਿ×ਨ ਦੇਖਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਜਾਕੈ ਕਾਮਿ ਤੇਰਾ ਵਡ ਗਮਰੁ ॥ ਜਾਕੈ ਕਾਮਿ ਹੋਵਹਿ ਤੂੰ ਅਮਰੁ ॥੫॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਵੱਡਾ ਗਮਰੁ=ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅਮਰ ਹੋਵੇਂਗਾ ॥੫॥

ਜਾਕੇ ਚਾਕਰ ਕਉ ਨਹੀ ਭਾਨ ॥ ਜਾਕੇ ਚਾਕਰ ਕਉ ਨਹੀ ਬਾਨ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੰਨ ਨਹੀਂ ਭਰਨਾ ਪੈਂਦਾ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਾਨ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ । ਵਾ :-ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੋਟੀ ਬਾਨ=ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਜਾਕੈ ਦਫਤਰਿ ਪੁਛੈ ਨ ਲੇਖਾ ॥ ਤਾਕੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰਹੁ ਬਿਸੇਖਾ ॥੬॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਓਸੇ ਦੀ ਚਾਕਰੀ=ਨੌਕਰੀ ਕਰੋ ॥੬॥

ਜਾਕੈ ਉਨ ਨਾਹੀ ਕਾਹੂ ਬਾਤ ॥ ਏਕਹਿ ਆਪਿ ਅਨੇਕਹਿ ਭਾਤਿ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਬੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਹੀ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਾਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੋਇ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਕਰਿ ਤਾਕੀ ਘਾਲ ॥੨॥

ਜਿਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਸਦਾ ਲਈ ਨਿਹਾਲ—ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਹੋ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਘਾਲ—ਕਮਾਈ ਭਾਵ ਸੇਵਾ ਕਰ ॥੨॥

ਨਾ ਕੋ ਚਤੁਰ ਨਾਹੀ ਕੋ ਮੂੜਾ ॥ ਨਾ ਕੋ ਹੀਣੁ ਨਾਹੀ ਕੋ ਸੂਰਾ ॥

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾ ਕੋਈ ਚਤੁਰ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮੂਰਖ ਹੈ।

ਨਾ ਕੋਈ ਹੀਣ—ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸੂਰਬੀਰ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੩੬)

ਜਿਤੁਕੋ ਲਾਇਆ ਤਿਤਹੀ ਲਾਗਾ ॥ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਭਾਗਾ ॥੮॥੬॥

ਜਿਧਰ ਕੋਈ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਹਰ ਕੋਈ ਓਸੇ ਪਾਸੇ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ ਓਹੀ ਅਸਲ ਸੇਵਕ ਹੈ ॥੮॥੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਜੈਸੇ ਸਰਪ ਆਰਜਾਰੀ ॥ ਤਿਉ ਜੀਵਹਿ ਸਾਕਤਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰੀ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਜਾਰੀ—ਅਜਗਰ ਸੱਪ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸੱਪ ਦੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਰਜਾ—ਉਮਰ ਹੀ ਅਰੀ—ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਿਸ ਨੂੰ ਘੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵਿਸ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਵਿਸ ਨੂੰ ਘੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਿਉ—ਤੈਸੇ ਹੀ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਦੁਖੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਏਕ ਨਿਮਖ ਜੋ ਸਿਮਰਨ ਮਹਿ ਜੀਆ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਇਕ ਨਿਮਖ ਭਰ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਜੀਵਿਆ ਹੈ।

ਕੋਟਿ ਦਿਨਸ ਲਾਖ ਸਦਾ ਬਿਰੁ ਬੀਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦਿਨ ਸਦਾ ਲਈ ਇਸਥਿਤ ਬੀਆ—ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਾ :—ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡੋ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਲਈ ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਧ੍ਰਿਗੁ ਕਰਮ ਕਰਾਸ ॥ ਕਾਗੁ † ਬਤਨ ਬਿਸਟਾ ਮਹਿ ਵਾਸ ॥੨॥

ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਾਸ=ਕਰਨ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਗਾਕਾਰ ਹੈ। ਵਾ:-ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਾਸ=ਕਰਨ ਦੀ ਆਸਾ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਗਾਕਾਰ ਹੈ। ਕਾਗ=ਕਾਂ ਵਾਂਗੂ ਕਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਬਤਨ=ਵਤਨ (ਦੇਸ) ਵਿੱਚ ਅਰਥਾਤ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਜਿਵੇਂ ਕਾਗ=ਕਾਂ ਵਿਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਅਰੂੜੀ ਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨੀਚ ਜੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਭਏ ਕੂਕਰ ਕਾਮ ॥ ਸਾਕਤ ਬੇਸੁਆ ਪੂਤ ਨਿਨਾਮ ॥੩॥

ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੂਕਰ=ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਕਾਮੀ ਹੋ ਗਏ, ਵਾ:-ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਦਰ ਦਰ ਤੇ ਭੌਣਾਂ ਤਿਵੇਂ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਭੇ ਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਹਨ, ਵਾ:-ਉਹ ਕੁੱਤੇ ਅਤੇ ਕਾਮ=ਕਾਂ ਵਾਂਗੂ ਹਨ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਣ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਅਜੇਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਸਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਿ×ਨਾਮ=ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ॥੩॥

ਯਥਾ:-ਜਿਉ ਬਹੁ ਮਿਤੀ ਵੇਸੁਆ ਛਡੈ ਖਸਮ ਨਿਖਸਮੀ ਹੋਈ ॥

ਪੁਤ੍ਰ ਜਣੇ ਜੇ ਵੇਸੁਆ ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਨਾਉਂ ਨ ਕੋਈ ॥

[ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੩੩ ਪੰਨੀ ੯

ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਜੇਸੇ ਸੀਛ ਛਤਾਰਾ ॥ ਬੋਲਹਿ ਕੂਰੁ ਸਾਕਤ ਮੁਖੁ ਕਾਰਾ ॥੪॥

ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਿੜਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਛੱਤਰੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਿੰਛ ਹੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਰਾ=ਕਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਗਰਧਭ ਕੀ ਨਿਆਈ ॥ ਸਾਕਤ ਬਾਨ ਭਰਿਸਟ ਫਿਰਾਹੀ ॥੫॥

ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਗਧੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਗਧਾ ਅਰੂੜੀ ਤੇ ਲੇਟਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਭਰਿਸਟ ਬਾਨ=ਭੈੜੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਕੂਕਰ ਹਰਕਾਇਆ ॥ ਸਾਕਤ ਲੋਭੀ ਬੰਧੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥੬॥

ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਹਰਕਾਇਆ × ਕੂਕਰ=ਹਲਕੇ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗੂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਹਲਕੇ ਕੁੱਤੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਅੰਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ-

† ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਬਤਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਦਨ ਪਾਠ ਹੈ ਜੇ ਬਦਨ ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਥ ਕਰਨਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਾਂ ਦੇ ਬਦਨ=ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਹੀਣੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦਿਆ ਰੂਪ ਗੰਦਗੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੩੮੫) ਗਉੜੀ ਮ: ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ [ਪੰਨਾ ੨੩੬]

(੧) ਪੂਛ ਸਿਧੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(੨) ਝੱਗ ਸੁਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

(੩) ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਸੰਗਦਾ ਹੈ ।

(੪) ਜਿਸਨੂੰ ਵੱਢਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮਹੀਣ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਅੰਗੁਣ ਹਨ ।

(੧) ਪੂਛ ਸਿਧੀ ਏਹੋ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤਲੀ ਅੱਡ ਕੇ ਹਰ ਇੱਕ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ।

(੨) ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਝੱਗ ਸੁਟਦਾ ਹੈ ।

(੩) ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜਲ ਤੋਂ ਸੰਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ।

(੪) ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਨਾਲ ਰਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਟੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਲੋਭੀ ਜੋ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੰਦੂ-ਸੰਤੋਖ ਨਾ ਪਾਉਣਾ ਕੀਤਾ । ੬।

ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਹੈ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ॥ ਸਾਕਤ ਨੀਚ ਤਿਸੁ ਕੁਲੁ ਨਹੀ ਜਾਤੀ । ੭।

ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਆਤਮਘਾਤੀ ਹੈ ।

ਉਸ ਨੀਚ ਸਾਕਤ ਦੀ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੭॥

ਜਿਸੁ ਭਇਆ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਤਿਸੁ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਸ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥੮॥੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੮॥੭॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗੁਰਕੈ ਬਚਨਿ ਮੋਹਿ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਮੇਰੀ ਪੈਜ ਰਖਾਈ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਪਰਮਗਤਿ=ਉਤਮ ਪਦਵੀ ਅਰਥਾਤ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਪਾਈ ਹੈ । ਪੂਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇੱਜਤ ਰਖ ਲਈ ਹੈ ॥੧॥

ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਧਿਆਇਓ ਮੋਹਿ ਨਾਉ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਮੁਹਿ ਮਿਲਿਆ ਬਾਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਰਸਾਦਿ =ਅਨੁਗ੍ਰਹ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਰੂਪ ਥਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰਕੈ ਬਚਨਿਸੁਣਿ ਰਸਨ ਵਖਾਣੀ ॥ ਗੁਰਕਿਰਪਾ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੇਰੀ ਬਾਣੀ । ੨।

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੀ ਰਸਨਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਸ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਾ:-ਮੇਰੀ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਂਗੂ ਮਿਠੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ੨।

ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਮਿਟਿਆ ਮੇਰਾ ਆਪੁ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕੀ ਦਇਆ ਤੇ ਮੇਰਾ ਵਡ ਪਰਤਾਪੁ ॥੩॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਮਿਟਿਆ ਮੇਰਾ ਭਰਮੁ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੇਰਾ ਭਰਮ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਪੇਖਿਓ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ॥੪॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਵਾ:-ਸਭਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ॥੪॥

ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਕੀਨੋ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰਿਆ ਸਭੁ ਲੋਗੁ ॥੫॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ—ਭਗਤੀ ਜੋਗ, ਗਿਆਨ ਜੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸਭੁ ਲੋਗੁ—ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਤਰਿਆ ਹੈ।

ਵਾ:-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਭੁ ਲੋਗੁ—ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰਿਆ ਹਾਂ ॥੫॥

ਗੁਰਕੈ ਬਚਨਿ ਮੇਰੇ ਕਾਰਜ ਸਿਧਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਪਾਇਆ ਨਾਉ ਨਿਧਿ ॥੬॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ—ਕੰਮ ਸਿਧ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਾਉ ਨਿਧਿ—ਨਾਮ ਰੂਪ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਵਾ:-ਨਾਉ ਨਿਧਿ—ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੬॥

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਕੀਨੀ ਮੇਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਆਸਾ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਕਟੀਐ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸਾ ॥੭॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਸਾ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੈ,

ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕਟ ਦਿਤੀ ਹੈ ॥੭॥

ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਜਾਗਿਆ ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਭੋਟਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥੮॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਕਰਮ—ਭਾਗ ਜਾਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਭੋਟਿਆ—ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥੮॥੮॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਸਿਮਰਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ॥

ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ।

ਗੁਰੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰੀ ਰਾਸਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰੂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ—ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਮੇਰੀ ਰਾਸਿ—ਪ੍ਰੀਤੀ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਜੀਵਾ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਧੋਇ ਧੋਇ ਪੀਵਾ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਧੋ ਕੇ ਪੀਂਦਾ ਹਾਂ ॥੧॥

ਗੁਰ ਕੀ ਰੇਣੁ ਨਿਤ ਮਜਨੁ ਕਰਉ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਹਰਉ ॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਮਜਨੁ=ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਅਤੇ—

ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਹਰਉ=ਉਤਾਰਦਾ ਹਾਂ ॥੨॥

ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਝੂਲਾਵਉ ਪਾਖਾ ॥ ਮਹਾ ਅਗਨਿ ਤੇ ਹਾਥੁ ਦੇ ਰਾਖਾ ॥੩॥

ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਿੱਤ ਪਾਖਾ=ਪੱਖਾ ਝਲਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਭਾਰੀ ਅੱਗ ਤੋਂ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾ ਰਖਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਤਿਸੁ ਗੁਰਕੈ ਗਿ੍ਹਿ ਢੋਵਉ ਪਾਣੀ ॥ ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਤੇ ਅਕਲ ਗਤਿ ਜਾਣੀ ॥੪॥

ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਢੋਵਉ=ਭਰਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਮੈਂ ਅਕਲ=ਕਲਪਣਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਗਤਿ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ॥੪॥

ਤਿਸੁ ਗੁਰਕੈ ਗਿ੍ਹਿ ਪੀਸਉ ਨੀਤ ॥ ਜਿਸੁ ਪਰਸਾਦਿ ਵੈਰੀ ਸਭ ਮੀਤ ॥੫॥

ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਚੱਕੀ ਪੀਂਦਾ ਹਾਂ । ਭਾਵ ਚੱਕੀ ਵਿੱਚ ਦਾਣੇ ਪਾ ਕੇ ਪੀਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਆਟਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਰਖਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੫॥

(ਪੰਨਾ ੨੪੦)

ਜਿਨਿ ਗੁਰਿ ਮੋਕਉ ਦੀਨਾ ਜੀਉ ॥ ਆਪੁਨਾ ਦਾਸਰਾ ਆਪੇ ਮੁਲਿ ਲੀਉ ॥੬॥

ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜੀਅ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਜਾਣ ਕੇ ਆਪੇ ਹੀ ਮੁਲ ਲੈ ਲੀਤਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥੬॥

ਆਪੇ ਲਾਇਓ ਅਪਨਾ ਪਿਆਰੁ ॥

ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਆਪ ਹੀ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੈ ।

ਸਦਾ ਸਦਾ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਕਰੀ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥੭॥

ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ॥੭॥

ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਭੈ ਭ੍ਰਮ ਦੁਖ ਲਾਥਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਸਮਰਾਥਾ ॥੮॥੬॥

ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕਲਪਣਾ, ਕਲੇਸ਼, ਭੈ, ਭਰਮ, ਤੇ ਦੁੱਖ ਸਭ ਕੁਝ ਲਾਥਾ=ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਵੱਡਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ॥੮॥੬॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਿਲੁ ਮੇਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ! ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਕਰ ।

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਅਸਨੇਹੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਅਸਨੇਹੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਗਕਾਰ ਹੈ, ਤੇ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਭੀ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੋ ਖਰਿਐ ਖਾਇ ॥ ਜਿਉ ਕੂਕਰੁ ਜੂਠਨ ਮਹਿ ਪਾਇ ॥੧॥

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਰਣਾ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਫਲ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੂਕਰੁ=ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਵੱਢ ਕੇ ਕੋਈ ਜੂਠਨ=ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਰਸੋਈ ਨਿਸਫਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਸਾਰਿਆਂ ਮਾਸਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਮਾਸ ਅੱਪਵਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਯਥਾ :-

ਮਦ ਵਿੱਚ ਰਿਧਾ ਪਾਇਕੇ ਕੁਤੇ ਦਾ ਮਾਸ ॥ ਧਰਿਆ ਮਾਣਸ ਖੋਪਰੀ ਤਿਸ ਮੰਦੀ ਵਾਸ ॥

ਰਤੂ ਭਰਿਆ ਕਪੜਾ ਕਰ ਕਜਣ ਤਾਸ ॥ ਢਕ ਲੈ ਚਲੀ ਚੂਹੜੀ ਕਰ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ ॥

ਆਖ ਸੁਣਾਏ ਪੁਛਿਆ ਲਾਹੈ ਵਿਸਵਾਸ ॥ ਨਦਰੀ ਪਵੈ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਮਤ ਹੋਇ ਵਿਣਾਸ ॥੯॥

[ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੩੫

ਅਥਵਾ :-ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਪਾਇ=ਖੜਾ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਰਸੋਈ ਨਿਸਫਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਥਵਾ :-ਜਿਵੇਂ ਕੂਕਰੁ=ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜੂਠੇ ਟੁਕੜੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੇਤਾ ਬਿਉਹਾਰੁ ॥ ਜਿਉ ਮਿਰਤਕ ਮਿਥਿਆ ਸੀਗਾਰੁ ॥੨॥

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿੰਨਾਂ ਭੀ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਫਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਰਦੇ ਉਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮਿਥਿਆ=ਨਿਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਕਰੇ ਰਸ ਭੋਗ ॥ ਸੁਖੁ ਸੁਪਨੈ ਨਹੀ ਤਨ ਮਹਿ ਰੋਗ ॥੩॥

ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਜੋ ਸੰਸਾਰਕ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਗੋਂ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ॥੩॥

ਨਾਮੁ ਤਿਆਗਿ ਕਰੇ ਅਨ ਕਾਜ ॥ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਝੂਠੇ ਸਭਿ ਪਾਜ ॥੪॥

ਨਾਮ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਅਨ=ਹੋਰ ਜਿੰਨੇ ਭੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਝੂਠੇ ਤੇ ਪਾਜ=ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ=ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ॥੪॥

ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਲਾਵੈ ॥ ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਕਰਤੋ ਨਰਕਿ ਜਾਵੈ ॥੫॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ,

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਹਾਰਕਾਨਾਮੁ ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਨ ਆਰਾਧਾ ॥ ਚੋਰ ਕੀ ਨਿਆਈ ਜਮਪੁਰਿ ਬਾਧਾ ॥੬॥

ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਿਆ,

ਉਹ ਚੋਰ ਦੀ ਨਿਆਈ ਜਮ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਬਾਧਾ—ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਲਾਖ ਅਡੰਬਰ ਬਹੁਤੁ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਝੂਠੇ ਪਾਸਾਰਾ ॥੭॥

ਭਾਵੇਂ ਲੱਖਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਅਡੰਬਰ—ਬਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਫੈਲਾਂਵਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਮ
ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਝੂਠੇ ਹਨ ॥੭॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੋਈ ਜਨੁ ਲੇਇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਦੇਇ ॥੮॥੧੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੮॥੧੦॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਆਦਿ ਮਧਿ ਜੋ ਅੰਤਿ ਨਿਬਾਹੈ ॥ ਸੋ ਸਾਜਨੁ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਚਾਹੈ ॥੧॥

ਸਰੀਰ ਦੇ ਆਦਿ—ਜਨਮ ਕਾਲ, ਮਧਿ—ਵਿਚਕਾਰ—ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ, ਅਤੇ
ਅੰਤਿ=ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ ਨਿਬਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਜਣ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਚਾਹੈ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਹਰਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਚਾਲੈ ॥

ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਦਿਆਲੂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ=ਸੰਪੂਰਨ (੪ ਰਿਆਂ) ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬਿਨਸਤ ਨਾਹੀ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਜਹੁ ਪੈਖਾ ਤਹੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥੨॥

ਨਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਉੱਥੇ ਹੀ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸੁੰਦਰੁ ਸੁਘੜੁ ਚਤੁਰੁ ਜੀਅ ਦਾਤਾ ॥ ਭਾਈ ਪੂਤੁ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਤਾ ॥੩॥

ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਸੁਸ਼ੋਣ ਘਾੜਣ ਦੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਚਤੁਰ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਮੇਰਾ ਭਰਾ, ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਿਉ ਤੇ ਮਾਂ ਹੈ ॥੩॥

ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ਮੇਰੀ ਰਾਸਿ ॥ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸਿ ॥੪॥

ਮੇਰੀ ਜੀਵਨ ਬੂਟੀ ਭੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਭੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਰਾਸ ਭੀ ਓਹੀ ਹੈ।

ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਓਸੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਨੇ ਪ੍ਰੀਤ—ਲਗਾਈ ਹੈ ॥੪॥

ਮਾਇਆ ਸਿਲਕ ਕਾਟੀ ਗੋਪਾਲਿ॥ਕਰਿ ਅਪੁਨਾ ਲੀਨੋ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ॥੫॥

ਗੋਪਾਲ ਨੇ ਮੇਰੇ ਗਲੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਸਿਲਕ—ਫਾਹੀ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਤੇ
ਨਿਹਾਲਿ ਨਦਰਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ॥੫॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਕਾਟੇ ਸਭਿ ਰੋਗ ॥ ਚਰਨ ਧਿਆਨ ਸਰਬ ਸੁਖ ਭੋਗ ॥੬॥

ਉਸਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰਕੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਕੱਟ ਲਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ
ਧਿਆਨ ਧਾਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹਾਂ॥੬॥

ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਨਵਤਨੁ ਨਿਤ ਬਾਲਾ॥ਹਰਿ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਖਵਾਲਾ॥੭॥

ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਾਰੇ ਪੂਰਣ ਹੈ, ਨਵਤਨੁ=ਨਵੀਨ ਹੈ, ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਬਾਲਾ=ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ
ਵੱਡਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਰੀ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ॥੭॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਦੁ ਚੀਨੁ ॥ ਸਰਬਸੁ ਨਾਮੁ ਭਗਤ ਕਉ ਦੀਨੁ ॥੮॥੧੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਸਾਂ ਨੇ ਉਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਦ ਨੂੰ ਚੀਨੁ=ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ।
ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸਰਬੰਸ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ॥੮॥੧੧॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਖੋਜਤ ਫਿਰੇ ਅਸੰਖ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੀਆ ॥

ਅਸੰਖ=ਅਨਗਿਣਤ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸਦਾ ਅੰਤ ਕਿਸੇ
ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਰੀਆ=ਪਾਇਆ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਪਾਠ :-ਖੋਜਤ 'ਫਿਰੇ' ਅਸੰਖ

ਸੇਈ ਹੋਏ ਭਗਤ ਜਿਨਾ ਕਿਰਪਾਰੀਆ ॥੧॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹੀ ਉਸਦੇ ਭਗਤ ਹੋਏ ਹਨ॥੧॥

ਹਉ ਵਾਰੀਆ ਹਰਿ ਵਾਰੀਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਉ=ਮੈਂ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਾਰਨੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਪੰਥੁ ਡਰਾਉ ਬਹੁਤੁ ਭੈ ਹਾਰੀਆ ॥

ਜਗਿਆਸੂ ਆਖਦਾ ਹੈ—ਹੇ ਗੁਰੋ! ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰਾਉਣਾ ਪੰਥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੁਣ ਸੁਣਕੇ,
ਵਾ:-ਸੁਣਿ=ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੁਣਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੈ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹਾਰ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਮੈ ਤਕੀ ਓਟ ਸੰਤਾਹ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀਆ ॥੨॥

ਹੁਣ ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਓਟ ਤੱਕੀ ਹੈ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਬਾਰੀਆ=ਬਚਾ ਲੈਣਾ ਕਰੋ॥੨॥

ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਅਨੂਪ ਸਰਬ ਸਾਧਾਰੀਆ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੪੧)

ਗੁਰ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਰੀਆ ॥੩॥

ਅੰਨਵੇ ਅਖਰਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ :-ਹੇ ਗੁਰੋ ! ਮੈਂ ਨਿਵ ਨਿਵ ਕਰਕੇ ਆਪ ਦੀ ਪਾਇ=ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਸਭ ਦੇ ਮੋਹਣੇ ਵਾਲਾ ਲਾਲ=ਪਿਆਰਾਂ ਅਨੂਪ=ਉਪਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਧਾਰੀਆ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਹੈ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਚਿਖਾ ਦੇਣਾ ਕਰੋ ॥੩॥

ਮੈ ਕੀਏ ਮਿਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਇਕਸੁ ਬਲਿਹਾਰੀਆ ॥

ਸਭ ਗੁਣ ਕਿਸਹੀ ਨਾਹਿ ਹਰਿ ਪੂਰ ਭੰਡਾਰੀਆ ॥੪॥

ਮੈਂ ਮਿਤਰ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਕਿਸੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਕ ਹਰੀ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਭੰਡਾਰੀ ਹੈ ॥੪॥

ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਜਪੀਐ ਨਾਉ ਸੁਖਿ ਸਵਾਰੀਆ ॥

ਮੈ ਆਹੀ ਓੜਿ ਤੁਹਾਰਿ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੀਆ ॥੫॥

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੁਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ :-ਸਵਾਰਕੇ ਸੁਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਗੁਰੋ ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਰਿ=ਤੁਹਾਡੀ ਓੜਿ=ਓਟ ਆਹੀ=ਚਾਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੫॥

ਗੁਰਿੰ ਕਾਢਿਓ ਭੁਜਾ ਪਸਾਰਿ ਮੋਹ ਕੂਪਾਰੀਆ ॥

ਮੈ ਜੀਤਿਓ ਜਨਮੁ ਅਪਾਰੁ ਬਹੁਰਿ ਨ ਹਾਰੀਆ ॥੬॥

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਭੁਜਾ=ਬਾਂਹ ਪਸਾਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਕੂਪਾਰੀਆ=ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਪਾਰੁ=ਸਰੇਸ਼ਟ ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਭਾਵ ਸਫਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਮੈਂ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਹਾਰਾਂਗਾ ॥੬॥

ਮੈ ਪਾਇਓ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨੁ ਅਕਬੁ ਕਥਾਰੀਆ ॥

ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਭਾਵੰਤ ਬਾਹ ਲੁਡਾਰੀਆ ॥੭॥

ਅਕੱਥ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਕੇ, ਮੈਂ ਸਰਬ ਨਿਧੀਆਂ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਭੁਜਾ ਨੂੰ ਲੁਡਾਕੇ ਅਰਥਾਤ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ, ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ॥੭॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਲਧਾ ਰਤਨੁ ਅਮੋਲੁ ਅਪਾਰੀਆ ॥

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਭਉਜਲੁ ਤਰੀਐ ਕਹਉ ਪੁਕਾਰੀਆ ॥੮॥੧੨॥

ਮੈਂ ਜਨ ਨੇ ਅਪਾਰ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੮॥੧੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਨਾਰਾਇਣ ਹਰਿ ਰੰਗ ਰੰਗੇ ॥ ਜਪਿ ਜਿਹਵਾ ਹਰਿ ਏਕ ਮੰਗੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੰਗਣਾ ਕਰੋ। ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਭੀ ਇਕ ਨੂੰ ਜਪੋ, ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮੰਗਣਾ ਕਰੋ। ਵਾ:-ਇਕ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮੰਗਣਾ ਕਰੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤਜਿ ਹਉਮੈ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਭਜੇ ॥ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਧੁਰਿ ਕਰਮ ਲਿਖਿਓ ॥੧॥

ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਤਿਆਗ ਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭਜੋ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਧੁਰੇਂ ਸੇਸ਼ਟ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੱਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ॥੧॥

ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੰਗਿ ਨ ਗਇਓ ॥ ਸਾਕਤੁ ਮੂੜੁ ਲਗੇ ਪਚਿ ਮੁਇਓ ॥੨॥

ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਅਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਮੂਰਖ ਸਾਕਤ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਸੜ ਮੋਇਆ ਹੈ ॥੨॥

ਮੋਹਨ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਰਵਿ ਰਹਿਓ ॥ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕਿਨੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹਿਓ ॥੩॥

ਜੋ ਮੋਹਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ=ਨਿਤ ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਰਵ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਲੀਤਾ ਹੈ ॥੩॥

ਹਰਿ ਸੰਤਨ ਕਰਿ ਨਮੋ ਨਮੋ ॥ ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਵਹਿ ਅਤੁਲੁ ਸੁਖੋ ॥੪॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ।

ਤਾਂ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਤੁਲ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਵੇਂਗਾ ॥੪॥

ਨੈਨ ਅਲੋਵਉ ਸਾਧ ਜਨੋ ॥ ਹਿਰਦੈ ਗਾਵਹੁ ਨਾਮ ਨਿਧੋ ॥੫॥

ਨੈਨ=ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਅਲੋਵਉ=ਵੇਖਣਾ ਕਰੋ,

ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਿਧੀ ਰੂਪ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗਾਵਣਾ ਕਰੋ ॥੫॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਤਜੇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਹ ਤੇ ਰਹਿਓ ॥੬॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਤੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਤਜੋ—ਤਿਆਗਣਾ ਕਰੋ। ਜਿਸਨੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੋਹਾਂ ਵਲੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ॥੬॥

ਦੁਖ ਅੰਧੇਰਾ ਘਰ ਤੇ ਮਿਟਿਓ ॥ ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦਿੜਾਇਓ ਦੀਪ ਬਲਿਓ ॥੭॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੜਾ ਕੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਦੀਵਾ ਬਲਿਓ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਤਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਘਰ ਚੋਂ ਮਿਟ ਗਿਆ ॥੭॥

ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਸੇ ਪਾਰਿ ਪਰਿਓ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਗਤੁ ਤਰਿਓ ॥੮॥੧॥੧੩॥

ਜਿਸਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ ਹੈ ਉਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ਰਹਿਆ ਹੈ ॥੮॥੧॥੧੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹਰਿਹਰਿ ਗੁਰੁਗੁਰੁ ਕਰਤ ਭਰਮ ਗਏ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਐਸੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਭਰਮ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਣ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪਾਏ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬਲਤੋ ਜਲਤੋ ਤਉਕਿਆ ਗੁਰ ਚੰਦਨੁ ਸੀਤਲਾਇਓ ॥੧॥

ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਜਲਤੋ—ਅੱਗ ਵਿਚ ਬਲਤੋ=ਸੜਦਾ ਬਲਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਚੰਦਨ ਤਰੋਂਕਿਆ ਭਾਵ ਛਿਣਕਿਆ ਅਰਥਾਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਤਪਤ ਹਿਰਦਾ ਸੀਤਲਾਇਓ=ਸੀਤਲ ਹੋ ਗਿਆ ॥੧॥

ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਦੀਪਾਇਓ ॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਦੀਵਾ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਪਾਵਕੁ ਸਾਗਰੁ ਗਹਰੋ ਚਰਿ ਸੰਤਨ ਨਾਵ ਤਰਾਇਓ ॥੩॥

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਪਾਵਕੁ=ਅਗਨੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਗਹਰੋ=ਭੂੰਘਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਨਾਵ—ਨੌਕਾ ਉਤੇ ਚਰਿ—ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੩॥

ਨਾ ਹਮ ਕਰਮ ਨ ਧਰਮ ਸੁਚ ਪ੍ਰਭਿ ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਆਪਾਇਓ ॥੪॥

ਨਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਧਰਮ ਦਿੜ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੁਚ—ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਭੁਜਾ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਾਇਓ=ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੪॥

ਭਉ ਖੰਡਨੁ ਦੁਖ ਭੰਜਨੋ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਹਰਿ ਨਾਇਓ ॥੫॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਭੈ ਦੇ ਖੰਡਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ,
ਜਿਸ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਵਛਲ=ਪਿਆਰਾ ਹੈ ॥੫॥

ਅਨਾਥਹ ਨਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੀਨ ਸੰਮ੍ਰਿਥ ਸੰਤ ਓਟਾਇਓ ॥੬॥

ਹੋ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਨਾਥ—ਸੁਆਮੀ, ਦੀਨ—ਗਰੀਬਾਂ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾਲੂ,
ਸੰਮ੍ਰਿਥ=ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ, ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਓਟਾਇਓ—ਆਸਰਾ ਰੂਪ ॥੬॥

ਨਿਰਗੁਨੀਆਰੇ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ ਹਰਿ ਰਾਇਓ ॥੭॥

ਮੈਂ ਨਿਰਗੁਣ ਹਾਰੇ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਹੋ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ! ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਕਰੋ ॥੭॥

ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਤੁਹਾਰੀ ਠਾਕੁਰ ਸੇਵਕੁ ਦੁਆਰੈ ਆਇਓ ॥੮॥੨॥੧੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੋ ਠਾਕੁਰ ! ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਆਪ ਜੀ
ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੈ ॥੮॥੨॥੧੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੪੨)

ਰੰਗ ਸੰਗਿ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਭੋਗਾ ਇਨ ਸੰਗਿ ਅੰਧ ਨ ਜਾਨੀ ॥੧॥

(੧) ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਸੰਗਿ—ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਸੰਗਿ=ਨਾਲ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ,
ਇਸ ਅੰਧੇ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ।

(੨) ਵਾ :—ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਵਲੋਂ ਸੰਗਿ=ਸੰਗਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਅੰਧੇ ਜੀਵ ਨੇ ਸੰਗਣ
ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੋਈ ਜਾਣੀ ਨਾ, ਉਲਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗ-ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

(੩) ਵਾ :—ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਸੰਗਿ=ਨਾਲ ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅੰਧੇ ਨੇ
ਸੰਗਿ=ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰਨੀ ਨਾ ਜਾਣੀ ॥੧॥

ਹਉ ਸੰਚਉ ਹਉ ਖਾਟਤਾ ਸਗਲੀ ਅਵਧ ਬਿਹਾਨੀ ॥ਰਹਾਉ॥

ਹਉ ਸੰਚਉ=ਮੈਂ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹੀ ਖਟਦਾ ਹਾਂ,

ਇਹ ਕੁਝ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਅਵਧ ਬਿਹਾਨੀ=ਉਮਰਾ ਬੀਤ ਗਈ ॥ਰਹਾਉ॥

ਹਉ ਸੂਰਾ ਪਰਧਾਨੁ ਹਉ ਕੇ ਨਾਹੀ ਮੁਝਹਿ ਸਮਾਨੀ ॥੨॥

ਮੈਂ ਸੂਰਬੀਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਰਧਾਨੁ=ਮੁਖੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੨॥

ਜੋਬਨਵੰਤ ਅਚਾਰ ਕੁਲੀਨਾ ਮਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ਗੁਮਾਨੀ ॥੩॥

ਮੈਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜੁਆਨੀ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਚਾਰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਤੱਬਾਂ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹੀ
ਕੁਲੀਨਾ=ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜਿਉ ਉਲਝਾਇਓ ਬਾਧ ਬੁਧਿ ਕਾਮ ਰਤਿਆ ਨਹੀ ਬਿਸਰਾਨੀ ॥੪॥

ਬਾਧ=ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਜਿਉਂ ਇਹ ਜੀਵ ਉਲਝ ਕੇ ਕਾਮਨਾ ਵਿੱਚ ਰਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਇਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ਤਕ ਨਹੀਂ ਬਿਸਰਾਨੀ=ਭੁਲਾਈ।

ਵਾ:-ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਬਾਲ ਬੁਧਿਕਾ ਮਰਤਿਆ ਨਹੀ ਬਿਸਰਾਨੀ ॥ ਪਾਠ ਹੈ।
ਜਦ ਤੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਬਾਲਕ ਬੁੱਧੀ ਅਰਥਾਤ ਅਗਿਆਤ ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਉਲਝਿਆ ਹੈ,
ਉਹ ਬੁਧੀ ਮਰਦਿਆਂ ਤਕ ਇਸ ਨੇ ਭੁਲਾਈ ਨਾ ॥੪॥

ਭਾਈ ਮੀਤ ਬੰਧਪ ਸਖੇ ਪਾਛੇ ਤਿਨਹੁ ਕਉ ਸੰਪਾਨੀ ॥੫॥

ਭਾਈ=ਭਰਾ, ਮੀਤ=ਮਿਤਰ, ਬੰਧਪ=ਸਨਬੰਧੀ, ਸਖੇ=ਅਕ੍ਰਿਤਮ ਮਿਤਰ, ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਿਛੇ
ਆਪਣੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ (ਮਾਇਆ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪਾਨੀ=ਸੌਂਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਜਿਤੁ ਲਾਗੇ ਮਨੁ ਬਾਸਨਾ ਅੰਤਿ ਸਾਈ ਪ੍ਰਗਟਾਨੀ ॥੬॥

ਜਿਸ ਵਾਸਨਾ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਉਸੇ ਵਾਸਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਹ
ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਯਥਾ:-ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲਛਮੀ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥

ਸਰਪ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥੧॥

[ਪੰਨਾ ੫੨੬

ਅਹੰਬੁਧਿ ਸੁਚਿ ਕਰਮ ਕਰਿ ਇਹ ਬੰਧਨ ਬੰਧਾਨੀ ॥੭॥

ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਸੁਚਿ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਏਹੋ ਬੰਧਨ ਰੂਪ
ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ॥੭॥ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ—

ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਦਸਾਨੀ ॥੮॥੩੧੫॥੪੪॥ ਜੁਮਲਾ॥

ਹੇ ਦਿਆਲੂ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਆਪ ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮੈਂ ਆਪ
ਜੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ। ਵਾ:-ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਸਾਨੀ=ਦਸਣ ਵਾਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਹੈ,
ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ ॥੮॥੩੧॥੪੪॥ *ਜੁਮਲਾ=ਜੋੜ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

* ੧੬ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਦੀਆਂ } ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ
੨ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਦੀਆਂ } ਦੀਆਂ ਹਨ

੯ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀਆਂ ਹਨ

੨ ਕਰਹਲੇ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਹਨ।

੧੫ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀਆਂ ਹਨ

ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ੪੪ ਅੰਕ ਲਗਾ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਦਾ ਜੁਮਲਾ=ਜੋੜ ਕੀਤਾ ਹੈ।

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਸ ਛੰਤ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸਖੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬਾਦ ਦੁਆਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਉਤਮ ਸਖੀ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਹੈ, ਤੀਜੀ ਕਨਿਸ਼ਟ ਸਖੀ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਪਤੀ ਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਉਤਮ ਸਖੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਜ ਸਾਧਨ ਸਪੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਰ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸਖੀ 'ਉਤਮ ਮਧਿਮ' ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਨਿਸ਼ਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ 'ਉਤਮ ਮਧਿਮ' ਸਖੀ ਕਨਿਸ਼ਟ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਕੇ, ਉਤਮ ਸਖੀ ਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿ—

ਮੁੰਧ ਰੇਣਿ ਦੁਹੇਲੜੀਆ ਜੀਉ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ॥

ਹੇ ਸੰਤ ਜੀ ! ਇਹ ਜੋ ਕਨਿਸ਼ਟ ਮੁੰਧ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਾ:-ਅਵੱਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰੇਣਿ=ਰਾਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਹੇਲੜੀਆ=ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਬੰਧੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਿੰਦਾ, ਵਾ:-ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪੀ ਨਿੰਦਾ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ।

ਸਾ ਧਨ ਦੁਬਲੀਆ ਜੀਉ ਪਿਰ ਕੈ ਹਾਵੈ ॥

ਹੇ ਸੰਤ ਜੀ ! ਸਾ=ਇਹ ਜੋ ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਨਿਸ਼ਟਾ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਏਹ ਤਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਦੁਬਲੀਆ=ਕ੍ਰਿਸ ਭਾਵ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕ੍ਰਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਤੀ ਦੀ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪੀ ਹਾਵੈ=ਝੋਰੇ ਕਰਕੇ। ਵਾ:-ਇਹ ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੁਬਲੀਆ=ਕ੍ਰਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਪਿਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪੀ ਝੋਰੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਧਨ ਥੀਈ ਦੁਬਲਿ ਕੰਤ ਹਾਵੈ ਕੇਵ ਨੈਣੀ ਦੇਖਏ ॥

ਕੰਤ=ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪੀ ਹਾਵੈ=ਝੋਰੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੁਬਲਿ ਥੀਈ=ਕ੍ਰਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਕਰੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਨੇਤ੍ਰ ਭੀ ਕਿਹੜੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ ਕਰੇ।*

* ਜੋ ਆਸ਼ਾ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਸਿੰਘਾ ਅਵਲੋਕਨ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਪਹਿਲੇ ਮਾਰ ਕੀ, ਫਿਰ ਪਿਛੇ ਹਟ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਛੰਤਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਨਾਨਕ ਸੇ ਅਖੜੀਆ ਬਿਆੰਨਿ ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੋ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੦੦]

ਸੀਗਾਰ ਮਿਠ ਰਸ ਭੋਗ ਭੋਜਨ ਸਭ ਝੂਠੁ ਕਿਤੇ ਨ ਲੇਖਏ ॥

ਹੇ ਸੰਤ ਜੀ ! ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਪ ਤਪ ਰੂਪੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਨੇ, ਮਿਠੇ ਬਚਨ ਬੋਲਣੇ, ਰਸ=ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਭੋਗ ਲਗਾਣੇ, ਭੋਜਨ=ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਵਾ:-ਭੋਜਨ ਪਕਾ ਕੇ ਛਕਾਣੇ ਭਾਵ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕਰਨੇ, ਇਹ ਸਭ ਝੂਠੇ ਹਨ, ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਕਰਮ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਮੈ ਮਤ ਜੋਬਨਿ ਗਰਬਿ ਗਾਲੀ ਦੁਧਾ ਬਣੀ ਨ ਆਵਏ ॥

ਹੇ ਸੰਤ ਜੀ ! ਜੋਬਨ ਅਵੱਸਥਾ ਰੂਪੀ ਮੈ=ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਮਤ=ਮਸਤੀ ਅਤੇ ਗਰਬਿ=ਹੰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਲ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਂਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਜੋਬਨ ਦਾ ਮਾਣ ਨਾ ਕਰ, ਅਤੇ ਜੋਬਨ ਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਨਾ ਗੁਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੁੜ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਵੇਰ ਗਉ ਦੇ ਬਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁਧ, ਫਿਰ ਓਹੀ ਦੁਧ ਗਉ ਦੇ ਅਸਥਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਸਖੀ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਹੁਣ ਉਤਮ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਸਖੀ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਾ ਧਨ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਈ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਨੀਦ ਨ ਆਵਏ ॥੧॥

ਹੇ ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਸਖੀ ! ਸਾ=ਏਹ ਕਨਿਸ਼ਟ ਇਸਤ੍ਰੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਿਲਾਈ ਹੋਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ, ਵਾ:-ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ॥੧॥

ਮੁੰਧ ਨਿਮਾਨੜੀਆ ਜੀਉ ਬਿਨੁ ਧਨੀ ਪਿਆਰੇ ॥

ਫਿਰ ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਸਖੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਸੰਤ ਜੀ ! ਪਿਆਰੇ ਧਨੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਮੁੰਧ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਿਮਾਣੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਔਰਤ ਦਾ ਮਾਣ ਪਤੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਔਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਣ ਨਹੀਂ।

ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ਗੀ ਬਿਨੁ ਉਰ ਧਾਰੇ ॥

ਹੇ ਸੰਤ ਜੀ ! ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਏਹ ਵੀ ਆਖਦੀ ਹਾਂ, ਕਿ ਤੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਸੁਖ ਪਾਵੇਂਗੀ।

ਨਾਹ ਬਿਨੁ ਘਰ ਵਾਸੁ ਨਾਹੀ ਪੁਛਹੁ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀਆ ॥

ਚੱਕ੍ਰਕਾ:-ਨਾਹ=ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਤਿਸੰਗ ਘਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਹ=ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਤ੍ਰਮੁਖਤਾ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅੰਤ੍ਰਮੁਖਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੩੯੮) ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਛੰਤ ਮ: ੧ [ਪੰਨਾ ੨੪੨]

ਨਾਹ=ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰੂਪ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਰੂਪ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਹ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਹੋ.ਸਖੀ! ਜੇ ਮੈਂ ਝੂਠ ਬੋਲਦੀ ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇਸ ਸਹੇਲੀ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਸਖੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਲੈ।

ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੁ ਨਾਹੀ ਵਸਹਿ ਸਾਚਿ ਸੁਹੇਲੀਆ ॥

ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਆਖਦੀ ਹਾਂ, ਕਿ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਹੋ ਮੁੰਧ! ਜੇ ਸਚ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਵਸੇ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੁਹੇਲੀਆ=ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਂਗੀ।

ਸਚੁ ਮਨਿ ਸਜਨ ਸੰਤੋਖਿ ਮੇਲਾ ਗੁਰਮਤੀ ਸਹੁ ਜਾਣਿਆ ॥

ਹੁਣ ਉਤਮ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਸਖੀ ਕਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਮਤੀ=ਗੁਰਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮਨਿ=ਮਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿਕ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਾ=ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਸਹੁ=ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਛੋਡੈ ਸਾ ਧਨ ਨਾਮਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀਆ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਤਮ ਸਖੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਜੋ ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਾ ਛੋਡੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਹਜ ਪਦ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਮਿਲੁ ਸਖੀ ਸਹੇਲੜੀਹੋ ਹਮ ਪਿਰੁ ਰਾਵੇਹਾ ॥

ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਸਖੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ! ਹੋ ਸਖੀ ਤੂੰ ਸਹੇਲੜੀਹੋ=ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਸਹੇਲੀ ਨਾਲ ਮਿਲ, ਮੈਂ ਭੀ ਮਿਲਦੀ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਤੇ ਤੂੰ ਦੋਨੋਂ ਰਲ ਕੇ ਪਿਰੀ ਨੂੰ ਰਾਵਨਾ ਕਰੀਏ।

ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਲਿਖਉਗੀ ਜੀਉ ਸਬਦਿ ਸੁਨੇਹਾ ॥

ਇਹ ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਸਹੇਲੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬਣੀ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਮੈਂ ਸਬਦ ਰੂਪੀ ਸੁਨੇਹਾ ਲਿਖਾਂਗੀ, ਅਤੇ ਤੂੰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖ ਲਵੀਂ।
ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੈ।

ਸਬਦੁ ਸਾਚਾ ਗੁਰਿ ਦਿਖਾਇਆ ਮਨਮੁਖੀ ਪਛੁਤਾਣੀਆ ॥

ਪੂਰਿਆ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਚਾ ਸਬਦੁ=ਬ੍ਰਹਮ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਗੁਰ ਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਨ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਿਕਸਿ ਜਾਤਉ ਰਹੈ ਅਸਥਿਰੁ ਜਾਮਿ ਸਚੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥

ਜੋ ਮਨ ਬਦੋਬਦੀ ਬਾਹਰ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਾਮਿ=ਜਦ

ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਤਦ ਤੋਂ ਉਹ ਅਸਥਿਰੁ=ਅਚੱਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਚ ਕੀ ਮਤਿ ਸਦਾ ਨਉਤਨ ਸਬਦਿ ਨੇਹੁ ਨਵੇਲਓ ॥

ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਤਿ=ਸਿਖਿਆ ਸਦਾ ਹੀ ਨਉਤਨ=ਨਵੀਨ ਭਾਵ ਨਵੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਬਦ ਦਾ ਨੇਹੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਵੀ ਨਵੇਲਓ=ਨਵਾਂ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਸਬਦ ਵਿੱਚ ਨੇਹੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਨ+ਵੇਲਓ=ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵੇਲੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਸਹਜਿ ਸਾਚਾ ਮਿਲਹੁ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀਹੋ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਨਦਰੀ=ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੁਭਾਵਕ ਸਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੇ ਪਿਆਰੀ ਸਖੀ! ਤੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਕਰ ॥੩॥

ਅਗੋਂ ਉਤਮ ਸਖੀ ਆਪਣੀ ਬਿਵੱਸਥਾ ਸੁਣਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਭੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗੂੰ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਮੇਰੀ ਇਛ ਪੁਨੀ ਜੀਉ ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨੁ ਆਇਆ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਜੋ ਇੱਛਾ ਸੀ ਉਹ ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਅੰਤਰਕਰਣ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਾਜਨੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਖਿਆਤਕਾਰ ਹੋ ਆਇਆ ਹੈ।

ਮਿਲ ਵਰੁ ਨਾਰੀ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਜੋ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਮੰਗਲ ਦਾਇਕ ਗੀਤ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਹੈ।

ਗੁਣ ਗਾਇ ਮੰਗਲੁ ਪ੍ਰੇਮਿ ਰਹਸੀ ਮੁੰਧ ਮਨਿ ਓਮਾਹਓ ॥

ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਹਸੀ=ਇਸਥਿਤ ਹੋਈ ਹਾਂ, ਵਾ:-ਅਨੰਦ ਹੋਈ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੁੰਧ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਾਜਨ ਰਹਿਸੇ ਦੁਸਟ ਵਿਆਪੇ ਸਾਚੁ ਜਪਿ ਸਚੁ ਲਾਹਓ ॥

ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਸਾਜਨ ਰਹਿਸੇ=ਆਨੰਦ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੁਸਟ=ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਵੈਰੀ ਅਪਦਾ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪੇ ਹਨ, ਸਚਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਚਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਰ ਜੋੜਿ ਸਾ ਧਨ ਕਰੈ ਬਿਨਤੀ ਰੈਣਿ ਦਿਨੁ ਰਸਿ ਭਿੰਨੀਆ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਅਗੇ ਮੈਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਰਾਤ ਦਿਨ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਰਸਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਾ:-ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ ਗਈ ਹਾਂ।

ਨਾਨਕ ਪਿਰੁ ਧਨ ਕਰਹਿ ਰਲੀਆ ਇਛ ਮੇਰੀ ਪੁੰਨੀਆ ॥੪॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਤਮ ਸਖੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਮੈਂ ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ

ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰਲੀਆ—ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਇਛਾ ਪੂਰੀਆ—ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ॥੪॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੨੪੩)

ਗਉੜੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਸੁਣਿ ਨਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ ਏਕਲੜੀ ਬਨ ਮਾਹੇ ॥

ਇਸ ਛੰਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਤਿੰਨਾਂ ਸਖੀਆਂ ਦਾ ਸੰਬਾਦ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪੀ ਸਖੀ ਦੇ ਪਾਸ, 'ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਸਖੀ', ਕਨਿਸ਼ਟ ਦੀ ਗਲ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜੀ ਸੁਣੋ! ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਜੋ ਨਾਹ—ਪਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਮੁੰਧ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੰਸਾਰ ਬਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਏਕਲੜੀ—ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਿਉ ਧੀਰੈ ਗੀ ਨਾਹ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਭ ਵੇਪਰਵਾਹੇ ॥

ਨਾਹ—ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਧੀਰਜਤਾ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਧਨ ਨਾਹ ਬਾਝਹੁ ਰਹਿ ਨ ਸਾਕੈ ਬਿਖਮ ਗੈਣ ਘਣੇਰੀਆ ॥

ਇਹ ਧਨ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਘਣੇਰੀਆ—ਬੜੀ ਕਠਨ ਬਤੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨਹ ਨੀਦ ਆਵੈ ਪ੍ਰੇਮੁ ਭਾਵੈ ਸੁਣਿ ਬੇਨੰਤੀ ਮੇਰੀਆ ॥

ਪ੍ਰਤੱਖ, ਵਾ :—ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪੀ ਨਿੰਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ? ਤਾਂ 'ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਸਖੀ' ਨੇ ਕਿਹਾ—ਇਸ ਮੁੰਧ ਨੂੰ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਤਾਂ ਤੇ ਮੇਰੀਆ—ਮੇਰੀ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆ—ਮੇਲ ਦਿਓ।

ਬਾਝਹੁ ਪਿਆਰੇ ਕੋਇ ਨ ਸਾਰੇ ਏਕਲੜੀ ਕੁਰਲਾਏ ॥

ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਾਝਹੁ—ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਮੁੰਧ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਭੀ ਸਾਰ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਇਸੀ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਏਕਲੜੀ—ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਕੁਰਲਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਾ ਧਨ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਈ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਣੱਸਥੀ ਹੋ ਕੇ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਤਮ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪੀ ਸਖੀ ਕਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੁਖ ਪਾਵਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਧਨ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਿਲਾਈ ਹੋਈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਪਿਰਿ ਛੋਡਿਅੜੀ ਜੀਉ ਕਵਣੁ ਮਿਲਾਵੈ ॥

ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਸਖੀ ਆਖਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜੀ-ਇਸ ਮੁਧ ਨੇ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸੋ, ਇਸ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਿਲਾਵਣਾ ਕਰੇ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਉਤਮ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪੀ ਸਖੀ ਕਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਸਖੀ

ਰਸਿ ਪ੍ਰੇਮਿ ਮਿਲੀ ਜੀਉ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਵੈ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸੁਹਾਵੇ ਸਬਦ ਕਰਕੇ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਹ ਸੁਹਾਵੇ=ਸੋਭਨੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਬਦੇ ਸੁਹਾਵੈ ਤਾ ਪਤਿ ਪਾਵੈ ਦੀਪਕ ਦੇਹ ਉਜਾਰੈ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸੁਹਾਵੇ ਸਬਦ ਕਰਕੇ ਸੂਖਮ ਦੇਹ=ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਦੀਵੇ ਦਾ ਉਜਾਰੈ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸੁਣਿ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਸਾਚਿ ਸੁਹੇਲੀ ਸਾਚੇ ਕੇ ਗੁਣ ਸਾਰੈ ॥

ਹੇ ਸਖੀ ! ਤੂੰ ਭੀ ਸੁਣ, ਹੇ ਸਹੇਲੀ ! ਤੂੰ ਭੀ ਸੁਣ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਭੀ ਸੁਹੇਲੀ=ਸੁਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਸਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਕੇ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਸਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਸੰਭਾਲਨਾ ਕਰੋ।

ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੇਲੀ ਤਾ ਪਿਰਿ ਰਾਵੀ ਬਿਗਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ॥

ਜਦ ਈਸ਼ੁਰ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲੀ, ਤਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ, ਜਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪਿਰੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਰਾਵਿਆ ਜਾਂ ਪਿਰੀ ਨੂੰ ਰਾਵਿਆ ਤਾਂ ਬਿਗਸੀ=ਆਨੰਦ ਹੋਈ।

ਨਾਨਕ ਸਾ ਧਨ ਤਾ ਪਿਰੁ ਰਾਵੇ ਜਾ ਤਿਸਕੈ ਮਨਿ ਭਾਣੀ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੱਟਸਥੀ ਹੋਕੇ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਤਮ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪੀ ਸਖੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਂਹੀ ਪਤੀ ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਰਾਵੇ=ਭੋਗਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਤਿਸ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਾ ਜਾਵੇ ॥੨॥ ਇਥੋਂ ਤਕ ਤਿੰਨ ਸਖੀਆਂ ਦਾ ਸੰਬਾਦ ਪੂਰਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਨੀਘਰੀਆ ਜੀਉ ਕੂੜਿ ਮੁਠੀ ਕੂੜਿਆਰੇ ॥

ਮੋਹਣੀ ਜੋ ਮਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਤੋਂ ਨੀ=ਰਹਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਕੂੜਿਆਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੂੜ ਆਦਿਕਾਂ ਕਰਕੇ ਮੁਠੀ=ਲੁਟੀ ਪੁਟੀ ਗਈ ਹੈ।

ਕਿਉ ਖੁਲੈ ਗਲ ਜੇਵੜੀਆ ਜੀਉ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ॥

ਅਤਿਅੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚੋਂ ਹੰਗਤਾ ਰੂਪੀ ਵਾ:-ਵਾਸਨਾਂ ਰੂਪੀ ਰਸੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਖੁਲ੍ਹਣਗੀਆਂ ?।

ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੇ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੇ ਤਿਸਹੀ ਕਾ ਸੋ ਹੋਵੈ ॥

ਹਰੀ ਪਿਆਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰ ਕੇ ਜੋ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੀ ਹੈ,
ਉਹ ਤਿਸੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਅਨੇਕ ਨਾਵਣ ਕਿਉ ਅੰਤਰ ਮਲੁ ਧੋਵੈ ॥

ਪੁੰਨ ਸਮੇਂ ਪੁੰਨ ਕਰਨਾ, ਦਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੇਣਾ, ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ,
ਇਤਿ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਅੰਦਰ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਧੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਕੋਇ ਨ ਪਾਵੈ ਹਠਿ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਬੇਬਾਣੈ ॥

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਠ ਦੇ ਨਿ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬੇਬਾਣੈ=ਉਜਾੜਾਂ ਵਿਚ
ਫਿਰਨ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਭੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ।

ਨਾਨਕ ਸਚ ਘਰੁ ਸਬਦਿ ਸਿਵਾਪੈ ਦੁਬਿਧਾ ਮਹਲੁ ਕਿ ਜਾਣੈ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰੇ ਸਚ ਘਰੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ
ਸਿਵਾਪੈ=ਪਛਾਨਣਾ ਕਰੇ, ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸਚਾ ਜੀਉ ਸਬਦੁ ਸਚਾ ਵੀਚਾਰੋ ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਚਾਰ,
ਵਾ :- ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਭੀ ਸੱਚਾ ਹੈ।

ਤੇਰਾ ਮਹਲੁ ਸਚਾ ਜੀਉ ਨਾਮ ਸਚਾ ਵਾਪਾਰੋ ॥

ਆਪਦਾ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ, ਵਾ :- ਹੁਕਮ ਭੀ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਪਾਰ ਭੀ ਸੱਚਾ ਹੈ।

ਨਾਮ ਕਾ ਵਾਪਾਰੁ ਮੀਠਾ ਭਗਤਿ ਲਾਹਾ ਅਨਦਿਨੋ ॥

ਤਿਸੁ ਬਾਝੁ ਵਖਰੁ ਕੋਇ ਨ ਸੂਝੈ ਨਾਮੁ ਲੇਵਹੁ ਖਿਨੁ ਖਿਨੋ ॥

ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਮਿੱਠਾ ਹੈ, ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨੋ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਲਾਭ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ
ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਸੁ=ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਾਪਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਖਰੁ=ਸੱਚਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਹੀਂ
ਸੁੱਝਦਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਖਿਨ ਖਿਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਵਾ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਖਿਨ ਖਿਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕਰੋ।

ਪਰਖਿ ਲੇਖਾ ਨਦਰਿ ਸਾਚੀ ਕਰਮਿ ਪੂਰੈ ਪਾਇਆ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸਦੁ ਪਾਇਆ ॥੪॥੨॥

ਪਰਬਲੇ ਸਰੋਸ਼ਟ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਰਮਿ=ਅਨੁਗ੍ਰਹ ਕਰਕੇ

ਜਦ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਚੀ ਨਦਰਿ=ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਦੇ ਨਿਰਨੈ ਦਾ ਲੇਖਾ ਪਰਖਣਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕ ਮਹਾਂ ਮਿਠਾ ਰਸ ਹੈ, ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਿਸਨੇ ਭੀ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਸਨੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੪॥੨॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੩

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਾ ਧਨ ਬਿਨਉ ਕਰੇ ਜੀਉ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਸਾਰੇ ॥

ਹੁਣ ਫਿਰ ਤਿੰਨੋਂ ਸਖੀਆਂ ਦਾ ਸੰਬਾਦ ਚਲ ਪਿਆ। 'ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਸਖੀ' ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਉਤਮ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਸੰਤ ਜੀ! ਸਾ—ਇਹ, ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਆਪ ਇਸਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦਸੋ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਰਾ ਠਹਿਰ ਜਾ। ਤਾਂ ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਸਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਬਿਨੁ ਪਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਜੀਉ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਪਿਆਰੇ ॥

ਹੇ ਸੰਤ ਜੀ! ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਪਲ ਦਾ ਬਿਨ ਭਰ ਵੀ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਪਿਆਰੇ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਈਐ ॥

ਹਰੀ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨਾ ਚਾਹੀਏ।

ਜੇ ਗੁਰੁ ਕਹੈ ਸੋਈ ਪਰੁ ਕੀਜੈ ਤਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਈਐ ॥

ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਹਿਣ ਉਸਨੂੰ ਪਰੁ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਤਿਸਨਾ ਰੂਪੀ ਅੰਗ ਨੂੰ ਬੁਝਾਣਾ ਕਰੀਏ।

ਹਰਿ ਸਾਚਾ ਸੋਈ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ਬਿਨੁ ਸੇਵਿਐ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਏ ॥

ਉਹ ਹਰੀ ਹੀ ਸੱਚਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਨਾਨਕ ਸਾ ਧਨ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਈ ਜਿਸਨੋ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਤਮ ਸਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਇਹ ਧਨ=ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਿਲਾਈ ਹੋਈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮਿਲਾਵੇ ॥੧॥

ਧਨ ਰੈਣਿ ਸੁਹੇਲੜੀਏ ਜੀਉ ਹਰਿ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਭਾਉ ਕਰੇ ਜੀਉ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ॥

ਉਸ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਸੁਹੇਲੜੀਏ=ਸੋਭਨੀਕ,

ਵਾ :-ਸੁਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਚਿਤ । ਬਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾਵਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਾ
ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਗੁਆ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਦੀ ਹੈ ।

ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ਅਨਦਿਨੁ ਲਾਗਾ ਭਾਓ ॥

ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਗਵਾਕੇ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਂਵਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਗਤ ਦਿਨੇ
ਭਾਓ=ਪਰੇਮ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਧਨ ਦੀ ਅਵੱਸਥਾ ਰੂਪੀ ਗਤ ਸੁਖ ਸਹਿਤ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ।

ਸੁਣਿ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਜੀਅ ਕੀ ਮੇਲੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਓ ॥

ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਾਰੀ ਤਾ ਕੰਤ ਪਿਆਰੀ ਨਾਮੇ ਧਰੀ ਪਿਆਰੇ ॥

ਉਤਮ ਸਖੀ ਆਖਦੀ ਹੈ ਹੇ ਸਖੀ ! ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਤੂੰ ਸੁਣ, ਹੇ ਸਹੇਲੀ ! ਮਧਿਮ ਤੂੰ ਭੀ ਸੁਣ !
ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਦੀਆਂ ਮੇਲਣਾ ਹੋ, ਤਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਖਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼
ਵਿਚ ਸਮਾਣਾ ਕਰੋ । ਜੇ ਤੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲੇਂਗੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੰਤ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗੇਂਗੀ । ਇਸ
ਲਈ ਤੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਧਾਰਨਾ ਕਰ ।

(ਪੰਨਾ ੨੪੪)

ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਨਾਹ ਪਿਆਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਗਲਿ ਹਾਰੇ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਹ=ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ
ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਗਲ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਹਾਰ ਪਹਿਰਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਧਨ ਏਕਲੜੀ ਜੀਉ ਬਿਨੁ ਨਾਹ ਪਿਆਰੇ ॥

ਪਿਆਰੇ ਨਾਹ=ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ
ਏਕਲੜੀ=ਇਕੱਲੀ ਭਾਵ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਮੁਠੀ ਜੀਉ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਕਰਾਰੇ ॥

ਕਰਾਰੇ=ਤਕੜੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੂਤ ਭਾ ਵਿੱਚ
ਮੁਠੀ=ਲੁਟੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਬਿਨੁ ਸਬਦ ਪਿਆਰੇ ਕਉਣੁ ਦੁਤਰੁ ਤਾਰੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਖੁਆਈ ॥

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਨੇ ਬਹੁਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਖੁਆਈ=ਖੁੰਝਾਈ ਭਾਵ ਭੁਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਿਆਰੇ
ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦੁਤਰੁ=ਕਠਨ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਕੋਣ ਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਕੂੜਿ ਵਿਗੁਤੀ ਤਾ ਪਿਰਿ ਮੁਤੀ ਸਾ ਧਨ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਈ ॥

ਜਾਂ ਝੂਠ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਵਿਗੁਤੀ=ਖਰਾਬ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ

ਮੁੱਤੀ-ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾ ਧਨ=ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਹਲ=ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ
ਪਾ ਸਕਦੀ ।

ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਰਾਤੀ ਸਹਜੇ ਮਾਤੀ ਅਨਦਿਨੁ ਰਹੈ ਸਮਾਏ ॥

ਜੋ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਹਜੇ ਮਾਤੀ=ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਈ
ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਰਾਤ ਦਿਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਹਰਿ ਜੀਉ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਦਾ ਰੰਗਿ=ਰਾਤੀ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਤੀ
ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਤਾ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਮੇਲੇ ਜੀਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਵਣੁ ਮਿਲਾਏ ॥

ਜਾਂ ਹਰਿ ਜੀ ਮੇਲਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਕੌਣ ਮਿਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਆਪਣੇ ਜੀਉ ਕਉਣੁ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ ॥

ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਰਮ ਨੂੰ ਕੌਣ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਗੁਰੁ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ ਇਉ ਮਿਲੀਐ ਮਾਏ ਤਾ ਸਾ ਧਨ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥

ਮਾਏ=ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਹੀ ਭਰਮ ਨੂੰ ਚੁਕਾਏ=ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਭਰਮ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ
ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਖ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੁ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮਗੁ ਨ ਪਾਏ ॥

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਘੋਰ=ਭਿਆਨਕ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ
ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ।

ਕਾਮਣਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਸਹਜੇ ਮਾਤੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੇ ॥

ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ
ਸਹਜੇ ਮਾਤੀ=ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਹਰਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਇ ਪਿਆਰੇ ॥੪॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਾਂ ਵਿੱਚ
ਭਾਇ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਰੂਪ ਵਰੁ=ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੪॥੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩

ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਖਰੀ ਨਿਮਾਣੀ ਜੀਉ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਕਿਉ ਜੀਵਾ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥

ਮੈਂ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖਰੀ—ਚੰਗੀ ਨਿਮਾਣੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਹੋ ਮੇਰੀ ਮਾਂ !
ਵਾ :-ਹੋ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵਾਂ ?

ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ਜੀਉ ਕਾਪੜੁ ਤਨਿ ਨ ਸੁਹਾਈ ॥

ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ, ਵਾ :-ਸਾਂਤੀ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਤਨ ਉਤੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰਣੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾਉਂਦੇ ।

ਕਾਪਰੁ ਤਨਿ ਸੁਹਾਵੈ ਜਾ ਪਿਰ ਭਾਵੈ ਗੁਰਮਤੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥

ਤਨ ਉੱਤੇ ਕਪੜੇ ਪਾਏ ਤਾਂ ਹੀ ਸੌਭਨੀਕ ਹਨ, ਜਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਵੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਵਿੱਚ ਚਿਤ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾਣਾ ਕਰੇ ।

ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ ਜਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਗੁਰ ਕੈ ਅੰਕਿ ਸਮਾਈਐ ॥

ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਦਾ ਲਈ ਸੁਹਾਗਣ ਹੈ । ਯਥਾ—ਮੁਰਦੇ ਵਾਂਗ ਮੁਰੀਦ ਹੋਏ ਗੁਰੁ ਗੋਰੀਂ ਵੜ ਅਲਖ ਅਲੇਖੇ । [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਗੁਰ ਸਬਦੈ ਮੇਲਾ ਤਾ ਪਿਰੁ ਰਾਵੀ ਲਾਹਾ ਨਾਮੁ ਸੰਸਾਰੈ ॥

ਜਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਪਿਰੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਰਾਵੀ—ਭੋਗਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਯਮ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ :-ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਲਾਹਾ—ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਨਾਹ ਪਿਆਰੀ ਜਾ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਸਾਰੇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ—ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਹ—ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਸਾ ਧਨੁ ਰੰਗੁ ਮਾਣੇ ਜੀਉ ਆਪਣੇ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ ॥

ਉਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਰੰਗੁ ਮਾਣੇ—ਆਨੰਦ ਭੋਗਦੀ ਹੈ ।

ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਜੀਉ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੈ ॥

ਜੋ ਅਹਿ ਨਿਸਿ—ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੁਰ ਸਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।
ਵਾ :-ਜੋ ਦਿਨ ਰਾਤ ਰੰਗਿ—ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਤੀ ਹੋਈ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਹੁ ਪਿਆਰੈ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਧੀ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸਾ ਧਨ ਸੋਹਾਗਣਿ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਸਾਚੈ ਨਾਮਿ ਪਿਆਰੇ ॥

ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਦਾ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਤੀ ਹੋਈ ਸਚੇ ਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣ ਹੈ ।

ਅਪੁਨੇ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਰਹੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗਹੀਐ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ਨਿਵਾਰੇ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹਿਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਨਿਵਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਹਰਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਸਗਲੇ ਦੁਖ ਵਿਸਾਰੇ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਹਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰੇ=ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਕਾਮਣਿ ਪਿਰਹੁ ਭੁਲੀ ਜੀਉ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਪਿਆਰੇ ॥

ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਭੁਲ ਗਈ ਹੈ ।

ਝੁਠੀ ਝੁਠਿ ਲਗੀ ਜੀਉ ਕੂੜਿ ਮੁਠੀ ਕੂੜਿਆਰੇ ॥

ਜੋ ਝੁਠੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਝੁਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਕੂੜਿਆਰੇ=ਝੁਠੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਕੂੜ ਨੇ ਮੁਠੀ=ਠੱਗ ਲੀਤਾ ਹੈ ।

ਕੂੜੁ ਨਿਵਾਰੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਰੇ ਜੂਐ ਜਨਮੁ ਨ ਹਾਰੇ ॥

ਕੂੜੁ ਨਿਵਾਰੇ=ਝੁਠ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਸਾਰੇ=ਸੰਭਾਲੇ (ਚੇਤੇ ਕਰੇ) ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹਾਰਦੀ ।

ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੇਵੇ ਸਚਿ ਸਮਾਵੈ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਮਾਰੇ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੇਵੇ=ਧਾਰਕੇ ਸਚ ਨਾਮ ਚਿੰਤਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਵੇ, ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਸਚਿ ਸਮਾਵੇ=ਸਚ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਵਸਾਏ ਐਸਾ ਕਰੇ ਸੀਗਾਰੇ ॥

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਲਵੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਨ ਉਤੇ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰੇ ।

ਵਾ :-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥਾਤ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰੇ ।

ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀ ਜਿਸੁ ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸਚੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਧਾਰੋ=ਆਸਰਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਮਣੀ ਸਹਜ ਪਦ ਵਿਖੇ ਸਮਾਈ ਹੈ ॥੩॥

ਮਿਲੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਜੀਉ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਖਰੀ ਨਿਮਾਣੀ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀਉ ! ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਕਰੋ, ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਖਰੀ=ਹੱਛੀ ਭਾਵ ਵੱਡੀ ਨਿਮਾਣੀ ਹਾਂ ।

ਮੈ ਨੈਣੀ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ਜੀਉ ਭਾਵੈ ਅੰਨੁ ਨ ਪਾਣੀ ॥

ਮੈਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਅਤੇ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਛਕਣਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ ।

ਪਾਣੀ ਅੰਨੁ ਨ ਭਾਵੈ ਮਰੀਐ ਹਾਵੈ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਛਕਣਾ ਭਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਵਿਜੋਗ ਕਰਕੇ ਹਾਵੈ=ਹਾਉਕਿਆਂ ਭਾਵ ਝੋਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਰਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਪਿਰ ! ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਸੁਖ ਪਾਉਣਾ ਕਰਾਂ ।

ਗੁਰੁ ਆਗੈ ਕਰਉ ਬਿਨੰਤੀ (ਪੰਨਾ ੨੪੫)

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ,

ਜੇ ਗੁਰੁ ਭਾਵੈ ਜਿਉ ਮਿਲੇ ਤਿਵੈ ਮਿਲਾਈਐ ॥

ਹੇ ਗੁਰੋ ! ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇ, ਤਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਮਿਲਾਵਣਾ ਕਰੋ ।

ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਆਪਿ ਮਿਲਿਆ ਘਰਿ ਆਏ ॥

ਸੁਖਦਾਤਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਿ=ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪ ਹੀ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ ਨਾ ਪਿਰੁ ਮਰੈ ਨ ਜਾਏ ॥੪॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਹਾਗਣ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀ ਨਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਕਾਮਣਿ ਹਰਿ ਰਸਿ ਬੇਧੀ ਜੀਉ ਹਰਿਕੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ ।

ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹਰੀ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹਰੀ ਰਸ ਵਿੱਚ ਬੇਧੀ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਜੀਉ ਦੁਬਿਧਾ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ ॥

ਸਹਜੇ ਹੀ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਸਮਾਏ=ਅਭਾਵ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮੋਹਨਿ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਦੁਬਿਧਾ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ ਕਾਮਣਿ ਵਰੁ ਪਾਏ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਲਾਏ ॥

ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਕੇ ਸਹਜੇ ਹੀ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਅਭਾਵ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਵਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਕੂੜਿ ਕੁਸਤਿ ਭਰਿਆ ਗਲ ਤਾਈ ਪਾਪ ਕਮਾਏ ॥

ਇਹ ਸਰੀਰ ਅਗੇ ਹੀ ਗਲ ਤਕ ਝੂਠ ਅਤੇ ਕੁਸਤਿ=ਕੁਹੱਠ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਤੋਂ ਹੋਰ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਜਿਤੁ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ ਬਿਨੁ ਭਗਤੀ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਪਿਰਹਿ ਪਿਆਰੀ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ॥੧॥

ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਭਗਤੀ ਕਰੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾਇਕ ਧੁਨਿ=ਬਾਣੀ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭਗਤੀ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਰਾਗ ਦੁਖ ਵਾ :-ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਾਮਣਿ=ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਗਵਾਇਆ ਹੈ ॥੧॥

ਕਾਮਣਿ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ ਜੀਉ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਇ ਪਿਆਰੇ ॥

ਉਸ ਕਾਮਣੀ ਨੇ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ,

ਜਿਸਨੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਰੈਣ ਸੁਖਿ ਸੁਤੀ ਜੀਉ ਅੰਤਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰੇ ॥

ਉਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਵੱਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ ਸੁਤੀ ਹੈ,

ਜਿਸਨੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

ਅੰਤਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰੇ ਮਿਲੀਐ ਪਿਆਰੇ ਅਨਦਿਨੁ ਦੁਖੁ ਨਿਵਾਰੇ ॥

ਅੰਤਰਿ ਮਹਲੁ ਪਿਰੁ ਰਾਵੇ ਕਾਮਣਿ ਗੁਰਮਤੀ ਵੀਚਾਰੇ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰਕੇ ਪਿਆਰੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਕਰੀਏ, ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੇ ਦੁਖ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਲੀਤੇ ਹਨ। ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਾਮਣੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਮਹਲੁ—ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਰੀ ਨੂੰ ਰਾਵਣਾ ਕਰੇ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਪੀਆ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ਨਿਵਾਰੇ ॥

ਜਿਸਨੇ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਮਾਰਨੇ ਯੋਗ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਚਿ ਮਿਲੀ ਸੋਹਾਗਣਿ ਗੁਰ ਕੈ ਹੇਤਿ ਅਪਾਰੇ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਅਪਾਰੇ ਹੇਤਿ=ਬਿਅੰਤ ਪਰੇਮ ਧਾਰਕੇ ਉਹ ਸੋਹਾਗਣ ਸਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ ॥੨॥

ਆਵਹੁ ਦਇਆ ਕਰੇ ਜੀਉ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਅਤਿਅੰਤ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ! ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਵੇ ।

ਕਾਮਣਿ ਬਿਨਉ ਕਰੇ ਜੀਉ ਸਚਿ ਸਬਦਿ ਸੀਗਾਰੇ ॥

ਸਚੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਬਦਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕਾਮਣਿ—ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ।

ਸਚਿ ਸਬਦਿ ਸੀਗਾਰੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰੇ ॥

ਸਚੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਸਿੰਗਾਰ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕਰੇ, ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪੀ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਵਾਰੇ ।

ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਏਕੋ ਸਚਾ ਸੋਈ ਬੁਝੈ ਗੁਰ ਬੀਚਾਰੇ ॥

ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਇਕ ਸਚਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬੁਝਣਾ ਕਰੇ ।

ਮਨਮੁਖਿ ਕਾਮਿ ਵਿਆਪੀ ਮੋਹਿ ਸੰਤਾਪੀ ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ ॥

ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਥਾਉ ਨ ਪਾਏ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ॥੩॥

ਮਨਮੁਖ ਇਸਤਰੀ ਕਾਮਦੇਵ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪੀ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਮੋਹ ਦੀ ਸੰਤਾਪੀ—ਪੀੜਤ ਹੋਈ ਹੋਈ ਕਿਸਦੇ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਪੁਕਾਰਨਾ ਕਰੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਅਤਿਅੰਤ ਪਿਆਰ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨਮੁਖ ਇਸਤਰੀ ਸਰੂਪ ਥਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ ॥੩॥

ਮੁੰਧ ਇਆਣੀ ਭੋਲੀ ਨਿਗੁਣੀਆ ਜੀਉ ਪਿਰੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ॥

ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲੀਐ ਜੀਉ ਆਪੇ ਬਖਸਣਹਾਰਾ ॥

ਇਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਮੁੰਧ—ਇਸਤਰੀ, ਇਆਣੀ—ਅਗਿਆਤ ਭੋਲੇ ਸੁਭਾ ਵਾਲੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਤੇ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ—ਬਿਅੰਤ ਤੋਂ ਬਿਅੰਤ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਸਕੇ । ਆਪ ਹੀ ਜਿਸਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ, ਵਾ:—ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਬਖਸ਼ਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਅਵਗਣ ਬਖਸਣਹਾਰਾ ਕਾਮਣਿ ਕੰਤੁ ਪਿਆਰਾ ਘਟਿਘਟਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਾਇ ਭਗਤੀ ਪਾਈਐ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੂਝ ਬੁਝਾਈ ॥

ਪਿਆਰਾ ਕੰਤੁ—ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਕਾਮਣਿ—ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ਉਹ

ਪਰਮਾਤਮਾ ਭਾਇ ਭਗਤੀ=ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਾਈਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੂਝ=ਸਿਖਿਆ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੁਝਾਈ=ਸਮਝਾਈ ਹੈ।

ਸਦਾ ਅਨੰਦਿ ਰਹੈ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਅਨੰਦਿਨੁ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥

ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਿਨੇ ਰਾਤੀ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,

ਜੋ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਹਜੇ ਹਰਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਸਾ ਧਨ ਨਉਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥੪॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਨੇ ਸਹਜੇ=ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਤੇਸਿਧ ਹੀ ਹਰੀ ਰੂਪ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਨੌਨਿਧੀ ਭੀ ਪਾ ਲਈ ਹੈ ॥੪॥੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਮਾਇਆ ਸਰੁ ਸਬਲੁ ਵਰਤੈ ਜੀਉ ਕਿਉ ਕਰਿ ਦੁਤਰੁ ਤਰਿਆ ਜਾਇ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਸਰੁ=ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਸ+ਬਲੁ=ਸਹਿਤ ਬਲ ਦੇ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਵਾ:-ਸੱਬਲ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਕਟਨੇ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਸੰਸਾਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੁਤਰੁ=ਕਠਨ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਿਆ ਜਾਵੇ ?

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਬੋਹਿਥਾ ਜੀਉ ਸਬਦੁ ਖੇਵਟੁ ਵਿਚਿ ਪਾਇ ॥

ਉੱਤਰ :-ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬੋਹਿਥਾ=ਜਹਾਜ਼ ਬਨਾਉਣਾ ਕਰ, ਅਤੇ ਸਬਦ ਦਾਤੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚ ਖੇਵਟੁ=ਮਲਾਹ ਪਾਉਣਾ ਕਰ। ਜੋ ਸਬਦ ਰੂਪੀ ਅਨਕੂਲੀ ਪੈਣ ਦੇ ਕੇ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਬਦੁ ਖੇਵਟੁ ਵਿਚਿ ਪਾਏ ਹਰਿ ਆਪਿ ਲਘਾਏ ਇਨਬਿਧਿ ਦੁਤਰੁ ਤਰੀਐ ॥

ਸਬਦ ਦਾਤੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚ ਖੇਵਟੁ=ਮਲਾਹ ਪਾਉਣੇ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਕਰਕੇ ਦੁਤਰੁ=ਕਠਨ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰੀਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਜੀਵਤਿਆ ਇਉ ਮਰੀਐ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰੀਦਾ ਹੈ।

ਖਿਨ ਮਹਿ ਰਾਮਨਾਮਿ ਕਿਲਵਿਖ ਕਾਟੇ ਭਏ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਸਰੀਰਾ ॥

ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਕਿਲਵਿਖ=ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਰੀਰ, ਵਾ:-ਅੰਤਹਕਰਣ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਰਾਮਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕੰਚਨ ਭਏ ਮਨੂਰਾ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣੇ ਕਰਕੇ ਤਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੂਰਾ=ਲੋਹੇ

ਦੀ ਮੈਲ ਵਾਂਗੂੰ ਨਿਕੰਮੇ ਸਨ ਓਹ ਵੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਕੇ ਸੋਨੇ ਵਾਂਗੂੰ ਸੁਧ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੨੪੬) ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖ ਕਾਮਿ ਵਿਆਪੇ ਜੀਉ

ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਭ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਕਾਮ ਚੋਸਟਾ, ਵਾ :-ਕਾਮਨਾ ਵਿਚ ਵਿਆਪੇ=ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ,

ਰਾਮਨਾਮ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨਹੀ ਜਾਣੀ ॥

ਇਸ ਲਈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਣਾ ਕੀਤੀ ।

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਭਾਈ ਖਰੇ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ਡੂਬਿ ਮੁਏ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀ ॥

ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਪੁੱਤਰ, ਅਤੇ ਭਰਾ ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਨਬੰਧੀ ਇਸਨੂੰ ਖਰੇ=ਚੰਗੇ ਪਿਆਰੇ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸੀ ਕਰਕੇ ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਡੁਬਕੇ ਮਰ ਗਏ, ਅਰਥਾਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਭੀ ਕੋਈ ਨਾ, ਪਰ ਵਿਚੇ ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ ਮਰ ਗਏ ।

ਵਾ :-ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਡੁਬਕੇ ਮਰ ਗਏ ।

ਡੂਬਿ ਮੁਏ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਣੀ ਹਉਮੈ ਧਾਤੁ ਸੰਸਾਰੇ ॥

ਨਾਮ ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁਬਕੇ ਮਰ ਗਏ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਗਤਿ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਜਾਣੀ, ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਧਾਤੁ=ਦੌੜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।

ਜੇ ਆਇਆ ਸੋ ਸਭੁ ਕੋ ਜਾਸੀ ਉਬਰੇ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰੇ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ਆਪਿ ਤਰੈ ਕੁਲ ਤਾਰੇ ॥

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਆਇਆ ਹੈ ਸੋ ਸਭ ਨੇ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਬਰੇ=ਬਚੇ ਹਨ । ਜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪ ਤਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹਨ ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ਮਿਲੇ ਪਿਆਰੇ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੇ ਘਟ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਮਤੀਏ ਪਿਆਰੇ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ ॥੨॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕੋ ਥਿਰੁ ਨਾਹੀ ਜੀਉ ਬਾਜੀ ਹੈ ਸੰਸਾਰਾ ॥

ਦ੍ਰਿੜੁ ਭਗਤਿ ਸਚੀ ਜੀਉ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਵਾਪਾਰਾ ॥

ਰਾਮ ਹੈ ਨਾਮ ਜਿਸਦਾ ਐਸਾ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਬਾਜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਮਿਥਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਸਚੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਪਾਰ ਕਰੋ ।

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਵਾਪਾਰਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ਗੁਰਮਤੀ ਧਨੁ ਪਾਈਐ ॥

ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਭਗਤਿ ਇਹ ਸਾਚੀ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਈਐ ॥

ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਪਾਰ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਆਤਮ ਧਨ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਕਰੋ। ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਸੁਰਤਿ—ਗਿਆਤ, ਵਾ :—ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਏਹੋ ਸਾਚੀ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਾ ਭਾ ਹੋਕਾਰ ਨੂੰ ਗੁਆਉਣਾ ਕਰੋ।

ਹਮ ਮਤਿ ਹੀਣ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਅੰਧੇ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਾਰਗਿ ਪਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਵੇ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥੩॥

ਅਸੀਂ ਸੁਭਮਤੀ ਤੋਂ ਹੀਣ=ਰਹਿਤ, ਮੂਰਖ, ਮੁਗਧ=ਅਤਿਅੰਤ ਜੜ੍ਹ, ਅੰਧੇ ਅਗਿਆਨੀ ਸੀ, ਪਰ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸੁਹਾਵੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਣ ਕਰੋ ॥੩॥

ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਕਰੇ ਆਪਿ ਜੀਉ ਆਪੇ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰੇ ॥

ਆਪੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪਿ ਸਬਦੁ ਜੀਉ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਪਿਆਰੇ ॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਕਰਮ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸਵਾਰੇ ਹਨ। ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸਬਦੁ=ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ, ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਪਿਆਰੇ ਹਨ।

ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਪਿਆਰੇ ਹਰਿ ਆਪਿ ਸਵਾਰੇ ਆਪੇ ਭਗਤੀ ਲਾਏ ॥

ਆਪੇ ਦਾਨਾ ਆਪੇ ਬੀਨਾ ਆਪੇ ਸੇਵ ਕਰਾਏ ॥

ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਗਤ ਪਿਆਰੇ ਹਨ, ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਭਗਤ ਸਵਾਰੇ ਹਨ, ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਹਨ। ਆਪ ਹੀ ਦਾਨਾ=ਦਨਾਈ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਅਕਲ ਵਾਲਾ, ਅਥਵਾ :—ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਬੀਨਾ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਅਰਥਾਤ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਸੇਵਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪੇ ਗੁਣ ਦਾਤਾ ਅਵਗੁਣ ਕਾਟੇ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਚੇ ਵਿਟਹੁ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ॥੪॥੪॥

ਆਪ ਹੀ ਗੁਣ ਦਾਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਵਸਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਸਚੇ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਤੇ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥੪॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਪਿਰਾ ਜੀਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ॥

ਮੰਵਹੁ ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਹਿ ਪਿਰਾ ਜੀਉ ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਹਰਿ ਪਾਏ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਦੋਦਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਸੀ ਹੁਣ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਧ ਬੁੱਧੀ, 'ਜੀਵ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੀ ਹੈ'। ਹੇ ਪਤੀ ਜੀ! ਤੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ। ਹੇ ਪਤੀ ਜੀ! ਤੂੰ ਮੰਵਹੁ=ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਜਾਣਾ ਕਰ, ਭਾਵ ਅੰਤਰਮੁਖ ਬਿਰਤੀ ਕਰ। ਤਦ ਤੂੰ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੇਂਗਾ।

ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਹਰਿ ਪਾਏ ਸਦਾ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ਸਹਜੇ ਸਤਿ ਸੁਭਾਏ ॥

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਖਰੀ ਸੁਖਾਲੀ ਜਿਸਨੋ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ॥

ਘਰਿ—ਬੈਠਿਆਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੇਂਗਾ, ਤਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਚਿਤ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਸੁਤੇਸਿਧ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਸੁ+ਭਾਏ=ਸ੍ਵੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ। ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਬੜੀ ਕਠਨ ਹੈ ਪਰ ਫਲ ਦੇਣ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸੁਖਾਲੀ=ਸੁਖੈਣ, ਵਾ:-ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮੇ ਬੀਜੇ ਨਾਮੇ ਜੰਮੇ ਨਾਮੇ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਏ ॥੧॥

ਨਾਮ ਰੂਪ ਬੀਜ ਨੂੰ ਬੀਜੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਹੀ ਜੰਮਦਾ, ਭਾਵ ਵਧੀਕ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਕਰੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਸਚ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮਨੁਖ ਪੂਰਬਲੇ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੀਠਾ ਪਿਰਾ ਜੀਉ ਜਾ ਚਾਖਹਿ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥

ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖੁ ਮੁਯੇ ਜੀਉ ਅਨ ਰਸ ਸਾਦ ਗਵਾਏ ॥

ਹੇ ਪਤੀ ਜੀ! ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬੜਾ ਮਿੱਠਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਤੂੰ ਚਿਤ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਚਾਖਹਿ=ਧਾਰੇ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਹੇ *ਮੁਯੇ=ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਜੀ! ਅਨ ਰਸ=ਹੋਰ ਰਸਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਗੁਆ ਕੇ ਰਸਨਾ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਚਖਣਾ ਕਰ।

* ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਗੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ "ਮੁਯੇ" ਦਾ ਅਰਥ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਇਹ ਬਾਂਗਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ।

ਸਦਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਏ ਜਾ ਹਰਿ ਭਾਏ ਰਸਨਾ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਏ ॥

ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਨਾਮਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥

ਜਾਂ ਤੂੰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਵੇਂ, ਵਾ :-ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਭਾਏ--ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਹਰੀ ਰਸ ਨੂੰ ਪਾਏਂਗਾ, ਰਸਨਾ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਭਨੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵੇਂ, ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਏਂਗਾ, ਤਾਂਤੇ ਨਾਮੀ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਗਾ ਰਹਿਣਾ ਕਰ।

ਨਾਮੇ ਉਪਜੈ ਨਾਮੇ ਬਿਨਸੈ ਨਾਮੇ ਸਚਿ ਸਮਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਗੁਰਮਤੀ ਪਾਈਐ ਆਪੇ ਲਏ ਲਵਾਏ ॥੨॥

ਨਾਮੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਗਤ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਗਤ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ :-ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੁਭਗੁਣ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਸੁਭ ਗੁਣ ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਚ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ--ਗੁਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਾਈਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਵਾਏ=ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਏਹ ਵਿਡਾਣੀ ਚਾਕਰੀ ਪਿਰਾ ਜੀਉ ਧਨ ਛੋਡਿ ਪਰਦੇਸਿ ਸਿਧਾਏ ॥

ਦੂਜੈ ਕਿਨੈ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਓ ਪਿਰਾ ਜੀਉ ਬਿਖਿਆ ਲੋਭਿ ਲੁਭਾਏ ॥

ਹੇ ਪਿਰਾ ਜੀਉ=ਪਤੀ ਜੀ ! ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਛੱਡਕੇ ਏਹ ਜਿਹੜੀ ਵਿਡਾਣੀ=ਪਰਾਈ ਚਾਕਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਤੇ ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਤ੍ਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਪਰਦੇਸ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਹੇ ਪਤੀ ਜੀ ! ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਦੂਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰਣ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਵਾ :-ਦੂਜੇ=ਦੂਤ ਭਾ ਵਿੱਚ ਲਗ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਸਭ ਜੀਵ ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿੱਚ ਲੁਭਾਏਮਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਿਖਿਆ ਲੋਭਿ ਲੁਭਾਏ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ ਓਹੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥

ਚਾਕਰੀ ਬਿਡਾਣੀ ਖਰੀ ਦੁਖਾਲੀ ਆਪੁ ਵੇਚਿ ਧਰਮੁ ਗਵਾਏ ॥

ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿੱਚ ਲੁਭਾਏਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੁਲਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਡਾਣੀ=ਪਰਾਈ ਚਾਕਰੀ ਖਰੀ ਦੁਖਾਲੀ=ਹਫੀ ਦੁਖਦਾਇਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਚਾਕਰੀ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਗੁਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੇਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਬੰਧਨ ਟਿਕੈ ਨਾਹੀ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਦੁਖੁ ਸੰਤਾਏ ॥

ਨਾਸਵੰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ=ਮਇਆਵਕੀ ਬੰਧਨ ਟਿਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਖਿਨ ਖਿਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਦੁਖ ਸਤਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(ਪੰਨਾ ੨੪੭)

ਨਾਨਕ ਮਾਇਆ ਕਾ ਦੁਖੁ ਤਦੇ ਚੂਕੈ ਜਾ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਚਿਤ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਗਾਵਾਰੁ ਪਿਰਾ ਜੀਉ ਸਬਦੁ ਮਨਿ ਨ ਵਸਾਏ ॥

ਮਾਇਆ ਕਾ ਭ੍ਰਮੁ ਅੰਧੁ ਪਿਰਾ ਜੀਉ ਹਰਿ ਮਾਰਗੁ ਕਿਉ ਪਾਏ ॥

ਹੇ ਪਤੀ ਜੀ ! ਇਹ-ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਗਾਵਾਰੁ=ਚੰਡਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਉਂਦਾ। ਹੇ ਪਤੀ ਜੀ ! ਮਾਇਆ ਦਾ ਭਰਮ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪਾਉਣਾ ਕਰੇ ?

ਕਿਉ ਮਾਰਗੁ ਪਾਏ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਏ ਮਨਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਣਾਏ ॥

ਹਰਿ ਕੇ ਚਾਕਰ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲੇ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਵਾ :-ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਏ=ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵੈਰਾਗ ਰੂਪੀ ਰਾਹ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਿਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਹੇਲੇ=ਸੁਖੀ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਤ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸਨੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕਰੇ ਕਿਰਪਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਜਗਿ ਲਾਹਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ॥੪॥੫॥੭॥

ਹਰਿਜੀਉ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਸ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਦਾ ਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ! ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਤਨ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਖ ਗੁਰੂ ਆਪ ਸਮਝਾਉਣ ਤਾਂ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥੪॥੫॥੭॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਇਸ ਛੰਤ ਦੁਆਰਾ ਜਗਿਆਸੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਬੈਰਾਗੁ ਭਇਆ ਜੀਉ ਕਿਉ ਦੇਖਾ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ॥

ਮੇਰੇ ਮੀਤ ਸਖਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਗੁਰ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ॥

ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੈਰਾਗ, ਯਾਂ-ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਦੇਖਾਂ ?

ਹੇ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ਮਿਤਰ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ, ਸਖਾ ਪੁਲੋਕ ਦੇ, ਗੁਰ-ਪ੍ਰਜਨੀਕ
ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ—ਫਲਬਰ ਦਾਤੇ ।

ਪੁਰਖੋ ਬਿਧਾਤਾ ਏਕੁ ਸ੍ਰੀ ਧਰੁ ਕਿਉ ਮਿਲਹ ਤੁਝੈ ਉਡੀਨੀਆ ॥

ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ! ਬਿਧਾਤਾ=ਫਲਬਰ ਦਾਤਾ ਇਕ ਤੂੰਹੀ ਸ੍ਰੀ ਧਰੁ=ਮਾਇਆ ਦਾ ਆਸਰਾ
ਵਾ:-ਸ੍ਰੀ=ਸੋਭਾ ਦੇ ਧਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਵਾ:-ਤੇਰੇ ਬਿਨ
ਉਡੀਨੀਆ=ਨਿਮੋਝਣੀ, ਵਾ:-ਉਦਾਸੀਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਇਹ ਦਸੋ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਮਿਲਣਾ ਕਰਾਂ ?

ਕਰ ਕਰਹਿ ਸੇਵਾ ਸੀਸੁ ਚਰਣੀ ਮਨਿ ਆਸ ਦਰਸ ਨਿਮਾਣੀਆ ॥

ਮੇਰੇ ਕਰ=ਹੱਥ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰ ਚਰਣਾਂ ਤੇ ਝੁਕਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ
ਨਿਮਾਣੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਨ ਘੜੀ ਵਿਸਰੈ ਪਲੁ ਮੂਰਤੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤੇ ॥

ਇਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ! ਇਕ ਘੜੀ, ਮੂਰਤੁ=ਦੋ ਘੜੀਆਂ, ਪਲ ਮਾਤ੍ਰ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਤੈਨੂੰ ਸ੍ਵਾਸ
ਸ੍ਵਾਸ ਜਪਦੀ ਰਹਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੇਂ ।

ਨਾਨਕ ਸਾਰਿੰਗ ਜਿਉ ਪਿਆਸੇ ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿੰਗ=ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਪਿਆਸੇ ਹਾਂ, ਹੇ ਪ੍ਰਭ
ਦਾਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲੀਏ ॥੧॥

ਇਕ ਬਿਨਉ ਕਰਉ ਜੀਉ ਸੁਣਿ ਕੇਤ ਪਿਆਰੇ ॥

ਮੈਂ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਜੀਉ ! ਆਪ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਨਾ ਕਰੋ ।

ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਜੀਉ ਦੇਖਿ ਚਲਤ ਤੁਮਾਰੇ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਨ
ਤਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣਾ ਕੀਤਾ ।

ਚਲਤਾ ਤੁਮਾਰੇ ਦੇਖਿ ਮੋਹੀ ਉਦਾਸ ਧਨ ਕਿਉ ਧੀਰਏ ॥

ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਮੋਹੀ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਦਾਸੀਨ ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿਸ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਧੀਰਜ ਆਵੇ ।

ਗੁਣਵੰਤ ਨਾਹ ਦਇਆਲੁ ਬਾਲਾ ਸਰਬ ਗੁਣ ਭਰਪੂਰਏ ॥

ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਨਾਹ=ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਆਪ ਬਾਲਾ=ਵੱਡੇ ਦਿਆਲੂ ਹੋ ਅਤੇ ਆਪ
ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ।

ਪਿਰ ਦੋਸੁ ਨਾਹੀ ਸੁਖਹੁ ਦਾਤੇ ਹਉ ਵਿਛੜੀ ਬੁਰਿਆਰੇ ॥

ਹੇ ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਆਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ, ਹਉ=ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਬੁਰਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ ਹਾਂ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਇਆ ਧਾਰਹੁ ਘਰਿ ਆਵਹੁ ਨਾਹੁ ਪਿਆਰੇ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਹ=ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੋ ॥੨॥

ਹਉ ਮਨੁ ਅਰਪੀ ਸਭੁ ਤਨੁ ਅਰਪੀ ਅਰਪੀ ਸਭਿ ਦੇਸਾ ॥

ਮੈਂ ਮਨ ਨੂੰ ਅਰਪਦੀ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਭੀ ਅਰਪਦੀ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਦੇਸਾ=ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਅਰਪਨ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ।

ਹਉ ਸਿਰੁ ਅਰਪੀ ਤਿਸੁ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ਜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਇ ਸਦੇਸਾ ॥

ਤਿਸ ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਿਰ ਵੀ ਅਰਪਦੀ ਹਾਂ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੇ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਵੇਗਾ ।

ਅਰਪਿਆ ਤ ਸੀਸੁ ਸੁਥਾਨਿ ਗੁਰੁ ਪਹਿ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥

ਸੁਥਾਨਿ=ਸਰੋਸ਼ਟ ਅਸਥਾਨ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਜਾਂ ਸਿਰ ਅਰਪਿਆ=ਭੇਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਹੀ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ।

ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਸਗਲਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟਿਆ ਮਨਹੁ ਚਿੰਦਿਆ ਪਾਇਆ ॥

ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਕ ਖਿਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਦੁਖ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਰਲੀਆ ਕਰੈ ਕਾਮਣਿ ਮਿਟੇ ਸਗਲ ਅੰਦੇਸਾ ॥

ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਾਮਣਿ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਲ ਦਿਨੇ ਰਲੀਆ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹਾਂ

ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਅੰਦੇਸੇ=ਸੰਸੇ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕੁ ਕੰਤੁ ਮਿਲਿਆ ਲੋੜਤੇ ਹਮ ਜੈਸਾ ॥੩॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਬਿਨਵੰਤਿ=ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੈਸਾ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਤੈਸਾ ਤੂੰ ਪਤੀ ਆ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ।

ਵਾ :-ਹੇ ਪਤੀ ! ਜੈਸਾ ਸੁਖ ਅਸੀਂ ਲੋੜਤੇ=ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਤੈਸਾ ਹੀ ਆਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਅਨੰਦੁ ਭਇਆ ਜੀਉ ਵਜੀ ਵਾਧਾਈ ॥

ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸੀ ਕਰਕੇ 'ਵਾਧਾਈ ਵਜੀ'=ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ

ਘਰਿ ਲਾਲੁ ਆਇਆ ਪਿਆਰਾ ਸਭੁ ਤਿਖਾ ਬੁਝਾਈ ॥

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਲਾਲੁ=ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਜਾਂ ਤੂੰ ਘਰਿ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਖਿਆਤਕਾਰ ਹੋ ਆਇਆ
ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਤਿਖਾ=ਤੇਰੇ ਬੁਝਾਈ=ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।

ਮਿਲਿਆ ਤ ਲਾਲੁ ਗੁਪਾਲੁ ਠਾਕੁਰੁ ਸਖੀ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ ॥

ਹੇ ਲਾਲ ਵਾਂਗੂੰ ਬੇਕੀਮਤੇ ਗੁਪਾਲ ਠਾਕੁਰ ! ਜਦ ਤੂੰ ਆਕੇ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪੀ
ਸਖੀਆਂ ਨੇ, ਵਾ:-ਮੰਗੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪੀ ਸਖੀਆਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਮੰਗਲੁ=ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਇਣ ਕੀਤਾ ।
ਅਥਵਾ:-ਸਖੀ=ਮਹਾਤਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੇਰੇ ਮੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਣ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਹੇ ਲਾਲ
ਵਾਂਗੂੰ ਬੇਕੀਮਤੇ ਗੁਪਾਲ ਠਾਕੁਰ ! ਤੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ।

ਸਭ ਮੀਤ ਬੰਧਪ ਹਰਖੁ ਉਪਜਿਆ ਦੂਤ ਥਾਉ ਗਵਾਇਆ ॥

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਮਿਤਰਾਂ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ
ਰੂਪੀ ਥਾਂ ਚੋਂ ਦੂਤ=ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ।

ਵਾ :-ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੂਤਾਂ ਦਾ ਥਾਂ ਥੋਹ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ । ਭਾਵ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾ ਰਿਹਾ ।

ਅਨਹਤ ਵਾਜੇ ਵਜਹਿ ਘਰ ਮਹਿ ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਸੇਜ ਵਿਛਾਈ ॥

ਹੇ ਪਤੀ ! ਤੈਨੂੰ ਅੰਗ ਸੰਗ ਜਾਣਕੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਵਸ਼ਿਸਟ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਸੇਜ ਵਿਛਾਈ
ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਅਨਹਤ=ਇਕ ਰਸ ਸੁਧੋਹੇ ਬੁਧੋਹੇ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹੋਏ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕੁ ਸਹਜਿ ਰਹੈ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਕੰਤੁ ਸੁਖਦਾਈ ॥੪॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਨਵੰਤਿ=ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਸਹਜਿ=ਸਾਂਝੀ ਗਿਆਨ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ
ਕਰਕੇ ਹੇ ਹਰੀ ਸੁਖਦਾਈ ਪਤੀ ! ਤੂੰ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥੧॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(ਪੰਨਾ ੨੪੮)

ਉਥਾਨਕਾ :-

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸੰਕਲਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਹਰੀ ਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ
ਦਾ ਪੂਜਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਪਾਸ *ਗੋਇੰਦਵਾਲ

*ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ
ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਸੁਖਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

ਯਥਾ :-ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਹੈ ਜੇ ਕੋ ਕਰੇ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥

ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਅਚਿੰਤੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥

(ਬਿਹਾਗੜੇ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੫੫੨)††

ਵਿਖੇ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਬਖਸ਼ੋ ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜਾਓ ਲੈ ਕੇ ਆਓ।” ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੁੰਚਕੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੇ

ਜਿਥੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਲੰਗਰ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਥੋੜ੍ਹੀ ਤੇ ਖਸਤਾ ਇਮਾਰਤ ਵੇਖ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਕੁਝ ਕੁ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ “ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਲੰਗਰ ਇਮਾਰਤ ਸੇਵਾ ਕਮੇਟੀ” ਰਖਿਆ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ: ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਰੋੜਾ (ਵਕੀਲ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ) ਚੁਣੇ ਗਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸੇਵਾ ਅਰੰਭ ਹੋਈ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ੧੦੮ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਜ਼ਾਰ ਸਤੋਂ ਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪਰਮਸ਼ਿਸ਼ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਭਾਗਾਂ ਭਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਸੰਨ ੧੯੭੧ ਮਈ ੧੦ ਸੰਮਤ ੨੦੨੮, ਮੁਤਾਬਕ ੨੭ ਵੈਸਾਖ, ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜ ਵਾਰ ਟਕ ਲਗਾਇਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਹੁਮ ਹੁਮਾਕੇ ਨੀਂਹ ਪਟਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਬਾਰਾ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਜ਼ਾਰ ਸਤੋਂ ਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾ ਕੇ ਪਹਿਲ ਬਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਖਲੋਕੇ ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰ ਕੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੀਤਾ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ੧੦੮ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ੧੦੮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡੇ। ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ ਬਾਹਰ ਆਕੇ ਨੀਂਹ ਦੇ ਪਾਸ ਖਲੋ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਿਹਾ ਆਪ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਕੇ ਨੀਂਹ ਰਖੋ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਹੀ ਸੰਨ ੧੯੭੧ ਜੁਲਾਈ ੧੧ ਐਤਵਾਰ ਸੰਮਤ ੨੦੨੮ ਮੁਤਾਬਕ ਹਾੜ ੨੭ ਸਾਵਣ ਵਦੀ ਤੀਜ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਨੀਂਹ ਵਿਚ ਪੰਜ ਇੱਟਾਂ ਰਖਵਾਈਆਂ। ਬਾਅਦ ਵਿਖੇ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਆਏ ਹੋਏ ਪਰਵੰਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਇੱਟਾਂ ਰਖੀਆਂ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕੰਮ ਬੜੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ।

ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਮਰਾ ੧੧੫ ਫੁਟ ਲੰਬਾ ੮੭ ਫੁਟ ਚੌੜਾ,

ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਹਾਲ ਕਮਰਾ ੧੨੬ ਫੁਟ ੩ ਇੰਚ ਲੰਬਾ ੫੫ ਫੁਟ ੩ ਇੰਚ ਚੌੜਾ, ਹਾਲ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਬਰਾਂਡੇ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਹਨ।

ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਬਰਾਂਡਾ ੧੨੮ ਫੁਟ ਲੰਬਾ ੧੫ ਫੁਟ ਚੌੜਾ ਹੈ,

ਲਹਿੰਦੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਸੜਕ ਵਾਲਾ ਬਰਾਂਡਾ ੨੧੫ ਫੁਟ ਲੰਬਾ ੧੧ ਫੁਟ ਚੌੜਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ੧੦੮ ਸੰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘਨੂਪੁਰ ਕਾਲੇ ਵਾਲੇ ਓਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਚੁਬਾਰੇ ਪਰ ਆ ਕੇ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਉਹ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਮਸਤ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੂਹੇ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਆਖਿਰ ਹਾਰਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਖਾਲੀ ਹੱਥੀਂ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਖਲੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੂਹਾ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕਿ ਇਹ ਮਸਤ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੂਹਾ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਤੁਸੀਂ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਹਟ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀਓ ! ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਬਖਸ਼ੋ ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਗਿਆਂ ਕੰਮ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਲੈ ਆਓ।" ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਚਲ ਪਏ। ਚਲਦੇ ਚਲਦੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬਾਵਲੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ, ਫੇਰ ਚੁਬਾਰੇ ਪਾਸ ਆਏ, ਬੂਹੇ ਬੰਦ ਵੇਖਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਬੁੱਢਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਬੂਹੇ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਲਵੋ। ਬਬੇਰਾ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲਕੇ ਕਿਹਾ ਪੂਰੇ ਵੀ ਖੜਕਾਏ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਨਾ ਬੋਲੇ ! ਆਖਿਰਕਾਰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਹੱਲਾ ਬੁਲਾਕੇ ਬੂਹੇ ਦੀ ਚੂਥੀ ਬਾਹਰ ਕਢ ਲਈ, ਬੂਹੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਪਰ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ। ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਤਾਂ ਪਦਮਾਸਨ ਧਾਰ ਕੇ ਇਕਰਸ ਅਡੋਲ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਬੇਰਾ ਹਲਾਇਆ, ਪਰ ਸਮਾਧੀ ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਖੁਲ੍ਹੀ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਣ ਤੇ ਉਹ ਆ ਗਏ, ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਹਿਲਾਂਦੇ ਹੋ ਇਹ ਤਾਂ ਮਸਤ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦੇਣਗੇ, ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੇਕਰ ਆਪ ਚਲੇ ਜਾਓ।" ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਭੀ ਖਾਲੀ ਹੱਥੀਂ ਆ ਗਏ, ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਉਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਚੂਥੀਆਂ ਪੁਟ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਭੀ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਭੀ ਹਿਲਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹੀ ਇਸ ਲਈ ਹਟ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ।"

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਸਾਡੇ ਗਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹੋ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਨੰਗੀ ਪੈਰੀਂ ਚਲਦੇ ਚਲਦੇ ੧੬੫੯ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਪਹਿਲੇ ਬਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਕੇ ਕਿਹਾ, "ਪੁਤ੍ਰ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰਕੇ ਪੋਥੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ। ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਬਣਾਕੇ ਹਰੀ ਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ਮੋਹਨ ਜੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੇ ਭੀ ਕਠੋਰ ਬਚਨ ਆਖਣ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਰਖਣੀ, ਕੀਰਤੀ

ਕਰੀ ਜਾਣੀ, ਫਿਰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਨਿਮਰੀ ਭੂਤ ਹੋਕੇ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਦੇਣਗੇ।" ਇਹ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਗਏ। ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਚੁਬਾਰੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੰਬੂਰਾ ਫੜਕੇ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।

(ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੩੪)

ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਉਚੇ ਮੰਦਰ ਮਹਲ ਅਪਾਰਾ ॥

ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਸੋਹਨਿ ਦੁਆਰ ਜੀਉ ਸੰਤ ਧਰਮਸਾਲਾ ॥

ਹੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮੰਦਰ=ਚੁਬਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਮਹਲ=ਘਰ ਵੀ ਅਪਾਰਾ=ਬਿਅੰਤ ਹਨ। ਹੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਸੋਭ ਰਹੀ ਹੈ।

ਧਰਮਸਾਲ ਅਪਾਰ ਦੁਆਰ ਠਾਕੁਰ ਸਦਾ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਹੇ ॥

ਜਹ ਸਾਧਸੰਤ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਵਹਿ ਤਹਾ ਤੁਝਹਿ ਧਿਆਵਹੇ ॥

ਹੇ ਅਪਾਰ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਆਲੂ ਠਾਕੁਰ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਸੋਭ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਤ ਸਦਾ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਭੀ ਸਾਧ ਸੰਤ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕਰਿ ਦਇਆ ਮਇਆ ਦਇਆਲ ਸੁਆਮੀ ਹੋਹੁ ਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਰਾ ॥

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਰਸ ਪਿਆਸੇ ਮਿਲਿ ਦਰਸਨ ਸੁਖ ਸਾਰਾ ॥੧॥

ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਕਰਨਹਾਰੇ ਮਇਆ ਸਰੂਪ ਦਿਆਲੂ ਸੁਆਮੀ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਮੈਂ ਦੀਨ ਉਤੇ ਆਪ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੋਵੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਨਵੰਤਿ=ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ ਦੇ ਪਿਆਸੇ=ਚਾਹਵਾਨ ਹਾਂ, ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸਨ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਰਾ=ਸਰੋਸਤ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਾ :-ਦਰਸਨ ਦੇ ਮਿਲਣ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸੁਖ ਹੈ ॥੧॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਛੰਤ ਦੀ ਇਕ ਪਉੜੀ ਉਚਾਰੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ, ਉੱਠਕੇ ਬਾਰੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਹਿਤ ਗਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੰਬੂਰਾ ਫੜਕੇ ਗਾਇਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਲਾਲੇ ਲਾਲ ਹੋਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੱਢਕੇ, ਆਪ ਗੁਰਿਆਈ-ਗੱਦੀ ਸਾਂਭ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਕੇ ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਭਲੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਸਗੋਂ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਉਚਾਰੀ।

ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਬਚਨ ਅਨੂਪ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ॥

ਮੋਹਨ ਤੂੰ ਮਾਨਹਿ ਏਕੁ ਜੀ ਅਵਰ ਸਭ ਰਾਲੀ॥

ਹੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਬੜੇ ਅਨੂਪ ਹਨ, ਠੀਕ ਹੈ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਸੂਰੀ ਸੰਪਦਾ ਰੂਪ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਚਾਲ ਭੀ ਨਿਰਾਲੀ ਹੈ,

ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਜੋਗਾ ਅਭਿਆਸੀ ਹੋ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਵਾ :—ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਚਾਲ ਭੀ ਨਿਰਾਲੀ ਹੈ, ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਾਲਾ ਵਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਆਪਣੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਹੀ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਤਾ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੋਰਨਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬਚੇ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਨੁਖਾ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾਵਾਨ ਹੈ ਇਸਦੀ ਚਿੰਤਾ ਆਪ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ । ਕਿਉਂਕਿ ਮੋਹਨ ਜੀ ਤਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਨੁਖਾ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਕਪੜੇ ਪੁਆ ਕੇ ਨਾਲ ਲਿਜਾਕੇ ਉਸਨੂੰ ਮੋਹਨ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਪਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਵਰ ਕਰਕੇ ਇਸਦੇ ਘਰ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਨਵੇਂ ਕਪੜੇ ਪੁਆ ਕੇ ਨਾਲ ਲਿਜਾ ਕੇ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਪਾ ਦਿਤਾ । ਜਾਂ ਮੋਹਨ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਯਥਾ :—ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਨਿਜ ਪਤਿ ਕੋ ਆਈ ॥ ਗਰਭ ਧਰਯੋ ਤਿਸਤੇ ਪਿਛਵਾਈ ॥

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਸੁਤ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ਜਨਮਯੋ ਤਬ ਮੋਹਨ ਕੇ ਧਾਮਾ ॥੫੦॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਧਿ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ ॥ ਕੀਨੋ ਮੰਗਲ ਵਜੀ ਬਧਾਈ ॥

ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਸਰਬ ਹੀ ਧਾਮ ॥ ਸੰਸਰਾਮ ਰਾਖਯੋ ਤਿਸ ਨਾਮ ॥੫੧॥

(ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੫੬)

ਹੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਅ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋ, ਹੋਰ ਸਭ ਨੂੰ ਰਾਲੀ—ਖਾਕ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦੇ ਹੋ ।

ਮਾਨਹਿ ਤ ਏਕੁ ਅਲੇਖੁ ਠਾਕੁਰੁ ਜਿਨਹਿ ਸਭ ਕਲ ਧਾਰੀਆ ॥

ਜੇ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਭੀ ਹੋ ਤਾਂ ਇਕ ਅਲੇਖ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ,

ਜਿਸ ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਆਪਣੀ ਕਲ—ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਤੁਧੁ ਬਚਨਿ ਗੁਰ ਕੈ ਵਸਿ ਕੀਆ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਬਨਵਾਰੀਆ ॥

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰਕੇ—ਸੰਸਾਰ ਬਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜੋ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਵਸੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਤੂੰ ਆਪਿ ਚਲਿਆ ਆਪਿ ਰਹਿਆ ਆਪਿ ਸਭ ਕਲ ਧਾਰੀਆ ॥

ਹੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆ—ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਇਆ ਹੈ । ਅਤੇ ਮੋਹਨ ਜੀ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਭ ਕਲ=ਸ਼ਕਤੀ ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਪੈਜ ਰਾਖਹੁ ਸਭ ਸੇਵਕ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀਆ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਿਨਵੰਤਿ—ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਮੇਰੀ ਪੈਜ ਰੱਖਣਾ ਕਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਅਸੀਂ ਖਾਲੀ ਨਾ ਚਲੇ ਜਾਈਏ । ਸਾਰੇ ਸੇਵਕ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹਾਂ ॥੨॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਛੈਤ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪੌੜੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਬਾਰੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਟਕੇ ਪੋਥੀਆਂ ਢੁੱਕਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਉਚਾਰੀ—

ਮੋਹਨ ਤੁਧੁ ਸਤਸੰਗਤਿ ਧਿਆਵੈ ਦਰਸ ਧਿਆਨਾ ॥

ਹੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗਤਿ ਧਿਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਧਿਆਨ—ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਾ:—ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਮੋਹਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ਤੁਧੁ ਜਪਹਿ ਨਿਦਾਨਾ ॥

ਹੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਜਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜੋ ਨਿਦਾਨਾ—ਅੰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਵਿਜੋਗ ਕਾਲ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ।

ਜਮਕਾਲੁ ਤਿਨ ਕਉ ਲਗੈ ਨਾਹੀ ਜੈ ਇਕ ਮਨਿ ਧਿਆਵਹੇ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਮਕਾਲ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਮਨਿ ਬਚਨਿ ਕਰਮਿ ਜਿ ਤੁਧੁ ਅਰਾਧਹਿ ਸੇ ਸਭੇ ਫਲ ਪਾਵਹੇ ॥

ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਰਾਧਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਮੋਖ ਆਦਿਕ ਸਭ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਮਲ ਮੂਤ ਮੂੜ ਤਿ ਮੁਗਧ ਹੋਤੇ ਸਿ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਸੁਗਿਆਨਾ ॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਮਲਮੂਤ=ਅਤਿਅੰਤ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ, ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਮੁਗਧ=ਜੜ੍ਹ ਸਨ, ਉਹ ਭੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖਕੇ ਸੁ × ਗਿਆਨਾ ਸਰੋਸ਼ਟ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਨਿਹਚਲੁ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨਾ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਿਨਵੰਤਿ—ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਰਾਜ=ਸਰੂਪ ਨਿਸਚਲ ਹੈ ਆਪ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ॥੩॥

ਜਦ ਤੀਜੀ ਪੌੜੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਪੋਥੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਪੋਥੀਆਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਰਖੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਦੇਵਾਗਾ ਤਦ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਪੈਣ ਦਿਓ, ਗੁਰੂ

ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਆਪ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਪੁਤਰ ਹੋ । ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਾਲਕੇ ਹਾਂ
ਸਗੋਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਅਯੋਗ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ
ਮੋਹਨ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਾਨੂੰ ਬੜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਰਾਪ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਕਿਹਾ ਚਰਨੀ ਪੈ ਜਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਸਮਝ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਨਾ
ਪਿਆ, ਤੇ ਮੇਰਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਮੋਹਰੀ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਜਿ ਬੋਲਿਆ
ਗੁਰਸਿਖਾ ਮੰਨਿ ਲਈ ਰਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ਮੋਹਰੀ ਪੁਤ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆ ਰਾਮਦਾਸੈ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਜੀਉ ॥
ਉਸ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੋ ਪੁਤਰ ! ਤੈਂ ਨੇ ਰੱਖ ਵਿਖਾਈ ਹੈ, ਤੇ ਮੈਨੂੰ
ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਹਿਰਦਾ ਤਪਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ ਤਪਦਾ ਹੋ
ਰਿਹਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ
ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਲਗੇਗਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲੇਗੀ । ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ
ਕੀਤੀ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਸਮਾਧੀ ਹੀ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਮੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਿਵੇਂ
ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ 'ਸੰਸਾਰਮ' ਪਾਸੋਂ ਵੱਡਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ
ਬਾਣੀ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਛਡ । ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਭੀ ਲੈਣ ਆਵੇ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਆਉਣਗੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਪੈ ਕੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਭਾਵ
ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬਾਣੀ ਦੇਣੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਉਹ ਵੇਲਾ ਹੁਣ ਆ ਪਹੁੰਚਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ
ਆਪਣੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿਉ, ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ
ਬੈਠੇ ਰਹੇ, ਤੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਫੜਕੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਪੰਥੀਆਂ
ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਰ ਦੀ ਚੌਥੀ ਪੌੜੀ ਉਚਾਰਨਾ ਕੀਤੀ ।

ਮੋਹਨ ਤੂੰ ਸੁਫਲੁ ਫਲਿਆ ਸਣੁ ਪਰਵਾਰੇ ॥

ਮੋਹਨ ਪੁਤ੍ਰ ਮੀਤ ਭਾਈ ਕੁਟੰਬ ਸਭਿ ਤਾਰੇ ॥

ਹੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਤੂੰ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸਰੇਸ਼ਟ ਫਲਾਂ ਕਰਕੇ ਫਲਿਆ ਹੈਂ ।

ਹੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਤਰ, ਮਿਤ੍ਰ, ਭਰਾ, ਕੁਟੰਬ, ਸਭ ਤਾਰਨਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਤਾਰਿਆ ਜਹਾਨੁ ਲਹਿਆ ਅਭਿਮਾਨੁ ਜਿਨੀ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅਭਿਮਾਨ ਲਹਿ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਤਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਚੀ ਅਭਿਮਾਨ ਲਹਿਆ=ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਹਾਨ ਤੋਂ
ਤਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਜਿਨੀ ਤੁਪਨੋ ਧੰਨੁ ਕਹਿਆ ਤਿਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਇਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਨੂੰ ਧੰਨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿ 'ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ',

ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਜਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਕਥੇ ਨ ਜਾਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਮੁਰਾਰੇ ॥

ਹੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਬਿਅੰਤ ਹਨ, ਕੁਝ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ, ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਮੁਰਾਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਟੇਕ ਰਾਖੀ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰਿਆ ਸੰਸਾਰੇ ॥੪॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ! ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਟੇਕ=ਲੱਜਾ ਰੱਖ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਲਗਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਤਰਨਾ ਹੈ ॥੪॥੨॥

ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਉਚੇ ਮੰਦਰ ਮਹਲ ਅਪਾਰਾ ॥

ਹੇ ਮੋਹਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਤੇਰੇ ਉੱਚੇ ਮੰਦਰ ਬੈਕੁੰਨ ਧਾਮ ਅਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰੂਪੀ ਅਪਾਰ ਮਹਲ ਹੈ ।

ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਸੋਹਨਿ ਦੁਆਰ ਜੀਉ ਸੰਤ ਧਰਮਸਾਲਾ ॥

ਹੇ ਮੋਹਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਤੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਲਾ=ਘਰ ਜੋ ਸੰਤ ਹਨ ਉਹ ਸੱਭ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਧਰਮਸਾਲਾ ਅਪਾਰ ਦੁਆਰ ਠਾਕੁਰ ਸਦਾ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਹੇ ॥

ਹੇ ਅਪਾਰ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਆਲੂ ਠਾਕੁਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਲਾ=ਘਰ

ਜੋ ਸੰਤ ਹਨ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਤੇਰੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਜਹ ਸਾਧਸੰਤ ਇਕਤੁ ਹੋਵਹਿ ਤਹਾ ਤੁਝਹਿ ਧਿਆਵਹੇ ॥

ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਭੀ ਸੰਤ ਸਾਧ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਓਥੇ ਓਥੇ ਤੈਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਕਰਿ ਦਇਆ ਮਇਆ ਦਇਆਲ ਸੁਆਮੀ ਹੋਹੁ ਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਰਾ ॥

ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਮਇਆ ਸਰੂਪ, ਦਿਆਲੂ ਸੁਆਮੀ !

ਮੈਂ ਦੀਨ ਉੱਤੇ ਆਪ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੋਵੋ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਰਸ ਪਿਆਸੇ ਮਿਲਿ ਦਰਸਨ ਸੁਖੁ ਸਾਰਾ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹਾਂ,

ਆਪਦਾ ਦਰਸਨ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ=ਸਰੋਸ਼ਟ ਸੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਬਚਨ ਅਨੂਪ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ ॥

ਹੇ ਮੋਹਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇਰੇ ਵੇਦਾਂ ਰੂਪੀ ਅਨੂਪ ਬਚਨ ਹਨ, ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਚਾਲ ਭੀ ਨਿਰਾਲੀ ਹੈ

ਯਥਾ=ਸੀਹਾ ਬਾਜਾ ਚਰਗਾ ਕੁਹੀਆਇਨਾ ਖਵਾਲੇ ਘਾਹ ॥ ਘਾਹੁ ਖਾਨਿ ਤਿਨਾ ਮਾਸੁ ਖਵਾਲੇ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੁੜ ਉਹ ਪੋਥੀਆਂ ਵਾਪਸ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਭੇਜ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ । ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਹ ਪੋਥੀਆਂ ਭਲਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਅਈਆ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹਨ ।

ਅਈਆ ਪੁਰ ਇਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤਹਿਸੀਲ ਦਸੂਹਾ, ਥਾਣਾ ਟਾਂਡਾ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਟਾਂਡਾ ਉੜਮੁੜ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵਲ ਹੈ । ਇਸ ਅਈਆ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਭਲੇ ਦੇ ਘਰ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਵਾਲੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪੋਥੀ ਹੈ ।

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪੋਥੀਆਂ ਪਹਿਲੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਨ, ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਾਈ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਵੰਡ ਲਈ ਹੈ । ਇਕ ਇਥੇ ਹੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਇਸ ਦੇ ਭਾਈ ਪਾਸ ਹੈ ।

[ਮਹਾਨੁ ਕੋਸ਼ ਭਾਈ ਰਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ

ਏਹਿ ਚਲਾਏ ਰਾਹ ॥ ਨਦੀਆ ਵਿਚਿ ਟਿਬੇ ਦੇਖਾਲੇ ਬਲੀ ਕਰੇ ਅਸਗਾਹ ॥

ਕੀੜਾ ਥਾਪਿ ਦੇਇ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਲਸਕਰ ਕਰੇ ਸੁਆਹ ॥ (ਮਾਝ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੧੪੪)

ਮੋਹਨ ਤੂੰ ਮਾਨਹਿ ਏਕੁ ਜੀ ਅਵਰ ਸਭ ਰਾਲੀ ॥

ਹੇ ਮੋਹਨ—ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਤੁਸੀਂ ਏਕਤਾ ਵਾਲੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ,

ਹੋਰ ਸਭ ਨੂੰ ਰਾਲੀ—ਖਾਕ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦੇ ਹੋ ।

ਮਾਨਹਿ ਤ ਏਕੁ ਅਲੇਖੁ ਠਾਕੁਰੁ ਜਿਨਹਿ ਸਭ ਕਲ ਧਾਰੀਆ ॥

ਹੇ ਅਲੇਖ ਠਾਕੁਰ ! ਜੇ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਏਕਤਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ,

ਜਿਸ ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਤੁਧੁ ਬਚਨਿ ਗੁਰ ਕੈ ਵਸਿ ਕੀਆ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਬਨਵਾਰੀਆ ॥

ਹੇ ਸਾਰਿਆਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਆਦਿ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਬਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਏਕਤਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਤੈਨੂੰ ਵਸੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਤੂੰ ਆਪਿ ਚਲਿਆ ਆਪਿ ਰਹਿਆ ਆਪਿ ਸਭ ਕਲ ਧਾਰੀਆ ॥

ਜੀਵ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪ ਚਲਿਆ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਵਾ :—ਜੰਗਮ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੇ ਅਸਥਾਵਰ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਟਿਕ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਵਾ :—ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਕਲ—ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਪੈਜ ਰਾਖਹੁ ਸਭ ਸੇਵਕ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀਆ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ—ਸਾਡੀ ਪੈਜ ਰਖਣਾ ਕਰੋ, ਸਾਰੇ ਸੇਵਕ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹਾਂ ॥੨॥

ਮੋਹਨ ਤੁਧੁ ਸਤਸੰਗਤਿ ਧਿਆਵੈ ਦਰਸ ਧਿਆਨਾ ॥

ਹੇ ਮੋਹਨ—ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗਤਿ ਧਿਆਉਂਦੀ ਹੈ,

ਦਰਸਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਮੋਹਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ਤੁਧੁ ਜਪਹਿ ਨਿਦਾਨਾ ॥

ਹੇ ਮੋਹਨ—ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਜਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜੋ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ

ਜਮਕਾਲੁ=ਤਿਨ ਕਉ ਲਗੈ ਨਾਹੀ ਜੋ ਇਕ ਮਨਿ ਧਿਆਵਹੇ ॥

ਹੇ ਮੋਹਨ—ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਜੋ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ,

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮਕਾਲ ਲੱਗਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਮਨਿ ਬਚਨਿ ਕਰਮਿ ਜਿ ਤੁਧੁ ਅਰਾਧਹਿ ਸੇ ਸਭੇ ਫਲ ਪਾਵਹੇ ॥

ਹੇ ਮੋਹਨ—ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਜੋ ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਅਰਾਧਦੇ ਹਨ,

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਮਲ ਮੂਤ ਮੂੜ ਜਿ ਮੁਗਧ ਹੋਤੇ ਸਿ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਸੁਗਿਆਨਾ ॥

ਜਿਹੜੇ ਮਲਮੂਤ—ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ, ਮੂੜ—ਮੂਰਖ, ਮੁਗਧ=ਜੜ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਸਨ,

ਉਹ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਰੋਸਟ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਨਿਹਚਲੁ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨਾ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨ ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਰਾਜ—ਹੁਕਮ ਨਿਸਚਲ ਹੈ ॥੩॥

ਮੋਹਨ ਤੂੰ ਸੁਫਲੁ ਫਲਿਆ ਸਣੁ ਪਰਵਾਰੇ ॥

ਹੇ ਮੋਹਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਸਣੁ=ਸਹਿਤ ਸਰੇਸ਼ਟ ਫਲਾਂ ਕਰਕੇ ਫਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਤੇ ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰ ਅਗਲੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ—

ਮੋਹਨ ਪੁਤ੍ਰ ਮੀਤ ਭਾਈ ਕੁਟੰਬ ਸਭਿ ਤਾਰੇ ॥

ਹੇ ਮੋਹਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਆਪ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ=ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਮੀਤ=ਮਹਾਤਮਾਂ, ਭਰਾ ਤੇ ਕੁਟੰਬ=ਹੋਰ ਸੰਤ ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਵਾ:-ਹੇ ਮੋਹਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਤੈਂਨੇ ਪੁਤ੍ਰ=ਭਗਤ ਜਨ, ਮੀਤ=ਸੰਖਾ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਰਜਨ ਆਦਿ । ਭਾਈ=ਗਿਆਨਵਾਨ, ਕੁਟੰਬ=ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਜਨ ਤਾਰ ਦੇਣਾ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਅਥਵਾ:-ਹੇ ਮੋਹਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਲਵ ਕੁਸ਼ੁ ਆਦਿਕਾਂ ਕਰਕੇ ਤੇ ਪਰਵਾਰੇ=ਸੀਤਾ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸਰੇਸ਼ਟ ਫਲਾਂ ਕਰਕੇ ਫਲੇ ਹੋ । ਹੇ ਮੋਹਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਪੁਤ੍ਰ=ਲਵ-ਕੁਸ਼ੁ, ਮੀਤ=ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਤੇ ਗੋ ਆਦਿਕ, ਭਾਈ=ਸ਼ਤ੍ਰਘਨ, ਲਛਮਨ, ਕੁਟੰਬ=ਸੀਤਾ ਆਦਿ ਸਨਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

ਇਹ ਤੁਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਘਟਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ

ਤਾਰਿਆ ਜਹਾਨੁ ਲਹਿਆ ਅਭਿਮਾਨੁ ਜਿਨੀ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥

ਅਭਿਮਾਨ ਦੇ ਲਹਿਆ=ਦੂਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਦਰਸਨ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਤਾਰਿਆ ਹੈ ।

ਜਿਨੀ ਤੁਧਨੋਂ ਧੰਨੁ ਕਹਿਆ ਤਿਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਇਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਕਥੇ ਨ ਜਾਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਮੁਰਾਰੇ ॥

ਹੇ ਸਤਿ=ਤੂੰ ਕਾਲ ਅਬਾਧ ਗੁਰ=ਪ੍ਰਜਨੀਕ ਮੁਰਾਰੀ ਪੁਰਖ ! ਤੇਰੇ ਬਿਅੰਤ ਗੁਣ ਹਨ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਟੇਕ ਰਾਖੀ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰਿਆ ਸੰਸਾਰੇ ॥੪॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੈਂਨੇ ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਰਾਖੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲਗਕੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਤਰਿਆ ਹੈ ॥੪॥੨॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥

ਪਤਿਤ ਅਸੰਖ ਪੁਨੀਤ ਕਰਿ ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ ਬਲਿਹਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਪਾਵਕੋ ਤਿਨ ਕਿਲਬਿਖ ਦਾਹਨਹਾਰ ॥੧॥

ਜੋ ਅਸੰਖ ਹੀ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਵਾਰੰਵਾਰ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਣਾ ਕਰ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਮਨ ! ਉਸ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ ਜੋ ਪਾਵਕੋ=ਅਗਨੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ=ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਤਿਨ=ਘਾਹ ਨੂੰ ਦਾਹਨਹਾਰ=ਸਾੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੧॥

ਛੰਤ ॥ ਜਪਿ ਮਨਾ ਤੂੰ ਰਾਮ ਨਰਾਇਣੁ ਗੋਵਿੰਦਾ ਹਰਿ ਮਾਧੋ ॥

ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਰਾਮ, ਨਰਾਇਣ, ਗੋਬਿੰਦ, ਹਰੀ, ਮਾਧੋ, ਆਦਿਕ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ ।

ਧਿਆਇ ਮਨਾ ਮੁਰਾਰਿ ਮੁਕੰਦੇ ਕਟੀਐ ਕਾਲ ਦੁਖ ਫਾਧੋ॥

ਹੇ ਮਨ ! ਮੁਕੰਦੇ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਮੁਰਾਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ ਤਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਧੋ=ਫਾਹੀ ਕਟੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਦੁਖ ਹਰਣ ਦੀਨ ਸਰਣ ਸ੍ਰੀ ਧਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਰਾਧੀਐ॥

ਜੋ ਦੀਨ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਸਰਣ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਧਰ=ਮਾਇਆ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰੋ ।

ਜਮ ਪੰਥੁ ਬਿਖੜਾ ਅਗਨਿ ਸਾਗਰੁ ਨਿਮਖ ਸਿਮਰਤ ਸਾਧੀਐ॥

ਜਮਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬੜਾ ਕਠਨ ਹੈ, ਉਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਵਾ:-ਅੱਗ ਹੈ ਤੇ ਸਾਗਰੁ=ਵੈਤਰਨੀ ਨਦੀ ਹੈ । ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਕਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਉਸ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਸਾਧਨਾ ਕਰੋ ਭਾਵ ਨਵਿਰਤ ਕਰੋ ।

ਕਲਿਮਲਹ ਦਹਤਾ ਸੁਧੁ ਕਰਤਾ ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ ਅਰਾਧੋ॥

ਜੋ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਕਲਿਮਲਹ=ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦਹਤਾ=ਸਾੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ

ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅਰਾਧਣਾ ਕਰੋ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਕਰਹੁ ਕਿਰਪਾ ਗੋਪਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਮਾਧੋ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਵੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ, ਹੇ ਮਾਇਆਪਤੀ ਗੋਪਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ! ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੋ ॥੧॥

ਸਿਮਰਿ ਮਨਾ ਦਾਮੋਦਰੁ ਦੁਖਹਰੁ ਭੈ ਭੰਜਨੁ ਹਰਿ ਰਾਇਆ॥

ਹੇ ਮਨ ! ਜੋ ਦਮੋਦਰੁ ਪ੍ਰਭੂ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਹਰੁ=ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਵੀ ਭੰਜਨੁ=ਅਭਾਵ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਸ ਹਰੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ ।

ਸ੍ਰੀ ਰੰਗੋ ਦਇਆਲ ਮਨੋਹਰੁ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਬਿਰਦਾਇਆ॥

ਸ੍ਰੀ ਰੰਗੋ=ਲਛਮੀ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਦਇਆਲੂ ਹੈ, ਮਨੋਹਰੁ=ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਵਾ:-ਮਨ ਦੇ ਹਰਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਜਿਸਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ ।

ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਮਨਹਿ ਚਿੰਦਿਆ ਪਾਈਐ॥ (ਪੰਨਾ ੨੪੯)

ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਜੋ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾਉਣਾ ਕਰੋ ।

ਤਮ ਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ ਉਧਾਰੈ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈਐ॥

ਤਮ=ਅਤਸੈ ਕਰਕੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜੋ ਉਧਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਕਰ ।

ਸੁਰਸਿਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਮੁਨਿ ਜਨ ਗੁਣ ਅਨਿਕ ਭਗਤੀ ਗਾਇਆ॥

ਦੇਵਤਿਆਂ, ਸਿਧਾਂ, ਗਣ, ਗੰਧਰਬਾਂ, ਮੁਨੀਜਨਾਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਕਰਹੁ ਕਿਰਪਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਐਸੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਕਿ ਹੇ ਹਰੀ ਰਾਇਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ !
ਆਪ ਸਾਡੇ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪੀਏ ॥੨॥

ਚੇਤਿ ਮਨਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਰਬ ਕਲਾ ਜਿਨਿ ਧਾਰੀ ॥

ਹੇ ਮਨ ! ਉਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ ਨੂੰ ਚੇਤਨਾ ਕਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ
ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਸਮਰਥੁ ਸੁਆਮੀ ਘਟ ਘਟ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰੀ ॥

ਜੇ ਕਿਰਪਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਸੁਆਮੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਘਟ ਘਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰੀ=ਆਸਰਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਾਣ ਮਨ ਤਨ ਜੀਅ ਦਾਤਾ ਬੇਅੰਤ ਅਗਮ ਅਪਾਰੋ ॥

ਜੋ ਬਿਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਦਾਤਾ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ
ਅਗਮ=ਸਾਸ਼ਤ੍ਰਾਂ ਕਰਕੇ ਅਪਾਰੋ=ਬੇਅੰਤ ਹੈ ।

ਸਰਣਿ ਜੋਗੁ ਸਮਰਥੁ ਮੋਹਨੁ ਸਰਬ ਦੋਖ ਬਿਦਾਰੋ ॥

ਜੋ ਸ਼ਰਣ ਆਇਆਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ, ਪੁਨਾ ਉਹ ਮੋਹਨ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਤੇ
ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਬਿਦਾਰੋ=ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਰੋਗੁ ਸੋਗੁ ਸਭਿ ਦੋਖ ਬਿਨਸਹਿ ਜਪਤ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ ॥

ਜਿਸ ਮੁਰਾਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਸੋਗ ਅਤੇ ਦੋਖ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਕਰਹੁ ਕਿਰਪਾ ਸਮਰਥ ਸਭ ਕਲ ਧਾਰੀ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਮਨ ! ਉਸਦੇ ਅਗੇ ਐਸੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ, ਹੇ ਸਮਰੱਥ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ
ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਭੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ॥੩॥

ਗੁਣ ਗਾਉ ਮਨਾ ਅਚੁਤ ਅਬਿਨਾਸੀ ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਦਇਆਲਾ ॥

ਹੇ ਮਨ ! ਅਚੁਤ=ਅਗਿਞ ਅਬਿਨਾਸੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰ, ਉਹ ਦਿਆਲੂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ ।

ਬਿਸੰਭਰੁ ਦੇਵਨ ਕਉ ਏਕੈ ਸਰਬ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥

ਬਿਸੰ=ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਰੂ=ਭਰਨੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦੇਵਣ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਹੈ
ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਮਹਾ ਦਇਆਲ ਦਾਨਾ ਦਇਆ ਧਾਰੇ ਸਭ ਕਿਸੈ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮਹਾਂ ਦਿਆਲੂ ਤੇ ਦਾਨਾ=ਦਨਾਈ ਵਾਲਾ ਹੈ,
ਅਤੇ ਸਭ ਕਿਸੇ ਉੱਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਲੁ ਕੰਟਕੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਨਾਸੈ ਜੀਅ ਜਾਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਬਸੈ ॥

ਜਾਕੋ=ਜਿਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਕੰਟਕੁ=ਦੁਖਦਾਈ ਕਾਲ, ਲੋਭ ਮੋਹ
ਵਗੈਰਾ ਸਭ ਨਾਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਦੇਵਾ ਸਫਲ ਸੇਵਾ ਭਈ ਪੂਰਨ ਘਾਲਾ ॥

ਜਿਸਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਦੇਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਸਾਰੀ ਘਾਲਾ=ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ।

ਬਿਨਵੰਤ ਨਾਨਕ ਇਛ ਪੁਨੀ ਜਪਤ ਦੀਨ ਦੈਆਲਾ ॥੪॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ॥੪॥੩॥

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫

ਇਸ ਛੰਤ ਵਿਚ ਤਿੰਨਾਂ ਸਖੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬਾਦ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤਟੱਸਥੀ ਹੋਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ

ਸੁਣਿ ਸਖੀਏ ਮਿਲਿ ਉਦਮੁ ਕਰੇਹਾ ਮਨਾਇ ਲੈਹਿ ਹਰਿ ਕੰਤੈ ॥

ਹੇ ਸਖੀਏ ਸੁਨਣਾ ਕਰ ! ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਉਦਮ ਕਰੀਏ,
ਅਤੇ ਹਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਈਏ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਈਏ ।

ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਿ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਠਗਉਰੀ ਮੋਹਹ ਸਾਧੂ ਮੰਤੈ ॥

ਮਾਨੁ=ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਠੱਗਸ਼ੂਟੀ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਮੋਹਣਾ ਕਰੀਏ

ਸਖੀ ਵਸਿ ਆਇਆ ਫਿਰਿ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਈ ਇਹ ਗੀਤਿ ਭਲੀ ਭਗਵੰਤੈ ॥

ਹੇ ਸਖੀ ! ਇਕ ਵੇਰ ਉਹ ਵਸੀਕਾਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ,
ਭਗਵੰਤ ਦੀ ਇਹੋ ਗੀਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਜਰਾ ਮਰਣ ਭੈ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰੈ ਪੁਨੀਤ ਕਰੈ ਤਿਸੁ ਜੰਤੈ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਜਿਸਦੇ ਵਸੀਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਜਰਾ=ਬੁਢੇਪਾ ਅਤੇ ਨਰਕ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਭੈ ਨਿਵਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੁਨੀਤ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸੁਣਿ ਸਖੀਏ ਇਹ ਭਲੀ ਬਿਨੰਤੀ ਏਹੁ ਮਤਾਂਤੁ ਪਕਾਈਐ ॥

ਹੇ ਸਖੀ ! ਮੇਰੀ ਇਹ ਭਲੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਨਣਾ ਕਰ ! ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਇਹ ਮਤਾਂਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਈਏ ਭਾਵ ਪੱਕੀ ਸਲਾਹ ਕਰ ਲਈਏ ।

ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਉਪਾਧਿ ਰਹਤ ਹੋਇ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦਹਿ ਗਾਈਐ ॥

ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ=ਸੁਤੇ ਸਿਧ, ਵਾ:-ਸਹਜੇ ਹੀ ਸਰੋਸ਼ਟ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ, ਸੰਸਾਰਕ ਉਪਾਧੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਗੋਵਿੰਦ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣਾ ਕਰੀਏ ।

ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਮਿਟਹਿ ਭ੍ਰਮ ਨਾਸਹਿ ਮਨਿ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਈਐ ॥

ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਲਪਣਾਂ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ, ਭਰਮ ਵੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗਾ,
ਅਤੇ ਮਨਿ ਚਿੰਦਿਆ=ਮਨ ਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾ ਲਵਾਂਗੇ ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥੨॥

ਪਰਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਆਪਕ ਜੋ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸਰ ਹੈ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰੀਏ ॥੨॥

ਹੁਣ ਮਧਿਮ ਸਖੀ ਆਖਦੀ ਹੈ :-

ਸਖੀ ਇਛਾ ਕਰੀ ਨਿਤ ਸੁਖ ਮਨਾਈ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੀ ਆਸ ਪੁਜਾਏ ॥

ਹੇ ਸਖੀ 'ਉਤਮ ਮਧਿਮ' ਮੈਂ ਨਿਤ ਇੱਛਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਸੁੱਖਣਾ ਵੀ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਮੰਨਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੀ ਭੀ ਆਸ ਪੁਜਾਏ—ਪੂਰਨ ਕਰ ਦੇਵੇ ।

ਚਰਨ ਪਿਆਸੀ ਦਰਸ ਬੈਰਾਗਨਿ ਪੇਖਉ ਥਾਨ ਸਬਾਏ ॥

ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਚਾਹਵਾਨ, ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋਈ ਹੋਈ ਅਥਵਾ:—ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪਿਆਸੀ ਹੋਈ, ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹਾਂ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਨੇ ਕਿਹਾ :-

ਖੋਜਿ ਲਹਉ ਹਰਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਸੰਗੁ ਸੰਮਿਥ ਪੁਰਖ ਮਿਲਾਏ ॥

ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਤੂੰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਖੋਜ ਲੈਣਾ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਨੂੰ ਸੰਤ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਹਨ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਹਨ—

ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਮਿਲਿਆ ਸੁਰਿਜਨੁ ਸੁਖਦਾਤਾ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਮਾਏ ॥੩॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸੁਖਦਾਤਾ ਸੁਰਜਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਹੇ ਮਾਏ—ਸਖੀ ! ਉਹੀ ਵਡਿਆ ਭਾਗ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੩॥

ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਸਖੀਆਂ 'ਉਤਮ ਮਧਿਮ' ਤੇ ਮਧਿਮ ਮਹਾਤਮਾਂ ਪਾਸ ਚਲਕੇ ਆਈਆਂ । ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸਾਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਸੋ ?

ਤਾਂ ਉਤਮ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪੀ ਸਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਸਖੀ ਨਾਲਿ ਵਸਾ ਅਪੁਨੇ ਨਾਹ ਪਿਆਰੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਹਿਲਿਆ ॥

ਹੇ ਸਖੀ ! ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਹ—ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਸਦੀ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਤਨ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹਿਲਿਆ=ਗਿਝ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਸੁਣਿ ਸਖੀਏ ਮੇਰੀ ਨੀਦ ਭਲੀ ਮੈ ਆਪਨੜਾ ਪਿਰੁ ਮਿਲਿਆ ॥

ਹੇ ਸਖੀਏ ! ਸੁਣਨਾ ਕਰ ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦਾ ਭਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦਾ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਰੁ—ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ ।

ਭ੍ਰਮੁ ਖੋਇਓ ਸਾਂਤਿ ਸਹਜਿ ਸੁਆਮੀ ਪਰਗਾਸੁ ਭਇਆ ਕਉਲੁ ਖਿਲਿਆ ॥

ਸੁਆਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਹਜੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਪਰਗਾਸੁ=ਗਿਆਨ ਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹਿਰਦਾ ਕੋਲ ਖਿੜ ਪਿਆ ਹੈ ।

ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨਾਨਕ ਸੋਹਾਗੁਨ ਟਲਿਆ ॥੪॥੪॥੨॥੫॥੧੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਰੂਪ ਵਰੁ—ਪਤੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਤਦ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਸੋਹਾਗੁ=ਆਨੰਦ ਟਲਿਆ ਨਹੀਂ ॥੪॥੪॥੨॥੫॥੧੧॥

ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਗੀਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਕਰੋ ।

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਸਲੋਕੁ ॥

ਪਹਿਲੀ ਉਥਾਨਕਾ :- ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਜੋ ਬਵੰਜਾ ਅਖਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹੈ ? ਉਸ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਉਦਾਰਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਬਾਵਨ=ਬਵੰਜਾ ਅਖਰਾਂ* ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ।

*ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ੫੨ ਅਖਰ ਇਹ ਕਲਪੇ ਹਨ

ਅ	ਆ	ਇ	ਈ	ਉ	ਊ	ਏ	ਐ	ਓ	ਔ	ਅੰ	ਸ਼ਾਂ
ਰਿ			ਰੀ				ਲਿ				ਲੀ
ਕ		ਖ			ਗ		ਘ				ਙ
ਚ		ਛ			ਜ		ਝ				ਞ
ਟ		ਠ			ਡ		ਢ				ਣ
ਤ		ਥ			ਦ		ਧ				ਨ
ਪ		ਫ			ਬ		ਭ				ਮ
ਯ		ਰ			ਲ		ਵ				ਸ਼
ਖ	ਸ	ਹ	ਖ	ਝ	ਞ						ਜ਼

(੧) ਇਸ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਲਿਪੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਠ ਲੋਕ ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਅਖਰ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ ਉਸ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਹ 'ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ' ਨਾਮੇ ਬਾਣੀ ਉਦਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

(੨) ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਇਹ ਭੀ ਸਮਝ ਲੈਣਾ, ਕਿ ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਵੇਂ ਅਖਰ ਲਿਖ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਵੰਜਾ ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਕਈ ਸੱਜਣ ਬਾਵਨ ਦਾ ਅਰਥ ਬਾਨਵੇ (੯੨) ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ,
ਬਾਵਨ ਦਾ ਅਰਥ ਬਵੰਜਾ (੫੨) ਹੀ ਹੈ ।

ਯਥਾ :- ਬਾਵਨ ਅਖਰ ਜੋਰੇ ਆਨਿ ॥ ਸਕਿਆ ਨ ਅਖਰੁ ਏਕੁ ਪਛਾਨਿ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੪੩)

ਤਥਾ :- ਬਾਵਨ ਅਛਰ ਲੋਕ ਤ੍ਰੈ ਸਭੁ ਕਛੁ ਇਨਹੀ ਮਾਹਿ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੪੦)

ਤਥਾ :- ਬਾਵਨ ਰੂਪੁ ਕੀਆ ਤੁਧੁ ਕਰਤੇ ਸਭ ਹੀ ਸੇਤੀ ਹੈ ਚੰਗਾ ॥੩॥ (ਪੰਨਾ ੧੦੮੨)

ਤਥਾ :- ਬਾਵਨ ਖੇਲ ਪਠਾਨ ਤਹਿ ਸਭੈ ਪਰੇ ਅਰਗਾਇ ॥ (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭)

ਦੂਜੀ ਉਥਾਨਕਾ:—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ੧੬੪੭ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਰੋਵਰ ਰਚਕੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮਨੋਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਨ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਅਤੇ ਕੋੜੀਆਂ ਦੇ ਕੋੜ੍ਹ ਭੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੁਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਜਾਣ ਲਗ ਪਈਆਂ।

ਇਕ ਵਾਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ ਮੈਂ ਭੀ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਆਵਾਂ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ। ਜਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਧਨਾਢਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਸੂਰਨ ਦੇ ਪਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਪੂਜਯ ਹੋ ਕੇ ਭੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਮਾਲਾ ਗਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰੀ ਕੀ ਸਬੱਬ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਚੁਪ ਕਰ ਗਏ ਜਦ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ *ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਗਈ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਧਨਾਢ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲੀ ਮਾਰੀ, ਕਿ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਪੂਜਯ ਹੋ ਕੇ ਭੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਮਾਲਾ ਗਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਕੀ ਸਬੱਬ ਹੈ?

ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਮਾਲਾ ਦਿਓ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਪਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਸੁਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਹਿਰਣਾ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੁਚੇ ਮੋਤੀ ਤੇ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਤੀਜੀ ਉਥਾਨਕਾ:—ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਆਪ ਕੋਈ ਐਸੀ ਸੁੰਦਰ ਮਾਲਾ ਬਖਸ਼ੋ ਜਿਸਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡਾ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸੁਧਰ ਜਾਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਨਾਮੇ ਬਾਣੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ।

ਜਿਵੇਂ ਸੁਚੇ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਬਨਾਉਣ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦੇ ਰੱਖਣ

*ਸੰਮਤ ੧੬੪੭ ਵੈਸਾਖ ੧੭ ਨੂੰ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦਾ ਤਾਲ ਖੁਦਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੬੫੩ ਵਿਚ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਨਗਰ ਅਥਾਵ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਜਕਲ ਬਾਬਾ ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਕਿ ਬਾਬਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਨ ੧੯੭੧ ਅਗਸਤ ੧੪ ਨੂੰ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਪੌੜਾਂ ਦੇ ਬਨਾਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਸੰਨ ੧੯੭੧ ਨਵੰਬਰ ੨੩ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ।

ਉਪਰੰਤ ਸੰਨ ੧੯੭੧ ਨਵੰਬਰ ੨੯ ਨੂੰ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਲਗਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਸੰਨ ੧੯੭੨ ਮਾਰਚ ੧ ਤੋਂ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਅਰੰਭ ਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਵਾਸਤੇ ਡੱਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। "ਤਿਵੇਂ" ਇਸ ਮਾਲਾ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਸਲੋਕ 'ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ' ਵਾਲਾ ਡੱਬਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚਲੀ ਬਾਣੀ ਮਾਲਾ ਹੈ। ਅਖੀਰਲਾ ਸਲੋਕ 'ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ' ਵਾਲਾ ਢੱਕਣ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮੇਸੁਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਮਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਰੱਖੱਯਕ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗੂੰ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂਆਂ ਲਿਆਕੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਿਆਕੇ ਖੁਆਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮਥਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਲਿਆਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪੁਨਾ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਸੁਆਮੀ ਹਨ, ਸੁਆਮੀ ਭੀ ਕੌਸੇ? ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ।

ਵਾ :—ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਗੁਰਦੇਵ ਸਖਾ ਅਗਿਆਨ ਭੰਜਨੁ ਗੁਰਦੇਵ ਬੰਧਿਪ ਸਹੋਦਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸ਼ਤਰੂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਸਖਾ=ਮਿਤਰ ਵਾਂਗੂੰ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸਖਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅਰਜਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਬੰਧਿਪ=ਸਨਬੰਧੀ ਹਨ ਸਬੰਧੀ ਭੀ ਕੌਸੇ? ਕਿ ਸਹੋਦਰਾ=ਸਕੇ ਭਰਾ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹਨ।*

ਗੁਰਦੇਵ ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸੈ ਗੁਰਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰ ਨਿਰੋਧਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਦਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਨਿਰੋਧਰਾ=ਨਿਰ+ਉਧਰਾ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਧਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਵਾ :—ਨਿਰਾ ਆਪ ਹੀ ਉਧਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ।

ਵਾ :—ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਦਾ ਮੰਤਰ ਨਿਰੋਧਰਾ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਦਮਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਗੁਰਦੇਵ ਸਾਂਤਿ ਸਤਿ ਬੁਧਿ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰਦੇਵ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਪਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਸਾਂਤੀ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਸਤਿ=ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਅਬਾਧ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਬੁਧਿ ਮੂਰਤਿ=ਬੋਧ ਮੂਰਤੀ ਅਰਥਾਤ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਦਾ ਪਰਸਨਾ ਪਾਰਸ ਤੋਂ ਭੀ ਪਰੇ ਹੈ। ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੋਹ ਕੇ ਲੋਹਾ ਆਪ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਅਗੇ ਹੋਰ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋ ਛੋਹਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਗੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਤਾਰਦਾ ਹੈ ਇਸੀ ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪਰਸਨਾ ਪਾਰਸ ਤੋਂ ਭੀ ਪਰੇ ਹੈ।

*ਕਿਉਂਕਿ ਸਕੇ ਭਰਾ ਮਿਲਣੇ ਬੜੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਲਛਮਨ ਮੂਰਛਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਉਪਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਬੜਾ ਵਿਰਲਾਪ ਕੀਤਾ ਸੀ।

(ਹਨੂੰਮਾਨ ਨਾਟਕ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦੇਖੋ)

ਯੰਥਾ—ਪਾਰਸ ਮਹਿ ਅਰੁ ਸੰਤ ਮਹਿ ਬੜੇ ਅੰਤਰੇ ਜਾਨ ॥

ਵਹ ਲੋਹਾ ਕੰਚਨ ਕਰੇ ਯਹ ਕਰੇ ਆਪ ਸਮਾਨ ॥੧੬॥

(ਵਿਚਾਰ ਮਾਲਾ ਧਿਆ ੨)

ਗੁਰਦੇਵ ਤੀਰਥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਮਜਨੁ ਅਪਰੰਪਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਤੀਰਥ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋਕੇ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਅਪਰੰਪਰਾ—ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ 'ਗੁਰ ਗਿਆਨ'—ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਤੀਰਥ ਵਾਂਗ ਪਵਿਤਰ ਰੂਪ ਹਨ, ਤੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਹਨ, ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜੋ ਅਪਰੰਪਰਾ—ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਹੈ ਇਹੀ ਉਸ ਵਿਚ ਮਜਨੁ—ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗੁਰਦੇਵ ਕਰਤਾ ਸਭਿ ਪਾਪ ਹਰਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ ਕਰਾ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :—ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦੇ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ,

ਪੁਨਾ :—ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਹਰਤਾ—ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ—ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਗੁਰਦੇਵ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਗੁਰਦੇਵ ਮੰਤੁ ਹਰਿ ਜਪਿ ਉਧਰਾ ॥

ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ—ਸਦਾ ਸਦਾ ਪਿਛੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਵੀ ਸਭ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਜੁਗੁ—ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਗੇ ਵੀ ਸਦਾ ਹੋਣਗੇ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਐਸੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ?

ਉੱਤਰ :—ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੇ ਕਿ—

ਗੁਰਦੇਵ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਲਿ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਮ ਮੂੜ ਪਾਪੀ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰਾ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮੇਲੋ।

ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲਗਕੇ ਅਸੀਂ ਮੂਰਖ ਪਾਪੀ ਭੀ ਤਰ ਜਾਈਏ।

ਗੁਰਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਗੁਰਦੇਵ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਮਸਕਰਾ ॥੧॥

ਗੁਰਦੇਵ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ॥੧॥

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋ ਸਲੋਕ ਆਉਣਗੇ ਉਹ ਤਾਂ ਮੂਲ ਪਾਠ ਸਮਝਣਾ।

ਅਤੇ ਪਉੜੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਸਲੋਕ ਮੋਤੀ ਹਨ, ਪਉੜੀਆਂ ਮਣੀਆਂ ਹਨ, ਰਹਾਉ ਦੀ ਜੋ ਤੁਕ ਹੈ ਇਹ ਮੂੰਗਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਅਨਸੂਤ ਧਾਗਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋ ਵੈਰਾਗ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਹਨ, ਇਹ ਰਤਨ ਹਨ ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋ ਗਿਆਨ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਹਨ, ਇਹ ਜਵਾਹਰ ਹਨ ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋ ਸ੍ਵਨ ਮਨਨ ਨਿਧਿਆਸਣ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਹਨ, ਇਹ ਮਾਣਿਕ ਹਨ ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਹਨ, ਇਹ ਲਾਲ ਹਨ ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋ ਭਗਤੀ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਹਨ, ਇਹ ਮਣੀਆਂ ਹਨ ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋ ਨਾਮ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਹਨ, ਇਹ ਹੀਰੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋ ਸੁਧਤਾ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ ਹਨ, ਇਹ ਮੋਤੀ ਹਨ ।

ਇਸ ਅਰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਧਾਗਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਮੋਤੀ ਵਗੇਰਾ ਪਰੋਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਸਲੋਕੁ ॥ ਆਪਹਿ ਕੀਆ ਕਰਾਇਆ ਆਪਹਿ ਕਰਨੈ ਜੋਗੁ ॥

ਆਪ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੂੰ ਰਚਨਾ ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਉਸਦੇ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :- ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ, ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਰਮ ਨੂੰ ਕਰਵਾਇਆ, ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨੇ ਜੋਗੁ—ਲਾਇਕ ਅਰਥਾਤ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਦੂਸਰ ਹੋਆ ਨ ਹੋਗੁ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਵਿ—ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਰਗਾ ਦੂਜਾ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਗੇ ਹੋਵੇਗਾ ॥੧॥

ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਮੰਗਲ ਦੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਨਵੇਂ ਕੰਮ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੰਗਲ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ :- ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਯਥਾ :- ਆਦਿ ਗੁਰ ਏ ਨਮਹ ॥ ਜੁਗਾਦਿ ਗੁਰ ਏ ਨਮਹ ॥

ਤਥਾ :- ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਰਚਨ ਲਗਿਆਂ ਪਹਿਲੇ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ—
ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੋਤੀ ਸਿਮਰਕੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਈ ਧਿਆਇ ॥ (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੧੧੯)

ਪਉੜੀ ॥ ਓਅੰ ਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ ਨਮਸਕਾਰੰ ॥

ਓਅੰ—ਮੰਗਲ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ, ਸਾਧ—ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ, ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :- ਵਖੋ ਵਖਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਕ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ?

ਉੱਤਰ :- ਇਕ ਸਰੂਪ ਹੀ ਜਾਣ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਯਥਾ :- ਭਗਤੀ ਭਗਤ ਭਗਵੰਤ ਗੁਰ ਚਤੁਰ ਨਾਮ ਬਪੁ ਏਕ ॥ ਇਨਕੇ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਏ ਨਾਸਤ ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ ।

ਅਥਵਾ :- ਓਅੰ—ਮੰਗਲ ਸਰੂਪ ਸਾਧ—ਸਰੋਸਟ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ।

ਅਥਵਾ :-ਉਅੰ=ਮੰਗਲ ਸਰੂਪ, ਸਾਧ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਸਤਿ=ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਅਬਾਧ, ਗੁਰ=ਚੇਤਨ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਤਿਸਨੂੰ ਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ।

ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰੇ ॥

ਆਦਿ, ਮਧ, ਅੰਤ, ਤਿਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਭੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ, ਭਵਿਖਤ ਵਿਚ ਉਹ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪੂਰਨ ਹੈ ।

ਆਪਹਿ ਸੁੰਨ ਆਪਹਿ ਸੁਖ ਆਸਨ ॥

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਸੁੰਨ=ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸੁਖਆਸਨ=ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ :-ਉਹ ਸੁੰਨ=ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਆਪੇ ਆਪ ਹੀ ਸੁਖਆਸਨ=ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ :-ਉਹ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਸੁੰਨ=ਅਫੁਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪੇ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਸਨ=ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਆਪਹਿ ਸੁਨਤ ਆਪ ਹੀ ਜਾਸਨ ॥

ਆਪਣੇ ਜਾਸਨ=ਜਸ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਜਸ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਜਸ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ।

ਆਪਨ ਆਪੁ ਆਪਹਿ ਉਪਾਇਓ ॥ ਆਪਹਿ ਬਾਪ ਆਪ ਹੀ ਮਾਇਓ ॥

ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਖਿਤਾ ਰੂਪ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਮਾਇਓ=ਮਾਤਾ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਆਪਹਿ ਸੂਖਮ ਆਪਹਿ ਅਸਥੂਲਾ ॥ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ ਨਾਨਕ ਲੀਲਾ ॥੧॥

ਆਪ ਹੀ ਸੂਖਮਤਤ, ਆਪ ਹੀ ਅਸਥੂਲ ਤਤ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਵਾ :-ਆਪ ਹੀ ਸੂਖਮ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਆਪ ਹੀ ਅਸਥੂਲ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਕਿਰਾਤ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਲੀਲਾ ਜਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ॥੧॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ॥

ਤੇਰੇ ਸੰਤਨ ਕੀ ਮਨੁ ਹੋਇ ਰਵਾਲਾ ॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਪ੍ਰਭੂ ! ਇਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰ । ਜੋ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਰਵਾਲਾ=ਧੂੜੀ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਰਹਾਉ ਦੀਆਂ ਹਨ,

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਪਟ ਸਾਰੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸੰਪਟ ਦੇ ਸਹਿਤ ਜੇਕਰ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅਧਿਕ ਮਹਾਤਮ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਸਲੋਕੁ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਆਪਿ ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਏਕ ॥

ਨਿਰੰਕਾਰ=ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪ ਇਕ ਨਿਰਗੁਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ,

ਅਕਾਰ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾ:—ਨਿਰਾਕਾਰ ਜੋ ਇਕ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਅਕਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਏਕਹਿ ਏਕ ਬਖਾਨਨੋ ਨਾਨਕ ਏਕ ਅਨੇਕ ॥੧॥

ਸਾਰੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਉਸ ਇਕ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਓਅੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀਓ ਅਕਾਰਾ ॥ ਏਕਹਿ ਸੂਤਿ ਪਰੋਵਨਹਾਰਾ ॥

ਓਅੰ=ਮੰਗਲ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਓਅੰ=ਮੰਗਲ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਸੂਤ, ਵਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਰੂਪੀ ਸੂਤ, ਵਾ ਸੱਤਾ ਰੂਪੀ ਸੂਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਬਿਸਥਾਰੰ ॥ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰੰ ॥

ਰਾਜਸੀ ਸਾਤਕੀ ਤਾਮਸੀ ਇਹ ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਜੀਵ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ—ਵਧੋ ਵਧਰੇ ਵਿਸਤੀਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਰਜੋਗੁਣੀ ਜੀਵ, ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਤਮੋਗੁਣੀ ਜੀਵ, ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਸਤੋਗੁਣੀ ਜੀਵ ਟਿਕਾਏ ਹਨ। ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰੰ=ਦਿਖਲਾਇਆ ਹੈ।

ਸਗਲ ਭਾਤਿ ਕਰਿ ਕਰਹਿ ਉਪਾਇਓ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਨ ਮੋਹੁ ਬਢਾਇਓ ॥

ਸਗਲ ਭਾਤਿ—ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਿ=ਦਾ ਇਹ ਜਗਤ ਉਸਨੇ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਨਾਲ ਇਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਫਿਰ ਕਈ ਜਿਨਸਾਂ ਵਗੇਰਾ ਭੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜੋ ਮੋਹ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਬਢਾਇਓ—ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦੁਹੁ ਭਾਤਿ ਤੇ ਆਪਿ ਨਿਰਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥੨॥

ਦੁਹੁ ਭਾਤਿ—ਦੋਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪ ਅਸੰਗ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਨਮ ਮਰਨ, ਰਾਗਦੁਸ਼ ਹਰਖ ਮੋਹ ਤੋਂ ਆਪ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸਦੇ ਪਾਰ ਉਰਵਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ॥੨॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਸੇਈ ਸਾਹ ਭਗਵੰਤ ਸੇ ਸਚੁ ਸੰਪੈ ਹਰਿ ਰਾਸਿ ॥

ਓਹੀ ਸਾਹੂਕਾਰ ਹਨ, ਓਹੀ ਭਗਵੰਤ—ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ,

ਵਾ:—ਉਹ ਸਾਹ ਭਗਵੰਤ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਰਾਸਿ=ਸਚੇ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਚਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੰਪਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਰਾਸਿ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੱਚੀ ਸੰਪਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸੁਚਿ ਪਾਈਐ ਤਿਹ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸਚੁ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ
ਸੁਚਿ=ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ, ਵਾ :-ਸਚਨਾਮ ਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਪਾਈਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਪਵੜੀ ॥ ਸਸਾ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸੋਊ ॥ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਕੋਊ ॥

ਸਸੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਪਿਛੇ ਵੀ ਸਤਿ ਸੀ।

ਹੁਣ ਵੀ ਸਤਿ ਹੈ, ਅਗੇ ਵੀ ਸਤਿ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਅਥਵਾ :-ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਸਤਿਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਿਸਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੁਆਰੇ ਜਪਿਆ ਹੈ,
ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿ ਪੁਰਖ=ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸੋਊ ਸਰਨਿ ਪਰੈ ਜਿਹ ਪਾਯੋ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ਸੁਨਾਯੋ ॥

ਓਹੀ ਉਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਆਪੇ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਉਹ ਮਨ ਨਾਲ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰਕੇ ਤੇ ਰਸਨਾਂ ਨਾਲ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਵਾ :-ਜਿਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸਿਮਰਨੇ ਜੋਗ ਹੈ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਸੈ ਭਰਮੁ ਨਹੀ ਕਛੁ ਬਿਆਪਤ ॥ ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਤਾਹੂ ਕੋ ਜਾਪਤ ॥

ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨ, ਇਹ ਸੰਸਾ । ਅਤੇ 'ਦੇਹੁ ਹੀ' ਮੈਂ ਦੇਹ ਰੂਪ ਹੀ ਹਾਂ ਇਹ ਭਰਮ ।

ਵਾ :-ਸੰਸਾ ਜੋ ਭਰਮਾਵਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦਾ ।

ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ-ਤਿਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਤਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਜਾਪਤ=ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਸੋ ਸਾਧੂ ਇਹ ਪਹੁੰਚਨ ਹਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰਾ ॥੩॥

ਜੋ ਇਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਅਸਲੀ ਸਾਧੂ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਜੋ ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਵਾਲਾ ਹੈ ਓਹੀ ਅਸਲੀ ਸਾਧੂ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ
ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ॥੩॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਕਹਾ ਪੁਕਾਰਤੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਸਭ ਕੂਰ ॥

ਨਾਮ ਬਿਹੁਨੇ ਨਾਨਕਾ ਹੋਤ ਜਾਤ ਸਭ ਧੂਰ ॥੧॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਾਏ ਧਨ ਹਾਏ ਧਨ, ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹੋ, ਵਾ :-ਧਨੁ=ਮਾਇਆ ਨੂੰ
ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਕੀ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹੋ ? ਇਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੂਰ=ਬੁਠਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦਾ ਚਲਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਰਥ ਕਰਨਾ ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਸਾਰਾ ਬੁਠਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ,

ਉਹ ਮਹਾਤਮਾਂ ਧਨ ਨੂੰ ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਕਹਾਂ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਪੁਕਾਰਦੇ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਦਮੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਧੂੜ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੨੫੧)

ਪਵੜੀ ॥ ਧਧਾ ਧੂਰਿ ਪੁਨੀਤ ਤੇਰੇ ਜਨੂਆ॥ਧਨਿ ਤੇਉ ਜਿਹ ਰੁਚਇਆ ਮਨੂਆ॥

ਧਧੇ ਦੁਆਰੇ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਪੁਨੀਤ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਭੀ ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਇਸ ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਧਨੁ ਨਹੀਂ ਬਾਛਹਿ ਸੁਰਗ ਨ ਆਛਹਿ॥ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਧਰਜ ਰਾਚਹਿ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਧਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਾਛਹਿ=ਚਾਹੁੰਦੇ, ਅਤੇ ਸੁਰਗ ਜਾਣ ਦੀ ਭੀ ਆਛਹਿ=ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਪਿਆਰੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਈ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਧੰਧੇ ਕਹਾ ਬਿਆਪਹਿ ਤਾਹੂ ॥ ਜੋ ਏਕ ਛਾਡਿ ਅਨ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਹੂ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਲਾ ਧੰਧੇ ਕਦ ਵਿਆਪਦੇ ਹਨ ? ਅਰਥਾਤ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦੇ ।

ਜੋ ਇਕ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਅਨ=ਹੋਰ ਕਤਹਿ=ਕਿਸੇ ਤਰਫ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ।

ਜਾ ਕੈ ਹੀਐ ਦੀਓ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪੂਰਨ ਭਗਵਾਨ ॥੪॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਧ ਪੂਰਨ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ ॥੪॥

ਸਲੋਕ ॥ ਅਨਿਕ ਭੇਖ ਅਰੁ ਛਿਆਨ ਧਿਆਨ ਮਨ ਹਠਿ ਮਿਲਿਅਉ ਨ ਕੋਇ॥

ਮਨ ਦੇ ਹਠ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭੇਖ ਬਨਾਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਭਗਤੁ ਛਿਆਨੀ ਸੋਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਉਸਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹੀ ਭਗਤ ਹੈ ਉਹੀ ਗਿਆਨੀ ਹੈ । ਵਾ :-ਉਹੀ ਗਿਆਨੀ ਭਗਤ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ॥ਛੰਡਾ ਛਿਆਨੁ ਨਹੀਂ ਮੁਖ ਬਾਤਉ॥ਅਨਿਕ ਜੁਗਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਰਿਭਾਤਉ॥

ਛੰਡੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੂੰਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਨਾ ਹੀ ਅਨਿਕ ਭਾਤਉ=ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਸਤ੍ਰ ਜੁਗਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਛਿਆਨੀ ਸੋਇ ਜਾਕੈ ਦ੍ਰਿੜ ਸੋਊ ॥ ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਕਛੁ ਜੋਗੁ ਨ ਹੋਊ ॥

ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦ੍ਰਿੜ ਹੈ ਉਹੀ ਗਿਆਨੀ ਹੈ । ਨਿਰੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਕੁਝ ਜੋਗੁ=ਜੁੜਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਗਿਆਨੀ ਰਹਤ ਆਗਿਆ ਦ੍ਰਿੜ ਜਾਕੈ ॥ ਉਸਨ ਸੀਤ ਸਮਸਰਿ ਸਭ ਤਾਕੈ ॥

ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦ੍ਰਿੜ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਅਸਲ ਗਿਆਨੀ ਹੈ।
ਵਾ :—ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਰਹਤ=ਰਹਿਣੀ ਇਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਾਭੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਹੋਣੀ ਹੈ।
ਤਾਕੈ=ਉਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨ ਸੀਤ=ਗਰਮੀ ਨੰਢ ਅਰਥਾਤ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਾਰੇ ਇਕ ਤੁਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗਿਆਨੀ ਤਤੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਕਉ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥੫॥

ਗਿਆਨੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਓਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰੀ ਹੈ ॥੫॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਆਵਨ ਆਏ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਿ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਪਸੁ ਢੋਰ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਆਵਨ ਮਾਤ੍ਰ ਅਰਥਾਤ ਕਹਿਣ ਮਾਤ੍ਰ ਆਏ ਹਨ,
ਅਥਵਾ :—ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਆਵ×ਨ=ਨਾ ਆਏ ਵਰਗੇ
ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬੂਝੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਢੋਰ ਪਸੂ ਵਾਂਗੂ ਹਨ।

ਯਥਾ :—ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਪਸੂ ਭੋਏ ਬੋਤਾਲੇ ॥੬॥ (ਗਉੜੀ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੨੨੪)

ਢੋਰਪਸੂ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਘੋੜੇ ਖੱਚਰ ਆਦਿਕ ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਘਾਹ ਢੋਹਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ
ਅਰਥਾਤ ਖੋਤਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ—ਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਬਨੋਣ ਦੀ

ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਰਹਿਕੇ ਪ੍ਰਾਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸੁਣਕੇ ਇੱਕ ਮਨੁਖ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਭੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਭੂ ਦੀ ਬੂਝ ਦੇ ਕੇ ਯੋਗ ਮਨੁਖ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਚੇਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿਖਿਆ ਦਿਓ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੈਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਯੋਗ ਮਨੁਖ ਤਾਂ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਚੇਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਭਗਵਨ ! ਮਨੁਖ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੋ ਜੇਹਾ ਮਨੁਖ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਪਹਾੜ ਉਤੇ ਇੱਕ “ਆਦਮ ਸ਼ਨਾਸ” ਪੰਛੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਵੇਗਾ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਚੇਲਾ ਪਹਾੜ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ “ਆਦਮ ਸ਼ਨਾਸ” ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਉਸ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਪੰਛੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਕ ਖੰਭ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਰਖਕੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਾਂਗੂ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਢੇਖ ਲੈ, ਜਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਖੰਭ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ

ਅਗੇ ਰਖ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ।

ਫਿਰ ਉਸ ਪੰਛੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਲਿਜਾਕੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਰਾਜੇ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀ ਪਰਜਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਵੇਖ, ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਠ ਜੋ ਰਾਜ ਗੁਰੂ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਵੇਖ ।

ਜਾਂ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਕੇ ਉਸ ਖੰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਆਦਿਕ ਸਭ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੇਖੇ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਗਾਹ ਆਏ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼੍ਰੋਤੀ ਰਾਜ ਗੁਰੂ ਅਗੇ ਉਹ ਖੰਭ ਰਖਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪੁਰਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਗਾਹ ਆਇਆ । ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਅਸਲ ਮਨੁਖ ਹਨ । ਅਤੇ—

ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੋ ਭੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖੋਰ ਹਨ ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਹਨ ।

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਬੁਝੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਢੋਰ ਪਸ਼ੂ ਹਨ ।

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇ ਬੁਝੈ ਜਾਕੈ ਭਾਗ ਮਥੋਰ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਬੁਝਦਾ ਹੈ, ਵਾ :—ਇਸ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਬੁਝਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਮਥੋਰ=ਮੱਥੇ ਦੇ ਪੂਰਨ ਭਾਗ ਹਨ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਯਾ ਜੁਗ ਮਹਿ ਏਕਹਿ ਕਉ ਆਇਆ ॥

ਜਨਮਤ ਮੋਹਿਓ ਮੋਹਨੀ ਮਾਇਆ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨੂੰ ਆਇਆ ਸੀ । ਪਰ ਜੰਮਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਗਰਭ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਤੇ ॥

ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਰੂਪ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਪੁੱਠੇ ਲਟਕੇ ਹੋਏ ਤਪ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ।

ਉਰਝਿ ਪਰੇ ਜੋ ਛੋਡਿ ਛਡਾਨਾ ॥ ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਮਨਹਿ ਬਿਸਰਾਨਾ ॥

ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਪਿਛੇ ਛੱਡ ਆਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਗੇ ਛਡਾਨਾ=ਛੱਡ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਵਾ :—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੌਤ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਛੁਡਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਰਝਿ ਪਰੇ=ਛੇਸ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਵਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਧਾਰਹੁ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸਹਿ ਗੁਸਾਈ ॥ ਇਤ ਉਤ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਿਸਰਹੁ ਨਾਹੀ ॥੬॥

ਹੇ ਗੁਸਾਈ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਜਿਸ ਉਤੇ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਦੇ ਹੋ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਤ ਉਤ=ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਆਪ ਭੁਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ॥੬॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਆਵਤ ਹੁਕਮਿ ਬਿਨਾਸ ਹੁਕਮਿ ਆਗਿਆ ਭਿੰਨ ਨ ਕੋਇ ॥

ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਬਿਨਾਸ=ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਭਿੰਨ=ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਪਰ—

ਆਵਨ ਜਾਨਾ ਤਿਹ ਮਿਟੈ ਨਾਨਕ ਜਿਹ ਮਨਿ ਸੋਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਦਾ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਅਰਥਾਤ ਜੰਮਣਾ ਮਰਣਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਵਸਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਏਉ ਜੀਅ ਬਹੁਤੁ ਗੁਭ ਵਾਸੇ ॥ ਮੋਹ ਮਗਨ ਮੀਠ ਜੋਨਿ ਫਾਸੇ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਰਭਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਮੋਹ ਦੀ ਮਗਨਤਾ ਕਰਕੇ ਮਿੱਠਾ ਜਾਣਕੇ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਜੂਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਉਹੀ ਉਸਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਮੌਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਤੈ ਗੁਣ ਬਸਿ ਕੀਨੇ ॥ ਆਪਨ ਮੋਹ ਘਟੇ ਘਟਿ ਦੀਨੇ ॥

ਇਸ ਮਾਇਆ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾਕੇ ਵਸੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੋਹ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਏ ਸਾਜਨ ਕਛੁ ਕਹਹੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਜਾਤੇ ਤਰਉ ਬਿਖਮ ਇਹ ਮਾਇਆ ॥

ਹੇ ਸਜਣ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜੀ ! ਇਸਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ ਕੁਝ ਜਤਨ ਕਰੋ।

ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਕਠਨ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਵਾਂ ? ਉੱਤਰ :—

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਮਾਏ ॥੨॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਛੋਹ ਸਕਦੀ ॥੨॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਕਿਰਤ ਕਮਾਵਨ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਕੀਨੇ ਤਿਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ॥

ਸੁਭ ਅਸੁਭ=ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਕਿਰਤ=ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਮਾਉਣਾ ਤਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪਸੁ ਆਪਨ ਹਉ ਹਉ ਕਰੈ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਹਾ ਕਮਾਤਿ ॥੧॥

ਇਹ ਪਸੂ ਜੀਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਆਪ ਨੂੰ ਮੰਨਕੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸੈਂ ਸੈਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋਚਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਭਲਾ ਕਹਾ ਕਮਾਤਿ=ਕੀ ਕਮਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਏਕਹਿ ਆਪਿ ਕਰਾਵਨਹਾਰਾ ॥ ਆਪਹਿ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥

ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨੇ ਕਰਾਉਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪਾਪਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਆਜੁਗ ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਆਪਹਿ ਲਾਇਓ॥ ਸੋ ਸੋ ਪਾਇਓ ਜੁ ਆਪਿਦਿਵਾਇਓ॥

ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਜਿਸ ਜਿਸ ਤਰਫ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਲਾਇਆ ਹੈ,
ਓਸੇ ਤਰਫ ਕੋਈ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ
ਓਹੀ ਓਹੀ ਪਦਾਰਥ ਉਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਉਆ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਉ ॥ ਜੋ ਜੋ ਕਰੈ ਸੋਉ ਫੁਨਿ ਹੋਉ ॥

ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ।

ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਏਕਹਿ ਤੇ ਸਗਲਾ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਸਵਾਰਨ ਹਾਰਾ ॥੮॥

ਉਸ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਬਿਸਥਾਰਾ=ਪਸਾਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਦੇ ਸਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੮॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਰਾਚਿਰਹੇ ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ ਕੁਸਮ ਰੰਗ ਬਿਖ ਸੋਰ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਬਨਿਤਾ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਬਿਨੋਦ=ਕੋਤਕਾਂ ਵਿਚ ਰਾਚਿਰਹੇ=ਤਦਾਕਾਰ
ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਬਿਖ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਕੁਸਮ ਰੰਗ=ਕਸ਼ੁੰਭੇ ਰੰਗ ਵਾਂਗੂ ਕੱਚਾ
ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਕਸ਼ੁੰਭੇ ਰੰਗ ਵਾਂਗੂ ਕੱਚੇ ਹਨ, ਬਿਖ=ਵਿਹੁ ਵਾਂਗੂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸ਼ੋਰੇ ਵਾਂਗੂ
ਗਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਸਰਨੀ ਪਰਉ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਮੈ ਮੋਰ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪੈ ਜਾਓ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮੈਂ
ਮੋਰੀ ਤੇਰੀ ਬਿਨਸ ਜਾਏਗੀ ॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੨੫੨)

ਪਉੜੀ ॥ ਰੇ ਮਨ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਹ ਰਚਹੁ ਤਹ ਤਹ ਬੰਧਨ ਪਾਹਿ ॥

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕਤਹੁ ਨ ਛੂਟੀਐ ਸਾਕਤ ਤੇਉ ਕਮਾਹਿ ॥

ਹੇ ਮਨ ! ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਿਸ ਜਿਸ ਕਰਮ ਵਿਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਵੇਗੇ, ਤਿਸ ਤਿਸ ਕਰਮ ਵਿਚ
ਤੈਨੂੰ ਬੰਧਨ ਹੀ ਪੈਣਗੇ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਧੀ ਕਰਕੇ ਕਦੇ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਸਾਕਤ
ਪੁਰਸ਼ ਓਹੀ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ਕਰਮ ਰਤ ਤਾਕੋ ਭਾਰੁ ਅਫਾਰ ॥

ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਜਉ ਨਾਮ ਸਿਉ ਤਉ ਏਉ ਕਰਮ ਬਿਕਾਰ ॥

ਜੇ ਹਉ ਹਉ=ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਰਤ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ

ਅਫਾਰ=ਅਸਹਿ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ:-ਬਿਕਾਰ=ਨਿਕੰਮੇ ਹਨ।

ਬਾਧੇ ਜਮ ਕੀ ਜੇਵਰੀ ਮੀਠੀ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ॥

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਮ ਦੀ ਜੇਵਰੀ=ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮਿਠੀ ਜਾਣਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭ੍ਰਮ ਕੇ ਮੋਹੇ ਨਹ ਬੁਝਹਿ ਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਹੁ ਸੰਗ ॥

ਭਰਮ ਦੇ ਮੋਹੇ=ਠੱਗੇ ਹੋਏ ਪੁਰਸ਼ ਬੁੱਝਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ।

ਲੇਖੇ ਗਣਤ ਨ ਛੁਟੀਐ ਕਾਚੀ ਭੀਤਿ ਨ ਸੁਧਿ ॥

ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਲੇਖੇ ਗਿਣਦਿਆਂ ਕਦੇ ਛੁੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕੀਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕੱਚੀ ਭੀਤਿ=ਕੰਧ ਧੋਤਿਆਂ ਕਦੇ ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਿਵੇਂ ਕੰਧ ਵਾਂਗੂੰ ਕੱਚੀ ਦੇਹ ਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਨਾਲ ਧੋਤਿਆਂ ਕਦੇ ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਜਿਸਹਿ ਬੁਝਾਏ ਨਾਨਕਾ ਤਿਹ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਰਮਲ ਬੁਧਿ ॥੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸਮਝਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੯॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਟੁਟੇ ਬੰਧਨ ਜਾਸੁ ਕੇ ਹੋਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ॥

“ਜਾਸੁਕੇ ਹੋਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ”=ਜਿਸ ਦੇ ਤਾਈਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਾਸਕੇ ਬੰਧਨ ਟੁਟੇ=ਤਿਸ ਦੇ ਮੋਹ ਰੂਪ ਬੰਧਨ ਟੁਟ ਗਏ ਹਨ।

ਜੋ ਰਾਤੇ ਰੰਗ ਏਕ ਕੈ ਨਾਨਕ ਗੂੜਾ ਰੰਗੁ ॥੧॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰੰਗ=ਪਰੇਮ ਵਿਚ ਰਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੂੜਾ ਆਤਮਕ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ॥ਰਾਰਾ ਰੰਗਹੁ ਇਆ ਮਨੁ ਅਪਨਾ॥ਹਰਿਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਜਪੁਰਸਨਾ॥

ਰਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਣਾ ਕਰੋ। ਅਤੇ-ਰਸਨਾ ਦੁਆਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੋ।

ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਹੈ ਨ ਕੋਊ ॥ ਆਉ ਬੈਠੁ ਆਦਰੁ ਸੁਭ ਦੇਊ ॥

ਫਿਰ ਕੋਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ-ਰੇ ਰੇ=ਓਇ ਓਇ ਨਹੀਂ ਕਹੇਗਾ,
ਸਗੋਂ ਇੰਜ ਕਹਿਣਗੇ ਆਉ ਜੀ ਬੈਠੋ, ਤੇ ਸਰੇਸ਼ਟ ਆਦਰ ਦੇਣਗੇ। ਅਤੇ-

ਉਆ ਮਹਲੀ ਪਾਵਹਿ ਤੂ ਬਾਸਾ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸਾ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਲੀ=ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਵਾਸਾ ਪਾਵੇਂਗਾ, ਜਿਥੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਬਿਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਮਹਲੀ=ਜਗਿਆਸੂ ਜੇ ਤੂੰ ਉਸ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਪਾਵੇਂ, ਤਾਂ ਜਨਮ ਮਰਣ ਵਿਖੇ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਂਗਾ।

ਵਾ-ਬਿਨ×ਆਸਾ=ਬਿਨਾਂ ਆਸਾ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮਸਤਕਿ ਕਰਮੁ ਲਿਖਿਓ ਧੁਰਿ ਜਾਕੈ॥ਹਰਿ ਸੰਪੇ ਨਾਨਕ ਘਰਿ ਤਾਕੈ ॥੧੦॥

ਜਿਸਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਧੁਰ ਤੋਂ ਸਰੇਸਟ ਕਰਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਿਸਦੇ ਘਰਿ=ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚ ਹਰੀ ਰੂਪੀ ਸੰਪਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੧੦॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਲਾਲਚ ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮੋਹ ਬਿਆਪਤ ਮੂੜੇ ਅੰਧ ॥

ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਅੰਧਤਾਈਆਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ :-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ, ਝੂਠ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮੋਹ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਸ ਅੰਧੇ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਵਿਆਪ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲਾਗਿ ਪਰੇ ਦੁਰਗੰਧਿ ਸਿਉ ਨਾਨਕ ਮਾਇਆ ਬੰਧ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਦੁਰਗੰਧੀ ਨਾਲ ਲਗ ਪਏ ਹਨ, ਇਸੀ ਲਈ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਇਆਵਕੀ ਬੰਧਨ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ ॥੧॥

ਪਉੜੀ॥ਲਲਾ ਲਪਟਿ ਬਿਖੈ ਰਸ ਰਾਤੇ ॥ ਅਹੰਬੁਧਿ ਮਾਇਆ ਮਦ ਮਾਤੇ ॥

ਲਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਤਮਾਮ ਪੁਰਸ਼ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲੰਪਟ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਰਸ ਵਿਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਹੰ×ਬੁਧਿ=ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਆ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਜਨਮਹਿ ਮਰਨਾ ॥ ਜਿਉਜਿਉ ਹੁਕਮੁ ਤਿਵੈਤਿਉ ਕਰਨਾ॥

ਇਸ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਜੀਵ ਕਰਤੱਬਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕੋਊ ਊਨ ਨ ਕੋਊ ਪੂਰਾ ॥ ਕੋਊ ਸੁਘਰੁ ਨ ਕੋਊ ਮੂਰਾ ॥

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾ ਕੋਈ ਉਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਹੈ।

ਨਾ ਕੋਈ ਸੁਘਰੁ=ਚਤੁਰ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮੂਰਾ=ਮੂਰਖ ਹੈ।

ਜਿਤੁਜਿਤੁਲਾਵਹੁ ਤਿਤੁਤਿਤੁ ਲਗਨਾ ॥ ਨਾਨਕ ਠਾਕੁਰ ਸਦਾ ਅਲਿਪਨਾ ॥੧੧॥

ਜਿਧਰ ਜਿਧਰ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਧਰ ਉਧਰ ਇਹ ਜੀਵ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਠਾਕੁਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਹੀ ਅਲਿਪਨਾ=ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ ॥੧੧॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਲਾਲ ਗੁਪਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰਭੁ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਅਬਾਹ ॥

ਗੋਵਿੰਦ ਪ੍ਰਭੂ ਲਾਲ=ਪਿਆਰਾ ਗੁਪਾਲ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਗਹਿਰ=ਡੂੰਘਾ, ਗੰਭੀਰ=ਨਿਰਹਲ, ਅਬਾਹ=ਅਤਲ ਸਪਰਸ਼ ਅਰਥਾਤ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ।

ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਅਵਰ ਕੋ ਨਾਨਕ ਬੇਪਰਵਾਹ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵਰਗਾ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਲਲਾ ਤਾਕੇ ਲਵੈ ਨ ਕੋਊ ॥ ਏਕਹਿ ਆਪਿ ਅਵਰ ਨਹ ਹੋਊ ॥

ਲਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਲਵੈ=ਸਦਰਸ਼ (ਬਰਾਬਰ) ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਇਕ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਜੈਸਾ ਅਵਰ=ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ।

ਹੋਵਨਹਾਰੁ ਹੋਤ ਸਦ ਆਇਆ ॥ ਉਆ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਕਾਹੂ ਪਾਇਆ ॥

ਹੋਵਨਹਾਰੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਭੂਤ ਭਵਿਖਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ । ਉਸਦਾ ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ।

ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਮਹਿ ਪੂਰ ਸਮਾਨੇ ॥ ਪ੍ਰਗਟ ਪੁਰਖ ਸਭ ਠਾਊ ਜਾਨੇ ॥

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਾਥੀ ਤਕ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ:-ਇਕ ਸਮਾਨ ਪੂਰਨ ਹੈ । ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਰਗਟ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਾਕਉ ਦੀਨੋ ਹਰਿਰਸੁ ਅਪਨਾ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿਹਰਿ ਤਿਹ ਜਪਨਾ ॥੧੨॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੧੨॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਆਤਮ ਰਸੁ ਜਿਹ ਜਾਨਿਆ ਹਰਿ ਰੰਗ ਸਹਜੇ ਮਾਣੁ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਆਤਮ=ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਵਾਰਾ ਸੁਤੇ ਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਰੰਗ=ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਭੋਗਿਆ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ:-ਜਿਸ ਨੇ ਆਤਮ=ਮਨ ਵਿਚ ਰਸ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਹੀ ਭੋਗਿਆ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਧਨਿ ਧਨਿ ਧੰਨਿ ਜਨ ਆਏ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਧੰਨ ਹਨ, ਅਥਵਾ:-ਉਸ ਦੀ ਸਾਂ ਧੰਨ ਹੈ, ਪਿਤਾ ਵੀ ਧੰਨ, ਉਹ ਆਪ ਭੀ ਧੰਨ ਹਨ । ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹਨ ॥੧॥

ਪਉੜੀ॥ਆਇਆ ਸਫਲ ਤਾਹੂ ਕੇ ਗਨੀਐ॥ਜਾਸੁ ਰਸਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁਭਨੀਐ॥

ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਆਇਆ ਸਫਲ ਗਿਣੀਂਦਾ ਹੈ । ਜਾਸੁ=ਜਿਸ ਦੀ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸ ਨੂੰ ਭਨੀਐ=ਕਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਆਇ ਬਸਹਿ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗੇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ਰੰਗੇ ॥

ਜੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਰੰਗੇ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਆਵਤ ਸੋ ਜਨੁ ਨਾਮਹਿ ਰਾਤਾ ॥ ਜਾਕਉ ਦਇਆ ਮਇਆ ਬਿਧਾਤਾ ॥

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਉਤੇ ਮਇਆ=ਕਿਰਪਾ ਸਰੂਪ ਬਿਧਾਤਾ=ਫਲਬਰ ਦਾਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ।

ਏਕਹਿਆਵਨ ਫਿਰਿਜੋਨਿਨ ਆਇਆ ॥ ਨਾਨਕਹਰਿਕੈ ਦਰਸਿਸਮਾਇਆ॥੧੩॥

ਉਸ ਦਾ ਆਉਣਾ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਫਿਰਿ=ਮੁੜ ਕੇ ਜੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸਿ=ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧੩॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਯਾਸੁ ਜਪਤ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ ਬਿਨਸੈ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਪਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਭ ਭਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਦੂਖ ਦਰਦ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਮਾਉ ॥੧॥

ਦੁਖ ਮਨ ਦਾ, ਦਰਦ ਤਨ ਦਾ, ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨੀ ਭੀ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨਾਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਵਣਾ ਕਰੋ ॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੨੫੩)

ਪਉੜੀ ॥ ਯਯਾ ਜਾਰਉ ਦੁਰਮਤਿ ਦੋਊ ॥ ਤਿਸਹਿ ਤਿਆਗਿ ਸੁਖ ਸਹਜੇ ਸੋਊ ॥

ਯੱਯੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੋਊ=ਦਵੇਤ ਵਾਲੀ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਜਾਰਉ=ਸਾੜਣਾ ਕਰੋ । ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਤਿਸ ਦਵੇਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ, ਸੋਊ=ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਹਜ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
ਵਾ :-ਤਿਸ ਦਵੇਤ ਦੇ ਤਿਆਗਣ ਕਰਕੇ ਸਹਜ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸੋਊ=ਸੌਂਦਾ ਹੈ ।

ਯਯਾ ਜਾਇ ਪਰਹੁ ਸੰਤ ਸਰਨਾ ॥ ਜਿਹ ਆਸਰ ਇਆ ਭਵਜਲੁ ਤਰਨਾ ॥

ਯੋਯੋ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਜਾ ਪਵੇ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਲਗ ਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਯਯਾ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵੈ ਸੋਊ ॥ ਏਕ ਨਾਮ ਲੇ ਮਨਹਿ ਪਰੋਊ ॥

ਯੋਯੋ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮੁੜਕੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰੋ ਲਿਆ ਹੈ।

ਯਯਾ ਜਨਮੁ ਨ ਹਾਰੀਐ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਟੇਕ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਜਾਕੈ ਹੀਅਰੈ ਏਕ ॥੧੪॥

ਯੋਯੋ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹਾਰਦਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਉਸਨੇ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੧੪॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਅੰਤਰਿ ਮਨ ਤਨ ਬਸਿ ਰਹੇ ਈਤ ਉਤ ਕੇ ਮੀਤ ॥

ਈਤ=ਇਹ ਲੋਕ, ਉਤ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਭਾਵ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਮਿਤਰ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਅਥਵਾ:-ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਵਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਉਪਦੇਸਿਆ ਨਾਨਕ ਜਪੀਐ ਨੀਤ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਧੰਨ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਜਪਣਾ ਕਰੋ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਸਿਮਰਹੁ ਤਾਸੁ ਕਉ ਜੋ ਅੰਤਿ ਸਹਾਈ ਹੋਇ ॥

ਅਨਦਿਨੁ=ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰੋ,
ਜੋ ਅੰਤਿ=ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਵਿਜੋਗ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਬਿਖਿਆ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ਛਿਅ ਛਾਡਿ ਚਲਿਓ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਇਹ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਆਨੰਦ, ਵਾ:-ਮਾਇਆ ਦਾ ਆਨੰਦ ਛੇ ਤੇ ਚਾਰਿ=ਦਸ ਕੁ ਦਿਨ ਦਾ ਹੈ,
ਅਥਵਾ:-ਚਾਰ ਕੁ ਦਿਨ ਦਾ ਹੈ, ਪੁਨਾ ਛਿਅ=ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ,
ਇਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਕੋ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਧੀਆ ॥ ਗਿਰੁ ਬਨਿਤਾ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਲੀਆ ॥

ਮਾਂ, ਪਿਉ, ਪੁਤ੍ਰ, ਧੀ, ਕਾਕੋ=ਕਿਸਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਕਾਕੋ=ਕਿਸਦੇ ਨਾਲ ਗਏ ਹਨ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੪੫੧) ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫ [ਪੰਨਾ ੨੫੩]

ਹੋਰ ਭਲਾ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ-ਘਰ ਵਾਲੀ ਜੋ ਬਠਿਤਾ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਭੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਲੀਤਾ ।

ਐਸੀ ਸੰਚਿ ਜੁ ਬਿਨਸਤ ਨਾਹੀ ॥ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਅਪੁਨੈ ਘਰਿ ਜਾਹੀ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਜੇਹੀ ਸੰਪਦਾ ਸੰਚਿ=ਇਕੱਠੀ ਕਰ, ਜੋ ਕਦੇ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।
ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਤ ਅਥਰੋ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਾਏਂਗਾ ।

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਕਲਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਇਆ ॥੧੫

ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕਲਿ=ਸੁੰਦਰ ਕੀਰਤਨ ਗਾਇਆ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਤੇ=ਉਹ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਫਿਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ॥੧੫॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥

ਚਾਹੇ ਅਤਿਅੰਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਕੁਲੀਨ=ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਚਤੁਰ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਮੁਖ ਗਿਆਨੀ ਭੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਨ ਵਾਲਾ ਧਨਾਢ ਹੈ ।

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਗਵੰਤ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਰਤਕ=ਮੁਰਦੇ ਤੁਲ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ :-ਚਾਹੇ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ=ਪੈਰਸ ਵਾਲੇ, ਕੁਲੀਨ=ਫਰਾਂਸ ਵਾਲੇ, ਚਤੁਰ=ਅੰਗਰੇਜ਼, (ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਾਲੇ) ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ, ਧਨਵੰਤ=ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ ਇਤ ਆਦਿਕ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਭੀ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਰਦੇ ਤੁਲ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਝੰਡਾ ਖਟੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਹੋਇ ਛਿਆਤਾ ॥ ਪੂਰਕੁ ਕੁੰਭਕ ਰੇਚਕ ਕਰਮਾਤਾ ॥

ਝੰਡੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਅਰਥਾਤ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ । ਭਾਵੇਂ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪੂਰਕ=ਚਾੜ੍ਹਨ, ਕੁੰਭਕ=ਠਹਿਰਾਵਨ, ਰੇਚਕ=ਉਤਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ=ਮਸਤ ਹੋਵੇ ।

ਛਿਆਨ ਧਿਆਨ ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨੀ ॥ ਸੋਮਪਾਕ ਅਪਰਸ ਉਦਿਆਨੀ ॥

ਭਾਵੇਂ ਗਿਆਨੀ, ਧਿਆਨੀ, ਅਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸਨਾਨੀ ਭੀ ਹੋਵੇ । ਭਾਵੇਂ ਸੋਮ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਫਲ ਖਾਵੇ, ਵਾ :-ਸੋਮ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪਾਕ=ਰਸੋਈ ਖਾਵੇ । ਵਾ :-ਸੋਮ ਨਾਮੇ ਵਲੀ ਨੂੰ ਪਕਾ ਕੇ ਖਾਵੇ, ਵਾ :-ਸੋਮ=ਸੂਯੇ ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪਾਕ=ਰਸੋਈ ਪਕਾ ਕੇ ਖਾਵੇ । ਭਾਵੇਂ ਅਪਰਸ ਰਵੇ ਕਿਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਹਵੇ ਨਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਦਿਆਨੀ=ਉਜਾੜਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰੇ । ਇਤਨਾ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਭੀ-

ਰਾਮਨਾਮ ਸੰਗਿ ਮਨਿ ਨਹੀ ਹੇਤਾ ॥ ਜੇ ਕਛੁ ਕੀਨੋ ਸੋਊ ਅਨੇਤਾ ॥

ਜੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੇਤਾ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਛ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਅਨੇਤਾ=ਮਿਥਿਆ ਅਰਥਾਤ ਨਿਸਫਲ ਹੈ ।

ਉਆ ਤੇ ਉਤਮ ਗਨਉ ਚੰਡਾਲਾ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਹ ਮਨਿ ਬਸਹਿ ਗੁਪਾਲਾ ॥੧੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਪਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਚੰਡਾਲ ਨੂੰ ਉਤਮ ਗਿਨਣਾ ਕਰੋ ॥੧੬॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਕੁੰਟ ਚਾਰਿ ਦਹਦਿਸਿ ਭ੍ਰਮੇ ਕਰਮ ਕਿਰਤਿ ਕੀ ਰੇਖ ॥

ਕਿਰਤਿ=ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਰੇਖਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਕੁੰਟ ਰੂਪ ਦਸ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਾ :- ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ=ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਦਸੋਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵ ਭ੍ਰਮੇ=ਭੋਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਸੂਖ ਦੂਖ ਮੁਕਤਿ ਜੋਨਿ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਓ ਲੇਖ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਦੇ ਸੁਖ, ਕਦੇ ਦੁਖ, ਕਦੇ ਮੁਕਤੀ ਕਦੇ ਜੂਨੀਆਂ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਪਵੜੀ ॥ ਕਕਾ ਕਾਰਨ ਕਰਤਾ ਸੋਊ ॥ ਲਿਖਿਓ ਲੇਖੁ ਨ ਮੇਟਤ ਕੋਊ ॥

ਕੱਕੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਰਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਹੈ ।
ਅਥਵਾ :- ਉਹ ਕਾਰਣਾਂ ਦਾ ਭੀ ਕਰਤਾ ਹੈ । ਉਸਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਲੇਖ ਨੂੰ ਭੋਗੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੇਟ ਸਕਦਾ ।

ਨਹੀ ਹੋਤ ਕਛੁ ਦੇਊ ਬਾਰਾ ॥ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ਨ ਭੂਲਨਹਾਰਾ ॥

ਇਕ ਵਾਰੀ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਦੇ ਭੁਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਕਾਹੂ ਪੰਥੁ ਦਿਖਾਰੈ ਆਪੈ ॥ ਕਾਹੂ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਤ ਪਛੁਤਾਪੈ ॥

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਰੋਸਟ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਲਦਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਦਿਆਨ=ਉਜਾੜਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਜਾੜਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭੋਂਦਾ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਆਪ ਹੀ ਕੀਨੋ ॥ ਜੋ ਜੋ ਦੀਨੋ ਸੁ ਨਾਨਕ ਲੀਨੋ ॥੧੭॥

ਆਪਣਾ ਖੇਲ ਸੰਸਾਰ ਉਸਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਜੋ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਓਹੀ ਕੁਝ ਲੀਤਾ ਹੈ ॥੧੭॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਖਾਤ ਖਰਚਤ ਬਿਲਛਤ ਰਹੇ ਟੂਟਿ ਨ ਜਾਹਿ ਭੰਡਾਰ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮ ਭੰਡਾਰੇ ਨੂੰ ਆਪ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਖਰਚਦੇ ਹਨ,
ਅਤੇ ਆਮ ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਿਲਛਤ=ਵੰਡਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ,
ਫਿਰ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਭੰਡਾਰਾ ਟੁੱਟ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਅਰਥਾਤ ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਤ ਅਨੇਕ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਹਿ ਸੁਮਾਰ ॥੧॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਨਾਮ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ
ਫਿਰ ਭੀ ਉਸ ਦੀ ਸੁਮਾਰ=ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਖਖਾ ਖੂਨਾ ਕਛੁ ਨਹੀ ਤਿਸੁ ਸੰਮੂਥ ਕੈ ਪਾਹਿ ॥

ਖੱਖੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਤਿਸ ਸਮਰਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਖੂਨਾ=
ਉਣਤਾਈ ਭਾਵ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਜੋ ਦੇਨਾ ਸੋ ਦੇ ਰਹਿਓ ਭਾਵੈ ਤਹ ਤਹ ਜਾਹਿ ॥

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਜੋ ਦੇਣਾ ਹੈ ਉਹ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਮਰਜੀ ਆਵੇ
ਭਾਵੇਂ ਓਥੇ ਓਥੇ ਭੀ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਮਿਲਣਾ ਓਹੀ ਕੁਝ ਹੈ ।

ਖਰਚੁ ਖਜਾਨਾ ਨਾਮ ਧਨੁ ਇਆ ਭਗਤਨ ਕੀ ਰਾਸਿ ॥

ਭਗਤ ਲੋਕ ਨਾਮ ਧਨ ਰੂਪੀ ਖਜਾਨੇ ਨੂੰ ਖਰਚਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਰਾਸਿ=ਪੂੰਜੀ
ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ।

ਖਿਮਾ ਗਰੀਬੀ ਅਨਦ ਸਹਜ ਜਪਤ ਰਹਹਿ ਗੁਣਤਾਸ ॥

ਖਿਮਾ ਤੇ ਗਰੀਬੀ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਸਹਜੇ ਆਨੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਤਾਸ=ਖਜਾਨੇ
ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਖੇਲਹਿ ਬਿਗਸਹਿ ਅਨਦ ਸਿਉ ਜਾਕਉ ਹੋਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹਨ ਤੇ
ਬਿਗਸਹਿ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਸਦੀਵ ਗਨੀਵ ਸੁਹਾਵਨੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮਾਲ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਰਾਮਨਾਮ ਰੂਪੀ ਮਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਦੀਵ=ਸਰਬ
ਦਾ ਕਾਲ ਆਤਮ ਧਨ ਕਰਕੇ ਗਨੀਵ=ਧਨਾਂਦ ਸੋਭਦੇ ਹਨ ।

ਖੇਦੁ ਨ ਦੂਖੁ ਨ ਭਾਨੁ ਤਿਹ ਜਾਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੀ ॥

ਜਾਕਉ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਉਪਰੋਂ ਖੇਦ ਆ
ਕੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਤਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਰਿਖੀ ਤੇ ਪਿਤਰ ਦੇਂਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣਿਆ ਪੂਰੀ ਤਿਨਾ ਪਰੀ ॥੧੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਹਨ,

ਅਥਵਾ :-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਤਅੰਬਰੋਂ ਪਈ ਹੈ ॥੧੮॥

(ਪੰਨਾ ੨੫੪)

ਸਲੋਕੁ ॥ ਗਨਿ ਮਿਨਿ ਦੇਖਹੁ ਮਨੈ ਮਾਹਿ ਸਰਪਰ ਚਲਨੋ ਲੋਗੁ ॥

ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗਨਿ ਮਿਨਿ=ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ ਵੇਖੋ,

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਏਥੇ ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਆਸ ਅਨਿਤ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਟੈ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਰੋਗੁ ॥੧॥

ਅਨਿਤ=ਮਿਥਿਆ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਮਿਟਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਕੇ ਅਗਿਆਨ ਰੋਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਹਨ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਗਗਾ ਗੋਬਿਦ ਗੁਣ ਰਵਹੁ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਜਪਿ ਨੀਤੁ ॥

ਗੱਗੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੋਵਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਰਵਹੁ=ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਅੰਦਰ
ਬਾਹਰ ਸ੍ਰਾਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕਰੋ।

ਕਹਾ ਬਿਸਾਸਾ ਦੇਹ ਕਾ ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਿਹੋ ਮੀਤੁ ॥

ਇਸ ਦੇਹ ਦਾ ਕੀ ਭਰੋਸਾ ਹੈ, ਹੇ ਮਿਤਰੋ ! ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਬਿਲਮ=ਦੇਰੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਜੇ
ਕੋਈ ਕਹੇ ਫਿਰ ਜਪ ਲਵਾਂਗੇ ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥

ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੂਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥

ਨਾ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ, ਨਾ ਜੁਆਨੀ ਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਬੁਢੇਪੇ ਦਾ ਕੁਝ ਬੰਧੁ=ਬੰਧੋਜ ਭਾਵ
ਨਿਯਮ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੁਝਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਮ ਦਾ ਫਾਹ ਆਕੇ ਪੈਣਾ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਚਤੁਰ ਪੇਖਿ ਰਹਨੁ ਨਹੀ ਇਹ ਠਾਇ ॥

ਚਾਹੇ ਗਿਆਨੀ, ਚਾਹੇ ਧਿਆਨੀ, ਚਾਹੇ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਚਤੁਰ, ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਥਾਂ ਜਗਤ
ਵਿਚ ਕਿਸੀ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।

ਛਾਡਿ ਛਾਡਿ ਸਗਲੀ ਗਈ ਮੂੜ ਤਹਾ ਲਪਟਾਹਿ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਛੱਡ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ, ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਲੰਪਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਿਮਰਤ ਰਹੈ ਜਾਹੂ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗ ॥

ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਆਏ ਸਫਲ ਤੇ ਜਾਕਉ ਪ੍ਰਿਅਹਿ ਸੁਹਾਗ ॥੧੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋਏ ਸਫਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਰੀ ਦਾ ਸੁਹਾਗੁ=ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧੯॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਘੋਖੇ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਸਭ ਆਨ ਨ ਕਥਤਉ ਕੋਇ ॥

ਸਾਰੇ ਸਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਵੇਦ ਘੋਖੇ=ਵਿਚਾਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਗਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਨ=ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਭੀ ਹੈ।

ਵਾ :-ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ ਹੁਣਿ ਹੋਵਤ ਨਾਨਕ ਏਕੈ ਸੋਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ=ਸਦਾ ਸਦਾ ਪਿਛੇ ਸੀ, ਹੁਣ ਹੈ, ਅਗੇ ਹੋਵਤ=ਹੋਵੇਗਾ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਘਾਘਾ ਘਾਲਹੁ ਮਨਹਿ ਏਹ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਦੂਸਰ ਨਾਹਿ ॥

ਘੋਘੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਘਾਲਹੁ=ਪਾਵੇ, ਕਿ ਇੱਕ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਹ ਹੋਆ ਨਹ ਹੋਵਨਾ ਜਤ ਕਤ ਓਹੀ ਸਮਾਹਿ ॥

ਨਾ ਕੋਈ ਪਿਛੇ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਅਗੇ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਉਹ ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਘੂਲਹਿ ਤਉ ਮਨ ਜਉ ਆਵਹਿ ਸਰਨਾ॥ਨਾਮ ਤਤੁ ਕਲ ਮਹਿ ਪੁਨਹਚਰਨਾ॥

ਹੇ ਮਨ=ਪਿਆਰੇ ! ਜਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਣੀ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂਹੀ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਘੂਲਹਿ=ਛੁਟੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਵੇਦਾਂ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਸਭ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਪੁਨਹਚਰਨਾ=ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ* ਹੈ।

*ਪਾਪ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਘਾਲਿਘਾਲਿ ਅਨਿਕ ਪਛੁਤਾਵਹਿ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਕਹਾ ਬਿਤਿ ਪਾਵਹਿ ॥

ਹੋਰ ਹੋਰ ਘਾਲਿ=ਕਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਘਾਲਿ=ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਪਸੰਦਾਤਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
ਕਿਉਂਕਿ-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਦੇ ਇਸਬਿਤੀ ਪਾਉਣਗੇ ।

ਘੋਲਿ ਮਹਾਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁਤਿਹਪੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿਗੁਰਿ ਜਾਕਉ ਦੀਆ ॥੨੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
ਉਸ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਘੋਲਿ=ਮਿਲਕੇ ਮਹਾਂ ਰਸ ਦਾਇਕ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ ਹੈ ॥੨੦॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਛਣਿ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ ਨਹ ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁ ਸਾਰ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਸ ਛਣਿ=ਗਿਣਕੇ ਘਾਲੇ=ਪਾਏ ਹਨ ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਵਾਸ ਤਿਲੁ ਸਾਰ=ਤਿਲ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਵਧਦੇ ਘਟਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਜੀਵਨ ਲੋਰਹਿ ਭਰਮ ਮੋਹ ਨਾਨਕ ਤੇਉ ਗਵਾਰ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਭਰਮ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦੇ ਵਸ ਪੈ ਕੇ ਲਿਖੇ ਤੋਂ ਵਧੀਕ
ਜਿਉਣਾ ਲੋਰਹਿ=ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਗਵਾਰ=ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਝੰਕਾ ਝ੍ਰਸੈ ਕਾਲੁ ਤਿਹ ਜੋ ਸਾਕਤ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨ ॥

ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਜਨਮਹਿ ਮਰਹਿ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਨ ਚੀਨ ॥

ਝੰਕੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਗ੍ਰਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ
ਸਾਕਤ=ਮੂਰਖ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਹ ਅਨੇਕ ਜੁਨੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਨੂੰ
ਰਾਮ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ।

ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਤਾਹੁ ਕਉ ਆਏ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਹ ਆਪਿ ਦਿਵਾਏ ॥

ਤਾਹੁ ਕਉ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਆਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ ।

ਝਣਤੀ ਝਣੀ ਨਹੀ ਕੋਉ ਛੂਟੈ ॥ ਕਾਚੀ ਗਾਗਰਿ ਸਰਪਰ ਛੂਟੈ ॥

ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਗਿਣਨ ਨਾਲ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਛੂਟਦਾ ।
ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਕਚੀ ਘੜੀ ਨੇ ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਛੂਟੈ=ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ ਹੈ ।

ਸੋ ਜੀਵਤ ਜਿਹ ਜੀਵਤ ਜਪਿਆ ॥ ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਨਾਨਕ ਨਹ ਛਪਿਆ ॥੨੧॥

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦਾ ਓਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਜੀਵਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ
ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ॥੨੧॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਉ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਉਧ ਕਵਲ ਬਿਗਸਾਂਤ ॥

ਮੈਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਚਿਤਵਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਉਧ—ਮੂਧਾ ਹੋਇਆ ਹਿਰਦਾ ਕਵਲ ਬਿਗਸਾਂਤ—ਖਿੜ ਪਿਆ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਆਪਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਮਤਾਂਤ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਮਤਾਂਤ=ਸਿਧਾਂਤ ਉਤੇ ਚਲਣ ਕਰਕੇ, ਗੋਬਿੰਦ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਚਚਾ ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਲਾਗਾ ॥

ਧਨਿ ਧਨਿ ਉਆ ਦਿਨ ਸੰਜੋਗ ਸਭਾਗਾ ॥

ਚੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਤ ਲੱਗਾ । ਉਹ ਦਿਨ ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਸੰਜੋਗ ਵੀ ਸਰੋਸ਼ਣ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹਦਿਸਿ ਭ੍ਰਮਿ ਆਇਓ ॥ ਭਈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਬ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਓ ॥

ਚਾਰ ਕੁੰਟ ਰੂਪ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ,

ਵਾ :-ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ=ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਤੇ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਖਾਲੀ ਆਇਆ ਸੀ ।

ਜਦ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਤਦ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਰਸਨ ਪਾਇਆ ।

ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ਬਿਨਸਿਓ ਸਭ ਦੂਆ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲ ਹੂਆ ॥

ਚਾਰ=ਸੁੰਦਰੇ ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਸਭ ਦੂਤ ਭਾ ਬਿਨਸ ਗਿਆ । ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਮਨ ਸੁਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਰੀ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਜਿਹ ਨੇਤ੍ਰਾ ॥੨॥

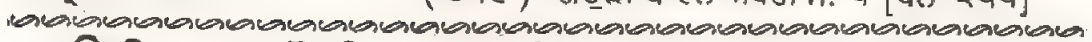
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅੰਜਨੁ=ਸੁਰਮਾ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਚਿੰਤਾ ਭੁਲਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇਤਾ=ਵੇਖਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਛਾਤੀ ਸੀਤਲ ਮਨੁ ਸੁਖੀ ਛੰਤ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥

ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਛੰਤ=ਜਸ ਗਾਇਆ ਹੈ, ਵਾ :-ਛੰਤ=ਰਾਗ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਛੰਦ ਗਾਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵੀ ਸੀਤਲ ਅਤੇ ਮਨ ਭੀ ਸੁਖੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਦਸਾਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਭ ! ਮੇਰੇ ਤੇ ਅਜੇਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹੋਣਾ ਕਰਾਂ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਛਛਾ ਛੋਹਰੇ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਕੇ ਪਾਨੀ ਹਾਰੇ ॥

ਛੱਛੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਾਭੂ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਛੋਹਰੇ—ਨਿਕੇ ਜੇਹੇ ਦਾਸ ਹਾਂ।
ਅਤੇ—ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਂ।

ਯਥਾ :—ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਛੋਹਰਾ ਤਿਸੁ ਚਰਣੀ ਲਾਗਿ ॥ (ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੮੧੧)

ਛਛਾ ਛਾਰੁ ਹੋਤ ਤੇਰੇ ਸੰਤਾ ॥ ਅਪਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਭਗਵੰਤਾ ॥

ਛੱਛੇ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਛਾਰੁ—ਧੂੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਭਗਵੰਤ ! ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।

(ਪੰਨਾ ੨੫੫)

ਛਾਡਿ ਸਿਆਨਪ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਸੰਤਨ ਕੀ ਮਨ ਟੇਕ ਟਿਕਾਈ ॥

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਸਿਆਣਪ ਬੁੱਧੀ ਦੀ, ਚਤੁਰਾਈ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
ਤੇ—ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਟਿਕਾਈ—ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਛਾਰੁ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਕਉ ਸੰਤ ਸਹਾਈ ॥੨੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਕਉ=ਜਿਸਦੇ ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਹੋਏ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛਾਰੁ=ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਜੋ ਦੇਹ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ
ਪਰਮਗਤਿ=ਕੈਵਲ ਮੁਕਤੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੁਤਰੀ=ਪੁਤਲੀ ਭਾਵ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛਾਰੁ=
ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪਰਮਗਤੀ ਪਾਈ। ਅਥਵਾ :—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਛਾਰੁ=
ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰੀ=ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਤਰ ਕੇ ਪਰਮਗਤੀ ਪਾਈ ॥੨੩॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਜੋਰ ਜੁਲਮ ਫੂਲਹਿ ਘਨੋ ਕਾਚੀ ਦੇਹ ਬਿਕਾਰ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਜੋਰ ਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਕੇ ਘਨੋ=ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਕੱਚੀ ਦੇਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ,

ਵਾ :—ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਕਰਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਯਥਾ :—ਕਬੀਰ ਜੋਰੀ ਕੀਏ ਜੁਲਮ ਹੈ ਕਹਤਾ ਨਾਉ ਹਲਾਲੁ ॥

ਦਫਤਰਿ ਲੇਖਾ ਮਾਗੀਐ ਤਬ ਹੋਇਗੋ ਕਉਨੁ ਹਵਾਲੁ ॥੧੮੭॥

ਤਥਾ :—ਕਬੀਰ ਜੋਰੁ ਕੀਆ ਸੋ ਜੁਲਮ ਹੈ ਲੇਇ ਜਬਾਬੁ ਖੁਦਾਇ ॥

ਦਫਤਰ ਲੇਖਾ ਨੀਕਸੈ ਮਾਰ ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ਖਾਇ ॥੨੦੦॥

ਅਹੰਬੁਧਿ ਬੰਧਨ ਪਰੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਛੁਟਾਰ ॥੧॥

ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਬੰਧਨ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਨਾਮ
ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਜਜਾ ਜਾਨੈ ਹਉ ਕਛੁ ਹੂਆ ॥ ਬਾਧਿਓ ਜਿਉ ਨਲਿਨੀ ਭ੍ਰਮਿ ਸੂਆ ॥

ਜੱਜੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਇਹ ਜੀਵ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਛ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।
ਤਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੂਆ=ਤੋਤਾ ਭਰਮ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਨਲਿਨੀ=ਕੜੱਕੀ
ਉਤੇ ਬੱਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਉ ਜਾਨੈ ਹਉ ਭਗਤੁ ਗਿਆਨੀ ॥ ਆਗੈ ਠਾਕੁਰਿ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਮਾਨੀ ॥

ਜਦ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਭਗਤ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਹਾਂ। ਤਦ ਆਗੈ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਸਦੀ ਭਗਤੀ ਇਕ ਤਿਲ ਜਿੰਨੀ ਭੀ ਨਾ ਮੰਨੀ, ਅਰਥਾਤ ਪਰਵਾਨ ਨਾ ਕੀਤੀ।

ਜਉ ਜਾਨੈ ਮੈ ਕਥਨੀ ਕਰਤਾ ॥ ਬਿਆਪਾਰੀ ਬਸੁਧਾ ਜਿਉ ਫਿਰਤਾ ॥

ਜਦ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਕਥਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਐਸੇ ਸਮਝੋ। ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਬਸੁਧਾ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉਤੇ ਵਪਾਰੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਫਿਰਕੇ ਸੌਦਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਵਪਾਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਉਹਭੀ ਟੁਰ ਫਿਰਕੇ ਕਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਰਥਕ ਲਾਭ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਿਹ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾਕਉ ਮਿਲੇ ਮੁਰਾਰੀ ॥੨੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਮਾਰੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਮੁਰਾਰੀ=ਮੁਰ+ਆਰੀ=ਮੁਰ ਦੌੜ ਦੇ ਅਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਮਿਲੇ ਹਨ ॥੨੪॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਝਾਲਾਘੇ ਉਠਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਆਰਾਧਿ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਝਾਲਾਘੇ=ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ, ਭਾਵ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ

ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਭੀ ਉਸਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕਰ।

ਯਥਾ—ਉਨੁ ਫਰੀਦਾ ਉਜੂ ਸਾਜਿ ਸੁਬਹ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਿ ॥

ਜੋ ਸਿਰੁ ਸਾਂਈ ਨਾਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰੁ ਕਪਿ ਉਤਾਰਿ ॥੭੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੮੧]

ਕਾਰੂ ਤੁਝੈ ਨ ਬਿਆਪਈ ਨਾਨਕ ਮਿਟੈ ਉਪਾਧਿ ॥੧॥

ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਕਾਰੂ=ਝੋਰਾ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪੇਗਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਭੀ ਮਿਟ ਜਾਏਗੀ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਝਝਾ ਝੂਰਨੁ ਮਿਟੈ ਤੁਮਾਰੋ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਉ ਕਰਿ ਬਿਉਹਾਰੋ ॥

ਝੱਝੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡਾ ਝੋਰਾ ਮਿਟ ਜਾਏਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਕਰੋ

ਝੂਰਤ ਝੂਰਤ ਸਾਕਤ ਮੂਆ ॥ ਜਾਕੈ ਰਿਦੈ ਹੋਤ ਭਾਉ ਬੀਆ ॥

ਉਹ ਸਾਕਤ=ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ ਝੂਰਦਾ ਝੂਰਦਾ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਸਾਕਤ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬੀਆ ਭਾਉ=ਦ੍ਰੋਹ ਭਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਝਰਹਿ ਕਸੰਮਲ ਪਾਪ ਤੇਰੇ ਮਨੂਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਸੁਨੂਆ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਛੋਟੇ ਪਾਪ ਅਤੇ ਕਸੰਮਲ—ਵੱਡੇ ਪਾਪ ਝੜ ਜਾਣਗੇ।

ਜੇ ਤੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਕਰੇਂਗਾ।

ਝਰਹਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦੁਸਟਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਸਾਈ ॥੨੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਉਤੇ ਗੁਸਾਈ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਪੰਜੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟਤਾਈ ਸਭ ਝੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੨੫॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਵਤਨ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਰਹਨੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਮੀਤ ॥

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਟੱਲ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਚਾਹੇ ਤੁਸੀਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰ ਲਵੋ, ਫਿਰ ਭੀ ਹੋ ਮਿਤਰੋ ! ਇਸ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਓਗੇ । ਹਾਂ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ—

ਜੀਵਤ ਰਹਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਜਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਪਰੀਤਿ ॥੧॥

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨੂੰ ਭਜਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹੋਗੇ ॥੧॥

ਯਥਾ :—ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਅਵਹੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥

ਤਥਾ :—ਜੀਵਤ ਪੇਖੇ ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥ ਸਾਧਸੰਗ ਤਿਨੀ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥

(ਮਾਝ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੧੪੨)

ਪਵੜੀ ॥ ਵੰਞਾ ਵਾਣਹੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਸਹੀ ਬਿਨਸਿ ਜਾਤ ਏਹ ਹੇਤ ॥

ਵੰਞੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸਹੀ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਪੱਕੀ ਜਾਣ ਲਓ, ਕਿ ਇਹ ਦੁਨਿਆਵੀ ਹੇਤ=ਪਿਆਰ ਸਭ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

ਗਣਤੀ ਗਣਉ ਨ ਗਣਿ ਸਕਉ ਉਠਿ ਸਿਧਾਰੇ ਕੇਤ ॥

ਜੇ ਮੈਂ ਗਿਣਤੀ ਗਿਣਾਂ ਤਾਂ ਗਿਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜੋ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਇਥੋਂ ਉੱਠਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਵੇ ਪੇਖਉ ਸੋ ਬਿਨਸਤਉ ਕਾ ਸਿਉ ਕਰੀਐ ਸੰਗੁ ॥

ਜੋ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਉਹ ਸਭ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸਦੇ ਨਾਲ ਸੰਗੁ=ਸਾਥ ਅਰਥਾਤ ਪਿਆਰ ਕਰੀਏ ।

ਵਾਣਹੁ ਇਆ ਬਿਧਿ ਸਹੀ ਚਿਤ ਝੂਠਉ ਮਾਇਆ ਰੰਗੁ ॥

ਇਹ ਬਿਧੀ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਹੀ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਜਾਣ ਲਓ, ਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੰਗ ਸਭ ਝੂਠਾ ਹੈ ।

ਵਾਣਤ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ਸੁਇ ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਕੀਚਤ ਭਿੰਨ ॥

ਵਾਣਤ=ਗਿਆਨਵਾਨ ਓਹੀ ਹੈ, ਸੰਤ ਭੀ ਓਹੀ ਹੈ ।

ਵਾ :—ਓਹੀ ਓਹੀ ਸੰਤ ਵਾਣਤ=ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਕੀਚਤ=ਚਿਕੜ ਤੋਂ ਭਿੰਨ=ਅਲਗ ਕੀਚਤ=ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ ਤਿਹ ਕਢਹੁ ਜਿਹ ਹੋਵਹੁ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਉਸਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਸੰਸਾਰ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ।

ਵਾਕੈ ਹਾਥਿ ਸਮਰਥ ਤੇ ਕਾਰਨ ਕਰਨੈ ਜੋਗ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਉਸਤਤਿ ਕਰਉ ਵਾਹੂ ਕੀਓ ਸੰਜੋਗ ॥੨੬॥

ਵਾਕੈ=ਜਿਸ ਸਮਰਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੱਥ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਸਭ ਕਾਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਣੇ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੪੬੧) ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫ [ਪੰਨਾ ੨੫੫]

ਯੋਗ ਹੈ । ਅਤੇ ਵਾਹੂ=ਜਿਸਨੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰੋ ॥੨੬॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਟੂਟੇ ਬੰਧਨ ਜਨਮ ਮਰਨ ਸਾਧ ਸੇਵ ਸੁਖੁ ਪਾਇ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰੂਪੀ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟੇ ਹਨ
ਉਸਨੇ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਮਨਹੁ ਨ ਬੀਸਰੈ ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਨਿਧਿ=ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਗੋਬਿੰਦਰਾਇ=ਪਰਮਾਤਮਾ
ਉਸਦੇ ਮਨ ਚੋਂ ਭੁਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਟਹਲ ਕਰਉ ਤਉ ਏਕ ਕੀ ਜਾਤੇ ਬ੍ਰਿਥਾ ਨ ਕੋਇ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇਕਰ ਟਹਲ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਰੋ,
ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਬ੍ਰਿਥਾ=ਸਖਣਾ ਭਾਵ ਖਾਲੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ।

ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੁਖਿ ਹੀਐ ਬਸੈ ਜੋ ਚਾਹਹੁ ਸੋ ਹੋਇ ॥

ਜੇਕਰ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਨ ਵਿਚ, ਤਨ ਵਿਚ, ਮੂੰਹ ਵਿਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ
ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋਗੇ ਓਹੋ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਟਹਲ ਮਹਲ ਤਾਕਉ ਮਿਲੈ ਜਾਕਉ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥

ਟਹਲ ਮਹਲ=ਟਹਿਲ ਟੂਲ੍ਹ ਤਿਸਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਵਾ :-ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪੀ ਮਹਲ ਦੀ ਟਹਿਲ ਤਿਸਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ,

ਵਾ :-ਮਹਲ=ਸਰੂਪ ਦੀ ਟਹਿਲ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਤਉ ਬਸੈ ਜਉ ਆਪਨ ਹੋਹਿ ਦਇਆਲ ॥

ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਆਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਿਆਲੂ ਹੋਵੇ ।

ਟੋਹੇ ਟਾਹੇ ਬਹੁ ਭਵਨ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸੁਖੁ ਨਾਹਿ ॥

ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਵਨ=ਮੰਦਰ ਟੋਹੇ ਟਾਹੇ=ਢੂੰਡੇ ਢਾਂਡੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ:-ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਵਨ=ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ
ਦੇਖੇ ਭਾਲੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਟਲਹਿ ਜਾਮ ਕੇ ਦੂਤ ਤਿਹ ਜੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਮਾਹਿ ॥

ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਦੂਤ ਟਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਸੰਤ ਸਦਕੇ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸੇ ਕੀਦਕੇ ॥੨੭॥

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਵਾਰੰਵਾਰ ਅਰਥਾਤ ਮੁੜ ਮੁੜਕੇ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਕਦੋਂ ਦੇ ਭਾਵ ਚਿਰੰਕਾਲ ਦੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੨੭॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਠਾਕਿ ਨ ਹੋਤੀ ਤਿਨਹੁ ਦਰਿ ਜਿਹੁ ਹੋਵਹੁ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਠਾਕਿ=ਰੋਕ ਟੋਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।

ਜੋ ਜਨ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪੁਨੇ ਕਰੇ ਨਾਨਕ ਤੇ ਧਨਿ ਧੰਨਿ ॥੧॥ (ਪੰਨਾ ੨੫੬)

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੁਸੀਂ ਨੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਕਰ ਲੀਤੇ ਹਨ,

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਨ ਹਨ ਧੰਨ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਠਠਾ ਮਨੂਆ ਠਾਹਹਿ ਨਾਹੀ ॥

ਜੋ ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਏਕਹਿ ਲਪਟਾਹੀ ॥

ਠੱਠੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਮਨ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਭੂ ਵਿੱਚ ਲੰਪਟ ਹੋਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਠਾਹਹਿ=ਢਾਹੇ ਨਾ,

ਅਥਵਾ :-ਜੇਕਰ ਜੀਵ ਸਾਰੇ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਇੱਕ ਵਿਚ ਲੰਪਟ ਹੋਣ ਲਗੇ ।

ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਢਾਹਵੇ ਨਾ ।

ਠਹਕਿ ਠਹਕਿ ਮਾਇਆ ਸੰਗਿ ਮੂਏ ॥ ਉਆ ਕੈ ਕੁਸਲ ਨ ਕਤਹੁ ਹੂਏ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਠਹਕਿ ਠਹਕਿ=ਲੱਗ ਲੱਗਕੇ ਅਰਥਾਤ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਮੋਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਂਈ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭੀ ਕੁਸਲ=ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਠਾਂਢਿ ਪਰੀ ਸੰਤਹ ਸੰਗਿ ਬਸਿਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਤਹਾ ਜੀਅ ਰਸਿਆ ॥

ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਵਸਿਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਠਾਂਢ ਪਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਹਾ=ਤਿਸਦੇ ਜੀਅ ਵਿਚ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਠਾਕੁਰ ਅਪੁਨੇ ਜੋ ਜਨੁ ਭਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਉਆ ਕਾ ਮਨੁ ਸੀਤਲਾਇਆ ॥੨੮॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸਰ ਨੂੰ ਭਾਇਆ=ਚੰਗਾ ਲਗਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਦਾ ਮਨ ਸੀਤਲਾਇਆ=ਸੀਤਲ ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥੨੮॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ॥

ਹੇ ਸਰਬ ਕਲਾ=ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸਮੱਰਥ ਪ੍ਰਾਭੂ ! ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਵਾਰੀ ਸਾਡੀ ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ=ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਪ੍ਰਨਾਮ ਹੋਵੇ । ਅਰਥਾਤ ਡੰਡੇ ਦੀ ਨਿਆਂਦੀ ਸਿੱਧਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲੋਟਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਫਲ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਯਥਾ :-ਕਰਿ ਡੰਡਉਤੁ ਪੁਨੁ ਵਡਾ ਹੋ ।

ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥੧॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣਾ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਡੋਲਨ=ਭਟਕਣ ਤੋਂ

ਰਖ ਲਓ ॥੧॥

ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ-ਇਹ ਨਮਸਕਾਰ ਆਤਮਕ ਮੰਗਲ ਹੈ ।

ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ॥-ਇਹ ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮੰਗਲ ਹੈ ।

ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥-ਇਹ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਆਤਮਕ ਮੰਗਲ ਹੈ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਡਡਾ ਡੇਰਾ ਇਹੁ ਨਹੀ ਜਹ ਡੇਰਾ ਤਹ ਜਾਨੁ ॥

ਡੱਡੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਤੇਰਾ ਡੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਤੂੰ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਯਥਾ :-ਕਬੀਰ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਹੋਤੁ ਕਰਿ ਕਾਹੇ ਮਰਹੁ ਸਵਾਰਿ ॥

ਕਾਰਜੁ ਸਾਢੇ ਤੀਨਿ ਹਥ ਘਨੀ ਤ ਪਉਨੇ ਚਾਰਿ ॥੨੧੮॥

[ਪੰਨਾ ੧੩੭੬

ਤਥਾ :-ਫਰੀਦਾ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆਂ ਏਤੁ ਨ ਲਾਏ ਚਿਤੁ ॥

ਮਿਟੀ ਪਈ ਅਤੋਲਵੀ ਕੋਇ ਨ ਹੋਸੀ ਮਿਤੁ ॥੫੭॥

[ਪੰਨਾ ੧੩੮੦

ਅਥਵਾ :-ਇਹ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਡੇਰਾ ਤੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਜਿੱਥੇ ਤੇਰਾ ਡੇਰਾ ਹੈ ਤਿਸ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ, ਵਾ :-ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜਾਨਣਾ ਕਰ ।

ਉਆ ਡੇਰਾ ਕਾ ਸੰਜਮੋ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨੁ ॥

ਉਸ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਡੇਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੰਜਮ, ਅਥਵਾ :-ਪਰਲੋਕ ਰੂਪੀ ਡੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਪੁਰਬਕ ਵਸਣ ਦਾ ਸੰਜਮੋ=ਸਾਧਨ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਨਣਾ ਕਰ ।

ਇਆ ਡੇਰਾ ਕਉ ਸ੍ਰਮੁ ਕਰਿ ਘਾਲੈ ॥ ਜਾਕਾ ਤਸੁ ਨਹੀ ਸੰਗਿ ਚਾਲੈ ॥

ਤੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਤੱਖ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਵਾ :-ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰਮੁ=ਕਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਘਾਲੈ=ਪਾਉਂਦਾ ਹੈਂ । ਜਿਸ ਦਾ ਇਕ *ਤਸੁ ਭਰ ਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ।

ਉਆ ਡੇਰਾ ਕੀ ਸੋ ਮਿਤਿ ਜਾਨੈ ॥ ਜਾਕਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪੂਰਨ ਭਗਵਾਨੈ ॥

ਉਸ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਡੇਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਉਹੋ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।
ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਪੂਰਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਡੇਰਾ ਨਿਹਚਲੁ ਸਚੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਪਾਇਆ ॥

ਨਾਨਕ ਤੇ ਜਨ ਨਹ ਡੋਲਾਇਆ ॥੨੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚਾ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਨਿਸਚਲ ਡੇਰਾ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਡੋਲਦਾ ॥੨੬॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਢਾਹਨ ਲਾਗੇ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਿਨਹਿ ਨ ਘਾਲਿਓ ਬੰਧ ॥

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ! ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਾ :-ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦੂਤ ਢਾਹੁਣ

*ਨੋਟ :-ਚੜ੍ਹੀ ਤਸੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਇਮਾਰਤੀ ਗਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਜ਼ ਦਾ ਚੜ੍ਹੀਂਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ।

ਲਗਣਗੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਸਬੰਧੀ ਨੇ ਭੀ ਬੰਧ ਨ ਘਾਲਿਓ—ਰੋਕਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਜਮਦੂਤਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬਚਿਆ ਭੀ ਹੈ ? ਉੱਤਰ :—

ਨਾਨਕ ਉਬਰੇ ਜਪਿ ਹਰੀ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਨਬੰਧ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਉਹ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਕੇ ਜਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਉਬਰੇ—ਬਚ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਢਢਾ ਢੂਢਤ ਕਹ ਫਿਰਹੁ ਢੂਢਨੁ ਇਆ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥

ਢੱਢੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਢੂਢਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹੋ ?
ਇਸ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਢੂਢਣਾ ਕਰੋ।

ਸੰਗਿ ਤੁਹਾਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਬਸੈ ਬਨੁ ਬਨੁ ਕਹਾ ਫਿਰਾਹਿ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ,
ਤੁਸੀਂ ਬਨੁ×ਬਨੁ—ਜੰਗਲ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹੋ।
ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੁੜੇਹਿ ॥
ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਢੂਢੇਹਿ ॥੧੯॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੭੮)

ਢੇਰੀ ਢਾਹੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਿਕਰਾਲ ॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰਾ ਤਿੰਨਾਂ ਢੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦਿਓ, ਇਕ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ, ਦੂਜੀ ਰਾਜਾ ਦੀ,
ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ, ਅਥਵਾ :—ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰਾ ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਢੇਰੀ ਨੂੰ ਢਾਹ
ਦਿਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬਿਕਰਾਲ—ਭਿਆਨਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਸੁਖੁ ਪਾਵਹੁ ਸਹਜੇ ਬਸਹੁ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਲ ॥

ਸਹਜੇ=ਸਾਂਝੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਸਕੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਆਤਮ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਵੋ
ਤਾਂ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਓਗੇ।

ਢੇਰੀ ਜਾ ਮੈ ਜਮਿ ਮਰੈ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥

ਜਾ ਮੈ=ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚ ਹੰਗਤਾ ਰੂਪੀ ਢੇਰੀ ਹੈ ਉਹ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ
ਅਤੇ ਜੂਨੀਆਂ ਦੁਆਰੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮੋਹ ਮਗਨ ਲਪਟਤ ਰਹੈ ਹਉ ਹਉ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥

ਮੋਹ ਦੀ ਮਗਨਤਾ ਕਰਕੇ ਜਦ ਤਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਲੰਪਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਤਕ ਇਹ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਭਾਵ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ।

ਢਹਤ ਢਹਤ ਅਬ ਢਹਿ ਪਰੇ ਸਾਧ ਜਨਾ ਸਰਨਾਇ ॥

ਏਸੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਢਹਤ ਢਹਤ—ਡਿੱਗਦੇ ਡਿੱਗਦੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ
ਡਿੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਵਾ :—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਢਹਿ ਪਏ ਤਾਂ ਢਾਹੁਣੇ ਵਾਲੇ ਜੋ ਕਾਮ
ਆਦਿਕ ਸਨ ਉਹ ਭੀ ਢਹਤ=ਢਹਿ ਗਏ।

ਸਾਖੀ :-ਪੰਚਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਹਟੀਏ ? ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਪ ਨਵਿਰਤ ਹੋਣਗੇ । ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਸੁਣਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਏ ।

ਦੁਖ ਕੇ ਫਾਹੇ ਕਾਟਿਆ ਨਾਨਕ ਲੀਏ ਸਮਾਇ ॥੩੦॥

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਫਾਹ ਕਟ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲ ਚੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਫਾਹ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਮਾਇ=ਅਭੇਦ ਕਰ ਲੀਤਾ ਹੈ ॥੩੦॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਜਹ ਸਾਧੂ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨੁ ਕੀਰਤਨੁ ਨਾਨਕ ਨੀਤ ॥ ਣਾ ਹਉ ਣਾ ਤੂੰ ਣਹ ਛੁਟਹਿ ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਾਈਅਹੁ ਦੂਤ ॥੧॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਰਮਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਇੰਜ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਸੰਤ ਜਨ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਥੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਜਾਣਾ, ਜੇ ਗਏ ਤਾਂ ਨਾ ਮੈਂ, ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਛੁਟ ਸਕੋਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਰਖਣੀ ।

ਹੇ ਦੂਤ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਕਟਿ=ਪਾਸ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾ ਜਾਣਾ ।

ਅਥਵਾ :-ਣਾ ਹਉ ਣਾ ਤੂੰ ਣਹ ਛੁਟਹਿ=ਨਾ ਮੈਂ, ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਹੀ ਏਹ ਣਹ=ਸੰਯਮਨੀ ਪੂਰੀ ਛੁਟੇਗੀ* ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੇ ਦੂਤ ! ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾ ਜਾਣਾ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਠਾਣਾ ਰਣ ਤੇ ਸੀਝੀਐ ਆਤਮ ਜੀਤੈ ਕੋਇ ॥

ਠਾਣੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਸ਼ਤਰੂਆਂ ਨਾਲ ਰਣ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਆਤਮ=ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੀਝੀਐ=ਕਲਿਆਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਹਉਮੈ ਅਨ ਸਿਉ ਲਰਿ ਮਰੈ ਸੋ ਸੋਭਾ ਦੂ ਹੋਇ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਅਤੇ ਅਨ=ਦੈਤ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ :-ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੋਭਾ ਦੂ=ਦੋ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵਾ :-ਉਸਦੀ ਸੋਭਾ ਦੂ=ਦੂਣੀ ਚੋਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਵਾ:- ਸੋ ਸੋ ਭਾਦੂ ਹੋਇ=ਉਹ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਭਾਦੂ=ਕਲਿਆਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਮਣੀ ਮਿਟਾਇ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਉਪਦੇਸ ॥

ਜੋ ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮਣੀ=ਮਨੋਤ ਨੂੰ ਮਿਟਾਕੇ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ-

*ਸਿੰਮ੍ਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਧਰਮਰਾਜਾ ਦੀ ਨਗਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੰਯਮਨੀ ਪੂਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਮਨੁਆ ਜੀਤੈ ਹਰਿ ਮਿਲੈ ਤਿਹ ਸੂਰਤਣ ਵੇਸ ॥

ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਦਾ ਵੇਸ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਣਾ ਕੇ ਜਾਣੈ ਆਪਣੇ ਏਕਹਿ ਟੇਕ ਅਧਾਰ ॥

ਰੈਣਿ ਦਿਣਸੁ ਸਿਮਰਤ ਰਹੈ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਖੁ ਅਪਾਰ ॥

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾ ਜਾਣੇ, ਇਕ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਟੇਕ ਉਪਰ ਰਹਿਣਾ ਕਰੇ। ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹੇ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਅਪਾਰ=ਬਿਅੰਤ ਪੁਰਖ ਹੈ।

ਰੇਣ ਸਗਲ ਇਆ ਮਨੁ ਕਰੈ ਏਉ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥

ਇਸ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਕਰੇ, ਇਤਿ ਆਦਿਕ ਸਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣਾ ਕਰੇ। ਅਤੇ

ਹੁਕਮੈ ਬੂਝੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਪਾਇ ॥੩੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬੂਝੇ ਤਾਂ ਨਿਤ ਸੁਖ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਦਾ ਬੁਝਣਾ ਪੂਰਬਲੇ ਸਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੩੧॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਅਰਪਉ ਤਿਸੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਾਵੈ ਮੋਹਿ ॥

ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਅਰਪਦਾ ਹਾਂ।

ਨਾਨਕ ਭ੍ਰਮ ਭਉ ਕਾਟੀਐ ਦੂਕੈ ਜਮ ਕੀ ਜੋਹ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਰਮ ਤੇ ਖੌਫ ਨੂੰ ਕਟਣਾ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਦੀ ਜੋਹ=ਤਕਣੀ ਵਾਂਗ-ਤਾੜਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਤਤਾ ਤਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ॥

ਫਲ ਪਾਵਹਿ ਮਨ ਬਾਛਤੇ ਤਪਤਿ ਤੁਹਾਰੀ ਜਾਇ ॥

ਤੱਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਜਾ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਨਿਧੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰ। ਤਾਂ ਮਨ ਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾ ਲਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰਲੀ ਤਪਸਤਾ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟੈ ਜਮ ਪੰਥ ਕੀ ਜਾਸੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਨਾਉ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੫੭)

ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਜਮ ਰਸਤੇ ਦੀ ਖੌਫਤਾਈ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਾਂਗ-ਜਾਸੁ=ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਖੌਫਤਾਈ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ਮਤਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਗਾਸ ਮਹਲੀ ਪਾਵਹਿ ਠਾਉ ॥

ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਾਸ=ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮੁਕਤੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ,
ਅਤੇ ਉਹ ਮਹਲੀ=ਜਗਿਆਸੂ ਮਹਲੀ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਠਾਉ=ਇਸਥਿਤੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤਾਹੂ ਸੰਗਿ ਨ ਧਨੁ ਚਲੈ ਗਿਹੁ ਜੋਬਨ ਨਹ ਰਾਜ ॥

ਤਾਹੂ=ਤਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਧਨ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਣੇ,
ਘਰ ਜੋਬਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੇ ਭੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਣਾ। ਇਸ ਲਈ—

ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਸਿਮਰਤ ਰਹੁ ਇਹੈ ਤੁਹਾਰੈ ਕਾਜ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹੁ, ਏਹੋ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਤਾਤਾ ਕਛੂ ਨ ਹੋਈ ਹੈ ਜਉ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰੈ ਆਪ ॥

ਜੇ ਆਪਾ ਭਾ ਰੂਪੀ ਤਾਪ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਤਾਤਾ=ਝੋਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਵਾ:—ਜਾਂ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤਾਪ ਨੂੰ ਨਿਵਾਰੇ ਤਾਂ ਤਾਤਾ=ਦੁੱਖ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਨਾਨਕ ਹਮਹਿ ਆਪਹਿ ਮਾਈ ਬਾਪੁ ॥੩੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਮਾਂ ਪਿਉ ਵਾਂਗੂੰ ਹਮਹਿ=ਤਮਾਮ
ਭਾਵ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੩੨॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਥਾਕੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਘਾਲਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਲਾਭ ॥

ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਘਾਲਤੇ=ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ
ਥੱਕ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਲਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ ਸਾਕਤ ਮੂਏ ਨਾਨਕ ਮਾਇਆ ਨ ਸਾਥ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ=ਇਕੱਠੀ ਹੀ ਇਕੱਠੀ
ਕਰਦੇ ਮਰ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਮਾਇਆ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਬਥਾ ਬਿਰੁ ਕੋਊ ਨਹੀ ਕਾਇ ਪਸਾਰਹੁ ਪਾਵ ॥

ਥੱਥੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼! ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਕਿਸੇ ਨੇ
ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਪਸਾਰਦੇ ਹੋ।

ਅਨਿਕ ਬੰਚ ਬਲ ਛਲ ਕਰਹੁ ਮਾਇਆ ਏਕ ਉਪਾਵ ॥

ਇਕ ਮਾਇਆ ਦੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਵ=ਜਤਨ ਵਿਚ
ਅਨੇਕਾਂ ਬੰਚ=ਠਗੀਆਂ ਤੇ ਵਲਛਲ ਕਰਦੇ ਹੋ।

ਥੈਲੀ ਸੰਚਹੁ ਸ੍ਰਮੁ ਕਰਹੁ ਥਾਕਿ ਪਰਹੁ ਗਾਵਾਰ ॥

ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰਮ—ਕਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਥੈਲੀ ਇਕੱਠੀ ਵੀ ਕਰ ਲਵੇ,
ਪਰ ਹੋ ਮੂਰਖ! ਅੰਤ ਨੂੰ ਥੱਕ ਪਵੇਗੇ।

ਮਨ ਕੈ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਈ ਅੰਤੇ ਅਉਸਰ ਬਾਰ ॥

ਅੰਤ ਦੇ ਅਉਸਰ ਬਾਰ—ਸਮੇਂ ਵੇਲੇ ਇਹ ਧਨ ਦੀ ਥੈਲੀ ਮਨ—ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ
ਆਉਣੀ। ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਬਾਰ—ਬਾਲਕ ਦੀ ਨਿਆਈ ਅਗਿਆਤ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਇਸ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ
ਨੂੰ ਬਾਰ—ਵਰਜ ਭਾਵ ਰੋਕ ਰਖੋ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਤੱਬ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਕਰੀਏ? ਉੱਤਰ:—

ਥਿਤਿ ਪਾਵਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਹੁ ਸੰਤਹੁ ਕੀ ਸਿਖ ਲੇਹੁ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲਵੋ, ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਇਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪਾਵੋ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਹੁ ਸਦ ਏਕ ਸਿਉ ਇਆ ਸਾਚਾ ਅਸਨੇਹੁ ॥

ਸਦਾ ਹੀ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਪਰੀਤੀ ਕਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਏਹੋ ਅਸਨੇਹੁ—ਪਰੇਮ ਸੱਚਾ ਤੇ
ਇਸਥਿਤ ਰੂਪ ਹੈ।

ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨੋ ਸਭ ਬਿਧਿ ਏਕੈ ਹਾਥਿ ॥

ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ,
ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਇੱਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ। ਉਸ ਅਗੇ ਅਸੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ।

ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਲਾਵਹੁ ਤਿਤੁ ਤਿਤੁ ਲਗਹਿ ਨਾਨਕ ਜੰਤ ਅਨਾਥ ॥੩੩॥

ਜਿਸ ਜਿਸ ਤਰਫ਼ ਤੁਸੀਂ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਤਿਸ ਤਿਸ ਤਰਫ਼ ਹੀ ਇਹ ਜੀਵ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ,
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਅਨਾਥ—ਗਰੀਬ ਹਨ ॥੩੩॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਦਾਸਹੁ ਏਕੁ ਨਿਹਾਰਿਆ ਸਭੁ ਕਛੁ ਦੇਵਨਹਾਰ ॥

ਦਾਸਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ ਨਿਹਾਰਿਆ—ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤ ਰਹਿ ਨਾਨਕ ਦਰਸ ਅਧਾਰ ॥੧॥

ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸ੍ਰਾਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ
ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਹੀ ਅਧਾਰ—ਆਸਰਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਦਦਾ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ ਸਭ ਕਉ ਦੇਵਨਹਾਰ ॥

ਦੱਦੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦਾਤਾ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ।

ਦੇਂਦੇ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਅਗਨਤ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ॥

ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਂਦਿਆਂ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਅਨਗਿਣਤ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਦੈਨਹਾਰੁ ਸਦ ਜੀਵਨ ਹਾਰਾ ॥ ਮਨ ਮੂਰਖ ਕਿਉ ਤਾਹਿ ਬਿਸਾਰਾ ॥

ਫਿਰ ਉਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਦਾ ਹੀ ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! ਤੈਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦੋਸੁ ਨਹੀ ਕਾਹੂ ਕਉ ਮੀਤਾ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭ ਕੀਤਾ ॥

ਹੇ ਮਿਤਰ! ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਾ:-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਹੀ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਪਾ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬੰਧਨਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਹਿ ਜਾਕੇ ਆਪੇ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧ੍ਰਾਪੇ ॥੩੪॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਦ=ਦੁੱਖ ਆਪ ਨਿਵਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਗੁਰਮੁਖ ਧ੍ਰਾਪੇ=ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੩੪॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਧਰ ਜੀਅਰੇ ਇਕ ਟੇਕ ਤੂ ਲਾਹਿ ਬਿਡਾਨੀ ਆਸ ॥

ਹੇ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣ ਦੀ ਟੇਕ ਧਰ=ਫੜਨਾ ਕਰ, ਤੇ ਬਿਡਾਨੀ=ਬਿਗਾਨੀ ਭਾਵ ਪਰਾਈ ਆਸ ਲਾਹਿ=ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਹ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਕਾਰਜੁ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਈਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਰਾਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਧਧਾ ਧਾਵਤ ਤਉ ਮਿਟੈ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਹੋਇ ਬਾਸੁ ॥

ਧੱਧੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਦਾ ਦੌੜਣਾ ਤਦ ਮਿਟਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ।

ਧੁਰ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਆਪਿ ਤਉ ਹੋਇ ਮਨਹਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹੋ ਤੇ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਰਗਾਸੁ=ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ।

ਧਨੁ ਸਾਚਾ ਤੇਉ ਸਚ ਸਾਹਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਮ ਬਿਸਾਹਾ ॥

ਜਿਸ ਪਾਸ ਸੱਚਾ ਆਤਮ ਧਨ ਹੈ ਉਹੀ ਸੱਚਾ ਸਾਹ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਰਧਾ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬਿਸਾਹਾ=ਖਰੀਦਿਆ ਹੈ।

ਧੀਰਜੁ ਜਸੁ ਸੋਭਾ ਤਿਹ ਬਨਿਆ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸ੍ਰਵਨ ਜਿਹ ਸੁਨਿਆ ॥

ਤਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਧੀਰਜ, ਸੋਭਾ ਅਤੇ ਜਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ,
ਜਿਸ ਨੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸ੍ਰਵਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਹ ਘਟਿ ਰਹੇ ਸਮਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਜਨ ਮਿਲੀ ਵਡਾਈ ॥੩੫

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਘਟ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪਰਮੇਸਰ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲੀ ਹੈ ॥੩੫॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨਾਮੁ ਜਪੁ ਜਪਿਆ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਰੰਗਿ ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ਉਪਦੇਸਿਆ ਨਰਕੁ ਨਾਹਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ॥੧॥

ਅੰਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਨ ਦੇ ਰੰਗ—ਪਰੇਮ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਪਰੇਮ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਰਕੁ ਨਾਹਿ—ਨਰਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਅਥਵਾ—ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ, ਵਾ:—ਬ੍ਰਹਿਮਾਂਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਜੋ ਹਰੀ ਸਭ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮੁ—ਪ੍ਰਸਿਧ, ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਖੇ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਨੰਨਾ ਨਰਕਿ ਪਰਹਿ ਤੇ ਨਾਹੀ ॥ ਜਾਕੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਬਸਾਹੀ ॥

ਨਾਨਕ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋ ਜਪਤੇ ॥ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਨਾ ਓਇ ਖਪਤੇ ॥

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਨਿਧੀਆਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ

ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਖਪਦੇ।

ਨੰਨਾਕਾਰੁ ਨ ਹੋਤਾ ਤਾਕਹੁ ॥ ਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਗੁਰਿ ਦੀਨੋ ਜਾਕਹੁ ॥

ਤਾਕਹੁ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਦੇ ਭੀ ਨੰਨਾਕਾਰੁ—ਨਿਰਾਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨਿਧਿ ਨਿਧਾਨ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੂਰੇ ॥ ਤਹੁ ਬਾਜੇ ਨਾਨਕ ਅਨਹਦ ਤੂਰੇ ॥੩੬

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨੁ—ਖਜ਼ਾਨਾ ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਉਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਤਿਸਦੇ ਜਸ ਰੂਪੀ ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ—ਇਕਰਸ ਵਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੩੬॥

(ਪੰਨਾ ੨੫੮)

ਸਲੋਕੁ ॥ ਪਤਿਨਾਖੀ ਗੁਰਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤਜਿ ਪਰਪੰਚ ਮੋਹ ਬਿਕਾਰ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਪਰਪੰਚ—ਫਲਵਲ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ,
ਉਸ ਦੀ ਪਤਿਆਬਰੋ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਰਖੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸੋਊ ਆਰਾਧੀਐ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਰਾਧਣਾ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਰ ਉਰਵਾਰ
ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਪਪਾ ਪਰਮਿਤਿ ਪਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥**ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਅਗਮ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥**

ਪੱਪੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰਮਿਤਿ—ਮਿਤੀ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ
ਉਸਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਕਿਸੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।

ਉਹ ਬਿਅੰਤ ਰੂਪ ਹਰੀ-ਫਾਜ਼ਾ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ—ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਹੋਤ ਪੁਨੀਤ ਕੋਟ ਅਪਰਾਧੁ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਜਪਹਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ॥

ਅੰਨਵੇ। ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ।

ਉਹ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਅਪਰਾਧੁ—ਪਾਪੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰਪਚ ਧ੍ਰੋਹ ਮੋਹ ਮਿਟ ਨਾਈ ॥ ਜਾਕਉ ਰਾਖਹੁ ਆਪਿ ਗੁਸਾਈ ॥

ਅੰਨਵੇ। ਹੋ ਗੁਸਾਈ—ਮਾਲਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਰਖਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਈ—ਨਾਮ
ਜਪਕੇ ਪਰਪਚ—ਫਲਵਲ, ਧ੍ਰੋਹ—ਦਗਾ ਅਤੇ ਮੋਹ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਛਤ੍ਰ ਸਿਰ ਸੋਊ ॥ ਨਾਨਕ ਦੂਸਰ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਊ ॥੩੭॥

ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਛਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪਾਤਿਸਾਹ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਹੈ।

ਵਾ:—ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਭੀ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਛਤ੍ਰ ਰੂਪ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੩੭॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਫਾਹੇ ਕਾਟੇ ਮਿਟੇ ਗਵਨ ਫਤਿਹੁ ਭਈ ਮਨਿ ਜੀਤ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਤਿਆ ਤਾਂ ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ ਦੇ ਗਵਨ—ਚੱਕਰ ਮਿਟ ਗਏ
ਅਤੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਫਾਹ ~~ਮਿਟ~~ ਗਏ ਜਾਂ ਫਾਹ ਕਟੇ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਫਤੇ ਹੋ ਗਈ।

ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਬਿਤ ਪਾਈ ਫਿਰਨ ਮਿਟੇ ਨਿਤ ਨੀਤ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਦ ਇਸਥਿਤੀ ਪਾਈ, ਤਦ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਫੇਰੇ ਮਿਟ ਜਾਣੇ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਫਫਾ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਤੂ ਆਇਆ ॥

ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ॥

ਫੱਫੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੋ ਜੀਵ ਤੇ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਬੜੀ ਦੁਰਲਭ ਹੈ, ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੈਂਨੇ ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਫਿਰਿ ਇਆ ਅਉਸਰੁ ਚਰੈ ਨ ਹਾਥਾ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਤਉ ਕਟੀਅਹਿ ਫਾਸਾ ॥

ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਅਉਸਰੁ=ਸਮਾਂ ਫਿਰ ਤੇਰੇ ਹਥ ਨਹੀਂ ਚਰੈ=ਚੜ੍ਹਨਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਜੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਨਾਮ ਜਪ ਲਵੇਂਗਾ, ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਜਾਏਗੀ।

ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਆਵਨ ਜਾਨੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਏਕਹਿ ਏਕ ਜਪਹੁ ਜਪੁ ਸੋਈ ॥

ਉਸ ਇਕੋ ਇੱਕ ਅਦੁਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਤੁਹਾਡਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੇ ਇੰਝ ਬੇਨਤੀ ਭੀ ਕਰੋ—

ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭ ਕਰਨੈ ਹਾਰੇ ॥ ਮੇਲਿ ਲੇਹੁ ਨਾਨਕ ਬੇਚਾਰੇ ॥੩੮॥

ਹੇ ਕਰਨੇਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੋ।

ਮੈਂ ਬੇਚਾਰੇ=ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਓ ॥੩੮॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਗੁਪਾਲ ॥

ਸੁਖ ਸੰਪੈ ਬਹੁ ਭੋਗ ਰਸ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਰਵਾਲ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਦਿਆਲ, ਗੁਪਾਲ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਿਕ! ਸਾਡੀ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੋ। ਜਿਸ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਸੁਖ ਸੰਪਦਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੋਗ=ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਰਸ ਹਨ ਉਹ ਸੰਤ ਧੂੜੀ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣਾ ਕਰੋ।

ਵਾ:-ਸੁਖ, ਸੰਪਦਾ, ਬਹੁਤੇ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਰਸ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਹੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਵਾਲ=ਧੂੜ ਬਖਸ਼ਣਾ ਕਰੋ। ਅਥਵਾ:-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁਖ ਸੰਪਦਾ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਭੋਗ ਰਸ ਰਵਾਲ=ਧੂੜ ਰੂਪ ਸਮਝੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਦਿਓ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਬਬਾ ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਨਤ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ॥ ਬੈਸਨੋ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਚ ਧਰਮਾ ॥

ਬੱਬੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ=ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ।

ਵੈਸਨਵ ਓਹ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੁਚ=ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਧਰਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਯਥਾ :—ਸੰਤ ਕਾ ਮਾਰਗ ਧਰਮ ਕੀ ਪੌੜੀ ਕੋ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਏ ॥ ਤਥਾ :—ਖਿਮਾ ਅਹਿੰਸਿਆ ਦਯਾ
ਮ੍ਰਿਦ ਸਤ ਬਚਨ ਤਪ ਦਾਨ ॥ ਸੀਲ ਸੌਚ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਨਾ ਧਰਮੇ ਲਿੰਗ ਦਸ ਜਾਨ ॥

ਬੀਰਾ ਆਪਨ ਬੁਰਾ ਮਿਟਾਵੈ ॥ ਤਾਹੁ ਬੁਰਾ ਨਿਕਟਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥

ਬੀਰਾ=ਸੂਰਬੀਰ ਬਹਾਦਰ ਅਰਥਾਤ ਖੜੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਬੁਰਾ ਭਾਵ
ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਬੀਰਾ=ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਬੁਰਾ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਬਾਧਿਓ ਆਪਨ ਹਉ ਹਉ ਬੰਧਾ ॥ ਦੋਸੁ ਦੇਤ ਆਗਹ ਕਉ ਅੰਧਾ ॥

ਜੀਵ ਆਪ ਹੀ ਹਉਂ ਹਉਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਅਗਿਆਨੀ
ਜੀਵ ਸਭ ਦੇ ਅਗੇ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾ :—ਆਗਹ=ਅਗਲਿਆਂ ਭਾਵ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ :—
ਦਦਾ ਦੋਸ ਨ ਦੇਈ ਕਿਸਹੀ ਦੋਸ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥

ਬਾਤ ਚੀਤ ਸਭ ਰਹੀ ਸਿਆਣਪ ॥ ਜਿਸਹਿ ਜਨਾਵਹੁ ਸੇ ਜਾਨੈ ਨਾਨਕ॥੩੯॥

ਸਾਥੋਂ ਤਾਂ ਚਿਤ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਸਭ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਅਥਵਾ :—ਚਿਤ ਦੀ ਸਾਰੀ
ਗੱਲ ਬਾਤ, ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਸਾਰੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !
ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਓਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥੩੯॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਭੈ ਭੰਜਨ ਅਘ ਦੁਖ ਨਾਸ ਮਨਹਿ ਅਰਾਧਿ ਹਰੇ ॥

ਹੇ ਜੀਵ ! ਜੋ ਭੈ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਘ=ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਹੈ ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰ।

ਸੰਤ ਸੰਗ ਜਿਹ ਰਿਦ ਬਸਿਓ ਨਾਨਕ ਤੇ ਨ ਭ੍ਰਮੇ ॥੧॥

ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਿਆ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਚੋਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦੇ ॥੧॥

ਪਉੜੀ॥ਭਭਾ ਭਰਮੁ ਮਿਟਾਵਹੁ ਅਪਨਾ ॥ ਇਆ ਸੰਸਾਰੁ ਸਗਲ ਹੈ ਸੁਪਨਾ ॥

ਭੱਭੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ।

ਅਤੇ ਇੰਝ ਨਿਸਚੇ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮਿਥਿਆ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣੀ ਭਰਮ ਵਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ—

ਭਰਮੇ ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ॥ ਭਰਮੇ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਬ੍ਰਹਮੇਵਾ ॥

ਸੁਰ, ਨਰ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਸਭ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਚੋਰਾਸੀ ਸਿਧ, ਸਾਧਿਕ—ਜਗਿਆਸੂ
ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ+ਦੇਵਾ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਆਦਿਕ ਸਭ ਭਰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ ਮਾਨੁਖ ਡਹਕਾਏ ॥ ਦੁਤਰ ਮਹਾ ਬਿਖਮ ਇਹ ਮਾਏ ॥

ਇਸ ਮਾਇਆ ਨੇ ਭਰਮਾ ਭਰਮਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਡਹਕਾਏ=ਭਟਕਾਏ ਹਨ, ਵਾ:-ਡਹਕਾਏ=ਫਲਨਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਤਰਨੀ "ਮਹਾ ਦੁਤਰ ਬਿਖਮ"=ਬੜੀ ਕਠਨ ਤੇ ਕਠਨ ਹੈ, ਅਥਵਾ:-ਕਠਨ ਮਾਇਆ ਦਾ ਤਰਨਾ ਬੜਾ ਕਠਨ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਭੁਮ ਭੈ ਮੋਹ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇਹ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥੪੦॥

ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਰਮ, ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਭੈ, ਸਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਮੋਹ, ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਿਸਨੇ ਪਰਮ=ਵੱਡਾ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੪੦॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਮਾਇਆ ਡੋਲੇ ਬਹੁ ਬਿਧੀ ਮਨੁ ਲਪਟਿਓ ਤਿਹ ਸੰਗ ॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸਰ ! ਤੇਰੀ ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ ਕਈ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਡੋਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਮਨ ਉਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਪਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਡੋਲੇ-ਡੁਲਾਂਵਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਤਿਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਪਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਾਗਨ ਤੇ ਜਿਹ ਤੁਮ ਰਖਹੁ ਸੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮਹਿ ਰੰਗ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੰਗਣ ਵਲੋਂ ਰਖਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗ=ਪਰੋਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ:-ਉਸਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਮਮਾ ਮਾਗਨਹਾਰ ਇਆਨਾ ॥ ਦੇਨਹਾਰ ਦੇ ਰਹਿਓ ਸੁਜਾਨਾ ॥

ਮੱਮੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਇਆਨਾ=ਅਗਿਆਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੁਜਾਣ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੇ ਦੀਨੋ ਸੋ ਏਕਹਿ ਬਾਰ ॥ ਮਨ ਮੂਰਖ ਕਹ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ ॥

ਜੇ ਕੁਝ ਉਸਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ ਸੋ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਮਥੇ ਪਰ ਲੇਖ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੂਰਖ ਮਨ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਪੁਕਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਯਥਾ:-ਆਸਣੁ ਲੋਇ ਲੋਇ ਭੰਡਾਰ ॥ ਜੇ ਕਿਛੁ ਪਾਇਆ ਸੁ ਏਕਾ ਵਾਰ ॥

ਜਦੁ ਮਾਗਹਿ ਤਉ ਮਾਗਹਿ ਬੀਆ ॥ ਜਾਤੇ ਕੁਸਲ ਨ ਕਾਹੂ ਬੀਆ ॥

ਜਦ ਇਹ ਜੀਵ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੀਆ=ਦੂਤ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਬੀਏ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਜਦ ਇਹ ਜੀਵ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੀਆ=ਹੋਰ ਕੁਝ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਸਲ=ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਬੀਆ=ਹੋਇਆ।

ਮਾਗਨਿ ਮਾਗਤ ਏਕਹਿ ਮਾਗ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਤੇ ਪਰਹਿ ਪਰਾਗ ॥੪੧॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ! ਅਵਲ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੰਗ ਹੀ ਨਾ, ਜੇ ਮੰਗਣ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ

ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗ, ਵਾ :-ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਕੋਈ ਮੰਗ ਮੰਗਣੀ ਭੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗ ਮੰਗਣਾ ਕਰ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਪਰਾਗ ਰਾਜ ਤੀਰਥ ਤੋਂ ਭੀ ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ ਭਾਵ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ।

ਵਾ :-ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਰਾਗ=ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ। ਵਾ :-ਪਰਾਗ=ਪਰਮਗਤੀ ਨੂੰ ਪਾਵੇਂਗਾ ॥੪੧॥

ਸਲੋਕ ॥ ਮਤਿ ਪੂਰੀ ਪਰਧਾਨ ਤੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਮਨ ਮੰਤ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੫੬)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਰਧਾਨ=ਮੁਖੀ ਹਨ।

ਜਿਹ ਜਾਨਿਓ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੁਨਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਭਗਵੰਤ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਭਗਵੰਤ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋਏ ਹਨ, ਵਾ :-ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਮਮਾ ਜਾਹੁ ਮਰਮੁ ਪਛਾਨਾ ॥ ਭੇਟਤ ਸਾਧਸੰਗ ਪਤੀਆਨਾ ॥

ਮੰਮੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਰਮੁ=ਭੇਦ ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਪਤੀਆਨਾ=ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਦੁਖਸੁਖ ਉਆ ਕੈ ਸਮਤ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਰਹਤ ਅਉਤਾਰਾ ॥

ਉਸ ਨੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇ ਤਾਈਂ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਉਤਰਨੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਤਾਹੁ ਸੰਗ ਤਾਹੁ ਨਿਰਲੇਪਾ ॥ ਪੂਰਨ ਘਟ ਘਟ ਪੁਰਖ ਬਿਸੇਖਾ ॥

ਉਹ ਤਨ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਤਿਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਤਿਸ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪਾ=ਅਸੰਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਘਟ ਘਟ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਤਾਹੁ ਨਿਰਲੇਪਾ=ਤਿਸ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ, ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਤਾਹੁ ਸੰਗ=ਤਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਉਆ ਰਸ ਮਹਿ ਉਆਹੁਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕਲਿਪਤ ਨਹੀ ਤਿਹਮਾਇਆ ॥੪੨॥

ਉਸ ਆਤਮ ਰਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ ਮਾਇਆ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ॥੪੨॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਯਾਰ ਮੀਤ ਸੁਨਿ ਸਾਜਨਹੁ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਛੁਟਨੁ ਨਾਹਿ ॥

ਹੇ ਯਾਰੋ ! ਹੇ ਮਿਤਰੋ ! ਹੇ ਸਜਣੋ ! ਸੁਣੋ ਹਰੀ ਦੇ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੪੭੬) ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫ [ਪੰਨਾ ੨੫੯]

ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਮਿੱਤਰ ਸਜਣੇ ! ਸੁਣ ਅਸਲੀ ਯਾਰ ਜੋ ਪਰਮੇਸਰ ਹੈ ਉਸਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੁਣ, ਯਾਰ-ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ ਮੀਤ-ਪੁਲਕ
ਦਾ, ਸਜਣ-ਅੰਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਹਰੀ ਹੈ
ਤਿਸ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਬੰਧਨ ਕਟੇ ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਨੀ ਪਾਹਿ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਿਸਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪਵੜੀ ॥ ਯਯਾ ਜਤਨ ਕਰਤ ਬਹੁ ਬਿਧੀਆ ॥

ਏਕ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਹ ਲਉ ਸਿਧੀਆ ॥

ਯੋਯੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ।
ਪਰ ਇਹ ਦੱਸ ਇਕ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਧੀ ਕਿਥੋਂ ਲਵੇਂਗਾ ।

ਅਥਵਾ :- ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਵੇਂਗਾ ।

ਯਾਹੂ ਜਤਨ ਕਰਿ ਹੋਤ ਛੁਟਾਰਾ ॥ ਉਆਹੂ ਜਤਨ ਸਾਧ ਸੰਗਾਰਾ ॥

ਯਾਹੂ=ਜਿਸ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਤੇਰਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ।

ਉਆਹੂ=ਉਹ ਜਤਨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਯਾ ਉਬਰਨ ਧਾਰੈ ਸਭੁ ਕੋਉ ॥ ਉਆਹਿ ਜਪੇ ਬਿਨੁ ਉਬਰ ਨ ਹੋਉ ॥

ਯਾ=ਐਵੇਂ ਉਬਰਨਾ ਸਭ ਕੋਈ ਧਾਰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਉਸ ਪਰਮੇਸਰ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਬਿਨਾਂ
ਤਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਯਾਥਾ :-ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ :-

ਹਾਥ ਹਲਾਏ ਸੁਰਗ ਨ ਜਾਹੂ ॥ ਜੋ ਮਨੁ ਜੀਤ ਸਕਾ ਨਹੀ ਕਾਹੂ ॥ (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੫੯)

ਹਥਾਂ ਦੇ ਹਿਲਾਣ ਨਾਲ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਪ ਤਪ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ
ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਅਥਵਾ :-ਯਾ=ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਸਭ
ਕੋਈ ਧਾਰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਉਸਦੇ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਯਾਹੂ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਮਰਾਥਾ ॥ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਨਿਰਗੁਨ ਨਰ ਨਾਥਾ ॥

ਹੇ ਸਮਰਥ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਯਾਹੂ=ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨੇ ਨੂੰ ਆਪ ਤਰਨ=ਜਹਾਜ਼
ਰੂਪ ਹੋ । ਹੇ ਨਰਾਂ ਦੇ ਨਾਥਾ=ਸੁਆਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਮੈਂ ਨਿਰਗੁਨ ਜੀਵ ਨੂੰ ਰਖ ਲੈਣਾ ਕਰੋ ।

ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਜਿਹ ਆਪਿ ਜਨਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਮਤਿ ਪ੍ਰਗਟੀ ਆਈ ॥੪੩॥

ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ=ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤੀ

ਅਥਵਾ :-ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਵਾਲੀ ਗਲ ਜਣਾਈ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਿਸਦੀ ਸਰੇਸਟ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਈ ਹੈ ॥੪੩॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਰੋਸੁ ਨ ਕਾਹੂ ਸੰਗੁ ਕਰਹੁ ਆਪਨ ਆਪੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਰੂਪ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਰੋਸੁ=ਗੁੱਸਾ ਨ ਕਰ ।

ਹੋਇ ਨਿਮਾਣਾ ਜਗਿ ਰਹਹੁ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਪਾਰਿ ॥੧॥

ਨਿਮਾਣਾ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਕਰ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ

ਤਾਂ ਨਦਰੀ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਾਏਗਾ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਰਾਰਾ ਰੇਨ ਹੋਤ ਸਭ ਜਾਕੀ ॥ ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਛੁਟੈ ਤੇਰੀ ਬਾਕੀ ॥

ਰਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜਾਕੀ=ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਧੂੜੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਤੂੰ ਭੀ ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਸਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਹੋ ਜਾ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਬਾਕੀ ਛੁਟ ਜਾਏਗੀ । ਵਾ :-ਸਭ ਜਾ=ਜਗ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਹੋ ਜਾ । ਅਤੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਬਾਕੀ ਛੁਟ ਜਾਏਗੀ ।

ਰਣਿ ਦਰਗਹਿ ਤਉ ਸੀਝਹਿ ਭਾਈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਾਮਨਾਮ ਲਿਵਲਾਈ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗਾ ਕੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਣਿ=ਜੁਧ ਕਰਨਾ ਪਾਵੇ, ਤਦ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੀਝਹਿ=ਕਲਿਆਣ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਵਾ :-ਹੇ ਭਾਈ "ਰਣਿ ਗਹਿ ਦਰ" = ਜੁਧ ਭੂਮਿਕਾ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੀਝਹਿ=ਜਿਤੋਂਗਾ ।

ਰਹਤ ਰਹਤ ਰਹਿ ਜਾਹਿ ਬਿਕਾਰਾ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੈ ਸਬਦਿ ਅਪਾਰਾ ॥

ਅਪਾਰਾ=ਬਿਅੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਵਿਕਾਰ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਅਥਵਾ :-ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਬਦ ਜੋ ਅਪਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤਿਸਦੀ ਰਹਿਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਰਹਿ ਜਾਹਿ ਬਿਕਾਰਾ=ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜੇਕਰ ਐਸੀ ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਲੋਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਨਾ ਧਾਰੇ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਰਾਤੇ ਰੰਗ ਨਾਮ ਰਸ ਮਾਤੇ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਰ ਕੀਨੀ ਦਾਤੇ ॥੪੪॥

ਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰਤੇ ਹਨ ਓਹੀ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿੱਚ ਮਾਤੇ=ਮਸਤ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਦਾਤ ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦੇਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੪੪॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਲਾਲਚ ਝੂਠ ਬਿਖੈ ਬਿਆਧਿ ਇਆ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਬਾਸ ॥

ਲਾਲਚ, ਝੂਠ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ, ਬਿਆਧਿ=ਦੁੱਖ ਵਾ :-ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ, ਤੇ ਬਿਆਧਿ=ਰੋਗ ਰੂਪ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਸ ਦੇਹੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੀਆ ਨਾਨਕ ਸੂਖਿ ਨਿਵਾਸ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਲਲਾ ਲਾਵਉ ਅਉਖਧ ਜਾਹੂ ॥ ਦੂਖ ਦਰਦ ਤਿਹ ਮਿਟਹਿ ਖਿਨਾਹੂ ॥

ਲੱਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਵੈਦ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਦਵਾਈ ਲਗਾਵਦੇ ਹਨ। ਤਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਦੁੱਖ ਜਨ ਦਰਦ ਇੱਕ ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨਾਮ ਅਉਖਧੁ ਜਿਹ ਰਿਦੈ ਹਿਤਾਵੈ ॥ ਤਾਹਿ ਰੋਗੁ ਸੁਪਨੈ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥

ਨਾਮ ਰੂਪ ਔਸ਼ਧੀ ਭਾਵ ਦਵਾਈ ਜਿਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹਿਤਾਵੈ=ਪਿਆਰੀ ਭਾਵ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਨਾਮ ਰੂਪ ਔਸ਼ਧੀ ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਿਤ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਵਾ :-ਕਦਾਚਿਤ ਭੀ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਔਸ਼ਧੀ ਰੂਪ ਹਰੀ ਸਭ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਕਿਸੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੂਖ ਨ ਥੀਆ ॥੪੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਦਮਨ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਸੰਜਮ=ਪੱਥ ਕਰਨਾ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਤਦ ਤੋਂ ਫਿਰ ਕਦੇ ਭੀ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ॥੪੫॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਵਾਸੁਦੇਵ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ ਊਨ ਨ ਕਤਹੂ ਠਾਇ ॥

ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸੰਗਿ ਹੈ ਨਾਨਕ ਕਾਇ ਦੁਰਾਇ ॥੧॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਵਾਸੁਦੇਵ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਕਿਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਉੱਠਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਕਿਸੀ ਨੇ ਕੀ ਛਪਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਵਾ :-ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਲੁਕਾਉ ਕਰਨਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਵਵਾ ਵੇਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ ॥ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ ॥

ਵੱਵੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਵੇਰ ਨ ਕਰੀਏ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਾਸੁਦੇਵ ਜਲ ਬਲ ਮਹਿ ਰਵਿਆ ॥ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਿਰਲੈ ਹੀ ਗਵਿਆ ॥

ਵਾਸੁਦੇਵ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਲਾਂ ਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰਵਿਆ=ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗਵਿਆ ਹੈ, ਵਾ :-ਗਵਿਆ=ਜਾਣਿਆ ਹੈ,

ਵਾ :- ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਹੀ ਉਸਦੀ ਤਰਫ ਗਵਿਆ=ਗਵਨ ਭਾਵ ਚਲਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਮਿਟੇ ਤਿਹ ਮਨਤੇ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋ ਸੁਨਤੇ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਅਨਾਦੀ ਕਾਲ ਦਾ ਵੈਰ ਅਤੇ ਉਪਰ ਤੋਂ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਵਿਰੋਧ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ।

(ਪੰਨਾ ੨੬੦)

ਵਰਨ ਚਿਹਨ ਸਗਲਹ ਤੇ ਰਹਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋ ਕਹਤਾ ॥੪੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਵਰਨ, ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜਾਤੀ, ਰੰਗ, ਭੇਖ ਆਦਿਕ ਸਾਰਿਆਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੪੬॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬਿਹਾਨੀਆ ਸਾਕਤ ਮੁਗਧ ਅਜਾਨ ॥

ਮੂਰਖ ਅਨਜਾਣ ਸਾਕਤਾਂ ਦੀ ਉਮਰਾਂ ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਬਿਹਾਨੀਆ=ਬਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ੜੜਕਿ ਮੁਏ ਜਿਉ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ ਨਾਨਕ ਕਿਰਤਿ ਕਮਾਨ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਕਤ ਆਪਣੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਮਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ੜੜਕਿ—ਤੜਫਕੇ, ਅੱਡੀਆਂ ਖੋਰੇ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਨ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ=ਤ੍ਰਿਹਾਇਆ ਪੁਰਸ਼ ਤੜਫ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਝਾੜਾ ਝਾੜਿ ਮਿਟੈ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਤਤੁ ਨਾਮ ਅਰਾਧੂ ॥

ਝਾੜੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਝਾੜਿ=ਝਗੜਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਅਰਾਧੀਦਾ ਹੈ ।

ਰੂੜੇ ਜੇਹ ਬਸਿਓ ਰਿਦ ਮਾਹੀ ॥ ਉਆ ਕੀ ਝਾੜਿ ਮਿਟਤ ਬਿਨਸਾਹੀ ॥

ਰੂੜੇ=ਸੁੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੈ । ਉਸਦੀ ਬਿਨਸਾਹੀ=ਬਿਨਸਨੇ ਵਾਲੀ ਝਾੜਿ=ਝਗੜਤਾਈ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :- ਉਸਦੀ ਝਗੜਤਾਈ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਹੀ=ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਅਥਵਾ :- ਜੀਵ ਦੀ ਸਾਹੀ ਜੋ ਅਲਪਗਤਾ ਤੇ ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :- ਬਿਨਸਾਹੀ=ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਉਸਦੀ ਝਾੜਿ=ਲੜਾਈ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਝਾੜਿ ਕਰਤ ਸਾਕਤ ਗਾਵਾਰਾ ॥ ਜੇਹ ਹੀਐ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਿਕਾਰਾ ॥

ਸਾਕਤ ਜੋ ਮੂਰਖ ਹੈ ਉਹ ਝਾੜਿ=ਝਗੜਤਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ।

ੜਾੜਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ੜਾੜਿ ਮਿਟਾਈ ॥ ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ ਨਾਨਕ ਸਮਝਾਈ ॥੪੭॥

ੜਾੜੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ੜਾੜਿ—ਝਗੜਤਾਈ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਮਖ ਵਿੱਚ ਤਤ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੈ ॥੪੭॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਸਾਧੂ ਕੀ ਮਨ ਓਟ ਗਹੁ ਉਕਤਿ ਸਿਆਨਪ ਤਿਆਗੁ ॥

ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਓਟ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ, ਉਕਤਿ—ਬਾਣੀ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਤਿਆਗ ਦੇ।

ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਜਿਹ ਮਨਿ ਬਸੈ ਨਾਨਕ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਸਿੱਖਿਆ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਸਰੋਸਟ ਭਾਗ ਹਨ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸਸਾ ਸਰਨਿ ਪਰੇ ਅਬ ਹਾਰੇ ॥ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ॥

ਸੱਸੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਹਾਰਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਾਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰ, ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਚਾਰ ਵੇਦ ਪ੍ਰਕਾਰਦੇ ਹਨ।

ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਿ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਨਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥

ਸੋਧਿਆ ਹੈ ਮਨ ਕਰਕੇ, ਸੋਧਿਆ ਹੈ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ, ਸੋਧਕੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਤਨ ਕਰਕੇ।
ਅਥਵਾ :—ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ, ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ, ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਸਾਰੇ ਏਹੋ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਅਥਵਾ :—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਉਸਦੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਭੀ ਸੋਧਕੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਮ ਭੂਲਨਹਾਰੇ ॥ ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਅਗਨਤ ਅਪਾਰੇ ॥

ਅਸੀਂ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਭੂਲਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ,

ਆਪ ਸਮਰਥ ਹੋ, ਅਨਗਿਣਤ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਅਪਾਰ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ।

ਸਰਨਿ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖੁ ਦਇਆਲਾ ॥ ਨਾਨਕ ਤੁਮਰੇ ਬਾਲ ਗੁਪਾਲਾ ॥੪੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਦਿਆਲੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਸ਼ਰਣ ਪਏ ਦੀ ਲੱਜਾ ਰਖੋ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗੁਪਾਲਾ=ਛੋਟੇ ਬਾਲਕੇ ਹਾਂ ॥੪੮॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਖੁਦੀ ਮਿਟੀ ਤਬ ਸੁਖ ਭਏ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗੁ ॥

ਜਦ ਖੁਦੀ=ਹੰਗਤਾ ਵਾ :—ਇੱਛਿਆ ਦੂਰ ਹੋਈ, ਤਦ ਹੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮਨ ਤਨ ਦੋਨੋਂ ਅਰੋਗ—ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਇਆ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੈ ਜੋਗੁ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸਭ ਕਰਕੇ ਉਸਤਤੀ ਕਰਨੇ ਜੋਗੁ ਪਰਮਾਤਮਾ

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ=ਨਿਗਾਹ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਖਖਾ ਖਰਾ ਸਰਾਹਉ ਤਾਹੂ ॥ ਜੇ ਖਿਨ ਮਹਿ ਉਨੇ ਸੁਭਰ ਭਰਾਹੂ ॥

ਖੱਖੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਖਰਾ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਲਾਹੁਣਾ ਕਰੋ।

ਅਥਵਾ :-ਉਸਦਾ ਸਲਾਹਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਖਰਾ=ਚੰਗਾ ਹੈ। ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਉਨੇ=ਸਖਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਭਰ=ਲਬਾਲਬ ਅਰਥਾਤ ਨਕੋ-ਨਕ ਭਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਖਰਾ ਨਿਮਾਨਾ ਹੋਤ ਪਰਾਨੀ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਪੈ ਪ੍ਰਭ ਨਿਰਬਾਨੀ ॥

ਜਦੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਝੂਠੇ ਮਾਣ ਵਲੋਂ ਚੰਗਾ ਨਿਰਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਨਿਰਬਾਨੀ=ਨਿਰਬੰਧ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਾਪੈ=ਜਪਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵੈ ਖਸਮ ਤ ਉਆ ਸੁਖੁ ਦੇਤਾ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਐਸੇ ਆਗਨਤਾ ॥

ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਉਹ ਨਿਰਮਾਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਭਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਉਸਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਐਸਾ ਅਨਗਿਣਤ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਬਖਸ਼ਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦਾ।

ਅਸੰਖ ਖਤੇ ਖਿਨ ਬਖਸਨਹਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਦਾ ਦਇਆਰਾ ॥੪੯॥

ਅਸੰਖ ਖਤੇ=ਅਨਗਿਣਤ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਬਖਸ਼ਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਸਦਾ ਦਿਆਲੂ ਹੈ ॥੪੯॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਸਤਿ ਕਹਉ ਸੁਨਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਰਨਿ ਪਰਹੁ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ=ਪਿਆਰੇ ! ਮੈਂ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੂੰ ਸੁਣ, ਹਰੀ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸ਼ਰਣੀ ਪੈ ਜਾ।

ਉਕਤਿ ਸਿਆਨਪ ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਨਾਨਕ ਲਏ ਸਮਾਇ ॥੧॥

ਉਕਤਿ=ਬਾਣੀ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਸਾਰੀ ਛੱਡ ਦੇ, ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸਮਾਇ=ਮੇਲ ਲਏਗਾ ਅਰਥਾਤ ਅਭੇਦ ਕਰ ਲਵੇਗਾ ॥੧॥

ਪਉੜੀ॥ਸਸਾ ਸਿਆਨਪ ਛਾਡੁ ਇਆਨਾ॥ਹਿਕਮਤਿਹੁਕਮਿ ਨ ਪ੍ਰਭੁਪਤੀਆਨਾ

ਸਸੇ ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਇਆਨਾ=ਅਗਿਆਤ ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਕਰਨੀ ਛੱਡ ਦੇ। ਹਿਕਮਤਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਿਸੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਤੀਆਨਾ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ। ਅਥਵਾ :-ਕਿਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸਹਸ ਭਾਤਿ ਕਰਹਿ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਸੰਗਿ ਤੁਹਾਰੈ ਏਕ ਨ ਜਾਈ ॥

ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।

ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।

ਸੋਊ ਸੋਊ ਜਪਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ॥ ਰੇ ਜੀਅ ਚਲੈ ਤੁਹਾਰੈ ਸਾਥੀ ॥

ਮਨ ਕਰਕੇ ਸੋਊ=ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਤੇ ਤਨ ਕਰਕੇ ਸੋਊ=ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਜਪਣਾ ਕਰ। ਵਾ:-ਸੋਊ=ਸੋਭਨੀਕ ਜੋ ਸੋਊ=ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਜਪਣਾ ਕਰ। ਵਾ:-ਸੋਊ=ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦਿਨੇ ਵੀ ਜਪਣਾ ਕਰ ਤੇ ਸੋਊ=ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਰਾਤੀ ਵੀ ਜਪਣਾ ਕਰ। ਹੇ ਜੀਵ ! ਏਹੀ ਨਾਮ ਸਾਥੀ ਹੋਕੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲੇਗਾ।

ਸਾਧ ਸੇਵਾ ਲਾਵੈ ਜਿਹ ਆਪੈ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾਕਉ ਦੂਖੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ॥੫੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਫਿਰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦਾ ॥੫੦॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਨਾ ਮਨਿ ਵੂਨੈ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥

ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਬੋਲਣਾ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭੀ ਵਸਾਣਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ਸੋਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਰਵ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਥਨੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਉਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਹੋਰਉ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਗਲ ਕੈ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਭਗਵਾਨ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਘਟ ਘਟ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣਾ ਕਰੋ, ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੋਵਤ ਆਏ ਸਦ ਸਦੀਵ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ॥

ਪਿਛੇ ਵੀ 'ਹੋਵਤ ਆਏ'—ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਹੁਣ ਵੀ ਸਦਾ ਹਨ, ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਹੋਣਗੇ। ਉਸ ਦੁਖ ਭੰਜਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਉ ਛੁਟਕੈ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ ਤਿਹ ਹਉ ਨਾਹੀ ਤਹ ਆਪਿ ॥

ਜਿਸਦੀ ਹੰਗਤਾ ਛੁਟ ਜਾਵੇ, ਤਿਸਨੂੰ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਹੰਗਤਾ ਨਹੀਂ ਤਿਥੇ ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਖਿਆਤਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਤੇ ਦੂਖ ਜਨਮਹ ਮਰਨ ਸੰਤ ਸੰਗ ਪਰਤਾਪ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਹਿਤ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਦਿੜੈ ਦਇਆਲਾ ॥ ਸੰਤਹ ਸੰਗਿ ਹੋਤ ਕਿਰਪਾਲਾ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਹਿਤ=ਪਰੋਮ ਕਰਕੇ ਦਿਆਲੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਦਿੜ ਕਰੇ
ਤਾਂ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੬੧)

ਓਰੈ ਕਛੂ ਨ ਕਿਨਹੂ ਕੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਕਛੂ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਹੂਆ ॥੫੧॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਉਰੈ ਅਰਥਾਤ ਉਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੀ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ
ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭ ਤੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੫੧॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਲੇਖੈ ਕਤਹਿ ਨ ਛੂਟੀਐ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭੂਲਨਹਾਰ ॥

ਸਨਮੁਖ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,
ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਖਿਨ ਖਿਨ ਕਾਲ ਅਰਥਾਤ ਪਲ ਪਲ ਵਿਚ ਭੁੱਲਣਹਾਰ ਹਾਂ।

ਸਾਖੀ—ਲੇਖੈ ਕਤਹਿ ਨ ਛੂਟੀਐ

ਇੱਕ ਤਪੱਸ਼ੀ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸਿਲਾ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਬੜਾ ਕਠਨ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤਪ
ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਪ ਦਾ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ
ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਅਦਲ ਕਰ। ਉਸ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਜੜੀ ਬਕਰੀਆਂ ਚਾਰਦਾ
ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਆਜੜੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਓ! ਮੇਰੇ ਪਰ
ਫਜਲ ਕਰੋ! ਕਿਉਂਕਿ ਲੇਖਾ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਕਦੇ ਛੁੱਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਪੱਸ਼ੀ
ਨੂੰ ਤਪ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਆਜੜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ
ਪਿਛੋਂ ਭਗਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਪੱਸਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਤਪੱਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਵਰ ਮੰਗ,
ਅਗੋਂ ਤਪੱਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਬੜਾ ਕਠਨ ਤਪ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਅਦਲ (ਨਿਆਂ) ਕਰੋ।
ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤੂੰ ਅਦਲ ਨ ਮੰਗ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਟਕੇ ਤੈਨੂੰ ਮੁਕਤ
ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਉਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਅਦਲ (ਇਨਸਾਫ) ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਰਿਹਾ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ
ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰੇ ਉਸ ਸਿਲਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਹ ਤਪ ਕਰਦਾ ਸੀ,
ਸਿਲਾ ਝਟ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਿਲਾ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਤੂੰ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਸਿਲਾ ਨੇ
ਆਖਿਆ ਮੇਰਾ ਭੀ ਅਦਲ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਪੱਸਵੀ ਨੇ ਬੜਾ ਕਸ਼ਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ
ਭਾਰ ਪਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਿਲਾ ਬਣੇ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਰ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ
ਬੈਠ ਕੇ ਤਪ ਕਰਾਂ ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਤੋਬਾ ਕਰ ਉਠਿਆ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਬਖਸ਼ ਲਓ ਬਖਸ਼ ਲਓ।
ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਦੇ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਜੜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ
ਤੂੰ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਆਜੜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਮੈਂ ਅਲਪਗ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਲੇਖਾ ਕਰਕੇ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟ ਸਕਦਾ । ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਓ ਮੇਰੇ ਤੇ ਫਜਲ ਕਰੋ । ਉਸਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਇਸ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :-- ਲੇਖੈ ਕਤਹਿ ਨ ਛੂਟੀਐ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭੂਲਨਹਾਰ ॥

ਤਥਾ :--ਲੇਖੈ ਗਣਤੁ ਨ ਛੂਟੀਐ ਕਾਚੀ ਭੀਤਿ ਨ ਸੁਧਿ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੫੨)†

ਇਸ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ।

ਯਥਾ :--ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਓ ਸਰਣਿ ਤੁਹਾਰੀ ॥ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਸੋਭਾ ਚਿੰਤਾ ਲਾਹਿ ਹਮਾਰੀ ॥ ਅਵਰ ਨ ਸੂਝੈ ਦੂਜੀ ਠਾਹਰ ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਤਉ ਦੁਆਰੀ ॥ ਲੇਖਾ ਛੋਡਿ ਅਲੇਖੈ ਛੂਟਹੁ ਹਮ ਨਿਰਗੁਨ ਲੋਹੁ ਉਬਾਰੀ ॥ (ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੭੧੩)

ਬਖਸਨਹਾਰ ਬਖਸਿ ਲੈ ਨਾਨਕ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰ ॥੧॥

ਹੇ ਬਖਸ਼ਣਹਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲੈ, ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰ ਲੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਗੁਨਹਗਾਰ ਬੇਗਾਨਾ ਅਲਪ ਮਤਿ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਲੂਣ ਖਾਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਹਰਾਮੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਗੁਨਹਗਾਰ=ਅੰਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ । ਪੂਨਾ ਇਹ ਅਲਪ ਮਤਿ=ਤੁਛ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਬੇ+ਗਾਨਾ=ਦਵੈਤ ਦੇ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਬੇਗਾਨਾ=ਬੇਗਿਆਤ ।

ਵਾ :--ਬੇਗਾਨਾ=ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਭਾਵ ਜਮਾਂ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਜਿਨਿ ਸੁਖ ਦੀਏ ਤਾਹਿ ਨ ਜਾਨਤ ਤਤ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਸੁਖ ਆਦਿਕ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਿਸ ਤਤ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਇਹ ਜੀਵ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ।

ਲਾਹਾ ਮਾਇਆ ਕਾਰਨੇ ਦਹਦਿਸਿ ਢੂਢਨ ਜਾਇ ॥

ਦੇਵਨਹਾਰ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭ ਨਿਮਖ ਨ ਮਨਹਿ ਬਸਾਇ ॥

ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਭ ਕਾਰਨੇ=ਵਾਸਤੇ ਦਸ ਦਿਸ਼ਾਂ ਢੂਢਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਉਂਦਾ ।

ਲਾਲਚ ਬੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮੋਹ ਇਆ ਸੰਪੈ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥

ਬੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ, ਅਤੇ ਮੋਹ ਇਤਿਆਦਿਕ ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਰਖੀ ਹੈ ।

†ਕਾਗਦ ਲੇਖਾ ਜਉ ਕਰਹੁ ਕਹਾ ਪੁਜਾਵੈ ਨਾਥ ॥ ਅੰਗੁਣ ਮੇਰੇ ਬਖਸ਼ੀਐ ਮੁਖੇ ਧਰੀਐ ਹਾਥ ॥

ਲੰਪਟ ਚੋਰ ਨਿੰਦਕ ਮਹਾ ਤਿਨਹੂ ਸੰਗਿ ਬਿਹਾਇ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲੰਪਟ ਹਨ, ਚੋਰ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੇ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਹਨ
ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਉਮਰਾ ਬਿਹਾਇ=ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ।

ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਬਖਸਿ ਲੈਹਿ ਖੋਟੇ ਸੰਗਿ ਖਰੇ ॥

ਜੇਕਰ ਤਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਖੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਦੇ ਕੇ ਬਖਸ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਭਾਵੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਾਹਨ ਨੀਰਿ ਤਰੇ ॥੫੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਪਰਤੱਖ ਪਾਹਨ=ਪੱਥਰ ਵੀ ਜਲ
ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ:-ਪੱਥਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਜੋ ਕਠੌਰ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਭਾ
ਜਾਵਣ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਜੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਤਰ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੫੨॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਖਾਤਪੀਤ ਖੇਲਤ ਹਸਤ ਭਰਮੇ ਜਨਮ ਅਨੇਕ ॥

ਖਾਂਦਿਆਂ, ਪੀਂਦਿਆਂ, ਖੇਡਦਿਆਂ, ਹੱਸਦਿਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿਖੇ ਭਰਮਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਭਵਜਲ ਤੇ ਕਾਢਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ॥੧॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲਵੋ,
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਸਾਂ ਨੇ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਖੇਲਤ ਖੇਲਤ ਆਇਓ ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਪਾਕੇ, ਬਹੁਤ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਖੇਲਦਾ ਖੇਲਦਾ ਅਰਥਾਤ
ਭਟਕਦਾ ਭਟਕਦਾ ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਪਰ—

ਖੇਦ ਮਿਟੇ ਸਾਧੂ ਮਿਲਤ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਸਮਾਇ ॥

ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸਮਾਏ ਹਨ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਦ=ਦੁੱਖ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ। ਵਾ:-ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਖੇਦ ਮਿਟ ਗਏ, ਅਤੇ
ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ।

ਖਿਮਾ ਗਹੀ ਸਚੁ ਸੰਚਿਓ ਖਾਇਓ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਿਮਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੰਚਿਓ=ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਤੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਖਾਧਾ ਹੈ।

ਖਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਕੁਰ ਭਈ ਅਨਦ ਸੂਖ ਬਿਸਮ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਖਰੀ—ਚੰਗੀ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਖ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਬਿਸਮ—ਇਸਥਿਤ ਹੋਣਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਖੇਪ ਨਿਬਾਹੀ ਬਹੁਤੁ ਲਾਭ ਘਰਿ ਆਏ ਪਤਿਵੰਤ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਜਪਤਪ ਰੂਪੀ ਖੇਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਓੜਕ ਤਕ ਪੂਰੀ ਨਿਬਾਹ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭ ਹੋਇਆ। ਵਾ:—ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਅਸਾਂ ਨੇ ਜੋ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਰੂਪੀ ਖੇਪ ਲੱਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਓੜਕ ਤਕ ਨਿਬਾਹੀ ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਪਤੀ ਵਾਲੇ ਵਾ:—ਪੱਤ ਆਬਰੋ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ।

ਵਾ:—ਪਤ ਵਾਲੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹਾਂ।

ਖਰਾ ਦਿਲਾਸਾ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਆਇ ਮਿਲੇ ਭਗਵੰਤ ॥

ਜਦ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ, ਤਾਂ ਭਗਵੰਤ ਆਪ ਹੀ ਆ ਕੇ ਮਿਲੇ। ਫਿਰ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿ—

ਆਪਨ ਕੀਆ ਕਰਹਿ ਆਪਿ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਆਪਿ ॥

ਪਿਛੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਭ ਕੁਛ ਆਪ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਕਰੇਗਾ।

ਨਾਨਕ ਸੋਊ ਸਰਾਹੀਐ ਜਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਬਿਆਪਿ ॥੫੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਕਰੋ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਪਿ—ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੫੩॥

ਯਥਾ—ਘਟ ਘਟ ਮੈਂ ਹਰਿ ਜੂ ਬਸੈ ਸੰਤਨ ਕਹਿਓ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾਗਤੀ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਦਇਆਲ ॥

ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਨਿਧੀ ਦਿਆਲੂ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਜੋ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਏਕ ਅਖਰੁ ਹਰਿ ਮਨਿ ਬਸਤ ਨਾਨਕ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ ॥੧॥

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹਰੀ ਅਖਰ—ਖਿਰਨੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਵਸਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਵਸਿਆ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਵਾ:—ਅਸਾਂ ਨੇ ਜੋ ਬਵੇਜਾ ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਵੇਜਾਂ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਖਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਭੀ ਜੇ ਹਰੀ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਅਖਰ ਮਹਿ ਤਿਭਵਣ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੇ॥ਅਖਰ ਕਰਿਕਰਿ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੇ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜੋ ਤਿੰਨੇ ਭਵਨ ਧਾਰੇ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਖਰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨਾ ॥ ਅਖਰ ਨਾਦ ਕਥਨ ਵਖਾਨਾ ॥

ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਪੁਰਾਣ ਸਭ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਨਾਦ=ਵਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵਜਾਉਣਾ ਤੇ ਵਖਿਆਨਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਸਭ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਅਖਰ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਭੈ ਭਰਮਾ ॥ ਅਖਰ ਕਰਮ ਕਿਰਤਿ ਸੁਚ ਧਰਮਾ ॥

ਮੁਕਤੀ, ਜੁਗਤੀ, ਭੈ, ਭਰਮ, ਸਭ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਿਰਤਿ=ਕਰਣਾ, ਸੁਚ=ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਧਰਮ ਸਭ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਅਖਰ ਹੈ ਜੇਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰਲੇਪਾ ॥੫੪॥

ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰਾ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਅਸੰਗ ਹੈ।

ਵਾ :-ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਅਖਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪਾ=ਅਸੰਗ ਹੈ ॥੫੪॥

(ਦੂਜਾ ਅਰਥ)

ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ ਇਹ ਅ-ਖਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਕਲਪਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜੋ ਤਿੰਨੇ ਭਵਨ ਧਾਰੇ ਹਨ ਉਹ ਅ-ਖਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਕਲਪਤ ਹਨ। ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਅ-ਖਰ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਕਲਪਤ ਹੈ।

ਸਾਸਤ੍ਰ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਪੁਰਾਣ ਵੀ ਅ-ਖਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਕਲਪਤ ਹਨ। ਨਾਦ=ਵਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵਜਾਉਣਾ ਤੇ ਵਖਿਆਣਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਵੀ ਅੱਖਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਕਲਪਤ ਹੈ। ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ, ਭੈ ਤੇ ਭਰਮ ਇਹ ਵੀ ਅੱਖਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਕਲਪਤ ਹੈ। ਕਰਮਾਂ ਦਾ 'ਕਰਨਾ', ਸੁਚ=ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਧਾਰਨਾ ਇਹ ਵੀ ਅੱਖਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਕਲਪਤ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ ਉਹ ਅੱਖਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਕਲਪਤ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪਾ=ਅਸੰਗ ਹੈ ॥੫੪॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਹਥਿ ਕਲੰਮ ਅਗੰਮ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਾਵਤੀ ॥

ਹੇ ਅਗੰਮ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਕਲਮ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਲੇਖ ਲਿਖਦੀ ਆਵਦੀ ਹੈ ।

ਉਰਝਿ ਰਹਿਓ ਸਭ ਸੰਗਿ ਅਨੂਪ ਰੂਪਾਵਤੀ ॥

ਹੇ ਅਨੂਪ=ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਰਝਿ=ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਉਸਤਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਮੁਖਹੁ ਤੁਹਾਰੀਆ ॥

ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਤੁਹਾਰੀਆ=ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ।

ਯਥਾ:-ਉਸਤਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਤੁਮਹਾਰੀ ਕਉਣੁ ਕਹੈ ਤੂ ਕਦਕਾ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਤਾਕੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ਮਿਲੈ ਨਾਮ ਹਰਿ ਨਿਮਕਾ ॥

[ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੧੧੭]

ਤਥਾ:-ਪਿਤਾ ਮੇਰੇ ਬਡੇ ਧਨੀ ਅਗੰਮਾ ॥

ਉਸਤਤਿ ਕਵਨ ਕਰੀਜੈ ਕਰਤੇ ਪੇਖਿ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੫੦੭]

ਤਥਾ:-ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਸੇਵਕ ਮੁਨਿ ਕੇਤੇ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਕਤਹੁ ਪਾਈਐ ॥ [ਪੰਨਾ ੫੨੮]

ਮੇਰੀ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੀਆ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਮੋਹਿਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਨ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੧॥

(ਇਹ ਸਲੋਕ ਫੁਨਹੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਭੀ ੧੩੬੧ ਪੰਨੇ ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ)

ਪਉੜੀ ॥ ਹੇ ਅਚੁਤ ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਘ ਨਾਸ ॥

ਹੇ ਅਚੁਤ=ਅਗਿਝ ! ਹੇ ਪਰਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ=ਬਿਆਪਕ ਅਬਿਨਾਸੀ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਅਘ ਨਾਸ=ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ।

ਹੇ ਪੂਰਨ ਹੇ ਸਰਬ ਮੈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਗੁਣਤਾਸ ॥

ਹੇ ਪਰੀ ਪੂਰਨ, ਹੇ ਸਰਬ ਰੂਪ, ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਭੰਜਨ ਵਾਲੇ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦੇ ਤਾਸ=ਸਮੁੰਦਰ ।

ਹੇ ਸੰਗੀ ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੇ ਨਿਰਗੁਣ ਸਭ ਟੇਕ ॥

ਹੇ ਸਰਬ ਦੇ ਸੰਗੀ, ਨਿਰੰਕਾਰ=ਅਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਹੇ ਨਿਰ+ਗੁਣ=ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਸਭ ਦਾ ਟੇਕ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ।

ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਹੇ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਜਾਕੈ ਸਦਾ ਬਿਬੇਕ ॥

ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ=ਬੇਦਾਂ ਕਰਕੇ ਜਾਨਣੇ ਯੋਗ, ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ! ਜਿਸ ਆਪ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਬਿਬੇਕ=ਗਿਆਨ ਹੈ ।

ਹੇ ਅਪਰੰਪਰ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਭੀ ਹੋਵਨਹਾਰ ॥

ਹੇ ਅਪਰੰਪਰ—ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਰਾ ਰੂਪ, ਸਭ ਦੇ ਹਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਆਪ
ਹਰਿ—ਹੁਣ ਹੋ, ਭੀ=ਪਿਛੇ ਸੀ, ਹੋਵਨਹਾਰ=ਅਗੇ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗੇ।

ਹੇ ਸੰਤਹ ਕੈ ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਨਿਧਾਰਾ ਆਧਾਰ ॥

ਹੇ ਨਿਆਸਰਿਆ ਦੇ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਦੀਵ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੋ।

ਹੇ ਠਾਕੁਰ ਹਉ ਦਾਸਰੇ ਮੈ ਨਿਰਗੁਨ ਗੁਨੁ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥

ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਨਿਰਗੁਨ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੁਭ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਦੀਜੈ ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਰਾਖਉ ਹੀਐ ਪਰੋਇ ॥੫੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਕਰੋ
ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰੋਇ=ਧਾਰਕੇ ਰਖਣਾ ਕਰਾਂ ॥੫੫॥

(ਪੰਨਾ ੨੬੨)

ਸਲੋਕੁ ॥ ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮੇਸੁਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਮਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਰਖਿਅਕ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗੂੰ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ
ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਿਆ ਕੇ
ਖੁਆਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮਥਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਅਮੋਲਕ
ਵਸਤੂ ਲਿਆ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪੁਨਾ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਸੁਆਮੀ ਹਨ, ਸੁਆਮੀ ਭੀ ਕੈਸੇ ?
ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ।

ਵਾ :-ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਗੁਰਦੇਵ ਸਖਾ ਅਗਿਆਨ ਭੰਜਨੁ ਗੁਰਦੇਵ ਬੰਧਿਪ ਸਹੋਦਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸ਼ਤਰੂ ਦੇ ਭੰਜਨ=ਨਾਸ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਸਖਾ=ਮਿਤਰ ਵਾਂਗੂੰ ਹਨ,
ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸਖਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅਰਜਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ
ਬੰਧਿਪ=ਸਨਬੰਧੀ ਹਨ। ਸਬੰਧੀ ਭੀ ਕੈਸੇ ? ਕਿ

ਸਹੋਦਰਾ=ਸਕੇ ਭਰਾ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹਨ।

ਗੁਰਦੇਵ ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਪਦੇਸੈ ਗੁਰਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰੁ ਨਿਰੋਧਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਹਰਿ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਦਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰੁ

ਨਿਰੋਧਰਾ=ਨਿਰ+ਉਧਰਾ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਧਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਵਾ:-ਨਿਰਾ ਆਪ ਹੀ ਉਧਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ।

ਵਾ:-ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਦਾ ਮੰਤਰ ਨਿਰੋਧਰਾ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਦਮਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਗੁਰਦੇਵ ਸਾਂਤਿ ਸਤਿ ਬੁਧਿ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰਦੇਵ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਪਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਸਾਂਤੀ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਸਤਿ= ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਅਬਾਧ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਬੁਧਿ ਮੂਰਤਿ=ਬੋਧ ਮੂਰਤੀ ਅਰਥਾਤ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਦਾ ਪਰਸਨਾ ਪਾਰਸ ਤੋਂ ਭੀ ਪਰੇ ਹੈ। ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੋਹ ਕੇ ਲੋਹਾ ਆਪ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਅਗੇ ਹੋਰ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋ ਛੋਹਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਅਗੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਤਾਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪਰਸਨਾ ਪਾਰਸ ਤੋਂ ਭੀ ਪਰੇ ਹੈ।

ਗੁਰਦੇਵ ਤੀਰਥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਮਜਨੁ ਅਪਰੰਪਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਤੀਰਥ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਰੰਪਰਾ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ 'ਗੁਰ ਗਿਆਨ'=ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਤੀਰਥ ਵਾਂਗੂੰ ਪਵਿਤਰ ਰੂਪ ਹਨ, ਤੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਹਨ, ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜੋ ਅਪਰੰਪਰਾ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਹੈ ਇਹੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਜਨੁ=ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗੁਰਦੇਵ ਕਰਤਾ ਸਭਿ ਪਾਪ ਹਰਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ ਕਰਾ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹਨ।

ਅਥਵਾ:-ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ:-ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ।

ਪੁਨਾ:-ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਹਰਤਾ=ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ=ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਗੁਰਦੇਵ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਗੁਰਦੇਵ ਮੰਤੁ ਹਰਿ ਜਪਿ ਉਧਰਾ ॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ 'ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ'=ਸਦਾ ਸਦਾ ਪਿਛੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਵੀ ਸਭ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁਗੁ=ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਗੇ ਵੀ ਸਦਾ ਹੋਣਗੇ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-ਐਸੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਉੱਤਰ:-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੇ ਕਿ--

ਗੁਰਦੇਵ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਭਮੇਲਿ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਮ ਮੂੜ ਪਾਪੀ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰਾ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮੇਲੋ।

ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲਗ ਕੇ ਅਸੀਂ ਮੂਰਖ ਪਾਪੀ ਭੀ ਤਰ ਜਾਈਏ।

ਗੁਰਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਗੁਰਦੇਵ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਮਸਕਰਾ॥੧॥

ਗੁਰਦੇਵ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹਨ, ਅਤੇ ਪਰਮੇਸਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ॥੧॥

ਏਹੁ ਸਲੋਕੁ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਪੜਣਾ ॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਇਸ 'ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ' ਵਾਲੇ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹਣਾ ਅਤੇ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਦੇ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹਣਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਦੇ ਆਦਿ ਵਾਲਾ ਸਲੋਕ ਤਾਂ ਡੱਬਾ ਹੈ, ਵਿਚਲੀ ਬਾਣੀ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਜਵਾਹਰ ਮਾਣਕ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਖੀਰਲਾ ਸਲੋਕ ਉਸ ਡੱਬੇ ਦਾ ਢੱਕਣ ਹੈ। ਜੇ ਡੱਬਾ ਲਕੜੀ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਢੱਕਣ ਵੀ ਲਕੜੀ ਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਹੀ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਈ ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਵਾਧੂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਟੁਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ 'ਏਹੁ ਸਲੋਕੁ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਪੜਣਾ।'

ਪੁਨਾ—ਇਹ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਨਾਮੇ ਬਾਣੀ ਮਾਲਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਲਾ ੧੦੮ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਦੇ ਭੀ ੧੦੮ ਸਾਰੇ ਸਲੋਕ ਹਨ। ਅਖੀਰਲੇ ਸਲੋਕ ਦੇ ਅੰਤ ਉਪਰ ਤਾਂ "੫੫" ਅੰਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ੧੦੮ ਸਲੋਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਏ? ਉਸ ਦਾ ਹਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਓਅੰਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ ਨਮਸਕਾਰੇ' ਵਾਲਾ ਸਲੋਕ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੇਰੂ ਮਣਕਾ ਰੂਪ ਸਮਝਣਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਜੇ '੫੫' ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਘਟਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਬਾਕੀ '੫੪' ਸਲੋਕ ਤੇ '੫੪' ਪਉੜੀਆਂ ਮਿਲ ਕੇ ੧੦੮ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਮੇਰੂ ਮਣਕਾ ਮਾਲਾ ਦੇ ੧੦੮ ਮਣਕਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਹਰ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਫੇਰੇ ਭਾਵ ਇਸ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਾਠ ਕਰੇ, ਜੋ ਪੁਰਸ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਯਥਾ :—"ਐਸੀ ਮਾਲਾ ਪਹਿਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥ ਬਹੁਰ ਨ ਹੋਵੈ ਆਵਣ ਜਾਣੀ"

ਪੰਡਤ ਨੇ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਬਵੰਜਾ ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹੈ? ਉਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਾਰੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਦੇ ੫੫ (ਪਚਵੰਜਾ) ਸਲੋਕ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹਨ।

(੧) ਓਅੰ ਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ ਨਮਸਕਾਰੇ ॥

ਇਹ ਮੰਗਲ :-ਨਾਸਤਿਕ ਭ੍ਰਾਤੀ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ।

(੨) ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ॥

ਇਹ ਮੰਗਲ :-ਗਰੰਥ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ।

(੩) ਹੇ ਅਚੁਤ ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਘਨਾਸ ॥

ਇਹ ਮੰਗਲ :-ਅਕ੍ਰਿਤਘਨ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ।

ਪਚਵੰਜਾ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕ ਘਟਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਬਵੰਜਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਬਵੰਜਾ ਸਲੋਕ ਬਵੰਜਾ ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਹਨ ।

ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ "ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ" ਰਖਿਆ ਹੈ ।

ਬਾਵਨ ਨਾਮ ਬਵੰਜਾ ਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਨਾਮੇ ਬਾਣੀ ਰਚ ਕੇ ਉਸ ਪੰਡਤ ਦੇ ਸੰਸਿਆ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਤੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਚੇ ਹੀਰਿਆਂ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਖੇ ਜੀਵ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ।

ਦੋਹਿਰਾ :-ਬਾਣੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਪੜ੍ਹੇ ਜੋ ਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥

ਦੁਖ ਮਿਟੈ ਅਰ ਸੁਖ ਮਿਲੈ ਅੰਤ ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਇ ॥

— ਸਟੀਕ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਸੰਪੂਰਣ —

ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :—ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਬੈਠ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਿਤਨੇਮ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ :—

“ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀਓ ! ਸਨਾਤਨ ਮਤ ਵਾਲੇ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਜੀਵ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਭੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਸੌਖੀ ਬਾਣੀ ਰਚੋ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਠ ਕੀਤਿਆਂ ਜੀਵ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼੍ਰਾਸ ਭੀ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਣ।”

ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਰਾਮਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠ ਕੇ, ਸਾਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਉਚਾਰ ਕੇ, ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ—‘ਜੋ ਮਾਈ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਵੀ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੇ ੨੪੦੦੦ (ਚੜ੍ਹੀ ਹਜ਼ਾਰ) ਸ਼੍ਰਾਸ ਵੀ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਬਲਕਿ ਜਿਹੜਾ ਜੋਗੀ ਵੀ ਇਸ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇਗਾ ਉਸਦੇ ਸ਼੍ਰਾਸ ਵੀ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।’ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ‘ਜੋਗ ਕਲਪਤਰ’ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ੨੧੬੨੪ (ਇਕੀ ਹਜ਼ਾਰ ਛੇ ਸੌ ਚੜ੍ਹੀ) ਸ਼੍ਰਾਸ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸ਼੍ਰਾਸ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਜਿਤਨੀ ਕੁ ਤਨਖਾਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਤਨਖਾਹ ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰੋਵੀਡੈਂਟ ਫੰਡ ਦੇ ਕੱਟ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੫੮ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੁਪਇਆਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਰੁਪਏ ਰਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਏਸ ਫੰਡ ਲਈ ਤਨਖਾਹ ਦਾ $\frac{1}{3}$ ਹਿਸਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸੈਂਕੜਾ ਕਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਜੋਗੀ ਰੱਬ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਰਾਤ ਦਿਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ੨੧੬੨੪ ਸ਼੍ਰਾਸ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਸ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵੱਡੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ੨੧੬੨੪ ਅੰਖਰ ਪੂਰੇ ਹਨ।

ਜਿਹੜੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਇਸ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇਗੀ ਉਸ ਦੇ ਵੀ ਚੜ੍ਹੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਾਸ ਸਫਲ ਹੋਣਗੇ ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਗਰਭਿ ਨ ਬਸੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦੂਖੁ ਜਮੁ ਨਸੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੬੨]
ਜਾਂ-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ ॥ ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲ ਅਲੇਪ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੭੨]

ਇਤ ਆਦਿਕ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਉਹ ੨੩੭੩ (ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਤਿਹੱਤ੍ਰ) ਹਨ ।

ਅਤੇ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਵੀ ੩ (ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਸੰਤਨ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਕਾਗ ਜਿਉ ਲਵੈ ॥

ਸੰਤਨ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਸਰਪ ਜੋਨਿ ਪਾਇ ॥

ਸੰਤਨ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਹਿ ਜਲੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੭੯]

ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚ ਸੰਤ ਪਦ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਤਨ ਪਦ ਲਿਖ ਕੇ ਤਿੰਨ ਨੰਨੇ ਅੱਖਰ ਵਧਾ ਕੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ੨੪੦੦੦ ਸ਼ਾਸਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਾਸਤੇ ੨੧੬੨੪+੨੩੭੩+੩=ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ੨੪੦੦੦ ਹੀ ਅੱਖਰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜਿਵੇਂ ਨਵੇਂ ਕੰਮ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਸਭ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਅਰਾਧਣਾ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਆਦਿ ਗੁਰੁ ਏ ਨਮਹ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਆਦਿ=ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਏ=ਤਾਈ' ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ।

ਜੁਗਾਦਿ ਗੁਰੁ ਏ ਨਮਹ ॥

ਜੁਗਾਦਿ-ਜੁਗ+ਆਦਿ=ਜੁਗ ਦਾ ਅਰਥ ਦੋ ਕਰਨਾ । ਦੋ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਏ=ਤਾਈ', ਨਮਹ=ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ।

*ਵਿਆਕਰਣ ਵਿਚ ੭ ਵਿਭਗਤੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ :-

ਰਾਮਾ, ਰਾਮੰ, ਰਾਮੇਣ, ਰਾਮੇਤ, ਰਾਮਾਇ, ਰਾਮਸਿਆ, ਰਾਮਾਸ਼ੁ ।
ਰਾਮ ਹੈ, ਰਾਮ ਨੂੰ, ਰਾਮ ਕਰਕੇ, ਰਾਮ ਤਾਈਂ, ਰਾਮ ਸੇ, ਰਾਮ ਕੀ, ਰਾਮ ਵਿਖੇ ।

ਯਥਾ:-ਹੈ ਪ੍ਰਿਥਮਾ, ਨੂੰ ਦੁਤੀਆ, ਕਰਕੇ, ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਜਾਣ ।

ਤਾਈਂ ਵਾਸਤੇ ਚਤੁਰਥੀ, ਤੇ. ਸੇ. ਪੰਚਮ ਮਾਨ ।

ਕਾ. ਕੀ. ਕੋ, ਖਸ਼ਟੀ ਅਹੈ, ਵਿਖੇ ਸਪਤਮੀ ਜਾਣ ।

ਏਥੇ ਚੌਥੀ ਵਿਭਗਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 'ਏ' ਦਾ ਅਰਥ ਤਾਈਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਨਮਹ ॥

ਗੁਰੂ ਦਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਏ' =ਤਾਈਂ ਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ* ਗੁਰਦੇਵ ਦੇ ਨਮਹ ॥੧॥

ਜੋ ਆਪਣੇ ਸੁਆਮੀ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੇਵ ਪਦ ਲਿਖੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-ਸ੍ਰੀ=ਸੁਭਾਏਮਾਨ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੇਵ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਏ' =ਤਾਈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਆਮੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਦ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ :-

ਯਥਾ-ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮੇਸੁਰਾ ॥

ਗੁਰਦੇਵ ਸਖਾ ਅਗਿਆਨ ਭੰਜਨੁ ਗੁਰਦੇਵ ਬੰਧਿਪ ਸਹੋਦਰਾ ॥

ਗੁਰਦੇਵ ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਪਦੇਸੈ ਗੁਰਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰੁ ਨਿਰੋਧਰਾ ॥

ਗੁਰਦੇਵ ਸਾਂਤਿ ਸਤਿ ਬੁਧਿ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰਦੇਵ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਪਰਾ ॥

[ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ, ਪੰਨਾ ੨੬੨]

ਤਥਾ-ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਅਹੰਮੇਵ ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਗਤੀ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਗੁਰਦੇਵ ॥੧॥

[ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਅਸਟਪਦੀ ੬, ਪੰਨਾ ੨੬੬]

* 'ਸ੍ਰੀ ਪਦ' ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਨ ਹੈ :-

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ੧੨ ਕੋਹ ਪੁਰੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ੬ ਕੋਹ ਪੁਰੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮਾਇਆ ਖੜੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਾਇਆ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਬਹੁਤੇ ਤਰਲੇ ਮਾਰੇ, ਹਾੜੇ ਕਢੇ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਪਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਤੂੰ ਸਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਪਈ ਰਹ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਛੱਡੀ।" ਉਸ ਵਰ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਚਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ 'ਸ੍ਰੀ' ਪਦ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। 'ਸ੍ਰੀ' ਨਾਮ ਲਛਿਮੀ ਦਾ ਹੈ। ਲਛਿਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਤਥਾ-ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੁ ਕਹੈ ਜਨੁ ਸਾਚਾ ॥ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਸੋ ਕਾਚੈ ਕਾਚਾ ॥

ਆਵਾ ਗਵਨੁ ਮਿਟੈ ਪ੍ਰਭ ਸੇਵ ॥ ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਸਰਨਿ ਗੁਰਦੇਵ ॥

[ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਅਸਟਪਦੀ ੧੯, ਪੰਨਾ ੨੬੮

ਤਥਾ-ਸਰਨਿ ਜੋਗੁ ਸੁਨਿ ਸਰਨੀ ਆਏ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਆਪ ਮਿਲਾਏ ॥

ਮਿਟਿ ਗਏ ਬੈਰ ਭਏ ਸਭ ਰੇਨ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਲੈਨ ॥

ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਸੇਵਕ ਕੀ ਸੇਵ ॥

[ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਅਸਟਪਦੀ ੨੪, ਪੰਨਾ ੨੬੫

ਤਥਾ-ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਭੇਟੇ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟੇ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੬੮੩

ਤਥਾ-ਰਾਮ ਰਾਜ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ ਕੀਨੇ ਗੁਰਦੇਵ ॥ [ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੮੧੭

ਅਸਟਪਦੀ ॥* ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰੋ, ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰੋ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰੋ ।

ਅਥਵਾ :-ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਜੋ ਸਿਮਰਣੇ ਜੋਗ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਉਣਾ ਕਰੋ ।

ਯਥਾ-ਸਾਜਨ ਸੰਤ ਕਰਹੁ ਇਹੁ ਕਾਮੁ ॥ ਆਨ ਤਿਆਗਿ ਜਪਹੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ॥ ਆਪਿ ਜਪਹੁ ਅਵਰਹੁ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ ॥

[ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਅਸਟਪਦੀ ੨੦, ਪੰਨਾ ੨੬੦

ਤਥਾ :-ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਂਢਾ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਉ ॥

[ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਅਸਟਪਦੀ ੧੯, ਪੰਨਾ ੨੬੮

ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਤਨ ਮਾਹਿ ਮਿਟਾਵਉ ॥

ਕਲਿ=ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਕਲੇਸ, ਅਥਵਾ :-ਕਲਿ=ਕਲਪਣਾ ਅਤੇ (ਰਾਗ, ਦ੍ਰੋਸ, ਅਵਿਦਿਆ, ਅੱਸਮਤਾ, ਅਭੀਨਿਵੇਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ) ਕਲੇਸਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਮਿਟਾਵਉ=ਦੂਰ ਕਰੋ ।

ਸਿਮਰਉ ਜਾਸੁ ਬਿਸੰਭਰ ਏਕੈ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਅਗਨਤ ਅਨੇਕੈ ॥

ਬਿਸੰਭਰ=(ਬਿਸ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਅਰਥਾਤ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਜਾਸੁ=ਜਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਣਾ ਕਰੋ । ਉਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮ ਹਨ ਅਤੇ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਗਨਤ=ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ । ਅਥਵਾ :-ਇਕ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ, ਜਾਸੁ=ਜਸ ਦੇ ਨਾਮ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਗਨਤ=ਅਨਗਿਣਤ ਹਨ ।

*ਅਸਟ+ਪਦੀ=ਅੱਠ ਅੱਠ ਪਉੜੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਅਸਟਪਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਦਸ ਦਸ ਤੁਕਾਂ ਹਨ ।

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਧਾਖਰ ॥ ਕੀਨੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਇਕ ਆਖਰ ॥

ਚਾਰ ਵੇਦ, ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ, ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਹੈ।
ਆਖਰ=ਅੰਤ ਨੂੰ, ਇਕ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਿਨਕਾ ਏਕ ਜਿਸੁ ਜੀਅ ਬਸਾਵੈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗਨੀ ਨ ਆਵੈ ॥

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਬੋਹਲ ਹੈ, ਇਸ ਬੋਹਲ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਿਨਕਾ ਭਰ ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਸ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਨੀ=ਗਿਨਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
ਅਥਵਾ :-ਇਕ ਕਿਨਕਾ ਭਰ ਵੀ ਅਰਥਾਤ ਬੋਝਾ ਸਮਾਂ ਕੀ ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਸ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਿਨਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਯਥਾ :-ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਹ ਪਿਆਇਓ ॥

ਕਾਲ ਛਾਸ ਕੇ ਬੀਰ ਨ ਆਇਓ ॥੧੦॥

[ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੧]

ਕਾਂਖੀ ਏਕੇ ਦਰਸ ਤੁਹਾਰੋ ॥ ਨਾਨਕ ਉਨ ਸੰਗਿ ਮੋਹਿ ਉਧਾਰੋ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤੁਹਾਰੋ=ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਕਾਂਖੀ=ਇਛਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਲਵੋ ॥੧॥

ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੇ ਮਨਿ ਬਿਸਾਮ।ਰਹਾਉ*

ਇਸ ਵਿਚ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ।
ਵਾ :-ਇਹ ਸੁਖ+ਮਨੀ=ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪਰਛੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਲੋਕ ਘਰਾਂ ਦੀ ਪਰਛੱਤੀ ਪਰ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਇਸ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਹਨ।

ਵਾ :-ਸੁਖ+ਮਨੀ=ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਇਸ ਦੇ ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :-ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਮਨੀ=ਰੋਟੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮੰਨੀ ਵਿਚ (ਮੈਦਾ, ਖੰਡ, ਘਿਉ,) ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਮੈਦਾ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਖੰਡ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਘਿਉ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਣੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣੇ

*ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰਹਾਉ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੰਗਤੀਆਂ ਹਰ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਦਸ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਆਖੀਆਂ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੂਲ ਰੂਪ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਟੀਕਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਹਰ ਪਉੜੀ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਖਮਨੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮਣੀ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖੀਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਸੁਖਮਨੀ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ=ਵਾਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ॥ਰਹਾਉ॥ ਅੱਗੋਂ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਫਲ ਦਸਦੇ ਹਨ :-

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਗਰਭਿ ਨ ਬਸੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦੁਖੁ ਜਮੁ ਨਸੈ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦੁਬਾਰਾ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ।

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਪਾਸੋਂ ਦੁੱਖ ਤੇ ਜਮ ਨਸ ਜਾਂਦੇ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਾਲੁ ਪਰਹਰੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦੁਸਮਨੁ ਟਰੈ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਕਾਲ=ਮੌਤ ਨੂੰ ਪਰਹਰੈ=ਭਜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਟਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੈ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਰਾਤ ਦਿਨ ਗਿਆਨ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਭਉ ਨ ਬਿਆਪੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦੁਖੁ ਨ ਸੰਤਾਪੈ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੰਤਾਪਿੰਦਾ।

ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ॥੨॥

ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਵਿਚ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ=ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ॥੨॥

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ॥

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਤਤੁ ਬੁਧਿ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਤੇ ਨੌਂ ਨਿੱਧੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।*

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਹਿਤ ਤਤ ਸਰੂਪ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਾ :-ਤਤਵੇਤਿਆਂ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਜਪ ਤਪ ਪੂਜਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਬਿਨਸੈ ਦੂਜਾ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜਪ ਤਪ ਆਦਿ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰ

* ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਸਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੪੯੯) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੧ [ਪੰਨਾ ੨੬੨]

ਪ੍ਰਸਾ ਅਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਦੂਜਾ-ਦੂਤ ਭਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨੀ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦਰਗਹ ਮਾਨੀ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸਨਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸਨਾਨ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ :- ਜੈਤ ਨਾਮੇ ਸੇਠ ਦੀ

ਇਕ ਜੈਤ ਨਾਮੇ ਸੇਠ ਪਟਣੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਆਏ ਗਏ ਦੀ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਭਜਨ ਪਾਠ ਵੀ ਬੜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਤਸੰਗੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੀ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਪਟਣੇ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰੇ ਕੀਤੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਈਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸੇਠ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਐ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਇਹ ਜੈਤ ਸੇਠ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਨਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਗੰਗਾ ਪਰ ਇਸਨਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹੋ, ਗੰਗਾ ਇਸਨਾਨ ਕੀਤਾ ਕਰੇ।

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਨੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਇਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਵੇਖੋ।"

ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਕੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਰਾਤ ਇਥੇ ਠਾਹਰੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਗਉ ਆਈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹ ਕੁੰਡ ਭਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰਵਾਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ "ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?"

ਉਸ ਗਉ ਨੇ ਬੋਲ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਗੰਗਾ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ—"ਤੂੰ ਏਥੇ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈਂ?"

ਗਉ (ਗੰਗਾ)—"ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਸ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਇਸਨਾਨ ਕਰਵਾਉਣ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ।

ਇਹ ਗੱਲ ਵੇਖ ਅਤੇ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਚੁਪ ਚਾਪ ਹੋ ਗਏ।

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ। ਜੋ ਭੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣੇਗਾ, ਜਪੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਤੀਰਥ ਪਰਸਨ ਆਉਣਗੇ ਅਤੇ ੬੮ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸਨਾਨ ਦਾ ਫਲ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾਮ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ੬੮ ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ।

ਜੈਸੇ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਪਰਸ ਕੀਓ, ਜੁਗ ਚਾਰਿ ਚੜਿਓ ਕੋਲਾਸ ਰਹਿਓ।

ਜੈਸੇ ਲਾਖ ਬਾਰ ਕੁਰਛੇਤਰ ਮੇਂ, ਅਸਮੇਧ ਜਗ ਅਭੰਗ ਠਇਓ।

ਜੈਸੇ ਕੋਟ ਬਰਸ ਤਪ ਉਰਧ ਮੁਖੀ, ਬੈਸੰਤਰ ਮੇਂ ਤਨ ਦਾਹ ਦਇਓ।

ਫੁਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਤੀ, ਜਿਨ ਏਕ ਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਓ।

ਅਥਵਾ—ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ-ਫਰੇਬ ਕਰਕੇ ਪਾਪ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਅੰਤਹਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਪੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥

ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੇ ਵਿਚਿ ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਪੂਰਿ ਗਵਾਈ ॥

[ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪, ਪੰਨਾ ੧੨੬੩]

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਪਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਨੀ=ਮਾਣ ਇੱਜਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਹੋਇ ਸੁ ਭਲਾ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਸੁਫਲ ਫਲਾ ॥

ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਪਾਸੋਂ ਜੋ ਭੀ ਕਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਵਾ :- ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਜੋ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਭਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਆਦਿਕ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਅਥਵਾ :- ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ ਕਰਕੇ ਫਲਦਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੬੩)

ਸੇ ਸਿਮਰਹਿ ਜਿਨ ਆਪਿ ਸਿਮਰਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਲਾਗਉ ਪਾਏ ॥੬॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਸਿਮਰਨ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਏ—ਚਰਨੀ ਲੱਗਦੇ ਹਾਂ,

ਵਾ :- ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀ ਲੱਗਣਾ ਕਰੋ ॥੬॥

ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਸਭ ਤੇ ਉਚਾ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਉਧਰੇ ਮੁਚਾ ॥

ਪ੍ਰਭੁ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸਾਰਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੁ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਮੁਚਾ=ਬਹੁਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਧਰੇ=ਤਰ ਗਏ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਤਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸੁਝੈ ॥

ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਤਿਸਨਾ ਰੂਪ ਅੱਗ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਕੇ ਅੰਤ੍ਰਯਾਮਤਾ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਹੀ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਪੂਰਨ ਆਸਾ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰਾਸਾ=ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਸਭ ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਜਾਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੀ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਜਾਂ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,
ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕਾ ਦਾਸਨਿ ਦਸਨਾ ॥੪॥

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਆਪ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਪਰ ਵਸਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ ॥੪॥

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਧਨਵੰਤੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਪਤਿਵੰਤੇ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਸਲ ਧਨ ਵਾਲੇ ਧਨਾਢ ਹਨ ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਜਨ ਪਰਵਾਨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਧਾਨ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹਨ ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਮੁਖੀ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿਸਿ ਬੇਮੁਹਤਾਜੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸਿ ਸਰਬ ਕੇ ਰਾਜੇ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੇਮੁਬਾਜ਼ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਸੁਖ ਵਾਸੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸਦਾ ਅਭਿਨਾਸੀ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੁਖਾਂ 'ਚ ਵਸਦੇ ਹਨ ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅਭਿਨਾਸੀ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਲਾਗੇ ਜਿਨ ਆਪਿ ਦਇਆਲਾ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੀ ਮੰਗੈ ਰਵਾਲਾ ॥੫॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਦਿਆਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ॥੫॥

ਪ੍ਰਭਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨ ਸਦਬਲਿਹਾਰੀ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹਨ ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਮੁਖ ਸੁਹਾਵੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨ ਸੂਖਿ ਬਿਹਾਵੇ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੂੰਹ ਸੁੰਭਨੀਕ ਹਨ ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਬਿਹਾਵੇ=ਬੀਤਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨ ਆਤਮੁ ਜੀਤਾ ॥

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਾ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮ=ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਿਰਮਲ=ਪਵਿਤਰ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨ ਅਨਦ ਘਨੇਰੇ ॥

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਬਸਹਿ ਹਰਿ ਨੇਰੇ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਨੇਰੇ=ਬਹੁਤੇ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਸਦੇ ਹਨ ।

ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਨੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ॥੬॥

ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦਿਨ ਜਾਗਦਾ ਹੈ,

ਭਾਵ ਮੋਹ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਹਟਕੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਬਹੁ ਨ ਝੂਰੇ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ=ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਕਦੇ ਵੀ ਝੂਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਹਰਿ ਗੁਨ ਬਾਨੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਨੀ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹਰੀ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਸਹਜ ਪਦ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਨਿਹਚਲ ਆਸਨੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸਨੁ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਆਸਣ ਨਿਸਚਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਭਾਵ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ।

ਵਾ :-ਨਿਹਚਲ ਆਸਨੁ=ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦਾ ਕੋਲ ਬਿਗਾਸਨੁ=ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਅਨਹਦ ਝੁਨਕਾਰ ॥ ਸੁਖੁ ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਨ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਅਨਹਦ=ਇਕਰਸ ਝੁਨਕਾਰ=ਅਨੰਦ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਜੋ ਸੁਖ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਪਾਰ ਉਰਵਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਜਨ ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਮਇਆ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਜਨ ਸਰਨੀ ਪਇਆ ॥ ੭ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਮਇਆ=ਕਿਰਪਾ ਦਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹਾਂ ॥੭॥

ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਲਗਿ ਬੇਦ ਉਪਾਏ ॥

ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਭਗਤ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਮਰਨ ਲਗਿ=ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਵੇਦ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :—ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਭਗਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਹੋ ਆਏ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਚਮਿਆਰ ਰਵਿਦਾਸ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭਗਤ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਭਗਤ ਭਗਤ ਜਗਿ ਵਜਿਆ ਚਹੂੰ ਚਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਿ ਚਮਰੇਟਾ। (ਵਾਰ ੧੦, ਪੰਨੀ ੧੭)

ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਉਪਾਏ=ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ।

ਅਥਵਾ :—ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਵੇਦ ਉਪਾਏ ਹਨ, ਹੇ ਪੁਰਸ਼! ਤੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਣਾ ਕਰ।

ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਭਏ ਸਿਧ ਜਤੀ ਦਾਤੇ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਨੀਚ ਚਹੁਕੁੰਟ ਜਾਤੇ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਿਧ ਜਤੀ ਤੇ ਦਾਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਨੀਚ ਪੁਰਸ਼ ਚੌਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਾਤੇ=ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਧਾਰੀ ਸਭ ਧਰਨਾ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਹਰਿ ਕਾਰਨ ਕਰਨਾ ॥

ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਧਰਨਾ=ਧਰਤੀ ਧਾਰੀ=ਬਣਾਈ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜਕੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਪਹਾੜਾਂ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਫੁਲ ਵਾਂਗ ਧਾਰੀ=ਟਿਕਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸੈਲਨਿ ਕਾਨਨਿ ਸੇਂ ਧਰਨੀ ਪਰਸੂਨਹਿ ਜਯੋਂ ਜਿਨ ਸੀਸ ਉਠਾਈ। (ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਧਿ: ੧)

ਜੋ ਹਰੀ ਸਭ ਕਾਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ।

ਅਥਵਾ :—ਉਸਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਸਿਮਰਕੇ ਹਰਿ=ਬ੍ਰਹਮਾ, ਜਗਤ ਦੇ ਸਭ ਕਾਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਕੀਓ ਸਗਲ ਅਕਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਮਹਿ ਆਮਿ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥

ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਅਕਾਰਾ=ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ :—ਜੇਤਾ ਕੀਤਾ ਤੇਤਾ ਨਾਉ ॥ (ਜਪੁ ਜੀ)

ਅਥਵਾ :—ਹਰਿ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਕੇ ਸਗਲ ਅਕਾਰਾ=ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਪੰਚ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਆਤਮਭੂ ਭਲਿ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨਤਿ ਜਾਂ ਬਲਿ ਸੇਂ ਪਰਪੰਚ ਬਨਾਈ ॥੪੬॥ (ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਵਾ :—ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਪ ਆਕੇ ਦਰਸਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਆਪ ਹਰਿ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਇਆ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਭੇਦ ਲਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ ॥੮॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸਨੇ ਗੁਰਮੁਖਿ=ਮੁਖੀ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੮॥੧॥

(ਦੂਜੀ ਅਸਟਪਦੀ)

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਸਲੋਕੁ ॥ ਦੀਨ ਦਰਦ ਦੁਖ ਭੰਜਨਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ॥

ਹੇ ਦੀਨ=ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਜਨ ਦਰਦ ਦੇ ਭੰਜਨਾ=ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਹੋ।

ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਆਇਓ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਸਾਥ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ ॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੨੬੪)

ਅਸਟਪਦੀ ॥ ਜਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤ ਨ ਭਾਈ ॥

ਮਨ ਉਹਾ ਨਾਮੁ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਮਾਂ ਪਿਉ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਭਰਾ ਆਦਿਕ ਕੋਈ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਹੇ ਮਨ ਉਹਾ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਹ ਮਹਾ ਭਿਆਨ ਦੂਤ ਜਮ ਦਲੈ ॥ ਤਹ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਚਲੈ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਲੋਕ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬੜੇ ਭਿਆਨਕ ਜਮਦੂਤ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦਲੈ=ਮਾਰੇਗਾ।

ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ=ਫਕਤ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਚਲੇਗਾ।

ਜਹ ਮੁਸਕਲ ਹੋਵੈ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਉਧਾਰੀ ॥

ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੈਨੂੰ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਮੁਸਕਲ=ਤਕਲੀਫ ਹੋਵੇਗੀ।

ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕ ਖਿਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਤੈਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਧਾਰੀ=ਬਚਾ ਲਏਗਾ।

ਅਨਿਕ ਪੁਨਹਚਰਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਤਰੈ ॥ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਕੋਟਿ ਪਾਪ ਪਰਹਰੈ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਨਹਚਰਨ=ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਭੀ ਤੇਰਾ ਤਰਨਾ ਅਰਥਾਤ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪਰਹਰੈ=ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ :—ਘੋਰ ਦੁਖੰ ਅਨਿਕ ਹਤੰ ਜਨਮ ਦਾਰਿਦ੍ਰੰ ਮਹਾ ਬਿਖਾਵੰ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੫੫)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ਘਨੇਰੇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਗੁਰਮੁਖਿ=ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਘਨੇਰੇ=ਬਹੁਤੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਓਗੇ ॥੧॥

ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ ਰਾਜਾ ਦੁਖੀਆ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਹੋਇ ਸੁਖੀਆ ॥

ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੁਖੀ ਹੈ।
ਭਾਵੇਂ ਗਰੀਬ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਹੋਮਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਗਰੀਬ ਸੀ, ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ-

ਬਸਤਾ ਰੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ ਚੀਰ ਸਭਿ ਛਿੰਨਾ ॥ ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ ॥
ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਇਨ ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ ॥ ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥

[ਜੇਤਸਰੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੭੦੭]

ਅਥਵਾ :-ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚੋਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਰਾਜ ਦੁਖ ਦੇ ਸਹਿਤ ਭੀ ਹੈ
ਅਰਥਾਤ ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮੇ ਵਾਂਗ ਕੋਹੜੀ ਭੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ :-ਸਾਧੂ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਦੀ

ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਰਾਣੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਚਾਰੇ ਹੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਗਰਮੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਛੋਟੀ ਰਾਣੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪੂੰਜ ਰਹੀ ਸੀ, ਨਾਲੇ ਰੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਰੋਣ ਕਰਕੇ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਠੰਢੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪਿਆ, ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੇਖ ਕੇ ਰੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ? ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਧੂ ਬਣਨ ਲਗਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੱਠ ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਕੇ ਮਿਲ ਜਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਰੋ ਰਹੀ ਹਾਂ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਰੋ ਨਾ, ਉਹ ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।" ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ "ਉਸ ਦੇ ਖਿਆਲ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਚਰ੍ਹਰ ਸਾਧੂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ।"

ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਾਧੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁੱਛ ਕੇ ਜਾਂ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਵੇਰਾਗ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੁਛੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਘਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਵੇਰਾਗ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਭ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਰਾਣੀਆਂ ਕਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੇਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵਿਖਾਂਦਾ ਹਾਂ।" ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਵਿਖਾਓ।"

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਨੇ ਇਕ ਧੋਤੀ ਪਹਿਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲਗਾ "ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਮੇਰੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਰਾਜ ਸੰਭਾਲੋ ਮੈਂ ਚਲਦਾ ਹਾਂ।" ਇੰਝ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ।

ਪਿਛੋਂ ਰਾਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਰੋਈਆਂ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਚਰਨ ਫੜ ਕੇ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਭੀ ਨਾ ਮੰਨੀ। ਫਿਰ ਵੱਡੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, "ਆਪ ਸਾਧੂ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋ?"

ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਧੂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ—

ਰਾਜ-ਭਾਗ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਧੂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਬ੍ਰਹਮ ਰਸ ਲੈਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੋਗੇ। ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ-ਰਸ ਲੈਂਦੇ ਲੈਂਦੇ ਮਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇ-ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਰਹਿ ਜਾਓ। ਫਿਰ ਆਪ ਦੋਹਾਂ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਓਗੇ।

ਜਿਵੇਂ ਬਗਲੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਦਾ ਬਚਨ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਦੋਹਾਂ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਮੇਰਾ ਬਚਨ ਨਾ ਮੰਨੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੀ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਰਸ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ, ਨਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੰਦ ਹੀ।

ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕ ਬਗਲਾ ਬਗਲੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਆਪਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਕੇ ਖਾਂਦੇ ਸਨ।

ਉਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ ਨਰੀਏਲਾਂ ਦੇ ਬੂਛ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਓਥੇ ਹੰਸ ਆ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਦੁੱਧਾਂ ਮਾਰਕੇ ਨਰੀਏਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੁੱਧ ਪੀਤਾ ਤੇ ਕੁਝਕੁ ਤੁਪਕੇ ਹੇਠਾਂ ਡਿਗ ਪਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਬਗਲਾ ਬਗਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗਾ, "ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਨ, ਦੁੱਧ ਕਿਉਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਮੱਛੀਆਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ?" ਬਗਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਸੁਫੇਦ ਹੋਣ ਪਰ ਵੀ ਇਹ ਬਗਲੇ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੰਸ ਹਨ, ਇਹ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਬਗਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਚਲ ਆਪਾਂ ਭੀ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸੁਆਦ ਵੇਖੀਏ। ਜਿਹੜਾ ਦੁੱਧ ਓਥੇ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਓਸੇ ਨੂੰ ਪੀਣ ਲਗ ਪਏ, ਤਾਂ ਬੜਾ ਸੁਆਦ ਆਇਆ। ਬਗਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ—"ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਕੰਡੇ ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਈ ਹਾਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੁੱਧ ਪੀਤਾ ਕਰੀਏ।" ਬਗਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹੀ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ, ਦੁੱਧ ਹੰਸਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਹੰਸ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਗਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਤੂੰ ਭੀ ਪ੍ਰਤੀਗਿਆ ਨਾ ਕਰ।"

ਬਗਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਮੱਛੀਆਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਖਾਵਾਂਗਾ। ਬਗਲੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਮੂਰਖ ਬਗਲਾ ਸਮਝਿਆ ਨਾ।

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਓਥੇ ਆ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗਾ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ ਚਟਿਆ ਕਰੇ। ਕਈ ਦਿਨ ਤਾਂ ਨਿਰਬਾਹ

ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਦ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ ਤਾਂ ਨਰੀਏਲ ਦੇ ਫਲ ਥੋੜੇ ਰਹਿ ਗਏ ਤੇ ਹੰਸ ਉਡ ਕੇ ਚਲ ਗਏ। ਬਗਲਾ ਬਗਲੀ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹੇਠ ਫਲ ਲਭਣ ਲਗੇ ਕਿ ਕੋਈ ਫਲ ਡਿੱਗਾ ਹੋਇਆ ਲਭ ਪਵੇ ਪਰ ਕੋਈ ਨਾ ਲੱਭਾ।

ਫਿਰ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਉਪਰ ਫਲ ਲਗੇ ਦੇਖ ਕੇ ਬਗਲਾ ਬਗਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਫਲ ਤਾਂ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਆ ਆਪ ਹੀ ਤੋੜ ਕੇ ਦੁੱਧ ਪੀ ਲਈਏ।

ਬਗਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਤੋੜ ਸਕਦੇ, ਸਾਡੀ ਚੁੰਜ ਕੱਚੀ ਹੈ। ਮੂਰਖ ਬਗਲੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਬਗਲੀ) ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਬ੍ਰਿਛ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਨਾਰੀਅਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚੁੰਜ ਮਾਰਕੇ ਤੋੜਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਚੁੰਜ ਫਲ ਵਿਚ ਖੁਭ ਗਈ ਤੇ ਫਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਟਕਣ ਲਗ ਪਿਆ ਆਖਿਰ ਤੜਪ ਤੜਪ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ।

ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਮੂਰਖ ਬਗਲੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਗਲੀ ਦਾ ਬਚਨ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈਂਦਾ ਲੈਂਦਾ ਮੱਛੀਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਆਪਣੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਬਚਨ ਨਾ ਮੰਨੋਗੇ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਲੈਂਦੇ ਮਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇ-ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਘਰ ਹੀ ਚਲੋ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਤੇਰਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗਾ।

ਤੇਰੇ ਆਖੇ ਲਗ ਕੇ ਜੇ ਮੈਂ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਕਹਾਵਾਂਗਾ।

ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਲੰਪਟ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਾਰਤ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ—ਇਕ ਗਰੀਬ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਇਕ ਲੜਕਾ ਤੇ ਇਕ ਲੜਕੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੰਨਿਆ ਸਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਗਊਆਂ ਮੱਝਾਂ ਬਹੁਤ ਸਨ। ਕੰਨਿਆ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਮੇਰੇ ਪੇਕੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੀ ਗਾਂ ਮੱਝ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਉਥੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਦੁੱਧ ਮੱਖਣ ਖੁਆ ਕੇ ਤਕੜਾ ਕਰਕੇ ਭੇਜਾਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਚ ਕੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।

ਗਰਮੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ ਸਵੇਰੇ ਦਹੀਂ ਰਿੜਕ ਕੇ ਮੱਖਣ ਕਢਕੇ ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਉਠਾ ਕੇ ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੁਆ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਤਲੀ ਪਰ ਮੱਖਣ ਦਾ ਪੇੜਾ ਰੱਖਕੇ ਕਿਹਾ—ਇਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਖਾ ਲੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਮੱਖਣ ਖਾਧਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਿਆ।

ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਮੱਖਣ ਢਲਕੇ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਹੇਠਾਂ ਡਿਗਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਉਹ ਮੂਰਖ ਮੱਖਣ ਦੇ ਪੇੜੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਤੁਪਕੇ ਨੂੰ ਚਟਣ ਲਗ ਪਿਆ ਤੇ ਉਪਰੋਂ ਇੱਲ ਆਈ ਉਹ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਮੱਖਣ ਦੇ ਪੇੜੇ ਨੂੰ ਲੈ ਗਈ

ਤੇ ਕੁਝ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਗਈ। ਉਹ ਓਥੇ ਖੜਾ ਹੀ ਰੋਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਮੈਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਜੋ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਚਟਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰੋਂਦਾ ਰਵਾਂ।

ਹਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀ ਸਿਸਟੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਭੀ ਹੋਵੇ, ਜੇਕਰ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੁਖੀ ਰਵੇਗਾ। ਜੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ੇ-ਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੰਝ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ ਬੰਧਨਾਂ ਪਰੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਨਿਸਤਰੈ ॥

ਚਾਹੇ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬੰਧਨ ਵੀ ਪੈ ਜਾਣ। ਪਰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਨਿਸਤਰੈ=ਛੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨਿਕ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਤਿਖ ਨ ਬੁਝਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਆਘਾਵੈ ॥

ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗ=ਆਨੰਦ ਭੀ ਜਿਸ ਭੁਖ ਤਰੇਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਝਾ ਸਕਦੇ।

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਭੁਖ ਤਰੇਹ ਵਲੋਂ ਮਨ ਆਘਾਵੈ=ਰੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹ ਮਾਰਗਿ ਇਹੁ ਜਾਤ ਇਕੋਲਾ ॥ ਤਹ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਹੋਤ ਸੁਹੇਲਾ ॥

ਜਿਸ ਜਮ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਹ ਜੀਵ ਇਕੱਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਸੁਹੇਲਾ=ਸੁਖਦਾਈ ਸੰਗਿ=ਸੰਗੀ ਭਾਵ ਸਾਥੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ॥ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈਐ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਧਿਆਵਣਾ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਹੀ ਪਰਮ ਗਤਿ=ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਛੁੱਟਤ ਨਹੀ ਕੋਟਿ ਲਖ ਬਾਹੀ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਤਹ ਪਾਰਿ ਪਰਾਹੀ ॥

ਪ੍ਰਤੱਖ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਾਲਾ ਵੀ, ਵਾ :-ਭਰਾਵਾਂ ਰੂਪੀ, ਵਾ :-ਮਿੱਤਰਾਂ ਰੂਪੀ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਭੀ ਜਿਸ ਜਮ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟ ਸਕਦਾ।

ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਜਮ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

‘ਬੰਧਨ’ ਵਾਲੇ ਧੰਧੇ ਨੂੰ ਔਂਕੜ ਸਮਝਕੇ ‘ਨ’ ਅੱਖਰ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬੰਧਨ ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਪਾਠ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ-ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤੀ ‘ਬੰਧਨ’ ਪਾਇ ॥ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ਛੁਟੈ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੧੫੨]

੨. ਸਚੁ ਮਨ ਕਾਰਣਿ ਤਤੁ ਬਿਲੋਵੈ ॥ ਸੁਭਰ ਸਰਵਹਿ ‘ਮੋਲਨ’ ਧੋਵੈ ॥

(ਅਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ, ਪੰਨਾ ੪੧੧)

੩. ਦੁਤੀਆ ‘ਜਮੁਨ’ ਗਏ ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨੁ ਕੀਆ ॥ (ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੪, ਪੰਨਾ ੧੧੧੬)

ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਜਹ ਆਇ ਸੰਘਾਰੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਤਕਾਲ ਉਧਾਰੈ ॥

ਅਨੇਕਾਂ ਬਿਘਨ=ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਜਿਥੇ ਆ ਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰੈ=ਮਾਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਉਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਆ ਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਤਤਕਾਲ=ਸੀਘਰ ਹੀ ਬਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਉਧਾਰੈ=ਬਚਾਅ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਜਨਮੈ ਮਰਿ ਜਾਮ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਪਾਵੈ ਬਿਸਾਮ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਮਰ ਕੇ ਫਿਰ ਵੀ ਜੰਮਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਬਿਸਾਮ=ਟਿਕਾਅ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਉ ਮੇਲਾ ਮਲੁ ਕਬਹੁ ਨ ਧੋਵੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕੋਟਿ ਪਾਪ ਖੋਵੈ ॥

ਜੋ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੇਲ ਕਰ ਕੇ ਮੇਲਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਮੇਲ ਨੂੰ ਕਦੇ ਧੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਮੇਲ ਨੂੰ ਧੋ ਕੇ ਕੋਟੀ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਖੋਵੈ=ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮਨ ਰੰਗਿ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਈਐ ਸਾਧ ਕੇ ਸੰਗਿ ॥੩॥

ਅਜਿਹੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਜਪਣਾ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਪਰ ਪਰਾਪਤ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਊਹਾ ਸੰਗਿ ਤੋਸਾ ॥

ਜਿਸ ਜਮ ਮਾਰਗ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਰਸਤੇ ਦੇ ਕੋਹ ਗਿਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ*।

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਤੋਸਾ=ਖਰਚਾ ਬਣ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੁਸਾਫਰੀ ਵੇਲੇ ਜੋ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਲਈ ਨਾਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਿਜਾਈਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ 'ਤੋਸਾ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਸਾਖੀ :—ਮੂਰਖ ਰਾਜੇ ਦੀ

ਇਕ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਬਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਿਯਮ ਸੀ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਕਰੇ, "ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਦੁਰਲਭ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਫਲ ਨਾ ਗਵਾਓ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰ ਲਵੋ।"

ਪਰ ਰਾਜਾ ਨੇ ਰਾਣੀ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਵੀ ਨਾ ਮੰਨੀ ਢੀਠ ਬਣ ਕੇ ਸੁੱਤਾ ਰਿਹਾ ਕਰੇ

* ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਭੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਰਸਤਾ ੩੬੫ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਉੱਠ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਵੇ।

ਆਖਿਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ-ਆਪ ਬੜੇ ਮੂਰਖ ਹੋ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਇਸ ਨੇ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਮੂਰਖ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੀ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਹਿਰ ਵਿਚ ਢੰਡੋਰਾ ਫਿਰਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਮੂਰਖ ਬੁਲਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜਾ ਵੱਡਾ ਮੂਰਖ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਸੋਟੀ ਫੜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਮੂਰਖ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਟੀ ਦੇ ਦੇਣੀ। ਇੰਜ ਕਹਿ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜਾ ਆਪ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਵਾਲਿਆ। ਮੂਰਖ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਪੁਛਿਆ, "ਰਾਜਨ ਕੀ ਸਬੱਬ ਹੈ?" ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਮੂਰਖ ਲੱਭਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?"

ਉਸ ਮੂਰਖ ਨੇ ਪੁਛਿਆ : ਰਾਜਨ ਆਪ ਕਿਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ ?

ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ : ਮੈਂ ਪੁਲੌਕ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਮੂਰਖ ਨੇ ਪੁਛਿਆ : ਆਪ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਕਦੇ ਆਓਗੇ ?

ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ : ਫਿਰ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗਾ।

ਮੂਰਖ ਨੇ ਪੁਛਿਆ : ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਤਨੇ ਕੋਰ ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ?

ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ : ਉਸ ਰਸਤੇ ਦੇ ਕੋਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ,

ਮੂਰਖ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ-ਹੱਛਾ ! ਇਤਨੀ ਦੂਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਪ ਇਹ ਦੱਸੋ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੌਣ ਜਾਏਗਾ ?

ਰਾਣੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਜਾਣਗੇ, ਫੌਜਾਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਵਜ਼ੀਰ ਜਾਣਗੇ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਬੰਧੀ ਜਾਏਗਾ ?

ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਮੂਰਖ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨਗਦੀ ਵਗੈਰਾ ਤਾਂ ਲੈ ਜਾਓਗੇ, ਜਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਲਈ ਕੁਝ ਤੋਸਾ ਵਗੈਰਾ ਲੈ ਜਾਓਗੇ।

ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਵਾਂਗਾ ਖਾਲੀ ਹੱਥੀਂ ਆਇਆ ਸਾਂ ਤੇ ਖਾਲੀ ਹੱਥੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੂਰਖ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਜੇਕਰ ਇਤਨੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੫੧੧) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੨ [ਪੰਨਾ ੨੬੪]

ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਸਤੇ ਲਈ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਬੰਧੀ ਜਾਂ ਸਿਪਾਹੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕਦੇ, ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਮੂਰਖਾਂ 'ਚੋਂ ਵੱਡੇ ਮੂਰਖ ਆਪ ਹੀ ਹੋ ਜੋ ਇਤਨੀ ਸਮਝ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ, ਨਾ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨੌਕ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਸ ਖਟਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਆਪਣੀ ਸੋਟੀ ਸੰਭਾਲ ਲਓ।

ਮੂਰਖ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੋਟੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਆਪਣੀ ਰਾਣੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਰਾਣੀ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗ ਕੇ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨੇ ਕੁਝ ਭੀ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਪੁਲੋਕ ਦੇ ਲੰਮੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੀ ਪਵਿਤਰ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—

ਕਪੜੁ ਗੁਪੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ਛਡਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜਾਵਣਾ ॥

ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਾਵਣਾ ॥

ਹੁਕਮ ਕੀਏ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਰਾਹਿ ਭੀੜੈ ਅਗੈ ਜਾਵਣਾ ॥

ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ਤਾ ਦਿਸੈ ਖਰਾ ਡਰਾਵਣਾ ॥

ਕਰਿ ਅਉਗਣ ਪਛੋਤਾਵਣਾ ॥੧੪॥

[ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ ੪੭੦]

ਜਿਹੁ ਪੈਡੈ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਉਜੀਆਰਾ ॥

ਜਿਸ ਜਮ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬੜਾ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਹੈ।

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਓਥੇ ਉਜੀਆਰਾ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਰੋਸ਼ਨੀ) ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਹਾ ਪੰਥਿ ਤੇਰਾ ਕੋ ਨ ਸਿਵਾਨੂ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਹ ਨਾਲਿ ਪਛਾਨੂ ॥

ਜਿਸ ਜਮ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਸਿਵਾਨੂ=ਵਾਕਿਫ਼ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ।

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਓਥੇ ਤੇਰੇ ਜਾਣੁ ਮਿਤ੍ਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਹ ਮਹਾ ਭਿਆਨ ਤਪਤਿ ਬਹੁ ਘਾਮ ॥

ਤਹ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤੁਮ ਉਪਰਿ ਛਾਮ ॥

ਜਿਸ ਜਮ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਭਿਆਨਕ ਘਾਮ=ਧੁੱਪ ਦੀ ਬਹੁਤ ਤਪਤਿ=ਗਰਮੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਉਥੇ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਛਾਮ=ਛਾਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜਹਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਨ ਤੁਝੁ ਆਕਰਖੈ ॥ ਤਹ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਖੈ॥੪॥

ਜਿਸ ਜਮ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਖਾ—ਤੁਹ ਤੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਆਕਰਖੈ—ਖਿੱਚੇਗੀ ਭਾਵ ਸਤਾਵੇਗੀ।
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਓਥੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਵਰੇਗੀ॥੪॥

ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ ਬਰਤਨਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸਮੁ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਵਰਤਨ ਭੀ ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ।

ਅਤੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭੀ ਨਾਮ ਦਾ ਬਿਸਮੁ=ਨਿਵਾਸ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਦਾਸ ਕੀ ਓਟ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਉਧਰੇ ਜਨ ਕੋਟਿ ॥

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਓਟ ਰੂਪ ਹੈ ਯਾਨੀ ਢਾਲ ਰੂਪ ਹੈ।

ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਕੋੜਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਉਧਰੇ=ਬਚ ਗਏ ਹਨ।

ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਰਤ ਸੰਤ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਾਧ ਕਮਾਤਿ ॥

ਸੰਤ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਹਰੀ ਜਸ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਰੂਪੀ ਅਉਖਧੁ=ਦਵਾਈ ਦਾ ਕਮਾਤਿ=ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਜਨ ਕੀਨੋ ਦਾਨ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਨਿਧਾਨੁ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਹੀ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮਨ ਤਨ ਰੰਗਿ ਰਤੇ ਰੰਗ ਏਕੈ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੈ ਬਿਰਤਿ ਬਿਬੇਕੈ ॥੫॥

ਮਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਕ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹਨ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਕ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :-ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿਵੇਕ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤਿ=ਉਪਜੀਵਕਾ ਵਿਵੇਕ ਵਾਲੀ ਹੈ

ਅਥਵਾ :-ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬਿਰਤਿ=ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਾਧਨ ਮੁੱਖ ਹਨ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕਉ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ॥

ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਜਨ ਕਉ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭੁਗਤਿ ॥

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਜੁਗਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਵਾ:-ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਭੁਗਤ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਖੁਸ਼ਾਕ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕਾ ਰੂਪ ਰੰਗੁ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਕਬ ਪਰੈ ਨ ਭੰਗੁ ॥

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਅਤੇ ਰੰਗ ਹੈ ।

ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਦੇ ਭੀ ਭੰਗ-ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਜਨ ਸੋਭਾ ਪਾਈ ॥

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੇ ਸੋਭਾ ਪਾਈ ਹੈ ।

(ਪੰਨਾ ੨੬੫)

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕਉ ਭੋਗੁ ਜੋਗੁ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ਬਿਓਗੁ ॥

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਅਤੇ ਜੋਗ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਵਾ :- ਨਾਮ ਹੀ

ਭੋਗ ਹੈ ਨਾਮ ਹੀ ਜੋਗ ਹੈ । ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਭੀ ਬਿਓਗ-ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਅਥਵਾ :- ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵੀ ਬਿਓਗੁ=ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਜਨੁ ਰਾਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਜੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇਵਾ ॥੬॥

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਦੀ ਹਰਿ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਹਰਿ=ਸ਼ਿਵਜੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤਿੰਨੋਂ ਦੇਵਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥ ੬ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਮਾਲੁ ਖਜੀਨਾ ॥ ਹਰਿ ਧਨੁ ਜਨ ਕਉ ਆਪਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੀਨਾ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੀ ਮਾਲ ਹੈ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਓਟ ਸਤਾਣੀ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਜਨ ਅਵਰ ਨ ਜਾਣੀ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਤਾਣੀ=ਸਹਿਤ ਬਲ ਦੇ ਓਟ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਜਨ ਹਰਿ ਰਸਿ ਰਾਤੇ ॥ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਨਾਮ ਰਸ ਮਾਤੇ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਓਤਿ ਪੋਤਿ=ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗ ਹਰੀ ਰਸ ਵਿਚ ਰਾਤੇ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਨਾਮ-ਰਸ ਵਿਚ ਮਾਤੇ=ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ=ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਅਥਵਾ :- ਜੋ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਹੈ ।

ਆਠ ਪਹਰ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੇ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਭਗਤੁ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀ ਛਪੇ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਭਗਤ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਛਪੇ=ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।

ਯਥਾ :—ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗਿ ਨਾਮਦੇਉ ਮਨੁ ਲੀਣਾ ॥

ਆਢ ਦਾਮ ਕੇ ਛੀਪਰੇ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਬੁਨਨਾ ਤਨਨਾ ਤਿਆਗਿ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਬੀਰਾ ॥

ਨੀਚ ਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ ਭਇਓ ਗੁਨੀਯ ਗਹੀਰਾ ॥੧॥

ਰਵਿਦਾਸੁ ਦੁਵੰਤਾ ਚੋਰ ਨੀਤਿ ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ ॥

ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥੨॥ [ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੪੮੭]

ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਬਹੁ ਕਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਸੰਗਿ ਕੇਤੇ ਤਰੇ ॥੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨੇ ਬਹੁਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਮੁਕਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਤਰ ਗਏ ਹਨ ॥੭॥

ਪਾਰਜਾਤੁ ਇਹੁ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ॥ ਕਾਮਧੇਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਮ ॥

ਹਰੀ ਦਾ ਜੋ ਨਾਮ ਹੈ ਏਹੋ ਸਾਰਿਆਂ ਫਲਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਾਰਜਾਤੁ=ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ ।*

ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਮ=ਗਾਇਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਏਹੋ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕਾਮਧੇਨ ਗਉ ਹੈ ਜੋ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਯਥਾ :—ਇਛਾ ਪੂਰਕੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਜਾਕੇ ਵਸਿ ਹੈ ਕਾਮਧੇਨਾ ॥

ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਮੇਰੇ ਜੀਅਕੇ ਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੬੭੦]

ਸਭ ਤੇ ਉਤਮ ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ॥ ਨਾਮੁ ਸੁਨਤ ਦਰਦ ਦੁਖ ਲਥਾ ॥

ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਰੋਸਟ ਹੈ । ਯਥਾ :—

ਨਿਰਗੁਣ ਕਥਾ ਕਥਾ ਹੈ ਹਰਿ ਕੀ ॥ ਭਜੁ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਜਨ ਕੀ ॥

ਤਰੁ ਭਉਜਲੁ ਅਕਥ ਕਥਾ ਸੁਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ॥੧॥

ਜੋ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵੇ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਹਮਰੈ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਭਾਵੇ ॥ [ਗਉੜੀ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੧੬੪]

ਹਰੀ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਜਨ ਦਰਦ, ਵਾ :—ਮਨ ਦਾ ਦਰਦ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਦੁੱਖ ਲਹਿ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਥਾ ਦੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਉਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,

ਯਥਾ :—ਸੁਣਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਉਤਾਰੀ ਸੈਲੁ ॥ ਮਹਾ ਪੁਨੀਤ ਭਏ ਸੁਖ ਸੈਲੁ ॥ [ਗਉੜੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੭੮]

ਤਥਾ :—ਨੀਕੀ ਜੀਅ ਕੀ ਹਰਿ ਕਥਾ ਉਤਮ ਆਨ ਸਗਲ ਰਸ ਫੀਕੀ ਰੇ ॥

ਬਹੁ ਗੁਨਿ ਧੁਨਿ ਮੁਨਿ ਜਨ ਖਟੁ ਬੇਤੇ ਅਵਰੁ ਨ ਕਿਛੁ ਲਾਈਕੀ ਰੇ ॥ [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੪੦੪]

ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੰਤ ਰਿਦ ਵਸੈ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਦੁਰਤੁ ਸਭੁ ਨਸੈ ॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਦੁਰਤੁ=ਪਾਪ ਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

*ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ਪਾਰਜਾਤੁ ਜਪਿ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥ [ਮਾਝ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੦੮]

ਸੰਤ ਕਾ ਸੰਗੁ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਈਐ ॥ ਸੰਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਸੰਗਿ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾ ਧਿਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਕਛੁ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਪਾਵੈ ਜਨੁ ਕੋਇ । ੮੨ ।

ਨਾਮ ਦੇ ਤੁਲਿ=ਬਰਾਬਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੮੨ ।

ਭਾਵ—ਸਾਰਿਆਂ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਸਰੋਸਟ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਦੀ, ਮੁਖ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

(ਤੀਜੀ ਅਸਟਪਦੀ)

ਸਲੋਕੁ ॥ ਬਹੁ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਬਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਪੇਖੇ ਸਰਬ ਢਢੋਲਿ ॥

ਬਹੁਤਿਆਂ ਸਾਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਭਾਲ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ।

ਪੂਜੇਸਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਹਰੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਮੋਲ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅਮੋਲਕ ਹੈ, ਵਾ :—ਅਮੋਲ=ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥ ਜਾਪ ਤਾਪ ਗਿਆਨ ਸਭਿ ਧਿਆਨ ॥

ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਖਿਆਨ ॥

ਚਾਹੇ ਜਪ ਕਰੇ, ਚਾਹੇ ਤਪ ਕਰੇ, ਚਾਹੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਕਰੇ, ਚਾਹੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ । ਚਾਹੇ ਛੇ ਸਾਸਤਰ ਅਤੇ ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਵਖਿਆਨ=ਲੈਕਚਰ ਕਰਦਾ ਫਿਰੇ ।

ਜੋਗ ਅਭਿਆਸ ਕਰਮ ਧ੍ਰਮ ਕਿਰਿਆ ॥ ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਬਨ ਮਧੇ ਫਿਰਿਆ ॥

ਚਾਹੇ ਜੋਗ ਅਭਿਆਸ ਕਰੇ ਚਾਹੇ ਹੋਰ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰੇ । ਚਾਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਤਰ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ (ਸਨਬੰਧੀਆਂ) ਨੂੰ ਤਿਆਗਿ=ਛੱਡ ਕੇ ਬਨ—ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰੇ ।

ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਏ ਬਹੁ ਜਤਨਾ ॥ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਹੋਮੇ ਬਹੁ ਰਤਨਾ ॥

ਚਾਹੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਯਤਨ ਭੀ ਕਰ ਲਵੇ । ਜੰਗਾਂ, ਮੱਸਿਆ, ਪੂਰਨਮਾਸੀ

ਆਦਿਕ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪੁੰਨ ਕਰ ਲਵੇ, ਦਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਰਤਨਾ=ਘਿਉ ਅਹੁਤੀ ਸਮੇਂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਹਵਨ ਕਰੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਗ ਵੇਦ ਅਤੇ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਵਿਚ ਹਵਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿਮਾ ਆਖੀ ਹੈ।

ਸਰੀਰੁ ਕਟਾਇ ਹੋਮੈ ਕਰਿ ਰਾਤੀ ॥ ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ॥

ਰਾਤੀ=ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਭਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਟਾ ਕੇ, ਅੱਗ ਵਿਚ ਹਵਨ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਰਤ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇ। ਵਾ:-ਯਮ ਨੇਮ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨ ਭੀ ਕਰ ਲਵੇ।

ਯਥਾ:-ਅਰਧ ਸਰੀਰੁ ਕਟਾਈਐ ਸਿਰਿ ਕਰਵਤੁ ਧਰਾਇ॥

ਤਨੁ ਹੈਮੰਚਲਿ ਗਾਲੀਐ, ਭੀ ਮਨ ਤੇ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਇ॥

ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਤੁਲਿ ਨ ਪੁਜਈ ਸਭ ਡਿਠੀ ਨੋਕਿ ਵਜਾਇ॥

[ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੬੨]

ਨਹੀ ਤੁਲਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬੀਚਾਰ॥ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪੀਐ ਇਕ ਬਾਰ॥੧॥

ਪਰ, ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਗੁਰੂ-ਮੁਖ ਰਾਹੀਂ ਦਿਹਾੜੀ ਵਿਚ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਵਾਰ ਸ਼ਰੂਰ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕਰੀਏ॥੧॥

ਨਉ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਫਿਰੇ ਚਿਰੁ ਜੀਵੈ ॥ ਮਹਾ ਉਦਾਸੁ ਤਪੀਸਰੁ ਥੀਵੈ ॥

ਚਾਹੇ ਚਿਰੁ ਜੀਵੈ=ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਹੋ ਕੇ ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਉਤੇ ਫਿਰਦਾ ਰਹੇ। ਮਹਾ=ਵੱਡਾ ਉਦਾਸੀਨ ਹੋ ਕੇ ਵੱਡਾ ਤਪੀਸਰੁ ਥੀਵੈ=ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਅਗਨਿ ਮਾਹਿ ਹੋਮਤ ਪਰਾਨ ॥ ਕਨਿਕ ਅਸੁ ਹੈਵਰ ਭੂਮਿ ਦਾਨ ॥

ਚਾਹੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਹਮਨ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਚਾਹੇ ਕਨਿਕ ਅਸੁ=ਸੋਨੇ ਦੇ ਘੋੜੇ, ਚਾਹੇ ਹੈਵਰ=ਸ਼ੇਸਟ (ਖੁਰਾਸਾਨੀ) ਘੋੜੇ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਅਥਵਾ:-ਚਾਹੇ ਕਨਿਕ=ਸੋਨਾ ਦਾਨ ਕਰੇ, ਚਾਹੇ ਵਰ=ਸਰੇਸਟ ਜੋ ਅਸੁ=ਘੋੜੇ ਹਨ, ਉਹ ਦਾਨ ਕਰੇ, ਚਾਹੇ ਭੂਮੀ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਯਥਾ:-ਤਨੁ ਬੇਸੰਤਰਿ ਹੋਮੀਐ ਇਕ ਰਤੀ ਤੋਲਿ ਕਟਾਇ॥

ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਮਧਾ ਜੇ ਕਰੀ ਅਨਦਿਨੁ ਅਗਨਿ ਜਲਾਇ॥

ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਤੁਲਿ ਨ ਪੁਜਈ ਜੇ ਲਖ ਕੋਟੀ ਕਰਮ ਕਮਾਇ॥੨॥...

ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੋਟ ਦਤੁ ਕਰੀ ਬਹੁ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਦਾਨੁ॥

ਭੂਮਿ ਦਾਨੁ ਗਊਆ ਘਾਣੀ ਭੀ ਅੰਤਰਿ ਗਰਬੁ ਗੁਮਾਨੁ॥

[ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੬੨]

ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ ਕਰੈ ਬਹੁ ਆਸਨ ॥ ਜੈਨ ਮਾਰਗ ਸੰਜਮ ਅਤਿ ਸਾਧਨ ॥

ਚਾਹੇ ਨਿਉਲੀ=ਨੇਤੀ ਧੋਤੀ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਚਾਹੇ ਬਹੁਤੇ ਆਸਣ ਲਗਾਏ ਸਿਖ ਲਵੇ।*
ਚਾਹੇ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰਗ ਵਾਲੇ ਅਤਿ=ਬੜੇ ਸੰਜਮ ਵਾਲੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨੇ ਸਿਖ ਲਵੇ।

ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਕਰਿ ਸਰੀਰੁ ਕਟਾਵੈ ॥ ਤਉ ਭੀ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਵੈ ॥

ਚਾਹੇ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ=ਰੰਚਕ ਰੰਚਕ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਕਟਾ ਦੇਵੇ। ਫਿਰ ਭੀ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਸਮਸਰਿ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਗਤਿ ਪਾਹਿ ॥੨॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਸਮਸਰਿ=ਬਰਾਬਰ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪੇ ਤਾਂ ਹੀ ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਯਥਾ:-ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਉਤਮ ਕਿਆ ਉਪਮਾ ਤਿਨੁ ਦੀਜੈ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਅਉਰੁ ਨ ਉਪਮਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀਜੈ ॥੫॥੧॥

[ਕਲਿਆਣ ਮ: ੪ ਪੰਨਾ ੧੩੨੪

ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ ਦੇਹ ਛੁਟੈ ॥ ਗਰਬੁ ਗੁਮਾਨੁ ਨ ਮਨ ਤੇ ਹੁਟੈ ॥

ਚਾਹੇ ਮਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ=ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਸਰੀਰ ਛੁਟ ਜਾਵੇ। ਅਥਵਾ:-ਚਾਹੇ ਮਨ ਕਾਮਨਾ=ਮਨੀਕਰਣ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਸਰੀਰ ਛੁਟ ਜਾਵੇ। ਰਿਆਸਤ ਕੁਲੁ ਵਿਚ ਇਹ ਮਨੀਕਰਣ ਤੀਰਥ ਹੈ। ਫਿਰ ਭੀ ਗਰਬੁ=ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਗੁਮਾਨੁ=ਹੰਕਾਰ ਹਟਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਜਾਤੀ ਦਾ ਗਰਬੁ=ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਗੁਮਾਨੁ=ਹੰਕਾਰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹਟਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੋਚ ਕਰੈ ਦਿਨਸੁ ਅਰੁ ਰਾਤਿ ॥ ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਤਨ ਤੇ ਜਾਤਿ ॥

ਚਾਹੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੋਚ=ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਪਰ ਤਨ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਕਉ ਬਹੁ ਸਾਧਨਾ ਕਰੈ ॥ ਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂ ਨ ਬਿਖਿਆ ਟਰੈ ॥

ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਕੇ ਚਾਹੇ ਬਹੁਤੇ ਸਾਧਨ ਵੀ ਕਰ ਲਵੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਮਨ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵਿਸਿਆ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਜਲਿ ਧੋਵੈ ਬਹੁ ਦੇਹ ਅਨੀਤਿ ॥ ਸੁਧ ਕਹਾ ਹੋਇ ਕਾਚੀ ਭੀਤਿ ॥

ਅਨੀਤਿ=ਅਨਿਤ (ਝੂਠੇ) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਬਹੁਤੇ ਜਲ ਨਾਲ ਧੋਂਦਾ ਰਹੇ, ਪਰ ਇਹ ਕੀ ਇਕ ਅਨੀਤੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਚੀ ਭੀਤਿ=ਕਾਚੀ-ਕੰਥ ਨੇ ਕੀ ਸੁਧ ਹੋਣਾ ਹੈ।

*ਸਿਧਾ ਕੇ ਆਸਣ ਜੇ ਸਿਖੈ ਇੰਦ੍ਰੀ ਵਸਿ ਕਰਿ ਕਮਾਇ ॥

ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥

[ਪੰਨਾ ੫੫੮

ਮਨ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਉਚਾ॥ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਉਧਰੇ ਪਤਿਤ ਬਹੁ ਮੂਚਾ੩

ਹੇ ਮਨ ! ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਅਜਾਮਲ ਵਰਗੇ ਬਹੁ ਮੂਚ=ਬੜੇ ਬੜੇ ਪਾਪੀ ਭੀ ਤਰ ਗਏ ਹਨ ॥੩॥

(ਪੰਨਾ ੨੬੬)

ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ ਜਮ ਕਾ ਭਉ ਬਿਆਪੈ ॥

ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨ ਨਾ ਧ੍ਰਾਪੈ ॥

ਬਹੁਤੀ ਸਿਆਣਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਬਿਆਪੈ=ਲਗਦਾ ਹੈ । ਅਨੇਕ ਜਤਨਾਂ ਕਰਕੇ ਭੀ ਮਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਲੋਂ ਧ੍ਰਾਪੈ=ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਭੇਖ ਅਨੇਕ ਅਗਨਿ ਨਹੀ ਬੁਝੈ ॥ ਕੋਟਿ ਉਪਾਵ ਦਰਗਹ ਨਹੀ ਸਿਝੈ ॥

ਅਨੇਕਾਂ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰੂਪ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ ।

ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਉਪਾਵ=ਯਤਨ ਕੀਤਿਆਂ ਭੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਹ ਵਿਚੋਂ ਸਿਝੈ=ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਅਥਵਾ :-ਸਿਝੈ=ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਛੂਟਸਿ ਨਾਹੀ ਉਭ ਪਇਆਲਿ ॥ ਮੋਹਿ ਬਿਆਪਹਿ ਮਾਇਆ ਜਾਲਿ ॥

ਉਭ=ਉਚੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਪਇਆਲਿ=ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਭੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਕਰਕੇ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਜਾਲ ਵਿਚ ਬਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਵਰ ਕਰਤੂਤਿ ਸਗਲੀ ਜਮੁ ਭਾਨੈ॥ਗੋਵਿੰਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ ॥

ਹੋਰ ਸਾਰਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਰਤੂਤਿ=ਕਰਤੱਬਤਾ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਭੰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਭਜਨ-ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲ ਜਿੰਨਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਬੋਲੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥੪॥

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਦੁਖ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਜੀਵ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ=ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਨਾਮ ਬੋਲਦਾ ਰਵੇ ॥੪॥

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੈ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ) ਚਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਵੇ ।

ਜੇ ਕੋ ਆਪੁਨਾ ਦੂਖ ਮਿਟਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਗਾਵੈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਦੂਖ ਮਿਟਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਕਰੇ।

ਜੇ ਕੋ ਅਪੁਨੀ ਸੋਭਾ ਲੋਰੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਇਹ ਹਉਮੈ ਛੋਰੈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੀ ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਲੋਰੈ—ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਇਸ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਛੋਰੈ—ਛੱਡ ਦੇਵੇ।

ਜੇ ਕੋ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਡਰੈ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਰੈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਤ ਜਨਾ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਣਾ ਕਰੇ।

ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ ॥੫॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪਿਆਸਾ—ਸਿੱਕ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਅਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ॥੫॥

ਸਗਲ ਪੁਰਖ ਮਹਿ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਧਾਨੁ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਾ ਕਾ ਮਿਟੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਪਰਧਾਨ ਪੁਰਖ ਹੈ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਜਿਸਦਾ ਅਭਿਮਾਨ—ਹੰਕਾਰ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਪਸ ਕਉ ਜੋ ਜਾਣੈ ਨੀਚਾ ॥ ਸੋਊ ਗਨੀਐ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ ॥

ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੀਚਾ=ਨੀਵਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਉਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਹੋਇ ਸਗਲ ਕੀ ਰੀਨਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤਿਨਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਚੀਨਾ ॥

ਜਿਸਦਾ ਮਨ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਰੀਨਾ=ਧੂੜ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਕੇ

ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੀਨਾ=ਜਾਣ ਲਿਆ ਅਰਥਾਤ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਤੇ ਬੁਰਾ ਮਿਟਾਨਾ ॥ ਪੇਖੈ ਸਗਲ ਸਿਸਟਿ ਸਾਜਨਾ ॥

ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਬੁਰਾ ਸੁਭਾਵ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਜਣ ਕਰਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਵਾ :-ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਜਣ ਕਰਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ।

ਸੂਖ ਦੂਖ ਜਨ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਨਹੀ ਲੇਖਾ ॥੬॥

ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੂਖ ਦੂਖ ਨੂੰ ਸਮ=ਇਕਸਾਰ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇਤਾ=ਵੇਖਦਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਪ ਤੇ ਪੁੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੬॥

ਨਿਰਧਨ ਕਉ ਧਨੁ ਤੇਰੋ ਨਾਉ ॥ ਨਿਥਾਵੇ ਕਉ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਥਾਉ ॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਧਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਧਨ ਹੈ।

ਨਿਥਾਵੇਂ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ।

ਨਿਮਾਨੇ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰੋ ਮਾਨੁ ॥ ਸਗਲ ਘਟਾ ਕਉ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨੁ ॥

ਨਿਮਾਨੇ=ਮਾਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮਾਣ ਰੂਪ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹੋ।

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰ ਸੁਆਮੀ ॥ ਸਗਲ ਘਟਾ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥

ਹੇ ਸੁਆਮੀ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਕਾਰਜਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।

ਸਾਰਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਆਪ ਹੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹੋ।

ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕੀ ਜਾਨਤ ॥ (ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦)

ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਜਾਨਹੁ ਆਪੇ ॥ ਆਪਨ ਸੰਗਿ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਤੇ ॥

ਆਪਣੀ ਗਤ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਆਪ ਹੀ ਰਾਤੇ=ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਈਏ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਪਮੇਯ ਰੂਪ ਤੇ ਉਪਮਾਨ ਰੂਪ ਆਪ ਹੀ ਹੋ।

ਯਥਾ:-ਉਪਮੇਯ ਆਪ ਪੁਨ ਅਪੇ ਉਪਮਾਨ ਹੈ ॥ (ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਧਿਆ ੧)

ਵਾ:-ਆਪਣਿਆਂ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹੋ।

ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਉਸਤਤਿ ਤੁਮ ਤੇ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਸਿ ਕੋਇ ॥੨॥

ਤੁਹਾਡੀ ਉਸਤਤੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-(ਤੁਹਾਡੀ ਉਸਤਤੀ ਨੂੰ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ॥੨॥

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮੁ ॥ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹੋ ਸਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਹੈ,

ਸਾਰਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹੋ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ-ਬਾਣੀਏ ਦੇ ਪੁਤਰ ਦੀ

ਇਕ ਬਾਣੀਏ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਪਿਤਾ ਆਪ ਸਤਸੰਗ ਵਿਖੇ ਜਾਕੇ ਰੋਜ਼ ਕਥਾ ਸੁਣਦਾ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ-ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਵੱਡਾ ਗਾਹਕ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਕਰ।

ਇਕ ਦਿਨ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਗਾਹਕ ਆ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਤੇਰਾ ਪਿਉ ਕਿਥੇ ਹੈ?' ਲੜਕੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਆਪ ਬੈਠੋ, ਮੈਂ ਬੁਲਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ।' ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਕਥਾ ਵਿਚ ਵੇਸ਼ਨਵ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵੇਸ਼ਨਵ

ਨੂੰ ਗਉ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਭੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਪਰ ਗਉ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਬਲਕਿ ਮਾਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਤਨੀ ਕਥਾ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਈ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਹੱਟੀ ਤੇ ਇਕ ਗਾਹਕ ਆਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਆਪ ਚਲੋ।' ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਚਲ, ਮੈਂ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਲੜਕਾ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਭੁੱਖੀ ਗਉ ਨੇ ਉਸ ਦੁਕਾਨ ਪਰ ਆ ਕੇ ਅਨਾਜ ਖਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਲੜਕੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਨ ਖਾਣ ਤੋਂ ਨਾ ਹਟਾਇਆ।

ਪਿਤਾ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਦੁਕਾਨ ਪਰ ਗਉ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਲੜਕਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਕਿਹਾ, "ਉਹ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ! ਗਉ ਅੰਨ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ।" ਪਿਤਾ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਭੀ ਲੜਕੇ ਨੇ ਗਉ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਨਾ। ਜਾਂ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬੜੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। ਤਾਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਪਿਤਾ ਜੀ! ਗੁੱਸੇ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਅੱਜ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਣਕੇ ਆਏ ਹੋ? ਅੱਜ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਗਉ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਪਰਮ ਧਰਮ ਹੈ।' ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਸ ਕਥਾ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਗਉ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਭੀ ਗਉ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੋ ਖਾਣ ਦਿਓ।" ਲੜਕੇ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਦੋ ਚਾਰ ਡੰਡੇ ਮਾਰਕੇ ਗਉ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ। ਅਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈਂ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਾਹ, ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।"

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਲੜਕਾ ਘਰੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇਕ ਹੋਰ ਕੌਤਕ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸੱਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਡੱਡੂ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦਇਆ ਆਈ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਡੱਡੂ ਛੁਡਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਛਾਧਾਰੀ ਸੱਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਫੜਿਆ ਸੀ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭੋਜਨ ਖੋਹ ਕੇ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦਿਆਂਗਾ।' ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਪੱਟ ਦਾ ਮਾਸ ਕਟ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਆ ਦਿੱਤਾ। ਸੱਪ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਇਹ ਲੜਕਾ ਵੀ ਆਪਣੀ ਲੱਤ ਪਰ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਅੱਗੋਂ ਇਕ ਬੁੱਢੀ ਮਾਈ ਮਿਲੀ ਜੋ ਸਿਰ ਉਤੇ ਪੰਡ ਚੁੱਕੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਰਸ ਆਇਆ

ਤੇ ਉਸ ਮਾਈ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਤੂੰ ਮਾਤਾ! ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੈਂ, ਇਹ ਪੰਡ ਮੈਨੂੰ ਚੁਕਾ ਦੇ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਲੈ ਚਲਦਾ ਹਾਂ।'

ਮਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਣ ਜਾਵੇਂ ਤਾਂ ਦੇਵਾਗੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ।' ਆਖਿਰ ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਬਣਕੇ ਮਾਈ ਤੋਂ ਪੰਡ ਚੁਕ ਕੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਨਾਲ ਚਲ ਪਿਆ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਘੋੜਾ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਾਈ ਨੇ ਧਰਮ-ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਥਕ ਗਈ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਲੈ।' ਧਰਮ-ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਘੋੜਾ ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਮਾਂ ਪੁੱਤਰ ਘੋੜੇ ਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਚਲ ਪਏ। ਅੱਗੋਂ ਇਕ ਭੁਖਾ ਬਾਲਕ ਮਿਲਿਆ ਉਸ ਨੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਮਾਂ ਮਾਂ ਕਰਕੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਮਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ—'ਇਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਦਾ ਭਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਘੋੜੇ ਪਰ ਚੜ੍ਹਾ ਲੈ।' ਮਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਭੀ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆ, ਚਲਦੇ ਚਲਦੇ ਇਕ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੰਡ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਡੱਬਾ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਲਾਲ ਦੇ ਕੇ ਧਰਮ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਇਹ ਲਾਲ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਰੁਪਏ ਲੈ ਆਓ।' ਦੋਹਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਲਾਲ ਵਿਖਾਏ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਬਿਅੰਤ ਧਨ ਲੈ ਕੇ ਮਾਂ ਪਾਸ ਆਏ। ਮਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਫਿਰ ਅਲੀਸ਼ਾਨ ਮਕਾਨ ਖਰੀਦ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਏ ਅਤੇ ਹੀਰਿਆਂ ਜਵਾਹਰਾਂ ਦਾ ਵਾਪਾਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਜਿਸ ਤੇ ਓਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਣ ਲਗ ਪਏ।

ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਮੁੰਦਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਸੁਰਗ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਪਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਸੈਰ ਕਰਵਾ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜਾ ਦੋਹਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਨਾਲ ਨਦੀ 'ਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਗਿਆ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਉਹ ਮੁੰਦਰੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡਿਗ ਪਈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੀ ਮੁੰਦਰੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਵਿਆਹ ਦਿਆਂਗਾ।' ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਜੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਿਓ ਤਾਂ ਮੁੰਦਰੀ ਮੈਂ ਕੱਢ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ।' ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ।' ਉਸ ਨੇ ਚੁਭੀ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁੰਦਰੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਹ ਬਾਣੀਏ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਬੜੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੇ ਭੀ ਉਹ ਲੜਕਾ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਗੈਰਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮਾਂ ਪਰ ਤੁਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਰੇ।

ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ—'ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਛੱਡ ਆਓ।'।

ਧਰਮ-ਮਾਤਾ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਓਸੇ ਘੋੜੇ ਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਤਿੰਨੇ ਸਰੀਰ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਚਲ ਪਏ। ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਾਰ ਪਹਿਲੇ ਘੋੜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਛੁੱਟੀ ਦਿਓ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ?" ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ "ਨਹੀਂ।" ਘੋੜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ—"ਮੈਂ ਉਹ ਸੱਪ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੱਟ ਦਾ ਮਾਸ ਖੁਆਇਆ ਸੀ।" ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਡੱਡੂ ਸਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ' ਕਢ ਕੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਸੀ।"

ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮੁੰਦਰੀ ਦੇ ਕੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਧ ਮਾਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਗਉ ਸਾਂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਹੱਟੀ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਅਨਾਜ ਖਾਣ ਲਗ ਗਈ ਸਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਸਹਾਰਕੇ ਭੀ ਤੁਸੀਂ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ।

ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਧਰਮ ਪਾਲਿਆ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਭੀ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਪਾਲ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਏਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਸਾਰਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਕੀਤਾ ਸਰੋਸ਼ਟ ਹੈ।

ਸਗਲ ਕ੍ਰਿਆ ਮਹਿ ਉਤਮ ਕਿਰਿਆ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਦੁਰਮਤਿ ਮਲੁ ਹਿਰਿਆ ॥

ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹੋ ਉਤਮ ਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੁਰਮਤਿ=ਖੱਟੀ ਸਿਖਿਆ ਰੂਪੀ ਮੇਲ ਹਿਰਿਆ=ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਗਲ ਉਦਮ ਮਹਿ ਉਦਮੁ ਭਲਾ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਜੀਅ ਸਦਾ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਉਦਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਭਲਾ=ਚੰਗਾ ਉਦਮ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ ਹੈ।

ਸਗਲ ਬਾਨੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ ॥ ਹਰਿ ਕੋ ਜਸੁ ਸੁਨਿ ਰਸਨ ਬਖਾਨੀ ॥

ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਨੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹੋ ਬਾਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਜਸ ਦਾ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸਨਾਂ ਨਾਲ ਬਖਾਨੀ=ਆਖਣਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਸਗਲ ਬਾਨੀ=ਸਾਰੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਬਾਨੀ=ਆਦਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੈ, ਜੋ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਹੈ।

ਸਗਲ ਥਾਨ ਤੇ ਓਹੁ ਉਤਮ ਥਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਹ ਘਟਿ ਵਸੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥੮॥੩॥

ਸਾਰਿਆਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਸਰੋਸ਼ਟ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ। ੮॥੩॥

(ਚੌਥੀ ਅਸਟਪਦੀ)

ਸਲੋਕੁ ॥ ਨਿਰਗੁਨੀਆਰ ਇਆਨਿਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲਿ ॥

ਹੇ ਨਿਰਗੁਣਤਾਈ ਦੇ ਆਰ=ਆਲੇ=ਘਰ, ਇਆਨਿਆ=ਬੇ-ਸਮਝ ਪੁਰਸ਼ਾ !

ਉਸ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰ ।

ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਸੁ ਚੀਤਿ ਰਖੁ ਨਾਨਕ ਨਿਬਹੀ ਨਾਲਿ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚੇਤੇ ਰੱਖ, ਓਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਤੋੜ ਤਕ ਨਿਭੇਗਾ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥ ਰਮਈਆ ਕੇ ਗੁਨ ਚੇਤਿ ਪਰਾਨੀ ॥

ਕਵਨ ਮੂਲ ਤੇ ਕਵਨ ਦ੍ਰਿਸਟਾਨੀ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਤੂੰ ਰਮਈਆ-ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ ।

ਪਾਨੀ ਮੈਲਾ ਮਾਟੀ ਗੋਰੀ ॥ ਇਸ ਮਾਟੀ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਜੋਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੩੬)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹੜੇ ਮੂਲ ਤੋਂ ਅਰਥਾਤ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਬਣਾ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਕਵਨ ਮੂਲ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕਾ ਕਹੀਐ ਕਵਨ ਰੂਪੁ ਦ੍ਰਿਸਟਾਨਿਓ ॥

ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਈ ਮਾਟੀ ਸੰਗਿ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਬਖਾਨਿਓ ॥ (ਸਾਰਗ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੨੧੬)

ਜਿਨਿ ਤੂੰ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰਿ ਸੀਗਾਰਿਆ ॥

ਗਰਭ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਿਨਹਿ ਉਬਾਰਿਆ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਜ ਕੇ ਤੂੰ ਸਵਾਰਿ=ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਕਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਸਿੰਗਾਰਿਆ ਹੈ । ਅਤੇ ਗਰਭ ਦੀ ਜਠਰ-ਅਗਨੀ ਵਿਚੋਂ ਜਿਸਨੇ ਤੈਨੂੰ ਉਬਾਰਿਆ=ਬਚਾਇਆ ਹੈ । ਮਾਤ ਗਰਭ ਮਹਿ ਆਪਨ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਤਹ ਤੁਮ ਰਾਖਨਹਾਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ ੬੧੩)

ਬਾਰ ਬਿਵਸਥਾ ਤੁਝਹਿ ਪਿਆਰੈ ਦੁਧ ॥ ਭਰਿ ਜੋਬਨ ਭੋਜਨ ਸੁਖ ਸੂਧ ॥

ਬਾਰ ਬਿਵਸਥਾ=ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਜਿਸਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਬਣਾ ਵਿਚੋਂ ਤੈਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਆਰੈ=ਪਿਲਾਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਭਰ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਜਿਸਨੇ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਦੀ ਤੇ ਸੁਖ ਲੈਣ ਦੀ ਸੂਧ=ਸੌਝੀ ਅਰਥਾਤ ਖਬਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

ਬਿਰਧਿ ਭਇਆ ਉਪਰਿ ਸਾਕ ਸੈਨ ॥ ਮੁਖਿ ਅਪਿਆਉ ਬੈਠ ਕਉ ਦੈਨ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਸਾਕ ਸੈਨ=ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਖੜੇ ਕਰ ਦਿਤੇ । ਫਿਰ ਜਿਸ ਨੇ ਬੈਠੇ ਬਿਠਾਇਆ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਅਪਿਆਉ=ਭੋਜਨ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪਲੰਘ ਪਰ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

(ਪੰਨਾ ੨੬੭)

ਇਹੁ ਨਿਰਗੁਨੁ ਗੁਨੁ ਕਛੁ ਨ ਬੂਝੈ ॥ ਬਖਸਿ ਲੇਹੁ ਤਉ ਨਾਨਕ ਸੀਝੈ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਇਹ ਨਿਰਗੁਣ ਜੀਵ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਰਉਪਕਾਰ ਆਦਿ ਗੁਣ ਨੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਜੇਕਰ ਆਪ ਹੀ ਬਖਸ਼ ਲਓਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਸੀਝੈ=ਕਲਿਆਨ (ਮੁਕਤ) ਰੂਪ ਹੋਵੇਗਾ ॥੧॥

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਧਰ ਉਪਰਿ ਸੁਖਿ ਬਸਹਿ ॥

ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤ ਮੀਤ ਬਨਿਤਾ ਸੰਗਿ ਹਸਹਿ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸੁਖੀ ਵਸਦਾ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਸੁਤ=ਪੁੱਤ੍ਰ, ਭ੍ਰਾਤ=ਭਰਾ, ਮਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਬਨਿਤਾ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਹਸਦਾ ਖੇਡਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪੀਵਹਿ ਸੀਤਲ ਜਲਾ ॥ ਸੁਖਦਾਈ ਪਵਨੁ ਪਾਵਕੁ ਅਮੁਲਾ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਅਮੁਲਾ=ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਸੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹਵਾ ਤੇ ਅੱਗ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭੋਗਹਿ ਸਭਿ ਰਸਾ ॥ ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ ਬਸਾ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਗ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗਿ=ਸਮੁਦਾਏ ਨਾਲ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਅਥਵਾ :-ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਗ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਦੀਨੇ ਹਸਤ ਪਾਵ ਕਰਨ ਨੇਤ੍ਰ ਰਸਨਾ ॥ ਤਿਸਹਿ ਤਿਆਗਿ ਅਵਰ ਸੰਗਿ ਰਚਨਾ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਹਸਤ=ਹੱਥ, ਪਾਵ=ਪੈਰ, ਕਰਨ=ਕੰਨ, ਨੇਤ੍ਰ=ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਰਸਨਾ=ਜੀਭ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਤਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਰਚਨਾ=ਰਚ ਰਿਹਾ, ਭਾਵ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਐਸੇ ਦੋਖ ਮੂੜ ਅੰਧ ਬਿਆਪੇ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾਇ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਇਸ ਮੂਰਖ ਅੰਨੇ ਵਿਚ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਦੋਖ=ਔਗੁਣ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਣਾਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲਵੋ ॥੨॥

ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਜੋ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ॥ ਤਿਸ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਕਰੈ ਗਵਾਰੁ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤ ਤਕ ਅਰਥਾਤ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤਿ=ਮਰਨ ਤਕ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਇਹ ਗਵਾਰੁ=ਮੂਰਖ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਜਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਵ ਨਿਧਿ ਪਾਵੈ ॥ ਤਾ ਸਿਉ ਮੂੜਾ ਮਨੁ ਨਹੀ ਲਾਵੈ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਨੌਂ ਨਿੱਧੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਨਾਲ ਮਨ ਨਹੀਂ ਜੋੜਦਾ।

ਜੇ ਠਾਕੁਰੁ ਸਦ ਸਦਾ ਹਜੂਰੇ ॥ ਤਾ ਕਉ ਅੰਧਾ ਜਾਨਤ ਦੂਰੇ ॥

ਜੇ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ (ਸਦਾ ਸਦਾ) ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਜਾ ਕੀ ਟਹਲ ਪਾਵੈ ਦਰਗਹ ਮਾਨੁ ॥ ਤਿਸਹਿ ਬਿਸਾਰੈ ਮੁਗਧੁ ਅਜਾਨੁ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ (ਟਹਲ) ਸੇਵਾ (ਸਿਮਰਨ) ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਨੁ=ਸਨਮਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਤ ਪੁਰਸ਼ ਤਿਸ ਨੂੰ ਬਿਸਾਰੈ=ਭੁਲਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਸਦਾ ਸਦਾ ਇਹੁ ਭੂਲਨਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ॥੩॥

ਇਹ ਜੀਵ ਸਦਾ ਸਦਾ=ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਭੁੱਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਅਪਾਰੁ=ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੩॥

ਰਤਨੁ ਤਿਆਗਿ ਕਉਡੀ ਸੰਗਿ ਰਚੈ ॥ ਸਾਚੁ ਛੋਡਿ ਝੂਠ ਸੰਗਿ ਮਚੈ ॥

ਨਾਮ-ਰਤਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਉਡੀ=ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਰਚੈ=ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਚ ਬੋਲਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਮਚੈ=ਮਸਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੇ ਛਡਨਾ ਸੁ ਅਸਥਿਰੁ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ॥ ਜੇ ਹੋਵਨੁ ਸੋ ਦੂਰਿ ਪਰਾਨੈ ॥

ਜੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਪਰਾਨੈ=ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਇੰਜ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੌਤ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਕਿਵੇਂ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਛੋਡਿ ਜਾਇ ਤਿਸ ਕਾ ਸ੍ਰਮੁ ਕਰੈ ॥ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਤਿਸੁ ਪਰਹਰੈ ॥

ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰਮੁ=ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਪਰਹਰੈ=ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਚੰਦਨ ਲੇਪੁ ਉਤਾਰੈ ਧੋਇ ॥ ਗਰਧਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਸਮ ਸੰਗਿ ਹੋਇ ॥

ਜਿਵੇਂ ਗਧੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੰਦਨ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਗੱਧਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਲੇਟ ਕੇ ਧੋ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਗਧੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਭਸਮ=ਸੁਆਹ ਨਾਲ ਅਰਥਾਤ ਮਿੱਟੀ

ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੀ ਗਧੇ ਵਾਂਗ ਜੋ ਕਾਮੀ-ਜੀਵ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸੁਨਾਉਣ ਰੂਪੀ ਚੰਦਨ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਮੀ-ਜੀਵ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਸੰਗ, ਵਾ:-ਵਿਸ਼ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮੀ ਜੀਵ ਦੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪ ਭਾਸਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅੰਧ ਕ੍ਰੂਪ ਮਹਿ ਪਤਿਤ ਬਿਕਰਾਲ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾਢਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆਲ ॥੪॥

ਬਿਕਰਾਲ=ਭਿਆਨਕ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਪਤਿਤ=ਡਿੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਦਿਆਲੂ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਢ ਲਵੋ ॥੪॥

ਯਥਾ:-ਅੰਧ ਕ੍ਰੂਪ ਮਹਿ ਪਤਿਤ ਹੋਤ ਜਗੁ ਸੰਤਹੁ ਕਰਹੁ ਪਰਮ ਗਤਿ ਮੋਰੀ ॥

[ਸਾਰਗ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੨੧੬

ਕਰਤੂਤਿ ਪਸੂ ਕੀ ਮਾਨਸ ਜਾਤਿ ॥ ਲੋਕ ਪਚਾਰਾ ਕਰੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥

ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਪਰ ਕਰਤੂਤਿ=ਕਰਤੱਬਤਾ ਪਸੂਆਂ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਲੋਕ ਪਚਾਰਾ=ਲੋਕ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬਾਹਰਿ ਭੇਖ ਅੰਤਰਿ ਮਲੁ ਮਾਇਆ ॥ ਛਪਸਿ ਨਾਹਿ ਕਛੁ ਕਰੈ ਛਪਾਇਆ ॥

ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਲਾ ਭੇਖ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੈਲ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਛਪਾਇਆ=ਲੁਕਾਉਣ ਦੇ ਜਤਨ ਕੁਝ ਪਿਆ ਕਰੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਮੈਲ ਲੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਬਾਹਰਿ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਇਸਨਾਨ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਿਆਪੈ ਲੋਭੁ ਸੁਆਨੁ ॥

ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋਭ ਰੂਪੀ ਸੁਆਨੁ=ਕੁੱਤਾ ਵੜਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਦਿਲ ਲੋਭ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਬਾਹਰਿ ਤਨੁ ਸੁਆਹ ॥ ਗਲਿ ਪਾਥਰ ਕੈਸੇ ਤਰੈ ਅਥਾਹ ॥

ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲੀ ਹੋਇ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਹਨ, ਉਹ ਅਥਾਹ=ਫੁੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਤਰੇਗਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਪੱਥਰ ਹਨ।

ਅਥਵਾ:-ਲੋਕ ਦਿਖਲਾਵਾ, ਮਾਇਆ, ਲੋਭ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਪੱਥਰ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਜਾ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਬਸੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜਨ ਸਹਜਿ ਸਮਾਤਿ ॥੫॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਹਜ ਪਦ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੫॥

ਸੁਨਿ ਅੰਧਾ ਕੈਸੇ ਮਾਰਗੁ ਪਾਵੈ ॥ ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਓੜਿ ਨਿਬਹਾਵੈ ॥

ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਤੂੰ ਫਲਾਣੇ ਪਾਸੇ ਚਲਾ ਜਾ'। ਭਲਾ ਏਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਰਸਤਾ ਪਾਵੈ=ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਹਾਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਕਰੁ=ਹੱਥ ਫੜ ਲਵੇ ਤਾਂ ਜਿਥੇ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਤ ਤਕ ਓਸੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਨਿਬਹਾਵੈ=ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਧ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੇ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਉਹ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰਾ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਹੀ ਗਿਆਨ ਵੇਰਾਗ ਰੂਪੀ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣ ਤਾਂ ਅਖੀਰ ਤਕ, ਅਰਥਾਤ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਕਹਾ ਬੁਝਾਰਤਿ ਬੂਝੈ ਭੋਰਾ ॥ ਨਿਸਿ ਕਹੀਐ ਤਉ ਸਮਝੈ ਭੋਰਾ ॥

ਜੇ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬੋਲਾ ਹੈ ਉਹ ਭੋਰਾ ਪੁਰਸ਼ ਬੁਝਾਰਤ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਸਿ=ਰਾਤ ਕਹੀਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਭੋਰਾ=ਫੁੱਫ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਦਿਨ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਰਾਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਚਾ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪੀ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੇ ਬੋਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਰਾਤ ਵਾਂਗ ਝੂਠਾ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭੋਰਾ=ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਚਿੱਟਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਿਸਿ=ਰਾਤ ਵਾਂਗ ਝੂਠਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਕਹਾ ਬਿਸਨ ਪਦ ਗਾਵੈ ਗੁੰਗ ॥ ਜਤਨ ਕਰੈ ਤਉ ਭੀ ਸੁਰ ਭੰਗ ॥

ਗੁੰਗਾ ਪੁਰਸ਼ ਬਿਸਨਪਦੇ ਕਿਵੇਂ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਗਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਵੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਨਾ ਨਿਕਲਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰ ਭੰਗ=ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੂਪ ਜੀਭਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੇ ਗੁੰਗਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੇ ਪਦ=ਜਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਗਾਵੇਗਾ? ਜੇ ਉਹ ਗਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ ਵੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰ=ਬਿਰਤੀ ਭੰਗ=ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਹ ਪਿੰਗਲ ਪਰਬਤ ਪਰ ਭਵਨ ॥ ਨਹੀ ਹੋਤ ਉਹਾ ਉਸੁ ਗਵਨ ॥

ਪਿੰਗਲਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਹ ਆਦਮੀ ਪਹਾੜ ਉਤੇ ਕਿਵੇਂ ਭਵਨ=ਫਿਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਕਿਵੇਂ ਭਵਨ=ਘਰ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਤਾਂ ਉਥੇ ਜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਰੂਪੀ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੇ ਪਿੰਗਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਉਹ ਪਹਾੜ ਵਾਂਗ ਅਚੱਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਭਵਨ=ਘਰ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਤਰਫ ਗਵਨ=ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਕਰਤਾਰ ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਦੀਨੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੈ ॥ ਨਾਨਕ ਤੁਮਰੀ ਕਿਰਪਾ ਤਰੈ ॥੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਕਰੁਣਾ ਮੈ=ਕਿਰਪਾ ਸਰੂਪ ਕਰਤਾਰ ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅਗੇ ਦੀਨ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਸੁ ਆਵੈ ਨ ਚੀਤਿ ॥ ਜੋ ਬੈਰਾਈ ਤਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥

ਜੋ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਇਸਨੂੰ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ।
ਜੋ ਸਨਬੰਧੀ, ਵਾ :-ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਇਸਦੇ ਵੇਰੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਬਲੁਆ ਕੇ ਗਿਹੁ ਭੀਤਰਿ ਬਸੈ ॥ ਅਨੰਦ ਕੇਲ ਮਾਇਆ ਰੰਗਿ ਰਸੈ ॥

ਜਿਵੇਂ ਬਲੁਆ=ਰੇਤ ਦਾ ਘਰ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਢਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਰੂਪੀ ਰੇਤੇ ਦੇ ਘਰ (ਸਰੀਰ) ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ
ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਸ ਕੇ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਕੇਲ—ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
ਅਥਵਾ :-ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਕੇਲ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ॥ ਕਾਲੁ ਨ ਆਵੈ ਮੂੜੇ ਚੀਤਿ ॥

ਮਨ ਦੇ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਇਆਵਕੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜੁ=ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਕੇ ਮਾਨੈ=ਮੰਨਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਲੁ=ਮੌਤ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ।

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥ ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧੋਹ ॥

ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮੋਹ, ਝੂਠ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ, ਮਹਾ=ਅਤੀ ਲੋਭ, ਧੋਹ=ਛਲ
(ਧੋਖੇ ਬਾਜ਼ੀਆਂ) ਇਤਿਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

(ਪੰਨਾ ੨੬੮) ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੋਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥੭॥

ਇਸੇ ਹੀ ਜੁਗਤੀ ਵਿਚ, ਵਾ :-ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜੁਗਤਿ=ਜੁੜਿਆਂ ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਜਨਮ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਆਪਣੀ ਕਰਮ=ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਖ ਲਵੋ ॥੭॥

ਤੂ ਠਾਕੁਰੁ ਤੁਮ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰੀ ਰਾਸਿ ॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ! ਤੂੰ ਸੁਆਮੀ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਸਾਡੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਜੀਉ=ਜਿੰਦ ਤੇ ਪਿੰਡੁ=ਸਰੀਰ ਆਦਿਕ ਸਭ ਤੇਰੀ ਹੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਰਾਸਿ=ਪੂੰਜੀ ਹੈ ।

ਤੁਮ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੇਰੇ ॥ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਹਿ ਸੂਖ ਘਨੇਰੇ ॥

ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਹਾਂ।

ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ=ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਘਨੇਰੇ=ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਤੁਮਰਾ ਅੰਤੁ ॥ ਉਚੇ ਤੇ ਉਚਾ ਭਗਵੰਤ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। ਹੇ ਭਗਵੰਤ! ਆਪ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਚੇ ਹੋ, ਵਾ:-ਉਚੇ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਐਂ ਤੋਂ ਭੀ ਆਪ ਉੱਚੇ ਹੋ।

ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਤੁਮਰੈ ਸੂਤਿਧਾਰੀ ॥ ਤੁਮ ਤੇ ਹੋਇ ਸੁ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ॥

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਵਾ:-ਸੰਤਾ ਰੂਪੀ ਸੂਤ ਵਿਚ ਧਾਰੀ=ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੋ ਸਿਸ਼ਟੀ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਜੋ ਭੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਤੁਮ ਤੇ=ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ=ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨੀ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨੀ ॥੮॥੪॥

ਤੁਹਾਡੀ ਜੋ ਗਤਿ ਦੀ ਮਿਤਿ=ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਮੈਂ ਦਾਸ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੮॥੪॥

(ਪੰਜਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ)

ਸਲੋਕੁ ॥ ਦੇਨਹਾਰੁ ਪ੍ਰਭੁ ਛੋਡਿ ਕੈ ਲਾਗਹਿ ਆਨ ਸੁਆਇ ॥

ਦਾਤਾ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਜੋ ਆਨ ਸੁਆਇ=ਹੋਰਨਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨਾਂ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਕਹੁ ਨ ਸੀਝਈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਜਾਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੁਰਾ ਵੀ ਸੀਝਈ=ਕਲਿਆਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥ ਦਸ ਬਸਤੁ ਲੇ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥

ਏਕ ਬਸਤੁ ਕਾਰਨਿ ਬਿਖੋਟਿ ਗਵਾਵੈ ॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ:-ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਨੌਕਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਕੰਮ-ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਨੌਕ ਨੀਯਤ ਵੇਖਕੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦਇਆ ਆ ਗਈ ਕਿ ਇਸਦਾ ਟੱਬਰ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਕਿ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚੰਗਾ ਚਲਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਚਕੇ

ਸਾਹੁਕਾਰ ਨੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਖਰੀ ਦੁਕਾਨ ਪਾ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਵੱਖਰਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਇਹ ਮੇਰੀ ਅਮਾਨਤ ਰਖ ਛੱਡ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਲੋੜ ਪਈ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ।' ਉਸ ਨੇ ਚੰਗਾ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਰੁਪਯਾ ਰੱਖ ਲਿਆ ਤੇ ਗਈ ਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਚਲਾਇਆ, ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਸਾਹੁਕਾਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਨੌਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤਕ ਦਿਆਂਗਾ।' ਸਾਹੁਕਾਰ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਦ ਹਫ਼ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆ ਕੇ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਜੁਆਬ ਦਿੱਤਾ 'ਅਜੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।' ਆਖਿਰ ਕੁਝ ਫੇਰੇ ਪੁਆ ਕੇ ਮੁਕਰ ਹੀ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਅਜੇ ਰੁਪਏ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਦਸ ਬਸਤੂ ਲੇ ਪਾਛੇ ਪਾਵੇ=ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਲੈ ਕੇ ਨੌਕਰ ਨੇ ਪਿਛੇ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ ਭਾਵ ਸੌਦਾ ਲਿਆ ਕੇ ਦੁਕਾਨ ਭਰ ਲਈ, ਅਤੇ—

ਏਕ ਬਸਤੁ ਕਾਰਨਿ ਬਿਖੋਟਿ ਗਵਾਵੈ=ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਜੋ ਸਾਹੁਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅਮਾਨਤ ਰਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਾ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਨੌਕਰ ਆਪਣਾ ਬਿਖੋਟਿ=ਭਰੋਸਾ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਏਕ ਭੀ ਨ ਦੇਇ ਦਸ ਭੀ ਹਿਰਿ ਲੇਇ ॥ ਤਉ ਮੂੜਾ ਕਹੁ ਕਹਾ ਕਰੇਇ ॥

ਜੇਕਰ ਸਾਹੁਕਾਰ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਭੀ ਨਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਹਿਰਿ=ਖੋਹ ਲਵੇ। ਅਥਵਾ :-ਭੀ=ਪੁਨਾ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੇਕਰ ਸਾਹੁਕਾਰ ਆਪਣਾ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਭੀ ਖੋਹ ਲਵੇ।
ਤਾਂ ਦਸੋ ਖਾਂ, ਇਹ ਮੂਰਖ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?।

ਜਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਚਾਰਾ ॥ ਤਾ ਕਉ ਕੀਜੈ ਸਦ ਨਮਸਕਾਰਾ ॥

ਜਿਸ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਹੁਕਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਵ ਉਸ ਦੇ ਨੌਕਰ ਹਨ। ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਅਤੇ ਇਕ ਮਨ ਦਿੱਤਾ, ਦੇ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਦਸਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋ ਭੀ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਹਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਕਰੀ ਜਾਵੋ, ਪਰ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਲ ਨਾ ਲਾਉਣਾ, ਇਹ ਮਨ ਮੇਰੇ ਵਲ ਲਗਾਈ ਰੱਖਣਾ।' ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਦਸ ਬਸਤੂ ਲੇ ਪਾਛੇ ਪਾਵੇ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵ ਨੇ ਪਾਛੇ=ਸੰਸਾਰ ਵਲ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਏਕ ਬਸਤੁ ਕਾਰਨਿ ਬਿਖੋਟਿ ਗਵਾਵੈ=ਇਕ ਮਨ-ਵਸਤੂ ਦੇ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਿਖੋਟਿ=ਭਰੋਸਾ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਏਕ ਭੀ ਨ ਦੇਇ ਦਸ ਭੀ ਹਿਰਿ ਲੇਇ=ਇਕ ਮਨ ਵਸਤੂ ਦੇ ਨਾ ਦੇਣ ਕਰਕੇ

ਭੀ=ਪੁਨਾ ਜੇ ਉਹ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਵੀ ਖੋਹ ਲਵੇ ।

ਅਥਵਾ :- ਜੇ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਇਕ ਮਨ ਵੀ ਨਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵੀ ਖੋਹ ਲਵੇ ।

ਤਉ ਮੂੜਾ ਕਹੁ ਕਹਾ ਕਰੇਇ=ਤਾਂ ਕਹੁ=ਦਸੋਂ ਖਾਂ ਇਹ ਮੂਰਖ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਜਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਚਾਰਾ=ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ । ਤਾਂ ਕਉ ਕੀਜੈ ਸਦ ਨਮਸਕਾਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ ।

ਏਸੇ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਿਲੋਚਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ-

ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਤਿਲੋਚਨਾ ਮੁਖ ਤੇ ਰਾਮੁ ਸੰਮਾਨਿ ॥

ਹਾਥ ਪਾਉ ਕਰਿ ਕਾਮੁ ਸਭੁ ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਲਿ ॥੨੧੩॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੭੬)

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :- ਦਸ ਬਸਤੂ ਲੇ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥ ਏਕ ਬਸਤੁ ਕਾਰਨਿ ਬਿਖੋਟਿ ਗਵਾਵੈ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜੀਵ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਪੁੱਠਾ ਟੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, 'ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸੰਗੀਨ ਕੋਠੀ 'ਚੋਂ' ਕਢੋ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਵੰਧ ਦਿਆਂਗਾ। ਇਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਕੇ ਜਦ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ 'ਚੋਂ' ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਮਾਇਆ ਚੰਬੜ ਗਈ ।

"ਵਿਚਹੁ ਗਰਭੇ ਨਿਕਲਿ ਆਇਆ ॥ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਦੁਨੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੦੦੭)

ਉਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜਾ ਇਸਨੇ ਦਸਵੰਧ ਦੇਣਾ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਦੁਆਰੇ ਤੋਰਾ ਭਜਨ ਕਰਾਂਗਾ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਉਹੀ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਕਿ ਦਸਵੰਧ ਵਸਤੂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸੋਂ ਲੈਕੇ ਪਿਛੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰਾਸ ਸੰਸਾਰ ਵਲ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਦਸਵੰਧ ਮੰਨ ਤਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਖੀ-ਖਜੂਰਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦੀ

ਇਕ ਮੁਸਾਫਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਖਜੂਰਾਂ ਦੇ ਬੂਛੇ ਆ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੂਛੇ ਨਾਲ ਰਸ ਭਰੇ ਡੋਡੇ ਵੇਖਕੇ ਮਨ ਲਲਚਾ ਗਿਆ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਸ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਡੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਬੜਾ ਸੁਆਦ ਚਖਿਆ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰੱਜਕੇ ਹੋਠਾਂ ਉਤਰਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਡਰ ਗਿਆ । ਸੋਚਿਆ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਹੱਡੀ ਪਸਲੀ ਨਹੀਂ ਬਚਣੀ । ਆਮ ਕਹਾਵਤ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ :-

ਫਕੀਰਾ ਫਕੀਰੀ ਦੂਰ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਉਚੀ ਖਜੂਰ ਹੈ ।

ਚੜ੍ਹ ਜਾਏਂ ਤਾਂ ਪੀਵੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ, ਗਿਰ ਜਾਏਂ ਤਾਂ ਚਕਨਾ ਚੂਰ ਹੈ ।

ਇਸ ਡਰ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, 'ਜੇ ਮੈਂ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਉਤਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ੧੦੦ ਚਾਦਰਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦਿਆਂਗਾ।' ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਆਖਦਾ ਹੈ, '੧੦੦ ਚਾਦਰ ਬਹੁਤ ਹੈ, ੫੦ ਚਾਦਰਾਂ ਦਿਆਂਗਾ।' ਜਦ ਹੋਰ ਹੋਠਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਆਖਦਾ ਹੈ, '੫੦ ਚਾਦਰਾਂ ਬਹੁਤ ਹਨ ੨੫ ਚਾਦਰਾਂ ਦਿਆਂਗਾ।' ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਹੋਠਾਂ ਉਤਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਆਖਦਾ ਹੈ, '੨੫ ਚਾਦਰਾਂ ਬਹੁਤ ਹਨ ੧੨ ਦਿਆਂਗਾ।'

ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਆ ਕੇ ਚਾਦਰਾਂ ਦਾ ਭਾ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਖਰਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰ ਗਿਆ। ਕੇਵਲ ਇਕ ਚਾਦਰ ਲੈ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਅੱਗੋਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾ।' ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਨਾਹ ਨਾ ਕਰੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਜੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ੧੦੦ ਚਾਦਰ ਦੇਣੀ ਸੁੱਖੀ ਸੀ ਪਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਕੋ ਚਾਦਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਜੇ ਆਪ ਨਾ ਲਵੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਭੀ ਘਰ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਰੱਖ ਹੀ ਲਵੋ ਨਾਹ ਨਾ ਕਰੋ।' ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਆਖ ਕੇ ਚਾਦਰ ਰੱਖ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਸਵੰਧ ਮੰਨਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਣਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੁਰਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨੱਕ ਰਗੜਦਾ ਹੈ, ਮਥੇ ਟੇਕਦਾ ਹੈ, ਝੋਲੀਆਂ ਅੱਡਦਾ ਹੈ, ਝਾੜੂ ਫੇਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਬਰਕਤ ਪਾ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਗਫੇ ਬਖਸ਼ੋ। ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਵੰਧ ਦਿਆਂਗਾ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਸੁਣ ਕੇ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਗਫੇ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੇ ਤੇ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬਣ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਗਿਣ ਕੇ ਵੱਖਰਾ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ, 'ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕਈ ਕੰਮ ਚਲ ਪੈਣੇ ਹਨ, ਹੱਛਾ ਫਿਰ ਏਟ ਕੇ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ।' ਉਹ ਦਸਵੰਧ ਵਾਲਾ ਰੁਪਇਆ ਫਿਰ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਜੀਵ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਵਨ ਕਰਵਾਂਦੇ ਹਨ :-

ਤੀਜਾ ਅਰਥ :- ਦਸ ਵਸਤੂ ਲੈ ਪਾਛੇ ਪਾਵੇ=ਦਸਵੰਧ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਪਿਛੇ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ ਦਸਵੰਧ ਵਾਲਾ ਰੁਪਈਆ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦੇਣਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਏਕ ਬਸਤੁ ਕਾਰਨਿ ਬਿਖੋਟਿ ਗਵਾਵੇ= ਇਕ ਦਸਵੰਧ ਵਸਤੂ ਦੇ ਨਾ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜੀਵ ਆਪਣਾ ਬਿਖੋਟਿ=ਭਰੋਸਾ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਏਕ ਭੀ ਨ ਦੇਇ ਦਸ ਭੀ ਹਿਰਿ ਲੇਇ=ਇਸ ਦਸਵੰਧ ਵਸਤੂ ਨਾ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਭੀ=ਪੁਨਾ ਜੇ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬਾਕੀ ਦੇ ਨੌਂ ਹਿਸੇ ਭੀ ਹਿਰਿ ਲੇਇ=ਖੋਹ ਲਵੇ। ਤਾਂ ਇਹ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਏਸੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ-

ਬਾਬੇ ਕੇ ਬਾਬਰ ਕੇ ਦੋਊ॥ ਆਪ ਕਰੇ ਪਰਮੇਸਰ ਸੋਊ॥

ਦੀਨ ਸਾਹ ਇਨ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨੋ॥ ਦੁਨੀਪਤਿ ਉਨ ਕੋ ਅਨੁਮਾਨੋ॥੬॥

ਜੋ ਬਾਬੇ ਕੇ ਦਾਮ ਨ ਦੇਹੈ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਗਹਿ ਬਾਬਰ ਕੇ ਲੇਹੈ॥

ਦੇ ਦੈ ਤਿਨ ਕੋ ਬਡੀ ਸਜਾਇ॥ ਪੁਨਿ ਲੇਹੈ ਗ੍ਰਹਿ ਲੂਟਿ ਬਨਾਇ॥੧੦॥

ਹਰਦਯਾਲ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-

ਧਨ ਕੇ ਭਾਗੀ ਚਾਰ ਹੈਂ ਧਰਮ ਚੌਰ ਨਿਪ ਆਗ।

ਕੋਪੋ ਤਾ ਪੈ ਭ੍ਰਾਤ ਤੈ ਕਰੈ ਜੋ ਜੋਸਟੈ ਤਿਆਗ। [ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ

ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ 'ਚੋਂ' ਦਸਵੰਧ ਦੇਣਾ ਜੀਵ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਚੌਥਾ ਅਰਥ :- ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਕਾਨ, ਮੁਰੱਬੇ, ਖੂਹ, ਕੋਠੀਆਂ, ਕਾਰਾਂ, ਆਦਿਕ ਬਿਅੰਤ ਪਦਾਰਥ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਕ ਪੁਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਆਖਦਾ ਹੈ, 'ਮੈਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।' ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਇਸ ਅਰਥ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦਸ ਬਸਤੂ ਲੇ ਪਾਛੇ ਪਾਵੇ=ਬਿਅੰਤ ਵਸਤੂਆਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਾਸੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਪਿਛੇ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਭੁਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ, 'ਮੈਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ?'

ਏਕ ਬਸਤੂ ਕਾਰਨਿ ਬਿਖੋਟਿ ਗਵਾਵੈ=ਇਕ ਪੁਤ੍ਰ ਵਸਤੂ ਦੇ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਬਿਖੋਟਿ=ਭਰੋਸਾ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਏਕ ਭੀ ਨ ਦੇਇ ਦਸ ਭੀ ਹਿਰਿ ਲੇਇ=ਜੇ ਇਕ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਅਤੇ ਦਸ=ਬਿਅੰਤ ਵਸਤੂਆਂ ਭੀ ਖੋਹ ਲਵੇ।

ਤਉ ਮੂੜਾ ਕਹੁ ਕਹਾ ਕਰੇਇ=ਤਾਂ ਦੇਖੋ, ਇਹ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਪੰਜਵਾਂ ਅਰਥ :- ਦਸ ਬਸਤੂ ਲੇ ਪਾਛੇ ਪਾਵੇ ॥ ਏਕ ਬਸਤੂ ਕਾਰਨਿ ਬਿਖੋਟਿ ਗਵਾਵੈ ॥ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਲੇ=ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਵੇ, ਭਾਵ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਅਤੇ ਇਕ ਆਤਮ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਚੋਂ ਬਿਖੋਟਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਖੋਟਤਾਈ ਗੁਆ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਸੰਤ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਦਸ=ਦਸ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਏਕ ਭੀ ਨ ਦੇਇ ਦਸ ਭੀ ਹਿਰਿ ਲੇਇ ॥ ਤਉ ਮੂੜਾ ਕਹੁ ਕਹਾ ਕਰੇਇ ॥

ਇਕ ਜਮਾਂ ਦਾ ਭੀ=ਭਰ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, ਸਗੋਂ ਆਤਮ-ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਸ ਕੇ ਭੀ=ਭਰ ਨੂੰ ਹਿਰਿ ਲੇਇ=ਅਭਾਵ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਤਾਂ ਕਹੁ=ਦਸੋ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੂੜਤਾ ਅਮੂੜਤਾ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਚਾਰਾ ॥ ਤਾਂ ਕਉ ਕੀਜੈ ਸਦ ਨਮਸਕਾਰਾ ॥ ਜਿਸ ਠਾਕੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ।

ਜਾਂ ਕੇ ਮਨਿ ਲਾਗਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮੀਠਾ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਤਾਹੁ ਮਨਿ ਵੂਠਾ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਮੀਠਾ=ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ :- ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੂਖ ਆ ਕੇ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸੁ ਜਨ ਅਪਨਾ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਇਆ ॥ ਸਰਬ ਥੋਕ ਨਾਨਕ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਮਨਵਾਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਥੋਕ=ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਅਗਨਤ ਸਾਹੁ ਅਪਨੀ ਦੇ ਰਾਸਿ ॥ ਖਾਤ ਪੀਤ ਬਰਤੈ ਅਨਦ ਉਲਾਸਿ ॥

ਸਾਹੁ=ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਜੀਵ ਰੂਪ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਅਨਗਿਣਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਪਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਚਾਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਅਨਦ ਨਾਲ ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਲਾਸਿ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।

ਅਪੁਨੀ ਅਮਾਨ ਕਛੁ ਬਹੁਰਿ ਸਾਹੁ ਲੇਇ ॥ ਅਗਿਆਨੀ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਕਰੇਇ ॥

ਜੇਕਰ ਸਾਹੁ=ਸ਼ਾਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਅਮਾਨ=ਅਮਾਨਤ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਬਹੁਰਿ ਲੇਇ=ਮੋੜਕੇ ਲੈ ਲਵੇ।

ਤਾਂ ਅਗਿਆਨੀ ਗੁਮਾਸਤਾ ਜੀਵ ਮਨ ਵਿਚ ਰੋਸੁ=ਗੁੱਸਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅਪਨੀ ਪਰਤੀਤਿ ਆਪ ਹੀ ਖੋਵੈ ॥ ਬਹੁਰਿ ਉਸ ਕਾ ਬਿਸ਼ਾਸੁ ਨ ਹੋਵੈ ॥

(ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ) ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਖੋਵੈ=ਗੁਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਰਿ=ਮੁੜ ਕੇ ਉਸ ਸ਼ਾਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਇਸ ਜੀਵ ਉੱਤੇ ਬਿਸ਼ਾਸੁ=ਵਿਸ਼ਾਹ ਅਰਥਾਤ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜਿਸ ਕੀ ਬਸਤੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਰਾਖੈ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨੈ ਮਾਥੈ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਵਸਤੂ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰਖ ਦੇਵੇ। ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਤੇ ਮੰਨ ਲਵੇ।*

ਇੰਜ ਕਵੇ-ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥

ਤੇਰਾ ਕੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥੨੦੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੭੫]

ਉਸ ਤੇ ਚਉਗੁਨ ਕਰੈ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ॥੨॥

ਤਦ ਸ਼ਾਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਚੌਗੁਣਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ-

*ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਾਰੇ ਲਾਲ ਕਿਥੇ ਹਨ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ-ਜਿਸ ਕੀ ਬਸਤੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਰਾਖੈ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨੈ ਮਾਥੈ ॥ ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਚਾਰੇ ਲਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀ ਅਮਾਨਤ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਵਲ ਇਸਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਹੁਣ ਇਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲਾਲ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਖੜੇ ਹਨ।'

ਇਨ ਪੁਤ੍ਰਨ ਕੇ ਸੀਸ ਘਰ ਵਾਰ ਦੀਏ ਸੁਤ ਚਾਰ।

ਫਾਰ ਮੁਏ ਤੋ ਕਿਆ ਭਇਆ ਜੀਵਤ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਹ (ਸਾਹਿਬ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਹੀ ਦਿਆਲੂ ਹੈ ॥੨॥ *ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਧਨਾਂ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਏਸੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰਖ ਦੇਵੇ, ਭਾਵ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਾ ਕਰੇ। ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਪਰ ਮੰਨ ਲਵੇ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਦਿਆਲੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਚੌਗੁਣਾਂ ਭਾਵ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ, ਵਾ:-ਚੌਥੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਆਨੰਦ ਦੇ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ ਮਾਇਆ ਕੇ ਹੇਤ ॥ ਸਰਪਰ ਹੋਵਤ ਜਾਨੁ ਅਨੇਤ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਹੇਤ-ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਜਾਣੇ ਉਹ ਜਤਨ ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਅਨੇਤ=ਬਹੁਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਿਰਖ ਕੀ ਛਾਇਆ ਸਿਉ ਰੰਗੁ ਲਾਵੈ॥ ਓਹ ਬਿਨਸੈ ਉਹੁ ਮਨਿ ਪਛੁਤਾਵੈ ॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਬਿਰਖ=ਬ੍ਰਿਛ (ਦਰੱਖਤ) ਦੀ ਛਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗਾ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਛਾਂ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮਨ ਵਿਚ ਪਛੁਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਿਛ ਰੂਪ

*ਇਕ ਮਾਈ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮਨ ਸੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਗੁਜਰ ਗਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਮਾਈ ਨੇ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉਂਦੀ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਇਆ ਤੇ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੀ ਪਰਕਰਮਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੁੱਖ-ਭੰਜਨੀ ਬੇਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਥੜ੍ਹੇ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾ ਕੇ ਸੰਗ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਭੋਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਮਾਈ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ।' ਮਾਈ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਟਾ ਕੇ ਕਿਹਾ-

ਜਿਸ ਕੀ ਬਸਤੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਰਾਖੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨੈ ਮਾਥੈ ॥

ਉਸ ਤੇ ਚਉਗੁਨ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੂ ॥੨॥

ਉਸ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੋਂ ਵੀ ਮੰਨੀ ਜਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਚਾਰ ਪੁਤ੍ਰ ਬਖਸ਼ੇਗਾ। ਇਸ ਵਰ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ।

ਸੁਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੫੩੭) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੫ [ਪੰਨਾ ੨੬੮]

ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਛਾਇਆ=ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਜੋ ਪਰੇਮ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਮਾਇਆ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮਨ ਵਿਚ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਚਾਲਨਹਾਰੁ ॥ ਲਪਟਿ ਰਹਿਓ ਤਹ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰੁ ॥

ਜੋ ਕੁਝ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਚਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰੁ=ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਜੀਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲਪਟਿ ਰਹਿਓ=ਚੰਬੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਇਹ ਅੰਧ=ਅੰਨ੍ਹਾ ਜੀਵ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਅੰਧਾਰੁ=ਹਨੇਰੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲਪਟਿ=ਜੁੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਟਾਉ ਸਿਉ ਜੋ ਲਾਵੈ ਨੇਹ ॥ ਤਾ ਕਉ ਹਾਥਿ ਨ ਆਵੈ ਕੇਹ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਬਟਾਉ=ਰਾਹੀ ਭਾਵ ਮੁਸਾਫਰ ਨਾਲ ਨੇਹ=ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਸਨਬੰਧੀ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੇਹ=ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਮਨ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਖਦਾਈ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਲਏ ਲਾਈ ॥੩॥

ਹੇ ਮਨ ! ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਲਗਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ॥੩॥

ਮਿਥਿਆ ਤਨੁ ਧਨੁ ਕੁਟੰਬੁ ਸਬਾਇਆ ॥ ਮਿਥਿਆ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਮਾਇਆ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਤਨੁ=ਸਰੀਰ, ਧਨ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਮਿਥਿਆ=ਬੂਠਾ ਹੈ।

ਹੰਗਤਾ ਦੇਹ ਵਿਚ ਕਰਨੀ, ਮਮਤਾ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਕਰਨੀ ਇਹ ਭੀ ਮਿਥਿਆ=ਬੇਅਰਥ ਹੈ।

ਮਿਥਿਆ ਰਾਜ ਜੋਬਨ ਧਨ ਮਾਲ ॥ ਮਿਥਿਆ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਕਰਾਲ ॥

ਰਾਜ-ਭਾਗ ਜੁਆਨੀ, ਅਤੇ ਧਨ ਮਾਲ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਥਿਆ=ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ। ਬਿਕਰਾਲ=ਭਿਆਨਕ ਅਰਥਾਤ ਡਰੋਣੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਭੀ ਮਿਥਿਆ=ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਮਿਥਿਆ ਰਥ ਹਸਤੀ ਅਸੂ ਬਸਤ੍ਰ ॥

ਮਿਥਿਆ ਰੰਗ ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ਪੇਖਿ ਹਸਤਾ ॥

ਰਥ, ਹਸਤੀ=ਹਾਥੀ, ਅਸੂ=ਘੋੜੇ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਭੀ ਮਿਥਿਆ=ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਹਸਦਾ ਹੈ ਉਸ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਭੀ ਮਿਥਿਆ=ਬੂਠਾ ਹੈ।

ਮਿਥਿਆ ਧੋਹ ਮੋਹ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਮਿਥਿਆ ਆਪਸ ਉਪਰਿ ਕਰਤ ਗੁਮਾਨੁ ॥

ਧੋਹ=ਛਲ ਕਰਨਾ; ਸਬੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਕਰਨਾ, ਜਾਤੀ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ=ਹੋਕਾਰ ਕਰਨਾ ਇਹ ਸਭ ਮਿਥਿਆ=ਬੁਠਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਜੋ ਗੁਮਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਭੀ ਮਿਥਿਆ=ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ।

ਅਸਥਿਰੁ ਭਗਤਿ ਸਾਧ ਕੀ ਸਰਨ॥ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ॥੪॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਕੇ ਜਿਹੜੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਇਹ ਇਸਥਿਤ ਰੂਪ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਜਪ ਜਪਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਾਂ ॥੪॥

ਮਿਥਿਆ ਸੂਵਨੁ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਸੁਨਹਿ ॥

ਮਿਥਿਆ ਹਸਤ ਪਰ ਦਰਬ ਕਉ ਹਿਰਹਿ ॥

ਉਹ ਸੂਵਨ=ਕੰਠ ਮਿਥਿਆ=ਨਿਸਫਲ ਹਨ ਜੋ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆ ਸੁਣਦੇ ਹਨ।

ਉਹ ਹਸਤ=ਹੱਥ ਨਿਸਫਲ ਹਨ ਜੋ ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਹਿਰਹਿ=ਚੁਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(ਪੰਨਾ ੨੬੯) ਮਿਥਿਆ ਨੇਤ੍ਰੁ ਪੇਖਤ ਪਰ ਤਿਅ ਰੂਪਾਦ ॥

ਮਿਥਿਆ ਰਸਨਾ ਭੋਜਨ ਅਨ ਸੁਾਦ ॥

ਉਹ ਨੇਤ੍ਰੁ ਮਿਥਿਆ=ਨਿਸਫਲ ਹਨ, ਜੋ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਰਸਨਾ ਵੀ ਨਿਸਫਲ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਨ=ਹੋਰਨਾਂ ਭੋਜਨਾਂ ਦੇ ਸੁਾਦ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।
ਅਥਵਾ :-ਉਹ ਰਸਨਾ ਨਿਸਫਲ ਹੈ, ਜੋ ਉਦਰ ਪੂਰਨ ਵਾਲੇ ਰੋਟੀ ਆਦਿ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਨ ਸੁਾਦ=ਹੋਰ ਚਟਕੀਲੇ ਸੁਆਦਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਿਥਿਆ ਚਰਨ ਪਰ ਬਿਕਾਰ ਕਉ ਧਾਵਹਿ॥ਮਿਥਿਆ ਮਨ ਪਰ ਲੋਭ ਲੁਭਾਵਹਿ॥

ਉਹ ਪੇਰ ਨਿਸਫਲ ਹਨ ਜੋ ਪਰ ਬਿਕਾਰ ਕਉ=ਪਰਾਏ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਧਾਵਹਿ=ਦੌੜਦੇ ਹਨ, ਵਾ :-ਪਰ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਦੌੜਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਨ ਵੀ ਮਿਥਿਆ=ਨਿਸਫਲ ਹੈ, ਜੋ ਪਰਾਏ ਧਨ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਲੁਭਾਏਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਿਥਿਆ ਤਨ ਨਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰਾ ॥ ਮਿਥਿਆ ਬਾਸੁ ਲੇਤ ਬਿਕਾਰਾ ॥

ਉਹ ਸਰੀਰ ਨਿਸਫਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਨੱਕ ਮਿਥਿਆ=ਨਿਸਫਲ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਕਾਰ ਖੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਾਸੁ=ਭਾਸਨਾ (ਖੁਸ਼ਬੂ) ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਮਿਥਿਆ ਸਭ ਭਏ ॥ ਸਫਲ ਦੇਹ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਲਏ॥੫॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਮਝੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਰਥਾਤ ਉਸਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਅੰਗ (ਇੰਦ੍ਰੀਏ) ਮਿਥਿਆ=ਨਿਸਫਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਅੰਗਾਂ ਸਹਿਤ ਦੇਹ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੫॥

ਬਿਰਥੀ ਸਾਕਤ ਕੀ ਆਰਜਾ ॥ ਸਾਚ ਬਿਨਾ ਕਹ ਹੋਵਤ ਸੂਚਾ ॥

ਵਾਂਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜੋ ਬੇਮੁਖ ਹੈ, ਉਸ ਸਾਕਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਰਜਾ=ਉਮਰਾ ਹੀ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਸਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਚਾ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ-ਮਹਾਤਮਾ ਤੇ ਸੇਵਕ ਦੀ

ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅਨਿਨ ਸਰਧਾਲੂ ਸਿਖ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਸ ਆਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਇਹ ਵੀ ਨਿਯਮ ਸੀ ਜਿਥੇ ਮਹਾਤਮਾ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਆਕੇ ਰੋਜ਼ ਝਾੜੂ ਦੇ ਕੇ ਪੌਚਾ ਫੇਰਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਿਤ ਤੇ ਨਮਿਤਕ ਕਰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ "ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ" ਵੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਈ ਤੇ ਉਸਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਤ ਤੇ ਨਮਿਤਕ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਫੇਰ ਕਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ।' ਉਹ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਘਰ ਜਾਕੇ ਘਰ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ। ਰਾਤ ਪਈ ਸਵੇਰੇ ਉਠਿਆ। ਆਪਣਾ ਨਿਤ ਕਰਮ ਕੀਤਾ, ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਸ ਆਇਆ ਤੇ ਝਾੜੂ ਦੇਣ ਭਗ ਪਿਆ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਝਾੜੂ ਛੱਡ ਦੇ।' ਚਾਰ ਪੰਜ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਈਏ। ਮਹਾਤਮਾ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਗਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਰਾਤ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਕੇ ਸਾਰੀ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਤਪ ਵਿਚ, ਕੋਈ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ, ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਵਿਚ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਉਥੋਂ ਤੁਰ ਪਏ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲ ਚਲੀਏ, ਜਦ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾਕੇ ਠਹਿਰੇ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਸੇਵਕ ਨਾਲ ਸੀ ਉਸ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਦੋ ਦਿਨ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸਭ ਛੁੱਟ ਗਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੋ ਦਿਨ ਉਥੇ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬੁਖਾਰ ਲਥ ਗਿਆ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਚਲ ਵਾਪਸ ਚਲੀਏ ਉਹ ਸੇਵਕ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ।

ਜਦ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਉਸਨੇ ਆ ਕੇ ਕੁਟੀਆ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖੀ ਕਿ ਕੂੜਾ-ਕਚਰਾ, ਪੱਤੇ ਘਾਹ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਖਿੱਲਰੇ ਪਏ ਹਨ ਬੈਠਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ਼ ਦੇਖਿਆ ਕਿਧਰੇ ਭੀ ਸਫ਼ਾਈ ਨਹੀਂ। ਭਗਤ ਨੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਝਾੜੂ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਸ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਝਾੜੂ ਕਿਉਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠ? ਸੇਵਕ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕਿਥੇ ਬੈਠਾਂ, ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਗੰਦ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਜਗ੍ਹਾ ਕਿਵੇਂ ਸਾਫ਼ ਸੀ। ਹੁਣ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਿਨ ਝਾੜੂ ਨਾ ਫੇਰਨ ਕਰਕੇ ਪੱਤੇ ਡਿੱਗੇ ਪਏ ਹਨ ਕਿਧਰੇ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਖਿਲਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਰੋਕਦੇ ਹੋ ਮੈਨੂੰ ਝਾੜੂ ਫੇਰਨ ਦਿਓ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਪਹਿਲੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾ? ਕਹਿਣ ਲਗਾ, ਬੁਖਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ। ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ

ਇਸਨਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਬਦਬੋ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।' ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਬਦਬੋ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈਂ ਫਿਰ ਇਸਨਾਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ?' ਸੇਵਕ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਘਰ-ਬਾਰ ਦੀ ਸਫਾਈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਤਮਪਦ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਟਿਕਾਂਗਾ।' ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਿਨ ਝਾੜੂ ਦਿਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਸੁਧੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਸਨਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਧੀ ਨਹੀਂ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਤ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਤਹਕਰਨ ਦੀ ਸੁਧੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਨਿਤ ਨਿਮਿਤਕ ਕਰਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਰੋਜ਼ ਕਥਾ ਸੁਣਕੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਅੰਤਹਕਰਨ ਕਿਵੇਂ ਸੁਧਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਅੰਤਹਕਰਨ ਦੀ ਸੁਧੀ ਲਈ ਨਿਤਨੇਮ ਵਗੈਰਾ ਨਿਤ ਨਿਮਿਤਕ ਆਦਿ ਕਰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਬਿਰਥਾ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਤਨੁ ਅੰਧ ॥ ਮੁਖਿ ਆਵਤ ਤਾ ਕੈ ਦੁਰਗੰਧ ॥

ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਸਰੀਰ ਨਾਮ, ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗਣ ਕਰਕੇ ਵਿਅਰਥ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਿਕੰਮਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਕੁਥਾਰਨਾਂ ਰੂਪੀ, ਵਾ :- ਨਿੰਦਿਆ ਰੂਪੀ ਦੁਰਗੰਧ=ਬੁਦਬੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਿਹਾਇ ॥

ਮੇਘ ਬਿਨਾ ਜਿਉ ਖੇਤੀ ਜਾਇ ॥

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਿਹਾਇ=ਵਿਅਰਥ ਬਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਵਸੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖੇਤੀ ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬ੍ਰਿਥੇ ਸਭ ਕਾਮ ॥ ਜਿਉ ਕਿਰਪਨ ਕੇ ਨਿਰਾਰਥ ਦਾਮ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਫਲ ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਰਪਨ=ਸ਼ੁਮ ਦੇ ਦਾਮ=ਦਮੜੇ (ਰੂਪ) ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਨਾ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਤੇ ਜਨ ਜਿਹ ਘਟਿ ਬਸਿਓ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥

ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥੬॥

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਨ ਹਨ, ਧੰਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੬॥

ਰਹਤ ਅਵਰ ਕਛੁ ਅਵਰ ਕਮਾਵਤ ॥ ਮਨਿ ਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਖਹੁ ਗੰਢ ਲਾਵਤ ॥

ਜੀਵ ਦੀ ਰਹਤ=ਰਹਿਣੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ ਤੇ ਕਰਮ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੇ ਗੰਢ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਉਤੋਂ ਉਤੋਂ ਗੱਲੀਂ ਬਾਤੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਾਨਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਬੀਨ ॥ ਬਾਹਰਿ ਭੇਖ ਨ ਕਾਹੂ ਭੀਨ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਡਾ ਪਰਬੀਨ=ਚਤੁਰ ਹੈ। ਉਹ ਬਾਹਰਲੇ ਕਿਸੇ ਭੇਖ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭੀਨ=ਭਿਜਦਾ ਨਹੀਂ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਅਵਰ ਉਪਦੇਸੈ ਆਪਿ ਨ ਕਰੈ ॥ ਆਵਤ ਜਾਵਤ ਜਨਮੈ ਮਰੈ ॥

ਜੋ ਪੁਰਖ ਅਵਰ=ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ (ਉਹ ਕਰਮ) ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਬਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਸੀਖ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰੰਕਾਰੁ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਤਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਤੁਮ ਭਾਨੇ ਤਿਨ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਉਨ ਜਨ ਚਰਨ ਪਰਾਤਾ ॥੨॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਨੇ=ਭਾਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਤਾ=ਜਾਨਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਮੈਂ ਪਰਾਤਾ=ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।
ਵਾ:-ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਾਤਾ=ਪਰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਤਾ ਹਾਂ।

ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਭੁ ਜਾਨੈ ॥ ਅਪਨਾ ਕੀਆ ਆਪਹਿ ਮਾਨੈ ॥

ਜੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਭ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪਾਸ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ,

ਵਾ:-ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ। ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਪ੍ਰਪਿਰ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਆਨੰਦ ਆਪ ਹੀ ਮਾਣਦਾ ਅਰਥਾਤ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।

ਆਪਹਿ ਆਪ ਆਪਿ ਕਰਤ ਨਿਬੇਰਾ ॥

ਕਿਸੈ ਦੂਰਿ ਜਨਾਵਤ ਕਿਸੈ ਬੁਝਾਵਤ ਨੇਰਾ ॥

ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ, ਪਾਲਣਾ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਨਿਬੇਰਾ=ਨਿਬੇੜਦਾ ਭਾਵ ਮਾਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਤਿੰਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਨਿਬੇਰਾ=

ਫੈਸਲਾ ਅਰਥਾਤ ਨਿਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਨਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਦੂਰ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਨੇੜੇ ਸੁਝਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਉਪਾਵ ਸਿਆਨਪ ਸਗਲ ਤੇ ਰਹਤ ॥ ਸਭੁ ਕਛੁ ਜਾਨੈ ਆਤਮ ਕੀ ਰਹਤ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰਿਆਂ ਉਪਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ,

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਤਮ=ਜੀਵ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਨੂੰ,

ਵਾ:-ਆਤਮ=ਮਨ ਦੀ ਜੋ ਭੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਲਏ ਲੜਿ ਲਾਇ ॥ ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਲੜਿ=ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਅਰਥਾਤ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਥਾਨਾਂ ਅੰਦਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹੀ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਜਿਸੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ॥ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਹਰੀ ॥੮॥੫॥

ਉਸ ਦਾ ਸੇਵਕ ਉਹੋ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਮੈਂ ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਖਿਨ ਖਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਪਦਾ ਹਾਂ ॥੮॥੫॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਅਹੰਮੇਵ ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾਗਤੀ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਗੁਰਦੇਵ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਕਰਕੇ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਅਹੰਮੇਵ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰ, ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਬਿਨਸਿ=ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਗੁਰਦੇਵ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਸਾਦੁ=ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਹਿ ॥

ਤਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਰਖੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ! ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਛਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਉਸ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਯਾਦ ਰੱਖ।

ਜਿਸਦਾ ਦਿਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਲੈਣਾ ॥ ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨੁ ਖਾਣਾ ॥ [ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੧੦੦

ਜਾਂ-ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਿਨਿ ਭੋਜਨ ਦੀਏ ॥ ਅੰਤਰਿ ਥਾਨ ਠਹਰਾਵਨ ਕਉ ਕੀਏ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੯੧੩

ਅਤੇ-ਖਟੁ ਰਸ ਮਿਠ ਰਸ ਮੇਲਿ ਕੈ ਛਤੀਹ ਭੋਜਨ ਹੋਨਿ ਰਸੋਈ ॥ [ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੭/੮

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਗੰਧਤ ਤਨਿ ਲਾਵਹਿ ॥

ਤਿਸ ਕਉ ਸਿਮਰਤ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਅਤਰ ਅੰਬੀਰ ਆਦਿਕ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਹੀ ਤੂੰ ਪਰਮਗਤੀ=ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੇਂਗਾ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਸਹਿ ਸੁਖ ਮੰਦਰਿ ॥ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਇ ਸਦਾ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸੁਖਦਾਇਕ ਮੰਦਰਾਂ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈਂ, ਅਥਵਾ :-ਸੁਖਾਂ ਦੇ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੫੪੩) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੬ [ਪੰਨਾ ੨੭੦]

ਮੰਦਰਿ=ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈਂ । ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗ੍ਰਿਹ ਸੰਗਿ ਸੁਖ ਬਸਨਾ ॥ ਆਨ ਪਹਰ ਸਿਮਰਹੁ ਤਿਸੁ ਰਸਨਾ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਵਸਦਾ ਹੈਂ ।

ਅਥਵਾ :-ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਗ੍ਰਿਹ ਸੰਗਿ=ਪ੍ਰਵਾਰ ਨਾਲ ਸੁਖਾਂ ਸਮੇਤ ਵਸਦਾ ਹੈਂ ।

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਰੰਗ ਰਸ ਭੋਗ ॥ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ ਧਿਆਵਨ ਜੋਗ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ ।

ਵਾ :-ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਕੇ ਰੰਗ=ਆਨੰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੋ ਭਾਈ !

ਉਸ ਧਿਆਉਣ ਜੋਗ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ ॥੧॥

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਹਢਾਵਹਿ ॥ ਤਿਸਹਿ ਤਿਆਗਿ ਕਤ ਅਵਰ ਲੁਭਾਵਹਿ ॥

ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੂਤੀ ਪਾਟ=ਕਪੜੇ ਤੇ ਪਟੰਬਰ=ਰੋਸ਼ਮੀ ਬਸਤਰ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਹੈਂ । ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿ=ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਅਵਰ=ਹੋਰਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਖਿ ਸੇਜ ਸੋਈਜੈ ॥ ਮਨ ਆਨ ਪਹਰ ਤਾ ਕਾ ਜਸੁ ਗਾਵੀਜੈ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਸੁਖਦਾਈ ਸੇਜਾਂ ਪਰ ਸੌਂਦਾ ਹੈਂ ।

ਹੋ ਮਨ ! ਤੂੰ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਜਸ ਮਨ ਕਰਕੇ ਗਾ ।

(ਪੰਨਾ ੨੭੦)

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੁਝੁ ਸਭੁ ਕੋਊ ਮਾਨੈ ॥ ਮੁਖਿ ਤਾ ਕੋ ਜਸੁ ਰਸਨ ਬਖਾਨੈ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਤੇਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਮਾਣ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਜਸ ਤੂੰ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਰਸਨਾ ਦੁਆਰੇ ਬਖਾਨੈ=ਆਖਣਾ ਕਰ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੇ ਰਹਤਾ ਧਰਮੁ ॥ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਇ ਕੇਵਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰਾ ਸ੍ਵੈ ਧਰਮ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਹੋ ਮਨ ! ਉਸ ਕੇਵਲ=ਸ਼ੁਧ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸਦਾ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ ।

ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਜਪਤ ਦਰਗਹ ਮਾਨੁ ਪਾਵਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਵਹਿ ॥੨॥

ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਪਦਿਆਂ ਹੀ ਤੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਨ ਪਾਵੇਂਗਾ ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਕਿ ਤੂੰ ਬੜੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ-ਘਰ ਵਿਚ, ਜਾਂ ਸੱਚਖੰਡ-ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਵੇਂਗਾ ॥੨॥

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੫੪੪) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੬ [ਪੰਨਾ ੨੦੧]

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਰੋਗ ਕੰਚਨ ਦੇਹੀ ॥ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ ਤਿਸੁ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰੀ ਦੇਹ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੋਨੇ ਵਾਂਗ ਸੋਹਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।
ਉਸ ਸਨੇਹੀ=ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ਵਿਚ ਤੂੰ ਬਿਰਤੀ ਲਗਾਉਣਾ ਕਰ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰਾ ਓਲਾ ਰਹਤ ॥ ਮਨ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਹਤ ॥

ਫਿਰ ਦੇਖ ! ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਭੁੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭੀ ਤੇਰਾ ਓਲਾ=ਪੜਦਾ ਢਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਮਨ ! ਉਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਜਸ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸੁਖ ਪਾਵੇਂਗਾ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੇ ਸਗਲ ਛਿਦ੍ਰ ਢਾਕੇ ॥ ਮਨ ਸਰਨੀ ਪਰੁ ਨਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭ ਤਾ ਕੈ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਛਿਦ੍ਰ=ਛੋਕੇ ਦੋਸ਼ (ਐਬ) ਢਕੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਕਿਤੀਆਂ ਕੁਢੰਗ ਗੁਝਾ ਥੀਐ ਨ ਹਿਤੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤੈ ਸਹਿ ਢਕਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਚਾ ਮਿਤੁ ॥

[ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੫੧੮]

ਹੇ ਮਨ ! ਤਿਸ ਨਾਕੁਰ=ਪ੍ਰਜਾ ਸਤਕਾਰ ਜੋਗ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਤੂੰ ਪੈਣਾ ਕਰ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੁਝੁ ਕੋ ਨ ਪਹੁੰਚੈ ॥ ਮਨ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਉਚੈ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ, ਭਾਵ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ । ਅਥਵਾ :- ਤੇਰੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।

ਹੇ ਮਨ ! ਉਸ ਉਚੈ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਸਾਸ ਸਾਸ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਈ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੇਹ ॥੩॥

ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਬੜੀ ਦੁਲਭ=ਕਠਨ ਹੈ ਉਹ ਤੂੰ ਸੌਖੀ ਹੀ ਪਾ ਲਈ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਉਸਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ॥੩॥

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਭੂਖਨ ਪਹਿਰੀਜੈ ॥ ਮਨ ਤਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਕਿਉ ਆਲਸੁ ਕੀਜੈ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੂੰ (ਕੜੇ, ਕੰਠੇ, ਮੁੰਦਰੀਆਂ ਹਾਰ ਆਦਿਕ) ਆਭੂਖਨ=ਗਹਿਣੇ=ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਮਨ ! ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਆਲਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਸੁ ਹਸਤਿ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ਮਨ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਕਬਹੂ ਨ ਬਿਸਾਰੀ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਅਸੁ=ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਹਸਤਿ=ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
ਹੇ ਮਨ ! ਉਸ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਬਿਸਾਰੀ=ਭੁਲਾਣਾ ਨਾ ਕਰ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਾਗ ਮਿਲਖ ਧਨਾ ॥ ਰਾਖੁ ਪਰੋਇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨੇ ਮਨਾ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਬਾਗ ਬਗੀਚੇ ਮਿਲਖ=ਜਗੀਰਾਂ ਅਤੇ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ।
ਉਸ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰੋਇ=ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਰਖ ।

ਜਿਨਿ ਤੇਰੀ ਮਨ ਬਨਤ ਬਨਾਈ ॥ ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸਦ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਈ ॥

ਹੇ ਮਨ ! ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਮਨ ਆਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰ

ਬਨਾਵਟ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਉਠਦਿਆਂ ਬੈਠਦਿਆਂ ਸਦਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ।

ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਇ ਜੋ ਏਕ ਅਲਖੈ ॥ ਈਹਾ ਉਹਾ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਰਖੈ ॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਉਸੇ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ—ਜੋ ਇਕ ਅਦੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਅਲਖੈ= ਜਾਨਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਅਤੇ

ਜੋ ਈਹਾ ਉਹਾ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੪॥

ਜਿਹਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਹਿ ਪੁੰਨ ਬਹੁਦਾਨ॥ਮਨ ਆਠਪਹਰ ਕਰਿਤਿਸਕਾ ਧਿਆਨ॥

ਹੇ ਮਨ ! ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ,
ਤੂੰ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਉਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਨਾ ਕਰ।

ਸਾਖੀ—ਰਾਜੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਦੀ (ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ ਫਲ)

ਉਜੈਨ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਬੜਾ ਸੂਰਬੀਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ 'ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ?' ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਬੁਲਾਏ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ, 'ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਪੁੰਨ ਸਦਕਾ ਇਹ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।' ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਅੱਠਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦਿਓ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੜੀ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਯਤਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੀਤੇ ਪਰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸੱਚਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਜਦ ਰਾਜਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਕੱਲਾ ਆਏਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗੀ। ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ—ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਚਲੋ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੁਆਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਦੇਵੇਗੀ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਨੇ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਦੀ ਕੰਨਿਆ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਉਹੀ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ। ਤਾਂ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਰਾਜਨ ! ਤੇਰਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਤਾਂ ਹਾਂ ਪਰ ਤੇਰੀ ਤਸੱਲੀ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਸ ਭੇਜਦੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ੧੦ ਕੋਹ ਪਰ ਚਲੇ ਜਾਓ ਓਥੇ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਬੈਠੇ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਤੇ ਬਲਦੇ ਹੋਏ ਕੋਇਲੇ ਯਾਨੇ ਅੰਗਾਰ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਉਤਰ ਦੇਣਗੇ। ਉਸ ਲੜਕੀ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆ। ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਜੜਾਵਾਂ ਤੇ ਅੱਗ ਦੇ ਅੰਗਾਰੇ ਖਾਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਪਾਸ ਬੈਠ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਕੰਨਿਆਂ ਵਲੋਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਮੈਂ ਕਿਸ ਪੁੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਯਰਮਾਤਮਾ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ?' ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਚਾਰ ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਤੇਰੀ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਸ ਤੈਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਥੋਂ ੧੦ ਕੋਹ ਪਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਕੇਵਲ ਸੁਆਹ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਵਲੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਣਾ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਦਸਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਕਿਸ ਪੁੰਨ ਦੇ ਫਲ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ?'

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਤੇਰਾ ਹਾਲ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਹਾਂ ਪਰ ਤੇਰੀ ਤਸੱਲੀ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ, ਇਥੋਂ ੧੦ ਕੋਹ ਪਰ ਜਾਓ ਅੱਗੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਆਏਗਾ। ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਜੰਮਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੀਵੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਖਿਲਾ ਕੇ ਪੁਛਣਾ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ।

ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਨੇ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਮੈਂ ਕਿਸ ਪੁੰਨ ਦੇ ਫਲ ਕਰਕੇ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ?' ਬੱਚੇ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ, 'ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਕ ਤੂੰ, ਦੂਜਾ ਮੈਂ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਰਿਸ਼ੀ ਜੋ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਚਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਬੀਆਬਾਨ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਤਪ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ, ਜਿਸ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬਾਨਪ੍ਰਸਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਰੋਟੀਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਦੋ ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਬਾਕੀ ਫਲ ਫੂਲ ਖਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਤਪ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਬੁੱਢੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆ ਗਏ।

ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਅੱਗ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਰਜਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖੁਆਓ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਸੰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਭੀ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹਾਂ ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਆਪ ਲੈ ਲਵੋ ਤੇ ਦੂਜੀ ਮੈਂ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਫਿਰ ਸੰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਆਪ ਡੇਢ ਰੋਟੀ ਲੈ ਲਵੋ ਅਤੇ ਅੱਧੀ ਮੈਂ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਸੰਤ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਜੇਕਰ ਦੋਵੇਂ ਰੋਟੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੱਗ ਖਾਵਾਂ।' ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਤਥਾ ਅਸਤੂ !' ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਹ ਸੰਤ ਅੱਗ ਦੇ ਅੰਗਾਰ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਦੂਜੇ ਸੰਤ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਸੰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਜੇਕਰ ਦੋਵੇਂ ਰੋਟੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਂ ਸੁਆਹ ਖਾਵਾਂ।' ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਤਥਾ ਅਸਤੂ !' ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਹ ਸੁਆਹ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਡੇਢ ਰੋਟੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, 'ਤੈਨੂੰ ਰੋਟੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਮੈਂ ਭੁੱਖਾ ਮਰ ਜਾਵਾਂ।' ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਤਥਾ ਅਸਤੂ !' ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਫਿਰ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਆ ਕੇ ਮੰਗਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਆਸਣ ਵਿਛਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਬਿਠਾਇਆ, ਦੋਵੇਂ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਵਲ ਵਗੇਰਾ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਰੱਖੇ ਇਕ ਲਸੀ ਦਾ ਲੱਟਾ ਭੀ ਲਿਆ ਰਖਿਆ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖਾ ਕੇ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰ ਦੇ ਗਿਆ ਕਿ ਆਪ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਬੜੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਰਾਜਾ ਹੋਵੋਗੇ ਫਿਰ ਆਪ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਉਗੇ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਦੇਖੋ ਪੁੰਨ ਦਾ ਕਿਤਨਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ ਜੇ ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਨਾਲ ਖੁਆਉਣ ਨਾਲ ਕਿਤਨਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਅਤੇ ਮੋਖਸ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੂ ਆਚਾਰ ਬਿਉਹਾਰੀ॥ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਉ ਸਾਸਿਸਾਸਿਚਿਤਾਰੀ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸਰੋਸਟ ਕਰਤੱਬਾਂ ਦਾ ਵਿਹਾਰੀ ਹੈਂ।

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਸ-ਸ੍ਵਾਸ ਚਿਤਾਰੀ=ਯਾਦ ਕਰ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪੁ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਹੁ ਸਦਾ ਅਨੂਪੁ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੂਪੁ=ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੀ ਨੀਕੀ ਜਾਤਿ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਿ ਸਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤਿ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ-ਤੇਰੀ ਜਾਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਕੀ=ਚੰਗੀ ਹੈ।

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਰਾਤ ਦਿਨ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੀ ਪਤਿ ਰਹੈ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਜਸੁ ਕਹੈ॥੫॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ-ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਪਤਿ=ਇੱਜ਼ਤ ਰਹਿ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਜੱਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ॥੫॥

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਨਹਿ ਕਰਨ ਨਾਦ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪੇਖਹਿ ਬਿਸਮਾਦ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਕਰਨ=ਕੰਨਾਂ, ਨਾਲ ਨਾਦ=ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਾ ਹੈਂ। ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਬਿਸਮਾਦ=ਅਸਚਰਜ ਤਮਾਸ਼ੇ, ਵਾ:-ਅਸਚਰਜ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬੋਲਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸਨਾ॥ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਖਿ ਸਹਜੇ ਬਸਨਾ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ-ਤੂੰ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ,

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸੁਤੇ ਹੀ ਤੇਰਾ ਸੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਸਤ ਕਰ ਚਲਹਿ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੰਪੂਰਨ ਫਲਹਿ॥

ਜਿਸਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ-ਤੂੰ ਹੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਚਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਵਾ:-ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੫੪੮) ਗਉੜੀ ਸੁਖਸਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੬ [ਪੰਨਾ ੨੭੦]

ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈਂ । ਵਾ :-ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਚਲਦੇ ਹਨ । ਜਿਸਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ॥ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਹਿ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ-ਤੂੰ ਪਰਮਗਤਿ=ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪਾਵੇਂਗਾ । ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਹਜਿ ਸੁਖਿ=ਅਚੁੱਤ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸਮਾਵੇਂਗਾ ।

ਐਸਾ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਆਗਿ ਅਵਰ ਕਤ ਲਾਗਹੁ ॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਜਾਗਹੁ ॥੬॥

ਐਸਾ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ-ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਅਵਰ=ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਲਗਦਾ ਹੈਂ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਨਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਾਗੋ । ੬॥

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰਗਟੁ ਸੰਸਾਰਿ॥ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਮੂਲਿ ਨ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰਿ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈਂ ।

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨ 'ਚੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਭੁਲਾ ਨਾ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰਾ ਪਰਤਾਪੁ ॥ ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ ਤੂ ਤਾ ਕਉ ਜਾਪੁ ॥

ਜਿਸਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ ! ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ॥ ਤਿਸਹਿ ਜਾਨੁ ਮਨ ਸਦਾ ਹਜੂਰੇ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਜਾਨਣਾ ਕਰ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੂੰ ਪਾਵਹਿ ਸਾਚੁ ॥ ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂੰ ਤਾ ਸਿਉ ਰਾਚੁ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ-ਤੂੰ ਸਚ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੇਂਗਾ । ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਉਸੇ ਨਾਲ ਰਾਚੁ=ਜੁੜ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਪੁ ਜਪੈ ਜਪੁ ਸੋਇ ॥੭॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ=ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਜਪਣ ਜੋਗ ਦੇ ਜਪ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ ॥੭॥

ਆਪਿ ਜਪਾਏ ਜਪੈ ਸੋ ਨਾਉ ॥ ਆਪਿ ਗਾਵਾਏ ਸੁ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਆਪ ਗੁਣ ਗਾਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

(ਪੰਨਾ ੨੭੧)

ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹੋਇ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਦਇਆ ਤੇ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸੁ ॥

ਪ੍ਰਭੁ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਾਸੁ=ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੁ ਦੀ ਦਇਆ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਮਲ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਬਸੈ ਮਨਿ ਸੋਇ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਦਇਆ ਤੇ ਮਤਿ ਉਤਮ ਹੋਇ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੁ ਦੀ ਦਇਆ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵ ਦੀ ਮਤੀ ਉਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰੀ ਮਇਆ ॥ ਆਪਹੁ ਕਛੂ ਨ ਕਿਨਹੁ ਲਇਆ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੇ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਆ।

ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਲਾਵਹੁ ਤਿਤੁ ਲਗਹਿ ਹਰਿ ਨਾਥ ॥**ਨਾਨਕ ਇਨ ਕੈ ਕਛੂ ਨ ਹਾਥ ॥੮॥੬॥**

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਹਰੀ ਨਾਥ ! ਜਿਸ ਤਰਫ ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਉਧਰ ਹੀ ਇਹ ਜੀਵ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੮॥੬॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੋਇ ॥ ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਸੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ ॥

ਸੋਇ=ਉਹ ਪਰਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮੁ=ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਨ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਅਗਮ ਅਗਾਧ ਹੈ, ਜੋ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਉਸਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਖਤਾ ਹੋਇ=ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਉਸ ਅਗਮ ਅਗਾਧ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸੋਇ=ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਜੋ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਕਤਾ=ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਮੀਤਾ ਨਾਨਕੁ ਬਿਨਵੰਤਾ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਅਚਰਜ ਕਥਾ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਨਵੰਤਾ=ਕਬਲ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਮਿੱਤਰਾ ! ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਅਸਚਰਜ ਕਥਾ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸੁਣ ॥੧॥

ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਰੰਗਿ ਅਪਾਰ ॥ ਸਾਧ ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਏਕ ਲਿਰੰਕਾਰ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਅਤਿ ਮਸਕੀਨੀ ॥ ਸੰਤ ਵਡਾਈ ਹਰਿ ਜਸੁ ਚੀਨੀ ॥

ਅਨਦੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਭਗਤਿ ਗੋਵਿੰਦ ॥ ਸੁਖੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਬਿਨਸੀ ਚਿੰਦ ॥੨॥

ਸੰਪਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੫੫੦) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੭ [ਪੰਨਾ ੨੭੧]

ਜਹ ਸਾਧ ਸੰਤਨ ਹੋਵਹਿ ਇਕਤੁ ॥ ਤਹ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵਹਿ ਨਾਦ ਕਵਿਤ ॥

ਸਾਧ ਸਭਾ ਮਹਿ ਅਨਦ ਬਿਸੁਮ ॥ ਉਨ ਸੰਗੁ ਸੋ ਪਾਏ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਕਰਾਸ ॥੩॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੬੭੬]

ਅਸਟਪਦੀ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮੁਖ ਉਜਲ ਹੋਤ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਲੁ ਸਗਲੀ ਖੋਤ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮੂੰਹ ਉੱਜਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਖੋਤ=ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਟੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਗਟੈ ਸੁਗਿਆਨੁ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਦੇਹ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ=ਹੰਕਾਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸੁ=ਸਰੋਸਟ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਬੁਝੈ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇਰਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਭੁ ਹੋਤ ਨਿਬੇਰਾ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇਰਾ=ਨੇੜੇ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਬੇਰਾ=ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਏ ਨਾਮ ਰਤਨੁ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਏਕ ਉਪਰਿ ਜਤਨੁ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਤਨ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਕ ਮਨ ਦੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਉਪਰ ਸਾਰਾ ਜਤਨ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ :-ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਉਸ ਇਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨੈ ਕਉਨੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥

ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨੀ ॥੧॥

ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰਾਨੀ-ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਮਹਿਮਾ ਆਖਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਅਗੋਚਰੁ ਮਿਲੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਪਰਫੁਲੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਅਗੋਚਰ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅਵਿਸ਼ੇ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਹ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਸਦਾ ਹੀ ਪਰਫੁਲੈ=ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਭਾਵ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਆਵਹਿ ਬਸਿ ਪੰਚਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਭੁੰਚਾ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਨਾਮ ਵਾ :- ਆਤਮ-ਵਸ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਭੁੰਢਾ=ਭੋਗਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਹੋਇ ਸਭ ਕੀ ਰੇਨ ॥ ਸਾਧ ਕੇ ਸੰਗਿ ਮਨੋਹਰ ਬੈਨ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਮਨੋਹਰ ਬੈਨ=ਸੁੰਦਰ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਮਿੱਠੇ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕੇ ਸੰਗਿ ਨ ਕਤਹੂੰ ਧਾਵੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਅਸਥਿਤਿ ਮਨੁ ਪਾਵੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਮਨ ਕਿਸੇ ਭਰਫ ਨਹੀਂ ਦੋੜਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ
ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿਸਥਿਤੀ ਭਾਵ ਟਿਕਾਉ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕੇ ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ਤੇ ਭਿੰਨ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ॥੨॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਮਨ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਭਿੰਨ=ਅੱਡ ਭਾਵ ਵੱਖਰਾ (ਨਿਰਲੇਪ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਦੁਸਮਨ ਸਭਿ ਮੀਤ ॥ ਸਾਧ ਕੇ ਸੰਗਿ ਮਹਾ ਪੁਨੀਤ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਵੇਰੀ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਮਹਾ=ਵੱਡਾ
ਪਾਪੀ ਵੀ ਪੁਨੀਤ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਜੀਵਨ
ਮਹਾ ਪੁਨੀਤ=ਵੱਡਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਕਿਸ ਮਿਉ ਨਹੀ ਬੈਰੁ ॥ ਸਾਧ ਕੇ ਸੰਗਿ ਨ ਬੀਗਾ ਪੈਰੁ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੀ ਨਾਲ ਵੇਰ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਸਦਾ ਪੈਰ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਭਾਵ ਭੇਡੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰਦਾ।

ਸਾਧ ਕੇ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਕੋ ਮੰਦਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਾਨੈ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਮੰਦਾ=ਭੇੜਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅਥਵਾ :-ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ
ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਇਸਨੂੰ ਮੰਦਾ=ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕੇ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਹਉ ਭਾਪੁ ॥ ਸਾਧ ਕੇ ਸੰਗਿ ਤਜੈ ਸਭੁ ਆਪੁ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਹੰਗਤਾ ਰੂਪੀ ਭਾਪੁ=ਬੁਖਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ
ਹੰਕਾਰ ਤਜੇ=ਛੱਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪੇ ਜਾਨੈ ਸਾਧ ਬਡਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭੁ ਬਨਿ ਆਈ ॥੩॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਆਪਣੀ

ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਸੰਤ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—
ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਬਣ ਆਈ ਹੈ ॥੩॥

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨ ਕਬਹੂ ਧਾਵੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਹ ਲੋਭੀ ਮਨ ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਧਾਵੈ=ਦੌੜਦਾ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਬਸਤੁ ਅਗੋਚਰ ਲਹੈ ॥ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਅਜਰੁ ਸਹੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਅਗੋਚਰ=ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਅਜਰੁ=ਨਾ ਸਹਾਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਹੈ=ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਬਸੈ ਥਾਨਿ ਉਚੈ ॥ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਹਲਿ ਪਹੁਚੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਉਚੈ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਮਹਲਿ=ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਦ੍ਰਿੜੈ ਸਭਿ ਧਰਮ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਕੇਵਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜੈ=ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਸਾਰਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜੈ=ਵਸ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਧਰਮ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜੈ=ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਖਿਮਾ ਅਹਿੰਸਾ ਦਇਆ ਮ੍ਰਿਦ ਸਤ ਬਚਨ ਤਪ ਦਾਨ।

ਸੀਲ ਸੋਚ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿਨਾਂ ਧਰਮ ਲਿੰਗ ਦਸ ਜਾਨ। [ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ=ਸੁਧ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਏ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਕੈ ਕੁਰਬਾਨ ॥੪॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਅਸੀਂ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ॥੪॥

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਭ ਕੁਲ ਉਧਾਰੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਕੁਟੰਬ ਨਿਸਤਾਰੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸੱਜਣਾਂ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਕੁਟੰਬ=ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੋ ਧਨੁ ਪਾਵੈ ॥ ਜਿਸੁ ਧਨ ਤੇ ਸਭੁ ਕੋ ਵਰਸਾਵੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਉਸ ਨਾਮ ਧਨ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਮ ਧਨ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕੋਈ ਇਸ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਉਂਦਾ ਅਰਥਾਤ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਰੇ ਸੇਵਾ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੋਭਾ ਸੁਰਦੇਵਾ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਸੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸੁਰਦੇਵਾ=ਇੰਦਰ ਵੀ ਸੋਭਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਪ ਪਲਾਇਨ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਨ ਗਾਇਨ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਪਲਾਇਨ—ਦੌੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਯਥਾ :-ਸਾਧੂ ਕੀ ਜਉ ਲੇਹਿ ਓਟ ॥ ਤੇਰੇ ਮਿਟਹਿ ਪਾਪ ਸਭ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ॥

[ਬਸੰਤ ਰਵਿਦਾਸ, ਪੰਨਾ ੧੧੯੬]

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੂਬ ਬਾਨ ਗੰਮਿ॥ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਫਲ ਜਨੰਮ ॥੫॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਸਦੀ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗੰਮਿ=ਪਹੁੰਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੫॥

(ਪੰਨਾ ੨੭੨)

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਘਾਲ ॥ ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਹਨ-ਯੋਗ ਆਦਿਕ ਔਖੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਘਾਲ=ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਮਿਲਾਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਜੀਵ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਕਲੂਖਤ ਹਰੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਰਕ ਪਰਹਰੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਲੂਖਤ=ਪਾਪ ਹਰੈ=ਨਿਵਰਤ (ਨਾਸ) ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਨਰਕ ਪਰਹਰੈ=ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਵਾ :-ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਪਰਹਰੈ=ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਖੀ-ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਦੀ

ਮਿਥਲਾ ਪੁਰੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪੂਰਨ ਤਤਵੇਤਾ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਜੀ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਜਮਪੁਰੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਕੁਰਲਾਂਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿਓ । ਅੱਗੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਫਲ ਦੁਖ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਪ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਦਿਓ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ।' ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੇ ਤੱਕੜੀ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਿਮਰਨ ਪਾਇਆ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਪਾਏ, ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਰਕੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ।

ਭਗਤ ਵਡਾ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੀ ।

ਦੇਵ ਲੋਕ ਨੇ ਚਲਿਆ ਗਣ ਗੰਧਰਬੁ ਸਭਾ ਸੁਖਵਾਸੀ ।

ਜਮ ਪੁਰਿ ਗਇਆ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਿ ਵਿਲਲਾਵਨਿ ਜੀਅ ਨਰਕ ਨਿਵਾਸੀ ।

ਧਰਮ ਰਾਇ ਨੇ ਆਖਿਓਨੁ ਸਭਨਾ ਦੀ ਕਰ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ।

ਕਰੇ ਬੇਨਤੀ ਧਰਮ ਰਾਇ ਹਉ ਸੇਵਕੁ ਠਾਕੁਰੁ ਅਬਿਨਾਸੀ।

ਗਹਿਣੇ ਧਾਰਿਓਨੁ ਇਕੁ ਨਾਉ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲਿ ਕਰੈ ਨਿਰਜਾਸੀ।

ਪਾਸੰਗਿ ਪਾਪੁ ਨ ਪੁਜਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਉ ਅਤੁਲ ਨ ਤੁਲਾਸੀ।

ਨਰਕਹੁ ਛੁਟੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਕਟੀ ਗਲਹੁ ਸਿਲਕ ਜਮ ਫਾਸੀ।

ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਨਾਵੈ ਕੀ ਦਾਸੀ॥੫॥

[ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦

ਅਤੇ- ਧੰਨ ਧੰਨ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਹੈ ਜਿਨ ਸਿਮਰਨ ਕੀਓ ਬਿਬੇਕ।

ਏਕ ਘੜੀ ਕੇ ਸਿਮਰਨੇ ਪਾਪੀ ਤਰੇ ਅਨੇਕ।

[ਭਗਤ ਮਾਲ

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਈਹਾ ਉਹਾ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਬਿਛੁਰਤ ਹਰਿ ਮੇਲਾ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਈਹਾ ਉਹਾ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਹੇਲਾ=ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਵਿਛੜਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦਾ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਇਛੈ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨ ਬਿਰਥਾ ਜਾਵੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਫਲ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵ ਬਿਰਥਾ=ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ-ਰਾਜੇ ਹਰੀ ਚੰਦ ਦੀ

ਰਾਜੇ ਹਰੀ ਚੰਦ ਦੀ ਰਾਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਦੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਗਰ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਖੜਾਵ ਚੁਕ ਲਿਆਂਦੀ ਘਰ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਜੰਦਰਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਥਾ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈਣ ਤੇ ਜਦ ਰਾਣੀ ਉਠ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਖੜਾਵ ਪਾਉਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਇਕ ਖੜਾਵ ਹੈ ਦੂਜੀ ਨਹੀਂ। ਵਿਚਾਰਿਆ ਜੇਕਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਣਗੇ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਅਰਾਧਿਆ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੂਬਹੂ ਪੁਰਾਣੀ ਖੜਾਵ ਆ ਗਈ ਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ।

ਦੇਖੋ ਰਾਣੀ ਨੇ ਜੋ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਉਹੀ ਫਲ ਪਾ ਲਿਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ-

ਸੁਖੁ ਰਾਜੇ ਹਰੀ ਚੰਦ ਘਰਿ ਨਾਰ ਸੁ ਭਾਰਾ ਲੋਚਨ ਰਾਣੀ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਗਾਵਦੇ ਰਾਤੀ ਜਾਇ ਸੁਣੈ ਗੁਰਬਾਣੀ।

ਪਿਛੋਂ ਰਾਜਾ ਜਾਗਿਆ ਅਧੀ ਰਾਤਿ ਨਿਖੰਡਿ ਵਿਹਾਣੀ।

ਰਾਣੀ ਦਿਸਿ ਨ ਆਵਈ ਮਨ ਵਿਚਿ ਵਰਤਿ ਗਈ ਹੈਰਾਣੀ।

ਹੋਰਤੁ ਰਾਤੀ ਉਠਿ ਕੈ ਚਲਿਆ ਪਿਛੇ ਤਰਲ ਜੁਆਣੀ।

ਰਾਣੀ ਪਹੁਤੀ ਸੰਗਤੀ ਰਾਜੇ ਖੜੀ ਖੜਾਉ ਨੀਸਾਣੀ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਆਰਾਧਿਆ ਜੋੜੀ ਜੁੜੀ ਖੜਾਉ ਪੁਰਾਣੀ।

ਰਾਜੇ ਡਿਠਾ ਚਲਤੁ ਇਹੁ ਏਹ ਖੜਾਵ ਹੈ ਚੋਜ ਵਿਛਾਣੀ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੀ॥੬॥

[ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੧੦

ਪਾਰਬਹੁ ਸਾਧ ਰਿਦ ਬਸੈ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰੈ ਸਾਧ ਸੁਨਿ ਰਸੈ ॥੬॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਾਰਬਹੁ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਸੈ=ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਜੋ ਉਸ ਵਿਚ ਰਸੈ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੁਨਉ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਸੁਣੋ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਓ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨ ਮਨ ਤੇ ਬਿਸਰੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਰਪਰ ਨਿਸਤਰੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਭੁਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ ਨਿਸਤਰੈ=ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ—ਗਨਿਕਾ ਦੀ

ਗਨਿਕਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੀ ਪਾਪਣ ਸੀ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪਰਾਏ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕੁਕਰਮ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਰਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਆ ਕੇ ਖਲੋ ਗਏ। ਜਦ ਵੇਸ਼ਵਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਪਰ ਸੱਦ ਕੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰਿਆ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਤੋਤਾ ਸੀ ਗਨਿਕਾ ਨੂੰ ਤੋਤਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਰਾਮ ਰਾਮ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਰ।' ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਤ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਿਛੋਂ ਗਨਿਕਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਲਗਨ ਲਗ ਗਈ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਰੋਜ਼ ਉਠ ਕੇ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਰਾਮ ਰਾਮ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਰੇ। ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰ ਕੇ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ।

ਗਨਿਕਾ ਪਾਪਣ ਹੋਇ ਕੈ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਗਲਿ ਹਾਰੁ ਪਰੋਤਾ।

ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਅਚਾਣਚਕ ਗਨਿਕਾ ਵਾੜੇ ਆਇ ਖਲੋਤਾ।

ਦੁਰਮਤਿ ਦੇਖਿ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਹਥਹੁ ਉਸ ਨੋ ਦਿਤੋਸੁ ਤੋਤਾ।

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰਿ ਖੇਲਿ ਗਇਆ ਦੇ ਵਣਜੁ ਸਓਤਾ।

ਲਿਵ ਲਗੀ ਤਿਸੁ ਤੋਤਿਅਹੁ ਨਿਤ ਪੜ੍ਹਾਏ ਕਰੈ ਅਸੋਤਾ।

ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਦੁਰਮਤਿ ਪਾਪ ਕਲੇਵਰੁ ਧੋਤਾ।

ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਜਮ ਜਾਲੁ ਤੋਤਿ ਨਰਕੈ ਵਿਚਿ ਨ ਖਾਧਸੁ ਗੋਤਾ।

ਗਈ ਬੈਕੁੰਠਿ ਬਿਬਾਣਿ ਚੜ੍ਹਿ ਨਾਉ ਨਾਰਾਇਣ ਛੋਤ ਅਛੋਤਾ।

ਥਾਉਂ ਨਿਥਾਵੇਂ ਮਾਣੁ ਮਣੋਤਾ ॥੨੧॥

[ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦]

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਲਗੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮੀਠਾ ॥ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਡੀਠਾ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਮੀਠਾ=ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਵਾ:—ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਣਾ

ਮਿੱਠਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਭੂ ਨੂੰ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਡੀਠਾ=ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਭਏ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਗਤਿ ਭਈ ਹਮਾਰੀ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਗਿਆਕਾਰੀ=ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਟੇ ਸਭਿ ਰੋਗ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਭੇਟੇ ਸੰਜੋਗ ॥੨॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਸੰਤ ਪੂਰਨ ਸੰਜੋਗ=ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਸਾਧੁ ਮਿਲੇ ਪੂਰਬ ਸੰਜੋਗ ॥ ਸਚਿ ਰਹਸੇ ਪੂਰੇ ਹਰਿ ਲੋਗ ॥

[ਗਉੜੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੫੩]

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ ॥ ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵੇਦ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਉਹ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਉਤਨਾਂ ਹੀ ਬਖਿਆਨਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਸਾਖੀ-ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੀ

ਇਕ ਸਤਸੰਗੀ ਰਾਜਾ ਰੋਜ਼ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਕਥਾ ਸੁਣਦਾ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਕਥਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਿਅੰਤ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ।

ਰਾਜਾ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਹ ਤੁਕ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸਾਧ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵੇਦ ਨਾ ਜਾਣਨਗੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕੇਗਾ? ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਹਠ ਕਰਨ ਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ। ਇਹ ਕਦੇ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।' ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਕਿਵੇਂ ਠੀਕ ਹੈ?' ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਠੀਕ ਤੋਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਸੁਣਾਵੇਗਾ।' ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੇਰੇ ਘਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਉਤਰ ਮਿਲੇਗਾ। ਸੰਤਾਨ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੜੇ ਵੇਦਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਯੱਗ ਕਰਵਾਏ ਹਨ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਅਕਾਸ਼-ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤ ਜਨਮ ਤਕ ਤੇਰੇ ਘਰ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੇਰੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਸੱਤ ਜਨਮ ਤਕ ਕੋਈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਗਾ।' ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬਚਨ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਤੈਨੂੰ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੫੫੭) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੭ [ਪੰਨਾ ੨੭੨]

ਸੁਣਾਵੇਗਾ। ਰਾਜਾ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਬਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਲਗਨ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ੧੧ ਸਾਲ ੧੧ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ੧੧ ਦਿਨ ਦੱਸੀ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਪਰ ਉਸਦੀ ਉਮਰ ਏਨੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੁਣਕੇ ਦੁਖ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਪੁਤਰ ਨੇ ਜਦ ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ ਚੌਰੀ ਘਰੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ— "ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਹੋ।" ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਸਾਡੇ ਵਰ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ੧੦੦ ਸਾਲ ਵਧ ਜਾਏਗੀ ਯਾਨੀ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ੧੧੧ ਸਾਲ ੧੧ ਮਹੀਨੇ ੧੧ ਦਿਨ ਹੋਵੇਗੀ।' ਜਦੋਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਤਕ ਲੜਕਾ ਉਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੇਰੀ ੧੧੧ ਸਾਲ ੧੧ ਮਹੀਨੇ ੧੧ ਦਿਨ ਦੀ ਉਮਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤੁਕ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਵੇਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਵੀ ਪਰਜਾ ਪਾਸੋਂ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਅਥਵਾ—ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਅਥਵਾ—ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਬੇਦ—ਜਾਨਣਾ ਕਰ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਉਪਰਲੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਦੁਆਰੇ ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਜਸ ਤੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਉਨਾ ਤਾਂ ਆਖ।

ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਦੂਰਿ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰਿ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ (ਰਜੇ, ਸਭੇ, ਤਮੋ) ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਸਾਰਿਆਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਪਰ ਭਰਪੂਰਿ—ਪੂਰਨ ਭਾਵ ਸਮਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਨਾਹੀ ਅੰਤ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ—ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਕੁਝ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਚ ਤੇ ਉਚੀ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੂਚ ਤੇ ਮੂਚੀ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਉਚਿਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਮੂਚ ਤੇ ਮੂਚੀ—ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੈ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੫੫੮) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੮ [ਪੰਨਾ ੨੭੨]

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭੁ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥੮॥੭॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਭਾਈ! ਸਾਧ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ=ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਯਥਾ :-ਰਵਿਦਾਸੁ ਭਣੈ ਜੋ ਜਾਣੈ ਸੋ ਜਾਣੁ ॥ ਸੰਤ ਅਨੰਤਹਿ ਅੰਤਰੁ ਨਾਹੀ ॥

[ਆਸਾ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਪੰਨਾ ੪੮੬

ਸਲੋਕੁ ॥ ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥

ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਕੀ ਲੱਛਣ ਹਨ?' ਗੁਰੂ ਉੱਤਰ :-

ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਚਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹੀ ਸਚਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥੧॥

ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਅੱਗੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਆਖਦੇ ਹਨ-

ਅਸਟਪਦੀ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ ॥ ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲ ਅਲੇਪ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ-ਰਸਦਾ ਫਿਰ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ=ਅਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖੜਾ ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਅਲੇਪ=ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲੁ ਨਿਰਾਲਮੁ ਮੁਰਗਾਈ ਨੈ ਸਾਣੇ ॥

ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥ [ਪੰਨਾ ੯੩੮

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਨਿਰਦੋਖ ॥ ਜੈਸੇ ਸੂਰੁ ਸਰਬ ਕਉ ਸੋਖ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰੇ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਸਦਾ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਟਾ ਆਦਿ ਨੀਚ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਦਿਸਟਿ ਸਮਾਨਿ ॥

ਜੈਸੇ ਰਾਜ ਰੰਕ ਕਉ ਲਾਗੈ ਤੁਲਿ ਪਵਾਨ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਰੰਕ=ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਪਵਾਨ=ਪੌਣ (ਹਵਾ) ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਸਾਖੀ-ਮੁਦਾਦ ਸ਼ਿਲਾ ਦੀ

ਮੁਦਾਦ ਸ਼ਿਲਾ ਇਕ ਸੁਧ ਪੱਥਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਮੂੰਹ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਇਹ "ਮੁਦਾਦ ਸ਼ਿਲਾ" ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ

ਤੇ ਪੰਛੀ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਮੁਦਾਦ ਸ਼ਿਲਾ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇ ਮੁਖ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਮੁਖ ਦੇਖਦੇ ਸੀ । ਇਕ ਦਿਨ "ਮੁਦਾਦ ਸ਼ਿਲਾ" ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੋਸਤ ਬਣਾਵਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਦਾ ਹੀ ਪਰਛਾਵਾਂ ਫੜਾਂ । ਉਸ ਨੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਸਭ ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮੋਰ ਉਤੇ ਜਾ ਲੱਗੀ । ਫੇਰ ਸੋਚਿਆ ਮੋਰ ਤਾਂ ਆਪ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਸਜਣ ਬਣਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਤੇ ਨੱਚਦਾ ਹੈ । ਇਸਦੇ ਖੰਭਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬਹੁਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਪਰੇਮ ਦੀ ਕਦਰ ਵੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੈਂ ਮੋਰ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਣਾਵਾਂ ਤੇ ਮੋਰ ਦਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਕਰਾਂ । ਐਸਾ ਖਿਆਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੋਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦੀ ਕਰਦੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੱਕ ਗਈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਵੀ ਜਾਨਵਰ ਜਾਂ ਪੰਛੀ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਮੋਰ ਹੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਰਿਆਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੋਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਮੋਰ ਰੂਪ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਲੱਗ ਤਾਂ ਮੋਰ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਪਕਤਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਮੋਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਮੋਰ ਦੀ ਪਰੇਮਣ ਹੈ, ਚਲੋ ਅਸੀਂ ਮੋਰ ਨੂੰ ਖਬਰ ਕਰੀਏ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਮੋਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਮੁਦਾਦ ਸ਼ਿਲਾ" ਤੇਰੀ ਪਰੇਮਣ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਜਦ ਮੋਰ ਮੁਦਾਦ ਸ਼ਿਲਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਪਿਘਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਰੂਪ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਮੋਰ ਨੇ ਝਟ ਉਹ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਕਰ ਲਿਆ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਮੁਦਾਦ ਸ਼ਿਲਾ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਘਟ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਬੁਧੀ ਘਟਾਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਲ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਜਲਾਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਆਸਰਿਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ।

ਯਥਾ :- ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

[ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੮੪੬]

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਧੀਰਜੁ ਏਕੁ ॥ ਜਿਉ ਬਸੁਧਾ ਕੋਉ ਖੋਦੈ ਕੋਉ ਚੰਦਨੁ ਲੇਪੁ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਧੀਰਜ ਮੁਖ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਸੁਧਾ=ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਖੋਦੈ=ਖੁੱਟੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਚੰਦਨ ਦਾ ਲੇਪ=ਪੇਚਾ ਫੇਰੇ । ਧਰਤੀ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਦੀ । ਖੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਅਤੇ ਚੰਦਨ ਦਾ ਪੇਚਾ ਫੇਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵਰ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਵਰ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਜੇਕਰ ਵਰ ਸਰਾਪ ਦੇਵੇ ਭੀ ਸਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਦ੍ਰੋਤ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਵਰ ਸਰਾਪ ਰੂਪ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਇਹੈ ਗੁਨਾਉ॥ਨਾਨਕ ਜਿਉ ਪਾਵਕ ਕਾ ਸਹਜ ਸੁਭਾਉ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਜਿਵੇਂ ਪਾਵਕ=ਅੱਗ ਦਾ ਇਹ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਅੱਗ ਦੇ ਪਾਸ ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਹਨੇਰਾ, ਡਰ ਤੇ ਠੰਡ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਵਿਚ ਭੀ ਏਹੋ ਗੁਣ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜੋ ਚਲਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ, ਜਨਮ ਮਰਨ, ਵਾ :-ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਤੇ ਜੜ੍ਹਤਾ ਰੂਪ ਠੰਡ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਨਿਰਮਲਾ ॥ ਜੈਸੇ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਜਲਾ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮਲ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲਾ=ਜਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਮਨਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਕਾਸੁ ॥ ਜੈਸੇ ਧਰ ਉਪਰਿ ਆਕਾਸੁ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਅਕਾਸ ਦਾ ਅਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ :-ਅਕਾਸਚਾਰੀ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨਿ॥ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਨਾਹੀ ਅਭਿਮਾਨ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੱਜਣ ਦੁਸ਼ਮਨ ਇਕ ਸਮਾਨਿ=ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਦੇਹ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਅਥਵਾ :-ਆਪਣੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭੀ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਉਚ ਤੇ ਉਚਾ ॥ ਮਨਿ ਅਪਨੈ ਹੈ ਸਭ ਤੇ ਨੀਚਾ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਉਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਨੀਚਾ=ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ :- ਆਪਸ ਕਉ ਜੋ ਜਾਣੈ ਨੀਚਾ ॥ ਸੋਊ ਗਨੀਐ ਸਭ ਤੇ ਉਚਾ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੇ ਹਨ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ—

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੇ ਜਨ ਭਏ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ਕਰੇਇ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਏ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਗਲ ਕੀ ਰੀਨਾ ॥ ਆਤਮ ਰਸੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਚੀਨਾ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਭ ਦੀ ਹੋਣਾ=ਧੂੜ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਆਤਮ ਰਸ ਨੂੰ ਚੀਨਾ=ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਆਤਮ-ਰਸ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਸਭ ਉਪਰਿ ਮਇਆ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਕਛੁ ਬੁਝਾ ਨ ਭਇਆ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਸਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਮਇਆ=ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਾਸੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੁਝ ਭੀ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਅਥਵਾ :-ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਸਮਦਰਸੀ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਸੀ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਰਥਾਤ ਇਕ ਸਮਾਨ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੭੩)

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬੰਧਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਜੁਗਤਾ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਸਾਰਕ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਨਿਰਮਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜੁਗਤਾ=ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਣ ਵਾਸਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਜੁਗਤ ਨਿਰਮਲ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਭੋਜਨੁ ਗਿਆਨ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨੁ ॥੩॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਭੋਜਨ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਹੀ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਏਕ ਉਪਰਿ ਆਸ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਉਪਰ ਆਸਾ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੀ ਸਰਬ ਆਸਾ ਤੋਂ ਉਪਰਿ=ਉਪਰਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਕਦੇ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕੈ ਗਰੀਬੀ ਸਮਾਹ॥ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਸਮਾਹ=ਅਨੰਦ ਹੈ। ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਮਾਹ=ਉਤਸ਼ਾਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ :-ਸੰਤ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ੧੮੫੭ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਦਿਲੀ ਗਦਰ ਪਇਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਸੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਲਟਨ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਲਦੀਆਂ ਅੱਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਢਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਛੁਡ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਇਕ ਮਹੱਲੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਇਕ ਮਾਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਪੁਤਰ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਅੱਗ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਖੜੀ ਬੜਾ ਰੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਪੀਨਤੀਆਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਨੂੰ ਤੱਪਦੇ ਥੰਮ੍ਹ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈ'। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਸੰਤ ਆ ਗਏ। ਜਾਂ ਮਾਈ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਉਸਦਾ ਰੋਣਾ ਦੇਖਿਆ ਨਾ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੁ ਹੋਏ। ਮਾਈ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ ਦੋ ਪੌੜੀਆਂ ਲਿਆ। ਮਾਈ ਨੇ ਭੱਜ-ਦੌੜ ਕੇ ਦੋ ਪੌੜੀਆਂ ਲੈ ਆਈਆਂ, ਰੱਸੀਆਂ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੱਗ ਨਾਲ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਪੌੜੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਆਂ।

ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੱਗ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਹੈ ਨਾ ਚੜ੍ਹੇ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹ ਪੰਗਤੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ-

“ਆਪੇ ਧਾਵਤੁ ਆਪੇ ਪਵਨਾ॥ ਜਾਰੈ ਖਸਮੁ ਤ ਰਾਖੈ ਕਵਨਾ॥”

ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ।

ਸੁੱਤੇ ਬਚੇ ਨੂੰ ਚਾਦਰ ਨਾਲ ਲਪੇਟ ਕੇ ਪਿੱਠ ਤੇ ਬੰਨ ਲਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਨ ਵੀ ਮਾਈ ਦਾ ਜੋ ਹੱਥ ਲਗਾ ਉਹ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਮਾਈ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਗਰੋਂ ਮਾਈ ਬਹੁਤ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਂਦੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਨਾਹੀ ਧੰਧਾ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਲੇ ਧਾਵਤੁ ਬਧਾ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਧੰਧਾ=ਜੰਜਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਧਾਵਤੁ=ਦੌੜਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਵਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਹੋਇ ਸੁ ਭਲਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੁਫਲ ਫਲਾ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਾਸੋਂ ਜੋ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਰੇਸਟ ਫਲਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਗਿ ਸਗਲ ਉਧਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜਪੈ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੁ ॥੪॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਸੰਗ ਨਾਲ ਸਭ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਜਪਦਾ ਭਾਵ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਏਕੈ ਰੰਗ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਬਸੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਏਸੇ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਨਾਮੁ ਪਰਵਾਰੁ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਆਧਾਰ=ਆਸਰਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਰਵਾਰ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਸਦ ਜਾਗਤ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਅਹੰਬੁਧਿ ਤਿਆਗਤ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਜਾਗਰਤ ਵਿਚ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਤਿਆਗ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਮਨਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਘਰਿ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਨੰਦ=ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਨੰਦ=ਖੇਡਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੁਖ ਸਹਜ ਨਿਵਾਸ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸ ॥੫॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਹਜ ਸੁਖ=ਆਤਮ ਸੁਖ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਭਾਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ॥੫॥ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੌਣ ਹੈ? ਉੱਤਰ :-

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਬੇਤਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਏਕ ਸੰਗਿ ਹੇਤਾ ॥

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਬੇਤਾ=ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹੀ ਗਿਆਨੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੇਤਾ=ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਹੋਇ ਅਚਿੰਤ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਮੰਤ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਚਿੰਤ=ਅਚਿੰਤਤਾਈ ਭਾਵ ਬੇਫਿਕਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ :-ਚਿੰਤ ਅਚਿੰਤਾ ਸਗਲੀ ਗਈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਮਈ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੫੭]

ਇਸੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਮੰਤ=ਉਪਦੇਸ਼ ਨਿਰਮਲ=ਸਵੱਛ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜਿਸੁ ਕਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ॥ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਬਡ ਪਰਤਾਪ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਦਰਸੁ ਬਡ ਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਐ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥੬॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਮਹੇਸੁਰ=ਮਹੀ+ਈਸੁਰ=ਧਰਤੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਭੀ ਖੋਜਦੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :-ਮਹੇਸੁਰ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤੇ ਭੀ ਖੋਜਹਿ=ਲੱਭਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ :-

ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ ॥੬॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾਹਿ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਸਗਲ ਮਨ ਮਾਹਿ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ।

ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਕਲਪਤ ਰੂਪ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਕਉਨ ਜਾਨੈ ਭੇਦੁ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਸਦਾ ਅਦੇਸੁ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਭੇਦ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਅਦੇਸੁ=ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ ॥ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥

ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ ॥੧॥

ਸੰਕਰਾ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵ ॥ ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ ॥

ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥ ਸਭ ਉਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥੨॥ [ਪੰ: ੮੬੪]

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਕਥਿਆ ਨ ਜਾਇ ਅਧਾਖਰੁ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਰਬ ਕਾ ਠਾਕੁਰੁ ॥

‘ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ’ ਸਾਰਾ ਪਦ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਅੱਧਾ ਅੱਖਰ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ
 ਥਾ-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਅਧ=ਅਧਾਰ (ਅਸਰ) ਜੋ ਅਖਰੁ=ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ,

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੫੬੫) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੮ [ਪੰਨਾ ੨੭੪]

ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਅਥਵਾ :-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਅੱਧਾ ਅੱਖਰ
ਭੀ ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਭਾਵ ਬੋਝੀ ਭੀ ਉਪਮਾ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ
ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਠਾਕੁਰ=ਸੁਆਮੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਉਨੁ ਬਖਾਨੈ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜਾਨੈ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਮਿਤਿ=ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਕੌਣ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥੧॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਪਾਰਾਵਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ॥੧॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਕਰਤਾ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦ ਜੀਵੈ ਨਹੀ ਮਰਤਾ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਕਰਤਾ=ਰਚਨਹਾਰਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਸਾਰੀ ਸਰਸ਼ਟਤਾਈ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਭੀ
ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਜੀਅ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ
ਪੂਰਨ ਫਲਬਰ ਦਾਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਅਨਾਥ ਕਾ ਨਾਥੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਸਭ ਉਪਰਿ ਹਾਥੁ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਅਨਾਥ=ਯਤੀਮਾਂ ਦਾ ਨਾਥ=ਸੁਆਮੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ
ਸਿਰ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਈ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਸਗਲ ਅਕਾਰੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥

ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਅਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰਿਆਂ
ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੂਪ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਰੂਪ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੭੪) ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਸੋਭਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬਨੀ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਰਬ ਕਾ ਧਨੀ ॥੮॥੯॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਸੋਭਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਹੀ ਬਨੀ=ਫਸਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਨੀ=ਮਾਲਕ ਹੈ ॥੮॥੯॥

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੫੬੬) ਗੁਰਿਤੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੬ [ਪੰਨਾ ੨੭੪]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :- ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ- "ਅਪਰਸ" ਦੇ ਲਛਣ ਕੀ ਹਨ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ-

ਸਲੋਕੁ ॥ ਉਰਿ ਧਾਰੈ ਜੋ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸਰਬ ਮੈ ਪੇਖੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥

ਜੋ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਵੇਖਦਾ ਹੈ।

ਤੇ-

ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਠਾਕੁਰ ਨਮਸਕਾਰੈ ॥

ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਅਪਰਸੁ ਸਗਲ ਨਿਸਤਾਰੈ ॥੧॥

ਹਰੇਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਓਹੀ 'ਅਪਰਸ' ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਛੰਡਾ ਖਟੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਹੋਇ ਛਿਆਤਾ ॥ ਪੂਰਕੁ ਕੁੰਭਕ ਰੋਚਕ ਕਰਮਾਤਾ ॥

ਛਿਆਨ ਧਿਆਨ ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨੀ ॥ ਸੰਮਪਾਕ ਅਪਰਸ ਉਦਿਆਨੀ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਮਨਿ ਨਹੀ ਹੋਤਾ ॥ ਜੋ ਕਛੁ ਕੀਨੋ ਸੋਊ ਅਨੋਤਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੫੩]

ਅਤੇ- ਨਿਰਹਾਰ ਵਰਤੀ ਆਪਰਸਾ ॥ ਇਕਿ ਲੂਕਿ ਨ ਦੇਵਹਿ ਦਰਸਾ ॥

ਇਕਿ ਮਨ ਹੀ ਗਿਆਤਾ ॥

[ਪੰਨਾ ੭੧]

ਅਸਟਪਦੀ॥ਮਿਥਿਆ ਨਾਹੀ ਰਸਨਾ ਪਰਸ॥ਮਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਰੰਜਨ ਦਰਸ॥

ਜੋ ਜਬਾਨ ਨਾਲ ਝੂਠੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਰਸ=ਉਚਾਰਦਾ, ਵਾ :-ਰਸਨਾ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਛੁਹਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਰੰਜਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪੁ ਨ ਪੇਖੈ ਨੇਤ੍ਰੁ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਟਹਲ ਸੰਤਸੰਗਿ ਹੇਤ ॥

ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ ਨੇਤ੍ਰ=ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਟਹਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੇਤ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਰਨ ਨ ਸੁਨੈ ਕਾਹੂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ॥ ਸਭੁ ਤੇ ਜਾਨੈ ਆਪਸ ਕਉ ਮੰਦਾ ॥

ਕਰਨ=ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਨਾਲੋਂ-ਮਾੜਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਮੁਤਾਬਿਕ-

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥੭॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੬੪]

ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਛਿਟਕੇ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਝੂਠਾ ਬਿਉਹਾਰੁ ॥

ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਮੈਲਾ ਆਚਾਰੁ ॥ ਦਾਸ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੫੧]

ਅਤੇ- ਅਪਣੇ ਦਾਸ ਕਉ ਕੰਠਿ ਲਗਾਵੈ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਪਾਵੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੩੮]

ਜਾਂ- ਜੇ ਓਹੁ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਵੈ ॥ ਜੇ ਓਹੁ ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ ਪੂਜਾਵੈ ॥

ਜੇ ਓਹੁ ਰੂਪੁ ਤਟਾ ਦੇਵਾਵੈ ॥ ਕਰੈ ਨਿੰਦ ਸਭ ਬਿਰਥਾ ਜਾਵੈ ॥੧॥

ਸਾਧ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਕੇਸੇ ਤਰੇ ॥ ਸਰਪਰ ਜਾਨਹੁ ਨਰਕ ਹੀ ਪੂਰੇ ॥ [ਪੰ: ੮੭੫]

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਿਖਿਆ ਪਰਹਰੇ ॥ ਮਨ ਕੀ ਬਾਸਨਾ ਮਨ ਤੇ ਟਰੇ ॥

ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਵਿਸਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਹਰੇ=ਦੂਰ ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੀਆਂ

ਖੋਟੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨ 'ਚੋਂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇੰਦ੍ਰੀ ਜਿਤ ਪੰਚ ਦੋਖ ਤੇ ਰਹਤ ॥ ਨਾਨਕ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਐਸਾ ਅਪਰਸ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਜੇ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਜਿਤ ਹੈ ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਾਮ ਆਦਿ ਪੰਜ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਐਸਾ ਪੁਰਸ਼ ਅਪਰਸ਼ ਕਹਾਉਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲੱਖਣ ਕੀ ਹਨ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਬੈਸਨੋ ਸੋ ਜਿਸੁ ਉਪਰਿ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ॥ ਬਿਸਨ ਕੀ ਮਾਇਆ ਤੇ ਹੋਇ ਭਿੰਨ ॥

ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਭਿੰਨ=ਅੱਡ ਭਾਵ ਅਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਓਹੀ ਵਿਸ਼ਨ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਸਲ ਵੇਸ਼ਨਵ ਹੈ।

ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ ॥ ਤਿਸੁ ਬੈਸਨੋ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਧਰਮ ॥

ਜੋ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਨਿਹਕਰਮ=ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਸ਼ਨੋ ਦਾ ਧਰਮ ਨਿਰਮਲ ਹੈ।

ਕਾਹੂ ਫਲ ਕੀ ਇਛਾ ਨਹੀ ਬਾਛੈ ॥ ਕੇਵਲ ਭਗਤਿ ਕੀਰਤਨ ਸੰਗਿ ਰਾਚੈ ॥

ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਬਾਛੈ=ਚਾਹੁੰਦਾ। ਕੇਵਲ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੀਰਤਨ=ਜਸ ਗਾਉਣ ਵਿਚ ਹੀ ਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਸਿਮਰਨ ਗੋਪਾਲ ॥ ਸਭ ਉਪਰਿ ਹੋਵਤ ਕਿਰਪਾਲ ॥

ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੋਪਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੈ।

ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਸਭ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਪਿਦ੍ਰੋੜੇ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਬੈਸਨੋ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਵੈ ॥੨॥

ਆਪ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਵੇਸ਼ਨੋ ਪਰਮਗਤਿ=ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਭਗਉਤੀਏ ਦੇ ਲੱਖਣ ਕੀ ਹਨ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਭਗਉਤੀ ਭਗਵੰਤ ਭਗਤਿ ਕਾ ਰੰਗੁ ॥ ਸਗਲ ਤਿਆਗੈ ਦੁਸਟ ਕਾ ਸੰਗੁ ॥

ਭਗਉਤੀ=ਰਾਂਸ ਧਾਰੀਆ ਅਸਲੀ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਗਵੰਤ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਵਾ :-ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਸੰਗੁ=ਸਾਥ (ਸੰਗਤ) ਛੱਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਭਗਉਤੀ ਜੋ ਭਗਵੰਤ ਜਾਣੈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ॥

ਧਾਵਤੁ ਰਾਖੈ ਇਕਤੁ ਘਰਿ ਆਣੈ ॥ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥

ਐਸਾ ਭਗਉਤੀ ਉਤਮੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚਿ ਸਮਾਵੈ ਸੇਇ ॥ [ਪੰਨਾ ੮੮

ਮਨ ਤੇ ਬਿਨਸੈ ਸਗਲਾ ਭਰਮੁ ॥ ਕਰਿ ਪੂਜੈ ਸਗਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥

(ਉਸ ਦੇ) ਮਨ 'ਚੋਂ ਸਾਰਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਧਾਪਾ ਮਲੁ ਖੋਵੈ ॥ ਤਿਸੁ ਭਗਉਤੀ ਕੀ ਮਤਿ ਉਤਮ ਹੋਵੈ ॥

ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਖੋਵੈ=ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਇਸ ਭਗਉਤੀਏ ਦੀ ਮਤਿ=ਬੁੱਧੀ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਖੀ :-ਚੋਰ ਦੇ ਪਾਪ ਨਵਿਰਤ ਹੋਣ ਦੀ

ਬਾਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ "ਸੁਰਜਨ ਦਾਸ" ਨਾਮੇ ਉਦਾਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਬੜੇ ਵਡੇ ਡਾਕੂ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਸੰਤ ਟਹਲ ਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਭੰਡਾਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਇਕਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਭੰਡਾਰੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਿਚ ਅਜੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਟਹਲ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਆ ਕੇ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਲੁੱਟ ਲਿਆ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਸੰਤ ਟਹਲ ਦਾਸ ਜੀ ਜਾਗ ਪਏ। ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, 'ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ਤੇ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ?' ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਅਸੀਂ ਡਾਕੂ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਾਲ ਲੁਟ ਰਹੇ ਹਾਂ।' ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਅਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ ਭੰਡਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਲੁਟਾਣਾ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਹੈ। ਹਾਂ! ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੋਇਆ।' ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਵੀ ਕਢ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੇਰੀ ਖਲੜੀ ਵੀ ਲੈ ਜਾਓ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਪਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਵੇਗੀ।' ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ ਚਿਤ ਨਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਡਾ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ। ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਡਾਕੂਆਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਇਹ ਤੂੰ ਜੋ ਪਾਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਇਕੱਲੇ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਭੋਗਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਤੇਰੇ ਸਬੰਧੀ ਇਸ ਪਾਪ ਵਿਚ ਹਿਸੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।' ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਦਿਆਂ-ਸਾਰ ਉਹ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਡਿਗ ਪਿਆ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਆਪਣੀ ਚਰਨੀਂ ਲਗਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਔਗੁਣ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ।' ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਓਹ ਦੁਸ਼ਟਾ! ਸਾਡੇ ਚਰਨ ਤਾਂ ਛੱਡ ਦੇਹ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਨਾ ਛੱਡੇ। ਫਿਰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪਿਠ ਪਰ ਚਿਮਟਾ ਮਾਰਿਆ, ਲਾਸ ਪੈ ਗਈ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਚਰਨ ਫੇਰ ਵੀ ਨਾ ਛੱਡੇ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭੀ ਕਿਹਾ, ਤਾਂ ਭੀ ਨਾ ਛੱਡੇ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਚਿਮਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਚਰਨ ਛੱਡ ਦੇਹ ਪਰ ਉਸਨੇ ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਛੱਡੇ। ਜਦ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਚਿਮਟਾ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਣ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਨਾ ਚੁੱਕਿਆ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਤੇਰੇ ਤਿੰਨ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।' ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚਰਨੀਂ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਭਗਵੰਤ ਕੀ ਟਹਲ ਕਰੈ ਨਿਤ ਨੀਤਿ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪੈ ਬਿਸਨ ਪਰੀਤਿ ॥

ਜੋ ਭਗਉਤੀਆ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਟਹਿਲ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਹੋਰ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਤਨ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਿਚ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਬਸਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਭਗਉਤੀ ਭਗਵੰਤ ਕਉ ਪਾਵੈ ॥੩॥

ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਐਸਾ ਭਗਉਤੀਆ ਪਰਮੇਸਰ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਪੰਡਤ ਦੇ ਲੱਖਣ ਕੀ ਹਨ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :—

ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧੈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਆਤਮ ਮਹਿ ਸੋਧੈ ॥

ਪੰਡਤ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੋਧੈ=ਗਿਆਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਆਤਮ=ਮਨ ਵਿਚ 'ਰਾਮ ਹੈ ਨਾਮ ਜਿਸਦਾ' ਉਸ ਦਾ ਸੋਧੈ=ਨਿਰਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਤਿਹਾ ਗੁਣਾ ਕੀ ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ ॥ [ਮਲਾਰ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੧੨੬੧]

ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਾਰੁ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ॥ ਉਸੁ ਪੰਡਿਤ ਕੇ ਉਪਦੇਸਿ ਜਗੁ ਜੀਵੈ ॥

ਸਭ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਾਰੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਸ ਪੰਡਤ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਹਿਰਦੈ ਬਸਾਵੈ ॥ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਜੋ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਹ ਪੰਡਿਤ ਫਿਰ ਜੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੂਝੈ ਮੂਲ ॥ ਸੂਖਮ ਮਹਿ ਜਾਨੈ ਅਸਬੂਲੁ ॥

ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਚਾਰ ਵੇਦ, ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ, ਸਤ੍ਰਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਮੂਲ=ਮੁੱਢ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨੂੰ ਬੁਝਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਸਰੂਪ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਅਸਬੂਲ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨੂੰ ਕਲਪਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਦੇ ਉਪਦੇਸੁ ॥ ਨਾਨਕ ਉਸੁ ਪੰਡਿਤ ਕਉ ਸਦਾ ਅਦੇਸੁ ॥੪॥

ਫੇਰ—(ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਸ਼ੂਦਰ, ਵੈਸ਼, ਇਨ੍ਹਾਂ) ਚਾਰੇ ਹੀ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਅਸੀਂ ਉਸ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ॥੪॥

ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਰਬੁ ਕੇ ਗਿਆਨੁ ॥ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਮਹਿ ਜਪੈ ਕੋਉ ਨਾਮੁ ॥

ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ=ਬੀਜ ਮਾਤ੍ਰ ਅਰਥਾਤ ਸਮਾਨਤਾ ਕਰਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ । ਨਿੱਕੇ ਬੱਚੇ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਪੁੱਛੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੱਬ ਹੈ ।

ਵਾ :—ਸਭ ਮੰਤਰਾਂ ਦਾ ਬੀਜ=ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਓਅੰਕਾਰ ਸਹਿਤ ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤਰ ਹੈ ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੫੭੦) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੯ [ਪੰਨਾ ੨੭੫]

ਉਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚੌਹਾਂ ਜਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਜਪੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਜੇ ਜਪੇ ਤਿਸ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਾਵੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥

ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਜੇ ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਜਪੇਗਾ, ਉਸ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪਰ ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਜਨੁ=ਮਨੁੱਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅੰਤਰਿ ਉਰ ਧਾਰੈ ॥ ਪਸੁ ਪ੍ਰੇਤ ਮੁਖਦ ਪਾਬਰ ਕਉ ਤਾਰੈ ॥

ਜਿਸ ਉਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ—ਉਹ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ਨਾਮ ਐਸਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ—ਜੋ ਪਸ਼ੂ, ਪ੍ਰੇਤ, ਮੁਖਦ=ਮੂਰਖ, ਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਵਾਂਗ ਕਰੜੇ ਸੁਭਾਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ
ਭੀ ਤਾਰਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ:—ਪਸ਼ੂ ਪਰੇਤ ਮੁਗਧ ਕਉ ਤਾਰੇ ਪਾਹਨ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੮੦੨]

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ ॥ ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਮ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ ਅਉਖਦੁ=ਦਾਰੂ ਨਾਮ ਹੈ। ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ
ਹੈ, ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਮ=ਗਾਓ।

ਕਾਹੂ ਜੁਗਤਿ ਕਿਤੈ ਨ ਪਾਈਐ ਧਰਮਿ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਕਰਮਿ ॥੫॥

ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜੁਗਤਿ=ਯੁਕਤੀ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਉਹ
ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਨਾਮ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ
ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਧੁਰੋਂ ਸਰੇਸਟ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੫॥

ਪ੍ਰਤਖ ਰਾਮਦਾਸੀਏ ਘੁੰਘਰੂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨੱਚਦੇ-ਟੱਪਦੇ ਤੇ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ—ਘੁੰਘਰ ਬਾਧਿ ਭਏ ਰਾਮਦਾਸਾ ਰੋਟੀਅਨ ਕੇ ਓਪਾਵਾ ॥

ਬਰਤ ਨੇਮ ਕਰਮ ਖਟ ਕੀਨੇ ਬਾਹਰਿ ਭੋਖ ਦਿਖਾਵਾ ॥ [ਮਾਰੂ ਮ: ੫, ਪੰ: ੧੦੦੩]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:—ਅਸਲ ਰਾਮਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਲੱਖਣ ਕੀ ਹਨ ?

ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਇਕ ਭੋਖ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਲੱਖਣ ਹੁਣ ਦਸਦੇ ਹਨ:—

(ਪੰਨਾ ੨੭੫)

ਜਿਸ ਕੈ ਮਨਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਤਿ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਸਤਿ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ
ਰਾਮ ਦਾ ਦਾਸ ਹੈ।

ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਤਿਸੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥ ਦਾਸ ਦਸੰਤਣ ਭਾਇ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ ॥

ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮ ਰਾਮੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ, ਵਾ:—ਆਪਣਾ ਆਪ ਰਾਮ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਨਿਗਾਹ ਆਇਆ ਹੈ।

ਉਸ ਨੇ ਦਾਸਾਂ ਵਿਚ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਕਰਨਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਸਦਾ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਹਰਿ ਜਾਨੁ ॥ ਸੇ ਦਾਸੁ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨੁ ॥

ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਰਾਮ ਦਾ ਦਾਸ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਪੁਨੇ ਦਾਸ ਕਉ ਆਪਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ॥ ਤਿਸੁ ਦਾਸ ਕਉ ਸਭ ਸੋਝੀ ਪਰੈ ॥

ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਣ ਹੋਏ ਦਾਸ ਪਰ ਜਦ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਤਦ ਉਸ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸਭ ਸੋਝੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਆਤਮ ਉਦਾਸੁ ॥ ਐਸੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਨਕ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥੬॥

ਫਿਰ ਉਹ ਤਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਭਾਵ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਆਤਮ=ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸ=ਉਪਰਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਐਸੀ ਜੁਗਤੀ ਵਾਲਾ ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਹੈ ॥੬॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਦੇ ਲੱਖਣ ਕੀ ਹਨ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ ॥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਝੀ ਕਹਾਵੈ ॥

ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਤਮ=ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ ॥

ਉਸਨੂੰ ਜੇਸਾ ਹਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੈਸਾ ਸੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰਖ ਸੋਗ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਉਪਰ ਜੋ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਉਹ ਅਨੰਦ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਬਿਓਗੁ-ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥ ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥

(ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਐਸੀ ਸਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਮਿੱਟੀ। ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿੱਠਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਕੌੜੀ ਜ਼ਹਿਰ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਦੋਨੋਂ ਇਕ ਰੂਪ ਖਾਟੀ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਤੈਸਾ ਚੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ॥

ਜੇਸਾ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਾਨੁ=ਆਦਰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜੇਹਾ ਹੀ ਆਪਣਾ ਅਭਿਮਾਨੁ=ਨਿਰਾਦਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਆਦਰ ਨਿਰਾਦਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ :-

ਜੇ ਲੋਕ ਸਲਾਹੇ ਤਾ ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ ਜੇ ਨਿੰਦੈ ਤ ਵੇਡਿ ਨ ਜਾਈ ॥ [ਸੂਰੀ ਮ: ੪, ਪੰ: ੭੫੭]

ਰੋਕੁ=ਕੰਗਾਲ। ਰਾਜਾਨੁ=ਰਾਜਾ। ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਅਮੀਰ, ਰਾਜਾ ਤ ਕੰਗਾਲ, ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ॥ ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ॥੧॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਭੀ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਈ=ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ ਜੁਗਤੀ ਸਹਿਤ ਹੀ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜੋ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਭੀ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸਾ=ਉਹ ਜੁਗਤ ਪੁਰਖਕ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪੁਰਖ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵੱਸਥਾ ਵਾਲਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ॥੧॥

ਮਾਨ ਮੋਹ ਦੋਨੋਂ ਕਉ ਪਰਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੇ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਕਹਾਵੇ॥

[ਪੰਨਾ ੮੩੧

ਅਤੇ- ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਸੋ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ॥੬॥ [ਮਾਰੂ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੦੧੦

ਸਾਖੀ :- ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਜੜ ਭਰਥ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ

ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੜੇ ਜਤਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਜਦ ਸੰਤਾਨ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਤਾਨ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਪੁੱਛਿਆ। ਇਕ ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਜੇਕਰ ਆਪ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਸੰਤਾਨ ਹੋਵੇਗੀ।' ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਆਸ਼ਮ ਬਣਵਾਇਆ। ਉਸ ਵਿਖੇ ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਆਉਣ ਲਗ ਪਏ। ਰਾਣੀ ਸਮੇਤ ਰਾਜਾ ਅੰਨ-ਪਾਣੀ ਬਸਤ੍ਰ, ਆਦਿਕ ਲਿਜਾ ਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਐ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਤੂੰ ਕਿਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ?' ਰਾਜੇ ਨੇ ਝੋਲੀ ਅੱਡ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਮਿੱਠੀ ਦਾਤ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਘਰ ਵਿਚ ਬੂਟਾ ਲਗ ਜਾਵੇ।' ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਰਾਜਨ! ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਪੁਤਰ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਇਕ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰਾਜ ਕਾਗ ਦੇ ਦੇਵੀ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਬਣਾ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਤੂੰ ਆਪ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦੇ ਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਕਰੀਂ।' ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਰ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਦੋ ਪੁਤਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਪਰ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋ ਗਈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਤਸੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਜਿਸ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸਾਂਤੀ ਆਈ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵੱਸਥਾ ਦੇ ਲੱਛਣ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵੱਸਥਾ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਤਲਾਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ 'ਜੜ ਭਰਥ' ਨਾਮੇ ਮਹਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵੱਸਥਾ ਵਾਲੇ ਪੂਰੇ ਲੱਛਣ ਹਨ।

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵੱਸਥਾ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਵਿਚ ਪੰਜ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਹਨ-
(੧) ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰਹਿਣਾ।

(੨) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਵਾਸਨਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ ।

(੩) ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ।

(੪) ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੁਖ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਣਾ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—

ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ ॥

ਸੁਖ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਨਹ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹ ਉਸਤਤਿ ਜਾਕੈ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨਾ ॥

ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਉ ਨਾਹਿ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨਾ ॥ ੧ ॥

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਗਲ ਤਿਆਗੈ ਜਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ॥

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਿਹ ਪਰਸੈ ਨਾਹਿਨਿ ਤਿਹ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਵਾਸਾ ॥ ੨ ॥

[ਸੋਰਠ ਮ: ੯, ਪੰਨਾ ੬੩੩]

(੫) ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਰਹਿਣੀ, ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿਣਾ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜੇ ਗੁਣ ਜੜ ਭਰਥ ਮਹਾਤਮਾ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਸਨ । ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜੜ ਭਰਥ ਨਾਮੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬੜੀ ਤਾਘ ਪੈਦਾ ਹੋਈ । ਜੜ ਭਰਥ ਨਾਮੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਇਕ ਨਿੰਮ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲ ਨਿਮੋਲੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਕੋਈ ਸੰਤ ਆਉਂਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਅੰਬ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਨਾਲ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਅੰਬੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਫਲ ਪੱਕਣ ਪਰ ਸੇਰ ਸੇਰ ਦੇ ਅੰਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਖਾ ਕੇ ਜਾਣਾ । ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਦੀ ਜਲਦੀ ਨਾ ਕਰਨੀ । ਉਸਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ 'ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਇਹ ਤਾਂ ਨਿੰਮ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ ਅੰਬ ਨਹੀਂ ।' ਇੰਜ ਕਹਿਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਰਾਜਾ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜੜ ਭਰਥ ਮਹਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਬਾਗ ਵਿਚ ਇਕ ਤੋਤਾ ਭੀ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਆਏ ਗਏ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਤਕਾਰ ਭਰੇ ਮਿੱਠੇ-ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ! ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਲੋਹੇ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ ਜੋ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਟਦਾ ਮੈਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਦਸੋ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਬੰਧਨ ਟੁਟ ਜਾਵੇ ।

ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਅਨੇਕ ਜੁਗਤੀਆਂ ਭੀ ਦਸੀਆਂ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ ਨਾ ਟੁਟਿਆ ।

ਆਖਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਜੜ ਭਰਥ ਨਾਮੇ ਮਹਾਤਮਾ ਭੀ ਆ ਗਏ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੜੇ ਤਾਂ ਤੋਤੇ ਨੇ ਬੜੇ ਮਿੱਠੇ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਕੋਈ ਜੁਗਤੀ ਦਸੋ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਲੋਹੇ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ ਟੁਟ ਜਾਵੇ ।

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਮੁਰਦੇ ਵਾਂਗ ਲੰਮਾ ਪੈ ਜਾ, ਹੁਣੇ ਪਿੰਜਰਾ

ਟੁਟ ਜਾਏਗਾ। ਰਾਮ ਰਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਤੋਤੇ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਸੁਧ ਸੀ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਆ ਗਿਆ ਤੋਤੇ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਗ ਮਿਠੇ ਬਚਨ ਬੋਲ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਮਾਲੀ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ, 'ਤੋਤਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ।' ਮਾਲੀ ਨੇ ਦੇਖਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਉਹ ਤਾਂ ਮੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ।' ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਪਿੰਜਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਮੰਗਵਾਕੇ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਪਿੰਜਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ ਉਸ ਉਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ ਗੁਲਾਬ ਅਤਰ ਛਿਣਕਿਆ। ਪਰ ਤੋਤੇ ਨੇ ਅੱਖ ਭੀ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੀ, ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਸਨੂੰ ਬਾਹਰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਰਖ ਦਿਓ ਸ਼ਾਇਦ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਰੱਖਕੇ ਸਾਰੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਤੇ ਨੇ ਮੋਕਾ ਵੇਖਿਆ, ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਕ ਦਮ ਉਡਕੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਉਚੀ ਟਾਹਣੀ ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਜੜ ਭਰਥ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਭੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਆ ਪਿਆ। ਸੁਖ-ਅਨੰਦ ਪੁੱਛ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ, 'ਇਸ ਅੰਬ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਫਲ ਪੱਕ ਕੇ ਸੇਰ ਸੇਰ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬੜੇ ਮਿੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਫਲ ਖਾ ਕੇ ਜਾਣਾ, ਛੋਤੀ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰਨੀ।' ਜੜ ਭਰਥ ਨੇ ਛੋਤੀ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਰਾਜਾ ਨੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੀਤੀ, ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵਿਖੇਪਤਾ ਵਿਚ ਨਾ ਆਇਆ। ਆਖਿਰ ਰਾਜਾ ਨੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ-ਆਪ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਜੁਗਤੀ ਦਸੋ ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਭੀ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਆਉਣ ਤੇ ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੇ ਸਹਿਤ ਨਾ ਹੋਵਾਂ ਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵੱਸਥਾ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਲਵਾਂ।

ਜੜ ਭਰਥ ਨਾਮੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਸੁਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇ, ਤੇਰਾ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ ਨਿਰਗੁਣ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਦਾ-ਬਦਾਮਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ, ਪੱਤੇ, ਟਾਹਣੀਆਂ, ਫਲਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਬਦਾਮ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਛਿਲਕੇ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਅੰਦਰਲੀ ਗਿਰੀ ਨੂੰ ਕੁੰਡੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਰਗੜ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਕੱਢਕੇ ਥਾਕੀ ਦਾ ਫੋਗ ਸੁੱਟ ਦੇਈਦਾ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਤਿੰਨੇ ਕਾਰਨ, ਸੂਖਮ, ਸਬੂਲ-ਸਰੀਰ ਫੋਗ ਰੂਪ ਹਨ। ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈਂ। ਜਿਵੇਂ ਫੋਗ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਨੂੰ ਛਿਪਾ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਂਦਾ, ਫੋਗ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਦਾ

ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੋਗ ਰੂਪ ਤਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਛਿਪਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੇਰੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਹਨ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਤੂੰ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਇਸਤਰੀ ਪੁਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਜਿਤਨਿਆਂ ਸਬੰਧੀਆਂ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਮਮਤਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸਵੰਤ ਸਮਝ ਕੇ ਛੱਡ ਦੇ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਸਬੰਧੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਬੰਧੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਫਿਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਭੀ ਛੱਡ ਦੇ ਅਤੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਖੇਪ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਤਿਆਗ ਦੇ, ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਆਤਮਕ ਮਾਇਆ ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਓਸ ਨੂੰ ਭੀ ਤਿਆਗ ਦੇ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਡੰਡੇ ਕੁੰਡੇ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਫੋਗ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਯਾਨੇ ਸਿਖਿਆ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਤਿਆਗ ਦੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗੇਗਾ ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤ ਤੁਰੀਆ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

“ਜੜ ਭਰਬ” ਨਾਮੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਰਾਜਾ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸਮ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਿਆ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਗਲੇ ਠਾਉ ॥ ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸਾ ਤਿਨ ਠਾਉ ॥

ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨ ਵਾ:-ਜੂਨੀਆਂ ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜੇਹਾ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਪਰ ਆਖ ਆਏ ਹਨ-ਅਪਰਸ, ਵੈਸ਼ਨਵ, ਭਗਉਤੀ, ਪੰਡਿਤ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ, ਜਿਹੋ ਜੇਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਇਹ ਜੀਵ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਜਿਸ ਜਿਸ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੁੱਤਾ, ਬਿੱਲਾ, ਖੋਤਾ ਆਦਿ।

ਆਪੇ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਗੁ ॥

ਆਪ ਹੀ ਓਹ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਤੇ, ਕਰਾਉਣੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਹੀ ਫਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੋਇ ਅਨਤ ਤਰੰਗ ॥ ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੰਗ ॥

ਆਪ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅਨਤ ਤਰੰਗ=ਬੇਅੰਤ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਰੰਗ=ਕੋਤਕ ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।

ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਦੇਇ ਤੈਸਾ ਪਰਗਾਸ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਤਾ ਅਬਿਨਾਸ ॥

ਜੇਹੋ ਜੇਹੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤੈਸਾ ਹੀ ਪਰਗਾਸ=ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਪਰਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ=ਬਿਆਪਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਭ ਦਾ ਕਰਤਾ ਤੇ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥੮੯॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਛੇ ਵੀ ਸਦਾ ਦਿਆਲੂ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਸਦਾ ਦਿਆਲੂ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਸਦਾ ਦਿਆਲੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਹਿਬ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਉਸਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਹਨ ॥੮੯॥

ਸਲੋਕੁ॥ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਜਨ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥

ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜਨ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ,
ਜਿਸਦੇ ਪਾਰ ਉਰਵਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਨਾਨਕ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਭਿ ਰਚੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਰਚੀ=ਬਣਾਈ ਹੈ ॥੧॥

ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ—

ਅਸਟਪਦੀ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਹੋਏ ਪੂਜਾਰੀ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਆਚਾਰ ਬਿਉਹਾਰੀ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੂਜਾਰੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਾ:—ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੂਜਾ ਦੇ ਅਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਪੂਜਾ ਦੇ ਧਾਨ ਤੋਂ ਹਟਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾ:—ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪ੍ਰ=ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਜਾਰੀ=ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਆਚਾਰ=ਸਰੋਸਟ ਕਰਤਬਾਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰੀ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਭਏ ਤੀਰਥ ਵਾਸੀ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਬਨ ਭ੍ਰਮਹਿ ਉਦਾਸੀ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਵੱਸਣੇ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਉਦਾਸੀਨ ਹੋ ਕੇ ਬਨ=ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਹਿ=ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਬੇਦ ਕੇ ਸੋਤੇ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਤਪੀਸੁਰ ਹੋਤੇ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸੋਤੇ=ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਤਪੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ ਵਡੇ ਤਪੀਸੁਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਆਤਮ ਧਿਆਨੁ ਧਾਰਹਿ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਕਬਿ ਕਾਬਿ ਬੀਚਾਰਹਿ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਆਤਮ=ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਧਾਰਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਕਵੀ ਹੋ ਕੇ ਕਾਵਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਵਤਨ ਨਾਮ ਧਿਆਵਹਿ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਹਿ॥੧॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਵਤਨ=ਨਵੀਨ ਤੋਂ ਨਵੀਨ ਨਾਮ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਮਨੁ ਉਸ ਕਰੋਤੇ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ॥੧॥

ਹੁਣ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਭਏ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਅੰਧ ਅਗਿਆਨੀ ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਅਭਿਮਾਨੀ=ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਗਿਆਨੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਭਾਵ ਸਰੂਪ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਕਿਰਪਨ ਕਠੋਰ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਅਭਿਗ ਆਤਮ ਨਿਕੋਰ ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਕਿਰਪਨ=ਸ਼ੂਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਕਠੋਰ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਅਭਿਗ=ਅਭਿਜ ਹਨ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਭਿਜਦੇ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ
ਆਤਮ=ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭਗਤੀ ਰੰਗ ਤੋਂ ਕੋਰਾ ਹੈ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਰ ਦਰਬ ਕਉ ਹਿਰਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਰ ਦੂਖਨਾ ਕਰਹਿ ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਾਏ ਧਨ ਨੂੰ ਹਿਰਹਿ=ਚੁਰਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਾਏ ਵਿਚ ਦੂਸ਼ਨ ਅਰੋਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਮਾਇਆ ਸੂਮ ਮਾਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਰਦੇਸ ਭ੍ਰਮਾਹਿ ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਮ=ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਦੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਾਹਿ=ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਛਾਵਹੁ ਤਿਤੁ ਤਿਤੁ ਲਗਨਾਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੀ ਜਾਨੈ ਕਰਤਾ ਰਚਨਾ ॥੨॥

ਪਰ । ਆਪਰ ਜਿਧਰ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਧਰ ਉਧਰ ਕੋਈ ਲਗਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ—ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਹੁਣ ਸਿਸਾਰ ਦੀ ਕੁਲ ਜਨਤਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਕਈ ਕੋਟਿ ਸਿਧ ਜਤੀ ਜੋਗੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਰਾਜੇ ਰਸ ਭੋਗੀ ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸਿਧ, ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਤੀ, ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜੋਗੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰਸਾਂ ਦੇ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਉਪਾਏ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਾਥਰ ਬਿਰਖ ਨਿਪਜਾਏ ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੰਛੀ ਉਪਾਏ ਹਨ, ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸੱਪ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੱਥਰ ਤੇ ਬ੍ਰਿਛ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਦੇਸ ਭੂ ਮੰਡਲ ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੌਣ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਬੈਸੰਤਰ=ਅਗਨ ਦੇਵਤੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦੇਸ ਅਤੇ ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਭੂ ਮੰਡਲ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਮੰਡਲ ਬਣਾਏ ਹਨ ।

(ਪੰਨਾ ੨੭੬)

ਕਈ ਕੋਟਿ ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ ਨਖੁਤੁ ॥

ਕਈ ਕੋਟਿ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਇੰਦ੍ਰ ਸਿਰਿ ਛਤੁ ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸਸੀ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਸੂਰ=ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਰਾਹੁ ਕੇਤੁ ਤੇ ਨਖੁਤੁ=ਤਾਰੇ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦੇਵਤੇ, ਦੈਤ ਤੇ ਇੰਦਰ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਇੰਦਰ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਛਤੁ ਸੋਭਦਾ ਹੈ।

ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਅਪਨੈ ਸੂਤਿ ਧਾਰੈ ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਤਿਸੁ ਨਿਸਤਾਰੈ ॥੩॥

ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ, ਵਾ:-ਸੱਤਾ ਰੂਪੀ ਸੂਤੁ ਵਿਚ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਕਈਕੋਟਿ ਰਾਜਸ ਤਾਮਸ ਸਾਤਕ॥ਕਈ ਕੋਟਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਰੁ ਸਾਸਤਾ

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ ਤੇ ਸਤੋ ਗੁਣ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਾ:-ਰਾਜਸੀ, ਤਾਮਸੀ, ਸਾਤਕੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵੇਦ, ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਸਤ੍ਰ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਰਤਨ ਸਮੁੰਦ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੰਤ ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰਤਨ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਨਾਨਾ=ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੰਤ=ਜੀਵ ਰਚੇ ਹਨ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਚਿਰਜੀਵੇ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਗਿਰੀ ਮੇਰ ਸੁਵਰਨ ਥੀਵੇ ॥

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਗਿਰੀ=ਪਹਾੜ ਤੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਥੀਵੇ=ਹੋਏ ਹਨ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਜਖੁ ਕਿੰਨਰ ਪਿਸਾਚ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਸੁਕਰ ਮ੍ਰਿਗਾਚ ॥

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਜਖ, ਕਿੰਨਰ ਤੇ ਪਿਸਾਚ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਖ=ਕੁਮੇਰ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚੋਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਿੰਨਰ ਹਾਹਾ ਹੂਹੁ ਗੰਧਰਬਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਪਿਸਾਚ=ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ, ਸੁਕਰ=ਸੂਰ, ਮ੍ਰਿਗਾਚ=ਹਰਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੇਰ ਆਦਿਕ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਸਭ ਤੇ ਨੇਰੈ ਸਭਹੁ ਤੇ ਦੁਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਅਲਿਪਤੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ॥

ਸਭ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਸਭ ਮਨਮੁਖਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਅਲਿਪਤ ਭੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਭੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥

ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਾਤਾਲ ਕੇ ਵਾਸੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਨਿਵਾਸੀ ॥

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਜੀਵ ਪਤਾਲ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਜਨਮਹਿ ਜੀਵਹਿ ਮਰਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਫਿਰਹਿ ॥

ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜੰਮਦੇ, ਜੀਵਦੇ ਤੇ ਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬਹੁਤ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਬੈਠਤ ਹੀ ਖਾਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਘਾਲਹਿ ਥਕਿ ਪਾਹਿ ॥

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਅਜੇਹੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਜੋ ਬੈਠੇ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ਮੁਖਿ ਅਪਿਆਉ ਬੈਠ ਕਉ ਦੈਨ ॥

ਤੇ ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਘਾਲਹਿ=ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਦੇ ਥਕ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਧਨਵੰਤ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਚਿੰਤ ॥

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਧਨਵੰਤ=ਧਨਾਵ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹੀ ਚਿੰਤਾਵਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਜਹ ਜਹ ਭਾਣਾ ਤਹ ਤਹ ਰਾਖੇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਭੁ ਕਿਛੁ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਹਾਥੇ ॥੫॥

ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਥੇ ਤਿਥੇ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ॥੫॥

ਹੁਣ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ-

ਕਈ ਕੋਟਿ ਭਏ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਤਿਨਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਗ ਗਈ ਹੈ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਖੋਜੰਤੇ ॥ ਆਤਮ ਮਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਲਹੰਤੇ ॥

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਖੋਜਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਆਤਮ=ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਲਹੰਤੇ=ਲਖ ਲੈਂਦੇ ਭਾਵ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਭ ਪਿਆਸ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਮਿਲਿਓ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸ ॥

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਪਿਆਸ=ਚਾਹ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹ ਲਗੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਮਾਗਹਿ ਸਤਸੰਗੁ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤਿਨ ਲਾਗਾ ਰੰਗੁ ॥

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਨ ਕਉ ਹੋਏ ਆਪਿ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜਨ ਸਦਾ ਧਨਿ ਧੰਨਿ ॥੬॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ ॥੬॥

ਕਈ ਕੋਟਿ ਖਾਣੀ ਅਰੁ ਖੰਡ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਅਕਾਸ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਖਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਖੰਡ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਹੋਏ ਅਵਤਾਰ ॥ ਕਈ ਜੁਗਤਿ ਕੀਨੋ ਬਿਸਥਾਰ ॥

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ । ਕਈ ਜੁਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਕਈ ਬਾਰ ਪਸਰਿਓ ਪਾਸਾਰ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਇਕੁ ਏਕੰਕਾਰ ॥

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਈ ਬਾਰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਪਸਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਸਦਾ=ਨਿਤ ਰੂਪ ਜੋ ਏਕੰਕਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਨੋ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਤਿ ॥

ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਜੀਵ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਰਚਨਾ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਉਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥੭॥

ਤਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪੇ ਆਪ ਸਾਰੇ ਪਰੀ ਪੂਰਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੭॥

ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਦਾਸ ॥ ਤਿਨ ਹੋਵਤ ਆਤਮ ਪਰਗਾਸ ॥

ਜਿਹੜੇ ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਦਾਸ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮ=ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਪਰਗਾਸ=ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਤਤ ਕੇ ਬੇਤੇ ॥ ਸਦਾ ਨਿਹਾਰਹਿ ਏਕੋ ਨੇਤ੍ਰੇ ॥

ਜਿਹੜੇ ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ, ਤਤ=ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਬੇਤੇ=ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਉਹ ਨੇਤ੍ਰੇ=ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਇਕ ਨੂੰ ਹੀ ਨਿਹਾਰਹਿ=ਵੇਖਦੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਾਮੁ ਰਸੁ ਪੀਵਹਿ ॥ ਅਮਰ ਭਏ ਸਦ ਸਦ ਹੀ ਜੀਵਹਿ ॥

ਜਿਹੜੇ ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਨਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ।

ਉਹ ਅ-ਮਰ=ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ॥ ਆਤਮ ਰਸਿ ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਾਹ ॥

ਜਿਹੜੇ ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਉਹ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਆਤਮ-ਰਸ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਕਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਮਾਰੇ ॥

ਨਾਨਕ ਓਇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ॥੮॥੧੦॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਸ ਸਾਸ ਸੰਭਾਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਅਸਲ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੮॥੧੦॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਥਵਾ :—ਸਾਰੇ ਕਰਣ=ਪ੍ਰਪੰਚ ਦੇ ਕਾਰਣ=ਸਾਧਨ ਜੋ ਮਹਤੱਤ ਆਦਿਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜੋ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਲਾਂ ਥਲਾਂ ਮਹੀ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਅਲਿ=ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹਨ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਕਰਨੈ ਜੋਗੁ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਹੋਗੁ ॥

ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਰਨ ਸਾਧਨ ਜੋ ਮਹਤੱਤ ਆਦਿਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਆਪ ਹੈ । ਅਤੇ ਕਰਨੈ ਜੋਗ ਵੀ ਆਪ ਹੈ । ਜੋ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਹੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਨਹਾਰਾ ॥ ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥

ਇਕ ਖਿਨ ਦੇ ਵਿਚ ਥਾਪਿ=ਉਤਪਤੀ, ਪਾਲਣਾ ਅਤੇ ਉਥਾਪਨਹਾਰਾ=ਬਿਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਰ ਉਰਵਾਰ ਦਾ ਕੁਝ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

(ਪੰਨਾ ੨੭੭)

ਹੁਕਮੇ ਧਾਰਿ ਅਧਰ ਰਹਾਵੈ ॥ ਹੁਕਮੇ ਉਪਜੈ ਹੁਕਮਿ ਸਮਾਵੈ ॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਅਧਰ=ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਧਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਵਾ :—ਅਧਰ=ਅਕਾਸ਼ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਧਾਰ

ਰਖਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹੁਕਮੇ ਉਚ ਨੀਚ ਬਿਉਹਾਰ ॥ ਹੁਕਮੇ ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਪਰਕਾਰ ॥

ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਉਚ ਅਤੇ ਨੀਚ ਦਾ ਵਿਉਹਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੰਗ=ਆਨੰਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਅਪਨੀ ਵਡਿਆਈ॥ਨਾਨਕ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ॥੧॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ=ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਮਾਨੁਖ ਗਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾ ਪਾਥਰ ਤਰਾਵੈ ॥

ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਗਤਿ ਪਾਵੇ=ਮੁਕਤੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਨਾ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ, ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ :-ਸ਼ਾਹੁਕਾਰ ਦੀ

ਇਕ ਸੇਠ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸ਼ਾਹੁਕਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਲੜਕੇ ਸਨ। ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਭੋਗ ਕੇ ਉਸ ਸ਼ਾਹੁਕਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਰ ਗਈ, ਉਸ ਦਾ ਗਮ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾ-ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਂਝ ਵੀ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਿਧ ਹੋ ਗਿਆ।*

ਮੰਜੇ ਪਰ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਬਲਗਮ ਸੁਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਨੂੰਹਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਨਫਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੂਮ ਬੜਾ ਸੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਮਾਇਆ ਦਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨੂੰਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ-ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਹਰਿਦੁਆਰ ਲੈ ਜਾਓ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇਗਾ, ਕੁਝ ਸਤਸੰਗ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਉਮਰ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਦੋਹਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਫਿਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਕਹਾਇਆ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾ ਕੇ ਸਤਸੰਗ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਗੈਰਾ ਕਰੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਪੁਤਰ ਲਾਇਕ

*ਜਿਵੇਂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਰਮਾਨ ਹੈ-

ਸਤਰਿ ਕਾ ਮਤਿ ਹੀਣੁ ਅਸੀਹਾਂ ਕਾ ਵਿਉਹਾਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥

ਨਵੇਂ ਕਾ ਸਿਹਜਾ ਸਣੀ ਮੂਲਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅਪ-ਬਲੁ ॥ [ਮਾਝ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ ੧੩੮

ਹਨ, ਇਹ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਜੇ ਤਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਗੰਗਾ ਪਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗਾ। ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਾਣੀ ਠੰਢਾ ਤੇ ਵਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਮੈਂ ਗੰਗਾ - ਜਲ ਪੀਵਾਂਗਾ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂਗਾ, ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਾਧੂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਠੱਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਠੱਗ ਕੇ ਖਾ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਾਸ ਪੂਰੇ ਕਰਕੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਤੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਇਹ ਰਾਇ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਗੰਗਾ ਪਰ ਹੀ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਸਤਾਰੀਏ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਵਗੇਰਾ ਵੀ ਓਥੇ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਪਾਲਕੀ ਸਜਾ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਦੀ ਦੇਹ ਰਖ ਕੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਵੱਲ ਚਲ ਪਏ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ ਇਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਓਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਪਏ। ਗਰਮੀ ਦੀ ਮੌਸਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾਲਕੀ ਅੰਦਰ ਰੱਖ ਦਿਤੀ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬਾਹਰ ਲੰਮੇ ਪੈ ਗਏ ਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਗੰਗਾ ਮਈਆ ਨੂੰ ਗਾਲੀਆਂ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਗੰਗਾ ਮਈਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰ ਆਵਾਂਗੇ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੌ ਗਏ।

ਅੰਦਰ ਇਕ ਕੋੜੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਭ ਗਲਾਂ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਇਥੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁਛਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹਰਿਦੁਆਰ ਬੜੇ ਦਾਨੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕਰ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਓਥੇ ਮੇਰਾ ਨਿਰਬਾਹ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹਰਿਦੁਆਰ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪ ਮੁਰਦਾ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਸੌ ਗਿਆ। ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਠ ਕੇ ਉਸ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਵਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਾਧੂ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਾਲਕੀ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਗੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਹੜੀ ਨੇ ਅੰਗ ਹਿਲਾਏ, ਦੇਖ ਕੇ ਸਭ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਮੁਰਦਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਕਪੜੇ ਲਾਹ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚੋਂ ਕੋਹੜੀ ਨਿਕਲਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਡਰ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਕੋਹੜੀ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ! ਜਦ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਤਾ ਓਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਿਸ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਠਹਿਰੇ ਸੀ, ਮੈਂ ਓਥੇ ਭੁੱਖਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਲੇਟ ਕੇ ਇਥੇ

ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹਾਂ ਇਥੇ ਮੰਗ ਕੇ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਵਾਂਗਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਗੰਗਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਪਰ ਮਰ ਕੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਪਿਆ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਆਦਮੀ ਓਥੇ ਰਹੇ ਇਕ ਉਸ ਦਾ ਲੜਕਾ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਦੋਵੇਂ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਆਏ, ਆ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਮੁਰਦਾ ਓਥੇ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਉਸ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਘੋੜੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਉਪਰ ਦੋਵੇਂ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚਲ ਪਏ। ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਘੋੜੀ ਐਸੀ ਡਰੀ ਜੋ ਹਟ ਕੇ ਫਿਰ ਸਹਾਰਨ ਪੁਰ ਹੀ ਆ ਗਈ। ਲੋਕ ਵੇਖ ਕੇ ਹਸਣ ਲਗ ਪਏ ਤੇ ਪੁਛਦੇ ਹਨ, 'ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਲਿਟਾ ਕੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਲੈ ਗਏ ਸਨ ਇਥੇ ਘੋੜੀ ਤੇ ਵਾਪਸ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ?' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਫਿਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਜਿਹੜੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਸਬੰਧੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਏਥੇ ਹੀ ਕਰੋ।' ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਚੋਖੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਚੁਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਹਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ-ਪ੍ਰੋਹਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਗੰਗਾ ਪਰਵਾਹ ਆਓ।

ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਹਤ ਨੂੰ ਕਿਸੀ ਨੇ ਦੋ ਰੁਪਏ, ਕਿਸੀ ਨੇ ਪੰਜ ਰੁਪਏ, ਕਿਸੀ ਨੇ ਸਤ ਰੁਪਏ, ਕਿਸੀ ਨੇ ਦਸ ਰੁਪਏ ਦਿਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ੧੦੦ ਰੁਪਯਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰੋਹਤ ਹੱਡੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਸਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਜੇਕਰ ਇਹ ਰੁਪਯਾ ਮੈਂ ਨਾਲ ਲਿਜਾਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਡਾਕੂ ਲੁਟ ਲਵੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਘਰ ਰੱਖ ਆਵਾਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਬਾਹਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਨਾਲ ਉਹ ਹੱਡੀਆਂ ਵਾਲੀ ਗੁਥਲੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਪ ਘਰ ਆ ਗਿਆ।

ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਭੰਗੀ ਲੱਕੜੀਆਂ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸੇ ਬ੍ਰਿਛ ਪਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਗੁਥਲੀ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਵਿਚ ਧਨ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਥਲੀ ਲਾਹ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਇਆ, ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਗੁਥਲੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਰੀ ਕੀਤੀ। ਹੱਡੀਆਂ ਤਾਂ ਇਧਰ ਉਧਰ ਸੁਟ ਦਿਤੀਆਂ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸੇ, ਰੁਪਏ, ਸੋਨਾ ਤੇ ਬਿਬਾਣ ਦੇ ਢੱਕਣ ਵਾਲਾ ਕਪੜਾ ਆਦਿ ਇਹ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਪਿਛੋਂ ਪ੍ਰੋਹਤ ਆ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁੱਥੀ ਕੋਈ ਨਾ ਮਿਲੀ ਬੜੀ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗਾ। ਫਿਰ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾ ਕੇ ਉਥੋਂ ਝੂਠੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਫੁਲ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਏਨੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਪਾਲਕੀ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਜੋ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਢਕਣ ਵਾਲਾ ਖੀਨ ਖਾਬ ਦਾ ਕਪੜਾ ਗੁੱਥੀ ਵਿਚੋਂ ਭੰਗੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਕੁੜਤੀ ਸਿਵਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਲ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਸੋਠ ਦੇ ਘਰ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਗਿਆ। ਸਫਾਈ ਕਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸੋਠ

ਦੀ ਨੂੰਹ ਨੇ ਉਸ ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਆਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਭੰਗੀ ਨੂੰ ਤਾੜਕੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਭੰਗੀ ਨੇ ਸੱਚ ਸੱਚ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਲੱਕੜਾਂ ਲੈਣ ਗਿਆ ਸੀ ਓਥੇ ਬ੍ਰਿਛ ਨਾਲ ਇਕ ਗੁੱਬੀ ਟੰਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਲਾਹਕੇ ਫੌਲਿਆ, ਹਡੀਆਂ ਤਾਂ ਖਿਲਾਰ ਦਿਤੀਆਂ, ਵਿਚੋਂ ਰੁਪੈ ਪੈਸੇ ਸੋਨਾ ਵਗੈਰਾ ਕਢਕੇ ਮੈਂ ਵਰਤ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਕਪੜੇ ਦੀ ਕੁੜਤੀ ਬਣਾਕੇ ਪਾ ਲਈ ਹੈ। ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਬਰਾਦਰੀ ਵਿਚੋਂ ਮੁਖੀ ਆਦਮੀ ਭੇਜ ਕੇ, ਉਸ ਪ੍ਰੋਹਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਪੁਛਿਆ, 'ਜੇ ਤੂੰ ਚਿੱਠੀ ਹਰਿਦੁਆਰੇ' ਲਿਖਾਕੇ ਆਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੱਚੀ ਹੈ ਯਾਂ ਬੁਠੀ। ਸਚ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰੋਹਤ ਪੁਣੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।' ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਪਰੋਹਤ ਡਰ ਗਿਆ ਤੇ ਇਕ ਜੁਗਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਉ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਗੰਗਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਮਰ ਜਾਣ ਤੇ ਭੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਲੈ ਗਏ, ਫਿਰ ਭੀ ਉਹ ਨਾ ਗਿਆ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਭਲਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ, ਉਹ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਸੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਇਆ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸਦੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਅਥਵਾ :- ਪੱਥਰ ਵਾਂਗ ਭਾਰੇ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ, ਵਾ :- ਪੱਥਰ ਵਾਂਗ ਕਠੋਰ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਾਸ ਤੇ ਰਾਖੈ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਭਾਖੈ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।*

ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਭਾਖੇ=ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੈ ॥ ਆਪਿ ਕਰੈ ਆਪਨ ਬੀਚਾਰੈ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਿਤ=ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਉਧਾਰੈ=ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ।

ਦੁਹਾ ਸਿਰਿਆ ਕਾ ਆਪਿ ਸੁਆਮੀ ॥ ਖੇਲੈ ਬਿਗਸੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥

(ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ, ਗੁਰਮੁਖ ਮਨਮੁਖ, ਦੇਵਤਾ ਦੇਂਤ ਇਨ੍ਹਾਂ) ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਹ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਖੇਡ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ।

ਜੇ ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਾਰ ਕਰਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਦਿਸਟੀ ਅਵਰੁ ਨ ਆਵੈ ॥੨॥

ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਕਾਰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ॥੨॥

*ਜਿਵੇਂ ਸੁਰਾਕ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਰਖਿਆ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭੀ ਉਹ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਕੈਰਵਾਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਯੁੱਧ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ।

ਕਹੁ ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਕਿਆ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਾਵੈ ॥

ਕਹੁ ਖਾਂ! ਮਨੁਖ ਤੋਂ ਕੀ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਕਰਮ ਇਸ ਮਨੁਖ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਕੈ ਹਾਥਿ ਹੋਇ ਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਲੇਇ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰੇਇ ॥

ਜੇਕਰ ਇਸ ਮਨੁਖ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਲੈ ਲਵੇ।

ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਵ ਓਹੀ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਨਜਾਨਤ ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਰਚੈ ॥ ਜੇ ਜਾਨਤ ਆਪਨ ਆਪ ਬਚੈ ॥

ਅਨਜਾਣਪਣੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ, ਵਾ:-ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਜਾ ਫਸਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸਦਾ ਫਲ ਦੁੱਖ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਚ ਜਾਵੇ।

ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਵੈ ॥ ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ॥

ਭਰਮ ਵਿਚ ਭੂਲਾ ਹੋਇਆ ਦਸੋਂ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲੈ ਲਈ ਕਰਦਾ ਦੌੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਕ ਨਿਮਖ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਕਲਪਾਂ ਕਰਕੇ ਚਾਰੇ ਕੁੰਟਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਅਪਨੀ ਭਗਤਿ ਦੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜਨ ਨਾਮਿ ਮਿਲੇਇ ॥੩॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪੁਰਸ਼ (ਨਾਮਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਅਰਥਾਤ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਖਿਨ ਮਹਿ ਨੀਚ ਕੀਟ ਕਉ ਰਾਜ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥

ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਐਸਾ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਹੈ। ਜੋ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀੜੇ ਵਰਗੇ ਨੀਚ=ਨੀਵੇਂ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਾ ਕਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਛੁ ਨ ਆਵੈ ॥ ਤਿਸੁ ਤਤਕਾਲ ਦਹ ਦਿਸ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ ॥

ਜਾਕਾ=ਜਿਸ ਜੀਵ ਦਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੁਛ ਵੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ।

ਉਸ ਨੂੰ ਤਤਕਾਲ=ਸੀਘਰ ਹੀ ਦਸੋਂ ਦਿਸ਼ਾ ਭਾਵ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਾ ਕਉ ਅਪੁਨੀ ਕਰੈ ਬਖਸੀਸ ॥ ਤਾ ਕਾ ਲੇਖਾ ਨ ਗੰਨੈ ਜਗਦੀਸ ॥

ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਸਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦਾ।

ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭ ਤਿਸ ਕੀ ਰਾਸਿ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥

ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਿੰਡੁ=ਸਰੀਰ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਰਾਸਿ=ਪੁੰਜੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਪਨੀ ਬਣਤ ਆਪਿ ਬਨਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਜੀਵੈ ਦੇਖਿ ਬਡਾਈ ॥੪॥

ਆਪਣੀ ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਬਣਾਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ ॥੪॥

ਇਸ ਕਾ ਬਲੁ ਨਾਹੀ ਇਸੁ ਹਾਥ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਰਬ ਕੇ ਨਾਥ ॥

ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਬਲ ਇਸਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਨਾਥ=ਸੁਆਮੀ ਹੈ।

ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਬਪੁਰਾ ਜੀਉ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਬੀਉ ॥

ਇਹ ਬਪੁਰਾ=ਵਿਚਾਰਾ ਜੀਵ ਤਾਂ ਉਸ ਹਰੀ ਦਾ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਅਰਥਾਤ ਹੁਕਮ-ਵਿਚ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਬਹੂ ਉਚ ਨੀਚ ਮਹਿ ਬਸੈ ॥ ਕਬਹੂ ਸੋਗ ਹਰਖ ਰੰਗਿ ਹਸੈ ॥

ਕਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਉਚ ਨੀਚ ਜੁਨੀਆਂ, ਵਾ:-ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਕਦੇ ਤਾਂ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਗ ਕਰਕੇ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਹੱਸਦਾ ਹੈ।

ਕਬਹੂ ਨਿੰਦ ਚਿੰਦ ਬਿਉਹਾਰ ॥ ਕਬਹੂ ਉਭ ਅਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥

ਕਦੇ ਨਿੰਦਿਆ ਅਤੇ ਚਿੰਦ=ਉਸਤਤੀ ਦਾ ਵਿਉਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਦੇ ਉਭ=ਉਚੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਪਇਆਲ=ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਬਹੂ ਬੇਤਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰ ॥੫॥

ਕਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬੇਤਾ ਹੋ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅੰਬਵਾ:-ਕਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਬੇਤਾ=ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ॥੫॥

ਕਬਹੂ ਨਿਰਤਿ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ॥ ਕਬਹੂ ਸੋਇ ਰਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥

ਕਦੇ ਇਹ ਜੀਵ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਦੇ ਇਹ ਜੀਵ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਸੁੱਤਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਬਹੂ ਮਹਾ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਕਰਾਲ ॥ ਕਬਹੂ ਸਰਬ ਕੀ ਹੋਤ ਰਵਾਲ ॥

ਕਦੇ ਮਹਾ ਕ੍ਰੋਧ=ਬੜੇ ਗੁੱਸੇ ਕਰਕੇ ਬਿਕਰਾਲ=ਡਰਾਉਣੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਤੇ ਕਦੇ ਇਹ ਜੀਵ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਰਵਾਲ=ਧੂੜਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਬਹੂ ਹੋਇ ਬਹੈ ਬਡ ਰਾਜਾ ॥ ਕਬਹੂ ਭੇਖਾਰੀ ਨੀਚ ਕਾ ਸਾਜਾ ॥

ਕਦੇ ਇਹ ਜੀਵ ਰਾਜੇ ਵਾਂਗ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਬਣ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

ਤੇ ਕਦੇ ਭਿਖਾਰੀ=ਮੰਗਤਾ ਹੋ ਕੇ ਨੀਚਾਂ ਵਾਲਾ ਸਾਜ ਸਜਾ ਲੈਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਬਹੂ ਅਪ ਕੀਰਤਿ ਮਹਿ ਆਵੈ ॥ ਕਬਹੂ ਭਲਾ ਭਲਾ ਕਹਾਵੈ ॥

ਕਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਅਪਕੀਰਤਿ=ਅਪਜਸ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਲਾ ਭਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਉ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖੇ ਤਿਵ ਹੀ ਰਹੈ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਕਹੈ ॥੬॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਜੀਵ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਅਥਵਾ:-ਜਿਸ ਉਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਬਹੂ ਹੋਇ ਪੰਡਿਤੁ ਕਰੇ ਬਖਾਨੁ ॥ ਕਬਹੂ ਮੋਨਿਧਾਰੀ ਲਾਵੈ ਧਿਆਨੁ ॥

ਕਦੇ ਇਹ ਜੀਵ ਪੰਡਤ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਖਿਆਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਦੇ ਇਹ ਜੀਵ ਮੋਨਿਧਾਰੀ=ਮੋਨੀ ਬਣਕੇ ਧਿਆਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਬਹੂ ਤਟ ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨ ॥ ਕਬਹੂ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਮੁਖਿ ਗਿਆਨ ॥

ਕਦੇ ਇਹ ਜੀਵ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਪਰ ਰਹਿ ਕੇ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਇਹ ਜੀਵ ਸਿਧ ਤੇ ਸਾਧਿਕ=ਜਗਿਆਸੂ ਹੋ ਕੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਬਹੂ ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਪਤੰਗ ਹੋਇ ਜੀਆ ॥ ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਭਰਮੇ ਭਰਮੀਆ ॥

ਕਦੇ ਇਹ ਜੀਵ ਕੀੜੇ, ਹਾਥੀ ਪਤੰਗੇ ਆਦਿ ਜੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਅਨੇਕ ਜੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭਰਮਣੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਭਰਮੇ=ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਅਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥ ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਕੀਏ ਬਹੁ ਰੰਗਾ ॥੧॥

ਐਸੇ ਘਰ ਹਮ ਬਹੁਤੁ ਬਸਾਏ ॥ ਜਬ ਹਮ ਰਾਮ ਗਰਭ ਹੋਇ ਆਏ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਤਪੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ॥ ਕਬਹੂ ਰਾਜਾ ਛਤ੍ਰ ਪਤਿ ਕਬਹੂ ਭੋਖਾਰੀ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੨੫

(ਪੰਨਾ ੨੭੮)

ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਜਿਉ ਸ੍ਵਾਗੀ ਦਿਖਾਵੈ ॥ ਜਿਉ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਨਚਾਵੈ ॥

ਇਹ ਜੀਵ (ਸ੍ਵਾਗੀ) ਨਕਲੀਏ ਵਾਂਗ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਧਾਰ ਕੇ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥੭॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜੋ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ ॥ ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਜੇ ਕਦੇ ਇਹ ਜੀਵ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ ਪਾ ਲਵੇ ।

ਤਾਂ ਉਸ ਸਤਸੰਗ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜਕੇ ਸੰਸਾਰਕ ਧੰਦਿਆਂ ਦੀ ਤਰਫ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।
ਅਥਵਾ :- ਮੁੜ ਕੇ ਫਿਰ ਜੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ ॥

ਸਤਸੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ=ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਕਦੇ ਬਿਨਾਸੁ=ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਮਨ ਤਨ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਇਕ ਰੰਗਿ ॥ ਸਦਾ ਬਸਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸੰਗਿ ॥

ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਮਨੋ ਤਨੋ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਇਕ ਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਉਹ ਫਿਰ ਸਦਾ ਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਾਲ ਵਸਦੇ ਹਨ ।

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥ ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਵਿਚ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਜਲ ਆ ਕੇ ਖਟਾਨਾ=ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਨਾ=ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸੁਰਾਜ ਕਿਰਣਿ ਮਿਲੇ ਜਲ ਕਾ ਜਲੁ ਹੂਆ ਰਾਮ ॥

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਰਲੀ ਸੰਪੂਰਨੁ ਥੀਆ ਰਾਮ ॥ [ਬਿਲਾਵਲੁ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੮੪੬

ਜੋ ਜਨੁ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਛੁ ਜਾਨੈ ਤਾ ਕਉ ਅਚਰਜੁ ਕਾਹੇ ॥

ਜਿਉ ਜਲੁ ਜਲ ਮਹਿ ਪੈਸਿ ਨ ਨਿਕਸੈ ਤਿਉ ਚੁਰਿ ਮਿਲਿਓ ਜੁਲਾਹੇ ॥ ੧॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਕਬੀਰ, ਪੰਨਾ ੬੯੨

ਹਰਿ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੋ ਹਰਿ ਜੇਹਾ ॥ ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮਾਣਸ ਦੇਹਾ ॥

ਜਿਉ ਜਲ ਤਰੰਗ ਉਠਹਿ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ਫਿਰਿ ਸਲਲੇ ਸਲਲ ਸਮਾਇਦਾ ॥੮॥

[ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੦੭੬

ਮਿਟਿ ਗਏ ਗਵਨ ਪਾਏ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ ॥੮॥੧੧॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੇ ਗਵਨ=ਚੱਕਰ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ=ਇਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੁਖ ਪਾਏ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਅਸੀਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ॥੮॥੧੧॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਮਸਕੀਨੀਆ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰਿ ਤਲੇ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿਖ ਬਣਾ ਲਵੋ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਸਿਖ ਬਣਨਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿਹਾ 'ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿਖ ਬਣਾ ਲਵੋ।' ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪਹਿਲੇ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਕਰ, ਫਿਰ ਤੇਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਾਵਾਂਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੀ! ਜੋ ਕਹੋ ਮੈਂ ਓਹੀ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹਥ ਫੜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਫਲਾਣੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦੇ ਆ, ਪਰ ੧੦੦) ਸੌ ਰੁਪਇਆ ਦਰਸ਼ਨ ਭੇਟ ਲੈ ਕੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦੇਵੀ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਖ ਚਲ ਪਿਆ, ਚਲਦਿਆਂ ਚਲਦਿਆਂ ਉਸ ਸਿਖ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ। ਰਾਮ ਰਮਈਆ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਪਰ ੧੦੦ (ਸੌ) ਰੁਪਯਾ ਦਰਸ਼ਨ ਭੇਟਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਸਿਖ ਗਰੀਬ ਸੀ ਪਰ ਘਰ ਵਿਚ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਜਲ - ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਕੇ, ਆਪ ਸਮਾਨ ਵੇਚਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਕੁ ਘਰ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵੇਚ ਕੇ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈ ਲਿਆ, ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਰ - ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ੫੦੦ (ਪੰਜ ਸੌ) ਰੁਪਯਾ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜਣਾ। ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਖ ਗਰੀਬ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਮੱਥੇ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਨਾ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਇਹ ਕੀ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇਕ ਢੰਡਰਚੀ ਮਿਲ ਪਿਆ ਉਸ ਨੇ ਦੌਲ ਵਜਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, 'ਅਜ ਫਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕੁਸ਼ਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਮਸਕੀਨੀਏ ਪਹਿਲਵਾਨ ਨਾਲ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਮਿਲੇਗਾ। ਜੇ ਮਸਕੀਨੀਏ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲੇਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੰਜ ਸੌ।' ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਚਿਲ ਵਿਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਆਪ ਹੀ ਸਵਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਮਲ - ਅਖਾੜੇ ਵਲ ਦੌੜ ਪਿਆ, ਦੌੜਦਿਆਂ-ਦੌੜਦਿਆਂ ਗਲਾਂ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਖੂਹ ਵਗਦਾ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਸਨ, ਸਿੱਖ ਨੇ ਓਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਪਰੇ ਹਟ ਜਾਓ ਪਹਿਲੇ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈਣ ਦਿਓ।' ਅੱਗੇ ਮਸਕੀਨੀਆ ਆਪ ਹੀ ਖਲੌਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਤੂੰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਉਂਦਾ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇਨੂੰ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕਾਹਲੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜਰਾ ਠਹਿਰ ਜਾ।' ਸਿੱਖ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਨੂੰ ਕਾਹਲੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਮੈਂ ਮਸਕੀਨੀਏ ਪਹਿਲਵਾਨ ਨਾਲ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣਾ

ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮਸਕੀਨੀਏ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਅਜਾਈ' ਮਤੇ ਕਿਉਂ ਮਰਦਾ ਹੈ' ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਚਪੇੜ ਵੀ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇਂਗਾ।'

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿਖ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਲਈ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਮੰਗ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਨ ਚਲਿਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕੁਸ਼ਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਮਿਤ ਜਾਨ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਸਿੱਖ ਪਾਸੋਂ ਸਿਦਕੀ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮਸਕੀਨੀਏ ਦਾ ਦਿਲ ਪਿਘਲ ਗਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ, 'ਮਸਕੀਨੀਆ ਪਹਿਲਵਾਨ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਦੋ ਚਾਰ ਹੱਥ ਵਿਖਾ ਕੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬੱਲੇ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਜੋ ਜੋ ਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।'

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਮੱਲ-ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਬੜੇ ਢੇਲ ਦਮੱਕੇ ਵੱਜੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਸਕੀਨੀਏ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ—'ਇਸ ਸੁਕੜੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਕੀ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਮੌਤ ਖਰੀਦਣ ਆਇਆ ਹੈ।'

ਪਰ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੇਠ ਉਤਾਹ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਆਖਿਰਕਾਰ ਮਸਕੀਨੀਆ ਥਲੇ ਢਹਿ ਪਿਆ ਤੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਮਸਕੀਨੀਆ ਹਾਰ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੁਕੜਾ ਸਿੱਖ ਜਿੱਤ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਇਨਾਮ ਤੇ ਮਸਕੀਨੀਏ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮਸਕੀਨੀਏ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ?' ਉਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਕਰਵਾ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲ, ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਆ ਕੇ ਜਲ-ਪਾਣੀ ਛਕਾਇਆ।' ਫਿਰ ਜਿਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਘਰ ਬਿਠਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਤੇ ਮਸਕੀਨੀਏ ਪਹਿਲਵਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਇਕਾਂਤ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਪੁਛਦੇ ਪੁਛਦੇ ਓਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਭੇਟਾ ਰੱਖ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਫਿਰ ਮਸਕੀਨੀਏ ਨੇ ਭੀ ਭੇਟਾ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ—

ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਮਸਕੀਨੀਆ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰਿ ਤਲੇ ॥

ਹੇ ਮਸਕੀਨੀਆ ਪਹਿਲਵਾਨ ! ਤੂੰ ਸੁਖੀ ਵਸੇਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਬਲ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਤਲੇ=ਹੇਠਾਂ ਡਿਗ ਪਿਆ ਹੈ।

ਬਡੇ ਬਡੇ ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਾਨਕ ਗਰਬਿ ਗਲੇ ॥੧॥

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਰਾਵਣ ਤੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਵਰਗੇ ਜੋ ਬਡੇ ਬਡੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਗਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :—ਸਭ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਮਸਕੀਨੀਆਂ=ਗਰੀਬੀ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਤਲੇ ਜੋ ਚਰਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਖੀ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਜਾਤੀ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਕੇ ਬਡੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹਨ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਕੇ ਬਡੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹਨ, ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗਰਬਿ=ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਗਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਯਥਾ :—ਕਮਰਿ ਕਟਾਰਾ ਬੰਕੁੜਾ ਬੰਕੇ ਕਾ ਅਸਵਾਰੁ ॥

ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੈ ਨਾਨਕਾ ਮਤੁ ਸਿਰਿ ਆਵੈ ਭਾਰੁ ॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੬੫੬

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਜਿਸਕੈ ਅੰਤਰਿ ਰਾਜ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸੋ ਨਰਕਪਾਤੀ ਹੋਵਤ ਸੁਆਨੁ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ=ਹੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਜੀਵਾਂ ਪਰ ਜੁਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਆਨ=ਕੁੱਤਾ ਲੋਭੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਤੀ=ਪਤਨ ਭਾਵ ਡਿਗਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਪਾਤੀ=ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :—ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਅਰਥਾਤ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਭੋਗ ਕੇ ਮੁੜ ਕੇ ਸੁਆਨ=ਕੁੱਤਾ ਜੂਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਜਾਨੈ ਮੈ ਜੋਬਨਵੰਤੁ ॥ ਸੋ ਹੋਵਤ ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਜੰਤੁ ॥

ਜੋ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋਬਨ ਅਵੱਸਥਾ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ਤੇ ਜੁਆਨੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮਰ ਕੇ ਗੰਦਗੀ ਦਾ ਕੀੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਪਸ ਕਉ ਕਰਮ ਵੰਤੁ ਕਹਾਵੈ ॥ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਵੈ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਜੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਾਵੈ=ਭਰਮਦਾ ਭਾਵ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਧਨ ਭੂਮਿ ਕਾ ਜੋ ਕਰੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ਸੋ ਮੂਰਖੁ ਅੰਧਾ ਅਗਿਆਨੁ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਧਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਗੁਮਾਨ=ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੂਰਖ ਹੈ, ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਉਹ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਗਰੀਬੀ ਬਸਾਵੈ ॥

ਨਾਨਕ ਈਹਾ ਮੁਕਤੁ ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥ ੧ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਭਾਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਵਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਈਹਾ ਮੁਕਤੁ=ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕੇ ਆਗੈ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ=ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਗੈ ਮੁਕਤੁ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:—ਈਹਾ ਮੁਕਤੁ=ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ, ਅਤੇ ਆਗੈ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵਿਦੇਹ-ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ॥੧॥

ਧਨਵੰਤਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗਰਬਾਵੈ ॥ ਤਿਨੁ ਸਮਾਨਿ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਵੈ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਧਨਵੰਤਾ=ਧਨਾਞ ਹੋ ਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਧਨ ਤਿਨੁ ਸਮਾਨਿ=ਇਕ ਤੀਲੇ ਜਿੰਨਾ ਭੀ ਭਾਵ ਥੋੜਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਬਹੁ ਲਸਕਰ ਮਾਨੁਖ ਉਪਰਿ ਕਰੇ ਆਸ ॥

ਪਲ ਭੀਤਰਿ ਤਾ ਕਾ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ ॥

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਲਸਕਰ=ਸੈਨਾ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤੀ ਆਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੈਨਾ ਮੇਰੀ ਮੱਦਦ ਕਰੇਗੀ। ਅਥਵਾ:—ਜੋ ਬਹੁਤੀਆਂ ਲਸਕਰ=ਫੌਜਾਂ ਉੱਤੇ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਆਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਸਗੋਂ ਇਕ ਪਲ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਭ ਤੇ ਆਪ ਜਾਨੈ ਬਲਵੰਤੁ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ਜਾਇ ਭਸਮੰਤੁ ॥

ਜਿਸ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਬਲ ਵਾਲਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। (ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਓਹੀ ਸਰੀਰ) ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਭਸਮ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੈ ਨ ਬਦੈ ਆਪਿ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ਧਰਮ ਰਾਇ ਤਿਸੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਆਪ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਤੁਲਿ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਬਦੈ=ਬਿਦਦਾ ਭਾਵ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਤਿਸ ਦੀ ਖੁਆਰੀ=ਖਰਾਬੀ ਕਰੇਗਾ, ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁੱਖ ਦੇਵੇਗਾ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਾ ਕਾ ਮਿਟੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਸੋ ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ੨ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੁ=ਹੰਕਾਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨੁ=ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਕਰੇ ਹਉ ਧਾਰੇ ॥ ਸ੍ਰਮੁ ਪਾਵੈ ਸਗਲੇ ਬਿਰਥਾਰੇ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ੍ਰਮੁ ਪਾਵੈ=ਥਕਾਵਟ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਜੋ ਹਉ ਧਾਰੇ=ਹੰਗਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ [ਕਿ ਮੈਂ ਕੀਤੇ ਹਨ] ਤਾਂ ਉਹ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਬਿਰਥਾਰੇ=ਵਿਅਰਥ ਭਾਵ ਨਿਸਫਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਨਿਕ ਤਪਸਿਆ ਕਰੇ ਅਹੰਕਾਰ ॥ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਅਵਤਾਰ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਅਨੇਕ ਤਪ੍ਰਾਂ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਮੁੜ ਮੁੜਕੇ ਨਰਕਾਂ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ=ਉਤਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਆਤਮ ਨਹੀ ਦ੍ਰਵੈ ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਗਵੈ ॥

ਅਨੇਕ ਸਾਧਨਾਂ ਰੂਪ ਜਤਨਾਂ ਕਰਕੇ ਭੀ ਜਿਸ ਦਾ ਆਤਮ=ਮਨ ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ ਭਾਵ ਕੋਮਲ [ਕ੍ਰਿਪਲੁ] ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਹੁ ਖਾਂ, ਉਹ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕੇਗਾ?

ਵਾ:-ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਜਸ ਗਾਵਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਪਸ ਕਉ ਜੋ ਭਲਾ ਕਹਾਵੈ ॥ ਤਿਸਹਿ ਭਲਾਈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਭਲਾ=ਚੰਗਾ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਨੇੜੇ ਭਲਿਆਈ ਤਾਂ ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸਾਖੀ—ਰੰਕੇ ਬੰਕੇ ਦੀ

ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਭੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਪੰਡਰ ਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਅਗੇ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਆਰਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਹੋਰਨਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਛੋਣਿਆਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜੁੱਤੀ ਕੱਢ ਕੇ ਖੜਕਾਉਣ ਲਗ ਪਏ। ਤਾਂ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਬੈਠ ਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਭਗਵਾਨ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮੰਦਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਾਮਦੇਵ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਪਿਆਰਾ ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਭਗਵਾਨ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ—‘ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਭਗਤ ਹੈ? ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਵਾਰ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਭਗਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਦ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ—'ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਮੈਨੂੰ ਰੰਕਾ ਬੰਕਾ ਦੋਵੇਂ ਭਗਤ ਪਿਆਰੇ ਹਨ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ' ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਚਲਦਾ ਚਲਦਾ ਰੰਕੇ ਬੰਕੇ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਛੱਪਰੀ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ ਮੰਜੀ ਵੀ ਮਾੜੀ ਜੋਹੀ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਗਰੀਬੀ ਵਾਲਾ ਵੇਖ ਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਘਰ ਰੰਕੇ ਬੰਕੇ ਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਪੁਛਿਆ 'ਰੰਕੇ ਬੰਕੇ ਦਾ ਘਰ ਏਹੀ ਹੈ?' ਇਕ ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ ਅੰਦਰ ਬੈਠੀ ਹਲਦੀ ਪੀਹ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਜੀ ਹਾਂ! ਰੰਕੇ ਬੰਕੇ ਦਾ ਏਹੀ ਘਰ ਹੈ, ਆਓ ਬੈਠੋ।' ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਅੰਦਰ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਬਿਠਾਇਆ। ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—'ਭਗਵਾਨ ਰਾਤ ਦਿਨ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ?' ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਹਾਂ ਜੀ, ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।' ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—'ਹੁਣ ਕਿਥੇ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ?'

ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਹੁਣੇ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹਨ, ਬੜੀ ਦੇਰ ਤਕ ਆ ਜਾਣਗੇ।'

ਫਿਰ ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, 'ਰੰਕਾ-ਬੰਕਾ ਕਿਥੇ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ?'

ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਉਹ ਆਪਣੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਲਈ ਲੱਕੜੀਆਂ ਲੈਣ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ।'

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਪੁਛਿਆ, 'ਤੂੰ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ?' ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਹਲਦੀ ਪੀਹ ਰਹੀ ਹਾਂ।' ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, 'ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਪੀਹ ਰਹੀ ਹੈ?'

ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਭਗਵਾਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਹਲਦੀ ਪੀਹ ਰਹੀ ਹੈ।'

ਫਿਰ ਪੁਛਿਆ, 'ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ?' ਬੱਚੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—'ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੱਢੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਦਰਦ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।' ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, 'ਦਰਦ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਧਰੇ ਡਿਗ ਪਏ ਸਨ?'

ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—'ਛੀਂਬਾ ਜਾਤੀ ਦਾ ਇਕ ਨਵੀਂ ਹੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਆਰਤੀ ਸਮੇਂ ਛੋਟਿਆਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉਸ ਨੇ ਜੁਤੀਆਂ ਖੜਕਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਸ ਗਲਤੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਡਿਆਂ ਨੇ ਧਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਮੰਦਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਮੰਦਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਬੈਠ ਕੇ ਰੋਣ ਲਗ ਪਿਆ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਉਲਾਂਭੇ ਦੇਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਮੰਦਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਦਿਤਾ।'

ਮੰਦਰ ਫੇਰਨ ਕਰਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮੱਢੇ ਨੂੰ ਚੌਟ ਆ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਰਦ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਲਟਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਪਿਆਰਾ ਭਗਤ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿਆਰਾ ਭਗਤ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੇ। ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਦਿਆਲੂ ਹੈ ਜੋ ਮਤਲਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਸਭ ਦੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮਦੇਵ ਵਲ ਮੰਦਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਇਥੇ ਆਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੋੜਾ ਛਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, 'ਭਰਾ ਜੀ ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ?' ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਭੈਣ ਜੀ! ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਦੇਹੁਰਾ ਫੇਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਮੋੜਾ ਛਿਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਬੜੀ ਦਰਦ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।' ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਮੈਂ ਭੇਲ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਭੀ ਲਗਾਈਆਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਨੀਂਦ ਭੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਏਸੇ ਮੰਜੇ ਪਰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪਏ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਉਠ ਕੇ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਮੈਂ ਹਲਦੀ ਪੀਸ ਰਹੀ ਹਾਂ ਆਉਣਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਢੇ ਪਰ ਲਗਾਵਾਂਗੀ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਆ ਕੇ ਉਸ ਮੰਜੀ ਪਰ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਭੈਣ ਜੀ ਦਰਦ ਬਹੁਤ ਹੈ।' ਤਾਂ ਭੈਣ ਜੀ ਨੇ ਹਲਦੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮੋਢੇ ਪਰ ਲੇਪ ਕੀਤਾ, ਉਹਰੋਂ ਸ਼ੇਕ ਦੇ ਕੇ ਪੱਟੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ ਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ, ਪਰ ਨਹੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਭਗਤ ਇਹ ਹਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਆਪ ਠਹਿਰੇ ਹੋ। ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਭਗਤ ਰੰਕਾ ਬੰਕਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਓ।' ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਚਲੋ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਲੱਕੜਾਂ ਵੱਢਦੇ ਹੋਣਗੇ।' ਅਜੇ ਬੋੜੀ ਦੂਰ ਗਏ ਤਾਂ ਰੰਕਾ ਬੰਕਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਦਿਸ ਪਏ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਦੇਖੋ! ਅੱਧ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।' ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਸੁਖੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ?'

ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਬਤੋਰਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਦੇ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਾਇਆ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਰੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਲਟਾ ਅੰਨ-ਜਲ ਵੀ ਛੱਡ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ।' ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਇਆ ਦਿਓ ਮੈਂ ਭੀ ਵੇਖਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਰੋਂਦੇ ਹਨ?' ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਇਸ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਭਾਗੀ ਵਿਰ ਤੂੰ ਹੀ ਹੋਵੇਂਗਾ।' ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਹਾਂ ਜੀ! ਮੈਂ ਹੀ ਹੋਵਾਂਗਾ।' ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਫਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਰਖ ਆ।' ਨਾਮਦੇਵ ਰੱਖ ਆਇਆ। ਫਿਰ ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਦੋਵੇਂ ਫੁਪ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਰੰਕਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਬੰਕਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਬੈਲੀ ਦੇ ਪਾਸ ਰੰਕਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਡਰ ਗਿਆ ਤੇ ਹਾਇ ਸੱਪਣੀ। ਹਾਇ ਸੱਪਣੀ! ਕਹਿ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਢੱਕ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਗੇ ਚਲ ਪਿਆ। ਬੰਕੇ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਕਿਉਂ ਰੁਕਿਆ ਹੈ? ਦੌੜ ਕੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਪੁਛਿਆ

ਖੜੇ ਕਿਉਂ ਹੋਏ ਸੀ, ਤਾਂ ਰੋਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਰੰਕੇ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸੱਪਣੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰਨ ਲਗੀ ਸੀ (ਭਾਵ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਚੁਕਣ ਲਗਾ ਸੀ) ਪਰ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਬਚਿਆ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਬੰਕਾ ਪਿੱਛੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਨਾ ਖਾ ਜਾਵੇ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਥੇ ਖਲੋਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਬੰਕਾ ਰੋਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਰੰਕੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, "ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦਾ ਹੈ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਨਾਹੀ ਉਸ ਸੱਪਣੀ ਨੇ ਡੱਸਿਆ ਹੈ।"

ਬੰਕੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਰੋਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰੀ ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਬਿਰਤੀ ਹਟਕੇ ਮਾਇਆਕਾਰ ਬਿਰਤੀ ਕਿਉਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਸਮਝਕੇ ਤੂੰ ਉਸ ਉਤੇ ਮਿੱਟੀ ਕਿਉਂ ਪਾਈ ਹੈ, ਇਤਨਾ ਸਮਾਂ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸੋਚਣ ਲਗਾ ਮੈਂ ਕੀ ਭਗਤ ਹਾਂ, ਅਸਲ ਭਗਤ ਤਾਂ ਰੰਕਾ ਬੰਕਾ ਹਨ, ਮੇਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਰਬ ਕੀ ਰੇਨ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਹੋਇ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ ॥੩॥

ਪਰ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਮਨ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ=ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੩॥

ਜਬ ਲਗੁ ਜਾਨੈ ਮੁਝ ਤੇ ਕਛੁ ਹੋਇ ॥ ਤਬ ਇਸ ਕਉ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਦ ਤਕ ਇਸਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜਬ ਲਗੁ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰੈ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਕਾਜੁ ਏਕੁ ਨਹੀਂ ਸਰੈ ॥

[ਭੋਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਨਾ ੧੧੬੦]

ਜਬ ਇਹ ਜਾਨੈ ਮੈ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਫਿਰਤਾ ॥

ਜਦ ਇਹ ਜੀਵ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਤਦ ਤਕ ਇਹ ਜੁਨੀਆਂ ਦੁਆਰੇ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਜਬ ਧਾਰੈ ਕੋਊ ਬੈਰੀ ਮੀਤੁ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਨਿਹਚਲੁ ਨਾਹੀ ਚੀਤੁ ॥

ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਰੀ ਤੇ ਸੱਜਣ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਤਕ ਇਸਦਾ ਆਪਣਾ ਚਿਤ ਨਿਹਚਲੁ=ਇਸਥਿਤ ਭਾਵ ਟਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਜਬ ਲਗੁ ਮੋਹ ਮਗਨ ਸੰਗਿ ਮਾਇ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਧਰਮ ਰਾਇ ਦੇਇ ਸਜਾਇ ॥

ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਨਾਲ ਮਗਨ=ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਤਦ ਤਕ ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜਾ ਸਜਾਇ-ਦੰਡ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਬੰਧਨ ਤੂਟੈ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਹਉ ਛੂਟੈ ॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਟੁਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੰਗਤਾ ਛੁਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੪॥

(ਪੰਨਾ ੨੭੯)

ਸਹਸ ਖਟੇ ਲਖ ਕਉ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਆਵੈ ਮਾਇਆ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਲੂ ਪੁਰਸ਼ ਸਹਸ=ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਖਟਕੇ, ਫਿਰ ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਉਠ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਭਾਵ ਰੱਜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ :-ਸਿਕੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ

ਇਕ ਸਮੇਂ ਸਿਕੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚ ਆਈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਾਂ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਸਿਕੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਪਰ ਜਾ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਧਨੁਖ ਖਿਚਕੇ ਬਾਣ ਮਾਰਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਪਾਸ ਆ ਖੜੋਤਾ। ਸਿਕੰਦਰ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ, 'ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਫੌਜਾਂ ਕਿਉਂ ਲਿਆ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ?' ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਹ।

ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਪਰਜਾ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈਂ ਮੈਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਮਾਮਲਾ ਭਰਿਆ ਕਰ।

ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਥਾਲੀ ਹੀਰੇ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਭਰਕੇ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਰੱਖੀ। ਸਿਕੰਦਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿਕੰਦਰ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਥਾਲੀ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿਕੰਦਰ ਫਿਰ ਧਨੁਖ ਖਿੱਚ ਕੇ ਬਾਣ ਚਲਾਣ ਲਗਾ। ਸਮੁੰਦਰ ਫਿਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਪੁਛਿਆ, ਹੁਣ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਥਾਲੀ ਰੱਖਕੇ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਜਿਉਂ ਛੱਲ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਇਕ ਕਿਨਾਰਾ ਹੀ ਹੀਰਿਆਂ ਲਾਲਾਂ ਦਾ ਭਰ ਦਿਤਾ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਚੁੱਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਚੁੱਕ ਲਵੋ ਤੇ ਥੋਲੇ ਭਰ ਲਵੋ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਥੋਲੇ ਭਰ ਲੀਤੇ ਪਰ ਉਹ ਹੀਰੋ ਲਾਲ ਮੁੱਕਣ ਵਿਚ ਨਾ ਆਏ।

ਫਿਰ ਸਿਕੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀਰੋ ਲਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਭਾਂਡਾ ਵੀ ਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਬੇੜੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸਿਕੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਬੇੜੀ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿੱਕੀ ਜਿੰਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੀਰੋ ਲਾਲ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ।

ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਪਾ ਕੇ ਵੇਖ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਪੰਜ ਟੋਕਰੀਆਂ ਪਾਏਂਗਾ ਤਾਂ ਦਸਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਦਸ ਪਾਏਂਗਾ ਤਾਂ ਵੀਹਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਦ ਸਿਕੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਹ ਸਭ ਹੀਰੋ ਲਾਲ ਪਾ ਲਏ ਫੇਰ ਭੀ ਬੇੜੀ ਭਰਨ ਵਿਚ ਨਾ ਆਈ।

ਬਸ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਲੂ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਪੇਟ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਬੇੜੀ ਦਾ ਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਪੇਟ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ॥

ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ ॥ ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕੋਉ ਲੁਝੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥ [ਗਉੜੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੨੧੩]

ਅਤੇ—ਮਾਟੀ ਕੋ ਪੁਤਰਾ ਕੈਸੇ ਨਚਤੁ ਹੈ ॥

ਦੇਖੇ ਦੇਖੇ ਸੁਨੈ ਬੋਲੈ ਮਿਰਤਾਉ ਫਿਰਤੁ ਹੈ ॥ [ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ, ਪੰਨਾ ੪੮੭]

ਅਨਿਕ ਭੋਗ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਕਰੈ ॥ ਨਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ਖਪਿ ਖਪਿ ਮਰੈ ॥

ਉਸ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰ ਵਿਸਿਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭੋਗਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਖਪ ਖਪਕੇ ਮਰਦਾ ਹੈ।

ਬਿਨਾ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀ ਕੋਉ ਰਾਜੈ ॥ ਸੁਪਨ ਮਨੋਰਥ ਬ੍ਰਿਥੇ ਸਭ ਕਾਜੈ ॥

ਸੰਤੋਖ ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਭੀ ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਐਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਇਸ ਮਨੁਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬ੍ਰਿਥੇ=ਨਿਸਫਲ ਹਨ।

ਅਥਵਾ :—ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਮਨੋਰਥ=ਸੰਕਲਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗ ਨਿਸਫਲ ਹਨ।

ਸਾਖੀ—ਲੋਭੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ

ਇਕ ਸਮੇਂ ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਫਸਕੇ ਨਿਕਲ ਨਾ ਸਕੇ ਅਜਿਹੀ ਦਲਦਲ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ੧੪੦੦ ਬੜੇ ਬੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦਿਤੀ ਪਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਾ ਮਿਲੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋਈ।

ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਪਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਅੱਠ ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਛੇ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਪਰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ। ਸੱਤਵੇਂ ਦਿਨ ਸ਼ਹਿਰ ਛੱਡਕੇ ਬਾਹਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕਾਂਤ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਬੈਠਕੇ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਣ ਲਗ ਪਿਆ।

ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਬੁਢਾ ਅਯਾਲੀ ਜੋ ਪੁਰਾਣਾ ਸਤਸੰਗੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪਾਸ ਆਕੇ ਰਾਜ ਪਰੋਹਿਤ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ, 'ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਆਪ ਕਿਸ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋ?' ਰਾਜ ਪਰੋਹਿਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਦੁਖ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੇ "ਦਲ ਦਲ" ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਉੱਤਰ ਤਸੱਲੀ ਬਖਸ਼ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਅੱਠ ਦਿਨ ਦੀ ਮੁਹਲਤ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਛੇ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ ਸੱਤਵਾਂ ਦਿਨ ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਜੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਅਯਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਰਾਜ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਜਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਾਰਸ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਰਸ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਲਾਇਕ ਸ਼ਿਸ਼ ਯਾਂ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਦੀ ਮੈਂ ਕਰਾਈ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਫਕੀਰੀ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਹੀ ਸ਼ਿਸ਼ ਬਣਕੇ ਲੈ ਲੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਵੀ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਗੁਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਿਸ਼ ਬਣਕੇ ਹੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ)। ਇਹ ਪਾਰਸ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੱਤ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤਕ ਵੀ ਖਾਂਦੇ ਰਹੋਗੇ ਤਾਂ ਮੁਕੇਗੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਕੇ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸ਼ਿਸ਼ ਬਣਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਯਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਅਗਰ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਬਣਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਭੇਡ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੋਂ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਆਪ ਪੀਵਾਂਗਾ ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਿਆਂਗਾ, ਅਗਰ ਆਪ ਪੀਓਗੇ ਤਾਂ ਪਾਰਸ ਮਿਲੇਗਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਿਹਾ ਭੇਡ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈਂ ਤੇਰਾ ਜੂਠਾ ਦੁੱਧ ਕਿਵੇਂ ਪੀਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਅਯਾਲੀ ਉਠ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਿਛੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਇਸ ਪਾਪ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਛੁਟ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਅਯਾਲੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—ਬੇਸ਼ੱਕ ਭੇਡ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੋਂ ਕੇ ਆਪ ਪੀ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿਓ ਮੈਂ ਪੀ ਲਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਪਾਰਸ ਦੇ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਅਯਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਉਹ ਵਕਤ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਪੀ ਕੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਪਿਲਾ ਕੇ ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਦਿਆਂਗਾ ਜੇ ਤੂੰ ਪੀ ਲਿਆ ਤਾਂ ਪਾਰਸ ਦਿਆਂਗਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਜੂਠਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੀਵਾਂਗਾ। ਅਯਾਲੀ ਫਿਰ ਚਲ ਪਿਆ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਤਾਂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਇਕੱਠਾ ਪੀਵਾਂਗਾ, ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਭੀ ਕੁੱਤੇ ਬਿਲੀਆਂ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਜੂਠਾ ਕਰ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਅਯਾਲੀ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ—ਹੱਛਾ, ਮੈਂ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਜੂਠਾ ਵੀ ਪੀ ਲਵਾਂਗਾ। ਅਯਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਹਿਲੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਹੁਣ ਉਹ ਸਮਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਜੂਠਾ ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਜੂਠਾ ਦੁੱਧ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੋਪਰੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਮਿਠੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਭੇਡ ਦੀਆਂ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਮੋਢਣਾਂ ਪਾ ਕੇ ਦਿਆਂਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਇੰਜ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਯਾਲੀ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਦਾ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਸਭ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ, ਪਾਰਸ ਲੈਣ ਨਾਲ ਪੁਤ੍ਰ ਪੋਤਰੇ ਤਾਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਫਿਰ ਅਯਾਲੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਹੱਛਾ! ਜੇ ਤੂੰ ਕਹੇਂਗਾ ਮੈਂ ਮੰਨ ਲਵਾਂਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਯਾਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਲੇ ਵਿਚ ਭੇਡਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਕਢਿਆ ਆਪ ਪੀ ਕੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਪਿਲਾਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੋਪਰੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ, ਵਿਚ ਭੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਢਣਾਂ ਪਾਕੇ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਠਾ ਕੇ ਮੂੰਹ ਤਕ ਲਿਆਂਦਾ ਤਾਂ ਅਯਾਲੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਕਿਹਾ—ਪ੍ਰੇਮਿਤ ਜੀ! ਇਹ ਪੀਣਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਲੋਭ ਰੂਪੀ “ਦਲ ਦਲ” [ਖੁਭਣ] ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਲੋਭ ਵਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਾਹੀਓਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ—

ਲੋਭੀ ਕਾ ਵੇਸਾਹੁ ਨ ਕੀਜੈ ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵੇਸਾਇ ॥

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਤਿਥੈ ਧੁਹੈ ਜਿਥੈ ਹਬੁ ਨ ਪਾਇ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੪੧੭]

ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਸਰਬ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਬਡਭਾਗੀ ਕਿਸੈ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥

ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਾਪਿ ॥੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਹਰੀ ਆਪੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ ॥੫॥

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥ ਇਸ ਕੇ ਹਾਥਿ ਕਹਾ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਉਹ ਕਰਨੈਹਾਰੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:—ਪਿਛੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅੱਗੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਚਾਰ ਲਓ! ਇਸ ਵਿਚਾਰੇ ਜੀਵ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ?

ਜੈਸੀ ਦਿਸਟਿ ਕਰੇ ਤੈਸਾ ਹੋਇ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥

ਜੈਸੀ=ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਦਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀਵ ਉਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਵ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਤਿਹੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਆਪ ਸੀ ਹੁਣ ਭੀ ਆਪ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਆਪ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨੋ ਸੁ ਅਪਨੈ ਰੰਗਿ ॥ ਸਭ ਤੇ ਦੂਰਿ ਸਭਹੁ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਰੰਗਿ=ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ।

ਬੂਝੈ ਦੇਖੈ ਕਰੈ ਬਿਬੇਕ ॥ ਆਪਹਿ ਏਕ ਆਪਹਿ ਅਨੇਕ ॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਵੇਖ ਕੇ ਬੂਝੈ=ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਫਲ ਦੇਣ ਦਾ ਬਿਬੇਕ=ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ, ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਹੈ।

ਮਰੈ ਨ ਬਿਨਸੈ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਦ ਹੀ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥੬॥

ਉਹ ਮਰ ਕੇ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਸਭ ਥਾਂ ਤੇ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੬ ॥

ਆਪਿ ਉਪਦੇਸੈ ਸਮਝੈ ਆਪਿ ॥ ਆਪੇ ਰਚਿਆ ਸਭ ਕੈ ਸਾਥਿ ॥

ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਚਿਆ=ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਆਪਿ ਕੀਨੋ ਆਪਨ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ਸਭੁ ਕਛੁ ਉਸਕਾ ਓਹੁ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥

ਆਪਣੇ ਬਿਸਥਾਰੁ=ਪ੍ਰਪੰਚ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਉਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਕਹਹੁ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ॥ ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ਏਕੈ ਸੋਇ ॥

ਕਹੁ ਥਾਂ! ਉਸ ਤੋਂ [ਭਿੰਨ] ਵੱਖਰਾ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਹਰੇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹ ਇਕ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ।

ਅਪੁਨੇ ਚਲਿਤ ਆਪਿ ਕਰਨੈਹਾਰ ॥ ਕਉਤਕ ਕਰੈ ਰੰਗ ਆਪਾਰ ॥

ਆਪਣੇ ਚਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਉਹ ਆਪਾਰ=ਬਿਅੰਤ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਨ ਮਹਿ ਆਪਿ ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਮਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀਮਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ॥੭॥

ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਮਨ=ਜੀਵ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ=ਜੀਵ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਤਾਣੇ ਪੋਟੇ ਵਾਂਗ ਅਭੇਦ ਰੂਪ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ॥੭॥

ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਕਿਨੈ ਵਖਿਆਨੀ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ ਪਿਛੇ ਸਤ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਸਤ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਸਤ ਸਰੂਪ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਥਵਾ :-ਸਤਿ=ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਿ=ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਵਖਿਆਨੀ=ਆਖੀ ਹੈ।

ਸਚੁ ਸਚੁ ਸਚੁ ਸਭੁ ਕੀਨਾ ॥ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕਿਨੈ ਬਿਰਲੈ ਚੀਨਾ ॥

ਜੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਪਿਛੇ ਸੱਚ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਸਾਰਾ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਸਾਰਾ ਸੱਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਥਵਾ :-ਸਚੁ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਸੱਚ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਚੀਨਾ=ਜਾਣਿਆ ਹੈ।

ਭਲਾ ਭਲਾ ਭਲਾ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਅਪਾਰ ਅਨੂਪ ॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ! ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਪਿਛੇ ਭਲਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਭਲਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਭੀ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ ਤਿੰਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਭਲਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਭਲਾ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇਰਾ

ਰੂਪ ਭਲਿਆ ਤੇ ਭਲਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਭਲੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਭਲਾ=ਚੰਗਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਭਲਾ=ਚੰਗਾ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਅਪਾਰ=ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਅਨੂਪ=ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ॥

ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੁਨੀ ਸੁਵਨ ਬਖਾਣੀ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵੇਦ ਬਾਣੀ, ਵਾ :-ਨਾਮ ਬਾਣੀ, ਵਾ :-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪਿੱਛੇ ਨਿਰਮਲ ਸੀ, ਹੁਣ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਅਥਵਾ :-ਹੇ ਨਿਰਮਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਨਾਮਾ ਰੂਪੀ ਬਾਣੀ ਨਿਰਮਲ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਨਿਰਮਲ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਰੀ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਜਪੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਤਹਕਰਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਘਟਿ ਘਟਿ=ਸਰੀਰ ਸਰੀਰ ਨੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੀ ਹੈ ਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਆਖੀ ਹੈ।

ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਨੀਤ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥੮॥੧੨॥

ਤਿੰਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਕ ਪੁਨੀਤ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪੁਨੀਤ ਤੋਂ ਪੁਨੀਤ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-[ਤਿੰਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ ਤੇ ਚੌਥਾ ਪੁਨੀਤ ਹੈ] ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪਵਿਤਰ ਹੈ।

ਵਾ :-ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਚਾਰੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਪਵਿਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਨੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੮॥੧੨॥

ਸਲੋਕ ॥ ਸੰਤ ਸਰਨਿ ਜੋ ਜਨੁ ਪਰੈ ਸੋ ਜਨੁ ਉਧਰਨਹਾਰ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੇ ਚੱਕ੍ਰ ਤੋਂ ਛੁਟਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾਨਕਾ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਅਵਤਾਰ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ=ਉਤਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਆਰਜਾ ਘਟੈ ॥

ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਜਮ ਤੇ ਨਹੀ ਛੁਟੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੂਸ਼ਣ ਅਰੋਪਣ ਕਰ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਦੀ ਆਰਜਾ=ਉਮਰ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੂਸ਼ਣ ਲਗਾਣ ਕਰ ਕੇ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁਟ ਸਕਦਾ ।

ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਸੁਖੁ ਸਭੁ ਜਾਇ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਨਰਕ ਮਹਿ ਪਾਇ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੂਸ਼ਣ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੂਸ਼ਣ ਅਰੋਪਣ ਕਰ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਮਤਿ ਹੋਇ ਮਲੀਨ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਸੋਭਾ ਤੇ ਹੀਨ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੂਸ਼ਣ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਮਲੀਨ=ਮੈਲੀ [ਗੰਦੀ] ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੂਸ਼ਣ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਸੋਭਾ ਤੋਂ ਹੀਨ=ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤ ਕੇ ਹਤੇ ਕਉ ਰਖੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਥਾਨ ਭ੍ਰਸਟੁ ਹੋਇ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਤੇ=ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਭਾਵ ਫਿਟਕਾਰੇ [ਸਰਾਪੇ] ਹੋਏ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ । ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੂਸ਼ਣ ਅਰੋਪਣ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਵਾ:-ਜਿਸ ਥਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਥਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।*

ਅਥਵਾ :- ਸਰੂਪ ਥਾਂ ਵਲੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਸਰੂਪ ਥਾਂ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :- ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :-

* ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਥਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾਰਦ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਪੁਟਾ ਕੇ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸਫਾ ਕਰਵਾਏ ਸਨ ।

ਸਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜੇ ਕਰੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਤਸੰਗਿ ਨਿੰਦਕੁ ਭੀ ਤਰੈ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਜੇਕਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੰਤ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਕਰਕੇ ਨਿੰਦਕ ਭੀ ਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸੰਤ ਕੇ ਦੁਖਾਨ ਤੇ ਮੁਖੁ ਭਵੈ ॥ ਸੰਤਨ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਕਾਗ ਜਿਉ ਲਵੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਨ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਭਵੈ=ਫਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਲੋਂ ਹਟਕੇ ਬੁਰੇ ਪਾਸੇ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :—ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਨ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਇਸਦਾ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਭੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਲਕਵਾ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਨ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਕਾਗ ਜਿਉ=ਕਾ ਵਾਂਗ ਵਿਅਰਥ ਲਵੈ=ਥੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤਨ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਸਰਪ ਜੋਨਿ ਪਾਇ ॥

ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਕਿਰਮਾਇ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਨ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਸੱਪ ਦੀ ਜੁਨੀ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਨ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਕਿਰਮਾਇ=ਕੀੜੇ, ਮਕੜੇ, ਕੋਹੜਕਿਰਲੀ, ਆਦਿਕ ਟੇਢੀਆਂ ਜੁਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤਨ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਹਿ ਜਲੈ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਸਭੁ ਕੋ ਛਲੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਨ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲੈ=ਸੜਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਨ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :—ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਉਸ ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਛਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਤੇਜੁ ਸਭੁ ਜਾਇ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਨੀਚੁ ਨੀਚਾਇ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਨ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਨ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਨੀਚ ਤੋਂ ਨੀਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤ ਦੋਖੀ ਕਾ ਥਾਉ ਕੋ ਨਾਹਿ ॥

ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਓਇ ਭੀ ਗਤਿ ਪਾਹਿ ॥੨॥

ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਨ ਅਰੋਪਣ ਵਾਲੇ ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ । ਭਾਵ ਉਸਨੂੰ ਕਿਧਰੇ ਢੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਜੇ ਕਰ ਸੰਤ ਭਾਵੈ=ਚਾਹੁਣ ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿੰਦਕ ਭੀ ਗਤਿ ਪਾਹਿ=ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

(ਪੰਨਾ ੨੮੦) ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਮਹਾ ਅਤਤਾਈ ॥

ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਖਿਨੁ ਟਿਕਨੁ ਨ ਪਾਈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਮਹਾ ਅਤਤਾਈ* = ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਪਾਪੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਇਕ ਖਿਨ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਕਿਤੇ ਟਿਕਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ, ਭਾਵ ਹਰ ਵੇਲੇ ਭਟਕਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਮਹਾ ਹਤਿਆਰਾ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰਿ ਮਾਰਾ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਮਹਾ = ਬੜਾ ਹਤਿਆਰਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਵੱਡਾ ਪਾਪੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਸਰਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ—

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮਲੁ ਧੋਵੇ ਪਰਾਈ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਪਾਵੈ ॥

ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਦਰਗਹ ਢੋਈ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਇ ਪਚਾਵੈ ॥੧॥

ਨਿੰਦਕਿ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਾਕੈ ਕਾਹੂ ਬਾਤੈ ਆਗੈ ਠਉਰ ਨ ਪਾਇਆ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਨਿੰਦਕ ਬਪੁਰੇ ਕਾ ਕਿਆ ਓਹੁ ਕਰੈ ਬਿਚਾਰਾ ॥

ਤਹਾ ਬਿਗੁਣਾ ਜਹ ਕੋਇ ਨ ਰਾਖੈ ਓਹੁ ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਕਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥੨॥

ਨਿੰਦਕ ਕੀ ਗਤਿ ਕਤਹੂੰ ਨਾਹੀ ਖਸਮੈ ਦੇਵੈ ਭਾਣਾ ॥

ਜੋ ਜੋ ਨਿੰਦ ਕਰੇ ਸੰਤਨ ਕੀ ਤਿਉ ਸੰਤਨ ਸੁਖੁ ਮਾਨਾ ॥੩॥

ਸੰਤਾ ਟੇਕ ਤੁਮਾਰੀ ਸੁਆਮੀ ਤੂੰ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸਹਾਈ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਨਿੰਦਕ ਦੀਏ ਰੁਝਾਈ ॥੪॥ ੧੨ ॥੪੧॥ [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੩੮੦

ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਰਾਜ ਤੇ ਹੀਨੁ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਦੁਖੀਆ ਅਰੁ ਦੀਨੁ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਰਾਜ ਸੁਖ ਤੋਂ ਹੀਨ = ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਦੁਖੀ ਅਤੇ ਦੀਨ = ਗਰੀਬੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਹਰਇਕ ਦੇ ਮੁਖਾਜ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਸਰਬ ਰੋਗ ॥ ਸੰਤ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਸਦਾ ਬਿਜੋਗ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਆਕੇ ਚੰਬੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ, ਵਾ:—ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜੋਗ = ਵਿਛੋੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਦੋਖ ਮਹਿ ਦੋਖੁ ॥

ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਉਸ ਕਾ ਭੀ ਹੋਇ ਮੋਖੁ ॥੩॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਦੋਸ਼ (ਪਾਪ) ਹੈ।

*੧. ਕਿਸੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਅੱਗ ਲਾ ਦੇਣੀ। ੨. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੀਣ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦੇਣਾ। ੩. ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦੇਣਾ। ੪. ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਦਾ ਧਨ ਖੋਹ ਲੈਣਾ। ੫. ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਚੁਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣੀ। ੬. ਪਰਾਈ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹ ਲੈਣੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅਤਤਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਪਾਪੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਮਹਾ ਅਤਤਾਈ' ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੬੦੭) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੧੩ [ਪੰਨਾ ੨੮੦]

ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰਿ ਦੇ ਹਨ—ਜੇਕਰ ਸੰਤ ਭਾਵੈ—ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਉਸ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਭੀ ਉਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੩।

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਸਦਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰੁ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਕਿਸੈ ਕਾ ਨਹੀ ਮਿਤ੍ਰੁ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਪਵਿਤ੍ਰ [ਮਲੀਨ] ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਮਿਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਡਾਨੁ ਲਾਗੈ ॥ ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਸਭ ਤਿਆਗੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡੰਡਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ

[ਰਿਖੀ ਦੰਡ, ਪਿਤਰ ਦੰਡ, ਦੇਵ ਦੰਡ, ਜਮ ਦੰਡ ਆਦਿ] ਸਾਰੇ ਡੰਡ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧੀ ਤਿਆਗੇ=ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ—

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਮਹਾ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਸਦਾ ਬਿਕਾਰੀ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਜਨਮੈ ਮਰੈ ॥ ਸੰਤ ਕੀ ਦੂਖਨਾ ਸੁਖ ਤੇ ਟਰੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਸੁਖਾਂ ਤੋਂ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਨਾਹੀ ਠਾਉ ॥

ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥੪॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਠਾਉ=ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਝਲਦੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਜੇਕਰ

ਸੰਤ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ, ਜਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ੪॥

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਅਧ ਬੀਚ ਤੇ ਟੂਟੈ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਕਿਤੈ ਕਾਜਿ ਨ ਪਹੁੰਚੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ=ਨਿੰਦਕ ਅਧ ਬੀਚ = ਅਧ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਭੋਗਦਾ, ਜੁਆਨੀ ਮੌਤੋਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ।

ਅਥਵਾ:—ਜਿਸ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਧ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਹੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਵੀ ਪੂਰਾ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ। ਅਥਵਾ:—ਜੇਕਰ ਬਿਰਤੀ ਲਗਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਭੀ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਟੂਟੀ ਨਿੰਦਕ ਕੀ ਅਧ ਬੀਚ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੨੪]

ਸਾਕਤ ਸਿਉ ਮੁਖਿ ਜੋਰਿਐ ਅਧ ਵੀਚਹੁ ਟੂਟੈ ॥ [ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੮੧੧]

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ। ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਵੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਾਈਐ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਉਝੜਿ ਪਾਈਐ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਉਜਾੜਾਂ ਵਿਚ,

ਵਾ :-ਸੰਸਾਰ ਉਜਾੜ ਵਿਚ, ਵਾ :-ਜਮਾਂ ਦੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਫੇਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ=ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਉਝੜਿ=ਕੁਰਸਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਅੰਤਰ ਤੇ ਬੋਥਾ॥ ਜਿਉ ਸਾਸ ਬਿਨਾ ਮਿਰਤਕ ਕੀ ਲੋਥਾ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ=ਨਿੰਦਕ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਇੰਜ ਬੋਥਾ=ਖਾਲੀ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਸਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਲੋਥਾ=ਲਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕੀ ਜੜ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ॥ ਆਪਨ ਬੀਜ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹਿ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ=ਨਿੰਦਕ ਦੀ ਕੁਝ ਭੀ ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਭਾਵ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਪੱਤਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਅਥਵਾ :-ਉਸਨੂੰ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਉਹ ਆਪਣਾ ਬੀਜਿਆ ਆਪ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਨਿੰਦਿਆ ਰੂਪ ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਫਲ ਦੁਖ ਹੀ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਅਵਰੁ ਨ ਰਾਖਨਹਾਰੁ॥

ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਲਏ ਉਬਾਰਿ॥੫॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ=ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਜੇਕਰ ਸੰਤ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਉਬਾਰਿ=ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ॥੫॥

ਸਾਖੀ-ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ

ਇਕ ਬੀਤ ਰਾਗ ਭਜਨ ਮੂਰਤੀ ਮਹਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਾਨ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਸਮੇਤ ਦੇਸਾਂ ਪਰਦੇਸਾਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ 'ਦੇਵਸਯਿਨੀ-ਇਕਾਦਸੀ' (ਜੋ ਕਿ ਬਿਆਸ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ) ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇਕ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜੋ ਕਿ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸੀ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਠਹਿਰ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸੀ ਕਿ 'ਦੇਵਸਯਿਨੀ-ਇਕਾਦਸੀ' ਜਿਥੇ ਭੀ ਆ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਾਣੀ ਲੰਘ ਕੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂਦੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਉਤਰੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਣ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਭੀ ਨਾ ਜਾਵੇ ਜੇ ਕੋਈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਚੋਰੀ ਯਾਰੀ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ

ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਹੋਰ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਜੋ ਪਿੰਡ ਸਨ, ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆ ਕੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਨ ਨਿਤ ਹੀ ਖੀਰ ਪ੍ਰਭੀਆਂ ਕੜਾਹ ਪੁਲਾਹ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ 'ਹਰਿ ਪ੍ਰਬੋਧਿਨੀ-ਏਕਾਦਸੀ' ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਸੰਤ ਉਥੋਂ ਚਲਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਆਸ ਪਾਸ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਡੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਬੜੇ ਮੰਦਭਾਗੀ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਇਕ ਆਦਮੀ ਭੇਜ ਦੇਈਏ ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਚੁੱਕ ਕੇ ਜਿਥੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁਣ ਉਥੋਂ ਤਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਆਵੇ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੰਤ ਜਿਥੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁਣ ਉਥੋਂ ਤਕ ਜਾ ਕੇ ਛਡ ਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਡਾਕੂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸੰਤ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹਟੇ ਹੀ ਸਨ। ਡਾਕੂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਸੰਤ ਚੁੱਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਬਦੇ-ਬਦੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਚਲਦਿਆਂ ੨ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿ ਆਏ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨ ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਐਵੇਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ-ਤੂੰ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਉਹ ਚੁਪ ਰਿਹਾ। ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪੁਛਿਆ। ਤਾਂ ਭੀ ਚੁਪ ਰਿਹਾ। ਦਿਆਲੂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਚੋਰ ਹਾਂ ਫਿਰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਨਿਰਾ ਚੋਰ ਹੈਂ ਕਿ ਯਾਰ ਭੀ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਯਾਰ ਭੀ ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਤੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਮੈਂ ਛੱਡੀ ਨਹੀਂ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਸ਼ਰਾਬ ਵੀ ਪੀਂਦਾ ਹੈਂ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹਾਂ ਜੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪੀਂਦਾ ਹਾਂ। ੩੬੫ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਮਾਸ ਵੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈਂ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਪਾਪੀ ਹੈ। ਪਾਪੀਆਂ ਤੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਸਾਡਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੁਧਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਸਮਾਨ ਚੁੱਕ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਏਥੇ ਹੀ ਰੱਖ ਦੇ। ਡਾਕੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੇਕਰ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਚੋਰੀ ਯਾਰੀ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਗੇ ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਾਂਗਾ।

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾਵਾਂਗੇ, ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਛੁਡਾਵਾਂਗੇ।

ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਮੰਨ ਲਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ।

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਆਪ ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਮੈਂ ਮੰਨ ਲਵਾਂਗਾ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬੇਸ਼ਕ ਚੋਰੀ ਕਰ, ਪਰ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਦੀ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਲੁਣ ਖਾਵੇ ਉਸ ਦੀ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਚੋਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਤ ਬਚਨ! ਇਹ ਸੁਭਾਵ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਯਾਰੀ ਬੇਸ਼ਕ ਕਰੋ ਪਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਮਾਵਾਂ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ੧. ਰਾਜਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨. ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩. ਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੪. ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਯਾਨੇ ਸੱਸ। ੫. ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਜਿਸਨੇ ਜੰਮਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜ ਮਾਤਾਵਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ।*

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਵਲ ਬੁਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰ ਕੋਈ ਕਹੇ ਤਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ। ਚੋਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਸਤ ਬਚਨ ਜੀ! ਮੈਂ ਇਸ ਬਚਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ।' ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਬੇਸ਼ਕ ਪੀਓ ਪਰ ਇਕਾਦਸ਼ੀ, ਅਮਾਵਸ, ਪੂਰਨਮਾਸੀ, ਆਦਿ ਚੰਗਿਆਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੀਣੀ ਇਹ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਹੀ ਇਕ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਨਫਰਤ ਕਰ ਕੇ ਛੱਡ ਦੇ। ਚੋਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ! ਕਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਮੈਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੂੰ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਨਿਭਾਈਂ ਕਦੇ ਭੁਲਾਈਂ ਨਾ। ਇਤਨੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦਿਆਂ ਤਕ ਜਿਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ ਉਥੇ ਸੰਤ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਹ ਚੋਰ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਓਥੇ ਰਖ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਆ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾਏ।

ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਚੋਰ ਜਦ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਜ - ਮਹਲਾਂ ਵਿਚ ਵੜ ਗਿਆ। ਅੱਗੋਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਰੁੱਸੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਉਲਾਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸਿਆਣੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਬੁਢੇਪੇ ਵਿਚ ਸੀ, ਰਾਣੀ ਭਰ ਜੁਆਨੀ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਤੇ ਰਾਣੀ ਕਾਮਾਤੁਰ ਹੋਈ ਹੋਈ ਵੱਖਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੌਂਦੀ ਵਿਚ ਲੇਟੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚੋਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਰਾਣੀ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵੜਿਆ ਖੜਾਕ ਹੋਣ ਨਾਲ ਰਾਣੀ ਉਠ ਪਈ। ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਰਾਜਾ ਵੀ ਉਠ ਪਿਆ।

ਰਾਣੀ ਨੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਰਹੁ ਯਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਚਲ। ਮੈਂ ਤੇਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਨਗਦ ਤੇ ਹੀਰੇ ਜਵਾਰਾਤ ਦਿਆਂਗੀ, ਪਰ ਚੋਰ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਚੋਰ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਯਾਦ ਰਖਿਆ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਮਾਂ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਹੈਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਨੌਕਰਾਣੀ ਬਣ ਕੇ ਰਵਾਂਗੀ ਪਰ ਚੋਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ। ਰਾਜਾ ਲੁਕ ਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਸੁਣਦਾ ਭੀ ਰਿਹਾ ਪਰ ਕਿਹਾ ਕੁਝ ਨਾ। ਫਿਰ

*ਰਾਜਾ ਪਤਨੀ, ਗੁਰੂ ਪਤਨੀ, ਮਿਤ੍ਰ ਪਤਨੀ, ਤਥੈਵ ਚ।

ਜਾਯਾ ਮਾਤਾ ਸ੍ਵੈ ਮਾਤਾ ਚ ਪੰਚ ਏਤੇ ਮਾਤਾ ਸਿਮ੍ਰਿਤਾ।

ਚੋਰ ਨੇ ਇਕ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀਰੇ, ਮੋਤੀ, ਜਵਾਹਰਾਤ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇਕ ਗੰਢ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਰੋਟੀ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਖ ਬੜੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਖਾਣ ਦੀ ਅਬਹੁਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਤਾਂ ਬਚਾ ਕੇ ਖਾਧੀਆਂ ਪਰ ਲੁਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਖਾਧੀ ਗਈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆ ਗਏ ਕਿ ਲੁਣ ਖਾ ਕੇ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੋਰੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਸਵੇਰੇ ਉਠਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਚੋਰ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਢੰਡੋਰਾ ਫਿਰਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਚੋਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਮਹਲਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਵੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਚੋਰ ਢੰਡੋਰਾ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਪਹੁੰਚਾ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੇ ਤੂੰ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਤੂੰ ਮਾਲ ਚੁਕ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਗਿਆ? ਚੋਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਲੁਣ ਖਾਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਮੈਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਭੁਖ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਮਿਠਿਆਈ ਖਾਧੀ ਪਰ ਨਾਲ ਲੁਣ ਖਾਧਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਰਾਣੀ ਤੈਨੂੰ ਪਤੀ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਣਿਆ? ਚੋਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਮਾਂ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਂ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਅਜੇਹਾ ਧਰਮਾਤਮਾ ਮਨੁੱਖ ਮਿਲਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਪੁਤ੍ਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰਾਜ-ਗਦੀ ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਭਾ ਲਗਾਈ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਵਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੇਕ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ। ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪੁਤ੍ਰ ਬਣਾਕੇ ਤਿਲਕ ਦੇ ਕੇ ਰਾਜ-ਗੱਦੀ ਪਰ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ।

ਰਾਜੇ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸਨ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਦਾਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਪਰਜਾ ਵੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਤੱਬਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਚੋਰ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਦਾਚਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਰਾਣੀ ਦਾ ਭੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮੇਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸਮਝ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਿਆ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਰੱਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਦਿਤਾ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਡਲੀਆਂ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਤਸੰਗ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਲੀਤਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਉਹ ਡਾਕੂ ਰਾਜਾ ਆਪ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹਕੀਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਓਹੀ ਸੰਤ ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਜਿਥੇ ਚੁਮਾਸਾ ਕਟਿਆ ਸੀ, ਓਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮਾਤਮਾ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ, ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਨੌਕਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਰਾਜਾ ਬਣ

ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਚਲ ਕੇ ਫਿਰ ਸੰਤ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਆਏ ਤੇ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਹਕੀਮ ਕਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ। ਤੁਸੀਂ ਮਿਹਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੋ ਜਿਸ ਤੇ ਰੋਗ ਹਟ ਜਾਏ।

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਦਵਾਈ ਦੇ ਕੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੰਤ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਚੋਰ, ਡਾਕੂ, ਪਾਪੀ, ਨਿੰਦਕ ਭੀ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਇਉ ਬਿਲਲਾਇ ॥ ਜਿਉ ਜਲ ਬਿਹੂਨ ਮਛਲੀ ਤੜਫੜਾਇ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ—ਨਿੰਦਕ ਇੰਜ ਵਿਲਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੱਛੀ ਤੜਫਦੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਭੁਖਾ ਨਹੀ ਰਾਜੈ ॥ ਜਿਉ ਪਾਵਕੁ ਈਧਨਿ ਨਹੀ ਧ੍ਰਾਪੈ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ—ਨਿੰਦਕ ਕਦੇ ਭੀ ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੰਜ ਭੁੱਖਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਵਕੁ=ਅੱਗ ਈਧਨਿ=ਲੱਕੜਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦੀ।

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਛੁਟੇ ਇਕੇਲਾ ॥ ਜਿਉ ਬੁਆੜੁ ਤਿਲੁ ਖੇਤ ਮਾਹਿ ਦੁਹੇਲਾ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ—ਨਿੰਦਕ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇੰਜ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਬੁਆੜ ਤਿਲ ਦਾ ਬੂਟਾ ਛਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਦੁਹੇਲਾ=ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਚੇਤਨੀ ਮਨਿ ਆਪਣੈ ਸੁਚੇਤ ॥ ਛੁਟੇ ਤਿਲ ਬੁਆੜ ਜਿਉ ਸੁੰਦੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ॥ ਖੇਤੇ ਅੰਦਰਿ ਛੁਟਿਆ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਉ ਨਾਹ ॥ ਫਲੀਅਹਿ ਫੁਲੀਅਹਿ ਬਪੁੜੇ ਭੀ ਤਨ ਵਿਚਿ ਸੁਆਹ ॥ ੩ ॥ [ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ ੪੬੩]

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਧਰਮ ਤੇ ਰਹਤ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਸਦ ਮਿਥਿਆ ਕਹਤ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ—ਨਿੰਦਕ ਸ੍ਰੈ ਧਰਮ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ—ਨਿੰਦਕ ਸਦਾ ਸੂਨੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ—ਚੇਤੇ ਦੇ ਬੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸਜੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਹੁਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ-ਬਿਲਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਚੁਪ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲਈਆਂ। ਸੰਗਤ ਵੀ ਚੁਪ ਹੋ ਗਈ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਤੱਕੇ। ਫਿਰ ਚੋਬਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬੜੇ ਉਹ ਅਦਬ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਤਾਂ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਜਾਓ, ਇਕ ਸਿੱਖ ਅਮਕੇ ਧਾਂ

ਇਕ ਬਿਛੁ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਆਪ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਲੈ ਆ। ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਕੇ ਚੋਬਦਾਰ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਠੀਕ ਇਕ ਸਿੱਖ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਨੈਣ ਬੰਦ ਸਨ ਤੇ ਕੋਈ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਹੰਝੂ ਕੇਰਦਾ ਸੀ। ਚੋਬਦਾਰ ਬਿਛੁ ਦੇ ਓਹਲੇ ਜਾ ਖਲੋਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਵਾਂ, ਜੁੜੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਾਵਾਂ।

ਪਲ ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖ ਦੀ ਬੜੀ ਵੈਰਾਗਮਈ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲਗ ਪਈ। ਹੇ ਮਨਾ! ਸੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰ ਸਭ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੁਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਐਸੇ ਦਾਤੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਗਿਆ ਚੋਬਦਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਲਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਚੇਤੋਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ, 'ਤੇਰੀ ਭੇਟਾ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਹੈ' ਤੇ ਵਰਦਾਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ? ਇਹ ਦਰ ਸੱਚ ਦਾ ਹੈ, ਚੋਬਦਾਰ ਕਿਉਂ ਝੂਠ ਆਖੇ। ਤਾਂ ਤੇ ਹੇ ਮਨਾ! ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕੋਈ ਖੋਟ ਹੈ, ਤਦੇ ਸਚ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਤੇਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਬੈਠਾ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਚ ਲਈ ਹੋਸੀ ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਹਾਂ ਤਦੇ ਨਹੀਂ ਪਸੀਜਦੇ। ਮੈਂ ਪਾਪੀ, ਮੈਂ ਪਾਪੀ, ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਫਿਰ ਰੋਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਚੋਬਦਾਰ ਨੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਆਖਿਆ: ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ! ਤੇਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਆ ਮੇਰੇ ਨਾਲ। ਆ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋ ਭੋਲਿਆ ਐਸਾ ਦਰ ਕਿਥੇ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦੁਖਦਾਈ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਚੋਬਦਾਰ ਤੋਂ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਨ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਧੰਨ ਦਾਤਾ! ਧੰਨ ਦਾਤਾ!! ਕਰਦਾ ਉਠਿਆ ਤੇ-ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਜਦ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਆਏ ਤਾਂ ਪਹਿਰੇ ਤੇ ਖੜੇ ਚੋਬਦਾਰ ਨੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ।

ਨਾਲ ਦੇ ਚੋਬਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਕਿਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਤੂੰ ਰੋਕ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਤਾਂ ਖੜੇ ਚੋਬਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਚੇਤੇ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਰੋਕ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਨਾਲ ਆਇਆ ਚੋਬਦਾਰ:-ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਦੇ ਮਾਲੁਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਲੈਣ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਪਹਿਰੇ ਵਾਲੇ ਚੋਬਦਾਰ ਨੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਕੇ ਰਸਤਾ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਖੇ-ਹੈ ਨਾ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ, ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੀ ਪੀੜਾ ਪਛਾਣੀ ਸੂ ਤੇ ਆਪੇ ਸੱਦ ਲਿਆ ਸੂ।

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਚੌਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ ਸਿੱਖਾਂ! ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੀ ਲਿਆਇਆ ਹੈਂ?

ਸਿੱਖ ਬੋਲਿਆ-ਦਾਤਾ ਤੇਰਾ ਦਿੱਤਾ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜੋ ਤਿਲ ਫੁਲ ਸਰਿਆ ਹੈ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ-ਹਾਜ਼ਰ ਕਦੇ?

ਸਿੱਖ ਬੋਲਿਆ—ਜੀ, ਚੇਤੇ ਮਸੰਦ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੇਜ਼ੇ ਖਾਨੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਮੰਗਵਾਇਆ ਤਾਂ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਖ ਦੀ ਮਾਇਆ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਤਦ ਸਿੱਖ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਇਕ ਹੀਰੋ ਕਣੀਆਂ ਦੀ ਜੜਤ ਦਾ ਚੂੜਾ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਚੇਤੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਦਾਖਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਾਏ ਤੇ ਚੇਤੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਭੇਜਿਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚੇਤੇ ਆਇਆ ਤੇ ਚੂੜੇ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਤੁਬਕ ਪਿਆ। ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :-

‘ਗੁਰ ਮਾਯਾ ਚੇਤੇ ਬਿਰਮਾਇਓ। ਲੋਭ ਲਹਰ ਮੈਂ ਗੋਤਾ ਖਾਇਓ।
ਜਿਸ ਨੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਡਹਿਕਾਏ। ਕਯਾ ਬਪੁਰਾ ਚੇਤੇ ਠਹਿਰਾਏ।’ [ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੧੪]
ਸਿੱਖ ਨੇ ਚੇਤੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਜੋ ਤਿਲ ਫੁਲ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਇਆ ਸਾਂ ਉਹ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਚੂੜਾ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਾ।

ਚੇਤੇ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਸਿੱਖਾ! ਝੂਠ ਕਿਉਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਐਵੇਂ ਦੋਸ਼ ਕਿਉਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਚੇਤੇ! ਮੈਨੂੰ ਚੂੜੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੀ ਲੈ ਲਈਂ ਪਰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਦਿਖਾ ਤਾਂ ਦੇ, ਸਿੱਖ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਚੇਤੇ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਝਿੜਕਿਆ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਚੋਰ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਤੇ ਇਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਾਧ ਸਮਝਦੇ ਹੋ। ਐਵੇਂ ਕੋਸਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ, ਸਾਡੀ ਕਦਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ—ਚੇਤੇ! ਦੇਖ ਹੋਸ਼ ਕਰ ਤੈਨੂੰ ਦਸਾਂ ਸੱਚ ਝੂਠ ਦੇ ਨਿਤਾਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਸੱਚ ਬੋਲ ਦੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦਾ ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਚੇਤੇ ਬੋਲਿਆ—ਆਪ ਜ਼ੋਰਾਵਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਬੁਲਾਏ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਓ ਚੇਤੇ ਦੇ ਘਰ, ਉਪਰਲੇ ਚੁਬਾਰੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਓ, ਉਸ ਵਿਚ ਤਾਕੀ ਹੈ, ਜੰਦਰਾ ਤੋੜ ਦਿਓ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਜੜਾਊ ਚੂੜਾ ਕੱਢ ਲਿਆਓ। ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਟੁਰ ਗਏ ਤਾਂ ਚੇਤੇ ਨਿੱਮੋਬੂਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਚੂੜਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਸਿੱਖਾ! ਕੀ ਤੇਰਾ ਚੂੜਾ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ?

ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਬੋਲਿਆ—ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖ ਵਲ ਤਾਂ ਆਪ ਮਿਹਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਡੁੱਕੇ ਪਰ ਦੇਤੇ ਵਲ ਗੁੱਸੇ ‘ਚ ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕ ਕੇ ਬੋਲੇ :-

ਚੇਤੇ! ਨਾਲੇ ਚੋਰ ਨਾਲੇ ਚਤੁਰ। ਹੁਣ ਦੱਸ, ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਝੂਠਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ? ਮਤ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਮਾਰੀ ਗਈ ਕਿ ਤੇਰੀ? ਕਦਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਨਹੀਂ ਸਿਵਾਤਾ ਮੈਨੂੰ।

ਕਿਰਤੁ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਧੁਰਿ ਹੀ ਪਇਆ ॥

ਨਾਨਕ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਬਿਆ ॥੬॥

ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਿਰਤੁ=ਕਰਮ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਜੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸੋਈ ਬਿਆ=ਉਹੀ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਬਿਗੜ ਰੂਪੁ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥

ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕੋ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ=ਨਿੰਦਕ ਬਿਗੜ ਰੂਪੁ=ਕੋਹੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ=ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਦਰਗਹ ਵਿਚ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਸਦਾ ਸਹਕਾਈਐ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਨ ਮਰੈ ਨ ਜੀਵਾਈਐ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ=ਨਿੰਦਕ ਸਦਾ ਹੀ ਸਹਕਾਈਐ=ਸਹਿਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ=ਨਿੰਦਕ ਨਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕੀ ਪੁਜੈ ਨ ਆਸਾ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਉਠਿ ਚਲੈ ਨਿਰਾਸਾ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ=ਨਿੰਦਕ ਦੀ ਆਸਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ=ਨਿੰਦਕ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੀ ਉਠ ਤੁਰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖਿ ਨ ਤਿਸਟੈ ਕੋਇ ॥ ਜੈਸਾ ਭਾਵੈ ਤੈਸਾ ਕੋਈ ਹੋਇ ॥

ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਦੂਸ਼ਨ ਅਰੋਪਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਭੀ ਤਿਸਟੈ=ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਭੀ ਕੋਈ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਜੇ ਉਹੁ ਅਠਿਸਠਿ ਤੀਰਥਿ ਨੁਾਵੈ ॥ ਜੇ ਉਹੁ ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ ਪੂਜਾਵੈ ॥

ਜੇ ਉਹੁ ਕੂਪ ਤਟਾ ਦੇਵਾਵੈ ॥ ਕਰੈ ਨਿੰਦ ਸਭ ਬਿਰਥਾ ਜਾਵੈ ॥੧॥

ਸਾਧ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਕੈਸੇ ਤਰੈ ॥ ਸਰਪਰ ਜਾਨਹੁ ਨਰਕ ਹੀ ਪਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੇ ਉਹੁ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰੈ ਕੁਲਖੇਤਿ ॥ ਅਰਪੇ ਨਾਰਿ ਸੀਗਾਰ ਸਮੇਤਿ ॥

ਸਗਲੀ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸ੍ਰਵਨੀ ਸੁਨੈ ॥ ਕਰੈ ਨਿੰਦ ਕਵਨੈ ਨਹੀਂ ਗੁਨੈ ॥੨॥

ਜੇ ਉਹੁ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਰਾਵੈ ॥ ਭੂਮਿਦਾਨ ਸੋਭਾ ਮੰਡਪਿ ਪਾਵੈ ॥

ਅਪਨਾ ਬਿਗਾਰਿ ਬਿਗਾਨਾ ਸਾਵੈ ॥ ਕਰੈ ਨਿੰਦ ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਹਾਵੈ ॥੩॥

ਨਿੰਦਾ ਕਹਾ ਕਰਹੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਪਰਗਟਿ ਪਾਹਾਰਾ ॥

ਨਿੰਦਕੁ ਸੋਧਿ ਸਾਧਿ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥ ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਪਾਪੀ ਨਰਕਿ ਸਿਧਾਰਿਆ ॥

[ਪੰਨਾ ੮੭੫]

ਪਇਆ ਕਿਰਤੁ ਨ ਮੋਟੈ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਨੈ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥੨॥

ਜੋ ਕਰਮ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਗੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਮੋਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਸੱਚਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸਭ ਘਟ ਤਿਸ ਕੇ ਓਹੁ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਤਿਸ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥

ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਹੀ ਕਰਨੈਹਾਰ=ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਵਹੁ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ॥

ਤੁਸੀਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਗਿਰਾਸਿ=ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਿਆਂ
ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰੋ।

ਸਭੁ ਕਛੁ ਵਰਤੈ ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ॥ ਜੈਸਾ ਕਰੇ ਤੈਸਾ ਕੋ ਥੀਆ ॥

ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਭ ਕੁਝ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਪਨਾ ਖੇਲੁ ਆਪਿ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥ ਦੂਸਰ ਕਉਨੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਖੇਲ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਖੇਲ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ।

(ਪੰਨਾ ੨੮੧)

ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੈ ਤਿਸੁ ਆਪਨ ਨਾਮੁ ਦੇਇ ॥

ਬਡਭਾਗੀ ਨਾਨਕ ਜਨ ਸੋਇ ॥੮॥੧੩॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਪਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ
ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੮॥੧੩॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਤਜਹੁ ਸਿਆਨਪ ਸੁਰਿਜਨਹੁ ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਹੇ ਸੁਰਿਜਨਹੁ=ਸਰੋਸ਼ਟ ਚਤੁਰ ਪੁਰਸ਼! ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਛੱਡ ਦਿਓ,
ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ।

ਏਕ ਆਸ ਹਰਿ ਮਨਿ ਰਖਹੁ ਨਾਨਕ ਦੂਖੁ ਭਰਮੁ ਭਉ ਜਾਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਸਾ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖੋ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ
ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖ, (ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਭਰਮ ਤੇ (ਜਮਾਂ ਦਾ) ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਟੇਕ ਬ੍ਰਿਥੀ ਸਭ ਜਾਨੁ ॥ ਦੇਵਨ ਕਉ ਏਕੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਾਰੀ ਓਟ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾਣਨਾ ਕਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਆਪ ਮੰਗਤਾ ਹੈ।
ਦਾਤਾਂ ਦੇ ਦੇਵਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

ਜਿਸ ਕੈ ਦੀਐ ਰਹੈ ਅਘਾਇ ॥ ਬਹਰਿ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਲਾਗੈ ਆਇ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਿਤਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਐਸਾ ਅਘਾਇ=ਰੱਜ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਮੁੜਕੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਆ ਕੇ ਲਗਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮਾਰੈ ਰਾਖੈ ਏਕੋ ਆਪਿ ॥ ਮਾਨੁਖ ਕੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹਾਥਿ ॥

ਉਹ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਮਾਰਨ ਤੇ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਾਖੀ-ਇਕ ਗਉ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ

ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਵਿਖੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਤਪਸਵੀ ਸੀ।
ਚੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਭਜਨੀਕ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰਾਪ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਦੇ ਸ੍ਵਾਸ ਪੂਰੇ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਰ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਜਾ ਪਿਆ। ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ
ਬਹੁਤ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸ਼ੇਰ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਤੀਜੇ ਦਿਨ
ਆਪਣੇ ਆਸਰਮ ਪਰ ਜੋ ਜਾਨਵਰ ਆ ਜਾਵੇ ਉਸਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੇਟ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਆਸ੍ਰਮ ਪਰ ਗਉ ਆ ਗਈ। ਜਦ ਉਸਨੂੰ
ਸ਼ੇਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਗਉ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰ, ਮੇਰੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਅੱਠ ਦਿਨ ਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ
ਕੌਣ ਪਾਲੇਗਾ? ਤਾਂ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਤੂੰ ਵੱਡੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਦੇ।
ਗਉ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਕੌਈ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਓ ਜਿਸ ਤੇ ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਬੱਝ ਜਾਵੇ। ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਕਿਹਾ-
ਇਕ ਸੈਂਦਾਗਰ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ
ਵਲਾਇਤ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਜਦ ਵਾਪਸ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸਦੇ
ਘਰ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਕੁਦਰਤਨ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਤੂਫਾਨ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ
ਜਹਾਜ਼ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਕ ਫਟੇ ਪਰ ਬੱਚਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਰਹਿ ਗਈ। ਬੋੜਾ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ
ਵੀ ਡੁਬ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਬੱਚਾ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ
ਚੂਸਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਹੀ ਉਸਦੀ ਰੱਖਿਆ

ਕੀਤੀ। ਫੱਟੇ ਪਰ ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਬੱਚਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਇਕ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾ ਲਗਾ। ਉਸ ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਕਾਨ ਸੀ। ਉਸ ਪਰ ਖੜੀ ਹੋਈ ਰਾਣੀ ਇਸ ਕੋਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੇਠਾਂ ਭੇਜਕੇ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾ ਲਿਆ। ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸੰਤਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰ ਸਮਝ ਕੇ ਪਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮੰਗਨੀ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵੱਖਰਿਆਂ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਲਈ ਮਕਾਨ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਠ ਦਿਨ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਣ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਲੜਕਾ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਦ ਉਸਨੇ ਧੁਰ ਉਪਰ ਜਾਕੇ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਭਵਾਟੜੀ ਖਾ ਕੇ ਥੱਲੇ ਡਿਗਦਿਆਂ ਸਾਰ ਮਰ ਗਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀ ਕੋਈ ਰਖਿਆ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—

ਮਾਰੈ ਰਾਖੈ ਏਕੋ ਆਪਿ ॥ ਮਾਨੁਖ ਕੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹਾਥਿ ॥

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸ਼ੇਰ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਗਉ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਜਾਣ ਦਿਓ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਨੂੰ ਦੁਹ ਪਿਲਾਕੇ ਫਿਰ ਆ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਗਉ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਵੱਡੀ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਕੇ ਪਿਆਰ ਦੇਕੇ ਚੁੰਮ-ਚੁੱਟਕੇ ਵਾਪਸ ਸ਼ੇਰ ਪਾਸ ਆ ਗਈ। ਉਸਦੇ ਸਤ੍ਰਜ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸ਼ੇਰ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਗਉ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਪਰ ਅਟਲ ਰਹੀ ਹੈਂ ਇਸ ਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਇੰਝ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਗਉ ਸ਼ੇਰ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆ ਗਈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਰਨ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਉਹੀ ਹੈ।

ਤਿਸ ਕਾ ਹੁਕਮ ਬੁਝਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰਖੁ ਕੰਠਿ ਪਰੋਇ ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬੁੱਝਿਆ ਹੀ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਕੰਠਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰੋਕੇ ਰੱਖ।

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ ॥੧॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰ, ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰ।

ਅਥਵਾ :—ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਸਿਮਰ, ਉਠਦਿਆਂ ਸਿਮਰ, ਸੌਂਦਿਆਂ ਸਿਮਰ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗਾ।

ਉਸਤਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥ ਕਰਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਤਿ ਬਿਉਹਾਰ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ! ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸਤਿਨਾਮ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੬੧੬) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੧੪ [ਪੰਨਾ ੨੮੧]

ਜਪਣ ਦਾ ਹੀ ਵਿਹਾਰ ਕਰ ।

ਅਥਵਾ-ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਭੀ ਸਚਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰ,

ਬੂਠਾ ਵਿਹਾਰ ਨਾ ਕਰ ।

ਨਿਰਮਲ ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਉ ॥ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲਾ ਕਰਿ ਲੇਹਿ ਜੀਉ ॥

ਜਬਾਨ ਨਾਲ ਨਿਰਮਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਣਾ ਕਰ ।

ਇਉਂ ਆਪਣੇ ਜੀਉ=ਮਨ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਸੁਹੇਲਾ=ਸੁਖੀ ਕਰ ਲੈ ।

ਨੈਨਹੁ ਪੇਖੁ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਰੰਗੁ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਬਿਨਸੈ ਸਭ ਸੰਗੁ ॥

ਆਪਣੇ ਨੈਨਹੁ=ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਠਾਕੁਰ ਦਾ ਹੀ ਰੰਗ=ਕੌਤਕ ਵੇਖਣਾ ਕਰ ਅਤੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਸੰਗੁ=ਕੁਸੰਗ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ।

ਅਥਵਾ:-ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਭੁਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿਚਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗੁ=ਸਬੰਧ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ।

ਚਰਨ ਚਲਉ ਮਾਰਗਿ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਮਿਟਹਿ ਪਾਪ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਬਿੰਦ ॥

ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਾਰਗਿ=ਰਸਤੇ ਚਲਣਾ ਕਰ । ਕਿਉਂਕਿ ਥੋੜਾ ਜਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਭੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ ।

ਅਥਵਾ:-ਬਿੰਦ=ਜਾਣਨੇ ਜੋਗ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ ।

ਕਰ ਹਰਿ ਕਰਮ ਸ੍ਰਵਨਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਨਾਨਕ ਉਜਲ ਮਥਾ ॥੨॥

ਕਰ=ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰ, ਭਾਵ ਸੇਵਾ ਟਹਲ ਕਰ, ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਮੱਥਾ ਉਜਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ॥੨॥

ਬਡਭਾਗੀ ਤੇ ਜਨ ਜਗ ਮਾਹਿ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਹਿ ॥

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

ਜੋ ਸਦਾ=ਨਿਤ ਰੂਪ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਰਾਮ ਨਾਮ ਜੋ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰ ॥ ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਗਨੀ ਸੰਸਾਰ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਧਨਵੰਤ=ਧਨਾਢ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੁਖਿ ਬੋਲਹਿ ਹਰਿ ਮੁਖੀ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਾਨਹੁ ਤੇ ਸੁਖੀ ॥

ਜੋ ਮਨੋਂ ਤਨੋਂ ਹੋ ਕੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਖੀ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ।

ਅਥਵਾ:-ਮਨ, ਮੁਖਿ=ਬਾਣੀ, ਤੇ ਤਨਿ=ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਖੀ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖੀ ਜਾਣਨਾ ਕਰੋ ।

ਏਕੋ ਏਕੁ ਏਕੁ ਪਛਾਨੈ ॥ ਇਤ ਉਤ ਕੀ ਓਹੁ ਸੋਝੀ ਜਾਨੈ ॥

ਤਿਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ :-ਮਨ, ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਇਕ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। ਵਾ :-ਇਕੋ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜੋ ਇਕ ਕਰਕੇ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਇਤ ਉਤ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੋਝੀ=ਗਿਆਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਜਿਸ ਕਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਨਹਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਜਾਨਿਆ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਮਨ ਇਕ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਨਿਰੰਜਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਪਨ ਆਪੁ ਸੁਝੈ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੁਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਰੂਪ ਦੀ ਗਿਆਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਣਨਾ ਕਰੋ ਉਸਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਹਤ ॥ ਸਰਬ ਰੋਗ ਤੇ ਓਹੁ ਹਰਿ ਜਨੁ ਰਹਤ ॥

ਜੋ ਸਤਸੰਗਿ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਜਸ ਆਖਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਹਰੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਜਨ ਸਾਰਿਆਂ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨਦਿਨੁ ਕੀਰਤਨੁ ਕੇਵਲ ਬਖਾਨੁ ॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਸੋਈ ਨਿਰਬਾਨੁ ॥

ਜੋ ਰਾਤ ਦਿਨ ਕੇਵਲ=ਨਿਰੋਲ ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਹੀ ਬਖਾਨੁ=ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਿਰਬਾਨੁ=ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੀਤ ਰੂਪ ਹੈ।

ਏਕ ਉਪਰਿ ਜਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਕਟੀਐ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸਾ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਉਤੇ ਆਸਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਭੂਖ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸਹਿ ਨ ਲਾਗਹਿ ਦੂਖ ॥ ੪ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ।

ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ॥੪॥

ਜਿਸ ਕਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ॥ ਸੋ ਸੰਤੁ ਸੁਹੇਲਾ ਨਹੀ ਡੁਲਾਵੈ ॥

ਜਿਸ ਸੰਤ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨ ਵਿਚ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸੰਤ ਸੁਹੇਲਾ=ਸੁਖੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਡੁਲਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਕਹੁ ਕਿਸ ਤੇ ਡਰੈ ॥

ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭੁ ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਹੁ ਖਾਂ ਉਹ ਸੇਵਕ ਫਿਰ ਕਿਸ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ ?

ਜੈਸਾ ਸਾ ਤੈਸਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਇਆ ॥ ਅਪੁਨੇ ਕਾਰਜ ਮਹਿ ਆਪਿ ਸਮਾਇਆ ॥

ਜੈਸਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਇਆ=ਨਿਗਾਹ ਆਇਆ ਹੈ।

ਉਹ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣੇ ਸੰਸਾਰ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੀਝਿਆ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਤੁ ਸਭੁ ਬੁਝਿਆ ॥

ਅੰਨ੍ਹੇਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ! ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੋਧਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ। ਅਥਵਾ :- ਮਨ ਕਰ ਕੇ ਸੋਧਿਆ, ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਸੋਧਿਆ,

ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਸੋਧਿਆ। ਅਥਵਾ :- ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਤਤੁ-ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਬੁਝਿਆ=ਜਾਣ ਲਿਆ, ਜਾਂ ਜਾਣਿਆ ਤਾਂ ਹੀ ਸੀਝਿਆ=ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਹੋਏ।

ਜਬ ਦੇਖਉ ਤਬ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੂਲੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੁਖਮੁ ਸੋਈ ਅਸਥੂਲੁ ॥੫॥

ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਦ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਦ ਸਭ ਕੁਝ ਮੂਲੁ=ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹੀ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਸੁਖਮੁ=ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਅਸਥੂਲੁ=ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੫ ॥

ਨਹ ਕਿਛੁ ਜਨਮੈ ਨਹ ਕਿਛੁ ਮਰੈ ॥ ਆਪਨ ਚਲਿਤੁ ਆਪ ਹੀ ਕਰੈ ॥

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਨਾ ਕੁਝ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਮਰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਚਲਿਤੁ=ਕੌਤਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨਾ ਕਿਛੁ ਆਵਤ ਨਾ ਕਿਛੁ ਜਾਵਤ ਸਭੁ ਖੇਲੁ ਕੀਓ ਹਰਿ ਰਾਇਓ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੦੬]

ਆਵਨੁ ਜਾਵਨੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਨਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ॥

ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਧਾਰੀ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ॥

ਜੋ ਭੀ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ=ਦਿਸਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਤੇ ਅਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ=ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲੀ ਗੁਪਤ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਧਾਰੀ=ਟਿਕਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ=ਮਾਇਆ ਨੇ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ (੬੨੨) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੧੪ [ਪੰਨਾ ੨੮੨]
ਧਾਰੀ=ਬਣਾਈ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਆਉਣਾ ਤੇ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ=ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ ਜਿਤਨਾ ਕੁ
ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ=ਦ੍ਰੇਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤੇ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੮੨)

ਆਪੇ ਆਪਿ ਸਗਲ ਮਹਿ ਆਪਿ ॥ ਅਨਿਕ ਜੁਗਤਿ ਰਚਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ॥

'ਆਪੇ ਆਪਿ' ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਭੀ
ਆਪ ਹੈ। ਵਾ :-ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ
ਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਅਨੇਕ ਜੁਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰੱਚਦਾ ਹੈ, ਥਾਪਿ=ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ
ਉਥਾਪਿ=ਲਯ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਬਿਨਾਸੀ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਖੰਡ ॥ ਧਾਰਣ ਧਾਰਿ ਰਹਿਓ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥

ਅਬਿਨਾਸੀ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕਦੇ ਭੀ ਕੁਝ ਖੰਡ=ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਧਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਅਥਵਾ :-ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਖੰਡ=ਭੇਦ ਭਾਵ ਨਹੀਂ
ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨੂੰ ਧਾਰਣ=ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਧਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਲਖ ਅਭੇਦ ਪੁਰਖ ਪਰਤਾਪ ॥ ਆਪਿ ਜਪਾਏ ਤ ਨਾਨਕ ਜਾਪ ॥੬॥

ਅਭੇਦ=ਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਲਖ=ਜਾਣਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਪ ਜਪਵਾਏ ਤਾਂ ਹੀ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਜਿਨ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਤਾ ਸੁ ਸੋਭਾਵੰਤ ॥ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੁ ਉਧਰੈ ਤਿਨ ਮੰਤ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਸ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਉਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸਗਲ ਉਧਾਰਨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਦੂਖ ਬਿਸਾਰਨ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਿਸਾਰਨ=ਨਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਜਪਿ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥

ਕਿਰਪਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਹੈ।

ਉਹ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਪ ਕੇ ਨਿਹਾਲ=ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ-ਕਿਰਪਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ
ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸੇਵਕ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਪ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਹਨ।

ਉਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੇਈ ਲਾਗੈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਵਡਭਾਗੈ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਵਡਭਾਗੀ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਪਾਵਹਿ ਬਿਸ੍ਵਾਮੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਪੁਰਖ ਕਉ ਉਤਮ ਕਰਿ ਮਾਨੁ ॥੧॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਬਿਸ੍ਵਾਮ=ਟਿਕਾਅ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਤਮ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ॥੧॥

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਬਸੈ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ॥

ਉਹ ਉਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ, ਵਾ :- ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਸਦਾ—ਨਿਰ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਵਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆ ਬਣੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ

ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਹੋਵੈ ਸੋ ਹੋਇ ॥ ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਪਛਾਣੈ ਸੋਇ ॥

ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ=ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੋ ਹੋਇ=ਉਹ ਹੋਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਮੁਕ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਸ ਕਰਨਹਾਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹੀ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ--ਪਿੰਗਲੇ ਲੜਕੇ ਦੀ

ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਪਿੰਗਲਾ ਲੜਕਾ ਜੰਮਿਆ। ਜਦ ਉਹ ਕੁਝ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛੜ ਚੁਕ ਕੇ ਰਾਜ-ਸਭਾ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਅੱਗੇ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਾਤ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੁਤਰ ਨੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਜੇ ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਦਿਆਂ। ਪਿਤਾ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਘੁਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਚੁਪ ਕਰ ਮੂਰਖਾ, ਤੂੰ ਭਲਾ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕੀ ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅੰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਭਾਰੂ ਹੈ'। ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਚੋਟੀ ਭਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।'

ਪੁਤਰ ਨੇ ਬੜੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਤੇ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿਤਾ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ।' ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਗੁਸੇ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਆਇਆ ਤੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਲੈ ਆਪਣੇ ਲਾਡਲੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਲੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ।' ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਨੇ ਵੀ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, 'ਜੇ ਇਉਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਛੱਡ ਆਵੇ। ਆਪੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਵੱਡਿਆ

ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ।' ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਦਰਖਤ ਹੇਠ ਛੱਡ ਆਇਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਉਸ ਦਰਖਤ ਨੂੰ ਛਪਰੀ ਵਾਂਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਝਰਨਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਰੱਬ ਦੀ ਪੂਰਨਾ ਨਾਲ ਜੰਗਲ ਦੇ ਪੰਛੀ ਫਲ ਫੂਲ ਲਿਆ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਆਣ ਲਗ ਪਏ। ਲੜਕਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਦਾ ਰਹੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨਾਰਦ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਪਾਸ ਆਏ। ਲੜਕੇ ਨੇ ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, 'ਕਾਕਾ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਈ? ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ?' ਲੜਕੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਹਾਂ ਜੀ, ਆਪ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਜੀ ਹੋ।' ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ 'ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਵਰ ਮੰਗ ਲੈ। ਲੜਕੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਸੋ ਕਿ ਮੇਰਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਦਿਓਗੇ ਕਿ ਪੱਲਿਓ? ਨਾਰਦ ਜੀ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 'ਕਾਕਾ ਦਿਆਂਗਾ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ।' ਲੜਕਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ।' ਨਾਰਦ ਜੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚਣ ਲਗੇ ਕਿ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨਾ ਨਿੱਕਾ ਬੱਚਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੈ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਕਿੱਡਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਹੈ। ਸੋਚਦੇ ਸੋਚਦੇ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਪਾਸ ਗਏ। ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਏ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਦੀ ਘਰ - ਵਾਲੀ ਸੁਰਸਤੀ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰ ਪਈ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ 'ਚਲੋ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਚਲੀਏ।' ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ ਉਹ ਵੀ ਲਛਮੀ ਸਮੇਤ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾਏ। ਜਦ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਪਾਰਬਤੀ ਸਮੇਤ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਤਿੰਨੋਂ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਆ ਗਏ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਲੜਕਾ ਸੀ।

ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਝਾੜੀ ਵਿਚ ਲੜਕਾ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।' ਜਦ ਇਹ ਲੜਕੇ ਪਾਸ ਆਏ ਤਾਂ ਲੜਕੇ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, 'ਕਾਕਾ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਈ?' ਲੜਕਾ-ਹਾਂ ਜੀ, ਆਪ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਹੋ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੰਗ ਜੋ ਕੁਝ ਮੰਗਣਾ ਈ' ਲੜਕੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਮੇਰਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਦਿਓਗੇ ਕਿ ਪੱਲਿਓ? ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਦਿਆਂਗਾ ਤੇ ਤੇਰਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ।' ਲੜਕੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।'।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਇਹ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁੜ ਆਏ। ਫਿਰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਏ। ਲੜਕੇ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, 'ਕਾਕਾ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਈ?' ਲੜਕਾ-ਹਾਂ ਜੀ, 'ਆਪ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਹੋ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕੇ ਕਿਹਾ 'ਕਾਕਾ! ਤੂੰ ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਏ'। ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਵਰ ਮੰਗ ਲੈ। ਲੜਕੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਨਾਰਦ ਜੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

ਫਿਰ ਸਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਵੀ ਵਰ ਮੰਗਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਉਹੋ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਅਗੇ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪਰ ਤਿੰਨੇ ਦੇਵਤੇ ਇੱਕਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਿ ਇਹ ਲੜਕਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪਰ ਇੰਝ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ ਜੋ ਸਾਥੋਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਮੰਗਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪੇ ਹੀ ਕੁਝ ਦੇ ਦੇਈਏ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਵਰ ਇਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਣ।' ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਜਾਵੇ।' ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਇਹ ਵਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਹੀ ਚੰਦਾਂ ਵਿਦਿਆ ਆ ਜਾਣ।' ਸੋ ਇੰਜ ਹੀ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਵੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਗਏ। ਚੰਦਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਨਾਲ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਮਰ ਗਿਆ, ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਪੁਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।

'ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਹੋਵੇ ਸੋ ਹੋਇ ॥' ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਕੀਆ ਜਨ ਮੀਠ ਲਗਾਨਾ ॥ ਜੈਸਾ ਸਾ ਤੈਸਾ ਦ੍ਰਿਸਟਾਨਾ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਲਗਾਨਾ=ਲੱਗ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਤੈਸਾ ਦ੍ਰਿਸਟਾਨਾ=ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ।
ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜੇ ਤਿਸੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਏ ॥ ਓਇ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਉਨ ਹੂ ਬਨਿ ਆਏ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਉਹ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ ਉਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਜੋ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨੇ ਸਨ। ਉਹ ਉਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਹੀ ਬਨਿ ਆਏ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਆਏ ਹਨ।

ਆਪਸ ਕਉ ਆਪਿ ਦੀਨੋ ਮਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਜਨੁ ਏਕੋ ਜਾਨੁ ॥੮॥੧੪॥

ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਮਾਨੁ=ਆਦਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਤੇ ਸੇਵਕ ਜਨ ਨੂੰ ਇਕ ਸਰੂਪ ਜਾਣਨਾ ਕਰੋ ॥੮॥੧੪॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਦੁਈ ਏਕ ਹੈ ਬਿਬ ਬਿਚਾਰ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ॥

ਜਲ ਤੇ ਉਪਜ ਤਰੰਗ ਜਿਉ ਜਲ ਹੀ ਬਿਖੈ ਸਮਾਹਿ ॥੬੦॥ [ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੬]

ਸਲੋਕੁ ॥ ਸਰਬ ਕਲਾ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਭ ਬਿਰਥਾ ਜਾਨਨਹਾਰ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸਰਬ ਕਲਾ=ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਕਿਸੇਦੀ ਬਿਰਥਾ=ਪੀੜਾ (ਤਕਲੀਫ) ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਉਧਰੀਐ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਤਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥ ਟੂਟੀ ਗਾਢਨਹਾਰ ਗੋਪਾਲ ॥ ਸਰਬ ਜੀਆ ਆਪੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥

ਗੋਪਾਲ=ਗੋ+ਪਾਲ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਇੰਦ੍ਰੀਆ, ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਣੂ ਟੂਟੀ ਹੋਈ ਅਵੱਸਥਾ, ਵਾ:-ਬਿਰਤੀ, ਵਾ:-ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਗੰਢਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਸਗਲ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਜਿਸੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਬਿਰਥਾ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ।

ਉਸ ਪ੍ਰਾਣੂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭੀ ਬਿਰਥਾ=ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹੈ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜਾਪਿ ॥ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥

ਹੈ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਜਪਣਾ ਕਰ। ਉਹ ਪ੍ਰਾਣੂ ਅਬਿਨਾਸੀ ਆਪੇ ਆਪਿ=ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੈ।

ਆਪਨ ਕੀਆ ਕਛੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਜੇ ਸਉ ਪ੍ਰਾਨੀ ਲੋਚੈ ਕੋਇ ॥

ਪ੍ਰਾਣੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸਉ=ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰੀ ਭੀ ਇੱਛਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਨਾਹੀ ਤੇਰੈ ਕਿਛੁ ਕਾਮ ॥ ਗਤਿ ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਏਕ ਹਰਿ ਨਾਮ ॥੧॥

ਉਸ ਪ੍ਰਾਣੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਕਿਛੁ=ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਇਕ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ॥੧॥

ਰੂਪਵੰਤੁ ਹੋਇ ਨਾਹੀ ਮੋਹੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਜੋਤਿ ਸਗਲ ਘਟ ਸੋਹੈ ॥

ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਭੀ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੋਹ ਸਕਦਾ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਉਸੇ ਪ੍ਰਾਣੂ ਦੀ ਜੋਤ ਸੋਹੈ=ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ ਹੈ।

ਧਨਵੰਤਾ ਹੋਇ ਕਿਆ ਕੇ ਗਰਬੈ ॥ ਜਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਸ ਕਾ ਦੀਆ ਦਰਬੈ ॥

ਧਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਕੋਈ ਕੀ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਸਭ ਕੁਝ ਧਨ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਉਸੇ ਪ੍ਰਾਣੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਤਿ ਸੂਰਾ ਜੇ ਕੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਕਲਾ ਬਿਨਾ ਕਹ ਧਾਵੈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਸੂਰਮਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰੋ ਉਹ ਪ੍ਰਾਣੂ ਦੀ ਕਲਾ=ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਹ ਧਾਵੈ=ਕਿਥੇ ਦੋੜ ਕੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਜੇ ਕੋ ਹੋਇ ਬਹੈ ਦਾਤਾਰੁ ॥ ਤਿਸੁ ਦੇਨਹਾਰੁ ਜਾਨੈ ਗਾਵਾਰੁ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਦਾਤਾ ਹੋ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਦਾਤਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਣੂ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਗਾਵਾਰੁ=ਮੁਰਖ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੂਟੈ ਹਉ ਰੋਗੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਜਨੁ ਸਦਾ ਅਰੋਗੁ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਦਾ ਹੀ ਅਰੋਗੁ=ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੈ ॥੨॥

ਜਿਉ ਮੰਦਰ ਕਉ ਥਾਮੈ ਥੰਮਨੁ ॥ ਤਿਉ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨਹਿ ਅਸਥੰਮਨੁ॥

ਜਿਵੇਂ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਥੰਮ੍ਹ=ਥੰਮਾ ਥਾਮੈ=ਥੰਮਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਟਿਕਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਇਸਥਿਤ ਰਖਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਖੀ—ਇਕ ਮਾਈ ਦੀ—ਵਿਸ਼ਨ ਅਰਪਣ

ਇਕ ਮਾਈ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ 'ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਮਨ ਦੇ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸੋਖੀ ਜਿਹੀ ਯੁਕਤੀ ਦਸ ਦਿਓ । ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ । ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰੋ ਮੈਂ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ।' ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮਾਈ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰ । ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰੇ' ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੀ ਕੀਤਾ ਕਰ । ਏਹੋ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਕਰੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਭਗਵਾਨ ਮਿਹਰ ਕਰੇਗਾ ।' ਮਾਈ ਪਾਸੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਉਹ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੀ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਰਪਣ' ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਰਪਣ' ਲਫਜ਼ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਈ ਨੇ ਗਲੀ ਵਿਚ ਕੂੜਾ ਸੁਟਿਆ । ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਆਦਤ ਪਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਰਪਣ' । ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਨਾਰਦ ਜੀ ਜਾਂਦੇ ਪਏ ਸਨ । ਜਦੋਂ ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਾਈ ਨੇ ਕੂੜਾ ਸੁਟਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੁਟਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਰਪਣ' । ਤਾਂ ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਵਟਕੇ ਇਕ ਚੁਪੇੜ ਮਾਰੀ ਕਿ ਕੂੜਾ ਸੁਟਕੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਰਪਣ' ਤੇਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ? ਮਾਈ ਆਪਣੀ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਾਕੇ ਗੱਲ ਮਲਦੀ ਮਲਦੀ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਰਪਣ' ਕਹਿਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ ।

ਨਾਰਦ ਜੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਗਏ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਪਿਠ ਕਰ ਲਈ ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਤੁਸੀਂ ਅਜ ਸਾਨੂੰ ਚੁਪੇੜ ਮਾਰੀ ਹੈ । ਇਹ ਦੇਖੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।' ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਚੁਪੇੜ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ।' ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, ਉਸ ਮਾਈ ਨੂੰ ਮਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮਹਾਰਾਜ, ਉਹ ਤਾਂ ਕੂੜਾ ਸੁਟਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਦੀ ਪਈ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਚੁਪੇੜ ਮਾਰ ਦਿਤੀ । ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਸ ਦੀ ਤਾਂ ਆਦਤ ਹੀ ਬਣ ਚੁਕੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਸਾਡੇ ਹੀ ਅਰਪਣ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਔਹ ਦੇਖ ਲੈ ਸਾਡੀ ਗਲ ਹਾਲੇ ਤਕ ਚਿਲ੍ਹ ਚਿਲ੍ਹ ਪਈ ਕਰਦੀ

ਹੈ। ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਪਰਾਧ ਖਿਮਾ ਕਰਵਾਇਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਜਿਵੇਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਦਿਆਂ ਰੱਖਦਿਆਂ ਮਾਈ ਦਾ ਮਨ ਟਿਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੰਜ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਉ ਪਾਖਾਣੁ ਨਾਵ ਚੜ੍ਹਿ ਤਰੈ ॥ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰ ਚਰਣ ਲਗਤੁ ਨਿਸਤਰੈ ॥

ਜਿਵੇਂ ਪਾਖਾਣੁ=ਪੱਥਰ ਨਾਵ=ਬੇੜੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ=ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਲਗਕੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਨਿਸਤਰੈ=ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਉ ਅੰਧਕਾਰ ਦੀਪਕ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਮਨਿ ਹੋਇ ਬਿਗਾਸੁ ॥

ਜਿਵੇਂ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਦੀਵਾ ਬਲਣ ਕਰਕੇ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਵੇਖਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਬਿਗਾਸੁ=ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਉ ਮਹਾ ਉਦਿਆਨ ਮਹਿ ਮਾਰਗੁ ਪਾਵੈ ॥

ਤਿਉ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ ॥

ਜਿਵੇਂ ਬੀਆਬਾਨ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਭੁਲੇ ਫਿਰਦੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰਗੁ ਪਾਵੈ=ਰਾਹ ਪਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਮਿਲਦਿਆਂ ਹੀ ਜੋਤਿ=ਜੋਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਰਗਟ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਕੀ ਬਾਛਉ ਧੂਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਹਰਿ ਲੋਚਾ ਪੂਰਿ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਬਾਛਉ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ; ਹੋ ਹਰੀ! ਮੈਂ ਦਾਸ ਦੀ ਲੋਚਾ=ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ॥੩॥

(ਪੰਨਾ ੨੮੩)

ਮਨ ਮੂਰਖ ਕਾਹੇ ਬਿਲਲਾਈਐ ॥ ਪੂਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਿਖਿਆ ਪਾਈਐ ॥

ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! ਤੂੰ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਭਾਵ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦਾ ਹੈਂ।

ਪੂਰਬਲੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।

ਦੁਖ ਸੁਖ ਪ੍ਰਭ ਦੇਵਨਹਾਰੁ ॥ ਅਵਰ ਤਿਆਗਿ ਤੂ ਤਿਸਹਿ ਚਿਤਾਰੁ ॥

ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਭ ਆਪ ਹੀ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰੁ=ਚੇਤੇ ਕਰ।

ਜੇ ਕਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਮਾਨੁ ॥ ਭੂਲਾ ਕਾਹੇ ਫਿਰਹਿ ਅਜਾਨ ॥

ਜੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਕਰਕੇ ਮੰਨ।

ਜੇ ਅਜਾਨ=ਅਗਿਆਤ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ! ਤੂੰ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਭੁਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ?

ਕਉਨ ਬਸਤੁ ਆਈ ਤੇਰੈ ਸੰਗ ॥ ਲਪਟਿ ਰਹਿਓ ਰਸਿ ਲੋਭੀ ਖੰਡੰਗ ॥

ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਵੇਖ ! ਆਉਣ ਲਗਿਆ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਆਈ ਸੀ ?

ਹੇ ਲੋਭੀ ਪੁਰਸ਼ ! ਤੂੰ ਪਤੰਗੇ ਵਾਂਗ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਲਪਟਿ=ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ?

ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਿ ਹਿਰਦੇ ਮਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਹਿ ॥੪॥

ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕਰ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-

ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਤਿ ਸੇਤੀ=ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਪਰਲੋਕ ਘਰ ਜਾਵੇਂਗਾ। ੪।

ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ ਲੈਨਿ ਤੂ ਆਇਆ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥

ਜਿਸ ਵਖਰ=ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈਂ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਹ ਰਾਮ ਨਾਮ

ਰੂਪੀ ਸੌਦਾ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ, ਵਾ:-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੌਦਾ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮੋਲਿ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਤੋਲਿ ॥

ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਮੁਲ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕਰ। ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਸੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਤੋਲਿ=ਵਿਚਾਰਨਾ ਕਰ।

ਲਾਦਿ ਖੇਪ ਸੰਤਹ ਸੰਗਿ ਚਾਲੁ ॥ ਅਵਰ ਤਿਆਗਿ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲ ॥

ਇਸ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੌਦਾ ਲੱਦ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਚਲ।

ਅਥਵਾ:-ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਖੇਪ ਲੱਦ ਕੇ ਚਲ।

ਅਵਰ=ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲ=ਮਾਇਆ ਦੇ ਝਮੇਲੇ ਛੱਡ ਦੇ।

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ ॥

ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਹੇਗਾ। ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਮੂੰਹ ਉਜਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਵ ਬੜਾ ਆਦਰ ਮਾਣ ਮਿਲੇਗਾ।

ਇਹੁ ਵਾਪਾਰੁ ਵਿਰਲਾ ਵਾਪਾਰੈ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ॥੫॥

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਇਸ ਵਾਪਾਰ ਨੂੰ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਬਲਿਹਾਰੈ=ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੫॥

ਚਰਨ ਸਾਧ ਕੇ ਧੋਇ ਧੋਇ ਪੀਉ ॥ ਅਰਪਿ ਸਾਧ ਕਉ ਅਪਨਾ ਜੀਉ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਧੋ ਧੋ ਕੇ ਪੀਣਾ ਕਰੋ ।*

ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਉ ਅਰਪਿ=ਅਰਪਣ (ਭੇਟਾ) ਕਰ ਦਿਓ ।

ਸਾਧ ਕੀ ਧੂਰਿ ਕਰਹੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਸਾਧ ਉਪਰਿ ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਨੁ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ ।

ਸਾਧਿ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ ਧੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ॥

[ਸਾਝ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੧੩੫]

ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਨੁ ਜਾਣਾ ਕਰੋ ।

ਸਾਧ ਸੇਵਾ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਤੇ ਸਾਧੂ ਰਾਖੇ ॥ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਚਾਖੇ ॥

ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਸਾਧੂ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਜੋ ਸੇਵਕ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਨਾਮ - ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਚਾਖੇ=ਚੁੱਖਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ।

*ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਦ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ੧੦੧ ਗਾਗਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਕ ਗਾਗਰ ਵਿਚ ਤੀਹ ਸੇਰ ਪੱਕਾ ਪਾਣੀ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਤਨਾ ਇਕੱਠ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਾਲੇ ਜਲ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਚੁਲ੍ਹਾ ਲੈ ਕੇ ਸਰਧਾਲੂ ਜਨ ਸਾਰਾ ਹੀ ਪੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ।

੨. ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ੧੦੮ ਭਜਨ ਮੂਰਤੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਧਣੀ ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਅੱਡਣ ਸ਼ਾਹੀ ਆਟਾ ਮੰਡੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਮਤ ੧੯੮੭ ਵੈਸਾਖ ੧੧ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਉਸ ਜਲ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਪੀ ਲਿਆ ।

ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ੧੦੮ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਅੱਡਣ ਸ਼ਾਹੀ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਹਿਬ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸਤੋਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਮਤ ੨੦੧੧ ਕਤਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲੀ ਸੰਗ੍ਰਾਹ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਉਸ ਜਲ ਨੂੰ ਇੰਜ ਪੀਤਾ ਕਿ ਬਾਹਰ ਮੋਰੀ ਵਿਚ ਬੂੰਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੱਤੀ ।

ਓਟ ਗਹੀ ਸੰਤਹ ਦਰਿ ਆਇਆ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਪਾਇਆ ॥੬॥

ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਓਟ ਫੜ ਲੀਤੀ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੬॥

ਸਾਖੀ--ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਦੀ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ)

ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬੜੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ।

ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਸਵਾਗਤ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਿਆ । ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਚਾਤ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਗਲੇ ਵਿਚ ਠਹਿਰਿਆ ।

ਜਦੋਂ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਡੇਰੇ ਪੁਜਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ।

ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ-ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ! ਜੰਮੂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਕੀ ਹੁਕਮ ਹੈ ? ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ-‘ਬਾਹਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਕਰਵਾ ਦਿਓ ਤੇ ਲੰਗਰੋਂ ਜਲ - ਪਾਣੀ ਛਕਾਓ, ਫਿਰ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਪੁਜ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਵੋ, ਜਲ - ਪਾਣੀ ਛਕ ਕੇ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਭੋਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ । ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸੀਸ ਰਖਦਿਆਂ ਸਾਰ ਤਪਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਗੁਫਾ ਵਲ ਚਲੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ । ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਦਾਤਾਰ ਜੀਉ ! ਮੈਨੂੰ ਭਗੰਦਰ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ ਬੜੇ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਏ ਹਨ । ਪਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਗੱਦੀ ਦਾ ਵਾਰਸ (ਮਿੱਠੀ ਦਾਤ) ਵੀ ਬਖਸ਼ੋ ਤੁਹਾਡਾ ਜਸ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਖਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੁਜਿਆ ਹਾਂ । ਕਿਉਂਕਿ-

“ਸੰਤ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮਿਟੇ ਅਘ ਕੋਟ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਛੋਟ ॥” [ਪੰਨਾ ੧੮੯]

ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, ‘ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਕੇ ਜਲ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪੰਜ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪਾਵਨ ਹੁਕਮ ਹੈ ।

“ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ ॥” [ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੨੭੪]

ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਜਲ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪਾਠ ਰੱਖੋ ਉਤਨਾ ਸਮਾਂ ਰੋਗ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਪਾਣੀ

ਮਲਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਬਾਦਾਮ ਤੇ ਮੱਖਣ ਖਾਣਾ, ਗੁਰੂ ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ। ਫਿਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਲੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਲ ਰਖ ਦੇਣਾ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਜਲ ਆਪ ਛਕਣਾ ਤੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਛਕਾਉਣਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੁਹਾਡੀ ਪੁਤਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮੁਰਾਦ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕਰੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਅਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਨੇਮ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਤੇ ਰਾਣੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ, ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਰੋਗ ਵੀ ਹਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਪੁਤਰ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਜੀਵਾਲਨਹਾਰ ॥ ਭੁਖੇ ਕਉ ਦੇਵਤ ਅਧਾਰ ॥

ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਰਤਕ ਕਉ=ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਜੀਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਅਤੇ ਭੁੱਖੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਅਧਾਰ=ਆਸਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ-ਮਰੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰਨ ਦੀ

ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਜੇ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਅਤੇ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਜਮਨਾ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਣ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜੀ ਦਰਦ ਭਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਕਿੱਸੇ ਮਾਈ ਦੇ ਵਰਲਾਪ ਕਰਨ ਦੀ ਆਈ। ਨਰਮ ਦਿਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਵਾਜ਼ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕੇ ਤੇ ਝੱਟ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਏ ਅਤੇ ਮਾਈ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਆਪ ਦਾ ਦਿਲ ਡਾਢਾ ਦੁਵਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਮਾਈ! ਤੂੰ ਰੋਂਦੀ ਕਿਉਂ ਹੈਂ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ-‘ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀਉ! ਆਹ ਮੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੁਣ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਸੀ ਦੇਖੋ ਹੁਣ ਬੋਲਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਸਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ।’ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਬੜਾ ਤਰਸ ਆਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, ਸਾਹ ਤਾਂ ਆਉਂਦਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਆਹ ਦੇਖ ਮਾਈ! ਇਹ ਤਾਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੌਤਕ ਤੱਕ ਕੇ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਮਾਈ ਵੀ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਡਿਗ ਪਈ ਅਤੇ ਮੁਖੋਂ ਇਹ ਆਖੀ ਜਾਵੇ ਧੰਨ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ! ਧੰਨ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ!! ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੋ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਲੀ ਜੋਤ ਹੈ, ਦਇਆ ਵੀ ਉਹੋ ਹੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਮਰੱਥਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ: ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਰੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਿਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਜਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਮਾਹਿ ॥ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਣਾ ਪਾਹਿ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਨਿਧਾਨ-ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਪੁਰਬਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਲਹਣਾ=ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਜੀਵ ਉਸ ਪਰਮੇਸਰ ਪਾਸੋਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਸ ਕਾ ਓਹੁ ਕਰਨੈ ਜੋਗੁ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਦੂਸਰ ਹੋਆ ਨ ਹੋਗੁ ॥

ਸਭੋ ਕੁਝ ਉਸ ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਹੈ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਐਸਾ ਸਮਰੱਥ ਦੂਜਾ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਪਿ ਜਨ ਸਦਾ ਸਦਾ ਇਨੁ ਰੈਣੀ ॥ ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਨਿਰਮਲ ਇਹ ਕਰਣੀ ॥

ਹੇ ਜਨ ! ਸਦਾ ਸਦਾ ਇਨ ਰਾਤ ਉਸ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ।

ਇਹੋ ਕਰਣੀ ਸਾਰਿਆਂ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੈ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸ ਕਉ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸੈ ਜਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਥੀਆ ॥੨॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਰਮਲ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਥੀਆ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਤਿ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਆਈ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਾਂ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਬੱਝ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਭਗਤੁ ਭਗਤੁ ਸੁਨੀਐ ਤਿਹੁ ਲੋਇ ॥ ਜਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਏਕੋ ਹੋਇ ॥

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਤਿਹੁ ਲੋਇ=ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਗਤ ਭਗਤ ਕਰਕੇ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।*

ਜਾ ਕੈ=ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਸਚੁ ਤਾ ਕੀ ਰਹਤ ॥ ਸਚੁ ਹਿਰਦੈ ਸਤਿ ਮੁਖਿ ਕਹਤ ॥

ਉਸ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਕਰਣੀ ਸੱਚ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਤ=ਰਹਿਣੀ [ਧਾਰਨਾ] ਭੀ ਸੱਚੀ ਹੈ।

ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਭੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

* ਭਗਤੁ ਭਗਤੁ ਜਗਿ ਵਸਿਆ ਚਹੁ ਚਕਾ ਦੇ ਵਿਚਿ ਚਮਰੇਟਾ ॥ ਪਾਛਾ ਗੰਢੇ ਰਾਹ ਵਿਚਿ ਕੁਲਾ ਧਰਮ ਢੇਇ ਢੇਰ ਸਮੇਟਾ। ਜਿਉ ਕਰਿ ਮੈਲੇ ਚੀਥੜੇ ਹੀਰਾ ਲਾਲੁ ਅਮੋਲੁ ਪਲੇਟਾ। ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਉਪਦੇਸਦਾ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਸਹੇਟਾ। ਨ੍ਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਸੰਗੁ ਮਿਲਿ ਬਾਨਾਰਸ ਕਰਿ ਗੰਗਾ ਬੇਟਾ। ਕਾਇ ਕਸੀਰਾ ਸਉਪਿਆ ਰਵਿਦਾਸੈ ਗੰਗਾ ਦੀ ਭੇਟਾ। ਲਗਾ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚ ਦਾ ਛਿਨਾ ਚਲਿਤੁ ਅਚਰਜੁ ਅਮੇਟਾ। ਲਇਆ ਕਸੀਰਾ ਹਥੁ ਕਾਇ ਸੂਤੁ ਇਕੁ ਜਿਉ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ। ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਹਰਿ ਮਾਂ ਪਿਉ ਬੇਟਾ ॥੧੭॥ [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦]

੨. ਭਗਤੀ ਰਹੇ ਪਤਾਲ ਮੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ਅਕਾਸ ॥ ਰਜਬ ਤੀਨੋ ਲੋਕ ਮੈਂ ਛਪੈ ਨਾ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸ।

ਸਾਚੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਾਚਾ ਆਕਾਰੁ ॥ ਸਚੁ ਵਰਤੇ ਸਾਚਾ ਪਾਸਾਰੁ ॥

ਉਸਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸੱਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅਕਾਰ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸੱਚ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪਾਸਾਰਾ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਜੋ ਕੁਝ ਵਰਤੋਂ-ਵਿਹਾਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਸੱਚ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਸੱਚੇ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਸੱਚ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਿਨਿ ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਜਨੁ ਸਚਿ ਸਮਾਤਾ ॥੮॥੧੫॥

ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸਚੁ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੱਚ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਤਾ=ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੮ ॥ ੧੫ ॥

ਸਾਖੀ :-ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ

ਭਾਈ ਸੁਚੇਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੀ ਮਹਾਤਮ ਹੈ ? ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮਥੁਰਾ ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਦੀ ਤਰਫ ਇਕ ਮੁਨਸ਼ੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਸਿੱਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੰਠ ਕਰ ਲਿਆ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਆਪ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਸਮਝਾਓ।' ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਸੌਚ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਕਿਰਿਆ ਕਰਕੇ ਇਕ ਆਸਣ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਨੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਰਸੋਈਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰੋੜ [ਦਸਤ] ਲਗ ਗਏ ਤਾਂ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਭਾਈ ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੰਗ ਲੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਠ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ।' ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਕਰ ਲਵੋ। ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਜਦ ੧੫ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਸੋਲਵੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਆਈ ਕਿ ਇਹ ਹਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕੀ ਗਲ ਹੈ ? ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੌਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੰਜੇ ਤੇ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਹੁਣ ਭੂਤ ਬਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੋਣੀ ਪਰ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਲੋਕ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ !

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੬੩੫) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੧੬ [ਪੰਨਾ ੨੮੩]

ਤੂੰ ਤਾਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈਂ ਪਰ ਤੇਰੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕੀ ਗਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ ? ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਦਸ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਆ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਪਾਲਕੀ 'ਚ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਉਣਾ ਕੀਤਾ। ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਨਸ਼ੀ ਲੋਢੇ ਪਹਿਰ ਸੋਚ-ਪਾਣੀ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਇਕ ਬਾਗ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਪਾਲਕੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਦਿੱਬਕ ਮੂਰਤੀ ਨੇ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੁਆਮੀ ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਓਹੀ ਰਸੋਈਆ ਹਾਂ ਪਰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸੁਣਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਸਚ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਆਪ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ।

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਰ ਵੀ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਔਂਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਭੋਗ ਕੇ ਆਖੀਰ ਉਹ ਮੁਨਸ਼ੀ ਵੀ ਸਚ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ।

ਸਲੋਕੁ ॥ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖੁ ਨ ਰੰਗੁ ਕਿਛੁ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਪ੍ਰਭ ਭਿੰਨ ॥

ਤਿਸਹਿ ਬੁਝਾਏ ਨਾਨਕਾ ਜਿਸੁ ਹੋਵੇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਛ ਮੱਛ ਆਦਿਕ ਰੇਖਾਂ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਕਾਲਾ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਪੁਨਾ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਰਜੋ, ਸਤੋ, ਤਮੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ।

ਯਥਾ : -ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਕਿਹ ॥ [ਜਾਪੁ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਉਤੇ ਆਪ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਸਮਝਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਖ ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਤੂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤਿਆਗੁ ॥

ਜੇ ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਬਿਨਾਸੀ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖ। ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਛੱਡ ਦੇ।

ਤਿਸ ਤੇ ਪਰੈ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਕੋਇ ॥ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਹ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰਿ=ਇਕ-ਰਸ (ਲਗਾਤਾਰ) ਪੂਰਨ ਹੈ।

ਆਪੇ ਬੀਨਾ ਆਪੇ ਦਾਨਾ ॥ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੁ ਗਹੀਰੁ ਸੁਜਾਨਾ ॥

ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਬੀਨਾ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ [ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ] ਹੈ,

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੬੩੬) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੧੬ [ਪੰਨਾ ੨੮੪]

ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਦ੍ਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਦਾਨਾ=ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ [ਦਨਾ] ਹੈ।

ਉਹ ਸੁਜਾਨਾ=ਚਤੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਗਹਿਰ=ਭੂੰਘਾ, ਗੰਭੀਰ=ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਹੀਰੂ=ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੮੪)

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਦਇਆਲ ਬਖਸੰਦ ॥

ਹੇ ਪਰਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ=ਵਿਆਪਕ ਪਰਮ ਈਸ਼ੁਰ ਗੋ+ਬਿੰਦ=ਵੇਦਾਂ ਕਰ ਕੇ ਜਾਨਣ ਜੋਗ !

ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨੇ, ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾ ਵਾਲੇ, ਔਗੁਣਾਂ ਦੇ ਬਖਸਣ ਵਾਲੇ।

ਸਾਧ ਤੇਰੇ ਥੀ ਚਰਨੀ ਪਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਕੈ ਮਨਿ ਇਹੁ ਅਨਰਾਉ ॥੧॥

ਥੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹੋ ਅਨਰਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।

ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਪਾਵਾਂ ॥ ੧ ॥

ਮਨਸਾ ਪੂਰਨ ਸਰਨਾ ਜੋਗ ॥ ਜੋ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ਸੋਈ ਹੋਗੁ ॥

ਜੋ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨਸਾ=ਵਾਸਨਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ [ਜੋਗ] ਲਾਇਕ ਹੈ। ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਜੀਵ ਦੇ ਕਰਿ=ਹਥ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਜੋ ਕਰਿ=ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹੀ ਹੋਗੁ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾ ਕਾ ਨੇਤ੍ਰ ਫੋਰੁ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰੁ ਨ ਜਾਨੈ ਹੋਰੁ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਨੇਤ੍ਰ=ਅੱਖ ਫਰਕਣ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਹਰਨ=ਅਭਾਵ ਤੇ ਭਰਨ=ਪਾਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰੇ ਵਿਚ ਜਗਤ ਦੀ ਭਰਨ-ਪਾਲਣਾ। ਹਰਨ=ਪਰਲੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਤਿਸ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰ=ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ।

ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਸਦ ਜਾ ਕੈ ॥ ਸਰਬ ਬੋਕ ਸੁਨੀਅਹਿ ਘਰਿ ਤਾ ਕੈ ॥

ਜਿਸ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਮੰਗਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਬੋਕ=ਪਦਾਰਥ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾਜ ਮਹਿ ਰਾਜੁ ਜੋਗ ਮਹਿ ਜੋਗੀ ॥ ਤਪ ਮਹਿ ਤਪੀਸਰੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਭੋਗੀ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਜਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਜੋਗੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋਗੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਤਪੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡਾ ਤਪੀ ਹੈ, ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭੋਗੀ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੧. ਰਾਜਨ ਮਹਿ ਤੂੰ ਰਾਜਾ ਕਹੀਅਹਿ ਭੂਮਨ ਮਹਿ ਭੂਮਾ ॥

ਠਾਕੁਰ ਮਹਿ ਠਾਕੁਰਾਈ ਤੇਰੀ ਕੌਮਨ ਸਿਰਿ ਕੌਮਾ ॥੧॥

ਸੂਰਨ ਮਹਿ ਸੂਰਾ ਤੂੰ ਕਹੀਅਹਿ ਭੋਗਨ ਮਹਿ ਭੋਗੀ ॥

ਗ੍ਰਹਸਤਨ ਮਹਿ ਤੂੰ ਬਡੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜੋਗਨ ਮਹਿ ਜੋਗੀ ॥੩॥ [ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਮ: ੫ ਪੰ:੫੦੭

ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ ਜੋਗੀਆ ਤੂੰ ਭੋਗੀ ਅੰਦਰਿ ਭੋਗੀਆ ॥ [ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੭੧

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੬੩੭) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੧੬ [ਪੰਨਾ ੨੮੪]

ਅਥਵਾ :-ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋਗੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋਗੀ ਗੌਰਖ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਪੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡਾ ਤਪੀ ਸ਼ਿਵ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭੋਗੀ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਧਿਆਇ ਧਿਆਇ ਭਗਤਹ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਪੁਰਖ ਕਾ ਕਿਨੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥੨॥

ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਧਿਆ ਧਿਆ ਕੇ, ਭਾਵ ਸਿਮਰ-ਸਿਮਰ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ॥੨॥

ਜਾ ਕੀ ਲੀਲਾ ਕੀ ਮਿਤਿ ਨਾਹਿ ॥ ਸਗਲ ਦੇਵ ਹਾਰੇ ਅਵਗਾਹਿ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਲੀਲਾ ਜੋ ਜਗਤ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਮਿਤਿ=ਮਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ।
ਮਨੁੱਖ ਵਿਚਾਰੇ ਕੀ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਅਵਗਾਹਿ=ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ।

ਪਿਤਾ ਕਾ ਜਨਮੁ ਕਿ ਜਾਨੈ ਪੂਤੁ ॥ ਸਗਲ ਪਰੋਈ ਅਪੁਨੈ ਸੂਤਿ ॥

ਪਿਤਾ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਤਰ ਕੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਵੇਂ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੇ
ਪਿਤਾ ਦਾ ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। ਤਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇਵਤਾ ਆਦਿਕ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਰੂਪ
ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ। ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਰੂਪ,
ਅਥਵਾ :-ਸੱਤਾ ਰੂਪ ਸੂਤ੍ਰ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰੋਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸੁਮਤਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਜਿਨ ਦੇਇ ॥ ਜਨ ਦਾਸ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ਸੇਇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸੁ+ਮਤਿ=ਸਰੋਸ਼ਟ ਮਤੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਮਹਿ ਜਾ ਕਉ ਭਰਮਾਏ ॥ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਜਾਏ ॥

ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ [ਰਜੋ, ਸਤੋ, ਤਮੋ ਰੂਪ] ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਉਚ ਨੀਚ ਤਿਸ ਕੋ ਅਸਥਾਨ ॥ ਜੈਸਾ ਜਨਾਵੈ ਤੈਸਾ ਨਾਨਕ ਜਾਨ ॥੩॥

ਪ੍ਰਤੱਖ ਉਚੇ ਨੀਵੇਂ ਅਸਥਾਨ, ਵਾ :-ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਰੂਪ ਉਚੇ ਨੀਵੇਂ ਅਸਥਾਨ, ਵਾ :-ਮਨੁੱਖਾਂ
ਜਨਮ ਉੱਚਾ ਅਸਥਾਨ, ਹੋਰ ਜੂਨਾਂ ਨੀਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨ ਓਸੇ ਦੇ ਹਨ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਜਿਹੌਂ ਜਿਹਾ ਰੂਪ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋ ਮਨੁੱਖ! ਤੂੰ ਜਾਣ। ३।

ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਨਾਨਾ ਜਾ ਕੇ ਰੰਗ ॥ ਨਾਨਾ ਕੇਖ ਕਰਹਿ ਇਕ ਰੰਗ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਹਨ [ਨਾਨਾ] ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਰੰਗ ਹਨ [ਨਾਨਾ] ਅੰਤ ਤਰਾਂ ਦੇ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ

ਹੋਇਆ ਭੀ ਆਪ ਇਕੋ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੀਨੋ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥

ਜਿਸਨੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਜਗਤ ਦਾ ਫੈਲਾਅ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਏਕੰਕਾਰੁ=ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ।

ਨਾਨਾ ਚਲਿਤ ਕਰੇ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ॥ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਪੂਰਨੁ ਸਭ ਠਾਇ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ [ਨਾਨਾ] ਅਨੇਕਾਂ ਕੋਤਕ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਬਨਤ ਬਨਾਈ ॥ ਅਪਨੀ ਕੀਮਤਿ ਆਪੇ ਪਾਈ ॥

ਜਿਸਨੇ ਅਨੇਕ ਵਿਧੀਆਂ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਦੀ ਬਣਾਵਟ ਬਨਾਈ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤ ਆਪ ਹੀ ਪਾਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ।

ਵਾ:- ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤਿ=ਸੱਤਾ ਆਪ ਹੀ ਪਾਈ ਹੈ

ਸਭ ਘਟ ਤਿਸ ਕੇ ਸਭ ਤਿਸ ਕੇ ਠਾਉ ॥

ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਠਾਉ ॥੪॥

ਸਭ ਘਟ:-ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਠਾਉ=ਟਿਕਾਣੇ [ਅਸਥਾਨ] ਵੀ ਉਸੇ ਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਅਸੀਂ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ-ਜਪ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਾਂ ॥੪॥

ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਤੇ ਨਾਮੀ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਸੂਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ-

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥

ਸਾਰੇ ਜੀਆ ਜੰਤ ਨਾਮੀ, ਵਾ:-ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰੇ=ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਖੰਡ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵੀ ਨਾਮੀ,

ਵਾ:-ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰੇ=ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਅਥਵਾ:-ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰੇ=ਆਸਰੇ ਹਨ ।

ਨੌਂ ਖੰਡ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵੀ ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰੇ=ਆਸਰੇ ਹੈ ।

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸੁਨਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ॥

ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਚਾਰ ਵੇਦ, ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰੇ=ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਾਧਨ-ਸੂਵਨ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ ਅਤੇ ਹਠਜੋਗ ਦੇ ਸਾਧਨ-ਧਿਆਨ, ਧਾਰਨਾ, ਸਮਾਧੀ ਆਦਿਕ ਸਭ ਨਾਮ ਦੇ, ਵਾ:-ਨਾਮੀ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਅਥਵਾ:-ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਭ ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰੇ=ਆਸਰੇ ਹਨ ।

ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਦਾ ਸੁਣਨਾ ਭੀ ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰੇ=ਆਸਰੇ ਹੈ ।

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਆਗਾਸ ਪਾਤਾਲ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲ ਆਕਾਰ ॥

ਸੱਤ ਅਕਾਸ਼. ਸੱਤ ਪਤਾਲ ਵੀ ਨਾਮ ਵਾ:-ਨਾਮੀ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਅਕਾਰ ਵੀ ਨਾਮ ਵਾ:-ਨਾਮੀ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਥਵਾ:-ਅਕਾਸ਼ ਪਾਤਾਲ ਵੀ ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰੇ=ਆਸਰੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਆਕਾਰ=ਸਰੀਰ ਵੀ ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰੇ=ਆਸਰੇ ਹਨ।

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਪੁਰੀਆ ਸਭ ਭਵਨ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਸੰਗਿ ਉਧਰੇ ਸੁਨਿ ਸ੍ਵਨ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰੀ, ਵਿਸ਼ਨ ਪੁਰੀ, ਸ਼ਿਵ ਪੁਰੀ ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਭ ਪੁਰੀਆਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਨਾਮ, ਵਾ:-ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰੇ=ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਥਵਾ:-ਸਭ ਪੁਰੀਆਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰੇ=ਆਸਰੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਕੇ ਬਹੁਤ ਜੀਵ [ਉਧਰੇ] ਤਰ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਨਾ ਕਰ।

ਅਥਵਾ:-ਸ੍ਵਨ ਸੰਗਿ=ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਕਿਤਨੇ ਜੀਵ ਉਧਰ ਗਏ ਹਨ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਨੈ ਨਾਮਿ ਲਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਚਉਥੇ ਪਦ ਮਹਿ ਸੋ ਜਨੁ ਗਤਿ ਪਾਏ ॥੫॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਚਉਥੇ ਪਦ=ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਕੇ ਗਤਿ ਪਾਏ=ਮੁਕਤੀ ਪਾਏ। ਪਾਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਕਰਨੀ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਰੂਪੁ ਸਤਿ ਜਾ ਕਾ ਸਤਿ ਅਸਥਾਨੁ ॥ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿ ਕੇਵਲ ਪਰਧਾਨੁ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸਦਾ ਸਤਸੰਗ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਸੱਚਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸੱਚਾ ਪੁਰਖ ਕੇਵਲ=ਸੁਧ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਰਧਾਨ=ਮੁਖੀ ਹੈ।

ਕਰਤੂਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਜਾ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਸਭ ਮਾਹਿ ਸਮਾਣੀ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਰਤੂਤਿ=ਕਰਤੱਬਤਾ [ਕਰਨੀ] ਸੱਚੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸਦੀ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵੀ ਸੱਚੀ ਹੈ।

ਉਹ ਸੱਚਾ ਪੁਰਖ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਤਿ ਕਰਮੁ ਜਾ ਕੀ ਰਚਨਾ ਸਤਿ ॥ ਮੂਲੁ ਸਤਿ ਸਤਿ ਉਤਪਤਿ ॥

ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਮ ਸੱਚਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਭੀ ਸੱਚੀ ਹੈ। ਸਭ ਦਾ ਮੂਲ=ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਸੱਚਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਤਪਤ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਭੀ ਸੱਚੀ ਹੈ।

ਸਤਿ ਕਰਣੀ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲੀ ॥ ਜਿਸਹਿ ਬੁਝਾਏ ਤਿਸਹਿ ਸਭ ਭਲੀ ॥

ਉਸ ਦੀ ਕਰਨੀ ਸੱਚੀ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ

ਭਲੀ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਬਿਸਾਸੁ ਸਤਿ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈ ॥੬॥

ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬਿਸਾਸੁ ਸਤਿ=ਸੱਚਾ ਭਰੋਸਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਅਨਾਦੀ ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ :- ਕਿਰਤਮ ਨਾਮ ਕਥੇ ਤੇਰੇ ਜਿਹਥਾ ॥ ਸਤਿਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਪਰਾ ਪੂਰਬਲਾ ॥

[ਮਾਰੂ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੦੮੩]

ਏਸੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ :-

ਜਪਿ ਮਨ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ॥

ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਉਜਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਿਤ ਧਿਆਈਐ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੬੭੦]

ਸਤਿ ਬਚਨ ਸਾਧੂ ਉਪਦੇਸ ॥ ਸਤਿ ਤੇ ਜਨ ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਵੇਸ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਬਚਨ ਸੱਚੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ:-ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮੁਖ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ 'ਸਤ ਬਚਨ' ਕਰੋ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ 'ਭਲਾ ਜੀ' ਯਾਂ ਭੁਲਾ ਜੀ ਕਰਕੇ ਆਖਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਬਚਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੱਚੇ ਹਨ।

ਸਾਖੀ-ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਮੰਨਣ ਦੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਖੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਥਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਾਏ-

੧. ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਜਾਗਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ।

੨. ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ ਸਾਧੂ [ਮੁਸਾਫਿਰ] ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਪਰਮ ਧਰਮ ਹੈ।

੩. ਸਨਿਗਧ ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਰੁੱਖੇ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

੪. ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਹਿਣਾ ਨਾ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਤਾੜਨਾ ਯੋਗ ਹੈ।

ਆਗਤੇ ਸੁਾਗਤੇ ਸਾਰੇ, ਰਾਤ੍ਰੀ ਸਾਰੇ ਚ ਜਾਗੁਣੇ।

ਭੋਜਨੇ ਚ ਘ੍ਰਿਤੰ ਸਾਰੰ, ਇਸਤ੍ਰਿਆ ਸਾਰੰ ਚ ਤਾੜਨੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਅਜ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੈਂ ਚਾਰ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਬਚਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਸਰੋਸ਼ਟ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਚਾਰ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਮੈਨੂੰ ਜਗਾ ਦੇਵੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਣੀ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ [ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ

ਕਈ ਵਾਰ ਜਗਾਉਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਠਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ] ਤੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਵੇਰੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਉਠਾਵਾਂਗੀ ਜੇ ਆਪ ਭਜਨ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਅਰਧੰਗੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ। ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਨਾ ਉਠਣ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ ਉਠ ਕੇ ਫਿਰ ਸੌਂ ਜਾਵੇ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੇਰੇ ਆਖੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਉਠਦੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਤਾਂ ਮੰਨੋ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕੀ ਕਰਾਂ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਛਡਦੀ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਗਸ਼ਤ ਕਰ ਆਓ, ਨੀਂਦ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਏਗੀ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ ਫਿਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਬੈਠ ਗਿਆ ਉਥੇ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਇਕ ਟੁਟੇ ਹੋਏ ਘਰ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੜਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।

ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਫਿਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ, ਕਪੜੇ ਪੁਆ ਕੇ ਗਲ ਵਿਚ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ, ਫਿਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਹਰੀ ਜਸ ਲਈ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਚਰਖਾ ਕੱਤਦੀ ਹੋਈ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੀ ਤੇ ਨਾਲ ਰੋਂਦੀ ਭੀ ਹੈ।

ਰਾਜਾ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਪੁਛਦਾ ਹੈ, ਮਾਈ ਇਹ ਦਸ—

੧. ਚਰਖਾ ਕਿਉਂ ਕੱਤਦੀ ਹੈ? ੨. ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਿਉਂ ਕਰਦੀ ਹੈ? ੩. ਰੋਂਦੀ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਮਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਲਈ ਚਰਖਾ ਕੱਤਦੀ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਦੀ ਵਿਆਹ ਕੇ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਆਈ ਹਾਂ ਤਦੋਂ ਦੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਖੁਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਮੇਰਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਹੈ। ਸੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮੈਂ ਰਾਮ ਰਾਮ ਉਚਾਰਦੀ ਹਾਂ। ਰੋਂਦੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨਗਰੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬੜਾ ਧਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਜ ਤੋਂ ਅੱਠਵੇਂ ਦਿਨ ਮਰ ਜਾਏਗਾ, ਰਾਜਾ ਆਪਣਾ ਮਰਨਾ ਸੁਣ ਕੇ ਡਰ ਗਿਆ ਤੇ ਮਾਈ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਨੇ ਅੱਠਵੇਂ ਦਿਨ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਮਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਹਾਂ ਉਸ ਸੁਕਤੀ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਉਹ ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰੇਗਾ? ਮਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜਮਦੂਤ ਸੱਪ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੰਗ ਮਾਰੇਗਾ। ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਵਾਪਸ ਘਰ ਆਇਆ, ਘਰ ਆ ਕੇ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਣੀ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਬੜੇ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਭੀ ਕੀਤੇ। ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆ ਗਏ ਕਿ “ਆਗਤੇ ਸ੍ਵਾਗਤੰ ਸਾਰੰ।” ਇਸ ਬਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜੋ ਸੱਪ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆਵੇਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਲਕ ਹੋਵੇ, ਜੁਆਨ ਹੋਵੇ, ਬੁਢਾ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਵੇਰੀ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਚੋਰ ਚੰਡਾਲ ਭੀ ਹੋਵੇ

ਜੋ ਭੀ ਘਰ ਆਵੇ ਉਹ ਅਤਿਥੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਹੈ, ਸੱਪ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆਉਣਾ ਹੈ ਫਿਰ ਭੀ ਉਹ ਅਤਿਥੀ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਹੈ। ਸੱਪ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ੀਸ਼ ਮਹਿਲ ਬਣਵਾ ਕੇ ਚਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਪਰ ਦੁੱਧ, ਸ਼ਰਬਤ, ਪਾਣੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਕੁੰਡ ਬਣਵਾਏ। ਉਸ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਾਲੇ ਚੰਦਨ ਦੇ ਬੂਟੇ ਲਗਵਾ ਦਿਤੇ, ਸੱਪ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਬੀਨਾਂ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸਦਿਆ, ਸਲਾਮੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਫੌਜਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੱਪ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਲਾਮੀ ਦਿਤੀ, ਜਲ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ, ਸ਼ਰਬਤ ਦੇ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਇਆ, ਚੰਦਨ ਦੇ ਬੂਟੇ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਬੀਨਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ। ਉਹ ਜਮਦੂਤ ਸੱਪ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਆਖਣ ਲਗਾ, ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਾਂਗਾ। ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਲਿਆਓ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਪ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ—ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰ ਤੈਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰਾਂਗਾ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ਤੂੰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਇੰਜ ਕਹਿ ਕੇ ਸੱਪ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੜਾ ਜਿਹਾ ਡੰਗ ਮਾਰਿਆ ਰਾਜਾ ਮਰ ਕੇ ਡੰਗ ਪਿਆ, ਪਰ ਸੱਪ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਉਮਰ ਦੇ ਕੇ ਜਿਵਾ ਦਿਤਾ* ਤੇ ਕਿਹਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਜੋ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ੭੫ ਸਾਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਹੁਣ ਤੂੰ ੭੫ ਸਾਲ ਰਾਜ ਕਰੇਂਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਸੱਪ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਸੱਪ ਨੇ ਫਿਰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੋਂ ਜੋ ਵੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣਗੇ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ, ਪਰ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਨਹੀਂ ਆਪਣੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦਸਣਾ। ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਏਂਗਾ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਵੇਂਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਸੱਪ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਤੀਜਾ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆਇਆ, ਕਿ ਖੁਸ਼ਕ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਜੋ ਕਰੇਂਗੇ ਤਾਂ ਲੜਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੱਛਾ ਜੇਕਰ ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਸੰਭਾਲ ਲਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—ਮੇਰੇ ਲਈ ਅੱਜ ਬਿਲਕੁਲ ਖੁਸ਼ਕ ਭੋਜਨ ਪਕਾਵੀਂ ਘਿਉ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਛੁਹਾਣਾ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਸ਼ਕ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

*ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਵਿਚੋਂ ੬ ਸਾਲ ੧੧ ਮਹੀਨੇ ੧੧ ਦਿਨ ਦੀ ਉਮਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ।

ਰਾਜਾ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕੀੜੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਰੁੱਖਾਂ ਭੋਜਨ ਕੀੜੀਆਂ ਲਈ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਕੀੜੀਆਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ਕ ਭੋਜਨ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗਾਹਲੀਆਂ ਕਢੀਆਂ। ਰਾਜਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਰਾਣੀ ਪਾਸ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਹੱਸਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਦਸਿਆ ਨਾ, ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਦਸੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਫਾਹ ਲੈ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਹਠ ਹੋਇਆ, ਆਖਿਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਹਠ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਰਾਣੀ ਮਰਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਨਾ ਮਰ, ਮੈਨੂੰ ਗੰਗਾ ਪਰ ਲੈ ਚਲ ਉਥੇ ਸੁਣਾ ਕੇ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਗੰਗਾ ਪਰਵਾਹ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਹੱਠ ਤੋਂ ਨਾ ਹਟੀ ਗੰਗਾ ਵਲ ਚਲ ਪਏ। ਜਾਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਠਾਤ ਪੈ ਗਈ। ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਖੂਹ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆ ਹਰਿਆ ਘਾਹ ਸੀ ਉਥੇ ਰਹਿ ਪਏ। ਰਾਤ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਜਲ ਵਰਤਣ ਕਰ ਕੇ ਉਥੇ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ ਘਾਹ ਲਤਾੜਿਆ ਗਿਆ। ਸਵੇਰ ਨਾਲ ਇਕ ਅਯਾਲੀ ਬੱਕਰੇ ਬੱਕਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਚੁਰਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਖੂਹ ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਸਭ ਬੱਕਰੀਆਂ ਘਾਹ ਖਾਣ ਲੱਗੀ ਪਈਆਂ ਇਕ ਬੱਕਰੀ ਘਾਹ ਨਾ ਖਾਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਬਕਰੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਇਹ ਲਤਾੜਿਆ ਹੋਇਆ ਘਾਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਖਾਵਾਂਗੀ। ਬੱਕਰੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਘਾਹ ਖਾਵੇਂਗੀ? ਬੱਕਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਖੂਹ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਘਾਹ ਉਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਖਾਵਾਂਗੀ। ਉਸ ਘਾਹ ਦੇ ਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਬੱਕਰੇ ਨੇ ਯਤਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੀਤੇ ਪਰ ਲਿਆ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿੱਗਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਸੀ, ਬੱਕਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਨਾ ਸਮਝੀ। ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦੋ ਚਾਰ ਸਿੰਗ ਅਤੇ ਦੁਲੱਤਾਂ ਮਾਰਕੇ ਬੱਕਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁੱਟਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੱਕਰੀ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਮਾਰੋ ਨਾ, ਮੈਂ ਏਹੀ ਘਾਹ ਖਾ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ।

ਬੱਕਰੀ ਬੱਕਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆ ਗਏ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹਠ ਪਰ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਬਚਨ ਨਾ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾੜਨਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ—ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਹੱਠ ਛੱਡੇਂਗੀ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ ਪਰ ਹਠ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗੀ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਤੇ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਕੇ ਆਖਿਆ—ਹਠ ਛੱਡ ਦੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਉਤਾਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਹਠ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੋ ਚਾਹੇ ਆਪ ਹੱਸ ਚਾਹੇ ਰੋਵੋ ਮੈਨੂੰ ਕੀ। ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ ਤੇ ਰਾਣੀ ਬੜੇ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਲਗ ਪਏ।

ਸਤਿ ਨਿਰਤਿ ਬੂਝੈ ਜੇ ਕੋਇ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਦੇ ਨਿਰਨੇ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਸਤਿ ॥ ਆਪੇ ਜਾਨੈ ਅਪਨੀ ਮਿਤਿ ਗਤਿ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਸਤ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਪੰਚ ਵੀ ਸਾਰਾ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਗਤ ਦੀ ਮਿਤਿ=ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੮੫)

ਜਿਸ ਕੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁ ਕਰਣੇਹਾਰੁ ॥ ਅਵਰ ਨ ਬੂਝਿ ਕਰਤ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਰਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਅਵਰ ਬੂਝਿ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਚਾਰ [ਨ ਕਰਤ] ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਵਰਤੀਆ ॥੨॥

ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਤਿ=ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਉਸ ਕਰਤੇ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਬਿਸਮਨ ਬਿਸਮ ਭਏ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਜਿਨਿ ਬੂਝਿਆ ਤਿਸੁ ਆਇਆ ਸੁਾਦ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਬਿਸ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲੋਂ ਬਿਸਮ ਭਏ=ਰਹਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਬਿਸਮਾਦ=ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਾ:-ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਅਸਚਰਜ ਤੋਂ ਅਸਚਰਜ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਾਦ ਆਨੰਦ ਆਇਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰਾਚਿ ਜਨ ਰਹੇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਪਦਾਰਥ ਲਹੇ ॥

ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗਿ-ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰਾਚਿ ਰਹੇ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ-ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਲੀਤਾ ਹੈ।

ਓਇ ਦਾਤੇ ਦੁਖ ਕਾਟਨਹਾਰ ॥ ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰ ॥

ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ [ਸਮੁੰਦਰ] ਤੋਂ ਤਰੇ=ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਨ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੋ ਵਡਭਾਗੀ ॥ ਜਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥

ਜੋ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੈ, ਉਹ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲਿਵ=ਬਿਰਤੀ ਲਗ ਗਈ ਹੈ।

ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀਰਤਨੁ ਜਨੁ ਗਾਵੈ ॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ॥੮॥੧੬॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸੈਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾ: -ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਕੀਰਤਨ=ਜਸ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਫਲ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥ ੮ ॥ ੧੬ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :- ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਾਮਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠ ਕੇ ਸੋਲ੍ਹਾ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਉਚਾਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਪਰ ਬਿਠਾਇਆ ਤੇ ਜਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੁੱਛੀ। ਅੱਗੋਂ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ-ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ? ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਚਵੀਂ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਾਸਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਨਾਮੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ, ਅੱਗੋਂ ਆਪ ਅੱਠ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਉਚਾਰ ਕੇ ਚਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੋ। ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਕਿਹਾ-ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਉਚਾਰ ਕੇ ਚਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਆਪ ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨਾ ਕਰੋ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰ-ਬਿੰਦ ਤੋਂ ਦੋ ਸਿਹਾਰੀਆਂ ਦਾ ਭੇਦ ਰਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦਿਤਾ। ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਉਚਾਰਕੇ ਇਹ ਸਲੋਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾ ਲਿਆ।

ਅਗਲੀਆਂ ਅੱਠ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਸਰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਹੀ ਬੈਠ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ। ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਕਹਿਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਗੱਲ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਸਰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ

੨੪ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਉਚਾਰੀਆਂ ਹਨ ।*

ਸਲੋਕ ॥ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭਿ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭਿ ਸਚੁ ॥੧॥

ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਆਦਿ=ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸੱਚਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ
ਭਾਂ ਜੁਗਾਦਿ=ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਆਦਿ ਸਤਜੁਗ ਵਿਚ ਵੀ ਸੱਚਾ ਸੀ ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਭਿ=ਉਸ ਵਾਂਗ ਹੁਣ ਵੀ ਸੱਚਾ
ਹੈ, ਤੇ ਅੱਗੇ ਭੀ ਸੱਚਾ ਹੋਵੇਗਾ ॥੧॥

ਏਸੇ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਅਖੀਰਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਕਰਨਾ :-

ਬੁਝਨਹਾਰ ਕਉ ਸਤਿ-ਸਭ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪ੍ਰਭੁ ਸਤ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਤਿ=ਸੱਤਾ ਸਭ ਵਿਚ ਸੋਭ ਰਹੀ
ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਝਣ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਸਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਿ-

*ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਪੰਨਾ ੩੬੧
ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :-

(ਗੁਰੂ ਜੀ)... .. ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਦਿਤਾਉਂਦੇ
ਹੋਏ ਬਾਰਨ ਪਿੰਡ, ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸੇ, ਜਾ ਉਤਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ
ਕੀਤੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸੋਲਾਂ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰਚ ਚੁਕੇ
ਸੇ, ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਆਖਣ ਲਗੇ ਕਿ ੮ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਹੋਰ
ਬਣਾਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਅੱਠਾਂ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ੨੪ ਹਜ਼ਾਰ ੬ ਸੌ ਸ੍ਰਾਸ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ, ਸੌ ਜੋ ਕੋਈ ਏਹ ੨੪ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗਾ,
ਤੇ ਜਮ ਦੀ ਤਾੜਨਾ ਨਾ ਹੋਵੇਗੀ । ਏਹ ਵਰ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਏਹ ਤੁਸੀਂ ਹੀ
ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ "ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭਿ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭਿ
ਸਚੁ ॥" ਏਹ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਾਲਾ ਹੀ ਉਚਾਰ ਕੇ ਥੱਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਬਰਾਬਰੀ ਨਾ
ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਯਾ ਪਛਾਣ ਵਾਸਤੇ "ਭਿ" ਸਹਾਰੀ ਦਾ ਫਰਕ ਰੱਖਿਆ । ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਨੇ ੮ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਉਥੇ ਹੀ ਰਚ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈਆਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਬੜੇ
ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ-"ਤੁਹਾਡਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਾ ਰਹੇਗਾ ਤੇ
ਤੁਹਾਡੀ ਬਾਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਦੁਣਾ ਚੋਣਾ ਮਾਨ ਪਾਏਗੀ ਅਤੇ ਕਲਜਾਨ ਦਾਇਕ
ਹੋਵੇਗੀ ।" ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਬਿਰਾਜੇ ।

ਅਸਟਪਦੀ ॥ ਚਰਨ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪਰਸਨਹਾਰ ॥ ਪੂਜਾ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸੇਵਦਾਰ ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨ ਸਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸਨਹਾਰ=ਵਹਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਸਤ ਹੈ।

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਸਤ ਹੈ, ਪੂਜਾ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇਵਦਾਰ ਭੀ ਸਤ ਹਨ।

ਦਰਸਨੁ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪੇਖਨਹਾਰ ॥ ਨਾਮੁ ਸਤਿ ਸਤਿ ਧਿਆਵਨਹਾਰ ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਸਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਸਨ ਦੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਭੀ ਸਤ ਹਨ।

ਸਤ ਸਰੂਪ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਧਿਆਵਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਸੱਚੇ ਹਨ।

ਆਪਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਭ ਧਾਰੀ ॥ ਆਪੇ ਗੁਣ ਆਪੇ ਗੁਣਕਾਰੀ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਭੀ ਸਾਰੀ ਸੱਚੀ ਹੈ।

ਆਪ ਹੀ ਗੁਣ ਰੂਪ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਣਕਾਰੀ=ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਸਬਦੁ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਬਕਤਾ ॥ ਸੁਰਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਜਸੁ ਸੁਨਤਾ ॥

ਉਸਦਾ ਸਬਦ=ਹੁਕਮ ਸੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਬਕਤਾ=ਉਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਤ ਹੈ। ਸੁਰਤਿ=ਗਿਆਤ, ਵਾ:-ਸੁਰਤਿ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸੱਚੀ ਹੈ, ਜੋ ਜਸ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਸਤ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਜਸ ਸਤ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਰਤ ਲਗਾ ਕੇ ਜਸ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਸੱਚਾ ਹੈ।

ਬੁਝਨਹਾਰ ਕਉ ਸਤਿ ਸਭ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸੋਇ ॥੧॥

ਉਸ ਦੇ ਬੁਝਣ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਸਤ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿੱਛੇ ਸਤ ਸੀ, ਹੁਣ ਸਤ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਸਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵਾ:-ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਤਿ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਤ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਵਾ:-ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਤ ਤੋਂ ਸਤ ਹੈ ॥੧॥

ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ਰਿਦੈ ਜਿਨਿ ਮਾਨਿਆ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਤਿਨਿ ਮੂਲੁ ਪਛਾਨਿਆ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮਾਨਿਆ=ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ।

ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਤੇ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਆ ॥ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਬਿਸ੍ਵਾਸ=ਭਰੋਸਾ ਆਇਆ ਹੈ।

ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਤੁ ਗਿਆਨ=ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ, ਵਾ:-ਸਭ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਇਆ ਹੈ।

ਭੈ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਬਸਾਨਾ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜਿਆ ਤਿਸੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨਾ ॥

ਉਹ ਜਮਾਂ ਦੇ ਭੈ-ਡਰ ਤੋਂ ਨਿਰਭਉ-ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਵਾ:-ਜਮਾਂ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਸਰੂਪ-ਘਰ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਜਿਸ ਸਤ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ=ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸੇ ਸਤ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਸਤੁ ਮਾਹਿ ਲੇ ਬਸਤੁ ਗਡਾਈ ॥ ਤਾ ਕਉ ਭਿੰਨ ਨ ਕਹਨਾ ਜਾਈ ॥

ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਵਸਤੂ ਗਡਾਈ=ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਵੈਨੰਦ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਟੰਬ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਡਾਈ=ਮੇਲ ਦਿੱਤਾ। ਅਰਥਾਤ ਵਾਚਯ ਵਾਚਯ ਭਾਗ ਤਿਆਗ ਕੇ ਲਕਸ਼ ਲਕਸ਼ ਭਾਗ ਦੀ ਏਕਤਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਭਿੰਨ=ਵਖਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ।

ਬੁਝੈ ਬੁਝਨਹਾਰੁ ਬਿਬੇਕ ॥ ਨਾਰਾਇਨ ਮਿਲੇ ਨਾਨਕ ਏਕ ॥੨॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਬੁਝਣੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਬਿਬੇਕ=ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਬੁਝਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਨਾਰਾਇਣ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ॥ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸਦਾ ਪੂਜਾਰੀ ॥

ਠਾਕੁਰ ਦਾ ਸੇਵਕ ਆਪਣੇ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਠਾਕੁਰ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਪੂਜਾਰੀ-ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਕੈ ਮਨਿ ਪਰਤੀਤਿ ॥ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥

ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਰਤੀਤਿ=ਭਰੋਸਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਜੋ ਭੀ ਰੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਮਲ ਹੈ।

ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਸੇਵਕੁ ਜਾਨੈ ਸੰਗਿ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਨਾਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥

ਆਪਣੇ ਠਾਕੁਰ=ਸੁਆਮੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸੇਵਕ ਆਪਣੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਸੇਵਕ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ, ਵਾ:-ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੇਵਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਪਾਲਨਹਾਰਾ ॥ ਸੇਵਕ ਕੀ ਰਾਖੈ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥

ਅਜੇਹੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭ ਆਪ ਹੀ ਮਾਂ ਪਿਉ ਵਾਂਗ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੇਵਕ ਦੀ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਇੱਜਤ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ:-ਰਾਜੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਦੀ

ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਬੜਾ ਦਾਨੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੀ ਆਏ ਅਤਿਥੀ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਇੱਛਾਧਾਰੀ ਸੱਪ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਵਾਰ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਉਸ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ

ਗਈ। ਅੱਗ ਦਾ ਸੇਕ ਸੱਪ ਨੂੰ ਲੱਗ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੇ ਸੱਪ ਬੜਾ ਤੜਪਿਆ ਤੇ ਕੋਈ ਠੰਡੀ ਥਾਂ ਲੱਭਣ ਲੱਗਾ, ਪਰ ਨਾ ਲਭਾ। ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਇਛਾਧਾਰੀ ਸੱਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਕੁੰਡ ਹੈ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰੋ ਤਾਂ ਤੇਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆ ਜਾਏਗੀ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਬੜਾ ਦਾਨੀ ਹੈ ਉਹ ਤੇਨੂੰ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸੱਪ ਰਾਜੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਸੱਪ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ—ਦੇਵਤਾ ਜੀ! ਇਥੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਤੇਰਾ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ?

ਸੱਪ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿਉ ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆ ਜਾਏ। ਵਜ਼ੀਰ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਪਕਾਰੀ ਰਾਜੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਨੇ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਸੱਪ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆ ਗਈ ਜੋ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਤੇ ਜੀ ਨਾ ਕਰੇ। ਰਾਜੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਨੇ ਵੀ ਦਵਾਈ ਆਦਿ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਕਢਿਆ। ਸੱਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ ਕੋਹੜੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸਤੇ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧੀ ਗਿਲਾਨੀ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਰਾਜਾ ਪਰ ਗਿਲਾਨੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਵਿਹੁ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇ, ਆਖਿਰ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਡੁਬਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਕਿਸੀ ਦੂਜੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲਿਜਾਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਛੋਟੀ ਲੜਕੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਉਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਲੜਕੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸਨੇ ਲੜਕੀ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ—ਤੂੰ ਕਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈਂ?

ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ।

ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਹੀ ਤੇਰੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਪਾਲਦੇ, ਸਭ ਦਾ ਪਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਟੇਕ ਬ੍ਰਿਥੀ ਸਭ ਜਾਨੁ ॥ ਦੇਵਨ ਕਉ ਏਕੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਕੋਹੜੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ਫਿਰ ਵੇਖਾਂਗਾ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇਰੀ ਕਿਵੇਂ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗਾ। ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਕੋਹੜੀ ਪੁਰਸ਼ ਲਭ ਕੇ ਲਿਆਉ ਉਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਛੋਟੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦੇਵਾਂ।

ਸਿਪਾਹੀ ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਗੰਗਾ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਰਾਜੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਕੌਹੜੀ ਦੇਖਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੜਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਉਸ ਕੌਹੜੀ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਬੇਹੋਸ਼ ਰਿਹਾ ਕਰੇ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਲੜਕੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਜੀ ਨੂੰ ਟੋਕਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤ ਗਏ।

ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸੁਆ ਕੇ ਰਾਜ-ਲੜਕੀ ਪਾਠ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਪਾਠ ਦੇ ਸਦਕੇ ਉਥੋਂ ਇਕ ਸੱਪ ਨੇ ਨਿਕਲਕੇ ਰਾਜੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੇਖਕੇ ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਅਰੇ ਨੀਚ ! ਤੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਰਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਬੂਟੀਆਂ ਖੁਆਕੇ ਤੈਨੂੰ ਮਰਵਾਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਆਂਗਾ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਾਂਗਾ। ਭਜਨ ਪਾਠ ਦੇ ਸਦਕੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਜਿਹੜਾ ਸੱਪ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਰਾਣੀ ! ਤੂੰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਰਾਜੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਅੰਦਰ ਇਸ ਸੱਪ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਉਸਦੀ ਵਿਹੁ ਨਾਲ ਇਹ ਕੌਹੜੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਬੂਟੀਆਂ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਖੁਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸੱਪ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਬਿਲਕੁਲ ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਬੂਟੀਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤੀ, ਬੂਟੀਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਘੋਟੀਆਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਰਾਜੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪਿਲਾਈਆਂ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਵਾਲਾ ਸੱਪ ਮਰਕੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਉਲਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਇਤਨੇ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਦੀ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਸੁਰਤ ਆ ਗਈ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਾਜ-ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਵੇਖਕੇ ਪੁਛਿਆ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ? ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਹਾਂ। ਜਦ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ, ਤਦ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਜੀ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆ ਕੇ ਰਾਜ-ਮਹਿਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਏ ਤੇ ਉਸ ਰਾਣੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਰੱਖਿਆ। ਇੰਜ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਜਿਸੁ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਰੈ॥ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਮਾਰੈ॥੩

ਜਿਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਸੇਵਕ ਉਹੋ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਾਸ ਸਾਸ ਸਮਾਰੈ—ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ॥੩॥

ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਕਾ ਪਰਦਾ ਢਾਕੈ ॥ ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਸਰਪਰ ਰਾਖੈ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦਾ ਪਰਦਾ=ਪੜਦਾ ਢਾਕੈ=ਢੱਕਦਾ ਭਾਵ ਕੱਜਦਾ ਹੈ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੬੫੧) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੧੭ [ਪੰਨਾ ੨੮੬]

ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਅਪਨੇ ਦਾਸ ਕਉ ਦੇਇ ਵਡਾਈ ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਾਮੁ ਜਪਾਈ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਤੋਂ ਨਾਮ ਜਪਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪਿ ਪਤਿ ਰਾਖੈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕੋਇ ਨ ਲਾਖੈ॥

ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਆਪ ਹੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਉਸਦੀ ਗਤੀ ਦੀ ਮਿਤਿ=ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਕੋ ਨ ਪਹੂਚੈ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੇਵਕ ਉਚ ਤੇ ਉਚੈ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ, ਭਾਵ ਉਸਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹਨ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਲਾਇਆ ॥

ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਦਹ ਦਿਸਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥੪॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਸੇਵਕ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਨੀਕੀ ਕੀਰੀ ਮਹਿ ਕਲ ਰਾਖੈ ॥ ਭਸਮ ਕਰੈ ਲਸਕਰ ਕੋਟਿ ਲਾਖੈ ॥

ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿੱਕੀ ਕੀੜੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਲ=ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਲਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਲਸਕਰ=ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਭਸਮ=ਨਾਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਕੀ ਕੀਰੀ=ਗਰੀਬ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਗਰੀਬ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਅੰਤੀਵ ਭਾਵ ਸੁਣੋ :-ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੀਕੀ ਕੀਰੀ=ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖ ਦੇਵੇ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਬਿਰਤੀ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਫੌਜਾਂ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰੇ=ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਕਾ ਸਾਸੁ ਨ ਕਾਢਤ ਆਪਿ ॥ ਤਾ ਕਉ ਰਾਖਤ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ॥

ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਾਸ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਹਥ ਦੇਕੇ ਸਭ ਔਕੜਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੮੬)

ਮਾਨਸ ਜਤਨ ਕਰਤ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਕਰਤਬ ਬਿਰਥੇ ਜਾਤਿ ॥

ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕਾਂ ਜਤਨ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਤਬ ਬਿਰਥੇ ਜਾਤਿ=ਨਿਸਫਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੇ ਜਤਨ ਕਰ

ਲਵੇ ਜੇ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਮਰਜੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਵਿਅਰਥ ਚਲੇ ਜਾਏ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੀਛਤ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਚਲਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਸ਼ੀਸ਼ ਮਹਿਲ ਬਣਵਾਕੇ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਭਾਗਵਤ ਦਾ ਪਾਠ ਰਖਵਾਕੇ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ । ਆਸ ਪਾਸ ਫੌਜਾਂ ਵੀ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਇਤਨੇ ਜਤਨ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਚ ਨਾ ਸਕਿਆ ।

ਬਹੁ ਜਤਨ ਕਰਤਾ ਬਲਵੰਤ ਕਾਰੀ ਸੇਵੰਤ ਸੂਰਾ ਚਤੁਰ ਦਿਸਹ ॥

ਬਿਖੰਮ ਬਾਨ ਬਸੰਤ ਉਚਹ ਨਹ ਸਿਮਰੰਤ ਮਰਣ ਕਦਾਚਹ ॥

ਹੋਵੰਤਿ ਆਗਿਆ ਭਗਵਾਨ ਪੁਰਖਹ ਨਾਨਕ ਕੀਟੀ ਸਾਸ ਅਕਰਖਤੇ ॥੭॥

[ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਪੰਨਾ ੧੩੫੪

ਮਾਰੈ ਨ ਰਾਖੇ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਰਾਖਾ ਸੋਇ ॥

ਅਵਰੁ ਕੋਈ=ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਹ ਪ੍ਰਾਭੂ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ।

ਯਥਾ :- ਬਿਨੁ ਭਗਵੰਤ ਨਾਹੀ ਅਨ ਕੋਇ ॥ ਮਾਰੈ ਰਾਖੇ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥੭॥ [ਪੰਨਾ ੧੯੨

ਕਾਹੇ ਸੋਚ ਕਰਹਿ ਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਅਲਖ ਵਿਡਾਣੀ ॥੫॥

ਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਤੂੰ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਸੋਚਾ ਭਾਵ ਫਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਜੇ ਪ੍ਰਾਭੂ ਅਲਖ ਤੇ ਵਿਡਾਣੀ=ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਤੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ ॥੫॥

ਬਾਰੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਪੀਐ ॥ ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਧ੍ਰੁਪੀਐ ॥

ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਾਭੂ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ ।

ਵਾ :- ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪੀ ਬਾਰ=ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਰ ਜਾਕੇ ਬਾਰੰ ਬਾਰ=ਮੁੜ ਮੁੜਕੇ ਪ੍ਰਾਭੂ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰਦੇ ਇਸ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀ ਕੇ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਧ੍ਰੁਪੀਐ=ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰ ਲਈਏ ।

ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ॥

ਤਿਸੁ ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਦ੍ਰਿਸਟਾਇਆ ॥

ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਤਨ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ।

ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਨਾਮੋ ਰੂਪੁ ਰੰਗੁ ॥ ਨਾਮੋ ਸੁਖੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕਾ ਸੰਗੁ ॥

ਫਿਰ ਤਾਂ ਨਾਮ ਹੀ ਉਸਦਾ ਧਨ ਹੈ, ਤੇ ਨਾਮ ਹੀ ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਰੰਗ ਹੈ ।

ਉਸਨੂੰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਸੰਗ=ਸਾਥ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਵਾ :- ਸਤਸੰਗ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਮ ਰਸਿ ਜੋ ਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ ॥ ਮਨ ਤਨ ਨਾਮਹਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਨੇ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ-ਰਸ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ=ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਹ ਮਨ ਤਨ ਦੋਹਾਂ ਨਾਮਹਿ=ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹੋਏ ਨਾਮਿ=ਨਾਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾਨੇ=ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ ।

ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਨਾਮ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੈ ਸਦ ਕਾਮ ॥੬॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਸੋਵਕ ਜਨਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਇਹੋ ਕੰਮ ਹੈ, ਜੋ ਉਠਦਿਆਂ ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਤੇ ਸੁੱਤਿਆਂ ਨਾਮ ਹੀ ਜਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥ ੬ ॥

ੳ-ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਧਿਆਈਐ ॥ ਮਾਰਗਿ ਚਲਤ ਹਰੇ ਹਰਿ ਗਾਈਐ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੩੮੬]

ਅ-ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਜਾਗਤ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੭੯]

ਸਾਖੀ-ਪੂਰਨ ਫਕੀਰ ਦੀ

ਅਸਲ ਮਹਾਤਮਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਬੰਦਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਤਿੰਨ ਵੇਲੇ ਸੰਧਿਆ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਪੰਜ ਵੇਲੇ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਕਾਫ਼ਰ ਹਨ ਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਨੇ ਗੁੱਸਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਔਗੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁਛ ਕੇ ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਲਵਾਂ ਫਿਰ ਯੋਗ ਡੰਡ ਦਿਆਂਗਾ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਹ ਫਕੀਰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਕ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਫਕੀਰ ਸੋਂ ਗਿਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਪਰ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਲੱਗਾ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਸਬਰ ਕਰੋ ਮੈਂ ਪੁਛ ਲਵਾਂਗਾ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਇਕ ਹੋਰ ਕੌਤਕ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਰੋਟੀ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੇ ਲੈ ਕੇ ਖਾ ਲਈ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਨਾ ਲੀਤੀ। ਫਿਰ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਇਹ ਗਲ ਦੇਖੀ ਕਿ ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੇ ਚੀਚੀ ਵਿਚ ਮੁੰਦਰੀ ਪਾ ਕੇ ਸੁਨਿਆਰੇ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ-ਖੁਦਾ ਦੀ ਚੀਚੀ 'ਚੋਂ ਮੁੰਦਰੀ ਉਤਾਰ ਦੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੰਗ ਹੋਏ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਚਾਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪੁਛਿਆ? ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਹੇ ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ! ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਕਾਫ਼ਰ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ, ਇਹ ਕਿਉਂ?

ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇਰੇ ਕਿਤਨੇ ਲੜਕੇ ਹਨ?

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮੇਰੇ ਦੋ ਲੜਕੇ ਹਨ।

ਫਕੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ-ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਲੜਕੇ ਕਿਥੇ ਹਨ?

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਇਕ ਵਲਾਇਤ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਮੇਰੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਹੈ।

ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਤਨਾ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਗੋਦ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਤਨਾ?

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੂਰ ਹੈ, ਤੇ ਗੋਦ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਔਠੇ ਪਹਿਰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ

ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਚੈਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਜੋ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਾਫ਼ਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਖੁਦਾ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੂਪ ਹੋਣ ਤੇ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਦੂਰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਕ ਕਾਫ਼ਰ ਹਨ, ਜੋ ਦੂਰ ਸਮਝ ਕੇ ਪੰਜ ਵਾਰ ਨਿਮਾਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪੰਜ ਵਾਰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਾਫ਼ਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ। ਤੇਰੇ ਛੋਟੇ ਪੁਤਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਉਹ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਉਠਦਿਆਂ ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਸੁਆਲ ਦਾ ਜੁਆਬ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜੁਆਬ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਆਪ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਕਿਉਂ ਸੋਂ ਗਏ ? ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਦਾ ?

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਠ ਕੇ ਖੜਿਆਂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੁਰਦਾ, ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਠ ਕੇ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਨਾਲ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਭੀ ਮੁਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਤੇ ਫਕੀਰ ਦਾ ਇਕ ਹੀ ਭੇਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਖਫ਼ਣੀ ਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਭੀ ਗਲ ਵਿਚ ਖਫ਼ਣੀ ਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆ ਗਈ ਕਿ ਮੁਰਦਾ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਰਮ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਫਿਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤੀਜੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਆਪ ਹਿੰਦੂਆਂ ਪਾਸੋਂ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ?

ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੰਕਾਰੀ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ ਗਰੀਬ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਨ। ਉਹ ਭਗਵਾਨ, ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ, ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੇ ਮੇਵਿਆਂ ਗਿਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਦੁੱਧ ਛੱਡ ਕੇ ਬਿਦਰ ਦਾ ਸਾਗ ਖਾਧਾ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਚੌਥੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪੁਛਿਆ—ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੁਨਿਆਰੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਖੁਦਾ ਦੀ ਚੀਜ਼ੀ 'ਚੋਂ' ਮੁੰਦਰੀ ਉਤਾਰ ਦੇ, ਇਹ ਚੀਜ਼ੀ ਖੁਦਾ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਹੈ ?

ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਹਾਂ ! ਇਹ ਖੁਦਾ ਦੀ ਚੀਜ਼ੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਇਹ ਦਸ, ਇਹ ਮੁਲਕ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ? ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਖੁਦਾ ਦਾ ਹੈ। ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਰਾਜ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ? ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਖੁਦਾ ਦਾ। ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਤੂੰ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ?

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਖੁਦਾ ਦਾ। ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਸਾਰੀ ਸ਼ੈ ਕਿਸ ਦੀ ਹੈ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ-
ਖੁਦਾ ਦੀ। ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮੈਂ ਕਿਸ ਦਾ ਹਾਂ? ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਖੁਦਾ ਦਾ। ਫਕੀਰ ਨੇ
ਕਿਹਾ-ਜੇ ਸਭ ਕੁਝ ਖੁਦਾ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ੀ ਖੁਦਾ ਦੀ ਨਹੀਂ? ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਹਾਂ!
ਇਹ ਭੀ ਖੁਦਾ ਦੀ ਹੈ। ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਖੁਦਾ ਦੀ ਚੀਜ਼ੀ 'ਚੋਂ'
ਮੁੰਦਰੀ ਉਤਾਰ ਦੇ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੁਣਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।

ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਨਾਈ ਬੁਲਾਓ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਆਖਣ ਨਾਲ ਨਾਈ ਆ ਗਿਆ। ਨਾਈ ਨੂੰ
ਕਿਹਾ-ਮੇਰੀ ਚੀਜ਼ੀ ਦਾ ਨੌਂਹ ਉਤਾਰੋ ਤਾਂ ਸਭ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੇ ਨੌਂਹ ਉਤਰ ਜਾਣਗੇ। ਨਾਈ ਨੇ ਜਦ
ਇਕ ਚੀਜ਼ੀ ਦਾ ਨੌਂਹ ਕੱਟਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੇ ਨੌਂਹ ਉਤਰ ਗਏ। ਇਹ ਕੌਤਕ ਵੇਖ ਕੇ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਡਿਗ ਕੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਬੇਸ਼ਕ ਆਪ ਨਿਮਾਜ਼ ਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆ
ਕਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਆਨਵਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੰਦਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਉਠਦਿਆਂ ਬੈਠਦਿਆਂ
ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਚਾਹੁਣ ਨਾਮ ਜਪ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਬੋਲਹੁ ਜਸੁ ਜਿਹਬਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੇ ਜਨ ਕੀਨੀ ਦਾਤਿ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਰਾਤ ਦਿਨ ਜੀਭ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਜਸ ਬੋਲਣਾ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਕਰਹਿ ਭਗਤਿ ਆਤਮ ਕੈ ਚਾਇ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੇ ਸਿਉ ਰਹਿ ਸਮਾਇ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਆਤਮ ਕੈ ਚਾਇ=ਮਨ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸਮਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਹੋਆ ਹੋਵਤ ਸੋ ਜਾਨੈ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੇ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ॥

ਜੋ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਵਤ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸੱਚਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ
ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ।

ਤਿਸ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਉਨ ਬਖਾਨਉ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਗੁਨੁ ਕਹਿ ਏਕ ਨ ਜਾਨਉ ॥

ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਉਨ=ਕਿਹੜੀ ਆਖਾਂ।

ਵਾ:-ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਆਖ ਸਕਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ

ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਗੁਣ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭੁ ਬਸਹਿ ਹਜੂਰੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੇਈ ਜਨ ਪੂਰੇ ॥੧॥

ਉਹ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਾਸ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਕਿ ਉਹ ਮਨੁੱਖ
ਪੂਰੇ ਸੰਤ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਮਨ ਮੇਰੇ ਤਿਨ ਕੀ ਓਟ ਲੇਹਿ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਪਨਾ ਤਿਨ ਜਨ ਦੇਹਿ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਓਟ ਲੈਣਾ ਕਰ। ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਨ ਤਨ ਦੇਣਾ ਕਰ।

ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਛਾਤਾ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਸਰਬ ਥੋਕ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥

ਜਿਸ ਸੰਤ ਜਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਤ ਜਨ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਥੋਕ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਤਿਸ ਕੀ ਸਰਨਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਦਰਸਿ ਸਭ ਪਾਪ ਮਿਟਾਵਹਿ ॥

ਉਸਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਵੇਂਗਾ। ਉਸੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਲਵੇਂਗਾ।

ਅਵਰ ਸਿਆਨਪ ਸਗਲੀ ਛਾਡੁ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਤੂ ਸੇਵਾ ਲਾਗੁ ॥

ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਛੱਡ ਦੇ। ਉਸ ਸੰਤ ਜਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤੂੰ ਲਗ ਜਾ।

ਆਵਨੁ ਜਾਨੁ ਨ ਹੋਵੀ ਤੇਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਪੂਜਹੁ ਸਦ ਪੇਰਾ ॥੧੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਸੰਤ ਜਨ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਪੂਜਨਾ ਕਰ। ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਮੁੜ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਭਾਵ ਜੰਮਨਾ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ੮ ॥ ੧੭ ॥

ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕੀ ਲੱਛਣ ਹਨ ? ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?

ਇਸ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਦਸਦੇ ਹਨ-

ਸਲੋਕੁ ॥ ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਉ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਿ ਪੁਰਖ-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਪੁਰਖ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਨੇਸ਼ਟੀ, ਬ੍ਰਹਮਸ਼੍ਰੋਤਰੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈ।

(ੳ) ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੇ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹੀਐ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵੈ ॥

ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਪਾਟ ਪਟੇਬਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੁਖਿ ਸੰਚਹੁ ਤਿਸੁ ਪੁੰਨ ਕੀ ਫਿਰਿ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ॥੪॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਉ ਪਰਤਪਿ ਹਰਿ ਮੂਰਤਿ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਣਾਵੈ ॥

[ਸਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪, ਪੰਨਾ ੧੨੬੪

(ਅ) ਰਤਾ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਤਲ ਹੀਅਲੁ ਸੋ ਗੁਰੁ ਪਰਮਲੁ ਕਹੀਐ ॥ ਜਾ ਕੀ ਵਾਸੁ ਬਨਾਸਪਤਿ ਸਉਰੈ ਤਾਸੁ ਚਰਣ ਲਿਵ ਰਹੀਐ ॥ [ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੧੩੨੯

(ੲ) ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿ ਸਚੁ ਧਿਆਇਦਾ ਸਚੁ ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਇਕੇ ॥ ਸੋਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਪੰਜੇ ਦੂਤ ਕੀਤੇ ਵਸਿ ਛਿਕੇ ॥ [ਗਉੜੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ ੩੦੪

ਤਿਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਿਖੁ ਉਧਰੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਸਿਖ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੀ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ਸੇਵਕ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਪਰ ਸਦਾ ਦਿਆਲੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਸਿਖ ਕੀ ਗੁਰੁ ਦੁਰਮਤਿ ਮਲੁ ਹਿਰੈ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਚਰੈ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨੀ=ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਰੈ=ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ, ਸਿੱਖ ਦੀ ਦੁਰਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਹਿਰੈ=ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖੁ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਹਾਟੈ ॥

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬੰਧਨ ਕੱਟੇ ਗਏ ਹਨ ? ਉੱਤਰ :-ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਜੁ ਹਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਹਨ ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਨਾਮ ਧਨੁ ਦੇਇ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖੁ ਵਡਭਾਗੀ ਹੇ ॥

ਜਿਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਮ ਧਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਾ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰੈ ॥

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ਸਮਾਰੈ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਵਾਰੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਅ=ਦਿਲ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਜੈਸੀ ਗਗਨਿ ਫਿਰੰਤੀ ਉਡਤੀ ਕਪਰੇ ਬਾਗੇ ਵਾਲੀ ॥ ਓਹ ਰਾਖੇ ਚੀਤੁ ਪੀਛੇ ਬਿਚਿ ਬਚਰੇ ਨਿਤ ਹਿਰਦੇ ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੀ ॥ ਤਿਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀ ਗੁਰੁਸਿਖ ਰਖੇ ਜੀਅ ਨਾਲੀ ॥੨॥

[ਪੰਨਾ ੧੬੮

ਗੁਰ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਰਹੈ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਹੈ ॥

ਜੋ ਸੇਵਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ ।

ਆਪਸ ਕਉ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਜਨਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਧਿਆਵੈ ॥

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਣਾਉਂਦਾ । ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥ ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥

ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਵੇਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਉਸ ਸੇਵਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ=ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥ ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥

ਜੋ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਨਿਹ-ਕਾਮੀ=ਕਾਮਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਆਮੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

(ਪੰਨਾ ੨੮੭) ਅਪਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਕਰੇਇ ॥

ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਲੇਇ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਉਤੇ ਪਰਮੇਸਰ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਓਹੀ ਸੇਵਕ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਤਿ=ਸਿਖਿਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ॥ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਜਾਨੈ ॥

ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ—ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮਨੁ=ਮੰਤ੍ਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਨ ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ=ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਉਹ ਸੇਵਕ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਗਤਿ—ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਨੋਟ:-ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਿੱਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਦਾ ਅਰਥ 'ਪੂਰਾ' ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਸੁ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਗੁਰ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ ।

ਅਜਿਹੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਜੀਅ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥

ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ । ਜੋ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਬ੍ਰਹਮ ਮਹਿ ਜਨੁ ਜਨ ਮਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਏਕਹਿ ਆਪਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਭਰਮੁ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਭੇਦ ਰੂਪ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕ ਰੂਪ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭਰਮ ਭਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਹਸ ਸਿਆਨਪ ਲਇਆ ਨ ਜਾਈਐ ॥

ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਬਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥੩॥

ਸਹਸ=ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਨਾਲ ਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—
ਅਜਿਹਾ ਗੁਰੂ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਪੁਨੀਤ ॥ ਪਰਸਤ ਚਰਨ ਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਫਲ ਦਰਸਨ ਵੇਖਣ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦਾ ਪੁਨੀਤ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ
ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸਦਿਆਂ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤੀ ਦੀ ਗਤਿ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭੇਟਤ ਸੰਗਿ ਰਾਮ ਗੁਨ ਰਵੇ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਦਰਗਹ ਗਵੇ ॥

ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਟਤ=ਮਿਲਕੇ ਰਾਮ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਰਵੇ=ਉਚਾਰੇ। ਤਾਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਦਰਗਾਹ
ਵਿਚ [ਬੜੇ ਆਦਰ ਮਾਣ ਨਾਲ] ਗਵੇ=ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜਸ ਗਵੇ=ਗਾਵਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਕਰਨ ਆਘਾਨੇ ॥ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਤਮ ਪਤੀਆਨੇ ॥

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੁਭ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨ ਆਘਾਨੇ=ਕੰਨ ਰਜ ਗਏ ਹਨ। ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ
ਪਤੀਆਨੇ=ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਅਖੁਓ ਜਾ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪੇਖੈ ਹੋਇ ਸੰਤ ॥

ਉਹ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਅਖੁਓ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਵਾ:-ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ
ਅਖੁਓ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ
ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਭੀ ਸੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਣ ਬਿਅੰਤ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਬਿਅੰਤ ਹਨ, ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—
ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ॥ ੪ ॥

ਜਿਹਬਾ ਏਕ ਉਸਤਤਿ ਅਨੇਕ ॥ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਬਿਬੇਕ ॥

ਸਾਡੀ ਜੀਭ ਇਕ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਤ
ਸਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਬਿਬੇਕ=ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੈ।

ਕਾਹੂ ਬੋਲ ਨ ਪਹੁਚਤ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰਬਾਨੀ ॥

ਕਾਹੂ ਬੋਲ=ਕਿਸੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਭੀ ਇਹ ਜੀਵ ਪਰਮੇਸਰ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ।
ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਕਰਕੇ ਅਗਮ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਨਿਰਬਾਨੀ=ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਨਿਰਾਹਾਰ ਨਿਰਵੈਰ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ ॥

ਨਿਰਾਹਾਰ=ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਵਾ :—ਹਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਵੈਰ ਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ।

ਅਨਿਕ ਭਗਤ ਬੰਦਨ ਨਿਤ ਕਰਹਿ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਿਰਦੈ ਸਿਮਰਹਿ ॥

ਅਨੇਕਾਂ ਭਗਤ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਬੰਦਨ—ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ।

ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਨੇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜਪਨੇ ॥੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਾਂ ॥ ੫ ॥

ਇਹੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਵੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੈ ਅਮਰੁ ਸੋ ਹੋਇ ॥

ਇਸ ਹਰੀ ਨਾਮ-ਰਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸੁ ਪੁਰਖ ਕਾ ਨਾਹੀ ਕਦੇ ਬਿਨਾਸ ॥ ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੁਨਤਾਸ ॥

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਇ ॥ ਸਚੁ ਉਪਦੇਸੁ ਸੇਵਕ ਕਉ ਦੇਇ ॥

ਉਹ ਅੱਠੋਂ ਪਹਿਰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਭਾਵ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਭੀ ਸਚਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨ ਲੇਪੁ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਖੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਏਕੁ ॥

ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਭੀ ਮੋਹ ਦਾ ਲੇਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਅੰਧਕਾਰ ਦੀਪਕ ਪਰਗਾਸੇ ॥ ਨਾਨਕ ਭਰਮ ਮੋਹ ਦੁਖ ਤਹ ਤੇ ਨਾਸੇ ॥੬॥

ਜਿਵੇਂ ਦੀਵੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਭਰਮ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਦੁਖ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ:—ਜਿਸ ਅੰਤਹਕਰਨ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਦੀਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਤਿਸ ਅੰਤਹਕਰਨ ਵਿਚੋਂ ਭਰਮ, ਮੋਹ ਦੁੱਖ ਸਾਰੇ ਨਸ ਗਏ ਹਨ ॥੬॥

ਤਪਤਿ ਮਾਹਿ ਨਾਦਿ ਵਰਤਾਈ ॥ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਦੁਖ ਨਾਠੇ ਭਾਈ ॥

ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਸ਼, ਵਾ :- ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਤਪਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਦਿ=ਨੰਡ ਭਾਵ ਸਾਂਤੀ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਹੁਣ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਨਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਸਾਖੀ-ਦੁਖ ਨਵਿਰਤੀ ਦੀ

ਰੁਸਤਮ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਭਾਈ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਹੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਸ਼ ! ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ! ਆਪ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਹੋ, ਹੋਰ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਕ ਮਿੱਠੀ ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਪੁਤਰ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਿੱਠੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ-ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੁਹਾਡੀ ਮਨੋਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰੇਗਾ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸੁੱਚੇ ਮੂੰਹ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਕਰੋ-ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ ਦੀਆ ਭੇਜਿ ॥ ਚਿਹੁ ਜੀਵਨੁ ਉਪਜਿਆ ਸੰਜੋਗਿ ॥"

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੩੯੬]

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਯਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਪਰਸੂਤਾ ਪੈਣ ਹੋ ਗਈ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ ਡਾਕਟਰ ਬੁਲਾਏ, ਵੈਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਪਰ ਲੜਕੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖਕੇ ਸਭ ਜਵਾਬ ਦੇ ਗਏ। ਭੈਣ, ਭਰਾ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਭ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਤੇ ਪੂਰਨ ਭਰੋਸਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, "ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਭੁੱਜੰਗੀ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਬਹੁਤ ਬੀਮਾਰ ਹੈ ਡਾਕਟਰ ਜੁਆਬ ਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮਿਹਰ ਕਰੋ।"

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਕੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੂਲੀ ਲੈ ਜਾਓ ਛਿੱਲਕੇ ਚਾਰ ਫਾੜੀਆਂ ਕਰਕੇ ਲੂਣ ਤੇ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਲਾਕੇ ਧੁੱਪੇ ਟੰਗ ਦਿਓ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਨੁਚੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਹੀ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਖੁਆ ਦੇਣੀ, ਗੁਰੂ ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ।

ਭਾਈ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਹਿਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ ਅਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚੋਂ ਮੂਲੀ ਖਰੀਦ ਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਂ ਛਿਲਕੇ ਚੀਰ ਕੇ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਤੇ ਲੂਣ ਲਾਕੇ ਧੁੱਪੇ

ਟੰਗ ਦਿਤੀ। ਸਭ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕੀ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਗੋਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਮੂਲੀ ਖਵਾ ਦਿਓ ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਾਰੇ ਮੰਨ ਗਏ ਪਰ ਬੀਬੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨਾ ਮੰਨੀ ਅਤੇ ਰੋਣ-ਪਿਟਣ ਲੱਗ ਪਈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਧੀ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਮਾਰਨ ਲਗੇ ਜੇ, ਮੈਂ ਮੂਲੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣ ਦੇਣੀ ਪਰ ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਉਪਰ ਅਤੁਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗੀ ਮੇਰੀ ਧੀ ਤਾਂ ਮੂਲੀ ਖਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਮਾਰੋ। ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਜਾ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਇੰਜ ਕਰਕੇ ਉਹ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ।

ਇਧਰੋਂ ਉਸਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਕੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਮੂਲੀ ਖਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਮੂਲੀ ਖਾ ਚੁਕੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਬੜਾ ਪਸੀਨਾ ਆਇਆ ਪਸੀਨੇ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ। ਉਧਰੋਂ ਬੱਚੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿਤਾ, ਤੇਰੀ ਧੀ ਮੂਲੀ ਖਾ ਕੇ ਰਾਜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਆਈ ਤਾਂ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਵੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਕਿ-

ਤਪਤਿ ਮਾਹਿ ਠਾਢਿ ਵਰਤਾਈ ॥ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਦੁਖ ਨਾਠੇ ਭਾਈ ॥

ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਮਿਟੇ ਅੰਦੇਸੇ ॥ ਸਾਧੂ ਕੇ ਪੂਰਨ ਉਪਦੇਸੇ ॥

ਪੂਰਨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਦੇਸੇ-ਸੰਸੇ (ਭੁਲੇਖੇ) ਮਿਟੇ-ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।

ਭਉ ਚੂਕਾ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਬਸੇ ॥ ਸਗਲ ਬਿਆਧਿ ਮਨ ਤੇ ਖੇ ਨਸੇ ॥

ਜਮਾਂ ਦਾ ਭਉ=ਡਰ ਚੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ ਵਸੇ ਹਾਂ।

ਸਾਰੇ ਬਿਆਧਿ=ਰੋਗ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਨਸਕੇ ਖੇ=ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਜਿਸ ਕਾ ਸਾ ਤਿਨਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ ॥

ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਸੀ ਉਸੇ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (ਧਾਰੀ) ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਮੁਰਾਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ।

ਥਿਤਿ ਪਾਈ ਚੂਕੇ ਭ੍ਰਮ ਗਵਨ ॥ ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸ੍ਰਵਨ ॥੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-ਸ੍ਰਵਨ=ਕੰਨੀ [ਹਰਿ ਹਰਿ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣ ਕੇ ਥਿਤਿ=ਇਸਥਿਤਿ ਪਾਈ ਹੈ। ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਰਮ ਅਤੇ ਚੁਹਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਗਵਨ=ਫਿਰਨਾ ਚੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ ॥੭॥

ਨਿਰਗੁਨੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨੁ ਭੀ ਓਹੀ ॥ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ=ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰ ਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੋਹੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਪਨੇ ਚਰਿਤ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬਨਾਏ ॥ ਅਪੁਨੀ ਕੀਮਤਿ ਆਪੇ ਪਾਏ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਿਤ—ਕੋਤਕ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਏ ਹਨ ।

ਅਤੇ—

ਆਪਣੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਾਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥

ਉਸ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਹ ਇਕੋ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰਿ=ਇਕਰਸ ਪੂਰਨ ਹੈ ।

ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਰਵਿਆ ਰੂਪ ਰੰਗ ॥ ਭਏ ਪ੍ਰਗਾਸ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗ ॥

ਓਤਿ ਪੋਤਿ=ਤਾਣੇ ਪੋਟੇ ਵਾਂਗ ਸਾਰਿਆਂ ਰੂਪਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰਵਿਆ=ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਉਸ ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਪ੍ਰਗਾਸ=ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

(ਪੰਨਾ ੨੮੮)

ਰਚਿ ਰਚਨਾ ਅਪਨੀ ਕਲ ਧਾਰੀ ॥

ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥੮॥੧੮॥

ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰਕ ਰਚਨਾ ਰਚਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਧਾਰੀ=ਟਿਕਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੮॥੧੮॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਸਾਥਿ ਨ ਚਾਲੇ ਬਿਨੁ ਭਜਨ ਬਿਖਿਆ ਸਗਲੀ ਛਾਰੁ ॥

ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਜਿਸ ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਹ ਮਾਇਆ ਸਾਰੀ ਛਾਰੁ=ਸੁਆਹ ਵਾਂਗ ਨਿਕੰਮੀ ਹੈ, ਵਾ:-ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਮਾਵਨਾ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਧਨੁ ਸਾਰੁ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਜੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦਾ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ ਇਹੋ ਸਾਰੁ=ਸਰੋਸਟ ਧਨ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੧॥

ਯਥਾ:-ਅਗਨਿ ਨ ਦਹੈ ਪਵਨੁ ਨਹੀ ਮਗਨੈ ਤਸਕਰੁ ਨੇਰਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਕਰਿ ਸੰਚਉਨੀ ਸੋ ਧਨੁ ਕਤਹੀ ਨ ਜਾਵੈ ॥ ੧ ॥

ਹਮਰਾ ਧਨੁ ਮਾਧਉ ਗੋਬਿੰਦੁ ਧਰਣੀਧਰੁ ਇਹੈ ਸਾਰ ਧਨੁ ਕਹੀਐ ॥

ਜੇ ਸੁਖੁ ਪ੍ਰਭ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਸੁਖੁ ਰਾਜਿ ਨ ਲਹੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੩੩੬]

ਅਸਟਪਦੀ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਏਕੁ ਸਿਮਰਿ ਨਾਮ ਆਧਾਰੁ ॥

ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ । ਇਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਆਧਾਰੁ=ਆਸਰਾ ਲਵੋ । ਅਥਵਾ:-ਇਕ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਵੋ ।

ਅਵਰਿ ਉਪਾਵ ਸਾਂਭ ਮੀਤ ਬਿਸਾਰਹੁ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਿਦ ਮਹਿ ਉਰਿ ਧਾਰਹੁ॥

ਹੇ ਮਿੱਤਰੋ! ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਉਪਾਵ=ਜਤਨ ਭੁਲਾ ਦਿਓ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਰਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਧਾਰਨਾ ਕਰੋ। ਵਾ:-ਰਿਦ ਉਰਿ=ਮਨ ਬੁਧੀ ਵਿਚ

ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲ ਧਾਰਨਾ ਕਰੋ।*

ਯਥਾ:-ਵਡੇ ਭਾਗਿ ਭੇਟੇ ਗੁਰਦੇਵਾ॥ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟੇ ਹਰਿ ਸੇਵਾ॥੨॥

ਚਰਣ ਕਮਲ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਰੋਪੈ॥ ਸੋਗ ਅਗਨਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਨ ਬਿਆਪੈ॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੬੮੩

ਤਥਾ:-ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਪਿਤਾ ਮਹਤਰੀਆ॥

ਚਰਨ ਕਵਲ ਹਿਰਦੇ ਗਹਿ ਨਾਨਕ ਭੈ ਸਾਗਰ ਸੰਤ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਆ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੨੦੩

ਤਥਾ:-ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇਆ ਲਾਗੀ ਸਾਚੁ ਪਰੀਤਿ॥

ਚਰਣ ਭਜੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਭਿ ਜਪ ਤਪ ਤਿਨ ਹੀ ਕੀਤਿ॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੪੮

ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਰਥੁ॥ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਗਹੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਵਸੁ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਗਹੁ=ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੋ।

ਇਹੁ ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ ਹੋਵਹੁ ਭਗਵੰਤ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਮੰਤ॥

ਇਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਨੂੰ ਸੰਚਹੁ=ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਭਗਵੰਤ=ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਓਗੇ,

ਸਾਖੀ-ਰਾਧਕਾ ਦੀ

*ਰਾਧਕਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਖਦੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਦੁਆਰਕਾ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਆਏ, ਤਾਂ ਰਾਧਕਾ ਵੀ ਗੋਪੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਬ੍ਰਿਜ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਆਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਰੁਕਮਣੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਾਧਕਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਉਪਮਾ ਕੀਤੀ ਪਰ ਰੁਕਮਣੀ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕੀ। ਰਾਧਕਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਸਾੜਨ ਵਾਸਤੇ ਰੁਕਮਣੀ ਨੇ ਗਰਮ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਰਾਧਕਾ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਪਿਲਾਇਆ। ਉਸ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਰਾਧਕਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤਾਂ ਨਾ ਸੜਿਆ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਵਸਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਪੈ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਛਾਲੇ ਪੈ ਗਏ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਰੁਕਮਣੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਏ ਤਾਂ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਛਾਲੇ ਪਏ ਹੋਏ ਦੇਖਕੇ ਰੁਕਮਣੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਇਹ ਛਾਲੇ ਕਿਵੇਂ ਪੈ ਗਏ ਹਨ? ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੇਰੇ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਪਏ ਹਨ। ਰੁਕਮਣੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ? ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਈਰਖਾ ਕਰਕੇ ਰਾਧਾ ਨੂੰ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ, ਰਾਧਾ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਚਰਨ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਪੈਣ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਪਰ ਛਾਲੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ।

ਵਾ :- ਭਗਵੰਤ—ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਉਗੇ। ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਇਹੋ ਨਿਰਮਲ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ-ਧਨ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ।

ਏਕ ਆਸ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਸਰਬ ਰੋਗ ਨਾਨਕ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖੋ, ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ ॥੧॥ ਜਿਵੇਂ ਮੋਹਿਨਾ ਸੋਹਿਨਾ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਖੀਰ ਤਕ ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਆਸ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਾਖੀ :- ਮੋਹਿਨਾ ਸੋਹਿਨਾ ਦੀ

ਰਾਇਪੁਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਅਖੀਰ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਮੋਹਿਨਾ ਸੋਹਿਨਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ ਸਨ। ਇਕ ਬੈਰਾਗੀ ਫਕੀਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠਾਕੁਰ ਪੂਜਾ ਸਿਖਾਈ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਜਦ ਭਗਤੀ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਣਾ, ਖੂਹ ਤੇ ਜਾਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਲ ਲਿਆ ਕੇ ਠਾਕੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਤੇ ਧੂਪ ਧੁਖਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਘਰ ਲਾਏ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਰੋ ਕੇ ਠਾਕੁਰਾਂ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਠਾਕੁਰਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਗੁਰਮੁਖ ਆਦਮੀ ਭੱਜਾ ਆਇਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਇਕ ਕਰਾਰਾ ਫੱਟ ਲੱਗਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤੇਹ ਨਾਲ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਪਾਸ ਹਫ ਕੇ ਡਿੱਗਾ ਤੇ 'ਪਾਣੀ, ਪਾਣੀ' ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਤੁਬਕ ਪਏ, ਪਰ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਠਾਕੁਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੁੱਚਾ ਜਲ ਲਿਜਾਣਾ ਹੈ ਅੱਗੇ ਤੁਰਨ ਲਗੇ। ਪਰ ਉਹ ਫਿਰ ਮੱਛੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੜਫਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਪਾਣੀ, ਪਾਣੀ' ਕੂਕਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਘੋਸ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਟੁਰ ਪਏ। ਉਹਦੀ ਅਖੀਰ ਆਵਾਜ਼ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਪਈ ਉਹ ਇਹ ਸੀ :-

“ਨਾਲੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲੇ ਦੋ ਘੁਟ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਤਰਸਾਣਾ !... .. ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜੇ ਦੇਣ ਲੱਗਾ।”

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਦੋਵੇਂ ਤੁਰੀ ਗਏ, ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿਤਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅਜ ਮਨ ਉਚਾਟ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਅਖੀਰ ਘਬਰਾ ਕੇ ਉਠੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਪਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਪੰਜ ਸੱਤ ਆਦਮੀ ਆ ਗਏ ਤੇ ਬੋਲੇ—“ਇਹੋ ਹੈ”। ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸੂਰਬੀਰ ਮਹਾਂ ਭਜਨੀਕ ਸਾਧੂ ਸੀ, ਅਨੰਦ ਪੂਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ। ਅੱਜ ਇਕ ਗਰੀਬ ਟੋਲੇ ਤੇ ਡਾਕੇ ਪਏ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤੇ ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਟੋਲਾ ਵਾਲ ਵਾਲ ਬਚਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਆਪ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਕੇ ਭਜ ਪਿਆ ਤੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਲੱਭਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹਦੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜਣ ਲਗੇ ‘ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ’

ਜੇ ਦੇਣ ਲਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਕਾਰਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਸਮਾ ਲੰਘ ਗਿਆ।

ਯਥਾ :- ਨਾਨਕ ਸਮਿਓ ਰਮਿ ਗਇਓ ਅਬ ਕਿਉ ਰੋਵਤ ਅੰਧ ॥

ਰਾਇਪੁਰ ਦੀ ਰਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਣ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤੇ ਉਹ ਬੜਾ ਰੋਈ। ਹਾਇ ਅਭਾਗ! ਮੇਰੀਆਂ ਸਿੱਕਾਂ ਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾ! ਹੇ ਜਗਤ ਤਾਰਕ ਸਤਿਗੁਰਾ! ਮੈਂ ਉਸ ਸਿੱਖ ਦੀ ਕੁਝ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ, ਹਾਏ! ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੀ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਲਈ ਸੀਸ ਦੇਣਾ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ, ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਾਥੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ। ਇਹ ਕੀਰਨੇ ਕਰ ਹੀ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਤਸੰਗਣ ਮਾਈ ਆ ਗਈ, ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਧੀਰਜਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ-ਰੋਇਆਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਤੂੰ ਦੁਖ ਨਾ ਕਰ, ਤੇਰਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਤੂੰ ਧੰਨ ਭਾਗ ਜਾਣਕੇ ਇਸ ਦੇ ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਨਾਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸਦਾ ਸੀ ਉਹ ਰੁਲੇ ਨਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਇਕ ਮਠ ਬਣਵਾਇਆ।

ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਹ ਭਾਗੇ ਭਰਿਆ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦਿਆਲੂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਰਾਇਪੁਰ ਚਰਨ ਪਾਏ। ਰਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ਰਾਣੀ ਨੇ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤਾਂ ਨੂੰ ਜੀਅ ਦਾਨ ਮਿਲਿਆ। ਮੋਹਿਨਾ ਤੇ ਸੋਹਿਨਾ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਸਨ ਰਾਤ ਦਿਨ ਵਿਆਕੁਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਏ, ਪਰੰਤੂ ਜਿੰਨੀ ਵੇਰ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਏ, ਉਨੀ ਵੇਰ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹੋ ਆਵਾਜ਼ ਗੂੰਜੇ 'ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜੇ ਦੇਣ ਲਗਾ।' ਜਦੋਂ ਚੌਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੀਲ ਕੁ ਜਾ ਕੇ ਖਲੋ ਗਏ ਸੰਗਤਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਧਰੋਂ ਲੰਘੀਆਂ, ਪਰ ਚੌਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਰੁਖ ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਧਰ ਦੀ ਲੰਘ ਗਏ। ਹੁਣ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਕਰਾਰੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦੇ ਬਚਨ ਅਟੱਲ ਹਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਸਾਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਰਾਤ ਦਿਨ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਬੀਤਣ ਲਗਾ, ਅਖੀਰ ਇਹੋ ਹੀ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਾਲ ਮਿਲਖ ਵੇਚ ਕੇ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਖੂਹ ਲੁਆ ਕੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਵਾ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਬਾਣਾ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਚੌਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਚਲੇ ਜਾਈਏ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਅਮੀਰੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗਰੀਬੀ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਚਿਣਗ ਚੈਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੰਦੀ, ਹੁਣ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੋਚ ਆਈ ਅਗਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਮਜ਼੍ਹਰ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਹੀ ਕਰ ਲਈਏ, ਵਿਹਲੇ ਵੇਲੇ ਪਟਾਰੀਆਂ ਤੇ ਟੋਕਰੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਸੇ ਆਸ ਤੇ ਬਾਗ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮਾਲੀ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ

ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਪੰਜ ਸੱਤ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਾਕੇ ਮਾਲੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਸਿਆਣੇ ਹਨ, ਨਕਰ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਬਾਗ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਕੋਠਾ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨੇ ਬਾਗ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਕਿਆਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕੋਸਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆਖਿਆ— ਸੁਆਮੀ ਜੀ ! ਆਪ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕੰਮ ਛੋਟੇ ਮਾਲੀ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਬੜੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੋਟੀ ਕਮਾ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਗੁੱਝਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁਪ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਚਲੇ ਗਏ 'ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜੇ ਦੇਣ ਲੱਗਾ।' ਮਾਲੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਹਿਨਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸੋਹਿਨਾ ਨੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਸਮਝਿਓ ਨੇ 'ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਠਾਕੁਰ ਇਹੋ ਹੈ' ਹੱਛਾ ! ਸੁਕਰ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਹੀ ਸਹੀ।

ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਸੋਹਿਨਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਸੋਹਿਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਈ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਉੱਤੇ ਆਸਣ ਵਿਛਾ ਕੇ ਪੀੜ੍ਹੀ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿਤੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਸੀਸ ਰੱਖ ਕੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਬੋਲੀ:—ਅੰਮੀ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਚੰਗੇ ਅੰਮੀ ਜੀ ! ਐਡੀ ਠੰਢ ਤੇ ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਖੋਚਲ ਕੀਤੀ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਘਲਦੇ, ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਬੋਲੇ—ਮੇਰੀਆਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾੜੀਆਂ ਹਨ ਕੋਈ ਟਹਿਲਣ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਬੱਚੀ ਹੈਂ ਜੋ ਉਪਮਾ ਮੈਂ ਸੁਣਕੇ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਆਈ ਹਾਂ ਤੂੰ ਉਹ ਪੂਰੀ ਕਰ। ਸੋਹਿਨਾ ਨੇ ਸਰੰਦਾ ਲਾਹ ਕੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੁਰ ਛੇੜੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗ ਪਈ:—

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਦੁਖੁ ਬਿਆਪੈ ॥ ਜਿਹਵਾ ਸਾਦੁ ਨ ਫੀਕੀ ਰਸ ਬਿਨੁ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਭ
ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਪੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਦਰਸੁ ਨ ਪਰਜੈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਬ ਲਗੁ ਭੂਖ
ਪਿਆਸੀ ॥ ਪੰਨਾ ੧੧੯੭ [ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੧

ਮਾਤਾ ਜੀ ਇਤਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸੋਹਿਨਾ ਗਾਉਂਦੀ ਰਹੀ, ਲੋਢਾ ਪਹਿਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਹੁਣ ਤੁਰਨ ਲਗੇ ਪਰ ਸੋਹਿਨਾ ਨੇ ਜਾਣ ਨਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਅਖਰੋਟ, ਬਦਾਮ ਤੇ ਅਬਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਨਾਲ ਜਲ ਪਾਣੀ ਰੱਖਿਆ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗ ਅੱਗੇ ਨਾਂਹ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਚੋਲਿਆ। ਹੁਣ ਮਾਤਾ ਜੀ ਜਾਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਸੋਹਿਨਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ ਅਤੇ ਨਿਵਾਲ ਹੋ ਕੇ ਢਹਿ ਪਈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ, ਪਿਆਰ ਦਿੱਤਾ, ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਸੋਹਿਨਾ' ! ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਫਿਕਰ ਹੈ ? ਮੈਂ ਜੁ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਫਿਕਰ ਲੈ ਲੀਤੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੁਸੀਂ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਿਤਨੇਮ ਵੀ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਸੋਹਿਨਾ ਉਠੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਚਲੇ ਗਏ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨੇਮ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠੇ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਨਿਤਨੇਮ

ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਸਿਹਰਾ ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਟੋਰਦੇ ਸੀ। ਫਿਰ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤਕ ਇਸੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਮਗਨ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਰੋਜ਼ ਸਿਹਰੇ ਲਈ ਫੁੱਲ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਸਵੇਰੇ ਮੋਹਿਨਾ ਵਲ ਆਦਮੀ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਇਕ ਸਿਹਰੇ ਜੋਗੇ ਫੁੱਲ ਭੇਜ ਦਿਉ, ਅੱਜ ਫੁੱਲ ਕਿਧਰੋਂ ਨਹੀਂ ਆਏ ਸਾਡੇ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਭੰਗ ਨਾ ਪਵੇ।' ਦੋਵੇਂ ਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਨੱਚ ਉਠੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਫੁੱਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ—

ਨੇਕ ਨਸੀਬ ਤੁਹਾਡੇ ਮਿਤਰੋਂ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਾਇ ਪੀਆ ਗਲ ਪੈਣਾ।

ਵਾਹ ਉੱਗਣਾ ਤੇ ਸੁਫਲ ਲਗਣਾ, ਖਿੜ ਖਿੜ ਹਸ ਹਸ ਰਹਿਣਾ।

ਵਾਹ ਤੁਟਣਾ, ਵਾਹ ਸੂਈ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਵਾਹ ਗੁੰਦੇ ਰਲ ਬਹਿਣਾ।

ਵਾਹ ਹੱਸਣ ਵਾਹ ਰੋਣ ਤੁਹਾਡੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਾਇ ਪੀਆ ਗਲ ਪੈਣਾ।

ਇਉਂ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਣੇ ਗੋਂਦੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਅੰਮੀ ਜੀ ਲਈ ਇਕ ਸੋਹਣੀ ਪਟਾਰੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਘੱਲ ਦਿਤੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿਹਰਾ ਪਰੋ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜੀਤ ਜੀ ! ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੀ ਕਰਾਂ ? ਇਕ ਸਾਈਂ ਦਾ ਜੀਉਂਦਾ ਬੰਦਾ ਇਹ ਵਾਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਹਿ ਗਿਆ ਹੈ 'ਦਰਸਨ ਨਹੀਂ ਜੇ ਦੇਣ ਲੱਗਾ।' ਗੁਰੂ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਬਖਸ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਖ ਮਾਰੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦੇ।

ਮਾਤਾ ਜੀ—ਆਪ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਹੋ, ਆਪ ਦਾ ਬਿਰਦ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੇ ਬਲ ਬਖਸ਼ੋ ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਵੀਰ ਭੈਣ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਦਰ ਜੋਗਾ ਕਰ ਸਕਾਂ।

ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ—ਜੀਤ ਜੀ ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਲ ਦੇਵੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਜੋੜੀ ਦਾ ਸੰਕਟ ਹਰੋ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਹੁਣ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਸਤਸੰਗ ਦੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਨੀ ਹੁਣ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਖਿੰਡਾਉ ਵਿਚ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਰਸਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਕ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਤੇ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸ਼ੁਕਰ ਤੇ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਤਸੰਗ ਵਾਲੇ ਕਦੇ ਵਿਛੁੜਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀ ਦੀ ਵਰ੍ਹੇ-ਗੰਢ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਮੋਤੀਏ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਪਾਈਏ, ਤੁਸੀਂ ਮੋਤੀਏ ਦੇ ਫੁੱਲ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

ਰਾਤ ਦਿਨ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਬੇ-ਬਹਾਰੇ ਫੁੱਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੁਭਾਗਾ ਦਿਨ ਆਇਆ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ਵੀ ਲੈਹ ਲੈਹ ਕਰਦੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ਮੋਤੀਆ, ਗੋਂਦਾ, ਖੱਟਾ ਗੋਂਦਾ, ਗੁਲਦਾਉਂਦੀ। ਇਕ ਫਕੀਰ ਉਧਰ ਥਾਗ ਵਿਚ ਆ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਬੇ-ਬਹਾਰੇ ਫੁੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਨਾ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਆ ਖੜੋਤਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ—'ਅਲੱਖ, ਅਲੱਖ' ਮਾਲਣ ! ਫਕੀਰ ਆਏ ਹਨ ਖੈਰ ਪਾ ਦੇ। ਮੋਹਿਨਾ ਅੰਦਰੋਂ ਬੁੱਕ ਆਟੇ ਦਾ

ਲਿਆਈ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਗੀ, ਤਾਂ ਫਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਫੁੱਲ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਂ ਸੋਹਿਨਾ ਜੀ ਆ ਗਏ ਸੁਣ ਕੇ ਡਰ ਗਏ ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ ! ਇਹ ਮਾਲਕ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਜੋ ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੱਡੇ ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਪੁਛ ਲਵੋ।

ਫਕੀਰ ਹੁਣ ਸਰਾਪ ਦਿੰਦਾ ਤੁਰ ਗਿਆ, 'ਤੇਰੀ ਜੜ੍ਹ ਨਾ ਮੇਖ' ਮੋਹਿਨਾ ਤੇ ਸੋਹਿਨਾ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਆਖਣ ਲੱਗੇ--ਐਤਕੀ ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਬਾਲਕੇ ਨੇ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਦੋਂ ਜੜ੍ਹ ਮੇਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਪੁੱਟੀ ਹੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਏ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਰਾਤ ਬੜੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਸੁੱਤੇ, ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠੇ, ਨਿਤਨੇਮ ਕਰ ਕੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਿਆ--ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਭੱਜੇ ਪਏ ਹਨ ਤੇ ਫੁੱਲ ਸਾਰੇ ਹੀ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਪਏ ਹਨ, ਬਾਗ ਵੇਰਾਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮੋਹਿਨਾ ਤੇ ਸੋਹਿਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੜੀ ਸ਼ਰਮ ਆਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੰਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਾਂਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ-ਪਦ ਬਖਸ਼ਿਆ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ? ਹਾਏ ! ਨੀਂਦ ਹਤਯਾਰੀਏ ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ? ਸਰੀਰ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਲੇਜ਼ਾ ਧੜਕ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਧੜੱਕੇ ਕਰਕੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪਏ ਅਤੇ ਅਣਹੋਸੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਸਥਾਰ ਹੋ ਪਈਆਂ।

ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਭੋਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਭੇਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਈਆਂ। ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਪਟਾਰੀ ਬੇ-ਬਹਾਰੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਲਿਆ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਧਰੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ ! ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਬੋ ਨਹੀਂ ਗਮ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ, ਬੇਜ਼ਬਾਨ ਫਰਿਆਦ ਕਰਦੇ ਹਨ... .. ਕੀਹ ਫਰਿਆਦ ਕਰਦੇ ਹੋ ਬਈ ? ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਨੈਣ ਮੀਟ ਲੀਤੇ ਜਦ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਮੌਤੀ ਕਿਰੇ ਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ :-

ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ ! ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ ਤੋੜੇ ਦੋ ਦਿਲ ਤੋੜੇ ਈ। 'ਮੇਰੇ ਲਾਲ, ਮੇਰੇ ਲਾਲ', ਆਖਦੇ ਵਡਿਆਈਆਂ ਤੇ ਸਭ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਦੌੜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਔਹ ਦੇਖੋ ! ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ, ਵਿਛਿੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲਣਹਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਸਾਈਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀ ਦੌੜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਜੀਤੋਂ ਜੀ ਵੀ ਸੁਣਾਇਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਮੋਹ ਵਾਲੇ ਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ! ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਸੀਸ ਗੋਦ ਵਿਚ ਲੈ ਲਏ, ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦੇ ਹਨ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਪ੍ਰਭੂਦੇ ਹਨ ਜਾਗੋ ਪਿਆਰਿਓ ਹੋਸ਼ ਕਰੋ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਲੋ ! ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੁਨ ਪਇਆ ਜੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੋਹਿਨਾ ਦੇ ਹਥ ਫੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਘੁੱਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਬੱਚਿਓ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੋ 'ਦਰਸਨ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਜੇ' ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਆਪ ਉਹਨਾਂ

ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਇਆ, ਛੱਟੇ ਮਾਰੇ, ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੋ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਓ-ਨਿਹਾਲ ! ਨਿਹਾਲ ! ਨਿਹਾਲ !

ਹੁਣ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਪਰ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਬ ਨਾ ਝੱਲ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨਿਵਾਲ ਹੀ ਪਏ ਰਹੇ, ਅਹਿਸਤਾ ਅਹਿਸਤਾ ਸੁਰਤ ਪਰਤੀ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮਕ ਬਲ ਨਾਲ ਸਹਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਉਠਾਇਆ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ, ਸੁਰਤ ਫਿਰੀ ਤੇ ਉਠਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:-ਬੱਚਿਓ ! ਸਫਲ, ਸਫਲ ਯਾਤਰਾ ਸਫਲ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸਿਕਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਰਜਦੇ ਨਹੀਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਚਰਨ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਝਰਨਾਟ ਛਿੜਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੋਹਿਨਾ ਤੇ ਸੋਹਿਨਾ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਆਇਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭੁੰਵੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਬੇਅਦਬੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੋਲੋ, "ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਬੜੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋ ਰਹੀ। ਮਿਹਰ ਕਰੋ" ਹੁਣ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਜੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰ ਕੱਚੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਸਰੋਦਾ ਤੇ ਵੀਣਾ ਲੈ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਗਾਵਿਆ-

ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨ ਤੂ ਰਾਖਨਜੋਗੁ ॥

ਰੁਪੁ ਜੇਵਡੁ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਸੁਝੈ ਨਾ ਕੋ ਹੋਆ ਨ ਹੋਗੁ ॥੧॥ ਪੰਨਾ ੧੩੩੩ [ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩

ਉਹ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਪਟਾਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ। ਸੋ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਵਕਤ ਸਿਰ ਸਿਹਰੇ ਪਰੇ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੱਥੀ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਭਰੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸਿਹਰੇ ਪਏ। ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਸਾਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਹੇ ਲਾਲ ! ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਾਂ ਜੋ ਮੰਗੋ ਸੋ ਦਿਆਂ। ਸੋਹਿਨਾ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ-ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੇ ਤੁਠੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ ਅਸੀਂ ਭੁਲਨਹਾਰ ਜੀਵ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਔਗੁਣਾਂ ਲਈ ਇਕ ਤੇਰੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਇਕ ਤੇਰਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਸਿਮਰਨ ਦੋ ਹੀ ਦਾਰੂ ਹਨ। ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਰਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਦਿਤਾ। ਭਰੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਮੋਹਿਨਾ ਤੇ ਸੋਹਿਨਾ ਨੂੰ ਬੜਾ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਵਡਿਆਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਧ ਆਤਮਾ ਨੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ।

ਜਿਸੁ ਧਨ ਕਉ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਉਠਿ ਧਾਵਹਿ ॥ ਸੋ ਧਨੁ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਾਵਹਿ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ! ਜਿਸ ਧਨ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਚੌਹਾਂ ਕੁੰਟਾਂ=ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਲ ਓਠ ਦੌੜਦਾ ਹੈਂ। ਉਹ ਧਨ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਪਾ ਲਵੇਗਾ।

ਜਿਸੁ ਸੁਖ ਕਉ ਨਿਤ ਬਾਛਹਿ ਮੀਤ ॥ ਸੋ ਸੁਖੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਪਰੀਤਿ ॥

ਹੇ ਮਿਤਰ ! ਜਿਸ ਸੁਖ ਨੂੰ ਤੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਬਾਛਹਿ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ। ਉਹ ਸੁਖ ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਸੋਭਾ ਕਉ ਕਰਹਿ ਭਲੀ ਕਰਨੀ ॥ ਸਾ ਸੋਭਾ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਨੀ ॥

ਜਿਸ ਸੋਭਾ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਭਲੀ ਕਰਨੀ=ਚੰਗੀ ਕਰਤੂਤ [ਕਰਤੱਬਤ] ਕਰਦਾ ਹੈਂ।

ਉਹ ਸੋਭਾ ਹਰੀ ਦੀ ਸਰਨੀਂ ਪਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਉਸ ਸੋਭਾ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਭਜ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਕਰ।

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵੀ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਰੋਗੁ ਮਿਟੈ ਹਰਿ ਅਵਖਧੁ ਲਾਇ ॥

ਅਨੇਕ ਉਪਾਵਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਰੋਗ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅਵਖਧੁ=ਦਵਾਈ ਦੇ ਲਗਾਨ ਨਾਲ ਭਾਵ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਮਹਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਦਰਗਹਿ ਪਰਵਾਨੁ ॥੨॥

ਸਾਰੇ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੀ ਵੱਡਾ ਨਿਧਾਨੁ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਮਨੁ ਪਰਬੋਧਹੁ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ॥ ਦਹਦਿਸਿ ਧਾਵਤ ਆਵੈ ਠਾਇ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਬੋਧਹੁ=ਸਮਝਾਓ ਤਾਂ ਦਸ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਲ ਧਾਵਤ=ਦੌਣ ਵਲੋਂ ਹਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਠਾਇ=ਟਿਕਾਣੇ ਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਤਾਕਉ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ ॥ ਜਾਕੈ ਰਿਦੈ ਬਸੈ ਹਰਿ ਸੋਇ ॥

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਿਘਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਹਰੀ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਂਵਾ ਹਰਿਨਾਉ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਉ ॥

'ਕਲਜੁਗਿ ਰਬੁ ਅਗਨਿ ਕਾ' ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਅੱਗ ਵਾਂਗੂ ਤੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀਤਲ ਹੈ।

ਯਥਾ :—ਆਤਮ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਇਆ ॥੨॥ [ਸਲਾਹ ਵਾਰ ਸਲੋਕ ੨੭ ਪੰਨਾ ੧੨੧੯

ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਕੇ ਨਿਤ ਸੁਖ ਪਾਣਾ ਕਰੋ।

ਭਉ ਬਿਨਸੈ ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਆਸ ॥ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਆਤਮ ਪਰਗਾਸ ॥

ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਇ×ਭਗਤਿ=ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਤਮ=ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਪਰਗਾਸ=ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਜਾਇ ਬਸੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਾਟੀ ਜਮ ਫਾਸੀ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਫਿਰ ਇਹ ਜੀਵ ਉਸ ਅਬਿਨਾਸੀ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਗਿਆਂ ਇਸਦੇ ਗਲ ਵਿਚੋਂ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੁ ਕਹੈ ਜਨੁ ਸਾਚਾ ॥ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਸੋ ਕਾਚੈ ਕਾਚਾ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੁ=ਯਥਾਰਥ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜੋ ਕੱਚ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੱਚਾ ਪਰਸ਼ ਜਾਂਦਾ ਪਰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੬੭੨) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੧੯ [ਪੰਨਾ ੨੮੮]

ਅਥਵਾ :-ਜੋ ਜੋਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੱਚਾ ਹੈ।

ਯਥਾ :-ਜੋ ਮਰਿ ਜੋਮੇ ਸੁ ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ ॥੧॥

[ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੪੬੩

ਆਵਾ ਗਵਨੁ ਮਿਟੈ ਪ੍ਰਭ ਸੇਵ ॥ ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਸਰਨਿ ਗੁਰਦੇਵ ॥

ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਵਾ ਗਵਨੁ=ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਜੋਮਣਾ ਮਰਨਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰਦੇਵਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਕਰੋ।

ਇਉ ਰਤਨ ਜਨਮ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਆਧਾਰੁ॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰਤਨਾਂ ਵਾਂਗੂ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਹੋ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ।

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਨ ਛੂਟਨਹਾਰੇ ॥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੇ ॥

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਉਪਾਵ=ਜਤਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਛੂਟਨੇ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਚਾਹੇ ੨੭ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ੬ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ, ੪ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਲਵੇ।

ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਮਨੁ ਲਾਇ ॥ ਮਨਿ ਬੰਛਤ ਨਾਨਕ ਫਲੁ ਪਾਇ॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮਨ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੋ।

ਤਾਂ ਮਨਿ ਬੰਛਤ=ਮਨ ਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾ ਲਵੇਗੇ ॥ ੪ ॥

ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲਸਿ ਤੇਰੈ ਧਨਾ ॥ ਤੂੰ ਕਿਆ ਲਪਟਾਵਹਿ ਮੂਰਖ ਮਨਾ ॥

ਪ੍ਰਤੱਖ ਧਨ ਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਣਾ। ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ ! ਤੂੰ ਇਸ ਧਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਲੰਪਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਸੁਤ ਮੀਤ ਕੁਟੰਬ ਅਰੁ ਬਨਿਤਾ ॥ ਇਨਤੇ ਕਹਹੁ ਤੁਮ ਕਵਨ ਸਨਾਥਾ ॥

ਸੁਤ=ਪੁੱਤ੍ਰ, ਮਿਤਰ, ਕੁਟੰਬ=ਟੱਬਰ ਅਤੇ ਬਨਿਤਾ=ਇਸਤ੍ਰੀ, [ਵਹੁਟੀ] ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦਸ ਕੌਣ ਸਨਾਥਾ=ਕਲਿਆਣ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਅਥਵਾ :-ਕਹਹੁ ਤੁਮ=ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕਹੋ ਖਾਂ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੇਰੀ ਸਨਾਥਾ=ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਯਥਾ :-ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਲਛਮੀ ਮਾਇਆ ॥ ਇਨਤੇ ਕਹੁ ਕਵਨੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥੩॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਨਾ ੬੯੨

ਰਾਜ ਰੰਗ ਮਾਇਆ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ਇਨਤੇ ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਛੁਟਕਾਰ ॥

ਰਾਜ ਭਾਗ ਦਾ ਜੋ ਰੰਗ=ਅਨੰਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦਾ ਬਿਸਥਾਰ=ਪਸਾਰਾ ਹੈ।

ਕਹੁ ਖਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੌਣ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ? ਅਥਵਾ :-ਕਹੁ ਖਾਂ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਦਾ

ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਕਿੰਤੂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਅਸੁ ਹਸਤੀ ਰਬ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ਝੂਠਾ ਡੰਫੁ ਝੂਠੁ ਪਾਸਾਰੀ ॥

ਅਸੁ=ਘੋੜੇ, ਹਸਤੀ=ਹਾਥੀ, ਰੱਬ ਤੇ ਅਸਵਾਰੀ=ਪਾਲਕੀਆਂ ਇਹ ਝੂਠਾ ਡੰਫੁ=ਦਿਖਾਵਾ ਹੈ ਤੇ ਝੂਠਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਇਸ ਝੂਠੇ ਡੰਫੁ=ਦਿਖਾਵੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਝੂਠੇ ਪਸਾਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਜਿਨਿ ਦੀਏ ਤਿਸੁ ਬੁਝੈ ਨ ਬਿਗਾਨਾ ॥ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਨਾਨਕ ਪਛੁਤਾਨਾ ॥੫॥

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਇਹ ਬੇਸਮਝ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥ ੫ ॥

ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਤੂੰ ਲੇਹਿ ਇਆਨੇ ॥ ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ਬਹੁ ਡੂਬੇ ਸਿਆਨੇ ॥

ਹੇ ਅਗਿਆਤ ਪੁਰਸ਼ ! ਤੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਤਿ=ਸਿਖਿਆ ਲੈਣਾ ਕਰ । ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਸ਼ ਭੀ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਏ ਹਨ ।

ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਮਨ ਮੀਤ ॥ ਨਿਰਮਲ ਹੋਇ ਤੁਮ੍ਹਰੇ ਚੀਤ ॥

ਹੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਮਿਤਰੋ ! ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਚਿਤ ਨਿਰਮਲ=ਸੁਧ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਾਬਖ ਜਾਹਿ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਰਖੋ । ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਕਿਲਾਬਖ=ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ । ਯਥਾ :-ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਬਸੇ ॥

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ ਨਸੇ ॥

[ਗਉੜੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੯੭]

ਤਥਾ :-ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਹਿਰਦੈ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਚੜ੍ਹਿ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਿ ॥੨॥

[ਗਉੜੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੯੬]

ਤਥਾ :-ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰਿਅ ਬਚਨ ਤੁਹਾਰੇ ॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮਨਮੋਹਨ ਪਿਆਰੇ ਸਭ ਹੂ ਮਧਿ ਨਿਰਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਜੁ ਨ ਚਾਹਉ ਮੁਕਤਿ ਨ ਚਾਹਉ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਮਲਾਰੇ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੇਸ ਸਿਧ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰ ਮੋਹਿ ਠਾਕੁਰ ਹੀ ਦਰਸਾਰੇ ॥ ੧ ॥

ਦੀਨੁ ਦੁਆਰੈ ਆਇਓ ਠਾਕੁਰ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਸੰਤ ਹਾਰੇ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੇ ਮਨੋਹਰ ਮਨੁ ਸੀਤਲ ਬਿਗਸਾਰੇ ॥ ੨ ॥ [ਦੇਵ ਗੰਧਾਰੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੫੩੪]

(ਪੰਨਾ ੨੮੯)

ਆਪਿ ਜਪਹੁ ਅਵਰਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ ॥ ਸੁਨਤ ਕਹਤ ਰਹਤ ਗਤਿ ਪਾਵਹੁ ॥

ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕਰੋ, ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਵਾਓ । ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ, ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਸ ਰਹਿਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ ਪਾਲਵੋਗੇ ।

ਸਾਰ ਭੂਤ ਸਤਿ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਉ ॥ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸਾਰਿਆਂ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਭੂਤ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਜਿਸ ਹਰੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ=ਸੁਤੇ ਸਿਧ, ਵਾ:-ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੁਭਾ ਨਾਲ ਗਾਵਣਾ ਕਰੋ ॥੬॥

ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤੇਰੀ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲੁ ॥ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਫੈਲੁ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਜਾਏਗੀ, ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਵਿਹੁ ਦਾ ਫੈਲਾਵ ਵੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਹੋਹਿ ਅਚਿੰਤੁ ਬਸੈ ਸੁਖ ਨਾਲਿ ॥ ਸਾਸਿ ਗ੍ਰਾਸਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥

ਤੂੰ ਅਚਿੰਤ=ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਵਸੇਂਗਾ।

ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈਂਦਿਆਂ, ਗ੍ਰਾਸਿ=ਭੋਗਨ ਖਾਂਦਿਆਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰ।

ਛਾਡਿ ਸਿਆਨਪ ਸਗਲੀ ਮਨਾ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਪਾਵਹਿ ਸਚੁ ਧਨਾ ॥

ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਧਨ ਨੂੰ ਪਾਵੇਂਗਾ।

ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸੰਚਿ ਕਰਹੁ ਬਿਉਹਾਰੁ ॥ ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਦਰਗਹੁ ਜੈਕਾਰੁ ॥

ਸਰਧਾ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸੰਚਿ=ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰ।

ਤਾਂ ਈਹਾ=ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੁਖ ਮਿਲੇਗਾ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੇ ਹੋਣਗੇ।

ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਏਕੋ ਦੇਖੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਾਕੈ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ॥੭॥

ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰਿ=ਇਕਰਸ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਵੇਖਣਾ ਕਰ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਦੇ ਮਥੇ ਦੇ ਲੇਖ ਚੰਗੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹੀ ਪੂਰਜ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਏਕੋ ਜਪਿ ਏਕੋ ਸਾਲਾਹਿ ॥ ਏਕੁ ਸਿਮਰਿ ਏਕੋ ਮਨ ਆਹਿ ॥

ਇਕ ਭਗਵੰਤ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ, ਇਕ ਦੀ ਹੀ ਸਲਾਘਾ ਕਰ। ਇਕ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ, ਇਕ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਆਹਿ=ਚਾਹੁਣਾ ਕਰ।

ਏਕਸ ਨੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ਅਨੰਤ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਜਾਪਿ ਏਕ ਭਗਵੰਤ ॥

ਇਕ ਬੇਅੰਤ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੀ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰ।

ਅਤੇ ਤਨ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਭਗਵੰਤ ਨੂੰ ਹੀ ਜਪਣਾ ਕਰ।

ਏਕੋ ਏਕੁ ਏਕੁ ਹਰਿ ਆਪਿ ॥ ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਆਪਿ ॥

ਪਿਛੇ ਵੀ ਇਕ ਹਰੀ ਆਪ ਸੀ, ਹੁਣ ਭੀ ਇਕ ਹਰੀ ਆਪ ਹੈ, ਅਗੇ ਭੀ ਇਕ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਰੇ ਬਿਆਪਿ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਨਿਕ ਬਿਸਥਾਰ ਏਕ ਤੇ ਭਏ ॥ ਏਕੁ ਅਰਾਧਿ ਪਰਾਛਤ ਗਏ ॥

ਉਸ ਇਕ ਤੋਂ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਪਸਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਕ ਦੇ ਅਰਾਧਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਾਛਤ=ਪਾਪ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਮਨਤਨ ਅੰਤਰਿ ਏਕੁ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਤਾ ॥ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਇਕੁ ਜਾਤਾ ॥੮॥੧੬॥

ਇਕ ਪ੍ਰਭੁ ਹੀ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਤਾ=ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਉਸ ਇਕ ਨੂੰ ਜਾਤਾ=ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨ ਤਨ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਇਕ ਪ੍ਰਭੁ ਨੂੰ ਜਾਤਾ=ਜਾਨਣਾ ਕੀਤਾ ॥ ੮ ॥ ੧੬ ॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪਿਆ ਹਾਂ।

ਯਥਾ :—ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਤੁਮ੍ਹਰੇ ਦੁਆਰਿ ਆਇਆ

ਭੈ ਭੰਜਨ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ [ਗੁਜਰੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੪੯੭]

ਤਥਾ :—ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਆਇਓ ਸੰਤਨ ਹੀ ਸਰਨਾਇ ॥ [ਕਾਨੜਾ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੩੦੨]

ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਗਿਆਸੂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਦਾਸ ਦੀ ਇਹੋ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲਾ ਲਵੋ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥ ਜਾਚਕ ਜਨੁ ਜਾਚੈ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਨੁ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੇਵਹੁ ਹਰਿਨਾਮੁ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਮੈਂ ਦਾਸ ਜਾਚਕ=ਮੰਗਤਾ ਹੋ ਕੇ ਇਹੋ ਦਾਨ ਜਾਚੈ=ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਕਰੋ।

ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਮਾਗਉ ਧੂਰਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮੇਰੀ ਸਰਧਾ ਪੂਰਿ ॥

ਮੈਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ! ਮੇਰੀ ਇਹ ਸਰਧਾ [ਇੱਛਾ] ਪੂਰਨ ਕਰ ਦਿਓ।

ਯਥਾ :—ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਸਰਧਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਇਹੋ ਸੁਖ ਮਾਰੈ ਮੌਕਉ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਪੂਰੇ ॥ ੮ ॥ ੫ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੩]

ਸਦਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮਰਿ ਧਿਆਵਉ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਕੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਰਹਾਂ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅੰਦਰ ਸ੍ਰਾਸ ਜਾਂਦਿਆਂ, ਬਾਹਰ ਸ੍ਰਾਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਰਹਾਂ।

ਸਾਖੀ :-ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ

ਅਰਜਨ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਭਗਤ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਭਗਤ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਪਿਆਰਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਲੈ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਇਆ, ਆ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਈਸ਼ਵਰ ਅਵਤਾਰ ਹੋ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਅਰਜਨ ! ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਸਾਡਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਅਰਜਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਵੀ ਕੌਣੀ ਭਗਤ ਹੈ? ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹਾਂ। ਤਾਂ ਅਰਜਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਵਿਖਾਓ ਤਾਂ ਸਹੀ ਐਸਾ ਕੌਣ ਭਗਤ ਹੈ?

ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਆਏ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਕੁਝ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਸਿਰਫ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਜੇ ਪਾਣੀ ਪੀਆਗਾ ਤਾਂ ਸਿਮਰਨ ਭੁਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਤਲਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੜਾ ਹੈ ਪਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀ ਰਿਹਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਭਗਤ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਸੁਣ ਕੇ ਅਰਜਨ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮ ਭਗਤ ਸਮਝਿਆ, ਫਿਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਮ ਸ੍ਰਾਸ ਹਨ। ਤੂੰ ਇੰਝ ਕਰ ਇਹਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਰੇ ਰਾਮ ਹਰੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਹਰੇ ਹਰੇ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਰੇ ਹਰੇ। ਆਦਿਕ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰੀ ਜਾ ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਵੇ। ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਰਜਨ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਪਾਸ ਖਲੋ ਕੇ ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਧੁਨ ਉਚਾਰੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੋਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਪਾਸ ਆਉਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਵੀਂ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਆ ਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਇਤਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸ੍ਰਾਸ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ, ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਬਿਬਾਨ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਬਿਬਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸੱਚ ਖੰਡ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰੋ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਲਾਗੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਨਿਤ ਨੀਤਿ ॥

ਆਪ ਜੀਏ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗੀ ਰਹੇ । ਅਤੇ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ ।

ਏਕ ਓਟ ਏਕੋ ਆਧਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਮਾਗੈ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਸਾਰੁ ॥੧॥

ਮਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਓਟ ਹੋਵੇ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਕ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਆਧਾਰੁ—ਆਸਰਾ ਹੋਵੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੁ—ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਸਰੋਸਤ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਵੈ ਬਿਰਲਾ ਕੋਇ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਹਾ ਸੁਖ—ਵੱਡੇ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਪਰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਖ ਹੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਨ ਚਾਖਿਆ ਸੇ ਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ ॥ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਨਹੀ ਡੋਲਾਨੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਚੋਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਖ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਉਹ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਕਦੇ ਡੋਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਸੁਭਰੁ ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਰੰਗਿ ॥ ਉਪਜੈ ਚਾਉ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਦੇ ਰੰਗਿ—ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਸੁਭਰ ਭਰੇ—ਲਬਾ-ਲਬ ਭਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਚਾਅ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਪਰੇ ਸਰਨਿ ਆਨ ਸਭ ਤਿਆਗਿ ॥ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਅਨਦਿਨੁ ਲਿਵ ਲਾਗਿ ॥

ਆਨ—ਹੋਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਪਏ ਹਨ ।

ਅਨਦਿਨੁ—ਰਾਤ ਦਿਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗਾਉਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਾਸ=ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਬਡਭਾਗੀ ਜਪਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥੨॥

ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸੇਵਕ ਕੀ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਭਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਮਤਿ ਲਈ ॥

ਉਸ ਸੇਵਕ ਦੀ ਮਨਸਾ—ਦਿਲੀ ਮੁਰਾਦ ਭਾਵ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਿਰਮਲ ਮਤਿ—ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਹੈ ।

ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇਓ ਦਇਆਲੁ ॥ ਸੇਵਕੁ ਕੀਨੋ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲੁ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੇਵਕ ਜਨ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਆਲੂ ਹੋਇਆ । ਤਾਂ

ਦਾਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਨਿਹਾਲੁ=ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।

ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਮੁਕਤਿ ਜਨੁ ਭਇਆ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੂਖੁ ਭ੍ਰਮੁ ਗਇਆ ॥

ਉਹ ਸੇਵਕ ਜਨ ਮੋਹ ਦੇ, ਵਾ:-ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।
ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭਰਮ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :-ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖ ਅਤੇ ਭਰਮ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਇਛ ਪੁਨੀ ਸਰਧਾ ਸਭ ਪੂਰੀ ॥ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਦ ਸੰਗਿ ਹਜੂਰੀ ॥

ਇਛ ਪੁੰਨੀ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਅਥਵਾ :-ਇੱਛਾ ਸੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਉਹ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਉਹ ਭੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ।
ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਰਵਿ ਰਹਿਆ=ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ।

ਜਿਸਕਾ ਸਾ ਤਿਨਿ ਲੀਆ ਮਿਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤੀ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸਦਾ ਦਾਸ ਸਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ
ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਜੀਵ ਨਾਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾਇ=ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਸੋ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਜਿ ਘਾਲ ਨ ਭਾਨੈ ॥ ਸੋ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਜਿ ਕੀਆ ਜਾਨੈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਘਾਲਿ=ਕਮਾਈ (ਮਿਹਨਤ) ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਂਦਾ,
ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਬਿਸਰੈ=ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ
ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

(ਪੰਨਾ ੨੬੦)

ਸੋ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਜਿਨਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਦੀਆ ॥ ਸੋ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਜਿ ਜੀਵਨ ਜੀਆ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਦਾ
ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸੋ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਜਿ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਰਾਖੈ ॥ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਬਿਰਲਾ ਲਾਖੈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀ ਜਠਰ ਅੱਗਨੀ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ
ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ
ਨੂੰ ਲਾਖੈ=ਲਖਦਾ ਭਾਵ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਸੋ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਜਿ ਬਿਖੁ ਤੇ ਕਾਢੈ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਟੂਟਾ ਗਾਢੈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਕਢਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਤਰਾਂ ਦਾ ਟੂਟਾ=ਵਿਛੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਜੀਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਗਾਢੈ=ਗੰਢ ਲੈਂਦਾ ਭਾਵ ਜਿਹੜਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਵੇਂ ਬਿਸਰੈ=ਭੁਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਤਤੁ ਇਹੈ ਬੁਝਾਇਆ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਨਾਨਕ ਜਨ ਧਿਆਇਆ ॥੪॥

ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਸੇਵਕ ਜਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੪॥

ਸਾਜਨ ਸੰਤ ਕਰਹੁ ਇਹੁ ਕਾਮੁ ॥ ਆਨ ਤਿਆਗਿ ਜਪਹੁ ਹਰਿਨਾਮੁ ॥

ਸੱਜਨ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਅਥਵਾ:-ਹੇ ਸੱਜਨ ਸੰਤੋ ! ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਹੋਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੋ।

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ॥ ਆਪਿ ਜਪਹੁ ਅਵਰਹੁ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ ॥

ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰੋ, ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰੋ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰੋ, ਵਾ:-ਉਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਜੋ ਸਿਮਰਨੇ ਜੋਗ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਿਮਰਕੇ ਸੁਖ ਪਾਉਣਾ ਕਰੋ। ਆਪ ਨਾਮ ਜਪੋ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਭੀ ਨਾਮ ਜਪਵਾਓ।

ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਤਰੀਐ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਭਗਤੀ ਤਨੁ ਹੋਸੀ ਛਾਰੁ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਗਤੀ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਹ ਸਰੀਰ ਸੁਆਹ ਵਾਂਗੂ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਸੂਖ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ॥ ਬੂਡਤ ਜਾਤ ਪਾਏ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥

ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਕਤੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਅਤੇ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋਕੇ ਭੁਥਦਾ ਜਾਂਦਾ ਜੀਵ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ=ਇਸਥਿਤੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਗਲ ਦੂਖ ਕਾ ਹੋਵਤ ਨਾਸੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਗੁਨਤਾਸੁ ॥੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ॥੫॥

ਉਪਜੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਚਾਉ ॥ ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਇਹੀ ਸੁਆਉ ॥

ਚਾਉ=ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੂਰਬਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਰੇਮ ਰਸ ਦੀ ਜੋ ਪ੍ਰੀਤੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਰੇਮ ਰਸ ਦਾ ਜੋ ਉਤਸ਼ਾਹ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹੋ ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਸੁਆਉ=ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੬੮੦) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੨੦ [ਪੰਨਾ ੨੬੦]

ਨੇਤ੍ਰੁਹੁ ਪੇਖਿ ਦਰਸੁ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ ਸਾਧ ਚਰਨ ਧੋਇ ॥

ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰੁਹੁ=ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ=ਖਿੜ ਪਿਆ ਹੈ।

ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਰੰਗੁ ॥ ਬਿਰਲਾ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ਸੰਗੁ ॥

ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੰਗੁ=ਆਨੰਦ ਹੈ। ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਸੰਗ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਏਕ ਬਸਤੁ ਦੀਜੈ ਕਰਿ ਮਇਆ ॥ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਲਇਆ ॥

ਹੇ ਗੁਰੋ! ਮਇਆ=ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਇਕ ਨਾਮ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਦੇਣਾ ਕਰੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹੇ ਗੁਰੋ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਲਿਆ ਹੈ।

ਤਾਕੀ ਉਪਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਹਿਆ ਸਰਬ ਸਮਾਇ ॥੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੬ ॥

ਪ੍ਰਭ ਬਖਸੰਦ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ॥ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਸਦਾ ਕਿਰਪਾਲ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਔਗੁਣਾਂ ਦੇ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਦਿਆਲੂ ਹੈ।

ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੈ।

ਅਨਾਥ ਨਾਥ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਪਾਲ ॥ ਸਰਬ ਘਟਾ ਕਰਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥

ਉਹ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਪਾਲ ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਨਾਥ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਨਾਥ=ਸੁਆਮੀ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦ ਵੇਦਾਂ ਕਰਕੇ ਜਾਨਣੇ ਜੋਗ ਹੈ। ਗੁਪਾਲ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਵਾ:-ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾਰ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ॥

ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਸਭ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਆਦਿ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਜੋ ਜੋ ਜਪੈ ਸੁ ਹੋਇ ਪੁਨੀਤ ॥ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਲਾਵੈ ਮਨ ਹੀਤ ॥

ਜਿਹੜਾ ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਭਾਇ=ਭਗਤਿ=ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਮਨ ਦੇ ਹੀਤ=ਪਰੇਮ ਨੂੰ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੁ ਹੋਇ ਪੁਨੀਤ=ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਮ ਨਿਰਗੁਨੀਆਰ ਨੀਚ ਅਜਾਨ॥ ਨਾਨਕ ਤੁਮਰੀ ਸਰਨਿ ਪੁਰਖਭਗਵਾਨ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ :—ਅਸੀਂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਾਂ ਨੀਚ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਜਾਨ=ਅਗਿਆਤ ਹਾਂ। ਹੇ ਭਗਵਾਨ ਪੁਰਖ ! ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾ ਲਓ ॥ ੨ ॥

ਸਰਬ ਬੈਕੁੰਠ ਮੁਕਤਿ ਮੋਖ ਪਾਏ ॥ ਏਕ ਨਿਮਖ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਏ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਇਕ ਇਕ ਨਿਮਖ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਦੀਆਂ ਸਲੋਕ, ਸਮੀਪ, ਸਰੂਪ, ਸਾਯੁਜ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਜਿਸ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ ਅਰਥਾਤ ਬੋੜਾ ਸਮਾਂ ਭੀ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੋਖ ਪਾਏ=ਛੁਟਣਾ ਪਾ ਕੇ ਬੈਕੁੰਠ=ਅਕੁੰਠਤ ਮੁਕਤ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਅਨਿਕ ਰਾਜ ਭੋਗ ਬਡਿਆਈ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਕਥਾ ਮਨਿ ਭਾਈ ॥

ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਭੋਗ ਚੇ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਥਾ ਭਾਈ—ਚੰਗੀ ਲਗੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਕਥਾ ਚੰਗੀ ਲਗੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਜ ਭਾਗ ਭੀ ਇਹੋ ਹਨ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ ਭੀ ਇਹੋ ਹੈ।

ਬਹੁ ਭੋਜਨ ਕਾਪਰ ਸੰਗੀਤ ॥ ਰਸਨਾ ਜਪਤੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨੀਤ ॥

ਬਹੁਤੇ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ, ਚੰਗੇ ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਨਣਾ, ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਇਹੋ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ—ਜੀਭ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦੀ ਹੈ।

ਭਲੀ ਸੁਕਰਨੀ ਸੋਭਾ ਧਨਵੰਤ ॥ ਹਿਰਦੈ ਬਸੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰਮੰਤ ॥

ਉਸ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸੋਝਟ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਸਾਰੇ ਸੋਭਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ ਧਨਵੰਤ=ਧਨ ਵਾਲਾ ਧਨਾਢ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੰਤਰ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਦੇਹੁ ਨਿਵਾਸ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਨਾਨਕ ਪਰਗਾਸ ॥੮॥੨੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਦੇਹੁ। ਜਿਸ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ॥੮॥੨੦॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਕਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੌਣ ਕੌਣ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ?

ਫਿਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :- ਪਰਲੋਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੧. ਨਿਤ ਪਰਲੋਂ, ੨. ਨਮਿਤ ਪਰਲੋਂ, ੩. ਅਵਾਤ੍ਰ ਪਰਲੋਂ, ੪. ਮਹਾਂ ਪਰਲੋਂ।

੧. ਜਿਹੜਾ ਸੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਇਹ ਨਿਤ ਪਰਲੋਂ ਹੈ। ੨. ਜਿਤਨੀ ਕੁ ਉਮਰਾ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਦ ਉਹ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਛਡਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਨਮਿਤ ਪਰਲੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੩. ਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰੀ, ਵਿਸ਼ਨ ਪੂਰੀ, ਸ਼ਿਵ ਪੂਰੀ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਪੂਰੀ ਇਤਿਆਦਿਕ ਉਪਰਲੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਨਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਹੇਠਾਂ ਮਾਤ ਲੋਕ ਨਿਵਾਸੀ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਸਾਰੇ ਜਲ ਹੀ ਜਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਇਸ ਨੂੰ ਅਵਾਤ੍ਰ ਪਰਲੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਸਮੇਂ ਅਵਾਤ੍ਰ ਪਰਲੋਂ ਹੋਈ ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਲ ਹੀ ਜਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਕੇ ਮਾਰਕੰਡਾ ਰਿਖੀ ਜਲ ਉੱਤੇ ਤਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਰਦਾ ਤਰਦਾ ਪ੍ਰਾਗਰਾਜ ਪਹੁੰਚਾ। ਉਥੇ ਇਕ ਅਖੈ ਬਟ ਹੈ, ਉਸ ਉੱਤੇ “ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ” ਬੈਠਾ ਇਸ ਕੋਤਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਅਖੈ ਬਟ ਨਾਲ ਇਹ ਮਾਰਕੰਡਾ ਵੀ ਜਾ ਲਗਾ ਤੇ ਉਸ ਨਿਕੇ ਜਿਹੇ ਬਾਲਕੇ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਛ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਵੇਖ ਕੇ ਰਿਖੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ? ਤੇ ਏਥੇ ਬੈਠਾ ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ ? ਤਾਂ ਉਸ ਬਾਲਕੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਈਸ਼ੁਰ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਇਸ ਅਵਾਤ੍ਰ ਪਰਲੋਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜਲ ਸੁੱਕੇਗਾ ਫਿਰ ਮੈਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਰਚਾਂਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਅਵਾਤ੍ਰ ਪਰਲੋਂ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

੪. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਫਲ ਦੇਣ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਲਯ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਧਰਤੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਲਯ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਵਿਚ, ਅੱਗਨੀ ਹਵਾ ਵਿਚ, ਹਵਾ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਅਕਾਸ਼ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਤਿਲ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂ ਪਰਲੋਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਪੂਰੀ ਸ਼ਿਵਪੂਰੀ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ :- ਦਿਨ ਕੀ ਬੈਠ ਖਸਮ ਕੀ ਬਰਕਸ ਇਹ ਬੇਲਾ ਕਤ ਆਈ॥

ਛੁਟੇ ਕੁੰਡੇ ਭੀਗੇ ਪੂਰੀਆ ਚਲਿਓ ਜੁਲਾਹੋ ਰੀਸਾਈ॥ ੩॥

ਛੱਡੀ ਨਲੀ ਤੰਤੁ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ ਨਤਰ ਰਹੀ ਉਰਝਾਈ॥ [ਪੰਨਾ ੩੩੫]

ਮਹਾਂ ਪਰਲੋਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹਿਲੀਆਂ ਛੇ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਅੱਠਵੀਂ ਦੇ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਲੋਕੁ ॥ ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ ॥

ਨਿਰ+ਗੁਨ=ਰਜੋ ਤਮੋ ਸਤੋ ਰੂਪ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਨਿਰਾਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ।

ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਵਿਚ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਸੀ।

ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ—

ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ ॥ ੧ ॥

ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਪਾਣ ਦੇਣਾ ਜਾਪਿ=ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਪਿ=ਜਪਤ ਕਰਨਾ ਭਾਵ ਲਯ ਕਰਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਜਬ ਅਕਾਰੁ ਇਹੁ ਕਛੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਤਬ ਕਹ ਤੇ ਹੋਤਾ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਸਮੇਂ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਆਕਾਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।
ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਪ ਤੇ ਪੁੰਨ ਕਿਸ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ?

ਜਬ ਧਾਰੀ ਆਪਨ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ॥ ਤਬ ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਿਸੁ ਸੰਗਿ ਕਮਾਤਿ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਨਾਦੀ ਕਾਲ ਦਾ ਵੈਰ ਅਤੇ ਉਪਰਲਾ ਵਿਰੋਧ ਕੋਈ ਕਿਸਦੇ ਨਾਲ ਕਮਾਉਂਦਾ ਸੀ ?

ਜਬ ਇਸਕਾ ਬਰਨੁ ਚਿਹਨੁ ਨ ਜਾਪਤਾ ॥ ਤਬ ਹਰਖ ਸੋਗ ਕਹੁ ਕਿਸਹਿਬਿਆਪਤਾ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਸਮੇਂ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਚਾਰਿਆਂ ਵਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵਰਨ ਅਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਕਹੁ ਖਾਂ ! ਹਰਖ ਤੇ ਸੋਗ ਕਿਸ ਨੂੰ ਵਿਆਪਦਾ ਸੀ ?

ਜਬ ਆਪਨ ਆਪ ਆਪਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥ ਤਬ ਮੋਹ ਕਹਾ ਕਿਸੁ ਹੋਵਤ ਭਰਮ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਸੀ।

ਤਦੋਂ ਮੋਹ ਕਿਥੇ ਸੀ ਅਤੇ ਭਰਮ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ?

(ਪੰਨਾ ੨੯੧)

ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਆਪਿ ਵਰਤੀਜਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ॥੧॥

ਇਹ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਦਾ ਖੇਲ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਜਬ ਹੋਵਤ ਪ੍ਰਭ ਕੇਵਲ ਧਨੀ ॥ ਤਬ ਬੰਧ ਮੁਕਤਿ ਕਹੁ ਕਿਸ ਕਉ ਗਨੀ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਸਮੇਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਨੀ=ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਇਕ ਆਪ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹੁ ਖਾਂ ! ਬੰਧਨ ਕਿਸ ਨੂੰ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਗਨੀ=ਵਿਚਾਰੀਦੀ ਸੀ ?

ਜਬ ਏਕਹਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥ ਤਬ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਕਹੁ ਕਉਨ ਅਉਤਾਰ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਕੋ ਹੀ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਹਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹੁ=ਦਸੋ ਖਾਂ ! ਨਰਕਾਂ ਤੇ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ ਕੌਣ ਅਉਤਾਰ=ਉਤਰਦਾ ਸੀ ?

ਜਬ ਨਿਰਗੁਨ ਪ੍ਰਭ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ॥ ਤਬ ਸਿਵ ਸਕਤਿ ਕਹਹੁ ਕਿਤੁ ਠਾਇ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਂਤੀ ਸੁਭਾ ਅਵੱਸਥਾ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਸੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹੁ ਖਾਂ ! ਸਿਵ ਤੇ ਸਕਤਿ=ਪਾਰਬਤੀ ਕਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸੀ।

ਅਥਵਾ :-ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿਵ ਸਕਤਿ=ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੇ ਮਾਇਆ ਕਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸੀ ?

ਜਬ ਆਪਹਿ ਆਪਿ ਅਪਨੀ ਜੋਤਿਧਰੈ ॥ ਤਬ ਕਵਨ ਨਿਡਰੁ ਕਵਨ ਕਤ ਡਰੈ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਧਾਰੀ ਬੈਠਾ ਸੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੌਣ ਨਿਡਰ ਸੀ ? ਅਤੇ ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਡਰਦਾ ਸੀ ?

ਆਪਨ ਚਲਿਤ ਆਪਿ ਕਰਨੈਹਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥੨॥

ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਠਾਕੁਰ ਮਨ ਬਾਣੀ ਕਰ ਕੇ ਅਗਮ ਹੈ ਤੇ ਆਪਰ=ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਅਬਿਨਾਸੀ ਸੁਖ ਆਪਨ ਆਸਨ ॥ ਤਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਹੁ ਕਹਾ ਬਿਨਾਸਨ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਆਪ ਆਸਨ=ਇਸਥਿਤ ਸੀ। ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਕਹੁ ਖਾਂ ! ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਿਥੇ ਬਿਨਾਸਨ=ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਅਥਵਾ :-ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਬਿਨ+ਆਸਨ=ਆਸਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੌਣ ਸੀ ਤੇ ਆਸਾ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਕੌਣ ਸੀ।
ਅਥਵਾ :-ਅਸਨ=ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੌਣ ਸੀ ਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਸੀ ?

ਜਬ ਪੂਰਨ ਕਰਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ਤਬ ਜਮ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਕਹਹੁ ਕਿਸੁ ਹੋਇ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਆਪ ਪੂਰਨ ਸੀ।

ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਕਹੁ ਖਾਂ ! ਜਮਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸ=ਖੈਫਤਾਈ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ?

ਜਬ ਅਬਿਗਤ ਅਗੋਚਰ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕਾ ॥ ਤਬ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਕਿਸੁ ਪ੍ਰਛਤ ਲੇਖਾ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਬਿਗਤ ਅਗੋਚਰ ਇਕ ਆਪ ਹੀ ਸੀ। ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਕਿਸ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਲੇਖਾ=ਹਿਸਾਬ ਪੁੱਛਦੇ ਸਨ ?

ਜਬ ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਅਗੋਚਰ ਅਗਾਧੇ ॥ ਤਬ ਕਉਨ ਛੁਟੇ ਕਉਨ ਬੰਧਨ ਬਾਧੇ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰੰਜਨ=ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਅਗੋਚਰ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਅਵਿਸ਼ੇ, ਅਗਾਧ ਸੁਆਮੀ ਆਪ ਸੀ।

ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਛੁੱਟੇ ਹੋਏ ਕੌਣ ਸਨ ਅਤੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਕੌਣ ਸਨ ?

ਆਪਨ ਆਪ ਆਪਹੀ ਅਚਰਜਾ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਨ ਰੂਪ ਆਪਹੀ ਉਪਰਜਾ ॥੩॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪੇ ਆਪ ਇਸਥਿਤ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਉਪਰਜਾ=ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਵਾ :-ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਆਪ ਹੀ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ॥੩॥

ਜਹ ਨਿਰਮਲ ਪੁਰਖੁ ਪੁਰਖ ਪਤਿ ਹੋਤਾ ॥ ਤਹ ਬਿਨੁ ਮੈਲੁ ਕਹਹੁ ਕਿਆ ਧੋਤਾ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਪਤੀ ਨਿਰਮਲ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਇਸਥਿਤ ਸੀ।

ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਕਹੁ ਖਾਂ ! ਮੈਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੌਣ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਲ ਦੇ ਧੋਣੇ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਸੀ ?

ਜਹ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਬਾਨ ॥ ਤਹ ਕਉਨ ਕਉ ਮਾਨ ਕਉਨ ਅਭਿਮਾਨ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਪ ਨਿਰਬਾਨ=ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੀ।

ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਮਾਨ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸੀ ਅਤੇ ਅਭਿਮਾਨ=ਅਪਮਾਨ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸੀ ?

ਜਹ ਸਰੂਪ ਕੇਵਲ ਜਗਦੀਸ ॥ ਤਹ ਛਲ ਛਿਦ੍ਰ ਲਗਤ ਕਹੁ ਕੀਸ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੇਵਲ=ਸੁਧ ਸਰੂਪ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਇਕ ਆਪ ਹੀ ਸੀ।

ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਕਹੁ ਖਾਂ ! ਛੱਲ ਤੇ ਛਿਦ੍ਰ=ਦੋਸ਼ ਕੀਸ=ਕਿਸ ਨੂੰ ਲਗਦੇ ਸਨ ?

ਜਹ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੀ ਜੋਤਿ ਸੰਗਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ਤਹ ਕਿਸਹਿ ਭੂਖ ਕਵਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਭੂਖ ਲਗਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੌਣ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ?

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕਾ ਨਾਹਿ ਸੁਮਾਰੁ ॥੪॥

ਉਹ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੁਮਾਰੁ=ਅੰਦ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ॥ ੪ ॥

ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਚਿੰਤਾ ਜਾਇ ਮਿਟੈ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਕੋਇ ਨ ਪਹੁਚਨਹਾਰੁ ॥

ਉਸਦੀ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਠਾਢਾ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾਕੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ॥ ੭ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਸੂਰਬੀਰ ਗੁਰੂ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਠਾਢਾ=ਖੜਾ ਹੈ । ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ੭ ॥

ਮਤਿ ਪੂਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ॥ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਉਧਰਤ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ॥

ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ, ਵਾ:-ਮਤਿ=ਸਿਖਿਆ ਪੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੀ, ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ੍ਹਦਿਆਂ ਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਮਨੋਰਥ ਆਪੇ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਕੋਹੜੀਆਂ ਦੇ ਕੋਹੜ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਾਕੇ ਅਨੂਪ ॥ ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਸੁੰਦਰ ਹਰਿ ਰੂਪ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਫੁਲ ਵਾਂਗ ਅਨੂਪ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਸਹਿਤ ਫਲਾਂ ਦੇ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ ।

ਧੰਨੁ ਸੇਵਾ ਸੇਵਕੁ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਧਾਨੁ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ ਹੈ, ਜੋ ਸੇਵਕ ਬਣਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰਖ ਹਨ ।

ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਸੁ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ਤਾਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵਤ ਕਾਲੁ ॥

ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਅਮਰ ਭਏ ਅਮਰਾ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥੮॥੨੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਹ ਅਮਰਪਦ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਮਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੮॥੨੨॥

ਜਹ ਆਪਨ ਆਪੁ ਆਪਿ ਪਤੀਆਰਾ॥ ਤਹ ਕਉਨੁ ਕਥੈ ਕਉਨੁ ਸੁਨਨੈ ਹਾਰਾ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤੇ ਆਪ ਹੀ ਪਤੀਆਰਾ=ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਸੀ?

ਬਹੁ ਬੇਅੰਤ ਉਚ ਤੇ ਉਚਾ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਸੁ ਕਉ ਆਪਹਿ ਪਹੂਚਾ ॥੬॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਬਹੁ ਬੇਅੰਤ=ਵੱਡਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਤੇ ਉਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਹੂਚਾ=ਪੁਜਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ॥੬॥

[ਅਗਲੀਆਂ ਦੋ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।]

ਜਹ ਆਪਿ ਰਚਿਓ ਪਰਪੰਚੁ ਅਕਾਰੁ ॥ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਮਹਿ ਕੀਨੋ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਫਲ ਦੇਣ ਨੂੰ ਉਦੇ ਹੋਏ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਅਕਾਰ ਰਚਨਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ (ਤੈਦੁਣ ਤਾਣਾ) ਸਤੋਂ ਰਜੋਂ ਤਮੋਂ ਰੂਪ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੬੨)

ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਤਹ ਭਈ ਕਹਾਵਤ ॥ ਕੋਉ ਨਰਕ ਕੋਉ ਸੁਰਗ ਬੰਛਾਵਤ ॥

ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਪਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਅਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੁੰਨਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹੀ ਕੋਈ ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਕੋਈ ਸੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਬੰਛਾਵਤ=ਚਾਹੁਣ ਲਗ ਪਏ।

ਆਲ ਜਾਲ ਮਾਇਆ ਜੰਜਾਲ ॥ ਹਉਮੈ ਮੋਹ ਭਰਮ ਭੈ ਭਾਰ ॥

ਆਲ=ਘਰ ਦੇ ਜਾਲ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜੰਜਾਲ ਪੈਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ, ਮੋਹ ਭਰਮ ਭੈ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਵਧਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ।

ਦੂਖ ਸੂਖ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਓ ਬਖਾਨ ॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੂਖ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੂਖ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਪਮਾਨ=ਨਿਰਾਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਬਖਾਨ=ਵਖਿਆਨ [ਕਥਨ] ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਆਪਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ॥ ਖੇਲੁ ਸੰਕੋਚੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੈ ॥੭॥

ਇਹ ਜਗਤ ਸਾਰਾ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਖੇਲ ਹੈ, ਇਸ ਖੇਲ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਖੇਲ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸਮੇਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਕ ਦਾ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੬੮੮) ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟ: ੨੧ [ਪੰਨਾ ੨੬੨]

ਯਥਾ :- ਅਨੇਕ ਹੈ ॥ ਫਿਰਿ ਏਕ ਹੈ ॥

[ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਤਥਾ :- ਆਪਹਿ ਏਕ ਆਪਹਿ ਅਨੇਕ ॥

[ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਪੰਨਾ ੨੭੬

ਜਹ ਅਬਿਗਤੁ ਭਗਤੁ ਤਹ ਆਪਿ ॥ ਜਹ ਪਸਰੈ ਪਾਸਾਰੁ ਸੰਤ ਪਰਤਾਪਿ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਅਬਿਗਤੁ=ਕਠਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਇਸਥਿਤ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਭਗਤ ਹਨ ਜਿਥੇ ਉਸ ਦੇ ਭਗਤ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਥੇ ਉਹ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਹ=ਜਿਥੇ ਭੀ ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਪਸਾਰਾ ਪਸਾਰਿਆ ਹੈ ਤਿਥੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪਸਾਰਿਆ ਹੈ।

ਦੁਹੁ ਪਾਖ ਕਾ ਆਪਹਿ ਧਨੀ ॥ ਉਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਨਹੁ ਬਨੀ ॥

ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ, ਵਾ :- ਭਗਤ ਅਭੱਗਤ ਰੂਪ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਧਨੀ=ਮਾਲਕ ਹੈ। ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ।

ਆਪਹਿ ਕਉਤਕ ਕਰੈ ਅਨਦ ਚੋਜ ॥ ਆਪਹਿ ਰਸ ਭੋਗਨ ਨਿਰਜੋਗ ॥

ਅਨੰਦ-ਦਾਇਕ ਜਿਸ ਦੇ ਚੋਜ ਹਨ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਕੋਤਕ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਾ :- ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਅਨੰਦ-ਦਾਇਕ ਚੋਜ=ਅਸਚਰਜ ਕੋਤਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਪ ਹੀ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਜੋਗ=ਨਿਰਬੰਧ ਭਾਵ ਅਸੰਗ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਆਪਨ ਨਾਇ ਲਾਵੈ ॥ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਖੇਲ ਖਿਲਾਵੈ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਖਿਡਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬੇਸੁਮਾਰ ਅਥਾਹ ਅਗਨਤ ਅਤੋਲੈ ॥

ਜਿਉ ਬੁਲਾਵਹੁ ਤਿਉ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਬੋਲੈ ॥੮॥੨੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਬੇਸੁਮਾਰ=ਬੇਅੰਤ ਹੋ, ਅਥਾਹ ਹੋ, ਅਣਗਿਣਤ ਹੋ, ਤੋਲਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ। ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹੋ ਤਿਵੇਂ ਦਾਸ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ॥੮॥੨੧॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਕੇ ਨਾਕੁਰਾ ਆਪੇ ਵਰਤਣਹਾਰ ॥

ਹੇ ਸੁਖਮ ਅਸਥੂਲ ਜੀਆਂ ਜੰਤਾਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।

ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਪਸਰਿਆ ਦੂਜਾ ਕਹ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਦ ਤੂੰ ਇਕ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਕਿਥੇ ਨਿਗਾਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਆਪਿ ਕਥੈ ਆਪਿ ਸੁਨਨੈਹਾਰੁ ॥ ਆਪਣਿ ਏਕੁ ਆਪਿ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਆਪ ਹੀ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।

ਇਕ ਰੂਪ ਭੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੈਂ। ਬਿਸਥਾਰੁ=ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਭੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੈਂ।

ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਏ ॥ ਆਪਨੈ ਭਾਣੈ ਲਏ ਸਮਾਏ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤਿਸੁ=ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂਹੀ ਤੂੰ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।

ਵਿਰ ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਨੂੰ ਸਮਾਏ=ਸਮੇਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ।

ਤੁਮਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ॥ ਆਪਨ ਸੂਤਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਪਰੋਇ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ=ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਸੂਤਰ, ਵਾ:-ਸੱਤਾ ਰੂਪੀ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪਰੋ ਰਖਿਆ ਹੈ।

ਜਾਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀਉ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ॥ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਏ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਸਮਝਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੱਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸਮਦਰਸੀ ਤਤ ਕਾ ਬੇਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਜੇਤਾ ॥੧॥

ਉਹੀ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਤਤ ਵਸਤੂ ਦੇ ਬੇਤਾ=ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਜੇਤਾ=ਜਿੱਤਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਸਭ ਤਾਕੈ ਹਾਥ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਅਨਾਥ ਕੋ ਨਾਥੁ ॥

ਸਾਰੇ ਸੁਖਮ ਅਸਥੂਲ ਜੀਆ ਜੰਤ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਹਨ। ਉਹ ਅਨਾਥ ਦਾ ਨਾਥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ=ਗਰੀਬਾਂ ਪਰ ਦਿਆਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਰਾਖੈ ਤਿਸੁ ਕੋਇ ਨ ਮਾਰੈ ॥

ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹਥ ਦੇ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ।

ਸਾਖੀ:-ਹਰਨੀ ਦੀ

ਇਕ ਹਰਨੀ ਗਰਭਵਤੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਖੇ ਸੁਤੀ ਪਈ ਸੀ। ਜਦ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਆਕੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਹਰਨੀ ਸੁਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਹਰਨੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਰਸਤੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਾਲ ਤਾਣ ਦਿੱਤਾ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅੱਗ ਬਾਲ ਦਿੱਤੀ। ਤੀਜੇ ਪਾਸੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕੁੱਤਾ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਪਾਸੇ ਧਨੁਸ ਬਾਣ ਖਿੱਚ ਕੇ ਆਪ ਖਲੋ ਗਿਆ। ਅੱਗ ਦੇ ਭਾਬੜ ਮਚਨ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਜਾਂ ਅੱਗ ਦਾ ਸੇਕ ਲਗਣ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ

ਹਰਨੀ ਉਠ ਕੇ ਦੌੜੀ ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਅੱਗੇ ਜਾਲ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗਈ ਤਾਂ ਕੁੱਤਾ ਖਲੋਤਾ ਹੈ, ਤੀਜੇ ਪਾਸੇ ਬਾਣ ਖਿੱਚਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਆਪ ਖਲੋਤਾ ਹੈ। ਸਭ ਰਸਤੇ ਬੰਦ ਵੇਖਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰਾਸ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਗੀ-ਸੰਕਟ ਕਟੋ ਮੁਰਾਰੀ ਹਮਰਾ ਸੰਕਟ ਕਟੋ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ਸੰਕਟ ਮਹਿ ਇਕ ਸੰਕਟ ਬਨਿਓ ਅਰਜ ਕਰੇ ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਰੀ ॥ ਏਕ ਓਰ ਲੇ ਵਾਵਰ ਗਾਡੀ, ਏਕ ਓਰ ਅੱਗ ਜਾਰੀ ॥
ਏਕ ਓਰ ਸੁਆਨ ਕੀਓ ਠਾਂਢੇ, ਏਕ ਓਰ ਫੰਧਕਾਰੀ ॥

ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਕਲਪ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਚਾਰੇ ਰਸਤੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ।

ਉਲਟਤ ਪਵਨ ਲੈ ਵਾਵਰ ਜਾਰੀ, ਸੁਆਨ ਗਹਿਓ ਸਸਕਾਰੀ।

ਭੂਮਿ ਹੀ ਤੇ ਸਰਪ ਜੋ ਨਿਕਸਿਓ, ਜਾਇ ਡਸਿਓ ਫੰਧਕਾਰੀ ॥

ਕੂਦਤ ਫਾਂਧਤ ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਨਿਕਸੀ, ਉਬਰੀ ਸਰਨ ਤਿਹਾਰੀ ॥

ਪਹਿਲੇ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਚੱਲੀ ਜਿਸਨੇ ਜਾਲ ਤੋੜ ਕੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਰਖਾ ਦੇ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਵੀ ਬੁਝ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਐਨ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਖੁੰਡ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਕ ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਪੈਰ ਤੇ ਡੰਗ ਮਾਰਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦਾ ਹੱਥ ਹਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਣ ਮ੍ਰਿਗੀ ਦੇ ਬਜਾਏ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਜਾ ਵੱਜਾ ਤੇ ਕੁੱਤਾ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੋਵੇਂ ਮਿਰਤੂ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਹਰਨੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਰਸਤੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਹਰਨੀ ਬੜੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਜੰਗਲ ਵਿਖੇ ਵਿਚਰਨ ਲਗ ਪਈ।

ਸੋ ਮੁਆ ਜਿਸੁ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰੈ ॥

ਮਰਦਾ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਬਿਸਾਰੈ=ਭੁਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ-ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੀਛਤ ਦੀ

ਇਕ ਸਮੇਂ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੀਛਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਲਈ ਜੰਗਲ ਵਿਖੇ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸਦੇ ਅਗੋਂ ਦੀ ਇਕ ਹਰਨ ਨਿਕਲਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਹਥ ਨਾ ਆਇਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਤਨ ਤਾਂ ਬੜੇ ਕੀਤੇ ਪਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਭਾਡਵ ਰਿਖੀ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਹਰਨ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਗਿਆ ਹੈ? ਰਿਖੀ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਸੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇਕ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੱਪ ਵੇਖਕੇ ਧਨੁਸ ਦੇ ਗੋਸ਼ੇ ਨਾਲ ਚੁੱਕਕੇ ਰਿਖੀ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

ਰਾਜਾ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਖੇ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਭਾਡਵ ਰਿਖੀ ਦਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਸਿੰਝੀ ਰਿਖੀ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਵਿਚੋਂ ਵਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਕਿ "ਮੈਂ ਜੋ ਭੀ ਬਚਨ ਕਹਾਂ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਏ।" ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਕੇ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੱਪ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੀਛਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸਨੇ ਭੀ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਸੱਪ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸੱਤਾਂ ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੱਪ ਦੀ ਤੇ

ਮਰ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸਰਾਪ ਦਾ ਪਤਾ ਜਦ ਵਿਭਾਡਵ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਸ਼ ਸਿੰਘੀ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਧਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਤੂੰ ਉਸਨੂੰ ਸਰਾਪ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਸਿੰਘੀ ਰਿਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਸੱਪ ਕਿਉਂ ਪਾਇਆ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਜੀ—ਉਸਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਇਸ ਪਾਸੋਂ ਕਲਜੁਗ ਨੇ ਪਵਾਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਆਕੇ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਰਾਜਨ! ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਰਹਾਂ? ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜਿਥੇ, ਜੁਆਰੀਏ ਚੌਰ, ਯਾਰ ਵਗੈਰਾ ਹੋਣ ਉਥੇ ਰਿਹਾ ਕਰ। ਕਲਜੁਗ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਕਿਸੇ ਚੰਗੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਨਿਵਾਸ ਦੇਵੋ, ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੋਨੇ ਪਰ ਭੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਕਲਜੁਗ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਰਾਜਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਲਜੁਗ ਮੱਖੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੁਕਟ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਕਲਜੁਗ ਨੇ ਬਿਪ੍ਰੀਤ ਬੁੱਧੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੋਂ ਮੇਰੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਸੱਪ ਪਵਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਿੰਘੀ ਰਿਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੇਰਾ ਬਚਨ ਅਟੱਲ ਹੈ ਇਹ ਅਵੱਸ਼ ਪੂਰਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਿਭਾਡਵ ਰਿਖੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਲੈ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੀਛਤ ਨੇ ਇਹ ਸਰਾਪ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਚਲਦੇ ਪਰਵਾਹ ਵਿਚ ਸੀਸ ਮਹਿਲ ਉਸਰਾਵਣਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੀੜੀ ਜਾਂਦੀ ਵੀ ਨਿਗਾਹ ਆਵੇ।

ਉਸ ਸੀਸ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਸੁਕਦੇਵ ਰਿਖੀ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਮਦ ਭਾਗਵਤ ਦਾ ਪਾਠ ਰਖਵਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪਾਠ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਧਨੰਤਰ ਵੈਦ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸਿੰਘੀ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸਰਾਪ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚਿਤ ਵਿਚ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਤੁਰ ਪਿਆ ਕਿ ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਹੋਵੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਭੀ ਤੱਛਕ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰੇਗਾ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਜਿੰਦਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਇਸ ਤਰਫੋਂ ਧਨੰਤਰ ਚਲ ਪਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤਰਫੋਂ ਤੱਛਕ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੀਛਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚਲ ਪਿਆ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤੱਛਕ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਧਨੰਤਰ ਵੈਦ ਹਾਂ।

ਧਨੰਤਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਤੱਛਕ ਨਾਗ ਹਾਂ।

ਧਨੰਤਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—ਤੂੰ ਕਿਥੇ ਚਲਿਆ ਹੈਂ? ਤੱਛਕ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੀਛਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਚਲਿਆ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਤੱਛਕ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਤੂੰ ਕਿਥੇ ਚਲਿਆ ਹੈਂ?

ਧਨੰਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੀਛਤ ਨੂੰ ਜਿੰਦਾ ਕਰਨ ਚਲਿਆ ਹਾਂ।

ਤੱਛਕ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਹੀ ਜੁ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਤਾਕਤ

ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਧਨੰਤਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਪਹਿਲੇ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਵਿਖਾ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਬਲ ਹੈ। ਧਨੰਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਿਥੋਂ ਤੀਕ ਮੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬਲ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਜੋ ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਖਲੋਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਹ। ਤੱਛਕ ਨੇ ਫੁੰਕਾਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਕੜਹਾਰੇ ਸਮੇਤ ਹੀ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਫਿਰ ਧਨੰਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸਦੀ ਸੁਆਹ ਵੀ ਉਡਾ ਲੈ। ਤੱਛਕ ਨੇ ਦੂਜਾ ਫੁੰਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਉਸ ਸੜੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਸੁਆਹ ਵੀ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਥੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਨਾ ਰਿਹਾ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਧਨੰਤਰ ਨੇ ਉਸ ਖਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਭਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਲਕੜਹਾਰੇ ਸਮੇਤ ਉਸ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਭਾਲੀਆਂ, ਪੱਤੇ ਤੇ ਫੁਲਾਂ ਨਾਲ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਨੰਤਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੀ।

ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਤੱਛਕ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਨ ਲਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੀਛਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਤਾਂ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੂੰ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰੀਏ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਛਕ ਨੇ ਧਨੰਤਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ-ਹੇ ਭਾਈ ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਤੇਰਾ ਰਾਹ ਹੋਰ ਤੇ ਮੇਰਾ ਰਾਹ ਹੋਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਆਖਕੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਰਸਤਿਆਂ ਪਰ ਤੁਰ ਪਏ। ਤੱਛਕ ਬੜਾ ਕਪਟੀ ਸੀ, ਇਸਨੇ ਸੋਹਣੀ ਸੋਟੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਤੇ ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਧਨੰਤਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਜਦ ਚਲਦਾ ਚਲਦਾ ਧਨੰਤਰ ਉਥੇ ਪੁਜਾ ਤਾਂ ਸੋਹਣੀ ਸੋਟੀ ਵੇਖਕੇ ਚੁੱਕ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਪਿਠ ਵਿਚ ਖੁਰਕ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਸੇ ਸੋਟੀ ਨਾਲ ਖੁਰਕਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਤੱਛਕ ਨਾਗ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਿਠ ਵਿਚ ਅਜੇਹਾ ਡੰਗ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਧਨੰਤਰ ਵੇਦ ਉਥੇ ਹੀ ਮਿਰਤੂ ਹੋ ਗਿਆ।, ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਠ ਪਿੱਛੇ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਜਿਸ ਬਾਗ ਵਿਚ ਮਾਲੀ ਫੁੱਲ ਤੋੜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੱਛਕ ਕੀੜੀ ਦਾ ਨਿਕਾ ਜਿਹਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਇਕ ਫੁਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਹੀ ਫੁਲ ਤੋੜਕੇ ਮਾਲੀ ਨੇ ਸ਼ੀਸ਼ ਮਹਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੇ। ਜਦ ਸੁਕਦੇਵ ਰਿਖੀ ਜੀ ਨੇ ਕਥਾ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੁਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਘਦਿਆਂ ਸਾਰ ਰਾਜਾ ਮਿਰਤੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤਿਸੁ ਤਜਿ ਅਵਰ ਕਹਾ ਕੋ ਜਾਇ ॥ ਸਭ ਸਿਰਿ ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਾਇ ॥

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਭਾਵ ਛਡਕੇ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਜਾਵੇ।

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਇਕ ਨਿਰੰਜਨ ਹੀ ਰਾਜਾ ਹੈ।

ਜੀਅ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਜਾਕੈ ਸਭ ਹਾਥਿ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਜਾਨਹੁ ਸਾਥਿ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਦਾ ਸਾਥੀ ਜਾਣਨਾ ਕਰੋ।

ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ ਬੇਅੰਤ ਅਪਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ॥੨॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨ—ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਅਪਾਰ—ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਦਾਸ ਉਸ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥ ੨ ॥

ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਦਇਆਲ ॥ ਸਭ ਉਪਰਿ ਹੋਵਤ ਕਿਰਪਾਲ ॥

ਉਹ ਦਿਆਲੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪੂਰਨ—ਸੰਪੂਰਣ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਪਨੇ ਕਰਤਬ ਜਾਨੈ ਆਪਿ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਰਹਿਓ ਬਿਆਪਿ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਕਰਤਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਜੀਅਨ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ॥ ਜੋ ਜੋ ਰਚਿਓ ਸੁ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਤਿ ॥

ਉਹ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਜੋ ਭੀ ਉਸਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਉਸੇ ਨੂੰ ਧਿਆਤਿ—ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥

ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਵੈ—ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ॥ ਕਰਨਹਾਰੁ ਨਾਨਕ ਇਕੁ ਜਾਨਿਆ ॥੩॥

ਜਿਸਨੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਬਿਸ੍ਵਾਸ—ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਵਾ:—ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਾਨਿਆ=ਮਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਇਕ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਜਨੁ ਲਾਗਾ ਹਰਿ ਏਕੈ ਨਾਇ ॥ ਤਿਸਕੀ ਆਸ ਨ ਬਿਰਥੀ ਜਾਇ ॥

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਇਕ ਹਰੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਆਸ ਬਿਰਥੀ=ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਸੇਵਕ ਕਉ ਸੇਵਾ ਬਨਿਆਈ ॥ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਈ ॥

ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੀ ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਨੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁਝਿਆ ਹੈ ਉਸਨੇ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਾਈ ਹੈ।

ਇਸਤੇ ਉਪਰਿ ਨਹੀ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਜਾਕੈ ਮਨਿ ਬਸਿਆ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥

ਅੰਨਵੇ ! ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਸ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੋਂ ਉਚਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਬੰਧਨ ਤੋਰਿ ਭਏ ਨਿਰਵੈਰ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਪੂਜਹਿ ਗੁਰ ਕੇ ਪੈਰ ॥

ਉਹ ਸੰਸਾਰਕ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਵੈਰ ਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਉਹ ਰਾਤ ਦਿਨ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ।

(ਪੰਨਾ ੨੬੩)

ਇਹ ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਹਿ ਮੇਲੇ ॥੪॥

ਉਹ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਹੇਲੇ—ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹੁ ਅਨੰਦ ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਪਰਮਾਨੰਦ ॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਲੈਣਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰੋ ।

ਰਾਮਨਾਮ ਤਤੁ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਕਾ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰੁ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਜੋ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ।

ਇਸ ਦੁਰਲਭ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਲਵੋ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨਗਾਉ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਤਰਨ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਜੋ ਵੇਦ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰੋ ।

ਵਾ:—ਬਚਨ=ਬਾਣੀ ਦੁਆਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰੋ ।

ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਤਰਨ ਦਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ=ਏਹੀ ਮੁਖ ਸਾਧਨ ਹੈ ।

ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭ ਪੇਖਹੁ ਨੇਰਾ ॥ ਮਿਟੈ ਅਗਿਆਨੁ ਬਿਨਸੈ ਅੰਧੇਰਾ ॥

ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਵੇਖਣਾ ਕਰੋ । ਤਾਂ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਜੋ ਬਿਨਸਨੇ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਉਹ ਮਿਟ ਜਾਏਗਾ ।

ਅਥਵਾ:—ਅਗਿਆਨ ਵੀ ਮਿਟ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਭਰਮ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ

ਵੀ ਬਿਨਸ ਜਾਏਗਾ ।

ਵਾ:—ਅਗਿਆਨੁ=ਅਵਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਟ ਜਾਏਗੀ ਅਤੇ ਬਿਨਸੈ

ਅੰਧੇਰਾ=ਵਿਖੇਪ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਬਿਨਸ ਜਾਏਗੀ ।

ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੁ ਹਿਰਦੈ ਬਸਾਵਹੁ ॥ ਮਨ ਇਛੈ ਨਾਨਕ ਫਲ ਪਾਵਹੁ ॥੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਮਨ ਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾ ਲਵੇਗੇ ॥੫॥

ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਦੁਇ ਲੋਹੁ ਸਵਾਰਿ ॥ ਰਾਮਨਾਮੁ ਅੰਤਰਿ ਉਰਿਧਾਰਿ ॥

ਉਰਿ×ਅੰਤਰਿ=ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਆਪਣੇ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਸਵਾਰ ਲੈਣਾ ਕਰੇ।

ਯਥਾ:-ਹਰਿਨਾਮੁ ਹਮਾਰੀ ਸੰਗਤਿ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕੁਲੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਰਵਾਰਾ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਹਰਿ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸਦਾ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥
[ਵਡਹੰਸ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੫੬੨]

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਪੂਰੀ ਦੀਖਿਆ ॥ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਤਿਸੁ ਸਾਚੁ ਪਰੀਖਿਆ ॥

ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਦੀਖਿਆ=ਸਿਖਿਆ ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸੀ ਹੈ,
ਉਸਨੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਰਖ ਲਿਆ ਹੈ।

ਮਨਿ ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਲਿਵਲਾਇ ॥ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਮਨ ਤੇ ਭਉ ਜਾਇ ॥

ਲਿਵ ਲਗਾਕੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕਰੇ। ਤਾਂ ਦੁਖ ਜਨ ਦਰਦ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਚੁ ਵਾਪਾਰੁ ਕਰਹੁ ਵਾਪਾਰੀ ॥ ਦਰਗਹੁ ਨਿਬਹੈ ਖੋਪ ਤੁਮਾਰੀ ॥

ਵਾਪਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਸੱਚ ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਪਾਰ ਕਰੇ। ਵਾ:-ਵਾਪਾਰੀ=ਮਹਾਤਮਾ ਨਾਲ
ਮਿਲਕੇ ਸੱਚਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰੇ।

ਤਾਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਜਪ ਤਪ ਰੂਪੀ ਖੋਪ ਨਿਬਹੈ=ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਏਕਾ ਟੇਕ ਰਖਹੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ॥੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਟੇਕ=ਓਟ ਰਖਣਾ ਕਰੋ।
ਤਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਭਾਵ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ॥੬॥

ਤਿਸਤੇ ਦੂਰਿ ਕਹਾ ਕੋ ਜਾਇ ॥ ਉਬਰੈ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ਧਿਆਇ ॥

ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭਜਕੇ ਦੂਰ ਕੋਈ ਕਿਥੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਧਿਆਵੇ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਤਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਾ:-ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਉਬਰੈ=ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਿਰਭਉ ਜਪੈ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਛੁਟੈ ॥

ਨਿਰਭਉ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਪੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਡਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਹ
ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖੈ ਤਿਸੁ ਨਾਹੀ ਦੂਖ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਮਨਿ ਹੋਵਤ ਸੂਖ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚਿੰਤਾ ਜਾਇ ਮਿਟੈ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਕੋਇ ਨ ਪਹੁਚਨਹਾਰੁ ॥

ਉਸਦੀ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਠਾਢਾ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾਕੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ॥ ੭ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਸੂਰਬੀਰ ਗੁਰੂ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਠਾਢਾ=ਖੜਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ੭ ॥

ਮਤਿ ਪੂਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ॥ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਉਧਰਤ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ॥

ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ, ਵਾ:-ਮਤਿ=ਸਿਖਿਆ ਪੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੀ, ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ੍ਹਦਿਆਂ ਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਮਨੋਰਥ ਆਪੇ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕੋਹੜੀਆਂ ਦੇ ਕੋਹੜ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਾਕੇ ਅਨੂਪ ॥ ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਸੁੰਦਰ ਹਰਿ ਰੂਪ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਫੁਲ ਵਾਂਗ ਅਨੂਪ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸਹਿਤ ਫਲਾਂ ਦੇ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ।

ਧੰਨੁ ਸੇਵਾ ਸੇਵਕੁ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਧਾਨੁ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ ਹੈ, ਜੋ ਸੇਵਕ ਬਣਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰਖ ਹਨ।

ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਸੁ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ਤਾਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵਤ ਕਾਲੁ ॥

ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਅਮਰ ਭਏ ਅਮਰਾ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥੮॥੨੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਮਰਪਦ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਮਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੮॥੨੨॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥

ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੋਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਹ ਸੰਤ=ਸ਼ਾਂਤ ਆਤਮਾ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਭੋਟਿਆ=ਮਿਲੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸੁਰਮਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭੀਠਾ ॥ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥

ਸੰਤ=ਸ਼ਾਂਤ ਆਤਮਾ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰ ਕੇ ਜਦ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿੱਠਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵੇਖ ਲਿਆ ।

ਸਗਲ ਸਮਿਗ੍ਰੀ ਏਕਸੁ ਘਟ ਮਾਹਿ ॥ ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਨਾਨਾ ਦ੍ਰਿਸਟਾਹਿ ॥

ਅਨਿਕ ਰੰਗ=ਬਿਅੰਤ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਜੋ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦ੍ਰਿਸਟਾਹਿ=ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਵੇਰਾਟ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਘਟ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਨਉਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇਹ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮ=ਨਿਵਾਸ ਭਾਵ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ।

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ=ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਣ ਕਰਕੇ ਅਨਹਤ=ਇਕ ਰਸ ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਤੋਂ ਅਸਚਰਜ ਜੋ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ।

ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਸੋਝੀ ਪਾਏ ॥੧॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਖਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਨੂੰ ਸੁਭ ਗਿਆਤ ਪਾਈ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੋਝੀ=ਗਿਆਤ ਪਾਈ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥

ਉਹ ਬਿਅੰਤ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਬਿਅੰਤ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਬਾਹਰ ਭੀ ਹੈ ।

ਉਹ ਭਗਵੰਤੁ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਪਿ=ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥ ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਧਰਤੀ ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਅਥਵਾ :- ਧਰਤੀ, ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਜੀਵ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਹ ਪੂਰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੨੬੪)

ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ ॥

ਬਨਿ=ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ, ਤਿਨਿ=ਕੱਖਾਂ ਵਿਚ, ਪਰਬਤਿ=ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਹੈ।

ਉਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਜੀਵ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪੌਣ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਬੈਸੰਤਰ=ਅੱਗ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ=ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੋ ਠਾਉ ॥ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਪਾਉ ॥੨॥

ਉਸ ਤੋਂ ਵਖਰੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰੇ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਪਾਉਣਾ ਕਰੋ ॥ ੨ ॥

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਮਹਿ ਦੇਖੁ ॥ ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ ਨਖਤੁ ਮਹਿ ਏਕੁ ॥

ਚਾਰ ਵੇਦ, ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਕਰ।

ਸਸੀ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੂਰ=ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਨਖਤੁ=ਤਾਰੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ।

ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਭ ਕੋ ਬੋਲੈ ॥ ਆਪਿ ਅਡੋਲੁ ਨ ਕਬਹੂ ਡੋਲੈ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਰੂਪੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਵਾ :- ਬਾਣੀ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :- ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਾਣੀ=ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਸਭ ਕੋਈ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਅਡੋਲ ਹੈ ਕਦੇ ਡੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਰਬ ਕਲਾ ਕਰਿ ਖੇਲੈ ਖੇਲ ॥ ਮੋਲਿ ਨ ਪਾਈਐ ਗੁਣਹ ਅਮੋਲ ॥

ਸਰਬ ਕਲਾ=ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮੋਲਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।

ਅਥਵਾ :- ਉਸਦੇ ਅਮੋਲਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।

ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਾਕੀ ਜੋਤਿ ॥ ਧਾਰਿ ਰਹਿਓ ਸੁਆਮੀ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ॥

ਸਾਰੇ ਜੋਤੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਓਤਿ ਪੋਤਿ=ਤਾਣੇ ਪੋਟੇ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੱਤਾ ਧਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਭਰਮ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨਮਹਿ ਏਹੁ ਬਿਸਾਸੁ ॥ ੩ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਰਮ ਨਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਸਾਸੁ=ਭਰੋਸਾ ਬੱਝ ਗਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਪੇਖਨੁ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਭਿ ਧਰਮ ॥

ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਵੇਖਣਾ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਭ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਵੇਖਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਭੀ ਕਰਮ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਧਰਮ ਸਰੂਪ ਹਨ।

ਸੰਤ ਜਨਾ ਸੁਨਹਿ ਸੁਭ ਬਚਨ ॥ ਸਰਬ ਬਿਆਪੀ ਰਾਮ ਸੰਗਿ ਰਚਨ ॥

ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਸਾਈਂ ਦੇ ਸੁਭ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਜੋ ਰਾਮ ਹੈ ਉਸ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨਿ ਜਾਤਾ ਤਿਸਕੀ ਇਹ ਰਹਤ ॥ ਸਤਿ ਬਚਨ ਸਾਧੂ ਸਭਿ ਕਹਤ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਰਹਿਤ=ਰਹਿਣੀ ਹੈ ਜੋ ਉਪਰਲੀਆਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਹੀ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਜੋ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ ਸੱਚੇ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਝੂਠ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ।

ਅਥਵਾ:—ਜੋ ਸੱਚਾ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਭੀ ਹੈ ਤੇ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ:—ਜੇ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਲਾ ਬਚਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ 'ਸਤ ਬਚਨ ਜੀ' ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਜੋ ਹੋਇ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਮਾਨੈ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰੁ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸੁਖ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ—

ਅੰਤਰਿ ਬਸੇ ਬਾਹਰਿ ਭੀ ਓਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਸਭ ਮੋਹੀ ॥੪॥

ਉਹ ਇੰਝ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਬਾਹਰ ਭੀ ਓਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਭ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਮੋਹਤ ਹੋਈ ਹੈ ॥ ੪ ॥

ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਸਤਿ ॥ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਸਗਲੀ ਉਤਪਤਿ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਸਭ ਸੱਚ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਹੀ

ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਕਰੇ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥

ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਬਿਸਥਾਰੁ=ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਅਦੁਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਕ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨਿਕ ਕਲਾ ਲਖੀ ਨਹ ਜਾਇ ॥ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥

ਜਿਸਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਲਾ=ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਲਖੀ=ਜਾਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕਵਨ ਨਿਕਟਿ ਕਵਨ ਕਹੀਐ ਦੂਰਿ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪ ਭਰਪੂਰਿ ॥

ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਿਸਨੂੰ ਕਹੀਏ, ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹੀਏ। ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪੇ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰਿ=ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੰਤਰਗਤਿ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਜਨਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ॥੫॥

ਅੰਤਰ×ਗਤਿ=ਅੰਤਰਕਰਣ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਜਨਾਏ=ਜਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਜਨ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਸਰਬ ਭੂਤ ਆਪਿ ਵਰਤਾਰਾ ॥ ਸਰਬ ਨੈਨ ਆਪਿ ਪੇਖਨਹਾਰਾ ॥

ਸਰਬ ਭੂਤ=ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਸਰਬ ਭੂਤ=ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਅੰਨ, ਪਾਣੀ ਵਰਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਦਿਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਜਾਕਾ ਤਨਾ ॥ ਆਪਨ ਜਸੁ ਆਪ ਹੀ ਸੁਨਾ ॥

ਜਗਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਜਿਸ ਦਾ ਤਨਾ=ਸਰੂਪ ਹੈ, ਵਾ:-ਵੈਰਾਟ ਸਰੀਰ ਹੈ।

ਵਾ:-ਸਾਰੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਰੂਪ ਜਗਤ ਜਿਸ ਦਾ ਤੰਦੁਣ ਤਾਣਾ ਤਾਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਵਨ ਜਾਨੁ ਇਕੁ ਖੇਲੁ ਬਣਾਇਆ ॥ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਕੀਨੀ ਮਾਇਆ ॥

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਤੇ ਜਾਣਾ ਅਰਥਾਤ ਜੰਮਣਾ ਤੇ ਮਰਣਾ ਇਹ ਉਸਨੇ ਇਕ ਖੇਲੁ=ਤਮਾਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਯਾ ਕਿਸੀ ਦੁਆਰਾ ?

ਉੱਤਰ:-ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਜੋ ਮਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੁਆਰੇ ਇਹ ਖੇਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਭ ਕੇ ਮਧਿ ਅਲਿਪਤੋ ਰਹੈ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਹਣਾ ਸੁ ਆਪੇ ਕਹੈ ॥

ਸਾਰਿਆ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਲਿਪਤੋ=ਅਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਆਗਿਆ ਆਵੈ ਆਗਿਆ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾ ਭਾਵੈ ਤਾ ਲਏ ਸਮਾਇ ॥੬॥

ਇਹ ਜੀਵ ਉਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਹੀ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਦੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਮਾਇ=ਅਭੇਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥ ੬ ॥

ਇਸਤੇ ਹੋਇ ਸੁ ਨਾਹੀ ਬੁਰਾ ॥ ਓਰੈ ਕਹਹੁ ਕਿਨੈ ਕਛੁ ਕਰਾ ॥

ਇਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਹੁ ਖਾਂ! ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਓਰੈ=ਉਰੇ ਜੋ ਜੀਵ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਜ ਤਕ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ?

ਵਾ:-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਓਰੈ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਜ ਤਕ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਭਾਵ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਆਪਿ ਭਲਾ ਕਰਤੂਤਿ ਅਤਿ ਨੀਕੀ ॥ ਆਪੇ ਜਾਨੈ ਅਪਨੇ ਜੀ ਕੀ ॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਭਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕਰਤੂਤਿ=ਕਰਤੱਬਤਾ ਅਰਥਾਤ ਕਰਨੀ ਵੀ ਅਤਿ ਨੀਕੀ=ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੀਅ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਆਪਿ ਸਾਚੁ ਧਾਰੀ ਸਭ ਸਾਚੁ ॥ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਆਪਨ ਸੰਗਿ ਰਾਚੁ ॥

ਉਹ ਆਪ ਸੱਚਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਮਰਯਾਦਾ ਵੀ ਸਾਰੀ ਸੱਚੀ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਓਤਿ ਪੋਤਿ=ਭਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗੂੰ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਰਚ ਰਿਹਾ ਭਾਵ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਾਕੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਦੂਸਰ ਹੋਇ ਤ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਗਤੀ ਅਤੇ ਮਿਤਿ=ਮਰਯਾਦਾ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਯਥਾ-ਹਰਿ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕੋਊ ਜਾਨੈ। ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਤਪੀ ਪਚਿ ਹਾਰੇ ਅਰੁ ਬਹੁ ਲੋਗ ਸਿਆਨੇ ॥ [ਪੰਨਾ ੫੩੭] ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਉਸ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਜਾਨੁ ॥੭॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਪਰਵਾਨੁ=ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕਰਨਾ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰੇ ਅਸੀਂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ॥੭॥

ਜੋ ਜਾਨੈ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਉਪਰਲੀ ਕਹੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਵਾ:-ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ

ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ=ਨਿਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਓਹੁ ਧਨਵੰਤੁ ਕੁਲਵੰਤੁ ਪਤਿਵੰਤੁ ॥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਜਿਸੁ ਰਿਦੈ ਭਗਵੰਤੁ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਗਵੰਤ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਤੱਖ ਵਾ:-ਆਤਮਕ ਧਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਉਚੀ ਕੁਲ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਬੜੀ ਇਜ਼ਤ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵੱਸਥਾ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਯਥਾ:-ਰਾਮਨਾਮ ਜੋ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰ ॥ ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਗਨੀ ਸੰਸਾਰ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੮੧]

ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਜਨੁ ਆਇਆ ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਮਨ ਕਰਕੇ ਧੰਨ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਧੰਨ ਹੈ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਧੰਨ ਹੈ। ਵਾ:-ਉਹ ਜਨ ਆਪ ਵੀ ਧੰਨ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਧੰਨ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਭੀ ਧੰਨ ਹੈ। ਵਾ:-ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਧੰਨ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਓ ਵੀ ਧੰਨ ਹੈ, ਉਸ ਜਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਉਣਾ ਭੀ ਧੰਨ ਹੈ।

ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਤਰੇਨੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ।

ਯਥਾ:-ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਾਹ ਸੋਇ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੮੩]

ਤਥਾ:-ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੇ ਸਾਹ ਹੈ ਜਿ ਨਾਮਿ ਕਰਹਿ ਵਾਪਾਰੁ ॥

ਵਣਜਾਰੇ ਸਿਖ ਆਵਦੇ ਸਥਾਇ ਲਘਾਵਣ ਹਾਰੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੧੩]

ਤਥਾ:-ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੇ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕਹੀਐ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣੀ ਜਾਇ ਪਇਆ ॥ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੇ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕਹੀਐ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੁਖਿ ਰਾਮੁ ਕਹਿਆ ॥ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੇ ਗੁਰ ਸਿਖੁ ਕਹੀਐ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸੁਣਿਐ ਮਨਿ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ॥ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੇ ਗੁਰ ਸਿਖੁ ਕਹੀਐ ਜਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲਇਆ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੰਉ ਹੰਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੀ ਜੋ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੈ ਗੁਰ ਸਿਖੁ ਚਲਿਆ ॥ ੧੮ ॥ [ਵਡਹੰਸ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੫੬੩]

(ਪੰਨਾ ੨੬੫)

ਜਨ ਆਵਨ ਕਾ ਇਹੋ ਸੁਆਉ ॥ ਜਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਵਣ ਦਾ ਇਹੋ ਸੁਆਉ=ਲਾਭ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗੁ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥ ੮ ॥ ੨੩ ॥

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਆਪ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ॥੮॥੨੩॥

ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਇਆ ਹੈ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ-

ਸਲੋਕੁ ॥ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਰਾਧਿਆ ਪੂਰਾ ਜਾਕਾ ਨਾਉ ॥

ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਪੂਰੇ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥ ੧ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਅਰਾਧਿਆ ਤੇ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੁ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਪੇਖੁ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਭੀ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਅਤੇ-
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਦੇਖਣਾ ਕਰ।

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੇ ਚਿੰਦ ॥

ਅੰਦਰ ਸ੍ਰਾਸ ਜਾਂਦਿਆਂ, ਬਾਹਰ ਸ੍ਰਾਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਗੋਵਿੰਦ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ।

ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਆਸ ਅਨਿਤ ਤਿਆਗਹੁ ਤਰੰਗ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮਨ ਮੰਗ ॥

ਅਨਿਤ—ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਆਸਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਤਰੰਗ—ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇ।

ਮਨ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਮੰਗਣਾ ਕਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਮੰਦ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਰੇਖ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਖੀ—ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਦੀ

ਇਕ ਸੁਦਾਗਰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੜੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸੀ। ਉਹ ਸੁਦਾਗਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਪਾਸ ਸਤਸੰਗ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੋਵੇਂ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਸ਼ ਬਣ ਗਏ, ਮਹਾਤਮਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੁਦਾਗਰ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਦਾਗਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਿਰ ਨਹਾਕੇ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਵਾਲ ਸੁਕਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚਿਤ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਨ ਫੜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਲਿਆਓ, ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਬੁਲਾਓ ਜੰਤੂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਬੁਲਾਓ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇਹੇ ਜੰਤੂ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿਓ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਅਮਕੇ ਸੁਦਾਗਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਪੇ ਆ ਜਾਏ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਨੇ ਚਾਰ ਜੰਤੂ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿਤੇ ਤੇ ਕਿਹਾ ਇਕ ਇਕ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕ ਜੰਤੂ ਨੂੰ ਮੰਜੇ ਦੇ ਇਕ ਇਕ

ਪਾਵੇ ਹੇਠ ਰਖ ਦੇਣਾ। ਚੌਥੇ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਸੁਦਾਗਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਅਜ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਾ ਆਈ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਤੇ ਸਾਰਾ ਧਨ ਮਾਲ ਜਬਤ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਜਬਰਨ ਰਾਜ-ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਏਗਾ। ਇਕ ਪਹਿਰ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਜੇ ਦੇ ਪਾਵੇ ਹੇਠ ਰਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੂਤ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਸੁਦਾਗਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਹਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਮਰ ਜਾਉਂਗੀ ਪਰ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੀ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਆਦਮੀ ਭੇਜੇ, ਇਸ ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸੁਦਾਗਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਚਿਤ ਕੁਝ ਬਦਲ ਗਿਆ।

ਪਹਿਲੇ ਜੰਤ੍ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ:-ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਖਦੀ ਹੈ ਇਹ ਮੁਲਕ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਮਾਲ ਜਬਤ ਕਰ ਲਵੇਗਾ, ਤੋ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡੇਗਾ ਨਹੀਂ।

ਦੂਜੇ ਜੰਤ੍ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ:-ਚਿਤ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਮੇਰੇ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਔਰ ਮੇਰੇ ਪੁਤਰਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਜਾਣਾ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜੇ ਜੰਤ੍ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ:-ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਪਰ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈ।

ਚੌਥੇ ਜੰਤ੍ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ:-ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਰਾਜ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਤੁਰ ਪਈ। ਜਾਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਿਆ ਇਸਨੇ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਵਲ ਵੇਖਕੇ ਕਿਹਾ ਬੱਚੀ! ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੂੰ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਕਿਥੇ ਚਲੀ ਹੈਂ। ਸੱਚ ਦਸ? ਉਸ ਨੇ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੀ ਕੁਝ ਖਰਾਬ ਰੇਖਾ ਦੇਖੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਮੰਦ ਰੇਖਾ ਮਿਟਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਬੱਚੀ ਰਾਜ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲੀ ਜਾਹ, ਰਾਜਾ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਚਿਤ ਨੂੰ ਅਡੋਲ ਰਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਪਰ ਇਸਥਿਤ ਰਹੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਦੇਖੋ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਨੇ ਸੁਦਾਗਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮੰਦ ਲੇਖ ਮਿਟਾ ਦਿਤੇ। ਯਥਾ:-ਧੂੜੀ ਲੇਖ ਮਿਟਾਇਆ ॥

[ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਤਥਾ:-ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮੋਹਿ ਕਿਰਪਾ ਕੀਸੈ ॥ ਧੂਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਨਾਨਕ ਦੀਜੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੮੧

ਤਥਾ:-ਸਗਲ ਸੰਤਨ ਪਹਿ ਵਸਤੁ ਇਕ ਮਾਂਗਉ ॥ ਕਰਉ ਬਿਨੰਤੀ ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਉ ॥

ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਜਾਈ ਲਖ ਵਰੀਆ ਦੇਹੁ ਸੰਤਨ ਕੀ ਧੂਰਾ ਜੀਉ ॥ [ਮਾਝ ਪੰਨਾ ੯੯

ਤਥਾ:-ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀ ਖਾਕੁ ਜੇ ਮਿਲੈ ਤ ਮਸਤਕਿ ਲਾਈਐ ॥

ਕੁੜਾ ਲਾਲਚੁ ਛਡੀਐ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨਿ ਅਲਖੁ ਧਿਆਈਐ ॥

ਫਲੁ ਤੇਵੇਹੋ ਪਾਈਐ ਜੇਵੇਹੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈਐ ॥

ਜੇ ਹੋਵੈ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਤਾ ਧੂੜਿ ਤਿਨਾ ਦੀ ਪਾਈਐ ॥ [ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰ: ੪੬੮

ਆਪੁ ਛੋਡਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰਹੁ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਅਗਨਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰਹੁ ॥

ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਤਸੰਗ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਸੰਗ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅੰਗਨੀ ਦੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਓਗੇ ।

ਹਰਿ ਧਨ ਕੇ ਭਰਿ ਲੇਹੁ ਭੰਡਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਨਮਸਕਾਰ ॥੧॥

ਅੰਤਿਹਕਰਣ ਰੂਪ ਭੰਡਾਰੇ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਨਾਲ ਭਰ ਲੈਣਾ ਕਰੋ ।

ਅਤੇ ਨਾਮ ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰਿਆ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ ॥ ੧ ॥

ਖੇਮ ਕੁਸਲ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਭਜੁ ਪਰਮਾਨੰਦ ॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਜਨਾ ਕਰ, ਤਾਂ ਖੇਮ= ਰਖਿਆ, ਕੁਸਲ=ਸੁਖ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਇਤਿਆਦਿਕ ਸੁਭਗੁਣ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ।

ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਿ ਉਧਾਰਹੁ ਜੀਉ ॥ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਪੀਉ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਕੇ, ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਰਿ=ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਅ ਨੂੰ ਉਧਾਰ ਲੈ ।

ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਹੁ ਨਾਰਾਇਣ ਏਕ ॥ ਏਕ ਰੂਪ ਜਾਕੇ ਰੰਗ ਅਨੇਕ ॥

ਉਸ ਇਕ ਨਾਰਾਇਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਚਿਤਵਣਾ ਕਰ । ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਸਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ, ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਸਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗ ਹਨ ।

ਗੋਪਾਲ ਦਾਮੋਦਰ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ॥ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾਲ ॥

ਉਹ ਦਮੋਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੋਪਾਲ=ਗਊਆਂ ਦੇ, ਵਾ:-ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ, ਵਾ:-ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਹੈ । ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ ।

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਮੁ ਬਾਰੰਬਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਜੀਅ ਕਾ ਇਹੈ ਅਧਾਰ ॥੨॥

ਬਾਰੰ×ਬਾਰ=ਮੁੜ ਮੁੜਕੇ ਉਸਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਹੀ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ ।

ਵਾ:-ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਵਾਰੰਵਾਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਨਾਮ ਹੀ ਜੀਵ ਦਾ ਅਧਾਰ=ਆਸਰਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਉਤਮ ਸਲੋਕ ਸਾਧ ਕੇ ਬਚਨ ॥ ਅਮੁਲੀਕ ਲਾਲ ਏਹਿ ਰਤਨ ॥

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਧ=ਸ੍ਰਸ਼ੇਟ ਬਚਨ ਹੀ ਉਤਮ ਸਲੋਕ ਹਨ ।

ਵਾ:-ਇਹ ਸਲੋਕ ਉਤਮ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੇ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਉਸਤਤੀ ਰੂਪ ਬਚਨ ਹਨ ।

ਯਥਾ:-ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ ॥ ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੭੨)

ਅਥਵਾ:-ਸੁਲੋਕ=ਉਹੀ ਅਲੌਕਿਕ ਉਤਮ ਜੋ ਸਾਧ ਵਸਤੂ ਅਰਥਾਤ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਹਨ । ਪੁਨਾ ਇਹ ਬਚਨ ਲਾਲਾਂ ਤੇ ਰਤਨਾਂ ਵਾਂਗੂ ਅਮੋਲਕ ਹਨ ।

ਸੁਨਤ ਕਮਾਵਤ ਹੋਤ ਉਧਾਰ ॥ ਆਪਿ ਤਰੈ ਲੋਕਹ ਨਿਸਤਾਰ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸੁਣੇਗਾ ਅਤੇ ਕਮਾਵੇਗਾ ਉਸ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਉਹ ਆਪ ਤਰੇਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਤਾਰ ਲਵੇਗਾ ।

ਸਫਲ ਜੀਵਨੁ ਸਫਲੁ ਤਾਕਾ ਸੰਗੁ ॥ ਜਾਕੈ ਮਨਿ ਲਾਗਾ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ॥

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾ ਹੈ । ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨਾ ਭੀ ਸਫਲ ਹੈ ।

ਜੈ ਜੈ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦੁ ਵਾਜੈ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗਾਜੈ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਨਿਤਨੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਸਦੇ ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਨਾਹਦੁ=ਇਕ ਰਸ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ ।*

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਗਾਜੈ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੁਪਾਲ ਮਹਾਂਤ ਕੈ ਮਾਥੇ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰੇ ਤਿਨ ਕੈ ਸਾਥੇ ॥੩॥

ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਅਸਲ ਮਹਾਂਤਮਾ ਹੈ । ਉਸਦੇ ਮਥੇ ਦੇ ਅਗਰ ਭਾਗ ਗੋਪਾਲ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੇ=ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਉਧਰੇ=ਤਰ ਗਏ ਹਨ ।

ਸਰਨਿ ਜੋਗੁ ਸੁਨਿ ਸਰਨੀ ਆਏ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਮਿਲਾਏ ॥

ਸਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੀਤਾ ।

*ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘਿਉ ਵਾਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਨ ੧੯੪੪ ਵੈਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਅਜ ੧੯੭੨ ਵੈਸਾਖੀ ਤਕ ਪੂਰੇ ੨੮ ਸਾਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਅਜ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਅਤੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਮੀਦ ਹੈ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਅਗੋਂ ਭੀ ਜਿੰਦਗੀ ਤਕ ਇਸ ਨੇਮ ਨੂੰ ਨਿਭਾਣਗੇ ।

ਮਿਟਿ ਗਏ ਬੈਰ ਭਏ ਸਭ ਰੇਨ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਲੈਨ ॥

ਜਦੋਂ ਦੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈਣ ਲਗ ਪਏ ਹਾਂ। ਤਦੋਂ ਦੇ ਸਭ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵੈਰ ਭਾਵ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ।

ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਸੇਵਕ ਕੀ ਸੇਵ ॥

ਗੁਰਦੇਵ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਮੇਰੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਭਾਵ ਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਆਲ ਜੰਜਾਲ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਰਹਤੇ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੁਨਿ ਰਸਨਾ ਕਹਤੇ ॥

ਆਲ ਜੰਜਾਲ=ਘਰ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ, ਵਾ:-ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਹਾਂ।

ਹੁਣ ਤਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਬਹੀ ਖੇਪ ਹਮਾਰੀ ॥੪॥

ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ=ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਦਇਆ ਦਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਭੀ ਦਇਆ ਧਾਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਸਾਡੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪ, ਵਾ:-ਸੁਖਮਨੀ ਰੂਪ ਖੇਪ ਤੋੜ ਨਿਬਹੀ=ਨਿਭ ਗਈ ਹੈ ॥ ੪ ॥ (ਅਗਲੀਆਂ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ)

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤਮੀਤ ॥ ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ ॥

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ, ਹੇ ਮਿਤਰੋ! ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਕੇ ਇਕਾਗਰ ਚਿਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਰੂਪ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਉਚਾਰਣਾ ਕਰੋ।

ਸੁਖਮਨੀ ਸਹਜ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ ਨਾਮ ॥ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਸੁ ਹੋਤ ਨਿਧਾਨ ॥

ਇਸ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ, ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ, ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਸਹਜ=ਗਿਆਨ। ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਰਬ ਇਛਾ ਤਾਕੀ ਪੂਰਨ ਹੋਇ ॥ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਗਟੁ ਸਭ ਲੋਇ ॥

ਉਸਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਧਾਨ ਹੋਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਪਾਏ ਅਸਥਾਨੁ ॥ ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਵੈ ਆਵਨ ਜਾਨੁ ॥

ਪੁਨਾ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਅਸਥਾਨ ਜੋ ਪਰਮਪਦ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਉਸਦਾ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਭਾਵ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸਾਖੀ-ਗੋਪਾਲ ਨਾਮੇ ਵੇਰਾਗੀ ਦੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਸੁਣਕੇ ਇਕ ਬਾਬਾ ਗੋਪਾਲ ਨਾਮੇ ਵੇਰਾਗੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸਰਨ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਓ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੰਤ ਜੀ ਆਪ ਏਸੇ ਭੇਖ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਗੋਪਾਲ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਿਲਾ ਝੰਗ ਕੋਟ ਈਸਾ ਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਟਿਕਾਣਾ ਬਣਾਇਆ, ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਇਕ ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਪਾਰ ਬੁਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਤੁੜੀ ਲੈਣ ਭੇਜਿਆ। ਤੁੜੀ ਲੈਂਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੱਪ ਨੇ ਨਿਕਲਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਪਰ ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਅੰਤ ਨੂੰ ਬਿਬਾਣ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸਚਖੰਡ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਗੋਪਾਲ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਅਕਾਸ਼ ਵਲ ਉਹ ਬਿਬਾਣ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਦੇਵਤੇ ਬਿਬਾਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਉਹ ਫਲਾਣਾ ਆਦਮੀ ਬਿਬਾਣ ਪਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ-ਵਾਹ ਵਾਹ ਭਲੇ ਭਲੇ ! ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਲੇ ਭਲੇ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਗੋਪਾਲ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਸਪੜੇ ਜਾਤੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਜਨ ਦਾ ਇਕ ਨੌਕਰ ਸੀ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਤੁੜੀ ਲਿਆਣ ਦੇ ਕੰਮ ਗਿਆ ਸੀ ਸਰਪ ਦੇ ਡੰਗ ਨਾਲ ਮਿਰਤੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਪ ਦਾ ਡੰਗਿਆ ਕਦੇ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਅਜ ਉਹ ਬਿਬਾਣ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸਚਖੰਡ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਅਗੋਂ ਲਈ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਨੇ ਭਲੇ ਭਲੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜੋ ਸੁਖਮਨੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਕੇ ਸਚਖੰਡ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।

[ਭਗਤਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਧ ਹੁਲਾਸ ੬ ਪੰਨਾ ੧੨੭]

ਹਰਿ ਧਨੁ ਖਾਟਿ ਚਲੈ ਜਨੁ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਨੂੰ ਖਟਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ।

(ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ)

ਖੇਮ ਸਾਂਤਿ ਰਿਧਿ ਨਵਨਿਧਿ ॥ ਬੁਧਿ ਗਿਆਨੁ ਸਰਬ ਤਹ ਸਿਧਿ ॥

ਖੇਮ=ਰੱਖਿਆ, ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਅਲਪ ਵਸਤੂ ਅਨੇਕ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਾਣ ਨਾਲ ਭੀ ਨਾ ਮੁਕਣੀ ਰੂਪ ਰਿਧੀ ਅਤੇ ੧ ਮਹਾਂ ਪਦਮ, ੨ ਪਦਮ, ੩ ਕਛਪ, ੪ ਮਕਰ, ੫ ਮੁਕੰਦ, ੬ ਨੀਲ, ੭ ਅਰਬ, ੮ ਖਰਬ, ੯ ਕੰਦ ਰੂਪ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ।

ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਵਾ:-ਸਰੋਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗਿਆਨ, ਵਾ:-ਪਰੋਖ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

(ਪੰਨਾ ੨੯੬)

ਬਿਦਿਆ ਤਪੁ ਜੋਗੁ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਨੁ ॥ ਗਿਆਨੁ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਉਤਮ ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਿਦਿਆ, ਵਾ :-ਆਤਮ ਵਿਦਿਆ, ਪ੍ਰਤਖ ਜਪ ਤਪ, ਵਾ :-ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤਪਾਂ
ਸਿਰਿ ਤਪੁ ਸਾਰੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੪੨੩] ਭਗਤੀ ਜੋਗ, ਤੇ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ। ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗਿਆਨ—
ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਅਠਾਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਉਤਮ ਫਲ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥ ਸਭ ਕੈ ਮਹਿ ਸਗਲ ਤੇ ਉਦਾਸ ॥

ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਤੇ ਮੋਖ ਰੂਪ ਚਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਿਰਦੇ ਕਮਲ ਦਾ ਖਿੜਣਾ।
ਤਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸ—ਅਸੰਗ ਰਹਿਣਾ।
ਯਥਾ :-ਦੀਸਹਿ ਸਭ ਮਹਿ ਸਭ ਤੇ ਰਹਤੇ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਓਇ ਧਿਆਨੁ ਧਰਤੇ ॥੩॥

[ਗੁਉੜੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੮੧]

ਸੁੰਦਰੁ ਚਤੁਰੁ ਤਤ ਕਾ ਬੇਤਾ ॥ ਸਮਦਰਸੀ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥

ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਸੁੰਦਰ=ਸੋਹਣਾ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਹੋਣਾ, ਚਤੁਰ=ਦਾਨਾ ਹੋਣਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਵੇਦਾਂ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਤਤ ਕਾ ਬੇਤਾ=ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ। ਉਚ ਨੀਚ ਵਿਚ ਸਮਦਰਸੀ=
ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਣਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ।

ਇਹੁ ਫਲ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਮੁਖਿ ਭਨੇ ॥**ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਚਨ ਮਨਿ ਸੁਨੇ ॥੬॥**

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਜੋ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ
ਬਚਨ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਆਪਣੇ ਕੰਨੀਂ ਸੁਨੇ=ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੁਖਿ ਭਨੇ=
ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਨਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ=ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ
ਤਾਈਂ ਇਹ ਮੁਖੀ ਮੁਖੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੇ ਭਨੇ=ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ॥੬॥

ਇਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ਜਪੈ ਮਨਿ ਕੋਇ ॥ ਸਭ ਜੁਗ ਮਹਿ ਤਾਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥

ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਜੋ ਇਹ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਜਪੇਗਾ।
ਸਾਰੇ ਜੁਗ ਜਿਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਉਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਅਥਵਾ :-ਸਾਰਿਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਜੁਗ ਵਿਚ ਜਪ ਲਵੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰ
ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਧੁਨਿ ਬਾਣੀ ॥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਬਖਾਣੀ ॥

ਇਸ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਹੋ

ਰਹੀ ਹੈ। ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਗਲ ਮਤਾਂਤ ਕੇਵਲ ਹਰਿਨਾਮ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਭਗਤ ਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਮਤਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਕ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਹੀ ਇਸ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ :- ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਿਥੇ ਹੈ ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ :- ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਜੋ ਭਗਤ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ :- ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ॥ ਭਗਤਿ ਜਨਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੬੨]

ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਟੈ ॥ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟੈ ॥

ਜੋ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਨ ਸਾਧ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਅਪ੍ਰਾਧ = ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਾਕੈ ਮਸਤਕਿ ਕਰਮ ਪ੍ਰਭਿ ਪਾਏ ॥ ਸਾਧ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਏ ॥੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਸੂਭ ਕਰਮ ਲਿਖ ਪਾਏ ਹਨ। ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ॥ ੭ ॥

ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਸੁਨੈ ਲਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਤਿ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਾਕੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਾਕਾ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰੈ ॥ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਤਤਕਾਲ ਉਧਾਰੈ ॥

ਇਹ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਦੂਖ ਨਿਵਰਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਬਹੁਤ ਦੁਲਭ = ਕਠਨ ਹੈ ਉਸ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਤਤਕਾਲ = ਸੀਘਰ [ਜਲਦੀ] ਤਾਰ ਕੇ ਸਚਖੰਡ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਖੀ-ਸਿਖ ਦੇ ਸਚਖੰਡ ਜਾਣ ਦੀ

ਇਕ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਅਮਕੇ ਸਿਖ ਨੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਚੇਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਉਸ ਸਿਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਪੁਛੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਸਾਰੇ ਸਿਖ ਤੇਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਇਸ ਲਈ

ਤੇਨੂੰ ਸਜਾ ਦਿਤੀ ਸ਼ਾਝੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਿਖ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਇਸ ਸਿਖ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਕੰਧਾਂ ਬਣਵਾ ਕੇ ਵਿਚ ਚਿਨਵਾ ਦਿਓ। ਕਾਰੀਗਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕੰਧਾਂ ਉਸਾਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਉਹ ਸਿਖ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਬੜਾ ਅਭਿਆਸੀ ਸੀ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਖੜਾ ਹੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੌਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੰਧ ਢਾਹ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਓ। ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਕੰਧ ਢਾਹੀ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੋਈ ਅਸਤੀ [ਹੱਡੀ] ਮਾੜ ਵੀ ਦਿਸਣ ਵਿਚ ਨਾ ਆਈ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਸਿਖ ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਤੇ ਮਹਾਫਾਜ਼ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਕੌਤਕ ਬਣਿਆ ਹੈ? ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਖ ਅੰਦਰ ਖੜਾ ਹੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਣਦੇਹਾ ਹੀ ਸਚਖੰਡ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮੀ ਬਣੋ। ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ ਨੂੰ ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਸਫਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾਕੀ ਬਾਨੀ ॥ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨੀ ॥

ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਬੋਹਲ ਜੋ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਇਹ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਂਗੂ ਮਿੱਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੁਖ ਰੋਗ ਬਿਨਸੇ ਭੈ ਭਰਮ ॥ ਸਾਧ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਤਾਕੇ ਕਰਮ ॥

ਦੁਖ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ, ਰੋਗ ਹਉਮੈ ਦਾ, ਵਾ:-ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਰੋਗ, ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਰਮ ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵਾ:-ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੁਖ ਰੋਗ ਅਤੇ ਭੈ ਭਰਮ ਸਭ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ:-ਦੁਖ ਦਰਦ ਬਿਨਸੇ ਭੈ ਭਰਮ ॥ ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਖੇ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥੨॥

[ਗਉੜੀ ਮਰਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੧੮੩]

ਜੋ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਸਾਧ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ-ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦੀ

‘ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ॥’ ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਡਾਕਟਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਬਹੁਤੇਰੇ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਏ ਪਰ ਪੂਰੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਨਾ ਹੋਈ। ਜਲੰਧਰ ਰੋਗ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੜਫਦਾ ਰਿਹਾ ਕਰੇ।

ਇਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮੀ ਸਿਖ ਇਸ ਦੇ ਮਕਾਨ ਅਗੋਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਰੋਜ਼ ਲੰਘਿਆ ਕਰੇ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਇਸ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣੀਂਦਾ ਰਹੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਅਰਾਮ ਰਹੇ। ਆਖਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਸਿਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜੀ ਕਲਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਦਾ ਇਥੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈਂ ਉਹ ਕਲਾਮ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਤੈਨੂੰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸਿਖ ਨੇ ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਿਖ ਨੇਮ ਨਾਲ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਉਸਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸੁਣਾ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਆਰਾਮ ਆ ਗਿਆ।

ਇਕ ਦਿਨ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਿਸ ਦੀ ਇਹ ਕਲਾਮ ਹੈ ਉਹ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ? ਇਕ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਨੂੰ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਸਿਖ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿੱਕ ਹੈ ਤਾਂ ਚਲ ਜਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਈਏ। ਦੋਵੇਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਚਲ ਪਏ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਭੇਟਾ ਰਖ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਅਰਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਆਪ ਅਜੇਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਜੋ ਸਦਾ ਲਈ ਅਰਾਮ ਬਣਿਆ ਰਹੇ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ—

ਐਹ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਚਲਿਆ ਜਾ ਉਹ ਤੇਰਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨਗੇ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਜਲੰਧਰ ਰੋਗ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰੋ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰੇ ਹਟ ਜਾ ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਾ, ਪਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਪਾਸੇ ਹਟ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਰਿਹਾ। ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਉਸ ਉਤੇ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਅਜੇ ਇਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖਾਲੀ ਟੋਕਰੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਪਏ ਸਨ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਟੋਕਰੀ ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਪਰ ਵਗਾਹ ਮਾਰੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤੇ ਨਵਾਂ ਨਿਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਰੋਗ ਬਿਨਸ ਗਏ। ਇਸ ਉਤੇ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਯਥਾ :— ਰੋਗ ਜਲੰਧਰ ਉਦਰ ਬਿਸਾਲਾ। ਪੀੜਾ ਦੇਤਿ ਮਹਾਂ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥

ਪਰਜੋ ਸਦਨ ਬਿਲਲਾਵਤਿ ਰਹੋਂ । ਹੋਤਿ ਬਿਖਾਦ ਸਕਲ ਹੀ ਸਹੋਂ ।
 ਨਿਕਟ ਗਰੀ ਮਹਿ ਸਿਖ ਇਕ ਜਾਵਤ । ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਮੁਖਹੂੰ ਅਲਾਵਤਿ ॥੩੫॥
 ਜਬਿ ਮਮ ਕਾਨ ਪਰੀ ਧੁਨਿ ਆਨਿ । ਪੀਰਾ ਭਈ ਉਦਰ ਕੀ ਹਾਨ ।
 ਸਿਖ ਸ਼ਨਾਨ ਹਿਤ ਗਯੋ ਅਗਾਰੀ । ਹੋਨਿ ਲਗੀ ਬਾਧਾ ਪੁਨ ਭਾਰੀ ॥੩੬॥
 ਕਿਤਿਕ ਬੇਰਿ ਮਹਿ ਸਿਖ ਪੁਨ ਆਯੋ । ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ ।
 ਬਹੁਰ ਭਯੋ ਸੁਖ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ । ਇਸ ਤੇ ਮਿਟਤਿ ਕਸ਼ਟ ਮਮ ਭਾਰਾ ॥੩੭॥
 ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਸਿਖ ਜਬਿ ਚਲਿ ਗਯੋ । ਧੁਨਿ ਕੋ ਸੁਨਤਿ ਨ ਮੈਂ ਪੁਨ ਭਯੋ ।
 ਬਾਧਾ ਅਧਿਕ ਬਧੀ ਤਬਿ ਮੇਰੇ । ਜਾਨੀ ਮਹਿਮਾ ਮਨ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥੩੮॥
 ਪਠਿ ਕਰਿ ਨਰ ਕੋ ਸੋ ਬੁਲਵਾਯੋ । ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਨਿਕਟ ਚਲਿ ਆਯੋ ।
 ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬੂਝਿ ਕਰਿ ਰਾਖਾ । ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਥਿਤ ਹੂੰ ਭਾਖਾ ॥੩੯॥
 ਜਬਿ ਲੋ ਸੁਨਯੋ ਨ ਪੀਰਾ ਭਈ । ਹਟੇ ਪਾਠ, ਪੁਨ ਤੈਸੇ ਬਿਈ ।
 ਤਬਿ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਅਪਰ ਢਿਗ ਰਾਖੇ । ਨਿਸਦਿਨ ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਭਾਖੇ ॥੪੦॥
 ਮਾਨਯੋ ਗੁਰ ਹਿਤ ਕਰਨਿ ਕਰਾਹੁ । ਸੁਨਤਿ ਸੁਨਤਿ ਭਾ ਸਭਿ ਰੁਜ ਦਾਹੁ ।
 ਕਿਤਿਕ ਦਿਯੋਸ ਮਹਿ ਭਯੋ ਅਰਾਮ । ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਰੁਜ ਗਏ ਤਮਾਮ ॥੪੧॥
 ਬਡੇ ਗੁਰੁਨਿ ਢਿਗ ਮੈਂ ਤਬਿ ਆਯੋ ॥ ਸਕਲ ਬਿਨੈ ਭਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ।
 ਉਰ ਸਰਧਾ ਲਖਿ ਕੈ ਸਿਖ ਕੀਨੋਂ । ਲਿਯੋ ਅਲੰਬ ਭਯੋ ਰੁਜ ਹੀਨੋਂ ॥੪੨॥

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੫੦]

ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਤਾਕੀ ਸੋਭਾ ਬਨੀ ॥

ਨਾਨਕ ਇਹ ਗੁਣਿ ਨਾਮੁ ਸੁਖਮਨੀ ॥ ੮ ॥ ੨੪ ॥

ਉਸਦੀ ਸੋਭਾ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਚੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ।

ਵਾ:-ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਵਾ:-ਮਣੀ ਵਾਂਗੂ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ॥ ੮ ॥ ੨੪ ॥

ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਸਰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਉਚਾਰਕੇ ਮਹਾਤਮ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਭੀ ਸਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਕੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇਗਾ ਉਸਦੇ ੨੪ ਹਜ਼ਾਰ ਸ੍ਵਾਸ ਸਫਲ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਦੇ ਪਾਪ ਨਵਿਰਤ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਯਥਾ:-ਪ੍ਰਾਤ ਸਮਾ ਇਕ ਮਨ ਕਰਿ ਪਾਠ। ਸਿਟਹਿ ਪਾਪ ਕ੍ਰਿਤ ਜਾਮ ਜੁ ਆਠ॥

ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਿਨਕੋ ਕਟਿ ਜਾਇ। ਪਠਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਨਨਿ ਰਹੇ ਸਮਾਇ॥੭॥

ਜਹਾ ਬੈਠਿ ਸੁਖਮਨੀ ਉਚਾਰੀ। ਤਿਸਕੇ ਦਰਸਨਿ ਹੁਇ ਫਲ ਭਾਰੀ।

ਸਭਿ ਲਿਖਵਾਇ ਉਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਚਰਿਤ ਜਿਨ ਰੂਰੇ॥੩॥

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੩]

ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਤਮ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਮਾਲੀਏ ਵਾਲੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਕਥਾ ਵਿਚ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸੰਨ ੧੩੯੯ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਫਤੇ ਚੰਦ ਜੀ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਸਾਹ ਜੀਵਣੇ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸਿਖ ਲਏ। ਫਿਰ ਟੋਬਾ ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿਚ ਕਥਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਜਦੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਕਥਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਇਕ ਦੁਖੀ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਗਾ ਕਿ ਹੋ ਰੱਬ ਵਾਲਿਓ! ਮੈਂ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਕੇ ਕਲ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਏਥੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਗਏ ਉਥੇ ਮੁਜਾਵਰਾਂ ਤੋਂ ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਸੌਣ ਲਈ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਥੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਗਏ, ਇਥੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ, ਸੌਣ ਲਈ ਮੰਜਾ ਅਤੇ ਬਿਸਤਰਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਅੱਲਾ ਦੀ ਕਲਾਮ ਸੁਣੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਠੰਢ ਪਈ। ਹੁਣ ਅੱਲਾ ਵਾਲਿਓ! ਮੇਰੇ ਤੇ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰੋ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਕੰਗਾਲੀ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਕਢੋ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਤੁਕ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿਤੀ।

ਯਥਾ:-‘ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ’

ਮਹਾਂ-ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਸ ਕਲਾਮ ਨੂੰ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ ਕਰ, ਅੱਲਾ ਤੈਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਵੇਗਾ। ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਇਸ ਤੁਕ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ। ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਅਰਦਾਸੇ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਫੌਜੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੋ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਪੁਛਿਆ ਭਾਈ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈ? ਜੋ ਰੋਜ਼ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਜਲੰਧਰੀ ਅਰਾਈਂ ਹਾਂ। ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਕੇ ਇਥੇ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਅਜੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਅੱਲਾ ਤੋਂ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹੋ।

ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਇਕ ਨੌਕਰ ਰਖਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ

ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੱਠ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਨੌਕਰ ਰਖ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਅਬਦੁਲ ਨੇ ਹਾਂ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ਗੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੇਰੀ ਜਬਾਨ ਕਿਉਂ ਹਿਲ ਰਹੀ ਹੈ? ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਅੱਲਾ ਦੀ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕੀ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਜੀ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹਾਂ "ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉਨਿਧਿ।"

ਸਰਦਾਰ ਅਸਚਰਜ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਇਹ ਕਲਾਮ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸਨੇ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਅੱਲਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੀ ਮੈਂ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਣ ਲਗਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸੱਠ ਰੁਪਏ ਨਗਦ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਇਕ ਕੋਠਾ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਨੇ ਬੜੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਕਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਖੇਤੀ ਕਰਵਾਈ ਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ ਇਸ ਤੁਕ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇ। ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਫਸਲ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਵਧ ਹੋਈ। ਉਸਨੇ ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਸੱਤਰ ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਤੇਰੀ ਕਲਾਮ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੈਨਾ ਉਗਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਨੇ ਫਿਰ ਸਰਦਾਰ ਕੋਲੋਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਇਆ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਨਾਲੇ ਇਸ ਤੁਕ ਨੂੰ ਬਾਰੰਬਾਰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਲਾਮ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਪਿਛੋਂ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਇਆ ਵਾਪਸ ਕਰਕੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਉਸਨੂੰ ਬਚਤ ਹੋਈ। ਇਸ ਜਾਪ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਸਦਕਾ ਉਹ ਕੰਗਾਲ ਅਰਾਈਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਗਿਆ।

੧੯੦੮-੯ ਵਿਚ ਇਹ ਅਰਾਈਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਕਮਾਲੀਏ ਜਾ ਮਿਲਿਆ। ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਕਲਾਮ ਨਾਲ ਮੈਂ ਨੰਬਰਦਾਰ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਚਾਰ ਨਿਆਣੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਐਸੀ ਕਲਾਮ ਬਖਸ਼ੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪੁਲੋਕ ਵੀ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਵੇਰੇ ਉਹੀ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੰਮ ਧੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਦੂਜੀ ਇਹ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰ :-

"ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਤਤੁ ਬੁਧਿ"

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਕਾੜੇ ਦੇ ਇਕ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਟਕਾ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੇ ਉਸਦਾ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸੁਆਰ ਦਿਤਾ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਵਿਚ ਕਥਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜੋ ਸਿਖ ਹਰ

ਰੋਜ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਚੜ੍ਹੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਸ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਕੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਕੇ ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ ਪੂਰਨ ਬਾਲ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ੧੦੮ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲੇ) ਦੇ ਗੁਰਦੇਵ ਮਹੰਤ ਬਾਬਾ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮਿਠੇ ਟਿਵਾਣੇ ਮਹੰਤ ਭਾਈ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਬਾਲ ਅਵੱਸਥਾ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੰਠ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਭਾਵ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੯੨੩ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੰਮਤ ੨੦੧੭ ਤਕ ਅਖੀਰਲੇ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਤੋੜੀ ਰੋਜ਼ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕਈ ਕਈ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਆਪ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸੁਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਾਬਾ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਦ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ :-

ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖਾ ਦੀ ਨਿਧਿ ॥ ਪੜਦਿਆਂ ਸੁਣਦਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ॥
 ਸੁਖਮਨੀ ਪੜੀਐ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ॥ ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖਾ ਦੀ ਦਾਤੀ ॥
 ਸੁਖਮਨੀ ਜੇ ਕੋਈ ਪੜੈ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਮਨ ਬਾਛਤ ਫਲ ਕੋ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥
 ਸੁਖਮਨੀ ਕਾ ਪਾਠਕ ਜੋਇ ॥ ਮੁਖ ਤੇ ਜੋ ਬੋਲੈ ਸੋ ਹੋਇ ॥
 ਅਨਦਿਨ ਸੁਖਮਨੀ ਜੇ ਰਰੇ ॥ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੇ ਸੋ ਨਰ ਤਰੇ ॥

ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੋ ਭੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣੇਗਾ ਉਸਦਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਫਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸਟੀਕ ਸਮਾਪਤ

*ਥਿਤੀ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥

(ਪੰਨਾ ੨੯੬)

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :—ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪੰਦਰਾਂ ਥਿਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸ ਥਿਤ ਦਾ ਜਾਂ ਕਿਸ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ? ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਥਿਤਾਂ ਸਫਲੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ । ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਕ ਆਤਮਦੇਵ ਦਾ ਹੀ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਪਹਿਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਸੁਆਮੀ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ ॥

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਹੋਇ ਪਸਰਿਆ ਨਾਨਕ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥੧॥

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਜਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਹ ਜਲਾ ਥਲਾਂ ਮਹੀ—ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਅਲਿ—ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਏਕੰਕਾਰੁ=ਇਕ ਅਦੁਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਏਕਮ ਏਕੰਕਾਰੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਉ ਬੰਦਨਾ ਧਿਆਇ ॥

ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਪਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਨਿ ਪਰਉ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਏਕਮ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਏਕੰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ ਤੇ ਉਸੀ ਨੂੰ ਹੀ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰੋ ।

ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਕਰੋ ।

ਤਾ ਕੀ ਆਸ ਕਲਿਆਣ ਸੁਖ ਜਾ ਤੇ ਸਭੁ ਕਛੁ ਹੋਇ ॥

ਜਾਤੇ=ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਛ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਿਸ ਦੀ ਆਸ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਕਲਿਆਣ=ਮੁਕਤੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸਿ ਭ੍ਰਮਿਓ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥

ਚਾਰ ਕੁੰਟ ਰੂਪ ਦਸੋ ਦਿਸਾ ਵਿਚ ਵਾ:—ਚਾਰ ਕੁੰਟ=ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਤੇ ਦਸ ਦਿਸਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਕੇ ਦੇਖਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

* ਥਿਤੀ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਕਮ, ਦੂਜ, ਤੀਜ, ਚੌਥ, ਪੰਚਮੀਆਦਿਕ ਥਿਤਾਂ ਦੁਆਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਨੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰਉ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਭੈ ਹਰਨ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥

ਚਾਰ ਵੇਦ, ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ, ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੁਆਰੇ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਭੈ ਦੇ ਹਰਨ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੀ ਹੈ।

ਦਾਤਾ ਭੁਗਤਾ ਦੇਨਹਾਰੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਆਪ ਹੀ ਦਾਤਾ ਹੈ ਕੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਭੁਗਤਾ ਹੈ ਕੇ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੋ ਚਾਹਹਿ ਸੋਈ ਮਿਲੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਣ ਕਰ, ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਛਾ ਕਰੇਂਗਾ ਉਹੀ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲੇਗਾ ॥ ੧ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਜਸੁ ਗਾਈਐ ਹਰਿ ਨੀਤ ॥

ਮਿਲਿ ਭਜੀਐ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮੇਰੇ ਮੀਤ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਹਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਇਨਾ ਕਰ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿਤਰਾਂ ! ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭਜਾਣਾ ਕਰ ॥੧॥ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਰਹਾਉ ਦੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਸੰਪਟ ਦੇ ਕੇ ਥਿਤਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਧਿਕ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ-“ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੇ ਮਨਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥” ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਸਹਿਤ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਧਿਕ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਕਰਉ ਬੰਦਨਾ ਅਨਿਕ ਵਾਰ ਸਰਨਿ ਪਰਉ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਅਨੇਕ ਵਾਰੀ ਬੰਦਨਾ-ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਕਰੋ।

ਭ੍ਰਮੁ ਕਟੀਐ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਮਿਟਾਇ ॥ ੨ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਭਰਮ ਨੂੰ ਕਟ ਕਰਕੇ ਦੂਤ ਭਾ ਨੂੰ ਮਿਟਾਣਾ ਕਰੋ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਦੁਤੀਆ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਨੀਤ ॥

ਦੂਜ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਪੁਰਖ ! ਦੁਰਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਖੁਧੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਅਤੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ।

ਰਾਮ ਰਤਨੁ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਸੈ ਤਜਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੀਤ ॥

ਹੇ ਮਿਤਰ ! ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਆਸੁਰਾ ਸੰਪਦਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇ, ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਦੇ

ਵਿਚ ਰਤਨ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਸੇਗਾ ।

ਮਰਣੁ ਮਿਟੈ ਜੀਵਨੁ ਮਿਲੈ ਬਿਨਸਹਿ ਸਗਲ ਕਲੇਸ ॥

ਮਰਨਾ ਤੇਰਾ ਮਿਟ ਜਾਏਗਾ, ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਕਲੇਸ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ।

ਆਪੁ ਤਜਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਹੁ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪਰਵੇਸ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੯੭)

ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਭਾਉ ਭਗਤਿ=ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੋ ।

ਲਾਭੁ ਮਿਲੈ ਤੋਟਾ ਹਿਰੈ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਤਿਵੰਤ ॥

ਤਾਂ ਆਤਮ ਲਾਭ ਮਿਲੇਗਾ, ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤੋਟਾ ਹਿਰੈ=ਘਾਟਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਵਾ:-ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਦਾ ਘਾਟਾ ਜਿਹੜਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਵਾਸ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਭਾਵ ਸ੍ਵਾਸ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪਤ ਆਬਰੋ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਸੰਚਵੈ ਸਾਚ ਸਾਹ ਭਗਵੰਤ ॥

ਜੋ ਪੁਰਖ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਨੂੰ ਸੰਚਵੈ=ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਸਚਾ ਸਾਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਹਰਿ ਭਜਹੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਪਰੀਤਿ ॥

ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਉਠਦਿਆਂ ਬੈਠਦਿਆਂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨੂੰ ਭਜਨਾ ਕਰੋ ।

ਨਾਨਕ ਦੁਰਮਤਿ ਛੁਟਿ ਗਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਸੇ ਚੀਤਿ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵਸੇ, ਤਾਂ ਦੁਰਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਛੁਟ ਗਈ ॥ ੨॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਤੀਨਿ ਬਿਆਪਹਿ ਜਗਤ ਕਉ ਤੁਰੀਆ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥

ਸੁਤ, ਵਿਤ, ਲੋਕ ਰੂਪ ਤਿੰਨ ਈਖਣਾ, ਵਾ:-ਤਿੰਨ ਅਵਸਥਾ, ਵਾ:-ਰਜੋ ਤਮੋ ਸਤੋ ਰੂਪ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਜਗਤ ਨੂੰ ਵਿਆਪ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਤੁਰੀਆਪਦ ਜੋ ਚਤੁਰਥ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਨਿਰਮਲ ਭਏ ਜਿਨ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਸੰਤ ਨਿਰਮਲ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਸਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਪਉੜੀ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਬਿਖੇ ਫਲੁ ਕਬ ਉਤਮ ਕਬ ਨੀਚੁ ॥

ਤ੍ਰਿਤੀਆ=ਤੀਜ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਤ੍ਰੈ ਗੁਣੀ ਜੀਵ ਵਿਸ਼ੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਕਦੇ ਉਤਮ ਗਤੀ ਕਦੇ ਨੀਚ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਭ੍ਰਮਤਉ ਘਣੈ ਸਦਾ ਸੰਘਾਰੈ ਮੀਚੁ ॥

ਘਣੈ=ਬਹੁਤਾ ਕਾਲ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਭਰਮਦੇ ਹਨ, ਮੀਚੁ=ਮੈਤ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਸੰਘਾਰੈ=ਮਾਰਦੀ ਹੈ ।

ਹਰਖ ਸੋਗ ਸਹਸਾ ਸੰਸਾਰੁ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬਿਹਾਇ ॥

ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੰਗਤਾ ਹੀ ਹੰਗਤਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਮਰ ਬੀਤਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਨਿ ਕੀਏ ਤਿਸਹਿ ਨ ਜਾਣਨੀ ਚਿਤਵਹਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ॥

ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਵ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਤਨਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਵਹਿ=ਸੋਚਦੇ ਹਨ ।

ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਉਪਾਧਿ ਰਸ ਕਬਹੁ ਨ ਤੂਟੈ ਤਾਪ ॥

ਵਿਸ਼ੇ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਲਗਣ ਕਰਕੇ ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਤੇ ਉਪਾਧੀ ਰੂਪ ਤਿੰਨੋਂ ਤਾਪ ਕਦੇ ਤੁਟਦੇ ਨਹੀਂ ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਧਨੀ ਨਹ ਬੁਝੈ ਪਰਤਾਪ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਨੀ=ਮਾਲਕ ਜੋ ਪੂਰਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ।

ਮੋਹ ਭਰਮ ਬੁਝਤ ਘਣੈ ਮਹਾ ਨਰਕ ਮਹਿ ਵਾਸ ॥

ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਮੋਹ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਘਣਾ ਭੁੱਖਣ ਕਰਕੇ ਮਹਾਂ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਆਸ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਐਸੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਰਖ ਲਵੋ, ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਤੇਰੀ ਹੀ ਆਸਾ ਹੈ ॥੩॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਚਤੁਰ ਸਿਆਣਾ ਸੁਘੜੁ ਸੋਇ ਜਿਨਿ ਤਜਿਆ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਚਤੁਰ ਬੁਧੀ ਦਾ, ਸਿਆਣਾ ਵਾਕਾਂ ਦਾ, ਸੁਘੜੁ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੂਝ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਘਾਤਤ ਘੜਨ ਵਾਲਾ ਓਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਜਿਆ=ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ ।

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਅਸਟ ਸਿਧਿ ਭਜੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਪੁਰਖਾ ! ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭਜਨਾ ਕਰ ਤਾਂ ਚਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਮੋਖ ਅਤੇ ਅੱਠ ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੀਆਂ ॥ ੪ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਚਤੁਰਥ ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਸੁਣਿ ਸੋਧਿਓ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਸਰਬ ਖੋਮ ਕਲਿਆਣ ਨਿਧਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਸਾਰੁ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਤੁਰਥ—ਚੌਥ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਸੁਣਕੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਸੋਧਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਮ=ਰਖਿਆ, ਕਲਿਆਣ=ਮੁਕਤੀ ਉਂ ਨਿਧੀਆਂ ਇਹ ਸਭ ਸਾਰੂ=ਸਰੋਸਟ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਰਕ ਨਿਵਾਰੈ ਦੁਖ ਹਰੈ ਤੂਟਹਿ ਅਨਿਕ ਕਲੇਸ ॥

ਮੀਚੁ ਹੁਟੈ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਪਰਵੇਸ ॥

ਫਿਰ ਨਾਮ ਐਸਾ ਸਮੱਰਥ ਹੈ ਕਿ ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰੈ=ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਕਲੇਸ ਤੂਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੀਚੁ ਹੁਟੈ=ਮੌਤ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਮਦੂਤਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਉ ਬਿਨਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੈ ਰੰਗਿ ਰਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥

ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਨਾਸਹਿ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਰੰਗਿ ਰਤੇ=ਪਰੋਮ ਵਿਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਕੇ, ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੀਣ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੋਫ ਬਿਨਸ ਗਏ ਹਨ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਮ ਦੇ ਅਧਾਰ=ਆਸਰੇ ਕਰਕੇ ਦੁਖ, ਦਲਿਦ ਅਤੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਖੋਜਤੇ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਗੋਪਾਲ ॥

ਉਸ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਗੋਪਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਭ ਦੇਵਤਾ ਮਨੁਖ ਅਤੇ ਮੁਨੀਜਨ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ ਹੋਇ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਰਵਾਲ ॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਵਾਲ=ਧੂੜ ਲੈਣ ਨਾਲ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਉਜਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਪੰਚ ਬਿਕਾਰ ਮਨ ਮਹਿ ਬਸੇ ਰਾਚੇ ਮਾਇਆ ਸੰਗਿ ॥

ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਰਾਚੇ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਹੋਇ ਨਿਰਮਲਾ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਵਿਚ ਰੰਗਿ=ਪਰੋਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮਨ ਨਿਰਮਲਾ=ਸੁਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥ ੫ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਪੰਚਮਿ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਜਿਹ ਜਾਨਿਓ ਪਰਪੰਚੁ ॥

ਪੰਜਵੀਂ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਪੰਚ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਹਾਤਮਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ=ਮੁਖੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਪੰਚੁ=ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। ਅਗਲੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ।
ਵਾ:-ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਰਪੰਚੁ=ਫਲ ਰੂਪ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ।

ਕੁਸਮ ਬਾਸ ਬਹੁ ਰੰਗੁ ਘਣੇ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਬਲਬੰਚੁ ॥

ਬਹੁਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਜੋ ਘਣਾ ਰੰਗਿ=ਆਨੰਦ ਹੈ ਇਹ ਕੁਸਮ/ਬਾਸ=ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਾਂਗੂ ਮਿਥਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਲ ਤੇ ਬੰਚੁ=ਠਗੀਆਂ ਕਰਣੀਆਂ ਇਹ ਵੀ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਹਨ।

ਨਹ ਜਾਪੈ ਨਹ ਬੂਝੀਐ ਨਹ ਕਛੁ ਕਰਤ ਬੀਚਾਰੁ ॥

(੧) ਨਹ ਜਾਪੈ=ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਨਾਮ ਨੂੰ, ਨਹ ਬੂਝੀਐ=ਨਹੀਂ ਬੁਝਦਾ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ।
ਵਾ:-ਨਹ ਜਾਪੈ=ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਮਹਾਤਮਾ ਦੁਆਰੇ, ਨਹ ਬੂਝੀਐ=ਨਹੀਂ ਬੁਝਦਾ ਗੁਣਾਂ ਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਨਾਹੀ ਕੁਛ ਸਤ ਅਸਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(੨) ਅਥਵਾ:-ਨਹ ਜਾਪੈ=ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸ੍ਰਵਨ ਕਰਨਾ, ਨਹੀਂ ਬੁਝਦਾ ਮਨਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਾਹੀ ਕੁਛ ਨਿਧਿਆਸਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(੩) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਨੇ, ਨਹੀਂ ਬੁਝਦਾ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੁਛ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(੪) ਅਥਵਾ:-ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਤੁਯੇ, ਪਦ ਨੂੰ, ਨਹੀਂ ਬੁਝਦਾ ਤਤ ਪਦ ਨੂੰ ਅਤੇ ਨਾਹੀਂ ਕੁਛ ਤਤ ਤੁਯੇ, ਤੁਯੇਤਤ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਦਾ ਕੁਛ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ਇਹ ਚਾਰੇ ਅਰਥ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਹਨ)

ਸੁਆਦ ਮੋਹ ਰਸ ਬੋਧਿਓ ਅਗਿਆਨਿ ਰਚਿਓ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਸੁਆਦਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਨੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰਚਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਵਾ:-ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਚਿਓ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਜਨਮ ਮਰਣ ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਣ ਕੀਨੇ ਕਰਮ ਅਨੇਕ ॥

ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭਰਮਦਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਰਚਨਹਾਰੁ ਨਹ ਸਿਮਰਿਓ ਮਨਿ ਨ ਬੀਚਾਰਿ ਬਿਬੇਕ ॥

ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਰਚਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਿਬੇਕ=ਦੋ ਤੋਂ ਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ।

ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ਲਿਪਤ ਨ ਰੰਚ ॥

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਭਾਉ ਭਗਤਿ=ਪਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੰਚਕ ਸਾਤ੍ਰ ਵੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੇਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਨਾਨਕ ਬਿਰਲੇ ਪਾਈਅਹਿ ਜੋ ਨ ਰਚਹਿ ਪਰਪੰਚ ॥ ੫ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਪਰਪੰਚ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਚਦੇ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਪਾਈਦੇ ਹਨ ॥ ੫ ॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਉਚੈ ਕਹਹਿ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥

ਖਟ=ਛੋਟਾ ਸਾਸਤ੍ਰ ਇਹ ਗਲ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਾਰ ਉਰਵਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਭਗਤ ਸੋਹਹਿ ਗੁਣ ਗਾਵਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਦੁਆਰ ॥੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਭਗਤ ਜਨ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਪਰ ਸੋਭਦੇ ਹਨ ॥ ੬ ॥

(ਪੰਨਾ ੨੯੮)

ਪਉੜੀ ॥ ਖਸਟਮਿ ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਹਹਿ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਕਥਹਿ ਅਨੇਕ ॥

ਉਤਮੁ ਉਚੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਗੁਣ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਹਿ ਸੇਖ ॥

ਖਸਟਮਿ=ਛੋਟੀ ਥਿਤ ਦੁਆਰੇ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਖਟ=ਛੋਟਾ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਭੀ ਏਹੋ ਕਥਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਤੇ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਸੋਸ਼ਨਾਗ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ।

ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੁਕ ਬਿਆਸ ਜਸੁ ਗਾਵਤ ਗੋਬਿੰਦ ॥

ਨਾਰਦ ਜੀ, ਮੁਨੀ ਜਨ, ਸੁਕਦੇਵ ਤੇ ਬਿਆਸ ਜੀ ਸਾਰੇ ਗੋਵਿੰਦ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਵਦੇ ਹਨ।

ਰਸ ਗੀਧੇ ਹਰਿ ਸਿਉ ਬੀਧੇ ਭਗਤ ਰਚੇ ਭਗਵੰਤ ॥

ਜੋ ਭਗਤ ਭਗਵੰਤ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਰਸ ਗੀਧੇ=ਪਰੇਮ ਵਿਚ ਹਿਲ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਹਰਿ ਸਿਉ ਬੀਧੇ=ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮੋਹ ਮਾਨ ਭ੍ਰਮੁ ਬਿਨਸਿਓ ਪਾਈ ਸਰਨਿ ਦਇਆਲ ॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਸੇ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਲ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਦਿਆਲੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨੀ ਪਾਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ

ਮੌਹ ਮਾਨ ਭਰਮ ਆਦਿਕ ਸਭ ਵਿਕਾਰ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵਸਿਆ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਏ।

ਲਾਭੁ ਮਿਲੈ ਤੋਟਾ ਹਿਰੈ ਸਾਧਸੰਗਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰਾ ਲਿਵ ਲਗਾਣ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਲਾਭ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸ੍ਵਾਸੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਫਲਤਾ ਰੂਪੀ ਤੋਟਾ—ਘਾਟਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸ੍ਵਾਸ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਖਾਟਿ ਖਜਾਨਾ ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਹਰੈ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ੬ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ! ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਨਿਧੀ ਜੋ ਹਰੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪੀ ਖਜਾਨੇ ਨੂੰ ਖਟ ਲੈ ॥੬॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਥਹਿ ਬੋਲਹਿ ਸਤਿ ਸੁਭਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਸੰਤੋਖੀਐ ਏਕਸੁ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥੭॥

ਜੋ ਮੰਡਲ—ਸਮੂਹ ਸੰਤ ਹਰੀ ਜਸ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੱਚ ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਬਿਰਤੀ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖੀਐ—ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਭਾਵ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੀਏ ॥੭॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸਪਤਮਿ ਸੰਚਹੁ ਨਾਮ ਧਨੁ ਟੂਟਿ ਨ ਜਾਹਿ ਭੰਡਾਰ ॥

ਸਪਤਮਿ—ਸੱਤਵੀਂ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਭਾਈ! ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਨੂੰ ਸੰਚਹੁ—ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਭੰਡਾਰਾ ਟੂਟਿ ਨ ਜਾਹਿ—ਮੁਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਯਥਾ:—ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਕਰਿ ਸੰਚਉਨੀ ਸੋ ਧਨੁ ਕਭਹੀ ਨ ਜਾਵੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੩੬]

ਤਥਾ:—ਸੰਚਨਿ ਕਰਉ ਨਾਮ ਧਨੁ ਨਿਰਮਲ ਥਾਤੀ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੧੮]

ਤਥਾ:—ਸੰਚਣ ਕਉ ਹਰਿ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ॥ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਤਾਕੈ ਆਵੈ ਕਾਮ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੭੬]

ਸੰਤ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਪਾਈਐ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥

ਜਿਸਦੇ ਪਾਰ ਉਰਵਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪ ਭੰਡਾਰਾ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।

ਆਪੁ ਤਜਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਹੁ ਸਰਨਿ ਪਰਹੁ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ! ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗੋ, ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਕਰੋ।

ਦੁਖ ਹਰੈ ਭਵਜਲੁ ਤਰੈ ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਇ ॥

ਤਾਂ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਮਨ ਇੱਛਤ ਫਲ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੇਗਾ।

ਆਠ ਪਹਰ ਮਨਿ ਹਰਿ ਜਪੈ ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ਪਛਾਣੁ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਸਰੀਰ ਵਾ :- ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਇਕ ਕਰਣਹਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਾ ਕਰ ।

ਸੋ ਸਾਜਨੁ ਸੋ ਸਖਾ ਮੀਤੁ ਜੋ ਹਰਿ ਕੀ ਮਤਿ ਦੇਇ ॥

ਸਜਨ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ ਸਖਾ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਮਿਤਰ ਭੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੋਇ ॥੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਨ ਗਾਈਅਹਿ ਤਜੀਅਹਿ ਅਵਰਿ ਜੰਜਾਲ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਣਾ ਕਰ, ਅਵਰਿ=ਹੋਰ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਹ ।

ਜਮਕੰਕਰੁ ਜੋਹਿ ਨ ਸਕਈ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਦਇਆਲ ॥੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਆਲੂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਕੰਕਰੁ=ਦੂਤ ਜੋਹਿ ਨ ਸਕਈ=ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ॥੮॥

ਪਉੜੀ ॥ ਅਸਟਮੀ ਅਸਟ ਸਿਧਿ ਨਵਨਿਧਿ ॥

ਸਗਲ ਪਦਾਰਥ ਪੂਰਨ ਬੁਧਿ ॥

ਕਵਲ ਪ੍ਰਗਾਸ ਸਦਾ ਆਨੰਦ ॥ ਨਿਰਮਲ ਗੀਤਿ ਨਿਰੋਧਰ ਮੰਤ ॥

ਅਸਟਮੀ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, *ਅੱਠ ਸਿਧੀਆਂ ‡ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ, ਸਾਰੇ

* ਅੱਠ ਸਿਧੀਆਂ :- ੧. ਅਣਿਮਾ-ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੋ ਜਾਣਾ । ੨. ਮਹਿਮਾ=ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਣਾ । ੩. ਗਰਿਮਾ=ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ । ੪. ਲਘਿਮਾ=ਹੌਲਾ ਹੋ ਜਾਣਾ । ੫. ਪ੍ਰਾਪਤ-ਮਨ ਵਾਂਛਿਤ ਵਸਤੂ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲੈਣੀ । ੬. ਪ੍ਰਾਕਾਸ਼-ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਜਾਣ ਲੈਣੀ । ੭. ਈਸ਼ਿਤਾ-ਆਪਣੀ ਇਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਨੂੰ ਪੂਰਨਾ । ੮. ਵਸ਼ਿਤਾ-ਸਭ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਣਾ ।

‡ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ :- ੧. ਪਦਮ, ੨. ਮਹਾਂ ਪਦਮ, ੩. ਸੰਖ, ੪. ਮਕਰ, ੫. ਕੱਛਪ, ੬. ਮੁਕੰਦ ੭. ਕੁੰਦ, ੮. ਨੀਲ, ੯. ਵਚ ।

ਯਥਾ :- ਪ੍ਰਭੂ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ॥

[ਸੁਖਮਨੀ ਪੰਨਾ ੨੬੨

ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ੬੮ ਵੇਂ ਧਿਆਇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਦਮਿਨੀ ਨਾਮੇ ਵਿਦਯਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਿਧੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । (ਪ੍ਰਭਾ ਵਿਸਤਾਰ ਓਥੇ ਵੇਖੋ ।)

ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਪੂਰਨ ਬੁਧਿ—ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧੀ। ਹਿਰਦਾ ਕਵਲ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿਣਾ, ਤੇ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਅਨੰਦ ਹੋਣਾ। ਨਿਰਮਲ ਰੀਤੀ ਤੇ ਨਿਰੇ ਉਧਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਮੰਤਰ, ਵਾ:-ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਦਮਨ ਸਹਿਤ ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤਰ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਫਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

**ਸਗਲ ਧਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਉਚ ਬਿਸੇਖ ਗਿਆਨੁ ॥
ਹਰਿਹਰਿ ਭਜਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਸੰਗਿ ॥ ਜਪਿ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ॥੮॥**

ਸਾਰੇ ਧਰਮ, ਸਭ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਫਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਚਪਣਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਬਿਸੇਖ ਗਿਆਨੁ—ਅਪ੍ਰੇਖ ਗਿਆਨ ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂ ਸੰਗਿ—ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਰੰਗਿ—ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਬਕ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਕਰੀਏ ॥ ੮ ॥

**ਸਲੋਕੁ ॥ ਨਾਰਾਇਣੁ ਨਹ ਸਿਮਰਿਓ ਮੋਹਿਓ ਸੁਆਦ ਬਿਕਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਬਿਸਾਰਿਐ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਅਵਤਾਰ ॥੯॥**

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਨਾਰਾਇਣੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਸਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ=ਉਤਰਦਾ ਹੈ ॥ ੯ ॥

ਪਉੜੀ॥ ਨਉਮੀ ਨਵੇ ਛਿਦ੍ਰ ਅਪਵੀਤ॥ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਜਪਹਿ ਕਰਤ ਬਿਪਰੀਤਿ॥

ਨੌਮੀ ਬਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਦੋ ਨਾਸਕਾਂ, ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਅੱਖਾਂ, ਇਕ ਮੂੰਹ, ਇਕ ਗੁਦਾ, ਇਕ ਲਿੰਗ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਇਹ ਨਵੇ ਛਿਦ੍ਰ=ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਸੁਵਨੇ ਕਰਕੇ ਅਪਵੀਤ=ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ, ਇਹ ਜੀਵ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਿਪਰੀਤਿ=ਉਲਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰਮਹਿ ਬਕਹਿ ਸਾਧ ਨਿੰਦ ॥ ਕਰਨ ਨ ਸੁਨਹੀ ਹਰਿ ਜਸੁ ਬਿੰਦ ॥

ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਦਾ, ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆਂ ਬਕਹਿ—ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਕਰਨ=ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਬਿੰਦ=ਜਾਨਣ ਜੋਗ ਹਰੀ ਜਸ ਨੂੰ ਬਿੰਦ=ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ।

ਹਿਰਹਿ ਪਰਦਰਬੁ ਉਦਰ ਕੈ ਤਾਈ ॥ ਅਗਨਿ ਨ ਨਿਵਰੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨ ਬੁਝਾਈ ॥

ਆਪਣੇ ਉਦਰ=ਪੇਟ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪਰਾਏ ਧਨ ਨੂੰ ਹਿਰਹਿ—ਚੁਰਾਦਾ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਨਿਵਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤੋਖ ਰੂਪੀ ਜਲ ਪਾ ਕੇ ਬੁਝਾਈ ਜੋ ਨਹੀਂ। ਵਾ:-ਬੂਝ—ਗਿਆਤ ਜੋ ਨਾ ਆਈ। ਅਥਵਾ:-ਕਰੋਧ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਨਿਵਰਤ ਨਾ ਹੋਈ, ਅਤੇ

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਵੀ ਨਾ ਬੁਝਾਈ ।

ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ਏਹ ਫਲ ਲਾਗੇ ॥

ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਪੂਰਬ ਕਹੇ ਫਲ ਆ ਕੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ।

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸਰਤ ਮਰਿ ਜਮਹਿ ਅਭਾਗੇ ॥੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭੁੱਲਣ ਕਰਕੇ ਅਭਾਗੇ=ਖੋਟੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਮਰਦੇ ਜੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥ ੯ ॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਦਸ ਦਿਸ ਖੋਜਤ ਮੈ ਫਿਰਿਓ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਸੋਇ ॥

ਜਗਿਆਸੂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਖੋਜਦਾ ਫਿਰਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨ ਵਸੀਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਜਿਸ ਤਰਫ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਉਧਰ ਹੀ ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਕੁਟਲ ਹੈ ।
*ਆਪ ਦਸੋ ਮਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਸੀਕਾਰ ਹੋਵੇ ? ਉੱਤਰ :—

ਮਨੁ ਬਸਿ ਆਵੈ ਨਾਨਕਾ ਜੇ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ ॥੧੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੇਕਰ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਮਨ ਵਸੀਕਾਰ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ॥੧੦॥

ਪਉੜੀ ॥ ਦਸਮੀ ਦਸ ਦੁਆਰ ਬਸਿ ਕੀਨੇ ॥

ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਨਾਮ ਜਪਿ ਲੀਨੇ ॥

ਦਸਮੀ ਥਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸਨੇ ਨੌਂ ਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਵਸੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪ ਲੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਕਰਨੀ ਸੁਨੀਐ ਜਸੁ ਗੋਪਾਲ ॥ ਨੈਨੀ ਪੇਖਤ ਸਾਧ ਦਇਆਲ ॥

ਕਰਨਾ=ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਗੋਪਾਲ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਕਰੇ । ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਿਆਲੂ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਣਾ ਕਰੇ ।

(ਪੰਨਾ ੨੯੯)

ਰਸਨਾ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਬੇਅੰਤ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਚਿਤਵੈ ਪੂਰਨ ਭਗਵੰਤ ॥

ਰਸਨਾ=ਜਿਹਵਾ ਦੁਆਰਾ ਬੇਅੰਤ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਣਾ ਕਰੇ, ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਭਗਵੰਤ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੇ ।

* ਯਥਾ :—ਮੈਂ ਜਾਨਿਓ ਮਨ ਮਰਿ ਗਇਓ ਅਜ ਹੂੰ ਤਾ ਮੋਇਓ ਨਾਹਿ ॥

ਵਰਖਾ ਭਈ ਕੁਸੰਗ ਕੀ ਦਾਦਰ ਜਿਉ ਨਿਪਜਾਇ ॥ [ਸੰਤ ਰਤਨ ਮਾਲਾ ਸਫਾ ੧੯੮

ਹਸਤ ਚਰਨ ਸੰਤ ਟਹਲ ਕਮਾਈਐ ॥

ਹਸਤ=ਹਥਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਘੁਟਣ ਰੂਪੀ ਟਹਲ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣਾ ਕਰੀਏ ।

ਵਾ :-ਹਸਤ=ਹਸਦਿਆਂ ਹਸਦਿਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਟਹਲ ਕਮਾਈਏ ।

ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਸੰਜਮੁ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਪਾਈਐ ॥੧੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਪੂਰਬੋਕਤ ਸੰਜਮ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ॥੧੦॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਏਕੋ ਏਕੁ ਬਖਾਨੀਐ ਬਿਰਲਾ ਜਾਣੈ ਸ੍ਵਾਦੁ ॥

ਇਕ ਅਦੁਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰੀਏ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਨ ਜਾਣੀਐ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਬਿਸਸਾਦੁ ॥੧੧॥

ਆਮ ਜੀਵ ਗੋਵਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਇਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਬਿਸਮਾਦੁ=ਅਸਚਰਜ ਭਾਵ ਮਿਥਿਆ ਹੈ ॥੧੧॥

ਪਉੜੀ ॥ ਏਕਾਦਸੀ ਨਿਕਟਿ ਪੇਖਹੁ ਹਰਿ ਰਾਮੁ ॥

ਏਕਾਦਸੀ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹਰੀ ਤਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ ।

ਇੰਦ੍ਰੀ ਬਸਿ ਕਰਿ ਸੁਣਹੁ ਹਰੇ ਨਾਮੁ ॥

ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਕਰੋ ।

ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਬ ਜੀਅ ਦਇਆ ॥ ਇਨ ਬਿਧਿ ਬਰਤੁ ਸੰਪੂਰਨ ਭਇਆ ॥

ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ ਧਾਰ ਕੇ ਸਭ ਜੀਆਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰੋ ।

ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੇ ਵਰਤ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਏਕਾਦਸੀ ਵਰਤ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਧਾਵਤ ਮਨੁ ਰਾਖੈ ਇਕ ਠਾਇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੁਧੁ ਜਪਤ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥

ਧਾਵਤ=ਦੌੜਦੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਅੰਤਰਮੁਖ ਥਿਤੀ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਥਾਂ ਵਿਚ,

ਵਾ :-ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਕਰੋ ।

ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਤਨ ਸੁਧੁ = ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸਭ ਮਹਿ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥

ਜੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿ ਅਟਲ ਏਹੁ ਧਰਮ ॥੧੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਹਰੀ ਦਾ ਜੋ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਹੀ ਅਟੱਲ ਧਰਮ ਹੈ ॥੧੨॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਹਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਭੇਟੇ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਮਿਲਿ ਰਹੇ ਬਿਨਸੇ ਸਗਲ ਜੰਜਾਲ ॥੧੨॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿਰਪਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਦੁਰਮਤਿ ਹਰੀ=ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਪ੍ਰਭ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਰਹੇ, ਤਦ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰਕ ਜੰਜਾਲ=ਪੈਧੇ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ॥ ੧੨ ॥

**ਪਉੜੀ ॥ ਦੁਆਦਸੀ ਦਾਨੁ ਨਾਮੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥
ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਤਜਿ ਮਾਨੁ ॥**

ਦੁਆਦਸੀ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮਾਨੁ=ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ, ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੋ।

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਹੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ॥ ਮਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੈ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਭ ਰੰਗਿ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਣਾ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਰੰਗਿ=ਪਰੇਮ ਕਰਕੇ ਮਨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕੋਮਲ ਬਾਣੀ ਸਭ ਕਉ ਸੰਤੋਖੈ ॥ ਪੰਚਭੂ ਆਤਮਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਸਿ ਪੋਖੈ ॥

ਕੋਮਲ ਬਾਣੀ ਬੋਲਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖੈ=ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੇ। ਪੰਜਾਂ ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਸਤੋ ਗੁਣ ਅੰਸ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਜੋ ਆਤਮਾ=ਮਨ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਕਰਕੇ ਪੋਖੈ=ਪ੍ਰਸ਼ਟ ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੇ।

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਏਹ ਨਿਹਚਉ ਪਾਈਐ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਰਮਤ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਈਐ ॥੧੨॥

ਪਰ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਪੂਰਨ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਰਮਤ=ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਫਿਰਿ=ਮੁੜ ਜ਼ੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ॥ ੧੨ ॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਤੀਨਿ ਗੁਣਾ ਮਹਿ ਬਿਆਪਿਆ ਪੂਰਨ ਹੋਤ ਨ ਕਾਮ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਰਜੋ, ਸਤੋ, ਤਮੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਨਾਨਕ ਛੂਟੈ ਨਾਮ ॥ ੧੩ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਉਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਲੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧੩॥

**ਪਉੜੀ ॥ ਤ੍ਰੈਦਸੀ ਤੀਨਿ ਤਾਪ ਸੰਸਾਰ ॥ ਆਵਤ ਜਾਤ ਨਰਕ ਅਵਤਾਰ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਜਨੁ ਨ ਮਨ ਮਹਿ ਆਇਓ ॥ ਸੁਖਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਮਖ ਨ ਗਾਇਓ ॥**

ਤ੍ਰੈਦਸੀ ਬਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪ, ਬਿਆਪ, ਉਪਾਧ ਰੂਪ ਤਿੰਨ ਤਾਪ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸੀ ਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਤੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ=ਉਤਰਦਾ ਹੈ। ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਨਾ, ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਆਇਆ।
ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਗਾਇਣ ਨਾ ਕੀਤਾ।

ਹਰਖ ਸੋਗ ਕਾ ਦੇਹ ਕਰਿ ਬਾਧਿਓ ॥ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਮਾਇਆ ਆਸਾਧਿਓ ॥

ਹਰਖ ਸੋਗ ਕਰਕੇ ਦੇਹ ਦਾ ਬੰਧਨਾ ਕਾਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਆਸਾਧਿਓ=ਨਾ ਦੂਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦੀਰਘ=ਲੰਬਾ ਰੋਗ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਦਿਨਹਿ ਬਿਕਾਰ ਕਰਤ ਸ੍ਰਮੁ ਪਾਇਓ ॥ ਨੈਨੀ ਨੀਦ ਸੁਪਨ ਬਰੜਾਇਓ ॥

ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸ੍ਰਮੁ=ਕਸ਼ਟ ਪਾਵਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਨੀਂਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬਰੜਾਇਓ=ਬਰੜਾਉਣਾ ਅਰਥਾਤ ਬੁੜ ਬੁੜ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਹੋਵਤ ਏਹ ਹਾਲ ॥ ਸਗਨਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਖ ਦਇਆਲ ॥੧੩॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਬਿਸਰਤ=ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਕਰਕੇ, ਵਾ:-ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਰਤ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪੁਰਸ਼! ਜੇ ਤੂੰ ਸੁਖ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਦਿਆਲੂ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਹ॥੧੩॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਚਉਦਹ ਭਵਨ ਸਗਲ ਬਿਆਪਤ ਰਾਮ ॥

ਨਾਨਕ ਊਨ ਨ ਦੇਖੀਐ ਪੂਰਨ ਤਾਕੇ ਕਾਮ ॥ ੧੪ ॥

ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ=ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ, ਵਾ:-ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਤੇ ਚੌਦਾਂ ਭਵਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਮ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਊਨ=ਘੱਟ ਭਾਵ ਕਮ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ॥੧੪॥

ਪਉੜੀ ॥ ਚਉਦਹਿ ਚਾਰਿਕੁੰਟ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ॥ ਸਗਲ ਭਵਨ ਪੂਰਨ ਪਰਤਾਪ ॥

ਚਉਦਹਿ=ਚੌਦਸ ਬਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੂਰਨ ਹੈ।

ਦਸੇਦਿਸਾ ਰਵਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ॥ ਧਰਨਿ ਅਕਾਸ ਸਭ ਮਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪੇਖੁ ॥

ਦਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਰਵ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਕਰ।

ਜਲ ਥਲ ਬਨ ਪਰਬਤ ਪਾਤਾਲ ॥ ਪਰਮਸੂਰ ਤਹ ਬਸਾਹਿ ਦਇਆਲ ॥

ਜੋ ਜਲ, ਥਲ, ਬਨ, ਪਰਬਤ ਅਤੇ ਪਤਾਲ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦਿਆਲੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੂਖਮ ਅਸਬੂਲ ਸਗਲ ਭਗਵਾਨ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਨ ॥੧੪॥

ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਸਭ ਸੂਖਮ ਅਸਬੂਲ ਜੀਅ ਜੰਤ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪਛਾਨਣਾ ਕਰ ॥ ੧੪ ॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਆਤਮੁ ਜੀਤਾ ਗੁਰਮਤੀ ਗੁਣ ਗਾਏ ਗੋਬਿੰਦ ॥

ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਭੈ ਮਿਟੇ ਨਾਨਕ ਬਿਨਸੀ ਚਿੰਦ ॥ ੧੫ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਗੁਰਮਤੀ=ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਗੋਵਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਣ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਸਨੇ ਆਤਮ=ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਚਿੰਦ=ਚਿੰਤਾ ਵੀ ਬਿਨਸੀ=ਨਾਸ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ॥ ੧੫ ॥

ਪਉੜੀ॥ ਅਮਾਵਸ ਆਤਮ ਸੁਖੀ ਭਏ ਸੰਤੋਖੁ ਦੀਆ ਗੁਰਦੇਵ॥ (ਪੰਨਾ ੩੦੦)

ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਲਾਗਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸੇਵ ॥

ਅਮਾਵਸ=ਮਸਿਆ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੰਤੋਖ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਆਤਮ=ਮਨ ਬੁਧ ਚਿਤ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪ ਚਤੁਸਟੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਏ। ਜਦ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗਾ ਤਾਂ ਮਨ ਤਨ ਸੀਤਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਾਂਤੀ ਸੁਖ ਹੋਇਆ।

ਟੂਟੇ ਬੰਧਨ ਬਹੁ ਬਿਕਾਰ ਸਫਲ ਪੂਰਨ ਤਾਕੇ ਕਾਮ ॥

ਦੁਰਮਤਿ ਮਿਟੀ ਹਉਮੈ ਛੁਟੀ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ॥

ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਬਹੁਤੇ ਵਿਕਾਰ ਟੁੱਟ ਗਏ, ਫਲਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰਨ ਹੋ ਗਏ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਦੁਰਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਮਿਟ ਗਈ ਹੈ, ਤੇ ਹੰਗਤਾ ਮਾਮਤਾ ਛੁਟ ਗਈ।

ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਮਿਟਿਆ ਆਵਾ ਗਵਨ ॥

ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਟੰਬ ਸਿਉ ਗੁਣ ਗੁਬਿੰਦ ਪ੍ਰਭੁ ਰਵਨ ॥

ਜਿਸਨੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ ਦਾ ਆਵਾ ਗਵਨ=ਐਨਾ ਜਾਣਾ (ਜਿਸਦਾ ਮਹਣਾ) ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਰਵਨ=ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਟੰਬ ਦੇ ਸਹਿਤ ਆਪ ਤਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕੀ ਟਹਲ ਕਮਾਵਣੀ ਜਪੀਐ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਬਿਸਾਮੁ ॥ ੧੫ ॥

ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਟਹਲ ਕਮਾਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਜਿਸਨੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਬਿਸਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥ ੧੫ ॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਪੂਰਨੁ ਕਬਹੁ ਨ ਡੋਲਤਾ ਪੂਰਾ ਕੀਆ ਪ੍ਰਭ ਆਪਿ ॥

ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ ਚੜੈ ਸਵਾਇਆ ਨਾਨਕ ਹੋਤ ਨ ਘਾਟਿ ॥ ੧੬ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਕਦੇ ਭੀ ਮਾਇਆ ਪਿਛੇ ਡੋਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਦਾ ਜਸ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਸਵਾਏ ਤੋਂ ਸਵਾਇਆ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਘਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥ ੧੬ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਪੂਰਨਮਾ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭ ਏਕੁ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ॥

ਜੀਅ ਜੰਤ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖੁ ਸਭ ਊਪਰਿ ਜਾਕਾ ਹਥੁ ॥

ਪੂਰਨਮਾ=ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੁਆਰੇ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੇ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਭ ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਜੀਆਂ ਜੰਤਾਂ ਉਤੇ ਦਿਆਲੂ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੱਥ ਸਭਨਾਂ ਉਤੇ ਹੈ।

ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਕੀਆ ਜਾਕਾ ਹੋਇ ॥

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਜਾਨੁ ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਇ ॥

ਉਹ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਤੇ ਗੁਰ=ਪੂਜਨੀਕ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਭ ਕੁਛ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਜਾਨੁ=ਚਤੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ, ਪੁਨਾ ਉਹ ਨਿਰੰਜਨ ਅਲਖ=ਜਾਨਣੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੋ ਸਭ ਬਿਧਿ ਜਾਨਣਹਾਰੁ ॥

ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਸਰਨਿ ਜੋਗੁ ਆਨ ਪਹਰ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥

ਪਰਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮੁ=ਵਿਆਪਕ ਪਰਮ ਈਸ਼ਰ ਸਭ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਹਾਈ ਹੈ ਤੇ ਸਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ।

ਅਕਥ ਕਥਾ ਨਹ ਬੂਝੀਐ ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨੁ ॥

ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨੁ ਅਨਾਥ ਨਾਥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨੁ ॥ ੧੭ ॥

ਜਿਸਦੀ ਕਥਾ ਅਕੱਥ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੁੱਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ

ਸਿਮਰਨਾ ਕਰੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਨਾਥ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈਣਾ ਕਰੇ ॥੧੬॥

ਸਲੋਕੁ ॥ ਦੁਖ ਬਿਨਸੇ ਸਹਸਾ ਗਇਓ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਮਨ ਚਿੰਦੇ ਫਲ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥੧੭॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਦੁਖ ਬਿਨਸ ਗਏ, ਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਂਵਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਇਛਤ ਫਲ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥ ੧੭ ॥

ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਿਤਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਫਲ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :—

ਪਉੜੀ ॥ ਕੋਈ ਗਾਵੇ ਕੋ ਸੁਣੈ ਕੋਈ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਕੋ ਉਪਦੇਸੈ ਕੋ ਦਿੜੈ ਤਿਸ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ ॥

ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਗਾਇਣ ਕਰੇ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੁਣਨ ਕਰੇ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨਾ ਕਰੇ । ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੇ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਦਿੜ ਕਰੇ, ਉਸ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਉਧਾਰ=ਤਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਟੈ ਹੋਇ ਨਿਰਮਲਾ ਜਨਮ ਜਨਮ ਮਲੁ ਜਾਇ ॥

ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ ਨਹ ਪੋਹੈ ਤਿਸੁ ਮਾਇ ॥

ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਿਲਬਿਖ—ਪਾਪ ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ, ਮਨ ਸੁਧ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਦੀ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਏਗੀ । ਉਸ ਦਾ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ—ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਉਜਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਪੋਹੇਗੀ ।

ਸੋ ਸੁਰਤਾ ਸੋ ਬੈਸਨੋ ਸੋ ਗਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤੁ ॥

ਸੋ ਸੂਰਾ ਕੁਲਵੰਤੁ ਸੋਇ ਜਿਨਿ ਭਜਿਆ ਭਗਵੰਤੁ ॥

ਓਹੀ ਸੁਰਤਾ—ਗਿਆਤ ਗੋਯ ਹੈ, ਓਹੀ ਵੈਸ਼ਨਵ ਹੈ, ਓਹੀ ਗਿਆਨੀ ਹੈ, ਓਹੀ ਧਨਵੰਤੁ=ਧਨਾਢ ਹੈ । ਓਹੀ ਸੂਰਬੀਰ ਹੈ, ਓਹੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੁਲ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਗਵੰਤੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭਜਿਆ=ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ ।

ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਸੂਦੁ ਬੈਸੁ ਉਧਰੈ ਸਿਮਰਿ ਚੰਡਾਲ ॥

ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਓ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਨਾ ਨਾਨਕ ਤਿਸਹਿ ਰਵਾਲ ॥੧੮॥

ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਖਤ੍ਰੀ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਸੂਦਰ ਤੇ ਵੈਸ਼ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਚੰਡਾਲ ਹੈ । ਜੋ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਰਵਾਲ = ਧੂੜ ਹੋਣਾ ਕਰ ॥ ੧੮ ॥

[ਪੰਦਰਾਂ ਥਿਤਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ]

ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥

ਇਸ ਗਉੜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਰ ਕਹੀਏ ਪਉੜੀਆਂ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀਆਂ ਆਉਣਗੀਆਂ ।
ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਪਉੜੀ ਬਦਲੇਗੀ ਤਾਂ ਪਉੜੀ ਮਹਲਾ ਪੰਜਵਾਂ ਆਵੇਗਾ ।

ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਸਲੋਕ ਵੀ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣਗੇ । ਇਹ ਵਾਰ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਦਸਿਆ ਹੈ । ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਮਰਵਾਹੇ ਕਿਉਂ ਵੇਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਉੱਤਰ :-

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲੂ ਹੈ ਜਿਸਨੋ ਸਮਤੁ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰਿ ਦੇਖਦਾ ਮਨ ਭਾਵਨੀ ਤੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਿਆਲੂ ਪੁਰਖ ਹਨ, ਜਿਸਨੋ=ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਸਮਤੁ=ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਜੇ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ?

ਉੱਤਰ-ਇਹ ਤਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੀ ਸਿਧਿ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਪਦੁ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥੧॥

ਉਤਮ ਪਦਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਸੋਇ=ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਧਿਆਉਣਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੪ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਸਭ ਬਿਖੁ ਹੈ ਨਿਤ ਜਗਿ ਤੋਟਾ ਸੰਸਾਰਿ ॥

ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਧਨੁ ਖਟਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥

ਮਾਇਆ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਸਭ ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਗਿ=ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਤਾ-ਪ੍ਰਤੀ ਤੋਟਾ=ਘਾਟਾ ਹੈ । ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਦੇ ਲਾਭ ਨੂੰ ਖਟਿਆ ਹੈ ।

ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਬਿਖੁ ਉਤਰੈ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥

ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਗਈ ਹੈ ।

(ਪੰਨਾ ੩੦੧)

ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਤਿਨ ਕੇ ਸਿਧਿ ਹਹਿ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥

ਨਾਨਕ ਜੋ ਧੁਰਿ ਮਿਲੇ ਸੇ ਮਿਲਿ ਰਹੇ ਹਰਿ ਮੇਲੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿ ॥੨॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਭਾਵ ਪੂਰੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਉਤੇ ਮੁਖ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਧੁਰਿ=ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲੀਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਹੈ ਸਚੁ ਸਚਾ ਗੋਸਾਈ ॥

ਤੁਧਨੋ ਸਭ ਧਿਆਇਦੀ ਸਭ ਲਗੈ ਤੇਰੀ ਪਾਈ ॥

ਹੇ ਗੁਸਾਈ ! ਸਚ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਪਿਛੇ ਵੀ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬ ਸੀ, ਹੁਣ ਭੀ ਸਚਾ ਹੈਂ ਅਗੇ ਭੀ ਸਚਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇਰੀ ਪਾਈ=ਚਰਨੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ।

ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸੁਆਲਿਓ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਕੀਤੀ ਤਿਸੁ ਪਾਰਿ ਲਘਾਈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਾ ਨੋ ਫਲੁ ਪਾਇਦਾ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਈ ॥

ਹੇ ਗੁਸਾਈ ! ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸੁਆਲਿਓ ਸਰੂਪ=ਸਲਾਹਣੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਵਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਗਿਆਨ ਫਲ ਪਾਇਦਾ=ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਇਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਚੇ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਅਭੇਦਤਾ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਵਡੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਵਡੀ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੧ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬ ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੈ ॥੧॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਹੋਰੁ ਸਲਾਹਣਾ ਸਭੁ ਬੋਲਣੁ ਫਿਕਾ ਸਾਦੁ ॥

ਮਨਮੁਖ ਅਹੰਕਾਰੁ ਸਲਾਹਦੇ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਵਾਦੁ ॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ, ਜਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸਲਾਹਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਫਿਕਾ ਸੁਆਦ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ, ਵਾ=ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹਦੇ ਹਨ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਤੇ ਵਾਦ=ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਜਿਨ ਸਾਲਾਹਨਿ ਸੇ ਮਰਹਿ ਖਪਿ ਜਾਵੈ ਸਭੁ ਅਪਵਾਦੁ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਬਰੇ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਰਮਾਨਾਦੁ ॥੧॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦੁ=ਝਗੜਾਲੂ ਜੋ ਮਨਮੁਖ ਹਨ ਉਹ ਭੀ ਸਾਰੇ ਮਰ ਖਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਤਰ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥

ਮਃ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਸਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ਮਨਿ ਹਰੀ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਰਿ ਮੁਖਿ ਬੋਲੀ ਸਭਿ ਦੁਖ ਪਰਹਰੀ ॥੨॥

ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ ! ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਕੰਨਸੋਂ ਦਸੋ ਜੋ ਮਨ ਵਿਖੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਧਿਆਈ ਹੋਵਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲੀਏ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਪਰਹਰੀ—ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੈ ਨਿਰੰਜਨ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥

ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਪਿਛੇ ਭੀ ਤੂੰ ਆਪ ਸੀ, ਹੇ ਨਿਰੰਜਨ ! ਹੁਣ ਭੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੈਂ, ਹੇ ਹਰੀ ਰਾਜੇ ! ਅਗੇ ਭੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੋਵਾਂਗਾ ।

ਜਿਨ੍ਹੀ ਤੂ ਇਕ ਮਨਿ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨਕਾ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਹੇ ਸਚੇ ਤੂੰ=ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦੁਖ ਆਪ ਨੇ ਗਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਤੇਰਾ ਸਰੀਕੁ ਕੇ ਨਾਹੀ ਜਿਸਨੋ ਲਵੈ ਲਾਇ ਸੁਣਾਇਆ ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਕ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਲਵੈ=ਸਦ੍ਰਸ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਸੁਣਾਵਨਾ ਕਰੀਏ ।

ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਦਾਤਾ ਤੂ ਹੈ ਨਿਰੰਜਨਾ ਤੂ ਹੈ ਸਚੁ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥

ਸਚੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਸਚੇ ਸਚੁ ਨਾਇਆ ॥੨॥

ਹੇ ਨਿਰੰਜਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਤੇਰੇ ਜੈਸਾ ਵੱਡਾ ਦਾਤਾ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ, ਹੇ ਸਚੇ ! ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਾਇਆ=ਚੰਗਾ ਲਗਾ ਹੈ । ਹੇ ਮੇਰੇ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ! ਸਚੁ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਇਆ=ਨਾਮ ਸਚੇ ਹਨ ॥੨॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪॥ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਹੈ ਭ੍ਰਮਿ ਭੂਲੇ ਮਨਮੁਖ ਦੁਰਜਨਾ ॥

ਨਾਨਕ ਰੋਗੁ ਗਵਾਇ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਧੂ ਸਜਨਾ ॥੧॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਹੈ ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਦੁਰਜਨਾ=ਖੋਟੇ ਪੁਰਸ਼ ਭਰਮ

ਵਿਚ ਭੁਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਾਧੂ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਤਿਗੁਰ ਸਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਹੋ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੂੰ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਨੂੰ ਗਵਾਉਣਾ ਕਰ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੪ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਤਾ ਰੰਗ ਸਿਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਗੁਣਤਾਸੁ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਰਣਾਗਤੀ ਹਰਿ ਮੇਲੇ ਗੁਰ ਸਾਬਾਸਿ ॥੨॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਤਚਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤਾਸੁ=ਖਜਾਨਾ ਹਨ। ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਗਤੀ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲਕੇ ਸਾਬਾਸਿ=ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਕਿਸੁ ਨਾਲਿ ਤੂ ਵੜੀਐ ॥

ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਹੋਇ ਸੁ ਆਖੀਐ ਤੁਧੁ ਜੇਹਾ ਤੂਹੈ ਪੜੀਐ ॥

ਹੋ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ! ਤੂੰ ਅਗੰਮ ਹੈਂ, ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਵੜੀਐ=ਵਡਿਆਈਏ। ਤੇਰੇ ਜੇਡਾ ਵੱਡਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਖੀਏ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ ਤੂਹੈ ਪੜੀਐ=ਤੂੰਹੀ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ।

ਤੂ ਘਟਿ ਘਟਿ ਇਕੁ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਗੜੀਐ ॥

ਤੂ ਸਚਾ ਸਭਸ ਦਾ ਖਸਮੁ ਹੈ ਸਭ ਦੂ ਤੂ ਚੜੀਐ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਚਾ ਖਸਮ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ।

ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੁ ਸਚੇ ਹੋਇਸੀ ਤਾ ਕਾਇਤੁ ਕੜੀਐ ॥ ੩ ॥

ਹੋ ਸਚੇ ! ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਵਾ:-ਜੋ ਤੂੰ ਕਰੇਂਗਾ ਜਾਂ ਓਹੀ ਕੁਛ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਾਇਤੁ=ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਕੜੀਐ=ਖੁਰਨਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥ ਮੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਪਿਰੰਮ ਕਾ ਅਠੇ ਪਹਰ ਲਗੰਨਿ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਿ ਵਸੰਨਿ ॥ ੧ ॥

ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰੇ ਪਿਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਨ ਉਤੇ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਵਸ ਗਿਆ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੪ ॥ ਜਿਨਿ ਅੰਦਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਰੰਮ ਕੀ ਜਿਉ ਬੋਲਨਿ ਤਿਵੈ ਸੋਹੰਨਿ ॥

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਆਪੇ ਜਾਣਦਾ ਜਿਨਿ ਲਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਰੰਨਿ ॥ ੨ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰੇ ਪਿਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਬੋਲਣ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ

ਸੋਭਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਉਹ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪਿਆਰੇ ਪਿਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲਗਾਈ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਅਭੁਲੁ ਹੈ ਭੁਲਣ ਵਿਚਿਨਾਹੀ ॥

ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੁ ਸਚੇ ਭਲਾ ਹੈ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਬੁਝਾਹੀ ॥

ਹੇ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ! ਤੂੰ ਆਪ ਅਭੁਲ ਹੈਂ, ਭੁਲਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਹੇ ਸਚੇ! ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਉਹ ਭਲਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਬਦ ਦੇਕੇ/ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਈ ਹੈ।

ਤੂ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਹੈ ਦੂਜਾ ਕੇ ਨਾਹੀ ॥

ਤੂ ਸਾਹਿਬੁ ਅਗਮੁ ਦਇਆਲੁ ਹੈ ਸਭ ਤੁਧੁ ਧਿਆਹੀ ॥

ਸਭ ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਮਰਥ ਹੈਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਹੇ ਸਾਹਿਬ! ਤੂੰ ਬਿਅੰਤ ਦਿਆਲੂ ਹੈਂ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੀ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੩੦੨)

ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਤੂੰ ਸਭਸ ਦਾ ਤੂ ਸਭ ਛਡਾਹੀ ॥੪॥

ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤੇਰੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛਡਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥ ਸੁਣਿ ਸਾਜਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਦੇਸਰਾ ਅਖੀ ਤਾਰ ਲਗੰਨਿ ॥

ਗੁਰਿ ਤੁਨੈ ਸਜਣੁ ਮੇਲਿਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਸਵੰਨਿ ॥੧॥

ਅਸਲੀ ਸਜਣ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਪਰੇਮ ਰੂਪ ਸੁਨੇਹਾ ਸੁਣਕੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਰ ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਲਗ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਜਣ = ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲਿਆ; ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਨ ਨੇ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸਵੰਨਿ = ਸੋਣਾ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਕੀਤਾ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਤਾ ਦਇਆਲੁ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਦਇਆ ਸਦਾ ਹੋਇ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਦਰਹੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਹੈ ਸਭੁ ਦੇਖੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ਇਕੁ ਸੋਇ ॥

ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਆਲੂ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦਇਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਰਵੈਰ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਨਿਰਵੈਰਾ ਨਾਲਿ ਜਿ ਵੈਰੁ ਚਲਾਇਦੇ ਤਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਤਿਸਟਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਨਾ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਇਦਾ ਤਿਸਦਾ ਬੁਰਾ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਰਵੈਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਚਲਾਵਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਭੀ

ਤਿਸਟਿਆ = ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਂਦੇ ਹਨ

ਸਥਾ:-ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜਦੀ ਕਲਾ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ।

ਤਥਾ:-ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥

ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ ॥ [ਪੰਨਾ ੮੫੩]

ਇਸ ਲਈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਜੇਹਾ ਕੋ ਇਛਦਾ ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਪਾਏ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਕਰਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਜਿਦੂ ਕਿਛੁ ਗੁਣਾ ਨ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਜੇਹੇ ਜੇਹੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਛਦਾ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਓਹਾ ਜੇਹਾ ਫਲ ਪਾਵਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਦੂ = ਜਿਸਦੇ ਪਾਸੋਂ ਕੁਛ ਗੁਣਾ = ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਸਾਹਿਬੁ ਵਡਾ ਕਰੇ ਸੋਈ ਵਡ ਜਾਣੀ ॥

ਜਿਸੁ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਬਖਸਿ ਲਏ ਸੋ ਸਾਹਿਬ ਮਨਿ ਭਾਣੀ ॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਸਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬਖਸ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਾਂਵਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋ ਓਸਦੀ ਗੀਸ ਕਰੇ ਸੋ ਮੂੜ ਅਜਾਣੀ ॥

ਜਿਸਨੋ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਲੇ ਸੁ ਗੁਣ ਰਵੈ ਗੁਣ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਉਸਦੀ ਗੀਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੂਰਖ ਅਜਾਣੀ = ਅਗਿਆਤ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮਨ ਕਰਕੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਰਵੈ = ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਖਿ = ਮੂੰਹੋਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਸਚੁ ਹੈ ਬੁਝਿ ਸਚਿ ਸਮਾਣੀ ॥੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਚਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਚ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਝਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਸਚ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੈ ॥ ੫ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ੪॥ ਹਰਿ ਸਤਿ ਨਿਰੰਜਨ ਅਮਰੁ ਹੈ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥

ਜਿਨ ਜਪਿਆ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕ ਚਿਤਿ ਤਿਨ ਲਥਾ ਹਉਮੈ ਭਾਰੁ ॥

ਸਚਾ ਹਰੀ ਨਿਰ+ਅੰਜਨ = ਮਾਯਾ ਮਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਅਮਰੁ = ਮਰਨੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਨਿਰਭਉ = ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਨਿਰਵੈਰੁ = ਵੈਰ ਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਨਿਰੰਕਾਰੁ-ਅਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਐਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਤੇ ਇਕ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਭਾਰ ਲਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧਿਆ ਤਿਨ ਸੰਤ ਜਨਾ ਜੈਕਾਰੁ ॥
ਕੋਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਤਿਸਨੇ ਫਿਟੁਫਿਟੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਆਰਾਧਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਪੂਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਫਿਟੇ ਮੂੰਹ ਫਿਟੇ ਮੂੰਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਹਰਿ ਆਪੇ ਰਖਣਹਾਰੁ ॥
ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਗੁਣ ਗਾਵਦਾ ਤਿਸਨੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥
ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਹਰੀ ਆਪ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਗਾਵਦਾ ਹੈ ਉਹ ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਹੈ, ਮੈਂ ਭੀ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਉਸਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕਉ ਵਾਰਿਆ ਜਿਨ ਜਪਿਆ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ॥੧॥
ਮੈਂ ਜਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ=ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੪ ॥ ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀਅਨੁ ਆਪੇ ਆਕਾਸੁ ॥
ਵਿਚਿ ਆਪੇ ਜੰਤ ਉਪਾਇਅਨੁ ਮੁਖਿ ਆਪੇ ਦੇਇ ਗਿਰਾਸੁ ॥
ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਧਰਤੀ ਗਲੀਚਾ ਰੂਪ ਸਾਜੀ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਚੰਦੋਆ ਰੂਪ ਸਾਜਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਗਿਰਾਸੁ=ਭੋਜਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਆਪ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਆਕਾਸ਼=ਹਿਰਦਾ ਸਾਜਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜੰਤ=ਸੂਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਭੋਜਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਆਪੇ ਹੀ ਗੁਣਤਾਸੁ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਤੂ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਕਟੇ ਤਾਸੁ ॥ ੨ ॥
ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪੇ ਆਪ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤਾਸੁ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪੁਰਸ਼! ਤੂੰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ, ਤਾਸੁ = ਤਿਸ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਕਟੇ ਜਾਣਗੇ।

ਅਥਵਾ:-ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਤਾਸੁ = ਤਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਕਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਹੈ ਸਚੁ ਸਚੇ ਭਾਵੈ ॥

ਜੇ ਤੁਧੁ ਸਚੁ ਸਲਾਹਦੇ ਤਿਨ ਜਮ ਕੰਕਰੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਹੇ ਸਾਹਿਬ ! ਤੂੰ ਪਿਛੇ ਵੀ ਸੱਚਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈਂ, ਹੇ ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਸਚਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁਖ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਂਵਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਸੱਚੇ ! ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਸਚ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜਿ-ਨੇੜੇ (ਪਾਸ) ਜਮਾਂ ਦੇ ਦੂਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ।

ਤਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਦਰਿ ਉਜਲੇ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਚਾ ਭਾਵੈ ॥

ਕੂੜਿਆਰ ਪਿਛਾਹਾ ਸਟੀਅਨਿ ਕੂੜੁ ਹਿਰਦੈ ਕਪਟੁ ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਬੇਦਾਗ ਤੇ ਉਜਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਾਂਵਦਾ ਹੈ । ਝੂਠੇ ਪੁਰਸ਼ ਪਿਛੇ ਭਾਵ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਝੂਠ ਤੇ ਕਪਟ ਹੈ ਉਹ ਅਤਿਅੰਤ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਕੂੜਿਆਰੀਆ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੇ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ॥੬॥

ਝੂਠਿਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਕਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਕਿਉਂਕਿ ਝੂਠੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਝੂਠੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੬॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਜੇਹਾ ਕੋ ਬੀਜੇ ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਪਾਏ ॥

ਗੁਰੁ ਸਿਖੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੀਜਿਆ ਤਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਫਲੁ ਹਰਿ ਪਾਏ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਧਰਤੀ ਵਾਂਗੂ ਧਰਮ-ਸੁਭਾਵ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਜੇਹੇ ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਤੇਹੇ ਜੇਹਾ ਫਲ ਪਾਵਦਾ ਹੈ । ਤੈਸੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਜੇਹੇ ਜੇਹਾ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਤੈਸਾ ਫਲ ਪਾਵਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੇ ਤਾਂ ਦੁਖ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੁਖ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਨੂੰ ਬੀਜਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਓਨ੍ਹਾ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਓਇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸਚੀ ਪੈਨਾਏ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ-ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਉਜਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਹਰੀ, ਸਚੀ ਜਸ ਰੂਪੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਾਵਦਾ ਹੈ ।

(ਪੰਨਾ ੩੦੩)

ਇਕਨਾ ਅੰਦਰਿ ਖੋਟੁ ਨਿਤ ਖੋਟੁ ਕਮਾਵਹਿ ਓਹੁ ਜੇਹਾ ਬੀਜੇ ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਖਾਏ ॥

ਇਕਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਖੋਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਾਹਰੋਂ ਭੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਖੋਟ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜੇਹਾ ਖੋਟਾ ਬੀਜ ਬੀਜਦੇ ਹਨ, ਤੇਹਾ ਦੁਖ ਫਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਰਾਫੁ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਸੁਆਵਗੀਰ ਸਭਿ ਉਘੜਿ ਆਏ ॥

ਜਾਂ ਸਰਾਫ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਖ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਵੇਖਿਆ—ਤਾਂ ਖੋਟਿਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜੋ ਜੋ ਸੁਆਵ×ਗੀਰ = ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਫੜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਖੀਰ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਦੇ ਉਹ ਸਭ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਏ। ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ :- ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਵਗੀਰ=ਸੁਾਗ ਯਾਨੇ ਭੋਖ ਸਭ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਏ।

ਓਇ ਜੇਹਾ ਚਿਤਵਹਿ ਨਿਤ ਤੇਹਾ ਪਾਇਨਿ ਓਇ ਤੇਹੇ ਜੇਹੇ ਦਾਜਿ ਵਜਾਏ ॥

ਉਹ ਜੈਸਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਚਿਤਵਦੇ ਹਨ, ਤੈਸਾ ਹੀ ਨਿਤ ਫਲ ਪਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤੇਹੇ ਜੇਹੇ ਦਾਜਿ=ਪ੍ਰੇਰਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਵਜਾਏ=ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਵਾ:-ਵੰਞਾਏ=ਖਰਾਬ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਦੁਹੀ ਸਿਰੀ ਖਸਮੁ ਆਪੇ ਵਰਤੈ ਨਿਤ ਕਰਿਕਰਿ ਦੇਖੈ ਚਲਤ ਸਬਾਏ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਭਾਵ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵਾ:-ਗੁਰਮੁਖ ਮਨਮੁਖ ਵਿਚ ਖਸਮੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਬਾਏ=ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਤਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਮਃ ੪ ॥ ਇਕੁ ਮਨੁ ਇਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਤੁ ਲਗੈ ਸੇ ਥਾਇ ਪਾਇ ॥

ਮਨ ਇਕ ਹੈ, ਕੋਈ ਦੋ ਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਦੋ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਸਕਦਾ। * ਜਿਧਰ ਕੋਈ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਥਾਂ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਲਗੇ ਤਾਂ ਸਰੂਪ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਵਲ ਲਗੇ ਤਾਂ ਝੂਠੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਗਲਾ ਕਰੇ ਘਨੇਰੀਆ ਜਿ ਘਰਿ ਵਬੁ ਹੋਵੈ ਸਾਈ ਖਾਇ ॥

ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਘਨੇਰੀਆਂ=ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭੀ ਕਰੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰਕ ਅਨੰਦ ਭੀ

* ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮਨੁਖ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਪਿਆ ਹੈ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਆ ਕੇ ਲੂਣ ਪੁਛੇ ਤਾਂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜਰਾ ਠਹਿਰ ਜਾ ਹੁਣੇ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਮਨ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਲੂਣ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਭੋਗ ਲਵਾਂ, ਤੇ ਖੂਹਮਾ ਨੰਦ ਭੀ ਲੈ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦੋ ਗਲਾਂ ਅਸੰਭਵ ਭਾਵ ਅਯੋਗ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀ ਵਸਤੂ ਘਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਖਾਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਣਕ ਹੈ ਤਾਂ ਕਣਕ ਖਾਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਛੋਟੇ ਹਨ ਤਾਂ ਛੋਟੇ ਖਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਘਰ ਵਿਖੇ ਜੋ ਭੀ ਪ੍ਰਾਬਲਿਯ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਉਹੀ ਖਾਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਝੀ ਨਾ ਪਵੈ ਅਹੰਕਾਰੁ ਨ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥

ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨੋ ਦੁਖ ਭੁਖ ਹੈ ਹਥੁ ਤਡਹਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੰਗਾਇ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੰਕਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੁਖ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਭੁਖ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੱਥ ਅਡ ਕੇ ਘਰ ਘਰ ਤੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

ਕੂੜੁ ਠਗੀ ਗੁੜੀ ਨਾ ਰਹੈ ਮੁਲੰਮਾ ਪਾਜੁ ਲਹਿ ਜਾਇ ॥

ਕੂੜਿਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੁਕਵੀਂ ਠੱਗੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਛਿਪੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਮੁਲੰਮੇ ਦਾ ਪਾਜ਼=ਪੜਦਾ ਲਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਲੰਮੇ ਦਾ ਪਾਜ਼ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਹੋਵੇ, ਉਪਰੋਂ ਹੋਰ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੇਠਾਂ ਤਾਂਬਾ ਹੋਵੇ, ਉਪਰੋਂ ਸੋਨੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਸੋਨੇ ਦਾ ਪੱਤਰਾ ਹੋਵੇ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਖੰਡ ਵਾਲਾ ਭੇਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਹੋਵੈ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਤਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਪੂਰਬਲਾ ਸਰੇਸ਼ਟ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਜਿਉ ਲੋਹਾ ਪਾਰਸਿ ਭੇਟੀਐ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਵਰਨੁ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਤੂ ਧਣੀ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਇ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਲੋਹਾ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਲੋਹੇ ਵਾਂਗੂ ਪਾਪੀ ਜੀਵ, ਸੋਨੇ ਵਾਂਗੂ ਸੁਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਦਾਸ ਦੇ ਧਣੀ=ਮਾਲਕ ਆਪ ਹੋ, ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਚਲਾਵੇ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨ ਹਰਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ॥

ਗੁਣ ਕੀ ਸਾਝ ਤਿਨ ਸਿਉ ਕਰੀ ਸਭਿ ਅਵਗਣ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਭ ਅੰਗੁਣ ਸਾੜ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਅਉਗੁਣ ਵਿਕਣਿ ਪਲਰੀ ਜਿਸੁ ਦੇਇ ਸੁ ਸਚੇ ਪਾਏ ॥

ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਜਿਨਿ ਅਉਗੁਣ ਮੋਟਿ ਗੁਣ ਪਰਗਟੀਆਏ ॥

ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਪਲਰੀ=ਪਲੇ ਵਿਚੋਂ ਪਲਰ=ਖਾਲੀ ਜਾਣ ਕੇ ਅੰਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਣਿ=ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਸਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਗੁਣ ਮੋਟ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੁਭ ਗੁਣ ਆਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ।*

ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਵਡੇ ਕੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਲਾਏ ॥੭॥

ਵੱਡਾ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਆਲਾਏ=ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥੭॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜੋ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਮਤ ਸੁਚ ਸੰਜਮੁ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥

ਗੁਰੂ ਸੁਚ=ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਸੰਜਮੁ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਮਨ ਕਰਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਮਤ=ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤਾਣੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਬਾਣੁ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਰਖ ਕਰਾਵੈ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਤਾਣੁ=ਬਲ ਹੈ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਦੀਬਾਣੁ=ਆਸਰਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ਪੂਜੇ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਸੋ ਮਨ ਇਛੇ ਫਲ ਪਾਵੈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁਖ ਚਿਤ ਲਗਾ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਇੱਛਤ ਭਾਵ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਫਲ ਪਾਵਦਾ ਹੈ। ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਭੀ ਇਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ :-

ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦਿ ਮੰਤ੍ਰ ਮਨੁ ਮਾਨ ॥

[ਪੰਨਾ ੮੬੪]

ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਤਿਸੁ ਕਰਤਾ ਮਾਰ ਦਿਵਾਵੈ ॥

ਜੋ ਮਨੁਖ ਪੂਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਪੁੰਰਖ ਮਾਰ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਭਾਵ ਮਾਰ ਪੁਆਂਦਾ ਹੈ।

*ਜਦੋਂ ਅੰਗੁਣ ਵਿਕਣਿ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਤਾਂ ਆਤਮ ਬੁਧੀ ਪਲਰੀ=ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਸਨੂੰ ਇਹ ਦਾਤ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਗੁਣ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਨੇ ਗੁਣ ਪ੍ਰਗਟਾ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਫੇਰਿ ਓਹ ਵੇਲਾ ਓਸੁ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ ਓਹੁ ਆਪਣਾ ਬੀਜਿਆ ਆਪੇ ਖਾਵੈ ॥

ਫੇਰਿ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਉਹ ਲੰਘ ਗਿਆ ਵੇਲਾ ਹਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਨਿੰਦਿਆ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਆਪ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਨਰਕਿ ਘੇਰਿ ਮੁਹਿ ਕਾਲੇ ਖੜਿਆ ਜਿਉ ਤਸਕਰੁ ਪਾਇ ਗਲਾਵੈ ॥

ਉਸ ਕਾਲੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੇ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਚੋਰ ਨੂੰ ਗਲ ਵਿਚ ਗਲਾਵੇ—ਫਾਹ ਪਾ ਕੇ ਹਥਕੜੀਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਲਿਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਫਿਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣੀ ਪਵੈ ਤਾ ਉਬਰੈ ਜਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਬਰੇ=ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਬਾਤਾ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕਰਤੇ ਏਵੈ ਭਾਵੈ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਅਸੀਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਖ ਕੇ ਸੁਣਾਈਆਂ ਹਨ, ਹਰੀ ਕਰਤੇ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਂਵਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਮਃ ੪ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਮੰਨੈ

ਓਹੁ ਮਨਮੁਖੁ ਅਗਿਆਨੁ ਮੁਠਾ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ॥

ਜੋ ਮਨੁਖ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨੀ ਵਿਹੂ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਕਰਕੇ ਮੁਠਾ—ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਓਸੁ ਅੰਦਰਿ ਕੂੜਕੂੜੇ ਕਰਿ ਬੁਝੈ ਅਣਹੋਦੇ ਝਗੜੇ ਦਯਿ ਓਸਦੈ ਗਲਿ ਪਾਇਆ ॥

ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਝੂਠ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਚ ਨੂੰ ਭੀ ਝੂਠ ਕਰਕੇ ਬੁਝੇ=ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਦਯਿ=ਪ੍ਰੇਰਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਅਣਹੋਦੇ ਝਗੜੇ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਅਣਹੋਦੇ ਝਗੜੇ ਉਹ ਹਨ :—ਜੋ ਹੋਣੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ, ਤੇ ਪੈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਗਲ ਜਾਣੇ ।

ਅਰਥਾਤ ਹੋਰ ਦੇ ਝਗੜੇ ਉਸ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਦੇ ਗਲ ਪਾ ਦਿਤੇ ।

ਓਹੁ ਗਲ ਫਰੋਸੀ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੀ ਓਸ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿਸੈ ਨ ਭਾਇਆ ॥

ਉਹ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਫਰੋਸੀ—ਵੇਚਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਮਿਠੀਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਠੱਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਵਾ:-ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਬਚਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਾਇਆ—ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ।

ਉਹੁ ਘਰਿ ਘਰਿ ਹੋਢੇ ਜਿਉ ਰੰਨ ਦੋਹਾਗਣਿ

ਓਸੁ ਨਾਲਿ ਮੁਹੁ ਜੋੜੇ ਓਸੁ ਭੀ ਲਛਣੁ ਲਾਇਆ ॥

ਉਹ ਮਨੁਖ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਢੇ=ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਦੋਹਾਗਣਿ=ਛੁੱਟੜ ਔਰਤ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਮੂੰਹ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਉਹੋ ਜੇਹਾ ਦਾਗ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਾ:-ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਲਛਣੁ=ਕਲੰਕ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸੁ ਅਲਿਪਤੋ ਵਰਤੈ

ਓਸਦਾ ਪਾਸੁ ਛਡਿ ਗੁਰ ਪਾਸਿ ਬਹਿ ਜਾਇਆ ॥

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਅਲਿਪਤੋ=ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਸਾ ਛਡ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਗੁਰੁ ਗੋਪੇ ਆਪਣਾ ਸੁ ਭਲਾ ਨਾਹੀ ਪੰਚਹੁ (ਪੰਨਾ ੩੦੪)

ਓਨਿ ਲਾਹਾ ਮੂਲੁ ਸਭੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇ ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਪੰਚਹੁ-ਨੰਬਰਦਾਰੋ ! ਜੋ ਮਨੁਖ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਗੋਪੇ=ਛਪਾਵਦਾ (ਲੁਕਾਉਂਦਾ) ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਯਾ ਆਪ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋ ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁਖ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਲਾਭ ਤੇ ਮੂਲ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਆ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਮੂਲ ਰੂਪ ਸ੍ਵਾਸ ਤੇ ਲਾਭ ਰੂਪ ਨਾਮ ਹੈ। ਸ੍ਵਾਸ ਨਿਸਫਲ ਗੁਆ ਲੀਤੇ, ਇਸ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਲਾਭ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਵਾ:-ਮੂਲ ਰੂਪ ਨਾਮ ਹੈ, ਲਾਭ ਰੂਪ ਆਤਮ ਸੁਖ ਵਾ:-ਮੋਖਸ਼ ਹੈ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਨਾਮ ਨਾ ਜਪਿਆ ਇਸ ਤੇ ਆਤਮ ਸੁਖ ਵਾ:-ਮੋਖਛ ਦਾ ਲਾਭ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਵਾ:-ਮੂਲ ਰੂਪ ਪੁੰਨ ਹੈ, ਲਾਭ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖ ਵਾ:-ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਹੈ। ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਨਾ ਕੀਤੇ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖ ਵਾ:-ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ।

ਪਹਿਲਾ ਆਗਮੁ ਨਿਗਮੁ ਨਾਨਕੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਉਪਰਿ ਆਇਆ ॥

ਨਿਗਮੁ×ਆਗਮੁ=ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਬਚਨ ਪਹਿਲੇ ਆਖ ਕੇ ਸੁਣਾਏ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਦੀ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਭੀ ਓਸੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਭੀ ਏਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਨਿਗਮੁ=ਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਗੱਲ ਅਗਮ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੇਦ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਬਚਨ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਆਖ ਕੇ ਸੁਣਾਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਆਇਆ ਹੈ ਭਾਵ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਹੈ।

**ਗੁਰਸਿਖਾ ਵਡਿਆਈ ਭਾਵੈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ
ਮਨਮੁਖਾ ਓਹ ਵੇਲਾ ਹਥਿ ਨ ਆਇਆ ॥੨॥**

ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ ਭਾਵਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹਥ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸਚੁ ਸਚਾ ਸਭਦੂ ਵਡਾ ਹੈ ਸੋ ਲਏ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਟਿਕੇ ॥

ਸਚੁ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਚਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਟਿਕੇ=ਇਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਵਾ:-ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਟਿਕੇ=ਟਿਕਾਇਆ ਭਾਵ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਟਿਕੇ ਲਗਾਏ ਹਨ।

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿ ਸਚੁ ਧਿਆਇਦਾ ਸਚੁ ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਇਕੇ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਓਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਚ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਚ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਚਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਕ ਸਰੂਪ ਹਨ।

ਸੋਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਿ ਪੰਜੇ ਦੂਤ ਕੀਤੇ ਵਸਿ ਛਿਕੇ ॥

ਓਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛਿਕੇ=ਖਿੱਚ ਕੇ ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਦੂਤ ਵਸਿ=ਕਾਬੂ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਜਿ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦੇ

ਤਿਨ ਅੰਦਰਿ ਕੂੜੁ ਫਿਟੁ ਫਿਟੁ ਮੁਹ ਫਿਕੇ ॥

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਗਿਣਾਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਝੂਠ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਫਿਕੇ ਬੋਲ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿੱਟ ਫਿੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥

ਓਇ ਬੋਲੇ ਕਿਸੇ ਨ ਭਾਵਨੀ ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਚੁਕੇ ॥੮॥

ਉਹ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਕਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਚੁਕੇ=ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ॥੮॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥

ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸਭੁ ਖੇਤੁ ਹੈ ਹਰਿ ਆਪਿ ਕਿਰਸਾਣੀ ਲਾਇਆ ॥

ਇਹ ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਸਭ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਖੇਤ ਹੈ, ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਕਿਰਸਾਣੀ—ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਖਸਿ ਜਮਾਈਅਨੁ ਮਨਮੁਖੀ ਮੂਲੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਰੂਪੀ ਇਕ ਬੋਹਲ ਜਮਾਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਬੋਹਲ ਜਮਾਇਆ ਹੈ। ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੇ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਰੂਪੀ ਮੂਲ ਹੀ ਗਵਾ ਲੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸ੍ਵਾਸ ਨਿਸਫਲ ਕਰ ਲੀਤੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ:-ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਗੁਆ ਲੀਤਾ ਹੈ।

ਸਭੁ ਕੋ ਬੀਜੇ ਆਪਣੇ ਭਲੇ ਨੇ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਸੋ ਖੇਤੁ ਜਮਾਇਆ ॥

ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਭਲੇ ਲਈ ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਵੇ ਓਹੀ ਖੇਤ ਜਮਾਇਆ—ਉਗਦਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਸਭ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਭਲੇ ਨੂੰ ਭਾਵ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਵਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪੀ ਖੇਤ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਉਗਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿਖੀ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੀਜਿਆ

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਫਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇਆ ॥

ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਰਕੇ ਫਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇਆ—ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਫਲ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਜਮੁ ਚੂਹਾ ਕਿਰਸ ਨਿਤ ਕੁਰਕਦਾ ਹਰਿ ਕਰਤੈ ਮਾਰਿ ਕਢਾਇਆ ॥

ਜਮ ਰੂਪੀ ਚੂਹਾ ਜੋ ਰੋਜ਼ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਰੂਪੀ ਕਿਰਸ—ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਕੁਰਕਦਾ—ਕਟਦਾ ਸੀ, ਹਰੀ ਕਰਤੈ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਢਾ ਦਿਤਾ। ਅਥਵਾ:-ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਚੂਹਾ ਜੋ ਨਿਤਾ-ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਜਮ—ਜਮ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਕਟ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸੋ ਹਰੀ ਕਰਤੈ ਨੇ ਮਾਰਕੇ ਕੱਢ ਦਿਤਾ।

ਕਿਰਸਾਣੀ ਜੰਮੀ ਭਾਉ ਕਰਿ ਹਰਿ ਬੋਹਲ ਬਖਸ ਜਮਾਇਆ ॥

ਭਾਉ ਕਰਿ—ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਕਿਰਸਾਣੀ—ਖੇਤੀ ਜੰਮੀ, ਹਰੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਰੂਪੀ ਬੋਹਲ ਨੂੰ ਜਮਾਣਾ ਕੀਤਾ, ਵਾ:-ਹਰੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਬੋਹਲ ਜਮਾਇਆ।

ਤਿਨ ਕਾ ਕਾੜਾ ਅੰਦੇਸਾ ਸਭੁ ਲਾਹਿਓਨੁ ਜਿਨੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾੜਾ = ਝੋਰਾ ਅੰਦੇਸਾ = ਸੰਸਾਰਾ ਲਾਹਿਓਨੁ = ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਲਾਹ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਤਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਭੀ ਤਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ੧।

ਮਃ ੪ ॥ ਸਾਰਾ ਦਿਨੁ ਲਾਲਚਿ ਅਟਿਆ ਮਨਮੁਖਿ ਹੋਰੇ ਗਲਾ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਅਟਿਆ = ਭਰਿਆ ਹੈ, ਵਾ:-ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਅਟਿਆ = ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਰੱਬ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਹੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਗਲਾ = ਸਮੁਦਾਇ ਪਰਮੇਸਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰਫ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਗਲਾ = ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰੇ = ਹੋਕਰੇ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਤੀ ਊਘੈ ਦਬਿਆ ਨਵੇ ਸੋਤ ਸਭਿ ਢਿਲਾ ॥

ਜਦ ਰਾਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਥਕੇਵੇਂ ਕਰਕੇ ਊਘੈ ਦਬਿਆ = ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਦਬਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਵੇ ਸੋਤ = ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨਮੁਖਾ ਦੇ ਸਿਰਿ ਜੋਰਾ ਅਮਰੁ ਹੈ ਨਿਤ ਦੇਵਹਿ ਭਲਾ ॥

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਜੋਰਾ = ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਅਮਰੁ = ਹੁਕਮ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਭਲਾ = ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਕਪੜੇ ਵਗੈਰਾ ਲਿਆਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਜੇ ਕੁਝ ਔਰਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਭਲਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਔਰਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਵੇ। ਅਥਵਾ:-ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੱਲੇ ਪਕੌੜੀਆਂ ਲਿਆਕੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਔਰਤ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਨਾ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਕੁਬਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਭਲਾ = ਨੇਜਾ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਮਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਜੋਰਾ ਦਾ ਆਖਿਆ ਪੁਰਖ ਕਮਾਵਦੇ ਸੇ ਅਪਵਿਤ ਅਮੇਧ ਖਲਾ ॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਜੋਰਾ = ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਕਿਹਾ ਬਚਨ ਕਮਾਵਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨ ਕਰਕੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ, ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਭੀ ਅਮੇਧ = ਅਪਵਿਤ੍ਰ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਭੀ ਖਲਾ = ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ। ਅਥਵਾ:-ਜਿਵੇਂ ਖੱਲ ਦਾ ਜੋੜਾ ਅਮੇਧ = ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ,

ਵਾ:-ਉਹ ਖਲਾ = ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਅਪਵਿਤ ਅਮੇਧ = ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ।

ਵਾ:-ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਤੇ ਅ x ਮੇਧ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਬੇ-ਅਕਲ ਹਨ।

ਕਾਮਿ ਵਿਆਪੇ ਕੁਸੁਧ ਨਰ ਸੇ ਜੋਰਾ ਪੁਛਿ ਚਲਾ ॥

ਜੇ ਕਾਮ ਚੇਸਟਾ ਵਿਚ ਵਿਆਪੇ ਹੋਏ ਕੁਸੁਧ ਨਰ = ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਉਹ ਜੋਰਾ = ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁਛਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਪੁਛਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-ਇਕ ਸਮੇਂ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ “ਵਿਦਿਆ” ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ “ਭਾਨੂ ਮਤੀ” ਦੋਨੋਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰਲਕੇ ਬੈਠੀਆਂ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਵਿਦਿਆ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਹੇ ਰਾਣੀ ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ? ਤੇਰੇ ਆਖੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਭਾਨੂ ਮਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹਾਂ ਜੀ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜੋ ਗਲ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਉਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਗਧਾ ਬਣਾਵਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਸੋਝੇਗਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਦਿਆ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪਤੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਭੀ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੁੰਨਣਾ ਚਾਹਵਾਂ ਤਾਂ ਮੁੰਨ ਸਕਦੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਦੋਨੋਂ ਔਰਤਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸੰਧਿਆ ਪਈ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਪਹੁੰਚੇ, ਪਹਿਲੇ ਰੋਟੀ ਖੁਆ ਕੇ ਮਗਰੋਂ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਭਾਨੂ ਮਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਰਾਜਨ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਸੁਖ ਹੈ? ਜੋ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਜ ਤਕ ਅਸਾਂ ਨੇ ਗਧਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਸੁਭਦੇ! ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਸਵੇਰੇ ਤੈਨੂੰ ਕਈ ਗਧੇ ਵਿਖਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਭਾਨੂ ਮਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸੁਆਮੀ ਜੀ! ਹੁਣੇ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਆਪ ਬਣਕੇ ਵਿਖਾਓ ਗਧੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੈਣ ਪਿਛੇ ਆਪ ਗਧਾ ਬਣਕੇ ਨਚਣੇ ਟਪਣੇ ਲਗ ਪਿਆ ਤੇ ਔਰਤ ਰਾਜੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸੁਣ ਲਗ ਪਈ ਅਤੇ ਆਖਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਰਾਜਨ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪ ਗਧੇ ਬਣ ਗਏ। ਨਾਲੇ ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਆਖ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜ ਦੀ ਰਾਤ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਦੀ ਔਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਦਾ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੁੰਨ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਰਾਜਾ ਸੁਣਕੇ ਅਚੰਭਵ (ਅਸਚਰਜ) ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਸ ਤਰਫ ਜਦ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਘਰ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਔਰਤ ਨੇ ਰੋਟੀ ਖੁਆਈ। ਰੋਟੀ ਖਾਕੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ, ਤਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਇਸ ਵਲ ਰੁਖ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ-ਸੁਭਦੇ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਥੜ ਆਈ ਹੈ, ਜੋ ਅਜ ਨਰਾਜ ਹੋ ਗਈ ਹੈ? ਵਿਦਿਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋਰ

ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਰੋਮ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਚੁਭਦੇ ਹਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੇਕਰ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਇਸੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਿਨੇ ਸਾਫ ਕਰਵਾ ਦਿਆਂਗਾ ਔਰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜੇਕਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਸਾਫ ਕਰਵਾ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਿਹੜਾ ਨਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ ਔਰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਜੁ ਬੈਠੀ ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਅਗੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਨੇ ਉਸਤਰਾ ਫੇਰਕੇ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੁੰਨ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਹਾਸੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜ ਦੀ ਰਾਤ ਭਾਨੂ ਮਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ 'ਰਾਜੇ ਭੋਜ' ਨੂੰ ਗਧਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਅਸਚਰਜ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਰਾਤ ਬੀਤ ਗਈ ਦਿਨ ਉਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ 'ਕਾਲੀ ਦਾਸ' ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਦ ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਨੇ ਵੇਖਕੇ ਕਿਹਾ:-

ਕਾਲੀ ਦਾਸਾ ਕਵੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਾ ਕਸਮਿਨ ਪ੍ਰਵਣਿੰ ਮੁੰਡਤਹ ॥

ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ "ਹੇ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਵੀ ! ਅਜ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਪੁਰਬ ਲਗਾ ਹੈ, ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਰਬ ਆਇਆ ਸੀ ਯਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ, ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਕਿਸ ਪੁਰਬ ਉਤੇ ਜਾਕੇ ਮੁਨਾਇਆ ਹੈ ?"

ਗਰਦਭਾ ਯਤ੍ਰ ਗਾਯੰਤੀ, ਤਸਮਿਨ ਪ੍ਰਵਣਿੰ ਮੁੰਡਤਹ ॥

ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਯਤ੍ਰ—ਜਿਸ ਪੁਰਬ ਉਤੇ ਆਪ ਗਧੇ ਬਣਕੇ ਗਾਯੰਤੀ—ਹਿਣਕੇ ਹੋ। ਤਸਮਿਨ—ਤਿਸੀ ਪੁਰਬ ਉਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੁਨਾਇਆ ਹੈ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਲਵੋ ਜੇ ਭੀ ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਆਖਿਐ ਜੋ ਚਲੈ ਸੋ ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਭਲ ਭਲਾ ॥

ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਵਾਦੀ ਪੁਰਸ਼ ਭਲਿਆਂ ਤੋਂ ਭਲਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਚੰਗਿਆਂ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਜੋਰਾ ਪੁਰਖ ਸਤਿ ਆਪਿ ਉਪਾਇਅਨੁ ਹਰਿ ਖੇਲ ਸਤਿ ਖਿਲਾ ॥

ਵਾਸਤਵ ਵਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੇ ਆਪ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਹ ਜਗਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖੇਲ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਖੇਡਿਆ ਹੈ।

ਸਭ ਤੇਰੀ ਬਣਤ ਬਣਾਵਣੀ ਨਾਨਕ ਭਲ ਭਲਾ ॥੨॥

ਇਹ ਸਾਰੀ ਤੇਰੀ ਬਣਾਵਟ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਭਲਿਆਂ ਤੋਂ ਭਲਾ ਹੈਂ, ਵਾ:-ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੂੰ ਭਲਾ ਹੈਂ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਅਥਾਹੁ ਹੈ ਅਤੁਲੁ ਕਿਉ ਤੁਲੀਐ ॥

ਹੇ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਅਥਾਹ ਤੇ ਅਤੁਲ—ਤੋਲਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈਂ, ਤੇਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤੋਲੀਏ ?

ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਜਿ ਤੁਧੁ ਧਿਆਇਦੇ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੀਐ ॥

ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਵਡਿਆ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਪਰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪ ਮਿਲੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਣੀਐ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ = ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਹੇ ਭਾਈ! ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਣੀਏ ਵਾ:-ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰੇ ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣੀਏ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਰੀਸੈ ਹੋਰਿ ਕਚੁ ਪਿਚੁ ਬੋਲਦੇ

ਸੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੇ ਝੜਿ ਪੜੀਐ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਰੀਸ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਜੋ ਅਸ਼ਰਧਾਲੂ ਪੁਰਸ਼ ਕਚੁ ਪਿਚੁ = ਵਾ:-ਕਚੀ ਬਾਣੀ, ਵਾ:-ਕੱਚੇ ਪਿਲੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਉਹ ਝੂਠੇ ਪੁਰਸ਼ ਕੂੜੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਝੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਓਨ੍ਹਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਹੈ

ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਨੋ ਝਖਿ ਮਰਦੇ ਕੜੀਐ ॥੯॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੂੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵਿਹੁ ਰੂਪੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਝਖਿ ਮਰਦੇ=ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕੜੀਐ=ਝੂਰਦੇ ਹਨ ॥ ੯ ॥

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੪ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਿਰਮਲੀ ਨਿਰਮਲ ਜਨੁ ਹੋਇ ਸੁ ਸੇਵਾ ਘਾਲੇ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਰਮਲੀ=ਮਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਘਾਲੇ=ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:-ਨਿਰਮਲ ਜਨ ਹੋਕੇ ਅਰਥਾਤ ਦਿਲੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੋਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ।

ਜਿਨ ਅੰਦਰਿ ਕਪਟੁ ਵਿਕਾਰੁ ਝੂਠੁ ਓਇ ਆਪੇ ਸਚੇ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜਮਾਲੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਪਟ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਤੇ ਝੂਠ ਆਦਿਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਜਮਾਲੇ=ਦੁਖੀ ਕਰਕੇ ਸਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸਚਿਆਂ ਤੋਂ ਵਖਰਿਆਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੩੦੫)

ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਬਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ ਘਾਲਨਿ**ਕੂੜਿਆਰ ਨ ਲਭਨੀ ਕਿਤੈ ਥਾਇ ਭਾਲੇ॥**

ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਬੈਠ ਕੇ ਸੇਵਾ ਆਦਿਕ ਘਾਲਨਿ=ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕੂੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਭਾਲੇ ਹੋਏ ਕਿਸੀ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਭੀਂਦੇ।

ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਆਖਿਆ ਸੁਖਾਵੈ ਨਾਹੀ**ਤਿਨ੍ਹਾ ਮੁਹ ਭਲੇਰੇ ਫਿਰਹਿ ਦਯਿ ਗਾਲੇ॥**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਬਚਨ ਸੁਖਾਵੈ ਨਾਹੀ=ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਭਲੇਰੇ=ਬੁਰੇ (ਭਰਿਸ਼ਟੇ) ਹਨ, ਵਾ:-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਭਾਵੇਂ ਚੰਗੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਦਯਿ=ਪ੍ਰੇਰਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗਾਲੇ ਹੋਏ, ਭਾਵ ਕੋਹੜੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨ ਅੰਦਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਹਰਿ ਕੇਰੀ**ਸੇ ਕਿਚਰਕੁ ਵੇਰਾਈਅਨਿ ਮਨਮੁਖ ਬੇਤਾਲੇ॥**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਬੇਤਾਲੇ=ਭੂਤਨੇ, ਵਾ:-ਤਾਲ=ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਬੇ=ਰਹਿਤ ਹਨ ਉਹ ਕਿਚਰਕੁ ਵੇਰਾਈਅਨਿ=ਕਦ ਤਕ ਪਰਚਾਏ ਜਾਣ

ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਮਿਲੈ ਸੁ ਆਪਣਾ ਮਨੁ ਥਾਇ ਰਖੈ**ਉਹੁ ਆਪਿ ਵਰਤੈ ਆਪਣੀ ਵਥੁ ਨਾਲੇ॥**

ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਟਿਕਾਏ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਹੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਇਕਨਾ ਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਸੁਖੁ ਦੇਵੈ**ਇਕਿ ਆਪੇ ਵਖਿ ਕਢੈ ਠਗਵਾਲੇ॥੧॥**

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਇਕਨਾ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਸੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਇਕਨਾ ਠੱਗੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ॥੧॥

ਮਃ੪॥ ਜਿਨ੍ਹਾ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ ਤਿਨਕੇ ਕਾਜ ਦਯਿ ਆਦੇ ਰਾਸਿ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਨਿਧਾਨੁ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦਯਿ=ਪ੍ਰੇਰਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਰਾਸਿ=ਦਰੁਸਤ ਭਾਵ ਠੀਕ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ:-ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ॥ ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ॥

[ਪੰਨਾ ੨੮੬]

ਤਥਾ:-ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਣੇ ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ॥ ਕਾਰਜੁ ਆਇਆ ਸਗਲਾ ਰਾਸਿ॥

[ਪੰਨਾ ੧੧੫੨]

ਤਿਨ ਚੂਕੀ ਮੁਹਤਾਜੀ ਲੋਕਨ ਕੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਗੁ ਕਰਿ ਬੈਠਾ ਪਾਸਿ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਚੁਕ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਗੁ=ਪੱਖ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਜਾਂ ਕਰਤਾ ਵਲਿ ਤਾ ਸਭੁ ਕੋ ਵਲਿ ਸਭਿ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਕਰਹਿ ਸਾਬਾਸਿ ॥

ਜਾਂ ਜਿਸਦੀ ਤਰਫ਼ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਭ ਕੋਈ ਸਾਬਾਸਿ=ਧੰਨ ਧੰਨ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਹੁ ਪਾਤਿਮਾਹੁ ਸਭੁ ਹਰਿ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭਿ ਜਨ ਕਉ ਆਇ ਕਰਹਿ ਰਹਰਾਸਿ ।

ਸਾਹ ਅਤੇ ਬਾਦਸਾਹ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੋਈ ਹਰੀ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਰਹਰਾਸਿ=ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਹਰਿ ਵਡਾ ਸੇਵਿ ਅਤੁਲੁ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੇਵ ਕੇ ਉਲ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ਦਾਨੁ ਦੀਆ ਹਰਿ ਨਿਹਚਲੁ ਨਿਤ ਬਖਸੇ ਚੜੈ ਸਵਾਇਆ ॥

ਨਿਸਚਲ ਹਰੀ ਨੇ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਦਾਨ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਬਖਸ਼ਦਿਆਂ ਅਰਥਾਤ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵੰਡਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਭੀ ਸਵਾਇਆ ਚੜਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮੁਕਦਾ ਨਹੀਂ।

ਕੋਈ ਨਿੰਦਕੁ ਵਡਿਆਈ ਦੇਖਿ ਨ ਸਕੈ ਸੋ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ਪਚਾਇਆ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਜਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਤੈ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪਚਾਇਆ=ਖਰਾਬ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਗੁਣ ਬੋਲੈ ਕਰਤੈ ਕੇ ਭਗਤਾ ਨੋ ਸਦਾ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਮੈਂ ਜਨ ਤਾਂ ਸਦਾ ਕਰਤੈ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਸਾਹਿਬੁ ਅਗਮ ਦਇਆਲੁ ਹੈ ਵਡ ਦਾਤਾ ਦਾਣਾ ॥

ਹੇ ਸਾਹਿਬ ! ਤੂੰ ਅਗਮ=ਵਾਹ-ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਪਰੇ ਭੇ ਦਿਆਲੂ ਹੈਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਵੱਡਾ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, ਸਭ ਦੀ ਗੱਲ ਜਾਣਨੇ ਨੂੰ ਤੂੰ ਵੱਡਾ ਦਾਣਾ ਹੈਂ।

ਫੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਮੈ ਹੋਰੁ ਕੇ ਦਿਸਿ ਨ ਆਵਈ ਤੂ ਹੈਂ ਸੁਘੜੁ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਣਾ ॥

ਤੇਰੇ ਜੇਡਾ ਵੱਡਾ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਤੂੰ ਹੀ ਸਰੋਸ਼ਟ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਘਾੜਤ ਘੜਣ ਵਾਲਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਾਂਵਦਾ ਹੈਂ।

ਮੋਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਦਿਸਿ ਆਵਦਾ ਸਭੁ ਚਲਣਹਾਰਾ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ॥

ਜੋ ਕੁਟੰਬ ਨਿਗਾਹ ਆਵਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਚਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਖੇ ਜੋ ਮੋਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਆਵਣ ਜਾਣਾ=ਜੰਮਣ ਮਰਣਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਬਿਨੁ ਸਚੇ ਹੋਰਤੁ ਚਿਤੁ ਲਾਇਦੇ ਸੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜਾ ਤਿਨ ਮਾਣਾ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਚੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਚਿਤ ਨੂੰ ਲਗਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਝੂਠੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਭੀ ਝੂਠਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਧਿਆਇ ਤੂ ਬਿਨੁ ਸਚੇ ਪਚਿ ਪਚਿ ਮੁਏ ਅਜਾਣਾ ॥੧੦॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਭਾਈ ਤੂੰ ਸਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ, ਸਚੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਅਨਜਾਣ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸ ਫਸਕੇ, ਵਾ :—ਸੜ ਸੜਕੇ ਮਰ ਗਏ ਹਨ ॥੧੦॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥ ਅਗੋਂਦੇ ਸਤ ਭਾਉ ਨ ਦਿਚੈ ਪਿਛੋਂਦੇ ਆਖਿਆ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :- ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਤਮ ਤੀਰਥ—ਰਾਜਸ਼੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਚੌਰਾਸੀ ਪੰਝੀਆਂ ਸਹਿਤ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨਿਨ ਸੇਵਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬਿਠਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਪੁਰਖਾ! ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਚੋਠ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਸੇਵਕ ਨੇ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਹਾ—ਸਤ ਬਚਨ ਜੀ! ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚੋਠ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਨਿਯਤ ਕਰ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅਭਿਆਗਤ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦਿਵਾ ਭੇਜਿਆ,* ਪੁਨਾ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੋ ਤਪਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਸਦ ਭੇਜਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆਂ ਸਗੋਂ ਘਿਰਣਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਪੁਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੋਠ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਭੈਂਡੀ

* ਯਥਾ :- ਬਿਪ੍ਰ ਆਦਿ ਜੋ ਥੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ॥ ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਜਤੀ ਘਰਬਾਰੀ ॥

ਤਿਨਹਿ ਨਿਮੰਤਯੋ ਭੋਜਨ ਹੇਤੁ ॥ ਸਭ ਨੇ ਮਾਨਯੋ ਸਹਤ ਸੁਹੇਤ ॥

† ਪੁਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਵੀ ਦੋ ਤੇ ਵਾਰੀ ਮਨੁਖ ਭੇਜਿਆ, ਪਰ ਦੁਸ਼ਟ ਤਪੇ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਦੇਭ ਉਘਾੜਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਬਿਓਂਤ ਬਣਾਈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦਫ਼ਣਾ ਮਿਲੇਗੀ।

ਯਥਾ :- ਜੇ ਕੋ ਗੁਰ ਘਰ ਭੋਜਨ ਖੈਰੈ ॥ ਏਕ ਰੁਪਯਾ ਦਫ਼ਨ ਪੈਰੈ ॥ ਤਉ ਭੀ ਤਪਾ ਸੋ ਆਯੋ ਨਾਹੀ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਬਚਨ ਕਿਯੋ ਸਭ ਮਾਹੀ ॥੧੧॥ ਭੋਜਨ ਜੇਵਨੈ ਕੋ ਜੋ ਆਵਹਿ ॥ ਦੋਇ ਰੁਪਏ ਦਫ਼ਨਾ ਪਾਵੈ ॥ ਯਾਂ ਪਰ ਭੀ ਜਬ ਤਪਾ ਨਾ ਆਯੋ ॥ ਤਬ ਸਤਿਗੁਰ ਇਹ ਭਾਂਤ ਅਲਾਯੋ ॥੧੨॥ ਪਾਚ ਮੰਦ੍ਰਕਾਤ ਪਾਵੈ ਸੋਈ ॥ ਭੋਜਨ ਕੈ ਹਿਤ ਆਵੈ ਜੋਈ ॥ ਤਪਾ ਨ ਆਯੋ ਪਰ ਲਲਚਾਯੋ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਦਸ ਕਾ ਲੋਭ ਦਿਖਾਯੋ ॥ ਓੜਕ ਜਬ ਗੁਰ ਮੋਹਰ ਸੁ ਕਹੀ ॥ ਤਬਹਿ ਤਪੇ ਕੀ ਬੁਧਿ ਸੁ ਬਹੀ ॥੪॥

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੬੦]

੧ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ, ੨ ਕਿਹਾ, ੩ ਰੁਪਏ, ੪ ਰੁੜ੍ਹ ਗਈ।

ਪਿਟਾਈ ਕਿ ਜਿਲ ਜੋ ਭੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਣ ਆਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮੋਹਰਾਂ ਮਿਲਣਗੀਆਂ। ਜਦ ਇਹ ਗੱਲ ਤਪੇ ਨੇ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਬੜਾ ਘਬਰਾਇਆ ਚਿਤ ਵਿਚ ਚੈਨ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤਪਾ ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਹੈ ਗਾਲਿਆ ॥ ਜਿਥੇ ਬੋੜਾ ਧਨੁ ਵੇਖੇ ਤਿਥੇ ਤਪਾ ਭਿਟੈ ਨਾਹੀ ਧਨਿ ਬਹੁਤੇ ਡਿਠੋਂ ਤਪੇ ਧਰਮੁ ਹਾਰਿਆ ॥" [ਪੰਨਾ ੩੧੫]

ਚਿਤ। ਵਚ ਜਿਸਾਰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਮੈਂ ਤੇ ਦੂਜਾ ਮੇਰਾ ਪੁਤਰ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਦਸ ਮੋਹਰਾਂ ਮਿਲਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਚ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ—“ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਪਾ ਆ ਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਵੋ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਅਗੋਂ ਦੇ ਸਤ ਭਾਉ ਨ ਦਿਚੈ ਪਿਛੋ ਦੇ ਆਖਿਆ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਸਤ=ਸਤਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਅਗੋਂ ਅਸਾਂ ਨੇ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦੇ=ਦਿਵਾ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸਤ ਭਾਉ=ਸਤ ਬਚਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਥਵਾ :-ਅਸਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦਿਵਾ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਤਪੇ ਨੇ ਭਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਤ ਬਚਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਪਿਛੋਂ ਦਾ ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਛਾਦਨੁ ਭੋਜਨੁ ਨ ਲੈਹੀ ਸਤ ਭਿਖਿਆ ਮਨ ਹਠਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

[ਪੰਨਾ ੫੧੩]

ਅਧਵਿਚਿ ਫਿਰੈ ਮਨਮੁਖੁ ਵੇਚਾਰਾ ਗਲੀ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥

ਵਿਚਾਰਾ ਮਨਮੁਖ ਜੋ ਤਪਾ ਹੈ ਉਹ ਅਧਵਾਟੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭ ਕਰਕੇ ਨਾ ਘਰ ਵਿਚ ਚੈਨ ਨਾਲ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਖਲੋਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਪਿਛਾਹਾਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸੁਖ ਪਾਵੇਗਾ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :-ਅਗੋਂ ਦੇ ਸਤ ਭਾਉ ਨ ਦਿਚੈ

- (੧) ਮੌਤ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਅਗੋਂ=ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ “ਸਤ×ਭਾਉ ਨ ਦਿਚੈ”=ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕੀਤੀ।
- (੨) ਅਥਵਾ :-ਸਚ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਦਿੱਤਾ, ਸਦਾ ਝੂਠ ਹੀ ਬੋਲਦਾ ਰਿਹਾ।
- (੩) ਵਾ:-ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਵਸਤੂ ਦੇ ਨਿਰਨੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।
- (੪) ਅਥਵਾ :-ਸਤ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਜਮ ਨੇ ਆਕੇ ਫੜ ਲਿਆ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਆਖਿਆ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਜਮ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਦਸ ਹੁਣ ਤਕ ਤੂੰ ਕੀ ਖਟਿਆ ਹੈ? ਤਾਂ ਜੀਵ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਰਤ ਰਖੇ ਹਨ, ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਤੂੰ ਨਾਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ?

ਜਦ ਜਮਾਂ ਨੇ ਤਾੜਿਆ ਤਾਂ ਦੋ ਚਾਰ ਕਦਮ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ ਮੈਂ ਨਾਮ ਜਪ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੁਣ ਪਿਛੋਂ ਦਾ ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਯਥਾ:- ਇਥੇ ਕੇ ਰਾਹੇ ਜੰਮਨ ਨਾਹੀ।

ਅਧਵਿਚ ਫਿਰੈ ਮਨਮੁਖੁ ਵੇਚਾਰਾ ਗਲੀ ਕਿਉ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ॥

ਵਿਚਾਰਾ ਮਨਮੁਖ ਜੀਵ ਅਧਵਾਟੇ ਹੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਚੁਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:- ਅਧਵਿਚ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭਰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭਲਾ ਕਿਵੇਂ ਸੁਖ ਪਾਵੇਗਾ।

ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁ ਕੂੜੀ ਆਵੈ ਕੂੜੀ ਜਾਵੈ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਕੂੜੀ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੰਮ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੂੜੀ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਾ:-ਕੂੜੀਆਂ ਮੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੋਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕੂੜੀਆਂ ਮੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਫਸੀ ਹੋਈ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਾ:-ਉਹ ਕੂੜੀ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੂੜਾ=ਝੂਠੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲਗੀ ਹੋਈ ਆਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਮੇਰਾਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤਾ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਦਰੀ ਆਵੈ॥

ਜੇਕਰ ਮੇਰਾ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤਾ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਨਦਰੀ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਵਦੇ ਹਨ।

ਤਾ ਅਪਿਉ ਪੀਵੈ ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਕੇਰਾ ਸਭੁ ਕਾੜਾ ਅੰਦੇਸਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥

ਜਦ ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਜੋ ਸਬਦ ਹੈ ਉਸ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। ਕਾੜਾ=ਝੋਰਾ ਅੰਦੇਸਾ=ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਭਰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਕਾਵੈ=ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਦਾ ਅਨੰਦਿ ਰਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਦਾ ਹੈ॥੧॥

ਹੁਣ ਸਿਖ ਦੇ ਲਈ ਨਿਤ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਃ ੪ ॥ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ

ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਗੁਰ=ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਜੋ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸਿਖ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭਲਕੇ=ਰੱਜ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵੈ।

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥

ਭਲਕੇ=ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਰਭਾਤੀ=ਸਵੇਰੇ ਉਠਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕਰੇ । ਪਹਿਲੇ ਖੂਹ ਤੇ ਯਾਂ ਕੋਲਸਰ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰੇ ।

ਵਾ:-ਸਵੇਰੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ ਹੋਵੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਜੋ ਸਤਸੰਗ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰੇ ।

ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਜਪ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ *ਚਾਰੇ ਕਿਲਵਿਖ, ਸਮੂਹ ਪਾਪ ਅਤੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਲਹਿ ਜਾਵੈ=ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ

ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਫਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗਾਵਣਾ ਕਰੇ, ਅਥਵਾ:-ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਤਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਗਾਵੇ । ਪੁਨਾ ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਉਠਦਿਆਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵੇ ॥

ਯਥਾ:-ਨਿਤ ਉਠ ਗਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥

[ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੧੩੪੦

ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਸੇ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥

ਜੋ ਸਿਖ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਤੇ ਗਿਰਾਸਿ=ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਾਵਦਾ ਹੈ ।

*ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਕਾਲੀ ਗਊ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਵੇਸ਼ਵਾ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਣਾ, ਇਹ ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ:-

ਯਥਾ:-ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੈਲੀ ਘਾਤੁ ਕੰਵਕਾ ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨੁ ॥

ਫਿਟਕ ਫਿਟਕਾ ਕੋੜੁ ਬਦੀਆ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਪਾਹਿ ਏਤੇ ਜਾਹਿ ਵੀਸਰਿ ਨਾਨਕਾ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੪੧੩

ਤਥਾ:-ਚਾਰੇ ਕਿਲਵਿਖ ਉਨਿ ਅਘ ਕੀਏ ਹੋਆ ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਤੁ ॥

ਪੋਥੀ ਗੀਤ ਕਵਿਤ ਕਿਛੁ ਕਦੇ ਨ ਕਰਨਿ ਧਰਿਆ ॥

ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਓਸੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਤਾ ਨਿਮਖ ਸਿਮਰਤ ਤਰਿਆ ॥੪॥ [ਪੰਨਾ ੭੦

(ਪੰਨਾ ੩੦੬)

ਜਿਸਨੇ ਦਇਆਲੂ ਹੋਵੇ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ॥

ਜਿਸਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਦਿਆਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਗੁਰ ਸਿਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪਣਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ**ਜੇ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥ ੨ ॥**

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਮੰਗੋ, ਜੋ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਵਾਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਜੇ ਤੁਧੁ ਸਚੁ ਧਿਆਇਦੇ ਸੇ ਵਿਰਲੇ ਥੋੜੇ ॥

ਹੇ ਸਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਤੈਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਥੋੜੇ ਹਨ, ਪਰ ਥੋੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਵਿਰਲੇ ਹਨ, ਵਾ:-ਉਹ ਵਿਰਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਥੋੜੇ ਹਨ।

ਯਥਾ:-ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ ਫੇਲ ਫਕੜੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੧੨ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੪੧੧]

ਜੇ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਇਕੁ ਅਰਾਧਦੇ ਤਿਨਕੀ ਬਰਕਤਿ ਖਾਹਿ ਅਸੰਖ ਕਰੋੜੇ ॥

ਜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਮਨ ਚਿਤ ਕਰਕੇ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਾਧਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤ ਕਰਕੇ ਅਸੰਖਾਂ ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਅਸੰਖ=ਅਨਗਿਣਤ ਹੀ ਕਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਤੁਧੁਨੋ ਸਭ ਧਿਆਇਦੀ ਸੇ ਥਾਇ ਪਏ ਜੇ ਸਾਹਿਬ ਲੋੜੇ ॥

ਹੇ ਸਾਹਿਬ ! ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਲੋੜੇ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਰੂਪ ਥਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ।

ਜੇ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਖਾਦੇ ਪੈਨਦੇ ਸੇ ਮੁਏ ਮਰਿ ਜੰਮੇ ਕੋੜੇ ॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕੋਹੜੀ ਪੁਰਸ਼ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਪੁਨਾ ਮਰਦੇ ਜੰਮਦੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ:-ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਮਰਿ ਜੰਮੇ ਕੋੜੇ=ਕੋਹੜੀ ਹੋ ਕੇ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਕੋੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੋੜੀਆਂ ਅਰਥਾਤ ਬੀਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੀਸੀਆਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।

ਓਇ ਹਾਜਰੁ ਮਿਠਾ ਬੋਲਦੇ ਬਾਹਰਿ ਵਿਸੁ ਕਢਹਿ ਮੁਖਿ ਘੋਲੇ ॥

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਹਾਜਰ=ਸਨਮੁਖ ਤਾਂ ਮਿਠਾ ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਾਹਰਿ=ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਵਿਸੁ ਘੋਲੇ=ਜ਼ੋਹਰ ਨੂੰ ਘੋਲਕੇ ਮੂੰਹੋਂ ਬਚਨ ਕਢਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਰੱਜ ਕੇ ਨਿੰਦਿਆ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ।

ਮਨਿ ਖੋਟੇ ਦਯਿ ਵਿਛੋੜੇ ॥ ੧੧ ॥

ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਮਨ ਦੇ ਖੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਦਯਿ=ਪ੍ਰੇਮਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਿਆ ਹੈ ॥੧੧॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੋਂਦਾ ਖਤ੍ਰੀ ਆਪਣੀ ਉਮਰਾ ਭੰਗ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ 'ਗੋਂਦੇ' ਦਾ ਪੁਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਰੋਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤੇ ਮਾਨ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕਿਆ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਕੇ ਭੇਟਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਗੋਂਦੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵੇਖ ਵੇਖਕੇ ਸੜਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਕੇ ਆਖਿਆ ਜੇਕਰ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਵਸਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਅੱਧਾ ਧਨ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖੋਟੀ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਲੰਗਰਿ ਬਿਖੇ ਗਮਨ ਕਰ ਜਾਵਹੁ ॥ ਜਿਥੋਂ ਅੰਨ ਚਾਹੁ ਤਹਿ ਖਾਵਹੁ ॥ ਹੋਰ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਢਕੇ ਦੇਈਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਗੋਂਦੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਤਾਂ ਧਨ ਹੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ। ਅੰਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਛਕਦੇ ਹੀ ਹਾਂ। ਜੋ ਬਿਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਲੋਕ ਆਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅਗੇ ਭੇਟਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਦਿਓ, ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ—

ਯਥਾ:—ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਹਯੋ ਤਿਨ ਫੇਰ ॥ ਧਨ ਕੋ ਲੋਭ ਕਰਤ ਹੋ ਢੇਰ ॥

ਗੁਰ ਕੇ ਸਦਨ ਮਿਲੇਗੀ ਦੇਗ ॥ ਅਵਰ ਲੋਭ ਤਿਆਗਹੁ ਤੁਮ ਬੇਗ ॥

ਕਾਹੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕ ਕਰਤ ਹੋ ॥ ਹਮ ਸੇਂ ਧਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਅਰਤਿ ਹੋ ॥

ਐਸੇ ਬਹੁਤੋ ਭਈ ਤਕਰਾਰ ॥ ਓੜਕ ਦੁਸਟ ਕਰਤ ਭੇ ਰਾਰ ॥

ਕਹਤ ਭਏ ਹਮ ਦਿਲੀ ਜਾਂਵਹਿ ॥ ਕਰਿ ਫਰਿਆਦ ਤੁਮਤੇ ਧਨ ਪਾਂਵਹਿ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਯੋ-ਖੁਸ਼ੀ ਸੋ ਕਰੋ ॥ ਹਮਤੇ ਧਨ ਕੀ ਆਸ ਨ ਧਰੋ ॥

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੬੧

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਉਠਕੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਦਿਲੀ ਜਾ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੁਣੀ ਨਾ, ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਕੀਤੀ, ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਉਸ ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਇਹ ਰੀਤ ਸੀ ਜਦ ਛੇਤੀ ਪੁਕਾਰ ਨਾ ਸੁਣੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਮੈਲੇ ਕੁਚੈਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਗੋਂਦੇ ਦਾ ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ ਉਸਦੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਮੈਲਾ ਗੋਦੜਾ ਪਾ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਫੇਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਓਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਚੈਬੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਲੁ ਜੂਈ ਭਰਿਆ ਨੀਲਾ ਕਾਲਾ ਖਿਧੋਲੜਾ ਤਿਨਿ ਵੇਮੁਖਿ ਵੇਮੁਖੈ ਨੋ ਪਾਇਆ ॥

ਮੈਲ ਤੇ ਜੂਆਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਨੀਲੀਆਂ ਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਟਾਕੀਆਂ ਦਾ ਸੀਤਾ ਹੋਇਆ ਨੀਲਾ ਤੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਖਿਧੋਲੜਾ=ਗੋਦੜਾ, ਤਿਸ ਬੇਮੁਖ ਤਪੇ ਜਾਂ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਬੇਮੁਖ ਜੋ ਗੋਂਦੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

ਪਾਸਿ ਨ ਦੇਈ ਕੋਈ ਬਹਣਿ ਜਗਤ ਮਹਿ

ਗੁਹ ਪੜਿ ਸਗਵੀ ਮਲੁ ਲਾਇ ਮਨਮੁਖੁ ਆਇਆ ॥

ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਬੈਠਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਗੁਹ ਪੜਿ=ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਟੋਕਰੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਸਗਵੀ=ਉਲਟੀ ਮੈਲ ਲਗਾ ਕੇ ਮਨਮੁਖ ਜੋ ਗੋਂਦੇ ਦਾ ਪੁਤਰ ਸੀ ਉਹ ਘਰ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਗੁਹ ਪੈਣ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਹਨ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਰਨ ਹੈ :-

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦਿਲੀ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਜਾਣ ਕੇ ਵਿਸ਼ਟਾ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ।

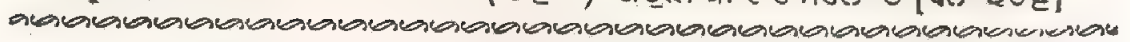
ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ :-ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੁਛਿਆ-ਇਹ ਕਿਸ ਉਤੇ ਪੁਕਾਰੂ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਭਾ ਵਿਖੇ ਇਕ ਪਠਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਾਸ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ ! ਇਹ ਦੱਖੀ ਉਸ ਗੁਰੂ ਉਤੇ ਪੁਕਾਰੂ ਬਣ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਚਿਤੌੜ ਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਪ ਨੰਗੀ ਪੈਰੀਂ ਗਏ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਬੜੀ ਮਾਰ ਪਵਾਈ ਤੇ ਧੱਕੇ ਦਿਵਾ ਕੇ ਕਚਹਿਰੀਓਂ ਬਾਹਰ ਕਢਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗੁਹ ਦੇ ਟੋਕਰੇ ਉਸ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਉਤੇ ਪੁਆਏ ਤੇ ਗੰਦੇ ਨਾਲੇ ਵਿਚ ਸੁਟਵਾਇਆ, ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਹੈ :-

ਸਗਵੀ ਮਲੁ ਲਾਇ ਮਨਮੁਖੁ ਆਇਆ ॥

ਪਰਾਈ ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਚੁਗਲੀ ਨੋ ਵੇਮੁਖੁ ਕਰਿ ਕੈ ਭੋਜਿਆ

ਓਥੈ ਭੀ ਮੁਹੁ ਕਾਲਾ ਦੁਹਾ ਵੇਮੁਖਾ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ॥

ਦੱਖੀ ਤਪੇ ਨੇ ਜੋ ਬੇਮੁਖ ਗੋਂਦੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆ ਤੇ ਚੁਗਲੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਭੋਜਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਧੰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਉਥੇ ਭੀ ਦੋਹਾਂ ਬੇਮੁਖਾਂ ਦਾ ਗੋਂਦੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਨਫਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤਵੇ ਦੀ ਕਾਲਖ ਮਲ ਕੇ ਕਾਲਾ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ।

**ਤੜ ਸੁਣਿਆ ਸਭਤੁ ਜਗਤ ਵਿਚਿ ਭਾਈ ਵੇਮੁਖੁ ਸਣੈ ਨਫਰੈ
ਪਉਲੀ ਪਉਦੀ ਫਾਵਾ ਹੋਇ ਕੈ ਉਠਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥**

ਹੋ ਭਾਈ ! ਇਹ ਬਚਨ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਤੜ=ਸੀਘਰ [ਤੁਰਤ] ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ, ਬੇਮੁਖ ਗੋਦੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਫਰੈ=ਦਾਸ ਦੇ ਸਹਿਤ ਪਉਲੀ ਪਉਦੀ=ਜੁੱਤੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਫਾਵਾ=ਛਿੱਬਾ ਹੋ ਕੇ ਉੱਠ ਕੇ ਘਰ ਵਲ ਆ ਗਿਆ।

**ਅਗੈ ਸੰਗਤੀ ਕੁੜਮੀ ਵੇਮੁਖੁ ਰਲਣਾ ਨ ਮਿਲੈ
ਤਾ ਵਹੁਟੀ ਭਤੀਜੀ ਫਿਰਿ ਆਇ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥**

ਅਗੈ ਘਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਤੇ ਕੁੜਮਾਚਾਰੀ ਵਿਚ ਉਸ ਬੇਮੁਖ ਨੂੰ ਰਲਣਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਭਾਵ ਕਿਸੀ ਨੇ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਾ ਲਾਇਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਨੰਦ ਨਾਲ ਬੇਸੁਰਤ ਹੋਇਆ ਵੇਖ ਕੇ ਵਹੁਟੀ ਤੇ ਭਤੀਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਲਿਆ ਪਾਇਆ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਧਰੇ ਮਰ ਹੀ ਨਾ ਜਾਵੇ।

ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਦੋਵੈ ਗਏ ਨਿਤ ਭੁਖਾ ਕੂਕੇ ਤਿਹਾਇਆ ॥

ਹਲਤੁ-ਪਲਤੁ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੋਵੇਂ ਉਸਦੇ ਨਿਸਫਲ ਚਲੇ ਗਏ, ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਭੁਖਾ ਅਤੇ ਤਿਹਾਇਆ ਕੂਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

**ਧਨੁ ਧਨੁ ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ
ਜਿਨਿ ਨਿਆਉ ਸਚੁ ਬਹਿ ਆਪਿ ਕਰਾਇਆ ॥**

ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸੁਆਮੀ ਸਦਾ ਹੀ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਰਸਨਾ ਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਸਚਾ ਨਿਆਂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ।

ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸੋ ਸਾਚੈ ਮਾਰਿ ਪਚਾਇਆ ॥

ਜੋ ਭੀ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਪੂਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮਾਰ ਕੇ ਪਚਾਇਆ=ਖਰਾਬ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਏਹੁ ਅਖਰੁ ਤਿਨਿ ਆਖਿਆ ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਉਪਾਇਆ ॥੧॥

ਇਹ ਅਖਰ=ਬਚਨ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਮਃ੪ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਜਿਸਕਾ ਨੰਗਾ ਭੁਖਾ ਹੋਵੈ ਤਿਸਦਾ ਨਫਰੁ ਕਿਥਹੁ ਰਜਿ ਖਾਏ ॥

ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੀ ਨੰਗਾ ਭੁਖਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਨਫਰੁ=ਨੌਕਰ ਕਿਥੋਂ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੭੬੩) ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪ [ਪੰਨਾ ੩੦੬]

ਇਸੈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਣ-ਮਰਵਾਹੇ, ਜਦ ਉਹ ਆਪ ਨੰਗੇ ਭੁੱਖੇ ਹੋਵਣ ਭਾਵ ਗੁਰਾਂ ਉਪਰ ਬਿਸਰਧਕ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਨਫਰ-ਨੌਕਰ ਕਿਥੋਂ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਨੌਕਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਵਾ.-ਸਾਹਿਬ ਕੋਣ-ਤਪਾ ਜਦ ਉਹ ਆਪ ਨੰਗਾ ਭੁਖਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤਪੇ ਦੇ ਨੌਕਰ ਮਰਵਾਹੇ ਕਿਥੋਂ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਘਰਿ ਵਥੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਨਫਰੈ ਹਥਿ ਆਵੈ ਅਣਹੋਦੀ ਕਿਬਹੁ ਪਾਏ ॥

ਜਿਹੜੀ ਵਸਤੂ ਮਾਲਕ ਦੇ ਘਰ ਹੋਵੇ, ਉਹੀ ਨੌਕਰ ਦੇ ਹਥ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਣਹੋਦੀ=ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਚੀਜ਼ ਕਿਥੋਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਫਿਰਿ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਸਾ ਸੇਵਾ ਅਉਖੀ ਹੋਈ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਿਆਂ ਫਿਰ ਲੇਖਾ ਮੰਗਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਦੁਖਦਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਹਰਿ ਗੁਰ ਸਫਲ ਦਰਸਨ ਕੀ

ਫਿਰਿ ਲੇਖਾ ਮੰਗੈ ਨ ਕੋਈ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਸਫਲ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਸੇਵਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਪੁਛੇਗਾ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਨਕ ਵੀਚਾਰਹਿ ਸੰਤ ਜਨ ਚਾਰਿ ਵੇਦ ਕਹੰਦੇ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜਨ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਭਗਤ ਮੁਖੈ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਸੇ ਵਚਨ ਹੋਵੰਦੇ ॥

ਕਿ ਭਗਤ ਜਨ ਜੋ ਭੀ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਬਚਨ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਗਟ ਪਹਾਰਾ ਜਾਪਦਾ ਸਭਿ ਲੋਕ ਸੁਣੰਦੇ ॥

ਸੰਸਾਰ ਪਹਾਰਾ=ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਜਾਪਦਾ=ਜਾਣੀਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਗਧ ਨਰ ਸੰਤ ਨਾਲਿ ਖਹੰਦੇ ॥

ਉਹ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਵਦੇ, ਜੋ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਖਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਓਇ ਲੋਚਨਿ ਓਨਾ ਗੁਣੈ ਨੌ ਓਇ ਅਹੰਕਾਰਿ ਸੜੰਦੇ ॥

ਉਹ ਸੰਤ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਗੁਣ ਦੇਈਏ, ਪਰ ਉਹ ਮੂਰਖ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਓਇ ਵਿਚਾਰੇ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਜਾ ਭਾਗ ਧੁਰਿ ਮੰਦੇ ॥

ਉਹ ਮੂਰਖ ਵਿਚਾਰੇ ਕੀ ਕਰਨ ? ਜਾ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਮੰਦਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਮੰਦੇ ਹਨ ।

ਜੇ ਮਾਰੇ ਤਿਨਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਸੇ ਕਿਸੈ ਨ ਸੰਦੇ ॥

ਉਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਰੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸਰਾਪੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ।

ਵੈਰੁ ਕਰਹਿ ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲਿ ਧਰਮ ਨਿਆਇ ਪਚੰਦੇ ॥

ਨਿਰਵੈਰ ਜੋ ਸੰਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਮੂਰਖ ਵੈਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਦੇ ਨਿਆਉਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਾ :- ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਚੰਦੇ—ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਜੇ ਜੇ ਸੰਤਿ ਸਰਾਪਿਆ ਸੇ ਫਿਰਹਿ ਭਵੰਦੇ ॥

ਜੇ ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਰਾਪੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭੌਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।

ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੂੰ ਕਟਿਆ ਤਿਸੁ ਡਾਲ ਸੁਕੰਦੇ ॥੧੨॥

ਜਿਵੇਂ ਪੇਡੁ=ਬਿਛ ਮੁੰਢਾਂ ਕਟਿਆ=ਵੱਢਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਡਾਲ=ਟਾਹਣ ਆਪ ਹੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੂੰ ਕਟਿਆ=ਤਪੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਡਾਲ=ਮਰਵਾਹੇ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਸੁੱਕ ਜਾਣੇ ਹੋਏ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਣਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :- ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੂੰ ਕਟਿਆ=ਜਦ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ, ਤਾਂ ਡਾਲ ਸੁਕੰਦੇ=ਨਫਰ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਣਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :- ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੂੰ ਕਟਿਆ=ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਫਲ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਡਾਲ ਸੁਕੰਦੇ=ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਨਾਮ ਨਾ ਜਪਿਆ ।

ਅਥਵਾ :- ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੂੰ ਕਟਿਆ=ਨਾਮ ਨਾ ਜਪਿਆ, ਤਾਂ ਡਾਲ ਸੁਕੰਦੇ=ਮੋਖ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਿਆ ॥੧੨॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥

(ਪੰਨਾ ੩੦੭)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :-

ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਧਿਆਇਦਾ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ॥

ਤੁਸਿ ਦਿਤੀ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਘਟੈ ਨਾਹੀ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਕਿਸੈ ਦੀ ਘਟਾਈ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਸਾਰ

ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤੁਸਿ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਕ ਤਿਲ ਮਾਤ੍ਰ ਭੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਘਟਾਈ ਹੋਈ ਘਟਦੀ ਨਹੀਂ।

ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੈ ਵਲਿ ਹੈ ਤਾਂ ਝਖਿ ਝਖਿ ਮਰੈ ਸਭ ਲੋਕਾਈ ॥

ਨਿੰਦਕਾ ਕੇ ਮੂੰਹ ਕਾਲੇ ਕਰੇ ਹਰਿ ਕਰਤੇ ਆਪਿ ਵਧਾਈ ॥

ਜਦ ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਤਰਫ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਝਖਿ ਝਖਿ=ਖਪ ਖਪਕੇ ਆਪੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਏਗੀ। ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਕਾਲੇ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਕਰਤੇ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਵਧਾਈ ਹੈ। ਯਥਾ:—ਨਿੰਦਕਾ ਕੇ ਮੂੰਹ ਕਾਲੇ ਕੀਏ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਦਰਬਾਰ।

ਤਥਾ:—ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਨਿੰਦਕ ਦੀਏ ਰੜਾਈ ॥

ਤਥਾ:—ਜਨ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਨ ਕੋਇ ॥ ਜੋ ਕਰੇ ਸੋ ਦੁਖੀਆ ਹੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ। ਮੁਖ ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਛਾਈ ॥

ਜਿਉ ਜਿਉ ਨਿੰਦਕ ਨਿੰਦ ਕਰਹਿ ਤਿਉ ਤਿਉ ਨਿਤ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਈ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਆਰਾਧਿਆ ਤਿਨਿ ਪੈਰੀ ਆਣਿ ਸਭ ਪਾਈ ॥੧॥

ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸਵਾਈ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲਿਆ ਪਾਈ ਹੈ ॥੧॥

ਮਃ ੪ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਤੀ ਗਣਤ ਜਿ ਰਖੈ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਭੁ ਤਿਸਕਾ ਗਇਆ ॥

ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਗਿਣਤੀ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਤਨੀ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਵਾਧੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਉਸਦਾ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ=ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸਾਰਾ ਨਿਸਫਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ,

ਵਾ:—ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੁਖ ਤਿਸਦਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਿਤ ਝਹੀਆ ਪਾਏ ਝਗੂ ਸੁਟੇ ਝਖਦਾ ਝਖਦਾ ਝੜਿ ਪਇਆ ॥

ਦੇਖੋ ਮਰਵਾਹਾ ਲੋਭ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਝਹੀਆ ਪਾਏ=ਕਚੀਚੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਨਿੰਦਿਆ ਰੂਪੀ ਝੱਗ ਸੁਟਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਖਪਦਾ ਖਪਦਾ ਝੜ ਹੀ ਪਿਆ,
ਵਾ:—ਝਖਾਂ ਨੂੰ ਝਖਦਾ ਹੋਇਆ ਝੜਿ=ਮਿਰਤੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਿਤ ਉਪਾਵ ਕਰੈ ਮਾਇਆ ਧਨ ਕਾਰਣਿ ਅਗਲਾ ਧਨੁ ਭੀ ਉਡਿ ਗਇਆ ॥

ਮਾਇਆ=ਛਲ ਰੂਪ ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਨਿਤ ਹੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮਾਮਲਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਜੋ ਅਗਲਾ=ਅਹਿਲਾ ਧਨ ਸੀ, ਉਹ ਭੀ ਵਧੀਆਂ ਖੁਆਣ ਵਿਚ ਉਡ ਗਿਆ ਭਾਵ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਿਆ ਓਹੁ ਖਟੇ ਕਿਆ ਓਹੁ ਖਾਵੈ ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਸਹਸਾ ਦੁਖੁ ਪਇਆ ॥

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਖਟਣਾ ਕੀ ਹੈ ? ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਖਾਣਾ ਕੀ ਹੈ ? ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਖਦਾਈ ਸੰਸਾਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਨਿਰਵੈਰੈ ਨਾਲਿ ਜਿ ਵੈਰੁ ਰਚਾਏ ਸਭੁ ਪਾਪੁ ਜਗਤੈ ਕਾ ਤਿਨਿ ਸਿਰਿ ਲਇਆ ॥

ਨਿਰਵੈਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਵੈਰ ਰਚਾਵਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਪਾਪ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਓਸੁ ਅਗੈ ਪਿਛੈ ਢੋਈ ਨਾਹੀ ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਨਿੰਦਾ ਮੁਹਿ ਅੰਬੁ ਪਇਆ ॥

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਅਗੈ—ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਿਛੈ—ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਢੋਈ—ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅੰਦਰ ਨਿੰਦਿਆ ਰੂਪੀ ਅੰਬ ਫਲ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਅੰਬ ਨੂੰ ਹੀ ਚੂਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ :—ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅੰਦਰ ਨਿੰਦਿਆ ਰੂਪੀ ਅੰਬ=ਜਲ ਪਿਆ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :—ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿੰਦਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਅੰਬ=ਪੱਕ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਜੇ ਸੁਇਨੇ ਨੋ ਓਹੁ ਹਥੁ ਪਾਏ ਤਾ ਖੇਹੁ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਗਇਆ ॥

ਜੇਕਰ ਉਹ ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਭੀ ਹਥ ਪਾਵੇ, ਤਾਂ ਸੋਨਾ ਮਿਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਵਿਹਾਰ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਜੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣੀ ਫਿਰਿ ਓਹੁ ਆਵੈ ਤਾ ਪਿਛਲੇ ਅਉਗਣ ਬਖਸਿ ਲਇਆ ॥

ਜੇਕਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮੁੜ ਭੀ ਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਯਥਾ :—ਕੋਈ ਨਿੰਦਕੁ ਹੋਵੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾ ਫਿਰਿ ਸਰਣਿ ਗੁਰ ਆਵੈ ॥

ਪਿਛਲੇ ਗੁਨਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਸਿ ਲਏ ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਲਿ ਰਲਾਵੈ ॥

[ਪੰਨਾ ੮੫੪]

ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ

ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਗਇਆ ॥ ੨ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਨੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਵਡਿਆਂ ਛੋਟਿਆਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਵਾ :—ਕਿਲ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਵਿਖ=ਵਿਹੁ ਵਾਂਙੂ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂਹੈ ਸਚਾ ਸਚੁ ਤੂ ਸਭਦੁ ਉਪਰਿ ਤੂ ਦੀਬਾਣੁ ॥

ਜੇ ਤੁਧੁ ਸਚੁ ਧਿਆਇਦੇ ਸਚੁ ਸੇਵਨਿ ਸਚੇ ਤੇਰਾ ਮਾਣੁ ॥

ਹੇ ਸਚੇ ! ਪਿਛੇ ਭੀ ਤੂੰ ਹੀ ਸੀ, ਹੇ ਸਚੇ ! ਹੁਣ ਭੀ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ, ਹੇ ਸਚੇ ! ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ

ਉਪਰ ਤੂੰ ਹੀ ਦੀਬਾਣੁ—ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਹੇ ਸਚੇ! ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਤੈਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਚੁ ਸੇਵਨਿ—ਸਚਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੇ ਸਚੇ! ਇਕ ਤੇਰਾ ਹੀ ਮਾਣ ਹੈ।

ਓਨ੍ਹਾ ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਸਚੁ ਬੋਲਨਿ ਸਚੇ ਤੇਰਾ ਤਾਣੁ ॥

ਸੇ ਭਗਤ ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਲਾਹਿਆ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਭੀ ਸਚ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਪੁਨਾ ਹੇ ਸਚੇ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਹੀ ਸੱਚਾ ਬਲ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਜਲੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਅਸਲੀ ਭਗਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਚੁ ਸਬਦੁ—ਸਚਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨੀਸਾਣੁ—ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਚੁ ਜਿ ਸਚੇ ਸੇਵਦੇ ਤਿਨ ਵਾਰੀ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥੧੩॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੇਵਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਚੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਤੇ ਕੁਰਬਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੧੩॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :- ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇਸਾਂ ਦਿਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਰਟਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਬਚਨ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ? ਗੁਰ ਉੱਤਰ :- ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਗਊਆਂ ਦਾ ਬਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬੁਚੜ ਖਾਨੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਏ ਸਨ, ਦੇਖ ਕੇ ਨਾ ਸਹਾਰ ਸਕੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਾਹੌਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕਿ ਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

‘ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੁ ਜਹਰੁ ਕਹਰੁ ਸਵਾ ਪਹਰੁ ॥’

[ਪੰਨਾ ੧੪੧੨]

ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਹੌਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ। ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਾਹੌਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਨ ਕਰਾਓ। ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ -

ਧੁਰਿ ਮਾਰੇ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੇਈ ਹੁਣਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਾਰੇ ॥

‘ਹੁਣਿ’, ਪਦ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ, ਸਤਵੀਂ ਤੁਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲਗਾਵਣਾ।

ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਧੁਰਿ—ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਾਰੇ—ਸਰਾਪੇ ਹਨ, ‘ਸੇਈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਾਰੇ’ ਓਹੀ ਲਾਹੌਰੀਏ ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰੇ—ਸਰਾਪਨਾ ਕੀਤੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਲਾਹੌਰੀਏ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਬਖਸ਼ਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਵਡਿਆਂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸਰਾਪ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਹਟਾ ਸਕਦੇ, ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਜੋ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀ ਭੋਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਮੇਲਣ ਨੋ ਬਹੁਤੇਰਾ ਲੋਚੀਐ ਨ ਦੇਈ ਮਿਲਣ ਕਰਤਾਰੇ ॥

ਜੇ ਕੋਈ ! ਲਾਹੌਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਭੀ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਭੀ ਕਰਤਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਢੋਈ ਨਾ ਲਹਨਿ ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਿ ਵੀਚਾਰੇ ॥

ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਲਾਹੌਰੀਏ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ 'ਢੋਈ ਨਾ ਲਹਨਿ' = ਢੁਕਣਾ, ਵਾ. - ਆਸਰਾ ਨਾ ਲੈਣ ।

ਕੋਈ ਜਾਇ ਮਿਲੈ ਹੁਣਿ ਓਨ੍ਹਾ ਨੋ ਤਿਸੁ ਮਾਰੇ ਜਮੁ ਜੰਦਾਰੇ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਲਾਹੌਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲੇਗਾ, ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਜਮ ਜੰਦਾਰੇ = ਡੰਡਾ ਲੈ ਕੇ ਮਾਰੇਗਾ, ਵਾ. :- ਜਮ ਜੋ ਜਿੰਦ ਦਾ ਅਗੈ ਹੈ ਉਹ ਮਾਰੇਗਾ ।

ਗੁਰਿ ਬਾਬੈ ਫਿਟਕੇ ਸੇ ਫਿਟੇ ਗੁਰਿ ਅੰਗਦਿ ਕੀਤੇ ਕੂੜਿਆਰੇ ॥

ਸਭ ਦੇ ਬਾਬੇ ਗੁਰੂ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਫਿਟ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੂੜਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :- ਜੋ ਪੁਰਸ਼ "ਬਾਬੇ ਗੁਰੂ" ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਫਿਟਕਾਰੇ ਹਨ ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੂੜਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਫਿਟਕਾਰੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਾਹੌਰੀਆਂ ਨੇ ਫਿਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆ ਕੇ ਦੋ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਬੜੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਲਜਾ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਸਾਂ ਅੰਗੁਣਹਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲਓ ।

ਗੁਰਿ ਤੀਜੀ ਪੀੜੀ ਵੀਚਾਰਿਆ ਕਿਆ ਹਥਿ ਏਨਾ ਵੇਚਾਰੇ ॥

ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੀਜੀ ਪੀੜੀ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਥਿ = ਅਧੀਨ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਪ ਕਰਮ ਤਾਂ ਕਰ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਅਨਿਨ ਸੇਵਕ ਰਾਮਦਾਸ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਗਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ :-

ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੁ ਸਿਫਤੀ ਦਾ ਘਰੁ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੪੧੨

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ ਸਿਫਤੀ ਦਾ ਘਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸੁਖੀ ਸਾਂਦੀ ਵਸੇਗਾ, ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਕਹਿਰ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹਟਾ ਦਿਤਾ ।

ਗੁਰੁ ਚਉਥੀ ਪੀੜੀ ਟਿਕਿਆ ਤਿਨਿ ਨਿੰਦਕ ਦੁਸਟ ਸਭਿ ਤਾਰੇ ॥

ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਚੌਥੀ ਪੀੜੀ ਤੇ ਟਿਕਾਇਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਹੁਣ ਨਿੰਦਕ ਦੁਸਟ ਸਭ ਤਾਰ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਨੋਟ :- ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਜੋ 'ਹੁਣਿ' ਪਦ ਛਡਿਆ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਸਤਵੀਂ ਤੁਕ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਕੋਈ ਪੁਤ੍ਰੁ ਸਿਖੁ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਤਿਸੁ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਸਵਾਰੇ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਪੁਤ੍ਰੁ ਯਾ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਇਛੈ ਸੇ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ ਪੁਤ੍ਰੁ ਧਨੁ ਲਖਮੀ ਖੜਿ ਮੇਲੇ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥

ਪੁਨਾ ਜੋ ਭੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਫਲ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਖ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰੁ ਧਨ ਤੇ ਲਖਮੀ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਖੜਿ=ਲਿਜਾਕੇ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਗੇ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਭਿ ਨਿਧਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਚਿ ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਹਰਿ ਉਰਧਾਰੇ ॥

ਸਾਰੇ ਖਜਾਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਹਨ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੇ ਪਾਏ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਲਿਖਤੁ ਲਿਲਾਰੇ ॥

ਪੂਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਲਿਲਾਰੇ=ਮੱਥੇ ਪਰ ਸ਼ਰੇਸ਼ਟ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਰੈ ਧੂੜਿ ਤਿਨ ਜੋ ਗੁਰਸਿਖ ਮਿਤ ਪਿਆਰੇ ॥ ੧ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਦਾਸ ਜਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਮਿਤ੍ਰ ਹਨ ॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੩੦੮)

ਮਃ ੪ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਆਪਿ ਦੇਇ ਵਡਿਆਈ

ਜਗਤੁ ਭੀ ਆਪੇ ਆਣਿ ਤਿਨ ਕਉ ਪੈਰੀ ਪਾਏ॥

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਆਣਿ=ਲਿਆ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਡਰੀਐ ਤਾਂ ਜੇ ਕਿਛੁ ਆਪਦੂ ਕੀਚੈ ਸਭੁ ਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਵਧਾਏ ॥

ਡਰੀਏ ਤਾਂ ਜੇ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੀਚੈ=ਕਰੀਏ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ=ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦੇਖਹੁ ਭਾਈ ਏਹੁ ਅਖਾੜਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਚੇ ਕਾ

ਜਿਨਿ ਆਪਣੈ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਆਣਿ ਨਿਵਾਏ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਹਰੀ ਸਚੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਇਹ ਅਖਾੜਾ=ਸੰਸਾਰ ਦੇਖੋ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੋਰਿ=ਬਲ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗੇ ਆਣਿ ਨਿਵਾਏ=ਲਿਆਕੇ ਝੁਕਾਏ ਹਨ।

ਆਪਣਿਆ ਭਗਤਾ ਕੀ ਰਖ ਕਰੇ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਨਿੰਦਕਾ ਦੁਸਟਾ ਕੇ ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਕਰਾਏ ॥

ਹਰੀ ਸੁਆਮੀ ਅਪਣਿਆਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਆਪ ਹੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿੰਦਕ ਦੁਸਟਾਂ ਦੇ ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਭਗਤਿ ਨਿਤ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ॥

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸਵਾਈ ਤੋਂ ਸਵਾਈ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਕੀਰਤੀ ਤੇ ਭਗਤੀ, ਵਾ:-ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਗੁਰ ਸਿਖਹੁ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਘਰੀ ਵਸਾਏ ॥

ਹੇ ਗੁਰਸਿਖੋ! ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਹਰੀ ਕਰਤੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ ਉਹ ਸਿਖ ਨੂੰ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਵਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰ ਸਿਖਹੁ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ ॥

ਹੇ ਗੁਰਸਿਖੋ! ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਚ ਸਚ ਕਰਕੇ ਜਾਣੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਕਰਤਾ ਆਪ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਕਢਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵਹੁ ਭਾਈ ਉਹ ਸਫਲ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ॥
ਤਥਾ:-ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰਿਓ ਗਾਵਹੁ ਸਚੀ ਬਾਣੀ॥

ਗੁਰਸਿਖਾ ਕੇ ਮੁਹ ਉਜਲੇ ਕਰੇ ਹਰਿ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰ ਕਾ ਜੈਕਾਰੁ ਸੰਸਾਰਿ ਸਭਤੁ ਕਰਾਏ ॥

ਹਰੀ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਜਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਜੈਜੈਕਾਰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ਹਰਿ ਦਾਸਨ ਕੀ ਹਰਿ ਪੈਜ ਰਖਾਏ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹਰੀ ਦਾ ਦਾਸ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਅਪਣਿਆਂ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਪੈਜ-ਇਜ਼ਤ ਰਖਾਉਂਦਾ ਹੈ॥੨॥

ਪਉੜੀ॥ ਤੂ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪਿ ਹੈ ਸਚੁ ਸਾਹ ਹਮਾਰੇ ॥

ਹੇ ਸਾਡੇ ਸਚੇ ਸਾਹ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈਂ।

ਸਚੁ ਪੂਜੀ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ਪ੍ਰਭ ਵਣਜਾਰੇ ਥਾਰੇ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਾਨੂੰ ਸਚ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪੂਜੀ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਥਾਰੇ=ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ ਹਾਂ।

ਸਚੁ ਸੇਵਹਿ ਸਚੁ ਵਣੰਜਿ ਲੈਹਿ ਗੁਣ ਕਬਹਿ ਨਿਰਾਰੇ ॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੇਵਹਿ=ਜਪਦੇ ਹਨ, ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਣੰਜਿ ਲੈਹਿ=ਖਰੀਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਿਰਾਰੇ=ਅਸੰਗ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸੇਵਕ ਭਾਇ ਸੇ ਜਨ ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰੇ ॥

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੇਵਕੀ ਭਾ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਚਿਤ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰਿਆ ਹੈ।

ਤੂ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਅਲਖੁ ਹੈ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਲਖਾਰੇ ॥੧੪॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈਂ, ਤੇ ਅਲਖੁ=ਲਖਣੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈਂ, ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਬਦ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲਖਾਰੇ=ਜਣਾਵਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥ ੧੪ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪॥ ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੈ ਤਿਸਦਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੀ ਭਲਾ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਾਈ ਤਾਤਿ=ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਦੀ ਇਛਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—

ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ ॥ ਤੁਮਕੋ ਦੁਖ ਨਹੀ ਭਾਈ ਮੀਤ ॥

ਤਥਾ:—ਬੂਠਾ ਮੰਗਣ ਜੇ ਕੋਈ ਮਾਗੈ। ਤਿਸਕੋ ਮਰਤੇ ਘਰੀ ਨ ਲਾਗੈ।

ਓਸਦੈ ਆਖਿਐ ਕੋਈ ਨ ਲਗੈ ਨਿਤ ਓਜਾੜੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ਖਲਾ ॥

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਆਖੇ ਕੋਈ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ, ਨਿਤ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਖਲੋਤਾ ਪ੍ਰਕਾਰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਚੁਗਲੀ ਚੁਗਲੋ ਵਜੈ ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ ਓਸਦਾ ਸਭੁ ਗਇਆ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਚੁਗਲੀ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ ਉਹ ਚੁਗਲ ਚੁਗਲ ਕਰਕੇ ਵਜੈ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ ਸਭ ਨਿਸਫਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨਿਤ ਚੁਗਲੀ ਕਰੇ ਅਣਹੋਦੀ ਪਰਾਈ

ਮੁਹੁ ਕਢਿ ਨ ਸਕੈ ਓਸਦਾ ਕਾਲਾ ਭਇਆ ॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਅਣਹੋਦੀ=ਹੋਣੀ ਕੋਈ ਨਾ ਫਿਰ ਵੀ ਪਰਾਈ ਚੁਗਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਕਢਕੇ ਵਿਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਰਮ ਧਰਤੀ ਸਰੀਰੁ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚਿ ਜੇਹਾ ਕੋ ਬੀਜੇ ਤੇਹਾ ਕੋ ਖਾਏ ॥

ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਇਹ ਸਰੀਰ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਜੇਹੇ ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਤੇਹੇ ਜੇਹਾ ਫਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ:—ਜੇਹਾ ਬੀਜੇ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤ ॥

ਗਲਾ ਉਪਰਿ ਤਪਾਵਸੁ ਨ ਹੋਈ ਵਿਸੁ ਖਾਧੀ ਤਤਕਾਲ ਮਰਿ ਜਾਏ ॥

ਐਵੇਂ ਗਲਾਂ ਉਤੇ ਕਦੇ ਤਪਾਵਸੁ=ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਵਿਹੁ ਖਾਣ ਨਾਲ ਜਲਦੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਵੇਖਹੁ ਨਿਆਉ ਸਚੁ ਕਰਤੇ ਕਾ ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਕਰੇ ਤੇਹਾ ਕੋਈ ਪਾਏ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਿਆਂ ਦੇਖੋ, ਕਿ ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਕਰੇਗਾ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਵਲ ਪਾ ਲਵੇਗਾ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਸਭ ਸੋਝੀ ਪਾਈ

ਹਰਿ ਦਰ ਕੀਆ ਬਾਤਾ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ ॥ ੧ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਸਭ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ=ਗਿਆਤ ਪਾਈ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਆਖਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਣਾਈਆਂ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੪ ॥ ਹੋਦੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਜੋ ਵਿਛੁੜੇ ਤਿਨ ਕਉ ਦਰਿ ਢੋਈ ਨਾਹੀ ॥

ਜੋ ਪੁਰਖ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਵਿਛੜ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਲੋਂ ਨਾਹੀ=ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਵਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਤਪੇ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਧਾਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਕੋਈ ਜਾਇ ਮਿਲੈ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਮੁਹ ਫਿਕੇ ਬੁਕ ਬੁਕ ਮੁਹਿ ਪਾਹੀ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੂੰਹੋਂ ਫਿਕੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।
ਵਾ.—ਮੂੰਹ ਦੇ ਰੰਗ ਫਿਕੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਲਾਹਨਤਾਂ ਰੂਪੀ ਬੁੱਕਾਂ ਹੀ ਬੁੱਕਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਯਥਾ.—ਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ ॥ ਫਿਕੈ ਫਿਕਾ ਸਦੀਐ ਫਿਕੈ ਫਿਕੀ ਸੋਇ ॥
ਫਿਕਾ ਦਰਗਹ ਸਟੀਐ ਮੁਹਿਬੁਕਾ ਫਿਕੇ ਪਾਇ ॥ ਫਿਕਾ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ ਪਾਣਾ ਲਹੈ ਸਜਾਇ ॥

ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਿ ਫਿਟਕੇ ਸੇ ਸਭ ਜਗਤਿ ਫਿਟਕੇ ਨਿਤ ਭੰਭਲ ਭੂਸੇ ਖਾਹੀ ॥

ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਫਿਟਕਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਫਿਟਕਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਭੰਭਲ ਭੂਸੇ=ਧਕੇ ਧੌੜੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾ.—ਜਿਵੇਂ ਭੰਭਲ=ਤਤੀ ਸੁਆਹ ਉਤੇ ਜਲ ਪਾਈਏ ਤੇ ਉਹ ਭੂਸ-ਭੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਐਸੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਸੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨ ਗੁਰੁ ਗੋਪਿਆ ਆਪਣਾ ਸੇ ਲੈਦੇ ਢਹਾ ਫਿਰਾਹੀ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਗੋਪਿਆ=ਛਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਈਆਂ ਦੇ ਢਹਾ=ਆਸਰੇ ਲੈਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਵਾ.—ਢਾਹਾਂ ਮਾਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਤਿਨ ਕੀ ਭੁਖ ਕਦੇ ਨ ਉਤਰੈ ਨਿਤ ਭੁਖਾ ਭੁਖ ਕੂਕਾਹੀ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਭੁਖ ਕਦੇ ਉਤਰਦੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਭੁਖਾ ਹੀ ਭੁਖਾ ਕੂਕਦੇ ਹਨ।
ਅਥਵਾ.—ਭੂ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਤੇ ਖਾ=ਅਕਾਸ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਲਈ ਭੁਖੇ ਹੋ ਕੇ ਕੂਕਦੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਖਿਆ ਕੋ ਨਾ ਸੁਣੈ ਨਿਤ ਹਉਲੇ ਹਉਲਿ ਮਰਾਹੀ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਬਚਨ ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਹੋਲ ਹੀ ਹੋਲ ਵਿਚ ਭਾਵ ਦਿਲ ਧੜਕਨ ਵਿਚ ਮਰਦੇ ਹਨ।

ਵਾ :- ਦੁਛ ਹੀ ਦੁਛਤਾਈ ਵਿਖੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਵੇਖਿ ਨ ਸਕਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਗੈ ਪਿਛੈ ਥਾਉ ਨਾਹੀ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗੈ ਪਿਛੈ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

(ਪੰਨਾ ੩੦੬)

ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਾਰੇ ਤਿਨ ਜਾਇ ਮਿਲਹਿ ਰਹਦੀ ਖੁਹਦੀ ਸਭ ਪਤਿ ਗਵਾਹੀ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਾਰੇ=ਸਰਾਪੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਹਦੀ ਖੁਹਦੀ=ਖੁਚੀ ਬੁਚੀ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਪਤਿਆਬਰੋ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- 'ਰਹਿਕੇ' ਜੋ ਖੁਹਦੀ=ਖਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪਤਿਆਬਰੋ ਗੁਆ ਲੀਤੀ ਹੈ।

ਓਇ ਅਗੈ ਕੁਸਟੀ ਗੁਰ ਕੇ ਫਿਟਕੇ ਜਿ ਓਸੁ ਮਿਲੈ ਤਿਸੁ ਕੁਸਟੁ ਉਠਾਹੀ ॥

ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਫਿਟਕਾਰੇ ਹੋਏ ਪੁਰਸ਼ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਕੁਸਟੀ=ਕੋਹੜੀ 'ਸਨ, ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਕੋਹੜ ਉਠਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਨਾ ਕਰਹੁ ਜੋ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਚਿਤੁ ਲਾਹੀ ॥

ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ ਭਾਵ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਚਾਰਾ ਚਲੇ ਓਥੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਨਾ ਕਰੋ।

ਅਥਵਾ :- 'ਹੇ ਹਰੀ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਨਾ ਕਰਵਾਓ, ਜੋ ਦੂਤ ਭਾ ਵਿਖੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਲਗਾਂਦੇ ਹਨ।

ਧੁਰਿ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ਕਿਹੁ ਚਾਰਾ ਨਾਹੀ ॥

ਕਰਤੈ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜੋ ਲੇਖ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਲਿਖ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੁਝ ਚਾਰਾ=ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿ ਤੂ ਤਿਸੁ ਅਪੜਿ ਕੋ ਨ ਸਕਾਹੀ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਿਸ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਰਮ ਧਰਮ ਅਪੜਿ=ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਨਾਵੈ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਵਡੀ ਹੈ ਨਿਤ ਸਵਾਈ ਚੜੈ ਚੜਾਹੀ ॥੨॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੋਈ ਵਡਿਆਈ ਸਵਾਈ ਹੋ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਮਃ੪॥ ਜਿਹੋਂਦੈ ਗੁਰੂ ਬਹਿ ਟਿਕਿਆ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਵਡੀ ਹੋਈ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਗਈ ਪਰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਟਿਕਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਜਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਤਿਸੁ ਕਉ ਜਗਤੁ ਨਿਵਿਆ ਸਭੁ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ਜਸੁ ਵਰਤਿਆ ਲੋਈ ॥

ਤਿਸ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਝੁਕਿਆ ਤੇ ਚਰਨੀਂ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਵਰਤ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤਿਸ ਕਉ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਹਿ

ਜਿਸ ਕੈ ਮਸਤਕਿ ਹਥੁ ਧਰਿਆ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੇ ਪੂਰਾ ਹੋਈ ॥

ਉਸ ਨੂੰ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਰਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਈ ਅਪੜਿ ਕੇ ਨ ਸਕੋਈ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸਵਾਈ ਤੋਂ ਸਵਾਈ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਅਪੜਿ ਨ ਸਕੋਈ—ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕਰਤੇ ਆਪਿ ਬਾਹਿ ਟਿਕਿਆ

ਆਪੇ ਪੈਜ ਰਖੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥੩॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਹਰੀ ਕਰਤੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਗਈ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਟਿਕਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਰਖਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਅਪਾਰੁ ਹੈ ਅੰਦਰਿ ਹਟਨਾਲੇ ॥

ਕਾਇਆ ਰੂਪੀ ਕੋਟੁ—ਕਿਲ੍ਹਾ ਅਪਾਰੁ—ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪੀ ਹਟਨਾਲੇ—ਬਜ਼ਾਰ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਉਦਾ ਜੋ ਕਰੇ ਹਰਿ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ ॥

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪੀ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੌਦਾ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਰੀ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ।

ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ ਵਣਜੀਐ ਹੀਰੇ ਪਰਵਾਲੇ ॥

ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਨਿਧਾਨ—ਬਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਜੋ ਵਣਜਦੇ ਹਨ ਏਹੀ ਹੀਰੇ ਤੇ ਪਰਵਾਲੇ—ਮੂੰਗੇ ਹਨ।
ਅਥਵਾ :-ਹੀਰਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਵਾਲ—ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਿਹੜਾ ਪਰੇ ਹੋਣਾ ਹੈ ਏਹੋ ਪਰਵਾਲੇ—ਮੂੰਗੇ ਹਨ।

ਵਿਣੁ ਕਾਇਆ ਜਿ ਹੋਰ ਥੈ ਧਨੁ ਖੋਜਦੇ ਸੇ ਮੂੜ ਬੇਤਾਲੇ ॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਕਾਇਆ ਰੂਪੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਤਮ ਧਨ ਜਾਂ ਨਾਮ ਧਨ ਨੂੰ ਖੋਜਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਬੇਤਾਲੇ=ਭੂਤਨੇ ਹਨ।

ਸੇ ਉਝੜਿ ਭਰਮਿ ਭਵਾਈਅਹਿ ਜਿਉ ਝਾੜ ਮਿਰਗੁ ਭਾਲੇ ॥੧੫॥

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁਆਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਮਿਰਗੁ=ਹਰਨ ਕਸਤੂਰੀ ਪਿਛੇ ਝਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਕਸਤੂਰੀ ਦਾ ਨਾਘਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਧੁੰਨੀ ਵਿਖੇ ਪਰ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਖ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਬਾਹਰਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੰਨੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ੧੫ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥ ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ

ਸੁ ਅਉਖਾ ਜਗ ਮਹਿ ਹੋਇਆ ॥

ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਪੁਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਉਖਾ=ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਰਕ ਘੋਰੁ ਦੁਖ ਖੂਹੁ ਹੈ ਓਥੈ ਪਕੜਿ ਓਹੁ ਢੋਇਆ ॥

ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖੂਹ ਜੋ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਢੋਇਆ=ਮੇਲਿਆ ਭਾਵ ਸੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਨ ਸੁਣੇ ਓਹੁ ਅਉਖਾ ਹੋਇ ਹੋਇ ਰੋਇਆ ॥

ਉਸਦੀਆਂ ਕੂਕ-ਉਚੀਆਂ ਪੁਕਾਰਾਂ ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਦੁਖੀ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਹੈ।

ਓਨਿ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਭੁ ਗਵਾਇਆ ਲਾਹਾ ਮੂਲੁ ਸਭੁ ਖੋਇਆ ॥

ਉਸ ਨੇ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ=ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੁਖ ਗਵਾ ਲਿਆ ਹੈ ਮੂਲੁ=ਸ੍ਰਾਸ ਲਾਹਾ=ਲਾਭ ਨਾ ਦਾ, ਅਥਵਾ:-ਮੂਲੁ-ਨਾਮ, ਤੇ ਆਤਮ ਸੁਖ ਦਾ ਲਾਹਾ-ਲਾਭ ਸਾਰਾ ਖੋਇਆ=ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਓਹੁ ਤੇਲੀ ਸੰਦਾ ਬਲਦੁ ਕਰਿ ਨਿਤ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਿ ਜੋਇਆ ॥

ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਤੇਲੀ ਸੰਦਾ=ਦਾ ਬਲਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਤੇਲੀ ਹੈ ਬਲਦ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਉਹ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਭਲਕੇ=ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਉਸ ਬਲਦ ਨੂੰ ਕੋਹਲੂ ਨਾਲ ਜੋਇਆ=ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਵੇਖੈ ਸੁਣੈ ਨਿਤ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਦੂ ਕਿਛੁ ਗੁਝਾ ਨ ਹੋਇਆ ॥

ਉਹ ਹਰੀ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਤੱਬ ਵੇਖਦਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਤਿਦੂ—ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਗੁਝਾ=ਛਿਪਿਆ [ਲੁਕਿਆ] ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜੈਸਾ ਬੀਜੇ ਸੋ ਲੁਣੈ ਜੇਹਾ ਪੁਰਬਿ ਕਿਨੈ ਬੋਇਆ ॥

ਜੈਸਾ ਕਿਸੀ ਨੇ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਵਿਚ ਬੀਜ ਬੋਇਆ ਸੀ, ਤੈਸਾ ਹੁਣ ਲੁਣੈ=ਕਟਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਬੀਜੇਗਾ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਗੇ ਲੁਣੈ=ਵੱਢੇਗਾ।

ਜਿਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣੀ ਤਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਧੋਇਆ ॥

ਜਿਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਧੋਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਛੈ ਤਰਿ ਗਇਆ ਜਿਉ ਲੋਹਾ ਕਾਠ ਸੰਗੋਇਆ ॥

ਉਹ ਗੁਰ=ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਾਠ=ਬੇੜੀ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਲੋਹਾ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਤੂ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇਆ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੀ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧॥

ਮਃ ੪ ॥ ਵਡਭਾਗੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਉਹ ਸੁਹਾਗਵੰਤੀਆਂ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਪਤੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਅੰਤਰ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸੀਆ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਜੋਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਹੈ ਉਹ ਨਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਖੇ ਸਮਾਈਆਂ ਹਨ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਸਭੁ ਧਰਮੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਸਚੇ ਕੀ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਧਰਮ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਚੇ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ=ਗਿਆਤ ਹੈ।

ਗੁਹਜ ਰਤਨ ਵਿਚਿ ਲੁਕਿ ਰਹੇ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕੁ ਕਢੈ ਖੋਤਿ ॥

ਰਤਨ=ਵੈਰਾਗ ਆਦਿਕ ਸੁਭ ਗੁਣ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਹਜ=ਗੁਪਤ ਲੁਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸੇਵਕ ਗੁਰਮੁਖਿ=ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਖੋਤਿ=ਵਿਚਾਰ ਕੇ, ਵਾ:—ਖੋਜ ਕੇ [ਖੁੰਢ ਕੇ] ਕਢਦਾ ਹੈ।

ਸਭੁ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ਤਾਂ ਇਕੁ ਰਵਿਆ ਇਕੋ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ॥

ਜਾਂ ਜੀਵਾਤਮਾ ਨੂੰ ਰਾਮ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਪਛਾਣਿਆ ਤਾਂ ਇਕੋ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਓਤਿ ਪੋਤਿ=ਤਾਣੇ ਪੋਟੇ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਵਿਆ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ।

ਇਕੁ ਦੇਖਿਆ ਇਕੁ ਮੰਨਿਆ ਇਕੋ ਸੁਣਿਆ ਸੁਣਨ ਸਰੋਤਿ ॥

ਫਿਰ ਇਕ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਇਕ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਮਨਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੁਣਨ=ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਸਰੋਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦਵਾਰਾ ਇਕ ਨੂੰ ਹੀ ਸੁਣਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ ਸਚੁ ਸਚੇ ਸੇਵਾ ਤੇਰੀ ਹੋਤਿ ॥ ੧੬ ॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰ, ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਵਲੋਂ ਸਚੁ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਚੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋਤਿ=ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ ॥੧੬॥

(ਪੰਨਾ ੩੧੦)

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥

ਸਭਿ ਰਸ ਤਿਨ ਕੈ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਜਿਨ ਹਰਿ ਵਸਿਆ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਵਸਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਰਸ=ਅਨੰਦ ਹਨ ।
ਵਾ:-ਸਾਰਿਆਂ ਰਸਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਦਰਗਹਿ ਤੇ ਮੁਖੁ ਉਜਲੇ ਤਿਨ ਕਉ ਸਭਿ ਦੇਖਣ ਜਾਹਿ ॥

ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਹ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਜਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜਿਨ ਨਿਰਭਉ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕਉ ਭਉ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਭਉ-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਉ=ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਤਿਨੀ ਸਰੋਵਿਆ ਜਿਨ੍ਹ ਕਉ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਆਹਿ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੁਰ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਆਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਤਮ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੇਵਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਤੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹਿ ਪੈਨਾਈਅਹਿ ਜਿਨ ਹਰਿ ਵੁਠਾ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਵਸਿਆ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਹ ਵਿਚ ਜਸ ਰੂਪੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਓਇ ਆਪਿ ਤਰੇ ਸਭ ਕੁਟੰਬ ਸਿਉ ਤਿਨ ਪਿਛੈ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਛਡਾਹਿ ॥

ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕੁਟੰਬ ਸਮੇਤ ਤਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗਕੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਜਨ ਤਿਨ ਵੇਖਿ ਵੇਖਿ ਹਮ ਜੀਵਾਹਿ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਐਸੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ਹੇ ਹਰੀ! ਮੈਂ ਜਨ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਣਾ ਕਰ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਾਂ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੪ ॥ ਸਾ ਧਰਤੀ ਭਈ ਹਰੀਆਵਲੀ ਜਿਥੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੈਠਾ ਆਇ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਧਰਤੀ ਹਰੀਆਵਲੀ=ਰੋਣਕ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਪਰ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ—ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਹਰੀਆਵਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਬੁੱਧੀ ਵਿਖੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਆ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਸੇ ਜੰਤ ਭਏ ਹਰੀਆਵਲੇ ਜਿਨੀ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਖਿਆ ਜਾਇ ॥

ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਹਰੀਆਵਲੇ=ਆਨੰਦ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ “ਤੇਜ ਭਾਨ” ਜੀ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹਨ।

ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਕੁਲੁ ਉਹ ਭਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵੀ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ।

ਧਨੁ ਧਨੁ ਸੁ ਜਨਨੀ ਉਹ ਮਾਤਾ “ਬਖਤ ਕੌਰ” ਵੀ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ।

ਜਿਨਿ ਗੁਰੁ ਜਣਿਆ ਮਾਇ ॥ ਜਿਸ ਮਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਜਣਿਆ=ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ।

ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਜਿਨੀ ਡਿਠਾ ਤਿਨਾ ਲਏ ਛਡਾਇ ॥

ਉਹ ਆਪ ਭੀ ਤਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ ਦਇਆ ਕਰਿ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੋਵੈ ਪਾਇ ॥੨॥

ਹੇ ਹਰੀ! ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਣਾ ਕਰ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਜਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਾਇ=ਚਰਨ ਧੋਣਾ ਕਰੀਏ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸਚੁ ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਮਰੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਹਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰਿਆ॥

ਸਚੁ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਅਮਰੁ=ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਰਿ ਅੰਦਰਿ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਚੁ ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਿਖੁ ਮਾਰਿਆ ॥

ਸਚ ਮੁਚ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਸਚੇ ਪੁਰਖ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਾ ਡਿਠਾ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਾਂ ਅੰਦਰਹੁ ਮਨੁ ਸਾਧਾਰਿਆ ॥

ਜਾਂ ਪੂਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਧਾਰਿਆ=ਸ+ਅਧਾਰਿਆ=ਸਹਿਤ ਆਸਰੇ ਦੇ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰੁ ਆਪਣੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਘੁਮਿ ਵਾਰਿਆ ॥

ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਸਦਾ ਸਦਾ ਮੈਂ ਘੁਮਿ ਵਾਰਿਆ=ਵਾਰਨੇ ਫੇਰਨੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਤਾ ਮਨਮੁਖਿ ਹਾਰਿਆ ॥੧੭॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਜਿਤ ਲਿਆ ਭਾਵ ਸਫਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੇ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਹਾਰ ਦਿਤਾ ਭਾਵ ਨਿਸਫਲ ਗਵਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧੭॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿਓਨੁ ਮੁਖਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਸੀ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਸਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਮੁਖਿ ਗੁਰਮੁਖਿ=ਮੁਖੀ ਗੁਰਾਂ ਦਵਾਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਕਰੇ ਜਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਾਵਸੀ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਘਰੀ ਵਸਾਇਸੀ ॥

ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਓਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ ਵਸਾਵਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਤਿਨ ਕਾ ਭਉ ਸਭੁ ਗਵਾਇਸੀ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਡਰ ਗਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ!

ਜਿਨ ਰਖਣ ਕਉ ਹਰਿ ਆਪਿ ਹੋਇ ਹੋਰ ਕੇਤੀ ਝਖਿ ਝਖਿ ਜਾਇਸੀ ॥

ਜਿਸਨੂੰ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਆਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਰ ਕਿਤਨੀ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਝਖਿ ਝਖਿ=ਖਪ ਖਪਕੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦਾ ਵਾਲ ਵੀ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਤੂ ਹਰਿ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਛੋਡਾਇਸੀ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ, ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲਵੇਗਾ ॥੧॥

ਮਃ ੪ ॥ ਗੁਰਸਿਖਾ ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਵਦੀ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥

ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰ=ਪ੍ਰਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਰਾਖਹੁ ਪੈਜ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਈ ॥

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸਵਾਈ ਤੋਂ ਸਵਾਈ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਮਨਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਛੁਡਾਈ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੋਖੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਤਾਣੁ ਦੀਬਾਣੁ ਹਰਿ ਤਿਨਿ ਸਭ ਆਣਿ ਨਿਵਾਈ ॥

ਗੁਰੂ=ਪ੍ਰਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਾਣੁ=ਬਲ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਦੀਬਾਣੁ=ਆਸਰਾ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਤਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਲਿਆਕੇ ਗੁਰਾਂ ਅਗੇ ਨਿਵਾਈ ਹੈ।

ਜਿਨੀ ਡਿਠਾ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਾਉ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੇ ਸਭਿ ਪਾਪ ਗਵਾਈ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਗਵਾਚ ਗਏ ਹਨ।

ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਬਹੁ ਸੋਭਾ ਪਾਈ ॥

ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਜਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਭਾ ਪਾਉਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਧੂੜਿ ਤਿਨ ਜੋ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਜਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਹਨ ॥ ੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਹਉ ਆਖਿ ਸਲਾਹੀ ਸਿਫਤਿ ਸਚੁ ਸਚੁ ਸਚੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥

ਸਚੁ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਾਰੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਚੇ ਦੀ ਸਿਫਤ ਨੂੰ ਹਉ=ਮੈਂ ਆਖਿ=ਮੂੰਹ ਦਵਾਰੇ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

(ਪੰਨਾ ੩੧੧) ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸਲਾਹ ਸਚੁ ਸਚੁ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ ॥

ਸਚਾ ਜੋ ਸਲਾਹਣੇ ਜੋਗ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਸਚੇ ਨੂੰ ਭਗਤ ਜਨ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਸਚੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ।

ਸਚੁ ਸਚਾ ਰਸੁ ਜਿਨ੍ਹੀ ਚਖਿਆ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹੇ ਆਘਾਈ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਸਚ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਸਚਾ ਆਤਮ ਰਸ ਚੱਖਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਕੇ ਆਘਾਈ=ਰੱਜ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਥਵਾ :—ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਤ੍ਰਿਪਤ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਆਘਾਈ=ਰੱਜ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਇਹੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਸੇਈ ਜਾਣਦੇ ਜਿਉ ਗੁੰਗੈ ਮਿਠਿਆਈ ਖਾਈ ॥

ਇਸ ਹਰੀ ਰਸ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਓਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰਸ ਚੱਖਿਆ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਗੁੰਗੇ ਦੀ ਖਾਧੀ ਹੋਈ ਮਿਠਿਆਈ ਦੇ ਸੁਾਦ ਨੂੰ ਉਹ ਗੁੰਗਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਿਆ ਮਨਿ ਵਜੀ ਵਾਧਾਈ ॥੧੮॥

ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸੇਵਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦੀ ਵਧਾਈ ਵਜੀ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ ॥ ੧੮ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥ ਜਿਨਾ ਅੰਦਰਿ ਉਮਰਥਲ ਸੇਈ ਜਾਣਨਿ ਸੂਲੀਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਉਮਰਥਲ=ਗਦ ਦਾਨਾ ਫੋੜਾ* ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸੂਲੀਆ=ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਓਹੀ ਮਨੁਖ ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ।

ਅਥਵਾ :—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰਾ ਦਾ ਥੱਲਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਜੋ ਅਤੀਅੰਤ ਬੁਢੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਪੀੜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਉਹ ਬਿਰਧ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ।

ਅਥਵਾ :—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਥਲ=ਅਸਥਾਨ ਉਮਰ=ਉਮਰਿਆ ਭਾਵ ਅਤੀਅੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਦੁਖ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸੂਲੀਆ=ਦੁਖ ਨੂੰ ਓਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਜਾਣਹਿ ਸੇਈ ਬਿਰਹੁ ਹਉ ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਸਦ ਘੁਮਿ ਘੋਲੀਆ ॥

ਜਾਂ ਉਹ ਹਰੀ ਉਸ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ=ਤਿਸ ਹਰੀ ਉਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਘੁਮਿ ਘੋਲੀਆ=ਵਾਰੀ ਘੋਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

* ਇਸ ਫੋੜੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਨਾਂ ਹਨ—ਗਦੋ ਦਾਨਾ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਫੋੜਾ, ਮੁੰਗਲੀ ਫੋੜਾ ।

ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸਜਣੁ ਪੁਰਖੁ ਮੇਰਾ ਸਿਰੁ ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਤਲ ਰੋਲੀਆ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੈਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਸਜਣ-ਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਣਾ ਕਰੋ, ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤਲੇ ਰੁਲਦਾ ਹੈ ।

ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹਿ ਹਉ ਗੁਲਮੁ ਤਿਨਾ ਕਾ ਗੋਲੀਆ ॥

ਜਿਹੜਾ ਸਿਖ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦਸੀ ਹੋਈ ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਗੋਲੀਆ—ਦਾਸ ਹਾਂ ।

ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲੈ ਜੋ ਰਤੇ ਤਿਨ ਭਿਨੀ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਚੋਲੀਆ ॥

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁਖ ਹਰੀ ਦੇ ਚਲੂਲੈ=ਗਾਹੜੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਚੋਲੀ ਹਰੀ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਭਿੱਜੀ ਹੈ ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਗੁਰ ਪਹਿ ਸਿਰੁ ਵੇਚਿਆ ਮੋਲੀਆ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਣਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਮੁਲ ਵੇਚ ਦਿਤਾ ।

ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਲੈ ਲੀਤਾ ॥੧॥ ਜਗਿਆਸੂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ :-

ਮਃ ੪ ॥ ਅਉਗਣੀ ਭਰਿਆ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਕਿਉ ਸੰਤਹੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥

ਇਹ ਸਰੀਰ ਅੰਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹੇ ਸੰਤੋ ! ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੇ ? ਉੱਤਰ:-

ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਣ ਵੇਹਾਈਅਹਿ ਮਲੁ ਹਉਮੈ ਕਢੈ ਧੋਇ ॥

ਮੁਖੀ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵੇਹਾਈਅਹਿ=ਖਰੀਦਣਾ ਕਰ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਧੋ ਕੇ ਕਢ ਦੇਹ ਤਾਂ ਇਹ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਸਚੁ ਵਣੰਜਹਿ ਰੰਗਿ ਸਿਉ ਸਚੁ ਸਉਦਾ ਹੋਇ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣਾ ਕਰ, ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਸੋਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਤੋਟਾ ਮੂਲਿ ਨ ਆਵਈ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਸੋਇ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਹਰੀ ਦਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਾਮ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਲਿ=ਕਦੇ ਵੀ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਸਚੁ ਵਣੰਜਿਆ ਜਿਨਾ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੁਰ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਫਲ ਦੇਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਣੰਜਿਆ=ਖਰੀਦਿਆ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਣਾ ਸਚੁ ਸਚਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਾਲੇ ॥

ਸਚਾ ਜੋ ਸਲਾਹੁਣੈ ਜੋਗ ਹੈ ਉਸ ਸਚੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਕਰ, ਉਹ ਸਚਾ ਪੁਰਖ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲੇ—ਵਖਰਾ ਭਾਵ ਅਸੰਗ ਹੈ।

ਸਚੁ ਸੇਵੀ ਸਚੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਸਚੁ ਸਚਾ ਹਰਿ ਰਖਵਾਲੇ ॥

ਸਚਾਨਾਮ ਸੇਵੀ—ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਚਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਚਾ ਹਰੀ ਸਚਮੁਚ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਸਚੁ ਸਚਾ ਜਿਨੀ ਅਰਾਧਿਆ ਸੇ ਜਾਇ ਰਲੇ ਸਚ ਨਾਲੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚੁ—ਨਿਸਚੇ ਸਹਿਤ ਸਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਰਲਦੇ ਹਨ।

ਸਚੁ ਸਚਾ ਜਿਨੀ ਨ ਸੇਵਿਆ ਸੇ ਮਨਮੁਖ ਮੂੜ ਬੇਤਾਲੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚੁ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ, ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਮੂਰਖ ਤੇ ਬੇਤਾਲੇ—ਭੂਤਨੇ, ਵਾ :-ਤਾਲ—ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਬੇ—ਰਹਿਤ ਹਨ।

ਓਹ ਆਲੁ ਪਤਾਲੁ ਮੁਹੁ ਬੋਲਦੇ ਜਿਉ ਪੀਤੈ ਮਦਿ ਮਤਵਾਲੇ ॥੧੯॥

ਉਹ ਮੂੰਹ ਚੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਲੁ ਪਤਾਲੁ—ਅਸਤ ਵਿਅਸਤ ਭਾਵ ਅਰਲ ਬਰਲ ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਮਦਿ—ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਮਤਵਾਲੇ—ਨਸ਼ਈ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਅਰਥ ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ॥੧੯॥

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਕਿਸੇ ਗਵੱਈਏ ਨੇ ਆ ਕੇ ਗਉੜੀ ਰਾਗਣੀ ਅਲਾਪੀ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਅਜ ਫਲਾਣੇ ਗਵੱਈਏ ਨੇ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਗਉੜੀ ਰਾਗਣੀ ਅਲਾਪੀ ਹੈ ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਗਉੜੀ ਰਾਗਿ ਸੁਲਖਣੀ ਜੇ ਖਸਮੈ ਚਿਤਿ ਕਰੇਇ ॥

ਗਉੜੀ ਰਾਗਣੀ ਗਾਇਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸੁਲਖਣੀ—ਸੋਹਣੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਗਵੱਈਆ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇ। ਅਥਵਾ:—ਉਹ ਗਉੜੀ—ਬੁੱਧੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਲਖਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਬੁੱਧੀ ਰਾਗਿ—ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਖਸਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚਿਤਿ ਕਰੇਇ—ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਣੈ ਚਲੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੈ ਐਸਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰੇਇ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਚਲਣਾ ਕਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰੇ। ਅਥਵਾ:—ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜਪ ਤਪ ਰੂਪੀ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਐਸਾ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਪ ਤਪ ਰੂਪੀ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰੇ।

ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਭਤਾਰੁ ਹੈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਰਾਵੇਇ ॥

ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸਚੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਉਸ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਰਾਵੇਇ=ਭੋਗਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਉ ਉਬਲੀ ਮਜੀਠੈ ਰੰਗੁ ਗਹਗਹਾ ਤਿਉ ਸਚੇ ਨੋ ਜੀਉ ਦੇਇ ॥

ਜਿਵੇਂ ਉਬਲੀ ਹੋਈ=ਕਾਹੜੀ ਹੋਈ ਮਜੀਠ ਦਾ ਰੰਗ ਗਹਗਹ ਭਾਵ ਗੂੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਚੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਜੋ ਆਪਣਾ ਜੀਉ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਰੰਗਿ ਚਲੂਲੈ ਅਤਿ ਰਤੀ ਸਚੇ ਸਿਉ ਲਗਾ ਨੇਹੁ ॥

ਜਿਸ ਦਾ ਸਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਨੇਹ=ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾ ਹੈ ਉਹ ਅਤੀਅੰਤ ਚਲੂਲੈ=ਗਾਹੜੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਭੂੜੁ ਠਗੀ ਗੁਝੀ ਨ ਰਹੈ ਕੂੜੁ ਮੁਲੰਮਾ ਪਲੇਟਿ ਧਰੇਹੁ ॥

ਜਿਵੇਂ ਕੂੜੇ ਮੁਲੰਮੇ ਦਾ ਪਲੇਟਿ=ਪੜਦਾ ਧਰਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਤ ਨੂੰ ਲਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਝੂਠ ਦੀ ਠਗੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਗੁਝੀ=ਲੁਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ।

ਕੂੜੀ ਕਰਨਿ ਵਡਾਈਆ ਕੂੜੇ ਸਿਉ ਲਗਾ ਨੇਹੁ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਹੀ ਵਡਿਆਈਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਆਪਿ ਹੈ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਸਚਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣਿਆਂ ਸੇਵਕਾਂ ਪਰ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਮਃ੪ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਹਰਿ ਉਸਤਤਿ ਹੈ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ ਪਿਆਰਿਆ ॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰਿਆਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਸਤਸੰਗ ਮਿਲੇ ।

ਓਇ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧੰਨਿ ਜਨ ਹਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰਹਿ ਪਰਉਪਕਾਰਿਆ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ ਪੁਰਖ ਜਨ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹਨ, ਜੋ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦਿੜਾਵਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਣਾਵਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਜਗੁ ਨਿਸਤਾਰਿਆ ॥

ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਿੜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜਗਤ ਤੋਂ ਤਾਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰ ਵੇਖਣ ਕਉ ਸਭੁ ਕੋਈ ਲੋਚੈ ਨਵ ਖੰਡ ਜਗਤਿ ਨਮਸਕਾਰਿਆ ॥

ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਹੈ।

ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਆਪੁ ਰਖਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਗੁਰ ਆਪੇ ਤੁਧੁ ਸਵਾਰਿਆ ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੁਸੀਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰਿਆ=ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਵਾ:-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਸਵਾਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਤੂ ਆਪੇ ਪੂਜਹਿ ਪੂਜ ਕਰਾਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿਆ ॥

ਹੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿਆ=ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੋ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈਂ।

(ਪੰਨਾ ੩੧੨)

ਕੋਈ ਵਿਛੜਿ ਜਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸਹੁ ਤਿਸੁ ਕਾਲਾ ਮੁਹੁ ਜਮਿ ਮਾਰਿਆ ॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਤਿਸੁ ਅਗੈ ਪਿਛੈ ਦੋਈ ਨਾਹੀ ਗੁਰਸਿਖੀ ਮਨਿ ਵੀਚਾਰਿਆ ॥

ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਅਗੈ ਪਿਛੈ=ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਵਿਚ ਦੋਈ=ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਲੇ ਸੇਈ ਜਨ ਉਬਰੇ ਜਿਨ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਸਮਾਰਿਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਮਨੁਖ ਜਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਉਬਰੇ=ਬਚ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਪਖ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਪੁਤਰਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਗੁਰਸਿਖ ਪੁਤਹੁ ਹਰਿ ਜਪਿਅਹੁ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰਿਆ ॥੨॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਚਾਹੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖ ਹੋ, ਚਾਹੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪੁਤਰ ਹੋ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰੇਗਾ ॥੨॥

ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਹਉਮੈ ਜਗਤੁ ਭੁਲਾਇਆ ਦੁਰਮਤਿ ਬਿਖਿਆ ਬਿਕਾਰ ॥

ਹਉਮੈ ਦੀ ਦੁਰਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਨਦਰਿ ਹੋਇ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ ਅੰਧਿਆਰ ॥

ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਛਾਨਣ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਨਮੁਖ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਜਿਸ ਨੇ ਸਬਦਿ ਲਾਏ ਪਿਆਰੁ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਿਆਰ ਲਗਾਵਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸਚੁ ਸਚੇ ਕੀ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹੁ ਹੈ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਭਿਜੈ ॥

ਸਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਚੁ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਲਾਹੁਣੇ ਜੋਗ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਫਤ ਨੂੰ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਿਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹੀ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕੁ ਅਰਾਧਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਕੰਧੁ ਨ ਕਬਹੂ ਛਿਜੈ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਧੁ—ਸਰੀਰ ਨ ਕਬਹੂ ਛਿਜੈ—ਕਦੇ ਭੀ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਧਨੁ ਧਨੁ ਪੁਰਖ ਸਾਬਾਸਿ ਹੈ ਜਿਨ ਸਚੁ ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਿਜੈ ॥

ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਦੁਆਰੇ ਸਚ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁਖ ਪਿਛੇ ਵੀ ਧੰਨ ਸੀ ਹੁਣ ਵੀ ਧੰਨ ਹੈ ਅਗੇ ਵੀ ਸਾਬਾਸਿ—ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਚੁ ਸਚਾ ਜਿਨ ਮਨਿ ਭਾਵਦਾ ਸੇ ਮਨ ਸਚੀ ਦਰਗਹ ਲਿਜੈ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਚਮੁਚ ਸਚਾ ਨਾਮ ਭਾਵਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁਖ ਸਚੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਤਮ ਮੰਨ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵਾ:-ਮਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਜਨਮੁ ਸਚਿਆਰੀਆ ਮੁਖ ਉਜਲ ਸਚੁ ਕਰੀਜੈ ॥੨੦॥

ਸਚ ਨਾਮ ਜਪਣੇ-ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜਨਮ ਧਨੁ ਧੰਨੁ—ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ, ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਉਜਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ॥੨੦॥

ਸਲੋਕਮ:੪॥ ਸਾਕਤ ਜਾਇ ਨਿਵਹਿ ਗੁਰ ਆਗੈ ਮਨਿ ਖੋਟੇ ਕੂੜਿ ਕੂੜਿਆਰੇ॥

ਸਾਕਤ=ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ ਚਾਹੇ ਗੁਰਾ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਨਿਵ ਭੀ ਜਾਣ ਤੇ ਭੀ ਉਹ ਮਨ ਦੇ ਖੋਟੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੁਠਿਆਂ ਦੇ ਬੁਠੇ ਹਨ।

ਜਾ ਗੁਰੁ ਕਹੈ ਉਠਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਬਹਿ ਜਾਹਿ ਘੁਸਰਿ ਬਗੁਲਾਰੇ ॥

ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿਣ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ! ਉਠਕੇ ਫਲਾਣੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਉਹ ਬਗੁਲਾਰੇ—ਬਗਲੇ (ਪਖੰਡੀ) ਕਿਸੇ ਬਗੁਲਾਰੇ=ਕੋਠੇ ਭਾਵ ਨੁਕਰ ਵਿਚ ਘੁਸਰਿ—ਲੁਕ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਸਿਖਾ ਅੰਦਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਾਤੇ ਚੁਣਿ ਕਢੈ ਲਧੋਵਾਰੇ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਲਧੋਵਾਰੇ—
ਲਭਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਓਇ ਅਗੇ ਪਿਛੈ ਬਹਿ ਮੁਹੁ ਛਪਾਇਨਿ ਨ ਰਲਨੀ ਖੋਟੇਆਰੇ ॥

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੁਸ਼ਟ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਅਗੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮੂੰਹ
ਛੁਪਾ ਕੇ ਪਿਛੈ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਖੋਟੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਲ ਸਕਦੇ।

ਓਨ੍ਹਾ ਦਾ ਭਖੁ ਸੁ ਓਥੈ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ਕੂੜੁ ਲਹਨਿ ਭੇਡਾਰੇ ॥

ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਜੋ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਓਥੇ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਭੇਡਾਰੇ—ਛੱਤਰੇ ਹੋਰਥੇ ਜਾ ਕੇ ਝੂਠ ਰੂਪੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਸਾਕਤੁ ਨਰੁ ਖਾਵਾਈਐ ਲੋਚੀਐ ਬਿਖੁ ਕਢੈ ਮੁਖਿ ਉਗਲਾਰੇ ॥

ਜੇਕਰ ਸਾਕਤ—ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਖੁਆ ਕੇ ਭਲਾ ਲੋਕ ਬਣਾਇਆ ਚਾਹੀਦੇ ਤਾਂ
ਭੀ ਉਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ਉਹ ਮੂੰਹੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਹੀ ਉਗਲਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਥੋਂ
ਡਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪਦਾਰਥ ਖੁਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਸਾਕਤ ਸੇਤੀ ਸੰਗੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਓਇ ਮਾਰੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ ॥

ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਪਿਆਰਿਓ ਸਾਕਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਜੋਲ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ
ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਕਾ ਇਹੁ ਖੋਲੁ ਸੋਈ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਰੇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਖੋਲ੍ਹ—ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ
ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਤਾਂ ਓਸੇ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਮਃ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਹਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰਿਆ ॥

ਅੰਨਵੇ:—ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਅਗੰਮ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੋ ਅਪੜਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਈ ਜਿਸੁ ਵਲਿ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿਆ ॥

ਉਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਪੜਿ—ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰੋਬਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਲ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਖੜਗੁ ਸੰਜੋਉ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹੈ

ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਖੰਡਾ ਅਤੇ ਸੰਜੋਅ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:—ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਖੰਡਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਸੰਜੋਅ ਹੈ।

ਜਿਤੁ ਕਾਲੁ ਕੰਟਕੁ ਮਾਰਿ ਵਿਡਾਰਿਆ ॥

ਜਿਸ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਖੰਡੇ ਕਰਕੇ ਕੰਟਕੁ=ਦੁਖਦਾਈ ਕਾਲ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਵਿਡੀਰਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਰਖਣਹਾਰਾ ਹਰਿ ਆਪਿ ਹੈ

ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਪਿਛੈ ਹਰਿ ਸਭਿ ਉਬਾਰਿਆ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾ ਦਾ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਆਪ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰਾ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਉਬਾਰਿਆ=ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਜੇ ਮੰਦਾ ਚਿਤਵੈ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਸੇ ਆਪਿ ਉਪਾਵਣਹਾਰੈ ਮਾਰਿਆ ॥

ਪੂਰਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਜੋ ਭੀ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਮਾਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਏਹ ਗਲ ਹੋਵੈ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸਚੇ ਕੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਗਮੁ ਵੀਚਾਰਿਆ ॥੨॥

ਸਚੇ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਹ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਗਮੁ=ਅਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਚਾਰ ਅਸਾ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸਚੁ ਸੁਤਿਆ ਜਿਨੀ ਅਰਾਧਿਆ ਜਾ ਉਠੇ ਤਾ ਸਚੁ ਚਵੈ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਤਿਆਂ ਪਿਆਂ ਵੀ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ ਵਾ:-ਸੌਣ ਸਮੇਂ ਭੀ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜਦ ਉਠਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭੀ ਸਚ ਨੂੰ ਚਵੈ=ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ।

ਸੇ ਵਿਰਲੇ ਜੁਗ ਮਹਿ ਜਾਣੀਅਹਿ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਰਵੈ ॥

ਉਹ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸਚਨਾਮ ਨੂੰ ਰਵੈ=ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ।

ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ ਕਉ ਜਿ ਅਨਦਿਨੁ ਸਚੁ ਲਵੈ ॥

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲਵੈ=ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨ ਮਨਿ ਤਨਿ ਸਚਾ ਭਾਵਦਾ ਸੇ ਸਚੀ ਦਰਗਹ ਗਵੈ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਸਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਸਚੀ ਦਰਗਹ ਵਿਚ ਗਵੈ=ਗਵੇਂ ਭਾਵ ਚਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਸਚੁ ਸਚਾ ਸਦਾ ਨਵੈ ॥੨੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸਚੁ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਹੀ ਨਵੈ=ਨਵੀਨ ਹੈ ॥੨੧॥

(ਪੰਨਾ ੩੧੩)

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੪ ॥

ਕਿਆ ਸਵਣਾ ਕਿਆ ਜਾਗਣਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸੈ ਪਰ ਪੁਰਖ ਪਰਧਾਨੁ ॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਸੋਣਾ ਕੀ ਹੈ, ਤੇ ਜਾਗਣਾ ਕੀ ਹੈ, ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਜੋ ਹੋ ਜਾਵੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਉਹੀ ਪਰਵਾਣ ਹੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈਂਦਿਆਂ, ਗਿਰਾਸਿ=ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਿਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਵਿਸਰਦਾ, ਉਹ ਪੁਰਖ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਰਧਾਨ=ਮੁਖੀ ਹਨ।

ਕਰਮੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਅਨਦਿਨੁ ਲਗੈ ਧਿਆਨੁ ॥

ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਹਾ ਦਰਗਹ ਪਾਈ ਮਾਨੁ ॥

ਪੂਰਬਲੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਈਏ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਇਕ ਰਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਹਿਣਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਾ :- ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਨ=ਆਦਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਉਦੇ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਉਚਰਹਿ ਉਠਦੇ ਭੀ ਵਾਹੁ ਕਰੇਨਿ ॥

ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਜਿ ਨਿਤ ਉਠਿ ਸੰਮਾਲੇਨਿ ॥੧॥

ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਖ ਸੋਣ ਲਗਿਆਂ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਵਾ:-ਧੰਨ ਧੰਨ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਠਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾ:-ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਹਨਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਜਲੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ [ਰੋਜ਼] ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਮਾਲਦੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੀਐ ਆਪਣਾ ਪਾਈਐ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੁ ॥

ਭਉਜਲਿ ਡੁਬਦਿਆ ਕਢਿ ਲਏ ਹਰਿ ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਦਾਤਾਰੁ ॥

ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਣਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਪਾਰੁ=ਬਿਅੰਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚ ਡੁਬਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਦਾਤਾਰ ਦੀ ਨਾਮ ਦਾਤ ਦੇਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੇ ਸਾਹ ਹੈ ਜਿ ਨਾਮਿ ਕਰਹਿ ਵਾਪਾਰੁ ॥

ਵਣਜਾਰੇ ਸਿਖ ਆਵਦੇ ਸਬਦਿ ਲਘਾਵਣਹਾਰੁ ॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਹ ਧੰਨ ਹਨ ਧੰਨ। ਜੋ ਸਿਖਾਂ ਰੂਪ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੭੬੦) ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪ [ਪੰਨਾ ੩੧੩]

ਵਣਜਾਰੇ ਨਾਮ ਸੌਦਾ ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਵਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਸਬਦਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਸੌਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਈ ਤਿਨ ਸੇਵਿਆ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਹੈ,
ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ॥ ਸਚੁ ਸਚੇ ਕੇ ਜਨ ਭਗਤ ਹਹਿ ਸਚੁ ਸਚਾ ਜਿਨੀ ਅਰਾਧਿਆ ॥

ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਖੋਜਿ ਢੰਢੋਲਿਆ ਤਿਨ ਅੰਦਰਹੁ ਹੀ ਸਚੁ ਲਾਧਿਆ ॥

ਸਚੁ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੁਰਖ ਸਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ ਜਨ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚੁ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਚੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਓਸਦੇ ਖੋਜਿ—ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਢੂੰਢਿਆ ਹੈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਸਚ ਨੂੰ ਲਭ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਜਿਨੀ ਸੇਵਿਆ ਕਾਲੁ ਕੰਟਕੁ ਮਾਰਿ ਤਿਨੀ ਸਾਧਿਆ ॥

ਸਚੁ ਸਚਾ ਸਭ ਦੂ ਵਡਾ ਹੈ ਸਚੁ ਸੇਵਨਿ ਸੇ ਸਚਿ ਰਲਾਧਿਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚੁ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਟਕੁ—ਦੁਖਦਾਈ ਕਾਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਾਧ ਲੀਤਾ ਹੈ । ਸਚਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਚੁ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਚ ਨੂੰ ਸੇਵਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਚ ਸਰੂਪ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸਚੁ ਸਚੇ ਨੋ ਸਾਬਾਸਿ ਹੈ ਸਚੁ ਸਚਾ ਸੇਵਿ ਫਲਾਧਿਆ ॥੨੨॥

ਸਚੁ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਚ ਨਾਮ ਜਪਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ ਹੈ,
ਵਾ :-ਸਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚੁ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਸਚਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸੇਵਿਆ ਹੈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਲਾਧਿਆ=ਅਧਿਕ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨੨॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੁਗਧੁ ਹੈ ਨਾਮ ਹੀਣ ਭਰਮਾਇ ॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮਨੂਆ ਨਾ ਟਿਕੈ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਪਾਇ ॥

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਖ ਮੁਗਧੁ=ਮੂਰਖ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਰਮਾਇ=ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ।
ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਸਤੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ਦਇਆਲ ਹੋਹਿ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥੧॥

ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪ ਦਿਆਲੂ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪੁਰਖਾ ! ਤੂੰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਕਰ, ਤਦ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦਾ ਦੁਖ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ ॥੧॥

ਮਃ ੪ ॥ ਗੁਰੁ ਸਾਲਾਹੀ ਆਪਣਾ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਰੰਗਿ ਸੁਭਾਇ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਰਤਾ ਰਖਿਆ ਬਣਤ ਬਣਾਇ ॥

ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ—ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਰੰਗਿ—ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਬਕ ਸਲਾਹੁਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੁਭਾਇ—ਸੋਭਨੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾ ਰਖਿਆ ਹੈ।

ਜਿਹਵਾਂ ਸਾਲਾਹਿ ਨ ਰਜਈ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਵੈ ਕੀ ਮਨਿ ਭੁਖ ਹੈ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਹਰਿ ਰਸੁ ਖਾਇ ॥੨॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀਭ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਰਜਈ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਵਲ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਭੁਖ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਮਨ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸਚੁ ਸਚਾ ਕੁਦਰਤਿ ਜਾਣੀਐ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਜਿਨਿ ਬਣਾਈਆ ॥

ਸੋ ਸਚੁ ਸਲਾਹੀ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਚੇ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ॥

ਸਚਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਚੁ—ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਕੇ ਕੁਦਰਤਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਸਚੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਲਾਹੁਣਾ ਕਰੇ, ਜਿਸ ਸਚੇ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਸਚ ਹੀ ਹਨ।

ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸਲਾਹੁ ਸਚੁ ਸਚੁ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ ॥

ਜਾ ਮਿਲਿਆ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਾ ਹਾਜਰੁ ਨਦਰੀ ਆਈਆ ॥

ਸਚਾ ਜੋ ਸਲਾਹੁਣੇ ਜੋਗ ਹੈ ਉਸ ਸਚੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਕਰੇ, ਉਸ ਸਚੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਈ ਨਹੀਂ ਜਦ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਨਦਰੀ—ਨਿਗਾਹ ਆਇਆ।

ਸਚੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਨੀ ਸਲਾਹਿਆ ਤਿਨੁ ਭੁਖਾ ਸਭਿ ਗਵਾਈਆ ॥੨੩॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸਚ ਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭੁਖਾਂ ਗਵਾ ਲਈਆਂ ਹਨ ॥੨੩॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥ ਮੈ ਮਨੁ ਤਨੁ ਖੋਜਿ ਖੋਜੇਦਿਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਲਧਾ ਲੋੜਿ ॥

ਵਿਸਟੁ ਗੁਰੁ ਮੈ ਪਾਇਆ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਤਾ ਜੋੜਿ ॥੧॥

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਖੋਜਿ—ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਖੋਜਦਿਆਂ ਖੋਜਦਿਆਂ ਮੈਨੇ ਤਨ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਲੋੜਿ—ਚਾਹ ਕੇ ਲਧਾ—ਲਭ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਸਟੁ—ਵਕੀਲ ਪਾਇਆ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤਾ ॥੧॥

ਮਃ ੩ ॥ ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨ੍ਹਾ ਬੋਲਾ ॥

ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ ॥

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਅਤਿਅੰਤ ਅੰਨ੍ਹਾ ਤੇ ਬੋਲਾ ਹੈ, ਅੰਨ੍ਹਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਜੋ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਬੋਲਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਜੋ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਜਸ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਬਬ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਭੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਆਪਣਾ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਰੋਲਾ ਗੋਲਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ—ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਗਿਆਨ ਵੇਰਾਗ ਰੂਪੀ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ ਨਿਸਚਾ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪੀ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੋਲਾ ਹੈ। ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ ਰੋਲਾ ਰੂਪ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਤਿਸ ਵਿਚ ਘਚੋਲਾ—ਖਚਤ ਭਾਵ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਪੈ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਣਿ ਮੰਨੇ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥

ਜੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਾਪੈ=ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਵਾ :-ਜੇ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਗਾਂਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਪੈ=ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਮੰਨੇ=ਮਨਨ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੁ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਵਜਦਾ ਜੰਤੁ ਵਜਾਇਆ ॥੨॥

ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜੋ ਕਰਾਇਆ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੀਵ ਓਹੀ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਵੇਂ ਜੰਤੁ=ਵਾਜਾ ਵਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਵਜਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਜੀਵ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਬੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੀਵ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ॥੨॥

ਯਥਾ—ਜਿਉ ਨਟੁਆ ਤੰਤੁ ਵਜਾਏ ਤੰਤੀ ਤਿਉ ਵਾਜਹਿ ਜੰਤ ਜਨਾ ॥

[ਪੰਨਾ ੭੯੯

(ਪੰਨਾ ੩੧੪)

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਕਰਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਜੇ ਜੀਆ ਅੰਦਰਿ ਵਰਤੈ ॥

ਤੂ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਅਗਣਤੁ ਹੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਵਿਚਿ ਗਣਤੈ ॥

ਹੇ ਕਰਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਲ ਬਾਤ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ।
ਹੇ ਕਰਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਆਪ ਗਿਣਤੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈਂ, ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੈ।

ਸਭੁ ਕੀਤਾ ਤੇਰਾ ਵਰਤਦਾ ਸਭੁ ਤੇਰੀ ਬਣਤੈ ॥

ਤੂ ਘਟਿ ਘਟਿ ਇਕੁ ਵਰਤਦਾ ਸਦੁ ਸਾਹਿਬ ਚਲਤੈ ॥

ਸਭ ਕੁਛ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਏਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਤੇਰੀ ਹੀ ਬਨਾਵਟ ਹੈ। ਹੇ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ! ਚਲਤੈ—ਕੌਤਕਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਭ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਮਿਲੇ ਸੁ ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਪਰਤੈ ॥ ੨੪ ॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਓਹੀ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਕਿਸੀ ਦੇ ਪਰਤੈ—ਮੌੜਿਆਂ ਉਹ ਮੁੜੇ ਨਹੀਂ ॥ ੨੪ ॥

ਸਲੋਕੁ ਮਃ੪ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਰਖੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਾਈਐ ਚਿਤੁ ॥

ਕਿਉ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਵਿਸਾਰੀਐ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਨਿਤ ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਲਗਾਕੇ ਇਸ ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਕੇ ਕਾਬੂ ਕਰ ਰਖੀਏ ॥ ਸਾਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਤੇ ਗਿਰਾਸਿ=ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਿਆਂ, ਤੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁਲਾਈਏ, ਏਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਬੈਠਦਿਆਂ ਉਠਦਿਆਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ।

ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਗਈ ਇਹੁ ਜੀਅੜਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਵਸਿ ॥

ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਖੁ ਤੂ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਬਖਸਿ ॥੧॥

ਹੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜੀਵ ਤੇਰੇ ਵਸੀਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਚਲੀ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਿਵੇਂ ਰਖ ਲੈ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੩ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਅਹੰਕਾਰੀ ਮਹਲੁ ਨ ਜਾਣੈ ਖਿਨੁ ਆਗੈ ਖਿਨੁ ਪੀਛੈ ॥

ਸਦਾ ਬੁਲਾਈਐ ਮਹਲਿ ਨ ਆਵੈ ਕਿਉ ਕਰਿ ਦਰਗਹ ਸੀਝੈ ॥

ਮਨਮੁਖ ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਮਹਲੁ—ਸਰੂਪ, ਵਾ:—ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਦੇ ਵੇਖਕੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਛਿਨ ਵਿਚ ਪਿਛਾਂਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ 'ਘਟ, ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਦੋ ਖਿਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਨਿਆਇਕਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵਿਚ ਸੂਈ ਚੁੱਭੇਣ ਵੇਲੇ ਜਿਤਨਾ ਟਾਇਮ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਖਿਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੇਕਰ ਸਦਾ ਬੁਲਾਈਐ=ਸਦਾ ਹੀ ਭਾਵ ਰੋਜ਼ ਬੁਲਾਈਏ ਤਾਂ ਹਲਿ ਨ ਆਵੈ—ਸਤਿਸੰਗ

ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਇਸ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸੀੜੇ=ਕਲਿਆਣ ਭਾਵ ਮੁਕਤ ਹੋਣਗੇ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਮਹਲੁ ਵਿਰਲਾ ਜਾਣੈ ਸਦਾ ਰਹੈ ਕਰ ਜੋੜਿ ॥

ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਨਾਨਕ ਲਏ ਬਹੋੜਿ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ ਅਰਥਾਤ ਦਰਸ਼ਨ, ਵਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮਹਲੁ=ਸਤਿਸੰਗ, ਵਾ:-ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਖੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਮੇਰਾ ਹਰੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਬਹੋੜਿ=ਮੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸਾ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸਫਲ ਹੈ ਜਿਤੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮੰਨੇ ॥

ਜਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮੰਨਿਆ ਤਾ ਪਾਪ ਕਸੰਮਲ ਭੰਨੇ ॥

ਉਹੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਫਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੀਤਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਛੋਟੇ ਪਾਪ ਤੇ ਕਸੰਮਲ=ਵਡੇ ਪਾਪ ਭੰਨ ਦਿਤੇ।

ਉਪਦੇਸੁ ਜਿ ਦਿਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋ ਸੁਣਿਆ ਸਿਖੀ ਕੰਨੇ ॥

ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਤਿਨ ਚੜੀ ਚਵਗਣਿ ਵੰਨੇ ॥

ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਵਗਣਿ ਵੰਨੇ=ਚਤੁਰਥ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਰੰਗਣ ਚੜੀ ਹੈ।

ਇਹ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਸੁਣਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨੇ ॥੨੫॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਇਹ ਚਾਲ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਰਾਲੀ=ਵਖਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਤਦਾਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਾ:-ਗੁਰਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਭਿੰਨੇ=ਭਿੰਨੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੨੫॥

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਜਿਨਿ ਗੁਰੁ ਗੋਪਿਆ ਆਪਣਾ ਤਿਸੁ ਠਉਰ ਨ ਠਾਉ ॥

ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਦੋਵੈ ਗਏ ਦਰਗਹ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੋਪਿਆ=ਛਪਾਇਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਰੋਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜੇ ਕਿਸੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈਂ? ਇਹ ਦਾਤ ਤੈਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ? ਤਾਂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਸੁਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ

ਦਸਦਾ ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛਪਾਇਆ ਹੈ, ਤਿਸਨੂੰ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਠਾਉ=ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਉਸਦੇ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਨਿਸਫਲ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਓਹ ਵੇਲਾ ਹਥਿ ਨ ਆਵਈ ਫਿਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਲਗਹਿ ਪਾਇ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਗਣਤੈ ਘੁਸੀਐ ਦੁਖੇ ਦੁਖਿ ਵਿਹਾਇ ॥

ਫਿਰ ਉਹ ਵੇਲਾ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਚਰਣੀ ਜਾਕੇ ਲਗਣ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚੋਂ ਘੁਸਣ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾਂ ਵਿਹਾਇ=ਬੀਤਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨੋਟ:-ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚੋਂ ਘੁਸਣਾ ਏਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡਾ ਸਿਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾ ਆਤਮਾ ਅਨਾਤਮਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਰਨੀ ਦਸੀ ਹੈ, ਇਸ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਜਿਹੜਾ ਘੁੱਸ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾਂ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਵਿਚ ਵਿਹਾਇ=ਬੀਤਦੀ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਹੈ ਆਪੇ ਲਏ ਜਿਸੁ ਲਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਰਸਨੁ ਜਿਨਾ ਵੇਖਾਲਿਓਨੁ ਤਿਨਾ ਦਰਗਹ ਲਏ ਛਡਾਇ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਰਵੈਰ ਪੁਰਖ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਚਰਨੀ ਲਗਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਓਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਰਸਨ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਛਡਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਮਃ ੩ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਅਗਿਆਨੁ ਦੁਰਮਤਿ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥

ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜੂਐ ਮਤਿ ਹਾਰੀ ॥

ਮਨਮੁਖ ਹੰਕਾਰੀ ਦੀ ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਦੁਰਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਉਸਨੇ ਸੰਸਾਰ ਜੂਏ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਕੂੜੁ ਕੁਸਤੁ ਓਹੁ ਪਾਪ ਕਮਾਵੈ ॥ ਕਿਆ ਓਹੁ ਸੁਣੈ ਕਿਆ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵੈ ॥

ਕੂੜ=ਝੂਠ, ਕੁਸਤੁ=ਕੁਹੱਠ, ਅਤੇ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸਨੇ ਸੁਣਨਾ ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਖਕੇ ਕੀ ਸੁਣਾਉਣਾ ਹੈ।

ਅੰਨ੍ਹਾ ਬੋਲਾ ਖੁਇ ਉਝੜਿ ਪਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਅੰਧਾ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥

ਗਿਆਨ ਵੇਰਾਗ ਰੂਪੀ ਨੇੜਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣ ਅੰਨ੍ਹਾ, ਨਿਸਚਾ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪੀ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਬੋਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਖੁਇ=ਭੁਲਕੇ ਸੰਸਾਰ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਖ ਅੰਨ੍ਹਾ ਬੋਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੇ ਥਾਇ ਨ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਰਬ ਲਿਖਿਆ ਕਮਾਇ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਅਥਵਾ:—ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਪੂਰਬਲਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਹੀ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਚਿਤ ਕਠੋਰ ਹਹਿ ਸੇ ਬਹਹਿ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ ॥

ਓਥੈ ਸਚੁ ਵਰਤਦਾ ਕੂੜਿਆਰਾ ਚਿਤ ਉਦਾਸਿ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਕਰੜੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਓਥੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਸਚ ਹੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਝੂਠਿਆਂ ਦੇ ਚਿਤ ਉਦਾਸੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਓਇ ਵਲੁ ਛਲੁ ਕਰਿ ਝਤਿ ਕਢਦੇ ਫਿਰਿ ਜਾਇ ਬਹਹਿ ਕੂੜਿਆਰਾ ਪਾਸਿ ॥

ਵਿਚਿ ਸਚੇ ਕੂੜੁ ਨ ਗਡਈ ਮਨਿ ਵੇਖਹੁ ਕੋ ਨਿਰਜਾਸਿ ॥

ਜੇਕਰ ਕਰੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਭੁਲ ਭੁਲੇਖੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਚਲੇ ਭੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹ ਵਲਛਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਝਤਿ ਕਢਦੇ=ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਟਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ—ਮੁੜਕੇ ਉਹ ਝੂਠਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਝੂਠੇ ਪੁਰਸ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਗਡਈ=ਮਿਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਿਰਜਾਸਿ=ਨਿਰਨਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲਓ।

ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜਿਆਰੀ ਜਾਇ ਰਲੇ

ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ ॥ ੨੬ ॥

ਝੂਠੇ ਪੁਰਸ਼ ਝੂਠਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਰਲਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ॥੨੬॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥

(ਪੰਨਾ ੩੧੫)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰ ਬਿੰਦ ਤੋਂ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਰਹਦੇ ਖੁਹਦੇ ਨਿੰਦਕ ਮਾਰਿਅਨੁ ਕਰਿ ਆਪੇ ਆਹਰੁ ॥

ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਨਾਨਕਾ ਵਰਤੈ ਸਭ ਜਾਹਰੁ ॥ ੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਰਹਦੇ ਖੁਹਦੇ=ਬਚੇ ਬਚੇ ਨਿੰਦਕ, ਵਾ:—ਜੋ ਰਹਿਕੇ ਖਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਸੁਲਹੀ ਸੁਲਬੀ ਆਦਿਕ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਆਹਰੁ=ਉਦਮ ਕਰਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਾਹਰੁ=ਪ੍ਰਗਟ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੫ ॥ ਮੁੰਦਹੁ ਭੁਲੇ ਮੁੰਦ ਤੇ ਕਿਥੈ ਪਾਇਨਿ ਹਬੁ ॥

ਤਿੰਨੈ ਮਾਰੇ ਨਾਨਕਾ ਜਿ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ॥੨॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਮੁੰਦਹੁ=ਆਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁੰਦ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭੁਲ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਫਿਰ ਕਿਥੇ ਹੱਥ ਪਾਉਣਗੇ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਾਉ ਦਾ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ੫ ॥ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਵਿਤਰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਪਉੜੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ-

ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥

ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ ॥

ਅਗਿਆਨੀ ਚੋਰ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੱਖ ਫਾਹਾ ਵਗੈਰਾ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੁਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਜਾਣੀਜਾਣ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਕਿਵੇਂ ਲੁਕਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਪਰਾਈ ਨਾਰੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਤਕਦੇ ਹੋ, ਜੋ ਠਾਣੀ=ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਦਬਾ ਕੇ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਾ:-ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ=ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਲ ਤਕਦੇ ਹੋ ਜੋ ਠਾਣੀ=ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੁਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਸੰਨ੍ਹੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਥਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ ॥

ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਆਪੋ ਪਛੁਤਾਣੀ ॥

ਵਿਖੰਮ=ਕਠਨ ਅਸਥਾਨਾਂ ਪਰ ਜਾ ਕੇ ਸੰਨ੍ਹ ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮਦ ਮਿਠਾ ਜਾਣ ਕੇ ਭੋਗਦੇ ਹੋ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਹੀ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰੋਗੇ।

ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ ॥੨੭॥

ਉਹਨਾਂ ਚੋਰਾਂ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ 'ਅਜਰਾਈਲ ਫਰੇਸਤਾ' ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀੜੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਤੇਲੀ ਤਿਲਾਂ ਨੂੰ ਘਾਣੀ ਵਿਚ ਪੀੜਦਾ ਹੈ ॥੨੭॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਸੇਵਕ ਸਚੇ ਸਾਹ ਕੇ ਸੇਈ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਦੂਜਾ ਸੇਵਨਿ ਨਾਨਕਾ ਸੇ ਪਚਿ ਪਚਿ ਮੁਏ ਅਜਾਣ ॥੧॥

ਸਚੇ ਸਾਹ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਜੋ ਸੇਵਕ ਹਨ, ਉਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਦੁਜਿਆ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅਨਜਾਣ ਅਗਿਆਤ ਪੁਰਸ਼ ਪਚਿ ਪਚਿ—ਚੁੜ ਚੁੜ ਕੇ ਖਰਾਬ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਮਃ ੫ ॥ ਜੋ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ ਪ੍ਰਭ ਮੇਟਣਾ ਨ ਜਾਇ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਵਖਰੈ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਧਿਆਇ ॥੨॥

ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜੋ ਧੁਰ ਤੋਂ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਭੋਗੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮੇਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਵਖਰ ਜੋ ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰਗੇ।

ਪਉੜੀ ੫ ॥ ਨਾਰਾਇਣ ਲਇਆ ਨਾਨੁੰਗੜਾ ਪੈਰ ਕਿਥੈ ਰਖੇ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਨਾਰਾਇਣ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਨਾਨੁੰਗੜਾ—ਨਸਣਾ ਲੀਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸਦਾ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਵਾ.—ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜਿਸ ਨਾ—ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਨੂੰਗਣਾ—ਠੱਲਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਫਿਰ ਕਿਥੇ ਪੈਰ ਰਖੇਗਾ।

ਕਰਦਾ ਪਾਪ ਅਮਿਤਿਆ ਨਿਤ ਵਿਸੋ ਚਖੇ ॥

ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਪਚਿ ਮੁਆ ਵਿਚਿ ਦੇਹੀ ਭਖੇ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਅਮਿਤਿਆ—ਬਿਅੰਤ ਪਾਪ ਥਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਤ ਹੀ ਵਿਸਿਆ ਰੂਪੀ ਵਿਹੂ ਨੂੰ ਚਖਦਾ ਹੈ। ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪਚਿ—ਖਰਾਬ ਹੋ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ, ਦੇਹ ਵਿਚ ਹੀ ਭਖੇ—ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਮਾਰਿਆ ਕਉਣੁ ਤਿਸ ਨੇ ਰਖੇ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਸਰਣਾਗਤੀ ਜੋ ਪੁਰਖੁ ਅਲਖੇ ॥੨੮॥

ਜਿਸਨੂੰ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕੌਣ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁ ਜਤਨ ਕਰਤਾ ਬਲਵੰਤਕਾਰੀ ਸੇਵੰਤ ਸੂਰਾ ਚਤੁਰ ਦਿਸਹ ॥

ਬਿਖਮਥਾਨ ਬਸੰਤ ਉਚਹ ਨਹ ਸਿਮਰੰਤ ਮਰਣੇ ਕਦਾਚਹ ॥

ਹੋਵੰਤ ਆਗਿਆ ਭਗਵਾਨ ਪੁਰਖਹ ਨਾਨਕ ਕੀਟੀ ਸਾਸ ਅਕਰਖਤ ॥੭॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੫੪
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਲਖ ਪੁਰਖ ਹੈ ਤਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ॥੨੮॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਨਰਕ ਘੋਰ ਬਹੁ ਦੁਖ ਘਣੇ ਅਕਿਰਤਘਣਾ ਕਾ ਥਾਨੁ ॥

ਤਿਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਮਾਰੇ ਨਾਨਕਾ ਹੋਇ ਹੋਇ ਮੁਏ ਹਰਾਮੁ ॥੧॥

ਜਿਸ ਘੋਰ—ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਵਿਚ ਬਹੁ ਘਣੇ—ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਹਨ, ਉਹ ਨਰਕ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। (ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ* ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ

* ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਪਰਬਤਾਂ ਅਸਮਾਨ ਖਹੰਦੇ। ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਕੋਟਿ ਗੜ੍ਹ ਘਰ ਬਾਰ ਦਿਸੰਦੇ।

ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਸਾਇਰਾ ਨਦ ਵਾਹ ਵਹੰਦੇ। ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਤਰਵਰਾਂ ਫਲ ਸੁਫਲ ਵਲੰਦੇ।

ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਅਣਗਣਤ ਫਿਰੰਦੇ। ਭਾਰੇ ਭੁਈਂ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਮੰਦੀ ਹੂੰ ਮੰਦੇ ॥੮॥

ਮਦ ਵਿਚਿ ਰਿਧਾ ਪਾਇ ਕੇ ਕੁਤੇ ਦਾ ਮਾਸੁ। ਧਰਿਆ ਮਾਣਸ ਖੋਪਰੀ ਤਿਸੁ ਮੰਦੀ ਵਾਸੁ।

ਰਤੁ ਭਰਿਆ ਕਪੜਾ ਕਰਿ ਕਜਣ ਤਾਸ। ਢਕਿ ਲੈ ਚਲੀ ਚੂਹੜੀ ਕਰਿ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸੁ।

ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ ਪੁਛਿਆ ਲਾਹੇ ਵਿਸਵਾਸ। ਨਦਰੀ ਪਵੈ ਅਕਿਰਤਘਣੁ ਮਤੁ ਹੋਇ ਵਿਣਾਸੁ। [ਭਾ. ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।) ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹਰਾਮੁ—ਅਧਰਮੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਮਃ ੫ ॥ ਅਵਖਧ ਸਭੇ ਕੀਤਿਅਨੁ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਦਾਰੂ ਨਾਹਿ ॥

ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ਨਾਨਕਾ ਪਚਿ ਪਚਿ ਜੇਨੀ ਪਾਹਿ ॥੨॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਭ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਅਵਖਧ—ਦਾਰੂ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਦਾਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਭੁਲਾਵਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਚਿ ਪਚਿ—ਖਰਾਬ ਤੋਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਕੇ ਜੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ੫ ॥ ਤੁਸਿ ਦਿਤਾ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਧਨੁ ਸਚੁ ਅਖੁਟੁ ॥

ਸਭਿ ਅੰਦੇਸੇ ਮਿਟ ਗਏ ਜਮ ਕਾ ਭਉ ਛੁਟੁ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤੁਸਿ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਅਖੁਟੁ—ਨਾ ਮੁਕਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਦਾ ਸਚਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਦੇਸੇ—ਸੰਸੇ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਮ ਦਾ ਖੌਫ ਵੀ ਛੁਟ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂ ਤੁਟੁ ॥

ਵਿਣੁ ਸਚੇ ਦੂਜਾ ਸੇਵਦੇ ਹੁਇ ਮਰਸਨਿ ਬੁਟੁ ॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰ ਕੇ ਟੁਟ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੇਵਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਬੁਟ ਹੋ ਕੇ ਅਰਥਾਤ ਅੰਗ ਪਤੰਗ ਤੋਂ ਝੜ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਵਾ :- ਬੁਟੁ—ਜ਼ਬਾਨ ਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰਿ ਬਖਸਿਆ ਨਾਮੇ ਸੰਗਿ ਜੁਟੁ ॥੨੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁਟ—ਜੁੜ ਗਏ ਹਨ ॥ ੨੬ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੀ ਚੌਠ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਯੱਗ ਰਚਨਾ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬੜੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ, ਭਗਤ, ਸੰਤ ਜਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੁਲਾਏ ਗਏ। ਤਪੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਦਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜੇ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਡੋਂਡੀ ਪਿਟਵਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਯੱਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮੋਹਰਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਜਦ ਤਪੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਮਨ ਰਹਿ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਸ ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਪਿਛੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਆਇਆ। ਜਦ ਅੱਗੇ

ਆਇਆ ਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਖਲੋਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਪਿਛਾਂਹ ਹਟ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਪ ਦੀ ਹੋਰ ਵਾਹ ਕੋਈ ਨਾ ਗਈ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕੰਧ ਤੋਂ ਟਪਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਟ ਵੀ ਲਗ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਬੱਚਾ ਸਮਝ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕਿਹਾ ਤੇ ਤਪਾ ਬਾਹਰ ਫਿਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਆਖੇ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾ ਦਿਉ। ਸਿੱਖਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਦਰ ਲੰਘਣ ਦਿਓ। ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਿਆ, ਹੇ ਸਿਖੋ—

ਤਪਾ ਨ ਹੋਵੈ ਅੰਦ੍ਰਹੁ ਲੋਭੀ ਨਿਤ ਮਾਇਆ ਨੋ ਫਿਰੈ ਜਜਮਾਲਿਆ ॥

ਅਗੋ ਦੇ ਸਦਿਆ ਸਤੈ ਦੀ ਭਿਖਿਆ ਲਏ ਨਾਹੀ

ਪਿਛੇ ਦੇ ਪਛੁਤਾਇ ਕੈ ਆਣਿ ਤਪੈ ਪੁਤੁ ਵਿਚਿ ਬਹਾਲਿਆ ॥

ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਲੋਭੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਤਪਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਜਮਾਲਿਆ=ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਮਾਇਆ ਦਾ ਜਜਮਾਲਿਆ=ਦੁਖਾਇਆ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਅਗੋ ਦੇ ਸਦਿਆ=ਪਹਿਲੇ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਸਤ ਧਰਮ ਦੀ ਭਿਖਿਆ ਨਾ ਲੀਤੀ।

ਨੋਟ:—[ਸਤ ਧਰਮ ਦੀ ਭਿਖਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ] ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮੋਹਰਾਂ ਦਖਣਾ ਦੇਣੀ ਕਹੀ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰ ਕੇ ਤਪੇ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਪੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ।

ਪੰਚ ਲੋਕ ਸਭਿ ਹਸਣ ਲਗੇ ਤਪਾ ਲੋਭਿ ਲਹਰਿ ਹੈ ਗਲਿਆ ॥

ਜਿਥੈ ਥੋੜਾ ਧਨੁ ਵੇਖੈ ਤਿਥੈ ਤਪਾ ਭਿਟੈ ਨਾਹੀ

ਧਨਿ ਬਹੁਤੈ ਡਿਠੈ ਤਪੈ ਧਰਮੁ ਹਾਰਿਆ ॥

ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਚ ਲੋਕ=ਨੰਬਰਦਾਰ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਹਾਤਮਾ ਲੋਕ, ਵਾ :—ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਰੇ ਹਸਣ ਲਗ ਪਏ, ਇਹ ਤਪਾ ਤਾਂ ਲੋਭ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਗਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਥੋੜਾ ਧਨ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਿਥੇ ਤਪਾ ਛੋਹਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤੇ ਧਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤਪੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਹਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਏਹੁ ਤਪਾ ਨ ਹੋਵੀ ਬਗੁਲਾ ਹੈ ਬਹਿ ਸਾਧ ਜਨਾ ਵੀਚਾਰਿਆ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਲਾਲਚੀ ਪੁਰਸ਼ ਤਪਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਧਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਲਾਲਚ ਹੈ ਇਸ ਕਾਰਕੇ ਇਹ ਤਪਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਬਗੁਲਾ=ਪਖੰਡੀ ਹੈ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ।

ਸਤ ਪੁਰਖ ਕੀ ਤਪਾ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ

ਸੰਸਾਰੈ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚਿ ਹੋਵੈ ਏਤੁ ਦੋਖੈ ਤਪਾ ਦਯਿ ਮਾਰਿਆ ॥

ਸਚ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਇਹ ਤਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਦਯਿ=ਪ੍ਰੇਰਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਤਪੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

ਮਹਾ ਪੁਰਖਾਂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਾ ਵੇਖੁ ਜਿ ਤਪੇ ਨੋ ਫਲੁ ਲਗਾ

ਸਭੁ ਗਇਆ ਤਪੇ ਕਾ ਘਾਲਿਆ ॥

ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੇਖੋ ਜੋ ਤਪੇ ਨੂੰ ਫਲ ਲਗਾ ਹੈ, ਤਪੇ ਦਾ ਸਭ ਘਾਲਿਆ=ਕੀਤਾ ਕਤਰਿਆ ਵਿਅਰਥ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਬਾਹਰਿ ਬਹੈ ਪੰਚਾ ਵਿਚਿ ਤਪਾ ਸਦਾਏ ॥ ਅੰਦਰਿ ਬਹੈ ਤਪਾ ਪਾਪ ਕਮਾਏ ॥

ਬਾਹਰ ਪੰਚਾ=ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਪਾ ਸਦਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਕੇ ਤਪਾ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਅੰਦਰਲਾ ਪਾਪੁ ਪੰਚਾ ਨੋ ਉਘਾ ਕਰਿ ਵੇਖਾਲਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੧੬)

ਹਰੀ ਨੇ ਅੰਦਰਲਾ ਪਾਪ ਪੰਚਾ ਨੋ=ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਵਾ:-ਸਾਰੀ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਉਘਾ=ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੇ ਕਿਧਰੇ ਪਰਦੇਸ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਬਾਹਰ ਗਿਆਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਸਮਾਂ ਲਗ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਤਪੇ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਆਗਿਆ ਲੈਕੇ ਚਲੀਏ, ਜਦ ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ, ਤਾਂ ਅਗੇ ਬੂਹੇ ਬੰਦ ਸਨ, ਬਥੇਰਾ ਖੜਕਾਇਆ ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਈ ਅਵਾਜ਼ ਨਾ ਆਈ ਤਾਂ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਬੂਹੇ ਦੀਆਂ ਚੂਥੀਆਂ ਭੰਨਕੇ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਏ, ਜਾਕੇ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਤਪਾ ਜੀ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲੰਪਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੇ ਬੜਾ ਕੁਟਿਆ ਤੇ ਤਪੇ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਜ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ।

ਧਰਮ ਰਾਇ ਜਮ ਕੰਕਰਾ ਨੋ ਆਖਿ ਛਡਿਆ

ਏਸੁ ਤਪੇ ਨੋ ਤਿਥੈ ਖੜਿ ਪਾਇਹੁ ਜਿਥੈ ਮਹਾ ਮਹਾਂ ਹਤਿਆਰਿਆ ॥

ਉਸ ਵੇਲੇ ਧਰਮਰਾਜਾ ਨੇ ਭੀ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿ ਛਡਿਆ, ਕਿ ਇਸ ਤਪੇ ਨੂੰ ਓਥੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਪਾਣਾ, ਜਿਥੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਹਤਿਆਰੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਫਿਰਿ ਏਸੁ ਤਪੇ ਦੇ ਮੁਹਿ ਕੋਈ ਲਗਹੁ ਨਾਹੀ ਏਹੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਹੈ ਫਿਟਕਾਰਿਆ ॥

ਫਿਰਿ=ਮੁੜਕੇ ਇਸ ਤਪੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਲਗਣਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਫਿਟਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕੈ ਦਰਿ ਵਰਤਿਆ ਸੁ ਨਾਨਕ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ ॥

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਉਹ ਅਸਾਂ ਨੇ ਆਖਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ।

ਸੋ ਬੂਝੈ ਜੁ ਦਯਿ ਸਵਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥

ਪਰ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਉਹ ਬੁਝਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦਯਿ=ਪ੍ਰੇਰਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਵਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੪ ॥ ਹਰਿ ਭਗਤਾਂ ਹਰਿ ਆਰਾਧਿਆ ਹਰਿ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥

ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਭਗਤ ਨਿਤ ਗਾਂਵਦੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਖਦਾਈ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ ਮਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ : ਭਗਤ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨੁ=ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਂਵਦੇ ਹਨ । ਅਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ ।

ਹਰਿ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਨਿਤ ਨਾਵੈ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਖਸੀਅਨੁ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਈ ॥

ਹਰਿ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਬਿਰੁ ਘਰੀ ਬਹਾਲਿਅਨੁ ਅਪਣੀ ਪੈਜ ਰਖਾਈ ॥

ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣਿਆਂ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਤ ਹੀ ਸਵਾਈ ਤੋਂ ਸਵਾਈ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ । ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣਿਆਂ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਰੁ ਘਰੀ=ਅਚਲ ਸਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ ਬਠਾਇਆ ਹੈ, ਹਰੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਪੈਜ ਰਖੀ ਹੈ ਇਹ ਆਪਣੀ ਹੀ ਪਤ ਅਬਰੋ ਰਖੀ ਹੈ ।

ਨਿੰਦਕਾ ਪਾਸਹੁ ਹਰਿ ਲੇਖਾ ਮੰਗਸੀ ਬਹੁ ਦੇਇ ਸਜਾਈ ॥

ਜੇਹਾ ਨਿੰਦਕ ਅਪਣੈ ਜੀਇ ਕਮਾਵਦੇ ਤੇਹੋ ਫਲੁ ਪਾਈ ॥

ਉਹ ਹਰੀ ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪਾਸੋਂ ਲੇਖਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸਜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ ਜੇਹੋ ਜੇਹਾ ਕਰਮ ਆਪਣੇ ਜੀਅ ਅੰਦਰ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਫਲ ਪਾਵਦੇ ਹਨ ।

ਅੰਦਰਿ ਕਮਾਣਾ ਸਰਪਰ ਉਘੜੈ ਭਾਵੈ ਕੋਈ ਬਹਿ ਧਰਤੀ ਵਿਚਿ ਕਮਾਈ ॥

ਜੋ ਅੰਦਰ ਵੜਕੇ ਭਾਵ ਲੁਕ ਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ ਉਘੜੈ=ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਭਾਵ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਉਣਾ ਕਰੇ ।

ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਦੇਖਿ ਵਿਗਸਿਆ ਹਰਿ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵਿਗਸਿਆ=ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ਮਃ ੫ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕਾ ਰਾਖਾ ਹਰਿ ਆਪਿ ਹੈ ਕਿਆ ਪਾਪੀ ਕਰੀਐ ॥

ਜਦ ਕਿ ! ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹਰੀ ਆਪ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਪਾਪੀ ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਕਰੇਗਾ

ਗੁਮਾਨੁ ਕਰਹਿ ਮੂੜ ਗੁਮਾਨੀਆ ਵਿਸੁ ਖਾਧੀ ਮਰੀਐ ॥

ਇਹ ਮੂਰਖ ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਮਾਨ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਵਿਹੁ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ।

ਆਇ ਲਗੇਨੀ ਦਿਹ ਥੋੜੜੇ ਜਿਉ ਪਕਾ ਖੇਤੁ ਲੁਣੀਐ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੁਣ ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਆ ਲਗੇਨੀ=ਲੱਗੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਤੇਰੇ ਮਰਨੇ ਨੂੰ ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤ ਪੱਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਲੁਣੀਐ=ਕਟ ਲਈਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਬ੍ਰਿਧ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੂੰ ਮਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈਂ ।

ਯਥਾ:-ਜਾ ਪਕਾ ਤਾ ਕਟਿਆ ਰਹੀ ਸੁ ਪਲਰਿ ਵਾੜਿ ॥

ਸਣੁ ਕੀਸਾਰਾ ਚਿਥਿਆ ਕਣੁ ਲਇਆ ਤਣੁ ਝਾੜਿ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੪੨]

ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਤੇਵੇਹੇ ਭਣੀਐ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਜੇਹੇ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤੇਹੇ ਜੇਹੇ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਖਸਮੁ ਵਡਾ ਹੈ ਸਭਨਾ ਦਾ ਧਣੀਐ ॥ ੩੦ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਣੀਐ=ਮਾਲਕ ਹੈ ॥ ੩੦ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੂਲਹੁ ਭੁਲਿਆ ਵਿਚਿ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਮੂਲ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੇ ਲਬ ਵਿਚ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਝਗੜਾ ਕਰਦਿਆ ਅਨਦਿਨੁ ਗੁਦਰੈ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰਹਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਝਗੜਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਰਾਤ ਦਿਨ ਨੂੰ ਗੁਦਰੈ=ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਸੁਧਿ ਮਤਿ ਕਰਤੈ ਸਭ ਹਿਰਿ ਲਈ ਬੋਲਨਿ ਸਭੁ ਵਿਕਾਰੁ ॥

ਕਰਤੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਭ ਮਤੀ ਸਾਰੀ ਖੋਹ ਲੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਭੀ ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ।

ਦਿਤੇ ਕਿਤੇ ਨ ਸੰਤੋਖੀਅਹਿ ਅੰਤਰਿ ਤਿਸਨਾ ਬਹੁ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧਾਰੁ ॥

ਕਿਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਲੈ ਕੇ ਭੀ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤੇ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਕਰਕੇ ਤਿਸਨਾ ਬਹੁਤ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਾ ਨਾਲੋ ਤੁਟੀ ਭਲੀ ਜਿਨ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਿਆਰੁ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨਾਲੋ ਪ੍ਰੀਤੀ ਟੁਟੀ ਹੀ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੪ ॥ ਜਿਨਾ ਅੰਦਰਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਹੈ ਤਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੂਜਾ ਭਾ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਖੀ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਉਹੁ ਆਵੈ ਜਾਇ ਭਵਾਈਐ ਸੁਪਨੈ ਸੁਖੁ ਨ ਕੋਇ ॥

ਉਹ ਆਉਣੇ ਜਾਣੇ ਵਿਚ ਫੇਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ, ਵਾ:-ਸੁਪਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ. ਵਾ:-ਕਦਾਚਿਤ ਵੀ ਕੋਈ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਕੂੜੁ ਕਮਾਵੈ ਕੁੜੁ ਉਚਰੈ ਕੂੜਿ ਲਗਿਆ ਕੂੜੁ ਹੋਇ ॥

ਬੂਠ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬੂਠ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਬੂਠ ਵਿਚ ਲਗਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੂਠਾ ਹੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਹੈ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖੁ ਰੋਇ ॥

ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਹੀ ਸਭ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਬਿਨਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਹੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਧਾਤੁ ਲਿਵੈ ਜੋੜੁ ਨ ਆਵਈ ਜੇ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਧਾਤੁ=ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ, ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜੋ ਲਿਵ ਜੁਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੋੜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜੇਕਰ ਸਭ ਕੋਈ ਚਾਹੁਣਾ ਭੀ ਕਰੇ। ਯਥਾ-ਭਗਤਾ ਤੇ ਸੈਸਾਰੀਆ ਜੋੜ ਕਦੇ ਨ ਆਇਆ। [ਪੰਨਾ ੧੪੫]

ਜਿਨ ਕਉ ਪੋਤੈ ਪੁੰਨੁ ਪਇਆ ਤਿਨਾ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥੨॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਪੋਤੈ=ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਪੁੰਨ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰ ਸਬਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ਮਃ ੫ ॥ ਨਾਨਕ ਵੀਚਾਰਹਿ ਸੰਤ ਮੁਨਿ ਜਨਾਂ ਚਾਰਿ ਵੇਦ ਕਹੰਦੇ ॥

ਭਗਤ ਮੁਖੈ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਸੇ ਵਚਨ ਹੋਵੰਦੇ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਬੜੇ ਬੜੇ ਸੰਤ ਤੇ ਮੁਨੀ ਜਨ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵੇਦ ਵੀ
ਏਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਗਤ ਜਨ ਜੋ ਭੀ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਚੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਚਨ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਪਰਗਟ ਪਾਹਾਰੈ ਜਾਪਦੇ ਸਭਿ ਲੋਕ ਸੁਣੰਦੇ ॥

ਉਹ ਬਚਨ ਸੰਸਾਰ ਪਾਹਾਰੈ=ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਜਾਪਦੇ=ਜਾਣੀਂਦੇ ਹਨ ।
ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ।

ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਗਧ ਨਰ ਸੰਤ ਨਾਲਿ ਖਹੰਦੇ ॥

ਓਇ ਲੋਚਨਿ ਓਨ੍ਹਾ ਗੁਣੈ ਨੋ ਓਇ ਅਹੰਕਾਰਿ ਸੜੰਦੇ ॥

ਜੋ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਉਹ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਪਾਵਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਖਹਿੰਦੇ
ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਸੰਤ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣ ਦੇਣਾ ਹੀ ਲੋਚਨਿ=ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ
ਉਹ ਮੂਰਖ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਹੀ ਸੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਓਇ ਵੇਚਾਰੇ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਜਾਂ ਭਾਗ ਧੁਰਿ ਮੰਦੇ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੧੭)

ਜੇ ਮਾਰੇਤਿਨਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਸੇ ਕਿਸੈ ਨ ਸੰਦੇ ॥

ਉਹ ਮੂਰਖ ਵਿਚਾਰੇ ਕੀ ਕਰਨ, ਜਾਂ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਮੰਦੇ ਹਨ ।

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਤਿਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਮਾਰੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੀ ਸੰਦੇ=ਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਵੈਰੁ ਕਰਨਿ ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲਿ ਧਰਮਿ ਨਿਆਇ ਪਚੰਦੇ ॥

ਜੋ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਰਵੈਰ=ਮਹਾਤਮਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਆਇ=
ਇਨਸਾਫ ਅਨੁਸਾਰ ਪਚੰਦੇ=ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਜੇ ਜੋ ਸੰਤਿ ਸਰਾਪਿਆ ਸੇ ਫਿਰਹਿ ਭਵੰਦੇ ॥

ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੂ ਕਟਿਆ ਤਿਸੁ ਡਾਲ ਸੁਕੰਦੇ ॥੩੧॥

ਜੋ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਰਾਪੇ ਹੋਇ ਹਨ, ਉਹ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਭੌਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।

ਜਿਵੇਂ ਜੋ ਪੇਡੁ=ਬੂਛ ਮੁੰਢਾਹੂ=ਮੁਢ ਤੋਂ ਵਢਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਿਸਦੇ ਸਾਰੇ ਡਾਲ=ਟਾਹਣ ਸੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਐਸੇ ਹੀ ਪੇਡੁ=ਮੁੰਢਾਹੂ ਕਟਿਆ=ਜਿਸ ਦੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਡਾਲ ਸੁਕੰਦੇ=
ਤਿਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਵਾ :-ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੂ ਕਟਿਆ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਨੇ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ, ਤਿਸੁ ਡਾਲ ਸੁਕੰਦੇ—ਉਸ ਦੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ
ਵਾ:—ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਦੇ ਮੁਖਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਵਾ:—ਜਦ ਪੇਡ ਮੁਢ ਤੋਂ ਕਟਿਆ
ਗਿਆ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਡਾਲ ਸੁਕੰਦੇ=ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਤੇ ਵਿਦੇਹ ਮੁਕਤ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੁਕਤੀਆਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੩੧॥

ਸਲੋਕ ਮਃ੫ ॥ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਭੰਨਣ ਘੜਣ ਸਮਰਥੁ॥

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ ਜੀ ਭੰਨਣ ਘੜਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹਨ । ਵਾ:—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ
ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਜਗਤ ਦੇ ਭੰਨਣ ਘੜਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ।

ਵਾ:—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ
ਘੜਣੇ ਨੂੰ ਤੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਭੰਨਣੇ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲਹਿ ਮਿਤ੍ਰ ਤੂ ਦੁਖੁ ਸਬਾਇਆ ਲਥੁ ॥੧॥

ਹੇ ਮਿਤ੍ਰ ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਮਾਲਹਿ=ਯਾਦ ਕਰੇਂ, ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਸਾਰਾ ਦੁਖ
ਲਹਿ ਜਾਵੇਗਾ ॥੧॥

ਮਃ੫ ॥ ਖੁਧਿਆਵੰਤੁ ਨ ਜਾਣਈ ਲਾਜ ਕੁਲਾਜ ਕੁਬੋਲੁ ॥

ਜਿਵੇਂ ਖੁਧਿਆਵੰਤੁ=ਭੁਖ ਵਾਲਾ ਭੁਖਾ ਪੁਰਸ਼ ਲਾਜ ਕੁਲਾਜ=ਸ਼ਰਮ ਕੁਸ਼ਰਮ ਅਤੇ ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਨੂੰ
ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਚਾਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੁਝ ਪਿਆ ਆਏ ਉਹ ਸਭ ਸਹਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਐਸੇ ਹੀ ਸ਼ਰਮ
ਕੁਸ਼ਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ—

ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਜੋਗੁ ॥ ੨ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਗਣਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਨਾਲ
ਸੰਜੋਗ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਜੇਵੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦਾ ਤੇਵੇਹੇ ਫਲਤੇ ॥

ਚਬੇ ਤਤਾ ਲੋਹ ਸਾਰੁ ਵਿਚਿ ਸੰਘੈ ਪਲਤੇ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਜੇਹੇ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇਹੇ ਜੇਹੇ ਫਲ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।

ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਾਰੁ=ਰੇਤਿਆ ਹੋਇਆ ਤਤਾ ਲੋਹਾ ਚਬੇ ਤਾਂ ਸੰਘ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਲਤੇ=ਫਸ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅੰਤ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਘਤਿ ਗਲਾਵਾਂ ਚਾਲਿਆ ਤਿਨਿ ਦੂਤਿ ਅਮਲਤੇ ॥

ਕਾਈ ਆਸ ਨ ਪੁੰਨੀਆ ਨਿਤ ਪਰ ਮਲੁ ਹਿਰਤੇ ॥

ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੇ ਅਮਲਤੇ=ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਲਾਵਾਂ ਘਤਿ=ਫਾਹ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਜੀਵ

ਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਰਸਤੇ ਪਰ ਚਲਾਵਣਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਜੀਵ ਦਾ ਕਈ ਭੀ ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਨਾ ਹੋਈ,
ਜੋ ਨਿੰਦਿਆ ਰੂਪੀ ਪਰਾਈ ਮੈਲ ਨੂੰ ਹਿਰਤੇ=ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਕੀਆ ਨ ਜਾਣੈ ਅਕਿਰਤਘਣ ਵਿਚਿ ਜੋਨੀ ਫਿਰਤੇ ॥

ਸਭੇ ਧਿਰਾਂ ਨਿਖੁਟੀਅਸੁ ਹਿਰਿ ਲਈਅਸੁ ਧਰਤੇ ॥

ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਿਰਾਂ=ਆਸਰੇ
ਨਿਖੁਟੀਅਸੁ=ਨਿਖੁਟ ਗਏ, ਭਾਵ ਮੁਕ ਗਏ, ਜੋ ਧਰਤੇ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੋਂ ਹਿਰਿ ਲਈਅਸੁ=ਚੁਕ ਲੀਤੇ,
ਅਰਥਾਤ ਮਾਰ ਲੀਤੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਧਰਤੇ=ਧੜ ਤੋਂ ਜੋ ਮਾਰ ਲੀਤੇ ਹਨ ਭਾਵ ਸਿਰ ਵਖਰਾ ਤੇ
ਧੜ ਵਖਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਵਿਝਣ ਕਲਹ ਨ ਦੇਵਦਾ ਤਾਂ ਲਇਆ ਕਰਤੇ ॥

ਜੋ ਜੋ ਕਰਤੇ ਅਹੰਮੇਉ ਝੜਿ ਧਰਤੀ ਪੜਤੇ ॥ ੩੨ ॥

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਕਲਹਿ=ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਵਿਝਣ=ਬੁਝਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਤਾਂ ਹੀ ਕਰਤੇ=
ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਜੋ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਅਹੰ+ਮੇਉ=ਏਵ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ
ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਝੜ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ॥੩੨॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਹੋਇ ॥

ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਹਿਰਦੈ ਹਾਰੁ ਪਰੋਇ ॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਬਿਬੇਕ=ਏਕ=ਦੋ ਤੋਂ ਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਨੇ ਰੂਪੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਂਦੇ ਹਨ।

ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਾਵਨੁ ਪਰਮ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਜਿ ਓਸੁ ਮਿਲੈ ਤਿਸੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ ॥

ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ
ਤਿਸਨੂੰ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਦੇ ਹਨ।

ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਬਾਸਨਾ ਸਮਾਣੀ ॥ ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਭਾ ਮਹਾ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਸਮਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾ :--ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰੋਂ
ਹਰਿ=ਤਮਾਮ ਵਾਸਨਾ ਸਮਾਣੀ=ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਹਰੀ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ
ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਪਾਵਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੀ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਜਿ ਪੁਰਖੁ ਸੁਣੈ ਸੁ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲੁ ॥

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ਸੁਨੁ ਮਾਲੁ ॥੧॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਮਾਲ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੧॥

ਮਃ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਜੀਅ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਪੈ ਕਿ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਵੈ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ, ਕਿ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਅੰਦਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਰਤੈ ਜੋ ਸਿਖਾਂ ਨੋ ਲੋਚੈ ਸੋ ਗੁਰ ਖੁਸੀ ਆਵੈ ॥

ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਲੋਚੈ—ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਪਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ—ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਵਾ :-ਉਸ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਆਵਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ :-ਸੇਵ ਕਰੀ ਇਨਹੀ ਕੀ ਭਾਵਤ ਅਉਰ ਕੀ ਸੇਵ ਸੁਹਾਤ ਨ ਜੀ ਕੋ ॥

ਦਾਨ ਦਯੋ ਇਨਹੀ ਕੋ ਭਲੋ ਅਰੁ ਆਨ ਕੋ ਦਾਨ ਨ ਲਾਗਤ ਨੀਕੋ ॥

ਆਗੈ ਫਲੈ ਇਨਹੀ ਕੋ ਦਯੋ ਜਗ ਮੈ ਜਸ ਅਉਰ ਦਯੋ ਸਭ ਫੀਕੋ ॥

ਮੈ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਸਿਰ ਲਉ ਧਨ ਹੈ ਸਭਹੀ ਇਨਹੀ ਕੋ ॥ [ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ: ੭੧੬

ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਖੈ ਸੋ ਕਾਰ ਕਮਾਵਨਿ

ਸੁ ਜਪੁ ਕਮਾਵਹਿ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਕੀ ਘਾਲ ਸਚਾ ਥਾਇ ਪਾਵੈ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇਵ ਜੀ ਜੋ ਭੀ ਆਖਣ, ਗੁਰਸਿਖ ਉਸੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਾਵਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜੋ ਜਪ ਕਰਨਾ ਦਸਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਜਪ ਨੂੰ ਉਹ ਕਮਾਵਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੀ ਘਾਲ=ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਸਚਾ ਪਰਮੇਸਰ ਥਾਂ ਪਾਂਦਾ ਭਾਵ ਸਫਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਹੁਕਮੈ ਜਿ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਪਾਸਹੁ ਕੰਮ ਕਰਾਇਆ ਲੋੜੈ

ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਫਿਰਿ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਜੋ ਮਨੁਖ ਬਦਬਦੀ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕੰਮ ਕਰਾਇਆ ਲੋੜੈ—ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਅਗੈ ਕੋ ਜੀਉ ਲਾਇ ਘਾਲੈ ਤਿਸੁ ਅਗੈ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰ=ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਜੀਉ ਲਾਇ=ਦਿਲ ਲਗਾ ਕੇ ਘਾਲੈ=ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਗੁਰਸਿਖ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿ ਠਗੀ ਆਵੈ ਠਗੀ ਉਠਿ ਜਾਇ ਤਿਸੁ ਨੇੜੈ ਗੁਰਸਿਖੁ ਮੂਲਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਠੱਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਠੱਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖ ਮੂਲਿ=ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਨੋਟ:-ਠੱਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਿਆਂ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅੱਜ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਈਏ।

ਤੇ ਠੱਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਐਸੇ ਉਠਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆ ਬਣੇ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਗਉ ਪੁੱਪੇ ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜੇ ਜਾਕੇ ਉਸਨੂੰ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਾਪ ਹੋਵੇਗਾ ਐਸੇ ਠੱਗੀ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਉਠ ਕੇ ਨਸ ਜਾਣਾ।

ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ ਨਾਨਕੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵੈ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਇਹ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਆਖਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ।

ਜਿ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਮਨੁ ਮੰਨੈ ਕੰਮੁ ਕਰਾਏ ਸੋ ਜੰਤੁ ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨੁ=ਮੰਤਰ ਮੰਨੇ ਬਿਨਾਂ, ਵਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨੁ=ਮੰਨੇ ਬਿਨਾਂ ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਾਏਗਾ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮਹਾ=ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਦੁਖ ਪਾਵੇਗਾ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਅਤਿ ਵਡਾ ਤੁਹਿ ਜੇਵਡੁ ਤੂੰ ਵਡ ਵਡੇ ॥

ਹੇ ਵੱਡੇ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈਂ ਤੇ ਅਤਿਅੰਤ ਵੱਡਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਜੇਡਾ ਵੱਡਾ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵੱਡਾ ਹੈਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਮੇਲਹਿ ਸੋ ਤੁਧੁ ਮਿਲੈ ਤੂੰ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਲੈਹਿ ਲੇਖਾ ਛਡੇ ॥

ਜਿਸਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈਂ ਉਹੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਲੇਖਾ ਛਡਕੇ ਬਖਸ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ।

ਜਿਸ ਨੇ ਤੂੰ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇਦਾ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਮਨੁ ਗਡ ਗਡੇ ॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਜਿਸਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮਨ ਨੂੰ ਗੱਡੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਗੱਡਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੱਡਾ ਖੁਬੂਨ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਨਿਕਲਦਾ ਨਹੀਂ ਐਸੇ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਖੁਬੂਕੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਦਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤੂ ਸਭੁ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਚੰਮੁ ਤੇਰਾ ਹਡੇ ॥

ਪਿਛੇ ਵੀ ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈਂ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਿੰਡੁ=ਸਰੀਰ, ਚੰਮ, ਤੇ ਹੱਡ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਖੁ ਤੂੰ ਸਚਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਆਸ ਤੇਰੀ ਵਡ ਵਡੇ॥੩॥੧ਸੁਧੁ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਸਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਿਵੇਂ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਰਖ ਲੈ, ਹੇ ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਆਸ ਹੈ॥੩॥੧॥ਸੁਧੁ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਭਾਈ! ਇਹ ਵਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁਧ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਗਉੜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਮਾਪਤ ॥

(ਪੰਨਾ ੩੧੮)

ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫

ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ ਮੋਜਦੀ ਕੀ ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨਿ ਉਪਰਿ ਗਾਵਣੀ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਇਹ ਗਉੜੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪੰਚਮ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੁਖਾਰ ਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰੀ ਹੈ। ਸਲੋਕ ਅਤੇ ਵਾਰ=ਪਉੜੀਆਂ ਸਭ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀਆਂ ਆਉਣਗੀਆਂ।

(ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ ਮੋਜਦੀ ਕੀ ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨਿ ਉਪਰਿ ਗਾਵਣੀ)

ਇਹ ਅਖਰ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ-ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾਏ ਹਨ।

ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ ਤੇ ਰਾਇ ਸਾਰਿੰਗ ਦੋਨੋਂ ਸਕੇ ਭਰਾ ਸਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਟਕੇ ਭਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਰਾਇ ਸਾਰਿੰਗ ਦਿਲੋਂ ਸਾਫ਼ ਸੀ ਤੇ ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ ਦਿਲ ਦਾ ਕਪਟੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਟਕੇ ਭਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਵੇ ਤਾਂ 'ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ' 'ਰਾਇ ਸਾਰਿੰਗ' ਪਾਸੋਂ ਟਕੇ ਲੈਕੇ ਦਿਲੀ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਟਕੇ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਲਿਖਵਾ ਦੇਵੇ ਤੇ 'ਰਾਇ ਸਾਰਿੰਗ' ਵਲੋਂ ਟਕੇ ਨ ਦੇਵੇ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਲਿਖਵਾ ਦਿਤਾ ਕਰੇ।

ਜਦ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਗ਼ੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਲਿਖਵਾ ਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸੋਚੇ ਵਿਚਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਸਿਪਾਹੀ ਭੇਜਕੇ 'ਰਾਇ ਸਾਰਿੰਗ' ਨੂੰ ਸ਼ਾਹੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਕ ਉਮਰਾਵ 'ਰਾਇ ਸਾਰਿੰਗ' ਦਾ ਬੜਾ ਮਿਤਰ ਸੀ। ਜਦ ਉਸਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਸ਼ਾਹੀ ਕੈਦ ਅੰਦਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ। ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਤੇ ਬਿਦੇਸ਼ਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਖਕੇ ਛੁਡਵਾ ਦਿਤਾ। ਜਦ ਛੁੱਟ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ 'ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ' ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਇਕ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਮੋਹਰੇ ਦੀ ਬੋਤਲ ਲੈ ਕੇ ਅਗੇ ਆ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈਕੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਈ। ਰਾਇ ਸਾਰਿੰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਾਂ ਤੂੰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ।

ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਮਝਾਂਗਾ, ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਵੇਂ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਪੀਵਾਂ, ਰਾਇ ਸਾਰਿੰਗ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਰਾਇ ਸਾਰਿੰਗ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਮੋਹਰੇ ਵਾਲੀ ਬੋਤਲ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰਖੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਕੁਝ ਖਾਣਾ ਖਾ ਚੁਕੇ ਤਾਂ 'ਰਾਇ ਸਾਰਿੰਗ' ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਲੀ ਬੋਤਲ

ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ ਤੇ 'ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ' ਨੇ ਮੌਹਰੇ ਵਾਲੀ ਬੋਤਲ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਰਾਇ ਸਾਰਿੰਗ ਨੂੰ ਪਿਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਪੀਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ 'ਰਾਇ ਸਾਰਿੰਗ' ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮੌਜਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਮਰਨਾ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ 'ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ' ਨਾਲ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੌਜਦੀ ਅਜੇਹੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਕਿ 'ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ' ਜੰਗ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਰ ਗਿਆ। 'ਮੌਜਦੀ' ਨੇ ਆਪ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠਕੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਹਣੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜੋ ਰਣਧੀਰਾ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਅੱਧਾ ਰਾਜ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਢਾਢੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਵਾਰ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਗਾਕੇ ਸੁਣਾਈ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੁਣਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਗਉੜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸੇ ਧੁਨ ਵਿਚ ਗਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਇ ਮੌਜਦੀ ਵਾਲੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪਉੜੀ ਢਾਢੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਉਚਾਰਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ* ਤੇ ਗਉੜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵੀ ਪੰਜਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ।

ਯਥਾ—ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲਾ ਸਚੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ॥

ਸਲੋਕ ਮ: ੫ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜੋ ਜਨੁ ਜਪੈ ਸੋ ਆਇਆ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੈ।

ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਿਨਿ ਭਜਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ॥

ਮੈਂ ਤਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਉੱਤੇ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸਨੇ ਨਿਰਬੰਧ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਜਿਆ=ਜਪਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖੁ ਕਟਿਆ ਹਰਿ ਭੇਟਿਆ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥

ਹਰੀ ਸੁਜਾਣ ਪੁਰਖ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੇਟਿਆ=ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖ ਕਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੰਤਸੰਗਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਤਾਣੁ ॥ ੧ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਗਿਆਨ ਦਾ ਤਾਣ=ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਤਰ ਗਏ ਹਨ ॥ ੧ ॥

*ਰਾਣਾ ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ ਰਣ ਭਾਰਾਬਾਹੀ। ਮੌਜਦੀ ਤਲਵੰਡੀਓਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਬਾਹੀ।

ਢਾਲੀ ਅੰਬਰ ਛਾਇਆ ਫੁੱਲੇ ਅੱਕ ਕਾਹੀ। ਜੁੱਟੇ ਆਹਮੋ ਸਾਹਮਣੇ ਨੇਜੇ ਝਲਕਾਹੀ।

ਮੌਜੇ ਘਰ ਵਧਾਈਆਂ ਘਰ ਚਾਚੇ ਧਾਹੀ।

ਮਃ ੫ ॥ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਪਰਾਹੁਣਾ ਮੇਰੈ ਘਰਿ ਆਵਉ ॥

ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਜਿਸ ਸੰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਵਾ:-ਜੋ ਸੰਤ ਪਰਾਹੁਣਾ=ਪ੍ਰਜਨੀਕ ਹੈ ਉਹ ਭਲਕੇ=ਸਵੇਰੇ ਉਠਦਿਆਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਵੇ।

ਪਾਉ ਪਖਾਲਾ ਤਿਸ ਕੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਨਿਤ ਭਾਵਉ ॥

ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਪਾਉ ਪਖਾਲਾ=ਚਰਨ ਧੋਵਾਂ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਏਹੀ ਕਰਤੱਬ ਕਰਣਾ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ

ਨਾਮੁ ਸੁਣੇ ਨਾਮੁ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਨਾਮੇ ਲਿਵ ਲਾਵਉ ॥

ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਾਂ, ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਗ੍ਰਹੈ=ਇਕੱਠਾ ਕਰਾਂ, ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ
ਲਿਵ=ਬਿਰਤੀ ਲਗਾਵਾਂ।

ਗ੍ਰਿਹੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੋਇ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵਉ ॥

ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਕਰਕੇ, ਘਰ ਤੇ ਧਨ ਸਭ ਪਵਿਤਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਹਰਿ ਨਾਮ ਵਾਪਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਵਉ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਜੋ ਸੰਤ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ
ਪਾਣਾ ਕਰੇ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲਾ ਸਚੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ॥

ਤੂ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਸਭ ਮਹਿ ਸਮਾਣਾ ॥

ਹੇ ਹਰੀ ! ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭਲਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਪਿਛੇ ਵੀ
ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ

ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜੀਅ ਅੰਦਰਿ ਜਾਣਾ ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਪਾਈਐ ਮਨਿ ਸਚੇ ਭਾਣਾ ॥

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜੀਅ ਅੰਦਰਿ ਜਾਣਾ=ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ, ਕਿ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਥਾਨਾ ਤੇ
ਥਨੰਤਰਿ=ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਰਵ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਹੇ ਸਚੇ ! ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ ਪਾਈਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾਗਤੀ ਸਦ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣਾ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਗਤੀ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਤੇਰੇ ਉਪਰੋਂ
ਮੈਂ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥ ੧ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਚੇਤਾ ਈ ਤਾਂ ਚੇਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚਾ ਸੋ ਧਣੀ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਚੇਤਾ ਈ=ਬੁੱਧੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੇਤ, ਵਾ :-ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਜੋ ਤੈਨੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਚੇਤਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਚੇਤਨਾ ਕਰ। ਵਾ :-ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੇਤਾਈ=ਯਾਦ ਕਰਵਾਈ ਹੈ ਹੁਣ ਤਾਂ ਚੇਤਨਾ ਕਰ, ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਸਚਾ ਧਣੀ=ਮਾਲਕ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਚੜਿ ਬੋਹਿਥਿ ਭਉਜਲੁ ਪਾਰਿ ਪਉ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਨਾਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ ਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪੈਣਾ ਕਰ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੫ ॥ ਵਾਉ ਸੰਦੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰਹਿ ਗਰਬਿ ਗਵਾਰ ॥

ਵਾਉ ਸੰਦੇ=ਹਵਾ ਦੇ ਕਪੜੇ, ਮਲਮਲਾਂ ਆਦਿਕ ਜੋ ਵਾਯੂ ਕਰ ਕੇ ਉਡ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਰ ਕੇ ਇਹ ਗਵਾਰ=ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਗਰਬਿ=ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਾ:-ਵਾਯੂ ਆਦਿਕ ਤਤਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਜੋ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕਪੜੇ ਹਨ, ਇਹ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਰੂਪੀ ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਗਰਬੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਨਾਲਿ ਨ ਚਲਨੀ ਜਲਿ ਬਲਿ ਹੋਏ ਛਾਰੁ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਤੇ ਸਰੀਰਾਂ ਰੂਪੀ ਕਪੜੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਕਿਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਣਗੇ, ਇਥੇ ਹੀ ਸੜ ਬਲ ਕੇ ਛਾਰੁ=ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸੇਈ ਉਬਰੇ ਜਗੈ ਵਿਚਿ ਜੋ ਸਚੈ ਰਖੇ ॥

ਮੁਹਿ ਡਿਠੈ ਤਿਨ ਕੈ ਜੀਵੀਐ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚਖੇ ॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਰਖੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਉਬਰੇ=ਬਚੇ ਹਨ। ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਚਖਦੇ ਭਾਵ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਭਾਵ ਦਰਸਨ ਕਰਣ ਨਾਲ ਜੀਵੀਦਾ ਹੈ।

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧਾ ਭਖੇ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਣੀ ਹਰਿ ਆਪਿ ਪਰਖੇ ॥

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਇਸਥਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਭਖੇ=ਅਭਾਵ ਕਰੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਪਰਖਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਚਲਤ ਨ ਜਾਪਨੀ ਕੈ ਸਕੈ ਨ ਲਖੇ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਦੇ ਚਲਤ=ਕੋਤਕ ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਨਾਹੀ ਇਦੰ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਖੇ=ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ॥ ੨ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਦਿਨਸੁ ਸੁਹਾਵੜਾ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਵੈ ਚਿਤਿ ॥
ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਵਿਸਰੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਫਿਟੁ ਭਲੇਰੀ ਰੁਤਿ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹੀ ਦਿਨ ਸੋਹਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੂ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਭਲੀ ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਭੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਟੇ ਮੂੰਹ ਹੈ। ਵਾ :—ਭਾਵੇਂ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਵਾ :—ਜੋਬਨ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ, ਵਾ :—ਕਲਜੁਗ ਸਮਾ ਰੂਪੀ ਭਲੀ ਰੁਤ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਟੇ ਮੂੰਹ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੫ ਨਾਨਕ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਸਭ ਕਿਛੁ ਜਿਸ ਕੈ ਹਾਥਿ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਭਾਈ ਤਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਕਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ।

ਕੁਮਿਤ੍ਰਾ ਸੋਈ ਕਾਂਢੀਅਹਿ ਇਕ ਵਿਖ ਨ ਚਲਹਿ ਸਾਥਿ ॥੨॥

ਉਹ ਸਬੰਧੀ ਵਗੈਰਾ ਤਾਂ ਖੋਟੇ ਮਿਤਰ ਕਹੀਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਪਦਾ ਕਾਲ, ਵਾ :—ਪੁਲੋਕ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਖ—ਕਦਮ ਭਰ ਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਮਿਲਿ ਪੀਵਹੁ ਭਾਈ ॥

ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਸਭ ਤਿਖਾ ਬੁਝਾਈ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨ—ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪੀਣਾ ਕਰੋ। ਜਿਸ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਪਾਈ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਤ੍ਰੇਹ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੁ ਭੁਖ ਰਹੈ ਨ ਕਾਈ ॥

ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੁੰਨਿਆ ਅਮਰਾ ਪਦੁ ਪਾਈ ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ, ਤਦ ਕੋਈ ਭੁਖ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ।
 ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਸਾਰੇ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਪਾਏਂਗਾ।

ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਤੂਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਨਕ ਸਰਣਾਈ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਤੇਰੇ ਜੇਡਾ ਵੱਡਾ ਤੂੰਹੀ ਹੈਂ, ਅਸਾਂ ਨੇ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਡਿਠੜੇ ਹਭ ਠਾਇ ਊਣ ਨ ਕਾਈ ਜਾਇ ॥

ਹਭ ਠਾਇ—ਸਭ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਊਣ—ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ।

ਨਾਨਕ ਲਧਾ ਤਿਨੁ ਸੁਆਉ ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭੇਟਿਆ=ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਉ=ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਵਾ :-ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੫ ॥ ਦਾਮਨੀ ਚਮਤਕਾਰ ਤਿਉ ਵਰਤਾਰਾ ਜਗ ਖੇ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੧੯)

ਜਿਵੇਂ ਖੇ=ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਦਾਮਨੀ=ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰਾ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, 'ਤਿਉ ਵਰਤਾਰਾ ਜਗ'—ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਜਗਤ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਵਬੁ ਸੁਹਾਵੀ ਸਾਇ ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਜਪੰਦੇ ਤਿਸੁ ਧਣੀ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸਾਇ=ਉਹ ਵਸਤੂ ਸੌਭਨੀਕ ਹੈ, ਕਿਹੜੀ ? ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਤਿਸ ਧਣੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ । ਵਾ :-ਸਾਇ=ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ ਸਾਰੀ ਵਸਤੂ ਸੌਭਨੀਕ ਭਾਵ ਸਫਲ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਤਿਸ ਧਣੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਸੋਧਿ ਸਭਿ ਕਿਨੈ ਕੀਮ ਨ ਜਾਣੀ ॥

ਜੇ ਜਨੁ ਭੇਟੈ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸੇ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣੀ ॥

ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਭੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਸੀ ਨੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ । ਜੇ ਮਨੁਖ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਰੰਗੁ ਮਾਣੀ=ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ।

ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਏਹ ਰਤਨਾ ਖਾਣੀ ॥

ਮਸਤਕਿ ਹੋਵੈ ਲਿਖਿਆ ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪਰਾਣੀ ॥

ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਜੋ ਸਚ ਨਾਮ ਹੈ ਏਹੀ ਇਕ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਪੂਰਬਲਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ।

ਤੋਸਾ ਦਿਚੈ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਮਿਹਮਾਣੀ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਅਸੀਂ ਜੋ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਿਹਮਾਣੀ=ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਰਸਤੇ ਦਾ ਸਚਨਾਮ ਰੂਪੀ 'ਤੋਸਾ ਦਿਚੈ'—ਖਰਚਾ ਦਿਓ ।

ਵਾ :-ਸਚ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਖਰਚਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮਿਹਮਾਣੀ=ਪ੍ਰਯੋਜ ਹੋਵਾਂਗੇ ॥੩॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਧਨਾਢ ਲੋਕ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖੀ ਹੋਣਗੇ, ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਅੰਤਰਿ ਚਿੰਤਾ ਨੈਣੀ ਸੁਖੀ ਮੂਲਿ ਨ ਉਤਰੈ ਭੁਖ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਨੇਤਰਾਂ ਕਰਕੇ ਸੁਖੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੂਲਿ=ਕਦਾਚਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਭੁਖ ਉਤਰਦੀ ਨਹੀਂ।

ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਿਸੈ ਨ ਲਥੈ ਦੁਖੁ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸਚੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਲੱਥਾ ॥ ੧ ॥

ਯਥਾ—ਜਿਸਗ੍ਰਿਹਿ ਬਹੁਤ ਤਿਸੈਗ੍ਰਿਹਿ ਚਿੰਤਾ ॥ ਜਿਸਗ੍ਰਿਹਿ ਥੋੜੀ ਸੇ ਫਿਰੈ ਭ੍ਰਮੰਤਾ ॥

ਦੋਉ ਬਿਵਸਥਾ ਤੇ ਜੋ ਮੁਕਤਾ ਸੋਈ ਸੁਹੇਲਾ ਭਾਲੀਐ ॥

ਮਃ ੫ ॥ ਮੁਠੜੇ ਸੇਈ ਸਾਥ ਜਿਨ੍ਹੀ ਸਚੁ ਨ ਲਦਿਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਤੇਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਦਿਆ, ਉਹ ਸਾਥਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਮੁਠੜੇ—ਲੁਟੇ ਗਏ।

ਨਾਨਕ ਸੇ ਸਾਬਾਸਿ ਜਿਨ੍ਹੀ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਇਕੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਨਤਾ ਜੋਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਥੈ ਬੈਸਨਿ ਸਾਧ ਜਨ ਸੋ ਥਾਨੁ ਸੁਹੰਦਾ ॥

ਓਇ ਸੇਵਨਿ ਸੰਮ੍ਰਿਥੁ ਆਪਣਾ ਬਿਨਸੈ ਸਭੁ ਮੰਦਾ ॥

ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਸੰਤ ਜਨ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਸੋਭਨੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੰਤ ਜਨ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਦਾ ਸੁਭਾਵ ਸਾਰਾ ਬਿਨਸ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਤ ਬੇਦੁ ਕਹੰਦਾ ॥

ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਤੇਰਾ ਬਿਰਦੁ ਹੈ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਵਰਤੰਦਾ ॥

ਸੰਤ ਅਤੇ ਬੇਦ ਉਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪਤਿਤ=ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਉਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਬਿਰਦੁ=ਧਰਮ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਵਛਲੁ=ਪਿਆਰਾ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕੁ ਜਾਚੈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਤਨਿ ਭਾਵੰਦਾ ॥ ੫ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਚੈ=ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਭਾਵੰਦਾ=ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ॥ ੫ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥

ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ ਪਹੁ ਫੁਟੀ ਵਗਨਿ ਬਹੁਤੁ ਤਰੰਗ ॥

ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਸੰਤਨ ਰਚੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮਹਿ ਰੰਗ ॥ ੧ ॥

[ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ]

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਹੁ ਫੁਟਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਬੋੜਾ ੨ ਚਾਨਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਚਿੜੀਆਂ ਚੁਹਕੀ=ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਰੰਗ=ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਵਗਨਿ=ਫੁਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਚੇ=ਰਚਦੇ ਭਾਵ ਤਦਾਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

[ਦੂਜਾ ਅਰਥ]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ, ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਕਿਥੇ ਕਿਥੇ ਲਗਦੀ ਹੈ? ਉਤਰ:-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਹੁ ਫੁਟੀ=ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਪਹੁ ਫੁਟਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ=ਰਸਨਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਪਦਾਰਥ ਖਾ ਲਵਾਂ, ਅਮਕਾ ਪਦਾਰਥ ਛਕ ਲਵਾਂ, ਤੇ ਮਨ ਵਗਨਿ ਬਹੁਤੁ ਤਰੰਗ=ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦਾ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਪਹੁ ਫੁਟੀ, ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ=ਰਸਨਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ।

ਤੇ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋ ਤਰੰਗ=ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਹਨ ਉਹ ਵਗਨਿ=ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਤੀਜਾ ਅਰਥ-ਸੰਤ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਉਤਰ:-

ਨਾਨਕ ਨਾਮਹਿ ਰੰਗ=ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਹੁ ਫੁਟੀ=ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਪਹੁ ਫੁਟੀ, ਤਾਂ ਚਿੜੀ=ਬੁੱਧੀ ਚੁਹਕੀ=ਖਿੜ ਆਈ, ਵਾ:-ਬੋਲੀ ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਿਮੀ ਕਰਤਬਾਭਾਵ, ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਤਰੰਗ=ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਵਗ ਗਏ ਭਾਵ ਨਾਮ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ 'ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਸੰਤਨ ਰਚੇ'-ਸੰਤ ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਰਚੇ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਏ ॥੧॥

ਮਃ ੫ ॥ ਘਰ ਮੰਦਰ ਖੁਸੀਆ ਤਹੀ ਜਹ ਤੂ ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ ॥

ਦੁਨੀਆ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਕੁਮਿਤ ॥ ੨ ॥

ਘਰ ਕਚੇ, ਮੰਦਰ ਪਕੇ, ਵਾ:-ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ=ਅੰਦਰ ਖੁਸੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈਂ ।

ਯਥਾ-ਜਿਥੈ ਨਾਮੁ ਜਪੀਐ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਆਰੇ ॥ ਸੋ ਅਸਥਲ ਸੋਇਨ ਚਉਬਾਰੇ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੦੫]
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਜੋ ਵਡਿਆਈਆਂ ਹਨ ਇਹ ਸਭ ਖੋਟੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਦੁਖਦਾਈ ਹਨ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਧਨੁ ਸਚੀ ਰਾਸਿ ਹੈ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਜਾਤਾ ॥

ਤਿਸੈ ਪਰਾਪਤਿ ਭਾਇਰਹੁ ਜਿਸੁ ਦੇਇ ਬਿਧਾਤਾ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਇਕ ਸਚੀ ਰਾਸਿ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਸੀ ਵਿਰਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਇਰਹੁ=ਭਾਈ ! ਇਹ ਨਾਮ-ਧਨ ਤਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਧਾਤਾ=ਫਲਬਰ ਦਾਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਨ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਮਉਲਿਆ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਜਨੁ ਰਾਤਾ ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ਸਭਿ ਦੇਖਹੁ ਖਾਤਾ ॥

ਜੋ ਦਾਸ ਜਨ ਹਰੀ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਤਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਤਨ ਦੇ ਭੀਤਰਿ=ਵਿਚੋਂ ਮਨ ਮਉਲਿਆ=ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਹੈ ਉਸਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਜੀਵਿਆ ਜਿਨਿ ਇਕੁ ਪਛਾਤਾ ॥ ੬ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੈ ॥ ੬ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਖਖੜੀਆ ਸੁਹਾਵੀਆ ਲਗੜੀਆ ਅਕ ਕੰਠਿ ॥

ਬਿਰਹ ਵਿਛੋੜਾ ਧਣੀ ਸਿਉ ਨਾਨਕ ਸਹਸੈ ਗੰਠਿ ॥ ੧ ॥

ਉਹ ਖਖੜੀਆਂ ਸੋਭਨੀਕ ਹਨ, ਜੋ ਅੱਕ ਦੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਖੜੀਆਂ ਦਾ ਬਿਰਹ=ਪਿਆਰੇ ਧਣੀ=ਅੱਕ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਸੈ=ਸੈਂਕੜੇ ਗੰਠਿ=ਹੁੰਬੇ ਹੋ ਕੇ ਉਡਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ:-ਉਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਖਖੜੀਆਂ ਸੋਭਨੀਕ ਹਨ, ਜੋ ਅਕ=ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਧਣੀ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬਿਰਹ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਿਆਂ ਰੂਪੀ ਗੰਢਾਂ ਪਈਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾ:-ਸਹਸੈ ਗੰਠਿ=ਸੈਂਕੜੇ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮਃ ੫ ॥ ਵਿਸਾਰੇਦੇ ਮਰਿ ਗਏ ਮਰਿ ਭਿ ਨ ਸਕਹਿ ਮੂਲਿ ॥

ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ ਜਿਉ ਤਸਕਰ ਉਪਰਿ ਸੂਲਿ ॥ ੨ ॥

ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰੇ=ਭੁਲਾਂਵਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਰ ਗਏ ਹਨ, ਕਿੰਤੂ ਮੂਲ ਤੋਂ ਉਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਰ ਸਕਦੇ। ਜੇਕਰ ਮੂਲ ਤੋਂ ਮਰ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਕੌਣ ਭੋਗੇਗਾ ਮੂਲ ਤੋਂ ਉਹ ਮਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਰਾਮ

ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਤਸਕਰ=ਚੋਰ ਸੂਲੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਦੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨੁ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ਸੁਣਿਆ ॥

ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਘਟਿ ਘਟਿ ਹਰਿ ਭਣਿਆ ॥

ਇਕ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੇਦਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਭਣਿਆ=ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਜਲ, ਥਲ, ਮਹੀ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਅਲਿ=ਅਕਾਸ਼ ਤਥਾ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ।

ਉਚ ਨੀਚ ਸਭ ਇਕ ਸਮਾਨਿ ਕੀਟ ਹਸਤੀ ਬਣਿਆ ॥

ਮੀਤ ਸਖਾ ਸੁਤ ਬੰਧਿਪੋ ਸਭਿ ਤਿਸ ਦੇ ਜਣਿਆ ॥

ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਹਾਥੀ ਤਕ ਸਭ ਉਚ ਨੀਚ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਨਿ=ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਿਤਰ, ਸਖਾ, ਪੁਤਰ, ਤੇ ਸਬੰਧੀ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੀ ਜਣਿਆ=ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਤੁਸਿ ਨਾਨਕੁ ਦੇਵੈ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਤਿਨਿ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਣਿਆ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੁਸਿ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਸਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਰੰਗੁ=ਅਨੰਦ ਮਣਿਆ=ਭੋਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥

ਪੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੇਈ ਸੰਤੁ ॥੧॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਤੇ ਗਿਰਾਸਿ=ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਵਿਸਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੂਰਸ਼ ਸਿ=ਤਿਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪੰਨਤਾ ਜੋਗ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹੀ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਹਨ ॥੧॥

ਮਃ ੫ ॥ ਅਠੇ ਪਹਰ ਭਉਦਾ ਫਿਰੈ ਖਾਵਣ ਸੰਦੜੈ ਸੂਲਿ ॥

ਦੋਜਕਿ ਪਉਦਾ ਕਿਉ ਰਹੈ ਜਾ ਚਿਤਿ ਨ ਹੋਇ ਰਸੂਲਿ ॥੨॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਸੰਦੜੈ=ਦੇ ਸੂਲਿ=ਦੁਖ ਵਿਚ ਭੌਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਰਸੂਲਿ=ਰਸ+ਉਲ=ਰਸਾਂ ਦੇ ਘਰ [ਪਰਮਾਤਮਾ] ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਦੋਜਕਿ=ਨਰਕ ਵਿਚ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚ ਰਹੇਗਾ। ਭਾਵ ਜ਼ਰੂਰ ਨਰਕ

ਵਿਚ ਪਵੇਗਾ ॥੨॥

ਅਥਵਾ:-ਰਸੂਲ ਨਾਮ ਪੇਗੰਬਰ ਦਾ ਹੈ ਪੇਗੰਬਰ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ
ਲੈਣੇ ਜਾਂ ਚਿਤ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਯਾਦ ਨ ਹੋਵਣ ਤਾਂ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪੈਣ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ
ਬਚ ਰਹੇਗਾ ॥੨॥

(ਪੰਨਾ ੩੨੦)

ਪਉੜੀ ॥ ਤਿਸੈ ਸਰੇਵਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀਹੋ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉ ਪਲੈ ॥

ਐਥੈ ਰਹਹੁ ਸੁਹੇਲਿਆ ਅਗੈ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਾਣ ਧਾਰੀ ਜੀਵੋ! ਤਿਸ ਸੰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ, ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਪਲੈ ਵਿਚ
ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਤਾਂ ਐਥੈ=ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਹੇਲਿਆ=ਸੁਖੀ ਰਹੋਗੇ ਅਤੇ
ਅਗੈ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਸੁਖ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਚਲੇਗਾ।

ਘਰੁ ਬੰਧਹੁ ਸਚ ਧਰਮ ਕਾ ਗਡਿ ਬੰਮੁ ਅਹਲੈ ॥

ਓਟ ਲੈਹੁ ਨਾਰਾਇਣੈ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਝਲੈ ॥

ਪ੍ਰਤੱਖ ਘਰ ਬਨਾਏ ਛਡ ਦਿਉ! ਅਹਲੈ=ਨਿਰਹਲ, ਅਡੋਲ ਨਿਸਚੇ ਰੂਪੀ ਬੰਭੇ ਨੂੰ
ਗਡਕੇ ਸਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਨਾਰਾਇਣ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਓਟ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕਰੋ, ਜੋ
ਨਾਰਾਇਣ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਝਲੈ=ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਪਕੜੇ ਚਰਣ ਹਰਿ ਤਿਸੁ ਦਰਗਹ ਮਲੈ ॥ ੮ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜੇ ਹਨ, ਤਿਸਨੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ
ਗਹ=ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀ ਮਲ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਉਹ ਦਰਗਾਹ
ਦਾ ਮਲੈ=ਪਹਿਲਵਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਾ:-ਉਸਨੇ ਦਰਗਾਹ ਨੂੰ ਮੱਲਿਆ ਹੈ ॥ ੮ ॥

ਸਲੋਕ ਮ:੫ ॥ ਜਾਚਕੁ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਪਿਆਰਿਆ ॥

ਦੇਵਣਹਾਰੁ ਦਾਤਾਰੁ ਮੈ ਨਿਤ ਚਿਤਾਰਿਆ ॥

ਮੈਂ ਜਾਚਕੁ=ਮੰਗਤਾ ਜਨ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਪਿਆਰੇ! ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੂੰ ਦੇਣਾ ਕਰ। ਹੇ
ਦੇਵਣ ਵਾਲੇ ਦਾਤੇ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਿਤ ਹੀ ਚਿਤਾਰਿਆ=ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਨਿਖੁਟਿ ਨ ਜਾਈ ਮੂਲਿ ਅਤੁਲ ਭੰਡਾਰਿਆ ॥

ਨਾਨਕ ਸਬਦੁ ਅਪਾਰੁ ਤਿਨਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸਾਰਿਆ ॥੧॥

ਹੇ ਭੰਡਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਅਤੁਲ ਹੈ, ਜੋ ਮੂਲਿ=
ਕਦਾਚਿਤ ਵੀ ਨਿਖੁਟਿ=ਮੁਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ
ਅਪਾਰੁ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਬਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਿਸਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਭ ਕੁਛ ਸਾਰਿਆ=
ਸਵਾਰ ਲੀਤਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੫ ॥ ਸਿਖਹੁ ਸਬਦੁ ਪਿਆਰਿਹੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਟੇਕ ॥

ਮੁਖ ਉਜਲ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਤ ਏਕ ॥ ੨ ॥

ਹੋ ਪਿਆਰਿਓ ! ਗੁਰ ਸਬਦ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਸਿਖੋ, ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ ਟੇਕ= ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਵਾ:-ਹੋ ਪਿਆਰਿਓ ਸਬਦ ਦਾ ਗਾਇਣ ਕਰਨਾ ਸਿਖੋ, ਕੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕ ਰਹੇ ਹੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਮੁਖ ਉਜਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਓਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੰਡੀਐ ਸੁਖੀਆ ਹਰਿ ਕਰਣੇ ॥

ਜਮ ਕੈ ਪੰਥਿ ਨ ਪਾਈਅਹਿ ਫਿਰਿ ਨਾਹੀ ਮਰਣੇ ॥

ਓਥੈ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਭਾਵ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੰਡੀਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਜੋ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਮਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਮਰਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜਿਸ ਨੇ ਆਇਆ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਤਿਸੈ ਹੀ ਜਰਣੇ ॥

ਬਾਣੀ ਉਚਰਹਿ ਸਾਧ ਜਨ ਅਮਿਉ ਚਲਹਿ ਝਰਣੇ ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਿਸਨੇ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਜਰਣੇ=ਸਹਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਜਨ ਜੋ ਬਾਣੀ ਆਪਣੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਮਾਨੋ ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਝਰਣੇ ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਨਾਨਕੁ ਜੀਵਿਆ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਧਰਣੇ ॥੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਮਨ ਅੰਦਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ॥ ੯ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੇਵਿਐ ਦੁਖਾ ਕਾ ਹੋਇ ਨਾਸੁ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਅਰਾਧਿਐ ਕਾਰਜੁ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ॥੧॥

ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਨੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਅਰਾਧਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੫ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸੰਕਟ ਛੁਟਹਿ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਬਿਸਾਮ ॥

ਨਾਨਕ ਜਪੀਐ ਸਦਾ ਹਰਿ ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਸਰਉ ਨਾਮੁ ॥ ੨ ॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਕਟ-ਦੁਖ ਛੁਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੰਦ

ਦਾਇਕ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਜਪਣਾ ਕਰੋ ਇਕ ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਾ ਵਿਸਾਰੋ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਗਣੀ ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਧਾ ॥

ਸਾਧਾ ਸਰਣੀ ਜੇ ਪਵੈ ਸੋ ਛੁਟੈ ਬਧਾ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕਿਹੜੀ ੨ ਗਿਣੀਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨੂੰ ਲਭਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁਖ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਬਧਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਅਬਿਨਾਸੀਐ ਜੈਨਿ ਗਰੀਬ ਨ ਦਧਾ ॥

ਗੁਰੁ ਭੋਟਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹਰਿ ਪੜਿ ਬੁਝਿ ਸਮਧਾ ॥

ਜੋ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜੂਨੀਆਂ ਦੁਆਰੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਦਧਾ = ਸ਼ੜ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹਰੀ ਸਬੰਧੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਬੁਝਕੇ ਸਮਧਾ = ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਵਾ.—ਸਮਧਾ = ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਵਾ.—ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਵਿਚ ਸਮਧਾ = ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਸੋ ਧਣੀ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਧਾ ॥ ੧੦ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਧਣੀ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਅਗਮ = ਬਿਅੰਤ ਤੇ ਅਗਧਾ = ਅਗਾਧ ਹੈ ॥ ੧੦ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਕਾਮੁ ਨ ਕਰਹੀ ਆਪਣਾ ਫਿਰਹਿ ਅਵਤਾ ਲੋਇ ॥

ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਜੋ ਆਪਣਾ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਕੰਮ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਕਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾ = ਅਵਤਾਰ [ਕੱਬਾ] ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਨਾਇ ਵਿਸਾਰਿਐ ਸੁਖੁ ਕਿਨੇਹਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਸਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਕਿਨੇਹਾ = ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਭਾਵ ਕਦੇ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੫ ॥ ਬਿਖੈ ਕਉੜਤਣਿ ਸਗਲ ਮਾਹਿ ਜਗਤਿ ਰਹੀ ਲਪਟਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਜਨਿ ਵੀਚਾਰਿਆ ਮੀਠਾ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥

ਸਗਲ ਜਗਤਿ ਮਾਹਿ = ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਕੌੜਤਣਤਾ ਲਪਟ ਰਹੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਮਹਾਤਮਾਂ ਜਨਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਮਿੱਠਾ ਜੋ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਇਹ ਨੀਸਾਣੀ ਸਾਧ ਕੀ ਜਿਸੁ ਭੇਟਤ ਤਰੀਐ ॥

ਜਮਕੰਕਰੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਫਿਰਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਮਰੀਐ ॥

ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਦੀ ਇਹ ਅਸਲ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਕਿਹੜੀ? ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਜਮਕੰਕਰੁ—ਜਮਦੂਤ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਫਿਰਿ ਬਹੁੜਿ=ਬਾਰ ਬਾਰ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ।

ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਸੰਸਾਰੁ ਬਿਖੁ ਸੇ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ ॥

ਹਰਿ ਗੁਣ ਗੁੰਫਹੁ ਮਨਿ ਮਾਲ ਹਰਿ ਸਭ ਮਲੁ ਪਰਹਰੀਐ ॥

ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚ ਜੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਵਿਹੁ ਭਵ=ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਰੂਪੀ ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਗੁੰਫਹੁ=ਗੁੰਦਣਾ ਕਰੋ ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਰੂਪੀ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਪਰਹਰੀਐ=ਦੂਰ ਕਰੋ।

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਿਲਿ ਰਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਰਹਰੀਐ ॥੧੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਮਾਲਾ ਗੁੰਦਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੋ ਨਰਾਂ ਦੇ ਹਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ ॥੧੧॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਨਾਨਕ ਆਏ ਸੇ ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹ ਹਰਿ ਵੁਠਾ ਚਿਤਿ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਹਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੁਠਾ=ਵਸਿਆ ਹੈ।

ਗਾਲੀ ਅਲ ਪਲਾਲੀਆ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਹਿ ਮਿਤ ॥ ੧ ॥

ਹੇ ਮਿਤਰ! ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਅਲ ਪਲਾਲੀਆ=ਅਸਤ ਵਿਅਸਤ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੫ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਇਆ ਪੂਰਨ ਅਗਮ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਜੋ ਪਰਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮੁ = ਬਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਗਮ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਸਮਾਦ = ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ = ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ।

ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਕੀਤਾ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ॥੨॥ (ਪੰਨਾ ੩੨੧)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਦ ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰੇ ਪੂਰਨ ਨਿਗਾਹ ਆਇਆ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਧੋਹੁ ਨ ਚਲੀ ਖਸਮ ਨਾਲਿ ਲਬਿ ਮੋਹਿ ਵਿਗੁਤੇ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਲਬ ਤੇ ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਵਿਗੁਤੇ=ਖਰਾਬ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਸਮ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਧੋਹੁ = ਛਲ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ।

ਕਰਤਬ ਕਰਨਿ ਭਲੇਰਿਆ ਮਦਿ ਮਾਇਆ ਸੁਤੇ ॥

ਉਹ ਭਲੇਰਿਆ=ਬੁਰੇ ਕਰਤੱਬਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਦ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਅਥਵਾ:-ਦਿਖਲਾਵੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਉਹ ਭਲੇਰੇ=ਚੰਗੇ ਕਰਤੱਬ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਨ ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨਿ ਭਵਾਈਅਨਿ ਜਮ ਮਾਰਗਿ ਮੁਤੇ ॥**ਕੀਤਾ ਪਾਇਨਿ ਆਪਣਾ ਦੁਖ ਸੇਤੀ ਜੁਤੇ ॥**

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜਕੇ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭੁਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਮ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਮੁਤੇ=ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਭਾਵ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਆਪ ਹੀ ਪਾਵਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁਤੇ=ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਜੁਤੀਆਂ ਦੀ ਉਪਰੋਂ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ

ਨਾਨਕ ਨਾਇ ਵਿਸਾਰਿਐ ਸਭ ਮੰਦੀ ਰੁਤੇ ॥ ੧੨ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਭੁਲਾਣੇ ਕਰਕੇ ਸਭ ਰੁਤਾਂ ਮੰਦੀਆਂ ਹਨ ॥੧੨॥

ਸਲੋਕ ਮਃ੫ ॥ ਉਠੰਦਿਆ ਬਹਿੰਦਿਆ ਸਵੰਦਿਆ ਸੁਖੁ ਸੋਇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਠੰਦਿਆਂ ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਤੇ ਸੁਤਿਆਂ ਭੀ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਲਾਹਿਐ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਲਾਹਿਐ=ਜਪੀਏ, ਤਾਂ ਮਨ ਤਨ ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਮਃ੫ ॥ ਲਾਲਚਿ ਅਟਿਆ ਨਿਤ ਫਿਰੈ ਸੁਆਰਥੁ ਕਰੇ ਨ ਕੋਇ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਛਿਡ ਅਟਿਆ=ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਨਿਤ ਹੀ ਭੁੱਕਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਸੁਆਰਥੁ=ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਨਾਨਕਾ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਸਿਆ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸਭੇ ਵਸਤੂ ਕਉੜੀਆ ਸਚੇ ਨਾਉ ਮਿਠਾ ॥**ਸਾਦੁ ਆਇਆ ਤਿਨ ਹਰਿ ਜਨਾ ਚਖਿ ਸਾਧੀ ਡਿਠਾ ॥**

ਹੋਰ ਸੰਸਾਰਕ ਸਭ ਚੀਜਾਂ ਕਉੜੀਆ=ਦੁਖਦਾਈ ਹਨ, ਇਕ ਸਚੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿੱਠਾ ਹੈ। ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਚਖ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਮਨਿ ਤਿਸੈ ਵੁਠਾ ॥

ਇਕੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਭਾਉ ਦੁਯਾ ਕੁਠਾ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਭਾਉ ਦੁਯਾ=ਦੂਤ ਭਾ ਨੂੰ ਕੋਹ ਕੇ ਅਰਥਾਤ ਮਾਰ ਕੇ ਇਕ ਨਿਰੰਜਨੁ=ਮਾਇਆ ਮਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਰਵਿ ਰਿਹਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

ਹਰਿ ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਜੋੜਿ ਕਰ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਵੈ ਤੁਠਾ ॥੧੩॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਕਰ=ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਠਾ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ॥੧੩॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਜਾਚੜੀ ਸਾ ਸਾਰੁ ਜੇ ਜਾਚੰਦੀ ਹੇਕੜੇ ॥

ਜਾਚੜੀ=ਮੰਗਣੀ ਸਾ ਸਾਰੁ=ਓਹੀ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੇਕੜੇ=ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਚੰਦੀ=ਮੰਗਣੀ ਹੈ।

ਗਾਲੀ ਬਿਆ ਵਿਕਾਰ ਨਾਨਕ ਧਣੀ ਵਿਹੂਣੀਆ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਕ ਧਣੀ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਿਆ=ਦੂਜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਭ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੫ ॥ ਨੀਹਿ ਜਿ ਵਿਧਾ ਮੰਨੁ ਪਛਾਣੁ ਵਿਰਲੋ ਬਓ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨੀਹਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਵਿਧਾ=ਤਦਾਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪਛਾਣੁ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੈ।

ਜੋੜਣਹਾਰਾ ਸੰਤੁ ਨਾਨਕ ਪਾਧਰੁ ਪਧਰੇ ॥੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਪਧਰੇ=ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਾਧਰੁ=ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਜੋੜਣਹਾਰਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਸੰਤ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸੋਈ ਸੇਵਿਹੁ ਜੀਅੜੇ ਦਾਤਾ ਬਖਸਿੰਦੁ ॥

ਕਿਲਵਿਖ ਸਭਿ ਬਿਨਾਸੁ ਹੋਨਿ ਸਿਮਰਤ ਗੋਵਿੰਦੁ ॥

ਹੇ ਜੀਵੋ ! ਉਸ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਸੇਵਣਾ ਕਰੋ।

ਜਿਸ ਗੋਵਿੰਦ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਕਿਲਵਿਖ=ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਮਾਰਗੁ ਸਾਧੂ ਦਸਿਆ ਜਪੀਐ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ॥

ਮਾਇਆ ਸੁਆਦ ਸਭਿ ਫਿਕਿਆ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਵੰਦੁ ॥

ਹਰੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੀਏ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਭ ਸੁਆਦਾਂ ਨੂੰ ਫਿਕਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਧਿਆਇ ਨਾਨਕ ਪਰਮੇਸਰੈ ਜਿਨਿ ਦਿਤੀ ਜਿੰਦੁ ॥੧੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਭਾਈ ਉਸ ਪਰਮੇਸਰ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ,
ਜਿਸ ਨੇ ਜਿੰਦੁ—ਬੁੱਧੀ, ਵਾ :-ਜੀਵਣ ਕਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ॥੧੪॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਵਤ ਲਗੀ ਸਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਜੋ ਬੀਜੇ ਸੋ ਖਾਇ ॥

ਹੇ ਪੁਰਖਾ ! ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ, ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾ, ਭਾਰਥ ਖੰਡ ਦੀ ਭੂਮੀ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ
ਏਹੋ ਇਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬੀਜਣ ਦੀ ਵਤ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਬੀਜੇਂਗਾ ਓਹੀ ਖਾਵੇਂਗਾ ।

ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਸ ਨੋ ਲਿਖਿਆ ਆਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਵਤ ਤਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰੇਸਟ ਲੇਖ ਲਿਖੇ
ਹੋਏ ਦਾ ਫਲ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਮਃ ੫ ॥ ਮੰਗਣਾ ਤ ਸਚੁ ਇਕੁ ਜਿਸੁ ਤੁਸਿ ਦੇਵੈ ਆਪਿ ॥

ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੀਐ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾਤਿ ॥੨॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਵਲ ਤਾਂ ਮੰਗ ਹੀ ਨਾ ਜੇ ਤੂੰ ਮੰਗਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਗ, ਪਰ ਮਿਲਦਾ
ਉਸ ਨੂੰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਪਰਮੇਸਰ ਤੁਸਿ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਰੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਾਮ
ਦਾਤ ਹੈ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਲਾਹਾ ਜਗ ਮਹਿ ਸੇ ਖਟਹਿ ਜਿਨ ਹਰਿ ਧਨੁ ਰਾਸਿ ॥

ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਨ ਜਾਣਨੀ ਸਚੇ ਦੀ ਆਸ ॥

ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾਹਾ—ਲਾਭ ਓਹੀ ਖਟਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਾਸਿ—ਸਚਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ
ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਚੇ ਦੀ ਆਸਾ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿਤ ਭਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ।

ਨਿਹਚਲੁ ਏਕੁ ਸਰੋਵਿਆ ਹੋਰੁ ਸਭ ਵਿਣਾਸੁ ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਿਸੁ ਵਿਸਰੈ ਤਿਸੁ ਬਿਰਥਾ ਸਾਸੁ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਨਾਸ ਰੂਪ ਸਮਝਕੇ ਇਕ ਅਚੱਲ ਪਰਮੇਸਰ ਨੂੰ ਸਰੋਵਿਆ—
ਜਪਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਾਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ—ਵਿਆਪਕ ਪਰਮੇਸਰ ਵਿਸਰਿਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੇ ਸ੍ਵਾਸ ਵਿਅਰਥ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਜਨ ਰਖਿਆ ਨਾਨਕ ਬਲਿ ਜਾਸੁ ॥੧੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗਾ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ॥ ੧੫ ॥

ਉਥਾਨਕਾ:—ਇਕ ਸਮੇਂ ਵਰਖਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਔੜ ਲਗ ਗਈ। ਜਿੱਥਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਆਪ ਮੀਂਹ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁਆਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਲ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂ ਵਰਖਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਿਆ—

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਫੁਰਮਾਇਆ ਮੀਹੁ ਵੁਠਾ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥

ਅੰਨੁ ਧੰਨੁ ਬਹੁਤੁ ਉਪਜਿਆ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਰਜੀ ਤਿਪਤਿ ਅਘਾਇ ॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਮੀਂਹ ਵਸ ਪਿਆ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਜਲ ਨੂੰ ਪਾਕੇ 'ਰਜੀ ਤਿਪਤਿ ਅਘਾਇ'—ਅਤਿਅੰਤ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਰਜ ਗਈ ਤਾਂ ਅੰਨ ਬਹੁਤਾ ਉਪਜਿਆ, ਜਾਂ ਅੰਨ ਬਹੁਤਾ ਉਪਜਿਆ ਤਾਂ ਧਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਰੂਪੀ ਬੱਦਲ ਨੇ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਲ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਅੰਨ ਤੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ, ਪ੍ਰਿਥਮੀ=ਬੁੱਧੀ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਰਜੀ, ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਅਘਾਇ=ਰੱਜ ਗਈ।

ਸਦਾ ਸਦਾ ਗੁਣ ਉਚਰੈ ਦੁਖੁ ਦਾਲਦੁ ਗਇਆ ਬਿਲਾਇ ॥

ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਇਆ ਮਿਲਿਆ ਤਿਸੈ ਰਜਾਇ ॥

ਜੋ ਪੂਰਬ ਸਦਾ ਸਦਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਦੁਖ ਤੇ ਦਲਿਦੁ ਬਿਲਾਇ=ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ; ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰਬਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਲੇਖ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਨੂੰ ਰਜਾਇ=ਆਗਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਪਰਮੇਸਰਿ ਜੀਵਾਲਿਆ ਨਾਨਕ ਤਿਸੈ ਧਿਆਇ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਨੇ ਤਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਜੀਵਾਇਆ ਹੈ ॥੧॥

ਮਃ ੫ ॥ ਜੀਵਨ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਇਕੋ ਸਿਮਰੀਐ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੨੨)
ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਧੀਰੀਐ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਪਾਣ ਵਾਸਤੇ, ਇਕ ਨਿਰਬਾਣੁ=ਨਿਰਬੰਧ ਭਾਵ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਸਰੇ ਵਾਲੀ ਦੂਜੀ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ, ਮਨ ਨੂੰ ਕਿਸ ਵਿਧੀ ਕਰਕੇ ਧੀਰਜ ਹੋਵੇ।

ਡਿਠਾ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ਸੁਖੁ ਨ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ॥

ਤਨੁ ਧਨੁ ਹੋਸੀ ਛਾਰੁ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ਜਨੁ ॥

ਨਿਗਾਹ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖ ਕਿਧਰੇ ਭੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਨ ਤੇ ਧਨ ਨੇ ਛਾਰੁ=ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਚਲਾ ਮਨੁਖ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਰੰਗ ਰੂਪ ਰਸ ਬਾਦਿ ਕਿ ਕਰਹਿ ਪਰਾਣੀਆ ॥

ਜਿਸੁ ਭੁਲਾਏ ਆਪਿ ਤਿਸੁ ਕਲ ਨਹੀ ਜਾਣੀਆ ॥

ਹੇ ਪੁਰਖਾ ! ਤੂੰ ਰੰਗ ਰੂਪ ਤੇ ਰਸ ਦਾ ਬਾਦਿ=ਵਿਅਰਥ ਮਾਣ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਭੁਲਾਵਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਨੇ ਕਲ=ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।

ਰੰਗ ਰਤੇ ਨਿਰਬਾਣੁ ਸਚਾ ਗਾਵਹੀ ॥

ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਦੁਆਰਿ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਹੀ ॥੨॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਰਬਾਣੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਚਾ ਨਾਮ ਗਾਂਵਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਤੇਰੇ ਦੁਆਰੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪਏ ਹਾਂ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਭਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤਾਰ ਲਵੀਂ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਨ ਤਿਨੁ ਕਉ ਜੋ ਹਰਿ ਲੜਿ ਲਾਗੇ ॥

ਜੀਵਤ ਸੇ ਪਰਵਾਣੁ ਹੋਏ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਜਾਗੇ ॥

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਲਗੇ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਜਾਗੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸਾਧਸੰਗੁ ਜਿਨੁ ਪਾਇਆ ਸੇਈ ਵਡਭਾਗੇ ॥

ਨਾਇ ਵਿਸਰੀਐ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣਾ ਤੂਟੇ ਕਚ ਧਾਗੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨਾ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਣ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਗਾਕਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਕਚੇ ਧਾਗੇ ਵਾਂਗ ਛੇਤੀ ਟੁਟ ਜਾਣਗੇ।

ਨਾਨਕ ਧੂੜਿ ਪੁਨੀਤ ਸਾਧ ਲਖ ਕੋਟਿ ਪਿਰਾਗੇ ॥ ੧੬ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਲਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਰਾਗ ਰਾਜ ਤੀਰਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ। ਵਾ:-ਲਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਰਾਗ ਰਾਜ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੧੬।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੫ ॥

ਇਕ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੀਂਹ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਖੂਬ ਜਲ ਦੀ ਵਰਖਾ ਵਰਖਾਈ ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਧਰਣਿ ਸੁਵੰਨੀ ਖੜ ਰਤਨ ਜੜਾਵੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖੁ ਮਨਿ ਵੁਠਾ ॥

ਸਭੇ ਕਾਜ ਸੁਹੇਲੜੇ ਥੀਏ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਠਾ ॥੧॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਠਾ:-ਗੁਰੂ=ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਦ ਤੁਠਾ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਤੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖੁ ਮਨਿ ਵੁਠਾ:-ਹਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਤਾਂ ਹਰੀ ਤੁਠਾ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਹਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਬੱਦਲ ਵੁਠਾ=ਵਸਿਆ, ਜਾਂ ਬੱਦਲ ਵਸਿਆ ਤਾਂ ਧਰਣਿ ਸੁਵੰਨੀ ਖੜ ਰਤਨ ਜੜਾਵੀ:-ਖੜ=ਘਾਹ ਆਦੀ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜਤਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸੁਵੰਨੀ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਭਾਵ ਸੌਭਨੀਕ ਹੋਈ, ਫੇਰ ਸਭੇ ਕਾਜ ਸੁਹੇਲੜੇ ਥੀਏ=ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸੌਭਨੀਕ ਹੋਏ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਠਾ=ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਤੁਠਾ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਤੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖੁ ਮਨਿ ਵੁਠਾ=ਹਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਿਆ, ਤਾਂ ਧਰਣਿ ਸੁਵੰਨੀ ਖੜ ਰਤਨ ਜੜਾਵੀ=ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਖੜ=ਖਟ ਸੰਪਤੀ ਤੇ ਰਤਨ=ਵੈਰਾਗ ਆਦੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਜੜਤਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਸੁਵੰਨੀ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਹੋਈ,

ਸਭੇ ਕਾਜ ਸੁਹੇਲੜੇ ਥੀਏ=ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸੌਭਨੀਕ ਥੀਏ=ਹੋ ਗਏ ॥੧॥

ਹੁਣ ਇੱਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਮੰਦ ਵੈਰਾਗੀ ਦੀ ਗਲ ਦਸਦੇ ਹਨ—

ਮਃ ੫ ॥ ਫਿਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਦਹ ਦਿਸਾ ਜਲ ਪਰਬਤ ਬਨਰਾਇ ॥

ਜਿਥੈ ਡਿਠਾ ਮਿਰਤਕੋ ਇਲ ਬਹਿਠੀ ਆਇ ॥ ੨ ॥

ਜਿਵੇਂ ਇੱਲ ਦਸੇ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ, ਪਰਬਤ-ਪਹਾੜਾਂ ਅਤੇ ਬਨ ਰਾਇ=ਬਨਾਸਪਤੀ ਵਿਚ ਫਿਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀ ਹੈ, ਤਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਆਕੇ ਬੈਠਦੀ ਹੈ।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਦ ਵੈਰਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਦਸੇ ਦਿਸ਼ਾਂ, ਜਲ ਅਸਥਾਨੀ ਤੀਰਥ, ਪਹਾੜ ਤੇ ਬਨਰਾਇ=ਬਨਾਸਪਤੀ, ਵਾ:-ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤੀ ਆਦਿਕ ਭੇਖਾ ਵਿਚ ਭੌਂਦਿਆ ੨, ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ

ਮਿਰਤਕੋ=ਮੁਰਦਾ [ਪਦਾਰਥ, ਵਾ:-ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ] ਵੇਖੀ ਓਥੇ ਹੀ ਡਿਗ ਪਿਆ।

ਨੋਟ:-ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਰਤਕ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹਾ ਹੈ।

**ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਸੁ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਫਲ ਲੋੜੀਅਹਿ ਸੋ ਸਚੁ ਕਮਾਵਉ ॥
ਨੇੜੇ ਦੇਖਉ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਉ ॥**

ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁਖਦਾਈ ਫਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜੀਅਹਿ=ਚਾਹ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਚ ਨਾਮ ਕਮਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਦੇਖੋ।

**ਹੋਇ ਸਗਲ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸਮਾਵਉ ॥
ਦੁਖੁ ਨ ਦੇਈ ਕਿਸੈ ਜੀਅ ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਵਉ ॥**

ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰੇਣੁਕਾ=ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਹੋ ਕੇ, ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਵਉ=ਅਭੇਦ ਹੋਵੇ।

ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਣਾ ਕਰ, ਪਤਿਸ਼ਟਾ ਵਾ:-ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਕਰੋ।

ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਾਨਕ ਸੁਣਾਵਉ ॥੧੭॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਣਾਵਦੇ ਹਨ-ਕਿ ਉਹ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ=ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੧੭॥

ਸਲੋਕ ਦੋਹਾ ਮਃ ੫ ॥

ਇਸ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੋਹਾ=ਦੋਹਰੇ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਏਕੁ ਜਿ ਸਾਜਨੁ ਮੈ ਕੀਆ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥੁ ॥

ਜੀਉ ਹਮਾਰਾ ਖੰਨੀਐ ਹਰਿ ਮਨ ਤਨ ਸੰਦੜੀ ਵਥੁ ॥ ੧ ॥

ਇਕ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਾਜਨੁ=ਮਿਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਜੀਉ=ਦਿਲ ਉਸ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਸੰਦੜੀ=ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਵਸਤੂ ਉਹ ਇਕ ਹਰੀ ਹੀ ਹੈ ॥੧॥

ਮਃ ੫ ॥ ਜੇ ਕਰੁ ਗਹਹਿ ਪਿਆਰੜੇ ਤੁਧੁ ਨ ਛੋਡਾ ਮੂਲਿ ॥

ਹਰਿ ਛੋਡਨਿ ਸੇ ਦੁਰਜਨਾ ਪੜਹਿ ਦੋਜਕ ਕੈ ਸੂਲਿ ॥ ੨ ॥

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਜੇ ਆਪ ਮੇਰੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਕਰੁ=ਹਥ ਨੂੰ ਗਹਹਿ=ਫੜ ਲਵੋ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾ ਛੋਡਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੋਡਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦੁਰਜਨਾ=ਖੋਟੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਉਹ ਅੰਤ ਨੂੰ ਦੋਜਕ=ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਸੂਲਿ=ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਸਭਿ ਨਿਧਾਨ ਘਰਿ ਜਿਸ ਦੇ ਹਰਿ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਵੈ ॥

ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਹਿ ਸੰਤ ਜਨ ਪਾਪਾ ਮਲੁ ਧੋਵੈ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਰੀ ਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
ਸੰਤ ਜਨ ਉਸ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਜਪ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਧੋਂਦੇ ਹਨ ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਿਰਦੈ ਵਸਹਿ ਸੰਕਟ ਸਭਿ ਖੋਵੈ ॥

ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਜਿਸੁ ਭੇਟੀਐ ਮਰਿ ਜਨਮਿ ਨ ਰੋਵੈ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੇ ਸੰਕਟ=ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਨਮ ਮਰਣ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸ ਨਾਨਕ ਘਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਦੇਵੈ ॥੧੮॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਘਣੀ ਪਿਆਸਾ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ,
ਜਿਸ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ॥ ੧੮ ॥

ਸਲੋਕ ਡਖਣਾ ਮਃ ੫ ॥

ਡਖਣਾ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਭੋਰੀ ਭਰਮੁ ਵਵਾਇ ਪਿਰੀ ਮੁਹਬਤਿ ਹਿਕੁ ਤੂ ॥

ਜਿਬਹੁ ਵੰਵੈ ਜਾਇ ਤਿਥਾਉ ਮਉਜੂਦੁ ਸੋਇ ॥੧॥

ਹੇ ਭੋਰੀ=ਭੋਲੀ ! ਤੂੰ ਇਕ ਪਿਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਮੁਹਬਤਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਭੋਰੀ ਭਰਮੁ ਵਵਾਇ=
ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਭਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਭੋਰੀ=ਦਿਨ ਉਦੇ ਹੋਵੇਗਾ ।

[ਭੋਰੀ ਪਦ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਅਰਥ ਹਨ—੧. ਭੋਲੀ, ੨. ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ, ੩. ਦਿਨ]

ਜਿਬਹੁ ਵੰਵੈ=ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਚਲੇ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਜਾਵੇ, ਵਾ:-ਜਿਸ ਅੰਤਹਕਰਣ
ਰੂਪੀ ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ ਭਰਮ ਵੰਵੈ=ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਿਥੇ ਹੀ
ਮਉਜੂਦੁ=ਪਰਗਟ ਹੈ ॥੧॥

ਮਃ ੫ ॥ ਚੜ੍ਹਿ ਕੈ ਘੋੜੜੈ ਕੁੰਦੇ ਪਕੜਹਿ ਖੂੰਡੀ ਦੀ ਖੇਡਾਰੀ ॥

ਹੰਸਾ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਉਲਾਸਹਿ ਕੁਕੜ ਦੀ ਓਡਾਰੀ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਖਿਚੇ ਖੂੰਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਖਿਡਾਰ, ਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ
ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਕੁੰਦੇ ਫੜਕੇ ਚਲਾਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੁਣੋ:-ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਕੜ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਜਿਤਨਾ ਉਡਣੇ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹੱਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਡਣੇ ਵਾਸਤੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਉਲਾਸਹਿ-ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਉਡ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਤਿਵੇਂ ਖੁੰਡੀ ਦਾ ਖੇਡਾਰੀ-ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਵਿਹਾਰਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਬੈਠਾ ਰੂਪੀ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਰੂਪੀ ਕੁੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕੁਕੜ ਦੀ ਉਡਾਰੀ-ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਸੁਰਗ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣੇ ਵਾਲਾ, ਤੇ 'ਹੰਸਾ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਉਲਾਸਹਿ'-ਮਹਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਨੰਦ ਲੈਣਾ ਚਾਹੇ, ਅਰਥਾਤ ਤਤ ਮਿਥਿਆ ਦਾ ਵਿਵੇਚਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ, ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਰਸਨਾ ਉਚਰੈ ਹਰਿ ਸ੍ਵਣੀ ਸੁਣੈ ਸੇ ਉਧਰੈ ਮਿਤਾ ॥

ਹਰਿ ਜਸੁ ਲਿਖਹਿ ਲਾਇ ਭਾਵਨੀ ਸੇ ਹਸਤ ਪਵਿਤਾ ॥

ਹੇ ਮਿਤਰਾ ! ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਰਸਨਾ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸ੍ਵਣੀ-ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਜਸ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜੇ ਭਾਵਨੀ-ਸਰਧਾ ਨੂੰ ਲਗਾਕੇ ਹਰੀ ਜਸ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਸੇ ਹਸਤ-ਉਹ ਹਥ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ ।

ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਮਜਨਾ ਸਭਿ ਪੁੰਨ ਤਿਨਿ ਕਿਤਾ ॥

ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਉਧਰੇ ਬਿਖਿਆ ਗੜ੍ਹ ਜਿਤਾ ॥

ਜਿਸਨੇ ਉਪਰਲੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ! ਉਸਨੇ ੬੮ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਮਜਨਾ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੰਨ ਕਿਤਾ-ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਜਿਸਨੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਜਿਤਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਗਿਆ ਹੈ ।

(ਪੰਨਾ ੩੨੩) ਨਾਨਕ ਲੜਿ ਲਾਇ ਉਧਾਰਿਅਨੁ ਦਯੁ ਸੇਵਿ ਅਮਿਤਾ ॥੧੯॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਅਮਿਤਾ-ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਦਯੁ-ਪ੍ਰੇਰਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਲੜਿ-ਪਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾਕੇ ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥ ੧੯ ॥

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੫ ॥ ਧੰਧੜੇ ਕੁਲਾਹ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਹੇਕੜੇ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ਸੰਸਾਰਕ ਧੰਧਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਹ ਦੇਹ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧੰਧੇ ਕੁਲਾਹ-ਖੋਟਾ ਲਾਭ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਨਾਨਕ ਸੇਈ ਤੰਨ ਫੁਟੰਨਿ ਜਿਨਾ ਸਾਂਈ ਵਿਸਰੈ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਓਹੀ ਸਰੀਰ ਫੁਟੰਨਿ-ਫੁਟਦੇ, ਦੁਖੀ, ਭਾਵ ਕੋਹੜੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਈ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਃ ੫ ॥ ਪਰੇਤਹੁ ਕੀਤੇਨੁ ਦੇਵਤਾ ਤਿਨਿ ਕਰਣੈ ਹਾਰੈ ॥

ਸਭੇ ਸਿਖ ਉਬਾਰਿਅਨੁ ਪ੍ਰਭਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰੈ ॥

ਤਿਸ ਕਰਣੈਹਾਰੇ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਤੋਂ ਦੇਵਤਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ, ਵਾ.—ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਉਬਾਰਿਅਨੁ—ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਨਿੰਦਕ ਪਕੜਿ ਪਛਾੜਿਅਨੁ ਝੂਠੇ ਦਰਬਾਰੈ ॥

ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੂ ਵਡਾ ਹੈ ਆਪਿ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰੈ ॥ ੨ ॥

ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਝੂਠਾ ਕਰਕੇ ਪਛਾੜਿਅਨੁ—ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਦਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਆਮੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ,
ਜੋ ਆਪ ਹੀ ਸਾਜਦਾ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸੁਆਰਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਬੇਅੰਤੁ ਕਿਛੁ ਅੰਤੁ ਨਾਹਿ ਸਭੁ ਤਿਸੈ ਕਰਣਾ ॥

ਬਿਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕੁਛ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਸਭ ਦੇ ਉਪਰ ਉਸਦੀ ਕਰਣਾ—ਕਿਰਪਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਸਾਰੇ ਕਰਣਾ—ਕਰਤੱਬ ਉਸਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਸਾਹਿਬ ਜੀਆ ਕਾ ਪਰਣਾ ॥

ਮਨ ਕਰਕੇ ਅਗਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅਵਿਸ਼ੇ ਜੋ ਸਾਹਿਬ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ
ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਪਰਣਾ—ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਹਸਤ ਦੇਇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਦਾ ਭਰਣ ਪੋਖਣੁ ਕਰਣਾ ॥

ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਹਸਤ—ਹਥ ਦੇ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਅਤੇ ਭਰਕੇ ਪੋਖਣੁ—ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਬਖਸਿੰਦੁ ਆਪਿ ਜਪਿ ਸਚੇ ਤਰਣਾ ॥

ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਮੇਹਰਵਾਨ ਤੇ ਐਗੁਣਾਂ ਵੇ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਚੇ ਦੇ ਜਪਣ ਕਰਕੇ
ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲਾ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਰਣਾ ॥ ੨੦ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂਸਾ! ਤੂੰ ਐਸੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ
ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭਲਾ—ਚੰਗਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਦਾਸ ਨੇ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥ ੨੦ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਤਿੰਨਾ ਭੂਖ ਨ ਕਾ ਰਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਲਾਗਿਆ ਉਧਰੈ ਸਭੋ ਕੋਇ ॥੧॥

ਜਿਸਦਾ ਆਸਰਾ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ
ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਦੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗਿਆ ਸਭ ਕੋਈ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੫ ॥ ਜਾਚਿਕੁ ਮੰਗੈ ਨਿਤ ਨਾਮੁ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰੇ ਕਬੂਲੁ ॥

ਨਾਨਕ ਪਰਮੇਸਰੁ ਜਜਮਾਨੁ ਤਿਸਹਿ ਭੁਖ ਨ ਮੂਲਿ ॥ ੨ ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਮੈਂ ਮੰਗਤਾ ਹੋਕੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਨਾਮ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਹੇ ਬਿਬ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਵੀਂ। ਵਾ:-ਜੇਕਰ ਜੀਵ ਜਾਚਿਕੁ-ਮੰਗਤਾ ਹੋ ਕੇ ਨਿਤ ਹੀ ਅਰਥਾਤ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਗੇ, ਤਾਂ ਸਾਹਿਬੁ-ਮਾਲਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਸਦੀ ਅਰਦਾਸ ਨੂੰ ਕਬੂਲੁ-ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸਦਾ ਜਜਮਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਤਿਸਨੂੰ ਮੂਲ-ਕਦਾਚਿਤ ਭੁਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਯਥਾ:-ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਜਜਮਾਨੁ ॥ ਇਕ ਦੱਖਣਾ ਹਉ ਤੈ ਪਹਿ ਮਾਗਉ ਦੇਹਿ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ [ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੧੩੨੯]

ਪਉੜੀ ॥ ਮਨੁ ਰਤਾ ਗੋਵਿੰਦ ਸੰਗਿ ਸਚੁ ਭੋਜਨੁ ਜੋੜੇ ॥

ਜਿਹੜਾ ਗੋਵਿੰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਰੱਤਾ ਹੈ, ਏਹੋ ਸਚਾ ਭੋਜਨ ਤੇ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਜੋੜੇ-ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਹਨ

ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਹਰਿ ਨਾਮ ਸਿਉ ਏ ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ॥

ਜਿਹੜਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗੀ ਹੈ, ਏਹੋ ਹਸਤੀ-ਹਾਥੀ ਤੇ ਘੋੜੇ ਹਨ।

ਰਾਜ ਮਿਲਖ ਖੁਸੀਆ ਘਣੀ ਧਿਆਇ ਮੁਖੁ ਨ ਮੋੜੇ ॥

ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦਾ ਏਹੋ ਰਾਜ ਭਾਗ ਤੇ ਮਿਲਖ-ਜਗੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਘਣੀਆਂ ਖੁਸੀਆਂ ਹਨ।

ਢਾਢੀ ਦਰਿ ਪ੍ਰਭ ਮੰਗਣਾ ਦਰੁ ਕਦੇ ਨ ਛੋੜੇ ॥

ਮੈਂ ਢਾਢੀ-ਵਾਰ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਦਾਨ ਲੀਤੇ ਬਗੈਰ ਮੈਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗਾ।

ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਤਨਿ ਚਾਉ ਏਹੁ ਨਿਤ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਲੋੜੇ ॥੨੧॥੧॥ ਸੁਧੁ ਕੀਚੇ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਇਹੋ ਚਾਉ-ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਜੋ ਮੈਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਭ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਲੋੜੇ-ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ॥ ੨੧ ॥ ੧ ॥

ਇਹ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਰਚੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੋ ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਆਪ ਸੁਧੁ ਕੀਚੇ-ਸੁਧ ਕਰ ਲੈਣਾ।

ਜੇਕਰ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਾਂ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਓਥੇ 'ਸੁਧੁ' ਪਦ ਲਿਖਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਵਾਰ ਸੁਧ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਵਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਸੁਧੁ ਕੀਚੇ' ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ।

--ਗਉੜੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਸਮਾਪਤ--

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ

ਭਗਤਾਂ ਕੀ ਬਾਣੀ

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਗੀ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ ਚਉਪਦੇ ੧੪ ॥

ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਖੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਪਦਾਂ ਦੇ ਚੌਦਾਂ ਸ਼ਬਦ ਆਉਣਗੇ
ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਵਾਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਗੋਵਿੰਦ ਲੋਕ ਆਏ। ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ
ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੁਭਾਵ ਵੇਖ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਅਗੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਵ
ਬੜਾ ਤਮੋਗੁਣੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਿਲ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਭਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ
ਹੈ ? ਉੱਤਰ—

ਅਬ ਮੋਹਿ ਜਲਤ ਰਾਮ ਜਲੁ ਪਾਇਆ ॥

ਰਾਮ ਉਦਕਿ ਤਨੁ ਜਲਤ ਬੁਝਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅਬ—ਹੁਣ ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਵਿਚ ਵਾ—ਵਿਚਾਰਕਾਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਜਲਤ—
ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲਤ=ਸੜਦੇ ਹੋਏ ਨੇ ਜਲਤ=ਸੀਘਰ ਹੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜਲ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ।
ਉਸ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜਲ ਨੇ ਮੇਰੇ ਜਲਤ=ਸੜਦੇ ਹੋਏ ਤਨੁ=ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਭਾਵ ਅੰਤਹਕਰਣ
ਨੂੰ ਜਲਤ=ਜਲਦੀ, ਛੇਤੀ ਬੁਝਾਇਆ=ਸੀਤਲ, ਭਾਵ ਠੰਢਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਯਥਾ—

ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਇਆ ॥ ੨ ॥ [ਮਲਾਰ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੧੨੯੧]

ਗੋਵਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਆਖਿਆ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ
ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਫਿਰਨ ਅਤੇ ਭੋਖ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:—

ਮਨੁ ਮਾਰਣ ਕਾਰਣਿ ਬਨ ਜਾਈਐ॥ਸੋ ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਭਗਵੰਤ ਨ ਪਾਈਐ॥੧॥

ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਕਾਰਣਿ=ਵਾਸਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਈਏ, ਵਾ-ਬਨ=ਜਲ ਭਾਵ
ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਚਲੇ ਜਾਈਏ, ਵਾ:-ਬਨ=ਭੋਖ ਬਣਾ ਲਈਏ, ਤਦ ਭੀ ਇਹ ਮਨ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ।

ਯਥਾ—ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਵਿਣੁ ਮਨੁ ਮਾਰੇ ਕੋਇ ਨ ਸਿਝਈ ਵੇਖਹੁ ਕੋ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਭੋਖਧਾਰੀ ਤੀਰਥੀ ਭਵਿ ਥਕੇ ਨਾ ਏਹੁ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਜਾਇ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ ੬੫੦
ਫਿਰ ਗੋਵਿੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਨਾਮ ਜਲ ਮਿਲਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—ਉਹ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲ ਭਗਵੰਤ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।
ਵਾ:-ਭਗਵੰਤ ਰੂਪ ਜਲ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ॥੧॥

ਜਿਹ ਪਾਵਕ ਸੁਰਿ ਨਰ ਹੈ ਜਾਰੇ ॥ ਰਾਮ ਉਦਕਿ ਜਨ ਜਲਤ ਉਬਾਰੇ ॥੨॥

ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਪਾਵਕ—ਅੱਗ ਨੇ ਦੇਵਤੇ ਮਨੁੱਖ ਜਾਰੇ=ਸਾੜੇ ਹਨ।
ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪ ਉਦਕਿ=ਜਲ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਉਸ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਜਲਤ=ਅਗਨੀ ਤੋਂ
ਜਲਤ=ਜਲਦੀ, ਉਬਾਰੇ=ਬਚਾ ਲਏ ਹਨ। ਵਾ.—ਮੈਂ ਜਨ=ਦਾਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਬਚਾ ਲਿਆ
ਹੈ ॥ ੨ ॥ ਖੁਸ਼ਨ—ਇਹ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜਲ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਉੱਤਰ—

ਭਵ ਸਾਗਰ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਮਾਹੀ ॥ ਪੀਵਿ ਰਹੇ ਜਲ ਨਿਖੁਟਤ ਨਾਹੀ ॥੩॥

ਭਵ ਸਾਗਰ ਮਾਹੀ—ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਜਲ।
ਵਾ.—ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਪੀਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਇਹ ਜਲ ਮੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ?

ਉੱਤਰ—ਅਸੀਂ ਪੀ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਵੀ ਪੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ
ਇਹ ਨਾਮ ਜਲ ਨਿਖੁਟਤ ਨਾਹੀ=ਮੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ॥ ੩ ॥

ਯਥਾ:—ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਨਿਖੁਟਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਖਾਹਿ ਖਰਚਿ ਮਨੁ ਰਹਿਆ ਅਘਾਇ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੩੭੫]

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਭਜੁ ਸਾਰਿੰਗਪਾਨੀ ॥ ਰਾਮ ਉਦਕਿ ਮੇਰੀ ਤਿਖਾ ਬੁਝਾਨੀ ॥੪॥੧॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਜਿਵੇਂ ਸਾਰਿੰਗ=ਪਪੀਹਾ ਪਾਨੀ=ਸਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਭਜਦਾ ਹੈ,
ਭੈ ਗੋਵਿੰਦ ਲੋਕੋਂ ਤਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਜਿਸਦੇ ਸਾਰਿੰਗ ਪਾਨੀ=ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰਿੰਗ ਨਾਮਾ ਧਨਖ
ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭਜਨਾ ਕਰੋ। ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪ ਉਦਕਿ=ਜਲ ਨੇ
ਮੇਰੀ ਤਿਖਾ ਬੁਝਾਨੀ=ਤੇਹ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬੂਣੀ ਖੰਡਣ ਨਜਾਇ ਸੇ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਗੇ ਬੈਠਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਾਧਉ ਜਲ ਕੀ ਪਿਆਸ ਨ ਜਾਇ ॥

ਜਲ ਮਹਿ ਅਗਨਿ ਉਠੀ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੈ ਮਾਧਉ=ਮਾਇਆਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਜਲ ਦੀ ਤਰੇਹ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ
ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ। ਨਾਮ ਜਲ ਦੇ ਜਪਣ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਇ=ਬੜੀ ਅਗਨਿ ਉਠੀ=ਇੱਛਾ ਲਗ ਰਹੀ
ਹੈ, ਹੋਰ ਜਪੀਏ ਹੋਰ ਜਪੀਏ। ਵਾ.—ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪ ਜਲ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਬੜੀ ਅਗਨਿ=ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ
ਸੀ ਉਹ ਅਥ ਉਠੀ=ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਜਲ ਦੀ ਤਰੇਹ ਨੇ ਜਾਇ=ਨਹੀਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਦਾਰਥਾਂ
ਰੂਪੀ ਜਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਅੱਗ ਬਹੁਤ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾ.—ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ

ਅੱਗ ਦੇ ਉੱਠਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਹਿ=ਅੰਤਹਕਰਣ ਜਲਦਾ=ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਵਾ:-ਸਨਮੁਖ ਬੇਨਤੀ, ਹੇ ਮਾਧੋ ! ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪ ਜਲ ਦੀ ਤੇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਂਵੀ, ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੇਹ ਚਲੀ ਜਾਏਗੀ? ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪ ਜਲ ਵਿਚ ਲਗਣ ਕਰਕੇ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਉਠਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਉ।

ਤੂੰ ਜਲਨਿਧਿ ਹਉ ਜਲ ਕਾ ਮੀਨੁ ॥ ਜਲ ਮਹਿ ਰਹਉ ਜਲਹਿ ਬਿਨੁ ਖੀਨੁ ॥੨॥

ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਤੂੰ ਜਲ ਨਿਧਿ=ਜਲ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਜਲ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਮੀਨੁ=ਮੱਛ ਰੂਪ ਹਾਂ। ਯਥਾ :-ਤੂੰ ਜਲਨਿਧਿ ਹਮ ਮੀਨ ਭੁਆਰੇ ॥

ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਬੂੰਦ ਹਮ ਚਾਤ੍ਰਕ ਤਿਖਹਾਰੇ ॥ [ਮਾਝ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੦੦

ਤਥਾ :-ਤੁਮ ਜਲਨਿਧਿ ਹਮ ਮੀਨੇ ਤੁਮਰੇ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਕਤਹੂੰ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥

[ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ ਪੰਨਾ ੧੩੧੬

ਤਥਾ :-ਤੂ ਜਲਨਿਧਿ ਮੀਨ ਹਮ ਤੇਰੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਗਿ ਰਖੀਜੈ ॥੮॥੩॥

[ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ ਪੰਨਾ ੧੩੨੫

ਜਿਵੇਂ ਮੱਛ ਜਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਜਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਹਾਂ, ਨਾਮ ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਖੀਨੁ=ਮਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ:-ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥

ਤਥਾ :-ਨਾਮ ਬਿਹੁਨਾ ਭਨੁ ਮਨੁ ਹੀਨਾ ਜਲ

ਬਿਨੁ ਮਛਲੀ ਜਿਉ ਮਰੈ ॥

[ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੮੦

ਤਥਾ :-ਜਿਉ ਜਲਮੀਨ ਜਲੰਜਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਖਿਨੁ ਜਲ ਬਿਨੁ ਛੂਟਿ ਮਰੀਜੈ ॥੫॥

[ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ ਪੰਨਾ ੧੩੨੫

ਤੂੰ ਪਿੰਜਰੁ ਹਉ ਸੂਅਟਾ ਤੋਰ ॥ ਜਮੁ ਮੰਜਾਰੁ ਕਹਾ ਕਰੈ ਮੋਰ ॥੨॥

ਆਪ ਪਿੰਜਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋ, ਮੈਂ ਤੋਰ=ਆਪ ਜੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੂਅਟਾ=ਤੋਤਾ ਹਾਂ। ਜਮ ਰੂਪ ਮੰਜਾਰੁ=ਬਿੱਲਾ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਕਰੇਗਾ ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਬਿੱਲਾ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਮ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ॥ ੨ ॥

ਯਥਾ :-ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸਾਥੀ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ॥ ਦੁਖਿ ਸੁਖਿ ਸਿਮਰੀ ਤਹ ਮਉਜੂਦੁ ਜਮੁ

ਬਖੁਰਾ ਮੋਕਉ ਕਹਾ ਡਰਾਈ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੩੭੫

ਤੂੰ ਤਰਵਰੁ ਹਉ ਪੰਖੀ ਆਹਿ ॥ ਮੰਦ ਭਾਗੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨੁ ਨਾਹਿ ॥੩॥

ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਆਪ ਤਰਵਰੁ=ਬਿੱਡ ਰੂਪ ਹੋ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ ਹਾਂ। ਮੰਦ ਭਾਗੀ=ਖੋਟੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਾ:-ਹੇ ਨਾਹਿ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਦਤਾਈ ਭਾਗੀ=ਦੋੜ ਗਈ ਹੈ ॥੩॥

ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਉ ਤਉਤਨੁ ਚੇਲਾ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮਿਲੁ ਅੰਤ ਕੀ ਬੇਲਾ ॥੪੨॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਉਤਨੁ=ਨਵੀਨ, ਨਵਾਂ ਚੇਲਾ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਚੇਲੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਮੇਰੀ ਆਪ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਪਾਸੋਂ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਅੰਤ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮਿਲੋ। ਜੇ ਆਪ ਮਿਲ ਗਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅੰਤ ਕੀ—ਭਾਵ ਫਿਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ॥੪੨॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੨੪)

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਸੇਵਾ, ਜੀਵ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਉਥਾਨਕਾ :- ਇਕ ਵਾਰ ਕਾਂਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਘਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਚੋਰ ਆ ਪਏ। ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਰੋਲਾ ਪੈਣ ਤੇ ਸਭ ਚੋਰ ਦੌੜ ਗਏ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਇਕ ਚੋਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਲੋਕ ਲਗ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਚੋਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਚਾਉ ਦੀ ਸੂਰਤ ਨਾ ਲਭੀ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ, 'ਮੈਂ ਚੋਰ ਹਾਂ' ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਸਮਝੋ ਬਚਾ ਲਓ। ਉਸ ਦੀ ਦੀਨ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਰਨ ਪਾਲ ਧਰਮ ਵਿਚਾਰਕੇ ਜੀਵ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨੀ ਪਰਮ ਧਰਮ ਸਮਝ ਕੇ ਕਿਹਾ—ਔਹ ਮੇਰੀ ਪੁਤਰੀ ਸੁਤੀ ਪਈ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਸੌਂ ਜਾਹ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ।

ਚੋਰ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਕਮਾਲੀ ਨਾਲ ਜਾ ਲੰਮਾ ਪਿਆ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਲੋਕ ਉਸ ਦਾ ਖੁਰਾ ਲੈ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਆਖਦੇ ਹਨ—'ਕਬੀਰ ਤੇਰੇ ਘਰ ਚੋਰ ਵੜਿਆ ਹੈ ਦੱਸ ਕਿਥੇ ਹੈ?' ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਆਪ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈ ਲਓ। ਇਕ ਮੰਜੇ ਪਰ ਮੇਰੀ ਧੀ ਜਵਾਈ ਸੁਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਵੇਖ ਲਓ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਥੇਰਾ ਵੇਖਿਆ ਪਰ ਚੋਰ ਨਾ ਲੱਭਾ। ਆਖਰਕਾਰ ਉਹ ਲੋਕ ਚਲੇ ਗਏ, ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਚੋਰ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਤਾਂ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਅਗੋਂ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਭ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਚੋਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜੋੜ ਦਿਤਾ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਉਹ ਚੋਰ ਕਬੀਰ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਭਗਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨਾਲ ਚੋਰ ਨੂੰ ਸੁਆ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਲੋਕ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਇਹ ਕਾਹਦਾ ਭਗਤ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਚੋਰ ਨੂੰ ਸੁਆਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

ਜਬ ਹਮ ਏਕੋ ਏਕੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥ ਤਬ ਲੋਗਹ ਕਾਹੇ ਦੁਖੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੧॥

ਜਦ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਂ ਨੇ ਇਕ ਅਦੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ ਅਤੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਸੁਆ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਤਦ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਦੁਖ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਪੁਨਾ-ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਤੂੰ ਬੜਾ ਬੇਪੱਤਾ ਹੈਂ ਜੋ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਬਾਣੀਏਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਛੱਡ ਆਇਆ ਹੈਂ ।

ਯਥਾ :-ਸੰਤਨ ਹਿਤ ਬੇਚੀ ਨਿਜ ਤੀਆ । ਚੋਰ ਸੁਆਲ ਵੀਓ ਸੰਗ ਧੀਆ । [ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ-

ਕਬੀਰ ਜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਸੰਤ ਸੇਵੀ ਸਨ, ਜੋ ਭੀ ਮਹਾਤਮਾ ਘਰ ਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦੇ ਸਨ ਜੇਸਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਨਕੂਲ ਹੋਵੇ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਧ, ਚਾਹ, ਸ਼ਰਦਾਈ, ਲੱਸੀ ਅਤੇ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਆਖਿਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਵੀ ਵੇਚ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ-

ਤੂਟੇ ਤਾਗੇ ਨਿਖੁਟੀ ਪਾਨਿ ॥ ਦੁਆਰ ਉਪਰਿ ਝਿਲਕਾਵਹਿ ਕਾਨ ॥

ਕੂਚ ਬਿਚਾਰੇ ਫੂਏ ਫਾਲ ॥ ਇਹ ਮੁੰਡੀਆ ਸਿਰ ਚੜਿਬੋ ਕਾਲ ॥ ੧॥

ਇਹ ਮੁੰਡੀਆ ਸਗਲੇ ਦੂਬ ਖੋਈ ॥ ਆਵਤ ਜਾਤ ਨਾਕਸਰ ਹੋਈ ॥

[ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੮੭੧

ਇਕ ਵਾਰ ਜਦ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਘਰ ਵਿਚ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਘਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਭਲੀਏ ਲੋਕੇ ! ਜੇ ਸੰਤ ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਦੋਸ ਦੇ ਭਾਗੀ ਹੋਵਾਂਗੇ ਕਿਉਂਕਿ-

ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੋਭਾ ਜਾ ਕੈ ਰੇ ਨਾਹਿ ॥ ਆਵਤ ਪਹੀਆ ਖੂਧੇ ਜਾਹਿ ॥

ਵਾ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਨਹੀ ਸੰਤੋਖੁ ॥ ਬਿਨੁ ਸੋਹਾਗਨਿ ਲਾਗੈ ਦੋਖੁ ॥ ੧॥

[ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੮੭੨

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਛਕਾਉਣ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਤੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੋਈ ਇਕ ਬਾਣੀਏਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਪਰ ਚਲ ਕੇ ਗਈ । ਇਹ ਬਾਣੀਆਂ ਲੋਈ ਵਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖੋਟੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤੱਕਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਲੋਈ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੱਟੀ ਪਰ ਖਲੋਤੀ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਤੱਕਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਆਪੇ ਆ ਗਈ ਹੈ । ਪੁਛਿਆ ਆਪ ਕਿਵੇਂ ਆਏ ਹੋ ? ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਪਰ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ, ਤਾਂ ਲੋਈ ਨੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਆਖ ਦਿਤਾ ।

ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੂੰ ਪਾ ਦੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਆਵਾਂਗੀ। ਬਾਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਚੁਕਾ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿਤੀਆਂ ਘਰ ਆ ਕੇ ਲੋਈ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਧੁਆ ਕੇ ਸਾਫ਼ਿਆਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕ ਕੇ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਚਲੀ ਗਈ, ਪਿਛੋਂ ਲੋਈ ਨੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਣੀਏਂ ਨੂੰ ਬਚਨ ਦੇ ਆਈ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਜ਼ਰੂਰ ਪਹੁੰਚਾਂਗੀ, ਹੁਣ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਾ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਬਚਨ ਤੋਂ ਝੂਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਆਪ ਹੀ ਮਿਹਰ ਕਰੋ। ਤਿੰਸ ਵੇਲੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪ ਲੋਈ ਨੂੰ ਉਠਾ ਕੇ ਉੱਪਰ ਖੋਸ ਪਾ ਕੇ ਬਾਣੀਏਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਛੱਡ ਆਏ। ਅਗੇ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀਖਕ ਜਗਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਲੋਈ ਨੇ ਜਾ ਕੁੰਡਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਬਾਣੀਏਂ ਨੇ ਕੁੰਡਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਮੀਂਹ ਮੋਹਲੇਧਾਰ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋਈ ਦੇ ਕਪੜੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁਕੇ ਹਨ। ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਸੁਕੇ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ? ਤਾਂ ਲੋਈ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੀ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਜ ਗਈ ਹਾਂ, ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਕ ਸਾਈਂ ਲੋਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—

ਬਚਨ ਹੇਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ ਲੰਕਪਤਿ ਕੀਯੋ ਭਭੀਛਣ।

ਬਚਨ ਹੇਤ ਬਲਰਾਉ ਗਇਓ ਪਾਤਾਲ ਸੁ ਤਤਛਿਣ।

ਬਚਨ ਹੇਤ ਹਰੀ ਚੰਦ ਨੀਚ ਘਰ ਨੀਰ ਭਰਾਇਓ।

ਬਚਨ ਹੇਤ ਬਨਬਾਸ ਪਾਂਡਵਾਂ ਕਸ਼ਟ ਉਠਾਇਓ।

ਕਹਿ ਕੇ ਬਚਨ ਜੁ ਟਲ ਜਾਇ ਫੜ ਕਟਾਰ ਤਿਹ ਕਟੀਏ।

ਸਾਈਂ ਲੋਕ ਕਹੇ ਸੁਣ ਸਜਣਾ ਬਚਨੋਂ ਮੂਲ ਨ ਹਟੀਏ।

ਆਦਮੀ ਆਪ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਜੋ ਬਚਨ ਕਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਲੋਈ ਤੋਂ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛ ਕੇ ਬਾਣੀਏਂ ਦਾ ਮਨ ਸੁਧ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਚਰਨੀਂ ਵਹਿ, ਪਿਆ, ਆਖਿਆ ਅਜ ਤੋਂ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਧਰਮ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੈਂ। ਮੇਰੇ ਪਿਛਲੇ ਅੰਗੁਣ ਬਖਸ਼ ਦੇ, ਮੈਂ ਬੜਾ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹਾਂ। ਤਿੰਸ ਵੇਲੇ ਲੋਈ ਨੇ ਉਸ ਬਾਣੀਏਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਸਮਝ ਕੇ ਪਿਆਰ ਢਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਤੀ ਦੇਵ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਪਹੁੰਚੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਬੀਰ! ਤੂੰ ਬੜਾ ਬੇਪੱਤਾ ਹੈਂ। ਉੱਤਰ :—

ਹਮ ਅਪਤਹ ਅਪੁਨੀ ਪਤਿ ਖੋਈ॥ ਹਮਰੇ ਖੋਜਿ ਪਰਹੁ ਮਤਿ ਕੋਈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(੧) ਜੇ ਅਸੀਂ ਬੇਪੱਤੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਇਜ਼ਤ ਨਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜੀ, ਤੁਸੀਂ ਅਨੰਦ ਲਵੋ। ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਜੀਵ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨੀ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਡੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਮਤਾਂ ਪੈਣਾ ਕਰੋ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(੨) ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਬੇਪੱਤੇ ਹਾਂ? ਆਪਣੀ ਇਜ਼ਤ ਖੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਮਤਿ=ਅਕਲ

ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਕੋਈ ਵੇਖ ਤਾਂ ਲਵੇ। ਫਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਕਬੀਰ ਦਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਹੈ।*

ਫਿਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਮੰਦੇ ਹੋ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:-

ਹਮ ਮੰਦੇ ਮੰਦੇ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ਸਾਝ ਪਾਤਿ ਕਾਹੂ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ॥੨॥

ਜੇ ਅਸੀਂ ਬੁਰੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਬੁਰੇ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੀ ਪਾਤਿ-ਪੰਗਤ ਨਾਲ ਭੀ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਵਰਤਣ ਵਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪਤਿ ਅਪਤਿ ਤਾ ਕੀ ਨਹੀ ਲਾਜ ॥ ਤਬ ਜਾਨਹੁਗੇ ਜਬ ਉਘਰੈਗੇ ਪਾਜ ॥੩॥

ਪੱਤਅਬਰੋ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਭਗਤੀ ਆਦਿ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਭਾਵ ਮੰਦ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਤਦ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋਗੇ ਜਬ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਜ=ਪੜਦਾ ਉਘਰੇਗੇ=ਖੁਲ੍ਹੇਗਾ ॥ ੩ ॥

ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਕ ਚੰਗਾ ਮਨੁੱਖ ਬੈਠਾ ਸੀ ਉਸਨੇ ਆਖਿਆ ਪੱਤਅਬਰੋ ਕਿਹੜੀ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ? ਉੱਤਰ:-

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਪਤਿ ਹਰਿ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਸਰਬ ਤਿਆਗਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਰਾਮੁ ॥੪॥੩॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਜ਼ਤ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਸਭ ਪਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਤੂੰ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਜਨਾ ਕਰ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਕਿਸੀ ਮੌਕੇ ਨਾਗਾ ਚਮਰਪੋਸ਼, ਪਰਮਹੰਸ, ਜਤੀ ਇਹ ਚਾਰੇ ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਸੰਤ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮਤ ਨੂੰ ਵਡਿਆਣ ਲਗ ਪਏ, ਆਖਿਰਕਾਰ 'ਬੋਲਤ ਬੋਲਤ ਬਢਹਿ ਬਿਕਾਰਾ' ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਵਧ ਗਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਨਹੀਂ ਮੁਕਣਾ। ਤੁਸੀਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਭੇਖੀਆਂ ਨੇ ਆਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਹੀ, ਤਾਂ

*ਨੋਟ-ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਖਾਤਰ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ? ਵੇਖੋ ਸ਼ਿਵਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਦੌਰਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਿੰਦਾ ਦਾ ਸਤ ਧਰਮ ਤੋੜਿਆ। ਪੁਨਾ-ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਬਿਆਸ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਬੀਰਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਦਧੀਚ ਰਿਖੀ ਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਖਾਤਰ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਸਭ ਭੇਖਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:-

ਨਗਨ ਫਿਰਤ ਜੋ ਪਾਈਐ ਜੋਗੁ ॥ ਬਨ ਕਾ ਮਿਰਗੁ ਮੁਕਤਿ ਸਭੁ ਹੋਗੁ ॥੧॥

ਪਹਿਲੇ ਨਾਂਗੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਦਿਗੰਬਰ ! ਜੇਕਰ ਕੇਵਲ ਨੰਗੇ ਫਿਰਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੋਗੁ=ਜੁੜਨਾ ਪਾਈਏ ਤਾਂ ਜੰਗਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਰਨ ਮੱਖ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਜੰਗਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਰਨ ਆਦੀ ਜਾਨਵਰ ਮੱਖ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸਮਝ ਲੈ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨੰਗੇ ਫਿਰਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਿੱਧੀ ਨਹੀਂ। ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਚਮਰਪੋਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਕਿਉਂ ਭਈ ਲੈ ਲਿਆ ਟਕਾ? ਬਸ ਮੇਰਾ ਮਤ ਵੱਡਾ ਹੈ' ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ ਚਮਰਪੋਸ਼ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਕਿਆ ਨਾਗੇ ਕਿਆ ਬਾਧੇ ਚਾਮ ॥ ਜਬ ਨਹੀ ਚੀਨਸਿ ਆਤਮ ਰਾਮ ॥

॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਨੰਗੇ ਫਿਰਨ ਨਾਲ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਮ=ਚਮੜੇ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣ ਨਾਲ ਕੀ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਆਤਮ=ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਮ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਅਭੇਦ ਚਿੰਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਯਥਾ-ਆਤਮ ਮਹਿ ਰਾਮੁ ਰਾਮ ਮਹਿ ਆਤਮੁ ਚੀਨਸਿ ਗੁਰ ਬੀਚਾਰਾ ॥ [ਭੈਰਉ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੧੧੫੩]

ਜਦ ਦੋਨੋਂ ਮਤ ਖੰਡਨ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ 'ਪਰਮਹੰਸ' ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਿਉਂ ਭਈ ਲੈ ਲਿਆ ਟਕਾ? ਦੇਖ ਮੇਰਾ ਮੱਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਤਕ ਵਾਲ ਜੰਜਾਲ ਹਨ, ਤਦ ਤਕ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਟੁਟਦੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਰਮਹੰਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਮੂਡ ਮੁੰਡਾਏ ਜੋ ਸਿਧਿ ਪਾਈ ॥ ਮੁਕਤੀ ਭੇਡ ਨ ਗਈਆ ਕਾਈ ॥੨॥

ਜੇਕਰ ਮੂਡ=ਸਿਰ ਮੁੰਡਾਏ=ਮੁਨਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਧਿ=ਮੁਕਤੀ ਪਾਈਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਭੇਡ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੁਨਾਏ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ=ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਭੇਡਾਂ ਮੁੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਕੋਈ ਭੇਡ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਬਿਬਾਨ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਵਾਜਿਆ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਗਈ ॥੨॥

ਯਥਾ-ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਮੁੰਡਿਆ ਨਹੀ ਕੇਸ ਮੁੰਡਾਏ ਕਾਇ ॥

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੁ ਮਨੁ ਕੀਆ ਮੁੰਡਾ ਮੁੰਡੁ ਅਜਾਇ ॥੧੦੧॥

[ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਪੰਨਾ ੧੩੬੯]

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ 'ਜਤੀ' ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ, ਆਖਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਸਭ ਮਤ ਖੰਡਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਮੇਰਾ ਹੀ ਮਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ, ਏਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਭੀ ਟਕਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:-

ਬਿੰਦੁ ਰਾਖਿ ਜੋ ਤਰੀਐ ਭਾਈ ॥ ਖੁਸਰੈ ਕਿਉ ਨ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥੩॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇਕਰ ਬੀਰਜ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੱਸ

ਖੁੰਸਰੈ=ਹੀਜੜੇ ਨੇ ਮੁਕਤੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪਾ ਲਈ? ਖੁਸਰੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ। ਯਥਾ-ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-

ਖੂਕ ਮਲਹਾਰੀ ਗਜ ਗਦਹਾ ਬਿਭੂਤਧਾਰੀ, ਗਿਦੁਆ ਮਸਾਨ ਬਾਸ ਕਰਿਓ ਈ ਕਰਤ ਹੈ।

ਘੁਘੁ ਮਟ ਬਾਸੀ ਲਗੇ ਡੋਲਤ ਉਦਾਸੀ ਮ੍ਰਿਗ, ਤਰਵਰ ਸਦੀਵ ਮੋਨ ਸਾਧੇ ਹੀ ਮਰਤ ਹੈ।

ਬਿੰਦੇ ਕੈ ਸਿਧਯਾ ਤਾਹਿ ਹੀਜ ਕੀ ਬਡੱਯਾ ਦੇਤ, ਬੰਦਰਾ ਸਦੀਵ ਪਾਇ ਨਾਗੇ ਈ ਫਿਰਤ ਹੈ।

॥੧॥੭੧॥ [ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ, ਪੰਨਾ ੧੫

ਤਥਾ:-ਇਕਿ ਬਿੰਦੁ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਾਖਦੇ ਸੇ ਜਤੀ ਕਹਾਵਹਿ ॥

ਬਿਨ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਛੁਟਹੀ ਭ੍ਰਮਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ॥ [ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੪੧੬

ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ-

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਨਰ ਭਾਈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਿਨਿ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥੪॥੪॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਨਰ=ਪੁਰਸ਼ੋ! ਇਕ ਭਾਈ=ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਬਕ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ ਨੇ ਮੌਖ ਪਾਈ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿਸੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ ॥੪॥੪॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਕੇ ਕਿਹਾ 'ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਸੰਧਿਆ' ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੋਖਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ-

ਸੰਧਿਆ ਪ੍ਰਾਤ ਇਸ਼ਾਨੁ ਕਰਾਹੀ ॥ ਜਿਉ ਭਏ ਦਾਦੁਰ ਪਾਨੀ ਮਾਹੀ ॥੧॥

ਜੋ ਕਰਮਚਾਰੀ ਮਨੁਖ ਸੰਧਿਆ=ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਾਤ=ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਤਿੰਨ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁਖ ਸਮਝਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਜੰਤ ਸਮਝੋ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਦਾਦੁਰ=ਡੱਡੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਯਥਾ-ਜਲ ਕੈ ਮਜਨਿ ਜੇ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਮੇਂ ਡੁਕ ਨਾਵਹਿ ॥

ਜੈਸੇ ਮੇਂ ਡੁਕ ਤੈਸੇ ਓਇ ਨਰ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਆਵਹਿ ॥

[ਆਸਾ ਪੰਨਾ ੮੪

ਜਉਪੈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਤਿ ਨਾਹੀ ॥ ਤੇ ਸਭਿ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੈ ਜਾਹੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੇਕਰ ਪੈ=ਬਹੁੜੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਮੇ ਹੋਏ ਰਾਮ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਮਨੁਖ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਵਾਸਤੇ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ੧ ॥

ਯਥਾ-ਮਨਮੁਖ ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਹੈ ਅੰਤਰਿ ਬਹੁਤੁ ਚਤੁਰਾਈ ॥

ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ ਬਿਰਥਾ ਗਇਆ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਥਾਇ ਨ ਪਾਈ ॥

ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਜੋ ਬੀਜਦੇ ਸਭ ਧਰਮਰਾਇ ਕੈ ਜਾਈ ॥ [ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਪੰਨਾ ੧੪੧੪

ਕਾਇਆ ਰਤਿ ਬਹੁ ਰੂਪ ਰਚਾਹੀ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਦਇਆ ਸੁਪਨੈ ਭੀ ਨਾਹੀ ॥੨॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਧੋਤੀ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਜੰਦੂ ਪਾਣਾ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਰੱਖਣੀ, ਤਿਲਕ ਲਗਾਣਾ ਇਤਆਦਿ ਬਹੁਤੇ ਰੂਪ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਭੀ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਵਾ:-ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨੈ=ਕਦਾਚਿਤ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ॥੨॥

ਚਾਰਿ ਚਰਨ ਕਹਹਿ ਬਹੁ ਆਗਰ ॥ ਸਾਧੂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਕਲਿ ਸਾਗਰ ॥੩॥

ਬਹੁਆਗਰ=ਬਹੁਤ ਸਰੋਸ਼ਟ ਤਤਵੇਤਾ ਮਹਾਤਮਾ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਦਈ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰਿ ਚਰਨ=ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਚਾਰਿ ਚਰਨ=ਚਾਰ ਵੇਦ ਤੇ ਬਹੁ ਆਗਰ=ਤਤਵੇਤਾ ਮਹਾਤਮਾ ਐਸੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਲਿਜੁਗ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੰਤ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਜੀਵ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯਥਾ:-

ਬੇਦ ਬਖਿਆਨ ਕਰਤ ਸਾਧੂ ਜਨ ਭਾਗ ਹੀਨ ਸਮਝਤ ਨਹੀ ਖਲੂ ॥ [ਟੋਡੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੭੧੭]

ਵਾ:-ਚਾਰਿ=ਸੁੰਦਰ ਚਰਨ=ਕਰਤੱਬਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁ ਆਗਰ=ਬਹੁਤ ਸਰੋਸ਼ਟ ਤਤਵੇਤਾ ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਜਨ ਹੀ ਕਲੇਸ਼ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਬਹੁ ਕਾਇ ਕਰੀਜੈ ॥ ਸਰਬਸੁ ਛੋਡਿ ਮਹਾ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥੪॥੫॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤੀਆਂ ਫਜ਼ੂਲ ਗੱਲਾਂ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਤਿਆਗ ਕੇ ਮਹਾ ਰਸ=ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ ਨੂੰ ਪੀਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੫॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਗਉੜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ=ਕਿਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਪ ਤਪ ਵਰਤ ਆਦਿਕ ਰਖਣ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੀ ਤੇ ਜਪ ਤਪ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਉੱਤਰ:-

ਕਿਆ ਜਪੁ ਕਿਆ ਤਪੁ ਕਿਆ ਬ੍ਰਤ ਪੂਜਾ ॥ ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਭਾਉ ਹੈ ਦੂਜਾ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਉ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਪ ਕਰਨੇ ਸੇ ਕੀ ਹੈ, ਤਪ ਕਰਨ ਸੇ ਕੀ ਹੈ ਵਰਤ ਰਖਣੇ ਸੇ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰ ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਸੇ ਕੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਲਾਭ ਹੈ ਭਾਵ ਕੁਝ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ॥੨॥

ਯਥਾ:-ਤੀਰਥ ਕੋਟ ਕੀਏ ਇਸਨਾਨ ਦੀਏ ਬਹੁ ਦਾਨ ਮਹਾ ਬ੍ਰਤ ਧਾਰੇ ॥

ਦੇਸ ਫਿਰਿਓ ਕਰਿ ਭੇਸ ਤਪੇ ਧਨ ਕੇ ਸਧਰੇ ਨ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਪਿਆਰੇ ॥

ਆਸਨ ਕੋਟ ਕਰੇ ਅਸਟਾਂਗ ਧਰੇ ਬਹੁ ਨਿਯਾਸ ਕਰੇ ਸੁਖ ਕਾਰੇ ॥

ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਅਕਾਲ ਭਜੇ ਬਿਨੁ ਅੰਤਕੋ ਅੰਤ ਕੈ ਧਾਮ ਸਿਧਾਰੇ ॥੧੦॥੨੫੨॥

[ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੩੪]

ਰੇ ਜਨ ਮਨੁ ਮਾਧਉ ਸਿਉ ਲਾਈਐ ॥

ਚਤੁਰਾਈ ਨ ਚਤੁਰਭੁਜੁ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਲਗਾਉਣਾ ਕਰੋ। ਚਤੁਰਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਚਤੁਰਭੁਜ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਯਥਾ—ਏ ਮਨ ਚੰਦਲਾ ਚਤੁਰਾਈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਚਤੁਰਾਈ ਨ ਪਾਇਆ ਕਿਨੈ ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਮਨ ਮੋਰਿਆ ॥ [ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੯੧੮

ਪ੍ਰਸਨ-ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕਰਤੱਬ ਕਰਨੈ ਯੋਗ ਹਨ ? ਉੱਤਰ—

ਪਰਹਰੁ ਲੋਭੁ ਅਰੁ ਲੋਕਾਚਾਰੁ ॥ ਪਰਹਰੁ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥੨॥

ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਇੱਕਠੇ ਕਰਨ ਦਾ ਲੋਭ ਅਤੇ ਲੋਕਾਚਾਰੁ=ਲੋਕ ਵਿਖਾਵੇ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪਰਹਰੁ=ਛੱਡ ਦੇ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਅਭਾਵ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇ ॥੨॥

ਯਥਾ—ਪਰਹਰਿ ਲੋਭੁ ਨਿੰਦਾ ਕੁਝ ਤਿਆਗਹੁ ਸਚੁ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਫਲੁ ਪਾਹੀ ਜੀਉ ॥

[ਸੋਰਠ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੫੯੮

ਤਥਾ—ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਪਰਹਰੁ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ॥ ਲੋਭੁ ਲੋਭੁ ਤਜਿ ਹੋਹੁ ਨਿਚਿੰਦਾ ॥

[ਮਾਰੂ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੦੪੧

ਤਥਾ—ਫਰੀਦਾ ਜਿੰਨੀ ਕੰਮੀ ਨਾਹਿ ਗੁਣ ਤੇ ਕੰਮੜੇ ਵਿਸਾਰਿ ॥

ਮਤ ਸਰਮਿੰਦਾ ਬੀਵਹੀ ਸਾਈਂ ਵੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥੫੯॥

ਕਰਮ ਕਰਤ ਬਧੇ ਅਹੰਮੇਵ ॥ ਮਿਲਿ ਪਾਥਰ ਕੀ ਕਰਹੀ ਸੇਵ ॥੩॥

ਯੋਗ ਆਈ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਏਵ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰ ਵਧਦਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਜੋ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਦੇ ਹਾਂ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ? ਯਥਾ—ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—'ਜਿਉਂ ਆਪ ਟੰਗੇ ਤਿਉਂ ਭੋਹਿ ਟੰਗੀ ਹੈ'। ਤਥਾ—ਕਬੀਰ ਪਾਹਨ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕੀਆ ਪੂਜੇ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਇਸ ਭਰਵਾਸੇ ਜੋ ਰਹੈ ਬੂਝੇ ਕਾਲੀ ਧਾਰ ॥ ੧੩੬ ॥

ਯਥਾ—ਕਾਹੇ ਕਉ ਪੂਜਤ ਪਾਹਨ ਕਉ ਕਛੁ ਪਾਹਨ ਸੇ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਹੀ ॥

ਤਾਹੀ ਕੋ ਪੂਜ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਕੇ ਜਿਛੁ ਪੂਜਤ ਹੀ ਅਘ ਓਘ ਮਿਟਾਹੀ ॥

ਆਪਿ ਬਿਆਪਿ ਕੇ ਬੰਧਨ ਜੇਤਕ ਨਾਮ ਕੇ ਲੇਤ ਸਭੈ ਛੁਟ ਜਾਹੀ ॥

ਤਾਹੀ ਕੋ ਧਿਆਨ ਧਮਾਨ ਸਵਾ ਇਨ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਕਰੇ ਫਲ ਨਾਹੀ ॥੨੦॥

[ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਤਥਾ—ਜੋ ਪਾਥਰ ਕਉ ਕਹਤੇ ਦੇਵ ॥ ਤਾ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਹੋਵੈ ਸੇਵ ॥

ਜੋ ਪਾਥਰ ਕੀ ਪਾਂਈ ਪਾਇ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਘਾਲ ਅਜਾਣੀ ਜਾਇ ॥੧॥

ਠਾਕੁਰੁ ਹਮਰਾ ਸਦ ਬੋਲੰਤਾ ॥ ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਨੁ ਦੇਤਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅੰਤਰਿ ਦੇਉ ਨ ਜਾਨੈ ਅੰਧੁ ॥ ਭ੍ਰਮ ਕਾ ਮੋਹਿਆ ਪਾਵੈ ਫੰਧੁ ॥

ਨ ਪਾਥਰੁ ਬੋਲੈ ਨਾ ਕਿਛੁ ਦੇਇ ॥ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਨਿਹਫਲ ਹੈ ਸੇਵ ॥੨॥

[ਭੈਰਉ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਪੰਨਾ ੧੧੬੦

ਤਥਾ—ਹਿੰਦੂ ਮੂਲੇ ਭੂਲੇ ਅਖੁਟੀ ਜਾਹੀ ॥ ਨਾਰਦਿ ਕਹਿਆ ਸਿ ਪੂਜ ਕਰਾਹੀ ॥

ਅੰਧੇ ਗੁੰਗੇ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰੁ ॥ ਪਾਥਰੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥

ਓਹਿ ਜਾ ਆਪਿ ਫੁਥੇ ਤੁਮ ਕਹਾ ਤਰਨਹਾਰੁ ॥੨॥

[ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ, ਪੰਨਾ ੫੫੬

ਤਥਾ—ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜੀਐ ਭਾਈ ਕਿਆ ਮਾਗਉ ਕਿਆ ਦੇਹਿ ॥

ਪਾਹਣੁ ਨੀਰਿ ਪਖਾਲੀਐ ਭਾਈ ਜਲ ਮਹਿ ਬੂਡਹਿ ਤੇਹਿ ॥੬॥

[ਸੋਰਠ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੬੩੭

ਤਥਾ:—ਘਰਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਸਭਾ ਨਾਲਿ ॥ ਪੂਜ ਕਰੇ ਰਖੈ ਨਾਵਾਲਿ ॥ ਕੁੰਗੁ ਚੰਨਣੁ ਫੁਲ ਚੜਾਏ ॥

ਪੈਰੀ ਪੈ ਪੈ ਬਹੁਤੁ ਮਨਾਏ ॥ ਮਾਣੁਆ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਪੈਨੈ ਖਾਇ ॥ ਅੰਧੀ ਕੰਮੀ ਅੰਧ ਸਜਾਇ ॥

ਭੁਖਿਆ ਦੇਇ ਨ ਮਰਦਿਆ ਰਖੇ ॥ ਅੰਧਾ ਝਗੜਾ ਅੰਧੀ ਸਥੈ ॥੧॥

[ਸਾਰਗ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ ੧੨੪੦

ਤਥਾ—ਪਾਹਨ ਕੋ ਸਿਵ ਤੂੰ ਜੋ ਕਹੈ ਪਸੁ ਯਾ ਤੇ ਕਛੁ ਤੁਹਿ ਹਾਥ ਨ ਐਹੈ ॥

ਤਿਰਜਕ ਜੋਨਿ ਸੁ ਆਪ ਪਰਾ ਰਸਕੇ ਤੁਹਿ ਕੋ ਕਹੁ ਕਾ ਵਰ ਦੇਹੈ ॥

ਆਪਨ ਸੋ ਕਰਹੈ ਕਬਹੂੰ ਤੁਹਿ ਪਾਹਨ ਕੀ ਪਦਵੀ ਤਬ ਪੈਹੈ ॥

ਜਾਨ ਰੇ ਜਾਨ ਅਜਾਨ ਮਹਾ ਫਿਰ ਜਾਨ ਗਈ ਕਛੁ ਜਾਨਿ ਨ ਜੈਹੈ ॥੩॥

ਪੁਨਾ—ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਨੇ ਪਥਰ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉੱਤਰ:—

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ਭੋਲੇ ਭਾਇ ਮਿਲੇ ਰਘੁਰਾਇਆ ॥੪॥੬॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਧੰਨੇ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਜੇ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਿਲੋਚਨ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਠਾਕੁਰ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਸਤੇ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ ਹੇ ਭੋਲੇ—ਮੂਰਖ! ਉਹ ਰਘੁਰਾਇਆ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਭਾਇ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮੁ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਓ ॥੯॥

[ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩

ਵਾ:-ਭੋਲੇ ਭਾਇ=ਸਿਧੇ ਸਾਦੇ ਸੁਭਾ ਕਰਕੇ ਰਘੁ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰਾਇਆ=ਰਾਜਾ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ:-ਸਹਜ ਸੁਭਾਏ ਆਪਨ ਆਏ ॥ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨੈ ਕਛੂ ਦਿਖਾਏ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਿਓ ਸੁਖ ਬਾਲੇ ਭੋਲੇ* ॥

[ਕਾਨੜਾ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੩੦੭]

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਇਕ ਹੰਕਾਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਕੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਜੁਲਾਹੇ! ਤੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਨਾਮ
ਜਪ ਲੈ ਤੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤੀ ਹੀ
ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਖ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ 'ਪ੍ਰਧਾਨਮਲ ਜੀਤ ਨਿਆਇ' ਸੇ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਪਹਿਲੇ ਰਹਾਉ ਦੀ ਤੁਕ ਉਠਾਣੀ- 'ਕਹੁ ਰੇ ਪੰਡਿਤ ਬਾਮਨ ਕਬ ਕੇ ਹੋਏ ॥'

ਹੇ ਪੰਡਿਤ! ਇਹ ਤੂੰ ਦੱਸ, ਆਪ ਕਦੋਂ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਏ ਹੋ? ਆਪ ਕਿਧਰੇ ਦੋ ਚਾਰ
ਸਾਲ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ? ਸਾਖੀ ਸੁਣੋ-

ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਰੇਲ ਗੱਡੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਵਗੇਰਾ ਨਾ
ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਗਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪੈਦਲ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਰਾਤ ਜਿਥੇ ਆ
ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਆਰਾਮ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਪਿੰਡ ਐਸਾ ਸੀ ਜੋ ਉਥੇ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਘਰ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਭ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੀ ਵੱਸਦੇ ਸਨ ਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਰਾਤ ਆ
ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਔਖੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸੱਯਦ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ
ਉਸ ਦੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਹੋਕੇ ਗੋਮੂਤ੍ਰ ਪਿਲਾਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਣੀ ਬਣਾਕੇ
ਵੱਖਰਾ ਮਕਾਨ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ ਤੂੰ ਆਏ ਗਏ ਸਭ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਕਰ।
ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੀ ਯਾਤਰੂ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਸਦੇ ਘਰ ਭੇਜ ਦੇਣ।
ਉਸਦਾ ਕੁਝ ਕੁ ਸਮਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਏ ਗਏ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ
ਲੰਘ ਗਿਆ। ਇਕ ਰਾਤ ਉਸਦੇ ਘਰ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਆ ਉਤਰੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨਵੀਂ
ਹਿੰਦੁਣੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਜਦ ਉਹ ਰੋਟੀ ਖੁਆਕੇ ਤੇ ਆਪ ਖਾ ਕੇ ਭਾਂਡੇ
ਮਾਜਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਦੋਨੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈਆਂ। ਨਵੀਂ ਨੇ
ਪੁਛਿਆ ਭੈਣ ਜੀ ਆਪ ਕਦੋਂ ਕੁ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਣੇ ਹੋ? ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸੁਣਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ
ਗਈ ਤੇ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਦੋਂ ਕੁ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਤਾਂ ਨਵੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ
ਸੱਯਦ ਦੇ ਘਰ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸਾਂ, ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਮੈਨੂੰ ਗੋਮੂਤ੍ਰ
ਪਿਲਾ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਲ ਕੁ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ

*[ਸਾਖੀ ਟਿੱਡੇ ਜਟ ਦੀ ਸਟੀਕ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੇਖੋ]

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧਿਰਕਾਰਾਂ ਦੇਂਦੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਉਸ ਸੱਯਦਾਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਕਦੇ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਏ ਹੋ ?

ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਸਾਡਾ ਖਾਨਦਾਨ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਉਸਦੇ ਪੁਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ। ਕਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਤਾ ਕਿਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ? ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਫਲਾਣੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਕਿਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ? ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਅਗਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚਲਦਿਆਂ ਚਲਦਿਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਾ ਤਕ ਗਿਣਤੀ ਚਲੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬ੍ਰਾਹਮਾ ਜੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਨਾਭੀ ਕੇਵਲ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਮਹਾਂ ਛਤ੍ਰੀ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਕਰਮ ਹੈ ਜੁਧ ਕਰਨਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਤੁਹਾਡਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਪਣਾ ਸਿਧ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਯ ਹੈ। 'ਕਰਮ ਦੇਵਤਾ ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ।' ਆਦਮੀ ਜੈਸਾ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੈਸਾ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਜੁਧ ਜੰਗ ਬਹੁਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਇਸ ਤੇ ਉਹ ਛਤ੍ਰੀ ਹਨ। ਪੁਨਾ—ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਗਰਭ ਵਾਸ ਮਹਿ ਕੁਲ ਨਹੀ ਜਾਤੀ ॥

ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਕਰਕੇ ਕੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ। ਵਾ:—ਕੁਲ ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਦ ਬੱਚਾ ਜਨਮਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਕਾਰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈਂ ਜਾਂ ਛੱਤਰੀ ਹੈਂ ਜਾਂ ਸੂਦਰ ਹੈਂ। ਜੈਸੇ ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀ ਜੋ ਤੋਭਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਅਤੇ ਮੀਆਂ ਮਿਨ੍ਹ ਆਦਿ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੀਆਂ ਮਿਨ੍ਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਹਬੀਆਂ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੋਤਾ ਬੋਲਦਾ ਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਗਰਭ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਿਆਸ, ਵਸਿਸ਼ਟ ਆਦਿਕ ਰਿਖੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਆਸ ਜੀ ਮਛੇਰੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਸਿਸ਼ਟ ਜੀ ਕੰਚਕਾ—ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ।

ਪਰਾਸਰ ਰਿਖੀ ਜੀ ਚੰਡਾਲਣੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ।

ਹਸਤਾਮਲ ਮੁਨੀ ਜੀ ਹਥਣੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ।

ਗੋਤਮ ਰਿਖੀ ਜੀ ਸਹੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮਾਂਡਵ ਰਿਖੀ ਜੀ ਮੋਂਡਕ—ਡੱਡ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਯਥਾ—

ਸਵੈਯਾ—ਰਿਖ ਸਿੰਗ ਮ੍ਰਿਗੀ ਕੁਸ ਕੋਸਕ ਔ ਗਜਿਨੀ ਹਸਤਾਮਲ ਜੂ ਉਪਜਾਏ ॥

ਵਾਰਿਵਪੂ ਸੁ ਵਸਿਸਟ ਜਏ ਦੁਹਿਤਾ ਪੁਨ ਝੀਵਰ ਬਯਾਸ ਉਪਾਏ ॥

ਸਸਿ ਨਾਰ ਵਿਖੇ ਰਿਖ ਗੋਤਮ ਜੂ ਪੁਨ ਮਾਂਡਵ ਮੋਂਡਕੀ ਤੇ ਨਿਕਸਾਏ ॥

ਤਨਿਯਾ ਸੁ ਚੰਡਾਲ ਪਰਾਸਰ ਜੂ ਰਿਖ ਔਰ ਮਤੰਗ ਮਤੰਗਨ ਜਾਏ ॥੪੫॥

[ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ੍ਰ ਨਾਟਕ ਧਿਆਇ ੨

ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਹਾਲ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੇ ਆਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰੋ, ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਕਰਕੇ ਕੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ। ਤਾਂ ਤੇ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਕਰ—

ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਉਤਪਤੀ ॥੧॥

ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ! ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਬਿੰਦੁ=ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਹੈ।

ਵਾ :—ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ! ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਿੰਦੁ=ਜਲ ਤੋਂ ਹੈ !

ਯਥਾ :—ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਜਗਤ ਕਾ ॥

[ਸਾਰੰਗ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੧੨੪੦

ਵਾ :—ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਹੈ।

ਵਾ :—ਬਿੰਦੁ=ਜਾਨਣਾ ਕਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬ੍ਰਹਮ=ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਚਾਰੇ ਵਰਨ ਆਖੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਓਪਤਿ ਹੋਈ ॥

[ਭੈਰਉ ਮ: ੩ ਪੰਨਾ ੧੧੨੮

ਕਹੁ ਰੇ ਪੰਡਿਤ ਬਾਮਨ ਕਬ ਕੇ ਹੋਏ ॥

ਬਾਮਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਨਮੁ ਮਤ ਖੋਏ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਕਹੋ ਆਪ ਕਦੋਂ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਏ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਨੂੰ ਮਤਾਂ ਖੋਹਣਾ ਕਰ ਭਾਵ ਵਿਅਰਥ ਨਾ ਗੁਆ।

ਯਥਾ—ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਗਵਾਰਾ ॥ ਇਸੁ ਗਰਬ ਤੇ ਚਲਹਿ ਬਹੁਤੁ ਵਿਕਾਰਾ ॥

[ਭੈਰਉ ਮ: ੩ ਪੰਨਾ ੧੧੨੮

ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

ਜੋ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਜਾਇਆ ॥

ਤਉ ਆਨ ਬਾਟ ਕਾਹੇ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥੨॥

ਹੇ ਪੰਡਿਤ ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੋਰ ਰਸਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ? ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਰਸਤਿਓਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਇਆ ਸੀ ਨਾਭੀ

ਕੋਲ ਵਿਚੋਂ, ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਤੈਨੂੰ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਸ ਰਸਤਿਓਂ ਨੀਚ ਜਾਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸੂਦਰ, ਵੈਸਯ, ਚਮਿਆਰ ਆਦਿਕ ਜੰਮੇ ਹਨ ਤੂੰ ਭੀ ਉਸੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਭਗ ਬਾਈਂ ਜੰਮਿਆਂ ਹੈਂ ।

ਇਸ ਕਰਕੇ—

ਤੁਮ ਕਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਮ ਕਤ ਸੂਦ ॥ ਹਮ ਕਤ ਲੋਹੂ ਤੁਮ ਕਤ ਦੂਧ ॥੩॥

ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਕੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੁਣਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਕੀ ਸੂਦਰ ਪੁਣਾ ਹੈ, ਦੋਨੋਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਹਾਂ । ਫਿਰ ਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਹਠ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਮਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਲਿਆ ਫੁਰਾ, ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖੀਏ, ਹੇ ਪੰਡਿਤ ! ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਕੀ ਲਹੂ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਕੀ ਦੁੱਧ ਹੈ ? ਜਿਹਾ ਲਹੂ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਤੇਹਾ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ॥੩॥

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਮਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ? ਉੱਤਰ—

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ ਹਮਾਰੈ ॥੪॥੧॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਬ੍ਰਾਹਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਮਤ ਵਿਚ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਯਥਾ—ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਕੋਈ ॥ ਬ੍ਰਾਹਮੁ ਬਿੰਦੇ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਹੋਈ ॥

[ਭੈਰਉ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੧੧੨੮]

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੨੫)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਭਗਤੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? ਉੱਤਰ :—

ਅੰਧਕਾਰ ਸੁਖਿ ਕਬਹਿ ਨ ਸੋਈ ਹੈ ॥ ਰਾਜਾ ਰੰਕੁ ਦੋਊ ਮਿਲਿ ਰੋਈ ਹੈ ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ ਕੋਈ ਸੌਂਦਾ ਨਹੀਂ । ਚਾਹੇ ਰਾਜਾ, ਚਾਹੇ ਕੰਗਾਲ ਹੈ, ਦੋਨੋਂ ਹਨੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣੇ ਰੂਪ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ, ਵਾ—ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਸੁਖ ਸਹਿਤ ਕਦੇ ਸੌਂਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਯਥਾ :—ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਰੇ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ॥

ਰਾਜਾ ਰੰਕੁ—ਪੰਡਿਤ ਅਪੰਡਿਤ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੂਦਰ, ਸਾਧੂ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ, ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਨਪੜ੍ਹਿਆ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ॥੪॥

ਜਉ ਪੈ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਨ ਕਹਿਬੈ ॥

ਉਪਜਤ ਬਿਨਸਤ ਰੋਵਤ ਰਹਿਬੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੇਕਰ ਪੈ=ਬਹੁੜੋਂ ਜਿਹਵਾ ਨਾਲ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪੇਂਗਾ ਤਾਂ ਜੰਮਦਿਆਂ ਮਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਧ ਕਾਲ ਵਿਚ ਰੋਂਦਾ ਰਹੇਂਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਤੁਹਾਡੇ ਕਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਈਏ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਵਿਰਤ ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਜਸ ਦੇਖੀਐ ਤਰਵਰ ਕੀ ਛਾਇਆ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਗਏ ਕਹੁ ਕਾਂ ਕੀ ਮਾਇਆ ॥੨॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਥਾਂ ਟਿਕਦੀ ਨਹੀਂ।

ਯਥਾ—ਜਿਉ ਟਿਕੈ ਨ ਬਿਰਖ ਕੀ ਛਾਉ ॥ ਐਸੇ ਇਹ ਧਨ ਇਕ ਦੇ ਪਾਸ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇ। ਜਦ ਸ੍ਵਾਸ ਨਿਕਲ ਗਏ ਤਾਂ ਕਹੁ ਖਾਂ ਫਿਰ ਮਾਇਆ ਕਿਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਭਾਵ ਇਹ ਮਾਇਆ ਫਿਰ ਤੇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ॥੨॥

ਜਸ ਜੰਤੀ ਮਹਿ ਜੀਉ ਸਮਾਨਾ ॥ ਮੂਏ ਮਰਮੁ ਕੇ ਕਾ ਕਰ ਜਾਨਾ ॥੩॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਤੀ—ਵਾਜੇ ਵਿਚ ਜੀਉ—ਸ਼ਬਦ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਵਾਜਾ ਮਰਦਾ ਭਾਵ ਟੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਮਰਮੁ—ਭੇਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਕਿਥੇ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

ਯਥਾ :—ਕਾਸੀ ਤੇ ਧੁਨ ਉਪਜੈ ਧੁਨ ਕਾਸੀ ਜਾਈ ॥ ਕਾਸੀ ਫੂਟੀ ਪੰਡਤਾ ਧੁਨ ਕਹਾ ਸਮਾਈ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੰਤੀ—ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜੀਵਾਤਮਾ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਰੀਰ ਮਰਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵਿਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਉਸਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੀ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਕਿਸ ਜੂਨ ਵਿਚ ਗਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ :—ਨਾਨਕ ਏਵ ਨ ਜਾਪਈ ਕਿਥੈ ਜਾਇ ਸਮਾਹਿ ॥

[ਸੋਰਠਿ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ ੬੪੮

ਤਥਾ :—ਮੋਹਿ ਬੈਰਾਗੁ ਭਇਓ ॥ ਇਹੁ ਜੀਉ ਆਇ ਕਹਾਂ ਗਇਓ ॥ [ਗੋਂਡ, ਪੰਨਾ ੮੭੦

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੇਸੇ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ—

ਹੰਸਾ ਸਰਵਰੁ ਕਾਲੁ ਸਰੀਰੁ ॥

ਹੰਸਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਉੱਪਰ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਤੇਸੇ ਸਰੀਰਾਂ ਉੱਪਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਾਲ ਖੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੇਨੂੰ ਉਹ ਭਲਾ ਕਿਵੇਂ ਛੱਡੇਗਾ।

ਯਥਾ—ਕਾਲ ਲੀਓ ਅਸ ਗਾਜਤ ਹੈ ਛਾਜਤ ਹੈ ਜਹਿ ਤੇ ਨਸ ਅਈਏ ॥

[ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਪ੍ਰਸਨ :—ਸਰੀਰ ਉੱਪਰ ਕਾਲ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਆਇਆ ਸਮਝੀਏ?

ਉੱਤਰ :—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਰ=ਸਿਰ ਦੇ ਵਰੁ=ਉੱਪਰ ਹੰਸਾ=ਚਿਟੇ ਵਾਲ ਆ ਜਾਣ, ਤਦ ਸਮਝੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਕਾਲ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸਨ :—ਕਾਲ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਤੱਬ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ? ਉੱਤਰ—ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੰਸ ਦੁਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਦੁਧ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ

ਹਨ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਸ ਵਾਂਗੂੰ ਜੋ ਤਤਵੇਣਾ ਮਹਾਤਮਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਤਮਾ ਅਨਾਤਮਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਅਨਾਤਮ ਵਰਗ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕਾਲੁ-ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਕਰ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਜੀਵਾਤਮਾ ਕਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਰਾਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਹੋਸਾ=ਜੀਵਾਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਸਮਾਂਦਾ ਹੈ।
ਬਾਕੀ ਦਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਹੈ। ਯਥਾ--ਪਿੰਡਿ ਮੁਐ ਜੀਉ ਕਿਹ ਘਰਿ ਜਾਤਾ ॥
ਸਬਦਿ ਅਤੀਤਿ ਅਨਾਹਦਿ ਰਾਤਾ ॥ [ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਪੰਨਾ ੩੨੭]

ਰਾਮ ਰਸਾਇਨ ਪੀਉ ਰੇ ਕਬੀਰ ॥੪॥੮॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸਮੂਹ ਰਸਾਂ ਦਾ ਆਇਨ-ਘਰ ਜੋ ਰਾਮ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਣਾ ਕਰ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ? ਉੱਤਰ :-

ਜੋਤਿ ਕੀ ਜਾਤਿ ਜਾਤਿ ਕੀ ਜੋਤੀ ॥ ਤਿਤੁ ਲਾਗੇ ਕੰਚੂਆ ਫਲ ਮੋਤੀ ॥੧॥

ਜੋਤੀ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜੋ ਕੀ=ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਤਿ=ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਤਿਤੁ=ਤਿਸ ਜਾਤਿ=ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਜੋਤਿ=ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੱਚ ਫਲ ਲਗੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੋਤੀ ਫਲ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ॥੧॥

ਯਥਾ-ਕੁਮਾਰੋ ਏਕ ਜੁ ਮਾਟੀ ਗੁੰਧੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ ਲਾਈ ॥

ਕਾਹੂ ਮਹਿ ਮੋਤੀ ਮੁਕਤਾਹਲ ਕਾਹੂ ਬਿਆਧਿ ਲਗਾਈ ॥੨॥ [ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰ: ੪੭੬
ਹੁਣ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ :-

ਜੋਤੀ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜੋ ਕੀ=ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਾਤਾਂ, ਉਸ ਜੋਤੀ ਦੀ ਕੀ ਜਾਤ ਪਾਤ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ-ਜੋਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜੋ ਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਜੋਤੀ ਦੀ ਕੀ ਜਾਤ ਪਾਤ ਕਹੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਤ ਪਾਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਯਥਾ-ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਨ ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਿਹ ॥

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਤਾਂ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਚ ਵਾਂਗੂੰ ਨਿਕੰਮੇ ਪਦਾਰਥ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਚੰਗੇ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁਖ ਤਿਤੁ ਲਾਗੇ=ਤਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋਤੀ, ਹੀਰੇ, ਮੂੰਗੇ, ਜਵਾਹਰ, ਰਤਨ ਅਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਕੱਚ ਵਾਂਗੂੰ ਖੁਨੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਜੋਤੀ ਦਾ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ? ਅਤੇ ਜਾਤੀ-ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਜੋਤੀ=

ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਜੋਤੀ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਜਾਤੀ=ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅਧਿਸ਼ਠੇਤਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਤੀ=ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਜੋਤੀ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨਤਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਧਿਸ਼ਠੇਤਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਤਾ ਵਿਚ ਜਨਕਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪੁਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਕੌਣ ਕਹੇ ਅਤੇ ਪੁਤਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਜਨਕਤਾ ਹੈ ਇਹ ਬਾਪ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਬਾਪ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੁਤ੍ਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਕੌਣ ਆਖੇ। ਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਧਿਸ਼ਠੇਤਾ ਰੂਪ ਪਰਪੰਚ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਸੁਖੈਨ ਅਰਥ-ਜੋਤੀ ਦਾ ਜਾਤੀ=ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨਤਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਤੀ=ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਜੋਤੀ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਕਲਪਤ ਸਬੰਧ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁਖ ਤਿਸ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਕੱਚ ਫਲ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਸਚੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ-ਮਨ ਮੇਰੇ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨਾ ਭਰਮੁ ਗਵਾਤਾ॥

ਤਿਸ ਕੈ ਭਾਣੈ ਕੋਇ ਨ ਭੂਲਾ ਜਿਨਿ ਸਗਲੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਤਾ॥ [ਸੋਰਠ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰ: ੬੧੦]

ਜਗਿਆਸੂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ-

ਕਵਨੁ ਸੁ ਘਰੁ ਜੋ ਨਿਰਭਉ ਕਹੀਐ॥

ਭਉ ਭਜਿ ਜਾਇ ਅਭੈ ਹੋਇ ਰਹੀਐ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਘਰ ਹੈ ਜੋ ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ? ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਕਰਕੇ ਡਰ ਭਜ ਜਾਵੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਵਸਦੇ ਰਹੀਏ ? ਜਗਿਆਸੂ ਸਿਆਣਾ ਸੀ, ਆਖਦਾ ਹੈ ਆਪ ਤੀਰਥਾਂ ਰੂਪ ਘਰ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿਉਂਕਿ-

ਤਟਿ ਤੀਰਥਿ ਨਹੀ ਮਨੁ ਪਤੀਆਇ॥

ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਪਰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਪਤਿਆਉਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਜੋ ਵਸਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਹਾਂ ਠਗ ਤੇ ਕਪਟੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਚਾਰ ਅਚਾਰ ਰਹੇ ਉਰਝਾਇ॥੨॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਚਾਰ ਅਚਾਰ=ਸੁੰਦਰ ਕਰਤੱਬਾਂ ਵਿਚ ਵਾ:-ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਦਸੇ ਹੋਏ ਅਚਾਰ=ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਰਝਾਇ=ਉਲਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਲਝੇਵੇਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁੰਦਰ ਕਰਤੱਬਾਂ ਰੂਪ ਘਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ॥ ੨॥

ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੁਇ ਏਕ ਸਮਾਨ ॥

ਪੁੰਨਾਂ ਰੂਪ ਘਰ ਭੀ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਪ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਦੋਨੋਂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਹਨ । ਯਥਾ—

ਪਾਪ ਕਰਮ ਹੈ ਲੋਹ ਕੀ, ਪੁੰਨ ਸਵਰਨ ਕੀ ਜਾਨ ॥

ਦੋਨੋਂ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਹੈਂ ਨਿਸਚੇ ਲੋਹ ਪਛਾਨ ॥

ਪਾਪ ਕਰਮ ਲੋਹੇ ਦੀ ਬੇੜੀ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਸੋਨੇ ਦੀ ਬੇੜੀ ਹਨ । ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਜਦ ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਭੋਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਓਥੋਂ ਗਿਰਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਪੁੰਨ ਵੀ ਸੁਖ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਸਰੋਸਟ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਇੱਛਾ ਵੇਖ ਕੇ ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨਿਰਭਉ ਘਰ ਦਸਦੇ ਹਨ :-

ਨਿਜ ਘਰਿ ਪਾਰਸੁ ਤਜਹੁ ਗੁਨ ਆਨ ॥੩॥

ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਵਾ :- ਅੰਤਰਮੁਖ ਬਿਰਤੀ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਰਸ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਆਨ=ਦੂਤ ਰੂਪ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਓ ।

ਵਾ :- ਪਾਰਸ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਨਿਜ ਘਰ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਆਨ=ਹੋਰ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ ॥੩॥

ਕਬੀਰ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮ ਨ ਰੋਸੁ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਨਿਰਗੁਣ ਜੀਵ ! ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰ, ਕਿ ਇਤਨਾ ਚਿਰ ਭਜਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮਿਲਿਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਐਸਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰ । ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਯਥਾ—ਬੰਦੇ ਬੰਦਗੀ ਇਕਤੀਆਰ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਰੋਸੁ ਧਰਉ ਕਿ ਪਿਆਰੁ ॥

[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਨਾ ੩੩੮

ਤਥਾ—ਕਬੀਰ ਕੇਸੋ ਕੇਸੋ ਕੂਕੀਐ ਨ ਸੋਈਐ ਅਸਾਰ ॥

ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਕੇ ਕੂਕਨੇ ਕਬਹੂ ਕੇ ਸੁਨੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥੨੨੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੭੬

ਵਾ :- ਹੇ ਨਿਰਗੁਣ ਜੀਵ ! ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨਾਲ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰ ।

ਵਾ :- ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਨਾਮ ਨਰੋਸ=ਨਰ+ਓਸ=ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਵਾਂਙੁ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਇਸੁ ਪਰਚਾਇ ਪਰਚਿ ਰਹੁ ਏਸੁ ॥੪॥੯॥

ਇਸ ਪਰਚਾਇ—ਸਬੱਬ ਕਰਕੇ ਵਾ :- ਉਪਦੇਸ਼ ਵਾ :- ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਏਸੁ ਈਸ਼ਵਰ ਨਾਲ ਪਰਚ ਰਹਿਣਾ ਕਰ ॥੪॥੯॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਹੋ ਕਬੀਰ !
ਜੁਲਾਹਾ ਜਾਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਬੈਕੁੰਠ ਅਸਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ।
ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਜੋ ਜਨ ਪਰ ਮਿਤਿ ਪਰ ਮਨੁ ਜਾਨਾ ॥

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਤੇ ਮਨ ਆਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ
ਨੂੰ ਪਰ—ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ ।

ਬਾਤ ਨਹੀ ਬੈਕੁੰਠ ਸਮਾਨਾ ॥੧॥

ਉਹ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਬਾਤ—ਇੱਛਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਬੈਕੁੰਠ ਛੱਡ ਉਹ ਮੁਕਤੀ
ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਯਥਾ—ਕਈ ਬੈਕੁੰਠ ਨਾਹੀ ਲਵੇ ਲਾਗੇ ॥

ਮੁਕਤਿ ਬਪੁੜੀ ਭੀ ਗਿਆਨੀ ਤਿਆਗੇ ॥ [ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੦੭੮

ਵਾ :—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਬੈਕੁੰਠ=ਆਕੁੰਠਤ ਪਦ ਵਿਚ ਸਮਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ।

ਨਾ ਜਾਨਾ ਬੈਕੁੰਠ ਕਹਾ ਹੀ ॥ ਜਾਨੁ ਜਾਨੁ ਸਭਿ ਕਹਹਿ ਤਹਾ ਹੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੁਹਾਡਾ ਕਲਪਿਆ ਹੋਇਆ ਬੈਕੁੰਠ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਜੋ ਕਿਥੇ ਹੈ ।

ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਲੋਕ ਤਿਥੇ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਜਾਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਨਹ ਪਤੀਅਈ ਹੈ ॥

ਆਪ ਕਹਿ ਲਿਆ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ ਹਾਂ, ਦੂਜਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਕਹਾ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ
ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ ਹਨ । ਇਸ ਪਰ ਸਾਡਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਪਤੀਜਦਾ ।

ਜੈਸਾ ਕਿ—ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ
ਸਭ ਗਲੀਆਂ ਮਹੱਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਆਖੀ ਜਾਓ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ
ਮਿਹਰਵਾਨ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਾਉਣ ਨਾਲ ਭਲਾ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਯਥਾ—ਗਿਦੜ ਦਾਖ ਨ ਅਪੜੈ ਆਖੈ ਬੂ ਕਉੜੀ ॥ ਨਚਣ ਨਚ ਨ ਜਾਨਣੀ ਆਖੈ ਭੁਇ ਸਉੜੀ ॥

ਬੋਲੇ ਅਗੇ ਗਾਵੀਐ ਭੈਰਉ ਸੋ ਗਉੜੀ ॥ ਹੋਸਾ ਨਾਲ ਟਟੀਹਰੀ ਕਿਉ ਪਹੁਚੈ ਦਉੜੀ ॥

[ਵਾਰ ੩੪ ਪਉੜੀ ੬

ਤਉ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਜਾਤੇ ਹਉਮੈ ਜਈ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਜਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨੁ—ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਹਉਮੈ ਗਈ ਤਾਂ ਆਕੁੰਠਤ ਪਦ ਵਿਚ
ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਜਬ ਲਗੁ ਮਨਿ ਬੈਕੁੰਠ ਕੀ ਆਸ ॥

ਤਬ ਲਗੁ ਹੋਇ ਨਹੀ ਚਰਨ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੩ ॥

ਜਦ ਤਕ ਮਨ ਵਿਚ ਬੈਕੁੰਠ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸਾ ਹੈ। ਤਦ ਤਕ ਚਰਨ ਨਿਵਾਸੁ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਚਰਨ ਨਿਵਾਸੁ' ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ।

ਵਾ :—ਚਰਨ=ਬੇਦਾਂ ਕਰਕੇ ਕਥਨ ਕਰਨ ਜੋਗ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਬੈਕੁੰਠ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ? ਉੱਤਰ—

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹ ਕਹੀਐ ਕਾਹਿ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਆਹਿ ॥੪॥੧੦॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਗੱਲ ਭਲਾ ਕੀ ਆਖਣੀ ਹੈ ਕਿ ਬੈਕੁੰਠ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਸਾਡੇ ਮਤ ਵਿਚ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੀ ਬੈਕੁੰਠ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਬੈਕੁੰਠ ਨਗਰੁ ਜਹਾਂ ਸੰਤ ਵਾਸਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਚਰਣ ਕਮਲ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਨਿਵਾਸਾ ॥

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੭੪੨

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :—ਜੋ ਜਨ ਪਰਮਿਤਿ ਪਰਮਨੁ ਜਾਨਾ ॥ ਬਾਤ ਨਹੀ ਬੈਕੁੰਠ ਸਮਾਨਾ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪਰਮ=ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗੂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਸਮਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ॥੧॥

ਨਾ ਜਾਨਾ ਬੈਕੁੰਠ ਕਹਾਹੀ ॥ ਜਾਨੁ ਜਾਨੁ ਸਭਿ ਕਹਹਿ ਤਹਾਹੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੈਕੁੰਠ ਕਿਥੇ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਜ਼ਬਾਨੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਥੇ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਜਾਣਾ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਨਹ ਪਤੀਅਈ ਹੈ ॥ ਤਉ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਜਾਤੇ ਹਉਮੈ ਜਈ ਹੈ ॥੨॥

ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਅਸਾਂ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਭੀ ਕਹਾਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਪਤੀਜਦਾ ॥੨॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—ਜਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਉਤੇ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਹਉਮੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਬ ਲਗੁ ਮਨਿ ਬੈਕੁੰਠ ਕੀ ਆਸ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਹੋਇ ਨਹੀ ਚਰਨ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੩ ॥

ਅੰਨਵੇ—ਜਬ ਲਗੁ ਹੋਇ ਨਹੀ ਚਰਨ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਮਨਿ ਬੈਕੁੰਠ ਕੀ ਆਸ ॥

ਜਦ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਆਂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਦ ਤੱਕ ਜੀਵ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੈਕੁੰਠ ਦੀ ਆਸਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :—ਤੁਹਾਡੇ ਮਤ ਵਿਚ ਬੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ? ਉੱਤਰ—

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹ ਕਹੀਐ ਕਾਹਿ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਆਹਿ ॥੪॥੧੦॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਗੱਲ ਭਲਾ ਕੀ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਬੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਹੰਗਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਏਹੀ ਬੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮੁਖ ਸਾਧਨ ਹੈ ॥੪॥੧੦॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਦੋ ਭਰਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਤਸੰਗੀ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਮਰ ਗਿਆ ਮਕਾਨ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਝਗੜਦੇ ਝਗੜਦੇ ਲੜ ਪਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਲਾਜ ਨ ਮਰਹੁ ਕਹਹੁ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ॥ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਨਹੀ ਕਛੁ ਤੇਰਾ ॥

ਉਪਜੈ ਨਿਪਜੈ ਨਿਪਜਿ ਸਮਾਈ ॥ ਨੈਨਹ ਦੇਖਤ ਇਹੁ ਜਗੁ ਜਾਈ ॥੧॥

ਇਹ ਜਗਤ ਭੂਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਉਤਪਤ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵਾ:—ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਜੀਵ ਰਸ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਧਾਨਾ (ਅੰਨ) ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਅੰਨ ਖਾਧਾ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਦੇ ਬੀਰਜ ਦੁਆਰਾ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਉਪਰੰਤ ਫਿਰ ਮਾਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਪਜਿ—ਜੰਮਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਪਦਾਰਥ ਭੋਗਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਮਾਈ—ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨੈਨਹ=ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ੨ ਇਹ ਜਗਤ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਯਥਾ—ਏਨੀ ਲੋਇਣੀ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕੇਤੀ ਚਲਿ ਗਈ ॥

ਫਰੀਦਾ ਲੋਕਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮੈ ਆਪਣੀ ਪਈ ॥ [ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਪੰਨਾ ੧੩੮੨

ਲਾਜ ਨ ਮਰਹੁ ਕਹਹੁ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ॥

ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਨਹੀ ਕਛੁ ਤੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਰਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਰਦੇ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਮੇਰਾ ਘਰ! ਮੇਰਾ ਘਰ! ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡਾ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕਾਇਆ ਪਾਲੀ ॥

ਮਰਤੀ ਬਾਰ ਅਗਨਿ ਸੰਗਿ ਜਾਲੀ ॥ ੨ ॥

ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਦੇਹ ਪਾਲੀ ਸੀ ਭਾਵ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਖੁਆਏ ਸਨ। ਓਹੀਓ ਪਿਤਾ ਦੀ ਦੇਹ ਤੁਸੀਂ ਮਰ ਜਾਣ ਤੇ ਅੱਗ ਨਾਲ ਜਾਲੀ=ਸਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਮਰਦਨ ਅੰਗਾ ॥ ਸੋ ਤਨੁ ਜਲੈ ਕਾਠ ਕੈ ਸੰਗਾ ॥੩॥

ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਚੁਆ ਕੇ ਜਿਸ ਪਿਤਾ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਪਰ ਮਲਦੇ ਸੀ ਉਹ ਸਰੀਰ ਹੁਣ ਲੱਕੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਸਾਣ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਅਨੇਕ ਜਤਨਾਂ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਪਾਲੀ ਹੈ। ਮਰਦੀ ਵਾਰੀ ਇਹ ਭੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਚੁਆ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਗਾਂ ਉਪਰ ਮਲਦੇ ਹੋ। ਨਿਯਮ ਸਮਝ ਲਓ, ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਵੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਸਾਣਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੱਕੜੀਆਂ ਨਾਲ ਸੜ ਜਾਏਗਾ ॥ ੩॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਗੁਨੀਆ ॥

ਬਿਨਸੈਗੋ ਰੂਪੁ ਦੇਖੈ ਸਭ ਦੁਨੀਆ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਗੁਣਵਾਨੇ! ਸੁਣੋ, ਵਾ:-ਸੁਣਕੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਕਰੋ ਸਭ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਤੁਹਾਡਾ ਰੂਪ ਬਿਨਸ ਜਾਏਗਾ। ਵਾ:-ਤੁਹਾਡੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਸਭ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਿਨਸ ਜਾਏਗਾ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਬਰਾਦਰੀ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਮਰ ਗਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਆਖਿਆ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਚਾ ਆਓ, ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-

ਅਵਰ ਮੂਏ ਕਿਆ ਸੋਗੁ ਕਰੀਜੈ ॥ ਤਉ ਕੀਜੈ ਜਉ ਆਪ ਨ ਜੀਜੈ ॥੧॥

ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਦਾ ਕੀ ਸੋਗ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੋਗ ਤਾਂ ਕਰੀਏ ਜੇਕਰ ਆਪ ਜਿਉਣਾ ਹੋਵੇ, ਅਸਾਂ ਨੇ ਭੀ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਸੋਗ ਤਾਂ ਕਰੀਏ ਜੇ ਆਪ ਨਾ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਅਸਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਦਾ ਜੀਵਣਾ ਹੈ। ਪਾਠ:-ਆਪ ਨ ਜੀਜੈ ਹੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਅਵਰ-ਝੱਲੇ ਆਦਮੀ ਮਰ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਉੱਤਰ-ਸੋਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਫਲ ਗੁਆ ਕੇ ਗਏ ਹਨ।

ਵਾ:-ਝੱਲਿਆਂ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਦਾ ਕੀ ਸੋਗ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਮਰ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਵਲੋਂ ਤਾਂ ਹਟ ਗਏ।

ਵਾ:-ਅ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਰ-ਸਰੇਸ਼ਟ ਮਹਾਤਮਾਂ ਮਰ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸੋਗ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥

ਯਥਾ-ਕਬੀਰ ਸੰਤ ਮੂਏ ਕਿਆ ਰੋਈਐ ਜੋ ਅਪੁਨੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਜਾਇ ॥

ਰੋਵਹੁ ਸਾਕਤ ਬਾਪੁਰੇ ਜੁ ਹਾਟੈ ਹਾਟ ਬਿਕਾਇ ॥੧੬॥

[ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਪੰਨਾ ੧੩੬੫]

ਮੈ ਨ ਮਰਉ ਮਰਿਬੈ ਸੰਸਾਰਾ ॥

ਅਬ ਮੋਹਿ ਮਿਲਿਓ ਹੈ ਜੀਆਵਨਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ ਸੰਸਾਰ ਥੋੜਾ ਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਵਾ:-ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ ਮੇਰਾ ਸੰਸਾਰ ਫੁਰਨਾ ਜੋ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਮਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਹੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ । ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਜਿਵਾਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਾ:-ਸਰਬ ਦੇ ਜਿਵਾਲਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਆ ਦੇਹੀ ਪਰਮਲ ਮਹਕੰਦਾ ॥ ਤਾ ਸੁਖ ਬਿਸਰੇ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥ ੨ ॥

ਇਸ ਦੇਹ ਉਤੇ ਜਿਹੜਾ ਪਰਮਲ=ਚੰਦਨ ਆਦਿਕ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਦਾ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ । ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖਾਂ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਨੰਦ=ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਕੂਅਟਾ ਏਕੁ ਪੰਚ ਪਨਿਹਾਰੀ ॥ ਟੂਟੀ ਲਾਜੁ ਭਰਹਿ ਮਤਿ ਹਾਰੀ ॥ ੩ ॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ-ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਇਕ ਖੂਹਾ ਹੈ, ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਪਨਿਹਾਰੀ=ਚਰਖੜੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵਿਸ਼ਈ ਆਦਮੀ ਦੀ ਉਮਰਾ, ਵਾ:-ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਰੂਪੀ ਲੱਜ ਟੁਟ ਗਈ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਝਿਉਰੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪ ਜਲ ਭਰਨ ਵਲੋਂ ਹਾਰ ਗਈ ਭਾਵ ਇਸ ਜੂਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਜੂਨ ਵਿਚ ਜਾ ਪਈ ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ-ਹੁਣ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਇਕ ਖੂਹਾ ਹੈ, ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਚਰਖੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਜਦ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸਨਾ, ਵਾ:-ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪੀ ਲੱਜ ਟੁਟ ਗਈ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਝਿਉਰੀ ਪਦਾਰਥਾਂ, ਵਾ:-ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪ ਜਲ ਭਰਨ ਤੋਂ ਹਾਰ ਗਈ ਭਾਵ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਈ ॥੩॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੂਰਬੋਕਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅਭਾਵ ਦਾ ਬੀਜ ਕਾਰਨ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ-ਇਕ ਅਦ੍ਵੈਤ ਗਿਆਨ ਹੀ ਸਭ ਦੇ ਅਭਾਵ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਕ ਬੁਧਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਨਾ ਓਹੁ ਕੂਅਟਾ ਨਾ ਪਨਿਹਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤਦ ਨਾ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਖੂਹਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰੂਪੀ ਪਨਿਹਾਰੀ=ਚਰਖੜੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ॥੪॥੧੨॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੨੬)

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣੀ ਬਿਵਸਥਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਅਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥ ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਕੀਏ ਬਹੁ ਰੰਗਾ ॥੧॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭੁੱਲਕੇ ਅਸਥਾਵਰ=ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਿਰਛ ਪਰਬਤ ਆਦਿ, ਜੰਗਮ=ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਜੂਨੀ, ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਪਤੰਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮ ਬਹੁਤ ਰੰਗਾ=ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਧਾਰਨਾ ਕੀਤੇ ॥੧॥

ਯਥਾ—ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਗਸ਼ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬਿਖ ਜੋਇਓ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੧੭੬]

ਐਸੇ ਘਰ ਹਮ ਬਹੁਤੁ ਬਸਾਏ ॥

ਜਬ ਹਮ ਰਾਮ ਗਰਭ ਹੋਇ ਆਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੈਸੇ ਪਿਛੇ ਕਹੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੂਨੀਆਂ ਰੂਪ ਘਰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਵਸਾਏ ਹਨ । ਜਦ ਅਸੀਂ ਰਾਮ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਹੋ ਆਏ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਤਪੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ॥ ਕਬਹੂ ਰਾਜਾ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਕਬਹੂ ਭੇਖਾਰੀ ॥੨॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਦੇ ਜੋਗੀ, ਕਦੇ ਜਤੀ, ਕਦੇ ਤਪੀ, ਕਦੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬਣੇ । ਕਦੇ ਛਤ੍ਰਪਤੀ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਕਦੇ ਭੇਖਾਰੀ—ਮੰਗਤੇ ਬਣੇ ॥ ੨ ॥

ਪੁਨਾ—ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫਿਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ?

ਉੱਤਰ—ਸਾਕਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਗਏ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ—

ਸਾਕਤ ਮਰਹਿ ਸੰਤ ਸਭਿ ਜੀਵਹਿ ॥ ਰਾਮ ਰਸਾਇਨੁ ਰਸਨਾ ਪੀਵਹਿ ॥੩॥

ਦੁਸ਼ਟ ਆਦਮੀ ਸਾਰੇ ਮਰ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸੰਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਜੋ ਸੰਤ ਰਸਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ਹਾਰਿ ਪਰੇ ਅਬ ਪੂਰਾ ਦੀਜੈ ॥੪॥੧੩॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਫਿਰ ਕੇ ਹਾਰ ਪਏ ਹਾਂ, ਵਾ:—ਹਾਰ ਕੇ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਪਏ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਗਿਆਨ ਦੇਣਾ ਕਰੋ ॥੪॥੧੩॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ ਨਾਲਿ ਰਲਾਇ ਲਿਖਿਆ ਮਹਲਾ ੫॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਕੇ ਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਭੇਟਾ ਰਖੀ ਹੈ। ਅਗੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਕਮਲ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਨਾਲਿ ਰਲਾਇ ਲਿਖਿਆ ਮਹਲਾ ੫' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸਿਰੋਪਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸੇ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਈ ਆਖੇਕਾ ਭਾਵ ਕਥਾ ਸੁਣਾਓ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ—

ਮਸਿਆ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਸੈਲ ਕਰਨ ਗਏ, ਰਾਤ ਬਾਹਰ ਹੀ ਕਿਸੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਸਾਂ ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ :-

ਐਸੇ ਅਚਰਜ ਦੇਖਿਓ ਕਬੀਰ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਅਸਾਂ ਨੇ ਇਕ ਐਸਾ ਅਸਚਰਜ ਕੌਤਕ ਵੇਖਿਆ।

ਦਪਿ ਕੈ ਭੋਲੈ ਬਿਰੋਲੈ ਨੀਰੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੇ ਦਹੀਂ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਇਕ ਬ੍ਰਿਧਾ ਮਾਈ ਜਲ ਨੂੰ ਮੱਥਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਦਹੀਂ ਨਾ ਰਿੜਕਣੀ। ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਅਤੇ ਏਕਮ ਦੀ ਦੋਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਦਹੀਂ ਇਕ ਚਾਟੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਚਾਟੀ ਜਲ ਦੀ ਭਰ ਕੇ ਦੋਨੋਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਰੱਖ ਦਿਤੀਆਂ। ਨੂੰਹ ਨੇ ਸੱਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸਵੇਰੇ ਦਹੀਂ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਮੱਥਣੀ ਹੈ। ਉਸ ਆਖਿਆ ਚੰਗਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬ੍ਰਿਧਾ ਮਾਈ ਸਵੇਰੇ ਪੌਲਾ ਰਿੜਕਣ ਵਾਸਤੇ ਉਠੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੀਵਾ ਜਗਾਣ ਵਾਸਤੇ ਡੱਬੀ ਨਾ ਲੱਭੀ, ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਦਹੀਂ ਵਾਲੀ ਚਾਟੀ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਚਾਟੀ ਵਿਚ ਮਧਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਰਿੜਕਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਭਲਾ ਕੀ ਨਿਕਲਣਾ ਸੀ।

ਯਥਾ—

ਨੀਰ ਬਿਲੋਵੈ ਅਤਿ ਸੁਮੁ ਪਾਵੈ ਨੈਨੁ ਕੈਸੇ ਰੀਸੈ ॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕਾਹੁ ਮਿਲਤ ਨਹੀ ਜਗਦੀਸੈ ॥

[ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੭੩੯]

ਤਥਾ—ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਸਾਕਤ ਫਿਰਤਾ ॥ ਨੀਰੁ ਬਿਰੋਲੈ ਖਪਿ ਖਪਿ ਮਰਤਾ ॥

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੭੩੯]

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਜਦ ਅਸੀਂ ਅਗੇ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਿਆ—

ਹਰੀ ਅੰਗੂਰੀ ਗਦਹਾ ਚਰੈ ॥ ਨਿਤ ਉਠਿ ਹਾਸੈ ਹੀਰੈ ਮਰੈ ॥੧॥

ਇਕ ਗਦਹਾ—ਖੌਤਾ, ਹਰੀ ਹਰੀ ਅੰਗੂਰੀ—ਨਵੀਂ ਫੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹਰਿਆਣੀ ਨੂੰ ਚਰੈ—ਚਰਦਾ

ਭਾਵ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਉਠ ਕੇ ਭਾਵ ਗਿਚੀ ਉੱਚੀ ਕਰਕੇ ਹੱਸਦਾ ਤੇ ਹੀਗੈ—ਹਿਣਕਦਾ ਹੈ ਅੰਤ ਨੂੰ ਅੱਡੀਆਂ ਖੁਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਅੰਗੂਰੀ ਖਾਣ ਨਾਲ ਗਲ ਨੂੰ ਪਠਾ ਰੋਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ॥੧॥

ਅੱਗੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇਕ ਹੋਰ ਅਸਚਰਜ ਕੌਤਕ ਵੇਖਿਆ ਉਹ ਇਹ ਹੈ—

ਮਾਤਾ ਭੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਜਾਇ ॥ ਕੁਦਿ ਕੁਦਿ ਚਰੈ ਰਸਾਤਲਿ ਪਾਇ ॥੨॥

ਇਕ ਮਸਤਿਆ ਭੈਸਾ=ਸੰਢਾ (ਝੋਟਾ) ਅਮੋੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਫੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਡੁੰਘਾ ਟੋਆ ਪੁਟ ਕੇ ਉਤੇ ਨਿਕੀਆਂ ਤੇ ਪਤਲੀਆਂ ਮਨਛਿਟੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਉੱਪਰ ਹਰਾ ਹਰਾ ਘਾਹ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਹਰੇ ਘਾਹ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸੰਢਾ ਕੁਦ ਕੁਦ ਕੇ ਚਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਰਸਾਤਲਿ=ਟੋਏ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ॥੨॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਪਰਗਟੁ ਭਈ ਖੇਡ ॥ ਲੇਲੇ ਕਉ ਚੁਘੈ ਨਿਤ ਭੇਡ ॥੩॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਅਗੇ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਅਗੇ ਇਕ ਹੋਰ ਖੇਡ ਪਰਗਟ ਹੋਈ। ਚੁੰਘਣਾ ਤਾਂ ਲੇਲੇ ਨੇ ਭੇਡ ਨੂੰ ਸੀ ਪਰ ਭੇਡ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਲੇਲੇ ਨੂੰ ਚੁੰਘ ਰਹੀ ਹੈ ॥੩॥

ਇਹ ਬਾਹਰਲੇ ਕੌਤਕ ਦੱਸ ਕੇ ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ ਅੰਤੀਵ ਭਾਵ ਸੁਣਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ—ਐਸੇ ਅਚਰਜ ਦੇਖਿਓ ਕਬੀਰ ॥ ਦਧਿਕੈ ਭੋਲੈ ਬਿਰੋਲੈ ਨੀਰੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਮਾਦੀ ਜੀਵ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪ ਦਹੀਂ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰਿੜਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ, ਭਲਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰੀ ਅੰਗੂਰੀ ਗਦਹਾ ਚਰੈ ॥ ਨਿਤ ਉਠਿ ਹਾਸੈ ਹੀਗੈ ਮਰੈ ॥੧॥

ਗਦਹਾ=ਖੋਤਾ ਕਾਮੀ ਜੀਵ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਹਰੀ ਅੰਗੂਰੀ ਨੂੰ ਚਰਦਾ ਭਾਵ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਉੱਠ ਕੇ ਹੱਸਦਾ ਭਾਵ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਹੀਗੈ—ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜਿੰਨੇ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਭੋਗਣੇ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਵਲ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ॥੧॥

ਯਥਾ :—ਕਬੀਰ ਇਹ ਚੇਤਾਵਨੀ, ਮਤ ਸਹਸਾ ਰਹਿ ਜਾਇ ॥

ਪਾਛੈ ਭੋਗੁ ਜੁ ਭੋਗਵੇ, ਤਿਨ ਕੋ ਗੁੜੁ ਲੈ ਖਾਹਿ ॥੪੪॥

ਮਾਤਾ ਭੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਜਾਇ ॥ ਕੁਦਿ ਕੁਦਿ ਚਰੈ ਰਸਾਤਲਿ ਪਾਇ ॥੨॥

ਭੈਸਾ=ਸੰਢਾ ਲੱਭੀ ਜੀਵ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਾਤਾ—ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ=ਅਮੋੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਇਹ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜੋ ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਬਲਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਬਚਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।

ਯਥਾ :—ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੂ ਕੋ ਕਹਿਓ ਨ ਮਾਨਹਿ ॥

[ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਪੰਨਾ ੩੨੨]

ਕੁਦਿ ਕੁਦਿ=ਉਛਲ ਉਛਲ ਕੇ ਵਿਸੇ ਵਿਕਾਰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਰੂਪ ਟੋਏ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਫਿਰ ਰਸਾਤਲਿ=ਧਰਤੀ ਪਰ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜਦ ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਪਰਗਟੁ ਭਈ ਖੇਡ ॥ ਲੇਲੇ ਕਉ ਚੂਘੇ ਨਿਤ ਭੇਡ ॥ ੩ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਇਕ ਹੋਰ ਖੇਡ ਪਰਗਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਭੇਡ=ਬੁੱਧੀ ਲੇਲੇ=ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਘ ਰਹੀ ਭਾਵ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾ:-ਭੇਡ=ਮਾਇਆ ਲੇਲੇ=ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਘ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾ:-ਭੇਡ=ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਲੇਲੇ=ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਚੁੰਘ ਰਹੇ ਭਾਵ ਲੜਕੀ ਦਾ ਪੈਸਾ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਜੋ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਅੰਨ ਜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਨਿਸ਼ਫਲ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਲੜਕੀ ਤੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਕਰਾਉਣ ਵੇਲੇ ਜੋ ਵਿਚੋਲੇ ਬਣ ਕੇ ਪੰਜ ਸੌ ਜਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਵਿਚੋਂ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਵੀ ਨਿਸ਼ਫਲ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਯਥਾ-ਸਸੈ ਸੰਜਮੁ ਗਇਓ ਮੂੜੇ ਏਕੁ ਦਾਨੁ ਤੁਧੁ ਕੁਥਾਇ ਲਇਆ ॥

ਸਾਈ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜਜਮਾਨ ਕੀ ਸਾ ਤੇਰੀ ਏਤੁ ਧਾਨਿ ਖਾਧੇ ਤੇਰਾ ਜਨਮੁ ਗਇਆ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਪਟੀ, ਪੰਨਾ ੪੩੫]

ਪ੍ਰਸਨ-ਜੀਵ ਦਾ ਤਰਨਾ ਕੈਸੇ ਹੋਵੇ ? ਉੱਤਰ-

ਰਾਮ ਰਮਤ ਮਤਿ ਪਰਗਟੀ ਆਈ ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਗੁਰਿ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੪ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗਿਆਤ ਪਾਈ ਤੇ ਰਾਮ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਮਤੀ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟੀ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਤਰਨਾ ਹੋਇਆ।

ਤੀਜਾ ਅਰਥ :-ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਈ ਅਤੇ ਰਾਮ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਮਤ ਨਹੀਂ ਆਕੇ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਓਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਜੀਵ ਦਧਿਕੈ ਭੋਲੈ ਬਿਰੋਲੈ ਨੀਰੂ ॥

ਆਤਮਾ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਅਨਾਤਮਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗਿਆਤ ਪਾਈ ਤੇ ਰਾਮ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਮਤੀ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟੀ ਤਾਂ-

ਐਸੇ ਅਚਰਜੁ ਦੇਖਿਓ ਕਬੀਰ ॥

ਐਸਾ ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਮਲੀਨ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬੁਦਬੁਦੇ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਰਚਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ-ਪਾਨੀ ਮੈਲਾ ਮਾਟੀ ਗੋਰੀ ॥ ਇਸ ਮਾਟੀ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਜੋਰੀ ॥੧॥

[ਗਉੜੀ, ਪੰਨਾ ੩੩੬]

ਕਬੀਰ—ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਕੀਤਾ ॥ ਹਰੀ ਅੰਗੂਰੀ ਗਦਹਾ* ਚਰੈ ॥

ਹੇ ਅੰਗੂ—ਪਿਆਰੇ ਉਹ ਹਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਰੀ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਚਰੈ—ਵਿਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਗਦ—ਰੋਗ ਹਾ—ਹਤ ਭਾਵ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕਿਸ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—ਨਿਤ ਉਠਿ ਹਾਸੈ ਹੀਗੈ ਮਰੈ ॥੧॥

ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਤਤਾ ਬੁੱਧੀ ਉਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹਾਸੈ—ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹੀਗੈ—ਹੰਕਾਰ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਭੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਜਾਇ ॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭੈ×ਸਾ—ਡਰ ਦੇ ਸਹਿਤ ਮਸਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਜਾਇ—ਵੈਰਾਗ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੈਰਾਗ ਹੀ ਨਿਤਤਾ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਅਭਾਵ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਕਿਸੀ ਵੇਲੇ ਵੈਰਾਗ ਦੂਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਆਪਣਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਕੇ ਦਬਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਣਗੇ ?

ਉੱਤਰ—ਕੁਦਿ ਕੁਦਿ ਚਰੈ ਰਸਾਤਲਿ ਪਾਇ ॥੨॥

ਸਾਧਨਾਂ ਰੂਪ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਣਾ ਮੈਤ੍ਰੀ ਮੁਦਤਾ ਆਦਿ ਤਲੀਆਂ ਹੇਠ ਵਿਸ਼ੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਭਾਵ ਦਬਾ ਕੇ ਕੁਦਿ ਕੁਦਿ ਚਰੈ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ।

ਕਾਮ ਨੂੰ ਵਸਤ ਵਿਚਾਰ ਹੇਠਾਂ ਦਬਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਖਿਮਾਂ ਹੇਠ ਲਤਾੜਦਾ ਹੈ। ਲੋਭ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਹੇਠ ਦਬਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੋਹ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੇਠ ਦਬਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਹੇਠ ਦਬਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਰੀ ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦਾ ਅਭਾਵ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਿਚ ਲੱਗਣਾ ਹੈ ਇਹ ਮਖੀਆਂ ਦੀ ਭਿਣਭਿਣ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਹੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਨੰਤਰ ਫਿਰ ਵੀ ਵੈਰਾਗ ਵਿਵੇਕ ਆਦਿ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਰਹੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਸੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ?

ਉੱਤਰ—

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਪਰਗਟੁ ਭਈ ਖੇਡ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਖੇਡ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਉਹ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਨਿਸਚੈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿਸੀ ਵੇਲੇ ਭੀ ਉਸ ਦੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਤਤਾ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਲੇਲੇ ਕਉ ਚੁਘੈ ਨਿਤ ਭੇਡ ॥

ਭੇਡ ਦਾ ਭੇਟ ਬਣਾ ਲੈਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਟ, ਠ, ਡ, ਢ, ਣ, ਇਹ ਇਕੋ ਵਰਗ ਦੇ ਅੱਖਰ ਹਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਟ—ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਲੇ×ਲੇ=ਲਿਵ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਚੁੰਘਦਾ ਹੈ ॥੩॥

* ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਯੋਗ ਨੋਟ—‘ਗਦਹਾ’ ਪਦ ਇਕ ਦਫਾ ਅਗੇ ਆਸਾ ਰਾਗ ਦੀ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਆਵੇਗਾ, ‘ਪਹਿਰ ਚੋਲਨਾ’ ‘ਗਦਹਾ’ ਨਾਚੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਇਹ ਸਾਧਨ ਕਰਨੇ ਕਦੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਉੱਤਰ—

ਰਾਮ ਰਮਤ ਮਤਿ ਪਰਗਟੀ ਆਈ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਗੁਰਿ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ॥੪॥੧॥੧੪॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗਿਆਤ ਪਾਈ ਤੇ ਰਾਮ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੁਭ ਬੁੱਧੀ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਧਨ ਕਰਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥੪॥੧॥੧੪॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਚ ਪਦੇ ॥

ਪੰਚਪਦੇ ਦੇ ਹੇਠ ਜਿਹੜਾ ਦੂਆ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਪਦੇ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਆਉਣਗੇ ।

ਉਥਾਨਕਾ—ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤਾਂ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਕਬੀਰ ! ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਸ਼ਿਵਾਂ ਨੇ ਜੋ ਸਾਲੋਕ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਦਾ ਵਰਤ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸਦੇ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਇਥੇ ਬੈਠਾ ਹੈਂ । ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਧਨ ਬਿਅੰਤ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਭਗਤ ਜੀ ਉੱਠਕੇ ਹੜੱਬੇ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆ ਵਸੇ । ਤਦ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਕਬੀਰ !

ਜਿਉ ਜਲ ਛੋਡਿ ਬਾਹਰਿ ਭਇਓ ਮੀਨਾ ॥

ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹਉ ਤਪ ਕਾ ਹੀਨਾ ॥ ੧ ॥

ਹਉ—ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਤਪ ਦਾ ਹੀਨਾ ਹੈਂ ਭਾਵ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਤੂੰ ਕੋਈ ਤਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਕਾਂਸ਼ੀਪੁਰੀ ਤਿਆਗਣ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਐਸਾ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇਂਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੱਛ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਤੜਫ਼ ਤੜਫ਼ ਕੇ ਮਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਅਬ ਕਹੁ ਰਾਮ ਕਵਨ ਗਤਿ ਮੇਰੀ ॥

ਹੇ ਰਾਮ ! ਚੱਲ ਖਾਂ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇਗੀ ?

ਤਜੀਲੇ ਬਨਾਰਸ ਮਤਿ ਭਈ ਥੋਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁਰੀ ਤਿਆਗ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਥੋੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਗਲ ਜਨਮੁ ਸਿਵ ਪੁਰੀ ਗਵਾਇਆ ॥

ਮਰਤੀ ਬਾਰ ਮਗਹਰਿ ਉਠਿ ਆਇਆ ॥ ੨ ॥

ਸਾਰਾ ਜਨਮ ਤੂੰ ਸ਼ਿਵ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਗਵਾਇਆ—ਬਿਤਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਮਰਣ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਹੜੱਬੇ ਵਿਚ ਉਠ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈਂ ॥ ੨ ॥

ਬਹੁਤੁ ਬਰਸ ਤਪੁ ਕੀਆ ਕਾਸੀ ॥ ਮਰਨੁ ਭਇਆ ਮਗਹਰ ਕੀ ਬਾਸੀ ॥੩॥

ਹੇ ਕਬੀਰ ! ਬਹੁਤੋਂ ਸਾਲ ਤੂੰ ਕਾਸੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜਪ ਤਪ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਮਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੜੱਬੇ ਦੇਸ ਦੀ ਵਸਤੀ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਹੁਣ ਮਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਸਮਝ ਕੇ ਹੜੱਬੇ ਦੇਸ ਦੀ ਵਸਤੀ ਵਿਚ ਆ ਵਸਿਆ ਹੈਂ ॥੩॥

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋ ਭਗਵਾਨ ! ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਐਵੇਂ ਨਾ ਦਬਾਈ ਜਾਓ। ਮੈਂ ਭੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਕਾਸੀ ਮਗਹਰ ਸਮ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਮੈਂ ਕਾਸੀ ਪੁਰੀ ਤੇ ਹੜੱਬੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈਂ ਇਸ ਲਈ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਵਸਿਆ ਹਾਂ। ਜਾਂ ਆਪ ਕਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਹੁਣ ਭਗਵਾਨ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖੇ ਕਿ ਮੈਂ ਪਰੀਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਭਗਵਾਨ ਇਕ ਦੇਸੀ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਭ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨਿਸਫਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਿਆਸ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਕਾਸੀ ਪੁਰੀ ਭੋਗ ਮੋਖ ਦੀ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ੬੦੦੦੦ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਾਸੀ ਵਿਚ ਆ ਪਹੁੰਚੇ*। ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖੁਆ ਦਿਤੀ, ਹੁਣ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਕੰਠ ਖੁਆਏ। ਜਦ ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਰੋਟੀ ਨਾ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਕਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭੁਖ ਦੇ ਦੁਖੋਂ ਮਰਨ ਲਗ ਪਏ ਤਾਂ ਬਿਆਸ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਇਹ ਕਾਸੀ ਪੁਰੀ ਭੋਗ ਦੀ ਦਾਤਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਭੁਖ ਦੀ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਚਲੋ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪੁਰੀ ਰਚਦੇ ਹਾਂ।

ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਹੜੱਬੇ ਧਰਤੀ ਆ ਵਸੋ ਤੇ ਖੂਬ ਪਕਵਾਨ ਪੱਕਣ ਲਗ ਪਏ।

ਫਿਰ ਬਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਕਾਸੀ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮਰ ਕੇ ਸਾਲੋਕ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਜਿਹੜਾ ਪੰਛੀ ਵੀ ਉਡਦਾ ਲੰਘ ਜਾਏਗਾ ਉਹ ਵੀ ਮੋਖਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕ ਓਥੇ ਆ ਕੇ ਵੱਸਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਕਾਸੀ ਪੁਰੀ ਉਜੜਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਜਦ ਕਾਸੀ ਪੁਰੀ ਉਜੜਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਫਿਕਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਵਸਾਈ ਹੋਈ ਨਗਰੀ ਹੁਣ ਤਬਾਹ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਬੜੇ

*ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਲੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ।

ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਚੁਪ ਰਹੇ, ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪੁਛਣ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਂਸੀ ਪੁਰੀ ਦੇ ਉਜੜਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ। ਤਦ ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਆਪ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾਤੇ ਬਿਆਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਆ ਕੇ ਪੁਛਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਵਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ? ਬਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜੋ ਪੰਛੀ ਭੀ ਉਡਦਾ ਲੰਘੇਗਾ ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਫਿਰ ਗਣੇਸ਼ ਨੇ ਆਖਿਆ 'ਕੀ ਕਿਹਾ ਜੇ ?' ਤਦ ਵੀ ਬਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਓਹੀ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਜੀ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ'। ਜਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਵੇਰੀ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਬਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਕਿਹਾ ਹੱਛਾ ! ਜੇ ਮੁਕਤ ਨਾ ਹੋਏਗਾ ਤਾਂ ਖੋਤਾ ਬਣੇਗਾ। ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤਥਾਅਸਤੂ, ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਬਚਨ ਅਟੱਲ ਰਹੇ। ਜੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਵਸੇ ਜਾਂ ਮਰੇ ਉਹ ਖੋਤੇ ਜੂਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਾਂਸੀ ਅਤੇ ਹੜੱਬੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਜਾਣ ਕੇ ਇਥੇ ਆਏ ਹਾਂ।

ਓਛੀ ਭਗਤਿ ਕੈਸੇ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰੀ ॥ ੪ ॥

ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਭਾਵੇਂ ਕਾਂਸੀ ਵਿਚ ਭੀ ਵਸੀਏ ਤਾਂ ਭੀ ਓਛੀ—ਤੁਛ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਮਨੁਖ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਪਾਰ ਉਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਭਗਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਕਿਥਾਂਹੀ ਮਰਾਂ, ਮੈਂ ਮੋਖਸ਼ ਰੂਪ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰਨ ਭਗਤੀ ਵਾਲਾ ਮਨੁਖ ਭਾਵੇਂ ਕੋਠਿਆਂ, ਮੰਜਿਆਂ ਉਤੇ, ਕੋਲਰ ਵਾਲੀ ਭੂਮੀ ਤੇ ਚਾਹੇ ਮਗਹਰ ਵਿਚ ਮਰੇ ਉਹ ਮੋਖ ਰੂਪ ਹੈ। ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ! ਜੇਗਾ ਅਭਿਆਸੀ ਮਨੁਖ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੀ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਕਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ—

ਮਹਾਂ ਭਾਰਥ ਦੇ ਜੁਧ ਸਮੇਂ ਅਰਜਨ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਣ ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਘਰ ਲਿਆਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਰਣਭੂਮੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਘਰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਇਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਯਥਾ—

ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੁ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ ॥ ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤ ॥

[ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ ਪੰਨਾ ੧੧੦੫]

ਤਥਾ—ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ ਅਤ ਹੀ ਰਣ ਮੈਂ ਤਰ ਜਾਏ ॥

ਹੇ ਅਰਜਨ ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸੇਜਾ ਦੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਹੀ ਲੰਮਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਰਜਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਘਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਪਲੰਘ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਲੰਘ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਾਣਾਂ ਦੀ ਸੇਜਾ ਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਰਜਨ ਨੇ ਬਾਣਾਂ ਨਾਲ ਬਾਣ ਜੋੜਕੇ ਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਸੇਜਾ ਬਣਾ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਉਤੇ ਜੋਗਾ ਅਭਿਆਸੀ ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਜੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਦਖਨਾਇਣ ਸੀ। ਜਦ ਪੋਹ ਦੀ ੬ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਉਤਰਾਇਣ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗੇ। ਦਖਨਾਇਣ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣਯਾਮੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗਦੇ।

ਕਹੁ ਗੁਰੁ ਗਜਿ ਸਿਵ ਸਭੁ ਕੋ ਜਾਨੈ ॥

ਮੁਆ ਕਬੀਰੁ ਰਮਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੈ ॥੫॥੧੫॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਹਮਪਤਿ ਜੀ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਹੁ=ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਮ ਨਾਲ ਇੰਦਰ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨੇਤਰ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਜਿਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਗਜਿ=ਗਣੇਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿ ਸਭ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੇ ਮੈਂ ਕਬੀਰ ਮਰਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਬੇ ਗਤਾ ਜਾਵਾਂਗਾ ?

ਸਾਖੀ-ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ

ਇਕ ਸਮੇਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵਿਵਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਕਹੇ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਾਂ, ਦੂਜਾ ਕਹੇ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਕਹੇ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਕਹਿਣ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲੋ। ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਸ਼ਿਵਾਂ ਪਾਸ ਆਏ ਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੋ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਪਹਿਲੇ ਕਰ ਆਵੇ, ਓਹੀ ਦੇਵਤਾ ਜਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਜਨੀਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਦੇਵਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵਾਹਨਾਂ ਪਰ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ ਤੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਕੋਈ ਸਰੋਂ ਤੇ ਕੋਈ ਤਿਲ ਆਦਿਕ ਸੁਟਦੇ ਗਏ। ਗਣੇਸ਼ ਵੀ ਗਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੀ ਅਸੰਮ੍ਰਥਾ ਦੇਖ ਕੇ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਸ਼ਿਵਜੀ ਤਾਂ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਸਨ ਤੇ ਮਾਤਾ ਪਾਰਬਤੀ ਪਾਸ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਆ ਪਿਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੇ ਮਾਤਾ ! ਮੇਰੀ ਲੱਜਿਆ ਤੈਨੂੰ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਅਗੇ ਅਗੇ ਦੌੜ ਗਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਮੁੜ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਨੇ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸਮਝ ਕੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਪੁਤਰ !

ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਹਨ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਏਸੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪੀ ਜਾ ਤੇ ਏਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕੀਤੀ ਜਾ, ਨਾਲ ਚਾਵਲ ਸੁੱਟਦਾ ਜਾ। ਗਣੇਸ਼ ਨੇ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਹ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਦੇਵਤੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਤੱਕਿਆ ਕਿ ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਵਾਹਨ ਜੋ ਚੂਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਅਗੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਭੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ ਆਏ ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸ਼ਿਵਾਂ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰ ਆਏ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਣੇਸ਼ ਸਭ ਦਾ ਪੂਜਯ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਸਾਖੀ ਸ਼ਿਵ ਸੰਘਤਾ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਗਜਿ=ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦੀ ਰਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਵਿਹੁ ਨੂੰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਹਿ ਕੇ ਕੰਠ ਵਿਚ ਪਚਾ ਲੀਤਾ ਹੈ।

ਵਾ:-ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗਜਿ=ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਿਵ=ਕਲਿਆਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਉਚਾਰ ਕੇ ਮੁਆ=ਵਿਦੇਹ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੫॥੧੫॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਉਮਰਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੇ ਇਕ ਰਾਜਾ ਮਿਰਤੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨਾਲ ਗਏ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਸਾਣ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਸਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਭ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਵੈਰਾਗ ਜਨਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ-

ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਮਰਦਨ ਅੰਗਾ ॥ ਸੋ ਤਨੁ ਜਲੈ ਕਾਠ ਕੈ ਸੰਗਾ ॥੧॥

ਚੰਦਨ ਆਦਿਕ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁਆ ਕੇ ਜਿਸ ਰਾਜਾ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਪਰ ਮਲਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਤਨੁ=ਸਰੀਰ ਹੁਣ ਕਾਠ=ਲੱਕੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥

ਇਸੁ ਤਨ ਧਨ ਕੀ ਕਵਨ ਬਡਾਈ ॥

ਧਰਨਿ ਪਰੈ ਉਰਵਾਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਇਸ ਤਨ ਧਨ ਦੀ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। ਧਨ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦਬਿਆ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨੇ ਭੀ ਉਰਵਾਰਿ=ਇਥੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਰਾਤਿ ਜਿ ਸੋਵਹਿ ਦਿਨ ਕਰਹਿ ਕਾਮ ॥ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਲੋਹਿ ਨ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ॥੨॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਤੀ ਸੁਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨੁਖ ਇਕ ਖਿਨ ਭਰ ਭੀ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ॥੨॥

ਹਾਥਿਤ ਡੋਰ ਮੁਖਿ ਖਾਇਓ ਤੰਬੋਰ ॥ ਮਾਝੀ ਬਾਰ ਕਸਿ ਬਾਧਿਓ ਚੋਰ ॥੩॥

ਹੁਣ ਤਾਂ ਹਾਥਿਤ=ਹੱਥ ਵਿਚ ਬੁਲਬੁਲਾ, ਘੋਲਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਡੋਰਾਂ ਫੜ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਡੋਰ ਫੜ ਕੇ ਗੁਡੀਆਂ ਉਡਾਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਤੰਬੋਰ=ਪਾਨ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਮੰਗਣ ਵਾਸਤੇ ਹੱਥ ਤਡੋਰ=ਤਡਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਨ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਰਦੀ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮਦੂਤ ਕਸਿ=ਖਿੱਚ ਕੇ ਚੋਰ ਵਾਂਗੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ-ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਨ ਅਰਾਧਾ। ਚੋਰ ਕੀ ਨਿਆਈ ਜਮਪੁਰਿ ਬਾਧਾ ॥

[ਗਉੜੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੨੪੦]

ਵਾ:-ਉਹ ਚੋਰ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਬੱਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਯਥਾ-ਚੋਰ ਕੀ ਹਾਮਾ ਭਰੇ ਨ ਕੋਇ ॥ ਚੋਰੁ ਕੀਆ ਚੰਗਾ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੬੬੨]

ਗੁਰਮਤਿ ਰਸਿ ਰਸਿ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥ ਰਾਮੈ ਰਾਮ ਰਮਤ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ॥੪॥

ਜੋ ਮਨੁਖ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਰਸ ਕੇ ਰਸਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਰਾਮ ਹੀ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਰਮਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਤਮ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥

ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬਾਸੁ ਸੁਗੰਧ ਬਸਾਈ ॥੫॥

ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਸੁਗੰਧੀ ਦੀ ਸਰੋਸ਼ਟ ਵਾਸਨਾ ਵਸਾਈ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਦੁਨਿਆਵੀ ਹਰਿ=ਤਮਾਸ ਵਾਸਨਾਂ ਹਰਿ=ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਸਾਈ ਹੈ ॥੫॥

ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਚੇਤਿ ਰੇ ਅੰਧਾ ॥ ਸਤਿ ਰਾਮੁ ਝੂਠਾ ਸਭੁ ਧੰਧਾ ॥੬॥੧੬॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ। ਉਹ ਰਾਮ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਇਕ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਭ ਧੰਦੇ ਝੂਠੇ ਹਨ ॥੬॥੧੬॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਤਿਪਦੇ ਚਾਰ ਤੁਕੇ ॥

ਚਾਰ ਤੁਕੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਜੋ ਦੁੱਕਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਆਉਣਗੇ। ਇਕ ਤਿਪਦੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਪਦਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਆਵੇਗਾ। ਦੂਜਾ ਚਾਰ ਪਦਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਆਵੇਗਾ।

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਜਮ ਤੇ ਉਲਟਿ ਭਏ ਹੈ ਰਾਮ ॥

ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕੇ ਰਾਮ ਗਣ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ 'ਅਜਾਮਲ' ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਜਮ ਫੜਨ ਆਏ ਸੀ ਫਿਰ ਰਾਮਗਣਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਰਾਮ ਗਣ ਆਪ ਹੀ ਅਜਾਮਲ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਯਥਾ—

ਪਤਿਤ ਅਜਾਮਲ ਪਾਪ ਕਰ ਜਾਇ ਕਲਾਵਤਣੀ ਦੇ ਰਹਿਆ ॥

ਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇ ਕੈ ਪਾਪ ਕਮਾਵੈ ਦੁਰਮਤਿ ਦਹਿਆ ॥

ਬਿਰਥਾ ਜਨਮ ਗਵਾਇਅਨੁ ਭਵਜਲ ਅੰਦਰ ਫਿਰਦਾ ਵਹਿਆ ॥

ਛਿਅ ਪੁਤ ਜਾਏ ਵੇਸਵਾ ਪਾਪੀ ਦੇ ਫਲ ਇਛੇ ਲਹਿਆ ॥

ਪੁਤ੍ਰ ਉਪੰਨਾ ਸੱਤਵਾਂ ਨਾਉਂ ਧਰਨ ਨੋਂ ਚਿਤ ਉਮਹਿਆ ॥

ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਜਾਇ ਕੈ ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਉਂ 'ਨਰਾਇਣ' ਕਹਿਆ ॥

ਅੰਤ ਕਾਲ ਜਮਦੂਤ ਵੇਖ ਪੁਤ ਨਾਰਾਇਣ ਬੋਲੈ ਛਹਿਆ ॥

ਜਮ ਗਣ ਮਾਰੇ ਹਰਿ ਜਨਾਂ ਗਇਆ ਸੁਰਗ ਜਮਡੰਡ ਨ ਸਹਿਆ ॥

ਨਾਇ ਲਏ ਦੁਖ ਡੇਰਾ ਢਹਿਆ ॥੨੦॥

[ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦]

ਦੁਖ ਬਿਨਸੇ ਸੁਖ ਕੀਓ ਬਿਸਰਾਮ ॥

ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਦੁਖ ਅਤੇ ਜਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਦੁਖ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਅਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੈਰੀ ਉਲਟਿ ਭਏ ਹੈ ਮੀਤਾ ॥

ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਅਨਾਦੀ ਵੈਰ ਵਾਲੇ ਵੈਰੀ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਉਲਟ ਕੇ ਮਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਸਾਕਤ ਉਲਟਿ ਸੁਜਨ ਭਏ ਚੀਤਾ ॥੧॥

ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੁਸ਼ਟ ਆਦਮੀ ਭੀ ਉਲਟ ਕੇ ਸਰੇਸ਼ਟ ਚਿਤ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥

ਅਬ ਮੋਹਿ ਸਰਬ ਕੁਸਲ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ॥

ਸਾਂਤਿ ਭਈ ਜਬ ਗੋਬਿੰਦੁ ਜਾਨਿਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੁਣ ਮੈਂ ਭੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਸਲ—ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। ਜਦ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਤਦ ਤੋਂ ਸਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੩੨੭)

ਤਨ ਮਹਿ ਹੋਤੀ ਕੋਟਿ ਉਪਾਧਿ ॥ ਉਲਟਿ ਭਈ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ॥

ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਉਪਾਧਿ=ਬੀਮਾਰੀਆਂ, ਤਕਲੀਫਾਂ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਉਲਟ ਕੇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ=ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਾਂਗੂੰ ਸੁਖ ਰੂਪ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਆਪੁ ਪਛਾਨੈ ਆਪੈ ਆਪ ॥ ਰੋਗੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ਤੀਨੈ ਤਾਪ ॥੨॥

ਅਭੇਦ ਚਿੰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸੁਧ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇ।
ਵਾ:-ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ ਪਛਾਣੇ, ਤਾਂ ਆਪ, ਬਿਆਪ, ਉਪਾਧ ਰੂਪ ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਤਾਪ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦਾ ॥੨॥

ਅਬ ਮਨੁ ਉਲਟਿ ਸਨਾਤਨੁ ਹੂਆ ॥ ਤਬ ਜਾਨਿਆ ਜਬ ਜੀਵਤ ਮੂਆ ॥

ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਉਲਟ ਕੇ ਸਨਾਤਨੁ=ਆਦਿ ਰੂਪ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਸ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਤਦ ਜਾਣਿਆਂ ਜਦ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਗਿਆ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਉ ॥ ਆਪਿ ਨ ਡਰਉ ਨ ਅਵਰ ਡਰਾਵਉ ॥੩॥੧੭

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਹਜਿ ਸੁਖਿ=ਆਤਮ ਸੁਖ ਵਿਚ, ਅਬਵਾ:-ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਆਪ ਡਰਦਾ ਹਾਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ॥੩॥੧੭॥

ਯਥਾ-ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨਿ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਗਿਆਨੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨਿ ॥ [ਸਲੋਕ ਮ: ੯, ਪੰਨਾ ੧੪੨੭]

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥ ਪਿੰਡਿ ਮੂਐ ਜੀਉ ਕਿਹ ਘਰਿ ਜਾਤਾ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕਿਹੜੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕਿਹੜੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਉੱਤਰ-

ਸਬਦਿ ਅਤੀਤਿ ਅਨਾਹਦਿ ਰਾਤਾ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਤੀਤਿ=ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਨਾਹਦਿ=ਇਕ ਰਸ ਸਬਦਿ=ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਸਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਦਾ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਗੁਰ ਸਬਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਰਸ ਸਬਦਿ=ਸੰਸਾਰ ਅਰਥਾਤ ਜੂਨੀਆਂ ਦੇ ਭੋਗਣ ਵਿਚ ਤਦਾਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਨਿ ਰਾਮੁ ਜਾਨਿਆ ਤਿਨਹਿ ਪਛਾਨਿਆ ॥

ਜਿਉ ਗੁੰਗੇ ਸਾਕਰ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥੧॥

ਜਿਸਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਤਿਸਨੇ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਅਨੰਦ ਐਸੇ ਅਕਹਿ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੁੰਗੇ ਦਾ ਸ਼ੱਕਰ ਖਾਣ ਉੱਪਰ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਅਨੰਦ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕੱਛਾ ਹੀ ਮਾਰਦਾ ਥਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਹਤੇ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਜੈਸੇ ਗੁੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ ॥

[ਸੋਰਠ ਭਗਤ ਭੀਖਨ ਪੰਨਾ ੬੫੯

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?

ਉੱਤਰ—ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਦੋ ਰਸਤੇ ਹਨ, ਇਕ ਹਠ ਜੋਗ ਤੇ ਦੂਜਾ ਰਾਜ ਜੋਗ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਹਠ ਜੋਗ ਦੀ ਰੀਤੀ ਦਸਦੇ ਹਨ :-

ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਕਥੈ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ਮਨ ਰੇ ਪਵਨ ਦ੍ਰਿੜ ਸੁਖਮਨ ਨਾਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬਨਵਾਰੀ—ਬਜ਼ੰਤੀ ਮਾਲਾ* ਵਾਲੇ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਤੀ ਐਸਾ ਗਿਆਨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਨ ਰੇ=ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਅਰਜਨ! ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :-ਰਾਜ ਜੋਗ ਦੀ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਬਨਵਾਰੀ—ਸੰਸਾਰ ਬਨ ਦਾ ਮਾਲੀ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਬੇਦਾਂ ਵਿਚ ਐਸਾ ਗਿਆਨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੌਣ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜੋ ਚੰਚਲ ਮਨ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਖਮਨੀ ਨਾਰੀ=ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਨਾਰੀ ਜੋ ਭਗਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਕਰ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਤਿਆਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਇਸ ਕਰਕੇ—

ਸੋ ਗੁਰੁ ਕਰਹੁ ਜਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਰਨਾ ॥

ਉਹ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨਾ ਕਰੇ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਵਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਮੁੜ ਕੇ ਹੋਰ ਧਾਰਨਾ ਨਾ ਪਵੇ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸਟੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੋਤਰੀ ਗੁਰੂ ਧਾਰੋ।

ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੇ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹੀਐ ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰੁ ਕਉ ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਪਾਟ ਪਟੇਬਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੁਖਿ ਸੰਚਹੁ ਤਿਸੁ ਪੁੰਨ ਕੀ ਫਿਰਿ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਉ ਪਰਤਖਿ ਹਰਿ ਮੂਰਤਿ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਣਾਵੈ ॥

[ਮਲਾਰ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੧੨੬੪

* ਛੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਦਾ ਨਾਂ ਬਜ਼ੰਤੀ ਮਾਲਾ ਹੈ। ਯਥਾ—

ਬਾਂਸੀ ਸੀਪੀ ਸੂਕਰੀ ਕਰੀ ਗਿਰੀ ਮਠਸਾਲ। ਇਹ ਖਟ ਮੋਤੀ ਪ੍ਰਏਐ ਬਣੇ ਬਜ਼ੰਤੀ ਮਾਲ ॥

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਮਾਲਾ ਦਾ ਨਾਂ ਬਜ਼ੰਤੀ ਮਾਲਾ ਹੈ।

ਉਹ ਪੰਜ ਫੁਲ ਇਹ ਹਨ—ਤੁਲਸੀ ਕੰਦ, ਮਦਾਰ, ਹਾਰਸਿੰਗਾਰ, ਕਮਲ।

ਸੋ ਪਦੁ ਰਵਹੁ ਜਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਰਵਨਾ ॥

ਉਸ ਪਦ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨਾ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਚਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਉਚਾਰਨਾ ਪਵੇ, ਉਹ ਆਤਮ ਪਦ ਹੈ।

ਸੋ ਧਿਆਨੁ ਧਰਹੁ ਜਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਧਰਨਾ ॥

ਐਸੇ ਮਰਹੁ ਜਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਮਰਨਾ ॥੨॥

ਉਸ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਕਰੋ ਜੋ ਮੁੜਕੇ ਹੋਰ ਨਾ ਧਾਰਨਾ ਪਵੇ ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰੋ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰੇ ਹਨ ਐਸੇ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰ ਜਾਓ। ਜੋ ਮੁੜ ਕੇ ਮਰਨਾ ਜੰਮਣਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਵਾ ਐਸੇ—ਐਸਾ ਲੁੱਟਣ ਵਲੋਂ ਮਰ ਜਾਓ। ਬਹੁਤੀ ਐਸ ਪ੍ਰਸਤੀ ਨਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਮੁੜ ਕੇ ਮਰਨਾ ਜੰਮਣਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ॥ ੨ ॥

ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਜਮੁਨ ਮਿਲਾਵਉ ॥ ਬਿਨੁ ਜਲ ਸੰਗਮ ਮਨ ਮਹਿ ਨਾਵਉ ॥

ਹਠ ਜੋਗ ਅਨੁਸਾਰ—ਗੰਗਾ=ਇੜਾ ਦੁਆਰੇ ਉਲਟਾ ਕੇ ਜਮੁਨ=ਪਿੰਗਲਾ ਸੁਰ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾ ਨੂੰ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵੇ। ਜਲ ਆਦਿ ਸੰਗਮ=ਸਬੰਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਮਨ=ਸ਼ੋਮਣੀ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ ਯੋਗਾਨੰਦ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ।

ਰਾਜ ਜੋਗ ਅਨੁਸਾਰ—ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਗੰਗਾ=ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕੇ, ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜਮੁਨ=ਜੰਮਣਾ ਮਰਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵੇ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ ਵਾ:- ਜੜ੍ਹਤਾ ਰੂਪੀ ਜਲ ਸਬੰਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਮਨ ਸ਼ੋਮਣੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਇਹ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਉਹਾਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਉੱਤਰ—

ਲੋਚਾ ਸਮਸਰਿ ਇਹੁ ਬਿਉਹਾਰਾ ॥ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿ ਕਿਆ ਅਵਰਿ ਬੀਚਾਰਾ ॥੩॥

ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਚਾ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਮਸਰਿ=ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੋਈ ਭਾਵ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਰਖ ਸੋਗ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਹਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਮਸਰਿ=ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਤਤ ਰੂਪ ਨਾਂਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਭਲਾ ਹੋਰ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਨਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥੩॥

[ਗਉੜੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੮੮

ਵਾ:-ਜਿਸ ਨੇ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਭਲਾ ਹੋਰ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ? ॥੩॥

ਅਪੁ ਤੇਜੁ ਬਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਆਕਾਸਾ ॥ ਐਸੀ ਰਹਤ ਰਹਉ ਹਰਿ ਪਾਸਾ ॥

ਅਪੁ—ਜਲ, ਤੇਜੁ—ਅਗਨੀ, ਬਾਇ—ਹਵਾ, ਪ੍ਰਿਥਮੀ—ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਜੈਸੇ ਰਹਿਣੀ ਹੈ—ਜਲ ਵਿਚੋਂ ਸੀਤਲਤਾ, ਅਗਨੀ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਾ, ਹਵਾ ਵਿਚੋਂ ਸਮਤਾ, ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਧੀਰਜਤਾ ਵਾ.—ਖਿਮਾ, ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਅਸੰਗਤਾ=ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਐਸੀ ਰਹਿਣੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹੋਗੇ। ਜੇ ਐਸੀ ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਲੋਂ ਰਹਉ=ਰਹਿ ਗਏ ਤਾਂ ਹਰੀ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪਾਸਾ=ਲਾਂਭੇ ਰਹੇਗਾ।

ਕਹੈ ਕਬੀਰ ਨਿਰੰਜਨ ਧਿਆਵਉ॥ ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਜਾਉ ਜਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵਉ॥ ੮੭੮

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਨਿਰੰਜਨ=ਮਾਇਆ ਮਲ ਅਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਤਿਸ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਓਗੇ, ਜਿਥੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਨਾ ਆਉਗੇ ॥੮॥੧੮॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਤਿਪਦੇ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਅਗੇ ਮੋਹਰਾ^{੧੫} ਦਾ ਥਾਲ ਰੱਖ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਭੇਟਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਦਿਓ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—

ਕੰਚਨ ਸਿਉ ਪਾਈਐ ਨਹੀ ਤੇਲਿ ॥ ਮਨੁ ਦੇ ਰਾਮੁ ਲੀਆ ਹੈ ਮੋਲਿ ॥੧॥

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਸੌਨੇ ਨਾਲ ਤੇਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।

ਯਥਾ—ਹਰਿ ਰਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਸਾਧੂ ਹਾਟਿ ਸਮਾਇ ॥

ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ ਮਿਲੈ ਨ ਕੇਹ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੩੭੭]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆ ਹੈ?

ਉਤਰ—ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਤਨ ਮਨ ਦੇ ਕੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਭੀ ਤਨ ਮਨ ਦੇ ਕੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਨਾਲੇ ਚੀਜ਼ ਉਹ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਆਪ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਉਤੇ ਮਨ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ॥੧॥

ਅਬ ਮੋਹਿ ਰਾਮੁ ਅਪੁਨਾ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥

ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੁਣ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਉਹ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ=ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਅਰਥਾਤ ਨਿਰਜਤਨ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬ੍ਰਹਮੇ ਕਬਿ ਕਬਿ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ॥ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਬੈਠੇ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥੨॥

ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਕਬ ਕਬ ਕੇ ਭੀ ਜਿਸ ਰਾਮ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਉਹ ਰਾਮ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ੨ ॥

੧. ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਪੰਪਾ ਸਰ ਵਾਲੇ ਹੰਕਾਰੀ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਭੀਲਣੀ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ।

੨. ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਦੁਰਜੋਧਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਿਦਰ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ।

੩. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਲਾਲੋਂ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ।

੪. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸੰਗਲਾ ਦੀਪ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ।

੫. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਮਾਈ ਭਾਗ ਭਰੀ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ।

੬. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਢਾਕੇ ਬੰਗਾਲੇ ਬੁਲਾਕੀ ਦਾਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਫੋਟੋ ਉਤਾਰ ਕੇ ਦਿਤੀ ।

੭. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰਾਮ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਚਾਚੇ ਫਗੂ ਦੇ ਘਰ ਘੋੜ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ ।

ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਇਹ ਸਭ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ । ਤੈਨੂੰ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਭੀ ਭਗਤੀ ਕਰ, ਵਾ :-ਚੱਕ੍ਰਕਾ-ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜੋ ਰਾਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਹ ਅੰਤਰਮੁਖਤਾ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ । ਜੋ ਅੰਤਰਮੁਖਤਾ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ ਉਹਨਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਬੈਠਾ ਸਾਖਿਆਤ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ ਸਾਖਿਆਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ । ਜੋ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਘਰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਤਿਆਗੀ॥ ਕੇਵਲ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਨਿਜ ਭਾਗੀ ॥੩॥੧੯॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਚੰਚਲ ਬੁੱਧੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕੇਵਲ ਰਾਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਤੂੰ ਆਪ ਭਾਗੀ-ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹੈਂ ॥ ੩ ॥ ੧੯ ॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਇਕ ਵਾਰ ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਹੋਜਾ ਪੈ ਗਿਆ । ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਰਨ ਲੱਗ ਪਏ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਤੁਰ ਗਏ । ਕਦੀਆਂ ਨੇ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਆਪ ਭੀ ਤੁਰ ਚਲੋ, ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-

ਜਿਹ ਮਰਨੈ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਸਿਆ ॥ ਸੇ ਮਰਨਾ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ ॥੧॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮਰਨ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਡਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਰਨਾ ਗੁਰ ਸਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਸਰੋਸਟ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦੇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਵਾ :-ਜਿਸ ਜੀਵਤ ਭਾ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਡਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰਨਾ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਸਰੋਸਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਜੀਵਤ ਭਾ ਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਅਬ ਕੈਸੇ ਮਰਉ ਮਰਨਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥

ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਾਤੇ ਜਿਨ ਰਾਮੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਮਰਾਂਗਾ ? ਕਿਉਂਕਿ ਮਰਨ ਲਈ ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨਿਧੌੜਕ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਨਿਸ਼ੰਗ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਦਿਲ ਨਾ ਧੜਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਫਿਰ ਕੋਈ ਹੈਜ਼ਾ ਵਗੇਰਾ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਮਰ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ। ਵਾ :-ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਮਰਾਂਗਾ ? ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵਤ ਭਾ ਦੇ ਮਰਨ ਉੱਪਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਰਿ=ਤਹਿਕੀਕ (ਨਿਸਚੈ) ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਮਰਨੇ ਮਰਨੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥ ਸਹਜੇ ਮਰੈ ਅਮਰੁ ਹੋਇ ਸੋਈ ॥੨॥

ਉਪਰਲੇ ਦਿਲੋਂ ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਮਰਨ ਮਰਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ :-ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰਨਾ ਮਰਨਾ ਸਭ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਰਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਹਜੇ-ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਮਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਮਨਿ ਭਇਆ ਅਨੰਦਾ ॥

ਗਇਆ ਭਰਮੁ ਰਹਿਆ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥੩॥੨੦॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੩॥੨੦॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :-ਜਦ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਆਵਾਜ਼ਾਈ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪੈਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਇਕਲਵਾਂਜੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸਭ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਤਦ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਸਾਡਾ ਪੁਤਰ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਸ ਵੈਦ ਨੇ ਹੱਥ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ-

ਕਤ ਨਹੀਂ ਠਉਰ ਮੂਲੁ ਕਤ ਲਾਵਉ॥ਖੋਜਤ ਤਨ ਮਹਿ ਠਉਰ ਨ ਪਾਵਉ ॥੧॥

ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਦੁਖ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਮੂਲ=ਦਵਾਈ ਬੂਟੀ ਕਿਥੇ ਲਾਵਾਂ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਵੈਦ ਜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖੋ। ਵੈਦ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁੜ ਕਿਹਾ

ਮੈਂ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਦੁਖ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ।

ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਵੇਦ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸੁਖ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਦਵਾਈ ਬੂਟੀ ਕਿਥੇ ਕਿਥੇ ਲਗਾਓਗੇ, ਮੈਂ ਬਥੇਰਾ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਖੋਜਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਸੁਖ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਪਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ॥੧॥

ਜਾਂ ਵੇਦ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ? ਤਾਂ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ॥ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਓਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ।

ਯਥਾ—ਸੋ ਕਤ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ਪਰਾਈ ॥ ਜਾ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਦਰਦੁ ਨ ਪਾਈ ॥

[ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੭੬੩]

ਵੇਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਦੁਖ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਤਾਂ ਸਹੀ ? ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਰਾਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਬਾਣ ਅਨੀਆਲੇ—ਕੁੰਡਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵੱਜੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਦਾਰੂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਕਰੁਣਾ ਮੈਤ੍ਰੀ ਮੁਦਤਾ ਤਤਿਖਿਆ ਆਦਿ ਕੁੰਡਲੀਆਂ ਹਨ)

ਯਥਾ—ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਣੀ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ॥ ਅਣੀਆਲੇ ਅਣੀਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥

ਜਿਸੁ ਲਾਗੀ ਪੀਰ ਪਿਰੰਮ ਕੀ ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਰੀਆ ॥ [ਆਸਾ ਮ: ੪ ਪੰਨਾ ੪੪੯]

ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਬਾਣ ਕੁੰਡਲੀਆਂ ਸਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਮੋਘ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਬਾਣ ਲਗਦੇ ਸਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਬਾਣ ਵੀ ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦਾ ਅਭਾਵ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਕੋਈ ਅਨੋਖਾ ਭਗਤ ਬਣਿਆ ਹੈਂ ਜੋ ਸਾਰਾ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ, ਬੋਲਣਾ ਚਲਣਾ, ਹੱਸਣਾ ਖੰਡਣਾ, ਤਿਆਗ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ? ਅੱਧੀ ਕਾਂਸੀ ਪੂਰੀ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

ਏਕ ਭਾਇ ਦੇਖਉ ਸਭ ਨਾਰੀ ॥ ਕਿਆ ਜਾਨਉ ਸਹ ਕਉਨ ਪਿਆਰੀ ॥੨॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਸਭ ਰਾਣੀਆਂ ਇਕੋ ਜੇਹੀਆਂ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣੀਏ ਜੋ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਹ=ਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ? ॥ ੨ ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਾ ਕੈ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ॥ ਸਭ ਪਰਹਰਿ ਤਾ ਕਉ ਮਿਲੈ ਸੁਹਾਗੁ ॥੩॥੨੧

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਭਾਗ ਚੰਗੇ ਹਨ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ

ਸੁਹਾਗੁ=ਪਤੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥੩॥੨੧॥

ਯਥਾ-ਏਕੋ ਪ੍ਰਿਉ ਸਖੀਆ ਸਭ ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਜੋ ਭਾਵੇ ਪਿਰ ਸਾ ਭਲੀ ॥

[ਦੇਵ ਗੰਧਾਰੀ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੫੨੭]

ਸਾਖੀ-ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇ ਦੀ

ਇਕ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਰਿਆਸਤ ਜੋਧਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਲੀ ਸਦ ਕੇ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਮਰੌਦ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਫਤੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ। ਓਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਚੰਗੇ ਹੱਥ ਵਿਖਾ ਕੇ ਆਕੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਹੂ ਲਾਹੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾਇਆ। ਜਮਰੌਦ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਵੱਲ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿ ਜਿਸ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਉਹ ਲਿਖ ਭੇਜੋ। ਸਭ ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਿਖ ਭੇਜੀਆਂ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਰਾਣੀ ਬੜੀ ਅਕਲਮੰਦ ਸੀ ਉਸ ਨੇ 'ਲਾਲ' ਕਾਗਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਉੱਪਰ 'ਸਾ' ਅਖਰ ਲਿਖ ਕੇ ਲਫਾਫੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਜਦ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਸਭ ਚਿਠੀਆਂ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਠੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਭ ਰਾਣੀਆਂ ਵਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਭੇਜ ਦਿਤੀਆਂ। ਜਦ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਰਾਣੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਇਕ 'ਸਾ' ਅਖਰ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ। ਆਖਰਕਾਰ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਨ! ਲਾਲ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਉੱਪਰ 'ਸਾ' ਅਖਰ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਲਾਲਸਾ, ਰਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਤੇਰੀ 'ਲਾਲਸਾ' ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਭ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਜਾ ਆਪ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤੂੰ ਚੀਜ਼ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਅਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਡੇ ਆ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਨੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਆਪ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸਿੱਕ ਸੀ।

ਇਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਜਾ ਅਰਥ-

ਏਕ ਭਾਇ ਦੇਖਉ ਸਭ ਨਾਰੀ ॥ ਕਿਆ ਜਾਨਉ ਸਹ ਕਉਨ ਪਿਆਰੀ ॥੨॥

ਸਾਰੀਆਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰੂਪੀ ਨਾਰੀਆਂ ਇਕੋ ਜੇਹੀਆਂ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣੀਏ ਜੋ ਸਭਨਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ॥੨॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਾ ਕੈ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ॥ ਸਭ ਪਰਹਰਿ ਤਾਕਉ ਮਿਲੈ ਸੁਹਾਗੁ ॥੩॥੨੧॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਭਾਗ ਚੰਗੇ ਹਨ, ਸਭ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪਤੀ ਉਸੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥੩॥੨੧॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੨੮)

ਉਥਾਨਕਾ :—ਇਕ ਭਗਤ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਸੀ। ਉਹ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਅਨਮਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਤੇਨੂੰ ਇਤਨਾ ਚਿਰ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਭਗਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ? ਛੱਡ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ, ਤੇ ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾਂ ਕਰ ਵੇਖ! ਫਿਰ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਸੁਖ ਫਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ਿਵ ਉਪਾਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਰਾਹ ਵਿਚ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਖਿਆ ਭਲਿਆ ਲੋਕਾ! ਉਹ ਭੀ ਦਿਨ ਸਨ ਜਦੋਂ ਸਾਂਡੇ ਪਾਸ ਰਹਿ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੈਂ। ਹੁਣ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਕੇ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਚਲਿਆ ਹੈਂ। ਭਲਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਤਾਂ ਕਰ ਛਡਿਆ ਕਰ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਆਈਏ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਖਣਾ ਹੋਇਆ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਕਰੋ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਜ ਤਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਦੀ ਮੈਂ ਸ਼ਿਵ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਆਰੰਭੀ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਸੋਹਣਾ ਚਲ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :—

ਜਾ ਕੈ ਹਰਿ ਸਾ ਠਾਕੁਰੁ ਭਾਈ ॥ ਮੁਕਤਿ ਅਨੰਤ ਪੁਕਾਰਣਿ ਜਾਈ ॥੧॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਉਹ ਹਰੀ ਮਾਲਕ ਆਪ ਸਾਖਿਆਤ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਬਿਅੰਤ ਮੁਕਤੀਆਂ ਪੁਕਾਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵਰੋ ਮੈਨੂੰ ਵਰੋ,

ਵਾ :—ਮੁਕਤੀ ਬਿਅੰਤ ਵਾਰੀ ਜਾ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੀ ਹੈ। ਵਾ :—ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਬਿਅੰਤ ਪਦਾਰਥ ਜਾ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੀ ਚਰਨੀਂ ਲਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰੋ ॥੧॥

ਅਬ ਕਹੁ* ਰਾਮ ਭਰੋਸਾ ਤੇਰਾ ॥ ਤਬ ਕਾਹੂਕਾ ਕਵਨੁ ਨਿਹੇਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਰਾਮ! ਜਦ ਹੁਣ ਮੌਕਾ—ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ, ਤਦ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀ ਨਿਹੇਰਾ—ਹਿਸਾਨ ਮੁਥਾਜੀ ਹੈ। ਵਾ :—ਤਦ ਕਿਸੇ ਅਗੇ ਕੀ ਨਿਹੇਰਾ—ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਜੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਖਾਵਾਂਗੇ ਕਿਥੋਂ?

* (ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣੀ 'ਕਹੁ' ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮੌਕਾ ਅਰਥ ਕਰਨਾ।)

ਉੱਤਰ

ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਜਾ ਕੈ ਹਹਿ ਭਾਰ ॥ ਸੋ ਕਾਹੇ ਨ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ ॥ ੨ ॥

ਹੋ ਭਾਈ! ਸੁਰਗ ਲੋਕ, ਮਾਤ ਲੋਕ, ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ, ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਰ=ਆਸਰੇ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੀ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ? ਭਾਵ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇਗਾ ॥ ੨ ॥

ਯਥਾ=ਕੁੰਮੀ ਜਲ ਮਾਹਿ ਤਨ ਤਿਸੁ ਬਾਹਰਿ ਪੰਖ ਖੀਰੁ ਤਿਨ ਨਾਹੀ ॥

ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਮਨੋਹਰ ਸਮਝਿ ਦੇਖੁ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥੨॥

ਪਾਖਣਿ ਕੀਟੁ ਗੁਪਤੁ ਹੋਇ ਰਹਤਾ ਤਾ ਚੋ ਮਾਰਗੁ ਨਾਹੀ ॥

ਕਹੈ ਧੰਨਾ ਪੂਰਨ ਤਾਹੁ ਕੋ ਮਤ ਰੇ ਜੀਅ ਡਰਾਂਹੀ ॥੩॥੩॥੮॥

[ਆਸਾ ਪੰਨਾ ੪੮੮]

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਕ ਬੁਧਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਕਿਆ ਬਸੁ ਜਉ ਬਿਖੁ ਦੇ ਮਹਤਾਰੀ ॥੩॥੨੨॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਹਤਾਰੀ=ਮਾਂ ਵਿਹੁ ਦੇ ਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀ ਵੱਸ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਜੇ ਮਾਂ ਪੁਤੈ ਵਿਸ ਦੇਇ ਤਿਸ ਤੇ ਕਉਣੁ ਪਿਆਰਾ। ਜੇ ਘਬ ਭੰਨੈ ਪਾਹਰੁ ਕਉਣੁ ਰਖਣਹਾਰਾ ॥

ਬੇੜਾ ਡੋਬੈ ਪਾਤਨੀ ਕਉਣੁ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ। ਆਗੂ ਲੈ ਉਝੜ ਪਵੈ ਕਿਸ ਕਰੈ ਪੁਕਾਰਾ ॥

ਜੇ ਕਰ ਖੇਤੈ ਖਾਇ ਬਾੜ ਕੋ ਲਹੈ ਨ ਸਾਰਾ ॥ ਜੇ ਗੁਰ ਭਰਮਾਏ ਸਾਂਗ ਕਰ ਕਿਆ ਸਿਖ ਵਿਚਾਰਾ ॥

[ਵਾਰ ੩੫ ਪਉੜੀ ੨੨]

ਐਸੇ ਜੇਕਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੀ ਰਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੀਛਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਿਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਚਲਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਸੀਸ ਮਹੱਲ ਬਣਵਾ ਕੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ, ਆਖਰ ਉਹ ਮਰ ਹੀ ਗਿਆ। ਇਸ ਪਰ ਪੰਚਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਬਹੁ ਜਤਨ ਕਰਤਾ ਬਲਵੰਤ ਕਾਰੀ ਸੇਵੰਤ ਸੂਰਾ ਚਤੁਰ ਦਿਸਹ ॥

ਬਿਖਮ ਥਾਨ ਬਸੰਤ ਉਚਹ ਨਹ ਸਿਮਰੰਤ ਮਰਣੰ ਕਦਾਂਚਹ ॥

ਹੋਵੰਤਿ ਆਗਿਆ ਭਗਵਾਨ ਪੁਰਖਹ ਨਾਨਕ ਕੀਟੀ ਸਾਸ ਅਕਰਖਤੇ ॥੭॥

[ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੧੩੫੪]

ਪਰ ਜੇ ਮਾਂ ਰੱਖਯਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀ ਵੱਸ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਦੇਖੋ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਰੱਖਯਕ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਸਨ ਤਾਂ ਖਿਡਾਵਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਹੁ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਰੱਖਯਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮਾਰ

ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ॥੩॥੨੨॥

ਯਥਾ-ਹੁਕੇ ਯਾਰ ਬਾਸਦ ਚਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੁਨਦ ॥ ਅਗਰ ਦੁਸ਼ਮਨੀਰਾ ਬਾਸਦ ਤਨ ਕੁਨਦ ॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਉਥਾਨਕਾ:-ਕੋਈ ਪੰਡਿਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਤਵਾਦੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ :-

ਬਿਨੁ ਸਤ ਸਤੀ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਨਾਰਿ ॥ ਪੰਡਿਤ ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬੀਚਾਰਿ ॥੧॥

ਸਤ=ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਿਵੇਂ ਸਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਸਚ ਬੋਲੇ ਬਿਨਾਂ ਸਤਿਨਾਮੁ ਜਪੇ ਬਿਨਾਂ ਆਪ ਕੈਸੇ ਸਤਵਾਦੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਹੋ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖੋ ॥੧॥

ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਬਧੈ ਸਨੇਹੁ ॥ ਜਬ ਲਗ ਰਸੁ ਤਬ ਲਗ ਨਹੀ ਨੇਹੁ ॥੧॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਤੇ ਜਦ ਤਕ ਵਿਸ਼ੇ ਰਸ ਹਨ, ਤਦ ਤਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੧॥੨॥

ਸਾਹਨਿ ਸਤੁ ਕਰੈ ਜੀਅ ਅਪਨੈ ॥ ਸੋ ਰਮਯੇ ਕਉ ਮਿਲੈ ਨ ਸੁਪਨੈ ॥੨॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ-ਸਾਹਿਨਸਾਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸਦੀ ਸਾਹਨੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਜੋ ਮਨੁਖ ਆਪਣੇ ਜੀਅ ਵਿਚ ਸਤ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ, ਵਾ:-ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ, ਵਾ:-ਕਦਾਚਿਤ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ॥੨॥

ਦੂਜਾ ਅਰਥ-ਸਾਹਿਨਸਾਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜੋ ਮਨੁਖ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਜਾਨਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੁੜਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ॥੨॥

ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਸਉਪਿ ਸਰੀਰੁ ॥ ਸੋਈ ਸੁਹਾਗਨਿ ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ॥੩॥੨੩॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਧਨ ਘਰ ਦੇ ਤਨੁ=ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਹਾਗਣ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੩॥੨੩॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਦੇਂਦੇ ਥਕ ਗਏ, ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ ਡਾਂਡ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਰਹਾਉ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਤੋਂ ਅਰਥ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ।

ਹੇ ਨਰ ਨਾਵ ਚਉੜਿ ਕਤ ਬੋੜੀ ॥

ਹੇ ਚੜ ਚਪੱਟ ਨਰ! ਤੂੰ ਬਿਰਤੀ ਰੂਪੀ ਨੌਕਾ ਕਿਥੇ ਡੋਬ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਵਾ:-ਹੇ ਮਨੁਖ

ਤੂੰ ਚਉੜਿ=ਚਚਲਤਾਈਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਬਿਰਤੀ ਰੂਪੀ ਨੌਕਾ ਡੋਬ ਰੱਖੀ ਹੈ।

ਵਾ:-ਜਿਵੇਂ ਚੌੜੇ ਸਥਾਨ ਪਰ ਪਈਆਂ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹੀ ਰੂਪ ਨੌਕਾ ਕਿਥੇ ਡੋਬ ਰੱਖੀ ਹੈ।

ਵਾ:-ਚਉੜਿ=ਰੜੇ ਮੈਦਾਨ ਵਾਂਗੂੰ ਅਰਥਾਤ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਜਲ ਵਾਂਗੂੰ ਝੁੱਟੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਬਿਰਤੀ ਰੂਪੀ ਨੌਕਾ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਡੋਬ ਰੱਖੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਸਿਉ ਤੋੜਿ ਬਿਖਿਆ ਸੰਗਿ ਜੋੜੀ ॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਤੋੜ ਕੇ ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ ਵਾ:-ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਈ ਹੈ।

ਬਿਖਿਆ ਬਿਆਪਿਆ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਬਿਖਿਆ ਲੈ ਡੂਬੀ ਪਰਵਾਰੁ ॥੧॥

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦ ਵਿਚ ਡੁਬ ਰਹੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?

ਉੱਤਰ-ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਉਹੀਓ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਹੈ।

ਰੇ ਨਰ ਨਾਵ ਚਉੜਿ ਕਤ ਬੋੜੀ ॥

ਹਰਿ ਸਿਉ ਤੋੜਿ ਬਿਖਿਆ ਸੰਗਿ ਜੋੜੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਸੁਰਿ ਨਰ ਦਾਧੇ ਲਾਗੀ ਆਗਿ ॥ ਨਿਕਟਿ ਨੀਰੁ ਪਸੁ ਪੀਵਸਿ ਨ ਝਾਗਿ॥੨॥

ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਵਾ:-ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਦੇ ਲੱਗਣੇ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਮਨੁਖ ਦਾਧੇ=ਸੜ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਅੱਗ ਤੈਨੂੰ ਭੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਅੱਗ ਦੇ ਬੁਝਾਣ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਹੇ ਪਸੂ! ਤੂੰ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਰੂਪੀ ਬੂਰ ਨੂੰ ਝਾਗਿ-ਲੰਘ ਕੇ ਭਾਵ ਪਰੇ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ। ਵਾ:-ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਜਲ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ ਹੇ ਪਸੂ! ਤੂੰ ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਰੂਪ ਬੂਰ ਨੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਭਾਵ ਪਰੇ ਹਟਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ? ਵਾ:-ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਹੇ ਪਸੂ ਅਗਿਆਤ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਝਾਗਿ=ਝਾਖ=ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ। ੨॥

ਚੇਤਤ ਚੇਤਤ ਨਿਕਸਿਓ ਨੀਰੁ ॥ ਸੋ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਕਥਤ ਕਬੀਰੁ॥੩॥੨੪॥

ਚਿੰਤਨ ਹੀ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਵ ਪੁਨਾ ਪੁਨਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲ ਨਿਕਲਿਆ। ਵਾ:-ਨਾ ਮੈਂ ਅਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਨਾਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਵਿਗਿਆਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ, ਐਸੇ ਚੇਤਦਿਆਂ ਚੇਤਦਿਆਂ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪੀ ਜਲ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ

ਉਸ ਜਲ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਧ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ॥੩॥੨੪॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਸਭ ਇਸਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਤਾੜ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੂਤੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ ਮਹਤਾਰੀ ॥੧॥

ਜਿਸ ਕੁਲ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਤਿਸ ਲੜਕੇ ਦੀ ਮਹਤਾਰੀ=ਮਾਂ ਬਿਧਵਾ=ਰੰਡੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋ ਗਈ । ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਰੰਡੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਜੰਮਦੀ ਤਾਂ ਨਾ ॥੧॥

ਯਥਾ-ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤਿਸ ਕੈ ਕੁਲਿ ਲਾਗੀ ਗਾਰੀ ॥
ਹਰਿ ਤਿਸ ਕੈ ਕੁਲਿ ਪਰਸੂਤਿ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਤਿਸੁ ਬਿਧਵਾ ਕਰਿ ਮਹਤਾਰੀ ॥੨॥

[ਮਲਾਰ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੧੨੬੫

ਤਥਾ-ਜਨਨੀ ਜਨੈ ਤ ਭਗਤ ਜਨ ਕੈ ਦਾਤਾ ਕੈ ਸੂਰ ॥

ਨਾਹਿ ਤ ਜਨਨੀ ਬਾਝ ਰਹਿ ਕਾਹਿ ਗਵਾਵੈ ਨੂਰ ॥

ਜਿਹ ਨਰ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਨਹਿ ਸਾਧੀ ॥ ਜਨਮਤ ਕਸ ਨ ਮੁਓ ਅਪਰਾਧੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਮਨੁਖ ਨੇ ਰਾਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਸਾਧੀ=ਕੀਤੀ, ਉਹ ਪਾਪੀ ਜੰਮਦਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਰ ਗਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮੁਚੁ ਮੁਚੁ ਗਰਭ ਗਏ ਕੀਨ ਬਚਿਆ ॥ ਬੁਡਭੁਜ ਰੂਪ ਜੀਵੇ ਜਗ ਮਝਿਆ ॥੨॥

ਮੁਚੁ=ਬਹੁਤੇ ਜੀਅ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਚੁ=ਛਣ ਗਏ ਭਾਵ ਗਿਰ ਗਏ ਹਨ ।
ਇਹ ਕੀਨ ਬਚਿਆ=ਕਿਉਂ ਬਚ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਭੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕਰਦਾ ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ-ਮੁਚੁ=ਬਹੁਤੇ ਜੀਵ ਮੁਚੁ=ਬਹੁਤੇ ਗਰਭਾਂ ਵਿਚ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਭਾਵ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । [ਪਾਠ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਹੈ 'ਕੀਨ' ।] ਐਸਾ ਮਨੁਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਬੁਡਭੁਜ ਰੂਪ=ਕੋਹੜੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ । ਵਾ:-ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਬਾਹਾਂ ਤਕ ਡੁੱਬਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ ॥ ੨ ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੈਸੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੈਸੇ ਕੁਬਜ ਕੁਰੂਪ ॥੩॥੨੫॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰਾ ਸਰੂਪ ਸੁੰਦਰ ਭੀ ਹੋਵੇ,

ਤੇ ਜੇ ਕੁਝ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਹੋਰ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸਾਧਨਾਂ ਸਪੰਨ ਹੋਵੇ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਨਿਸਫਲ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ॥੩॥੨੫॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਜਨ ਲੇਹਿ ਖਸਮ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥੧॥

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੧॥

ਸੋ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥ ਸੋ ਭਾਈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਨਿਰਮਲ—ਸੁਧ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁਖ ਘਾਪਾਂ ਚੂਪੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਿਰਮਲ ਹੈ। ਓਹੀਓ ਪਿਆਰਾ ਵੀਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਵੈ—ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਹ ਘਟ ਰਾਮੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਪਰਾ ਪੰਕਜ ਹਮ ਧੂਰਿ ॥੨॥

ਹਨੂੰਮਾਨ ਵਾਂਗੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਿਸਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ॥੨॥

ਜਾਤਿ ਜੁਲਾਹਾ ਮਤਿ ਕਾ ਧੀਰੁ ॥ ਸਹਜਿ ਸਹਜਿ ਗੁਣ ਰਮੈ ਕਬੀਰੁ ॥੩॥੨੬॥

ਜੁਲਾਹਾ ਜਾਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਸਭ ਜਾਤੀਆਂ ਤੋਂ ਨੀਚ ਹਾਂ, ਪਰ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਮੈਂ ਧੀਰਜਵਾਨ ਹਾਂ। ਵਾ:-ਜੁ×ਲਾਹਾ=ਜੋ ਲਾਭਦਾਇਕ ਆਤਮਪਦ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਜਾਤਿ=ਜਾਣ ਕੇ ਮੈਂ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਧੀਰਜਵਾਨ ਹਾਂ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਮੱਖਣ ਦਾ ਅਭਾਵ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ। ਵਾ:-ਸਹਜਿ=ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਸਹਜਿ=ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਰਮੈ=ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ॥੩॥੨੬॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਜੋਗੀ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਆਪ ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਇਕਰਸ ਲਗੀ ਰਹੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਅੰਤੀਵ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ।

ਗਗਨਿ ਰਸਾਲ ਚੁਐ ਮੇਰੀ ਭਾਠੀ ॥ ਸੰਚਿ ਮਹਾ ਰਸੁ ਤਨੁ ਭਇਆ ਕਾਠੀ ॥੧॥

ਰਸਾਲ=ਰਸ ਦਾ ਘਰ ਜੋ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰੀ ਭੱਠੀ ਚੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ

ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਹ ਅਨੰਦ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਭੱਠੀ ਦੀਆਂ ਇੜਾਂ ਪਿੰਗਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ। ਯੋਗ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋ ਸਰੀਰ ਕ੍ਰਿਸ (ਲਿੱਸਾ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਕਾਠੀ=ਲਕੜੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਧ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਕਲਸ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਰੂਪ ਪਿਆਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਨਾਲ ਜੋਗਾਨੰਦ ਰੂਪ ਮਹਾਰਸ ਨੂੰ ਸੰਚਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ—ਭਾਠੀ ਗਗਨੁ ਸਿੰਢਿਆ ਅਰੁ ਚੁੰਢਿਆ ਕਨਕ ਕਲਸ ਇਕੁ ਪਾਇਆ ॥

ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਧਾਰ ਚੁਐ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ ਰਸ ਮਹਿ ਰਸਨੁ ਚੁਆਇਆ ॥੨॥

[ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੯੨

ਫਿਰ ਜੋਗੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਾਡੇ ਮਤ ਵਿਚ ਅਸਲ ਸ਼ਰਾਬ ਭੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋਗੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਮਤ ਵਿਚ ਅਸਲ ਸ਼ਰਾਬ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? ਉੱਤਰ—

ਗਗਨਿ ਰਸਾਲ=ਸੁੰਦਰ ਜੋ ਚੇਤਨ ਦੇਵ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਭੱਠੀ ਚੋਂ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਾ ਤੇ ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਘਣਾ ਇਹ ਦੋ ਨਾਲਾਂ ਹਨ। ਤਨੁ ਭਇਆ ਕਾਠੀ=ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਇਹ ਲਕੜੀਆਂ ਬੁਲੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਧ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਘੜਾ ਹੈ। ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਇਹ ਪਿਆਲਾ ਹੈ ਇਸ ਸਮਗਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਉਆ ਕਉ ਕਹੀਐ ਸਹਜ ਮਤਵਾਰਾ ॥

ਪੀਵਤ ਰਾਮ ਰਸੁ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਉਆ ਕਉ=ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਜਤਨ ਹੀ ਮਤਵਾਰਾ=ਝੱਲਾ ਆਖੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਇਸ ਅੰਤਰੀਵ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਜਤਨ ਹੀ ਮਤਵਾਰਾ=ਮਤੀ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਵੱਡੀ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਰਾਮ ਰਸ ਰੂਪੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਹਜ ਕਲਾਲਨਿ ਜਉ ਮਿਲਿਆਈ ॥ ਆਨੰਦਿ ਮਾਤੇ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਈ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਰਾਬੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਮਗਰੋਂ ਕਲਾਲਨਿ=ਵੇਸ਼ਵਾ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪੀਣ ਮਗਰੋਂ ਜਦ ਸਹਜ=ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪੀ ਕਲਾਲਨਿ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਰਾਤ ਦਿਨ ਸਫਲੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਚੀਨਤ ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨ ਲਾਇਆ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਤੈ ਅਨਭਉ ਪਾਇਆ ॥੩੨੭॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇ ਚੀਨਤ=ਜਾਨਣ ਵਿਚ ਚਿਤ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਅਨਭਉ=ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਵਾ :-ਡਰ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ॥੩॥੨੭॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਦੋ ਪੰਡਿਤ ਝਗੜਦੇ ਹੋਏ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ। ਇਕ ਕਹੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਕਹੇ ਜੀਵ ਦੇ ਜੀਵਤ ਭਾ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ—

(ਪੰਨਾ ੩੨੯) ਮਨ ਕਾ ਸੁਭਾਉ ਮਨਹਿ ਬਿਆਪੀ ॥

ਮਨਹਿ ਮਾਰਿ ਕਵਨ ਸਿਧਿ ਥਾਪੀ ॥੧॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ :-ਮਨ ਵਸਿਸ਼ਟ ਜੀਵ ਦਾ ਸੁਭਾਉ=ਸਰੂਪ ਜੋ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਹੈ ਉਹ ਮਨਹਿ ਬਿਆਪੀ—ਜੀਵ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਭੀ ਅਨਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵ ਭੀ ਅਨਾਦੀ ਹੈ। ਯਥਾ—

ਬ੍ਰਹਮ ਮਾਯਾ ਸਬੰਧੁ ਰੁ ਜੀਵ ਈਸ਼ ਭੇਦ ਤਿੰਨ ਖਟ ਏਹ ਅਨਾਦੀ ਤਾ ਮੇ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਤ ਮਾਨੀਏ ।

[ਵਿਚਾਰ ਚੰਦ੍ਰੋਦੇ ਦੁਤੀ ਕਲਾ, ਪੰਨਾ ੨੦

੧. ਬ੍ਰਹਮ, ੨. ਮਾਇਆ, ੩. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਬੰਧ ਹੈ, ੪. ਜੀਵ, ੫. ਈਸ਼ਰ, ੬. ਜੀਵ ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਜੋ ਭੇਦ। ਇਹ ਖਟ ਪਦਾਰਥ ਅਨਾਦੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਤ ਅਨਾਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਪੰਜ ਪਦਾਰਥ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਨਾਦੀ ਹਨ।

ਜੀਵ ਦਾ ਮਰਨਾ ਨਾ ਸਾਸਤ੍ਰ ਮਤ ਕਰਕੇ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਲੌਕਿਕ ਮਤ ਕਰਕੇ ਹੈ।

ਹੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ। ਜੇਕਰ ਮਨ ਵਸਿਸ਼ਟ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਸਿਧਿ=ਮੋਖਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਥਾਪਣੀ ਹੈ ॥੧॥ ਯਥਾ—ਮੋਖ ਬਧੁ ਤਬ ਕੋਣ ਗਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਮੋਖਸ ਰੂਪੀ ਲਾੜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸ ਨੇ ਵਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੋਖਸ ਰੂਪੀ ਲਾੜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜੀਵ ਨੇ ਹੀ ਵਿਆਹੁਣਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਖਿਆਲ ਹੈ।

ਕਵਨੁ ਸੁ ਮੁਨਿ ਜੋ ਮਨੁ ਮਾਰੈ॥ ਮਨ ਕਉ ਮਾਰਿ ਕਹਹੁ ਕਿਸੁ ਤਾਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਮੁਨੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਵਸਿਸ਼ਟ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਮੁਨੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਮੂਰਖ ਹੈ। ਮਨ=ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਦਸੈ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਫਿਰ ਤਾਰਨਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਬੋਲੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥ ਮਨ ਮਾਰੇ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥੨॥

ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਮਨ=ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਸਭ ਕੋਈ ਬੋਲਦਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜੀਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਅਸਲੀ ਮਤ ਹੈ ਜੋ ਮਨ=ਜੀਵ ਦੇ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਦੇ ਮਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ॥੨॥

ਯਥਾ :-ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਹਣੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਮਨ ਮੂਏ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥

[ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਪੰਨਾ ੧੨੭੭]

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੇ ਜਾਨੈ ਭੇਉ ॥ ਮਨੁ ਮਧਸੂਦਨੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਦੇਉ ॥੩॥੨੮॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਜੀਵ ਦੇ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਭੇਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨ=ਜੀਵ ਮਧਸੂਦਨੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਦੇਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥੨੮॥

ਪੁਨਾ-ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਠੀਕ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੀਵ ਦੇ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਦਸੋ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਦਾ ਕੀ ਸਰੂਪ ਹੈ? ਉੱਤਰ-

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :- ਮਨ ਕਾ ਸੁਭਾਉ ਮਨਹਿ ਬਿਆਪੀ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅੱਗ ਦਾ ਗਰਮ ਸੁਭਾਉ ਅੱਗ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਉ=ਸਰੂਪ ਜੋ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਹਨ ਉਹ ਮਨ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਆਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਹਟਾਉਣਾ ਹੀ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਹੈ।

ਮਨਹਿ ਮਾਰਿ ਕਵਨ ਸਿਧਿ ਥਾਪੀ ॥੧॥

ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਕੌਣ ਸੀ ਸਿਧੀ ਥਾਪਣ ਜੋਗ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-
ਕਬੀਰ ਸੋਈ ਮਾਰੀਐ ਜਿਹ ਮੂਏ ਸੁਖ ਹੋਇ ॥ ਭਲੇ ਭਲੇ ਸਭ ਕੇ ਕਹੈ ਬੁਰੇ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥੬॥

ਕਵਨੁ ਸੁ ਮੁਨਿ ਜੋ ਮਨੁ ਮਾਰੈ ॥

ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਸਰੇਸ਼ਟ ਮੁਨੀ ਹੈ? ਅਥਵਾ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਦਿਆਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਕੋਈ ਮੁਨੀ ਹੈ ਬਹੁਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਮਨ ਕਉ ਮਾਰਿ ਕਹਹੁ ਤਿਸੁ ਤਾਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਹੁ ਖਾਂ ਉਹ ਕਿਸ ਨੂੰ ਤਾਰਦਾ ਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਡੋਬਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਾਰਦਾ ਤੇ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡੋਬਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ :-ਤਿਸ ਕੈ ਭਾਣੈ ਕੋਇ ਨ ਭੂਲੈ ਜਿਨ ਸਗਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਤਾ ॥

ਅਥਵਾ:-ਜਿਸ ਨੇ ਇਕ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਭਾਵ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਫਿਰ ਕਹੁ ਖਾਂ ਕਿਸ ਕਿਸ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨੂੰ ਤਾੜਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਾੜਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਮਨ ਦੇ ਕਾਬੂ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਆਪੇ ਹੀ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਬੋਲੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਮਨ ਮਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਦਾ ਕੀ ਬੁਝਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ-ਮਨ ਦੇ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸਭੋਂ ਕੁਝ ਬੁਝਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਮਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੌਰਦਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਭੀ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮਨ ਰਹੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸਭ ਕੋਈ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮਨ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸੁਆਲ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਰੋਟੀ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਭੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਲਾਂਗਰੀ ਆ ਕੇ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਦਾਲ ਭਾਜੀ ਵਿਚ ਲੂਣ ਠੀਕ ਹੈ ? ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਉੱਤਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਰਤੀ ਭਰ ਠਹਿਰ ਜਾਹ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਖਾ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵੇਖ ਲਓ-ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਨ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਜੀਵ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵੇਲੇ ਸੁਣਿਐ ਤੇ ਮੰਨਿਐ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ ਘੰਟਾ ਬਤੀਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਜੋ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਪੰਗਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਨਿਸਚੇ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਭ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਨ ਮਾਰੇ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥੨॥

ਮਨ ਦੇ ਮਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮਨ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਏਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਤੁਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਨ ਸਰੂਪ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਚੌਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਫੁਰਦਾ ॥ ੨ ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਜਾਨੈ ਭੇਉ ॥ ਮਨੁ ਮਧੂਸੂਦਨੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣਦੇਉ ॥ ੩ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜੋ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨ ਰੂਪ ਮਧੂ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਸੂਦਨੁ=ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਦੇਉ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਕਵਨ ਸੁ ਮੁਨਿ:-ਸੁ=ਸਰੇਸ਼ਟ ਮੁਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ-ਜੋ ਮਨੁ ਮਾਰੈ-ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਦਿਆਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਉਹੀਉ ਸਰੇਸਟ ਮੁਨੀ ਹੈ।

ਯਥਾ-ਸੋ ਮੁਨਿ ਜਿ ਮਨ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰੇ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੇ ॥

[ਭੇਰਉ ਮ: ੩ ਪੰਨਾ ੧੧੨੮

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਮਨ ਕਹੁ ਮਾਰਿ ਕਹਹੁ ਕਿਸ-ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਕਹੁ ਖਾਂ ਉਹ ਕਿਸ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਉੱਤਰ-ਤਾਰੇ: ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਤਾਰਨ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਵਾ:-ਉਹ ਤਾੜਨ ਦਿਆਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ। ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਭੈੜਾ ਫਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਚੰਗਾ ਫਲ ਮਿਲੇਗਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਮਨ ਕਾ ਸੁਭਾਉ-ਮਨ ਦਾ ਕੀ ਸਰੂਪ ਹੈ? ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਸਮਾਨ ਸੇ ਪੁਛਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੇ। ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਦੋਨੋਂ ਪਰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਦਸੋ।

ਉੱਤਰ-ਮਨਹਿ ਬਿਆਪੀ-ਸਮਾਨਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਨ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਅੰਤਰਿ:-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਪੰਡਤਵਾਚ-ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਹੋਰ ਭੀ ਕੋਈ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਉੱਤਰ-ਬੋਲੈ ਸਭੁ ਕੋਈ-ਸਭ ਕੋਈ ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਮਾਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਬਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮਨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਮਨਹਿ ਮਾਰਿ ਕਵਨ-ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਫਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਸਮਾਨ ਕਰਕੇ ਪੁਛਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੁਛਦੇ ਹੋ? ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਭੀ ਕਥਨ ਕਰੋ।

ਉੱਤਰ-ਸਿਧਿਥਾਪੀ-ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ, ਨਿਧੀਆਂ ਥਾਪਣ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਮੋਖ ਥਾਪਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਮਨ ਮਾਰੇ:-ਇਹ ਮਨ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਰਦਾ ਹੈ?

ਉੱਤਰ-ਬਿਨੁ-ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਮਰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਗੁਣ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਉੱਤਰ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਗੁਣ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਭਗਤਿ-ਭਗਤੀ ਦਾ ਕੀ ਸਰੂਪ ਹੈ?

ਉੱਤਰ-ਨ ਹੋਈ ॥ ੨ ॥ ਜਿਹੜਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਪਾ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਏਹੀਉ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ॥੨॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਮਨੁ-ਮਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿਥੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਉੱਤਰ-ਮਧੁਸੂਦਨੁ-ਈਸ਼ਵਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਜਿਸ ਈਸ਼ਵਰ ਤੋਂ ਮਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਦਾਤਾ ਕਿ ਅਦਾਤਾ ਹੈ? ਕਬੀਰ ਜੀ ਵਾਚ-ਉਹ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਪੰਡਤ ਵਾਚ-ਸਮਾਨ ਦਾਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾਤਾ ਹੈ? ਉੱਤਰ-

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਦੇਉ-ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਦਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਪੁਨਾ-ਪੰਡਤ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਹੇ ਕਬੀਰ ਜੀ! ਜਿਸ ਮਧੁਸੂਦਨ ਤੋਂ ਮਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ?

ਉੱਤਰ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ।

ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ? ਉੱਤਰ

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਦੇਉ-ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ।

ਫਿਰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਸ ਮਧੁਸੂਦਨ ਤੋਂ ਮਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪੂਜਣ ਯੋਗ?

ਉੱਤਰ-ਉਹ ਪੂਜਨੀਕ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਸਮਾਨ ਪੂਜਨੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਹੈ? ਉੱਤਰ-

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਦੇਉ-ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਜਨੀਕ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੂਜਨੀਕ ਹੈ, ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਰ ਇਹ ਅਰਥ ਲਕਸ਼ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਕਰਨਾ। ਯਥਾ-

ਬਹੁ ਬਿਆਪਕੰ-ਸਮਾਨਿਯੰ ਅਲਪ ਬਿਆਪਕੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼: ॥

ਪੁਨਾ-ਪੰਡਤ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਸ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ,

ਉੱਤਰ-ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਜਾਨੈ ਭੇਉ ॥੩॥੨੮॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਬੀਰ-ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਾਖਿਆਤਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ॥੩॥੨੮॥

ਯਥਾ-ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ ਜੋ ਜਾਣੈ ਭੇਉ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਉ ॥

[ਭੋਰਉ ਮਹਲਾ ੩ ਪੰਨਾ ੧੧੨੬]

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਇਕ ਨਾਸਤਕ ਖਿਆਲ ਦਾ ਪੰਡਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਆਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪੁੱਠੇ ਰਸਤੇ ਪਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਐਵੇਂ ਆਪਣੀ ਸਿਰ ਦਰਦੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਥਾ-

ਅੰਨਿ ਅੰਨਿ ਤੇ ਹੋਤ ਜਯੋ ਘਾਸਿ ਘਾਸਿ ਤੇ ਹੋਇ ॥ ਤੇਸੇ ਮਨੁਛ, ਮਨੁਛ ਤੇ ਅਵਰ ਨ ਕਰਤਾ ਕੋਇ ॥

[ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੧੮੩]

ਅਥਵਾ—ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਿਖ ਬੀਜ ਤੇ ਜਾਮਹਿ ॥ ਬੀਜ ਬ੍ਰਿਖ ਤੇ ਹੋਇ ਅਭਰਾਮਹਿ ॥

ਤਿਉ ਮਾਨੁਛ ਮਾਨੁਛ ਤੇ ਹੋਇ ॥ ਅਪਰ ਨ ਕਰਤਾ ਲਖੀਏ ਕੋਇ ॥

ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਧਿਆ ਪੈ ਗਈ। ਤਦੋਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਉਪਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤਾਰੇ ਚਮਕਦੇ ਵੇਖਕੇ ਉਂਗਲੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ :-

ਓਇ ਜੁ ਦੀਸਹਿ ਅੰਬਰਿ ਤਾਰੇ ॥ ਕਿਨਿ ਓਇ ਚੀਤੇ ਚੀਤਨਹਾਰੇ ॥੧॥

ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਅੰਬਰਿ=ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤਾਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੇ ਪੰਡਤ! ਉਹ ਕਿਸ ਚਿੱਤ੍ਰਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਚੀਤੇ=ਚਿੱਤਰੇ ਭਾਵ ਬਣਾਏ ਹਨ? ॥੧॥ ਉਸਨੇ ਆਖਿਆ ਤਾਰੇ ਤਾਂ ਅਸਮਾਨ ਨਾਲ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—

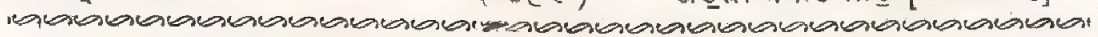
ਕਹੁ ਰੇ ਪੰਡਤ ਅੰਬਰੁ ਕਾ ਸਿਉ ਲਾਗਾ ॥ ਬੂਝੈ ਬੂਝਨਹਾਰੁ ਸਭਾਗਾ ॥੧॥

ਹੇ ਪੰਡਤ! ਹੁਣ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਅੰਬਰੁ=ਅਕਾਸ਼ ਕਿਸਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਰੋਸਟ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਬੂਝਣੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਬੂਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਡਤ ਨੇ ਸੋਚ ਕੇ ਆਖਿਆ ਅਕਾਸ਼ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਸਰੇ ਖੜਾ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਸ ਵਿਚ 'ਆਤਮ ਆਸਰੇ' ਦੋਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੇ ਆਸਰੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਚਿਤਰੇ ਹੋਏ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ।

ਨਾਸਤਕ ਨੇ ਆਖਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਹੋਰ ਅਕਾਸ਼ ਮੰਨ ਲਵਾਂਗੇ। ਪਹਿਲਾ ਦੂਜੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੇ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇਸ ਵਿਚ ਅੰਨਿਓ ਅੰਨ ਆਸਰੇ ਦੋਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਆਸਰੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਆਸਰੇ। ਇਸ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਪੰਡਤ ਨੇ ਤੀਸਰਾ ਅਕਾਸ਼ ਮੰਨਿਆ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇਸ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਚੌਕ੍ਰਕਾ ਦੋਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਪੰਡਤ ਚੌਥਾ, ਪੰਜਵਾਂ, ਛੇਵਾਂ, ਸੱਤਵਾਂ, ਅੱਠਵਾਂ, ਨੌਂਵਾਂ, ਦਸਵਾਂ ਮੰਨੀ ਗਿਆ। ਤਦ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ 'ਅਨਅਵੱਸਥਾ' ਦੋਸ਼ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਡਤ ਨੇ ਇਕ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਬੱਸ ਇਹੋ ਸਭ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਚੁਣ ਲਵਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਕਹਾਂਗੇ ਇਹ ਅਕਾਸ਼ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਚੁਣ ਲਿਆ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਚੁਣ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ 'ਬਿਨ ਗਮਨੇ ਬਰੇਹ' ਦੋਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਯੁਕਤੀ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਫਿਰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪਿਛਲਾ ਅਕਾਸ਼ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਸ ਵਿਚ 'ਪ੍ਰਾਗ ਲੋਪ ਦੋਸ਼' ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪਹਿਲਿਆਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਮੰਨ ਲਿਆ।

ਤਦ ਪੰਡਤ ਜੀ ਚੁਪ ਚਾਪ ਹੋ ਕੇ ਨਿਹੁੱਤਰ ਹੋ ਗਏ। ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਮੰਨੋ ਓਹੀ ਅਕਾਸ਼ ਧਰਤੀ ਆਦਿਕ ਸਭ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੂਰਜ ਚੰਦੁ ਕਰਹਿ ਉਜੀਆਰਾ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਪਸਰਿਆ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰਾ ॥੨॥

ਜਿਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਉਜੀਆਰਾ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੨॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਾਨੈਗਾ ਸੋਇ ॥ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਮੁਖਿ ਰਾਮੈ ਹੋਇ ॥੩॥੨੬॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਮਹਾਂ ਗਿਆਨ ਨੂੰ, ਵਾ:-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਨੈਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮੁਖੀ ਰਾਮ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਵਾ:-ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਭੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ॥੩॥੨੬॥

ਬਹੁਤੇ ਰਾਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਖੀ ਰਾਮ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ:-

ਏਕ ਰਾਮ ਦਸਰਥ ਕਾ ਬੇਟਾ ॥ ਏਕ ਰਾਮ ਘਟ ਘਟ ਮਹਿ ਲੇਟਾ ॥

ਏਕ ਰਾਮ ਕਾ ਸਗਲ ਪਸਾਰਾ ॥ ਏਕ ਰਾਮ ਸਭਹੂੰ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥ ਬੇਦ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਾਈ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਨੇ ਆਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਮਾਇਆ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈ? ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਈ! ਮਾਇਆ ਦਾ ਤਿਆਗ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਤਿਆਗੀਆਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਔਰਤ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ-

ਸਾਂਕਲ ਜੇਵਰੀ ਲੈ ਹੈ ਆਈ ॥ ੧ ॥

ਸੰਗਲ ਤੇ ਜੇਵਰੀ=ਰਸੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਗੋਂ ਇਕ ਸੰਤ ਮਿਲ ਪਏ।

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਬੀਬੀ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਤੇ ਤੂੰ ਇਹ ਕੀ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ? ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਭਿਆਨਕ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਤੂੰ ਚਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਹਾਂ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਿਆਗੀ ਵਿਰੱਕਤਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਰਸੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦੀ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਛੇਤੀ ਵੱਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਰੱਕਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਕਦੇ ਨਿਕਲ ਭੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੰਗਲ ਲਿਆਂਦੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੋ ਇਕ ਵਾਰ ਵੱਸ ਜਾਣ ਤੇ ਫਿਰ ਨਿਕਲ ਨਾ ਸਕਣ।

ਇਹ ਕੁਝ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਮਾਇਆ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕੀ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ? ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਨੇ ਆਖਿਆ ਟੱਟੂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਤਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਰਸੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹ ਸਕਦੀ ਹਾਂ।

ਇਹ ਕੁਝ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਤ ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਾਇਆ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਗਈ। ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਛਲ ਕੇ ਉਹ ਮਾਇਆ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਲਦੀ ਹੋਈ ਬਣ ਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਦੇ ਅਗੇ ਬੜੀ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਕੇ ਜਾ ਬੈਠੀ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜੀ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਵੇਖਕੇ ਪੁਛਦੇ ਹਨ :-

ਹੇ ਭਲੀ ਲੋਕੇ! ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਬੈਠੀ ਹੈਂ? ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਹ, ਮੈਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੇ, ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਉਹ ਲੜਕੀ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਸਨੂੰ ਦੁਖੀ ਦੇਖਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਦਿਲ ਨਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਰਣ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹਟਕੋਰੇ ਭਰਦਿਆਂ ਭਰਦਿਆਂ ਧੀਰਜ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਬਿਵਸਥਾ ਸੁਣਾਈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਨਬੰਧੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੜ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਭੁਲ ਗਈ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਹੁ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਕੁਟੀਆ ਵੇਖ ਕੇ ਆ ਗਈ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਸ ਦਿਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਉਸਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਬੜੀ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਲੜਕੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਜੇ ਕੋਈ ਪਿਛੋਂ ਆਕੇ ਮੈਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਦਇਆ ਕਿਸ ਕੰਮ ਆਏਗੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲ ਫੜਾ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਤੁਰੋ।

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ, ਉਂਗਲ ਫੜਾ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਤੁਰੇ। ਇਕ ਮੀਲ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਮਾਇਆ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਰਾਹ ਵਿਚ ਨਦੀ ਰਚ ਲਈ, ਉਹ ਲੜਕੀ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਆਪ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਅਗੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਦਇਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੁਣ ਭੀ ਕਰੋ, ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਦੀਓਂ ਪਾਰ ਕਰ ਆਓ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਮੁੜ ਆਉਣਾ, ਅਗੋਂ ਮੈਂ ਰਸਤਾ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗੀ।

ਸੰਤ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਮੋਢੇ ਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਦੀਓਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹੁੰਚੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਇਆ ਅੱਡੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲਗ ਪਈ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇਹ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈਂ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਇਆ ਨੇ ਚੇਤੇ ਕਰਾ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਹੁਣ ਦਸੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟੱਟੂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਸਓ।

ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਆਕੇ ਮਾਰਿਆ, ਤਦ ਕੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕੋਈ ਨਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਲੜਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਕੌਤਕ ਸੀ। ਕਬੀਰ ਜੀ

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ :- ਸਾਕਲ ਜੇਵਰੀ ਲੈਹੈ ਆਈ ॥੧॥

ਕਾਮ ਰੂਪ ਸੰਗਲ ਅਤੇ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪੀ ਜੇਵੜੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਈ—ਆ ਰਹੀ ਹੈ ॥੧॥

ਆਪਨ ਨਗਰੁ ਆਪ ਤੇ ਬਾਧਿਆ ॥

ਇਸ ਮਾਇਆ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਨਗਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਮੋਹ ਕੈ ਫਾਧਿ ਕਾਲ ਸਰੁ ਸਾਧਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਣ ਕਰਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਕਾਲ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਰੁ ਸਾਧਿਆ—ਬਾਣ ਖਿਚਕੇ ਮਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕਟੀ ਨ ਕਟੈ ਤੂਟਿ ਨਹ ਜਾਈ ॥

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਫਾਹੀ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾਂ ਰੂਪ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਕਟੀਏ ਤਾਂ ਕੱਟੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਟੁਟਦੀ ਭੀ ਨਹੀਂ । ਯਥਾ—
ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਤ ਰਹੈ ਨ ਹੋਰੀ ॥ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਸਗਲ ਕੀ ਪਿਆਰੀ ਤੁਣੈ ਨ ਕਾਹੂ ਤੋਰੀ ॥

[ਸਾਰੰਗ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੨੧੬]

ਸਾ ਸਾਪਨਿ ਹੋਇ ਜਗ ਕਉ ਖਾਈ ॥ ੨ ॥

ਉਹ ਮਾਇਆ ਸੱਪਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਸੱਪਣੀ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚਟਦੀ ਹੋਈ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਹਮ ਦੇਖਤ ਜਿਨਿ ਸਭੁ ਜਗੁ ਲੂਟਿਆ ॥

ਸਾਡੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਲੂਟ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਯਥਾ:—ਖਟੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਉਚਰਤ ਰਸਨਾਗਰ ਤੀਰਥ ਗਵਨ ਨ ਥੋਰੀ ॥

ਪੂਜਾ ਚਕ੍ਰ ਬਰਤ ਨੇਮ ਤਪੀਆ ਉਹਾ ਗੋਲਿ ਨ ਛੋਰੀ ॥

[ਸਾਰੰਗ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੨੧੬]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਹੋਰ ਭੀ ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਹੈ ? ਉੱਤਰ—
ਬੇਦ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਾਈ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਬੇਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਬਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਾਇਆ ਤਰਨੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੈ । ਗੀਤਾ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਧਿਆਇ ਚੌਦਵੇਂ ਸਲੋਕ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਅਰਜਨ ! ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮਾਇਆ ਵੇਖਣ ਦੀ ਇੱਛਿਆ ਨਾ ਕਰ । ਕਿਉਂਕਿ—

ਦੇਵੀ ਹੀ ਏਸ਼ਾ ਗੁਣਮਈ ਮਮ ਮਾਇਆ ਦਰੱਤਿਆ ।

ਮਾਮੇਵ ਯੇ "ਪ੍ਰਪਦਯੰਤੇ" ਮਾਇਆ ਮੇਤਾਨੁ ਤਰੰਤੀ ਤੇ ।

ਹੀ=ਕਿਉਂਕਿ ਏਸਾ=ਇਹ ਦੈਵੀ=ਅਦਭੁਤ ਗੁਣਮਈ=ਤ੍ਰਿਗੁਣਮਈ ਮਮ=ਮੇਰੀ ਜੋ ਯੋਗ
ਮਾਇਆ ਇਹ ਬਹੁਤ ਦੁਰੱਤਿਆ=ਕਠਨ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਜੇ=ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਮਮ ਏਵ=ਮੇਰੇ ਕੋ ਹੀ
ਪ੍ਰਪਦਯੋਤੇ=ਨਿਰੰਤਰ ਯਾਨੇ ਇਕਰਸ ਭਜਤੇ ਹੈਂ, ਤੇ=ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਇਆ ਮੇਤਾਂਝ=ਇਸ
ਮਾਇਆ ਕੋ ਤਰ ਜਾਤੇ ਹੈਂ।

ਯਥਾ:-ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਨਾ ਗੁਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ਮਹਾ ਦੁਤਰੁ ਮਾਇ ਆਛੈ ॥

[ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ, ਪੰਨਾ ੫੩੪

ਤਥਾ-ਭਰਮਤ ਭਰਮਤ ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਤਰੀ ਨ ਜਾਈ ਦੁਤਰ ਮਾਇਆ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੮੬੮

ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ-ਆਪ ਇਸ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਚੇ ਹੋ ? ਉੱਤਰ-

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਮੈ ਰਾਮ ਕਹਿ ਛੁਟਿਆ ॥੩॥੩੦॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਕੇ ਇਸ ਮਾਇਆ ਕੋਲੋਂ
ਛੁਟ ਗਿਆ ਹਾਂ ॥ ੩ ॥ ੩੦ ॥

ਦੂਸਰੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦਾ ਤਿਆਗ
ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੇਦ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਭਾਈ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਬੇਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ੨੭ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਹਨ ॥

ਸਾਂਕਲ ਜੇਵਰੀ ਲੈਹੈ ਆਈ ॥ ੨ ॥

ਉਹ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਣ ਲਈ ਸੰਗਲ ਤੇ
ਰਸੀਆਂ ਲੈਕੇ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਯੋਗ ਆਦਿਕ
ਕਰਮ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਗਲ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸਰਾਧ ਆਦਿਕ ਛੋਟੇ ਕਰਮ ਹਨ ਇਹ
ਰੱਸੀਆਂ ਹਨ। ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਤੇ ਪੰਡਤ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਅਹੇੜੀ ਭਾਵ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ
ਇਹੋ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਕਰਮ ਕਰਨ
ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਨਾ ਕਰਮ ਕਦੇ ਮੁਕਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਇਹ ਛੁਟ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੇਦ ਦਾ ਇਕ ਲਖ ਸਲੋਕ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੮੦ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਨੂੰ ਕਥਨ
ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੬ ਹਜ਼ਾਰ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਾਂਡ ਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ੪ ਹਜ਼ਾਰ ਸਲੋਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਹੈ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ੮੦ ਹਜ਼ਾਰ ਸਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਅਗੇ ੨੭ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਲਗੀਧਰ
ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

ਜੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਨ ਕੇ ਭਏ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ਤਿਨ ਤਿਨ ਕ੍ਰਿਆ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਤਿਆਗੀ ॥

ਜਿਨ ਮਨੁ ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਠਹਿਰਾਯੋ ॥ ਸੋ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਨ ਕੇ ਰਾਹ ਨ ਆਯੋ ॥੧੮॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਚਾਰ ਹੀ ਬੇਦ ਬਨਾਏ ॥ ਸਰਬ ਲੋਕ ਤਿਹ ਕਰਮ ਚਲਾਏ ॥

ਜਿਨ ਕੀ ਲਿਵ ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਲਾਗੀ ॥ ਤੇ ਬੇਦਨ ਤੇ ਭਏ ਤਿਆਗੀ ॥੧੯॥

[ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੫੦

ਆਪਨ ਨਗਰੁ ਆਪ ਤੇ ਬਾਧਿਆ ॥ ਮੋਹ ਕੇ ਫਾਧਿ ਕਾਲ ਸਰੁ ਸਾਂਧਿਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਸ ਕਰਮ ਫਾਹੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਨਗਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਹ ਜੀਵ ਮੋਹ ਵਿਚ ਹੀ ਫਸਿਆ ਰਿਹਾ। ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋ ਕੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਾਲ ਨੇ ਬਾਣ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮਾਰਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁਲੋਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਟੀ ਨ ਕਟੇ ਤੂਟਿ ਨਹ ਜਾਈ ॥ ਸਾ ਸਾਪਨਿ ਹੋਇ ਜਗ ਕਉ ਖਾਈ ॥ ੨ ॥

ਇਹ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਟਿਆਂ ਕਟੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਤੋੜਿਆਂ ਟੁਟਦੀ ਭੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕਰਮ ਫਾਹੀ ਸੱਪਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਹਮ ਦੇਖਤ ਜਿਨਿ ਸਭੁ ਜਗੁ ਲੂਟਿਆ ॥

ਸਾਡੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਸ ਕਰਮ ਫਾਹੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਲੂਟ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕਰਮ ਫਾਹੀ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟੇ ਹੋ? ਉੱਤਰ—

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਮੈ ਰਾਮ ਕਹਿ ਛੂਟਿਆ ॥੩॥੩੦॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਛੁਟ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਮ ਨਾਮ ਐਸਾ ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਗੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਪੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ॥੩॥੩੦॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ:—ਇਕ ਰਾਜਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਇਕ ਘੋੜਾ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਉਤੇ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਰੋ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਰਾਜਨ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਗੇ ਹੀ ਘੋੜੇ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਘੋੜੇ ਪਰ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਥਕੋਗੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਭੀ ਆਪ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਘੋੜਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਰਾਜਨ! ਉਹ ਮਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜਾ ਹੈ।

ਦੇਇ ਮੁਹਾਰ ਲਗਾਮੁ ਪਹਿਰਾਵਉ ॥

ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜੋ ਮੋਹ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅਰੀ—ਦੁਸ਼ਮਨ ਜੋ ਵੇਰਾਗ ਹੈ ਇਹ ਉਸ ਮਨ ਰੂਪੀ, ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਲਗਾਮ ਪਾਉਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਲਗਾਮਾਂ ਤਾਂ ਦੋ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਢਿਲੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਖਿਚੀ ਹੋਈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਕੋ ਕਹੀ ਹੈ ਫਿਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ

ਹਨ-ਦੇਹ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਮੋਹ ਹੈ ਉਸ ਮੋਹ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਵੇਰਾਗ ਇਹ ਢਿੱਲੀ ਲਗਾਮ ਹੈ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ ਇਹ ਢਿੱਲੀ ਹੋਈ ਲਗਾਮ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਦੇਹ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਮੋਹ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਜੋ ਵਿਵੇਕ ਹੈ, ਇਹ ਅਸੀਂ ਮਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮੁਹਾਰ-ਪੂਜੀ ਪਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜੋ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ ਇਹ ਮਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਲਗਾਮ ਪਹਿਰਾਈ ਹੈ।

ਸਗਲ ਤਜੀਨੁ ਰਾਗਨ ਦਉਰਾਵਉ ॥੧॥

ਸਾਰਿਆਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਤਜੀਨੁ=ਤਿਆਗਣਾ ਇਹ ਉਸ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਜੀਨੁ=ਕਾਠੀ ਪਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿਦਾਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਸੜਕ ਉਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੌੜਾਂਦੇ ਹਾਂ ॥੧॥

ਅਪਨੈ ਬੀਚਾਰਿ ਅਸਵਾਰੀ ਕੀਜੈ ॥

ਆਪਣੇ ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਇਹ ਮਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਅਸਵਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਹਜ ਕੈ ਪਾਵੜੈ ਪਗੁ ਧਰਿ ਲੀਜੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਹਜ=ਸਾਂਤੀ। ਪਾਵੜੈ=ਰਕਾਬਾਂ। ਪਗੁ=ਪੈਰ।

ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਸਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਰਕਾਬਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਚਿਤ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਦੋ ਪੈਰ ਧਰ ਲੀਤੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਚਲੁ ਰੇ ਬੈਕੁੰਠ ਤੁਝਹਿ ਲੇ ਤਾਰਉ ॥ ਹਿਚਹਿ ਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਚਾਬਕ ਮਾਰਉ ॥੨॥

ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਮਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਹੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ! ਤੂੰ ਚਲ, ਤੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਕੇ ਬੈਕੁੰਠ, ਅਰਥਾਤ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਲੈ ਚਲੀਏ। ਹੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ! ਜੇ ਤੂੰ ਹਿਚਹਿ=ਅੜੀ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਚਾਬਕ ਮਾਰਾਂਗਾ ॥੨॥ ਯਥਾ-ਕੜੀਆਲੂ ਮੁਖੇ ਗੁਰਿ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਹਰਿ ਚਾਬਕੁ ਲਾਇਆ ਰਾਮ ॥

ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਇ ਚਾਬਕੁ ਮਨੁ ਜਿਣੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੀਤਿਆ ॥

[ਵਡਹੰਸ ਮ: ੪ ਘੋੜੀ ਪੰਨਾ ੫੭੫]

ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਭਲੇ ਅਸਵਾਰਾ ॥ ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਤੇ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਰਾ ॥੩॥੩੧॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਮਨ ਰੂਪ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਇਆ ਕਰ ਕੇ ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਮਨ ਬੇਦਾਂ ਦੇ ਦਸੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਅਤੇ ਕਤੇਬਾਂ ਦੇ ਮੱਤ ਕੋਲੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਨਿਰਾਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥੩੧॥

ਯਥਾ-ਪੰਡਿਤ ਮੁਲਾ ਜੋ ਲਿਖਿ ਦੀਆ ॥ ਛਾਡਿ ਚਲੇ ਹਮ ਕਛੂ ਨ ਲੀਆ ॥੩॥

[ਭੇਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਨਾ ੧੧੫੯]

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਵੈਰਾਗ ਮਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਨੜੇਏ ਨਾਲ ਮਸਾਣਾਂ ਵਿਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਭੀ ਗਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਖਾ ਵਿਚ ਰੱਖ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਤਦੋਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਮੌਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ :-

ਜਿਹ ਮੁਖਿ ਪਾਚਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਏ ॥ ਤਿਹ ਮੁਖ ਦੇਖਤ ਲੂਕਟ ਲਾਏ ॥੧॥

ਜਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੁਧ, ਦਹੀਂ, ਘਿਉ, ਮਿਸ਼ਰੀ, ਸ਼ਹਿਤ ਵਾਂਗ-ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ-ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਵਾਂਗ-ਜਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਯਥਾ-ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਹਿ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੬੬]

ਉਸੇ ਮੁਖ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਅੱਗ ਦੇ ਮੁਆਤੇ ਲਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਵਾਂਗ-ਲਾ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ-ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲੋਂ ਲੂਕਟ=ਚੁਆਤਾ ਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਦੇ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਸਗੋਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਗੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੋ-

ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਰਾਮ ਰਾਇ ਕਾਟਹੁ ਮੇਰਾ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਇਕ ਦੁਖ ਕੱਟ ਦਿਓ।

ਅਗਨਿ ਦਹੈ ਅਰੁ ਗਰਭ ਬਸੇਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਵੱਸ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਜਨਮ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਸੜਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੁਖ ਕੱਟਣਾ ਕਰੋ।

ਵਾਂਗ:-ਹੇ ਰਾਮਰਾਇ ! ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਜਿਹੜਾ ਮਰਨ ਅਤੇ ਜੰਮਣ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰਾ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿਓ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਨ ਦਾ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਵਸਣ ਦਾ। ਅਗਨ ਦਹੈ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਰਨ ਦੀ ਹੈ, ਗਰਭ ਬਸੇਰਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜੰਮਣ ਦੀ ਹੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਇਸ਼ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਜਨਮ ਕਾਲ ਵਿਚ ਭੀ ਹਜ਼ਾਰ ਬਿਛੂ ਦੇ ਲੜਨ ਜਿਤਨਾ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਨ ਵਿਚ ਭੀ ਹਜ਼ਾਰ ਬਿਛੂ ਦੇ ਲੜਨ ਜਿੰਨਾ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਕੰਧ ਦਸਵੇਂ ਧਿਆ ਵਿਖੇ ਮਰਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ੬੦ ਹਜ਼ਾਰ ਬਿਛੂ ਦੇ ਲੜਨ ਜਿੰਨਾ ਦੁਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਤਨਾ ਹੀ ਦੁਖ ਜਨਮ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਦੁਖ ਕਿਹਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ-ਜਿਉ ਆਇਆ ਤਿਉ ਜਾਵਹਿ ਬਉਰੇ ਜਿਉ ਜਨਮੇ ਤਿਉ ਮਰਣੁ ਭਇਆ ॥ [ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧ ਪੰਨਾ ੬੦੬]

ਕਾਇਆ ਬਿਗੁਤੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਤੀ ॥ ਕੋ ਜਾਰੇ ਕੋ ਗਡਿ ਲੇ ਮਾਟੀ ॥੨॥

ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਜੋ ਕਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਯਥਾ—ਇਕਿ ਦਝਹਿ ਇਕ ਦਬੀਅਹਿ ਇਕਨਾ ਕੁਤੇ ਖਾਹਿ ॥

ਇਕ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਸਟੀਅਹਿ ਇਕਿ ਭੀ ਫਿਰਿ ਹਸਣਿ ਪਾਹਿ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੪੮

ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਿਟੀ ਵਿਚ ਗੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥ ਯਥਾ—

ਓਇ ਲੇ ਜਾਰੇ ਓਇ ਲੇ ਗਾਡੇ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਦੁਹੁ ਨ ਪਾਈ ॥ [ਸੋਰਠ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਨਾ ੬੫੪

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਹਰਿ ਚਰਣ ਦਿਖਾਵਹੁ ॥ ਪਾਛੈ ਤੇ ਜਮੁ ਕਿਉ ਨ ਪਠਾਵਹੁ ॥੩॥੩੨॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਕਿ ਹੇ ਹਰੀ ! ਪਹਿਲੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਚਰਨ ਵਿਖਾਉਣਾ ਕਰੋ ।

ਅਥਵਾ—ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ਹੇ ਹਰੀ ਚਰਣ—ਪੂਜਨੀਕ ਵਾ—ਬੇਦ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਯ ! ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਮੈਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣਾ ਕਰੋ ।

ਪਿਛੋਂ ਫਿਰ ਆਪ ਜਮ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭੇਜੋਗੇ ਭਾਵ ਪਿਛੋਂ ਜਮ ਨੂੰ ਭੇਜ ਹੀ ਦੇਣਾ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਕੀ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ—ਪਿਛੋਂ ਫਿਰ ਆਪ ਕਦੇ ਭੀ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੇਜੋਗੇ ॥ ੩ ॥ ੩੨ ॥

ਯਥਾ—ਸੰਤਨ ਮੋਕਉ ਪੁੰਜੀ ਸਉਪੀ ਤਉ ਉਤਰਿਆ ਮਨ ਕਾ ਧੋਖਾ ॥

ਧਰਮਰਾਇ ਅਥ ਕਹਾ ਕਰੈਗੋ ਜਉ ਫਾਟਿਓ ਸਗਲੋ ਲੇਖਾ ॥ [ਸੋਰਠ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੬੧੪

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ--ਕਾਂਸੀ ਵਿਚ ਇਕ ਥਾਂ ਉਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਮਕਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦਾ ਮਕਾਨ ਭੀ ਸੀ । ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । ਢੋਲਕੀਆਂ, ਛੋਟੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਦਿਕ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਉਧਰ ਵੇਸ਼ਵਾ ਪਾਸ ਜਦੋਂ ਭੀ ਕਾਮ ਚੋਸ਼ਟਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲੰਪਟ ਪੁਰਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਆਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਪੁਜਦੀ ਸੀ । ਵੇਸ਼ਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕੇ ।

ਯਥਾ—ਦੁਰਮਤਿ ਭਾਗ ਹੀਨ ਮਤਿ ਫੀਕੇ ਨਾਮੁ ਸੁਨਤ ਆਵੈ ਮਨਿ ਰੋਹੀ ॥

ਕਉਆ ਕਾਗ ਕਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਪਾਈਐ ਤ੍ਰਿਪਤੋ ਵਿਸਟਾ ਖਾਇ ਮੁਖਿ ਗੋਹੀ ॥

[ਗੁਜਰੀ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੪੬੯

ਯਥਾ :—ਕੂੜਿ ਕਪਟਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਗੋਝਾਨਾ ॥ ਨਾਮ ਸੁਨਤ ਜਨੁ ਬਿਛੁਅ ਡਸਾਨਾ ॥੨॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੮੯੩

ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀ ਕੇ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦਾ ਪੀਪਾ ਲਿਆ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੇਲ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਖੂਬ ਭਾਂਬੜ ਨਿਕਲਣ ਲਗੇ, ਲਾਟਾਂ ਅਸਮਾਨ ਤਕ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਿਆਂ ਸਤਸੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਹਾਲ ਦੁਹਾਈ ਮੱਚ ਗਈ। ਅੱਗ ਬੁਝਾਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਅੱਗ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਸੱਚੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਆਪ ਕੋਈ ਉਪਾਉ ਕਰੋ! ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਤੁਸੀਂ ਡਰੋ ਨਾ ਅੱਗ ਹੁਣੇ ਬੁਝ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਹਨੇਰੀ ਆ ਗਈ। ਅੱਗ ਹੋਰ ਭੀ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ। ਸਤਸੰਗੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਬੜੀ ਭੇੜੀ ਮੌਤੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਤਦੋਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਆਪੇ ਪਾਵਕੁ ਆਪੇ ਪਵਨਾ ॥ ਜਾਰੈ ਖਸਮੁ ਤ ਰਾਖੈ ਕਵਨਾ ॥੧॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਪਵਨ ਦੇਵਤਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਖਸਮੁ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਸਾੜਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੌਣ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਰਾਮ ਜਪਤ ਤਨੁ ਜਰਿ ਕੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਚਿਤੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥੧॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਭਾਵੇਂ ਸਰੀਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸੜ ਜਾਵੇ। ਬੇਸ਼ਕ ਸੜ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦੇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਨੇ ਸੜ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਚਿੱਤ ਤਾਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਫਿਰ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਭਗਤ ਜੀ! ਆਪ ਇਤਨੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਅਗੇ ਤਾਂ ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੋ ਕੁਝ ਘਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸੜ ਬਲ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

ਕਾ ਕੋ ਜਰੈ ਕਾਹਿ ਹੋਇ ਹਾਨਿ ॥ ਨਟ ਵਟ ਖੇਲੈ ਸਾਰਿਗਪਾਨਿ ॥੨॥

ਕਿਸਦਾ ਸੜਦਾ ਹੈ? ਅਤੇ ਕਿਸ ਦਾ ਕੁਝ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਹੈ।

ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਨਟ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:—ਨਟ ਦੇ ਵੱਟੇ ਭਾਵ ਜਮ੍ਹਰੇ ਵਾਗਰ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੨॥

ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇਕਰ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਰਬਾਦ ਨਾ ਕਰੋ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਬਚਾ ਲਓ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਅਖਰ ਦੁਇ ਭਾਖਿ ॥

ਹੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਦੋ ਅਖਰ 'ਰਾ-ਮ' ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰੀ ਜਾਓ, ਡਰੋ ਨਾ, ਗੁਰਮੁਖ ਬਣੋ। ਯਥਾ-ਕਬੀਰ ਪਰਭਾਤੇ ਤਾਰੇ ਖਿਸਹਿ ਤਿਉ ਇਹੁ ਖਿਸੈ ਸਰੀਰੁ ॥

ਏ ਦੁਇ ਅਖਰ ਨਾ ਖਿਸਹਿ ਸੋ ਗਹਿ ਰਹਿਓ ਕਬੀਰ ॥੧੭੧॥ [ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਪੰਨਾ ੧੩੭੩

ਵਾ:-ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੂਪ ਦੋ ਅਖਰ ਕਥਨ ਕਰੋ।

ਯਥਾ-ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਖਰ ਦੁਇ ਇਹ ਮਾਲਾ ॥ ਜਪਤ ਜਪਤ ਭਏ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ॥੧॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੩੮੮

ਹੋਇਗਾ ਖਸਮੁ ਤ ਲੋਇਗਾ ਰਾਖਿ ॥੩॥੩੩॥

ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖਸਮੁ-ਗੁਸਾਈਂ (ਮਾਲਕ) ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੱਖ ਲਏਗਾ।

ਤਦੋਂ ਸਾਰੇ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਮਿਲ ਕੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਅਪੁੱਠੀ ਹਨੇਰੀ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਤੋਂ ਅੱਗ ਬੁਝ ਗਈ, ਵੇਸ਼ਵਾ ਦੇ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਜਾ ਲੱਗੀ। ਵੇਸ਼ਵਾ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਆਈ। ਹੱਥ ਜੋੜ ਗਲ ਪੱਲਾ ਪਾ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਲਗੀ, ਆਪ ਦਿਆਲੂ ਹੋ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਛਿੱਟਾ ਮਾਰੋ ਅੱਗ ਬੁਝ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਲੀਏ ਲੋਕੇ! ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਯਾਰਾਂ ਯਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਯਾਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਨੇ ਤੇਰੇ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੋਈ-ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ॥੩॥੩੩॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੁਪਦੇ ॥

[ਦੁਪਦੇ ਹੇਠ ਜੋ ਦੂਣੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਦੁਪਦਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਆਉਣਗੇ]

ਆਪਣੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਨਾ ਮੈ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ਬਿਨੁ ਬੈਰਾਗ ਨ ਛੁਟਸਿ ਮਾਇਆ॥੧॥

ਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀਓ! ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹਨ ਜੋਗ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ। ਵਾ:-ਨਾ ਮੈਂ ਹਨ ਜੋਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੈ।

ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਸਾਧਨ ਰਾਜ ਜੋਗ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਅੰਗ ਵੈਰਾਗ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਭੀ ਮੈਂ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਵੈਰਾਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।੧।

(ਪੰਨਾ ੩੩੦)

ਕੈਸੇ ਜੀਵਨੁ ਹੋਇ ਹਮਾਰਾ ॥ ਜਬ ਨ ਹੋਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਅਧਾਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ? ਜਦ ਤਕ ਦੋਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਚੋਂ ਮੁਖ ਸਾਧਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਖੋਜਉ ਅਸਮਾਨ ॥ ਰਾਮ ਸਮਾਨ ਨ ਦੇਖਉ ਆਨ ॥੨॥੩੪॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਬੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਤੱਕ ਖੋਜ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਰਾਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਸਾਰਿਆਂ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਵਾ:-ਮਾਨ=ਮੰਨਣ ਕਰਨੇ ਯੋਗ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਸ-ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਜਣਾ ਕਰੋ। ਉਸ ਰਾਮ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਤਕੋ ॥੨॥੩੪॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ੪-੫ ਵਜੇ ਬਾਹਰ ਸੈਰ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੋ ਘੰਟੇ ਤਕ ਫਿਰ ਤਰ ਕੇ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਸ਼ੋਕੀਨ ਪੱਠਾ ਅਜੇ ਪੱਗ ਸੁਆਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਗਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਸਮਝਾਂਦੇ ਭੀ ਸਨ, ਭਲਿਆ ਲੋਕਾ ! ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਤੂੰ ਬੰਦਗੀ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਤੇਰਾ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸੁਧਰ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਭੀ ਪੌਂਹਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਸਮਝਾਣੇ ਹਟ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਸ਼ਾਸ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਧਰੇ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ।

ਅਜ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਕਾ ਬੈਠੇ ਚੁੰਝਾ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ-

ਜਿਹਿ ਸਿਰਿ ਰਚਿ ਰਚਿ ਬਾਧਤ ਪਾਗ ॥ ਸੋ ਸਿਰੁ ਚੁੰਚ ਸਵਾਰਹਿ ਕਾਗ ॥੧॥

ਜਿਸ ਸਿਰ ਉਤੇ ਇਹ ਖੂਬ ਤਦਾਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਸਵਾਰ ਸਵਾਰ ਕੇ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਥਵਾ-ਪੋੜੀਆਂ ਬਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪਗੜੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਸਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਕਾ, ਪਖਾਨਾ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਚੁੰਜਾਂ ਸੁਆਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ:-ਕਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਚੁੰਜਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਨੂੰ ਸਵਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵ ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ ਮਿਝ ਕੱਢ ਕੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਯਥਾ-ਏਕਨ ਕੇ ਮੁਖ ਓਂਠਨ ਆਖਨ ਕਾਗ ਸੁ ਚੋਚਨ ਸਿਉ ਟਕ ਟੋਲਤ ॥ [ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਇਸੁ ਤਨ ਧਨ ਕੋ ਕਿਆ ਗਰਬੀਆ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਕਾਹੇ ਨ ਦਿੜੀਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਤਨ ਅਤੇ ਧਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਬੜਾ ਧਨ ਹੈ।

ਨਿਯਮ ਸਮਝ ਲਓ ਇਹ ਤਨ ਧਨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ।

ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਦੇ ।

ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤਨ ਅਤੇ ਧਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ
ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰੋ । ਜੇ ਨਾ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ—

ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥ ਇਹੀ ਹਵਾਲ ਹੋਹਿਗੇ ਤੇਰੇ ॥੨॥੩੫॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ—ਪਿਆਰਿਓ ਕੰਨ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਸੁਣੋ । ਜੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ
ਜਪੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਹਾਲ ਭੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣਗੇ । ਯਥਾ—

ਕਬੀਰ ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਰੰਕੁ ਨ ਹਸੀਐ ਕੋਇ ॥

ਅਜਹੁ ਸੁ ਨਾਉ ਸਮੁੰਦੁ ਮਹਿ ਕਿਆ ਜਾਨਉ ਕਿਆ ਹੋਇ ॥੩੬॥

ਤਥਾ—ਕਬੀਰ ਉਜਲ ਪਹਿਰਹਿ ਕਾਪਰੇ ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਖਾਹਿ ॥

ਏਕਸ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਬਾਧੇ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ੩੮ ॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਗੀ ਕੇ ਪਦੇ ਪੈਤੀਸ ॥

ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗਉੜੀ ਵਿਚੋਂ ਗੁਆਰੇਗੀ ਗਉੜੀ ਦੇ ਇਥੋਂ ਤਕ (੩੫) ਪੈਂਤੀ ਸ਼ਬਦ ਆਏ ਹਨ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਗੀ

ਅਸਟਪਦੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ ॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ! ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸੰਤਾਂ
ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਉਤਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਉਣ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਪੂਰਾ ਰਾਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਖਾਸੋਂ ਕੁਝ ਮੰਗ ਲਓ । ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

ਸੁਖੁ ਮਾਂਗਤ ਦੁਖੁ ਆਗੈ ਆਵੈ ॥ ਸੋ ਸੁਖੁ ਹਮਹੁ ਨ ਮਾਂਗਿਆ ਭਾਵੈ ॥੧॥

ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖ ਮੰਗਣ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਦੁਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਵਾਸੁਦੇਵ ਨੇ
ਸੰਕਲਪ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਮੇਰੇ ਘਰ ਜਨਮ ਲੈਣ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ
ਮਾਂ ਬਾਪ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ।

ਸੋ ਸੁਖ—ਉਹ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖ ਸਾਨੂੰ ਮੰਗਣਾ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖ ਬੰਨ੍ਹੇ
ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹਨ ॥੧॥ ਯਥਾ—

ਸੁਖੁ ਮਾਂਗਤ ਦੁਖੁ ਆਗਲ ਹੋਇ ॥ ਸਗਲ ਵਿਕਾਰੀ ਹਾਰੁ ਪਰੋਇ ॥

[ਪੰਨਾ ੨੨੨]

ਤਥਾ—ਸੁਖ ਕਉ ਮਾਂਗੈ ਸਭੁ ਕੋ ਦੁਖੁ ਨ ਮਾਂਗੈ ਕੋਇ ॥

ਸੁਖੇ ਕਉ ਦੁਖੁ ਅਗਲਾ ਮਨਮੁਖਿ ਬੁਝ ਨ ਹੋਇ ॥

[ਪੰਨਾ ੫੨]

ਸੁਖ ਸਮੂਹਾ ਭੋਗ ਭੂਮਿ ਸਬਾਈ ਕੋ ਧਣੀ ॥ ਨਾਨਕ ਹਭੋ ਰੋਗੁ ਮਿਰਤਕ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆ ॥

[ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਡਖਣੇ ਪੰਨਾ ੧੧੦੧]

ਬਿਖਿਆ ਅਜਹੁ ਸੁਰਤਿ ਸੁਖ ਆਸਾ ॥ ਕੈਸੇ ਹੋਈ ਹੈ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਨਿਵਾਸਾ ॥੧॥

ਵਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਹੈ ਤੇ ਅਜਹੁ—ਅਜੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਾ :—ਇਹ ਜੀਵ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਭੀ ਵਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸੁਖ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ—ਅਜੇ ਭੀ ਸੁਰਤ ਪੂਰਬਕ ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਰਾਮ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸੁ ਸੁਖ ਤੇ ਸਿਵ ਬ੍ਰਹਮ ਡਰਾਨਾ ॥ ਸੋ ਸੁਖੁ ਹਮਹੁ ਸਾਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਾ ॥੨॥

ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖ ਕੋਲੋਂ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਭੀ ਡਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਹੀ ਸ਼ਿਵ ੮੮ ਹਜ਼ਾਰ ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਚੌਕੜੀ (ਸਮਾਧੀ) ਲਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਚੌਹਾਂ ਮੂੰਹਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬੇਦਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਸੱਚਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਸਨਕਾਦਿਕ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਸੇਖਾ ॥ ਤਿਨ ਭੀ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਨਹੀ ਪੇਖਾ ॥੩॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁਤ੍ਰ (੧. ਸਨਕ, ੨. ਸਨੰਦਨ, ੩. ਸਨਾਤਨ, ੪. ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ) ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ।

ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਮਨ ਦਾ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਵਾ :—ਮਨ—ਸੂਧ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਹੀ ਸਨਕਾਦਿਕਾਂ ਨੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ! ਅਸੀਂ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਨਾ ਹੋਈਏ। ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹੀ ਰਹੀਏ, ਤਾਂ ਜੋ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਸਾਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨ ਦੇ ਸਕਣ।

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਕੋਈ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥ ਤਨ ਛੂਟੇ ਮਨੁ ਕਹਾ ਸਮਾਈ ॥੪॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਲਭੋ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਯਥਾ—ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਕੋਈ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥

ਮਨੁ ਖੋਜਤ ਨਾਮੁ ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ [ਭੋਰਉ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੧੧੨੮]

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਨ ਬੜਾ ਅਵੇੜਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸਣੇ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੀ ਥਾਂ ਤੇ ਲਾਲ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਪੀਕ ਵਿਚ ਹੱਥ ਭਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ--ਰਤਨ ਜੜਤ ਮੰਦਰ ਤਜੇ ਅਰ ਸਖੀਅਨ ਕੇ ਸਾਥ।

ਰੇ ਮਨ ਧੱਖੇ ਲਾਲ ਕੇ ਭਰੇ ਪੀਕ ਸੋਂ ਹਾਥ ॥ ੪ ॥

ਤਥਾ--ਮਨ ਲੋਭੀ ਮਨ ਲਾਲਚੀ ਮਨ ਚੰਚਲ ਮਨ ਚੋਰ ॥

ਇਸ ਕੇ ਮਤ ਨਾ ਚਾਲੀਐ ਪਲਕ ਪਲਕ ਮਹਿ ਔਰ।

ਤਥਾ--ਮਨ ਮਾਰਨ ਅਤ ਕਰ ਬਹੁ ਔਖਾ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨ ਕਉ ਮਾਰੇ।

ਰਾਵਨ ਕਾ ਇਹ ਜੇਠਾ ਭਾਈ, ਰਾਖਤ ਸੀਸ ਅਪਾਰੇ।

ਜਿਉ ਜਿਉ ਔਖਾ ਤਿਉ ਫਲ ਬਹੁਤਾ, ਯੇਹ ਨੇਤ ਰਚੀ ਕਰਤਾਰੇ।

ਨਿਰੀਕਾਰ ਸਾਰ ਕਉ ਚਬ ਚਬ, ਪਾਇਆ ਸਾਰ ਮੁਰਾਰੇ।

ਤਥਾ--ਕਬੀਰ ਇਹ ਮਨ ਚੋਰ ਹੈ, ਭਲੀ ਬਸਤ ਲੇ ਜਾਹਿ।

ਸੂਤੇ ਕਉ ਏਹ ਲੂਟ ਲੈ, ਜਾਗਤ ਸੇ ਡਰ ਪਾਹਿ।

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਕੋਈ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥ ਵਾ--ਹੇ ਭਾਈ ! ਕੋਈ ਇਸ ਮਨ=ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਖੋਜਣਾ ਕਰੋ। ਭਾਵ ਸਾਖਿਆਤਕਾਰ ਕਰੋ।

ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਨ ਦੇ ਛੁਟ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵਿਜੋਗ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਜੋ ਮਨ=ਜੀਵ ਕਿਸ ਜੂਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾ:-ਤਨ--ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਆਦਿਕ ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਛੁਟ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਫਿਰ ਕਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉੱਤਰ:-ਮਨ=ਸੁਧ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਸੁਧ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਆਸਰੇ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ--

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੇਦੇਉ ਨਾਮਾਂ ॥ ਭਗਤਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮਿ ਇਨ ਹੀ ਹੈ ਜਾਨਾਂ ॥੫॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜੇਦੇਵ ਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਆਦਿਕ ਸੁਭ ਕਰਨੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜੋ ਭਗਤ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ।

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਨਹੀ ਆਵਨ ਜਾਨਾ ॥

ਇਸ ਮਨ=ਸੁਧ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਜਾਣਾ ਭਾਵ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਿਸ ਕਾ ਭਰਮੁ ਗਇਆ ਤਿਨਿ ਸਾਚੁ ਪਛਾਨਾ ॥੬॥

ਗੁਰਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖਿਆ ਕਾਈ ॥ ਹੁਕਮੇ ਹੋਇਆ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿ ਸਮਾਈ ॥੭॥

ਇਸ ਮਨ—ਸੁਧ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਉ—ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮੱਛ ਕੱਛ ਆਦਿ ਰੇਖਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਪ੍ਰਮਾਣ :-

ਚੱਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਨ ਜਾਤ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਿਹ ॥

ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋਉ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਕਿਹ ॥

[ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੧

ਤਬਾ—ਦੇਵ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹੀ ਜਿਹ ਬੇਦ ਅਉਰ ਕਤੇਬ ॥

ਰੂਪ ਰੰਗ ਨ ਜਾਤ ਪਾਤ ਸੁ ਜਾਨਹੀ ਕਿਹ ਜੇਬ ॥

[ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੮

ਤਬਾ—ਰੂਪ ਰਾਗ ਨ ਰੇਖ ਰੰਗ ਨ ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਿਹੀਨ ॥੧੮੧॥

[ਪੰਨਾ ੨੫

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਇਹ ਜੀਵ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—

ਹੁਕਮ ਦੇ ਨਾ ਮੰਨਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੇ ਹੁਕਮ ਬੁਝਣੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਉਸਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਜਗਤ ਭਿੰਨ (ਅਡਰਾ) ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ—ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜਗਤ ਅਧਿਆਰੋਪ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਾਨਣਾ ਕਰੋ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਅਪਵਾਦ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਅਧਿਆਰੋਪ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦ ਕਾਲ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ—

ਵਸਤੁ ਮੇਂ ਅਵਸਤੁ ਕਰ ਕਥਨ ਆਰੋਪ ਵਾਧ, ਅਵਸਤੁ ਵਸਤੁ ਕਥਨ ਅਪਵਾਦ ਜਾਨੀਏ।

ਅਰਥ—ਵਸਤੁ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਉਸ ਵਿਖੇ ਅਵਸਤੁ—ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਜੋ ਕ੍ਰਮ ਪੂਰਬਕ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਆਰੋਪ—ਅਧਿਆਰੋਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਵਸਤੁ—ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਖੇ ਅਵਸਤੁ—ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਪੂਰਬਕ ਜੋ ਵਾਧ — ਨਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਵਾਦ ਵਾਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਰੋਪ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਵੇ—ਮਾਇਆ ਸਬਲ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਤੋਂ ਅਕਾਸ਼, ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਪੌਣ, ਪੌਣ ਤੋਂ ਅਗਨੀ, ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਜਲ। ਜਲ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਅਪਵਾਦ ਕਾਲ ਦੀ ਰੀਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ—ਜੋ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਪੰਚ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਨਾਸ

ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ। ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਵਿਚ। ਅੱਗ ਹਵਾ ਵਿਚ। ਹਵਾ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਕਾਸ਼ ਮਾਇਆ ਵਿਚ। ਮਾਇਆ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੭॥
ਇਸ ਲੈ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਅਪਵਾਦ ਕਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਮਨ ਕਾ ਕੋਈ ਜਾਨੈ ਭੇਉ ॥ ਇਹ ਮਨਿ ਲੀਣ ਭਏ ਸੁਖਦੇਉ ॥੮॥

ਇਸ ਅਧਿਯਾਰੋਪ ਤੇ ਅਪਵਾਦ ਦੁਆਰਾ ਸੂਧ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਵਿਵੇਕੀ ਪੁਰਸ਼ ਭੇਦ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਇਸ ਮਨ ਚੰਚਲ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਦਾ ਭੇਤ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਭਗਤ ਜਨ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਮਨਿ-ਸੂਧ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਖਦੇਉ-ਸੁਕਦੇਵ ਆਦਿਕ ਰਿਖੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਵਾ:-ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਕਦੇਵ ਰਿਖੀ ਤਤਪਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬਾਰਾਂ ਬਰਸ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਪਾਸੋਂ ਡਰਦਾ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ॥ ੮ ॥

ਇਕ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਿਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਨਿਸਚਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਜੀਉ ਏਕੁ ਅਨੁ ਸਗਲ ਸਰੀਰਾ ॥ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਰਵਿ ਰਹੇ ਕਬੀਰਾ ॥੯॥੧॥੩੬॥

ਸਾਰਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਾਤਮਾ ਵਾਸਤਵ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ।

ਯਥਾ-ਸਹਸ ਘਟਾ ਮਹਿ ਏਕੁ ਅਕਾਸੁ ॥ ਘਟ ਫੂਟੇ ਤੇ ਓਹੀ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥

[ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੭੩੬]

ਇਥੇ ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਕਿ ਅਵਛੇਦ ਵਾਦ ਕੀ ਰੀਤੀ ਸੇ ਹੈ ਯਾਂ ਅਭਾਸਵਾਦ ਕੀ ਰੀਤੀ ਸੇ ਹੈ, ਉੱਤਰ:-ਅਭਾਸਵਾਦ ਕੀ ਰੀਤੀ ਸੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਮੇਂ ਜੀਵ ਇਕ ਹੀ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਸੂਧ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ॥੯॥੧॥੩੬॥

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਏਕ ਨਾਮ ਜੋ ਜਾਗੇ ॥

ਨਾਮ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਅਹਿਨਿਸਿ-ਰਾਤ ਦਿਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਓਹੀ ਜਾਗਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਜੋ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਜਾਗਦੇ ਹਨ।

ਕੇਤਕ ਸਿਧ ਭਏ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਲੱਗ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਬਿਦੇਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਅਥਵਾ-ਲਿਵ ਲੱਗ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸਿਧੀਆਂ ਸੰਯੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਾਧਕ ਸਿਧ ਸਗਲ ਮੁਨਿ ਹਾਰੇ ॥ ਏਕ ਨਾਮ ਕਲਿਪ ਤਰ ਤਾਰੇ ॥੧॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਰਤ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਧਕ ਅਤੇ ਅਣਮਾ ਮਹਿਮਾ ਆਦਿਕ ਸਿਧੀਆਂ ਸਪੰਨ ਜਿਹੜੇ ਮੁਨੀ ਹਨ ਇਹ ਸਭ ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ ।

ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਲਿਪ ਤਰ—ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਾਂਗੂੰ ਹੈ । ਅਥਵਾ :—ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਕਲਪਤ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ—ਅਤਿਅੰਤ ਕਰਕੇ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਜੇ ਹਰਿ ਹਰੇ ਸੁ ਹੋਹਿ ਨ ਆਨਾ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਪਛਾਨਾ ॥੨॥੩॥

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਹਰੇ—ਖਿਚ ਲਏ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਲਾ ਕੇ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ਉਹ ਆਨਾ—ਦੂਸਰਿਆਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ ।

ਅਥਵਾ :—ਜਿਹੜੇ ਹਰੀ ਨੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਹਰੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਫਿਰ ਆਨਾ—ਦ੍ਰੈਤ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਅਸੀਂ ਨੇ ਇਕ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਪਛਾਣਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥

ਗਉੜੀ ਭੀ ਸੋਰਠਿ ਭੀ ॥

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਸੋਰਠ ਰਾਗ ਵਿਚ ਵੀ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖ ਦਿਤੇ ਹਨ ।

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣ ਕੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਗੈਰਾ ਕਰਕੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਇਕ ਦਿਨ ਅਨਮੱਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਰਫ ਭਰਮਾ ਲਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਐਵੇਂ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ । ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਤਕ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕਬੀਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰ, ਦੇਖ ਤੈਨੂੰ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਮਾਇਆ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ । ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਭਰਮ ਗਿਆ । ਕਬੀਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਛੱਡ ਕੇ ਅਨਮਤੀਆਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਉੱਠ ਕੇ ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਿਆ । ਇਕ ਦਿਨ ਕਬੀਰ ਜੀ ਬਾਹਰ ਸੈਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਆਦਮੀ ਅਗੋਂ ਮਿਲ ਪਿਆ । ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਰੇ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਲੰਘਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਕਿਉਂ ਭਾਈ ! ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ? ਅਗੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੇਂ ਤੇ ਹੁਣ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਕੇ ਲੰਘਣ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਰਾਮ ਰਮਈਆ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਚਿਰ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਉਹ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ

ਹੁਣ ਸਿਵਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਸਰਕ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

ਰੇ ਜੀਅ ਨਿਲਜ ਲਾਜ ਤੋਹਿ ਨਾਹੀ॥ ਹਰਿ ਤਜਿ ਕਤ ਕਾਹੂ ਕੇ ਜਾਂਹੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਬੇਸ਼ਰਮ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ?

ਸਭ ਤੋਂ ਬੜੇ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥ ਹਰੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜਾਂਦਾ ਭਾਵ ਭੈਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਾ ਕੇ ਠਾਕੁਰੁ ਉਚਾ ਹੋਈ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਪਰ ਘਰ ਜਾਤ ਨ ਸੋਹੀ ॥੧॥

ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਦਾ ਠਾਕੁਰ—ਸੁਆਮੀ ਮਾਲਕ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ।

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਾਏ ਘਰੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ॥੧॥

ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਦੂਰਿ ॥੨॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦੂਰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਨਾ—ਉਹ ਇਕ ਕਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਦਾ—ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਸਭ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਸਾਡੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ ॥੨॥

ਕਵਲਾ ਚਰਨ ਸਰਨ ਹੈ ਜਾ ਕੇ ॥ ਕਹੁ ਜਨ ਕਾ ਨਾਹੀ ਘਰ ਤਾ ਕੇ ॥੩॥

ਧਰਮ, ਅਰਥ ਅਤੇ ਕਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਜੋ ਲੱਛਮੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਸ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਹਰ ਦਮ ਲੇਟਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਹੇ ਮਨੁੱਖ ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕਹੁ ਖਾਂ, ਤਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਭਲਾ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੩॥

ਸਭੁ ਕੋਊ ਕਹੈ ਜਾਸੁ ਕੀ ਬਾਤਾ ॥ ਸੋ ਸੰਮ੍ਰਥੁ ਨਿਜ ਪਤਿ ਹੈ ਦਾਤਾ ॥੪॥

ਜਿਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਜਸ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ—ਗੱਲਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਹ ਆਪ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਦਾ ਦਾਤਾ ਭੀ ਓਹੀ ਹੈ ॥੪॥

ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਪੂਰਨ ਜਗ ਸੋਈ ॥ ਜਾ ਕੇ ਹਿਰਦੈ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਈ ॥੫॥੩੮॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੰਪੂਰਨ ਜਸ ਵਾਲਾ ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੈ।

ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ॥੫॥੩੮॥

ਉਥਾਨਕਾ :—ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਵੇਰਾਗ ਜਨਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਟੱਬਰ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਮਰ ਗਿਆ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਰੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮਝਾਣ ਤੇ ਭੀ ਚੁੱਪ ਨਾ ਕਰੇ।

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸੋਚ ਕੇ ਲਿਆਏ, ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਚੁਪ ਕਰ ਗਿਆ।
ਤਦੋਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ:-

(ਪੰਨਾ ੩੩੧)

ਕਉਨੁ ਕੋ ਪੂਤੁ ਪਿਤਾ ਕੋ ਕਾ ਕੋ ॥ ਕਉਨੁ ਮਰੈ ਕੋ ਦੇਇ ਸੰਤਾਪੋ ॥੧॥

ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੁਤਰ ਹੈ ਤੇ ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਿਉ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰਖਯਕ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬੀ ਯਾਰ ਹਨ।

ਯਥਾ-ਕਾਕੀ ਮਾਈ ਕਾਕੋ ਬਾਪ ॥ ਨਾਮ ਧਾਰੀਕ ਝੂਠੇ ਸਭਿ ਸਾਕ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੮੮]

ਤਥਾ-ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਤੇਰੋ ਕੋ ਨ ਸਹਾਈ ॥

ਕਾਕੀ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਭਾਈ ॥

[ਸਾਰੰਗ ਮ: ੯ ਪੰਨਾ ੧੨੩੧]

ਤਥਾ-ਕਾ ਕੋ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਧੀਆ ॥ ਗ੍ਰਿਹ ਬਨਿਤਾ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਲੀਆ ॥

[ਪੰਨਾ ੨੫੩]

ਕੌਣ ਕੋਈ ਮਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਨਾ ਕੋਈ ਮਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਵ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਨਿਜ ਪ੍ਰਯੋਜਨੀ ਹਨ ॥੧॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮਮਤਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਉੱਤਰ-

ਹਰਿ ਠਗ ਜਗ ਕਉ ਠਗਉਰੀ ਲਾਈ ॥

ਹਰੀ ਰੂਪੀ ਠੱਗ ਨੇ ਜਗਤ ਦਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਠੱਗ ਬੂਟੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਸ ਮੋਹ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਮੋਹ ਤੋਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਤੁਸੀਂ ਮੋਹ ਤੋਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ? ਉੱਤਰ-

ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹ ਪਾ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਰਾਮ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬਿਰਤੀ ਉੱਖੜ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਦ ਬਿਰਤੀ ਉੱਖੜ ਗਈ ਤਾਂ ਰਾਮ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਵਿਛੋੜਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਯਥਾ-ਰਾਮ ਬਿਓਗੀ ਨ ਜੀਐ ਜੀਐ ਤ ਬਉਰਾ ਹੋਇ ॥੭੬॥ [ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਨਾ ੧੩੬੮]

ਹਰਿ ਕੇ ਬਿਓਗ ਕੇਸੇ ਜੀਅਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਈ-ਭਾਈ! ਮੈਂ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂਗਾ ਅਰਥਾਤ ਫਿਰ ਤਾਂ ਮੱਛੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮਰਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪੁਨਾ-ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਕਉਨ ਕੋ ਪੁਰਖੁ ਕਉਨ ਕੀ ਨਾਰੀ ॥ ਇਆ ਤਤ ਲੇਹੁ ਸਰੀਰ ਬਿਚਾਰੀ ॥੨॥

ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੁਰਖ-ਪਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਲਾਭ ਦੇ ਸਬੰਧੀ ਹਨ।

ਯਥਾ-ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ਅਪਨੇ ਸੁਖ ਸਿਉ ਹੀ ਜਗੁ ਫਾਧਿਓ ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਾਹੀ ॥

ਸੁਖ ਮੈ ਆਨਿ ਬਹੁਤੁ ਮਿਲ ਬੈਠਤ ਰਹਤ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਘੇਰੈ ॥ ਬਿਪਤਿ ਪਰੀ
ਸਭਹੀ ਸੰਗੁ ਛਾਡਿਤ ਕੋਉ ਨ ਆਵਤ ਨੇਰੈ ॥ ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਬਹੁਤੁ ਹਿਤੁ
ਜਾਸਿਉ ਸਦਾ ਰਹਤ ਸੰਗ ਲਾਗੀ ॥ ਜਬ ਹੀ ਹੰਸ ਤਜੀ ਇਹ ਕਾਇਆ ਪ੍ਰੇਤ ਪ੍ਰੇਤ
ਕਰਿ ਭਾਗੀ ॥ ੨ ॥ [ਸੋਰਠ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੬੩੪
ਤਬਾ—ਕਾ ਕੀ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕਹੁ ਕਾ ਕੋ ਕਵਨ ਪੁਰਖ ਕੀ ਜੋਈ ॥
ਘਟ ਫੂਟੇ ਕੋਉ ਬਾਤ ਨ ਪੂਛੇ ਕਾਢਹੁ ਕਾਢਹੁ ਹੋਈ ॥ [ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਨਾ ੪੭੮
ਇਸ ਤਤ—ਯਥਾਰਥ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰ ਲੈਣਾ ਕਰੋ ॥੨॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਠਗੁ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥

ਗਈ ਠਗਉਰੀ ਠਗੁ ਪਹਿਚਾਨਿਆ ॥੩॥੩੯॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਠਗੁ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ
ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਰੂਪੀ ਠੱਗ ਬੂਟੀ ਚਲੀ ਗਈ, ਤਦੋਂ ਠਗੁ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚ
ਸਾਖਿਆਤ ਜਾਨਣਾ ਕੀਤਾ ॥੩॥੩੯॥

ਅਵਾਤ੍ਰ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ

—ਦੂਜਾ ਅਰਥ—

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਕਉਨੁ ਕੋ ਪੂਤ੍ਰ—ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕੌਣ ਕੋਈ ਪੂਤ੍ਰ—ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—ਪਿਤਾ ਕੋ ਕਾਕੋ—ਪਿਤਾ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ
ਕਾਕੋ=ਕਾਖੋ (ਇਛਾ) ਹੈ ਉਹੀਓ ਮਨੁਖ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਕਉਨੁ ਮਰੈ—ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਕੌਣ ਮਰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—ਕੋ ਦੇਇ ਸੰਤਾਪੋ—ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਸੰ—ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਪ ਰੂਪ ਅਗਨੀ
ਨਾਲ ਤਪਾਵਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਹੀ ਕੋਈ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਠਗੁ—ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਠੱਗ ਕੌਣ ਹੈ ? ਉੱਤਰ—

ਹਰਿ ਠਗ ਜਗਕਉ ਠਗਉਰੀ ਲਾਈ—ਹਰੀ ਅਸਲੀ ਠੱਗ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ
ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਲਈ ਮੇਰੇ ਰੂਪੀ ਠੱਗਾਂ ਵਾਲੀ ਬੂਟੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਹਰਿ ਕੇ ਬਿਓਗ ਕੈਸੇ—ਅਜਿਹੇ ਹਰੀ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ
ਗਿਆ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—ਜੀਅਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ—ਜੀਅਉ—ਚਿੱਤ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ
ਮਾਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ । ਇਸ ਮਮਤਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਹਰੀ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਾ
ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ — ਯਥਾ—ਹਮਰੀ ਭੂਮਿ ਕਉਣ ਘਾਲੈ ਪੈਰ ॥
ਇਹੋ ਮਮਤਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਕਉਨੁ ਕੋ ਪੁਰਖੁ—ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—ਕਉਨੁ ਕੀ ਨਾਰੀ—ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਨਾਰੀ—ਮਾਇਆ ਦੀ ਇੱਛਿਆ ਕਉਨ—ਲਾਭੇ
ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਸਨ-ਤਤ=ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈਏ ?

ਉੱਤਰ-ਇਆ ਤਤ ਲੇਹੁ ਸਰੀਰ ਬਿਚਾਰੀ=

ਇਸ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੀ ਤਤ=ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲੈਣਾ ਕਰੋ ।

ਪ੍ਰਸਨ-ਠਗੁ ਪਹਿਚਾਨਿਆ=ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਠੱਗ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ-

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਠਗੁ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ਗਈ ਠਗਉਰੀ ਠਗੁ ਪਹਿਚਾਨਿਆ ॥੩॥੩੯॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਠਗੁ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨੁ=ਮੰਤ੍ਰ ਉਪਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਤਦੋਂ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਵਿਚੋਂ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਠੱਗਬੂਟੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਬੱਸ ਮੋਹ ਦੇ ਦੂਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮੈਂ ਠੱਗਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ॥੩॥੩੯॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸਦੀ ਵਡਿਆਈ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਨੇ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਸਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਤੁਹਾਡਾ ਸੁਆਮੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ? ਉੱਤਰ-ਕਬੀਰ ਕੋਂ ਸੁਆਮੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੁਆਮੀ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਵਾਰਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਅਬ ਮੋ ਕਉ ਭਏ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਹਾਈ ॥

ਹੁਣ ਇਸ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਰਾਜਾ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਸਹਾਈ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੁਆਰੇ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਕੱਟਕੇ ਕੈਵਲ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਲੀਤੀ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਦੀਓ ਰਲਾਇ ॥ ਪੰਚ ਦੂਤ ਤੇ ਲੀਓ ਛਡਾਇ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰਨ ਮਹਾ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਰਲਾ ਦਿਤਾ ਤਦ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਂ ਦੂਤਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ) ਕੋਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਛੁਡਾ ਲਿਆ।

ਯਥਾ-ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮਦ ਮਤਸਰ, ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਖਾਪ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੨੨੩)

ਤਥਾ-ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮਦ, ਮਤਸਰ, ਇਹ ਅਰਪਿ ਸਗਲ ਦਾਨੁ ਕੀਨਾ ॥

ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਗੁਰ ਦੀਓ ਤਉ ਮਿਲਿਓ ਸਗਲ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੨੧੧)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਜਪਉ ਜਪੁ ਰਸਨਾ ॥ ਅਮੋਲ ਦਾਸੁ ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਅਪਨਾ ॥੧॥

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ਜਪਣੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਜਪਣਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਭਲਾਮਾਨਸ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣਾ ਅਮੋਲਕ ਦਾਸ (ਚੇਲਾ) ਬਣਾ ਲਿਆ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨੋ ਪਰਉਪਕਾਰੁ ॥ ਕਾਢਿ ਲੀਨ ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ ॥

ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ।

ਜੋ ਅਨੰਤ ਕਾਲ ਦੇ ਡੁਬੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਲਿਆ ਹੈ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਸੈ ਨਿਤਾ ਨਿਤ ਚੀਤ ॥੨॥

ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗ ਗਈ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਗੋਬਿੰਦ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੨॥

ਮਾਇਆ ਤਪਤਿ ਬੁਝਿਆ ਅੰਗਿਆਰੁ ॥ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਵੱਸ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਅੰਗ ਦਾ ਅੰਗਿਆਰ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾੜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਬੁਝ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾ :- ਮਾਇਆ ਅਗਨੀ ਦਾ ਅੰਗਿਆਰ ਜਿਹੜਾ ਪਰਜੁਲਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਬੁਝ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ :-

ਜਲਿ ਬਲਿ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ॥ ਜਤ ਪੇਖਉ ਤਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੩॥

ਜਲਾ ਥਲਾਂ ਤੋਂ ਆਦਿ ਚੌਦਾਂ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਆਮੀ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਨਿਗਾਹ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਭਗਵਾਨ ਹੈ ॥੩॥

ਅਪਨੀ ਭਗਤਿ ਆਪ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ॥ ਪੂਰਬ ਲਿਖਤੁ ਮਿਲਿਆ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਪੂਰਬਲੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਨਿਰੀ ਲਿਖਤ ਭੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਤਮ ਵਸਤੂ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਿਸੁ ਪੂਰਨ ਸਾਜ ॥ ਕਬੀਰ ਕੋ ਸੁਆਮੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥੪॥੪੦

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਭੋਗ ਮੋਖ ਰੂਪੀ ਸਰਬ ਕਾਰਜ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਹੈ ॥੪॥੪੦॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਕਾਸੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਰੇਮੀ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਮਨਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਘਰ ਬਾਲਕ ਜੰਮ ਪਿਆ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਘਰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਨਾ ਆਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬੜਾ ਘਬਰਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਮੇਰਾ ਅੰਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜਾਂਦਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾ ਕਰ, ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜ ਦੇਣਗੇ। ਉਸ ਪਰੇਮੀ ਨੇ ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ

ਆਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤਨ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਆਕੇ ਉਤਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।
 ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸਦਾ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਿਛੋਂ
 ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਆਖਿਆ ਹੇ ਕਬੀਰ ! ਤੈਂ ਇਹ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਐਡ
 ਵੱਡਾ ਅਚਾਰਜ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਤੂੰ ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ
 ਕਿਰਪਾ ਉਸ ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸੂਤਕ ਅਤੇ ਪਾਤਕ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹੇ। ਤੁਸੀਂ ਇਸਦੀ
 ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਸੂਤਕ ਅਤੇ ਪਾਤਕ ਵਾਲੇ ਘਰੋਂ ਖਾ ਆਉਂਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ
 ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

ਜਲਿ ਹੈ ਸੂਤਕੁ ਥਲਿ ਹੈ ਸੂਤਕੁ ਸੂਤਕੁ ਓਪਤਿ ਹੋਈ ॥

ਹੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ! ਜੇ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸੂਤਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਭੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ।
 ਜਿਸ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਹੋ ਉਸ ਵਿਚ ਭੀ ਸੂਤਕ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਜੀਵ
 ਰੋਜ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ :—ਬਇਆਲੀਸ ਲਖ ਜੀ ਜਲ ਮਹਿ ਹੋਤੇ ਬੀਠਲੁ ਭੈਲਾ ਕਾਇ ਕਰਉ ॥ [ਪੰਨਾ ੮੮੫]

ਅਤੇ ਥਲਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਸੂਤਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਖੇਤੀ
 ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀਜ ਬੀਜੀਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਉਗਣ ਵੇਲੇ ਭੀ ਤੁਹਾਡੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਤਕ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਸੂਤਕ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜਨਮੇ ਸੂਤਕੁ ਮੂਏ ਫੁਨਿ ਸੂਤਕੁ ਸੂਤਕੁ ਪਰਜ ਬਿਗੋਈ ॥੧॥

ਤੁਹਾਡੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਭੀ ਸੂਤਕ ਅਤੇ ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਭੀ ਸੂਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ
 ਸੂਤਕ ਦੱਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਨਾਲ ਬਿਗੋਈ—ਵਿਗਾੜ ਛੱਡੀ ਹੈ ॥੧॥
ਕਹੁ ਰੇ ਪੰਡੀਆ ਕਉਨ ਪਵੀਤਾ ॥ ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਜਪਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥੧॥

ਹੇ ਪੰਡਤ ! ਤੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੱਸ, ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੌਣ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ?

ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ ਭੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰੋ ! ਐਸੇ ਗਿਆਨ—ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੋ ਕਿਸੇ ਵਹਿਮ
 ਵਿਚ ਨਾ ਫਸੋ ॥੧॥

ਨੈਨਹੁ ਸੂਤਕੁ ਬੈਨਹੁ ਸੂਤਕੁ ਸੂਤਕੁ ਸ੍ਵਨੀ ਹੋਈ ॥

ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਰਾਈ ਔਰਤ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਸੂਤਕ ਹੈ, ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿੰਦਿਆ
 ਦਾ ਸੂਤਕ ਹੈ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਚੁਗਲੀ ਸੁਣਨ ਦਾ ਸੂਤਕ ਚਿੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮਨ ਕਾ ਸੂਤਕੁ ਲੋਭੁ ਹੈ ਜਿਹਵਾ ਸੂਤਕੁ ਕੂੜੁ ॥ ਅਖੀ ਸੂਤਕੁ ਵੇਖਣਾ ਪਰਤ੍ਰਿਅ ਪਰ ਧਨ ਰੂਪੁ ॥
 ਕੰਨੀ ਸੂਤਕੁ ਕੰਨਿ ਪੈ ਲਾਇ ਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ ॥

[ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੮੭੨]

ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੂਤਕੁ ਲਾਗੈ *ਸੂਤਕੁ ਪਰੈ ਰਸੋਈ ॥੨॥

ਉਠਦਿਆਂ ਬੈਠਦਿਆਂ ਵੀ ਸੂਤਕ ਚਿੰਬੜਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਠਦਿਆਂ ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਕਈ ਕੀੜੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸੂਤਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਭਾਵ ਸੂਖਮ ਜੀਵ ਮਰਦੇ ਟਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਇਸ ਵਹਿਮ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ॥੨॥

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਜੇਕਰਿ ਸੂਤਕੁ ਮੰਨੀਐ ਸਭ ਤੇ ਸੂਤਕੁ ਹੋਇ ॥ ਗੋਹੇ ਅਤੇ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰਿ ਕੀੜਾ ਹੋਇ ॥
ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ ਜੀਆ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਜੀਉ ਹੈ ਜਿਤੁ ਹਰਿਆ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਸੂਤਕੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਖੀਐ ਸੂਤਕੁ ਪਵੈ ਰਸੋਇ ॥ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੪੭੨)

ਫਾਸਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਭੁ ਕੋਊ ਜਾਨੈ ਛੂਟਨ ਕੀ ਇਕੁ ਕੋਈ ॥

ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਫਸਣ ਦੀ ਰੀਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਛੁੱਟਣ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਕ ਅੱਧਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਪੁਨਾ-ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਫਿਰ ਸੂਤਕ ਨਵਿਰਤ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਉੱਤਰ—

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਰਾਮੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੈ ਸੂਤਕੁ ਤਿਨੈ ਨ ਹੋਈ ॥੩॥੪੧॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁਖ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਤਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੩॥੪੧॥

॥ ਗਉੜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਬੈਰਾਗੀ ਆਏ ਤੇ ਆਖਣ ਲਗੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ! ਚਲੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਵਾ ਲਿਆਈਏ । ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਹਾਂ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਿਆਂ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਤੀਰਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬੈਰਾਗੀ ਮੰਨਣ ਨਾ । ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤ ਵੱਡੇ ਹਨ, ਬੈਰਾਗੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੀਰਥ ਵੱਡੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਨਮਨੋਤੀ ਨਾ ਹੋਈ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਭਗਤਾ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਵੇਂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ, ਪਹਿਲੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਝਗਰਾ ਏਕੁ ਨਿਬੇਰਹੁ ਰਾਮ ॥ ਜਉ ਤੁਮ ਅਪਨੇ ਜਨ ਸੋ ਕਾਮੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਰਾਮ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੋ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਸਾਡਾ ਇਕ ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜ ਦਿਓ ।

ਜੇਕਰ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣਿਆਂ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਅਥਵਾ :—ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ

*ਨੋਟ—ਇਥੇ ਸੂਤਕ ਪਾਤਰ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ । ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਇਕ ਸੂਤਕ ਨਾਮ ਹੀ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਕੰਮ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਸੰਦੇਹ ਨਵਿਰਤ ਕਰੋ ।

ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸੰਸਾ ਦਸੋ, ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

ਇਹੁ ਮਨੁ ਬਡਾ ਕਿ ਜਾ ਸਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ॥ਰਾਮੁ ਬਡਾ ਕੈ ਰਾਮਹਿ ਜਾਨਿਆ॥੧॥

ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ ! ਇਹ ਮਨ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਵੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਉੱਤਰ—

ਉਹ ਚੀਜ਼ ਵੱਡੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਰਫ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ—

ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਭਗਤ ਜਨ ਵੱਡੇ ਹਨ ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ—ਹੇ ਕਬੀਰ ! ਰਾਮ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਭਗਤ ਹੀ ਵੱਡੇ ਹਨ ।

ਯਥਾ—ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛੁਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ ॥

ਏਕ ਸਮੈ ਮੋਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੈ ਪੈ ਜਥਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੨]

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਆਖਿਆ ਸਟੀਕ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੇਖੋ ।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਡਾ ਕਿ ਜਾਸੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਬੇਦੁ ਬਡਾ ਕਿ ਜਹਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ॥੨॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਾਭੀ ਕਵਲ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—ਉਹ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਹੀ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਵੇਦ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਂ—ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਵੇਦ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਵੱਡਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :—ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਹੈ ॥੨॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਹਉ ਭਇਆ ਉਦਾਸੁ ॥ ਤੀਰਥੁ ਬਡਾ ਕਿ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ ॥੩॥੪੨

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ! ਮੈਂ ਹੁਣ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ । ਤਾਂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹੋ ? ਤੁਹਾਡਿਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਗਏ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਉਦਾਸ ਹੋਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ? ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਹੁਣ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਲੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਇਕ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲੈਣ ਲਈ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੈਰਾਗੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਤਦ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਉਹ ਭੀ ਪੁੱਛ ਲੈ । ਫਿਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸੋ ਕਿ ਤੀਰਥ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਵੱਡੇ ਹਨ । ਤਾਂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਹੀ ਵੱਡੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਰੀ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗਾ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ ।

ਯਥਾ—ਜਿਨਹਿ ਨਿਵਾਜੇ ਹਿਨ ਹੀ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਕੀਨੇ ਸੰਤ ਜਇਆ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕੰਠ ਲਾਇ ਰਾਖੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮਇਆ ॥

[ਪੰਨਾ ੯੦੦]

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਸਮੇਂ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁਤ ਵਿਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਬਰਾਂਡਿਓਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠ ਕੇ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਖੁਲ੍ਹਾ ਮੈਦਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੰਧੇਰੀ ਨਾਲ ਗਰਦਾ ਹੀ ਗਰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਭ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਉਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪੈ ਗਈ। ਸਤਸੰਗੀਆਂ ਨੇ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰਲੀ ਅੰਧੇਰੀ ਦਾ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਅੰਧੇਰੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਤਰਫ ਵੀ ਧਿਆਨ ਕਰੋ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਅੰਧੇਰੀ ਹੈ ? ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਅੰਧੇਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਵਿਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਦਸਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਨਾਲੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਗੁਾਨ ਕੀ ਆਈ ਆਂਧੀ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵੇਰਾਗ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੀ। ਵਾਹ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੀ ਸਾਡੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਣੋ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਭੇ ਉਡਾਨੀ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਟਾਟੀ ਰਹੈ ਨ ਮਾਇਆ ਬਾਂਧੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅੰਧੇਰੀ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸਭ ਛੱਪਰੀਆਂ ਉੱਡ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਰਸੀਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਥੰਮ੍ਹੀਆਂ ਡਿਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਪਏ ਭਾਂਡੇ ਟੁੱਟ ਭਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੀ ਆ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਤਰਫ ਪੜਦਾ ਰੂਪ ਜੋ ਭਰਮ ਹੈ ਉਹ ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਟਾਟੀਆਂ ਸਭ ਉੱਡ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਭਰਮ ਦੀ ਪਰਤੀਤੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਆਪਾ ਚੀਨੈ ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ ॥

[ਪੰਨਾ ੬੮੪

ਹੋਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਸਤੂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹੋ ਭਰਮ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਮਾਧਵੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਭ੍ਰਮੁ ਐਸਾ ॥ ਜੈਸਾ ਮਾਨੀਐ ਹੋਇ ਨ ਤੈਸਾ ॥

[ਪੰਨਾ ੬੫੭

ਅਰਥਾਤ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਭਰਮ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਸੱਪ ਨਹੀਂ, ਰੱਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਰਮ ਹੈ, ਸੋ ਭਰਮ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਭੇਦ ਭਰਮ ਕਰਤਤ ਭਰਮ, ਪੁਨ ਸੰਗ ਭਰਮ ਵਿਕਾਰ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਇਤਰ ਜਗ ਸਤ ਹੈ, ਪਾਂਚੋ ਭਰਮ ਸੰਸਾਰ ॥

੧. ਭੇਦ ਭਰਮ-ਭੇਦ ਰਹਿਤ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਭੇਦ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ। ਪੁਨਾ-ਉਹ ਭੇਦ ਵੀ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। ੧. ਜੀਵ ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਭੇਦ। ੨. ਜੀਵ ਜੀਵ ਦਾ ਭੇਦ। ੩. ਜੀਵ ਜੜ੍ਹ ਦਾ ਭੇਦ। ੪. ਜੜ੍ਹ ਜੜ੍ਹ ਦਾ ਭੇਦ। ੫. ਜੜ੍ਹ ਈਸ਼ ਦਾ ਭੇਦ।

੨. ਕਰਤੱਤ ਭਰਮ-ਕਰਤਾ ਭੋਗਤਾ ਆਦਿਕ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਕਰਤਾ ਭੋਗਤਾ ਆਦਿਕ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋਣੀ ਇਹ ਦੂਸਰਾ ਕਰਤਤ ਭਰਮ ਹੈ।

੩. ਸੰਗ ਭਰਮ-ਪੁਨਾ ਬਹੁੜੋਂ ਅਸੰਗ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਦੇਹ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਦੀ ਪਰਤੀਤੀ ਹੋਣੀ ਇਹ ਤੀਸਰਾ ਭਰਮ ਹੈ।

੪. ਵਿਕਾਰ ਭਰਮ-ਜਗਤ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿਕਾਰ-ਪ੍ਰਣਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋਣੀ ਇਹ ਚੌਥਾ ਭਰਮ ਹੈ।

੫. 'ਬ੍ਰਹਮ ਇਤਰ ਜਗ ਸਤ ਹੈ'-ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੱਤਾ ਰਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੱਤਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋਣੀ ਇਹ ਪੰਜਵਾਂ ਭਰਮ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜੇ ਭਰਮ ਪੰਜਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੰਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਹ ਹਨ :-

ਦੋਹਰਾ-ਬਿੰਬ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਲੋਹਤ ਸਫੱਟਕ ਘਟਾਕਾਸ ਗੁਣ ਮਾਰ ॥

ਕਨਕ ਕੁੰਡਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਪਾਚੇ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰ ॥

ਪਹਿਲਾ-ਬਿੰਬ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਰਕੇ ਭੇਦ ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਕਰੋ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਕਰ ਕੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਅਕਸ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਕਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡਰਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਪਰੇ ਕਰ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਕਸ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਾ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਕਰਕੇ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਭਰਮ ਰੂਪ ਸੀ। ਸੋ ਉਸ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦੀ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਬਾਧ ਕਰ ਕੇ ਬਿੰਬ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦਾ ਅਭੇਦ ਨਿਸਚੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਬਿੰਬ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਰੂਪ ਜੀਵ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਰੂਪ ਜੀਵ, ਬਿੰਬ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦਾ ਵੱਖਰਾ-ਪਨ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ-ਪੁਹਪ ਮਧਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ ॥

ਤੈਸੇ ਹੀ ਹਰਿ ਬਸੇ ਨਿਰੰਤਰਿ ਘਟ ਹੀ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੮੪]

ਤਥਾ-ਐਸੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਜੈਸੇ ਦਰਪਨ ਮਾਹਿ ਬਦਨ ਪਰਵਾਨੀ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੮]

ਦੂਜਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੋਰ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਘਟ ਉਪਾਧੀ ਕਰਕੇ ਭਿੰਨ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਘਟ ਫੌੜ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸੂਰਜ ਨਾਲ

ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਘਟ ਉਪਾਧੀ ਕਰ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲੋਂ ਜੀਵ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਡੰਡੇ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਘਟ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਤਦ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਜਿਉ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬੁ ਬਿੰਬ ਕਉ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਦਕ ਕੁੰਭ ਬਿਗਰਾਨਾ ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਗੁਣ ਭ੍ਰਮੁ ਭਾਗਾ ਤਉ ਮਨੁ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਨਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੭੫

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ—ਆਤਮ ਮਹਿ ਰਾਮੁ ਰਾਮ ਮਹਿ ਆਤਮੁ ਚੀਨਸਿ ਗੁਰ ਬੀਚਾਰਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੫੩

ਇਤਿਆਦਿਕ ਗੁਰ ਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਜਾਣ ਕੇ ਅਭੇਦ ਨਿਸਚੇ ਕਰੇ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਉਪਾਧਕ ਹਨ। ਉਪਾਧੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਭੇਦ ਜਾਣ ਲਵੇ। ਜੀਵ ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਭੇਦ ਅਵਿਦਿਆ, ਮਾਇਆ ਉਪਾਧੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਜੀਵ ਜੀਵ ਦਾ ਭੇਦ—ਨਾਨਾ ਅਵਿਦਿਆ ਅਕਸ ਉਪਾਧੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਜੀਵ ਜੜ੍ਹ ਦਾ ਭੇਦ—ਮਲਨ ਸਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਤਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਵਿਦਿਆ ਉਪਾਧੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਜੜ੍ਹ ਜੜ੍ਹ ਦਾ ਭੇਦ—ਕੇਵਲ ਤਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਸਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਾਇਆ ਉਪਾਧੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਾਧੀਆਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਚੇਤਨ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਨਿਸਚੇ ਕਰੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿੰਬ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਭੇਦ ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰੇ ॥੧॥

ਦੂਜੇ ਕਰਤੱਤ ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ—ਲੋਹਤ ਯਾਨੇ ਜਪਾ ਪੁਸ਼ਪ ਅਤੇ ਸਫਟਕ ਮਣੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਕਰੇ।

ਜਿਵੇਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਕਪੜੇ ਉਪਰ ਧਰੇ ਸਫਟਕ ਮਣੀ ਵਿਖੇ ਕਪੜੇ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਸੰਜੋਗ ਸਬੰਧ ਸੇ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕਪੜੇ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ।

ਕਪੜੇ ਅਤੇ ਸਫਟਕ ਮਣੀ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਫਟਕ ਮਣੀ ਵਿਖੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਭਾਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਸਫਟਕ ਮਣੀ ਦਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਸਫਟਕ ਮਣੀ ਵਿਖੇ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੈਸੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਾ ਧਰਮ ਜੋ ਕਰਤਾ ਭੋਗਤਾ ਪਣਾ ਹੈ, ਸੋ 'ਆਤਮਾ ਵਿਖੇ ਤਦਾਤਮ ਸਬੰਧ ਕਰ ਕੇ ਭਾਸਦਾ ਹੈ' ਪਰ ਉਹ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਵਿਖੇ ਭਾਸਦਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ। ਕਿੰਤੂ ਆਤਮਾ ਵਿਖੇ ਕਰਤਾ ਭੋਗਤਾ ਪਣਾ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰੀਤੀ ਸੇ ਸਫਟਕ ਮਣੀ ਵਿਖੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਕਰਤਾ ਭੋਗਤਾ ਪਣੇ ਦੇ ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਤੀਸਰੇ ਸੰਗ ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਘਟਾ ਕਾਸ਼ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਕਰੇ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਘਟ ਉਪਾਧੀ ਵਾਲਾ ਅਕਾਸ਼, ਘਟਾਕਾਸ਼ ਹੈ। ਸੋ ਅਕਾਸ਼ ਘੜੇ ਦੇ ਸੰਗ

ਕਰਕੇ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਭੀ ਘੜੇ ਦੇ ਧਰਮ ਉਤਪਤੀ, ਨਾਸ, ਗਮਨ ਅਗਮਨ ਆਦਿਕ ਹਨ। ਉਹ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਸੇ ਲਈ ਅਕਾਸ਼ ਅਸੰਗ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਘੜੇ ਨਾਲ ਪਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਹ ਆਦਿਕ ਸੰਘਾਤ ਰੂਪ ਉਪਾਧੀ ਵਾਲਾ ਆਤਮਾ ਜੀਵ ਆਖੀਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਦੇਹ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਭੀ ਦੇਹ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਆਦਿਕ ਧਰਮ ਹਨ ਉਹ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਹ ਆਦਿਕ ਸੰਘਾਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਭਾਵ ਦਿਸਣੇ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਦੇਖਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਸੰਘਾਤ ਤਿੰਨ ਸਰੀਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਭਾਵ ਅਸੰਗ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਤੋਹੀ ਸੰਗਿ ਸਮਾਹੀ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੮੪]

ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਸੰਘਾਤ ਰੂਪ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸੰਘਾਤ ਨਾਲ ਹੰਗਤਾ ਰੂਪ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਔਰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸੰਘਾਤ ਨਹੀਂ। ਕਿੰਤੂ ਪੰਜ ਮਹਾਂ ਭੂਤਾਂ ਦਾ ਸੰਘਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸੰਘਾਤ ਨਾਲ ਮਮਤਾ ਰੂਪ ਸੰਬੰਧ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਸੰਘਾਤ ਤਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸੰਘਾਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਤਰ ਘਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਮਮਤਾ ਰੂਪ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਸੇ ਆਤਮਾ ਅਸੰਗ ਹੈ ਪਰ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਰੂਪ ਸੰਬੰਧ ਦੇਹ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਆਤਮਾ ਵਿਖੇ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਸੰਗ ਜਾਣ ਕੇ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗ ਭਰਮ' ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰੇ ॥੩॥

ਚੌਥੇ ਵਿਕਾਰ ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਕਲਪਤ ਸੱਪ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕਰੇ।

ਜਿਸ ਪਰਕਾਰ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਿਕਲੀ ਜਿਹੜੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਬਿਰਤੀ, ਉਹ ਥੋੜੇ ਅੰਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਰੱਸੀ ਦੇ ਅਵਰਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਤਦੋਂ ਰੱਸੀ ਅਵਛਿੰਨ ਚੇਤਨ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਤੂਲਾ ਅਵਿੱਦਿਆ ਵਿਚ ਖੋਭ ਹੋ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਵਿੱਦਿਆ ਸਰਪਾਕਾਰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੱਪ ਅਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਸੀ ਅਵਛਿੰਨ ਚੇਤਨ ਦਾ ਵਿਵੱਰਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਣਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਚੇਤਨ ਦੇ ਆਸ੍ਰਿਤ ਜੋ ਮੂਲਾ ਅਵਿੱਦਿਆ ਹੈ ਸੋ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਰੂਪ ਨਮਿਤ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਪੰਚ ਰੂਪ ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਪ੍ਰਪੰਚ ਅਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੈ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਚੇਤਨ ਦਾ ਵਿਵੱਰਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਣਾਮ ਨਹੀਂ।

ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦਾ ਅਧਿਸਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ—

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਇਆ ॥ ਅਨਦ ਰੂਪੁ ਸਭੁ ਨੈਨ ਅਲੋਇਆ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੮੭]

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਜਾਣਕੇ ਰੱਸੀ ਅਤੇ

ਸੱਪ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੇ ਵਿਕਾਰ ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰੇ ॥੪॥

ਬ੍ਰਹਮ ਇਤਰ ਜਗ ਸਤ ਹੈ—

ਇਸ ਪੰਜਵੇਂ ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਨਕ ਕੁੰਡਲ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਕਰੇ ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਨਕ ਅਤੇ ਕੁੰਡਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਭਾਵ ਕਰਕੇ ਭੇਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਕਲਪਤ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਕਨਕ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕੁੰਡਲ ਦਾ ਭਿੰਨ ਸਰੂਪ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਸੋ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਵਾਸਤਵ ਅਭੇਦ ਹੈ । ਤਾਂ ਤੇ ਸੁਵਰਨ ਨਾਲੋਂ ਕੁੰਡਲ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਸਤਿਆ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਅਤੇ ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਭਾਵ ਕਰਕੇ ਭੇਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਭੇਦ ਕਲਪਤ ਹੈ । ਵਾਸਤਵ ਸੇ ਅਸਤਿ ਭਾਂਤੀ, ਪ੍ਰੇਯ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜੋ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ ਉਹ ਵਖਰਾ ਸਤ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਕਲਪਤ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ—

ਇਹੁ ਜਗੁ ਧੂਏ ਕਾ ਪਹਾਰ ॥ ਤੈ ਸਾਚਾ ਮਾਨਿਆ ਕਿਹ ਬਿਚਾਰਿ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੧੮੬

ਅਥਵਾ—ਰੇ ਨਰ ਇਹ ਸਾਚੀ ਜੀਅ ਧਾਰਿ ॥

ਸਗਲ ਜਗਤੁ ਹੈ ਜੈਸੇ ਸੁਪਨਾ ਬਿਨਸਤ ਲਗਤ ਨ ਬਾਰ ॥

[ਪੰਨਾ ੬੩੩

ਸੋ ਕਲਪਤ ਦੀ ਸੱਤਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿੰਤੂ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਦੀ ਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਤਿਸਦੀ ਸੱਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਨਕ ਕੁੰਡਲ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਜਗਤ ਦੇ ਸਤੱਯਤ—ਸਤਪਨੇ ਦੇ ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰੇ ॥੫॥

ਰਹੈ ਨ ਮਾਇਆ ਬਾਧੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਟਟੀਆਂ ਦੇ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਰੱਸੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਰੱਸੀਆਂ ਕਰਕੇ ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਟਟੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਰੱਸੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਦੁਚਿਤੇ ਕੀ ਦੁਇ ਬੁਨਿ ਗਿਰਾਨੀ ਮੋਹੁ ਬਲੇਂਡਾ ਟੂਟਾ ॥

ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੋ ਬਿਰਤੀਆਂ ਹਨ ਇਕ ਸੁਮੱਤ, ਦੂਜੀ ਕੁਮੱਤ ਇਹ ਦੋ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਡਿਗ ਪਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੋਹ ਰੂਪ ਵਲਾ ਭੀ ਟੁਟ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੁਖਦਾਇਕ ਹਨ ।

ਯਥਾ—ਕਬਹੂੰ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਿਤ, ਕਬਹੂੰ ਕੁਮਤਿ ਅਧੀਨ ॥

ਬਿਬ ਨਾਰੀ ਕੇ ਕੰਤ ਜਿਉਂ, ਰਹਿਤ ਸਦਾ ਅਤਿ ਦੀਨ ॥

ਤਿਸਨਾ ਛਾਨਿ ਪਰੀ ਧਰ ਉਪਰਿ ਦੁਰਮਤਿ ਭਾਂਡਾ ਫੂਟਾ ॥੧॥

ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਛਪਰੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਖੋਟੀਆਂ ਮਤੀਆਂ ਰੂਪੀ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦਾ ਢੇਰ ਟੁਟ ਭਜ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਤਨੀਆਂ ਖੋਟੀਆਂ ਸਿਖਿਆ ਸਨ ਉਹ ਸਭ ਮਿਟ ਗਈਆਂ ਹਨ ॥੧॥

ਨੋਟ—ਧਰ ਨਾਮ ਧਰਤੀ ਦਾ, ਧਰਤੀ ਨਾਮ ਭੂਮਾ ਦਾ, ਭੂਮਾ ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ, ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ।

ਆਂਧੀ ਪਾਛੇ ਜੋ ਜਲੁ ਬਰਖੈ ਤਿਹਿ ਤੇਰਾ ਜਨੁ ਭੀਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੩੨)

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਅੰਧੇਰੀ ਪਿਛੋਂ ਜਿਹੜਾ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪ ਜਾਂ ਨਿਰਸੰਕਲਪ ਹੋਣ ਦਾ ਜਲ ਵਰਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਜਲ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਿਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਜਨ ਦਾ ਮਨ ਭਿਜ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਹਿਲੇ ਹਨੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਬੱਦਲ ਵਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਫਿਰ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਏਹੋ ਅਲੰਕਾਰ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮਨਿ ਭਇਆ ਪ੍ਰਗਾਸਾ ਉਦੈ ਭਾਨੁ ਜਬ ਚੀਨਾ ॥੨॥੪੩॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਜਾਣ ਲਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਪੰਜਵੀਂ ਤੇ ਛੇਵੀਂ ਭੂਮਕਾ ਦਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਵਾਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਵਿਹਾਰਕ ਕੰਮ ਕਾਰ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਫਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਅਗੇ ਦਸਵੰਧ ਭੇਟ ਕਰਾਂਗੇ। ਬਾਹਰ ਜਾਕੇ ਪੰਜ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸੁਭ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਉਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਲਾਭ ਹੋਇਆ। ਅਗੇ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਉਪਰ ਹੋਰ ਵਧ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੁੜਕੇ ਕਾਂਸ਼ੀਪੁਰੀ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਘਰ ਫੇਰ ਚਲਾਂਗੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਦੇ ਚਲੀਏ। ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ ਫੇਰ ਦਸਵੰਧ ਦੇਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਉਹ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਨਾਰੇ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਪੰਡਿਆਂ ਕੋਲ ਕਪੜੇ ਉਤਾਰ ਗਏ। ਪੰਡਿਆਂ ਨੇ ਕਪੜੇ ਫੋਲਕੇ ਮਾਇਆ ਸਾਰੀ ਕੱਢ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਪੜੇ ਪਾਉਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਖੀਸੇ ਖਾਲੀ ਵੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋਏ। ਪੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਦੌਲਤ ਚੁਰਾਈ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਡੇ ਕਿਹੜੇ ਕੂਲੇ ਸਨ ਜੋ ਮੰਨ ਜਾਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਥੇਰੇ ਦਬਕੇ ਮਾਰੇ ਪਰ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰਾ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਤਦੋਂ ਵਿਚਾਰੇ ਵਪਾਰੀ ਨਿੰਮੋਬੂਣੇ ਹੋ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ ਤੇ ਸਾਰੀ ਹੱਡਬੀਤੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਵਿਉਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ। ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਤਾਂ ਬਚਾ ਕੇ ਆ ਗਏ ਹੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪੰਡੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਧੰੜਕ ਕਸਾਈ ਹਨ ਜੋ ਜਾਨੋਂ

ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਭੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ। ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਆਪ ਚਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਆਖੋ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—

ਐਸੇ ਲੋਗਨ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਜਿਹੇ ਭੈੜਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖੀਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਮੱਥਾ ਲਾਈਏ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀਏ ਭਗਤਿ ਤੇ ਬਾਹਜ ਤਿਨ ਤੇ ਸਦਾ ਡਰਾਨੇ ਰਹੀਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਪਾਸੋਂ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਡਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲਾਹ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਡਰਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨਹਿ ਨ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ॥ ਬਾਤਨ ਹੀ ਅਸਮਾਨੁ ਗਿਰਾਵਹਿ ॥੧॥

ਉਹ ਮੰਦੇ ਆਦਮੀ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਨਾ ਤਾਂ ਹਰੀ ਜਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਗੋਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਗਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਨਾ ਸੁਰਖ ਹੈ ਨਾ ਨਰਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਚਾਰ ਵਾਕੀਏ (ਨਾਸਤਕਾਂ) ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਣਾ ਹ।

ਐਸੇ ਲੋਗਨ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀਏ ਭਗਤਿ ਤੇ ਬਾਹਜ ਤਿਨ ਤੇ ਸਦਾ ਡਰਾਨੇ ਰਹੀਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਆਪਿ ਨ ਦੇਹਿ ਚੁਰੂ ਭਰਿ ਪਾਨੀ ॥ ਤਿਹ ਨਿੰਦਹਿ ਜਿਹ ਗੰਗਾ ਆਨੀ ॥੨॥

ਆਪ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪਿਆਸੇ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੁਖੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਚੁਲੀ ਭਰ ਪਾਣੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਾਹਮਣੇ ਤਿਹਾਇਆ ਮਰ ਜਾਏ।

ਸਗੋਂ ਉਸਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਭਗੀਰਥ ਨੇ ਇਸ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਗੰਗਾ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਬੈਠਤ ਉਠਤ ਕੁਟਿਲਤਾ ਚਾਲਹਿ ॥ ਆਪੁ ਗਏ ਅਉਰਨ ਹੂ ਘਾਲਹਿ ॥੩॥

ਉਠਦਿਆਂ, ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕੁਟਲਤਾਈਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਤਰਫ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸੰਸਾਰ ਵਲ ਹੀ ਘਾਲਹਿ—ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ॥੩॥

ਛਾਡਿ ਕੁਚਰਚਾ ਆਨ ਨ ਜਾਨਹਿ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੂ ਕੋ ਕਹਿਓ ਨ ਮਾਨਹਿ ॥੪॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਖੋਟੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁਖ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਕੁਚਰਚਾ=ਖੋਟੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਆਨ ਨ ਜਾਨਹਿ=ਹੋਰ ਕੋਈ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਬੰਦ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਹ ਤਾਂ ਗਪੜੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਾ:-ਜੇਕਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵੀ ਆਪ ਆ ਕੇ ਕਹੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕਿਹਾ ਵੀ ਇਹ ਪਾਂਡੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ॥੪॥

ਆਪੁ ਗਏ ਅਉਰਨ ਹੂ ਖੋਵਹਿ ॥ ਆਗਿ ਲਗਾਇ ਮੰਦਰ ਮੈ ਸੋਵਹਿ ॥੫॥

ਇਹ ਠੱਗ ਲੋਕ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਹਟ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਉਰਨ=ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਖੋਵਹਿ=ਹਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਐਸੀ ਅਤਤਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਲਗਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਸੌਂ ਰਹੇ ਹਨ।

ਵਾ-ਕਾਲ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ਲਗਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ॥੫॥

ਅਵਰਨ ਹਸਤ ਆਪ ਹਹਿ ਕਾਨੇ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਦੇਖਿ ਕਬੀਰ ਲਜਾਨੇ ॥੬॥੧॥੪੪

ਐਸੇ ਉਲਟ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਅਵਰਨ ਹਸਤ=ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪ ਕਾਣੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਿਹਾਰਕ ਅੱਖ ਹੈ, ਪਰਮਾਰਥਕ ਅੱਖ ਬੰਦ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਜੋ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਨਿਸਫਲ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਨ ॥੬॥੧॥੪੪॥

ਦੂਜਾ ਅਰਥ-ਪੁਨਾ ਬੇਨਤੀ-ਕੀਤੀ ਕਾਸ਼ੀ ਨਿਵਾਸੀ ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਿਵਸਥਾ ਕਥਨ ਕਰੋ, ਉਹ ਕੌਸੇ ਹਨ? ਉਤਰ:- ਐਸੇ ਲੋਗਨ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀਏ ਭਗਤਿ ਤੇ ਬਾਹਜ ਤਿਨ ਤੇ ਸਦਾ ਡਰਾਨੇ ਰਹੀਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅਜੇਹੇ ਮਹਾਤਮਾ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਕੁਛ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਕਰਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਿਤ ਹੀ ਡਰਦੇ ਰਹੀਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਧਰੇ ਸਰਾਪ ਨਾ ਦੇ ਦੇਵਣ। ਹੁਣ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਸੁਣੋ-

ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨਹਿ ਨ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ॥ ਬਾਤਨ ਹੀ ਅਸਮਾਨੁ ਗਿਰਾਵਹਿ ॥੧॥

ਉਹ ਮਹਾਤਮਾਂ ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਜਸ ਨੂੰ ਸੁਨਹਿਨ-ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਭਾ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਦੇ ਹਨ।

ਵਾ:-ਹਰੀ ਜਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ ਅਰਥਾਤ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਗਾਵਦੇ ਕਿੰਤੂ ਗਾਵਦੇ ਹਨ।

ਪੁਨਾ-ਉਹ ਮਹਾਤਮਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਅਸਮਾਨੁ=ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਗਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਬਾ-ਸਾਥ ਤਨ ਦੇ ਜੋ ਮਾਨੁ=ਹੰਕਾਰ

ਅਸ—ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਉਹ ਮਹਾਤਮਾਂ ਅਸਮਾਨ-ਸ੍ਵਰਗ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਇੱਛਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਵਰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਗਿਰਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਆਪਿ ਨ ਦੇਹਿ ਚੁਰੂ ਭਰਿ ਪਾਨੀ ॥

ਉਹ ਮਹਾਤਮਾਂ ਆਪਣੀ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚੁਲੀ ਭਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਅਰਥਾਤ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਆਪਿਨ ਦੇਹਿ=ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਹੰਗਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਸੇ ਅਭਾਵ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚੁਲੀ ਲੈ ਕੇ ਚੀਜ਼ ਮਣਸ ਦੇਵੇ ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਵਾ:-ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਭਰਨੇ ਵਿਚ ਚੁਰੂ=ਬਿਰਤੀ ਲਗਾ ਕੇ ਦੇਹ ਵਿਚ ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਤਿਹ ਨਿੰਦਹਿ ਜਿਹ ਗੰਗਾ ਆਨੀ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਗੰਗਾ=ਬਿਰਤੀ ਸੰਸਾਰ ਵਲ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ।

ਬੈਠਤ ਉਠਤ ਕੁਟਿਲਤਾ ਚਾਲਹਿ ॥ ਆਪੁ ਗਏ ਅਉਰਨ ਹੂ ਘਾਲਹਿ ॥ ੩ ॥

ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਉਠਦਿਆਂ ਕੁਟਲਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਚਾਲਹਿ=ਅਭਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਾ:-ਜਿਹੜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਉਠਦੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟੇਵਤਾਈਆਂ ਅਭਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੀ ਤਰਫ ਚਲ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਬੈਠ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਲਤਾ=ਵੇਲ ਨੂੰ ਕੁਟ ਦਿਤਾ ਯਾਨੇ ਅਭਾਵ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਉਠ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਉਹ ਮਹਾਤਮਾਂ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਤਰਫ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਤਰਫ ਘਾਲਹਿ=ਪਾਂਵਦੇ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਛਾਡਿ ਕੁਚਰਚਾ ਆਨ ਨ ਜਾਨਹਿ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੂ ਕੋ ਕਹਿਓ ਨ ਮਾਨਹਿ ॥ ੪ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਕੁਚਰਚਾ=ਖੋਟੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਆਨ=ਦ੍ਵੇਤ ਵਾ:-ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਕਰਮਕਾਂਡ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਵਾ:-ਬ੍ਰਹਮਾ=ਮਨ ਦਾ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਭਾਵ ਮਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ।

ਏਹ ਅਰਥ ਗਉਣੀ ਬਿਰਤੀ ਸੇ ਹੈ ਜੇਸੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇਸੇ ਮਨ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੁਆਰੇ ਕਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ੪ ॥

ਆਪੁ ਗਏ ਅਉਰਨ ਹੂ ਖੋਵਹਿ ॥ ਆਗਿ ਲਗਾਇ ਮੰਦਰ ਮੈ ਸੋਵਹਿ ॥ ੫ ॥

ਉਹ ਮਹਾਤਮਾਂ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਹਟ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਉਰਨ=ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਖੋਵਹਿ=ਹਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਲਗਾ ਕੇ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੂਪੀ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਸੋਵਹਿ=ਇਸਥਿਤ ਹਨ। ਵਾ:-ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਲਗਾ ਕੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪੀ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਸੋਵਹਿ=ਇਸਥਿਤ ਹਨ ॥ ੫ ॥

ਅਵਰਨ ਹਸਤ ਆਪਿ ਹਹਿ ਕਾਨੇ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਦੇਖਿ ਕਬੀਰ ਲਜਾਨੇ ॥ ੬ ॥ ੧ ॥ ੪੪ ॥

ਅਵਰਨ=ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਹੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕਾਨੇ=ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ। ਵਾ:-ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਕਾਨੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਹਾਰਕ ਅੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਰਥਕ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹੈ।

ਵਾ:-ਅਵਰ ਨ ਹਸਤ=ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੱਸਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਕਿਨਾਰੇ ਜੋ ਹੋਏ।
ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਹੈ ਅਵਰਨ।

ਮਨ ਮੇਰੇ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨਾ ਭਰਮੁ ਗਵਾਤਾ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਭਾਣੈ ਕੋਇ ਨ ਭੂਲਾ ਜਿਨਿ ਸਗਲ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥

[ਸੋਰਠ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੬੧੦

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਲਜਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸੇ ਗੁਣ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਰਤੀ ਭਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ॥੬॥੧॥੪੪॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਬੁੱਢੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਤੇ ਮਾਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣੇ ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਉਸਦੇ ਨਮਿਤ ਸਰਾਧ ਖਿਆ ਵਗੈਰਾ ਸਭ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-

ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਊ ਮੂਏਂ ਸਿਰਾਧ ਕਰਾਹੀ ॥

ਜੀਵਦਿਆਂ ਤਾਂ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰੋਟੀ ਕਪੜਾ ਤਰਸਾ ਤਰਸਾ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੰਨਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਹ ਛੇਤੀ ਮਰੇ ਜਦ ਉਹ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਨਮਿਤ ਸਰਾਧ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਿਤਰ ਭੀ ਬਪੁਰੇ ਕਹੁ ਕਿਉ ਪਾਵਹਿ ਕਊਆ ਕੂਕਰ ਖਾਹੀ ॥੧॥

ਕਹੁ ਖਾਂ! ਬਪੁਰੇ=ਵਿਚਾਰੇ ਪਿਤਰ ਵੀ ਉਸ ਨਲਾਇਕ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਰਾਧ ਦੇ ਅੰਨ ਨੂੰ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅੰਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਊਆ ਕੂਕਰ=ਕਾਂ ਕੁੱਤੇ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਗੈਰਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ-ਜੀਵਦਾ ਪਿਤਰ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਮਿਤ ਸਰਾਧ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਹੁ ਖਾਂ! ਬਪੁਰੇ=ਵਿਚਾਰੇ ਪਿਤਰ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਹਨ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਕਿਸ ਪਰਕਾਰ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਅੰਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਾਂ ਕੁੱਤੇ ਹੀ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਲਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਖਾਕ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਜੰਡੀ ਆਦਿ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮਿਠਾ ਵਗੈਰਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਚਲੇ

ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਪ੍ਰਜਾਰੀ ਲੋਕ ਆ ਕੇ ਉਸ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਨਾਲ ਮਾਂਜਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਖਾਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਯਥਾ :-

ਭਾਤ ਪਹਿਤਿ ਅਰੁ ਲਾਪਸੀ ਕਰਕਰਾ ਕਾਸਾਰੁ ॥ ਭੋਗਨ ਹਾਰੇ ਭੋਗਿਆ ਇਸੁ ਮੂਰਤਿ ਕੇ ਮੁਖ ਛਾਰੁ ॥

ਮੋ ਕਉ ਕੁਸਲੁ ਬਤਾਵਹੁ ਕੋਈ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਰਾਧ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦਾ ਹੈ ਹੇ ਜਜਮਾਨ ! ਤੈਨੂੰ ਸੁਖ ਹੋਵੇ। ਅਗੋਂ ਜਜਮਾਨ ਕੌਹੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੁਖ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੁਛਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸੁਖ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦਸੇ। ਐਵੇਂ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਆਖਣ ਕਰਕੇ ਭੇਡਾ ਚਾਲ ਵਾਂਗੂੰ—

ਕੁਸਲੁ ਕੁਸਲੁ ਕਰਤੇ ਜਗੁ ਬਿਨਸੈ ਕੁਸਲੁ ਭੀ ਕੈਸੇ ਹੋਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੁਖ ਸੁਖ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਨਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਲਾ ਦਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਯਥਾਰਥ ਕੁਸਲੁ=ਸੁਖ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮਾਟੀ ਕੇ ਕਰਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਜੀਉ ਦੇਹੀ ॥

ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਬਣਾ ਕੇ ਤਿਸ ਜੜ੍ਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਗੇ ਆਪਣੇ ਜੀਅ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਭਾਵ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਾ:-ਤਿਸ ਜੜ੍ਹ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਗੇ ਸੰਦਾ ਬਕਰਾ ਮਨੁਖ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਐਸੇ ਪਿਤਰ ਤੁਮਾਰੇ ਕਹੀਅਹਿ ਆਪਨ ਕਹਿਆ ਨ ਲੇਹੀ ॥੨॥

ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਰ ਐਸੇ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪ ਕਹਿ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲਗੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਦੇਣਾ ਕਰੋ। ਵਾ:-ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹੀਂਦੇ 'ਹਨ, ਜੇ ਆਪਣਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੋਤਸ਼ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਅਮਕੇ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਇਹ ਭੇਟਾ ਹੈ, ਫਲਾਣੇ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਏਹ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਸ਼ਨਵ ਦੇਵੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੜਾਹੀ ਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਭੇਟਾ ਖੀਰ ਦੀ ਹੈ ਹਨੂੰਮਾਨ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲਡੂਆਂ ਦੀ ਹੈ।

ਸਰਜੀਉ ਕਾਟਹਿ ਨਿਰਜੀਉ ਪੂਜਹਿ ਅੰਤ ਕਾਲ ਕਉ ਭਾਰੀ ॥

ਯਾਦ ਰਖੋ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁਖ ਜੀਅ ਦੇ ਸਹਿਤ ਬਕਰੇ, ਛਤਰੇ, ਦੁੱਬੇ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਿਰਜੀਉ=ਜੀਅ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਥਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਦੁਖ ਹੋਵੇਗਾ।

ਯਥਾ—ਨਿਰਜੀਉ ਪੂਜਹਿ ਮੜਾ ਸਰੇਵਹਿ ਸਭ ਬਿਰਥੀ ਘਾਲ ਗਵਾਵੈ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੨੬੪]

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ ਭੈ ਭੂਬੇ ਸੰਸਾਰੀ ॥੩॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਗਤਿ=ਗਤੀ (ਮਰਯਾਦਾ) ਨਾ ਜਾਣੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਭੈਦਾਇਕ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਏ ॥੩॥

ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਪੂਜਹਿ ਡੋਲਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਹੀ ਜਾਨਾ ॥

ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ। ਵਾ :- ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਅਕੁਲੁ ਨਹੀ ਚੇਤਿਆ ਬਿਖਿਆ ਸਿਉ ਲਪਟਾਨਾ ॥੪॥੧॥੪੫॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕੁਲਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲੰਪਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੪॥੧॥੪੫॥

ਗਉੜੀ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਇਕ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਫੁਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਅਭੇਦ ਹੋਵੇ ? ਉੱਤਰ :-

ਜੀਵਤ ਮਰੈ ਮਰੈ ਫੁਨਿ ਜੀਵੈ ਐਸੇ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਇਆ ॥

ਜਿਧਰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਤਰਫ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਉਧਰੋਂ ਮਰੇ, ਤੇ ਜਿਧਰੋਂ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ, ਉਸ ਤਰਫ ਫਿਰ ਜਿਉਣਾ ਕਰੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁੰਨਿ=ਅਫੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਸਮਾਵਦਾ ਹੈ।

ਵਾ :-ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਇਹ ਜਗਿਆਸੂ ਵੀ ਫੁਨਿ=ਬਹੁਤੋਂ ਜੀਵਤ ਭਾ ਤੋਂ ਮਰੇ ਐਸੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁੰਨਿ=ਅਫੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ=ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਬਹੁੜਿ ਨ ਭਵਜਲਿ ਪਾਇਆ ॥੧॥

ਅੰਜਨ=ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰੰਜਨਿ=ਮਾਇਆ ਮਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਬਹੁੜਿ=ਫਿਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ॥੧॥

ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਐਸਾ ਖੀਰੁ ਬਿਲੋਈਐ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਮ=ਭਾਈ ! ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਖੀਰੁ=ਦੁਧ ਬਿਲੋਈਐ=ਮਥਨਾ ਕਰੀਏ ਜਿਸਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਮੱਖਣ ਦਾ ਅਭਾਵ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਯਥਾ :-
ਹਰਿ ਕਾ ਬਿਲੋਵਨਾ ਬਿਲੋਵਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਸਹਜਿ ਬਿਲੋਵਹੁ ਜੇਸੇ ਤਤੁ ਨ ਜਾਈ ॥ [ਪੰਨਾ ੪੭੮

ਗੁਰਮਤਿ ਮਨੁਆ ਅਸਥਿਰੁ ਰਾਖਹੁ ਇਨ ਬਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਓਈਐ ॥੧॥ ਰਹਾਉ

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਸਥਿਤ ਕਰਕੇ ਰਖੋ, ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਣਾ ਕਰੋ ।

ਗੁਰ ਕੈ ਬਾਣਿ ਬਜਰ ਕਲ ਛੇਦੀ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਪਦੁ ਪਰਗਾਸਾ ॥

ਜਿਸਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਾਣਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਬਜਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਕਲਪਣਾ ਅਰਥਾਤ ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪੀ ਪਹਾੜੀ ਛੇਦੀ—ਕੱਟੀ ਹੈ ਵਾ:—ਜਿਸਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਬਜਰ ਵਾਂਗੂੰ ਅਛੇਦ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਪਹਾੜੀ ਕੱਟੀ ਹੈ, ਤਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਆਤਮਪਦ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ, ਵਾ:—ਪਰਗਾਸਾ—ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਆਤਮਪਦ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ ।

ਸਕਤਿ ਅਧੇਰ ਜੇਵੜੀ ਭ੍ਰਮੁ ਚੂਕਾ ਨਿਹਚਲੁ ਸਿਵ ਘਰਿ ਬਾਸਾ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ ਜੇਵੜੀ—ਰਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਦਾ ਭਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਦੀਵੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਉਹ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਦਾ ਭਰਮ ਚੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਖ ਘਰ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਤਿਵੇਂ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਅਵਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਰਜੂ—ਰਸੀ ਵਿਖੇ ਜਗਤ ਰੂਪ ਸੱਪ ਭਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਦ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਦੀਵੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਉਹ ਭਰਮ ਚੂਕਾ—ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਨਿਸਚਲ ਜੋ ਸਿਵ—ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਘਰ ਹੈ ਤਿਸ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋਇਆ ॥੨॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪੀ ਰਜੂ ਵਿਚ ਜਗਤ ਰੂਪ ਸੱਪ ਦੀ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਮਾਇਆ ਕੌਸੀ ਹੈ ? ਉੱਤਰ:—

(ਪੰਨਾ ੩੩੩)

ਤਿਨਿ ਬਿਨੁ ਬਾਣੈ ਧਨਖੁ ਚਢਾਈਐ ਇਹੁ ਜਗੁ ਬੇਧਿਆ ਭਾਈ ॥

ਤਿਸ ਮਾਇਆ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਚੜ੍ਹਾਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਹੋ ਭਾਈ ! ਇਸ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਅਸੁਧ ਮਨ ਧਨੁਖ ਹੈ, ਅਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਚਿੱਲਾ ਹੈ । ਅਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਬਾਣ ਹੈ ।

ਦਹ ਦਿਸ ਬੁਡੀ ਪਵਨੁ ਬੁਲਾਵੈ ਡੋਰਿ ਰਹੀ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੩॥

ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਦੋਹ ਰੂਪੀ ਬੁਡੀ—ਗੁੱਡੀ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪੀ ਪੈਂਟ ਦਸੋਂਦਿਸਾ ਵਿਚ ਫਿਰਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਲਿਵ ਰੂਪੀ ਡੋਰੀ ਤਿਸ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ॥੩॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸਚਲ ਕਲਿਆਣ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚੇ ਹਨ ? ਉੱਤਰ—

ਤਿਨਿ ਬਿਨੁ ਬਾਣੈ ਧਨਖੁ ਚਢਾਈਐ ਇਹੁ ਜਗੁ ਬੇਧਿਆ ਭਾਈ ॥

ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਚੜ੍ਹਾਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ, ਅੰਤਰੀਵ ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਹੋ ਭਾਈ ! ਇਸ ਜਗਤ ਨੂੰ ਬੇਧਿਆ=ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸੁਧ ਮਨ ਧਨੁਖ, ਅਦ੍ਵੈਤ ਨਿਸਚਾ ਵਾ:-ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਚਿੱਲਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਬਾਣ ਹੈ ।

ਯਥਾ:-ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗੇ ਹਰਿ ਤੀਰ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਪਰਵਿਰਤੀ ਪੱਖ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਯਾਂ ਨਵਿਰਤੀ ਪੱਖ ਨੂੰ ?

ਉੱਤਰ-ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਏਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੇਨਿਯਮਾ ਵਿਉਹਾਰ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੂੰਬੀ ਫੜ ਕੇ ਸੁਕਦੇਵ ਵਾਂਗੂੰ ਬਨ ਨੂੰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਵਿਰਤੀ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਰਾਜ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਵਾਂਗੂੰ ਹੁਕਮ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਦਹਦਿਸ ਬੁਡੀ ਪਵਨੁ ਝੁਲਾਵੈ ਡੋਰਿ ਰਹੀ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੩॥

ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਬੁਡੀ=ਗੁੱਡੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਰੂਪੀ ਪੌਣ ਦਸੇ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਝੁਲਾਂਵਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਲਿਵ ਰੂਪੀ ਡੋਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਪਰਵਿਰਤੀ ਤੇ ਨਵਿਰਤੀ ਪੱਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਫਰਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਵਿਦੇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਦੋਹਾਂ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਉਨਮਨਿ ਮਨੂਆ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਨਾ ਦੁਬਿਧਾ ਦੁਰਮਤਿ ਭਾਗੀ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮਨੂਆ=ਮਨੋਤ ਵਲੋਂ ਹਟਕੇ ਉਨਮਨਿ=ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਜੋ ਸੁੰਨਿ=ਅਵਰ ਹੈ ਤਿਸ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ । ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਸਹਿਤ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਭਜ ਗਈ ਹੈ ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਅਨਭਉ ਇਕੁ ਦੇਖਿਆ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥੪॥੨॥੪੬॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਅਨਭਉ=ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ॥੪॥੨॥੪੬॥

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਤਿਪਦੇ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਇਕ ਬੈਰਾਗੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਦੋ ਰਸਤੇ ਹਨ, ਇਕ ਹਨ ਜੋਗ ਦੂਜਾ ਭਗਤੀ ਜੋਗ । ਤੂੰ ਕਿਸ ਰਸਤੇ ਚਲਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਦੋਨੋਂ ਰਸਤੇ ਆਪ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਾਓ । ਸੋ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਹਨਜੋਗ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਉਲਟਤ ਪਵਨ ਚਕ੍ਰ ਖਟੁ ਭੇਦੇ ਸੁਰਤਿ ਸੁੰਨ ਅਨਰਾਗੀ ॥

ਗੁਦਾ ਰਾਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ ਅਪਾਨ ਵਾਯੂ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਦੀ ਤਰਫ ਲਿਜਾ ਕੇ

*ਛੇ ਚਕਰ ਭੇਦੇ—ਵਿੰਨ੍ਹ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਸੁਰਤਿ—ਗਿਆਤ, ਵਾ.—ਬਿਰਤੀ ਸੁੰਨ—ਅਫੁਰ ਪਦ ਵਿਚ ਅਨਰਾਗੀ—ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਰਸਤਾ ਏਹ ਹੈ ਕਿ—ਸੰਸਾਰ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਪਵਨ=ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਤਰਫ ਉਲਟਾ ਕੇ ਛੇ ਚਕ੍ਰ=ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਤੇ ਇਕ ਮਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਭਾਵ ਕਾਬੂ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਸੁਰਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਜੋ ਸੁੰਨ—ਅਫੁਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਅਨਰਾਗੀ—ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ ਮਰੈ ਨ ਜੀਵੈ ਤਾਸੁ ਖੋਜੁ ਬੈਰਾਗੀ ॥੧॥

ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਹੋ ਬੈਰਾਗੀ! ਤੂੰ ਤਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਖੋਜਨਾ ਕਰ ॥੧॥

ਯਥਾ :- ਤਾਤ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ ਜਾਕਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਿਹੀਨ ॥੨॥ [ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੪]

ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਨ ਹੀ ਉਲਟਿ ਸਮਾਨਾ ॥

ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਭੀ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੇ ਮਨਹੀ—ਮਨੋਤ ਵਲੋਂ ਉਲਟਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਸਮਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਅਕਲਿ ਭਈ ਅਵਰੈ ਨਾਤਰੁ ਥਾ ਬੇਗਾਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੁਣ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਕਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਨਾਤਰੁ=ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੇਗਾਨਾ—ਬੇ ਗਿਆਤ ਵਾ.—ਬੇ ਗਾਨਾ=ਦੂਤ ਦੇ ਗਾਇਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਵਾ.—ਬੇਗਾਨਾ=ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਭਾਵ ਜਮਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋਣੇ ਯੋਗ ਸੀ।

ਨਿਵਰੈ ਦੂਰਿ ਦੂਰਿ ਫੁਨਿ ਨਿਵਰੈ ਜਿਨਿ ਜੈਸਾ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਜੈਸਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਰੈ=ਨੇੜੇ ਜੋ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਦੂਤ ਸਨ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ, ਪੁਨਾ ਦੂਰ ਜੋ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦੀ ਸੁਭ ਗੁਣ ਸਨ ਉਹ ਨਿਵਰੈ=ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਏ।

ਵਾ.—ਮਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮਨੁੱਖ ਜੈਸਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੈਸੇ ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਤੈਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਸੇ ਉਲਟਾ ਫਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦੀ ਸੁਭ ਗੁਣ ਸਨ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਦੂਰ ਹੋਏ ਹੋਏ ਜੋ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਸਨ ਉਹ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਏ।

*੧. ਮੂਲਾਧਾਰ (ਗੁੰਦਾ ਵਿਚ ਹੈ) ੨. ਸ੍ਵੇਦਿਸ਼ਠਾਨ ਚਕਰ (ਲਿੰਗ ਵਿਚ ਹੈ)

੩. ਮਣੀ ਪੂਰਕ ਚਕਰ (ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਹੈ) ੪. ਅਨਾਹਤ ਚਕਰ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ)

੫. ਵਿਸੁਧ ਚਕਰ (ਕੰਠ ਵਿਚ ਹੈ) ੬. ਆਗਾਯਾ ਚਕਰ (ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ)।

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜੇਹੇ ਜੇਹਾ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੇਗਾ ਤੇਹੇ ਜੇਹਾ ਸੁਖ ਹੋਵਗਾ ।

ਯਥਾ—ਜੇਹਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਿ ਜਾਣਿਆ ਤੇਹੇ ਜੇਹਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥

ਏਹੁ ਸਹਸਾ ਮੂਲੇ ਨਾਹੀ ਭਾਉ ਲਾਏ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ [ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੩ ਪੰਨਾ ੩੦

ਤਥਾ—ਜੇਹਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਤੇਹੇ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਗੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੫੬੦

ਗੁਰੁ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇੰਞ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ—

ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਕੋਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਇ ॥ ਮਾਨੁਖ ਕਾ ਕਰਿ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਨੁ ॥

ਮਿਲੀ ਨਿਮਾਨੇ ਮਾਨੁ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੮੯੫

ਵਾ.—ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਜੈਸਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਜੋ ਅਨਾਤਮ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੂਰ ਜੋ ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਉਹ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਐਸਾ ਅਕਹਿ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ।

ਅਲਉਤੀ ਕਾ ਜੈਸੇ ਭਇਆ ਬਰੇਡਾ ਜਿਨਿ ਪੀਆ ਤਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ॥੨॥

ਜੈਸੇ ਅਲਉਤੀ—ਗਲੇ ਦਾ ਬਰੇਡਾ—ਰਸ, ਸਤ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਰਸ ਨੂੰ ਜਿਸਨੇ ਪੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਉਸੀ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਗਲੇ ਤਾ ਕੌੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕੀ ਆਉਣਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—ਗਲੇ ਕੌੜੀ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਗੁਣ ਹੈ ਰੋਗ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ, ਉਸ ਗੁਣ ਨੂੰ ਓਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਗਲੇ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ—ਜੈਸੇ ਅਲਉਤੀ=ਮਹੂਏ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਬਰੇਡਾ=ਪਿਆਲਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਜਿਸਨੇ ਪੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਸਤੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਉਸੀ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ—ਜੈਸੇ ਮੁਲਤਾਨੀ ਅਲਉਤੀ=ਮਿਸ਼ਰੀ ਦਾ ਬਰੇਡਾ=ਸ਼ਰਬਤ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸਾਵਣ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਕੀਆਂ ਨਿਕੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਸਵਾ ਗਜ਼ ਮਲਮਲ ਦੇ ਚਾਰੇ ਕੋਨੇ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ਰੀ ਰਖੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੋਰਾ ਭਾਂਡਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਸ਼ਰਬਤ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਪੈ ਕੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਸ ਸ਼ਰਬਤ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਪੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮਿਠਾਸ ਅਤੇ ਠੰਢਕ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਉਸੀ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਤੇਰੀ ਨਿਰਗੁਨ ਕਥਾ ਕਾਇ ਸਿਉ ਕਹੀਐ ਐਸਾ ਕੋਇ ਬਿਬੇਕੀ ॥

ਤਿਸ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਕਥਾ ਕਿਸ ਦੇ ਸਾਥ ਕਥਨ ਕਰੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਐਸਾ ਕੋਈ ਕੋਈ ਵਿਵੇਕੀ ਹੈ ਭਾਵ ਕੋਈ ਦੁਰਲੱਭ ਪੁਰਖ ਹੈ ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਿਨਿ ਦੀਆ ਪਲੀਤਾ ਤਿਨਿ ਤੈਸੀ ਝਲ ਦੇਖੀ ॥੩॥੩॥੪੭॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਜੈਸਾ ਜੈਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਪਲੀਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਨੇ ਤੈਸੀ ਹੀ ਝਲ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਾ ਦੇਖੀ ਹੈ ॥੩॥੩॥੪੭॥

ਯਥਾ—ਪ੍ਰੇਮ ਪਲੀਤਾ ਸੁਰਤਿ ਹਵਾਈ ਗੋਲਾ ਗਿਆਨੁ ਚਲਾਇਆ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੧੬੧

ਗਉੜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਤਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਪੰਜਭੂਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾਏ ਹਨ ? ਉੱਤਰ—

ਤਹਪਾਵਸ ਸਿੰਧੂ ਧੂਪ ਨਹੀ ਛਹੀਆ ਤਹ ਉਤਪਤਿ ਪਰਲਉ ਨਾਹੀ ॥

ਤਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾਏ ਹਨ ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਪਾਵਸ ਆਦਿਕ ਛੇ ਰੁਤਾਂ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ, ਅਤੇ ਧੁੱਪ ਛਾਂ ਵਗੈਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਵਾਂ-ਧੂਪ=ਤਮੋਗੁਣ ਨਹੀਂ, ਛਹੀਆ=ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ । ਵਾਂ-ਧੂਪ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਹੈ, ਛਹੀਆ=ਜੜ੍ਹਤਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਪਰਲੋਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਜੀਵਨ ਮਿਰਤੁ ਨ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਬਿਆਪੈ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਦੋਊ ਤਹ ਨਾਹੀ ॥੧॥

ਜਿਉਣਾ ਮਰਨਾ ਅਤੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਜਿਸਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦੇ, ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ = ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਤੇ ਸਾਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹਨ ॥੧॥

ਸਹਜ ਕੀ ਅਕਥ ਕਥਾ ਹੈ ਨਿਰਾਰੀ ॥

ਸਹਜ = ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਥਾ ਅਕੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਾਰੀ = ਨਿਰਾਲੀ ਹੈ ।

ਤੁਲਿ ਨਹੀ ਚਢੈ ਜਾਇ ਨ ਮੁਕਾਤੀ ਹਲਕੀ ਲਗੈ ਨ ਭਾਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤਕੜੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਤੁਲਦੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਮੁਕ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਹਲਕੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਭਾਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਦੁੰਦਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਵਾਂ—ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਲਕੀ ਭਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ । ਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਲਕੀ ਭਾਰੀ ਲੱਗੇ ।

ਵਾਂ—ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਤਕੜੀ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਵੱਟੇ ਦੁਆਰਾ ਤੁਲਦੀ ਨਹੀਂ ਮੁਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । ਹਲਕੀ ਨਹੀਂ, ਭਾਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਏਕ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।

ਵਾਂ—ਹਲਕੀ ਹੈ, ਭਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਪ੍ਰਵਿੰਨ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਇਸਥਿਤ ਹੈ ।

ਅਰਧ ਉਰਧ ਦੇਉ ਤਹ ਨਾਹੀ ਰਾਤਿ ਦਿਨਸੁ ਤਹ ਨਾਹੀ ॥

ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਅਰਧ ਉਰਧ = ਜੀਵ ਈਸ਼ਵਰ, ਪਤਾਲ ਅਕਾਸ਼, ਵਾ:-ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਸਮਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਵੀ ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਿਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਸਮਾਏ ਹਨ।

ਜਲੁ ਨਹੀ ਪਵਨੁ ਪਾਵਕੁ ਫੁਨਿ ਨਾਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਾ ਸਮਾਹੀ ॥੨॥

ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਜਲ ਤੇ ਪੌਣ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਨਹੀਂ, ਪੁਨਾ ਪਾਵਕੁ = ਅਗਨੀ ਤਤ ਦੀ ਵੀ ਕਲਪਣਾ ਨਹੀਂ।

ਵਾ:-ਜਲੁ ਪਵਨੁ ਪਾਵਕੁ = ਸਤ੍ਹੇ, ਰਜੇ, ਤਮੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਸਮਾਏ ਹਨ ॥੨॥

ਯਥਾ-ਨਹ ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਜਲੁ ਨਹੀ ਪਵਨਾ ਡਹ ਅਕਾਰੁ ਨਹੀ ਮੇਦਨੀ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਗ ਕਾ ਤਹਾ ਨਿਵਾਸਾ ਜਹ ਅਵਗਤਿ ਨਾਥੁ ਅਗਮ ਧਨੀ ॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੮੮੩

ਦੂਜਾ ਪਰਕਰਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ-ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖ ਹਨ, ਇਕ ਵਿਧੀ ਪੱਖ, ਦੂਜਾ ਨਿਖੇਧ ਪੱਖ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਤੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਓਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚਾ ਜਿਥੇ ਚਰਾਵਾ ਗਊਆਂ ਚਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਊ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ, ਜਦ ਉਸਨੇ ਗੁਆਲੇ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗਊ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਤਾਂ ਝਟ ਉਸਨੇ ਸਿੰਛਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਗਊ ਏਹ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕੌਣ ਹੈ ? ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਵਿਧੀ ਪੱਖ ਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੋ ਸਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ ਓਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਧੀ ਪੱਖ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਬਚਨ ਸਭ ਦਾ ਨਿਖੇਧ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਬੋਧਨ ਕਰੇ, ਉਹ ਨਿਖੇਧ ਪੱਖ ਹੈ। ਜੇਸੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੂਰਮੇ ਰਾਜੇ ਸ੍ਰੀਖੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕਿਸੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਜਾ ਕੌਣ ਹੈ ? ਉਸ ਦਾ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਦਸਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ-ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਸੈਂਟੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਭੀ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਛਤ੍ਰ ਚਮਰ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਰਾਜਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਹੀ ਜਦ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਕੌਣ ਹੈ ? ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੂਪ ਰੇਖ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੰਗ ਭੇਖ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਚਾਰ ਵਰਨ, ਚਾਰ ਆਸ਼ਰਮ ਤੇ ਗੁਣ ਕਿਰਿਆ ਵਗੈਰਾ ਹਨ ਉਹ ਭੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਖੇਧ ਪੱਖ ਸੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਤਹ ਪਾਵਸ ਸਿੰਧੂ ਧੂਪ ਨਹੀ ਛਹੀਆ ਤਹ ਉਤਪਤਿ ਪਰਲਉ ਨਾਹੀ ॥

ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਾਵਸ ਆਦਿ ਛੇ ਰੁਤਾਂ ਹਨ ਉਹ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ ਉਹ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਧੁੱਪ ਛਾਂ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਤਪਤੀ ਪਰਲੋ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਅਰਥ ਕਰ ਲੈਣਾ । ਦੂਜੀ ਰੀਤੀ ਇਹ ਭੀ ਹੈ ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਪਾਵਸ ਆਦਿਕ ਖਟ ਰੁਤਾਂ, ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਧੁੱਪ ਛਾਂ ਵਗੈਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਉਤਪਤੀ ਪਰਲੋ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਜੀਵਨ ਮਿਰਤੁ ਨ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਬਿਆਪੈ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਦੇਉ ਤਹ ਨਾਹੀ ॥੧॥

ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦਾ, ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਤੇ ਸਾਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਦੋਨੋਂ ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਹੋਰ ਸਭ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਓਹੀ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਤਹਾ ਸਮਾਹੀ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਚੇਲਾ ਭਾਵ ਏਹ ਭੀ ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਸਮਾਹੀ=ਅਭਾਵ ਹਨ ॥੨॥

ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਰਹੈ ਨਿਰੰਤਰਿ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਲਹੀਐ ॥

ਜੋ ਮਨ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਅਗਮ ਤੇ ਅਗੋਚਰੁ ਕਹੀਏ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਨਿਰੰਤਰਿ=ਇਕਰਸ ਸਾਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਲਹੀਐ=ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਬਲਿ ਜਾਉ ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਹੀਐ ॥੩॥੪॥੪੮॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਤਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਣਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਕਰੋ ॥੩॥੪॥੪੮॥

ਗਉੜੀ

ਉਥਾਨਕਾ—ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ ! ਆਪ ਸਾਨੂੰ ਬੈਲ ਖਰੀਦ ਦਿਉ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਾਰ ਅਸੀਂ ਆਪ ਕਰਾਂਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗੇ ਜੋ ਆਮਦਨ ਆਵੇਗੀ ਉਹ ਸਾਰੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਲਿਆ ਰਖਾਂਗੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਗੁਜਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣੀ ਬਾਕੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖ ਲੈਣੀ । ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਹਾਡੇ ਆਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਸਾਂ ਤੁਸਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਬੈਲ ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

—ਹੁਣ ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ ਸੁਣੋ—

ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਦੁਇ ਬੈਲ ਬਿਸਾਹੇ ਪਵਨੁ ਪੂਜੀ ਪਰਗਾਸਿਓ ॥

ਦੋ ਜੋ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰਾਂ ਰੂਪੀ ਬੈਲ ਬਿਸਾਹੇ=ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਤਮਾਮ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਯਥਾ—ਕਾਇਆ ਅੰਦਰ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੁਇ ਭਾਈ ॥ ਦੁਹੀ ਮਿਲਿਕੈ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੯

ਪੁੰਨ ਥੋੜੇ ਹੋਣ ਤੇ ਪਾਪ ਬਹੁਤੇ ਹੋਵਣ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਪੁੰਨ ਬਹੁਤੇ ਹੋਣ ਤੇ ਪਾਪ ਥੋੜੇ ਹੋਵਣ ਤਾਂ ਦੇਵ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੋਨੋਂ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮਨੁਖ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਮਾੜੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਪਾਸ ਪਵਨੁ=ਸਵਾਸਾਂ ਰੂਪੀ ਪੂੰਜੀ ਪਰਗਾਸਿਓ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਹੈ।

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਗੁਣਿ ਭਰੀ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਇਨ ਬਿਧਿ ਟਾਂਡ ਬਿਸਾਹਿਓ ॥੧॥

ਘਟ ਰੂਪੀ ਗੁਣਿ=ਬੋਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੀ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਾੜੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਅਸਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਘਟ ਰੂਪੀ ਗੁਣ ਦੇ ਵਿਚ ਸਰੋਸਟ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹੋ ਵਿਧੀ ਹੈ ਟਾਂਡੇ ਦੇ ਬਿਸਾਹਿਓ=ਖਰੀਦਣੇ ਦੀ ॥ ੧ ॥

ਪੁਨਾ=ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਅਸਾਡੇ ਮਤ ਵਿਚ ਇਕ ਨਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਰੁਪਯਾ ਲੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਵਣਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਨਾਇਕ ਕੌਣ ਹੈ? ਉੱਤਰ-

ਐਸਾ ਨਾਇਕੁ ਰਾਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰ ਕੀਓ ਬਨਜਾਰਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਇਕ ਰਾਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਅਸਾਡਾ ਐਸਾ ਨਾਇਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਣਜਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵਣਜਾਰੇ ਸੌਦਾ ਖਰੀਦ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਪਰ ਜਗਾਤੀਏ ਜਗਾਤ ਲਗਾਵਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਈ ਦਫਾ ਠੱਗ ਵੀ ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰਫ-

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ ਭਏ ਜਗਾਤੀ ਮਨ ਤਰੰਗ ਬਟਵਾਰਾ ॥

ਕਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਮਸ਼ੂਲੀਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜੀਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਤਰਫ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕੁਛਕ ਪੁੰਨ ਤਾਂ ਕਾਮਦੇਵ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਛਕ ਪੁੰਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਏਹੀ ਮਸ਼ੂਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਤਰੰਗ=ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਮਨ ਹੈ ਏਹ ਬਟਵਾਰਾ=ਰਾਹਮਾਰ ਠੱਗ ਭਾਵ ਪਾੜਵੀ ਹੈ।

ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਦਾਨੁ ਨਿਬੇਰਹਿ ਟਾਂਡਾ ਉਤਰਿਓ ਪਾਰਾ ॥੨॥

ਜੇਸੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਰਾਹਦਾਰੀ ਲਿਖ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਸ਼ੂਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਤਮਿਥਿਆਂ ਦੇ ਵੇਚਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਚ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਹਾਤਮਾ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹ ਰਿਖੀ ਦੰਡ, ਪਿਤਰ ਦੰਡ, ਦੇਵ ਦੰਡ, ਜਮ ਦੰਡ, ਸਭ ਨਿਬੇੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਸੇ ਟਾਂਡਾ ਪਾਰ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸਭ ਸਾਧਨ ਵਗੈਰਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਅਬ ਐਸੀ ਬਨਿ ਆਈ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ! ਸੁਣਨਾ ਕਰੋ, ਹੁਣ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਦੇ ਵਿਚ ਐਸੀ ਵਾਰਤਾ ਬਣ ਆਈ ਹੈ।

ਘਾਟੀ ਚਢਤ ਬੈਲੁ ਇਕੁ ਥਾਕਾ ਚਲੇ ਗੋਨਿ ਛਿਟਕਾਈ ॥੩॥੫॥੪੯॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਘਾਟੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਕਰ ਕੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਬੈਲ ਇਕ ਵਿਸਿਆਂ ਦੇ ਭੋਗਣ ਵਲੋਂ ਥਕ ਗਿਆ ਤੇ ਘਟ ਰੂਪੀ ਗੁਣ ਵਿਚੋਂ ਮੰਦ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਛੰਡ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਤਰਫ ਚਲਿਆ। ਇਹ ਅਰਥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਵਾ:-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਘਾਟੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਬੈਲ ਥਕ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਿਰਤੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਗੁਣ ਨੂੰ ਵੀ ਛੰਡ ਕੇ ਚਲਿਆ ਭਾਵ ਵਿਦੇਹ ਮੁਕਤੀ ਕਾਲ ਵਿਚ ਤਿੰਨੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਿਆ ॥੩॥੫॥੪੯॥

ਦੂਜਾ ਅਰਥ—ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਦੁਇ ਬੈਲ ਬਿਸਾਹੇ ਪਵਨੁ ਪ੍ਰਜੀ ਪਰਗਾਸਿਓ ॥

ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਦੋ ਪਾਪਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਬੈਲ ਬਿਸਾਹੇ—ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਯਥਾ:-ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਲੈ ਕੀਚੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਦੁਇ ਸਾਖੀ ਪਾਸਿ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੩੫੧]

ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਪਾਸ ਪਰਗਾਸਿਓ—ਪ੍ਰਗਟ ਸਾਸਾਂ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਜੀ ਹੋ।

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਗੁਣਿ ਭਰੀ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਇਨ ਬਿਧਿ ਟਾਂਡ ਬਿਸਾਹਿਓ ॥੧॥

ਘਟ ਰੂਪ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਰਖ ਕੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਗੁਣ ਵਿਚ ਕਿਸੀ ਨੇ ਸੁਭ ਇੱਛਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਤੇ ਕਿਸੀ ਨੇ ਅਸੁਭ ਇੱਛਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਭਰੀ ਹੈ, ਇਸੀ ਵਿਧੀ ਸੇ ਟਾਂਡੇ ਨੂੰ ਖਰੀਦਿਆ ਹੈ।

ਐਸਾ ਨਾਇਕੁ ਰਾਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰ ਕੀਓ ਬਨਜਾਰਾ ॥

ਉਹ ਰਾਮ ਹੀ ਸਾਡਾ ਐਸਾ ਨਾਇਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਣਜਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ ਭਏ ਜਗਾਤੀ ਮਨ ਤਰੰਗ ਬਟਵਾਰਾ ॥

ਕਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਇਹ ਦੋ ਮਸੂਲੀਏ ਹਨ। ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਇਹ ਧਾੜਵੀ ਹਨ।

ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਦਾਨੁ ਨਿਬੇਰਹਿ ਟਾਂਡਾ ਉਤਰਿਓ ਪਾਰਾ ॥੨॥

ਤਤੁ ਕਹੀਏ ਸੋ ਜੋ ਪੰਜ ਗੁਣ ਹਨ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਧੀਰਜ ਧਰਮ ਵਿਚਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਦੇਂਡ ਨਿਬੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਟਾਂਡਾ ਪਾਰ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸੁਭ ਗੁਣ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ੨ ॥

ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸਿਤਹੁ ਅਬ ਐਸੀ ਬਨਿਆਈ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਸਿਤ ਜਨੋ! ਸੁਣਨਾ ਕਰੋ ਹੁਣ ਐਸੀ ਵਾਰਤਾ ਬਣ ਆਈ ਹੈ ਕਿ—

ਘਾਟੀ ਚਢਤ ਬੈਲੁ ਇਕੁ ਥਾਕਾ ਚਲੇ ਗੋਨਿ ਛਿਟਕਾਈ ॥੩॥

ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਘਾਟੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਇਕ ਬੈਲ ਥਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਗੁਣ ਨੂੰ ਅਸੁਭ ਇੱਛਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਛੰਡ ਕੇ ਚਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਸਾਚ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ ॥੯॥ [ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੧੩]

ਤੀਜਾ ਅਰਥ :- ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਹਨ ਇਹ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਰੂਪੀ ਦੋਨੋਂ ਬੈਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਸੱਤੇ ਹੋਣ? ਉੱਤਰ:-

ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੁਇ ਬੈਲ ਬਿਸਾਹੇ ਪਵਨੁ ਪੂਜੀ ਪਰਗਾਸਿਓ ॥

ਜਿਸ ਪਾਸ ਪਵਨੁ=ਪ੍ਰਣਵ ਓਅੰਕਾਰ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਪੂਜੀ ਪਰਗਾਸਿਓ=ਪਰਗਟ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਪਾਪ ਪੁੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਬੈਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਸਾਹੇ=ਬਿਸੱਤਾ (ਸਾਹ ਸਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਗੂਣਿ ਭਰੀ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਇਨ ਬਿਧਿ ਟਾਂਡ ਬਿਸਾਹਿਓ ॥

ਘਟ ਰੂਪੀ ਗੂਣ ਦੇ ਭੀਤਰ ਜੋ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਣਵ ਓਅੰਕਾਰ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਇਸ ਟਾਂਡੇ ਨੂੰ ਬਿਸਾਹਿਓ=ਬਿਸੱਤਾ (ਸਾਹ ਸਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਐਸਾ ਨਾਇਕੁ ਰਾਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥

ਹਮਾਰਾ ਨਾਇਕੁ=ਸੁਆਮੀ ਜੋ ਰਾਮ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਐਸਾ ਸਮਰਥ ਹੈ।

ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ:- ਸਗਲ ਸੰਸਾਰ ਕੀਓ ਬਨਜਾਰਾ ॥

ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਬਨ ਨੂੰ ਜਾਰਾ=ਜਾਲਨਾ ਭਾਵ ਸਾੜਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ ਭਏ ਜਗਾਤੀ

ਦੋ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਜੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚ ਜ=ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਗਾਤੀ=ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ।

ਮਨ ਤਰੰਗ ਬਟ ਵਾਰਾ ॥

ਅਤੇ ਮਨ ਦਿਆਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਬਟ ਵਾਰਾ=ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਜ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਦਾਨੁ ਨਿਬੇਰਹਿ ਟਾਂਡਾ ਉਤਰਿਓ ਪਾਰਾ ॥੨॥

ਪੰਜਾਂ ਤਤਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦਾਨੁ=ਦੰਡ ਨੂੰ ਨਿਬੇੜ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਟਾਂਡਾ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰ ਗਿਆ ॥ ੨ ॥

ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਅਬ ਐਸੀ ਬਨਿਆਈ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਸੰਤੋ! ਸੁਣਨਾ ਕਰੋ, ਹੁਣ ਐਸੀ ਵਾਰਤਾ ਬਣ ਆਈ ਹੈ ਕਿ-

ਘਾਟੀ ਚਢਤ ਬੈਲੁ ਇਕੁ ਥਾਕਾ

ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਘਾਟੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਬੈਲ ਵੀ ਥਕ ਗਿਆ ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵੀ ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਿਆ। ਯਥਾ-

ਬਾਹਰਿ ਬੈਲੁ ਗੋਨਿ ਘਰਿ ਆਈ ॥ [ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਪੰਨਾ ੪੮੧]

ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਿਛੋਂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਅਭਾਵ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ।

ਜੈਸੇ ਕਪੜੇ ਦੀ ਮੈਲ ਦਾ ਅਭਾਵ ਕਰਕੇ ਸਾਬਨ ਆਪ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚਲੈ ਗੋਨਿ ਛਿਟਕਾਈ ॥੩॥੫॥੪੯॥

ਘਟ ਰੂਪੀ ਗੂਣ ਵਿਚੋਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਛਿੱਡਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਤਰਫ ਚਲਿਆ ॥੩॥੫॥੪੯॥

ਗਉੜੀ ਪੰਚ ਪਦਾ ॥ ਪੇਵਕੜੇ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ਹੈ ਸਾਹੁਰੜੇ ਜਾਣਾ ॥

ਅੰਧਾ ਲੋਕੁ ਨ ਜਾਣਈ ਮੂਰਖੁ ਏਆਣਾ ॥ ੧ ॥

ਜੇਸੇ ਲੜਕੀ ਦਾ ਪੇਵਕੜੇ—ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,

ਯਥਾ—ਪੇਈਅੜੇ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ਹੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੬੨

ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹੁਰੇ ਘਰ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਤ ਅੰਧਾ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਐਵੇਂ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਇਸ ਤੁਕ ਦੁਆਰਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਕਿਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਸਾਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਕਹੁ ਡਡੀਆ ਬਾਪੈ ਧਨ ਖੜੀ ॥ ਪਾਹੂ ਘਰਿ ਆਏ ਮੁਕਲਾਉ ਆਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੇ ਧਨ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਖੜੇ ਕੇ ਡਡੀਆ—ਸਾੜੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪਾਹੂ—ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਭੀ ਕੋਸੇ ਆਏ ਕਿ ਮੁਕਲਾਵਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਕਿਸ ਦਾ ਮੁਕਲਾਵਾ ਲੈਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਉੱਤਰ—

ਉਂਗਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸੇ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ—

ਓਹ ਜਿ ਦਿਸੈ ਖੂਹੜੀ

ਐਹ ਜਿਹੜੀ ਖੂਹੀ ਉਤੇ ਖਲੌਤੀ ਨਿਗਾਹ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮੁਕਲਾਵਾ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਖੂਹੀ ਉਤੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਖਲੌਤੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ

ਕਉਨ—ਕਿਸ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਉੱਤਰ:—ਲਾਜੁ ਵਹਾਰੀ ॥

ਜੇ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਾਜ ਨੂੰ ਵਹਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਉਸ ਵਲ ਸੱਦਾ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਛੇਤੀ ਘਰ ਚਲ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਜਲਦੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ—

ਲਾਜੁ ਘੜੀ ਸਿਉ ਟੂਟਿ ਪੜੀ ਉਠਿ ਚਲੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ॥੨॥

ਲਾਜ ਨਾਲੋਂ ਘੜੀ ਟੁਟ ਕੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੀ ਖਾਲੀ ਹੱਥੀ ਉਠ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲ ਪਈ ॥੨॥

ਏਹ ਹੈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ, ਹੁਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੁਣੋ। ਪੇਵਕੜੇ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ਹੈ ਸਾਹੁਰੜੇ ਜਾਣਾ ॥

ਮਾਤ ਲੋਕ ਰੂਪੀ ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁ ਕੁ ਦਿਨ ਭਾਵ ਕੋਈ ਦਿਨ ਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਰਲੋਕ ਰੂਪੀ ਸਾਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਅੰਧਾ ਲੋਕੁ ਨ ਜਾਣਈ ਮੂਰਖੁ ਏਆਣਾ ॥ ੧ ॥

ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਅੰਧਾ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਤ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਵਾ:-ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅੰਧਾ ਹੈ, ਸਾਸਤ੍ਰ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੂਰਖ ਹੈ, ਵਿਹਾਰਕ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਆਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਝ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਹੁ ਡਡੀਆ ਬਾਧੈ ਧਨ ਖੜੀ --- ਇਸ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਹੁ=ਨੂੰ
ਡਡੀਆ=ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜਮਦੂਤ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੜੀ=ਖੜਣਗੇ। ਵਾ:-ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਕਹੁ=ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪੁਲੋਕ ਦੀ ਡਡੀਆ=ਪਗਡੰਡੀ ਵਿਚ ਖੜਣਗੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਕਿਸ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣਗੇ? ਉੱਤਰ-

ਜੋ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਾਪਾਂ-ਪੁੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਡਡੀਆ=ਸਾੜੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ
ਖੜੀ=ਲਿਜਾਣਗੇ। ਪਾਹੂ ਘਰਿ ਆਏ ਮੁਕਲਾਊ ਆਏ ॥

ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਜਮਦੂਤ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਆਏ, ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਭੀ ਕੇਸੇ ਆਏ ਕਿ
ਮੁਕਲਾਵਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਕਿਹੜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਉੱਤਰ-ਓਹ ਜਿ ਦਿਸੈ ਖੂਹੜੀ

ਐਹ ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਖੂਹੀ ਉਤੇ ਖਲੋਤੀ ਨਿਗਾਹ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨੋਟ-ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਅਪ੍ਰੋਖ ਲੋਕਿਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਖ ਸ਼ਬਦ 'ਐਹ' ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ
ਗਿਆਨਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰੋਖ ਹੈ, ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਪ੍ਰੋਖ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਖੂਹੀ ਉਤੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਖਲੋਤੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਉਨ=
ਕਿਸ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਉੱਤਰ-ਲਾਜੁ ਵਹਾਰੀ ॥

ਜੋ ਸੁਆਸ ਰੂਪੀ ਲਜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਦੇ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਹਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਲਾਜੁ ਘੜੀ ਸਿਉ ਤੂਟਿ ਪੜੀ ਉਠਿ ਚਲੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ॥੨॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਘੜੀ ਨਾਲੋਂ ਸੁਆਸ ਰੂਪੀ ਲਜ ਟੁਟ ਗਈ ਤਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ
ਵਾ:-ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਦੇ ਭਰਨ ਵਾਲੀ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਧਰਤੀ
ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਜਮ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਚਲ ਪਈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ-

ਓਹ ਜਿ ਦਿਸੈ ਖੂਹੜੀ ਐਹ ਜਿਹੜੀ ਸਤਸੰਗ ਰੂਪੀ ਖੂਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਉਤੇ
ਜਿਹੜੀ ਖੜੀ ਹੈ ਉਹ ਤਰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉਥੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖੜੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਉਨ=ਕਿਸ ਨੇ ਤਰਨਾ ਹੈ।

ਉੱਤਰ-ਲਾਜੁ ਵਹਾਰੀ।

ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਆਸਾਂ ਰੂਪੀ ਲਜ ਨਾਮ ਜਲ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਹਾਈ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਤਰਨਾ ਹੈ।

ਲਾਜੁ ਘੜੀ ਸਿਉ ਤੂਟਿ ਪੜੀ ਉਠਿ ਚਲੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ॥੨॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਘੜੀ ਨਾਲੋਂ ਅਵਿਦਿਆ, ਮੋਹ, ਵਾ-ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪੀ ਲਜ ਟੁਟ ਗਈ
ਤਾਂ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜਲ ਦੇ ਭਰਨ ਵਾਲੀ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਚਲੀ ॥੨॥

(ਪੰਨਾ ੩੩੪)

ਸਾਹਿਬੁ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਅਪੁਨਾ ਕਾਰਜੁ ਸਵਾਰੇ ॥**ਤਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਜਾਣੀਐ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥੩॥**

ਸਾਹਿਬ—ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਿਆਲੂ ਹੋਵੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਵਾਰਦੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਿਤੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਹਾਗਣ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥੩॥

ਕਿਰਤ ਕੀ ਬਾਂਧੀ ਸਭ ਫਿਰੈ ਦੇਖਹੁ ਬੀਚਾਰੀ ॥**ਏਸ ਨੋ ਕਿਆ ਆਖੀਐ ਕਿਆ ਕਰੇ ਵਿਚਾਰੀ ॥੪॥**

ਕਿਰਤ—ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਬਾਂਧੀ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਭੌਂਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖੋ। ਇਸ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਣਾ ਕਰੀਏ, ਜੋ ਕੁਝ ਆਖੀਏ ਵੀ ਸਹੀ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਰ ਕੀ ਸਕਦੀ ਹੈ ॥੪॥

ਯਥਾ—ਕਾਠ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਕਹਾ ਕਰੈ ਬਪੁਰੀ ਖਿਲਾਵਨ ਹਾਰੈ ਜਾਨੈ ॥**ਜੈਸਾ ਭੇਖੁ ਕਰਾਵੈ ਬਾਜੀਗਰੁ ਓਹੁ ਤੈਸੇ ਹੀ ਸਾਜੁ ਅਪਨੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੦੬**

ਇਹ ਨਿਗਾਹ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਾਂਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਾਂਡ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਈ ਨਿਰਾਸੀ ਉਠਿ ਚਲੀ ਚਿਤ ਬੰਧਿ ਨ ਧੀਰਾ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਉਠ ਚਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਦੀ।

ਹਰਿ ਕੀ ਚਰਣੀ ਲਾਗਿ ਰਹੁ ਭਜੁ ਸਰਣਿ ਕਬੀਰਾ ॥੫॥੬॥੫੦॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਭਜ ਕੇ ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਸਰਨ ਵਿਚ ਲਗ ਰਹਿਣਾ ਕਰੋ ॥੫॥੬॥੫੦॥

ਗਉੜੀ ॥

੨

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਮਾਈ ਦਾ ਪਤੀ ਮਿਰਤੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਧਨ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਵਰ੍ਹੀਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਕੁੰਭ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆ ਗਿਆ ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਕੁੰਭ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਰ ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧੂ ਗੰਗਾ ਪਰ ਇਕਤ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਓਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪਤੀ ਦੇ ਨਮਿਤ ਸੀਤਾਂ ਨੂੰ ਭੰਡਾਰਾ ਛਕਾਇ ਆਵਾਂ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਉਹ ਮਾਈ

ਹਰਿਦੁਆਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਤੇ ਵਖੋ ਵਖਰੇ ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਭ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਭੰਡਾਰਾ ਛਕਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਭੰਡਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਕੇ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਖੁਆ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਪੰਥਾਈ ਹਨ। ਜਦ ਉਦਾਸੀਆਂ ਪਾਸ ਆਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਦਾਸੀ ਭੇਖ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਉਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆ। ਪੁਨਾ ਜੋਗੀਆਂ ਪਾਸ ਆਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭੇਖ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜਦ ਸਰੋਵੜੀਆਂ ਪਾਸ ਗਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਾਨੂੰ ਛਕਾਵੇਂਗੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਉਸ ਨੇ ਅੰਧੇ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਮਾਈ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਤ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਭੇਖ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੀ ਆਪਣੇ ਭੇਖ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਛਕਾਵਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਈ ਨੇ ਸਭ ਵਿਧਵਾ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦੇ ਕੇ ਭੰਡਾਰਾ ਛਕਾ ਦਿਤਾ।

ਯਥਾ :—ਦੋਹਰਾ ॥ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮਤ ਕੀ ਸਭੀ ਮਨਾਵੇ ਟੇਕ ॥

ਸਭ ਵਿਧਵਾ ਨੂੰ ਨਿਉਤਾ ਦੀਆ, ਮਨ ਮੇ ਧਾਰ ਵਿਵੇਕ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਮਾਈ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਦਸਿਆ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਜੋਗੀ ਕਹਹਿ ਜੋਗੁ ਭਲ ਮੀਠਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਭਾਈ ॥

ਗੋਰਖ ਮਤ ਦੇ ਜੋਗੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋਗ ਭੇਖ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਭਲ—ਉਤਮ ਤੇ ਮੀਠਾ—ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਭੇਖ ਉਤਮ ਨਹੀਂ।

ਰੁੰਡਿਤ ਮੁੰਡਿਤ ਏਕੈ ਸਬਦੀ ਏਇ ਕਹਹਿ ਸਿਧਿ ਪਾਈ ॥੧॥

ਰੁੰਡਿਤ=ਸਰੋਵੜੇ, ਮੁੰਡਿਤ=ਪਰਮਹੰਸ, ਏਕੈ ਸਬਦੀ=ਇਕ ਅਲਖ ਦੇ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸਿਧਿ=ਮੁਕਤੀ ਪਾਈ ਹੈ।
ਹੋਰ ਕਿਸੀ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ॥੧॥

ਯਥਾ :—ਸਭ ਸਾਲਾਹੇ ਆਪ ਕਉ ਵਡਹੁ ਵਡੇਰੀ ਹੋਇ ॥

ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਆਪੁ ਨ ਚੀਨੀਐ ਕਹੇ ਸੁਣੇ ਕਿਆ ਹੋਇ ॥

[ਪੰਨਾ ੫੮

ਨੋਟ :—ਸਰੋਵੜੇ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਪਾ ਕੇ ਵਾਲ ਪੁਟਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਪ੍ਰੇਮ ਚਟਾਕਾ ਅਗੋਂ ਸ਼ਿਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ—ਅਥ ਸੁਖ ਜਾਤਾ।

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੇ ਅੰਧਾ ॥

ਜਾ ਪਹਿ ਜਾਉ ਆਪੁ ਛੁਟਕਾਵਨਿ ਤੇ ਬਾਧੇ ਬਹੁ ਫੰਧਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਅੰਧੇ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਪੁੰਜ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਰਮ ਵਿਚ ਭੁਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ,

ਜਾ ਪਹਿ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਧਿਆ ਤੋਂ ਵਾ:-ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਈਏ, ਅਗੋਂ ਉਹ ਭੇਖੀ ਸੰਤ ਆਪ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਪੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਬਧੇ ਹੋਏ ਨਿਗਾਹ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਯਥਾ:-ਬਾਰਹ-ਮਹਿ ਰਾਵਲ-ਖਪਿ ਜਾਵਹਿ ਚਹੁ ਛਿਅ ਮਹਿ ਸੰਨਿਆਸੀ ॥

ਜੋਗੀ ਕਾਪੜੀਆ ਸਿਰ ਖੂਬੇ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਗਲਿ ਫਾਸੀ ॥੧॥

[ਪੰਨਾ ੧੩੩੨

ਜਹ ਤੇ ਉਪਜੀ ਤਹੀ ਸਮਾਨੀ ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਿਸਰੀ ਤਬ ਹੀ ॥

ਪੰਡਿਤ ਗੁਣੀ ਸੂਰ ਹਮ ਦਾਤੇ ਏਹਿ ਕਹਹਿ ਬਡ ਹਮ ਹੀ ॥੨॥

ਪੰਡਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਾਂ, ਗੁਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਾਂ। ਸੂਰਬੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹਾਂ ਤੇ ਦਾਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਾਂ।

ਯਥਾ:-ਹਮ ਬਡ ਕਬਿ ਕੁਲੀਨ ਹਮ ਪੰਡਿਤ ਹਮ ਜੋਗੀ ਸਨਿਆਸੀ ॥

ਗਿਆਨੀ ਗੁਣੀ ਸੂਰ ਹਮ ਦਾਤੇ ਇਹ ਬੁਧਿ ਕਬਹਿ ਨ ਨਾਸੀ ॥੨॥

[ਪੰਨਾ ੯੭੪

ਤਥਾ:-ਸਭੁ ਕੋ ਉਚਾ ਆਖੀਐ ਨੀਚੁ ਨ ਦੀਸੈ ਕੋਇ ॥

[ਪੰਨਾ ੬੨

ਜੋਗੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹਾਂ, ਸਰੇਵੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹਾਂ। ਪਰਮਹੰਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਉੱਤਮ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ "ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਿਸਰੀ ਜਬਹੀ" -ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਵਾਲੀ ਵਿਧੀ ਵਿਸਰ ਗਈ, ਤਾਂ 'ਜਹ ਤੇ ਉਪਜੀ ਤਹੀ ਸਮਾਨੀ ਤਬਹੀ' ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਸਮਾਂ ਗਈ ਅਰਥਾਤ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਈ ॥੨॥

ਜਿਸਹਿ ਬੁਝਾਏ ਸੋਈ ਬੂਝੈ ਬਿਨੁ ਬੂਝੈ ਕਿਉ ਰਹੀਐ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਅੰਧੇਰਾ ਚੂਕੈ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਾਣਕੁ ਲਹੀਐ ॥੩॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਭੇਦ ਬੁਝਾਏ=ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਬੁਝਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਬੂਝੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕਾਂ ਵਲੋਂ ਕੈਸੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਲੋਂ ਕੈਸੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਧੀ ਸੇ ਮਾਣਕ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਲਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਤਜਿ ਬਾਵੇ ਦਾਹਨੇ ਬਿਕਾਰਾ ਹਰਿ ਪਦੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਰਹੀਐ ॥

ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਵੇ ਦਾਹਨੇ=ਖੱਬੇ ਸੱਜੇ ਭਾਵ ਇਧਰ ਉਧਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹਰੀ ਪਦ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰ ਰਹੀਏ। ਵਾ:-ਬਾਵੇ=ਖੱਬੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਦਾਹਨੇ=ਸੱਜੇ ਜੋ ਹਰੀ ਪਦ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਰਹੀਏ=ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਰਹੀਏ।

ਵਾ:-ਬਾਵੇ = ਪਾਪ, ਦਾਹਨੇ = ਪੁੰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ

ਤਿਆਗਣਾ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਪ ਲੋਹੇ ਦੀ ਬੇੜੀ ਹੈ ਤੇ ਪੁੰਨ ਸੌਨੇ ਦੀ ਬੇੜੀ ਹੈ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹਨ। ਯਥਾ:-ਪਾਪ ਬੇੜੀ ਹੈ ਲੋਹਿ ਕੀ ਪੁੰਨ ਸੂਰਨ ਕੀ ਜਾਨ।

ਦੋਨੋਂ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਹੈਂ ਨਿਸਚੈ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ॥

ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੋਕ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਪਾਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਪੁੰਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਨਰਕ ਸੂਰਗ ਦਾ ਬੀਜ ਹੈ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਗੁੰਗੇ ਗੁੜੁ ਖਾਇਆ ਪੂਛੇ ਤੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ॥੪॥੭॥੫੧॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅਨੰਦ ਐਸਾ ਹੈ, ਜੇਸੇ ਗੁੰਗੇ ਨੇ ਗੁੜੁ ਖਾਧਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਸੁਆਦ ਪੁਛੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਹੀ ਹਰੀ ਪਦ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਰਖਣ ਦਾ ਜੋ ਸੁਆਦ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ॥੪॥੭॥੫੧॥

ਯਥਾ-ਜਿਨਿ ਇਹ ਚਾਖੀ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਗੁੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ॥

ਰਤਨੁ ਲੁਕਾਇਆ ਲੂਕੈ ਨਾਹੀ ਜੇ ਕੋ ਰਖੈ ਲੁਕਾਈ॥੪॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਇਕ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ ਸਾਹਿਬ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਰਮ ਮਿਤਰ ਸਨ ਜੋ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਪਾਸ ਆ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਜੋਗੀ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਹਠਯੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਿਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋਗੀ ਜੀ ਨੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸੋਂ ਭਗਤੀ ਯੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਿਖੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜੋਗੀ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਸੀ। ਜਦ ਜੋਗੀ ਜੀ ਨਾ ਆਏ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਬੜੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋਗੀ ਜੀ ਨੇ ਅਜ ਤਕ ਕੋਈ ਨਾਗਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਜ ਕੀ ਕਾਰਣ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਕੰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਚਲੇ ਆਪ ਚਲਕੇ ਪਤਾ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਦੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਜੋਗੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਓਥੇ ਹੀ ਬੈਠ ਕੇ ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਵਿਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਤੇ ਦੂਜਾ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ 'ਗਗਨ ਨਗਰ ਇਕ ਬੂੰਦ ਨ ਵਰਖੈ' ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ।

-ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ-

ਜਹ ਕਛੁ ਅਹਾ ਤਹਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਪੰਚ ਤਤੁ ਤਹ ਨਾਹੀ ॥

ਜਹ-ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਕੁਝ ਗਦੇਲੇ ਤਕੀਏ ਵਗੇਰਾ ਵਿਛੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਹੁਣ ਕੁਝ

ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹੋਰ ਭਲਾ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਪੰਜਾਂ ਤਤਾਂ ਰਚਿਤ ਦੇਹ ਭੀ ਤਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਕਿਉਂਕਿ ਜੋਗੀ ਜੀ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਚੇਲੇ ਬਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਹ ਤਕੀਏ ਵਗੈਰਾ ਸਭ ਚੁਕ ਦਿਤੇ ਹੋਏ
ਸਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵੀ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਵਾ:-ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਕੁਝ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ, ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਵਗੈਰਾ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਤਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਹੁਣ ਕੁਝ
ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਰੋਣੇ ਪਿਟਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਕੀ ਆਖਣਾ ਹੈ ਪੰਜਾਂ ਤਤਾਂ ਰਚਿਤ
ਦੇਹ ਵੀ ਤਿਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਅੰਦਰ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇੜਾ ਪਿੰਗੁਲਾ ਸੁਖਮਨ ਬੰਦੇ ਏ ਅਵਗਨ ਕਤ ਜਾਹੀ ॥੧॥

ਇੜਾ—ਸੱਜੀ ਸੁਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਪਿੰਗੁਲਾ—ਖੱਬੀ ਸੁਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ
ਉਤਾਰਨਾ ਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਨਹਿਰਾਵਨਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਬੰਦੇ—ਬੰਧੇਜ ਭਾਵ
ਨਿਯਮ ਸੀ, ਉਹ ਅਵ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗਨ = ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਥੇ ਚਲੀ
ਗਈ ਹੈ ॥੧॥

ਤਾਗਾ ਤੂਟਾ ਗਗਨੁ ਬਿਨਸਿ ਗਇਆ ਤੇਰਾ ਬੋਲਤੁ ਕਹਾ ਸਮਾਈ ॥

ਤਾਗਾ = ਨੇਤੀ ਧੋਤੀ* ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਤਾਗਾ, ਵਾ:-ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਰੂਪ ਤਾਗਾ ਟੁਟ ਗਿਆ ਹੈ,
ਗਗਨੁ = ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵੀ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੇ ਜੋਗੀ! ਤੇਰਾ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ
ਕਿਥੇ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਆਏ ਗਏ ਨੂੰ ਆਪ ਮਿੱਠਾ ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਸੀ ਕਿ ਆਓ ਮਾਧੋ
ਜੀ, ਆਓ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੀ, ਆਓ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਜੀ, ਆਓ ਪਰਮਹੰਸ ਜੀ।

ਯਥਾ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮਾਧੋ ਪਰਮਹੰਸ ਲੇ ਸਿਧਾਨਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਤੇ ਤੇ ਕਹਾ ਗਏ ॥

[ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਪੰਨਾ ੪੮੦

ਏਹ ਸੰਸਾ ਮੋ ਕਉ ਅਨਦਿਨੁ ਬਿਆਪੈ ਮੋ ਕਉ ਕੋ ਨ ਕਹੈ ਸਮਝਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਹ ਸੰਸਾ ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋਗੀ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਹਠ ਜੋਗ ਦੀ
ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਸਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਕਉ = ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਭੀ ਸਮਝਾਕੇ ਨਹੀਂ ਕਹੇਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

*ਨੋਟ—ਤਾਗਾ ਬਣਾਕੇ ਨਾਸਕਾ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾਣਾ ਤੇ ਮੂੰਹ ਰਾਹ
ਕਢਕੇ ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਫੜਕੇ ਨਾੜੀ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨੇਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਰੀਕ ਕਪੜਾ
ਤਿੰਨ ਉਂਗਲ ਚੌੜਾ ਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਹੱਥ ਲੰਮਾ ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਭਿਉਂਕੇ ਇਕ ਇਕ ਹੱਥ ਰੋਜ਼ ਨਿਗਲਣ
ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਨਿਗਲ ਜਾਣਾ ਪਿਛਲਾ ਸਿਰਾ ਦੰਦਾਂ ਵਿਚ
ਦਬਕੇ ਰਖਣਾ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢਣਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਸਭ ਨਾੜੀਆਂ
ਸਾਫ ਕਰਨੀਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਧੋਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਜਹ ਬਰਭੰਡੁ ਪਿੰਡੁ ਤਹ ਨਾਹੀ ਰਚਨਹਾਰੁ ਤਹ ਨਾਹੀ ॥

ਜਿਥੇ ਜੋਗੀ ਜੀ ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੀ ਖਬਰ ਦਸਦੇ ਸੀ, ਤਿਥੇ ਹੁਣ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵੀ ਖਬਰ ਕੋਈ ਦਸਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ ਦੇ ਰਚਨੇ ਵਾਲਾ ਜੋਗੀ ਜੋ ਤਿਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੋੜਨਹਾਰੋ ਸਦਾ ਅਤੀਤਾ ਇਹ ਕਹੀਐ ਕਿਸੁ ਮਾਹੀ ॥੨॥

ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਜੋਗੀ ਹੁਣ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਅਤੀਤਾ=ਰਹਿਤ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਇਹ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਉਤਾਰਨਾ ਤੇ ਠਹਿਰਾਵਨਾ ਜੋਗੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਹੀਏ ਭਾਵ ਹੋਰ ਕਿਸੀ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ। ਜੈਸੇ ਇਹ ਅਖੌਤ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦ ਦੀ ਮਾਇਆ ਮਰਦ ਨਾਲ, ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਛਾਇਆ ਬ੍ਰਿਛ ਨਾਲ ਤੈਸੇ ਜੋਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ ॥੨॥

ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਜੋਗੀ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਆਪ ਭੀ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਜੋਗੀ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਕਲਾ ਜੋੜ ਦਿਓ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੈਸੇ ਦੇ ਵੈਸੇ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਪ੍ਰਾਣਕਲਾ ਪ੍ਰਾਰਥਧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

ਜੋੜੀ ਜੁੜੇ ਨ ਤੋੜੀ ਤੂਟੇ ਜਬ ਲਗੁ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸੀ ॥

ਪ੍ਰਾਰਥਧ ਮੁਕ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਿਸੀ ਜਤਨ ਨਾਲ ਭੀ ਇਹ ਪ੍ਰਾਣਕਲਾ ਦੇਹ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਜੁੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਾਰਥਧ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣਕਲਾ ਦੇਹ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜੀ ਹੋਈ ਤੁਟਦੀ ਨਹੀਂ। ਤਾਂਤੇ ਜਬ ਤਕ ਇਹ ਦੇਹ ਇਸਥਿਤ ਹੋਵੇ ਤਬ ਤਕ ਇਸਨੂੰ ਬਿਨਾਸੀ=ਨਾਸ ਰੂਪ ਹੀ ਨਿਸਚੇ ਕਰੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਅਰਥ ਕਰਨਾ।

ਜੋੜਨਹਾਰੋ ਸਦਾ ਅਤੀਤਾ ਇਹ ਕਹੀਐ ਕਿਸੁ ਮਾਹੀ ॥

ਇਸ ਦੇਹ ਦੇ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਅਤੀਤਾ=ਅਸੰਗ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਹ ਫਿਰ ਕਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਹੀਏ ?

ਉੱਤਰ-ਉਸ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਵਿਚ ਕਲਪਤ ਕਹੀਏ।

ਜੋੜੀ ਜੁੜੇ ਨ ਤੋੜੀ ਤੂਟੇ ਜਬ ਲਗੁ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸੀ ॥

ਇਹ ਦੇਹ ਚੇਤਨ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਜੁੜਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੰਤ ਜੜ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜੀ ਹੋਈ ਟੁਟਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ। ਜੀਵ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੀਕ ਚਾਰਾ ਚਲੇ ਤਦ ਤੀਕ ਇਸ ਦੇਹ ਦੀ ਬਿਨ+ਆਸੀ=ਆਸਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਵੇ।

ਕਾ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਕਾ ਕੋ ਸੇਵਕੁ ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੈ ਜਾਸੀ ॥੩॥

ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ, ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੈ, ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਾਸ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵ-ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਰਹਿ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਿਤਰਾਂ ਦੀ ਬਹਾਰ ਮਿਤਰਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਮਿਤਰ ਜੋਗੀ ਜੀ ਤਾਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ॥ ੩ ॥

ਜੋਗੀ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ-ਹੁਣ ਜੋਗੀ ਜੀ ਦੀ ਲਿਵ ਕਿਥੇ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ? ਉੱਤਰ-

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਲਿਵ ਲਾਗਿ ਰਹੀ ਹੈ ਜਹਾ ਬਸੇ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜੋਗੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਲਿਵ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਸ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ ਭਾਵ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀ ਉਥੇ ਖੇਡ ਨਹੀਂ।

ਸਥਾ:-ਦਿਨਸੁ ਨ ਰੈਨਿ ਬੇਦੁ ਨਹੀ ਸਾਸਤ੍ਰ ਤਹਾ ਬਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੪੮੪]

ਉਆ ਕਾ ਮਰਮੁ ਓਹੀ ਪਰੁ ਜਾਨੈ ਓਹੁ ਤਉ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥੪॥੧॥੫੨॥

ਉਆ ਕਾ=ਉਸ ਜੋਗੀ ਦਾ ਜੋ ਮਰਮ=ਭੇਦ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਜੋਗੀ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਪਰੁ=ਭਲੀ ਪਰਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅਬਿਨਾਸੀ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੪॥੧॥੫੨॥

ਦੂਜਾ ਅਰਥ-ਇਸ ਅਰਥ ਦੁਆਰਾ ਅਗਿਆਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਬਿਵਸਥਾ ਦਸਦੇ ਹਨ।

ਜਹ ਕਛੁ ਅਹਾ ਤਹਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਪੰਚ ਤਤੁ ਤਹ ਨਾਹੀ ॥

ਜਿਸ ਅਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿਖੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਜਗਤ ਭਾਸਦਾ ਸੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿਖੇ ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ। ਪੰਜਾਂ ਤਤਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਭੀ ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਪਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਸੁਖਮਨ ਬੰਦੇ ਏ ਅਵਗਨ ਕਤ ਜਾਹੀ ॥੧॥

ਅਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿਖੇ ਇੜਾ=ਗੰਗਾ, ਪਿੰਗਲਾ=ਜਮਨਾ, ਸੁਖਮਨਾ=ਸਰੁਸਤੀ ਇਤਿਆਦੀ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਬੰਧਨ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਕਾਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਵ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਇੜਾ=ਗੰਗਾ, ਗੰਗਾ ਵਿਚੋਂ ਲੈਣੀ ਭਗਤੀ, ਪਿੰਗਲਾ=ਜਮਨਾ, ਜਮਨਾ ਵਿਚੋਂ ਲੈਣੀ ਕਰਮ ਕਥਾ, ਸੁਖਮਨਾ=ਸਰੁਸਤੀ, ਸਰੁਸਤੀ ਵਿਚੋਂ ਲੈਣੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ।

ਅਥਵਾ-ਇੜਾ=ਸਤੋਗੁਣ, ਪਿੰਗਲਾ=ਤਮੋਗੁਣ, ਸੁਖਮਨਾ=ਰਜੋਗੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ

ਜੋ ਅਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿਖੇ ਮਨ ਆਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਬਧੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਸੋ ਏਹ ਤਿਨੇ ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਤਾਗਾ ਤੂਟਾ—ਮੋਹ ਟੁਟ ਗਿਆ । ਗਗਨੁ ਬਿਨਸਿ ਗਇਆ ॥ ਗਗਨੁ—ਲੋਭ ਵੀ ਬਿਨਸ ਗਿਆ (ਏਹ ਅਰਥ ਗਉਣੀ ਬਿਰਤੀ ਸੇ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਤਾਗਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਮੋਹ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਆਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਭਰੀਂਦਾ ਤਿਵੇਂ ਲੋਭੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਜਦਾ ।

ਤੇਰਾ ਬੋਲਤੁ ਕਹਾ ਸਮਾਈ ॥ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਮੋਹ ਦਾ ਬਚਨ ਭੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਥੇ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਏਹ ਸੰਸਾ ਮੋਕਉ ਅਨਦਿਨੁ ਬਿਆਪੈ ਮੋਕਉ ਕੋ ਨ ਕਹੈ ਸਮਝਾਈ ॥

ਅਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਏਹ ਸੰਸਾ ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨ ਹਾਂ । ਅਥਵਾ—ਏਹ ਸੰਸਾ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਭੀ ਸਮਝਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ । ਪਰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।

ਜਚ ਬਰਭੰਡੁ ਪਿੰਡੁ ਤਹ ਨਾਹੀ ਰਚਨਹਾਰੁ ਤਹ ਨਾਹੀ ॥

ਅਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਰਚਨੇਹਾਰਾ ਅਗਿਆਨ ਜੋ ਡਿਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਜੋੜਣਹਾਰੇ ਸਦਾ ਅਤੀਤਾ ਇਹ ਕਹੀਐ ਕਿਸੁ ਮਾਹੀ ॥੨॥

ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਹੀ ਤਿਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤਾ=ਰਹਿਤ ਹੈ । ਇਹ ਜਗਤ ਕਿਸ ਦੇ ਮਾਹੀ=ਵਿਚ ਕਹੀਏ ? ਉੱਤਰ—ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕਹੀਏ ।

ਜੋੜੀ ਜੁੜੇ ਨ ਤੋੜੀ ਤੂਟੈ, ਜਬ ਲਗੁ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸੀ ॥

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਅਗਿਆਨ ਹੈ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਜੁੜਦੀ ਨਹੀਂ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਬਿਰਤੀ ਤੋੜੀ ਹੋਈ ਟੁਟਦੀ ਨਹੀਂ । ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਉਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਾਸਤੇ ਬਿਨ+ਆਸੀ=ਆਸਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ, ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਫੇਰ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਕਰਨਾ—

ਜੋੜਣਹਾਰੇ ਸਦਾ ਅਤੀਤਾ

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਚੇਤਨ ਸਦਾ ਹੀ ਅਤੀਤਾ=ਅਸੰਗ ਹੈ ।

ਇਹ ਕਹੀਐ ਕਿਸੁ ਮਾਹੀ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਜੇਕਰ ਉਹ ਚੇਤਨ ਅਸੰਗ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਏਹ ਸੰਸਾਰ ਕਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਹੀਏ ?

ਉੱਤਰ—ਏਹ ਸੰਸਾਰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਕਹੀਏ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਹ ਮਾਇਆ ਕੌਸੀ ਹੈ ?

ਬ੍ਰਹਮ ਸੇ ਭਿੰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿੰਨ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ-ਨਾ ਭਿੰਨ ਹੈ ਨਾ ਅਭਿੰਨ ਹੈ, ਨਾ ਭਿੰਨਾਭਿੰਨ ਉਭੇ ਹੈ, ਏਹ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਅਨਰਵਚਨੀ ਹੈ।

ਜੋੜੀ ਜੁੜੇ ਨ ਤੋੜੀ ਤੂਟੈ--ਏਹ ਮਾਇਆ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਜੁੜਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਧ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ ਮਲੀਨ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜੀ ਹੋਈ ਟੁਟਦੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਜਬ ਲਗੁ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸੀ॥

ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਵੱਸ ਚਲੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਬਿਨਾਸੀ--ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰੇ।

ਕਾਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਕਾਕੋ ਸੇਵਕੁ ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੈ ਜਾਸੀ॥

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਠਾਕੁਰ=ਸੁਆਮੀ ਹੈ। ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੈ, ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਕੌਣ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਲਿਵ ਲਾਗਿ ਰਹੀ ਹੈ ਜਹਾ ਬਸੇ ਦਿਨ ਰਾਤੀ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ--ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦੀ ਲਿਵ = ਬਿਰਤੀ ਉਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਤ ਦਿਨ ਕਲਪਤ ਹੋਏ ਵਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਆ ਕਾ ਮਰਮੁ ਓਹੀ ਪਰੁ ਜਾਨੈ ਓਹੁ ਤਉ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸਾ॥੪॥

ਉਸ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦਾ ਮਰਮੁ = ਭੇਦ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ:-ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਉਨੁ ਬਖਾਨੈ॥

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕੀ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਜਾਨੈ॥

[ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਪੰਨਾ ੨੭੩

ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ॥੪॥੧॥੫੨॥

ਯਥਾ:-ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੁਖ ਸਹਜ ਨਿਵਾਸ॥ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸ॥

ਗਉੜੀ॥

ਉਥਾਨਕਾ--ਜੋਗੀ ਜੀ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ ਜੋਗੀ ਜੀ ਦੇ ਚੋਲਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਹੋ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਆਪ ਜੋਗ ਭੋਖ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਏਸੇ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠ ਜਾਵੋ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਰ ਰੋਣਕਾਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--

(ਰਹਾਉ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਉਠਾਈ)

ਮੇਰੇ ਰਾਜਨ ਮੇ ਬੈਰਾਗੀ ਜੋਗੀ॥ ਮਰਤ ਨ ਸੋਗ ਬਿਓਗੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਜਨ = ਪਿਆਰੇ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਜੋਗੀ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਵਿਜੋਗ ਜਨ ਸੋਗ ਕਰਕੇ ਮਰਦੇ ਹੋ, ਭਾਵ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਵਿਜੋਗ ਜਨ ਸੋਗ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ ਭਾਵ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸਰੇਸ਼ਟ ਜੋਗੀ ਹਾਂ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪੁਨਾ--ਜੋਗੀ ਦੇ ਚੋਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨੀਏ ਕਿ ਆਪ ਸਰੇਸ਼ਟ ਜੋਗੀ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕੋਈ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਸੁਰਤਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੁਇ ਕੰਨੀ ਮੁੰਦਾ ਪਰ ਮਿਤਿ ਬਾਹਰਿ ਖਿੰਥਾ ॥

ਨਿਸਚਾ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਦੋ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਮੁੰਦ੍ਰਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪਰ=ਭਲੀ ਪਰਕਾਰ ਸੰਸਾਰ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣਾ ਇਹ ਅਸੀਂ ਨੇ ਖਿੰਥਾ=ਗੋਦੜੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸੁੰਨ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਆਸਣੁ ਬੈਸਣੁ ਕਲਪ ਬਿਬਰਜਿਤ ਪੰਥਾ ॥੧॥

ਸੁੰਨ=ਅਫੂਰ ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਵ ਰੂਪ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਬੈਠਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਏਹੋ ਸਾਡਾ ਆਸਣ ਹੈ। ਕਲਪਣਾ ਤੋਂ ਬਿਬਰਜਿਤ=ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ ਇਹ ਸਾਡਾ ਬਾਰਾਂ ਪੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡਾ ਤੇ ਉੱਚਾ ਆਈ ਪੰਥ ਹੈ ॥੧॥

ਮੇਰੇ ਰਾਜਨ ਮੈ ਬੈਰਾਗੀ ਜੋਗੀ ॥ ਮਰਤ ਨ ਸੋਗ ਬਿਓਗੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ! ਮੈਂ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਜੋਗੀ ਹਾਂ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਵਿਜੋਗ ਜਨ ਸੋਗ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੧॥

ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਮਹਿ ਸਿੰਝੀ ਮੇਰਾ ਬਟੂਆ ਸਭੁ ਜਗੁ ਭਸਮਾਧਾਰੀ ॥

ਨੌਂ ਖੰਡ ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਿੰਝੀ ਵਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਤਿਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਮੇਰਾ ਬਟੂਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭਸਮਾਧਾਰੀ=ਭਸਮ+ਅਧਾਰੀ ਭਸਮ ਵਾਂਗੂੰ ਮਿਥਿਆ ਸਮਝਣਾ ਇਹ ਅਸੀਂ ਨੇ ਅਧਾਰੀ = ਝੋਲੀ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਤਾੜੀ ਲਾਗੀ ਤ੍ਰਿਪਲੁ ਪਲਟੀਐ ਛੂਟੈ ਹੋਇ ਪਸਾਰੀ ॥੨॥

ਤ੍ਰਿਪਲੁ = ਤਿੰਨ ਗੁਣ, ਪਲਟੀਐ = ਹਟ ਜਾਣਾ, ਤਾੜੀ = ਸਮਾਧੀ।

ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਲੋਂ ਹਟਣਾ ਏਹੀ ਸਾਡੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰਲੇ ਪਸਾਰੇ ਵਲੋਂ ਛੂਟੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ॥੨॥

ਮਨੁ ਪਵਨੁ ਦੁਇ ਤੂੰਬਾ ਕਰੀ ਹੈ ਜੁਗ ਜੁਗ ਸਾਰਦ ਸਾਜੀ ॥

ਮਨ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਸ ਇਹ ਅਸੀਂ ਦੋ ਤੂੰਬੇ ਬਣਾਉਣੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਜਿਹੜੀ ਜੁਗ = ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਹ ਅਸੀਂ ਇਕ ਸਾਰਦ = ਡੰਡੀ ਸਜਾ ਰਖੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਡੰਡੀ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਮਨ ਅਤੇ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਰੂਪੀ ਦੋ ਤੂੰਬੇ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

(ਪੰਨਾ ੩੩੫)

ਥਿਰੁ ਭਈ ਤੰਤੀ ਤੂਟਸਿ ਨਾਹੀ ਅਨਹਦ ਕਿੰਗੁਰੀ ਬਾਜੀ ॥੩॥

ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਬਿਰਤੀ ਰੂਪ ਤੰਤੀ = ਤਾਰ ਅਜੇਹੀ ਇਸਥਿਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਦੇ ਵੀ ਟੁੱਟਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਕਿੰਗ ਦੀ ਅਨਹਦ = ਇਕ ਰਸ ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਾਸਮੀ ਰੂਪੀ ਧੁਨੀ ਵਜ ਰਹੀ ਹੈ ॥੩॥

ਸੁਨਿ ਮਨ ਮਰਨ ਭਏ ਹੈ ਪੂਰੇ ਮਾਇਆ ਡੋਲ ਨ ਲਾਗੀ ॥

ਇਸ ਧੁਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਆਦਿਕ ਇੰਦਰੇ ਪੂਰੇ=ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।
ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਮਾਇਆ ਦਾ ਡੋਲ=ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਪਾਠ ਡੋਲ-ਨ-ਲਾਗੀ ਹੈ। ਵਾ:-ਮਾਇਆ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਡੋਲਨ=ਫਿਰਨ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਤਾ ਕਉ ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨਹੀ

ਖੇਲਿ ਗਇਓ ਬੈਰਾਗੀ ॥੪॥੨॥੫੩॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-ਉਸ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪੁਨਰਪਿ=ਪੁਨਰ+ਅਪਿ=ਪੁਨਾ=ਫਿਰ, ਅਪਿ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਵੈਰਾਗੀ ਉਪਰ ਦਸੀ ਹੋਈ ਖੇਡ ਨੂੰ ਖੇਡ ਕੇ ਇਥੋਂ ਗਿਆ ਹੈ ॥੪॥੨॥੫੩॥

ਗਉੜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਇਕ ਹੰਕਾਰੀ ਪੰਡਤ ਸਭ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਜਿਤਦਾ ਹੋਇਆ ਬਨਾਰਸ ਅੰਦਰ ਆਇਆ। ਢੰਡੋਰਾ ਫਿਰਾ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕਲ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੰਡਤ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਰਥ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਅਗੇ ਆਕੇ ਹਾਰ ਮੰਨਣ। ਢੰਡੋਰਾ ਸੁਣਕੇ ਸਭ ਪੰਡਤ ਚੌਕੰਨੇ ਹੋ ਗਏ। ਸੋਚਣ ਲਗੇ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਹਾਰ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਕਾਸ਼ੀ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਲੰਕ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਰੇ ਪੰਡਤ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਦੇਣ ਲਗੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਾਓ, ਜੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਹਾਰ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅਗੇ ਬੋਲਣ ਜੋਗੇ ਨਾ ਰਹਿਣਗੇ। ਜੇ ਜਿਤ ਗਏ ਤਾਂ ਕਾਸ਼ੀ ਪੁਰੀ ਦੀ ਜੈ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਦੋਹੀਂ ਹੱਥੀਂ ਲੋੜ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਤਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ ਤੇ ਆਖਿਆ, ਕਬੀਰ ਜੀ ! ਕਲ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਪੰਡਤ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਦਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਵੇ ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੈਣਾ।

ਪੰਡਤ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕੱਛਾਂ ਵਜਾਉਂਦੇ ਘਰੇ ਘਰੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਾਰੇ ਪੰਡਤ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ, ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਉਸ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਤ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰ ਦਿਓ ਪੁਸ਼ਕਰਨੇ ਹੋ ? ਗੋਡ ਹੋ ? ਸਾਰਸੁਤੀਏ ਹੋ ? ਫਿਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਰਥ ਆਪ ਨਾਲ ਆਰੰਭ

ਕਰਾਂਗੇ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚ ਆਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਜੁਲਾਹਾ ਹੈ। ਜੁਲਾਹਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਸੱਪ ਡੰਗ ਮਾਰ ਗਿਆ। ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨੀਚ ਜਾਤੀ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਪਸੰਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜੁਲਾਹਾ ਜਾਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵੀਂ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਹੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਆਪ ਮੂੰਹ ਨਾ ਪਰੇ ਕਰੋ ਹੌਂਸਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜੁਲਾਹੇ ਹੋ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਉ, ਦਾਦਾ, ਪੜਦਾਦਾ ਆਦਿ ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰ ਹੀ ਜੁਲਾਹਿਆ ਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜੁਲਾਹੇਪਨ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਪਰਕਾਰ ਭੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਪ ਖੁਦ ਜੁਲਾਹਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਹਰਦਮ ਕੰਮ ਹੀ ਏਹੋ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਤਾਣੀ ਨੂੰ ਉਣੀ ਜਾਣਾ। ਆਦਮੀ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਜੇਹਾ ਨਾਮ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਕਰਮ ਦੇਵਤਾ ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ॥

ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਬਿਆਸ ਵਸਿਸ਼ਟ ਪਰਾਸਰ ਆਦਿਕ ਰਿਖੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਸਿਧ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਪਰ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਸ਼ਫਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਤਪਤੀ ਵਲ ਖਿਆਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਬਿਆਸ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮਛੋਦੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਸਿਸ਼ਟ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਵੇਸ਼ਵਾ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰਾਸਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਚੰਡਾਲਣੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਏਹੀ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਕਰਮਾਂ ਉਤੇ ਮਨੁਖ ਦੀ ਅਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਪੜੇ ਧੋਵੇ ਤਾਂ ਧੋਬੀ, ਜੇਕਰ ਕਪੜੇ ਸਿਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਦਰਜੀ ਨਾਮ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਪੜੇ ਵੇਚਣ ਕਰ ਕੇ ਬੰਜਾਰਾ, ਅਤੇ ਰੰਗਣ ਕਰਕੇ ਲਿਲਾਰੀ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪਰਕਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਜੁਲਾਹੇ ਹਨ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਭੀ ਜੁਲਾਹੇ ਹਨ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਆਪ ਭਲਾ ਜੁਲਾਹਾ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਿਵੇਂ ਹਟ ਸਕਦੇ ਹੋ?

ਹੁਣ ਪਹਿਲੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਜੀਵ ਕੋਟੀ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਜੁਲਾਹਾ ਸਿਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ 'ਪ੍ਰਥਮ ਸਰੀਰੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹਈਏ'।

ਪਹਿਲਾ ਵੱਡਾ ਜੀਵ ਜੋ ਹੈ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਤੁਯੰਪਦ ਦਾ ਸੋਧਨ ਭੀ ਚਲੇਗਾ। ਰਹਾਉ ਤੋਂ ਪੰਗਤੀ ਉਠਾਉਣੀ। ਗਈ ਬੁਨਾਵਨ ਮਾਹੋ॥

ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਨਣੇ ਵਾਲੀ ਮਾਹੋ—ਸੁਧ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੀਵ ਰੂਪ ਜੁਲਾਹੇ ਪਾਸ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਤਾਣੀ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਭਾਵ ਸਫਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗਈ।

ਘਰ ਛੋਡਿਐ ਜਾਇ ਜੁਲਾਹੇ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਅਗੋਂ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਜੁਲਾਹਾ ਲਾਭ ਵਾਲੀ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਮੁਖ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਆਖਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਾਣੀ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਫਲ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਣੀ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਹੈ? ਤਾਂ ਸੁਧ ਬੁੱਧੀ ਆਖਦੀ ਹੈ—

ਗਜ ਨਵ ਗਜ ਦਸ ਗਜ ਇਕੀਸ ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਤਨਾਈ ॥

ਨੌਂ ਗਜ=ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ, ਗਜ ਦਸ=ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਏ, ਗਜ ਇਕੀਸ=੨੧ ਗਜ (ਪੰਜ ਸੂਖਮ ਤਤ, ਪੰਜ ਅਸਬੂਲ ਤਤ, ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, ਪੰਜ ਅਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਇਕ ਮਨ) ਇਹ ਇੱਕੀ ਗਜ ਰਲ ਕੇ ਪੂਰੀ ਚਾਲੀਆਂ ਗਜਾਂ ਦੀ ਇਕ ਤਾਣੀ ਤਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਇਹ ਪੁਰੀਆ=ਪੂਰੀ ਚਾਲੀ ਗਜਾਂ ਦੀ ਤਾਣੀ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਾਸੋਂ ਬਣਵਾਈ ਹੈ।

ਸਾਠ ਸੂਤ ਨਵ ਖੰਡ ਬਹਤਰਿ ਪਾਟੁ ਲਗੇ ਅਧਿਕਾਈ ॥੧॥

ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ੬੦ ਅਸਬੂਲ ਨਾੜੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਸੂਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਨਵ=ਨੌਂ ਜੋੜ ੪ ਲਤਾਂ ਦੇ, ੪ ਬਾਹਾਂ ਦੇ, ਇਕ ਗਿਚੀ ਦਾ। ਇਹ ਕਾਠੇ ਹਨ।

੪੦ ਸਿਰਾ, ੪ ਸਨਾਜੂ, ੨੪ ਧਮਨੀਆਂ, ੪ ਰਜੂ ਇਹ ੭੨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਅਧਿਕਾਈ=ਅਧਿਕਤਾ ਕਰਕੇ ਪਾਟੁ=ਪੇਟਾ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗਈ ਬੁਨਾਵਨ ਮਾਹੋ ॥ ਘਰ ਛੋਡੀਐ ਜਾਇ ਜੁਲਾਹੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਪੁਨਾ=ਜੀਵ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇਹ ਤਾਣੀ ਗਜਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਣੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਤੋਲ ਕਰ ਨਹੀਂ ਤੁਲੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਤਾਂ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—

ਗਜੀ ਨ ਮਿਨੀਐ ਤੋਲਿ ਨ ਤੋਲੀਐ ਪਾਚਨੁ ਸੇਰ ਅਢਾਈ ॥

ਗਜਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਣੀ ਹੋਈ? ਭਾਵ ਮਿਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੋਲ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਤੁਲੀ ਹੋਈ? ਭਾ ਤੁਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗਜਾਂ ਕਰਕੇ ੪੦ ਗਜ ਹੈ ਅਤੇ ਤੋਲ ਕਰਕੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮਣ ਹੈ।

ਯਥਾ:—ਸਾਢੇ ਤ੍ਰੈਮਣ ਦੇਹੁਰੀ ਚਲੈ ਪਾਣੀ ਅੰਨਿ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੮੩]

ਅਥਵਾ:—ਗਜਾਂ ਕਰਕੇ ਮਿਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਤੋਲ ਕਰ ਕੇ ਤੁਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਸੱਤ ਜੜ੍ਹ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਤਨੀ ਲੰਮੀ ਤਾਣੀ ਦੀ ਪੈਮਾਇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਜੀਵ ਸਫਲ ਕਰਨ ਵਲੋਂ ਡਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—

ਹੇ ਜੀਵ! ਤੈਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਢਾਈ ਸੇਰ ਕੱਚੀ ਪਾਚਨੁ=ਪਾਣ ਭਾਵ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਿਧਰੇ ਤਿੰਨ ਸੇਰ ਭੀ ਕਹੀ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਤੀਨਿ ਸੇਰ ਕਾ ਦਿਹਾੜੀ ਮਿਹਮਾਨੁ ॥ ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਤੁਝ ਪਾਹਿ ਅਮਾਨੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੭੪]

ਜੋ ਕਰਿ ਪਾਚਨੁ ਬੇਗਿ ਨ ਪਾਵੈ ਝਗਰੁ ਕਰੈ ਘਰ ਹਾਈ ॥੨॥

ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਪਾਚਨੁ=ਖੁਰਾਕ, ਬੇਗਿ=ਜਲਦੀ ਨਾ ਪਾਵੇਂ ਤਾਂ ਹੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਨੂੰ ਹਾਈ=ਹਤ (ਨਾਸ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਤੀ! ਤੂੰ ਝਗੜਾ ਕਰੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ॥੨॥

ਪੁਨਾ=ਜੀਵ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹਛਾ ਮੈਂ ਠਹਿਰ ਕੇ ਸਫਲੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਬੁੱਧੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—

ਦਿਨ ਕੀ ਬੈਠ ਖਸਮ ਕੀ ਬਰਕਸ ਏਹ ਬੇਲਾ ਕਤ ਆਈ ॥

ਹੇ ਪਤੀ ! ਜਦ ਤੇਰੀ ਆਯੂ ਰੂਪ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਬੈਠ=ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ ਤੇ ਖਸਮ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਤੇਰੇ ਬਰ=ਉਪਰ ਕਸ=ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵੇਲਾ ਕਦੋਂ ਆਵੇਗਾ ਭਾਵ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਰ ਲੈ ।

ਯਥਾ :—ਕਬੀਰ ਕਾਲਿ ਕਰੰਤਾ ਅਬਹਿ ਕਰੁ ਅਬ ਕਰਤਾ ਸੁਇਤਾਲ ॥

ਪਾਛੈ ਕਛੂ ਨ ਹੋਇਗਾ ਜਉ ਸਿਰ ਪਰ ਆਵੈ ਕਾਲੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੮]

ਛੂਟੇ ਕੁੰਡੇ ਭੀਗੇ ਪੁਰੀਆ ਚਲਿਓ ਜੁਲਾਹੇ ਰੀਸਾਈ ॥੩॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਮਸਤੀ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਉਹ ਕੁੰਡੇ=ਪਦਾਰਥ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਛੁਟ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਪੁਰੀਆ=ਵਾਸਨਾਂ ਭਿਜੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ । ਹੇ ਜੁਲਾਹੇ=ਜੀਵ ! ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਰੀਸਾਈ=ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ ॥੩॥

ਛੋਛੀ ਨਲੀ ਤੰਤੁ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ ਨਤਰ ਰਹੀ ਉਰਝਾਈ ॥

ਜਦੋਂ ਜਿਹਵਾ ਰੂਪੀ ਨਲੀ ਛੋਛੀ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਭਾਵ ਬੋਲਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾ ਰਹੀ ਤਾਂ ਬਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਤੰਦ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗੀ । ਅਥਵਾ :—ਜਦੋਂ ਸਾਹ ਰਗ ਰੂਪੀ ਨਲੀ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਰੂਪੀ ਤੰਦ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗੀ ।

ਅਤੇ ਪਾਨ ਅਪਾਨ ਦੀ ਤੁਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਲਝੀ ਰਹੇਗੀ ਭਾਵ ਦੋਹਾਂ ਹਵਾਵਾਂ ਦੀ ਗੰਢ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਤਦੋਂ ਜੀਵ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੇ ਬੁੱਧੀ ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਪੁਆੜਾ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹੈ ।

ਯਥਾ :—ਚੰਚਲ ਚਪਲ ਬੁਧਿ ਕਾ ਖੇਲੁ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੫੨]

ਛੋਡਿ ਪਸਾਰੁ ਈਹਾ ਰਹੁ ਬਪੁਰੀ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸਮਝਾਈ ॥੪॥੩॥੫੪॥

ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ! ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਛੱਡ ਦੇਹ । ਇਥੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਰਹੁ ।

ਬੁੱਧੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁੱਧ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਬਪੁ=ਸਭੀਰ, ਰੀ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਈਹਾ=ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਕਰੋ ਭਾਵ ਅੰਤਰਮੁਖ ਬਿਰਤੀ ਕਰ ਲਓ ।

ਜਦੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੁੱਧੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਤਾਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਤਾਣੀ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ॥੪॥੩॥੫੪॥

ਇਸ ਰੀਤੀ ਕਰਕੇ ਵੱਡਾ ਜੀਵ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੱਬ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਜੁਲਾਹਾ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਨਾਲੇ ਇਸ ਸਬਦ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਭਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੁਆਰ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਮੰਦਾਲਸਾ ਨੇ ਆਪਣਿਆਂ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਸੁਆਰਿਆ ਸੀ । ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਅਜੇਹੀਆਂ ਲੋਰੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਿਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਨਾ

ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ।

ਯਥਾ :—ਸੁਧੋ ਸੀ ਬੁਧੋ ਸੀ ਨਿਰੰਜਨੋ ਸੀ

ਸੰਸਾਰ ਮਾਇਆ ਪਰੀਵਰਜਤੋ ਸੀ। ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨ ਤਜਜ ਮੋਹਿ ਨਿੰਦਾ

ਮੰਦਾਲਸਾ ਵਾਕਯੰ ਉਵਾਚ ਪੁਤ੍ਰ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਹਰੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਪੰਨਾ ੩੫੨

ਪੁਨਾ ਚੁੜਾਲਾ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਉਤਮ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਸਿਖਰਪੁਜ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ:—ਦੂਜੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਈਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਜੁਲਾਹਾ ਸਿਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤਤ ਪਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗਈ ਬੁਨਾਵਨ ਮਾਹੋ ॥

ਮਾਹੋ=ਮਾਇਆ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਾਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੂਪੀ ਤਾਣੀ ਦੇ ਬੁਣਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗਈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਜਾਣਾ ਇਹੋ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅੰਦਰ ਫੁਰਨਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਘਰ ਛੋਡਿਐ ਜਾਇ ਜੁਲਾਹੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਅੰਕੁ ਅਤੇ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਰੂਪੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਘਰ ਦੀ ਥਾਂ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਪਰ ਜੀਵ ਨਾਲੋਂ ਫਿਰ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੋਸ਼ਟ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਵਿਚ ਤਾਂ ਵਿਖੇਪ ਤੇ ਅਵਰਨ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਖੇਪ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਕਲਪਤ ਮਾਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੂਪੀ ਤਾਣੀ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਹੈ? ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਨੇ ਆਖਿਆ—

ਗਜ ਨਵ ਗਜ ਦਸ ਗਜ ਇਕੀਸ ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਤਨਾਈ ॥

ਗਜ ਨਵ=ਨੌਂ ਗਜ—੧. ਪੁਰਖ, ੨. ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ੩. ਮਹਿਤਤ, ੪. ਤ੍ਰਿਧਾ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਰੂਪ ਪੰਜ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ।

ਅਥਵਾ:—ਪੁਰਖ ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸੰਬਾਧ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਹੀਂ ਗਿਣਨੇ।

ਇੱਕ ਮਹਤਤ, ਤ੍ਰਿਧਾ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਲੈਣੇ ਤੇ ਪੰਜ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਲੈਣੇ।

ਇਹ ਸਾਰੇ ਨੌਂ ਗਜ ਹਨ।

ਦਸ ਗਜ=ਦਸੋਂ ਦਿਸ਼ਾ, ਇਕੀ ਗਜ=ਸੱਤ ਅਕਾਸ਼, ਸੱਤ ਪਤਾਲ, ਸੱਤ ਦੀਪ, ਵਾ—ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਇਹ ਪੂਰੀ ੪੦ ਗਜ ਦੀ ਤਾਣੀ ਆਪ ਅਗੇ ਭੀ ਤਣਦੇ ਆਏ ਹੋ ਤੇ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਤਣਨ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਦੇਰ ਲਾਈ ਹੈ।

ਸਾਨ ਸੂਤ ਨਵ ਖੰਡ ਬੰਹਤਰਿ ਪਾਟੁ ਲਗੋ ਅਧਿਕਾਈ ॥੧॥

ਜਿਹੜੀ ੬੦ ਸੰਮਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ੨੦ ਵਰ੍ਹੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ੨੦ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ੨੦ ਵਰ੍ਹੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਬੀਸੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਜੀਵ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਬੀਸੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਬੀਸੀ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਬਹੁਤਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਬੀਸੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਬੀਸੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਜੀਵ ਮਿਰਤੂ ਹੋਵਨ

ਉਹ ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੀ ਬੀਸੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਾਰਕ ਤਾਣੀ ਨੂੰ ਸੂਤ੍ਰ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਖੰਡ, ਇਲਾਬ੍ਰਤ ਆਦਿਕ ਜੋ ਨੌਂ ਖੰਡ ਹਨ ਇਹ ਕਾਨੇ ਹਨ।

੭੨ ਜੁਗ ਚੌਂਕੜੀ ਜੋ ਇਕ ਇੰਦ੍ਰ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਅਧਿਕਤਾ ਕਰਕੇ ਪੇਟਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਗਜੀ ਨ ਮਿਨੀਐ ਤੋਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ

ਗਜਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਣੀ ਹੋਈ? ਭਾਵ ੪੦ ਗਜ ਮਿਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੋਲ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਤੁਲੀ ਹੋਈ? ਭਾਵ ਤੁਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਨਾਮ ਰੂਪ ਆਤਮਕ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਗਜਾਂ ਕਰਕੇ ਮਿਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਣੰਜਾ ਕਰੋੜ ਜੋਜਨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਵਾ-ਪੰਜਾਹ ਕਰੋੜ ਜੋਜਨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੋਲ ਕਰਕੇ ਤੁਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਭਾਵ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੇ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪਾਚਨੁ ਸੇਰ ਅਢਾਈ ॥ ਅਢਾਈ ਮਾਤ੍ਰਾ ਜੋ ਓਅੰਕਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਵੇਦ ਦਾ ਸੇਰ ਕਹੀਏ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਉਸ ਦਾ ਜੋ ਲਖਸ਼ ਭਾਗ ਹੈ।

ਪੁਨਾ-ਉਸ ਦੀ ਜੋ ਸੱਤਾ ਸਫੁਰਤੀ ਹੈ ਇਹ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਚਨੁ=ਪਾਣ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸਦੀ ਸੱਤਾ ਸਫੁਰਤੀ ਕਰਕੇ ਆਪ ਦਾ ਹੋਣਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਿਧ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਜੋ ਕਰਿ ਪਾਚਨੁ ਬੇਗਿ ਨ ਪਾਵੈ ਝਗਰੁ ਕਰੈ ਘਰ ਹਾਈ ॥੨॥

ਉਸ ਓਅੰਕਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਲਖਸ਼ ਭਾਗ ਦੀ ਸੱਤਾ ਸਫੁਰਤੀ ਰੂਪੀ ਪਾਣ ਜੇਕਰ ਆਪ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਹੋ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਾਲੇ! ਆਪ ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਰਚਦਾ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਣ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਦਮ ਕਰਦੇ। ਪੁਨਾ-ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਪੰਡਤ ਨੇ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ?

ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ- ਗਜੀ ਨ ਮਿਨੀਐ ਤੋਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ
ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਜਾਂ ਨਾਲ ਮਿਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਟਿਆਂ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆਂ ਤੋਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਸ਼ੰਕਾ-ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ? ਉੱਤਰ-

ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਜਾਨਣਾ ਕਰੇ ॥ ਸ਼ੰਕਾ-ਮਿਥਿਆ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰੇ?

ਉੱਤਰ-ਪਾਚਨੁ ਸੇਰ ਅਢਾਈ ॥

ਅਢਾਈ ਮਾਤ੍ਰਾ ਜੋ ਓਅੰਕਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਵੇਦ ਦਾ

ਸ਼ਰੋਮਣੀ, ਅਥਵਾ:-ਜੋ ਸੇਰ=ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਅਢਾਈ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾਂ ਕਰੋ ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਪਾਚਨੁ=ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਕਰਿ ਪਾਚਨੁ ਬੇਗਿ ਨ ਪਾਵੈ ਝਗਰੁ ਕਰੈ ਘਰ ਹਾਈ ॥੨॥

ਹੇ ਪੰਡਿਤ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਪਾਚਨੁ=ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰਨਾ ਸ਼ੀਘਰ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਝਗੜਾ ਕਰ ਕੇ ਤੇਰੇ

ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਨੂੰ ਹਾਈ—ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ॥੨॥

ਸੰਕਾ—ਇਹ ਬੇਲਾ ਕਤ ਆਈ ॥

ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਵੇਲਾ ਕਦੋਂ ਆਣ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :—ਦਿਨ ਕੀ ਬੈਠ—

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਆਯੂ ਰੂਪੀ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਬੈਠ—ਸਮਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਛੁਟੇ ਕੁੰਡੇ—ਸਮੁੰਦਰ ਆਪਣੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਛੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਭੀਗੇ ਪੁਰੀਆ—ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ, ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰੀ, ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ, ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਆਦਿਕ ਤਮਾਮ ਪੁਰੀਆਂ ਜਲ ਨਾਲ ਭਿਜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਛੋਛੀ ਨਲੀ—ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰੂਪੀ ਨਲੀਆਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਤੰਤੂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਸੇ—ਕਿਰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਤੰਦਾਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ।

ਨਤਰ ਰਹੀ ਉਰਝਾਈ—ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਚੱਕਰ ਦੀ ਤੁਰ ਭੀ ਉਰਝੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਭਾਵ ਸਿਸਮਾਰ ਚੱਕਰ ਆਪਣੀ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਏਗਾ ।

ਖਸਮ ਕੀ ਬਰਕਸ—ਖਸਮ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਸਭਾ ਬਰਕਸ=ਬਰਖਾਸਤ ਭਾਵ ਉਠਾਉਣਾ ਕੀਤੀ ਚਲਿਓ ਜੁਲਾਹੇ ਰੀਸਾਈ ॥ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜੁਲਾਹਾ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਰੀਸਾਈ=ਰੁਸਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ

ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ ਚਲੇਗਾ । ਇਹ ਵੇਲਾ ਤਦ ਆਈ—ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਵੇਗਾ ।

ਹੁਣ ਅਖੀਰਲੀ ਪੰਗਤੀ ਪਿਛੇ ਦੂਸਰੇ ਅੰਗ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦੇਰ ਕਿਉਂ ਲਾਈ ਹੈ ? ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਨੇ ਆਖਿਆ ਜੇਕਰ ਆਪ ਨਾ ਰਚੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪੇ ਰਚ ਲਵਾਂਗੀ । ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਸੁਣਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਖਿਆ— ਛੋਡਿ ਪਸਾਰੁ ਈਹਾ ਰਹੁ ਬਪੁਰੀ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸਮਝਾਈ ॥੪॥੩॥੫॥

ਹੇ ਮਾਇਆ ! ਤੂੰ ਇਸ ਇਛਿਆ ਰੂਪ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ । ਜਦੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਾਇਆ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਬਿਨਾਂ ਬਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਪ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜੁਲਾਹਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਤਾਣੀ ਨੂੰ ਤਣਦਾ ਅਤੇ ਬੁਣਦਾ ਹੈ ।

ਯਥਾ :—ਕੋਰੀ ਕੇ ਕਾਹੂ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਾਂ ॥ ਸਭੁ ਜਗੁ ਆਨਿ ਤਨਾਇਓ ਤਾਨਾਂ ॥

ਜਬ ਤੁਮ ਸੁਨਿਲੇ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨਾਂ ॥ ਤਬ ਹਮ ਇਤਨਕੁ ਪਸਰਿਓ ਤਾਨਾਂ ॥ [ਪੰਨਾ ੪੮੪

ਨੋਟ—ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਵਯੋਸ਼ਟੀ ਤਾਣੀ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ । ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਜਗਤ ਰੂਪ ਸਮੱਸ਼ਟੀ ਤਾਣੀ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ । ਨੰਬਰ ੨—ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ ਤੂੰ ਪਦ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ । ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਤਤ ਪਦ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਅਰਥ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਹਨ । ਮਹਾਤਮਾਂ ਹੋਰ ਅਰਥ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਤੀਸਰਾ ਅਰਥ—ਪੁਨਾ—ਉਸ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਸਾਂਖ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਨਿਆਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਤੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਚਾਰ

ਵਾਕੀਏ ਸੁਭਾਵ ਤੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਮੀਮਾਂਸਾ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕ ਮਤ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਾਲ ਤੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਮਤ ਹਨ ਉਹ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਅਕੀਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸੋ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿਸ ਪਰਕਾਰ ਹੋਈ ਹੈ? ਉੱਤਰ :- ਗਜ ਗਜ ਗਜ ਇਕੀਸ

ਗ=ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਜ=ਉਤਪਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਵੇਦ ਹੈ ਉਹ ਐਸੇ ਗਜ=ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗ=ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਜੋ ਇਕੀਸ=ਇਕ ਈਸ਼ਵਰ ਹੈ ਉਹੀ ਜਗਤ ਦੀ ਜ=ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਸੰਕਾ-ਉਹ ਨਮਿਤ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜਾਂ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਨ ਹੈ? ਜਿਵੇਂ ਘੜੇ ਦਾ ਨਮਿਤ ਕਾਰਨ ਘੁਮਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਨ ਮਿੱਟੀ ਹੈ? ਉੱਤਰ :- ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਤਨਾਈ॥

ਇਕ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਜਾਤੀ ਵਿਜਾਤੀ ਸੁੱਗਤ ਭੇਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਤਨਾਈ=ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਪੁਰੀਆ=ਪੂਰਨ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਭਿੰਨ ਨਮਿਤ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਭਾਵ ਨਮਿਤ ਕਾਰਨ ਭੀ ਉਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਨ ਭੀ ਉਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਕੜੀ ਜਾਲੇ ਦਾ ਨਮਿਤ ਕਾਰਨ ਭੀ ਆਪ ਹੈ ਤੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਨ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। (ਸੁਧ ਮਾਇਆ, ਚੇਤਨ ਤੇ ਚੇਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਈਸ਼ਵਰ ਹੈ। ਇਸ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਜੋ ਸੁਧ ਮਾਇਆ ਭਾਗ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਨ ਹੈ ਤੇ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਨਮਿਤ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :- ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਉੱਤਰ :-

ਨਵ=ਪਹਿਲੇ ਨੌਧਾ ਭਗਤੀ ਕਰੇ ਫਿਰ ਦਸ=ਦਸਦਾ ਭਗਤੀ ਕਰੇ ਭਾਵ ਅਭੇਦ ਭਗਤੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੰਕਾ-ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਹੋਰ ਭੀ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਉੱਤਰ :-

ਸਾਠ ਸੂਤ ਨਵ ਖੰਡ- ਸਾਠ=ਮੂਰਖਤਾ ਦੇ ਸੂਤ=ਸਹਿਤ ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਚਾਰ ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਖ ਹਰਖ ਸੋਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਆਂ ਦਾ ਖੰਡ = ਅਭਾਵ ਕਰੇ।

ਬਹਤਰਿ ਪਾਟੁ ਲਗੋ ਅਧਿਕਾਈ॥੧॥ ਤਰਿ=ਅਤਿਸੇ ਕਰਕੇ ਬਹ=ਵਿਭੂ ਯਾਨੇ ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦੀ ਅਧਿਕਾਈ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਰਕੇ ਬਿਰਤੀ ਲਗੀ ਹੈ ਉਹ ਪਾਟੁ = ਪਟੂ ਭਾਵ ਚਤੁਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਕਾ-ਜਿਵੇਂ ਦੀਵੇ ਦੇ ਜਗਣ ਨਾਲ ਅੰਧੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੁਝ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅੰਧੇਰਾ ਫਿਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਮਾਇਆ ਗਈ ਹੋਈ ਫਿਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਉੱਤਰ :- ਗਈ ਬੁਨਾਵਨ ਮਾਹੋ॥

ਇਹ ਇਕ ਵੱਡਾ ਮਾਹੋ = ਅਸਚਰਜ ਹੈ ਕਿ ਬੁਨ = ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਗਈ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਪਾਸ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਸੰਕਾ—ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ? ਉੱਤਰ—ਘਰ ਛੋਡਿਐ ਜਾਇ ਜੁਲਾਹੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਲਾਭਵਾਲੀ ਜੋ ਸਰੂਪ ਘਰ ਦੀ ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਘਰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਮਾਇਆ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਸੰਕਾ—ਸਰੂਪ ਥਾਂ ਤੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜਾ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗਜਾ ਕਰਕੇ ਮਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਤੋਲ ਕਰਕੇ ਤੁਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? ਉੱਤਰ:—

ਗਜੀ ਨ ਮਿਨੀਐ ਤੋਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ ਪਾਚਨੁ ਸੇਰ ਅਢਾਈ ॥

ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਜਾਂ ਨਾਲ ਮਿਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਤੱਕੜੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਵਟਿਆ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਚਨੁ=ਪੰਜ ਸੇਰ ਅਥਵਾ ਢਾਈ ਸੇਰ, ਪੰਜ ਮਣ ਜਾਂ ਢਾਈ ਮਣ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੋਲਿਆ ਭੀ ਜਾਵੇ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ—ਗਜੀ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨੇ ਦਾ ਹੈ। ਉਚਾਰਨਾ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਵੇਦ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ, ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਵੇਦ ਕਰਕੇ ਭੀ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਤੋਲਿ = ਤਕੜੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਤੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਪਾਚਨੁ=ਪੰਜਾਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸੇਰ=ਬਿਰਤੀ ਅਰੂੜ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਭਾਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਦਾ ਅਢਾਈ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਜੋ ਕਰਿ ਪਾਚਨੁ ਬੇਗਿ ਨ ਪਾਵੈ ਝਗਰੁ ਕਰੈ ਘਰ ਹਾਈ ॥੨॥

ਹੇ ਪੰਡਿਤ ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਪੰਜਾਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਬੇਗਿ=ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਵੈਰੀ ਝਗੜਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਸਰੂਪ ਘਰ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ॥੨॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੂਰਜ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ? ਉੱਤਰ:—

ਦਿਨ ਕੀ=ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਲਾ ਕੀ ਹੈ ਭਾਵ ਮਾਮੂਲੀ ਹੈ।

ਬੈਠ ਖਸਮ ਕੀ=ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬੈਠ=ਇਸਥਿਤੀ ਦਾ ਖਸਮ=ਮਾਲਕ ਹੈ।

ਬਰਕਸ=ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਬਰਕਸ=ਬਖਸ਼ਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ:—ਬਰ=ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਕਸ=ਤਾੜਨਾਂ ਵਿਚ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਬਰ ਨਾਮ ਸਰੋਸਟ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ ਪਰ ਇਸੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਵਾਚਿਕ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਬੋਲਾ ਕਤ ਆਈ ॥

ਇਹ ਬੋਲਾ=ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਤ ਆਈ=ਕਹਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਹੀ ਜਗਤ ਉਸਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਛੁਟੇ ਕੁੰਡੇ ਭੀਗੇ ਪੁਰੀਆ ਚਲਿਓ ਜੁਲਾਹੇ ਰੀਸਾਈ ॥੩॥

ਪੁਰੀਆ=ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਭਿਜ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਕੁੰਡੇ=ਚਿਦ ਜੜ ਦੀ ਗੰਢ ਛੁਟ ਗਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ

ਮਨੁਖ ਚਲਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਭੀ ਲਾਭ ਵਾਲੇ ਪਦ ਦੀ ਰੀਸ ਆਈ ਹੈ।

ਛੋਛੀ ਨਲੀ ਤੰਤੂ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ ਨਤਰ ਰਹੀ ਉਰਝਾਈ ॥

ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪੀ ਨਲੀ ਦੇ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਤੇ ਜਗਤ ਰੂਪ ਤੰਤੂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ।

ਅਥਵਾ :- ਅੰਤਰਕਰਣ ਰੂਪੀ ਨਲੀ ਦੇ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਰੂਪੀ ਤੰਦਾਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਉਸ ਨ=ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਤਰ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਉਰਝਾਈ=ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ।

ਛੋਡਿ ਪਸਾਰੁ ਬੀਹਾ ਰਹੁ ਬਪੁਰੀ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸਮਝਾਈ ॥੪॥੩॥੫੪॥

ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਬਪੁ=ਸਰੀਰ ਤੇ ਰੀ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਬੀਹਾ=ਇਛਿਆ ਰੂਪ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਅੰਤਰਮੁਖ ਬਿਰਤੀ ਕਰਕੇ ਰਹੁ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਜਦੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਈ ॥੪॥੩॥੫੪॥

ਗਉੜੀ ॥ ਏਕ ਜੋਤਿ ਏਕਾ ਮਿਲੀ ਕਿੰਬਾ ਹੋਇ ਮਹੋਇ ॥

ਹੁਣ ਅਭੇਦਤਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਇਕ ਜੋਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਨੁਖ ਦੀ ਇਕ ਜੋਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਫਿਰ ਭਿੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿੰਬਾ=ਅਥਵਾ ਨਹੀਂ ?

ਉੱਤਰ-ਮਹੋਇ=ਮਤ ਹੋਇ, ਯਾਨੇ ਫਿਰ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਜਿਤੁ ਘਟਿ ਨਾਮੁ ਨ ਉਪਜੈ ਫੂਟਿ ਮਰੈ ਜਨੁ ਸੋਇ ॥੧॥

ਜਿਸ ਮਨੁਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਮਨੁਖ ਫੂਟਿ=ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰੇ, ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਸ਼ਰਗੁਣ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰੇ ਤੇ ਜੇ ਇਹ ਭੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰੇ ਨਾਲੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੇਨਤੀ ਭੀ ਕਰੇ :-

ਸਾਵਲ ਸੁੰਦਰ ਰਾਮਈਆ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ਤੋਹਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਸੁੰਦਰ ਸਾਵਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਮੇਰਾ ਮਨ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਗੁਰੂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਧੂ ਹੋਵੇ ? ਉੱਤਰ :-

ਸਾਧੁ ਮਿਲੈ ਸਿਧਿ ਪਾਈਐ ਕਿ ਏਹੁ ਜੋਗੁ ਕਿ ਭੋਗੁ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸਿਧਿ ਪਾਈਐ=ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਗੁਰੂ ਭਾਵੇਂ ਸਾਧੂ ਹੋਣ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਹੋਣ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ।

[ਨੋਟ—ਯਾਗ ਵਲਕ ਆਦਿਕ ਸਭ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਗੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ, ਦਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਭੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਗੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ ।]

ਸੰਕਾ—ਜਗਿਆਸੂ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਧੂ ਹੋਵੇ ?

ਉੱਤਰ—ਚਾਰ ਸਾਧਨ ਸਪੰਨ ਹੋ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਜਗਿਆਸੂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਸਿਧਿ—ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਚਾਹੇ ਸਾਧੂ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਭੇਖ ਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ।

ਯਥਾ!—ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ ਸਾਧੂ ਜਨੈ ਸੰਤੋਖੁ ਵਸੈ ਗੁਰ ਭਾਇ ॥

[ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੬੨

ਦੁਹੁ ਮਿਲਿ ਕਾਰਜੁ ਉਪਜੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੰਜੋਗੁ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦਾ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਪਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿਖ ਆਪਸ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਦਾ ਕਾਰਜ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ:—ਦੋ ਹੋਠ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਦਾ ਕਾਰਜ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅਥਵਾ:—ਦੋ ਵੇਰਾਗ ਤੇ ਗਿਆਨ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਰਾਮ ਹੈ ਨਾਮ ਜਿਸਦਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਜੋਗ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਫਿਰ ਗਡਵਾ ਲੈ ਕੇ ਹਥ ਹੀ ਧੁਆਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ?

ਉੱਤਰ—

ਜੀਵ ਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ ਅਭੇਦਤਾ ਦਾ ਕਾਰਜ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਮ ਹੈ ਨਾਮ ਜਿਸ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸੰਜੋਗੀ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਲੋਗੁ ਜਾਨੈ ਇਹੁ ਗੀਤੁ ਹੈ ਇਹੁ ਤਉ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰ ॥

ਲੋਕ ਤਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਅਥਵਾ:—ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਆਮ ਗੀਤਾਂ ਵਾਂਗ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ।

ਜਿਉ ਕਾਸੀ ਉਪਦੇਸੁ ਹੋਇ ਮਾਨਸ ਮਰਤੀ ਬਾਰ ॥੩॥

ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਵੇਂ ਕਾਸੀ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤਾਰਕਾ ਮੰਤਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਮੰਤਰ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਕੋਈ ਗਾਵੈ ਕੇ ਸੁਣੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥

ਇਸੇ ਪਰਕਾਰ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਚਿਤ ਲਾਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵੇ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੁਣੇ ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸੰਸਾ ਨਹੀ ਅੰਤਿ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਇ ॥੪॥੧॥੪॥੫੫॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰਮ ਗਤਿ—ਕੈਵਲ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ॥ ਜੇਤੇ ਜਤਨ ਕਰਤ ਤੇ ਭੂਬੇ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਨਹੀ ਤਾਰਿਓ ਰੇ ॥

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਜਿਤਨੇ ਜਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁਬ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਤੇ ਬਹੁ ਸੰਜਮ ਅਹੰਬੁਧਿ ਮਨੁ ਜਾਰਿਓ ਰੇ ॥੧॥

ਬਹੁਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸੰਜਮ ਰਖਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰਮ ਧਰਮ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਨੇ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾੜਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸਾਸ ਗਾਸ ਕੇ ਦਾਤੇ ਠਾਕੁਰੁ ਸੋ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰਿਓ ਰੇ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਸ਼ਾਸਾਂ ਅਤੇ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਜੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਤੂੰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਕਿਉਂ ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ?

ਹੀਰਾ ਲਾਲੁ ਅਮੋਲੁ ਜਨਮੁ ਹੈ ਕਉਡੀ ਬਦਲੈ ਹਾਰਿਓ ਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਹੀਰਿਆਂ ਅਤੇ ਲਾਲਾਂ ਵਾਂਗ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਕੋਡੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਨਿਸਫਲ ਗੁਆ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਯਥਾ—ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮੁ ਹੈ ਕਉਡੀ ਬਦਲੇ ਜਾਇ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੫੬

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਭੂਖ ਭ੍ਰਮਿ ਲਾਗੀ ਹਿਰਦੈ ਨਾਹਿ ਬੀਚਾਰਿਓ ਰੇ ॥

ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪੀਣ ਦੀ ਤਰੇਹ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਦੀ ਭੂਖ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਕੁਝ ਭੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ।

ਉਨਮਤ ਮਾਨ ਹਿਰਿਓ ਮਨ ਮਾਹੀ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਨ ਧਾਰਿਓ ਰੇ ॥੨॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸੇ ਲਈ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਉਨਮਤ=ਮਸਤੀ ਨੇ ਤੇਰੇ ਸੂਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪੁੰਜ ਨੂੰ ਹਿਰਿਓ=ਚੁਰਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥੨॥

ਸੁਆਦ ਲੁਭਤ ਇੰਦ੍ਰੀ ਰਸ ਪ੍ਰੇਰਿਓ ਮਦ ਰਸ ਲੈਤ ਬਿਕਾਰਿਓ ਰੇ ॥

ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਰਸਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ ਵਿਚ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈਂ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਦ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਕਰਮ ਭਾਗ ਸੰਤਨ ਸੰਗਾਨੇ ਕਾਸਟ ਲੋਹ ਉਧਾਰਿਓ ਰੇ ॥੩॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹਿਸੇ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮ ਦੇ

ਕਰਮ ਹੋਣ ਅਤੇ ਹੁਣ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਭਾਗ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਹੋਣ ਤਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਵਾ :- ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਕਰਮ=ਅਨੁਗ੍ਰਹਿ ਭੀ, ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਭਾਗ ਵੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਾਸਟ—ਲਕੜੀ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਇਸ ਲਈ ਜੀਵ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਗੇ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ :-

ਧਾਵਤ ਜੋਨਿ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮਿ ਥਾਕੇ ਅਬ ਦੁਖ ਕਰਿ ਹਮ ਹਾਰਿਓ ਰੇ ॥

ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਅਸੀਂ ਭਰਮ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਜੂਠੀਆਂ ਦੁਆਰੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਧਾਵਦੇ ਹੋਏ ਥੱਕ ਗਏ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਹਾਰ ਗਏ ਹਾਂ ਆਪ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰੋ।

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਗੁਰ ਮਿਲਤ ਮਹਾਂ ਰਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਨਿਸਤਾਰਿਓ ਰੇ ॥੪॥੧॥੫॥੫॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਨਾਮ ਰੂਪ ਮਹਾਂ ਰਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੪॥੧॥੫॥੫॥

ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ ਤਾੜ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਗਉੜੀ ॥ ਕਾਲਬੂਤ ਕੀ ਹਸਤਨੀ ਮਨ ਬਉ ਰੇ ਚਲਤੁ ਰਚਿਓ ਜਗਦੀਸ ॥

ਹੇ ਝਲੇ ਮਨ ! ਕਾਲਬੂਤ=ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹਸਤਨੀ=ਹਥਨੀ ਵਾਂਗੂੰ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੌਤਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਰਚਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ ੩੩੬)

ਕਾਮ ਸੁਆਇ ਗਜ ਬਸਿ ਪਰੇ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ ਅੰਕਸੁ ਸਹਿਓ ਸੀਸ ॥੧॥

ਹੇ ਝਲੇ ਮਨ ! ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਕਾਮ ਦੇ ਸੁਆਦ ਕਰਕੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਕੇ ਵਸੀਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਅੰਕਸੁ=ਕੁੰਡੇ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਮੌਹ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਦੇ ਕੁੰਡੇ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ—ਕਾਲਬੂਤ ਦਾ ਅਰਥ 'ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀ' ਕਾਗਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥ ਕਲਬੂਤ ਹੈ। ਕਲਬੂਤ ਬਣਾਉਣੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਹੋਵੇ। ਹਾਥੀ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਟੋਏ ਪੁਟ ਕੇ ਪਤਲੀਆਂ ਛਮਕਾਂ ਪਾ ਕੇ ਛੱਤ ਕੇ ਉਤੇ ਹਰਾ ਘਾਹ ਖਿਲਾਰਕੇ ਉਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹਥਨੀ ਖੜੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਥੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਚਮੁਚ ਦੀ ਹਥਨੀ ਸਮਝ ਕੇ ਭੋਗਣ ਲਈ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲਈ ਕੈਦੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਲਈ ਇਥੇ ਇਹ ਅਰਥ ਕਰਨਾ—ਕਾਲਬੂਤ ਕੀ ਹਸਤਨੀ=ਹਥਨੀ ਦੀ ਬਣਾਵਟੀ ਦੇਹ ਵਾਂਗੂੰ ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਇਕ ਕੌਤਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ।

ਜੀਵ ਰੂਪ ਹਾਥੀ ਕਾਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਔਰਤ ਦੇ ਪਿਛੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਰੂਪ ਟੋਏ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਔਰਤ ਦੇ ਬੋਲੀ ਕਬੋਲੀ ਰੂਪੀ ਕੁੰਡੇ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਬਿਖੈ ਬਾਦੁ ਹਰਿ ਰਾਦੁ ਸਮਝੁ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ ॥

ਹੇ ਝਲੇ ਮਨ ! ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਮਝਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਿਖੇ ਰਚ ਜਾਹ ।

ਨਿਰਭੈ ਹੋਇ ਨ ਹਰਿ ਭਜੇ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ ਗਹਿਓ ਨ ਰਾਮ ਜਹਾਜ਼ੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੇ ਝਲੇ ਮਨ ! ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਬੇਖੋਫ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੂੰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਤੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮਰਕਟ ਮੁਸਟੀ ਅਨਾਜ ਕੀ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ ਲੀਨੀ ਹਾਥੁ ਪਸਾਰਿ ॥

ਹੇ ਝਲੇ ਮਨ ! ਜਿਵੇਂ ਮਰਕਟ—ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਕਲੰਦਰ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿਚੋਂ ਅੰਨ ਦੀ ਭਾਵ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਮੁਠੀ ਹੱਥ ਪਸਾਰ ਕੇ ਭਰ ਲਈ ।

ਛੂਟਨ ਕੇ ਸਹਸਾ ਪਰਿਆ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ ਨਾਚਿਓ ਘਰ ਘਰ ਬਾਰਿ ॥੨॥

ਹੇ ਝਲੇ ਮਨ ! ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਲੰਦਰ ਆਕੇ ਸਿਰੋਂ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਛੂਟਕਾਰੇ ਦਾ ਸੰਸਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਘਰਾਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬਾਰਿ—ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਅਗੇ ਨੱਚਦਾ ਟੱਪਦਾ ਹੈ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ੩੨ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ —

ਬਾਂਦਰੁ ਮੁਠ ਨ ਛਡਈ ਘਰ ਘਰ ਨਚੈ ਝੀਕਣੁ ਝੀਕੈ ॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ—ਇਸ ਜੀਵ ਰੂਪ ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪੀ ਘੜੀ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਮੁਠੀ ਮਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਪਸਾਰ ਕੇ ਲੈਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਪਰ ਜਦੋਂ ਜਮ ਰੂਪ ਕਲੰਦਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਜੀਵ ਰੂਪ ਬਾਂਦਰ ਨੂੰ ਛੂਟਕਾਰੇ ਦਾ ਸੰਸਾ ਯਾਨੇ ਫਿਕਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਚੋਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨੀਆਂ ਰੂਪੀ ਘਰਾਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉਤੇ ਨੱਚਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਜਿਉ ਨਲਨੀ ਸੁਆਟਾ ਗਹਿਓ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ ਮਾਯਾ ਇਹੁ ਬਿਉਹਾਰੁ ॥

ਹੇ ਝਲੇ ਮਨ ! ਜਿਵੇਂ ਸੁਆਟਾ—ਤੋਤਾ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਨਲਨੀ ਨੂੰ ਫੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਤੋਤੇ ਦੇ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਲੱਕੜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਗੱਡ ਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸੂਏ ਵਿਚ ਨਲਕੀ ਪੁੱਕੇ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਠੂਠੀ ਭਰਕੇ ਰਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਜਦ ਉਸ ਨਲਨੀ ਉਤੇ ਤੋਤਾ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਲਨੀ ਫਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੋਤਾ ਪੁਠਾ ਲਟਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਨੀਚੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਦੀ ਦਾ ਜਲ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜੇ ਮੈਂ ਨਲਨੀ ਨੂੰ ਛਡਾਂਗਾ

ਤਾਂ ਫੁਬ ਜਾਵਾਗਾ । ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਆ ਕੇ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਅਸੇ ਹੀ ਜੀਵ ਰੂਪ ਤੋਤਾ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੁਖ ਸਹਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਝੱਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਮਾਇਆ ਦਾ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਉਹਾਰ ਹੈ । ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਤੋਤਾ ਭਰਮ ਕ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਆਪ ਫੜੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਫੜੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ।

ਜੈਸਾ ਰੰਗੁ ਕਸੰਭ ਕਾ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ ਤਿਉ ਪਸਰਿਓ ਪਾਸਾਰੁ ॥੩॥

ਹੇ ਝੱਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਜਿਵੇਂ ਕਸੰਭੇ ਦਾ ਰੰਗ ਕੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਝੂਠਾ ਹੈ ॥੩॥

ਸ਼ੰਕਾ-ਕੀ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?
ਉੱਤਰ:-

ਨਾਵਨ ਕਉ ਤੀਰਥ ਘਨੇ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ ਪੂਜਨ ਕਉ ਬਹੁ ਦੇਵ ॥

ਹੇ ਝਲਿਆ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਹਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤੀਰਥ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੂਜਣ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਭੀ ਬੜੇ ਹਨ ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਛੁਟਨੁ ਨਹੀ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ ਛੁਟਨੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ ॥੪॥੧॥੬॥੫੭

ਪਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਹੇ ਝੱਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ॥੪॥੧॥੬॥੫੭॥

ਗਉੜੀ

ਉਥਾਨਕਾ-ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਸੁਣ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ ਅਗੇ ਰਖ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇਸ ਧਨ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਤਮ ਧਨ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਉਹ ਧਨ ਕਿਹੋ ਜੇਹਾ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਰਹਾਉ ਤੋਂ ਪੰਗਤੀ ਉਠਾਉਣੀ ।

ਹਮਰਾ ਧਨੁ ਮਾਧਉ ਗੋਬਿੰਦੁ ਧਰਣੀਧਰੁ ਇਹੈ ਸਾਰ ਧਨੁ ਕਹੀਐ ॥

ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਸਾਡਾ ਧਨ ਮਾਧਉ, ਗੋਬਿੰਦ, ਧਰਣੀਧਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਹੈ । ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਧਨ ਸੈਂਕੜੇ ਹਿਸੇ ਸਾਰ=ਸਰੋਸਟ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਜੋ ਸੁਖੁ ਪ੍ਰਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਸੁਖੁ ਰਾਜਿ ਨ ਲਹੀਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜਾ ਆਤਮ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਖ ਰਾਜ ਭਾਗ ਵਿਚ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ । ਫੇਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਧਨ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅੱਗ ਸਾੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਧਨ ਅਜੇਹਾ ਹੈ :-

ਅਗਨਿ ਨ ਦਹੈ ਪਵਨੁ ਨਹੀ ਮਗਨੈ ਤਸਕਰੁ ਨੇਰਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਦਹੈ—ਸਾੜ ਸਕਦੀ, ਪੈਣ ਨਹੀਂ ਮਗਨੈ—ਉਡਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਚੋਰ ਉਚਕਾ ਵੀ ਇਸਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਅਥਵਾ:—ਇਸ ਧਨ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਸਾੜ ਸਕਦੀ, ਵਾਸਨਾਂ ਦੀ ਪੈਣ ਭੀ ਨਹੀਂ ਉਡਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਚੋਰ ਭੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ ।

ਯਥਾ—ਐਸਾ ਹਰਿਧਨੁ ਸੰਚੀਐ ਭਾਈ ॥ ਭਾਹਿ ਨ ਜਾਲੈ ਜਲੁ ਨਹੀ ਡੂਬੈ
ਤਸਕਰੁ ਨੇੜਿ ਨ ਜਾਈ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਕਰਿ ਸੰਚਉਨੀ ਸੋ ਧਨੁ ਕਤਹੀ ਨ ਜਾਵੈ ॥੧॥

ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਤੂੰ ਭੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਧਨ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਕਿਸੇ ਜੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ।

ਅਥਵਾ:—ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਨ ਕਿਧਰੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ॥੧॥

**ਹਮਰਾ ਧਨੁ ਮਾਧਉ ਗੋਬਿੰਦੁ ਧਰਣੀਧਰੁ ਇਹੈ ਸਾਰ ਧਨੁ ਕਹੀਐ ॥
ਜੋ ਸੁਖੁ ਪ੍ਰਭੁ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਸੁਖੁ ਰਾਜਿ ਨ ਲਹੀਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥**

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ ।

ਇਸੁ ਧਨੁ ਕਾਰਣਿ ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿਕ ਖੋਜਤ ਭਏ ਉਦਾਸੀ ॥

ਇਸ ਧਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਤੇ ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਆਦਿਕ ਚਾਰੇ ਭਾਈ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਢੂੰਡਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।

ਮਨਿ ਮੁਕੰਦੁ ਜਿਹਬਾ ਨਾਰਾਇਨੁ ਪਰੈ ਨ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ॥੨॥

ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਮੁਕੰਦ ਨਾਮ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਭ ਉਤੇ ਭੀ ਨਾਰਾਇਣ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜੋ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ॥੨॥

ਯਥਾ—ਮੁਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਜਪਹੁ ਸੰਸਾਰ ॥ ਬਿਨੁ ਮੁਕੰਦ ਤਨੁ ਹੋਇ ਅਉਹਾਰ ॥

ਸੋਈ ਮੁਕੰਦੁ ਮੁਕਤਿ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥ ਸੋਈ ਮੁਕੰਦੁ ਹਮਰਾ ਪਿਤ ਮਾਤਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੮੭੫]

ਨਿਜ ਧਨੁ ਗਿਆਨੁ ਭਗਤਿ ਗੁਰਿ ਦੀਨੀ ਤਾਸੁ ਸੁਮਤਿ ਮਨੁ ਲਾਰਾ ॥

ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਆਪਣੇ ਧਨ ਨੂੰ ਪਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਿਤੀ, ਤਾਂ ਸਰੇਸ਼ਟ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਉਸ ਵਿਚ ਲਗ ਗਿਆ ।

ਜਲਤ ਅੰਭ ਬੰਭਿ ਮਨੁ ਧਾਵਤ ਭਰਮ ਬੰਧਨ ਭਉ ਭਾਗਾ ॥੩॥

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲਤ=ਸੜਦੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਸੀਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਅੰਭ=ਜਲ ਵਾਂਗੂੰ ਹੈ ਤੇ ਦੋੜਦੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬੰਧੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੈ।

ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚੋਂ ਭਰਮ, ਬੰਧਨ ਅਤੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਭਾਗਾ=ਭੱਜ ਗਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਮਦਨ ਕੇ ਮਾਤੇ ਹਿਰਦੈ ਦੇਖੁ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਮਦਨ=ਕਾਮਦੇਵ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਰਾਜਨ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖ, ਸੁਖ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਰਾਜ ਭਾਗ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਹੈ ਜਾਂ ਰਾਮਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਹੈ।

ਤੁਮ ਘਰਿ ਲਾਖ ਕੋਟਿ ਅਸੂ ਹਸਤੀ ਹਮ ਘਰਿ ਏਕੁ ਮੁਰਾਰੀ ॥੪॥੧॥੭॥੫੮॥

ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਲਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਭੂਤੀ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ਫਿਰ ਤੂੰ ਝੂਠਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈਂ ਮੈਂ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਾਂ ॥੪॥੧॥੭॥੫੮॥

ਯਥਾ:-ਕੋਉਨ ਵਡਾ ਮਾਇਆ ਵਡਿਆਈ ॥ ਸੋ ਵਡਾ ਜਿਨਿ ਰਾਮ ਲਿਵਲਾਈ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੮੮

ਤਥਾ:-ਭਾਗਨ ਸਚਾ ਸੋਇ ਹੈ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਅੰਤਰਿ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੬੬

ਗਉੜੀ॥ ਜਿਉ ਕਪਿ ਕੇ ਕਰ ਮੁਸਟਿ ਚਨਨ ਕੀ ਲੁਬਧਿ ਨ ਤਿਆਗੁ ਦਇਓ॥

ਜਿਵੇਂ ਬਾਂਦਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਮੁਠੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਭ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤੇ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਆਕੇ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਏ ਲਾਲਚ ਸਿਉ ਤੇ ਫਿਰਿ ਗਰਹਿ ਪਰਿਓ ॥੧॥

ਇਸੇ ਪਰਕਾਰ ਇਸ ਜੀਵ ਰੂਪ ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਭੀ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਕਰਮ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਫਾਹੀ ਰੂਪ ਬਣਕੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥

ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥੇ ਜਨਮੁ ਗਇਓ ॥

ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਅਰਥ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਐਵੇਂ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਕਹੀ ਨ ਸਚੁ ਰਹਿਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜਾਂ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਸਚੁ = ਸੁਖ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਉ ਉਦਿਆਨ ਕੁਸਮ ਪਰਫੁਲਿਤ ਕਿਨਹਿ ਨ ਘ੍ਰਾਉ ਲਇਓ ॥

ਜਿਵੇਂ ਜੰਗਲ ਬੀਆਬਾਨ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਘ੍ਰਾਉ=ਖੁਸ਼ਬੋ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਘ੍ਰਾਉ=ਘ੍ਰਾਣ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਭਾਵ ਨੱਕ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੈਸੇ ਭ੍ਰਮਤ ਅਨੇਕ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਕਾਲ ਹਇਓ ॥੨॥

ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਜੀਵ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜੋਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਲ ਭਗਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਰੋਂ ਵਾਰ ਹਇਓ=ਮਾਰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਇਆਂ ਧਨ ਜੋਬਨ ਅਰੁ ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਪੇਖਨ ਕਉ ਜੁ ਦਇਓ ॥

ਇਹ ਧਨ, ਜੁਆਨੀ ਪੁਤਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ਉਹ ਪੇਖਨ ਕਹੀਏ ਅਜਮਾਇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ਕਿ ਵੇਖਾਂ ਜੀਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੇਰਾ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ! ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਖਨ=ਵੇਖ ਨਾ।

ਅਥਵਾ—ਇਹ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਪਦਾਰਥ ਦਿਤੇ ਹਨ ਉਹ ਪੇਖਨ=ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਮਾਇਆ ਵਾਂਗੂੰ ਝੂਠੇ ਹਨ।

ਤਿਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਅਟਕਿ ਜੋ ਉਰਝੇ ਇੰਦ੍ਰੀ ਪ੍ਰੇਰਿ ਲਇਓ ॥੩॥

ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਅਟਕ ਕੇ ਉਰਝੇ=ਫਸੇ ਪਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਰਫ ਪ੍ਰੇਰ ਲੀਤਾ ਹੈ।

ਵਾ :- ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀਆਂ ਵਿਚ, ਵਾ:-ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਅਟਕ ਕੇ ਜੋ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਅਉਧ ਅਨਲ ਤਨੁ ਤਿਨ ਕੋ ਮੰਦਰੁ ਚਹੁ ਦਿਸ ਠਾਟੁ ਠਇਓ ॥

ਸਰੀਰ ਇਕ ਤਿਨ=ਕੱਖਾਂ ਕੋ=ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਅਉਧ = ਉਮਰ ਰੂਪੀ ਅਨਲ = ਅਗਨੀ ਦਾ ਬਣਾਉ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਾ :- ਉਮਰਾ ਸਹਿਤ ਜੋ ਸਰੀਰ ਹੈ ਏਹੀ ਕੱਖਾਂ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਦਾ ਬਣਾਉ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਯਥਾ :- ਤਿਨ ਕੋ ਮੰਦਰੁ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰਿਓ ਪਾਵਕੁ ਤਲੈ ਜਗਾਵਤ ਹੇ ॥ [ਪੰਨਾ ੯੨੧

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਭੈ ਸਾਗਰ ਤਰਨ ਕਉ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਓਟ ਲਇਓ ॥੪॥੧॥੮॥੫੯॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਭੈਦਾਇਕ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਤਰਨੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਓਟ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੪॥੧॥੮॥੫੯॥

ਗਉੜੀ

ਕੋਈ ਅਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਪਾਨੀ ਮੈਲਾ ਮਾਟੀ ਗੋਰੀ ॥ ਇਸ ਮਾਟੀ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਜੋਰੀ ॥੧॥

ਪਾਨੀ ਮੈਲਾ=ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੀਰਜ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਟੀ ਗੋਰੀ=ਮਾਤਾ ਦੀ ਰਕਤ ਗੋਰੀ=ਲਾਲ ਉਹ ਵੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ।

ਇਸ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਵੀਰਜ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੇਹ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਜੋੜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਯਥਾ :—ਮਾ ਕੀ ਰਕਤ ਪਿਤਾ ਬਿਦੁ ਧਾਰਾ ॥ ਮੂਰਤਿ ਸੂਰਤਿ ਕਰਿ ਆਪਾਰਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੦੨੨
ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਗੇ ਐਸੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰ—

ਮੈ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਆਹਿ ਨ ਮੋਰਾ ॥ ਤਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਰਸੁ ਗੋਬਿੰਦ ਤੋਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੈਂ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੋਰਾ ਕੁਝ ਪਦਾਰਥ ਆਹਿ=ਹੈ ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ! ਸਰੀਰ, ਦੌਲਤ ਸਾਰਿਆਂ ਰਸਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਇਹ ਸਭ ਆਪ ਦਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੩੩੭)

ਇਸ ਮਾਟੀ ਮਹਿ ਪਵਨੁ ਸਮਾਇਆ ॥ ਝੂਠਾ ਪਰਪੰਚੁ ਜੋਰਿ ਚਲਾਇਆ ॥੨॥

ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਰੂਪ ਦੇਹ ਵਿਚ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਪਵਨੁ=ਸ਼ਾਸ ਸਮਾ ਰਹੇ ਹਨ , ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਝੂਠੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਕਰਕੇ ਚਲਾਇਆ ਹੈ । ਅਥਵਾ :—ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੀਵ ਨੇ ਆਪਣਾ ਝੂਠਾ ਜੋਰਿ=ਹੁਕਮ ਚਲਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਕਿਨਹੂ ਲਾਖ ਪਾਂਚ ਕੀ ਜੋਰੀ ॥ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਗਗਰੀਆ ਫੋਰੀ ॥੩॥

ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਲਾਖ ਰੁਪਇਆਂ ਦੀ ਕੁੰਨੀ ਜੋੜ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ ।

ਕਿਉਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਸਭ ਦੇ ਸਿਰ ਕੋਲ ਦੋ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਘੜੀ ਹੀ ਭੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੋਨੇ ਦੀ ਘੜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਭੰਨਦਾ ।

ਅਥਵਾ :—ਹੇ ਮਨੁਖ ! ਜਿਸ ਦੇਹ ਦਾ ਤੂੰ ਹੱਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਇਹ ਦੇਹ ਤਾਂ ਇਉਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਾਖ ਦੇ ਟਾਕੇ ਨਾਲ ਟੁਟੀ ਹੋਈ ਗਾਗਰ ਜੋੜ ਤਾਂ ਲਈ, ਪਰ ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਉਹ ਗਾਗਰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਟੁਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਦੁਆਈਆਂ ਖੁਆ ਕੇ ਇਸ ਦੇਹ ਨੂੰ ਖੜਿਆਂ ਤਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :—ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਾਂ ਲਾਖ=ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਹ ਪੰਜ ਤਤਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਨਾਮ ਤੇ ਰੂਪ ਇਹ ਦੋ ਅੰਸਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਤੀ, ਭਾਂਤੀ, ਪ੍ਰੇਯ ਰੂਪ ਤਿੰਨ ਅੰਸਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਅੰਸਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੇਹ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਗਾਗਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਟੁਟ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਇਕ ਨੀਵ ਉਸਾਰੀ ॥

ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥੪॥੧॥੯॥੬੦॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਨੀਂਹ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਚਿੱਕੜ (ਗਾਰਾ) ਲਗਾ ਕੇ ਉਸਾਰੀ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਤਰਦਾ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕੋਟ ਦੇ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਨੀਂਹ ਰਖ ਕੇ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਕੰਧ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਚੂਨਾ ਲਾ ਕੇ ਉਸਾਰਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚੋਂ ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੪॥

ਗਉੜੀ ॥ ਰਾਮ ਜਪਉ ਜੀਅ ਐਸੇ ਐਸੇ ॥ ਧ੍ਰੁ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਜੈਸੇ ॥੧॥

ਅਜੇਹੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਜੀਅ ਵਿਚ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਜਪਣਾ ਕਰੋ, = ਜਿਵੇਂ ਧ੍ਰੁ ਭਗਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਨੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖ ਕੇ ਜਪਿਆ ਸੀ ॥੧॥

ਵਾ.—‘ਐਸੇ ਐਸੇ’ ਪਦ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇੰਝ ਅਰਥ ਕਰਨਾ। ਜੀਅ ਵਿਖੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਐਸੇ ਜਪੋ, ਜਿਵੇਂ ਧ੍ਰੁ ਭਗਤ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ। ਜੀਅ ਵਿਖੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਐਸੇ ਜਪੋ, ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੋ।

ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਭਰੋਸੇ ਤੇਰੇ ॥ ਸਭੁ ਪਰਵਾਰੁ ਚੜਾਇਆ ਬੇੜੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਤੇਰੇ ਭਰੋਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਆਦਿਕ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪ ਬੇੜੇ—ਜਹਾਜ਼ ਉਤੇ ਚੜਾਇਆ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਵੈ ॥ ਇਸ ਬੇੜੇ ਕਉ ਪਾਰਿ ਲਘਾਵੈ ॥੨॥

ਜਾਂ ਤਿਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਜੀਵ ਭਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇਹ ਰੂਪ ਬੇੜੇ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਐਸੀ ਬੁਧਿ ਸਮਾਨੀ ॥ ਚੂਕਿ ਗਈ ਫਿਰਿ ਆਵਨ ਜਾਨੀ ॥੩॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਆ ਕੇ ਸਮਾਈ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਨ ਜਾਨੀ—ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਚੂਕਿ—ਮੁਕ ਗਈ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਭਜੁ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ ॥

ਉਰਿਵਾਰਿ ਪਾਰਿ ਸਭ ਏਕੇ ਦਾਨੀ ॥੪॥੨॥੧੦॥੬੧॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਭਜਨਾ ਕਰ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਰਿਗ=ਪਾਪੀਹਾ ਪਾਨੀ=ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਭਜਦਾ ਹੈ।

ਉਰਵਾਰਿ=ਇਹ ਲੋਕ, ਪਾਰਿ = ਪ੍ਰਲੋਕ ਤੇ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਇਕ ਨੂੰ ਦਾਨੀ = ਜਾਨਣਾ ਕਰ।
ਵਾ:-ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਦਾਨ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ ਜਾਨਣਾ ਕਰ ॥੪॥੨॥੧੦॥੬੧॥

ਗਉੜੀ ੯ ॥

ਜੋਨਿ ਛਾਡਿ ਜਉ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਓ ॥ ਲਾਗਤ ਪਵਨ ਖਸਮੁ ਬਿਸਰਾਇਓ ॥੧॥

ਹੇ ਜੀਵ ! ਮਾਂ ਦੀ ਗਰਭ ਜੋਨੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈਂ।
ਤਦੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪੀ ਪਵਨ=ਹਵਾ ਲਗਦਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਤੂੰ ਖਸਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਜੀਅਰਾ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨਾ ਗਾਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਜੀਵ ! ਹੁਣ ਭੀ ਤੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਕਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪੁ ਕਰਤਾ ॥ ਤਉ ਜਠਰ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ॥੨॥

ਮਾਂ ਦੀ ਗਰਭ ਜੋਨੀ ਵਿਚ ਤੂੰ ਉਰਧ = ਉਲਟਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਤਾਂ ਹੀ ਤੂੰ ਮਾਤਾ ਦੀ ਜਠਰ ਅਗਨਿ = ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਨ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ॥੨॥

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਿ ਆਇਓ ॥ ਅਬ ਕੇ ਛੁਟਕੇ ਠਉਰ ਨ ਠਾਇਓ ॥੩॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੂੰ ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਦਾ ਭ੍ਰਮਦਾ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈਂ।
ਅਬ ਕੇ=ਹੁਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕੇ ਕਰ ਕੇ ਭਾਵ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਨਿਸਫਲ ਗੁਆਣ ਕਰਕੇ
ਠਹਿਰਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਠਉਰ=ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ ॥੩॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਭਜੁ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ ॥

ਆਵਤ ਦੀਸੈ ਜਾਤ ਨ ਜਾਨੀ ॥੪॥੧॥੧੧॥੬੨॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਨੀ = ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੰਗ ਨਾਮਾ ਧਨੁਖ
ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭਜਨਾ ਕਰ।

ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾ ਆਵਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਜਾਨੀ=ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ:-ਆਵਤ ਕਿਨੈ ਨ ਪੇਖਿਓ ਕਵਨੈ ਜਾਣੈ ਰੀ ਬਾਈ ॥ ਕਉਣੁ ਕਹੈ ਕਿਣਿ ਬੂਝੀਐ
ਰਾਮਈਆ ਆਕੁਲੁ ਕੀ ਬਾਈ ॥

[ਗੁਜਰੀ ਪੰਨਾ ੫੨੫]

ਅਥਵਾ-ਇਹ ਜੀਵ ਆਵਦਾ ਤਾਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਜੋ
ਕਿਧਰ ਗਿਆ ਹੈ ॥੪॥੧॥੧੧॥੬੨॥

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ॥ ਸੁਰਗ ਬਾਸੁ ਨ ਬਾਛੀਐ ਡਰੀਐ ਨ ਨਰਕਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥

ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਦੀ ਇਛਿਆ ਨਾ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਤੋਂ ਭੀ ਨਾ ਡਰੀਏ ਕਿਉਂਕਿ-

ਹੋਨਾ ਹੈ ਸੋ ਹੋਈ ਹੈ ਮਨਹਿ ਨ ਕੀਜੈ ਆਸ ॥੧॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ
ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।

ਯਥਾ :- ਕਬੀਰ ਜੋ ਮੈ ਚਿਤਵਉ ਨ ਕਰੈ ਕਿਆ ਮੇਰੇ ਚਿਤਵੇ ਹੋਇ ॥

ਅਪਨਾ ਚਿਤਵਿਆ ਹਰਿ ਕਰੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਨ ਹੋਇ ॥੨੧੯॥

[ਪੰਨਾ ੧੩੭੬

ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੀ ਆਸਾ ਨਾ ਕਰੀਏ ॥੧॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਕਰਤੱਬ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ? ਉੱਤਰ-

ਰਮਈਆ ਗੁਨ ਗਾਈਐ ॥ ਜਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਕਰੋ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨੁ=ਵੱਡਿਆਂ
ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਰੀਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਿਆ ਜਪੁ ਕਿਆ ਤਪੁ ਸੰਜਮੋ ਕਿਆ ਬਰਤੁ ਕਿਆ ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਜਬ ਲਗੁ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਨੀਐ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ॥੨॥

ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਜੀਵ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜੁਗਤਿ=ਜੁੜਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਤਦ
ਤਕ ਜਪ ਕਰਨੇ ਸੇ ਕੀ ਹੈ, ਤਪ ਕਰਨੇ ਸੇ ਕੀ ਹੈ, ਸੰਜਮੋ=ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਸੰਕੋਚ ਕਰਨੇ ਸੇ
ਕੀ ਹੈ, ਵਰਤ ਰਖਣੇ ਸੇ ਕੀ ਹੈ, ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨੇ ਸੇ ਕੀ ਫਲ ਹੈ ਭਾਵ ਕੁਛ ਫਾਇਦਾ
ਨਹੀਂ ॥੨॥

ਸੰਪੈ ਦੇਖਿ ਨ ਹਰਖੀਐ ਬਿਪਤਿ ਦੇਖਿ ਨ ਰੋਇ ॥

ਬਹੁਤੀ ਰਾਜ ਬਿਭੂਤੀ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਨਾ ਹੋਈਏ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪਰਕਾਰ ਦੀ
ਬਿਪਤਾ ਆਈ ਹੋਈ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰੋਣ ਨਾ ਲਗ ਜਾਈਏ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁਖਾਂ ਅਤੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ
ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਕਰੀਏ।

ਜਿਉ ਸੰਪੈ ਤਿਉ ਬਿਪਤਿ ਹੈ ਬਿਧ ਨੇ ਰਚਿਆ ਸੋ ਹੋਇ ॥੩॥

ਜਿਵੇਂ ਦੌਲਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਬਿਪਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੇ

ਪਾਸ ਦੋਲਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਬਿਪਤਾ ਨੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ । ਉਸ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿਠਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਫਲ ਬਰ ਦਾਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਰਚਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ॥੩॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਅਬ ਜਾਨਿਆ ਸੰਤਨ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰਿ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਅਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਮਝਾਰਿ=ਵਿਚ ਇਹ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਸੇਵਕ ਸੋ ਸੇਵਾ ਭਲੇ ਜਿਹ ਘਟ ਬਸੈ ਮੁਰਾਰਿ ॥੪॥੧॥੧੨॥੬੩॥

ਸੇਵਕ ਓਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਭਲੀ ਪਰਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਰਾਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ ॥੪॥੧॥੧੨॥੬੩॥

ਗਉੜੀ ॥

ਉਾਥਨਕਾ—ਇਕ ਲੜਕਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਨਾਗਾ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਜੁਆਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਸਤਸੰਗ ਛੱਡ ਬੈਠਾ । ਪੁਤਰ ਧੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੁਟੰਬ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਭਾਰ ਪੈ ਗਿਆ ਫਿਰ ਭਲਾ ਸਤਸੰਗ ਲਈ ਵਿਹਲ ਹੀ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲਣਾ ਸੀ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਇਕ ਦਿਨ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖਾ ! ਤੂੰ ਸਤਸੰਗੀ ਸੈਂ । ਹੁਣ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ? ਉਤਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਬਸ ਰਾਤ ਦਿਨ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਵਿਚ ਹੀ ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਏ ਹਨ—

ਰੇ ਮਨ ਤੇਰੋ ਕੋਇ ਨਹੀ ਖਿੰਚਿ ਲੇਇ ਜਿਨਿ ਭਾਰੁ ॥

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ! ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਦਾ ਭਾਰ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਜਿਨਿ=ਮਤਾਂ ਖਿਚ ਲਵੇਂ ਭਾਵ ਅਜੇਹਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਲਦਾ ਹਾਂ ।

ਬਿਰਖ ਬਸੇਰੋ ਪੰਖਿ ਕੋ ਤੈਸੇ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਪੰਖਿ ਕੋ = ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਿਰਖ = ਦਰਖਤਾਂ ਉਪਰ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਸਾਰੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਹੈ । ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਕਰਕੇ ਜੀਵਾਂ ਰੂਪੀ ਪੰਛੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਦਰਖਤ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਾਂ ਰੂਪੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ

ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਬੰਨੇ ਤੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਉਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ :- ਬਿਰਥੇ ਹੇਠਿ ਸਭਿ ਜੰਤ ਇਕਠੇ ॥ ਇਕਿ ਤਤੇ ਇਕਿ ਬੋਲਨਿ ਮਿਠੇ ॥

ਅਸਤੁ ਉਦੇਤੁ ਭਇਆ ਉਠਿ ਚਲੇ ਜਿਉ ਜਿਉ ਅਉਧ ਵਿਹਾਣੀਆ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੦੧੯]

ਰਾਮ ਰਸੁ ਪੀਆ ਰੇ ॥ ਜਿਸ ਰਸ ਬਿਸਰਿ ਗਏ ਰਸ ਅਉਰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਇਸੀ ਕਰਕੇ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਤਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਦੇ ਪੀਣ ਕਰ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰਕ ਰਸ ਬਿਸਰਿ ਗਏ—ਭੁਲ ਗਏ ਹਨ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਅਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਤੁਹਾਡੀ ਬਰਾਦਰੀ ਵਿਚੋਂ ਫਲਾਣਾ ਆਦਮੀ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਅਫਸੋਸ ਕਰ ਆਉ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ :-

ਅਉਰ ਮੁਏ ਕਿਆ ਰੋਈਐ ਜਉ ਆਪਾ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਾਇ ॥

ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਕੀ ਰੋਣਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਭਾਵੇਂ ਰੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ।

ਜੇ ਉਪਜੈ ਸੋ ਬਿਨਸਿ ਹੈ ਦੁਖੁ ਕਰਿ ਰੋਵੈ ਬਲਾਇ ॥੨॥

ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਭੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਯਥਾ :- ਜੇ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸਿ ਹੈ ਪਰੋ ਆਜੁ ਕੇ ਕਾਲ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੪੨੮]

ਇਹ ਕੋਈ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਰੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਰੋਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪੀ ਬਲਾ ਚਿੰਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਅਵਿੱਦਿਆ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ।

ਵਾ—ਦੁਖ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਬਲਾ ਰੋਵੇ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਰੋਈਏ ॥੨॥

ਜਹ ਕੀ ਉਪਜੀ ਤਹ ਰਚੀ ਪੀਵਤ ਮਰਦਨ ਲਾਗ ॥

ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਜਿਸ ਭਗ (ਜੂਨੀ) ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੁਆਨੀ ਦੀ ਮਸਤੀ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਭਗ (ਜੂਨੀ) ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਣਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖ ਪੀਂਦੀ ਸੀ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਆਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਸਥਨਾਂ ਨੂੰ ਮਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਇੰਜ ਸਾਂਝਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਹ ਕੀ ਉਪਜੀ ਤਹ ਰਚੀ ਪੀਵਤ ਮਰਦਨ ਲਾਗ ॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਚਿਤਿ ਚੇਤਿਆ ਰਾਮ ਸਿਮਰਿ ਬੈਰਾਗ ॥੩॥੨॥੧੩॥੬੪॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਪੀਵਤ—ਤਿਸ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਰਦ ਜੋ ਮਹਾਤਮਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲਗ ਕੇ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਵੈਰਾਗ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ ਉਸ ਰਾਮ ਨੂੰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਚੇਤਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ ਉਹ

ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਹ ਕੀ ਉਪਜੀ ਤਹ ਰਚੀ—ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਚ ਗਈ ਭਾਵ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।

ਯਥਾ—ਜਿਹ ਤੇ ਉਪਜਿਓ ਨਾਨਕਾ ਲੀਨ ਤਾਹਿ ਮੈ ਮਾਨ ॥੧੭॥ [ਪੰਨਾ ੧੪੨੬

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਤੀਬਰ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ ਇਕ ਜਗਿਆਸੂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸੋ ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਬਿਵਸਥਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਦਾ ਪਤੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਇਕਰਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤਿਸ ਵੇਲੇ—

ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ ਲੋਚਨ ਭਰੀ ਲੇ ਉਸਾਸਾ ॥

ਉਹ ਕਾਮਨੀ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਪੰਥੁ—ਰਾਹ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰੈ—ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਭੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਪਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਲੋਚਨ = ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਭਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਾਸਾ—ਠੰਢੇ ਹੋਕੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਕੋਠੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਤਰਫ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਭੋਜਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਸਿਖ ਸਾਨੂੰ ਸੱਦਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਆਵਦਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਭੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਭਰ ਆਇਆ ।

ਯਥਾ :—ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਇਹੁ ਲਾਲੁ ਪਿਆਰੋ ਸਰਬ ਗੁਣਾ ਸੁਖਦਾਇਓ ॥

ਮੰਦਰਿ ਚਰਿਕੈ ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰਉ ਨੈਨ ਨੀਰਿ ਭਰਿ ਆਇਓ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੬੨੪

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨੀਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ।

ਯਥਾ—ਹਉ ਰਹਿ ਨ ਸਕਾ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਮੈ ਨੀਰੁ ਵਹੇ ਵਹਿ ਚਲੈ ਜੀਉ ॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੯੪

(ਪੰਨਾ ੩੩੮)

ਉਰ ਨ ਭੀਜੈ ਪਗੁ ਨਾ ਖਿਸੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥੧॥

ਉਸ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਭਿਜਦਾ, ਵਾ:—ਘਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭਿਜਦਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਖਲੋ ਕੇ ਪਤੀ ਨੂੰ

ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਪੈਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਿਸਕਦਾ, ਇਕ ਹਰਿ=ਪਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਹੀ ਆਸਾ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਪੱਟੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਪੁਤ੍ਰੀ 'ਰਜਨੀ' ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੂਲੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਖਾਰੇ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਤੁੰਗ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗਈ ਤੇ ਉਥੋਂ ਰੋਟੀ ਮੰਗ ਕੇ ਆਈ ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੁੰਦਰ ਪੁਰਸ਼ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਹੇ-ਹੇ ਸੁਭੱਦਰੇ! ਮੈਂ ਹੀ ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਸ ਰਜਨੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਉਸ ਵਿਚ ਭਿਜਿਆ ਨਾ ਅਤੇ ਪੈਰ ਵੀ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਖਿਸਕਿਆ ਨਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਸਾ ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ।

[ਇਹ ਸਾਖੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਾਸ ੨ ਅੰਸੂ ੨੭ ਵਿਚ ਹੈ]

ਉਡਹੁ ਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ ॥ ਬੇਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪੁਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਥੇ ਹੀ ਖਲੋਤੀ ਹੋਈ ਸਗਨ ਮਨਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਕਾਲੇ ਕਾਵੇਂ! ਤੁਸੀਂ ਉਡਦੇ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਉਡ ਜਾਵੇਂ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਡ ਜਾਓਗੇ ਤਾਂ ਬੇਗਿ=ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ=ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵਾਂਗੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਾਵਾਂ ਦੇ ਉਡਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ-ਕਾਗ ਉਡਾਵਤ ਭੁਜਾ ਪਿਰਾਨੀ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਇਹ ਕਥਾ ਸਿਰਾਨੀ॥ [ਪੰਨਾ ੭੯੨

ਹੁਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੁਣੋ-ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀ ਦੇ ਭਗਤੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ 'ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ'=ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਰੂਪੀ ਜਲ ਭਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਨਜ਼ੂਨਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸਾਸਾ=ਠੰਢੇ ਹੋਕੇ ਕਿਹੜੇ ਭਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਵਾ:-ਪ੍ਰਤੱਖ ਲੰਮੇ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਅਫਸੋਸ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਉਰ ਨ ਭੀਜੈ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਵਿਚ ਹਿਰਦਾ ਨਹੀਂ ਭਿਜਦਾ। ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਪੈਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਿਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਸਾ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਗਨ ਮਨਾਉਂਦੀ ਹੈ-ਹੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਰੂਪੀ ਕਾਲੇ ਕਾਵੇਂ! ਤੁਸੀਂ ਉਡਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਡ ਜਾਓ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਕਰਾਂ।

ਅਥਵਾ:-ਉਡਹੁ ਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ=ਹੇ ਕਾਲੇ ਕੇਸੇ! ਤੁਸੀਂ ਉਡੋ ਨਾ, ਤਾਂਕਿ ਮੈਂ ਜੁਆਨੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਬੇਗਿ=ਜਲਦੀ ਮਿਲਣਾ ਕਰਾਂ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜੀਵਨ ਪਦ ਕਾਰਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੀਜੈ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੋ।

ਏਕੁ ਆਧਾਰੁ ਨਾਮ ਨਾਰਾਇਨ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥੨॥੧॥੧੪॥੬੫॥

ਇਕ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਵੇ ਅਤੇ ਜਿਹਵਾ ਨਾਲ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਵੀਜੈ—
ਉਚਾਰਨਾ ਕਰੇ ॥੨॥੧॥੧੪॥੬੫॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ੧੧ ॥

‘ਗਉੜੀ ੧੧’ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਰਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹ ਗਉੜੀ ਗਾਇਣ ਕਰਨੀ।

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਪਾਸਕ ਭਗਤ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਰਪਾ
ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਕੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਦੀ ਲੀਲਾ ਸੁਣਾਓ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਆਸ ਪਾਸ ਘਨ ਤੁਰਸੀ ਕਾ ਬਿਰਵਾ ਮਾਝ ਬਨਾਰਸਿ ਗਾਉਂ ਰੇ ॥

ਜਿਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ=ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਚਾਰੇਂ ਤਰਫ ਘਨ=ਬਹੁਤੇ ਤੁਰਸੀ=ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਬਿਰਵਾ=ਬੂਟੇ
ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਮਾਝ=ਵਿਚ ਇਕ ‘ਬਨਾਰਸਿ ਗਾਉਂ ਰੇ’=ਬਰਸਾਨਾ ਨਾਮੇ ਪਿੰਡ ਹੈ।

ਉਆ ਕਾ ਸਰੂਪੁ ਦੇਖਿ ਮੋਹੀ ਗੁਆਰਨਿ ਮੋ ਕਉ ਛੋਡਿ ਨ ਆਉ ਨ ਜਾਹੁਰੇ ॥੧॥

ਉਸ ਬਰਸਾਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਗੁਆਰਨਿ=ਗੋਪੀ ‘ਰਾਧਕਾ’ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ
ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਾ ਆਓ,
ਨਾ ਜਾਓ ॥੧॥

ਤੋਹਿ ਚਰਨ ਮਨੁ ਲਾਗੋ ਸਾਰਿੰਗਧਰ ਸੋ ਮਿਲੈ ਜੋ ਬਡਭਾਗੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਸਾਰਿੰਗ ਨਾਮੇ ਧਨੁਖ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦਾਸੀ
ਦਾ ਮਨ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਓਹੀਓ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗ
ਹੋਣ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਂ ਭੀ ਅੱਜ ਵਡਭਾਗਣ ਹੋਈ ਹਾਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬਿੰਦੁਬਨ ਮਨਹਰਨ ਮਨੋਹਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚਰਾਵਤ ਗਾਉ ਰੇ ॥

ਹੇ ਮਨ ਦੇ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੋਹਰ=ਸੁੰਦਰ ਬਿੰਦੁਬਨ ਵਿਖੇ ਗਉਆਂ ਦੇ ਚਰਾਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ—

ਜਾ ਕਾ ਨਾਕੁਰੁ ਤੁਹੀ ਸਾਰਿੰਗਧਰ ਮੋਹਿ ਕਬੀਰਾ ਨਾਉਰੇ ॥੨॥੨॥੧੫॥੬੬॥

ਸਾਰਿੰਗ ਨਾਮੇ ਧਨੁਖ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ! ਜਿਸ ਰਾਧਕਾ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪ
ਹੋ ਉਸੇ ਪਰਕਾਰ ਮੈਂ ਕਬੀਰ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਸਫਲ ਕਰੋ ॥੨॥੨॥੧੫॥੬੬॥

ਦੂਜਾ ਅਰਥ:—ਆਸ ਪਾਸ ਘਨ ਤੁਰਸੀ ਕਾ ਬਿਰਵਾ ਮਾਝ ਬਨਾਰਸਿ ਗਾਉਂ ਰੇ ॥

ਜਿਸ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਘਨ = ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੁਰਸੀ = ਤੁਲਸੀ ਸੁਖੀ ਵੇਰਾਗੀ,
ਵਿਵੇਕ ਕਰੁਣਾ ਮੈਤ੍ਰੀ ਮੁਦਤਾ ਆਦਿਕ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਬਿਰਵਾ=ਬੂਟੇ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਸ ਅੰਤਹਕਰਣ
ਦੇ ਵਿਚ ਰਸ ਦਾ ਗਾਉਂ=ਪਿੰਡ ‘ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ’ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਆ ਕਾ ਸਰੂਪੁ ਦੇਖਿ ਮੋਹੀ ਗੁਆਰਨਿ ਮੋਕਉ ਛੋਡਿ ਨ ਆਉ ਨ ਜਾਹੁ ਰੇ ॥੧॥

ਉਸ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਆਰਨਿ=ਬੁੱਧੀ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਬੁੱਧੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਜਾਓ ਤੇ ਨਾ ਆਓ, ਭਾਵ ਇਕ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਰਹੋ ।

ਤੋਹਿ ਚਰਨ ਮਨੁ ਲਾਗੋ ਸਾਰਿਗੰਧਰ ਸੋ ਮੇਲੈ ਜੋ ਬਡਭਾਗੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸੁਧ ਬੁੱਧੀ ਆਖਦੀ ਹੈ—ਹੇ ਸਾਰਿੰਗ=ਅਨਾਤਮ ਵਰਗ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਚਰਨ=ਵੇਦਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਿਤ ਮਨੁ=ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ 'ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ' ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਆਪ ਜੀ ਵਿਚ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਓਹੀ ਹੈ ਜੋ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਬਿੰਦੂਬਨ ਮਨਹਰਨ ਮਨੋਹਰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਚਰਾਵਤ ਗਾਉ ਰੇ ॥

ਬਿੰਦੂ=ਸਮੂਹ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਇਕ ਮਨੋਹਰ=ਸੁੰਦਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਬਿੰਦੁਰਾਬਨ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਮਨਹਰਨ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸਨ=ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸਤਾਈ ਨਹੀਂ ਓਹੀਓ ਗਾਉ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਰਾ ਰਿਹਾ ਭਾਵ ਸੱਤਾ ਸਵਰਤੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਜਾਕਾ ਠਾਕੁਰੁ ਤੁਹੀ ਸਾਰਿੰਗਧਰ ਮੋਹਿ ਕਬੀਰਾ ਨਾਉ ਰੇ ॥੨॥੨॥੧੫॥੬੬॥

ਹੁਣ ਚਿਦਾਭਾਸ ਆਖਦਾ ਹੈ—ਹੇ ਸਾਰਿੰਗਧਰ=ਅਨਾਤਮ ਵਰਗ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ! ਜਿਸ ਸੁਧ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਤੂੰ ਠਾਕੁਰ ਹੈਂ, ਉਸ ਵਾਂਗੂੰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸਫਲ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਕਬੀਰ ਤੇ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਭੀ ਕਬੀਰ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਜਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਰਖੋ । ਆਪ ਭੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਮੈਂ ਭੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ । ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਮਸ਼ ਤਬਰੇਜ਼ ਨੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਸ਼ਮਸ਼ ਹੈ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਭੀ ਸ਼ਮਸ਼ ਹੈ ਤੂੰ ਨੀਚੇ ਹੋ ਕੇ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਭੁੰਨ ਦੇਹ । ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਨੇ ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਮਸ਼ ਤਬਰੇਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਬਹੁਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਦੀ ਸਾਖੀ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਸਟੀਕ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੋ ।

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ੧੨ ॥

ਇਸ ਗਉੜੀ ਨੂੰ ਬਾਰੂਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਗਾਵਣਾ ।

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪਖੰਡ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਬਿਪਲ ਬਸਤ੍ਰ ਕੇਤੇ ਹੈ ਪਹਿਰੇ ਕਿਆ ਬਨ ਮਧੇ ਬਾਸਾ ॥

ਬਿਪਲ=ਬਲਕਲ (ਭੋਜ ਪੱਤ੍ਰ) ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਕਿਤਨੇ ਪਹਿਨ ਲਏ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ॥

ਗਲ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ।

ਜਥਾ—ਬੰਨਹਿ ਬਸੈ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਜਉ ਲਉ ਮਨਹੁ ਨ ਤਜਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧ ॥ ੩

ਕਹਾ ਭਇਆ ਨਰ ਦੇਵਾ ਧੋਖੇ ਕਿਆ ਜਲਿ ਬੋਰਿਓ ਗਿਆਤਾ ॥੧॥

ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਮਨੁਖ ਨੇ ਧੂਪ ਧੁਖਾ ਕੇ ਪੂਜਾ ਦੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਅੱਗੇ ਰਖ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ

ਧੋਖੇ=ਪੂਜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਗੈਰਾ ਆਦਿਕ ਪਵਿੱਤਰ ਨਦੀਆਂ ਵਿਚ ਗਿਆਤਾ=ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਡਬੋ ਲਿਆ
ਭਾਵ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ॥੧॥

ਜੀਅ ਰੇ ਜਾਹਿਗਾ ਮੈ ਜਾਨਾਂ ॥ ਅਬਿਗਤ ਸਮਝੁ ਇਆਨਾ ॥

ਹੇ ਜੀਵ ! ਮੈਂ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਿਗੱਤਾ ਚਲਿਆ ਜਾਏਂਗਾ ।
ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਇਆਨਾ=ਅਗਿਆਤ, ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਉਸ ਅਬਿਗਤ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕਰ ।

ਜਤ ਜਤ ਦੇਬਉ ਬਹੁਰਿ ਨ ਪੇਖਉ ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ਲਪਟਾਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਤੂੰ ਚਿੰਬੜਿਆ ਪਿਆ ਹੈਂ ਉਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਨੰਦ ਇਕ ਵਾਰ ਜਿਧਰ
ਜਿਧਰ ਦੇਖੀਏ ਹਨ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰ ਉਸ ਤਰਫ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਬਹੁ ਉਪਦੇਸੀ ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਗਲੋ ਧੰਧਾ ॥

ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹਨ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਫੱਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ
ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ । ਯਥਾ :—

ਜਉ ਜਾਨੈ ਹਉ ਭਗਤੁ ਗਿਆਨੀ ॥ ਆਹੈ ਠਾਕੁਰਿ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਮਾਨੀ ॥

ਜਉ ਜਾਨੈ ਮੈ ਕਬਲੀ ਕਰਤਾ ॥ ਬਿਆਪਾਰੀ ਬਸੁਧਾ ਜਿਉ ਫਿਰਤਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੫੫]

ਅਥਵਾ:—ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇੰਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ

ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਗੌਰਖ ਧੰਧਾ ਹੀ ਹੈ ।

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਇਕ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਇਆ ਜਗੁ ਮਾਇਆ ਅੰਧਾ ॥੨॥੧॥੧੬॥੬੭॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਇਕ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ
ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੨॥੧॥੧੬॥੬੭॥

ਗਉੜੀ ੧੨ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਆਦਮੀ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਲਾ ਭੇਖ ਧਾਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਡਲੀਆਂ
ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਪਾਸ ਕੁਝ ਮਾਇਆ ਜੁੜ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਲਈ
ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ :—

ਮਨ ਰੇ ਛਾਡਹੁ ਭਰਮੁ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ਨਾਚਹੁ ਇਆ ਮਾਇਆ ਕੇ ਡਾਂਡੇ ॥

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ! ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਰੂਪ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਭਰਮ ਛੱਡ ਦੇਹ, ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ
ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਾਚਹੁ=ਨਿਰਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਸਤ ਵਸਤੂ ਕਿਹੜੀ ਹੈ
ਤੇ ਅਸਤ ਕਿਹੜੀ ਹੈ । ਇਸ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਜੋ ਭੀ ਲਗੇ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਡਾਂਡੇ ਰੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ
ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਅਥਵਾ :- ਇਹ ਸਭ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੀ ਭਾਂਡੇ = ਝਗੜੇ ਹਨ। ਵਾ:- ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਾਂਡੇ = ਡੰਗੇ ਹੋਏ, ਕੀਲੇ ਹੋਏ, ਸੜੇ ਹੋਏ ਪੁਰਸ਼ ! ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਕਰੋ।

ਸੂਰੁ ਕਿ ਸਨਮੁਖੁ ਰਨ ਤੇ ਡਰਪੈ ਸਤੀ ਕਿ ਸਾਂਚੈ ਭਾਂਡੇ ॥੧॥

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ-ਉਹ ਸੂਰਮਾ ਕਾਹਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਣ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾ ਕੇ ਡਰ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਸਤੀ ਕਾਹਦੀ ਹੈ ਜੋ ਘਰ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਚੈ=ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਸਤੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੇ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ ਸੰਤ ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੋ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਡਰ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਹ ਵੈਰਾਗੀ ਕਾਹਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜਾ ਭਾਂਡੇ=ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਲਗ ਜਾਵੇ ॥੧॥

ਡਗਮਗ ਛਾਡਿ ਰੇ ਮਨ ਬਉਰਾ ॥

ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਝਲੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਡਗਮਗ=ਡਾਂਵਾਂਡੋਲ ਹੋਣਾ ਭਾਵ ਭਟਕਣਾ ਛੱਡ ਦੇਹ ਅਤੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰ।

ਅਬ ਤਉ ਜਰੇ ਮਰੇ ਸਿਧਿ ਪਾਈਐ ਲੀਨੇ ਹਾਥਿ ਸੰਧਉਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਔਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਤੀ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੰਧਉਰਾ=ਨਾਰੀਏਲ ਫਲ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਚਿਖਾ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸੜ ਮਰੇ ਤਾਹੀਂ ਮੱਖ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਚਿਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਆਖਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ :- ਸਤੀਆ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜੋ ਮੜਿਆ ਲਗਿ ਜਲੰਨਿ ॥

ਨਾਨਕ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨਿ ਜਿ ਬਿਰਹੇ ਚੋਟ ਮਰੰਨਿ॥ [ਪੰਨਾ ੭੮੭]

ਜਿਵੇਂ 'ਅਜ' ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ 'ਇੰਦੁਮਤੀ' ਨੇ ਪਤੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ ਸਨ।

ਅਥਵਾ:-ਜਿਸ ਸੂਰਮੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੰਧਉਰਾ=ਖੰਡਾ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਧਰਮ ਜੁਧ ਕਰਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਰੂਪੀ ਨਾਰੀਏਲ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਭੋਖ ਰੂਪੀ ਨਾਰੀਅਲ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜੁਆਨੀ ਨੂੰ ਸਾੜੇ ਭਾਵ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਹਟਾਵੇ ਅਤੇ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰੇ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਖੰਡਾ ਫੜਿਆ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਾਇਆ ਕੇ ਲੀਨੇ ਇਆ ਬਿਧਿ ਜਗਤੁ ਬਿਗੂਤਾ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੁਆਰਾ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨੇ=ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੋ ਪੁਰਖਾ ! ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੀ ਬਿਗੂਤਾ=ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਨ ਛੋਡਉ ਸਗਲ ਉਚ ਤੇ ਉਚਾ ॥੨॥੨॥੧੭੬੮॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਭਾਈ! ਰਾਜਾ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਨਾ ਤਿਆਗੋ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੇ ਉਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਹੈ ॥੨॥੨॥੧੭੬੮॥

ਗਉੜੀ ੧੩ ॥

ਇਸ ਗਉੜੀ ਨੂੰ ਤੇਰਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਕਰਨਾ ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਭਗਵਾਨ ਵਲੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਕਬੀਰ ! ਤੂੰ ਐਸੇ ਵੇਲੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ? ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—

ਫੁਰਮਾਨੁ ਤੇਰਾ ਸਿਰੈ ਉਪਰਿ ਫਿਰਿ ਨ ਕਰਤ ਬੀਚਾਰ ॥

ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਿਰ ਮਥੇ ਤੇ ਹੈ, ਇਸ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।

ਅਥਵਾ:—ਆਪ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਫੇਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਸਗੋਂ ਪਕੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਯਥਾ—ਸਹੀ ਤੇਰਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਿਨੈ ਨ ਫੇਰੀਐ ॥ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਕਰੀਮ ਕੁਦਰਤਿ ਤੇਰੀਐ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਵਾਰ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ੧੬

ਤੁਹੀ ਦਰੀਆ ਤੁਹੀ ਕਰੀਆ ਤੁਝੈ ਤੇ ਨਿਸਤਾਰ ॥੧॥

ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦਰਿਆ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕਰੀਆ=ਮਲਾਹ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਆਪ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰੀਦਾ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ:—ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਦਰਿਆ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਮਲਾਹ ਹੈਂ ।

ਅਥਵਾ:—ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦਰੀਆ=ਦਵੀਭੂਤ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈਂ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਆਪ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਬੰਦੇ ਬੰਦਗੀ ਇਕਤੀਆਰ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਰੋਸੁ ਧਰਉ ਕਿ ਪਿਆਰੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਆਪ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਿਚ *ਇਕਤੀਆਰ=ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਰਹੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ।

ਅਗੋਂ ਹੋ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ! ਆਪ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਆਪ ਗੁਸਾ ਕਰੋ ਤੇ ਚਾਹੇ ਪਿਆਰ ਕਰੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

* ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਖਤਿਆਰ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਖਤਿਆਰ ਦਾ ਅਰਥ ਕਬੂਲ ਹੈ । ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਬੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰੇ ।

ਯਥਾ—ਰੋਜ਼ ਸਬ ਦਰ ਬੰਦਗੀ ਬਾਸ਼ੰਦ ਸਾਦ ॥ ਬੰਦਗੀ ਓ ਬੰਦਗੀ ਓ ਯਾਦ ਯਾਦ ॥

ਤਥਾ—ਦੌਲਤੇ ਜਾਵੇਦ ਬਾਸ਼ੰਦ ਬੰਦਗੀ ॥ ਬੰਦਗੀ ਕੁਨ ਬੰਦਗੀ ਕੁਨ ਬੰਦਗੀ ॥

ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰੁ ਮੇਰਾ ਜਿਉ ਫੂਲੁ ਜਈ ਹੈ ਨਾਰਿ ॥

ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਇਉਂ ਖਿੜ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਨਾਰਿ=ਜਲ ਵਿਚ ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾ:-ਜਿਵੇਂ ਨਾਰਿ=ਮਾਤਾ ਆਪਣੇ ਜਈ=ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਜਿਵੇਂ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਨਾਰਿ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਗੁਲਾਮੁ ਘਰ ਕਾ ਜੀਆਇ ਭਾਵੈ ਮਾਰਿ ॥੨॥੧੮॥੬੯॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀਉ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਾਂ। ਆਪ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਜੀਵਾਓ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਮਾਰੋ, ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਉਜਰ ਨਹੀਂ ॥੨॥੧੮॥੬੯॥

ਗਉੜੀ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਪਹੁੰਚੇ। ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਗਤ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ 'ਧੰਨ ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨ, ਧੰਨ ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨ' ਜਾਪ ਰਟਨ ਲਗੇ। ਇਕੋ ਸਾਹ ਲਗਾਤਾਰ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਰਟੀ ਗਏ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਗੇ। ਹੇ ਪਿਆਰਿਓ ! ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਆਖ ਰਹੇ ਹੋ ਕਿ 'ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨ' ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਬੇ ਨੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਛਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਕਿਸ ਦਾ ਪੁਤਰ ਹੈ? ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਕਿਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤਕ ਉਤਪਤੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਿਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ? ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਪੁਤਰ ਹੈ। ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਤੁਸੀਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਵੇਖੋ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਬਾਪ ਹੈ। ਓਹੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਨੰਦ ਦਾ ਨੰਦਨ ਨਹੀਂ ਆਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ 'ਨੰਦ ਦਾ ਬਾਪੂ' ਆਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿਆਣੇ ਅਕਲਵੰਦ ਹੋਵੋਗੇ ਤਾਂ ਅਜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾ ਆਖੋਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਆਖਣਾ ਵੱਡਾ ਭਾਰਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਨੰਦ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰਾ ਜੀਵ ਕੋਟੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਜੁਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੁਣ ਕਿਧਰੇ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ।

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੀਅ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਭ੍ਰਮਤ ਨੰਦੁ ਬਹੁ ਥਾਕੋ ਰੇ ॥

ਜੋ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੁਨੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਰਮ ਫਲ ਭੋਗਣ ਵਾਸਤੇ

ਫਿਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਨੂੰ ਗੁਆਲਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਥਕ ਗਿਆ, ਅਖੀਰ ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਆਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਆ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ।

ਭਗਤਿ ਹੇਤਿ ਅਵਤਾਰੁ ਲੀਓ ਹੈ ਭਾਗੁ ਬਡੋ ਬਪੁਰਾ ਕੋ ਰੇ ॥੧॥

ਇਸ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਬੱਬ ਕਰਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰੇ ਨੰਦ ਦੇ ਬੜੇ ਉਤਮ ਭਾਗ ਸਮਝਣਾ ਕਰੋ ॥੧॥

ਤੁਮ ਜੁ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨੁ ਨੰਦ ਸੁ ਨੰਦਨੁ ਕਾ ਕੋ ਰੇ ॥

ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਨੰਦ ਦਾ ਨੰਦਨੁ=ਪੁਤਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਪੁਛਦੇ ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਕਿਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਨੰਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੁਤਰ ਨਾ ਮੰਨੋਗੇ ਭਾਵ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਨੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ—

ਧਰਨਿ ਅਕਾਸੁ ਦਸੈ ਦਿਸ ਨਾਹੀ ਤਬ ਇਹੁ ਨੰਦੁ ਕਹਾ ਥੋ ਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਸ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਦੇ ਸਮੇਂ ਧਰਤੀ, ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਦਸੈ-ਦਿਸ਼ਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਅੰਧੰਦੁ ਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਨੰਦ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਭਾਵ ਤਦੋਂ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ 'ਨੰਦ ਕੋ ਬਾਪੁ, ਨੰਦ ਕੋ ਬਾਪੁ' ਆਖਣਾ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। 'ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨ' ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੩੩੯)

ਸੰਕਟਿ ਨਹੀ ਪਰੈ ਜੋਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਜਾ ਕੋ ਰੇ ॥

ਹੇ ਪਿਆਰਿਓ ! ਨਾ ਉਹ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਉਹ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨ=ਮਾਇਆ ਮਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਨਿਰਲੇਪ ਕਥਨ ਭੀਤਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਕੋ ਸੁਆਮੀ ਐਸੇ ਠਾਕੁਰੁ ਜਾ ਕੈ ਮਾਈ ਨ ਬਾਪੋ ਰੇ ॥੨॥੧੯॥੭੦॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਐਸਾ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ ਜਿਸ ਠਾਕੁਰ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਪਿਤਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮਾਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਯਥਾ—ਸੋ ਸੇਵਹੁ ਜਿਸੁ ਮਾਈ ਨ ਬਾਪੁ ॥ ਵਿਚਹੁ ਚੁਕੈ ਤਿਸਨਾ ਅਰੁ ਆਪੁ ॥੫॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੩

ਗਉੜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਬਾਪ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਕਬੀਰ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਹਰਾਮੀ ਜਾਂ ਅਜਗੈਰੀ ਗੋਲਾ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਤਾਂ

ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਹੌਂਸਲੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ।

ਨਿੰਦਉ ਨਿੰਦਉ ਮੋ ਕਉ ਲੋਗੁ ਨਿੰਦਉ ॥ ਨਿੰਦਾ ਜਨ ਕਉ ਖਰੀ ਪਿਆਰੀ ॥

ਹੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਗੋ ! ਤੁਸੀਂ ਨਿੰਦਕ ਬਣ ਕੇ ਬੇਸ਼ਕ ਮੇਰੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੋ ।

ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਬੜੀ ਪਿਆਰੀ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਇਥੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਦੂਜੀ ਉਥਾਨਕਾ ਇਹ ਭੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ । ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸੈਂਕੜੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਲਗੀ ਰਿਹਾ ਕਰੇ । ਜਿਸ ਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਅੱਕ ਗਏ, ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਹਟ ਜਾਣ। ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਸਰਾਬੀਆਂ ਵਰਗੀ ਬਣਾ ਲਈ । ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਤੇ ਨਾਲ ਲੋਈ ਨੂੰ ਵੇਸ਼ਵਾ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪੁਆ ਕੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ, ਗਲੀਆਂ, ਮਹੱਲਿਆਂ ਵਿਚ ਲਈ ਫਿਰੇ । ਲੋਕ ਵੇਖ ਵੇਖਕੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਕਿ ਆਖਰ ਜੁਲਾਹਾ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ ਨਾ, ਕੁਤੇ ਨੂੰ ਖੀਰ ਨਹੀਂ ਪਚਦੀ । ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਅਗੋਂ ਆਖਿਆ—

‘ਨਿੰਦਉ ਨਿੰਦਉ ਮੋਕਉ ਲੋਗੁ ਨਿੰਦਉ ॥’

ਹੇ ਲੋਕੋ ! ਬੇਸ਼ਕ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਨਿੰਦੋ, ਨਿੰਦੋ, ਜ਼ਰੂਰ ਨਿੰਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਆਖਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਅਰਥ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ :—ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਬੇਸ਼ਕ ਮੈਨੂੰ ਨਿੰਦਣਾ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਬੜੀ ਪਿਆਰੀ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ।

ਨਿੰਦਾ ਬਾਪੁ ਨਿੰਦਾ ਮਹਤਾਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਿੰਦਿਆ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਨਿੰਦਿਆ ਹੀ ਮੇਰੀ ਮਹਤਾਰੀ=ਮਾਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਸੰਚਿਤ ਪਾਪ ਰੂਪ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਨਰਕਾਂ ਵਲੋਂ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਪਿਤਾ ਦੇ ਤੁਲ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜਿਵੇਂ ਮਲ ਮੂਤਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੁਧ ਰਖਦੀ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਹ ਨਿੰਦਿਆ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਸੁਧ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਿੰਦਿਆ ਮਾਤਾ ਦੇ ਤੁਲ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਨਿੰਦਾ ਹੋਇ ਤ ਬੈਕੁੰਠਿ ਜਾਈਐ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਮਨਹਿ ਬਸਾਈਐ ॥

ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਰਖੀਏ, ਫਿਰ ਚਾਹੇ ਕਿਤਨੀ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਰਿਦੈ ਸੁਧ ਜਉ ਨਿੰਦਾ ਹੋਇ ॥ ਹਮਰੇ ਕਪਰੇ ਨਿੰਦਕੁ ਧੋਇ ॥੧॥

ਜੇਕਰ ਆਪਣਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੁਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ। ਸੁਧ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਦੀ ਜੇ ਕੋਈ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੇ ਭੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਉਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ—

ਸਾਡੇ ਚਤੁਸਟੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਮੈਲੇ ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ ਧੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥

ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ ਸੁ ਹਮਰਾ ਮੀਤੁ ॥ ਨਿੰਦਕ ਮਾਹਿ ਹਮਾਰਾ ਚੀਤੁ ॥

ਜੇ ਸਾਡੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਸਾਡਾ ਅਸਲੀ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੈ।

ਦਿਸ ਲਈ ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਚਿਤ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਫਿਰ ਆਪ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ ਕੌਣ ਹੈ? ਉੱਤਰ :—

ਨਿੰਦਕੁ ਸੋ ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਹੋਰੈ ॥ ਹਮਰਾ ਜੀਵਨੁ ਨਿੰਦਕੁ ਲੋਰੈ ॥੨॥

ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿੰਦਕ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰੇ—ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਥਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਜੋ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ।

ਸਾਡਾ ਜੀਵਣ ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚਗਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਿੰਦਾ ਹਮਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ ॥ ਨਿੰਦਾ ਹਮਰਾ ਕਰੈ ਉਧਾਰੁ ॥

ਦਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਉਸੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਐਸੇ ਝੂਠੇ ਮੁਠੇ ਸੰਸਾਰ ॥ ਨਿੰਦਕੁ ਨਿੰਦੇ ਮੁਝੇ ਪਿਆਰਾ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੩੩੦]

ਨਿੰਦਿਆ ਹੀ ਸਾਡਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਜਨ ਕਬੀਰ ਕਉ ਨਿੰਦਾ ਸਾਰੁ ॥ ਨਿੰਦਕੁ ਭੂਬਾ ਹਮ ਉਤਰੇ ਪਾਰਿ ॥੩॥੨੦॥੧॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਕਿ ਮੈਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਾਉਣੀ ਹੀ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ।

ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇਉਂ ਆਖਿਆ ਤਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਹੇ ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਜੋ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾਸ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਡੋਬਣ ਲਗਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁਬੇਗਾ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪਾਰ ਉਤਰ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਿੰਦਕ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਯਥਾ :—ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮਲੁ ਧੋਵੈ ਪਰਾਈ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਪਾਵੈ ॥ ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਦਰਗਹ ਢੋਈ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਇ ਪਚਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਨਿੰਦਕਿ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਾਕੈ ਕਾਹੂ ਬਾਤੈ ਆਗੈ ਠਉਰ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਨਿੰਦਕ ਬਪੁਰ ਕਾ ਕਿਆ ਓਹੁ ਕਰੈ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ਤਹਾ ਬਿਗੁਣਾ ਜਹ ਕੋਇ ਨ ਰਾਖੈ ਓਹੁ ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰਾ ॥੨॥ ਨਿੰਦਕ ਕੀ ਗਤਿ ਕਤਹੂੰ ਨਾਹੀ ਖਸਮੈ ਏਵੈ ਭਾਣਾ ॥ ਜੋ ਜੋ ਨਿੰਦ ਕਰੇ

ਸੰਤਨ ਕੀ ਤਿਉ ਸੰਤਨ ਸੁਖ ਮਾਨਾ ॥੩॥ ਸੰਤਾ ਟੇਕ ਤੁਮਾਰੀ ਸੁਆਮੀ ਤੂੰ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸਹਾਈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਨਿੰਦਕ ਦੀਏ ਹੁੜਾਈ ॥੪॥ [ਪੰਨਾ ੩੮੧

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਥਹਿਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਰੰਗੀਨ ਗੰਗਾ ਜਲ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਤੋੜ ਦਿਤੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਇਹ ਆਪ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਕਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਗਨ ਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਚੰਦੋਏ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਝਾਇਆ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਹ ਟਾਇਮ ਲਿਖ ਕੇ ਰਖ ਲਿਆ ਤੇ ਜਗਨ ਨਾਥ ਆਦਮੀ ਭੇਜ ਕੇ ਖਬਰ ਮੰਗਵਾਈ ਕਿ ਮੰਦਰ ਵਿਖੇ ਚੰਦੋਏ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਲਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਲਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਬੁਝਾਈ ਹੈ? ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਗਨ ਨਾਥ ਜਾ ਕੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਪੰਡਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਹਾਂ ਜੀ! ਫਲਾਣੇ ਦਿਨ ਅਮਕੇ ਟਾਈਮ ਪਰ ਚੰਦੋਏ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਬੁਝਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਪਤਾ ਲੈ ਕੇ ਜਦ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਫਿਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧ ਗਿਆ।

ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਤੂੰ ਐਸਾ ਨਿਰਭਉ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਰਾਮ ਰਾਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਤਰਨ ਦੀ ਬਿਵਸਥਾ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਰਾਮ! ਆਪ ਐਸੇ ਨਿਰਖੋਫ ਹੋ ਜੋ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਰਨ=ਜਗਾਜ਼ ਰੂਪ ਹੋ।

ਪੁਨਾ—ਹੇ ਰਾਮ! ਤੁਸੀਂ ਰਾਇਆ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਭੀ ਹੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੁਮ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੁਮ ਹੁਹੁ ਹਮ ਨਾਹੀ ॥

ਹੇ ਸੁਆਮੀ! ਜਦ ਅਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਹੰਕਾਰ ਸਹਿਤ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਆਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ ਹੋ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਯਥਾ—ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੁ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੁਹੀ ਮੇ ਨਾਹੀ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੫੭

ਅਬ ਹਮ ਤੁਮ ਏਕ ਭਏ ਹਹਿ ਏਕੈ ਦੇਖਤ ਮਨੁ ਪਤੀਆਹੀ ॥੧॥

ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਕਾਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ,
ਹੁਣ ਇਕ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਜਬ ਬੁਧਿ ਹੋਤੀ ਤਬ ਬਲੁ ਕੈਸਾ ਅਬ ਬੁਧਿ ਬਲੁ ਨ ਖਟਾਈ ॥

ਜਦ ਤਕ ਸੰਸਾਰਾਕਾਰ ਬੁੱਧੀ ਸੀ, ਤਦ ਤਕ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਵੇਕ ਰੂਪ ਬਲ ਕੈਸਾ ਸੀ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹੁਣ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਆਤਮਾ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੁਧਿ ਹਰਿ ਲਈ ਮੇਰੀ ਬੁਧਿ ਬਦਲੀ ਸਿਧਿ ਪਾਈ ॥੨॥੨੧॥੭੨॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਹਰੀ ! ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਖੋਟੀ ਅਕਲ ਬਦਲ ਗਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ।

ਵਾ.—ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮੁਕਤੀ ਪਾਵਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੨॥੨੧॥੭੨॥

ਗਉੜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਕਿਸੇ ਜੋਗੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਦੇਹ ਕਿਤਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ? ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਅਨੂਪਮ ਵਸਤੂ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਉੱਤਰ—

ਖਟ ਨੇਮ ਕਰਿ ਕੋਠੜੀ ਬਾਂਧੀ ਬਸਤੁ ਅਨੂਪੁ ਬੀਚ ਪਾਈ ॥

ਇਹ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਕੋਠੀ ਖਟ ਨੇਮ=ਛਿਆਂ ਚੱਕਰਾਂ ਕਰਕੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜੋਗਾਨੰਦ ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਵਸਤੂ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਨੋਟ:—ਛੇ ਚੱਕਰਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ੯੩੨ ਪੰਨੇ ਦੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵਿਚ ਦੇਖੋ ।

ਕੁੰਜੀ ਕੁਲਫੁ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਕਰਤੇ ਬਾਰ ਨ ਲਾਈ ॥੧॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਆਂ ਚੱਕਰਾਂ ਰੂਪੀ ਕੁਲਫੁ=ਜੰਦਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਰੂਪੀ ਕੁੰਜੀ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਰੂਪੀ ਕੁੰਜੀ ਵਰਤੀ ਹੈ ਭਾਵ ਦਸਵੇਂ ਦਵਾਰ ਤਕ ਪ੍ਰਾਣ ਚਾੜ੍ਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹ ਛੇ ਚੱਕਰ ਰੂਪ ਜੰਦਰੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਿਚ ਕਰਤੇ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਾਰ=ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ । ਦੂਜਾ ਅਰਥ—

ਖਟ ਨੇਮ ਕਰਿ ਕੋਠੜੀ ਬਾਂਧੀ ਬਸਤੁ ਅਨੂਪੁ ਬੀਚ ਪਾਈ ॥

ਨੇਮ=ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਪੰਜ ਤਤ ਤੇ ਛੇਵਾਂ ਮਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਆਂ ਕਰਕੇ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਕੋਠੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪੀ ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਵਸਤੂ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਪ੍ਰਾਪਤ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਸਿਧ ਨਹੀਂ । ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ, ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਇਹ ਦੋ ਤਖਤੇ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪ ਦੋ ਕੁੰਡੇ ਹਨ, ਆਸਾ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀਆਂ ਸੰਗਲੀਆਂ ਹਨ । ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਜੰਦਰਾ ਵਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਕੁੰਜੀ ਕੁਲਫੁ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਕਰਤੇ ਬਾਰ ਨ ਲਾਈ ॥੧॥

ਉਸ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਕੁਲਫੁ=ਜੰਦਰੇ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਨ=ਪਛਾਨਣਾ ਕਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਖੀ ਹੈ ।

ਅਥਵਾ:—ਪ੍ਰਾਨ=ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਜੋ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਹੋ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਜੰਦਰੇ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਇਕ ਕੁੰਜੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਕੁੰਜੀ ਲਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਜੇਦਰੇ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਾਰ-ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ :

ਯਥਾ-ਜਿਸਕਾ ਗ੍ਰਿਹ ਤਿਨ ਦੀਆ ਤਾਲਾ ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ ॥

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੨੦੫

ਅਬ ਮਨ ਜਾਗਤ ਰਹੁ ਰੇ ਭਾਈ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਨ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਗਿਆਨ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਜਾਗਦਾ ਰਹੁ ।

ਗਾਫਲੁ ਹੋਇ ਕੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਓ ਚੇਰੁ ਮੁਸੈ ਘਰੁ ਜਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੈਨੇ ਪਿਛਲਾ ਜਨਮ ਗਾਫਲੁ-ਬੇਖਬਰ ਹੋ ਕੇ ਗਵਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਘਰ ਦੇ ਅੰਤਰਕਰਣ ਦੀ ਜਾਈ-ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸੈ-ਲੁਟੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ, ਅਬਵਾ :-ਅੰਤਰਮੁਖ ਬਿਰਤੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਤੂੰ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸੈ-ਲੁਟ ਲਵੇਂਗਾ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਵੇਂਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੀਵ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਰ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਠੀਕ ਹੈ :-

ਪੰਚ ਪਹਰੂਆ ਦਰ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਤਿਨ ਕਾ ਨਹੀ ਪਤੀਆਰਾ ॥

ਭਾਵੇਂ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆ ਰੂਪ ਪਹਰੂਆ-ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਦਰ ਮਹਿ-ਗੋਲਕਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤਿਨ ਕਾ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤੀਆਰਾ-ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲੀ ਹਨ । ਜਦ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਚੋਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ ਸੌਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

ਜੇ ਘਰ ਭੰਨੈ ਪਾਹਰੂ ਕਉਣ ਰਖਣਹਾਰਾ ॥

ਚੇਤਿ ਸੁਚੇਤ ਚਿਤ ਹੋਇ ਰਹੁ ਤਉ ਲੈ ਪਰਗਾਸੁ ਉਜਾਰਾ ॥੨॥

ਤਾਂਤੇ ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੁਚੇਤ-ਸਾਵਧਾਨ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹੁ, ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਾਰੇ ਉਜਾਰਾ-ਚਾਨਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਰਗਾਸੁ-ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੇਂਗਾ ॥੨॥

ਨਉ ਘਰ ਦੇਖਿ ਜੁ ਕਾਮਨਿ ਭੂਲੀ ਬਸਤੁ ਅਨੂਪ ਨ ਪਾਈ ॥

ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਘਰ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਵੇਖਕੇ ਜੇ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਸ ਵਿਚ ਭੁਲ ਗਈ ਹੈ ਭਾਵ ਜੇ ਇਸੇ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰਨ ਵਿਚ ਲਗ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਅਨੂਪ-ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤਮ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ।

ਕਹਤੁ ਕਬੀਰ ਨਵੈ ਘਰ ਮੂਸੇ ਦਸਵੈਂ ਤਤੁ ਸਮਾਈ ॥੩॥੨੨॥੭੩॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਨਵੈ ਘਰ—ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਘਰ ਵਿਚ ਜੋ ਜੀਵ ਲਗੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੂਸੇ—ਲੁਟੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਚਾੜ੍ਹੇ ਹਨ ਤਿਸ ਨੇ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:—ਨਵੈ ਘਰ—ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੇ ਦਸਵੈਂ=ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਮੂਸੇ=ਰੋਕਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥੩॥੨੨॥੭੩॥

ਗਉੜੀ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪੂਰਨ ਭਰੋਸਾ ਕਿਸ ਉਤੇ ਹੈ ? ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਮਾਈ ਮੋਹਿ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਿਓ ਆਨਾਨਾਂ ॥

ਮਾਈ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਨੇ ਅਵਰੁ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਸਰੋਸ਼ਟ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਨਾ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਭਾਵ ਮੇਰਾ ਪੂਰਨ ਭਰੋਸਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਤੇ ਹੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰਖੀ।

ਅਥਵਾ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਂ=ਨਿਸਚੇ ਸਹਿਤ ਅਵਰੁ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਨਾਂ = ਹੋਰ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ।

ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਜਾਸੁ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਤਾਸੁ ਬਸਹਿ ਮੋਰੇ ਪ੍ਰਾਨਾਨਾਂ ॥ਰਹਾਉ॥

ਸਿਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸਨਕਾਦਿ=ਸਨਕਆਦਿਕ ਚਾਰੇ ਭਰਾ ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਂ=ਨਿਸਚੇ ਸਹਿਤ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਵਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਅਜਿਹਾ ਨਿਸਚਾ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਉੱਤਰ—

ਹਿਰਦੇ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਗਿਆਨ ਗੁਰ ਗੰਮਿਤ ਗਗਨ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਧਿਆਨਾਨਾਂ ॥

ਗਿਆਨ ਵਿਖੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਹੈ ਐਸੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜਿਸ ਵਲੋਂ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਭ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਜੋ ਗਗਨ=ਚੇਤਨ ਦੇਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਨਾਂ=ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਲਗ ਗਿਆ।

ਭਾਵ—ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਸ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸਚੇ ਦਾ ਫਲ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਉੱਤਰ—

ਬਿਖੈ ਰੋਗ ਭੈ ਬੰਧਨ ਭਾਗੇ ਮਨ ਨਿਜ ਘਰਿ ਸੁਖੁ ਜਾਨਾਨਾ ॥੧॥

ਉਸ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਰੋਗ ਰੂਪ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰ ਅਤੇ ਬੰਧਨ ਇਹ ਸਾਰੇ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੯੯੧)

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ [ਪੰਨਾ ੩੩੬]

ਭਾਗੇ—ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਮਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਦਾ ਸੁਖ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਉੱਤਰ—

ਏਕ ਸੁਮਤਿ ਰਤਿ ਜਾਨਿ ਮਾਨਿ ਪ੍ਰਭ ਦੂਸਰ ਮਨਹਿ ਨ ਆਨਾਨਾ ॥

ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੈਂ ਏਕ ਸੁਮਤਿ—ਇਕ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤੀ ਵਿਚ ਰਤਿ—ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰ ਕੇ ਮਾਨਿ—ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਮੈਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਨ ਆਨਾ—ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਭਾਵ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—

ਚੰਦਨ ਬਾਸੁ ਭਏ ਮਨ ਬਾਸਨ ਤਿਆਗਿ ਘਟਿਓ ਅਭਿਮਾਨਾਨਾ ॥੨॥

ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਚੰਦਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਹੋਰ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸੁਗੰਧਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰੂਪ ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਭ ਸਿਖਿਆ ਭਰੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਪਰਾਪਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਨ ਆਦਿਕ ਇੰਦਰੇ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਸਹਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਟਿਓ—ਘਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਜੋ ਜਨ ਗਾਇ ਧਿਆਇ ਜਸੁ ਠਾਕੁਰ ਤਾਸੁ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਬਾਨਾਨਾ ॥

ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਕੋਈ ਨਾਂ—ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਬਾਨਾ—ਇਸਥਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਤਿਹ ਬਡਭਾਗ ਬਸਿਓ ਮਨਿ ਜਾ ਕੈ ਕਰਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਥਾਨਾਨਾ ॥੩॥

ਜਾ ਕੈ—ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਸਿਆ ਹੈ ਉਸਦੇ ਬੜੇ ਉਤਮ ਭਾਗ ਹਨ । ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਨਾ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਮਥੇ ਦੇ ਕਰਮ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ—ਮੁਖੀ ਹਨ ।

ਅਥਵਾ :—ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਰਮ—ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸਿਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਵਡਭਾਗੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ—ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਪਾਪੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਮਥਾਨਾ ਨਾ—ਮਥਦਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ॥੩॥

ਕਾਟਿ ਸਕਤਿ ਸਿਵ ਸਹਜੁ ਪ੍ਰਗਾਸਿਓ ਏਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨਾਨਾ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਸਕਤਿ—ਪਾਰਬਤੀ ਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਆਦਿਕ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਾਸਿਓ—ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਤੇ ਹੀ ਇਕ

ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਸਕਤਿ = ਮਾਇਆ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਰਥਾਤ ਤਮੋ ਗੁਣ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਵ = ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਾਸਿਓ = ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਇਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾ ਕੇ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਗੁਰ ਭੋਟਿ ਮਹਾ ਸੁਖ ਭ੍ਰਮਤ ਰਹੇ ਮਨੁ ਮਾਨਾਨਾ ॥੪॥੨੩॥੭੪

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੁ ਮਾਨਾ=ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਭ੍ਰਮਣੇ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਰਹਿ ਗਏ, ਜਾਂ ਭਰਮਣੇ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਰਹੇ ਤਾਂ ਮਹਾ ਸੁਖ=ਬੜੇ ਆਤਮ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ॥੪॥੨੩॥੭੪॥

(ਪੰਨਾ ੩੪੦) ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੀ ॥

੧ ਓ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਕਾਜੀ ਤੇ ਪੰਡਤ ਦੋਨੋਂ ਆਪਣਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਸਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਨਣ ਵਾਸਤੇ ਚਲ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ। ਪਹਿਲੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬਵੰਜਾ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ? ਉੱਤਰ-

ਬਾਵਨ ਅਛਰ ਲੋਕ ਤ੍ਰੈ ਸਭੁ ਕਛੁ ਇਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ॥

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਜੋ ਬਵੰਜਾ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਰੂਪ ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ।

ਵਾ-ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਹਨ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਵੰਜਾ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ। ਯਥਾ-ਅਖਰ ਮਹਿ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੇ ॥ ਅਖਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੇ ॥

ਅਖਰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨਾ ॥ ਅਖਰ ਨਾਦ ਕਥਨ ਵਖਾਨਾ ॥

ਅਖਰ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਭੈ ਭਰਮਾ ॥ ਅਖਰ ਕਰਮ ਕਿਰਤਿ ਸੁਚ ਧਰਮਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੬੧ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਇਹ ਬਵੰਜਾ ਅੱਖਰ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣਗੇ? ਉੱਤਰ-

ਏ ਅਖਰ ਖਿਰਿ ਜਾਹਿਗੇ ਓਇ ਅਖਰ ਇਨ ਮਹਿ ਨਾਹਿ ॥੧॥

ਹੇ ਪੰਡਤ! ਇਹ ਬਵੰਜਾ ਅੱਖਰ ਖਿਰਿ ਜਾਹਿਗੇ = ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਵੰਜਾ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਤੇ ਉਹ ਭੀ ਨਾਸ ਰੂਪ ਸਿਧ ਹੋਇਆ? ਉੱਤਰ-ਹੇ ਪੰਡਤ! ਉਹ ਅਖਰ=ਖਿਰਨੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਾ:-ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮਹਿ=ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧॥

ਯਥਾ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਮਾਨ ਅਖਰ ਹੈ ਜੇਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰਲੋਪਾ ॥੫੪॥ [ਪੰਨਾ ੨੬੧]

ਪ੍ਰਸੰਨ—ਉਹ ਪਰਮੇਸਰ ਕੈਸਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—

ਜਹਾ ਬੋਲ ਤਹ ਅਛਰ ਆਵਾ ॥ ਜਹ ਅਬੋਲ ਤਹ ਮਨੁ ਨ ਰਹਾਵਾ ॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ—ਹੇ ਪੰਡਤ ! ਜਹਾਂ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ ਤਹਾਂ ਅਖਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਹ ਅਬੋਲ= ਜਿਥੇ ਅਬੋਲ ਹੈ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਥੇ ਮਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।

ਬੋਲ ਅਬੋਲ ਮਧਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ਜਸ ਓਹੁ ਹੈ ਤਸ ਲਖੈ ਨ ਕੋਈ ॥੨॥

ਇਕ ਬਚਨ ਤਾਂ ਬੋਲਿਆ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਅਜੇ ਅਬੋਲ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ । ਤਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸਰ ਹੈ ਜੈਸਾ ਉਸਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਸਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਤੈਸਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੋਈ ਲਖੈ ਨ=ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ॥੨॥

ਦੂਜਾ ਅਰਥ—ਜਹਾ ਬੋਲ ਤਹ ਅਛਰ ਆਵਾ ॥ ਜਹ ਅਬੋਲ ਤਹ ਮਨੁ ਨ ਰਹਾਵਾ ॥

ਜਿਥੇ ਬੋਲ=ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੈ ਤਿਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਅਖਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਜਹ ਅਬੋਲ=ਜਿਥੇ ਸੁਪਨ ਹੈ ਤਿਥੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਾਲਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।

ਬੋਲ ਅਬੋਲ ਮਧਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ਜਸ ਓਹੁ ਹੈ ਤਸ ਲਖੈ ਨ ਕੋਈ ॥੨॥

—ਬੋਲ=ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਬੀਤ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਅਬੋਲ=ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਅਜੇ ਆਈ ਨਹੀਂ, ਤਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੇ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸਰ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਤੈਸਾ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੋਈ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ॥੨॥

ਤੀਜਾ ਅਰਥ—ਜਹਾ ਬੋਲ ਤਹ ਅਛਰ ਆਵਾ ॥ ਜਹ ਅਬੋਲ ਤਹ ਮਨੁ ਨ ਰਹਾਵਾ ॥

ਜਿਥੇ ਬੋਲ=ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਤਿਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਅਖਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਥੇ ਅਬੋਲ=ਸਬੋਪਤੀ ਹੈ ਤਿਥੇ ਮਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।

ਬੋਲ ਅਬੋਲ ਮਧਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ਜਸ ਓਹੁ ਹੈ ਤਸ ਲਖੈ ਨ ਕੋਈ ॥੨॥

ਬੋਲ=ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਬੀਤ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਅਬੋਲ=ਸਬੋਪਤੀ ਅਵਸਥਾ ਅਜੇ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਆਈ ਨਹੀਂ, ਤਿਸ ਸੰਧੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸਰ ਹੈ ਜੈਸਾ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੈਸਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਚੌਥਾ ਅਰਥ—ਜਹਾ ਬੋਲ ਤਹ ਅਛਰ ਆਵਾ ॥ ਜਹ ਅਬੋਲ ਤਹ ਮਨੁ ਨ ਰਹਾਵਾ ॥

ਜਿਥੇ ਬੋਲ=ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਹੈ ਤਿਥੇ ਅਖਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਥੇ ਅਬੋਲ=ਜੜ੍ਹ ਪੱਥਰ ਆਦਿਕ ਹਨ ਤਿਥੇ ਮਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।

ਬੋਲ ਅਬੋਲ ਮਧਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ਜਸ ਓਹੁ ਹੈ ਤਸ ਲਖੈ ਨ ਕੋਈ ॥੨॥

ਬੋਲ ਅਬੋਲ=ਚੇਤਨ ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਪਰਮੇਸਰ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੈਸਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੋਈ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ॥੨॥

ਪੰਜਵਾਂ ਅਰਥ—ਜਹਾ ਬੋਲ ਤਹ ਅਛਰ ਆਵਾ ॥ ਜਹ ਅਬੋਲ ਤਹ ਮਨੁ ਨ ਰਹਾਵਾ ॥

ਜਹਾ ਬੋਲ—ਜਿਥੇ ਸਾ ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਹੈ, ਤਿਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਅਖਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਹ ਅਬੋਲ—ਜਿਥੇ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਹੈ ਤਿਥੇ ਮਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਬੋਲ ਅਬੋਲ ਮਧਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ਜਸ ਓਹੁ ਹੈ ਤਸ ਲਖੈ ਨ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥

ਬੋਲ—ਸਾਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਅਬੋਲ—ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਆਈ ਨਹੀਂ, ਤਿਸ ਸੰਧੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਜੈਸਾ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇਸਾ ਕੋਈ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ॥ ੨ ॥

ਛੇਵਾਂ ਅਰਥ—ਜਹਾ ਬੋਲ ਤਹ ਅਛਰ ਆਵਾ ॥ ਜਹ ਅਬੋਲ ਤਹ ਮਨੁ ਨ ਰਹਾਵਾ ॥

ਜਿਥੇ ਬੋਲ—ਦ੍ਵੈਤ ਹੈ ਤਿਥੇ ਅਖਰ ਆਵਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਅਬੋਲ—ਅਦ੍ਵੈਤ ਹੈ ਤਿਥੇ ਮਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਬੋਲ ਅਬੋਲ ਮਧਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ਜਸ ਓਹੁ ਹੈ ਤਸ ਲਖੈ ਨ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥

ਬੋਲ—ਦ੍ਵੈਤ ਬੀਤ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਅਬੋਲ—ਅਦ੍ਵੈਤ ਅਜੇ ਆਈ ਨਹੀਂ, ਤਿਸ ਸੰਧੀ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਤੇਸਾ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ॥ ੨ ॥

ਪੁਨਾ—ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਭਗਤ ਜੀ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਅਲਹ ਲਹਉ ਤਉ ਕਿਆ ਕਹਉ ਕਹਉ ਤ ਕੋ ਉਪਕਾਰ ॥

ਹੇ ਕਾਜ਼ੀ ! ਜੇਕਰ ਮੈਨੇ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਲਹਉ—ਲਖ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਕਹਾਂ, ਜੇ ਕਹਾਂ ਭੀ ਸਹੀ ਤਾਂ ਤੈਨੇ ਕੋਈ ਉਪਕਾਰ ਥੋੜਾ ਨਿਸਚੇ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤੈਨੇ ਤਾਂ ਏਹੀ ਆਖਣਾ ਹੈ ਇਹ ਜੁਲਾਹਿਆ ਐਵੇਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

ਵਾ.—ਜੇ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਉਤੇ ਉਪਕਾਰ ਥੋੜਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ।

ਵਾ.—ਜੇ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਉਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਹੀਏ।

ਵਾ.—ਜੇ ਕੁਝ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਕਾਰ ਹੀ ਕਹੀਏ।

ਯਥਾ—ਜਿਨਿ ਦੀਆ ਤੁਧੁ ਪਵਨੁ ਅਮੋਲਾ ॥ ਜਿਨਿ ਦੀਆ ਤੁਧੁ ਨੀਰੁ ਨਿਰਮੋਲਾ ॥

ਜਿਨਿ ਦੀਆ ਤੁਧੁ ਪਾਵਕੁ ਬਲਨਾ ॥ ਤਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਰਹੁ ਮਨ ਸਰਨਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੯੧੩]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਜਿਸ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਉੱਤਰ—

ਬਟਕ ਬੀਜ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਓ ਜਾ ਕੋ ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਬਿਸਥਾਰ ॥੩॥

ਹੇ ਕਾਜ਼ੀ ! ਜਾਕੋ—ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਤਿਲੋਕੀ ਆਦਿਕ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਐਸੇ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬੋਹੜ ਦੇ ਵਿਚ ਬੀਜ ਤੇ ਬੀਜ ਦੇ ਵਿਚ ਬੋਹੜ ਰਵਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ੩ ॥

ਅਲਹ ਲਹੰਤਾ ਭੇਦ ਛੈ ਕਛੁ ਕਛੁ ਪਾਇਓ ਭੇਦ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਤੇ ਕੁਝ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਭੇਦ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਅੱਲਾ ਵਿਚ ਤੇ ਅੱਲਾ ਦੇ ਲਹੰਤਾ—ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਫਕੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਭੇਦ ਮੰਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਛੈ—ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ।

ਯਥਾ :—ਹਰਿ ਹਰਿਜਨ ਦੁਈ ਏਕ ਹੈ ਬਿਬ ਬਿਬਾਰ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ॥

ਅਥਵਾ :—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕੁਝ ਭੇਦ ਪਾਇਆ ਤੇ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਕਰਕੇ ਲਹੰਤਾ—ਲਖਿਆ ਤਾਂ ਕਛੁ—ਕੁਝ ਭੇਦ ਸਾਰੇ ਛੈ—ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ।

ਉਲਟਿ ਭੇਦ ਮਨੁ ਬੋਧਿਓ ਪਾਇਓ ਅਭੰਗ ਅਛੇਦ ॥੪॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਭੇਦਾਂ ਵਲੋਂ ਉਲਟਿ—ਹਟ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਜਨ ਵਿਚ ਬੋਧਿਓ—ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਅਭੰਗ—ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਅਛੇਦ—ਕਟਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ॥੪॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਤੁਰਕ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦੁਆਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ—

ਤੁਰਕ ਤਰੀਕਤਿ ਜਾਨੀਐ ਹਿੰਦੂ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ॥

ਤੁਰਕ—ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਾਂ ਤਰੀਕਤ ਕਿਤਾਬ ਦੁਆਰਾ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਬੇਦਾਂ ਪੁਰਾਨਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਬੇਦਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਨ ਰੂਪ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਵਿਚੇ ਹੀ ਭੁਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ੮੦ ਹਜ਼ਾਰ ਸਲੋਕ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਜੋ ਫਸਿਆ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤੇ ਆਪ ਦਸੋ ਕਿ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

ਉੱਤਰ—

ਮਨ ਸਮਝਾਵਨ ਕਾਰਨੇ ਕਛੁਅਕ ਪੜੀਐ ਗਿਆਨ ॥੫॥

ਆਪਣੇ ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ੧੬ ਹਜ਼ਾਰ ਸਲੋਕ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਾਂਡ ਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ॥੫॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। ਉੱਤਰ—

ਓਅੰਕਾਰ ਆਦਿ ਮੈ ਜਾਨਾ ॥ ਲਿਖਿ ਅਰੁ ਮੇਟੈ ਤਾਹਿ ਨ ਮਾਨਾ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਦਿ ਜੋ ਓਅੰਕਾਰ—ਮੰਗਲ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ। ਜੋ ਓਅੰਕਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਮੇਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।

ਅਥਵਾ :—ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਆਦਿ ਜੋ ਲਖਖ ਭਾਂਗ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ, ਲਿਖਣੇ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਮੇਟਣੇ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।

ਓਅੰਕਾਰ ਲਖੈ ਜਉ ਕੋਈ ॥ ਸੋਈ ਲਖਿ ਮੋਟਣਾ ਨ ਹੋਈ ॥੬॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਓਅੰਕਾਰ ਦੇ ਲਖਸ਼ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਵਾ:—ਮੰਗਲ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਓਹੀ ਲਖਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਫਿਰ ਮੋਟਣਾ=ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੬॥

ਕਕਾ ਕਿਰਣਿ ਕਮਲ ਮਹਿ ਪਾਵਾ ॥ ਸਸਿ ਬਿਗਾਸ ਸੰਪਟ ਨਹੀ ਆਵਾ ॥

ਕਕੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੂਰਜ ਦੇ ਉਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕਵਲ ਫੁਲ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਕਵਲ ਫੁਲ ਮੁੰਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੂਰਜ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਬੜੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਆਪਣੀਆਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਕਿਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਕਵਲ ਫੁਲ ਵਿਚ ਪਾਂਵਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਆਤਮਕ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ 'ਸਸਿ ਬਿਗਾਸ'—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਪਰ ਭੀ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਵਲ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਵਤ 'ਸੰਪਟ ਨਹੀ ਆਵਾ'—ਮੁੰਦਨੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਅਥਵਾ:—ਜਦ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਸਸਿ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਪਣੀਆਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਕਿਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਕਮਲ ਮਹਿ ਪਾਵਾ=ਕਵੀ ਵਿਚ ਪਾਂਵਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਕਾਲ ਤੋਂ ਤਮੋਗੁਣ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਦੇ ਬਿਗਾਸ=ਉਦੇ ਹੋਣ ਪਰ ਵੀ ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਕਵੀ ਸੰਪਟ ਨਹੀਂ ਆਵਾ=ਮੁੰਦਨੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਦੁਰਬਾਸਾ ਰਿਖੀ ਜੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ਤਮੋਗੁਣੀ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਅਰੁ ਜੇ ਤਹਾ ਕੁਸਮ ਰਸੁ ਪਾਵਾ ॥ ਅਕਹ ਕਹਾ ਕਹਿ ਕਾ ਸਮਝਾਵਾ ॥੭॥

ਅਰੁ—ਬਹੁੜੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤਿਸ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਕਵਲ ਫੁਲ ਵਿਚ, ਵਾ:—ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਕਵੀ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਆਤਮ ਰਸ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਰਸ ਕਹਿਣੇ ਤੋਂ ਅਕਹਿ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿ ਕੇ ਸਮਝਾਵਾਂ? ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਸ ਐਸਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਯਥਾ—ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਗੁੰਗੈ ਗੁੜ ਖਾਇਆ ਪੁਛੇ ਤੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੩੪]

ਖਖਾ ਇਹੈ ਖੋੜ ਮਨ ਆਵਾ ॥ ਖੋੜੇ ਛਾਡਿ ਨ ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਵਾ ॥

—ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ— ਖਖੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਇਹ ਮਨ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਫਿਰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪੀ ਖੋੜੇ=ਗੁਫਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦਸੇ ਦਿਸਾਂ ਵਿਖੇ ਨਹੀਂ ਧਾਂਵਦਾ।

ਦੂਜੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਚਕ੍ਰਕਾ ਲਗਦੀ ਹੈ—ਖਖੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਮਨ ਜਦੋਂ ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਹੀ ਨਾਮ

ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਜਾਂ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਅੰਤ੍ਰ-ਮੁਖਤਾ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਜਾਂ ਅੰਤ੍ਰ-ਮੁਖਤਾ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਜਾਂ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਦਾ ਅਭੇਦ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪੀ ਖੋੜ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਦਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦੋੜਦਾ।

ਖਸਮਹਿ ਜਾਣਿ ਖਿਮਾ ਕਰਿ ਰਹੈ॥ ਤਉ ਹੋਇ ਨਿਖਿਅਉ ਅਖੈ ਪਦੁ ਲਹੈ॥੮॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਾਸਤੇ ਖਸਮਹਿ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਜਾਣ ਕੇ ਸਭ ਉਤੇ ਖਿਮਾ ਕਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵਿਦੇਹ ਮੁਕਤੀ ਕਾਲ ਵਿਚ ਅਖੈ ਪਦੁ ਲਹੈ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਆਤਮਪਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਨਿਖਿਅਉ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ॥੮॥

ਗਗਾ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਪਛਾਨਾ॥ ਦੂਜੀ ਬਾਤ ਨ ਧਰਈ ਕਾਨਾ॥

ਗਗੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ=ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਾ ਕਰੇ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਵਾ:-ਦੂਜੀ=ਦੂਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਾਨਾ=ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਧਾਰਨਾ ਕਰੇ।

ਰਹੈ ਬਿਹੰਗਮ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਈ॥ ਅਗਹੁ ਰਹੈ ਗਹਿ ਗਗਨ ਰਹਾਈ॥੯॥

ਬਿਹੰਗਮ=ਪੰਛੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸਹਾਰੇ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਕਰ ਰਹੇ।

ਯਥਾ=ਪਰੰਦੇ ਨੇ ਗਿਰਾਹ ਜਰ॥ ਦਰਖਤ ਆਬ ਆਸ ਕਰ॥

[ਪੰਨਾ ੧੪੪]

ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵਕ ਜੋ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਖਾ ਲਵੇ, ਵਾਸਨਾਂ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਕਤਹਿ=ਕਿਸੇ ਤਰਫ ਨਾ ਜਾਵੇ।

ਵਾ:-ਬਿਹੰਗਮ=ਹੰਗਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਈ=ਕਿਸੇ ਜੂਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਜੋ ਚੇਤਨ ਅਸੂਧ ਮਨ ਕਰਕੇ ਪਕੜਨੇ ਸੇ ਅਗਹੁ=ਅਪਕੜ ਹੈ ਉਸ ਚੇਤਨ ਦੇਵ ਨੂੰ ਸੂਧ ਮਨ ਕਰਕੇ ਗਹਿ ਰਹਾਈ=ਪਕੜ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਸੂਧ ਮਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਯਥਾ=ਗਿਆਨ ਕਾ ਬਧਾ ਮਨੁ ਰਹੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਹੋਇ॥

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀ ਅਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦਾ ਬਧਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਇਸਥਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ=ਸੂਧ ਮਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਕਈ ਲੋਕ ਇਹ ਵੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤਾਂ ਨਮਿਤ ਕਾਰਨ ਹਨ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸੂਧ ਮਨ ਹੈ ਇਹ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਖੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :- ਸ਼ਕਤੀ ਬਿਰਤੀ ਕਰਕੇ ਪਕੜ ਤੋਂ ਅਪਕੜ ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਲਖਸ਼ਣਾ ਬਿਰਤੀ ਕਰ ਕੇ ਗਹਿ ਰਹਾਈ—ਪਕੜ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਭਾਗ ਤਿਆਗ ਲਖਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਵਾਚ ਵਾਚ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਤੇ ਲਖਸ਼ ਲਖਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਾਖਿਆਤਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ੯ ॥

ਘਘਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਿਮਸੈ ਸੋਈ ॥ ਘਟ ਫੂਟੇ ਘਟਿ ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਈ ॥

ਘਘੇ ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਇਕ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਨਿਮਸੈ—ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾ:-ਨਿਮਸੈ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ? ਉੱਤਰ—

ਘਟ ਫੂਟੇ—ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਸ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਘਟਿ—ਨਾਸ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਘੜੇ ਫੂਟਣ ਨਾਲ ਮਹਾਂਕਾਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਨ ਜਾਯਤੇ ਮ੍ਰਿਯਤੇ ਵਾ ਕਦਾਚਿਨ ਨਾਯੇ ਭੂਤਵਾ ਭਵੀਤਾ ਵਾ ਨ ਭੂਯਹ ॥

ਅਜੇ ਨਿਤਯਹ ਸ਼ਾਸ਼ਵਤੋਯੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨ ਹਨੱਯਤੇ ਹਨਯਮਾਨੇ ਸਰੀਰੇ ॥੨੦॥ [ਗੀਤਾ ਧਿਆ ਦੂਜਾ

ਅਰਥ—ਇਹ ਆਤਮਾ ਕਿਸੀ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਕਦੇ ਜਾਯਤੇ ਵਾ ਮ੍ਰਿਯਤੇ=ਜੰਮਦਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਆਤਮਾ ਅਜੇ=ਅਜਨਮਾ ਹੈ। ਨਿਤਯਹ=ਨਿਤ ਹੈ। ਅਯੇ=ਇਹ ਆਤਮਾ ਸ਼ਾਸ਼ਵਤੋਯੇ=ਸਰਬ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ=ਅਨਾਦੀ ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਚਿਨ ਨਾਯੇ=ਨਵਾ ਨਹੀਂ ਭੂਤਵਾ=ਹੋਇਆ। ਵਾ=ਅਤੇ ਭੂਯਹ=ਫਿਰ ਭਵੀਤਾ ਨ=ਅਗੇ ਹੋਣੇ ਵਾਲਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵ ਜੰਮਣੇ ਵਾਲਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਕੇ ਹਨਯਮਾਨੇ=ਮਰਨੇ ਪਰ ਭੀ

ਉਹ ਆਤਮਾ ਨ ਹਨੱਯਤੇ=ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ।

ਤਾ ਘਟ ਮਾਹਿ ਘਾਟ ਜਉ ਪਾਵਾ ॥ ਸੇ ਘਟ ਛਾਡਿ ਅਵਘਟ ਕਤ ਧਾਵਾ ॥੧੦॥

ਤਾ ਘਟ ਮਾਹਿ=ਤਿਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਘਾਟ=ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਜਦ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ਤਾਂ—

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਸਰੀਰ ਘਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲ ਆਦਿਕ ਅਵਘਟ=ਕਠਨ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿਚ ਕਤ ਧਾਵਾ=ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ ॥੧੦॥

ਛੇਡਾ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਸਨੇਹੁ ਕਰਿ ਨਿਰਵਾਰੋ ਸੰਦੇਹ ॥

ਛੇਡੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆ ਵਲੋਂ ਨਿਗ੍ਰਹਿ=ਰੋਕ ਕੇ ਭਾਵ ਦਮਨ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਨੇਹੁ ਕਰਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਇਸ ਸੰਦੇਹ=ਸੰਸੇ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰ।

ਵਾ:-ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਨੇਹੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਕਰਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ

ਕਰ, ਬਹੁਤਾ ਭਜਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਤਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਅਗੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲੇਗਾ ? ਇਸ ਸੰਸੇ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਕੇ ਭਜਨ ਕੀਤੀ ਜਾਹ। ਯਥਾ—ਕੇਸੇ ਕੇਸੇ ਕੂਕੀਐ ਨ ਸੋਈਐ ਅਸਾਰ॥ ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਕੇ ਕੂਕਨੇ ਕਬਹੁ ਕਿ ਸੁਣੇ ਪੁਕਾਰ॥ ਜਿਵੇਂ ਫਰੀਦ ਭਗਤ ੩੬ ਬਰਸ ਤਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਢਾਹਿਆ।

ਨਾਹੀ ਦੇਖਿ ਨ ਭਾਜੀਐ ਪਰਮ ਸਿਆਨਪ ਏਹ॥੧੧॥

ਇਹ ਗੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਦੌੜ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਕਿ ਇਤਨਾ ਭਜਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਅਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸਿਆਣਪ ਹੈ॥੧੧॥

ਪਾਰਬਤੀ ਵਾਂਗੂੰ ਹਨ ਧਾਰ ਲਵੇ ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ—

ਜਨਮ ਕੋਟਿ ਲਗਿ ਰਗਰ ਹਮਾਰੀ॥ ਰਵਉਂ ਸੰਤੁ ਨਤਿ ਰਹਉਂ ਕੁਆਰੀ॥੯੫॥

[ਤੁਲਸੀ ਰਸੈਣ ਬਾਲਕਾਂਡ

ਚਚਾ ਰਚਿਤ ਚਿਤ੍ਰ ਹੈ ਭਾਰੀ॥ ਤਜਿ ਚਿਤ੍ਰੇ ਚੇਤਹੁ ਚਿਤਕਾਰੀ॥

ਚਚੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਚਿੱਤ੍ਰ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਚਿਤ੍ਰੇ—ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਚੇਤਨਾ ਕਰ।

ਚਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਇਹੈ ਅਵਝੇਰਾ॥ ਤਜਿ ਚਿਤ੍ਰੇ ਚਿਤ੍ਰ ਰਾਖਿ ਚਿਤੇਰਾ॥੧੨॥

ਬਚਿਤ੍ਰ—ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜੋ ਚਿਤ੍ਰ—ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਅਵਝੇਰਾ—ਝਗੜਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਵਾ :—ਅਵ x ਝੇਰਾ=ਅਬੀ ਝੜ ਜਾਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਵਾ :—ਅਵਝੇਰਾ=ਖਾਤਾ ਭਾਵ ਟੋਆ ਰੂਪ ਹੈ।

ਵਾ :—ਅਵਝੇਰਾ=ਝਲ ਰੂਪ ਹੈ ਭਾਵ ਬੀਆਬਾਨ ਜੰਗਲ ਰੂਪ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

ਤਾਂਤੇ ਹੋ ਪੁਰਸਾ ! ਤੂੰ ਚਿਤ੍ਰੇ—ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਚਿਤੇਰਾ—ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਕਰ॥੧੨॥

ਛਛਾ ਇਹੈ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਪਾਸਾ॥ ਛਕਿ ਕਿ ਨ ਰਹਹੁ ਛਾਡਿ ਕਿਨ ਆਸਾ॥

ਛਛੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਆਤਮਾ ਅਭਿੰਨ ਛਤ੍ਰਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ।

ਵਾ :—ਹੋ ਪੁਰਸਾ ! ਤੂੰ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਕਿ ਛਤ੍ਰਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਸਾ ਨੂੰ ਛਾਡਿ ਕਿਨ=ਛਡ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਛਕਿ ਕਿ ਨ ਰਹਹੁ=ਤਦਾਕਾਰ।

ਵਾ :—ਪ੍ਰਸੰਨ ਵਾ :—ਛਬ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਵਾ :—ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਹੋ ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਤਦਾਕਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਛਾਡਿ ਕਿ ਨ ਆਸਾ=ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ।

ਰੇ ਮਨ ਮੈ ਤਉ ਛਿਨ ਛਿਨ ਸਮਝਾਵਾ॥ ਤਾਹਿ ਛਾਡਿ ਕਤ ਆਪੁ ਬਧਾਵਾ॥੧੩॥

ਹੇ ਮਨ = ਪਿਆਰੇ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਛਿਨ ਛਿਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਤੇਨੂੰ ਸਮਝਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਤਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਬਧਾਵਾ=ਫਸਾਵਦਾ ਹੈਂ॥੧੩॥

ਜਜਾ ਜਉ ਤਨ ਜੀਵਤ ਜਰਾਵੈ ॥ ਜੋਬਨ ਜਾਰਿ ਜੁਗਤਿ ਸੇ ਪਾਵੈ ॥

ਜਜੇ ਦੁਆਰਾ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਉ=ਜਦੀ ਤਨ ਨੂੰ ਜੀਵਦਿਆਂ ਜਰਾਵੈ=ਸਾੜ ਦੇਵੇ, ਜੀਵਦਿਆਂ ਸਾੜਨਾ ਏਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਕਬੋਲੀ ਸਹਾਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ-

ਜੋਬਨ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਭੀ ਨਾਮ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਜਾਰਿ=ਸਾੜਨਾ ਕਰੇ ਅਰਥਾਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰੇ।

ਵਾ:-ਜੋ×ਬਨ=ਜੋਗਲ ਰੂਪ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਸਾੜਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੋ=ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜੁਗਤਿ=ਜੁੜਨਾ ਪਾਵਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉਸ ਜੋਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉੱਤਰ-

ਅਸ ਜਰਿ ਪਰ ਜਰਿ ਜਰਿ ਜਬ ਰਹੈ ॥ ਤਬ ਜਾਇ ਜੋਤਿ ਉਜਾਰਉ ਲਹੈ ॥੧੪॥

ਆਪਣਾ ਜੋ ਜਰਿ=ਧਨ ਅਸ ਕਹੀਏ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਪਰ ਜਰਿ=ਪਰਾਯਾ ਧਨ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਜਦ ਜਰਿ ਰਹੈ=ਸਾੜ ਦੇਵੇ।

ਵਾ:-ਅਸ ਜਰਿ=ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਧਨ ਦੀ ਇੱਛਿਆ ਅਤੇ ਪਰ ਜਰਿ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਧਨ ਦੀ ਜੋ ਇੱਛਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਜਰਿ ਰਹੈ=ਸਾੜ ਰਹੇ।

ਵਾ:-ਅਸ ਜਰਿ=ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਵਿਭੂਤੀ ਜੋ ਅਵਿਦਿਆ ਤੇ ਅਲਪਗਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਵਿਭੂਤੀ ਜੋ ਸੂਬਗਤਾ ਤੇ ਸੁਧ ਮਾਇਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਦੁਆਰਾ ਜਦ ਸਾੜ ਰਹੇ ਅਰਥਾਤ ਵਾਚ ਵਾਚ ਭਾਗ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਲਖਸ਼ ਲਖਸ਼ ਭਾਗ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਰਹੇ, ਤਦ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਉਜਾਰਉ ਲਹੈ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੧੪॥

(ਪੰਨਾ ੩੪੧)

ਝਝਾ ਉਰਝਿ ਸੁਰਝਿ ਨਹੀ ਜਾਨਾ ॥ ਰਹਿਓ ਝਝਕਿ ਨਾਹੀ ਪਰਵਾਨਾ ॥

ਝਝੇ ਦੁਆਰਾ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜੀਵ ਨੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਉਰਝਿ=ਫਸਣਾ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਸੁਰਝਿ=ਛੁਟਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ।

ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਝਝਕਿ=ਅਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਕਤ ਝਖਿ ਝਖਿ ਅਉਰਨ ਸਮਝਾਵਾ ॥ ਝਗਰੁ ਕੀਏ ਝਗਰਉ ਹੀ ਪਾਵਾ ॥੧੫॥

ਇਹ ਜੀਵ ਆਪ ਤਾਂ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਝਖਿ ਝਖਿ=ਗੱਪਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਉਰਨ=ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਰਮ ਜਾਲ ਰੂਪੀ ਝਗੜੇ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੁਖ,

ਵਾ:-ਜਨਮ ਮਰਨ ਰੂਪ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ॥੧੫॥

ਵੇਵਾ ਨਿਕਟਿ ਜੁ ਘਟ ਰਹਿਓ ਦੂਰਿ ਕਹਾ ਤਜਿ ਜਾਇ ॥

ਵੇਵੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਘਟ=ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਨਿਕਟ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਤੂੰ ਦੁਆਰਕਾ, ਬਨੇਸਰ, ਪ੍ਰਾਗਰਾਜ, ਹਰਿਦੁਆਰ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਦੂਰ ਕਿਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਜਾ ਕਾਰਣਿ ਜਗੁ ਦੂਢਿਅਉ ਨੇਰਉ ਪਾਇਅਉ ਤਾਹਿ ॥੧੬॥

ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੂਢਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ, ਜਦ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਫੜੀ ਤਾਂ ਤਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਹੀ ਪਾ ਲਿਆ ॥੧੬॥

ਟਟਾ ਬਿਕਟ ਘਾਟ ਘਟ ਮਾਹੀ ॥ ਖੋਲਿ ਕਪਾਟ ਮਹਲਿ ਕਿ ਨ ਜਾਹੀ ॥

ਟੈਂਕੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਤਾਂ ਘਟ ਮਾਹੀ=ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਘਾਟ=ਰਸਤਾ ਬੜਾ ਬਿਕਟ=ਕਠਨ ਹੈ। ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਬ੍ਰਹਮ-ਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਕੁੰਜੀ ਲੈ ਕੇ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਜੇਦਰੇ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਰੂਪੀ ਕਪਾਟ=ਤਖਤੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮਹਲਿ=ਸਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਦੇਖਿ ਅਟਲ ਟਲਿ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਵਾ ॥ ਰਹੈ ਲਪਟਿ ਘਟ ਪਰਚਉ ਪਾਵਾ ॥੧੭॥

ਇਕ ਵੇਰ ਜੇ ਤੂੰ ਅਟੱਲ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖੇਂਗਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹਟ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਂਗਾ। ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਘਟ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਚਉ=ਉਪਦੇਸ਼, ਵਾ:-ਪ੍ਰੇਮ, ਵਾ:-ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਲਪਟ ਰਹਿੰਦਾ ਭਾਵ ਮਿਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੧੭॥

ਠਠਾ ਇਹੈ ਦੂਰਿ ਠਗ ਨੀਰਾ ॥ ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ ਮਨੁ ਕੀਆ ਧੀਰਾ ॥

ਠਠੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਨੇ ਠੱਗੀ ਦੇ ਨੀਰ ਭਾਵ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਜਲ ਵਾਂਗੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਜਾਣ ਕੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ—ਸਟੇ ਸਟੇ ਵਾ:-ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ, ਵਾ:-ਰੋਕ ਰੋਕ ਕੇ ਧੀਰਜਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਿਨਿ ਠਗਿ ਠਗਿਆ ਸਗਲ ਜਗੁ ਖਾਵਾ ॥

ਸੋ ਠਗੁ ਠਗਿਆ ਠਉਰ ਮਨੁ ਆਵਾ ॥੧੮॥

ਜਿਸ ਮੋਹ, ਵਾ:-ਅਗਿਆਨ ਠਗ ਨੇ ਠੱਗ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਖਾਧਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੂਝ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਮੋਹ, ਵਾ:-ਅਗਿਆਨ ਠੱਗ ਨੂੰ ਠੱਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਮਨ ਇਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਆਇਆ।

ਵਾ:-ਜਿਸ ਈਸ਼ਵਰ ਠੱਗ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੁਆਰੇ ਠੱਗ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਖਾਵਾ—ਅਭਾਵ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਦ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਠੱਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਠੱਗ ਬੂਟੀ ਲਗਾ ਕੇ ਠੱਗਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਇਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ॥੧੮॥

ਡਡਾ ਡਰ ਉਪਜੇ ਡਰੁ ਜਾਈ ॥ ਤਾ ਡਰ ਮਹਿ ਡਰੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥

ਡਡੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਡਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਕਿਧਰੇ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਜ ਤੀਕ ਕਿਸੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਉੱਤਰ—

ਤਾ ਡਰ ਮਹਿ = ਤਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਹੀ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਸਮਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਾਣੇ ਉਹ ਵਸਤੂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸੱਪ ਰੱਸੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਦੌੜ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ।

ਜਉ ਡਰ ਡਰੈ ਤ ਫਿਰਿ ਡਰੁ ਲਾਗੈ ॥ ਨਿਡਰੁ ਹੂਆ ਡਰੁ ਉਰ ਹੋਇ ਭਾਗੈ ॥੧੯

ਜਦ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਡਰ ਧਾਰਨ ਵਲੋਂ ਡਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਫਿਰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਡਰ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ ਨਿਡਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਭਾਗੈ — ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥ ੧੯ ॥

ਢਢਾ ਢਿਗ ਢੂਢਹਿ ਕਤ ਆਨਾ ॥ ਢੂਢਤ ਹੀ ਢਹਿ ਗਏ ਪਰਾਨਾ ॥

ਢਢੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ! ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇਰੇ ਢਿਗ=ਸਮੀਪ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਆਨਾ=ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਢੂਢਦਾ ਹੈਂ, ਕਈਆਂ ਦੇ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਢੂਢਦਿਆਂ ਢੂਢਦਿਆਂ ਪ੍ਰਾਣ ਭੀ ਢਹਿ ਗਏ=ਅੰਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।

ਚੜਿ ਸੁਮੇਰਿ ਢੂਢਿ ਜਬ ਆਵਾ ॥ ਜਿਹ ਗੜੁ ਗੜਿਓ ਸੁ ਗੜੁ ਮਹਿ ਪਾਵਾ ॥੨੦॥

ਜਦ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਢੂਢ ਆਇਆ ਤਾਂ ਭੀ ਨਾ ਲੱਭਾ ।

ਵਾ:-ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਢੂਢਿਆ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਲੱਭਾ, ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ—

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੜਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪਾਵਣਾ ਕੀਤਾ ॥੨੦॥

ਠਾਠਾ ਰਣਿ ਰੂਤਉ ਨਰ ਨੇਹੀ ਕਰੈ ॥ ਨਾ ਨਿਵੈ ਨਾ ਫੁਨਿ ਸੰਚਰੈ ॥

ਠਾਠੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਨੁਖ ਰਣ-ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰੂਤਉ=ਰੁਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇਹੀ = ਹਨਤਾਈ ਕਰੇ ।

ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਅਗੇ ਨਿਵੇਂ ਨਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੁਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਚਰੈ = ਮਿਲ ਜਾਵੇ ।

ਧੰਨਿ ਜਨਮੁ ਤਾਹੀ ਕੋ ਗਣੈ ॥ ਮਾਰੈ ਏਕਹਿ ਤਜਿ ਜਾਇ ਘਣੈ ॥੨੧॥

ਤਾਹੀ = ਤਾਂ ਹੀ ਫਿਰ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਜਨਮ ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਗਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਕ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਘਣੈ = ਬਹੁਤੇ ਸੂਰਮੇ ਰਣਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਰਣ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰੁਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇਹੀ = ਹਠਤਾਈ ਕਰੇ ਤੇ ਧੀਰਜ ਰਖੇ। ਨਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਗੇ ਨਿਵੇਂ ਅਤੇ ਨਾਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ। ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਜਨਮ ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਗਿਣੀਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਮਨ, ਅਥਵਾ :- ਅਗਿਆਨ ਜਾਂ ਮੌਹ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਘਣੈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਤਿਆਗ ਕੇ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ੨੧ ॥

ਤਤਾ ਅਤਰ ਤਰਿਓ ਨਹ ਜਾਈ ॥ ਤਨ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹਿ ਰਹਿਓ ਸਮਾਈ ॥

ਤਤੇ ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ--ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤਰਨਾ ਬੜਾ ਅਤਰ--ਦੁਸਤਰ ਭਾਵ ਔਖਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਸ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਤਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਤਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ?

ਉੱਤਰ--

ਤਨ = ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਭਾਵ ਮਨ ਤਿੰਨ ਭਵਨ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਮਾਈ = ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ--ਤਰੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ?

ਉੱਤਰ--

ਜਉ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਤਨ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵਾ ॥ ਤਉ ਤਤਹਿ ਤਤ ਮਿਲਿਆ ਸਚੁ ਪਾਵਾ ॥੨੨

ਜੇਕਰ ਤਿੰਨ ਭਵਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਵੇ।

ਅਥਵਾ--ਜੇਕਰ ਤਿੰਨ ਭਵਨ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਨ = ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਭਾਵ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਵਾ = ਲੈ ਕਰ ਦੇਵੇ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰੇ।

ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਤਤ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਤਤ--ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਚੁ = ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ॥੨੨॥

ਬਥਾ ਅਥਾਹ ਥਾਹ ਨਹੀ ਪਾਵਾ ॥ ਓਹੁ ਅਥਾਹ ਇਹੁ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਾਵਾ ॥

ਬੱਥੇ ਅਖਰ ਦੁਆਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ--ਕਿ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਥਾਹ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਓੜਕ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਥਾਹ = ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਮਨ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

ਥੋੜੈ ਥਲਿ ਥਾਨਕ ਆਰੰਭੈ ॥ ਬਿਨੁ ਹੀ ਥਾਭਹ ਮੰਦਿਰੁ ਬੰਭੈ ॥੨੩॥

ਕਿਉਂਕਿ ਥੋੜੇ ਜੇਹੇ ਥਲਿ = ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਭਾਵ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਪਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਚੁਬਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਰੰਭੈ = ਬਣਾਵਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕੈਸੇ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਮਰਾ ਤਾਂ ਥੋੜੀ ਹੈ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ--

ਥਾਭਹ=ਥੰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਥੰਮਿਆ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਮੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਰੂਪੀ ਥੰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕਲਫਾਂ ਦੁਆਰੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਇਸਥਿਤ ਰਖਿਆ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਕਿਵੇਂ ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੨੩॥

ਦਦਾ ਦੇਖਿ ਜੁ ਬਿਨਸਨਹਾਰਾ ॥ ਜਸ ਅਦੇਖਿ ਤਸ ਰਾਖਿ ਬਿਚਾਰਾ ॥

ਦਦੇ ਅਖਰ ਦੁਆਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਕਿ ਹੋ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਜੈਸੇ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤਰਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅਦੇਖਿ=ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਤੂੰ ਤੈਸਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਰਖਣਾ ਕਰ ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਵੇਰਾਗ ਰੂਪੀ ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ।

ਅਥਵਾ :-ਜੈਸੇ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਦੇਖ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਤੈਸਾ ਹੀ ਸੂਖਮ ਵਿਚਾਰ ਰਖਣਾ ਕਰ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ—ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਦੋ ਰਸਤੇ ਹਨ—ਇਕ ਹਠ ਜੋਗ, ਦੂਜਾ ਭਗਤੀ ਜੋਗ। ਤਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦੋਵੇਂ ਰਸਤੇ ਦਸੋ ? ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਹਠ ਜੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਸ ਕੇ ਫਿਰ ਭਗਤੀ ਜੋਗ ਦਸਣਗੇ।

ਦਸਵੈ ਦੁਆਰਿ ਕੁੰਚੀ ਜਬ ਦੀਜੈ ॥ ਤਉ ਦਇਆਲ ਕੋ ਦਰਸਨੁ ਕੀਜੈ ॥੨੪॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਖਟ ਚੱਕਰਾਂ ਰੂਪੀ ਜੰਦਰਿਆਂ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਰੂਪੀ ਕੁੰਜੀ ਦੇਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਆਲੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਜੰਦਰੇ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਚਾਬੀ ਦੇਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਦਸਾਂ ਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਖੇ ਪੂਰਨ ਜੋ ਦਿਆਲੂ ਹੈ ਤਿਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੨੪॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਇਸ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ ? ਉੱਤਰ—

ਧਧਾ ਅਰਧਹਿ ਉਰਧ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ਅਰਧਹਿ ਉਰਧਹ ਮੰਝਿ ਬਸੇਰਾ ॥

ਧਧੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਅਰਧਹਿ=ਜੀਵ, ਉਰਧ=ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ—

ਅਰਧਹਿ=ਜੀਵ, ਉਰਧਹ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕਰੇ।

ਅਰਧਹ ਛਾਡਿ ਉਰਧ ਜਉ ਆਵਾ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਰਧਹ=ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਰਧ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਆਇਆ—

ਤਉ ਅਰਧਹਿ ਉਰਧ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖ ਪਾਵਾ ॥੨੫॥

ਤਾਂ ਅਰਧਹਿ=ਜੀਵ, ਉਰਧ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਨੰਨਾ ਨਿਸਿਦਿਨੁ ਨਿਰਖਤ ਜਾਈ ॥ ਨਿਰਖਤ ਨੈਨ ਰਹੇ ਰਤਵਾਈ ॥

ਨਨੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਤ ਦਿਨ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰਾਹ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਬਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਿਰਖਤ—ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਨੇਤਰ ਭੀ ਰਤਵਾਈ—ਲਾਲ ਵਾਂ—ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਾਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨਿਰਖਤ ਨਿਰਖਤ ਜਬ ਜਾਇ ਪਾਵਾ ॥ ਤਬ ਲੇ ਨਿਰਖਹਿ ਨਿਰਖ ਮਿਲਾਵਾ ॥੨੬॥

ਨਿਰਖਤ—ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਜਦ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਜਾਇ—ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਪਾਵਣਾ ਕੀਤਾ।

ਤਦ ਨਿਰਖਹਿ—ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਨਿਰਖ—ਵੇਖਣੇ ਜੋਗ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੀਤਾ।

ਵਾਂ—ਦੋਨੋਂ ਵੇਖਣੇ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਐਸੇ ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਕਿ ਵੇਖਣੇ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੇਖਣੇ ਵਾਲੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੀਤਾ ॥੨੬॥

ਪਪਾ ਅਪਰ ਪਾਰੁ ਨਹੀ ਪਾਵਾ ॥ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਸਿਉ ਪਰਚਉ ਲਾਵਾ ॥

ਪਪੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਅਪਰ—ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।

ਵਾਂ—ਤਿਸ ਅਪਰ—ਬਿਅੰਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।

ਤਿਸ ਪਰਮ ਜੋਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਪਰਚਉ ਲਾਵਾ—ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਲਗਾਣਾ ਕਰੇ।

ਪਾਂਚਉ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕਰਈ ॥ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਦੋਉ ਨਿਰਵਰਈ ॥੨੭॥

ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲੋਂ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕਰਈ—ਰੋਕਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪਾਪ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਦੋਨੋਂ ਨਿਰਵਰਈ—ਨਵਿਰਤ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੨੭॥

ਫਫਾ ਬਿਨੁ ਫੁਲਹ ਫਲੁ ਹੋਈ ॥ ਤਾ ਫਲ ਫੰਕ ਲਖੈ ਜਉ ਕੋਈ ॥

ਫਫੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਵੇਂ ਕਟੈਲ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਨੂੰ ਫੁਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਫਲ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਕਰਮ ਧਰਮ ਰੂਪ ਫੁਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾਂ—ਫਫੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਦ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫੁਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਦ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਫਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਮ ਧਰਮ ਉਤਨੇ ਚਿਰ

ਤਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਤਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਯਥਾ—

ਫਲ ਕਾਰਨ ਫੁਲੀ ਬਨਰਾਇ ॥ ਫਲੁ ਲਾਗਾ ਤਬ ਫੁਲੁ ਬਿਲਾਇ ॥

ਗਿਆਨੈ ਕਾਰਨ ਕਰਮ ਅਭਿਆਸੁ ॥ ਗਿਆਨੁ ਭਇਆ ਤਹ ਕਰਮਹ ਨਾਸ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੬੭]

ਤਾਂ ਫਲ ਫੰਕ—ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਫਲ ਦੀ ਚਤੁਰਥ ਭੂਮਿਕਾ ਰੂਪੀ ਫੰਕ=ਫਾੜੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਲਖੈ=ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਣਿ ਨ ਪਰਈ ਫੰਕ ਬਿਚਾਰੈ ॥ ਤਾ ਫਲ ਫੰਕ ਸਭੈ ਤਨ ਫਾਰੈ ॥੨੮॥

ਇਧਰ ਵੀ ਪਹਾੜ, ਉਧਰ ਵੀ ਪਹਾੜ ਹੋਣ ਤੇ ਵਿਚਲੀ ਜੋ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਣ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਈਏ ਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕਈ ਦੂਣਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਫਲ ਦੀ ਚਤੁਰਥ ਭੂਮਿਕਾ ਰੂਪੀ ਫੰਕ=ਫਾੜੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰੂਪ ਦੋਹਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਮਧ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜੋ ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ ਹੈ, ਉਸ ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ ਰੂਪੀ ਦੂਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਅਥਵਾ :—ਦੂਣਿ ਨ ਪਰਈ=ਦੂਣ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਵਾ :—ਦੂਣਿ ਕਹੀਏ ਦੋ ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ,

ਤਾ ਫਲ ਫੰਕ—ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਫਲ ਦੀ ਚਤੁਰਥ ਭੂਮਿਕਾ ਰੂਪੀ ਫਾੜੀ ਨੇ ਕਾਰਨ, ਸੂਖਮ, ਸਬੂਲ ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਤਨ ਫਾਰੈ—ਪਾੜ ਦਿਤੇ ਅਰਥਾਤ ਅਭਾਵ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ॥ ੨੮ ॥

ਬਬਾ ਬਿੰਦਹਿ ਬਿੰਦ ਮਿਲਾਵਾ ॥ ਬਿੰਦਹਿ ਬਿੰਦਿ ਨ ਬਿਛੁਰਨ ਪਾਵਾ ॥

ਬਬੇ ਦੁਆਰਾ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਦ ਬਿੰਦਹਿ—ਜਾਣਨੇ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬਿੰਦ=ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਤਾਂ ਬਿੰਦਹਿ=ਜੀਵ, ਬਿੰਦਿ=ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੁੜਨਾ ਨਹੀਂ ਪਾਵਦਾ।

ਵਾ :—ਦੋਨੋਂ ਜਾਣਨੋਂ ਯੋਗ ਹਨ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਕਿ ਜਾਨਣੇ ਯੋਗ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜਾਨਣੇ ਯੋਗ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਤਾਂ ਬਿੰਦਹਿ=ਜੀਵ ਬਿੰਦਿ=ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੁੜਨਾ ਨਹੀਂ ਪਾਵਦਾ।

ਬੰਦਉ ਹੋਇ ਬੰਦਗੀ ਗਹੈ ॥ ਬੰਦਕ ਹੋਇ ਬੰਧ ਸੁਧਿ ਲਹੈ ॥੨੯॥

ਬੰਦਉ ਹੋਇ = ਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ, ਕਿਉਂਕਿ—

ਬੰਦਕ=ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਬੰਧ ਹੋਇ=ਸਬੰਧੀ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਧਿ ਲਹੈ=ਖਬਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥ ੨੯ ॥

ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥੩੨॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਸੁਧ ਮਨ ਹੀ ਮਲੀਨ ਮਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿਖਿਆ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮਨ ਸਾ=ਮਨ ਸਰੀਰਾ ਭਾਵ ਮਨ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਲਾਹਕਾਰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ॥ ੩੨ ॥

ਇਹੁ ਮਨੁ ਸਕਤੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਸੀਉ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਪੰਚ ਤਤ ਕੋ ਜੀਉ ॥

ਇਹ ਮਨ ਸਕਤੀ—ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਨ ਸੀਉ—ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤੋਗੁਣ ਅੰਸ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੁਧ ਜੋ ਹੋਇਆ, ਸੁਧ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਓਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਮਨੁ ਜੋਗੀ ਮਨੁ ਭੋਗੀਆ ਮਨੁ ਮੂਰਖੁ ਗਾਵਾਰੁ ॥

ਮਨੁ ਦਾਤਾ ਮਨੁ ਮੰਗਤਾ ਮਨ ਸਿਰਿ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੦

ਪੁਨਾ—ਇਹ ਮਨ ਪੰਜਾਂ ਤਤਾਂ ਦੀ ਸਤੋ ਗੁਣ ਅੰਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜੀਉ=ਜੀਵ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹੁ ਮਨੁ ਲੇ ਜਉ ਉਨਮਨਿ ਰਹੈ ॥ ਤਉ ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਕੀ ਬਾਤੈ ਕਹੈ ॥੩੩॥

ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਸ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਜਦ ਉਨਮਨਿ ਰਹੈ—ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਰਹਿਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ॥੩੩॥

ਯਯਾ ਜਉ ਜਾਨਹਿ ਤਉ ਦੁਰਮਤਿ ਹਨਿ ਕਰਿ ਬਸਿ ਕਾਇਆ ਗਾਉ ॥

ਯਯੇ ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਦੁਰਮਤਿ ਹਨਿ—ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰ ਅਤੇ ਕਾਇਆ ਗਾਉ—ਦੇਹ ਰੂਪ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈ।

ਰਣਿ ਰੂਤਉ ਭਾਜੈ ਨਹੀ ਸੂਰਉ ਥਾਰਉ ਨਾਉ ॥੩੪॥

ਰਣ-ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰੂਤਉ=ਰੁਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਿਠ ਦਿਖਾ ਕੇ ਦੌੜੇ ਨਾ, ਥਾਰਉ=ਤਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੂਰਬੀਰ ਹੈ। ਐਸੇ ਹੀ ਜਦ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਰਣ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰੁਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲ ਦੌੜੇ ਨਾ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੂਰਬੀਰ ਮਹਾਤਮਾ ਹੈ ॥੩੪॥

ਰਾਰਾ ਰਸੁ ਨਿਰਸ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥ ਹੋਇ ਨਿਰਸ ਸੁ ਰਸੁ ਪਹਿਚਾਨਿਆ ॥

ਰਾਰੇ ਅੱਖਰ ਦੁਵਾਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੱਸ ਕਰ ਕੇ ਅਰਥਾਤ ਬੇ-ਸੁਆਦਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ।

ਹੈ, ਵਾਹੀ—ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਕਰੀਏ ।

ਵਾ :—ਜਿਸਨੇ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਵਾਹੀ—ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਵਾ :—ਜਿਸਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਹੀ—ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਕਰੀਏ ।

ਵਾ ਜਾਨੇ—ਉਸਦੇ ਜਾਨਣੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਹੁ ਅਰੁ ਓਹੁ ਜਬ ਮਿਲੈ ਤਬ ਮਿਲਤ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇ ॥੩੮॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜੀਵ ਅਤੇ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਮਿਲਣੇ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ॥੩੮॥

ਯਥਾ—ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਗੁੰਗੇ ਗੁਤੁ ਖਾਇਆ ਪੂਛੇ ਤੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ॥

ਸਸਾ ਸੋ ਨੀਕਾ ਕਰਿ ਸੋਧਹੁ ॥ ਘਟ ਪਰਚਾ ਕੀ ਬਾਤ ਨਿਰੋਧਹੁ ॥

ਸਸੇ ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ—ਉਹ ਵੇਦ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਯ ਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਨੀਕਾ—ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋਧਹੁ—ਵਿਚਾਰਨਾ ਕਰੋ ।

ਘਟ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਗਵੰਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਗੱਲ ਨਿਰੋਧਹੁ—ਧਾਰਨਾ ਕਰੋ ।

ਵਾ :—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਗੱਲ ਧਾਰ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰੋਧਹੁ—ਦਮਨ ਕਰੋ ।

ਘਟ ਪਰਚੈ ਜਉ ਉਪਜੈ ਭਾਉ ॥ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਤਹ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਰਾਉ ॥੩੯॥

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਰਚੈ—ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜਦ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਾਉ—ਪਰੇਮ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਨਿਗ੍ਹਾ ਆਉ ਦਾ ਹੈ ॥੩੯॥

ਖਖਾ ਖੋਜਿ ਪਰੈ ਜਉ ਕੋਈ ॥ ਜੇ ਖੋਜੈ ਸੋ ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਈ ॥

ਖਖੇ ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਖੋਜ ਬੁਝਿ ਜਉ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਤਉ ਭਵਜਲ ਤਰਤ ਨ ਲਾਵੈ ਬਾਰਾ ॥੪੦॥

ਜਦ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬੁਝਿ—ਪੁਛ ਕੇ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਭਵਜਲ—ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਬਾਰਾ—ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਂਦਾ ॥੪੦॥

ਸਸਾ ਸੋ ਸਹ ਸੇਜ ਸਵਾਰੈ ॥ ਸੋਈ ਸਹੀ ਸੰਦੇਹ ਨਿਵਾਰੈ ॥

ਸਸੇ ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਸਹ—ਉਸ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਸਹ-ਸਖੀ, ਸਹ-ਨਿਸਚੇ ਸਹਿਤ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਸੇਜਾ ਨੂੰ ਸਵਾਰਦੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸਰਧਾ ਵਸਿਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :-ਉਸ ਸਹ-ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਸਖੀ ਵੇਰਾਗ ਵਿਵੇਕ ਆਦਿਕ ਫੁਲਾਂ ਕਰ ਕੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਪਟੰਬਰ ਤੇ ਕਰੁਣਾ, ਮੈਤ੍ਰੀ ਮੁਦਤਾ ਰੂਪ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀਆਂ ਤਣੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਸਰਵਣ, ਮਨਨ, ਨਿਧਿਆਸਨ, ਤਤ ਤੁਯੇ ਕਾ ਸੋਧਨ ਰੂਪ ਗੁੰਢਿਆਂ ਨਾਲ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਸੇਜਾ ਨੂੰ ਸਵਾਰਦੀ ਹੈ। ਓਹੀ ਸਖੀ ਸਹੀ-ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਸੰਸੇ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅਲਪ ਸੁਖ ਛਾਡਿ ਪਰਮ ਸੁਖਪਾਵਾ॥ਤਬ ਇਹ ਤੀਅ ਓਹੁ ਕੰਤੁ ਕਹਾਵਾ॥੪੧॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਲਪ-ਤੁਛ ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ, ਪਰਮ ਸੁਖ-ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖ ਪਾਵਣਾ ਕੀਤਾ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜੀਵ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸਦਾ ਪਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ :-ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਪਤੀ ਕਹਿਣੇ ਮਾਤ੍ਰ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੪੧॥

ਹਾਹਾ ਹੋਤ ਹੋਇ ਨਹੀ ਜਾਨਾ ॥ ਜਬ ਹੀ ਹੋਇ ਤਬਹਿ ਮਨੁ ਮਾਨਾ ॥

ਹਾਹੇ ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੋਤ-ਹੋਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਲਗਕੇ ਇਸਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ।

ਅੰਨਵੇ ! ਜਦ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨੁ ਮਾਨਾ=ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਕਰੇ ਤਦ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹੈ ਤਉ ਸਹੀ ਲਖੇ ਜਉ ਕੋਈ ॥ ਤਬ ਓਹੀ ਉਹੁ ਏਹੁ ਨ ਹੋਈ ॥੪੨॥

ਸਹੀ-ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਹੈ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਜਾਨਣਾ ਕਰੇ।

ਤਦ ਓਹੀ ਉਹੁ=ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੪੨॥

ਲਿੰਉ ਲਿੰਉ ਕਰਤ ਫਿਰੈ ਸਭੁ ਲੋਗੁ ॥ ਤਾ ਕਾਰਣਿ ਬਿਆਪੈ ਬਹੁ ਸੋਗੁ ॥

ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਲਿੰਉ ਲਿੰਉ = ਲਉਂ ਲਉਂ ਭਾਵ ਟਉਂ ਟਉਂ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਵਾ :-ਲਿੰਉ ਲਿੰਉ = ਇਹ ਵੀ ਲੈ ਲਵਾਂ, ਇਹ ਵੀ ਲੈ ਲਵਾਂ, ਐਸੇ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਵਾ :-ਲਿੰਉ = ਲਿਵ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿੰਉ = ਲਗਾਕੇ ਭੌਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਤਾ ਕਾਰਣਿ = ਤਿਸ ਵਾਸਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਫਿਕਰ ਵਗੈਰਾ ਵਿਆਪਦੇ ਹਨ।

ਲਖਿਮੀਬਰ ਸਿਉ ਜਉ ਲਿਉ ਲਾਵੈ ॥ ਸੋਗੁ ਮਿਟੈ ਸਭ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ॥੪੩॥

ਲਖਮੀ ਦੇ ਬਰ = ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦ ਲਿਵ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੋਗ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਿਅੰਤ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ॥੪੩॥

ਖਖਾ ਖਿਰਤ ਖਪਤ ਗਏ ਕੇਤੇ ॥ ਖਿਰਤ ਖਪਤ ਅਜਹੂੰ ਨਹ ਚੇਤੇ ॥

ਖਖੇ ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ--ਖਿਰਤ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਮਰ ਖਪ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਖਿਰਤ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਖਪਤ=ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਿਤਾਂ ਪਿਤਾਮਾ ਸਭ ਹਰੀਹਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਦੀ ਜੀਵ ਅਜੇ ਭੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੇਤਦੇ, ਵਾ :-ਮੌਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।

ਅਬ ਜਗੁ ਜਾਨਿ ਜਉ ਮਨਾ ਰਹੈ ॥ ਜਹ ਕਾ ਬਿਛੁਰਾ ਤਹ ਬਿਰੁ ਲਹੈ ॥੪੪॥

ਹੁਣ ਵੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਜੇਕਰ ਮਨ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ।

ਵਾ :-ਹੁਣ ਵੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਨਾਸ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ 'ਜਉ ਮਨਾ ਰਹੈ'=ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਹਟ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਿਸੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੪੪॥

(ਪੰਨਾ ੩੪੩)

ਬਾਵਨ ਅਖਰ ਜੋਰੇ ਆਨਿ ॥ ਸਕਿਆ ਨ ਅਖਰੁ ਏਕੁ ਪਛਾਨਿ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਅਸਾਂ ਨੇ ਬਵੰਜਾ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਆ ਕੇ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭੇਦ ਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ ਆਨਿ=ਦੂਤ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ।

ਭੇਦ ਵਾਦੀ ਤਾਂ ਇਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਸਕਿਆ ।

ਵਾ :-ਅਖਰੁ=ਖਿਰਨੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ।

ਸਤ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਬੀਰਾ ਕਹੈ ॥ ਪੰਡਿਤ ਹੋਇ ਸੁ ਅਨਭੈ ਰਹੈ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ--ਅਸਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਇਹ ਸਬਦ ਕਿਹਾ ਹੈ ।

ਜੋ ਸਰੋਸਟ ਪੰਡਤ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਤਾਂ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਅਨਭੈ=ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਹੇਗਾ ।

ਪੰਡਿਤ ਲੋਗਹ ਕਉ ਬਿਉਹਾਰ ॥ ਗਿਆਨ ਵੰਤ ਕਉ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰ ॥

ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਥਾ ਵਾਚੀ ਪੰਡਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਾਣੀ ਵਿਹਾਰ ਮਾਤ੍ਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗੀ ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵਾਚ ਕੇ ਮਾਇਆ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨਗੇ ।

ਯਥਾ--ਬੇਦ ਪਾਠ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਕਾਰ ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰ ॥ [ਪੰਨਾ ੭੯੧]

ਗਿਆਨਵੰਤ--ਬੁਧੀਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾ :-ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਏਹੀ ਬਾਣੀ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ।

ਜਾ ਕੈ ਜੀਅ ਜੈਸੀ ਬੁਧਿ ਹੋਈ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜਾਨੈਗਾ ਸੋਈ ॥੪੫॥੧॥

ਮੁਕਦੀ ਗੱਲ ਕੀ, ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਜੀਅ ਵਿਖੇ ਜੈਸੀ ਬੁਧੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੈਸੇ ਹੀ ਜਾਣੇਗਾ ॥੪੫॥੧॥

(ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਸਟੀਕ ਸਮਾਪਤ)

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬਿਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ

ਉਥਾਨਕਾ-ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਪੰਡਤ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪੰਦਰਾਂ ਬਿਤਾਂ ਅਤੇ ਸੱਤਾਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਬਿਤ ਅਤੇ ਕਿਸ ਵਾਰ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ? ਉੱਤਰ-

॥ਸਲੋਕ॥ ਪੰਦ੍ਰ ਬਿਤੀ ਸਾਤ ਵਾਰ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਉਰਵਾਰ ਨ ਪਾਰ ॥

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਪੰਦਰਾਂ ਬਿਤਾਂ ਅਤੇ ਸੱਤਾਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਰ ਉਰਵਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਕੇ, ਪੰਦਰਾਂ ਬਿਤਾਂ ਅਤੇ ਸੱਤਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਬਿਤਾਂ ਅਤੇ ਸੱਤਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਮਨੁਖ ਦੇ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭਉਣ ਦੇ ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਵਾ:-ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉਰਵਾਰ=ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਦਾ ਸੁਖ ਨਾ ਹੀ ਪਾਰ=ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਲਖੈ ਜਉ ਭੇਉ ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਦੇਉ ॥੧॥

ਜੇ ਸਾਧਿਕ=ਜਗਿਆਸੂ ਸਿਧ=ਮਹਾਤਮਾ ਦੁਆਰੇ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪੇ ਆਪ ਕਰਤਾ ਦੇਉ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਵਾ:-ਉਹ ਐਸੇ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਦਾ ਕਰਤਾ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਦੇਉ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹੈ ॥੧॥

ਬਿਤੀ ॥ ਅੰਮਾਵਸ ਮਹਿ ਆਸ ਨਿਵਾਰਹੁ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਰਾਮੁ ਸਮਾਰਹੁ ॥

ਮਸਿਆ ਦੁਆਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਦੂਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਮਾਰਹੁ=ਚੇਤੇ ਕਰੋ, ਤਾਂ-

ਜੀਵਤ ਪਾਵਹੁ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥ ਅਨਭਉ ਸਬਦੁ ਤਤੁ ਨਿਜੁ ਸਾਰ ॥੧॥

ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪਾ ਲਵੋਗੇ। ਅਨਭਉ=ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਸਬਦੁ=ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਸਭ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ, ਤਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰੋ ॥ ੧ ॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੋਬਿੰਦ ਰੰਗੁ ਲਾਗਾ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ

ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਮਹਿ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਰੰਗੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਸੁਧ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਮਨ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਜਾਗਿਆ ਹੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਪਰਿਵਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰ ॥ ਘਟ ਮਹਿ ਖੋਲੈ ਅਘਟ ਅਪਾਰ ॥

ਪਰਿਵਾ=ਏਕਮ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਦਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉਹ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿਥੇ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ-ਉਹ ਅਪਾਰ-ਬਿਅੰਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਘਟ=ਇਕਰਸ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਖੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਾਲ ਕਲਪਨਾ ਕਦੇ ਨ ਖਾਇ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥੨॥

ਜੋ ਮਨੁਖ ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲ ਦੀ ਕਲਪਨਾ, ਵਾ: ਜਮਕਾਲ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਦਿ ਪੁਰਖ=ਸਭ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆਦਿ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਦੁਤੀਆ ਦੁਹਕਰਿ ਜਾਨੈ ਅੰਗ ॥ ਮਾਇਆ ਬ੍ਰਹਮ ਰਮੈ ਸਭ ਸੰਗ ॥

ਦੂਜ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਹੇ ਅੰਗ-ਪਿਆਰੇ ! ਉਸ ਦਾ ਜਾਨਣਾ ਬੜਾ ਦੁਹਕਰਿ-ਕਠਨ ਭਾਵ ਅੱਖਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਰਮੈ-ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਭਾਵ ਆਤਮਾ ਅਨਾਤਮਾ ਦੋਨੋਂ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਵੇਚਨ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਦੁਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਖੋ ਵਖ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਕ ਹੰਸ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਚੁੰਝ ਮਾਰ ਕੇ ਦੁਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਵਖੋ ਵਖਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਣੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਦੁਧ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਇਕ ਤਤਵੇਤਾ ਮਹਾਤਮਾ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਰੂਪ ਚੁੰਝ ਮਾਰ ਕੇ ਅਰਥਾਤ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਉਚਾਰ ਕੇ ਆਤਮਾ ਅਨਾਤਮਾ ਦਾ ਵਿਵੇਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਦੁਧ ਨੂੰ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਨਾਤਮਾ ਰੂਪ ਜਲ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਭੀ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਠਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਖੰਡ ਰੇਤ ਵਿਖੇ ਭੁਲ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹਾਥੀ ਪਾਸੋਂ, ਵਾ:-ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੁਣੀ ਜਾਂਦੀ, ਪਰ ਕੀੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਖਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ-

ਹਰਿ ਹੈ ਖਾਂਡੁ ਰੇਤੁ ਮਹਿ ਬਿਖਰੀ ਹਾਥੀ ਚੁਨੀ ਨ ਜਾਇ ॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਗੁਰਿ ਭਲੀ ਬੁਝਾਈ ਕੀਟੀ ਹੋਇਕੈ ਖਾਇ ॥੨੩੮॥

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖੰਡ ਰੂਪੀ ਹਰੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਖੰਡ ਮਿੱਠੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਮਿੱਠਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਰੇਤ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਰੇਤ ਵਿਖੇ ਹਰੀ ਰੂਪ ਖੰਡ ਖਿਲਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਰੂਪ ਹਾਥੀ ਪਾਸੋਂ ਨਹੀਂ ਚੁਣੀ ਜਾਂਦੀ।

ਵਾ:-ਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੁਣੀ ਜਾਂਦੀ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ ਹੈ ਕਿ ਕੀੜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਰੂਪ ਖੰਡ ਨੂੰ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ:-ਮਾਇਆ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਾਇਆ ਨਾਮ, ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤੀ, ਭਾਂਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅੰਗ-ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਣੇ।

ਤੀਜਾ ਅਰਥ-ਅੰਗ-ਹੋ ਪਿਆਰੇ ! ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੇਰਾਗ ਤੇ ਗਿਆਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਨਣਾ ਕਰ। ਜੋ ਮਾਇਆ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਦੋ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿਆਗ ਵਿਚੋਂ ਵੇਰਾਗ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ।

ਨਾ ਓਹੁ ਬਢੈ ਨ ਘਟਤਾ ਜਾਇ ॥ ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਏਕੈ ਭਾਇ ॥੩॥

ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਧਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਘਟਣ ਨਾਲ ਉਹ ਘਟ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਅਕੁਲ=ਕੁਲਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਨਿਰੰਜਨ=ਮਾਇਆ ਮਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਹੀ, ਏਕੈ ਭਾਇ=ਇਕ ਰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਵਾ:-ਉਸ ਇਕ ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਭਾਇ-ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ॥੩॥

ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਤੀਨੇ ਸਮ ਕਰਿ ਲਿਆਵੈ ॥ ਆਨਦ ਮੂਲ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ-ਤੀਜ ਬਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਤਾ ਕਰਨੀ ਲਿਆਵੇ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਮਾਨ ਜਾਣੇ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ-ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨ ਸਖੋਪਤਿ ਰੂਪ ਤਿੰਨਾਂ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਮਤਾ ਕਰਨੀ ਲਿਆਵੇ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕਾਵੇ।

ਤੀਜਾ ਅਰਥ-ਤੀਨੇ-ਤ੍ਰਿਕਾਂਡ ਵੇਦ ਵਿਚ ਸਮਤਾ ਕਰਨੀ ਲਿਆਵੇ ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਕਰੇ ਕਿ ਤ੍ਰਿਕਾਂਡ ਵੇਦ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ-ਤ੍ਰਿਕਾਂਡ ਵੇਦ ਕੋਈ ਵਖਰਾ ਵੇਦ ਨਹੀਂ। ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਪਰਕਰਣ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਣ ਉਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਕਾਂਡ ਵੇਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਰਮ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਸੁਧੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਦੀ ਵਿਖੇਪਤਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ।

ਚੌਥਾ ਅਰਥ-ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਮਤੀ ਕਰਨੀ ਲਿਆਵੇ।

ਭਾਵ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਜਾਣੇ।

ਪੰਜਵਾਂ ਅਰਥ-ਵਿਸ ਤੇਜਸ ਪ੍ਰਾਗਯ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਤਾ ਕਰਨੀ ਲਿਆਵੇ ।

ਜੀਵ ਤਿੰਨ ਪਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ-

ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੋ ਜੀਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ 'ਵਿਸ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੋ ਜੀਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ 'ਤੇਜਸ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਸਥੋਪਤ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੋ ਜੀਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਾਗਯ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਵਿਖੇ ਸਮਤਾ ਕਰਨੀ ਲਿਆਵੇ ਭਾਵ ਇਕ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰੇ ।

ਛੇਵਾਂ ਅਰਥ-ਵੈਰਾਟ, ਹਿਰਣਯ ਗਰਭ, ਈਸ਼ਵਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਤਾ ਕਰਨੀ ਲਿਆਵੇ ।

ਚੇਤਨ ਭੀ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ- ਸਮਸ਼ਟੀ ਅਸਥੂਲ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਜੋ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ 'ਵੈਰਾਟ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਸਮਸ਼ਟੀ ਸੂਖਮ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਜੋ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ 'ਹਿਰਣਯ ਗਰਭ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਸਮਸ਼ਟੀ ਕਾਰਨ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਜੋ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਸੱਤਵਾਂ ਅਰਥ-ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਮਤਾ ਕਰਨੀ ਲਿਆਵੇ ਅਰਥਾਤ,

ਭੂਤ, ਭਵਿਖਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਨਿਸਚੇ ਕਰੇ-ਤਾਂ-

ਅਨੰਦ ਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਪਰਮ ਪਦੁ=ਆਤਮ ਪਦ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਉਪਜੈ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ॥ ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਸਦਾ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥੪॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ, ਅਥਵਾ:-ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਦਾ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਚਉਥਹਿ ਚੰਚਲ ਮਨ ਕਉ ਗਹਹੁ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਸੰਗਿ ਕਬਹੁ ਨ ਬਹਹੁ ॥

ਚੌਥ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ ਗਹਹੁ=ਫੜ ਰਖ ਭਾਵ ਕਾਬੂ ਕਰੋ । ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਾ ਬੈਠੋ ।

ਵਾ :-ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਬਹਹੁ=ਰੁੜ੍ਹੇ ਨਾ ।

ਜਲ ਥਲ ਮਾਹੇ ਆਪਹਿ ਆਪ ॥ ਆਪੈ ਜਪਹੁ ਆਪਨਾ ਜਾਪ ॥੫॥

ਜਲਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਆਪ ਹੈ, ਥਲਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਆਪ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਜਾਪ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਪਣਾ ਕਰੋ ।

ਵਾ:-ਜਲਾਂ ਥਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪੇ ਆਪ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਕੇ ਅਭੇਦ ਚਿੰਤਨ ਰੂਪ ਜਾਪ ਜਪਣਾ ਕਰੋ ॥ ੫ ॥

ਪਾਂਚੈ ਪੰਚ ਤਤ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਜੁਗ ਬਿਉਹਾਰ ॥

ਪੰਚਮੀ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਬਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਕਨਿਕ=ਸੋਨਾ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਕਾਮਿਨੀ=ਇਸਤ੍ਰੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੁਗ=ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਧਾ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਕੋਇ ॥ ਜਰਾ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਫੋਰਿ ਨ ਹੋਇ ॥੬॥

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਬੁਢੇਪੇ ਅਤੇ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਚੁੰਦਾ ॥੬॥

ਛਠਿ ਖਟੁ ਚਕ੍ਰ ਛਹੂੰ ਦਿਸ ਧਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਪਰਚੈ ਨਹੀ ਬਿਰਾ ਰਹਾਇ ॥

ਖਸਟਮੀ ਬਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—੧. ਮੂਲਾਧਾਰ, ੨. ਸ੍ਵੇਦਿਸ਼ਠਾਨ, ੩. ਮਨੀ ਪੂਰਕ, ੪. ਅਨਾਹਤ, ੫. ਵਿਸ਼ੁਧ, ੬. ਆਗਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਆਂ ਚੱਕ੍ਰਾਂ ਕਰ ਕੇ ਵਾ:—ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਏ ਅਤੇ ਇਕ ਮਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਆਂ ਚੱਕ੍ਰਾਂ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਸਰੀਰ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਛਹੂੰ ਦਿਸ ਧਾਇ=ਛਿਆ ਪਾਸਿਆਂ—ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉਤਰ, ਦੱਖਣ, ਅਕਾਸ਼ ਪਤਾਲ ਵਲ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼, ਵਾ:—ਪਰਚੈ=ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਦੁਬਿਧਾ ਮੇਟਿ ਖਿਮਾ ਗਹਿ ਰਹਹੁ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੀ ਸੂਲ ਨ ਸਹਹੁ ॥੭॥

ਤਾਂ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਦੁਬਿਧਾ=ਦ੍ਵੈਤ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਖਿਮਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਲ=ਪੀੜਾ (ਤਕਲੀਫ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹਾਰੋ ਭਾਵ ਹੋਰ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ) ॥੭॥

ਸਾਤੈਂ ਸਤਿ ਕਰਿ ਬਾਚਾ ਜਾਣਿ ॥ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਲੇਹੁ ਪਰਵਾਣਿ ॥

ਸੱਤਵੀਂ ਬਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣੋ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਆਤਮ=ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਮ ਰੂਪ ਪਰਵਾਣਿ=ਪਛਾਣ ਲਓ।

ਵਾ:—ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਲਵੋ ਕਿ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ।

ਛੂਟੈ ਸੰਸਾ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ ਦੁਖ ॥ ਸੁੰਨ ਸਰੋਵਰਿ ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ॥੮॥

ਅੰਨਵੇ=ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ ਕਿ ਜੀਵ? ਇਸ ਸੰਸੇ ਦੇ ਛੂਟ ਜਾਣ ਤੇ ਜਦ ਸੁੰਨ=ਅਵਰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਓਗੇ ਤਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰੂਪ ਦੁਖ ਮਿਟ ਜਾਏਗਾ ॥੮॥

ਅਸਟਮੀ ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਕੀ ਕਾਇਆ ॥ ਤਾ ਮਹਿ ਅਕੁਲ ਮਹਾ ਨਿਧਿ ਰਾਇਆ ॥

ਅਸਟਮੀ ਬਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਜੋ ਅੱਠਾਂ ਧਾਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਹੈ (ਭਾਵ ਚਾਰ ਮਾਤਾ ਦੀਆਂ—੧. ਰਕਤ, ੨. ਰੋਮ, ੩. ਨਾੜੀ, ੪. ਤੁਚਾ। ਚਾਰ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ—੫. ਅਸਤ, ੬. ਬੀਰਜ, ੭. ਮਿਝ, ੮. ਚਰਬੀ, ਵਾ:—੧. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ੨. ਮਹਿਤਤ, ੩. ਤ੍ਰਿਧਾ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ।)

ਤਾ ਮਹਿ=ਤਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਅਕੁਲ=ਕੁਲਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਮਹਾਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਰਾਇਆ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਉੱਤਰ—

ਗੁਰ ਗਮ ਗਿਆਨ ਬਤਾਵੈ ਭੇਦ ॥ ਉਲਟਾ ਰਹੈ ਅਭੰਗ ਅਛੇਦ ॥੯॥

ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਗੰਮਤਾ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਦ ਭੇਦ ਨੂੰ ਬਤਾਣ ਤਾਂ ਇਹ

ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਉਲਟਾ ਕੇ, ਅਭੰਗ ਅਛੇਦ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਨਉਮੀ ਨਵੈ ਦੁਆਰ ਕਉ ਸਾਧਿ ॥ ਬਹਤੀ ਮਨਸਾ ਰਾਖਹੁ ਬਾਧਿ ॥

ਨੌਮੀ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਕਿ ਨੌ ਗੋਲਕਾਂ ਵਿਚ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸਾਧਿ—ਰੋਕ ਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਮਨਸਾ—ਵਾਸਨਾ ਵਿਚ ਬਹਤੀ—ਰੁੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਰਖੋ ।

ਲੋਭ ਮੋਹ ਸਭ ਬੀਸਰਿ ਜਾਹੁ ॥ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਜੀਵਹੁ ਅਮਰ ਫਲ ਖਾਹੁ ॥੧੦॥

ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਵੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਓ । ਅਮਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਫਲ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਪ੍ਰਯੰਤ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹੋ ॥੧੦॥

(ਪੰਨਾ ੩੪੪)

ਦਸਮੀ ਦਹ ਦਿਸ ਹੋਇ ਅਨੰਦ ॥ ਛੁਟੈ ਭਰਮੁ ਮਿਲੈ ਗੋਬਿੰਦ ॥

ਦਸਮੀ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਦਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਭਾਵ ਦਸਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲੋਂ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਭਰਮ ਦੇ ਛੁਟ ਜਾਣ ਨਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੀ ਤਤ ਅਨੂਪ ॥ ਅਮਲ ਨ ਮਲਨ ਛਾਹੁ ਨਹੀ ਧੂਪ ॥੧੧॥

ਉਹ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੀ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਅਤੇ ਅਨੂਪ=ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । ਅਮਲ=ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਨ ਮਲਨ=ਰਾਗ ਦੋਸ਼ ਜਾਂ ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ, ਛਾਹ=ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਨਹੀ ਧੂਪ=ਤਮੋਗੁਣ ਨਹੀਂ ।

ਵਾ:-ਛਾਹ ਨਹੀ = ਜੜ੍ਹਤਾ ਨਹੀਂ, ਧੂਪ = ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਵਾ:-ਉਸ ਵਿਚ ਦੁੰਦਵਾਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਅਮਲ = ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਨਾ ਮੈਲਾ ਹੈ, ਨਾ ਛਾਹ ਹੈ, ਨਾ ਧੂਪ ਹੈ ।

ਏਕਾਦਸੀ ਏਕ ਦਿਸ ਧਾਵੈ ॥ ਤਉ ਜੋਨੀ ਸੰਕਟ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਇਕਾਦਸੀ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ--ਸਭ ਧੰਧੇ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਤਰਫ ਦੌੜੇ ਅਰਥਾਤ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਅਤੇ ਅੰਬ੍ਰੀਕ ਰਾਜੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲ ਰੁਚੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਬਹੁਰਿ=ਮੁੜ ਕੇ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕਟ=ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਸੀਤਲ ਨਿਰਮਲ ਭਇਆ ਸਰੀਰਾ ॥ ਦੂਰਿ ਬਤਾਵਤ ਪਾਇਆ ਨੀਰਾ ॥੧੨॥

ਸਰੀਰਾ—ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੀਤਲ—ਸਾਂਤ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਸੁਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਕ ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਬਤਾਂਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਨੀਰਾ—ਨਜ਼ਦੀਕ ਭਾਵ ਅੰਤਹ-ਕਰਣ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥ ੧੨ ॥

ਬਾਰਸਿ ਬਾਰਹ ਉਗਵੈ ਸੂਰ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਬਾਜੇ ਅਨਹਦ ਤੂਰ ॥

ਦੁਆਦਸੀ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬਾਰਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਅਨਹਦ—ਇਕਰਸ ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਸਮੀ ਰੂਪ ਤੂਰ—ਵਾਂਜੋਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਜਦੇ ਹਨ।

ਦੇਖਿਆ ਤਿਹੂੰ ਲੋਕ ਕਾ ਪੀਉ ॥ ਅਚਰਜੁ ਭਇਆ ਜੀਵ ਤੇ ਸੀਉ ॥੧੩॥

ਜਿਸ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਸੀਉ—ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥੧੩॥

ਤੇਰਸਿ ਤੇਰਹ ਅਗਮ ਬਖਾਣਿ ॥ ਅਰਧ ਉਰਧ ਬਿਚਿ ਸਮ ਪਹਿਚਾਣਿ ॥

ਤ੍ਰੇਦਸੀ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੌਂ ਵਿਆਕਰਣ, ਚਾਰ ਵੇਦ, ਇਹ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਛੇ ਅਗਮ—ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਭ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਾ :- ਤੇ×ਰਹ—ਉਹ ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਗਮ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਰਧ ਉਰਧ—ਹੇਠਾਂ ਉਤੇ ਭਾਵ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਇਕ ਸਮਾਨ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।

ਨੀਚ ਉਚ ਨਹੀ ਮਾਨ ਅਮਾਨ ॥ ਬਿਆਪਿਕ ਰਾਮ ਸਗਲ ਸਾਮਾਨ ॥੧੪॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਨੀਚ ਉਚ ਤੇ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਾਮਾਨ—ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਵਿਆਪਕ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ॥੧੪॥

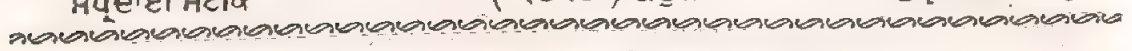
ਚਉਦਸਿ ਚਉਦਹ ਲੋਕ ਮਝਾਰਿ ॥ ਰੋਮ ਰੋਮ ਮਹਿ ਬਸਹਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥

ਚੌਦਸ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਕਿ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਝਾਰਿ—ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਆਂ ਦੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਮੁਰਾਰਿ—ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਧਰਹੁ ਧਿਆਨ ॥ ਕਥਨੀ ਕਬੀਐ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ॥੧੫॥

ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿਕ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰੇ ਅਤੇ ਕਥਨੀ ਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰੇ। ਯਥਾ—

ਸਾਜਨੁ ਦੁਸਟੁ ਜਾ ਕੇ ਏਕ ਸਮਾਨੈ ॥ ਜੇਤਾ ਬੋਲਣੁ ਤੇਤਾ ਗਿਆਨੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੪੬]

ਪ੍ਰਨਿਉ ਪੂਰਾ ਚੰਦ ਅਕਾਸ ॥ ਪਸਰਹਿ ਕਲਾ ਸਹਜ ਪਰਗਾਸ ॥

ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਵੇਂ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਅਕਾਸ ਵਿਚ ਚੰਦਮਾ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਲਾ=ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਪਸਰਨ ਕਰਕੇ ਸੁਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਹੀ ਪੂਰਨ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਮੇਲ ਹੋਣਾ ਹੈ ਏਹੀ ਇਕ ਪੂਰਨ-ਮਾਸੀ ਦੀ ਰਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਜਦ ਰਿਦੇ ਰੂਪ ਅਕਾਸ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਚੰਦਮਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੈ ਏਹੀ ਕਲਾਂ ਪਸਰੀਆਂ।

ਵਾ :—ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਏ, ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਇਕ ਮਨ ਇਹ ਸੋਲਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਦਮਨ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਸੋਲਾਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਪਸਰਨੇ ਕਰ ਕੇ ਸੁਤੇ ਹੀ ਪੰਜਵੀਂ, ਛੇਵੀਂ, ਸੱਤਵੀਂ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਮਧਿ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਥੀਰ ॥ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਰਮਹਿ ਕਬੀਰ ॥੧੬॥

ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਦਿ ਮਧ ਅੰਤ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਥੀਰ=ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਰਮਹਿ=ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ ਕਰੋ ॥ ੧੬ ॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਵਾਰ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ ੨ ॥

ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਕੇ ਕਿਹਾ—ਸੱਤਾਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਤੱਬ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ? ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਬਾਰ ਬਾਰ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥

ਦੋ ਵਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ ਪੰਜ ਵਾਰ ਉਪਰੋਂ ਲਓ ਭਾਵ ਸੱਤਾਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰੋ।

ਵਾ :—ਬਾਰ ਬਾਰ=ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰੋ।

ਵਾ :—ਬਾਰ ਬਾਰ=ਰੋਮ ਰੋਮ, ਵਾ :—ਬਾਲਕੇ ਬਾਲਕੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਅਥਵਾ :—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ=ਵਰਜ ਵਰਜ ਭਾਵ ਰੋਕ ਰੋਕ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰੋ।

ਵਾ :—ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਾਰ ਬਾਰ=ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖਲੋ ਕੇ।

ਵਾ :—ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਰੂਪੀ ਬਾਰ=ਵਾੜ ਨੂੰ ਬਾਰ=ਸਾੜ ਫੁਕ ਕੇ।

ਵਾ :—ਬਾਰ=ਜਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਰ=ਵਾੜ ਕੇ ਅਰਥਾਤ ਜਲ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰੋ।

ਗੁਰ ਗਮਿ ਭੇਦੁ ਸੁ ਹਰਿ ਕਾ ਪਾਵਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਗਿਆਨ ਗੰਮ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਉਸ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਭੇਦ ਪਾਉਣਾ ਕਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਆਦਿਤ ਕਰੈ ਭਗਤਿ ਆਰੰਭ ॥ ਕਾਇਆ ਮੰਦਰ ਮਨਸਾ ਬੰਭ ॥

ਆਦਿਤ=ਐਤਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕਰੇ ।

ਦੇਹ ਰੂਪ ਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਮਨਸਾ ਬੰਭ=ਵਾਸਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕੇ ।

ਅਹਿਨਿਸਿ ਅਖੰਡ ਸੁਰਹੀ ਜਾਇ ॥ ਤਉ ਅਨਹਦ ਬੇਣੁ ਸਹਜ ਮਹਿ ਬਾਇ ॥੧॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਅਖੰਡ=ਇਕਰਸ ਸੁਰਹੀ=ਬਿਰਤੀ ਜਾ ਕੇ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਵਾ:-ਅਖੰਡ=ਸਜਾਤੀ ਵਿਜਾਤੀ ਸੁਗਤ ਭੇਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਰਹਿਣਾ ਕਰੇ ।

ਤਾਂ ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਆਪਣੀ=ਬੇਣੁ ਬਨਾਵਟ ਹੈ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਨਹਦ=ਇਕਰਸ ਰਿਚੇ ਵਿਚ ਸਹਜ=ਗਿਆਨ ਨਾਲ,

ਵਾ:-ਸਹਜ=ਨਿਰਜਤਨ ਭਾਵ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਬਾਇ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸੋਮਵਾਰ ਸਸਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਝਰੈ ॥ ਚਾਖਤ ਬੋਗਿ ਸਗਲ ਬਿਖ ਹਰੈ ॥

ਸੋਮਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰੂਪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਝਰੈ=ਵਰਸਦੇ ਹਨ ।

ਜੋ ਮਨੁਖ ਉਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਵਾ:-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਚਖਦਾ ਭਾਵ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਸਭ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਬਾਣੀ ਰੋਕਿਆ ਰਹੈ ਦੁਆਰ ॥ ਤਉ ਮਨੁ ਮਤਵਾਰੋ ਪੀਵਨਹਾਰ ॥੨॥

ਬਾਣੀ ਆਦਿਕ ਦੁਆਰ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲਕਾਂ ਸਮੇਤ ਰੋਕ ਰਹਿਣਾ ਕਰੇ ਭਾਵ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਵੇ ।

ਵਾ:-ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਰ ਰੁਕ ਰਹਿਣਾ ਕਰੇ ਭਾਵ ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰੁਝਿਆ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਨ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ ਮਤਵਾਰੋ=ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਮੰਗਲਵਾਰੇ ਲੇ ਮਾਹੀਤਿ ॥ ਪੰਚ ਚੋਰ ਕੀ ਜਾਣੈ ਰੀਤਿ ॥

ਮੰਗਲਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਮਾਹੀਤਿ=ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਾਹੀਤਿ=ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ ਮਾਹੀਤਿ=ਸਿਖਿਆ ਲੈਣਾ ਕਰੇ ਅਤੇ-ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ।

ਘਰ ਛੋਡੇ ਬਾਹਰਿ ਜਿਨਿ ਜਾਇ ॥ ਨਾਤਰੁ ਖਰਾ ਰਿਸੈ ਹੈ ਰਾਇ ॥੩॥

ਸਤਿਸੰਗ, ਅੰਤਮਖ ਬਿਰਤੀ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਨੂੰ ਛੋਡੇ ਬਾਹਰ ਮਰਾ ਜਾਵੇ।

ਨਾਤਰੁ=ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਬਾਹਰ ਮੁਖ ਬਿਰਤੀ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਰਾਇ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਰਾਜਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਚੰਗਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੇਗਾ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਗੁਸੇ ਹੋਵੇਗਾ ॥੩॥

ਬੁਧਵਾਰਿ ਬੁਧਿ ਕਰੈ ਪ੍ਰਾਸ ॥ ਹਿਰਦੈ ਕਮਲ ਮਹਿ ਹਰਿ ਕਾ ਬਾਸ ॥

ਬੁਧਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ— ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਕਮਲ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਨਿਸਚੇ ਕਰੇ।

ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਦੋਊ ਏਕ ਸਮ ਧਰੈ ॥ ਉਰਧ ਪੰਕ ਲੈ ਸੂਧਾ ਕਰੈ ॥੪॥

ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਵੇਰਾਗ, ਗਿਆਨ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਮਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਧਾਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਦੋ ਖੰਭਾਂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਛੀ ਉਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਵਾ :—ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦੋ ਜੀਵ ਈਸ਼ਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਨਾ ਕਰ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਪਾਧੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ।

ਉਰਧ ਪੰਕ ਲੈ—ਉਲਟੇ ਹੋਏ ਹਿਰਦੇ ਕਮਲ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸਿਧਾ ਕਰੇ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਹਟਾਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੋੜੇ।

ਵਾ :—ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੰਕ ਲੈ—ਧੂੜ ਲੈ ਕੇ ਉਲਟੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਸਿਧਾ ਕਰੇ ॥੪॥

ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਬਿਖਿਆ ਦੇਇ ਬਹਾਇ ॥ ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਏਕ ਸੰਗਿ ਲਾਇ ॥

ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ—ਵੀਰਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਵੇਰਾਗ ਰੂਪ ਨਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਇ—ਰੋੜ੍ਹ ਦੇਹ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੋ ਨਾਲ ਲਗਾਣਾ ਕਰ, ਭਾਵ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਨਿਸਚੇ ਕਰ।

ਵਾ :—ਤੀਨਿ ਦੇਵ=ਵੈਰਾਟ, ਹਿਰਣਯ ਗਰਭ, ਈਸ਼ਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਾਉਣਾ ਕਰ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਕਰ।

ਵਾ :—ਤੀਨਿ ਦੇਵ=ਵਿਸ਼, ਤੇਜਸ, ਪਰਾਗ੍ਯ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਖੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਾਣਾ ਕਰ
ਤੀਨਿ ਨਦੀ ਤਹ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਮਾਹਿ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਸਮਲ ਧੋਵਹਿ ਨਾਹਿ ॥੫॥

ਜਿਥੇ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਸੁਖਮਨਾ ਰੂਪ ਤਿੰਨ ਨਦੀਆਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਸ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਰੂਪ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋਗਾਨੰਦ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਨਾਹਿ—ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਸਮਲ=ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਧੋਣਾ ਕਰ।

ਅਥਵਾ—ਜਿਥੇ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ, ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਤਿੰਨ ਨਦੀਆਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਸ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨਾਹਿ—ਨਹਾ ਕੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਧੋਣਾ ਕਰ ॥੫॥

ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਸਹਾਰੈ ਸੁ ਇਹ ਬ੍ਰਤਿ ਚੜੈ ॥ ਅਨਦਿਨ ਆਪਿ ਆਪ ਸਿਉ ਲੜੈ ॥

ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ=ਸੁਕਰਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁਖ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ=ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰੈ=ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਇਸ ਪੂਰਬ ਕਹੇ ਹੋਏ ਵਰਤ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਆਪਾ ਭਾ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਆਪਾ ਭਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਰਖੀ ਪਾਂਚਉ ਰਾਖੈ ਸਬੈ ॥ ਤਉ ਦੂਜੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਪੈਸੈ ਕਬੈ ॥੬॥

ਪੰਜ ਜੋ ਸੁਰਖੀ=ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਰੂਪ ਰਸ ਗੰਧ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕ ਰਖੇ ਤਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਕਦੇ ਭੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ॥੬॥

ਥਾਵਰ ਥਿਰੁ ਕਰਿ ਰਾਖੈ ਸੋਇ ॥ ਜੋਤਿ ਦੀ ਵਟੀ ਘਟ ਮਹ ਜੋਇ ॥

ਥਾਵਰ=ਛਨਿਛਰਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਥਿਰਭੀ ਨੂੰ ਇਸਥਿਤ ਕਰ ਰਖੇ।

ਵਾ:-ਉਸ ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ ਇਸਥਿਤ ਕਰਕੇ ਰਖੇ। ਜੋਤਿ=ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਟੀ ਨੂੰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚ ਜੋੜੇ।

ਵਾ:-ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਦੀ ਵਟੀ ਉਤੇ ਜੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਦੀਵਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਤੇਲ ਪਾ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਟੀ ਜੋੜ ਕੇ, 'ਸਚੁ ਬੁਝਣੁ ਆਣਿ ਜਲਾਈਐ ॥' ਸੱਚ ਦਾ ਬੁਝਣਾ ਹੀ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦੀਵੇ ਦਾ ਜਗਾਣਾ ਕਰੇ, ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਦੀਵੇ ਦੇ ਜਗਾਉਣ ਕਰਕੇ-

ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਭਇਆ ਪ੍ਰਕਾਸੁ ॥ ਤਬ ਹੂਆ ਸਗਲ ਕਰਮ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥੭॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਦੇ, ਵਾ:-ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਨੰਤ ਫਿਰ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ॥੭॥ ਯਥਾ-

ਗਿਆਨੈ ਕਾਰਨ ਕਰਮ ਅਭਿਆਸੁ ॥ ਗਿਆਨੁ ਭਇਆ ਤਹ ਕਰਮਹ ਨਾਸੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੧੬੭

(ਪੰਨਾ ੩੪੫)

ਜਬ ਲਗੁ ਘਟ ਮਹਿ ਦੂਜੀ ਆਨ ॥ ਤਉ ਲਉ ਮਹਲਿ ਨ ਲਾਭੈ ਜਾਨ ॥

ਜਦ ਤਕ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਾਨਣਾ ਕਰੋ ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਮਹਲਿ=ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਭ ਸਕਦਾ। ਵਾ:-ਸਰੂਪ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਰਮਤ ਰਾਮ ਸਿਉ ਲਾਗੋ ਰੰਗੁ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਤਬ ਨਿਰਮਲ ਅੰਗ ॥੮॥੧॥

ਰਾਮ ਕਈ ਹਨ। ਯਥਾ-

ਏਕ ਰਾਮ ਦਸਰਥ ਕਾ ਬੋਟਾ ॥ ਏਕ ਰਾਮ ਘਟ ਘਟ ਮਹਿ ਲੇਟਾ ॥

ਏਕ ਰਾਮ ਕਾ ਸਗਲ ਪਸਾਰਾ ॥ ਏਕ ਰਾਮ ਸਭਹੂੰ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹ ਰਾਮ ਸਮਝਣਾ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਮਤ ਰਾਮ=ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਰੰਗੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਅੰਗ-ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੁਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੮॥੧॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀਉ ਕੀ ੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਆਪ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਇਹ ਦਸੋ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਾਰਦਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਉੱਤਰ—

ਦੇਵਾ ਪਾਹਨ ਤਾਰੀਅਲੇ ॥ ਰਾਮ ਕਹਤ ਜਨ ਕਸ ਨ ਤਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਦ ਕਿ ਪਾਹਨ=ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੇ ਦੇਵਾ ਪੰਡੇ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਖਿਆਤ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਤਰੇਗਾ ਭਾਵ ਜ਼ਰੂਰ ਤਰੇਗਾ ॥੧॥

ਸਾਖੀ—ਦੇਵਾ ਪੰਡੇ ਦੀ

ਉਦਯਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਚਤੁਰਭੁਜ ਸਵਾਮੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਇਕ ਦੇਵਾ ਨਾਮ ਦਾ ਪੰਡਾ ਸੀ। ਦੋ ਵੇਲੇ ਕਥਾ ਭੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਨਿਤਨੇਮ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸੀ। ਉਦਯਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਰਤੀ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਵੇਲੇ ਚਤੁਰਭੁਜ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਇਕ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਰੋਜ਼ ਮੂਰਤੀ ਪਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਸੀ, ਉਹੀ ਮਾਲਾ ਰਾਜਾ ਦੇ ਆਉਣ ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਗਲ ਪਹਿਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਉਡੀਕ ਕੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਗਲੋਂ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਉਤਾਰਕੇ ਆਪਣੇ ਗਲ ਪਾ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਇਤਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਰਥ ਆਉਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਕੰਨੀਂ ਪੈ ਗਈ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਝਟ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗਲੋਂ ਮਾਲਾ ਲਾਹਕੇ ਮੁੜ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਦੇ ਗਲ ਪਾ ਦਿਤੀ, ਪਰ ਕਾਹਲੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਜੇਹਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਦਾ ਇਕ ਚਿੱਟਾ ਵਾਲ ਮਾਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗ ਗਿਆ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਬੂਹਾ ਆ ਖੜਕਾਇਆ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਝਟ ਆ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਰਾਜਾ ਜੀ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਗੇ ਡੰਡਵਤ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਦੇਵਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਦੇ ਗਲ 'ਚੋਂ ਮਾਲਾ ਉਤਾਰ ਕੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਿਤਾ। ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਚਿੱਟਾ ਵਾਲ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਵੇਖਕੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਤਾੜ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਬੁਢੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਲ 'ਚੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗਲ ਪਾਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਗਲ ਪਾ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਤਦ ਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਵਿਅੰਗ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਹਾ—ਪੁਜਾਰੀ ਜੀ ! ਕੀ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਧੌਲੇ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜੀ ਹਾਂ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਧੌਲੇ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਕਲ ਸਵੇਰੇ ਆ ਕੇ ਵੇਖਾਂਗਾ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਤਾਂ

ਚਲੇ ਗਏ, ਪਿਛੋਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਣ ਲਗ ਪਏ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਮੇਰੀ ਭੁਲ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਬਸ ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣੀ ਪਏਗੀ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੇਵਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆਈ ਦਿਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਅਰ ਸਾਰੀ ਚਾਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਾਰੀ, ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਿਹਾ—
ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ !—

ਭਗਤ ਵਫਲ ਜਬ ਮੈਂ ਸੁਣਿਓ, ਤਬ ਮੈਂ ਦੀਨੋ ਰੋਇ ॥

ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਜਬ ਹਰਿ ਸੁਣਿਓ, ਰਹਿਓ ਭਰੋਸੇ ਸੋਇ ॥

ਤਬਾ—ਭਗਤ ਵਫਲ ਸੁਨਿ ਹੋਤ ਹੋ ਨਿਰਾਸ ਰਿਦੈ, ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸੁਨਿ ਆਸਾ ਉਰਧਾਰਿ ਹੋਂ ॥

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸੁਨਿ ਕੰਪਤਹੋਂ ਅੰਤਰਿ ਗਤਿ, ਦੀਨ ਕੈ ਦਇਆਲ ਸੁਨਿ ਭੈ ਭ੍ਰਮ ਟਾਰ ਹੋਂ ॥

ਜਲਧਰ ਸੰਗਮ ਕੈ ਅਫਲ ਸੇਬਲ ਦ੍ਰੁਮ, ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਸਨਬੰਧ ਮਲਗਾਰ ਹੋਂ ॥

ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਕਰਿ ਨਰਕ ਹੂੰ ਨ ਪਾਵਉ ਠਉਰ, ਤੁਮਰੇ ਬਿਰਦੁ ਕਰ ਆਸਰੋ ਸਮਾਰ ਹੋਂ ॥੫੦੩॥

[ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੇਵੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਅਰਜ਼ੋਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਪਰ ਰੋਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਦਿਤੇ । ਜਿਦ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਨੇ ਉਦਾਸ-ਤਾਈ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਗੈਰਾ ਵਾਲੀ ਨਿਤ ਕਿਰਿਆ ਕੀਤੀ, ਪਰੰਤੂ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਡਾਢਾ ਸਵਾਦ ਆਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿਚ ਸੀ । ਜਦ ਆਪਣੀ ਨਿਤ ਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਮੰਦਰ ਦਾ ਬੁਹਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਫਿਰ ਤਾਂ ਦੇਵਾ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਉਹ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਜੋ ਗੁੰਗੇ ਦੇ ਗੁੜ ਖਾਣ ਮਨਿੰਦ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ।

ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਲੰਮਾ ਤੇ ਧੌਲਾ ਦਾੜ੍ਹਾ ਵੇਖ ਕੇ ਅਨੰਦ ਦੀ ਹਦ ਨਾ ਰਹੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਭੀ ਆਰਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਆ ਪਹੁੰਚਾ । ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਸੰਜੁਗਤ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ । ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਇਹ ਬੁਢੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਰੋਮ ਚਿਮੜਾ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਵਾਲ ਕਿਵੇਂ ਉੱਗ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਰਾਜਾ ਨੇ ਉਹ ਰੋਮ ਖਿਚੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਲ ਵਿਚੋਂ ਪੁੱਟੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਲਹੂ ਨਿਕਲ ਆਇਆ । ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਆਪ ਗਸ ਖਾ ਕੇ ਡਿਗ ਪਿਆ । ਕੁਝ ਕੁ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਸੁਰਤ ਆਈ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਤੁਰਭੁਜ ਸੁਆਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅੱਜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਇਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ । ਜਦ ਤਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਰਹੇ ਤਦ ਤਕ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਵੇ । ਜਦ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਏ ਫੇਰ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ, ਏਨਾਂ ਹੀ ਦੰਡ ਬਹੁਤ ਹੈ । ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਦਯਪੁਰ ਦਾ ਕੋਈ ਭੀ ਰਾਜਾ ਅੱਜ ਤਕ ਉਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕੇਵਲ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਹੀ ਜਾ ਕੇ

ਦਰਸਨ ਕਰਕੇ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੇ ਦੇਵਾ ਪੰਡੇ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਾਖਿਆਤ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਭਲਾ ਇਹ ਜਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਤਰੇਗਾ ਭਾਵ ਜ਼ਰੂਰ ਤਰੇਗਾ ।

ਅਥਵਾ-ਜਿਸ ਦੇਵਾ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਸਮੇਂ ਪਾਹਨ=ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਪਹਾੜ ਤਾਰਨਾ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਤਿਸ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਮਨੁਖ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਤਰੇਗਾ ਭਾਵ ਜ਼ਰੂਰ ਤਰੇਗਾ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਰਾਮ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਉੱਤਰ-

ਤਾਰੀਲੇ ਗਨਿਕਾ ਬਿਨੁ ਰੂਪ ਕੁਬਿਜਾ ਬਿਆਧਿ ਅਜਾਮਲੁ ਤਾਰੀਅਲੇ ॥

ਗਨਿਕਾ=ਵੇਸ਼ਵਾ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ, ਬਿਨੁ ਰੂਪ ਕੁਬਿਜਾ=ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਕੁੱਝੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ । ਜਿਸ ਬਿਆਧ ਨੇ ਚਤੁਰਭੁਜ ਪੰਛੀ ਫੜ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਤਾ ਸੀ ਉਸ ਬਿਆਧ ਨੂੰ ਭੀ ਤਾਰਿਆ, ਅਜਾਮਲ ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਭੀ ਤਾਰਿਆ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਪ੍ਰਭਾਸ ਛੇਤ੍ਰ ਵਿਚ ਜਾਦਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਕੇ ਪਿੱਪਲ ਥਲੇ ਗੋਡੇ ਉਤੇ ਲਤ ਰਖ ਕੇ ਆ ਬਿਰਾਜੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਦਮ ਲਿਸ਼ਕਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਬਧਿਕ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਹਰਨ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਚਮਕਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਨੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਰਖ ਕੇ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ । ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤ ਵੇਖ ਕੇ ਬੜਾ ਪਛੁਤਾਇਆ ਤੇ ਮੁਆਫੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ ਤਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਪਸਚਾਤਾਪ ਨਾ ਕਰ ਸਾਡੀ ਭਵਿਖਤ ਹੀ ਐਸੀ ਸੀ ਅਸਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਹਥੋਂ ਹੀ ਮਰਨਾ ਸੀ ।

ਯਥਾ--

ਜਾਇ ਸੁਤਾ ਪਰਭਾਸ ਵਿਚ, ਗੋਡੇ ਉਤੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਵਿਚ ਪਦਮ ਹੈ ਝਿਲਮਿਲ ਝਲਕੇ ਵਾਂਗੀ ਤਾਰੇ ॥ ਬਧਕ ਆਯਾ ਭਾਲਦਾ, ਮਿਰਗੈ ਜਾਣ ਬਾਣ ਲੈ ਮਾਰੇ ॥ ਦਰਸਨ ਡਿਠੋਸ ਜਾਇਕੇ, ਕਰਣਪਲਾਵ ਕਰੈ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ॥ ਗਲ ਵਿਚ ਲੀਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਵਗੁਣ ਕੀਤੇ ਹਰਿ ਨ ਚਿਤਾਰੇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤੋਖਿਆ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ ਬਿਰਦ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਭਲੇ ਭਲੇ ਕਰ ਮੰਨੀਅਨਿ, ਬੁਰਿਆਂ ਦੇ ਹਰਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ ॥ ਪਾਪ ਕਰੰਦੇ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ੧੦ ॥

ਉਸੀ ਗੱਲ ਦਾ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਚਰਨ ਬਧਿਕ ਜਨ ਤੇਊ ਮੁਕਤਿ ਭਏ ॥ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਿਨ ਰਾਮ ਕਹੇ ॥੧॥

ਜਿਸ ਬਧਿਕ-ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਨ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਭੀ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਹਾ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਦਾਸੀ ਸੁਤ ਜਨੁ ਬਿਦਰੁ ਸੁਦਾਮਾ ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਕਉ ਰਾਜ ਦੀਏ ॥

ਦਾਸੀ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋ ਬਿਦਰ ਜਨ, ਵਾ:-ਨਾਰਦ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ। ਦਲਿੱਦੀ ਸੁਦਾਮੇ ਨੂੰ ਭੀ ਤਾਰਿਆ ਤੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਨੋਟ :-ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਨਾਨਾ ਸੀ।

ਜਪ ਹੀਨ ਤਪ ਹੀਨ ਕੁਲ ਹੀਨ ਕ੍ਰਮ ਹੀਨ ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਡੇਉ ਤਰੇ ॥੨॥੧॥

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਜਪਹੀਨ-ਕੁਬੀ, ਤਪਹੀਨ-ਗਨਿਕਾ, ਕੁਲਹੀਨ-ਬਿਆਧ, ਬਧਿਕ ਅਤੇ ਬਿਦਰ ਆਦਿਕ, ਕ੍ਰਮਹੀਨ-ਅਜਾਮਲ ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਤਾਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ॥੨॥੧॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕੇ ਪਦੇ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ

੧ ਓ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤ ਜੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮੇਰੀ ਸੰਗਤਿ ਪੋਚ ਸੋਚ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ॥ ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ ਕੁਟਿਲਤਾ ਜਨਮੁ ਕੁਭਾਂਤੀ ॥੧॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਮੈਨੂੰ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਇਹੋ ਸੋਚ=ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸੰਗਤ ਪੋਚ=ਨੀਚਾਂ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਮ ਦੇ ਕੱਟਣੇ ਵਢਣੇ ਵਾਲਾ ਮੇਰਾ ਕਰਮ ਵੀ ਕੁਟਿਲਤਾ=ਖੋਟਾ ਹੈ, ਜਨਮ ਵੀ ਕੁਭਾਂਤੀ=ਖੋਟੇ ਲਗਨ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁੰਦਰ ਜ਼ਾਤੀ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ॥੧॥

ਰਾਮ ਗੁਸਈਆ ਜੀਅ ਕੇ ਜੀਵਨਾ ॥ ਮੋਹਿ ਨ ਬਿਸਾਰਹੁ ਮੈ ਜਨੁ ਤੇਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ

ਹੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਰੂਪ, ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਗੁਸਈਆ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ! ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਭੁਲਾਓ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਜਨ ਹਾਂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੇਰੀ ਹਰਹੁ ਬਿਪਤਿ ਜਨ ਕਰਹੁ ਸੁਭਾਈ ॥

ਚਰਣ ਨ ਛਾਡਉ ਸਰੀਰ ਕਲ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥

ਮੇਰੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰੂਪ ਬਿਪਤਾ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਜਨ ਦੀ ਸੁਭਾਈ=ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ। ਵਾ:-ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਜਨ ਨੂੰ ਸੰਭਨੀਕ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਛਡਾਂਗਾ, ਕਲ=ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਭਾਵੇਂ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਵਾ:-ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨ ਨਹੀਂ ਛਡਾਂਗਾ ਕਲ ਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸਰੀਰ ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ ਚਲਿਆ ਜਾਏ।

ਵਾ:-ਸੁੰਦਰ ਚਰਨ ਨਹੀਂ ਛਡਾਂਗਾ ਸਰੀਰ ਭਾਵੇਂ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਥਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ॥੨॥

ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਪਰਉ ਤੇਰੀ ਸਾਭਾ॥ ਬੇਰਿਗਿ ਮਿਲਹੁ ਜਨ ਕਰਿ ਨ ਬਿਲਾਂਬਾ ॥੩॥੧॥

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਾਭਾ—ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਆ ਕੇ ਮਿਲੋ, ਆਪ ਬਿਲਾਂਬਾ=ਦੇਰੀ ਨਾ ਕਰੋ ॥੩॥੧॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਭਗਤ ਜੀ ! ਜਿਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪਰਹਿੰਦੇ ਹੋ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਕੀ ਕੀ ਸੁਖ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਅਬਾਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ? ਉੱਤਰ—

ਬੇਗਮ ਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੋ ਨਾਉ ॥ ਦੁਖੁ ਅੰਦੋਹੁ ਨਹੀ ਤਿਹਿ ਠਾਉ ॥

ਜਿਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਿਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ 'ਬੇਗਮਪੁਰਾ' ਹੈ।

ਭਾਵ ਖੌਫ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਦੁਖ ਅਤੇ ਅੰਦੋਹ=ਸੰਸਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਾਂ ਤਸਵੀਸ ਖਿਰਾਜੁ ਨ ਮਾਲੁ ॥ ਖਉਫੁ ਨ ਖਤਾ ਨ ਤਰਸੁ ਜਵਾਲੁ ॥੧॥

ਉਥੇ ਤਸਵੀਸ=ਸਰਮਿੰਦਗੀ, ਵਾ:-ਖਰਾਬੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਮਾਲ ਦਾ ਖਿਰਾਜ=ਛਿਲਨਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮਸੂਲ ਨਹੀਂ। ਪਾਪ ਰੂਪ ਸੰਚਤ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਮਾਲ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤੇ ਜਗਾਤ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਖਉਫੁ=ਡਰ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਖਤਾ=ਗੁਨਾਹ ਹੈ, ਨਾ ਤਰਸੁ=ਦਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਵਾਲੁ=ਪੀੜਾ ਵਾ:-ਘਾਟਾ ਹੈ ॥੧॥

ਅਬ ਮੋਹਿ ਖੂਬ ਵਤਨ ਗਹ ਪਾਈ ॥ ਉਹਾਂ ਖੈਰਿ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੁਣ ਮੈਂ ਚੰਗੇ ਵਤਨ=ਦੇਸ ਦੀ ਗਹ=ਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਉਥੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਖੈਰਿ=ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ॥ ਦੋਮ ਨ ਸੋਮ ਏਕ ਸੋ ਆਹੀ ॥

ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਦਾ=ਸਰੇਸ਼ਟ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਦਾਇਮੁ=ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਾਇਮੁ=ਇਸਥਿਤ ਰੂਪ ਹੈ। ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦੋਮ=ਦੂਜਾ ਵਜ਼ੀਰ ਨਹੀਂ, ਸੋਮ=ਤੀਜਾ ਬਖਸ਼ੀ ਭਾਵ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨਹੀਂ।

ਵਾ:-ਉਸ ਵਿਚ ਦੋਮ=ਦੂਤ, ਸੋਮ=ਤਿੰਨੇ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਏਕ ਸੋ ਆਹੀ=ਉਹ ਇਕੋ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।

ਯਥਾ=ਬੀਓ ਪੂਛਿ ਨ ਮਸਲਤਿ ਧਰੈ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਆਪਹਿ ਕਰੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੮੬੩

ਆਬਾਦਾਨੁ ਸਦਾ ਮਸਹੂਰ ॥ ਉਹਾਂ ਗਨੀ ਬਸਹਿ ਮਾਮੂਰ ॥੨॥

ਉਹ ਬੇਗਮ ਪੁਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਆਬਾਦਾਨੁ=ਚੰਗੀ ਅਬਾਦੀ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਸੰਘਣੀ ਵਸੋਂ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਮਸਹੂਰ=ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਧਨ ਵਾਲੇ ਗਨੀ=ਧਨਾਢ ਲੋਕ ਮਾਮੂਰ=ਲਬਾ-ਲਬ ਵਸਦੇ ਹਨ। (ਗਨੀ ਤੇ ਮਾਮੂਰ ਦੋਨੋਂ ਅਰਥੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਕੋਸੀ ਹੈ ? ਉੱਤਰ—

ਤਿਉ ਤਿਉ ਸੈਲ ਕਰਹਿ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ॥ ਮਹਰਮ ਮਹਲ ਨ ਕੇ ਅਟਕਾਵੈ ॥

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਉਹ ਆਤਮ ਧਨ ਵਾਲੇ ਧਨਾਢ ਲੋਕ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਮਹਲ—ਸਰੂਪ ਦੇ ਮਹਰਮ=ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
[ਮਹਰਮ ਅਰਥੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ]

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਖਲਾਸ ਚਮਾਰਾ ॥ ਜੋ ਹਮ ਸਹਰੀ ਸੇ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ॥੩॥੨॥

ਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਚਮਾਰਾ=ਚਮ+ਆਲਾ=ਚਮੜੇ ਦਾ ਘਰ ਜੋ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਤਿਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਖਲਾਸ=ਛੁਟ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਵਾ:—ਚਮਾਰਾ ਤੋਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਛੁਟ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਜੋ ਮਨੁਖ ਸਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਹੈ ਉਹੀ ਸਾਡਾ ਮਿਤਰ ਹੈ ॥੩॥੨॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਵਣਜਾਰਾ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਭਗਤ ਜੀ ! ਆਪ ਇਕ ਬੈਲ ਖਰੀਦ ਲਓ, ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਕਰ ਕੇ ਆਮਦਨ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਆਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਨੇ ਤਾਂ ਅਗੇ ਹੀ ਬੈਲ ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਣਜਾਰੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਬੈਲ ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਉੱਤਰ—

ਘਟ ਅਵਘਟ ਡੂਗਰ ਘਣਾ ਇਕੁ ਨਿਰਗੁਣੁ ਬੈਲੁ ਹਮਾਰ ॥

ਘਟ—ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਵਘਟ—ਕਠਨ ਜੋ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਹਨ ਏਹੀ ਘਣਾ=ਬਹੁਤੇ ਡੂਗਰ—ਪਹਾੜ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਲੰਘ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਨਿਰਗੁਣ—ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਲਿੱਸਾ ਭਾਵ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਾਲਤ ਵਾਲਾ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ, ਵਾ:—ਮਨ ਰੂਪੀ ਬੈਲ ਹੈ।

ਰਮਈਏ ਸਿਉ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਮੇਰੀ ਪੂੰਜੀ ਰਾਖੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥੧॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸ ਇਕ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਮੁਰਾਰਿ—ਮੁਰ ਚੌਂਤ ਦੇ ਅਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਚੌਰਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਰੂਪੀ, ਵਾ:—ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਪੂੰਜੀ ਪੂਰੀ ਰਖਣਾ ਕਰ ॥੧॥

ਕੇ ਬਨਜਾਰੋ ਰਾਮ ਕੇ ਮੇਰਾ ਟਾਂਡਾ ਲਾਇਆ ਜਾਇ ਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈਓ ! ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਵਣਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਣਜਾਰਾ ਹੈ ?

ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਟਾਂਡਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਸਨ-ਟਾਂਡਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ-ਬੈਲ, ਗੂਣ, ਵਸਤੂ, ਸਭ ਕੁਝ ਲੱਦੇ ਲਦਾਏ ਦਾ ਨਾਮ ਟਾਂਡਾ ਹੈ ।

(ਪੰਨਾ ੩੪੬)

ਹਉ ਬਨਜਾਰੋ ਰਾਮ ਕੋ ਸਹਜ ਕਰਉ ਬਾਪਾਰੁ ॥

ਹਉ-ਮੈਂ ਆਪ ਭੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਵਣਜਾਰਾ ਹਾਂ, ਸਹਜ-ਸਾਂਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਾਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਮੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਲਾਇਆ ਬਿਖੁ ਲਾਦੀ ਸੰਸਾਰਿ ॥੨॥

ਮੈਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪ ਧਨ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪ ਜ਼ਹਿਰ ਲੱਦੀ ਹੋਈ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ ਕੇ ਦਾਨੀਆ ਲਿਖਿ ਲੇਹੁ ਆਲ ਪਤਾਲੁ ॥

ਉਰਵਾਰ-ਇਹ ਲੋਕ, ਪਾਰ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਦੇ ਦਾਨੀਆ-ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਚਿੱਤ੍ਰ ਗੁਪਤ । ਮੇਰੇ ਲੇਖੇ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਬੇਸ਼ਕ ਆਲ ਪਤਾਲੁ=ਅਲਪਲ ਲਿਖ ਲਵੋ ।

ਮੋਹਿ ਜਮ ਡੰਡੁ ਨ ਲਾਗਈ ਤਜੀਲੇ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲ ॥ ੩ ॥

ਮੈਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡੰਡਾ ਤਾਂ ਲਗਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨੇ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜੈਸਾ ਰੰਗੁ ਕਸੰਭ ਕਾ ਤੈਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਸੰਭੇ ਦਾ ਰੰਗ ਕੋਈ ਕੁ ਦਿਨ ਸੁਹਾਵਣਾਂ ਹੈ ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਕੱਚਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ।

ਯਸ਼ਾ-ਜੈਸਾ ਰੰਗੁ ਕਸੰਭ ਕਾ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ ਤਿਉ ਪਸਰਿ ਰੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੩੬]

ਮੇਰੇ ਰਮਈਏ ਰੰਗੁ ਮਜੀਠ ਕਾ ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ ॥੪॥੧॥

ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਮੇਰੇ ਰਮਈਏ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਮਜੀਠੇ ਰੰਗ ਵਾਂਗੂੰ ਪੱਕਾ ਹੈ ॥੪॥੧॥

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ੧ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਥਾਨਕਾ-ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਖੂਹ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਡੱਛੂ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਉਸ ਖੂਹ ਦੇ ਉੱਤੇ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਸੀ । ਉਡਦਾ ਉਡਦਾ ਹੰਸ ਤਿਸ ਬ੍ਰਿਛ ਉਪਰ ਆ ਬੈਠਾ । ਖੂਹ ਵਿਚ ਪਏ

ਹੋਏ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦਇਆ ਆਈ। ਉਹ ਹੰਸ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਲ ਭਾਈ ਤੈਨੂੰ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਪਰ ਲੈ ਚਲੀਏ, ਉਥੇ ਦੁਧ ਪੀ ਕੇ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਚੁਗ ਕੇ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਂਗਾ, ਉਹ ਬੜਾ ਰਮਣੀਕ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਅਗੋਂ ਡੱਡੂ ਬੋਲਿਆ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ? ਹੰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਤਾਂ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਹੈ। ਡੱਡੂ ਨੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ? ਹੰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਤਦ ਡੱਡੂ ਨੇ ਦੂਜੀ ਛਾਲ ਮਾਰੀ, ਖੂਹ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਤੇਰਾ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਏਡਾ ਹੈ? ਤਾਂ ਹੰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਡੱਡੂ ਨੇ ਤੀਜੀ ਛਾਲ ਮਾਰੀ, ਮਣ ਦੇ ਨਾਲ ਆ ਲਗਾ ਤੇ ਪੁਛਿਆ, ਤੇਰਾ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਏਡਾ ਹੈ? ਤਾਂ ਹੰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਈ ਖੂਹ ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇਰੀਆਂ ਛਾਲਾਂ ਕੀ ਹਨ। ਤਾਂ ਡੱਡੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਾਹ, ਫਿਰ ਤੇਰਾ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਹੁਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੁਣੋ-ਐਸੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਖੂਹ ਹੈ ਤਿਸ ਵਿਚ ਜੀਵ ਰੂਪ ਡੱਡੂ ਪਿਆ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੇਰਾਗ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਛ ਪਰ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪ ਹੰਸ ਆ ਬੈਠੇ, ਸੰਸਾਰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਜੀਵ ਰੂਪ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦਇਆ ਆ ਗਈ। ਆਖਦੇ ਹਨ-ਹੋ ਜੀਵ! ਚਲ ਤੈਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਪਰ ਲੈ ਚਲੀਏ।

[੧] ਜੀਵ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਦਾ ਸੁਖ ਧਨ ਜੈਸਾ ਹੈ?

ਸੰਤਾਂ ਕਿਹਾ ਧਨ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹੈ। ਧਨ ਦੇ ਸੁਖ ਜੈਸਾ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਦਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਯਥਾ :-ਮਨਮੁਖਾ ਮਨਮੁਖਿ ਮੁਏ ਮੋਰੀ ਕਰਿ ਮਾਇਆ ਰਾਮ॥ ਖਿਨੁ ਆਵੈ ਖਿਨੁ ਜਾਵੈ ਦੁਰਗੰਧ ਮੜੈ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ਰਾਮ॥ ਲਾਇਆ ਦੁਰਗੰਧ ਮੜੈ ਚਿਤੁ ਲਾਗਾ ਜਿਉ ਰੰਗੁ ਕਸੰਭ ਦਿਖਾਇਆ॥ ਖਿਨੁ ਪੂਰਬਿ ਖਿਨੁ ਪਛਮਿ ਛਾਏ ਜਿਉ ਚਕੁ ਕੁਮਿਆਰ ਭਵਾਇਆ॥ ਦੁਖੁ ਖਾਵਹਿ ਦੁਖੁ ਸੰਚਹਿ ਭੋਗਹਿ ਦੁਖ ਕੀ ਬਿਰਧਿ ਵਧਾਈ॥

[੨] ਫਿਰ ਜੀਵ ਨੇ ਦੂਜੀ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਦਾ ਸੁਖ ਪੁਤ੍ਰ ਜੈਸਾ ਹੈ? ਸੰਤਾਂ ਆਖਿਆ ਪੁਤ੍ਰ ਤਾਂ ਸਦਾ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹੈ। ਪੁਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਮਾਪੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਅਧਰਮ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਪੁਤਰ ਹੋ ਕੇ ਨਾਲਾਇਕ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਕਲੰਕਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪੁਤਰ ਸਦਾ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹੈ।

ਯਥਾ-ਕਰ ਵਿਚਾਰ ਯੋਂ ਦੇਖੀਏ ਪੁਤ੍ਰ ਸਦਾ ਦੁਖ ਰੂਪ॥ ਸੁਖ ਚਾਹਤ ਜੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਸੇ ਮੁਢਨ ਕੇ ਭੂਪ॥ ੧੦੬॥

[ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ ਪਿਤਾਬਰੀ ਪੰਨਾ ੧੩੪]

[੩] ਫਿਰ ਜੀਵ ਨੇ ਤੀਜੀ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਦਾ ਸੁਖ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੈਸਾ ਹੈ? ਸੰਤਾਂ ਆਖਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਂ ਮਹਾਂ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਦੁਰਗੰਧੀ ਦਾ ਬੈਲਾ ਕਹੀ ਹੈ।

ਯਥਾ-ਅਸਥ ਮਾਸ ਅਰ ਰੂਪਰ ਤੁਚ ਕਸਮਲ ਨਖ ਸਿਖ ਪੁਰ॥

ਨਿਰਗੁਣ ਅਸੁਚ ਮਲੀਨ ਤਨ ਤਿਆਗ ਆਗ ਜਿਉਂ ਦੂਰ॥੫॥ [ਵਿਚਾਰ ਮਾਲਾ ਧਿਆ ੪]

ਅਤੇ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਸਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਅਕ੍ਰੈ ਅਥਿਨਾਸੀ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਨਿਰਮਲ ਮਹਾ
ਪਵਿਤ੍ਰ ਰੂਪ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਨਿਯਮ ਸਮਝ ਲਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ।

ਯਥਾ-ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਲਛਮੀ ਮਾਇਆ ॥ ਇਨ ਤੇ ਕਹੁ ਕਵਨੈ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਨਾ ੬੯੨

ਤਥਾ-ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਗਿਰਸਤ ਕਾ ਫਾਸਾ ॥ ਹੋਨੁ ਨ ਪਾਈਐ ਰਾਮ ਕੇ ਦਾਸਾ ॥

[ਗਉੜੀ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੧੮੦

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਜੀਵ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਾਓ ਤੁਹਾਡਾ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪ ਮਾਨ-ਸਰੋਵਰ ਹੀ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ। ਏਹੀ ਗੱਲ ਹੁਣ ਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕ੍ਰਪੁ ਭਰਿਓ ਜੈਸੇ ਦਾਦਿਰਾ ਕਛੁ ਦੇਸੁ ਬਿਦੇਸੁ ਨ ਬੂਝ

ਜੈਸੇ-ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੂਹ ਵਿਚ ਭਰਿਓ=ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਦਾਦਿਰਾ=ਡੱਡੂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ
ਕੇ ਮਾਨ-ਸਰੋਵਰ ਰੂਪ ਬਿਦੇਸੁ=ਪ੍ਰਦੇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਬੁਝਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੈਸੇ ਜੀਵ ਰੂਪ ਡੱਡੂ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ
ਖੂਹ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਦੇਸ=ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪ ਪ੍ਰਦੇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ
ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ।

ਐਸੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਿਖਿਆ ਬਿਮੋਹਿਆ ਕਛੁ ਆਰਾ ਪਾਰੁ ਨ ਸੂਝ ॥੧॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿਮੋਹਿਆ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ
ਤੇ ਆਰਾ ਪਾਰੁ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸਵਾਰਨ ਦੀ ਕੁਝ ਸੂਝ=ਗਿਆਤ ਨਹੀਂ ॥੧॥

ਸਗਲ ਭਵਨ ਕੇ ਨਾਇਕਾ ਇਕੁ ਛਿਨੁ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇ ਜੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਛਿਨ ਭਰ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਦਰਸਨ ਵਿਖਾ
ਦੇਹ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮਲਿਨ ਭਈ ਮਤਿ ਮਾਧਵਾ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥

ਹੇ ਮਾਧਵਾ=ਮਾਇਆ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰਾਗ ਦ੍ਰੇਸ਼, ਵਾ:—ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ ਮੇਲ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੀ
ਬੁੱਧੀ ਮਲੀਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤੇਰੀ ਗਤਿ=ਗਤੀ ਜਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭ੍ਰਮੁ ਚੁਕਈ ਮੈ ਸੁਮਤਿ ਦੇਹੁ ਸਮਝਾਇ ॥੨॥

ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੋ ਜਿਸ ਤੇ ਮੇਰਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਭ ਆਤਮ ਵਸੋਣੀ ਬੁੱਧੀ
ਸਮਝਾ ਦਿਓ ॥੨॥

ਜੋਗੀਸਰ ਪਾਵਹਿ ਨਹੀ ਤੁਅ ਗੁਣ ਕਥਨੁ ਅਪਾਰ ॥

ਬੜੇ ਬੜੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ ਮਹੰਤ ਭੀ ਤੇਰੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਪਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੧੦੩੩) ਗਉੜੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ [ਪੰਨਾ ੩੪੬]

ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਬਿਅੰਤ ਹੈ।

ਯਥਾ :—ਜੁਗਹ ਜੁਗਹ ਕੇ ਰਾਜੇ ਕੀਏ ਗਾਵਹਿ ਕਰਿ ਅਵਤਾਰੀ ॥

ਤਿਨ ਭੀ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਤਾਕਾ ਕਿਆ ਕਰਿ ਆਖਿ ਵੀਚਾਰੀ ॥

[ਆਸਾ ਮ: ੩ ਪੰਨਾ ੪੨੩]

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੈ ਕਾਰਣੈ ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ ॥੩॥੧॥

ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਦੇ ਗੁਣ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ॥੩॥੧॥

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ ? ਉੱਤਰ—

ਸਤਜੁਗਿ ਸਤੁ ਤੇਤਾ ਜਗੀ ਦੁਆਪੁਰਿ ਪੂਜਾ ਚਾਰ ॥

ਸਤਜੁਗ ਵਿਚ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ, ਤੇਤੇ ਜੁਗ ਵਿਚ ਯੋਗ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਤੇ ਦੁਆਪੁਰ ਜੁਗ ਵਿਚ ਠਾਕੁਰ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਸਰੋਸਟ ਕਰਤੱਬਾਂ ਦੀ ਮੁਖਤਾ ਸੀ।

ਤੀਨੋ ਜੁਗ ਤੀਨੋ ਦਿੜੇ ਕਲਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ॥੧॥

ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪਾਰੁ ਕੈਸੇ ਪਾਇਬੇ ਰੇ ॥ ਮੇ ਸਉ ਕੋਊ ਨ ਕਹੈ ਸਮਝਾਇ ॥

ਜਾ ਤੇ ਆਵਾ ਗਵਨੁ ਬਿਲਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਪਾਰ ਹੋਣਾ ਪਾਏਗਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਆਵਾਗਵਨ—ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਬਿਲਾਇ—ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਧਰਮ ਨਿਰੂਪੀਐ ਕਰਤਾ ਦੀਸੈ ਸਭ ਲੋਇ ॥

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਲੋਕ ਕਰਦਾ ਨਿਗਾਹ ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ

ਕਵਨ ਕਰਮ ਤੇ ਛੂਟੀਐ ਜਿਹ ਸਾਧੇ ਸਭ ਸਿਧਿ ਜੋਇ ॥੨॥

ਕਿਸ ਕਰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰਕ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਰਮ ਦੇ

ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਮੁਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਕਿਉਂਕਿ ਵੇਦ ਦਾ ਕੁਲ ਇੱਕ ਲੱਖ ਸਲੋਕ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਅੱਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸਲੋਕ
ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦਾ ਹੈ, ੧੬ ਹਜ਼ਾਰ ਸਲੋਕ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਾਂਡ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਲੋਕ
ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਹੈ।

ਕਰਮ ਅਕਰਮ ਬੀਚਾਰੀਐ ਸੰਕਾ ਸੁਨਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ॥

ਜੇਕਰ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੇਦਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣੀਏ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ
ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਸੰਕਾ-ਸੰਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਯੋਗ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹਰਨ ਦਾ ਸਿੰਗ ਰਖੇ। ਜਦ ਸਰੀਰ ਵਿਚ
ਕਿਥਾਹੀ ਖੁਰਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰਨ ਦੇ ਸਿੰਗ ਨਾਲ ਖੁਰਕੇ। ਜੇ ਨਖ ਨਾਲ ਖੁਰਕਣ ਕਰ ਕੇ ਲਹੂ
ਨਿਕਲ ਪਏ ਤਾਂ ਯੋਗ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੁਨਾ ਯੋਗ ਕਰ ਕੇ ਜੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਯੋਗ ਦਾ
ਫਲ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਸਾ ਸਦ ਹਿਰਦੈ ਬਸੈ ਕਉਨੁ ਹਿਰੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥੩॥

ਜਦ ਸੰਸਾ ਹੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਅਭਿਮਾਨ-ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੌਣ
ਹਿਰੈ-ਨਾਸ ਕਰੇਗਾ ॥੩॥

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਜੇਕਰ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ—

ਬਾਹਰੁ ਉਦਕਿ ਪਖਾਰੀਐ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਕਾਰ ॥

ਬਾਹਰੋਂ ਅਸਥੂਲ ਦੇਹ ਨੂੰ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਉਦਕਿ-ਜਲ ਨਾਲ ਪਖਾਰੀਐ—ਧੋ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕੀ
ਹੋਇਆ, ਜੇਕਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਹਨ।

ਸੁਧ ਕਵਨ ਪਰ ਹੋਇਬੋ ਸੁਚ ਕੁੰਚਰ ਬਿਧਿ ਬਿਉਹਾਰ ॥੪॥

ਪਰ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਧ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ
ਸੁਚ=ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ ਵਿਹਾਰ 'ਕੁੰਚਰ ਬਿਧਿ'=ਹਾਥੀ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਾਂਗੂੰ ਹੈ। ਜੇਸੇ ਹਾਥੀ ਇਸ਼ਨਾਨ
ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਇਹ ਜੀਵ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰ ਕੇ
ਫਿਰ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪ ਮਿੱਟੀ ਪਾਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੰਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਯਥਾ :—ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥

ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹਿ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ ॥੪੬॥

[ਪੰਨਾ ੧੪੨੮

ਰਵਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਰਜਨੀ ਜਥਾ ਗਤਿ ਜਾਨਤ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ॥

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਜੇਸੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ

ਰਜਨੀ=ਰਾਤ ਗਤਿ=ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਣੋ—

ਪਾਰਸ ਮਾਨੋ ਤਾਬੋ ਛੁਏ ਕਨਕ ਹੋਤ ਨਹੀ ਬਾਰ ॥੫॥

ਮੰਨਣਾ ਕਰੋ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਤਾਬਾ ਛੋਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਨਕ=ਸੋਨਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰੂਪ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੋਹਣ ਕਰਕੇ ਤਾਬੋ=ਜੀਵ ਸੋਨੇ ਵਾਂਗ ਸੁਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਵਾਂਗੂੰ ਸੁਧ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਬਾਰ=ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ॥੫॥

ਪਰਮ ਪਰਸ ਗੁਰੂ ਭੇਟੀਐ ਪੂਰਬ ਲਿਖਤ ਲਿਲਾਟ ॥

ਪਰਮ ਪਾਰਸ ਰੂਪ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਲਿਲਾਟ=ਮਥੇ ਪਰ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਾਰਸ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰੂ ਪਾਰਸ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਰੋਸਟ ਕਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਾਰਸ ਤਾਬੋ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਪਾਰਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੈਸਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੈਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਉਨਮਨ ਮਨ ਮਨਹੀ ਮਿਲੇ ਛੁਟਕਤ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ॥੬॥

ਪੂਰਨ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨਹੀ=ਮੰਤਰ ਕਰ ਕੇ ਮਨ=ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਉਨਮਨ=ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਮਿਲਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਬਜਰ ਵਾਂਗੂੰ ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਰੂਪ ਕਪਾਟ=ਤਖ਼ਤੇ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੬॥

ਭਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰੀ ਭ੍ਰਮ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਬਿਕਾਰ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਭਗਤੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਸੱਚੀ ਜਾਣ ਕੇ ਧਾਰਮ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੇ ਭਰਮ ਅਤੇ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਸਭ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਕਟੇ ਗਏ ਹਨ।

ਸੋਈ ਬਸਿ ਰਸਿ ਮਨ ਮਿਲੇ ਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਏਕ ਬਿਚਾਰ ॥੭॥

ਜਿਹੜੇ ਰਸਿ ਬਸਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਵਸੇ ਹਨ, ਵਾ:-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇ ਰਸਾਂ ਵਲੋਂ ਬਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹੀ ਮਨ ਮਿਲੇ=ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸਰਗੁਣ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਵਾ:-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਵਸੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਆਤਮ ਰਸ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਜੋ ਆਤਮ ਰਸ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਗੁਣ=ਜੀਵ ਅਤੇ ਗੁਣ=ਸਰਗੁਣ ਈਸ਼ਵਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਅਭੇਦ ਰੂਪ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ॥੭॥

ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

(੧੦੩੬) ਗਉੜੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ [ਪੰਨਾ ੩੪੬]

ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕੀਏ ਟਾਰੀ ਨ ਟਰੈ ਭ੍ਰਮ ਫਾਸ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਰਮ ਧਰਮ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ਜਤਨਾਂ ਦੇ ਨਿਗ੍ਰਹ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਵਾ:-ਅਨੇਕ ਜਤਨਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਨਿਗ੍ਰਹ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਦਮਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭਰਮ ਰੂਪ ਫਾਹੀ ਟਾਲੀ ਹੋਈ ਟਲਦੀ ਭਾਵ ਹਟਦੀ ਨਹੀਂ । ਅਤੇ—

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਨਹੀ ਉਪਜੈ ਤਾ ਤੇ ਰਵਿਦਾਸ ਉਦਾਸ ॥੮॥੧॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ॥੮॥੧॥

ਗਉੜੀ ਰਾਗੁ ਵਿਖੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ	੭੪ ਹਨ
ਅਤੇ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਦੇ ਸਲੋਕ	੪੫ ਹਨ
ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਥਿਤਾਂ ਦੇ ਸਲੋਕ	੧੬ ਹਨ
ਸਤ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਸਲੋਕ	੮ ਹਨ
ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ	੧ ਹੈ
ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ	੫ ਹਨ

ਕੁਲ ਸ਼ਬਦ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ੧੪੯ ਹਨ

ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਸਟੀਕ ਸਮਾਪਤ

ਪਤਾ :-ਡੇਰਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਮ ਸ਼ਿਸ਼

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਬਜ਼ਾਰ ਸਤੋ ਵਾਲਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ।

ਭਾ.ਚੇਤਰਸਿੰਘ ਜੀਵਨਸਿੰਘ

ਬਾਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਨੇ

੨੮ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ

੨੨ ਜਨਵਰੀ ੧੯੮੨ ਮੁ: ੯ ਮਾਘ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਕੇ ਸਚਖੰਡ ਜਾ ਭਿੱਖਾਏ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਠਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਬਖਸ਼ਣ ।

— ਗਿਆਨੀ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ